SZÁRNYAK

Madarak, madarak, madarak, madarak,
ha több vagyok mint test: lelkem a csicsergetésetek!

Hajnalodik már; dalolva jöttem a réteken át haza,
szárny volt ma éjjel nékem a szó, a korty, az óraütés, a simogatás, szárny volt kedvesem keze.

Szárny volt a dal, szárny a kilincs, vigan feküdtem a lepedők szárnyaiba,
már majd elaludtam, midőn ablakom előtt a májusi nap trombitaszavára

a fák kirázták magukból a madarakat! Lármás reggeli áldozat
Harsant: áriák, tollak, gondolatok szines gomolya szállt az ég felé.

Oly ragyogó, győztes volt a rajzás, hogy szabaduló kedvem feléje lebbent
Sikosan, fürgén beléje fonódott, mint illatba az illat.

Repdeső zászlók, angyalok rakétái, bomlott mezei ágyútüz!
Első zajos csók, miután, lobbanás, elrepül a szerelmesek inge!

Hej, micsoda tömjéntartó szívem! — villant félálomban nézvén e szép szárnyalást,
a szöllő lelke ez, a szöllőhegyeké, álmaim kékes lebbenése, égi

Vizcsobogás e zaj! — Miért siratni hát a múló ifjuságot?
Szabad ragyogó égi mezőkre oszlik el selymes áldozati füstként.

ILLYÉS GYULA

Nyugat 1928. június 16

LECHNER ÖDÖN IFJÚKORI LEVELEI

Petrovics Eleknek mély tisztelettel

Az ideál útjáról letérni tudni
én soha nem fogok. *(Lechner Ödön,*
1873 augusztus 5.)

Lechner Ödön művészete két szakaszra tagozódik: 1. a történeti formák korára és 2. az egyéni formák korára. Az előbbi (1868—1885) a berlini Bauakadémiáról való hazatértétől a Máv. nyugdíjintézet Andrássy-út 25. sz. palotájáig, az utóbbi pedig (1889—1900, illetve haláláig: 1914-ig) a Thonet-háztól a postatakarékpénztárig, illetve a Ferenc József jubileumi templom tervéig tartott.

A történeti formákkal dolgozó Lechner megítélésében ezideig ingoványos talajon tapogatóztunk. Egyebet sem tudtunk e koráról, mint hogy Lechner a pesti József műegyetemen három évet töltött, mint a korán elhalt Szkalnitzky Antal műegyetemi tanár növendéke és hogy 1866 őszén két barátjával, *Hauszmann Alajossal* és *Puntzmann (később Pártos) Gyulával* együtt a berlini Bauakadémián folytatta tanulmányait.

Most a mester leányának, *Szmrecsányi Ödönné Lechner Irma* úrnőnek jóvoltából előkerültek Lechner Ödönnek menyasszonyához, majd feleségéhez, Primayer Irmához (szül. 1847, megh. 1874) írott levelei, melyek jellegzetesen világítják meg a Berlinben tanuló, majd Pesten működni kezdő építész gondolkozásának fejlődését.

I.

Primayer Irma egy gazdag pesti ügyvéd és háztulajdonos leánya volt. Lechnert, amikor Berlinbe utazott, már régi szerelem fűzte Pestnek irodalmilag művelt, híres szépségéhez. Irma — atyja ellenkezése és a körülötte forgolódó arisztokraták udvarlása ellenére — híven kitartott «Ödön barátja» mellett, akkor is, amikor Ödön Berlinben tanult és csupán szerelmének változatlanságát bizonygathatta hosszú szerelmes levelekben: «az igaz szerelem erős, oly igen erős, ott is győz, hol az másnak lehetetlen, mindenható ő». Ezeket a leveleket, csakugy mint az ifjú udvarlásait, Primayerné nemcsak szívesen vette, hanem különös és kedves módon elő is segítette a fiataloknak Pest és Berlin közötti levelezését, egyszersmind elrejtvén ezt az öreg Primayer előtt. A levelek Primayer Irmához kétféle alakban jöttek Pestre. Ezek egyikének az öreg Primayer előtt is Irma volt a címzettje. Ezek voltak a «nyilványos levelek». A többiek azonban (a nagyobb rész) kettős borítékban, Primayer Jánosné címére érkeztek, belső borítékukon egyszerüen «Irmának» felírással. A «nyilványos levelekben» Lechner kedves kisasszonynak szólítja titkos jegyesét, kit sokszor ugyanazon a napon, a Primayernénak küldött és kettős borítékba zárt levélben kedves angyalának nevez. Ezek egyikében írja, hogy bennük «mindig csak rólunk és szívünkről lesz szó».

«Isten adott erőt és jó szülőket nekem és adni nem felejtett egy kedves őrangyalt mellém, hogy ezek segedelmével megküzdhessek az élet balsorsával s ha lankadni kezd erőm, egy gondolat — csupán egy — jó szellemem sugallata hatja át szellemem és nincs hatalom, mely visszatántorít.» (1866 nov. 25.) De érzelmes kitörése mellett humora sem hagyja el. «Képzelheti — írja ugyanitt — mint szorul szívem azon gondolatnál, hogy most e papír elmegy kegyedhez, kedves kisasszony, én meg, dacára a berlini kosztnak, nem lapultam annyira össze, hogy magamat is idemellékeljem.»

«Az érzelem gyermekkorom óta nőtt fel velem.» Ez az érzelem iratta vele, még Berlinbe költözése előtt, az akkortájt vidéken tartózkodó imádottjának: «estefelé el-elnézek kertjébe, mely most olyan csendes, oly elhagyatott. És ha megkondul a kis esti harang, nékem úgy tünik, mintha messziről kedves hang-

ját hallanám; s akkor mit érzek, azt nem mondhatom; míg elcsendesül ismét s magam vagyok». Ez a finom kis hangulatkép még ma is, amikor pedig már régen elfakultak és illatukat vesztették a levelekben máig őrzött sanssoucii, tegeli, grunewaldi rózsák, ibolyák, nefelejcsek, híven tükrözi gyermekszerelmének gyöngédségét. Szerelmének emlékét Lechner haláláig őrizte. «Fölöttébb finom művészi ösztöne és választékos ízlése nagy befolyást gyakorolt művészi fejlődésemre» — írta még élete végén is, fiatalon elhúnyt feleségére emlékezvén.[1]

II.

A levélíró Lechner mögött izgalmas háttérként, az abszolutizmus éveit szenvedő magyar társadalom állott. Ez éveket ő részben mint a reáltanodautcai reáliskola, részben mint a József műegyetem növendéke, majd pedig mint a berlini Bauakadémia hallgatója élte át. Egyéniségét az akkori magyar fájdalmak izgatták és edzették. Leveleiben szinte nyomról nyomra követhető egyéniségének és tüzes magyarságának egybeolvadása.

Már első Berlinből (1866 okt. 17-én) írt levelében, melyben utazását írja le, beszéli el, hogy Prágában találkozott «Klapka önkénteseivel, minek — írja — igen örültem, egytől-egyig mind magyar fiú és most hazájokba térhetnek vissza; — e gondolatnál, Istenem, mint dobog a szívem».

1867 január elején atyja megváltotta katonaságát és — különösen «őrangyala» közbenjárására — végleg beleegyezett, hogy Ödön építész legyen. Erről értesülvén, ezeket írja (1867 január 7-én).

«Kedves Irma kisasszony! leveléből olvasom, hogy kis háziasszonyka lett kegyedből. Gratulálok; de én is ajándékoztattam meg valamivel, talán már tudni fogja, *szabad vagyok*, nagy szó ez, midőn pályám kezdetén, midőn minden óráért, mely kárba vész, nemcsak magamnak vagyok felelős; jó atyám ajándéka által nincs szükség többé aggódnom, szabad a pálya és nincs akadály, mely célom elérésében hátráltat. Istenem, milly boldog vagyok, olly atyát bírni, ki semmit sem kímél jövőm érdekében és mennyire jól esik azon tudat, hogy van egy lény, ki akkor is őrködik felettem, midőn nem is sejdítém a veszedelmet.

Három hosszú esztendőn át mint osztrák katona szolgálni, most álmaim valósulását egy csapással így megsemmisítve látni, alig hiszem, hogy lett volna erőm kibírni. Hálát adok Istenemnek, ki annyiszor és most ismét mutatta iránta szeretetét, reménylem jövőben sem hagy el. Károly öcsém utolsó levelében írta, hogy kegyed édes papájának tanácsa folytán, jó atyám engem a katonakötelezettség alól kiváltott, mondja helyettem köszönetemet; mentve talán attól is, hogy mint szökevény bolyongjak még sokáig a külföldön, mert hogy zsarnok zsoldosa legyek, nem, soha, inkább vesszek el; Petőfi a szerelem és szabadság költője, vele hangoztatom jelszavát.

Ne ijedjen meg szavaimtól, kedves kisasszony, messze hazám iránti szeretetem kifolyása ez, egyszersmind azon elkeseredés jele, csalódása azon szép reményeknek, melyek valósulását minden magyar kebel olly forrón óhajtott, úgylátszik ismét semmiségbe vész.

De hagyjuk most ezt, pályám mást kíván tőlem, így is talán hasznukra lehetek azoknak, kiket oly forrón szeretek és megkettőztettem szorgalmamat, hogy honomba minél hamarább visszatérve, kevés erőmet én is virágzására és emelésére felajánljam.» Az otthoni események, politikai viszonyok Berlinben is állandóan foglalkoztatják. «Hazánk iránti érdekeltségből a Naplót járatjuk,» írja

[1] Lechner Ö. Önéletrajzi vázlat. A Ház 1911. évf.

egyik levelében[1] «milyen jó az a Napló, megtudom belőle, mi történik szeretett hazámban, mit mondanak nagy férfiai. És még egyet tudok meg belőle, ami itt Berlinben csakis engem érdekelhet, mindig miesoda színmű került sorra, midőn kegyed is ott volt».

1867 június 7-én, egy hosszabb kopenhágai utazása előtt írja — «távol leszek szeretett hazámtól, midőn nemzetem királyát koronázza és egész életére szóló nagyhorderejű országos ünnepét üli, azalatt messze járok künnt a tengeren». Kopenhágai útjáról pedig így számolt be: (1867 junius 21.) «Már esteledni kezdett, midőn távolról Arcona magaslatán a világítótorony tüze árasztá messzeható világát, mely a tisztán lemenendő napéhoz, persze, elhomályosodott. Szép látványt nyujtott ez, midőn izzó gólyóként bocsájtkozott a bíborrá festett tengerbe, lassan érintve előbb felszínét, mindég lejebb s lejebb szállva, míg utolsó sugara is elveszett.

Sokáig maradtam még a födélzeten, mialatt a nagyszerü látványok sora sok komoly gondolatot ébresztett bennem, mihez még folytonos vágyódásom szeretett enyéimhez és kedves hazámba, járult, hol utolsó időben oly ünnepet ült a magyar, aminőt még keveset élt, ha nem csupán váratlan fényét értve, azon magasztos erkölcsi győzedelmet tekintem, melyért egykor honvédjeink vére folyt. Itt az idő, adja Isten, legyen igaz Széchenyi jóslata — Magyarország nem volt, hanem lesz.»

Ime így ír és ilyeneket ír egy 22 esztendős, Berlinben tanuló magyar építészhallgató, aki 30 év mulva a különösnél különösebb, soha és sehol nem látott paloták sorát fogja építeni, egy sokaktól csak délibábnak tartott képzeletvilág alapján. De semmi kétség: e képzeletvilág tápláló forrása elsősorban itt eredett, az ifjú Lechner Ödönre ható politikai benyomásoknál. A művészet kehely, melybe a művész, a társadalom, a korszellem beléönti a maga lelki tartalmát. A társadalom és korszellem hatását Lechnerre az irodalom és a politika közvetítette.

A kiegyezéskorabeli magyar ifjúságban az osztrák önkényuralomnak akkora gyűlölete lobogott, hogy azt az egykorú írók szerint az idősebbek éppen csak féken tarthatták. 1859-ben gróf Dessewffy Emil írta egyik levelében gróf Rechbergnek — a solferinói vereség utáni osztrák miniszterelnöknek: «Magyarországon egy Kossuthok és Klapkákból álló ifjú nemzedék nő fel.» (Halász Imre: Egy letűnt nemzedék 160. o.) Ennek az ifjú nemzedéknek tagja volt Lechner Ödön is. A nemzeti elnyomás izgalma és ennek visszahatására a nemzeti függetlenség vágya vésődött gondolkozásába. Nem ok nélkül való, hogy ő képzőművészetünkben a nemzeti függetlenség gondolatának legeredetibb harcosává vált.

III.

Lechner Ödön gondolkozása nagyon korán vett egyéni jelleget. Berlini tartózkodásának első szakaszán még láthatóan az antik az, ami érdekli. Ekkor még valósággal lelkesedik Schinkel múzeumáért, Kopenhágába is alighanem főként az antik iránti szeretete hajtotta. Itt különösen Thorwaldsen művei érdekelték. Ugyanez a szellem viszi tegeli kirándulásra, Humboldt kastélyához. Még kialakulatlan művészi felfogását bizonyítja, hogy Bécsben a Szt. István templom mellett különösen Károly és Eugen hercegek szobrait említi, bár ezek mellett «a Ringstrasse legnevezetesebb épületei» is érdekelték. Berlini vasárnapjait gyakran Sanssouci-ban tölti. Általában sokat utazott. Már 1867 augusz-

[1] Lechner Ödön Berlinben Hauszmann Alajossal és Pártos Gyulával együtt lakott, a Französische Strasse 60. sz. házban.

tusában Párisba is ellátogatott néhány napra.[1] Végleges hazatelepedésekor pedig útbaejtette Triert, Speiert, Wormsot, Bamberget, Regensburgot, mint amelyeket — mint írja — meg kellett néznie. Lelkében gyökeredző és később egyéni formanyelvében mindjobban láthatóvá vált középkor-szeretete vonzotta a középkori építéstörténet e német zarándokhelyeire, ahová életének legkülönbözőbb későbbi időszakaiban is állandóan visszatért.

Berlinben a híres Bötticher tanította az antik, a nemkevésbé híres Adler Ferenc pedig a középkori építészetet. Lechner művészetének két gyökere nyúlik berlini koráig vissza. Középkor iránti vonzalma itt nyerte első táplálékát. Bötticher pedig az anyagszerűségről vallott felfogásával volt nagy hatással reá. 1867 év végén Lechner így tükrözi Bötticher tanításait: «Fejem most valami újabb vaskonstrukción töröm, vagy pedig az ógörög építészetről szóló könyvekben talál új tanulnivalót.» Tudnunk kell, hogy Bötticher a görög és germán építőmód elvét kívánta az új építészetbe átvinni, még pedig a vasnak szerkezeti felhasználása mellett. És ebből az okoskodásból a *műformák új csoportjának születését* hirdette és várta. Nem térünk itt ki Bötticher és általában az anyagszerűség elvének tévedéseire. Az a lényeges és meglepő, hogyan nyert Lechner egészséges művészlelke még a téves tanokból is egészséges ösztönzéseket. Kétségtelen, hogy már a 80-as években ezek az ösztönzések vezették őt a majolikának, mint magyar építőanyagnak alkalmazásához. Mennyire egyezik a fiatal és öreg Lechner Ödön felfogása. 1911-ben ezt írta e kérdésről «a különböző vakolattechnikák és tréfák mint surrogátum talán megbocsájthatók, *de új, művészi formák kialakításánál* kiinduló pontul nem szolgálhatnak».

1889 novemberében a majolika problémájának megoldásában munkatársával, Zsolnai Vilmossal együtt utazott először Londonba. November 8-án írja leányának: «leírhatatlanul sok érdekeset és tanulságost láttam már». Itt a South Kensington múzeum szines perzsa és indiai mázas anyagait tanulmányozták. Londonból Oxfordon, Bruxellesen át Kölnbe utazott, majd néhány napi bécsi tartózkodás után tért haza. Az 1889—1890-ben épült váciutcai Thonet-házon pedig kezdetét vette a majolika bevonulása homlokzataiba, hogy megindítsa, majd egyre növekvő művészi szabadsággal végül a postatakarékpénztár homlokzat művészi pompájában valóra váltsa azt a jellegzetes művészi elvét, melyet már 1868 február 28-án Irmának írt levelében így fejezett ki. «Az ember élete legnagyobb részét lakásában tölti; azt mentől ízletesebben díszíteni, így kellemessé tenni, minden művelt ember egyik főgondja, most mint minden korban, benne ismerhető meg jelleme, sőt műveltségi foka. Ha valaki a mostani divatnak hódol, teheti ruhára nézve, hisz ez csak évről évre szól, de lakásánál kövesse e jelszót: — Mi szép?! — Szobák hosszú sorát, ha egyféleszinű bútor foglalja el, én azt hiszem, az unalmas, ez véleményem a szobák egyféle festésére nézve is. — Unalmas divat, melynek előbb-utóbb ismét múlni kell. Vidám legyen a lakás, hogy benne jól érezze magát az ember; jellemezve legyen minden egyes része, mire szolgál, mert más célja a dolgozószobának és más az ebédlőé, szalon és hálószoba is úgyhiszem különböző és mért ne tudhatná az idegen belépő is, hogy hol van.

Kisebb lakásokban, hol is gyakrabbani kiköltözködés feltételezhető, a bútorok célszerűbb elhelyezése is könnyíttethessék. Ez az egyetlen eset, ahol az unalmas célszerűséget még menteni lehet (Die dringende Notwendigkeit ist's). A nemes lelkületeknek ne legyen elég a célszerűség, hanem párosítsa vele a szépet, általa az ember ideál lételét vallja, én pályámon magamat, amennyire legalább erőm engedi, úgyszólván kényszerítem erre. Ugyebár nehéz feladat?»

Íme: hogyan fejlődik Lechner Ödön már Berlinben is. Mekkora a távolság

[1] Itteni első benyomásairól beszámoló levél nem maradt, valószínűleg azért, mert 1867 Szent István-napjára egyenesen hazautazott.

a Schinkel—Thorwaldsen-i művészetért lelkesedő, majd egy esztendővel később máris művészeti ideált valló építészifjú felfogása közt. Hogy mit ért az ideálja felett, erről ekkor még mitsem írt. Nyilván ezt akkor még maga sem tudta. «A nemes lelkületnek ne legyen elég a célszerűség, hanem párosítsa vele a szépet»: egyelőre csak széleskörű programm volt, mely valóban Lechner későbbi pályájának jelentőségteljes alapjává lett, de amelyet később egy másik, bár szükebbkörű, de magyar ideállal párosított. E magyar ideál megleléséig hosszú út állott még előtte. Ez út befutásával pontosan egybeesett egyéniségének kialakulása.

IV.

Berlinből való hazatérte után, a Veres Pálné-utcai kecskeméti-ház építésekor, melynek homlokzati fülkéibe — mint ismeretes — a magyar történelem hősi alakjainak szobrait állította, a pályakezdő dicsekvésével írja (1870): «Yblnek megmutattam a terveket. Nemcsak udvariasságból, valóban megelégedéssel, mondhatom, igen el volt ragadtatva és nem győzte eleget dícsérni, megigérte pártfogását és ajánlatát, mi Yblnél, ki azt nem szokta oly könnyen tenni, annál több beccsel bír». De egy héttel előbb a Batthyány-síremlék tervpályázatán a maga pályatervéről már így írt: «Hiszem, hogy egyszerű és nemes, de azért nincs kilátásom, hogy nyernék vele pályázatot, mert nálunk sajnosan még más ízlés az irányadó, csak lárma és pompa kell — szemkábító». Ekkor még nem vette észre, hogy az ő műve is époly banális volt, mint azok, amelyeket elítélt.

Egyénisége lassan ébredezett. Csak fokozatosan bírta kettéválasztani a lelkében már jelentkező személyes nézeteit attól, amit az iskolában tanult. Művészképzelete tevékenykedik már, egyelőre anélkül, hogy építőtehetsége is nyomon követhette volna. Egyelőre mintegy figyelőállásban van, ítélőereje élesbül, érzékennyé válik párhuzamokkal szemben, összekapcsol, társít, távoleső gondolatköröket. Ez az időszaka hosszú ideig tart. 1870-ben kezdődik és valahol a Thonet-ház után végződik. De 1893—1900 közötti mesterművei csak a külső látszat szerint születtek tényleg 1893 és 1900 között. Gyökerükkel ezek is szorosan az 1865—1893 közötti évekig — Lechner sturm és drang koráig nyúlnak vissza. «Magas, szép cél» felé indul, «lassan, de becsülettel», már berlini levelei szerint is. Későbbi elvhűségét már a fiatal Lechner Ödön is felvillantja. Állandóan valamilyen homályban lappangó művészcél felett ábrándozik. «Itteni tartózkodásomat egyedül tanulmányaimnak szentelem és ha elvégeztem ezeket, este az akadémiai bibliothékában, mely nyolcig nyitva áll, a legérdekesebb munkák nézésében, melyek reámnézve, mint a művészet tanítványa, nagy haszonnal lesznek, vagyok elmerülve.» «Úgy érzem magamat, mint a tengerész, ki csendes időben messze kinnt a világ óceánján — egén egy kis felhőt észlel, ha nem is vészthozó, de inti egyre, használja fel az időt, hogy netán elérje a vihar és aztán kettőztetett erővel sem nyeri el azon világosságot, mely még — távolról bár — oly szelíden csillog célja felől, ahová jutni: egyetlen óhaja, vagy ha nem, elveszni kénytelen. A felhő reményem egén, a jövőnek még bizontalansága s talán nem vészthozó, ezt talizmánom súgja ujjamon, míg a csillag — drága hazámban, messze innen, igen messze, ott ragyog tiszta fénnyel a sok csillag ezrek közt legszebben.»

Művészetének és szerelmének célját itt együtt említi, anélkül, hogy a kettőt szétválasztaná. Szerelmének célja leveleiben is tisztán áll előttünk. Művészcélja felől azonban, leveleiben homály terjeng. A dolgok nyitjára 1911-ben írt önéletrajza vezethet. Itt írta, ifjúkorára visszatekintvén — «mint távoli ideál, mindig egy magyar nemzeti stílus megalkotása lebegett előttem». De hogy berlini és Berlin utáni korát, leveleinek hangulatát egészen megértsük, nem árt, ha visszaidézzük emlékezetünkbe önéletrajzának azt a részletét is, melyben hosszan írta

le, hogy minden «a magyar nemzeti stílus» megalkotása felé szándékolt lépésénél, milyen tornyosúlt akadályt képezett számára, a Berlinben magába szívott német kultúra, mely «ólomsúlyként nehezedett rá» és «minden művészi gondolatát elnyomta». [1] [2]

Bár leveleiben Lechner még sem a nemzeti építészet problémájáról, sem pedig a német kultúra gondolattipró hatásáról egy szó említést nem tesz s tény, hogy mindezt így, világosan csak ifjú éveire visszatekintő emlékezéseiben látta át, mégis leveleinek izgatott keresése, lázadozó elégedetlensége annyira egyeznek a négy évtizeddel később írt önéletrajzának állításaival, hogy közöttük a tudat alatt lappangó ösztönök, homályos sejtések, majd a hatásukra kialakult és céltudatossá vált törekvések kapcsolatára kell ráismernünk.

E tekintetben nagyon érdekes a kapcsolat Lechner és Pártos Gyula között. Lechner, Hauszmann Alajossal és Pártos Gyulával együtt volt a berlini akadémián, majd Pártos Gyulával Berlinből való hazatérésük után 1897-ig tartó társasviszonyba lépett. Kettejük között Lechner volt a művész, Pártos pedig az adminisztrátor. Pártos erősen robbanó természet volt, telve temperamentummal. Cikkeket írt, vitatkozott, előadásokat tartott.[3] A Magyar Mérnök és Építész Egyletnek a hetvenes, nyolcvanas években legtevékenyebb tagja volt. 1878-ban egyik cikkében ilyeneket írt, a Magyarországon szereplő külföldi építészek ellen: «Az építészet és szobrászat, ha így folytatjuk, nemzetivé nem lesz soha. Ennek elérésére csak egy mód van! Egy öntudatos magyar képzőművészeti kar nevelése: vagyis ha nyilvános versenynyujtás által az ifjabb nemzedékben is felköltjük a kedvet, magyar képzőművésznek lenni.»[4] Amikor pedig a szegedi szinház tervezési megbízatását a külföldi Fellner és Hellmer építészek nyerték el, Pártos — tekintet nélkül arra, hogy kit bánthat ezzel, támadásra indult a külföldi építészeknek juttatott kedvezések ellen. oly sikerrel, hogy temperamentumával a Magyar Mérnök és Építész Egyletet is rohamra indította a gyülölt rendszerrel szemben. 1881-ben a Mérnök és Építész Egylet Pártos indítványára és Pártos, valamint Ney Béla és Schwarczel Sándor szövegezésében memorandummal fordult a kormányhoz a szegedi szinház tervezési megbízatásának visszavonása érdekében. Ez az emlékirat így érvelt: «Amit a főváros és illető körei a közelmultban e téren mulasztottak, de ez időszerint — hála a magyar nemzet géniuszának — legjobb akarattal igyekeznek jóvátenni; az nem lehet, hogy azt Szeged, szép hazánk legmagyarabb városa, első kulturális középületén figyelmen kívül hagyja; az nem lehet, hogy Szeged város közönsége érzékkel ne bírjon a magyar képzőművészet és annak egyik főága, a magyar építészet iránt; az nem lehet, hogy Szeged városa rossz példával szolgáljon hazánk többi, talán kevésbé magyar városainak. Kérelmünk teljesítése által Szeged nemcsak saját érdekét elégíti ki, hanem igazságot szolgáltat a magyar nemzet géniuszának.»[5] Ezt a memorandumot Hauszmann, Pet-

[1] Lechner Ödön Önéletrajzi vázlat. A Ház. 1911. évf.

[2] Nem érdektelen megemlítenünk, hogy az orosz zenetörténetnek immár egyetemes jelentőségüvé emelkedett mestere, Mussorgskij ugyanekkor ugyanígy lázadozott a német zenekultúra ellen. Mikor Rimskij Korssakoff egyik levelében félve és meglepetten említi neki afölötti aggodalmát, hogy tulajdonképpen korssakoffi és nem schumanni «mód» szerint kénytelen komponálni, Mussorgkij örömmel üdvözli és a német kultúra elleni művészi tevékenységre bátorítja. Mert — írja — a német előbb fejleszti ki gondolatát és csak utána bizonyítja be. «Ez a nép még a zenében is spekulál és majd lépten-nyomon abstraktiókba téved.»

[3] Pártos Gy. a felsőmagyarországi építészeti műemlékek, különös tekintettel a renaissance korra. Felolv. a Magy. M. Ép. E. 1881 aug.. 27-iki Kassán tartott ülésén. Építő Ipar 1881. 36. 37.

[4] Pártos Gy. Nemzeti képzőművészet. Építő Ipar. 1878. 347. o.

[5] Építő Ipar. 1881. 247. o., továbbá Vámos Ferenc — Lechner Ödön. I. k. 21. o.

schacher, Pártos, Schickedanz, Wéber Antal, Ybl Miklós mellett Lechner Ödön is aláírta.

Nietzsche tette fel a kérdést: «mint lesz az ember azzá, ami?» «Das man wird, was man ist, setzt voraus, dass man nicht im Entferntesten ahnt, was man ist?» Nietzsche a maga fejlődését látta ilyennek. Lechner fejlődése is e nietzschei tétel nyomán ment végbe. Leveleiben ismételten egy valamilyen célról tesz említést, «ahova jutni egyetlen óhaja», de anélkül, hogy — legalább egyelőre — látná, hová, merre igyekszik. Levelei helyett későbbi pályája tájékoztat céljának mibenlétéről. Az ösztönös kényszer, mely lelkében — fejlődése során — mindinkább a felszínre tolult, már leveleiben is megnyilvánult, lassankint határozottá vált és odairányult, hogy élményeit a maga egyéniségének képére alakítsa. Ebben nem ismert akadályt. Sokat mond e tekintetben 1873 májusában Bécsből Gyula bátyjának írt levele. «Kérlek mindenre, ami szent, mondd meg nőmnek, én részemről lemondok mindenről a világon, örömest életemről is, csak olly helyzetben tovább élni és tűrni, mint eddig, nem tudok, nem szabad; tiltja ezt férfiasságom. Ne kívánják tőlem ez áldozatot, mert érzem, eszemet vesztem. Hagyjon engem cselekedni, mint erőmmel tudok, mint azt becsületem sugallja — legyen ő szelídszívű, türelmes nő, ki ha férjét igazán szerette, tud szenvedni is.» E tragikus összeütközés okát illetően az a tény tájékoztat bennünket hogy mindez a Vilmos császár-út 43. számú palota, továbbá a Veres Pálné-u. 9. számú kecskeméti-ház építése idején történt. Az összezördülés oka, hugának Cserneczky Gyuláné Lechner Ilka úrnő elbeszélése szerint az volt, hogy az óhajtott művészi célt, melyet az ifjú Lechner Ödön csírázó alkotó ereje mindjobban maga elé képzelt, felesége kivihetetlennek tartotta. Feleségének ilyen ellenkezését főleg az öreg Primayer János fűtötte, akivel Lechner sohasem bírt összeférni és aki leánya anyagi romlását féltette Lechner művészi vállalkozásától. Ezt bizonyítja későbbi — már felesége halála utáni — Párisból írott levelének e részlete is: «Nem illusiókban ringatom magamat, mind tán jó apósom ismét vélhetné.» Emellett azonban kétségtelen, hogy apósán kívül, már ez időben való ellenségei is módot találtak arra, hogy Lechner alakuló képzeletvilágát és törekvéseit már csírájukban elfojtsák. Kitünő bizonyíték idevonatkozóan az, hogy Lechner Ödönnek már 1867 novemberében, Berlinből írt levelében, védekeznie kellett az őt kedvese előtt rossz hírbe keverni igyekvő ellenségek áskálódásai ellen.

«Ha most lelkemben olvashatnál, látnád fájdalmamat, de nem panaszolni akarok néked kedves gyermekem, hiszen tudom, szintén vígaszra van szükséged és azt adni engem, mint az erősebb nemhez tartozót illet. Igen Irmám, ne búsulj, hiszen szeretlek és az igaz szerelem erős, olly igen erős, ott is győz, hol az másnak lehetetlen, mindenható ő. Bízzál bennem Irmám, én leszek egykor férjed, mindened s boldogságod az enyém is. Azért naponta imádom Istenemet, ne hagyjon el. Bízzál bennem Irmám, karjaimban viszlek angyalok közé, fel a menyországba, hiszen a mi frigyünk nem csupán e világra szóló, boldogok leszünk, Irmám, örökre enyém vagy, mint én, örökre vagyok Ödönöd.» E levelét pedig minden megjegyzés nélkül két Petőfi idézettel zárja le:

Kik a föld alacsony porából,
Mit minden féreg gázol,
A naphoz emelkedtek,
Ti szárnyas, óriási lelkek!
Hogy van, hogy titeket a törpe világ
Mindég kicsinyeknek kiált?...
Természetes! hiszen a tölgy a bérceken
Kisebbeknek tetszik, mint a fűzfa idelenn.

Barátaim megölelének,
Szívökhöz nyomták szívemet;
Bennem mi boldog volt a lélek!...
Később tudám meg: miért öleltenek?
Azt tapogatták, míg öleltek:
Hol van legfájóbb része e kebelnek?
Hogy gyilkukat majd oda döfjék...
És oda döfték!

A levél hangja, öntudatossága, az idézett verssorok azt bizonyítják, hogy Lechner Ödönnek már első ellenségei sem voltak válogatósak eszközeikben. Ez a korai levél nyilvánvalóvá teszi, hogy ellenségei — menyasszonya előtt — egy csapásra a férfit és a művészt is igyekeztek befeketíteni.[1] Nem nehéz ennélfogva elképzelnünk, hogy apósa és felesége ellenkezése művészi szándékaival szemben nem volt független a korai ellenségek rosszakaratú cselszövéseitől. Ám Lechner már ifjúkorában sem tűrt beleavatkozást művészi nézeteibe. Művészeti felfogásának függetlenségét, a fiatal építész nyakasságát még «őrangyala» sem törhette meg. Az alkotó ösztön szót kért és Lechner inkább elhagyta családját, mintsem felhagyjon ideálja megvalósításáért folytatott küzdelmeivel. A válás ugyan csak rövid ideig tartott és Lechner hamarosan visszatért családjához, de sebzett, csalódott lélekkel.

1873 augusztus 5-én Pestről a betegségére Ausztriában gyógyulást kereső feleségéhez írt megrendítő levele híven tükrözi egyre izgatottabb lelkiállapotát.

«Mindég inkább és inkább látom, hogy nem e világra való vagyok, látom, hogy fáradozásaim hasztalanok, terveim nem sikerülnek, üldöz a sors. És ha tekintem miért? mert mindenkinek akartam eleget tenni és saját meggyőződésemet háttérbe szorítottam, most látom csak leginkább, mennyire hibáztam, hogy nem cselekedtem, mint én véltem azt legjobbnak, mindég mások érdekeit, habár csak képzeltek és ezáltal nem jogosultak voltak, figyelembe kellett vennem. Szárnyaim szegve, nem szállni, csak repdesni valék kénytelen. Kik hivatva valának nemes céljaim elérésében legalább bíztatni, hátráltak, futásomban csak botlást érhettem el. Így a világgal szennyes nézeteivel ellentétben mindig becsületesen küzdöttem teljes erőmmel. Ki győzhet? Nem nehéz gyanítani ennek végét, — én készen vagyok.

Az ideál útjáról letérni tudni én soha nem fogok. Kerestem kísérőt, ki megértsen, csak egy valakim volna, ki velem jönne és én örömest küzdök, tűrök, e világon csak egy valakim egészen és én elfeledném a keserűséget, mit szívembe öntött a világ. Új életre volna kedvem érted, gyermekünkért, csak te ...sél meg és én a legboldogabb férj leszek, a legboldogabb atya, csak te buz...l és én a legszerencsésebb ember leszek a világon. Vegyél engem, ... vagyok és én boldoggá akarlak tenni. Szeretettel csókol Ödönöd.»

...ődő egyénisége mindig tudatosabban és határozottabban védekezik a ...olyásolások ellen. Harcol képzeletének felszabadításáért. E védeke...formában is megnyilatkozott. Egyik berlini levelében Irma amaz inté...nérsékelje leveleinek hangját, így felelt: «Hát jó, jövőben érzel... uralma alá helyezni megpróbálom, csak ne haragudjék.» Ugyanitt ...ien panaszkodik, hogy érzelmeinek korlátok közé való szorítása ...n sem bírja magát kifejezni. Egyetlen megmaradt (1878 novem...ból, közvetlenül végleges hazatelepedése előtt, anyósának írt ...en is szomorúan köszöni meg apósának a helyesírási hibáira tett ...takozik is a kifogásolások ellen.

...t a későbbi ellenségek módszere, felesége halála után is, ami...szetét a társadalom előtt azzal igyekeztek befeketiteni, hogy ...tlan, dőzsöl, éjszakázik.

«Szeretett jú anyósom, Irmuskám kedves soraiból, melyeket a jó nagypapa leveleivel együtt megkaptam, szomorításomul értesültem, hogy kegyed kedves jó mamám, igen neheztel reám. Kétszeresen fáj nekem gyermekemtől e hír, mert ép nevenapja alkalmával gondoltam legjobban igaz szeretetemet kifejezni, midőn Irmám és Ödönkém sorában gyermeki ajkai által kivántam az ég áldását felejthetetlen boldogult feleségem és így magam legjobb anyjára; azt hittem, hogy így leggyengédebben fejezem ki magam, ha azokat, kikben a mi vérünk is feloldhatatlanná teszi rokonságunkat, választom közvetítőmül, — de hiszem, ismert jó szíve meg fog bocsájtani, nékem, boldogtalannak, midőn bevallom, hogy tán nem értek jobban hozzá, de meggyőződhetett, hogy szándékom a legjobb volt. Hogy mily rosszul értek hozzá, magamat megértethetni, jó apósom becses leveléből is látom és az mennyire fáj nekem, alig mondhatom. Mindég és egyre arra gondolok, miként érjem azt el. Ismerem hibáimat és nem tudok ellene. Úgy érzem magam, mint a zenélő, kinek nincs hallása, s mégis lehet, hogy más érzése jobban van kifejtve, mellyel hasznosan számolni is lehet. Nagy köszönettel tartozom jó apósomnak, hogy bűnlajstromomat helyesírás tekintetében elémbe tartja és kérni fogom ezért máskor is; de ha meggondolom, hogy bár, mint tudom és tudtam, hogy péld. ide vesszőt, oda nagybetűt, ezt meg így és ezért így kell írni, aközben, míg írok, nem tudom észrevenni, sőt közvetlenül írás után, ha ismételve is átolvasom nehéz munkámat, (mert be vallom, az írás az nekem) csak ritkán tudom fellelni benne a hiányokat. E vakságom annyira kétségbeejt, hogy már írni is félek. Mindazáltal, ha be is kell látnom, hogy ez nagy hátrányomra van, nem szabad visszariadnom és hállás köszönettel kell tartoznom mindazoknak, kik — mint jó apósom, őszintén hibáimra figyelmeztetnek, hogy azokkal számolhassak. De bármint megadom magam ebben egyrészt, levelének más pontjában sajnálattal kell észrevennem, hogy mult soraim sok helyen félre értésre találtak és meg vagyok győződve, hogy kevesebb szigorúsággal elolvasva, törekvéseim tán más színben tünnének fel. De mivel elég szerencsétlenül a tollal nem bírok úgy, hogy az itteni viszonyokat tekintetbe véve élénken helyzetembe gondolhassa magát valaki, legnagyobb kétségemben nőiesen érző szívéhez fordulok, jó anyám legyen szószólóm, hogy iparkodásomban végre célt érjek, magam mint a hajótörést szenvedett, most a mentő part láttára egész erőmet akarom kifejteni, hogy megmeneküljek. Egy pár nap óta nyilt meg előttem a rég várt kilátás, hogy végre valahára és mint legjobb szeretem otthon kapjak dolgot. Azt hiszem, tán már három hét mulván innen, ha lessz annyi pénzem, hogy utazásomat fedezhetem, indulhatok. Egy nagyobb épület tervezése és néhány kisebb munka vár reám; fáradalmaim jutalmával reménylem ezután bonyolódott viszonyaimat végre is rendezhetni, mi[é]kérem, csak most ne hagyjanak el. Egész láz foglal el, mióta a remény[s]szemem előtt, szeretett enyéimet végre ismét keblemre szoríthatni. Édes a[n]nak Kőbányára is fogok írni, mert szándékom dolgomat kint náluk, a[z] már oly nagyon szükséges nyugalomban, visszavonultan és háborítatla[n] kezdeni, egyedül most csak annak. Hiszem, hogy édes atyám be f[og] ez egyetlen kérésembe, annyival is inkább, hogy az ő gyári érde[k]kodásom, itteni tanulmányaim hasznosításával együtt jár és tán [a] mennyiünk ujjá születésére szolgálhat.[1] Nem illusiókban ringatom [m]tán jó apósom ismét vélhetné, hanem való kilátások azok, mel[y]feszítéssel ugyan, de elérhetők. Csókolom ezerszer jóságos kezeit[,] vözlöm sokszor a jó nagypapát (a 150 forintot) küldeményét [e]póstán hiány nélkül felvettem, melyért szépen kérem neki mind[en]netemet jelenteni. Gyermekeinket ezer meg ezerszer csókolom[.]

[1] Ez így is történt. Páris utáni első művének, a szegedi vá[r]veit, atyja kőbányai otthonában készítette. Cserneczky Aladá[r]

BELFÖLD

Paul Lambotte belga szépművészeti főigazgató érdekes előadása a Magyar Tudományos Akadémiában.

Abból az alkalomból, hogy a Szinyei-Társaság tagjai sorába választotta Paul Lambottet, előadást tartott „A képzőművészetek fejlődéséről Belgiumban, a XVI. századtól a XIX. század végéig" címmel.

A Szinyei-Társaság ünnepi ülésén nagyszámú és igen előkelő közönség jelent meg élén Izabella kir. hercegasszonnyal, Jacques D'Avignon vicomte belga követtel és Budapest társadalmi és művészeti életének vezető egyéniségeivel. Ott volt Török Kornél brüsszeli magyar főkonzul is, akinek nagy érdeme van a nagysikerű belga kiállítás létrejöttében. Csók István elnöki megnyitója után Glatz Oszkár üdvözölte francia nyelven az illusztris vendéget, megemlékezve arról az áldozatkész munkáról, amelyet Lambotte nemcsak a nemsokára megnyíló budapesti belga kiállítás, hanem a magyar művészeknek mult évi brüsszeli kiállítása körül is kifejtett. Megemlékezett ezenkívül Huysmans államtitkár és Bautier osztályigazgató lelkes közreműködéséről is. Beszéde végén felkérte Lambotte főigazgatót, hogy előadását tartsa meg. Éljenzés és taps között lépett az előadói emelvényre Lambotte Paul megkezdve érdekes és mélyenjáró előadását. Kifejtette, hogy Európa festőművészetének két pólusa volt a multban: Olaszország és Flandria, amely termékenyitőleg hatott az összes többi nemzetek művészetére. A XV. századbeli flamand mesterek művészetében a realizmus mellett jelentkező misztizismust jellemezte, majd a XVI. század festészeténél a flamand temperamentum felszabadulását és a derüs fantáziát. Végigvezette hallgatóságát az olasz hatások és a manirizmusnak nevezett korszak átmeneti stilusán, majd a XVII. század szinpadias pompáju festészetén. Minden nagyobb mesternek, igy például Jan és Hubert Van Eycknek, Memlingnek, Gerard Davidnak, Heyeronimus Boschnak és Brueghelnek, majd pedig Van Dycknak, Rubensnek és Jordaensnak hosszabb gondolatsort szentelt a kitünő előadó, aki a XVIII. és XIX. század művészetének ismertetése után Belgium egyéb művészeiről: az építészekről, szobrászokról, zenészekről és szőnyegszövőkről is megemlékezett. Előadását számtalan vetítettképpel illusztrálta Lambotte, akit végül hosszasan és lelkesen ünnepelt az összegyült előkelő közönség. Lambotte és Bautier tiszteletére az előadás után diszlakomát adott a Szinyei-Merse Pál Társaság a városligeti Gerbeaud-pavillonban, amelyen a magyar művészeti és társadalmi élet legtöbb notabilitása megjelent. Utána fényes garden-parti zajlott le a pavillon kerthelyiségében, ahol a társaság, élén a belga vendégekkel, a késő éjszakai órákig együttmaradt.

A Képzőművészeti Társulat és a Fészek Klub díszlakomája a belga vendégek tiszteletére

Az Orsz. Magyar Képzőművészeti Társulat és a Fészek Klub május 12-én este díszlakomát rendezett a Fészek Klubban Lambotte belga művészeti főigazgató és Bautier államtitkár tiszteletére, akik a belga-flamand reprezentativ kiállítás előkészítésére érkeztek Budapestre. A díszlakomán nagyszámú és előkelő közönség jelent meg, amelynek soraiban képviselve volt a főváros társadalmi és művészeti élete. Az első felköszöntőt Dudits Andor mondotta magyar nyelven, majd Lukács György belső titkos tanácsos tartott hosszabb beszédet, melyben kifejtette, hogy a magyar és belga nép tulajdonképen mindig baráti érzelmeket tápláltak egymás iránt, aminek bizonysága a küszöbön álló fényes kiállítás. Ezután Lambotte főigazgató mondott szellemes beszédet, melyben Lukács György szavaira reflektálva, a belga-magyar rokonszenvet jellemezte, igéretet téve, hogy ez a kiállitás nem fog csalódást okozni azoknak, akik tőle oly sokat várnak. Végül megköszönte lelkes magyar munkatársainak, Jeszenszky Sándornak és Ybl Ervinnek a kiállítás érdekében kifejtett munkáját. Kunffy Lajos festőművész mondott ezután francianyelvű szónoklatot a magyar művészek nevében, felköszöntve a belga művészeket. A nagy tetszéssel fogadott beszéd után még sokáig együttmaradt a társaság a Fészek termeiben.

Herczeg Ferenc az Országos Képzőművészeti Tanács elnöke

Az Országos Képzőművészeti Tanács május 13-án délután a Magyar Tudományos Akadémián teljes ülést tartott, melyen már az új elnök, Herczeg Ferenc, foglalta el az elnöki széket. Kertész K. Róbert államtitkár felolvasta a kormányzói leiratot, mely Herczeg Ferencet öt évre a Tanács elnökévé nevezi ki.

Herczeg Ferenc székfoglalójában a következőket mondotta:

— Meg akarom köszönni a fényes bizalmat, amely engem a főméltóságú kormányzó úr figyelmébe ajánlott és az elnöki székbe emelt. Jól tudom, hogy az előlegezett bizalom fokozott kötelességeket ró rám. Ha a kötelességtudás, a nemzeti kultúra szeretete és a becsületesség elegendő a kötelességek teljesítéséhez, akkor teljesíteni fogom azokat. Ha azonban az elnöki tiszthez még olyan képességek is kívántatnak, amelyek nincsenek meg bennem, akkor sem lesz ebből nagyobb baj, legfölebb csak annyi, hogy bizonyos idő mulva újból összeülünk és egyesült erővel keresünk egy jobb elnököt. Ne méltóztassék tőlem azt várni, hogy a mai alkalomból részletes elnöki programmot adjak. Az ilyen programm ma nem lehetne egyéb, mint megismétlése mindazoknak az értesüléseknek, amelyeket a közelmultban beszereztem. Tehát beszámoló az információkról. Ennek nem volna sok értelme. Én úgy képzelem, a programmnak abból a szoros együttműködésből kell kialakulnia, amelyre a Tanács tagjait tisztelettel fölkérem.

— Szives engedelmükkel azonban érinteni akarom a magyar képzőművészetek mai helyzetét, megkeresve azt az elvi alapot, amelyen meg kell vetnie a lábát annak, aki a nemzeti kultúra szolgálatában dolgozni akar. Nyilvánvaló, hogy a képzőművészetek mai helyzete katasztrofális. Az okok közismertek. Azok a népességi rétegek, amelyek a művészetekkel szemben eddig a mecenás tisztét viselték — jól-rosszul, inkább rosszul — ezek a rétegek a nemzeti katasztrófa következtében elszegényedtek és letüntek. Az új gazdagok, akik a helyükbe léptek, még nem emelkedtek az általános művelődés olyan fokára, ahol a művészet életszükségletté lesz. Tudjuk, hogy művásárló közönségről ma alig lehet beszélni Magyarországon. Mint mű-

vásárló jóformán csak az állam jöhet számba, de neki is meggszaporodtak a teendői és megfogytak az eszközei. A magyar festőkre és szobrászokra nézve egészen véve ugyanaz áll, ami a költőkre. Aki közülök külföldön találta meg a maga közönségét, azt nem sújtják a magyarság elszegényedéséből fakadt bajok, de az ő számuk aránylag csekély.

— Ez azonban csak nyomorúság, nem tragédia. Tragikussá teszi a képzőművészetek helyzetét az a körülmény, hogy Csonka-Magyarországon ma sokkal nagyobb és fontosabb küldetés várna a művészetekre, mint az egykori Nagy-Magyarországon és hogy az anyagi nyomorúság képtelenné teszi a művészeket magasabbrendű hivatásuk teljesítésére. Nem akarok politikát vegyíteni ennek a teremnek a tiszta levegőjébe, rá kell azonban mutatnom arra, hogy ha Nagy-Magyarországon még a nemes fényüzés egy nemét lehetett látni a művésztek kultuszában akkor maradék-Magyarországon már fontosabb és súlyosabb feladat jut a nemzeti kultúra ezen ágának: befelé nemzetvédelmi, kifelé pedig, a nemzetközi vonatkozásokban, reprezentációs kötelességek hárulnak rá. A magyarság függetlenségét és egységét ma nem védi hadsereg, hanem csak a nemzeti kultúra. Kifelé pedig kultúrális törekvéseink teszik ismertté és becsültté a magyar nevet. A képzőművészetek tehát csakugyan katonai és diplomáciai szolgálatokat tesznek a nemzetnek. Ha pusztulni engedjük a művészeket és velük a művészeteket, akkor nem mint némely nemzetgazdászok hiszik, a fényüzésről mondunk le, hanem felduljuk a nemzetvédelmi pozicióinak alapjait.

— Meg kell állapítanunk azt a szerencsés tényt, hogy ezekben a borus napokban gróf Klebelsberg személyében nagykoncepciójú politikus áll kultúrális törekvéseink élén, aki teljesen megérti és méltatja a szépművészetek jelentőségét. Az állam ma jóformán az egyetlen megrendelő és művásárló az országban. Ez azonban tekintettel nagyon is korlátolt anyagi eszközeire, nem elegendő a művészi élet megmentésére, még kevésbbé annak föllendítésére. Eszközöket és módokat kell találnunk, hogy a magyarság ama köreit, amelyek tulajdonul birják a nemzeti vagyon nagy részét, amelyeket anyagilag nem sújtott Középeurópa katasztrófája és amelyekre ennélfogva a nemzettel szemben nagyobb kötelességek is hárulnak, kötelességeik fölismerésére és vállalására birjuk.

— Ha fölmerül a kérdés, hogy a művészek közül kiket szabad és kell az államnak támogatnia, akkor azokkal a bölcs szavakkal válaszolhatok, amelyeket a közoktatásügyi miniszter úr használt: „A külföldi magyar intézetekről és a magas műveltség célját szolgáló ösztöndíjakról" szóló törvényjavaslatának általános indokolásában. „A magángyűjtőnek teljes joga van hozzá — mondja az indokolás — hogy azokat a képeket vásárolja, melyeket szobája falán legszivesebben lát, melyeken szemeit legtöbb örömmel legelteti. A felelős kultúrpolitikus ellenben, aki közpénzekkel sáfárkodik, saját egyoldalú izlését nem követheti és nem vonhatja meg az állami támogatást semminő iránytól sem, ha azt követői tehetséggel képviselik." Más szóval: előre nem lehet belátni valamely irány fejlődési lehetőségeit, azért nem is szabad előtte elzárni az ajtót. A hangsúly azonban egy szón van: a tehetségen. Az irány nem pótolhatja a tehetség hiányát, a tehetség azonban súlyt ad az iránynak.

Leleplezték Szinyei-Merse Pál és Lechner Ödön emléktábláját a Japán kávéházban

Május 16-án délben diszes ünnepség keretében leplezték le az emléktáblát. Gundel Ferenc a Japán-kávéház tulajdonosa áldozott a dicsőséges magyar képzőművészetnek az emléktáblával, mely azt a helyét jelöli a kávéháznak, ahol Szinyei és Lechner történelmi nevezetességű törzsasztala volt. Az asztal márványtábláján mely körül a mai nagy piktor és épitészgárda akkori titánjai ültek nem egy nagyszerű kompozició vagy palota terve született meg az ebédutáni fekete vagy kapuciner közben.

Az emléktábla 80×70 centiméter nagyságú világosbarna lap, amelyen krétával örökítette meg Bartha Ernő, a neves magyar grafikus-professzor Szinyei-Merse Pál és Lechner Ödön arcmását.

A reliefszerű kép megdöbbentő hűséggel ábrázolja a két nagy művészt, a két jó barátot, úgy, amint fej fej mellett ültek egykor a kávéházi asztal mellett. Az emléklap, amely vastag tükörüveg alatt díszlik a következő szöveget tartalmazza:

„A magyar Géniusz két hatalmas képviselőjének, Szinyei-Merse Pálnak, a nagy festőnek és Lechner Ödönnek, a nagy építésznek, akik ezen a helyen nap-nap után időztek 1904-től 1919-ig. Hódoló emlékezettel ajánlja: Gundel Ferenc".

A diszes leleplezésen megjelent a Szinyei-Merse- és Lechner-család minden élő tagja. A Szinyei-Társaságot Csók István vezetésével Iványi-Grünwald Béla, Petrovics Elek és Lyka Károly képviselték, a különböző művésztársaságokat pedig egy-egy neves festőnk, szobrászunk, vagy építészünk.

Adomány a művészeti múzeumoknak

Két művészeti múzeumunk ujabban gazdag adománnyal gyarapodott. Procopius Béla követségi tanácsos, athéni ügyvivőnk, fiúi kegyelettel teljesítvén nemrég Grácban elhunyt édesanyjának kivánságát, részben az Iparművészeti, részben pedig a Szépművészeti Múzeumnak adományozta azokat a műtárgyakat, amelyeket anyja Budapesten és külföldön gyűjtött és még életében fiára ruházott, azzal az óhajjal, hogy a gyűjtemény az ő halála után ezekbe a múzeumokba kerüljön. A nagyműveltségű úrhölgy egész életén át buzgón és szakértelemmel gyűjtögette a képzőművészeti és iparművészeti tárgyakat. Gyűjteményének képzőművészeti része, amely a Szépművészeti Múzeumnak jutott, elsősorban körülbelül ötszáz darabból álló miniatürgyűjteményből áll. Ez a gyűjtemény a XVII. századtól kezdve fogalmat ad a miniatürfestészet fejlődéséről, s alapját fogja megvetni a Szépművészeti Múzeumban egy ilyenfajta gyűjteménynek. A legjobb miniatürfestők, mint például Dumont, Daffinger, Saar, a Theer-család tagjai, Ender, Lieder, Peter, Barabás, Melegh, Medvey képviselve vannak benne. Ehhez a gyűjteményhez a festményeknek, főként családi képeknek egy sorozata járul, amely többek közt Barabás. Canzi, Lieder, Einsle, Peschy, Marastoni munkáit foglalja magában. Az iparművészeti gyűjtemény főleg barokkori bútorokból, porcellán-, fajansz-, cserép-, üveg- és óntárgyakból, szelencékből, órákból, ékszerekből és fémtárgyakból áll, melyek között sok kiváló és ritka darab van. Mintegy hatszáz darab azoknak a régiségeknek száma, melyeket az Iparművészeti Múzeum átvett. A gyűjtemény már meg is érkezett Budapestre és legközelebb külön kiállítás keretében fog bemutatásra kerülni.

Margit-créme

legjobb a világon. Zsirmentes, ártalmatlan. Hatása meglepő. Pár nap alatt szüntet **szeplőt, májfoltot, pörsenést, pattanást, bőratkát** (mitesser) és minden más bőrbajt.

Nagy tégely 1 forint, kicsi 50 krajcár.

Margit-Hölgypor 60 kr. Margit-szappan 35 kr. Margit-fogpép 50 kr.

Margit-arcviz. (Mosdóviz 50 kr.)

50

Készíti:

FÖLDES K. gyógyszerész Aradon.

Főraktár Budapesten: **Török József**, király-utca, **Dr. Egger Leo és I.**, váci-körut. 3 frtos rendeléseket bérmentve küld. Kapható minden gyógyszertárban.

Hamburgi katonaszolgálati-, kiházasitási- és korbiztositási társulat

Hamburgban.

Magyarországi vezérképviselősége: Budapesten, Erzsébet-körut 53.

Meghatalmazott vezérképviselő: gróf Széchenyi Emil.

Az intézet biztositási állománya 1898. végén 45,500.000 korona tőkére és 81.000 korona évjáradékra emelkedett.

Osztalék a tagok részére utolsó megállapitás és alapszabályok szerint

a) katonaszolgálati biztositásoknál 10%

b) kiházasitási és kortőke „ 15%

Az utolsó mérleg tételeiből idézzük a következő adatokat:

Összes vagyon 1898. végén 4,725.404·50 korona

Dijtartalék „ „ 3,829.630·50 „

Dijbevétel „ évben 2.132.776·00 „

A tőkebiztositási módozatok, melyeket sikerrel müvelünk és kivált a gyermekbiztositás, a modern élet pénzügyi fejlettségének előnyeit kinálják és biztositják intézetünk tagjainak, mely vivmányok elől ma már senki el nem zárkózhatik.

Minden előrelátó apa biztositja fiát még zsenge korában, katonaszolgálatának vagy magasabb tanulmányainak költséges időszakára, nemkülönben biztositja minden gondos anya lányának kiházasitási tőkéjét.

Ebben nincs kivétel és igy emelkedett a tőkebiztositás intézménye idegen kulturállamokban mai jelentőségére.

Bővebb fölvilágositással készségesen szolgálnak az intézet kerületi képviselői az ország minden nagyobb városában, vagy közvetlenül a vezérképviselőség Budapesten.

A képviselet, megbizható uri egyéneknek jövedelmező mellékfoglalkozást nyujt.

99

(S)

Az uj kőbányai róm. k

Két monumentális templom — a kőbányai plébánia-templom s a karmelita atyák angyalföldi temploma — szaporitotta a lefolyt évben a magyar főváros nevezetes épületeinek számát. Mindegyik valóban diszére válik Budapestnek. A karmeliták templomának fölszentelésén maga a *király* őfelsége is jelen volt, *Mária Terézia* főhercegnővel s képünk ép azt a jelenetet ábrázolja, mikor ő felsége a nemzeti zászlóval diszitett templom elé érkezik, udvari fogaton, a közönség ovációi közt.

A karmeliták uj budapesti temploma.

Pesti Hirlap Naplója 1900. Sept. 1-

44. SZÁM. 1896. BUDAPEST, NOVEMBER 1. 43. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt { egész évre **12** frt, félévre — **6** „ | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **8** frt, félévre — **4** „ | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK { egész évre **5.—**, félévre — **2.50** | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉS ISKOLA ÚJ OTTHONA.

Az ezredévi ünnepélyek közt sorrendre a legutolsó, de jelentőségre a legelsők egyike: az iparművészeti múzeum és iskola új épületének fölavatása is megtörtént. Október 25-én a királynak és a kormány tagjainak jelenlétében helyezték el a zárókövet, mutattak be a múzeumból és az iskolából egyes részleteket, melyeknek méltánylásában koronás királyunk járt jó példával legelől. A midőn mi is sietünk annak az úgy hivatásánál, mint épületének kiválóságánál fogva nevezetes kettős intézetnek némely részletét olvasóinknak bemutatni, elmondunk egyet-mást ez intézetek czéljairól, azoknak és az épületnek történetéről.

A kettős intézet czélja az, hogy az ipari, főleg azonban a diszítő ipari alkotásokat művészi szinvonalra emelje. A mint egy országban a műveltség, az általános jóllét és ízlés bizonyos fokot elért, a közönség nem elégszik meg többé középületeiben és lakóházaiban s azok berendezésében a közönséges egyszerűséggel, hanem a mint gazdagodott, úgy keresi a jobbat, s a mint ízlése finomodott, úgy keresi a szebbet. Ha a művelődés ezen természetes következményét ország és kormány meg nem érti, akkor a nemesült ízlés követelte termékeket a külföld hozza be és így idegenbe vándorol e miatt sok-sok millió, a mellett, hogy az idegen egyszersmind az ő ízlését, szokásait is meghonosítja árúival, a hasznot és az e tekintetben való felsőbbséget magának biztosítja. Ezért minden, a fejlettségnek nagyobb fokát elért állam igyekszik gondoskodni arról, hogy sajátos művészi ipart teremtsen. Régen nagy kedvezmények nyújtásával, magukat az idegen művészeket hozták be az országba; így alkalmazott Róma görög, az arabok bizanczi, Mátyás király és Colbert olasz művészeket. Manapság a művészeket műveikkel pótoljuk; gyűjteményeket létesítünk, melyek

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉS ISKOLA ÚJ PALOTÁJA. Weinwurm Antal fényképe.

részben az ifjuság tanulását mozditják elő, részben a közönség izlését művelik s igy emennek hasznos kezeket teremtnek, amannak piaczot biztositanak.

Ilyen feladatot van hivatva teljesiteni nálunk az iparművészeti múzeum és iskola. Mindkét intézet fennállott már eddig is — a múzeum 1872, az iskola 1880 óta, — de különváltan és tarthatatlan állapotok között; az egyiknek gyűjteményei, a másiknak tanitványai nem fértek el a rendelkezésre álló helyiségekben és e mellett ugy el voltak dugva, hogy létezésükről még a legközvetlenebbül érdekelt iparosvilág is alig tudott valamit. Ez most alaposan megváltozott. A két intézetet egy födél alatt, alkalmas helyen, fényes palotában helyezték el; a tanuló ifjuságnak keze ügyében vannak a művészi ipar remekei, a közönség érdeklődését az emlékszerű arkhitektura már messziről fölkelti; a vezetéstől várjuk tehát majd, hogy az ország áldozatkészsége gyümölcsöt is hozzon.

A dolog természetéből folyik, hegy a művészi iparnak hajlékul szolgáló épület maga is egy művészi alkotás legyen. És ez épitkezésnél a vezető körök részéről csakugyan megtörtént minden intézkedés, a mi a művészies megoldást lehetővé tette, annak szilárd alapot és folytonos tápot nyujtott.

Először is a tervekre — még 1892-ben — nyilvános pályázat hirdettetett, tehát a fontos föladat nem protekcziós egyénre bizatott. Az igen érdekes pályázatból *Pártos* Gyula és *Lechner* Ödön budapesti épitészek tervezete került ki győztesnek, kiknek munkálatai alapján az épitkezés az Üllői-út, a Rákos- és Kinizsy-utczák közti nagy telken 1893 októberben meg is kezdődött.

A terv alaprajzi megoldása kitünő; a mily egyszerű, oly világos. Az üllői-uti homlokzat főtengelyébe esik a két nagy előcsarnok, a váltakozó kiállításoknak szánt s üveggel födött nagy udvar; alul a szakkiállítások, fölül a múzeumi gyűjtemények számára tágas, szellős helyiségekkel; a két mellékutczai szárnyat jobbára az olvasó termek, könyvtár és iskola (ez utóbbi több mint 70 helyiséggel) foglalja el. Az arkhitektura — no az architektura már a pályázatnál is számos ellenkező véleménynek volt okozója; bizarr formái különösen az úgy nevezett akademikus épitészek körében nagy ellenszenvvel fogadtattak, míg azok, kik a száraz modern gót épitészetet megúnták, s a renaissance tagozatoktól megcsömörlöttek, hozsannával fogadták.

Bár magam sem értek mindenben egyet a tervező épitész csapongó — sok helyütt kicsapongó — fantáziájával, megvallom, hogy a kivitel az utóbbiaknak adott igazat. Ez egy érdekes, egy rendkivül érdekes kisérlet az épitészetnek egy új épitő anyagot a kezébe adni, ez új anyaghoz az arkhitektura formáit átmódositani, abba egyszersmind hazai diszitő elemeket is vegyitvén. Oly három feladat, melyből ha egy is sikerül, nagy eredmény; pedig itt legalább is kettő: az anyag és a magyar diszitő motivumok sikerültek. A dolog t. i. úgy áll, hogy a tervezés alkalmával a homlokzatok burkolása is első sorban szóba került; az emlékszerű épülethez a malter nem volt méltó, a kő szerkezetileg szükségtelen és drága, a nyers téglafalazat ily tömegben kietlen. Azonban a hazai Zsolnay-gyár kitünő égetett agyag burkoló anyagot gyárt és igy a megoldás igen természetszerű, t. i. hogy a művészi ipar palotája számára első sorban a hazai iparművészet termékeit vegyék figyelembe. Igy történt, hogy az iparművészeti múzeum és iskola épületének homlokzatait Zsolnay-féle égetett agyaggal burkolták — mint ő elnevezte: pirogranittal — és ezért alkalmazkodott a tervező épitőművész az arkhitektonikus formákkal a rendelkezésére álló épitő anyaghoz. Esztetikailag ez igen nagy érdem, főleg napjainkban, mert hisz épen mi csinálunk a legkisebb lelkiismereti furdalás nélkül malterból, fából kőstilust.

Mikor az épület készült, magam is sokszor fejcsóválva álltam a homlokzat előtt, nem tudván, hogy micsoda klasszikus formákba kényszeritsem a bontakozni kezdő tagozatokat. Egyszer két elegáns uraca áll meg mögöttem és közülök az egyik azt a gúnyos megjegyzést teszi: «No, ezen az épületen is meglátszik ám, hogy fazekas készitette». Megfordúltam és szerettem volna megölelni a nevetve tovasietőt. Ön, uram a fején találta a szeget; hát persze hogy fazekas-stilus, hát persze, hogy jól cselekedett az épitész, mikor az agyag karakteréhez igyekezett átgyúrni az épitkezési formákat. Ön, uram, akaratlanúl is nagy bókot mondott a tervezőnek és nagy elismerést nyilvánitott a megrendelő iránt, mert elvégre is, nem utolsó érdem az sem, ha az épittető belátja a tervező törekvéseinek jogosultságát és elfogadja az előtte még ismeretlen hatású arkhitekturát.

A főhomlokzaton a középső kupolás torony uralkodik, túlságosan merész, de igen csinos lanternájával, csipkézett ivezetű hármas és rózsa-ablakával, csúnya szobraival. Ehhez csatlakozik a franczia renaissance osztagolású tetőzettel biró két szárnyépület, egymással jól összhangzó ablaküregekkel és faltömegekkel. Az előcsarnok egy valóságos kis diszterem, a hol a tervező diskrét fantáziája pompás harmoniában van a fémfényű, előkelő eozin anyaggal; ez a kis előcsarnok a maga nemében páratlan alkotás, melyet messze földről jövők is meg fognak csodálni. A belső csarnokoknak és a nagy teremnek térhatása megkapó még mai festetlen állapotukban is.

A mennyire sikerültnek mondható tehát nagyban és egészben az alkotás, annyi bajjal járt fölépitése. Mint mondottam, az épitkezés 1893 őszén indult meg, de az épület csak 1895-ben került tető alá. A homlokzatok anyagának kérdése sokáig megoldatlanul kisértett — sőt az emlékszerű anyag már el is ejtetett, míg végre dr. *Szmrecsányi* Miklós közbenjárására *Wlassics* miniszter erélyesen kezébe vette a veszendő ügyet és a művészi szándékokhoz méltóan szerencsésen dülőre is vitte. Ő nevezte ki — látván, hogy minden áldozat mellett is az épületnek az ezredévi ünnepek idejére való elkészülése, biztositva nincs, — 1895 decemberben *Fittler* Kamill épitészt, az iparművészeti iskola igazgatóját miniszteri biztossá, ki vas szorgalommal, oly erélylyel és körültekintéssel vezette az épitkezést, hogy daczára az 1896-iki év rendkivül kedvezőtlen időjárásának, az intézet programmszerűleg még a millenáris évben fölavatható és czéljainak átadható volt.

A vállalkozók és mesteremberek közül megemlitjük a nevezetesebbeket: Wellisch Sándort és Gyulát, kik az épitőmesterek voltak; Michl Alajos asztalosmestert, Vágó Ignácz lakatosmestert, Scholtz Róbert festőt, Oppenheimer Ignáczot, a diszitő szobrászati munkák ügyes mesterét, Forgó és társa czég üvegezőket stb., a Zsolnay gyárról már előbb megemlékeztünk.

Ez időszerint az iparművészeti iskola már teljes működésben van, a múzeum pedig csak arra vár, hogy a belső diszitő festés is kész legyen, hogy külföldi és hazai származású iparművészeti kincseit mindenkinek könnyen hozzáférhetően közszemlére bocsáthassa. Remélhetőleg a tavaszon ez is elkészül, és akkor a két intézet vállvetve fog iparkodni azon, hogy a létesüléséhez fűzött remények teljesedjenek.

X.

TEMETŐBEN.

Ott künn voltam a temetőben,
Szép pázsitos sirhantra dőltem.

Szél ingatta az akáczlombot,
Fáradt lelkem is szárnyat bontott.

Emelkedett fel, fel az égre,
Szemem meg a sirokat nézte.

. . . Madárka szállt korhadt keresztre,
Édes, merengő dalba kezde.

Vágyó, hivogató dalára
A párja is melléje szálla.

Majd felszálltak, alá a lombnak
És ott ketten együtt daloltak.

Egybe olvadt tovább a nóta, —
A sirdombon nyilott a rózsa.

Az édesen bugó madárdal
Ölelkezett az illatárral.

Te, ki ott lenn, a sirba, nyugszol
— Szegény csalódott szív, tudom jól —

Ugy-e hallod, ugy-e megérted?
Néked szól itt a madár-ének.

Érted virágzik itt a rózsa,
A szirmait sirodra szórja,

Hogy legyen ott lenn édes álmod
S felejtsd örökre e világot.

G. Diószeghy Mór.

FIAM SIRJÁN.

Nagy fák alatt kicsinyke domb,
Puha még rajt a hant.
Előtte karcsu fakereszt . . .
Fiam pihen alant.

Alig kivirradt hajnalát
Itt zárja le az éj.
Elvitte kis házunk zaját;
Beállt a csend, a mély.

I.

A kit megfárasztott az élet,
Elpihenni a sirba tér meg.
A lélek bilincsét levetve
Felszáll a tisztább fellegekbe.

Miért mentél már megpihenni?
Ha nehéz sor is élni, lenni,
Ha bánat, munka, gond kisérnek,
Mégis csak szép és jó az élet.

A vágy erőnket tettre hivja,
A munkának is megvan díja.
Jó itt fenn a napfényben lenni,
Oda lenn nincsen semmi, semmi.

II.

Nincsen ékes síremléked,
Mely hirdessen a világnak.
Nem is illenék szent búnkhoz
Ily jele a hiuságnak.

Ketten tudjuk csak, mit takar
Ennek a kis dombnak árnya:
Itt nyugszik az egész világ
Ékessége, boldogsága.

Hamvas József.

PETŐFI BEM TÁBORÁBAN.

Ferenczi Zoltán «Petőfi életrajza» czimű új könyvéből.

I.

A költő 1849. jan. közepén indult Debreczenből többed magával Bemhez s Nagy-Váradon, Fekete-Tón, Csucsán, Kis-Sebesen át Kolozsvárra ért. Innen Tordán át Balázsfalva felé akart menni; de az út az oláhok miatt nem lévén biztos, Szamosújvárra ment, onnan Deésre, hol utitársaival együtt az u. n. Veres fogadóban szállt meg s fölkereste Medgyes Lajos deési ref. papot és költő társát. Deésről január 19-ikén délre Beszterczére útazott, hol egy ismerősével találkozván, vele még az nap este elindúlt Szász-Régenbe és Maros-Vásárhelyre, hová 21-dikén érkeztek meg. Útközben borús kedélye vidúlni kezdett, a téli panoráma változatos képei jól hatottak rá, miközben mondá:

— Vagy nem térek többé vissza, vagy csak úgy, ha a háború itélőszéke elé vitt végzetes dilemma jól dől el. Ha elesem, fiamnak Vörösmarty, mint igérte, atyja lesz; nőm pedig, — mondá rajongással, — nem fog engem túlélni.

Maros-Vásárhelyt a január 23-diki szebeni csatában megsebesült katonákat hozó szekerekkel találkozván, útitársai többen ott maradtak; ő 23-dikán este beszterczei útitársával Szelindek felé indúlt. Január 24-dikén Medgyesen a fogadóban Lisznyay Kálmánnal találkoztak, ki Petőfi nyakába borúlva, igy tört ki:

— Hát nincs már ember Magyarországon, hogy téged, a haza büszkeségét is koczkára tettek?

Szemelvény az Iparművészeti Iskola ezidei munkáiból. Grafikai osztály. Tanár: Helbing Ferenc.

École royale des Arts décoratifs. Classe de l'Art graphique. Prof.: F. Helbing.

mint a francia nemzet ellensége. A németekkel való találkozás pedig nem történhetik másképpen, mint a revanche formájában. Amíg a revanche sikere nem biztos, addig a találkozásról nem lehet szó. Ezért bukott meg a kiállítás eszméje is, és az iparművészeti mozgalom ma egészen más irányokban halad. Azok, akik a modernséghez ragaszkodnak, az iparművészeti nevelés megreformálásával akarják ösztökélni az újító szellemet. De talán sokkal nagyobb azoknak a száma, akik szembefordulnak a modern gondolattal és a francia hazafiság kérdésének tekintik a történelmi stílusokhoz való ragaszkodást. Ezek perhorreszkálnak minden modern törekvést és felfogásuk nagyon élénk egyetértésben van az újjáébredező francia nacionalizmussal. A modern iparművészetet egészen német mesterkedésnek tekintik s minden lehető eszközzel meg akarják védeni az eredeti francia kultúrát. Elszántságukra nézve igen jellemző, hogy még vallási kérdést is kovácsoltak az iparművészet dolgából.

Modern francia iparművészet azért mégis van, de egészen más értelemben. Nem elvek, nem tudományos gondolkodás, nem gazdasági belátás, nem is művészeti meggyőződés teremtették, hanem olyasvalaki, akinek akarata Franciaországban mindig feltétlen és döntő volt: az asszony. A női szépség kultusza Párisban XVI. Lajos kora óta nem volt olyan eleven és rajongó, mint ma. S a szépség iránti hódolat, amely elsősorban dekoratív lénynek tekinti a nőt, hihetetlen mértékben leköti a tervező művészek fantáziáját. A női ruha és ékszer, minden, ami a nőt díszíti vagy környezi, minden, ami egy női arcnak vagy testnek kerete lehet, ezer és ezerféle ötletet dob felszínre, s a francia esprit ebben az irányban igazán kimeríthetetlen. Itt vannak igazán a helyükön, a színes parókától kezdve a drágaköves cipőig gondosan megterveznek, kiszámítanak minden vonalat, minden színfoltot és egy korrektül felöltöztetett asszonyra reápazarolják minden művészi leleményességüket. S itt azután igazán újak és eredetiek, mert a divat nem áll meg. Egyre és egyre friss szenzációkat követel és a nagy cégek teljesen lekötnek minden művészi erőt, amely ezeknek a szenzációknak megalkotására képes. Semmi sem izgatja annyira a művészek fantáziáját, mint a női toilette, amely túlszárnyal a maga eredeti rendeltetésén és úgy mutat be egy femme de monde-ot, mint egy csodálatos műtárgyat. Sőt nemcsak a ruha és az ékszer felett uralkodik az asszonyi szépség, az interieuröket is úgy tervezik, hogy egy-egy asszony modern szépségének megfelelő keretet szolgáltassanak. A fényűzés, amelyet eközben kifejtenek, szinte hihetetlen. S abban a lázas keresésben, amelylyel folyton új és új formát akarnak adni az asszonynak, talán megszületik az új iparművészet, amelyet a doktrinér törekvések nem tudtak létrehozni. Nem az első dolog volna, amelyet az asszonyainak köszönhet Franciaország.

Szemelvény az Iparművészeti Iskola ezidei munkáiból. — Grafikai oszt

École royale des Arts décoratifs. — Classe de l'Art graphique.

Szemelvény az Iparművészeti Iskola ezidei munkáiból. Grafikai osztály. Tanár: Helbing Ferenc.

École royale des Arts décoratifs. Classe de l'Art graphique. Prof.: F. Helbing.

IN MEMORIAM

LECHNER ÖDÖN †. (1846—1914.) A magyar művészetet fájdalmas és érzékeny veszteség érte: hajlott korban, de még mindig fiatalon és alkotásra készen meghalt Lechner Ödön. A monumentális részvét, amely az elhúnyt mestert sírjába kísérte, élénk bizonyságot tett arról, hogy a magyar művészet és társadalom teljes tudatában voltak annak az erőnek, amelyet számukra Lechner Ödön jelentett. Művészek és magyarok meghatva, gyászoló szívvel állották körül a koporsót, amelyben egy melegszívű, dús fantáziájú, nagyszabású művész teteme feküdt, egy művészé, aki míg élt, szívének minden dobbanását, fantáziájának minden felvillanását, bő tehetségének minden morzsáját a művészetnek és a magyarságnak szentelte. Művészek és magyarok szomoruan búcsúztak tőle, mert érezték, hogy hosszú idő fog elmulni, míg ismét akad egy művész, aki az övéhez hasonló tehetséggel s még inkább az övéhez hasonló idealizmussal fogja szolgálni a nemzeti művészet ügyét.

A művészettörténet és a rendszeres kritika feladata, hogy megállapítsa azt az előkelő helyet, amelyet Lechner Ödön és a nevéhez fűződő alkotások a magyar művészet fejlődésében elfoglalnak. Mi a gyász első óráiban csak a veszteség nagyságára és azokra a páratlan művészi erényekre akarunk rámutatni, amelyek világosan és dicsőségesen ragyogva környezik a halott mester emlékét. Mert már ezekben az órákban is figyelmeztetni kívánjuk a gyászolókat, hogy a tisztelet, amelyet Lechner Ödön egyénisége megkövetel és amelyet őszinte szívvel áldoz neki minden emelkedett gondolkodású ember, legnemesebb, legtisztább formája, ha az ideálok, amelyek a mester lelkét és szívét maguk felé vonzották, halála után sem maradnak hívők és harcosok nélkül. Lechner Ödön élete és művészete a legragyogóbb példa, amelynek követésére magyar építőművész felesküdhet, erényei a legbiztosabb nyomok, amelyek felé haladva, a magyar architektúra az ő életének gyönyörű álmát: a nagyszabású magyar építőművészetet elérheti.

Lechner Ödön földi pályáján ezt az álmot álmodta. De ez a csodálatos álom nem tette jámbor álmodozóvá, aki az ábrándok hiú mozdulatlanságában tölti napjait. Építeni akart, de nem légvárakat, hanem valóságos palotákat s merész lendületű fantáziája mellett el volt látva a szükséges energiával. Ez az energia hajtotta, hogy megismerjen és megtanuljon mindent, amire a gerinces, bátor művésznek szüksége van. Ez vitte Párisba, ahol forrásuknál, a legkisebb részletekben kívánta tanulmányozni a stílusok fejlődését. Az az idő, amelyet külföldön, különösen Párisban a Clement Parent-nal való barátságban töltött, a munka és szorgalom ideje volt s akkor

Magyar Iparművészet
1914.
E cikk folytatását lásd Rauscher Lajos cikkében.

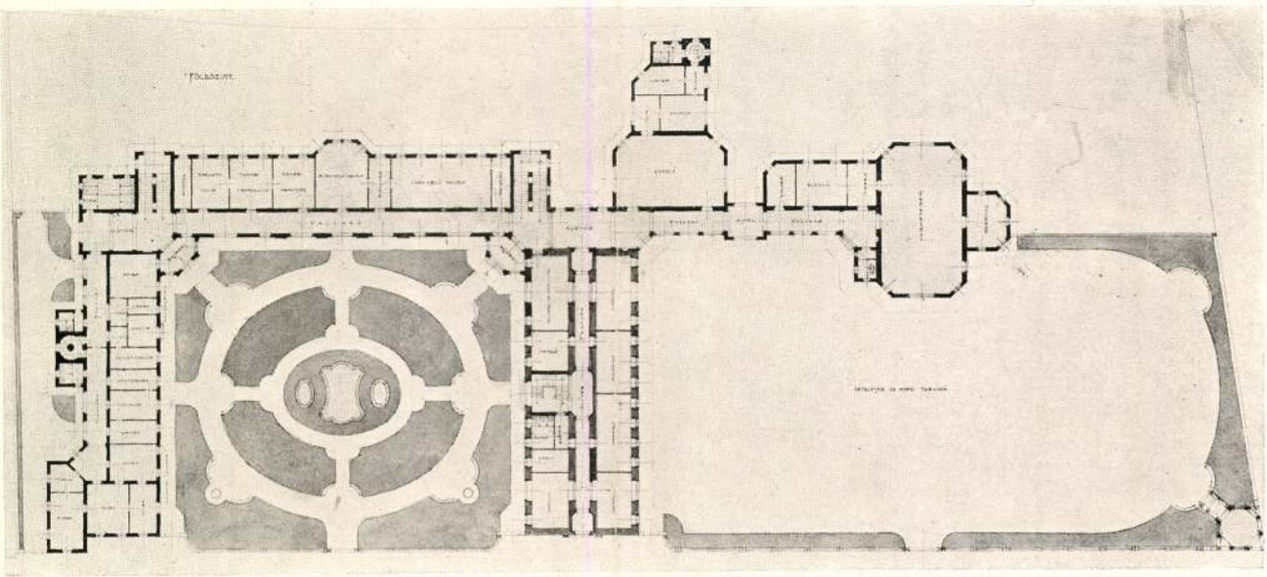

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ.

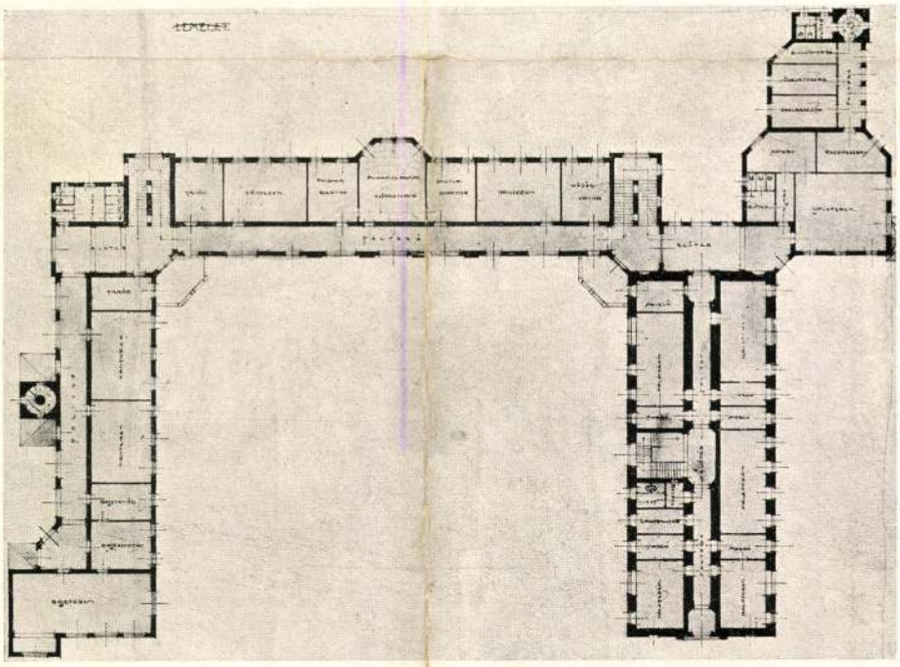

I. EM. ALAPRAJZ.

III. DÍJ. — JELIGE: RÁKÓCZIAK KORA.

LECHNER ÖDÖN ÉS SEBESTYÉN ARTHUR, BUDAPEST.

FŐHOMLOKZAT.

cód

III. DÍJ. — JELIGE: RÁKÓCZIAK KORA.

LECHNER ÖDÖN ÉS SEBESTYÉN ARTUR, BUDAPEST.

A sárospataki állami tanítóképző és internátus épületének terv pályázatan

Magyar Építőművészet

1909. 6. szám

fordít

A KECSKEMÉTI VÁROSHÁZA. VÁZLAT AZ ERZSÉBET-EMLÉKHEZ

LECHNER ÖDÖN

Szabadka sz. kir. város székháza.

Főhomlokzat.

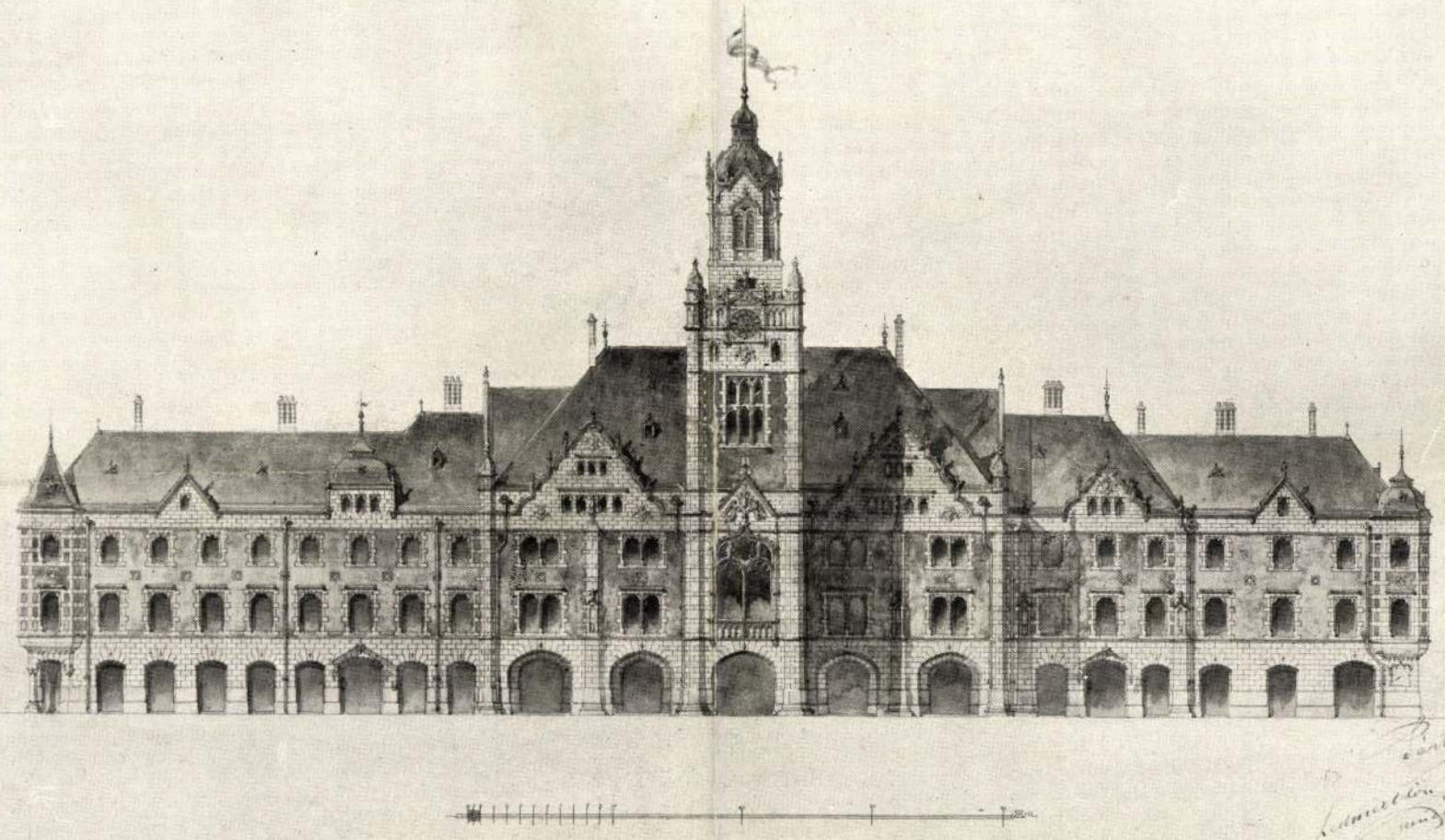

TERVEZET A SZABADKAI VÁROSHÁZÁHOZ

LECHNER ÖDÖN

64

PADLÓ ÉS MENNYEZET
AZ IPARMŰV. MÚZEUMBAN

LECHNER ÖDÖN

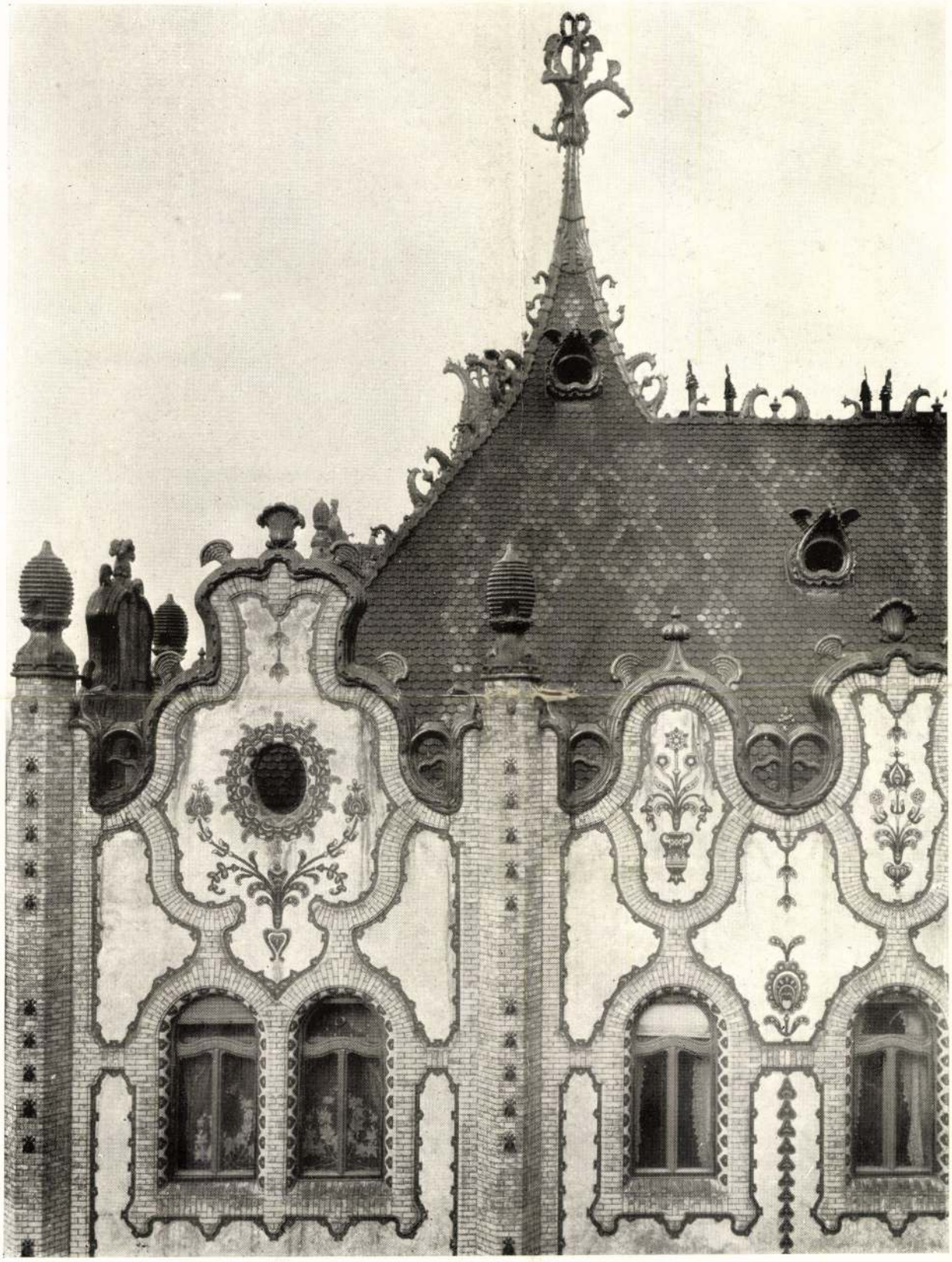

POSTATAKARÉKPÉNZTÁR

LECHNER ÖDÖN

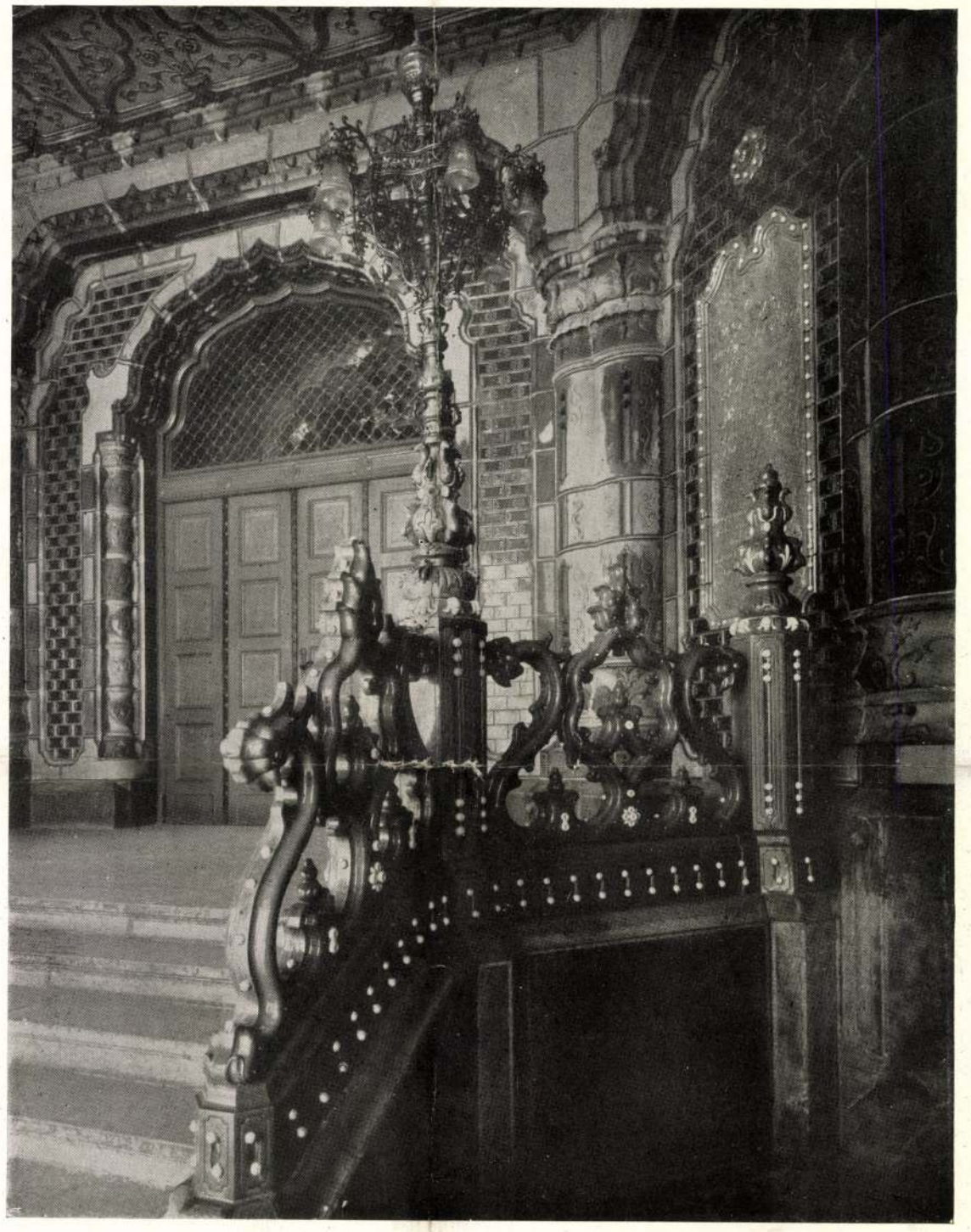

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ELŐCSARNOKA

LECHNER ÖDÖN

(S)
1021

Lechner Ödön épitész

1972. II.26. /Petőfi/ 19.35. Ka. /6/

Mesterek, mestermüvek.

- Ambrus Tibor jegyzete, Lechner Ödön épitészről.

- A század 10-es éveinek fordulóján, Budapest életének egyik nevezetessége volt a Japán kávéház hires müvészasztala. Két koronázatlan fejedelem uralkodott itt. Az egyik Szinyei-Merse Pál festőművész, a másik Lechner Ödön müépitész, akit a hires ~~müépitész~~ művészasztalnál mindenki csak úgy szólitott, emlege tett, Paksi. Krúdy Gyula igen érzékletes leirást adott róla, Az utolsó pesti omnibusz és utasai cimü irásában 1936-ból, amikor Lechner Ödön már 22 éve halott volt. Azt irta.

- Ez az ezüst szakállú, bohókás tekintetü, igen finom fekete kabátban megjelengető úriember, müvészi megjelenésü férfi volt. Mindig volt valami a magatartásából, mintha imént lépett volna ki egy klasszikus olajkép rámái közül. Renesszánsz ko rabeli érzelmekkel viseltetett az élet iránt, annak nagy szere tetében. Izeit bizonyára úgy becsülte az életnek, mint egy öreg király, aki vigyázgat hétra lévő élete harmóniájára. Va lóban, aki ott látta a kávéházi asztalnál, mindég az utcára tekintő tükörablaknál ülve, élénken figyelve a járókelőket, vagy puha rajzveruzájával a mérványasztalra rajzolgatott, azt hihette, elégedett öregurat lát, aki tevékeny élete alkonyán csendben élvezi a megérdemelt nyugalmat.

A bennfentesek úgy néztek rá, mint valami élő emlékmüre. Város szerte idézett anekdoták hősére és ugyan kinek jutott volna eszébe, hogy a finom megjelenésü öregember személyében -késői méltatója irta róla - kora legnagyobb magyar épitőművészét tekinthetjük, akinek legszebb álmait, nagyszabásu terveit,

1972. XI.26. /Petőfi/ 49.35. Ma. /6/

Mesterek, mesterművek.

- Ambrus Tibor jegyzete, Lechner Ödön építésszről.

- A század 10-es éveinek fordulóján, Budapest életének egyik nevezetessége volt a Japán kávéház hires művészasztala. Két koronázatlan fejedelem uralkodott itt. Az egyik Szinyei-Merse Pál festőművész, a másik Lechner Ödön műépitész, akit a hires ~~[illegible]~~ művészasztalnál mindenki csak úgy szólitott, emlege tett, Pakai. Krúdy Gyula igen érzékletes leirást adott róla, az utolsó pesti omnibusz-és utasai cimü irásában 1936-ból, amikor Lechner Ödön már 22 éve halott volt. Azt irta.

- Ha az szüst szakállú, bohókás tekintetü, igen finom fekete kabátban megjelengető úrlember, műszállis megjelenésü férfi volt. Mindig volt valami a magatartásából, mintha imént lépett volna ki egy klassznikus olajkép rámái közül. Renesszánsz ko rabeli érzelmekkel viseltetett az élet iránt, annak nagy szere tetében. Izeit bizonyára úgy becsülte az életnek, mint egy öreg király, aki vigyázat hátra lévő élete harmóniájára. Va lóban, aki ott látta a kávéházi asztalnál, mindég az utcára tekintő tükörablaknál ülve, élénken figyelve a járókelőket, vagy puha rajzveruzájával a mérvényasztalra rajzolgatott, azt hihette, elégedett öregurat lát, aki tevékeny élete alkonyán csendben élvezi a megérdemelt nyugalmat.

A bennfentesek úgy néztek rá, mint valami élő emlékmüre. Véros szerte idézett anekdoták hősére és ugyan kinek jutott volna eszébe, hogy a finom megjelenésü öregember személyében -késői méltatója irta róla - kora legnagyobb magyar épitőmüvészét tekinthetjük, akinek legszebb álmait, nagyszabásu terveit,

nap, mint nap vizes ronggyal törli le a pincér a kávéházi asztal márványáról.

- Lechner Ödön 1845-ben Pesten született. 1865-ben iratkozott be a pesti Miegyetemre, innen a következő ~~vében~~ évben Berlin be ment és ott az Épitészeti Akadémián folytatta tanulmányait, melynek befejeztével Olaszországban tett hosszabb tanulmányútat. Pestre visszatérve Pártos Gyulával nyitott tervező irodát, hogy igy vállaljon részt abból a hatalmas feladatból, amelyet a viharos gyorsasággal fejlődő főváros kinált az épitészeknek. Ennek a különben örvendetes épitészeti fellendülésnek volt azonban egy különös mellékterméke is. Azt irja erről Fülep Lajos:

A városra szabaditott épitők siserahadának jóvoltából, a régi egyszerü, becsületes Budapest helyébe, vagy éppen melléje, földuzzadt a téglából és habarcsból, főúri renesszánsz palotákat mimelő bérházak rettenetes városa. Ahol mindent látha tott az ember. Vakolat kariatidokat, irdatlan balkonokat, párkányokat, pilléreket, ablakrámákat, csak - legalább a leg újabb időkig - épkézláb épitészeti gondolatnak kitüközését sehol sem. Ezeket a keserü sorokat meg is indokolja azután. Épitészek keze alól nemcsak egyes múlandó házak kerülnek ki, hanem egész városrészek, sőt egész városok megmaradó képe. Innen a rájuk nehezedő felelősség tetézett súlya, innen az előrelátás követelése tőlük nemcsak az egyes házakra, hanem egész városrészek rendeltetésére, jellegére, jövőjére nézve. Az épitésznek azonkivül, hogy egyes házakat épit, azt is meg kell értenie, hogy annak a háznak a környezete, az egész vá-

nap, mint nap vizes ronggyal törli le a pincér a kávéházi asztal márványáról.

- Lechner Ödön 1845-ben Pesten született. 1865-ben iratkozott be a pesti Műegyetemre, innen a következő évben Berlin be ment és ott az Építészeti Akadémián folytatta tanulmányait, melynek befejeztével Olaszországban tett hosszabb tanulmány-utat. Pestre visszatérve Pártos Gyulával nyitott tervező iro dát, hogy így vállaljon részt abból a hatalmas feladatból, amelyet a viharos gyorsasággal fejlődő főváros kinált az é-pitészeknek. Ennek a különben örvendetes építészeti fellendü lésnek volt azonban egy különös mellékterméke is. Azt írja erről Fülep Lajos:

A városra szabadított építők siserahadának jóvoltából, a régi egyszerű, becsületes Budapest helyébe, vagy éppen melléje, földuzzadt a téglából és habarcsból, főúri renesszánsz palo tákat mimelő bérházak rettenetes városa. Ahol mindent látha tott az ember. Vakolat kariatidokat, irdatlan balkonokat, pérkényokat, pillérekét, ablakrámákat, csak - legalább a leg újabb időkig - épkézláb építészeti gondolatnak kitüközését sehol sem. Ezeket a keserű sorokat meg is indokolja azután. Építészek keze alól nemcsak egyes múlandó házak kerülnek ki, hanem egész városrészek, sőt egész városok megmaradó képe. Innen a réjuk nehezedő félelősség tetézett súlya, innen az előrelátás követelése tőlük nemcsak az egyes házakra, hanem egész városrészek rendeltetésére, jellegére, jövőjére nézve. Az építésznek azonkívül, hogy egyes házakat épit, azt is meg kell értenie, hogy annak a háznak a környezete, az egész vá-

rosrész milyen irányban és szellemben fog fejlődni a mutatkozó jelek szerint. Budapestnek egyetlen része sem épült a legújabb időkig az ilyenfajta előrelátásnak még csak sejtelmével sem, irta Pülep Lajos 1916-ban. Az álpalotáknak ebben dömpingjében Lechner Ödön és Pártos Gyula valami mást kezdeményezett volna. Az olasz renesszánszból kifejlesztett bérháztipus, bérházstilus helyébe valami olyat kerestek, ami nem köti az épitész fantáziáját, módot ad a szabadabb formalakitásra, a rendeltetés és a szerkezet tiszta tiszta élesztetésére. Lechner úgy vélte, hogy ezt a stiláris szabadságot a francia renesszánsz korai szakaszának formavilágában találhatja fel. De itt sem elégedett meg a korabeli épitészeszmény megvalósitásával, tehát a régi formák virtuóz megismétlésével, ennél többre törekedett, arra, hogy létrehozza a modern nagyváros több funkcióju épülettipusát, amelynek földszintjén és első emeletén üzlethelyiségek vannak, fölöttük a lakások. A Váci utcai, úgynevezett Thonet házban valósitotta meg először ezt az elképzelését, akkor még a francia renesszánsz stilusában 1889-ben.

Ha egy idegen végigmegy Budapest utcáin a világ minden nemzeti stilusát megtalálja, csak a magyar nemzeti vonást nem látja épitészetünkben, irta Lechner ebben az időben. Nyilvánvaló, hogy a magyar épitészeti stilus megteremtésének gondolata régtől foglalkoztatta. Persze nemcsak őt. Hiszen le is irja életrajzában, bogy elődei és kortársai is foglalkoztak a nemzeti stilus kérdéseivel, Ybl Miklós, Sir József, Polláck Mihály, hevesen vitatták is a tárgyat,de mindannyian arra az eredményre jutottak, hogy magyar stilusu épület nem lehetséges, mert ilyen ad-

sem volt. Bennem viszont - irja - már foatalkoromban mindég erősebb lettb a meggyőződés, hogy törekvéseinket siker fog ja koronázni anélkül, hogy bármilyen előző stilusra támaszkod ni kellene, miután egy stilus sem öröktől fogva való, mindenik kezdődött valamikor, ennélfogva éppen úgy lehetséges ma is egy új irányzat keletkezsét, egy magyar stilus fölvirágzását megélni.

- 1892-ben, amikor megbizást kapott a kecskeméti városháza felépitésére, a tervéhez csatolt magyarázó jegyzetében kifej tette, hogy Bécstől való függésünk lazitására őrizkedett az olasz renesszansz és az úgynevezett Mária Terézia barokk sab lonszerü alkalmazásától. Ez az épülete még őrzi egy bizonyos historizmus valamelyes emlékeit. Stilusteremtő szándékát ké sőbb az Iparmüvészeti Múzeum és iskola tervében valósitotta meg először. Az a gondolata, hogy régi formákat alkalmazzon diszitésre, jóval korábbani. A Magyar Államvasutak Nyugdij Intézetének házában, a 80-as évek közepe táján vendéglő nyilt. Butorzata megtervezésére Lechner Ödönt kérték fel. Ezeken a butorokon alkalmazott először népmüvészeti motivumokat, Husz ka József gyüjtéséből, ahhoz viszont, hogy a népmüvészeti diszitő elemeket és formákat szsbadon felhasználhassa, meg kellett teremtenie a módját. Elhagyta hát lassanként az épü let klasszikus és perspektivikus elemeit, ezzel - ismét Fülep Lajost idézve - kidolgozta maga számára a siknak, a két di- menziónak kifejezési lehetőségeit és viszont a sikból indulva teremtette meg az új formanyelvet és stilust. A falfelületek diszitésére felhasznált népmüvészeti motivumok azonban meg-

kivánták a szint is. Ehhez pedig a lehetőséget Bartha Vince és Zsolnay Vilmos közös felfedezése, az eozinmázas majolika teremtette meg. Igy vált lehetpvé Lecjner számára a paraszti textilminták épitészeti alkalmazása és ugyanakkor igy szülc tett meg a Lechner ő legenda. Ugyanis a majolika anyagának le hetőségeiből kiindulva jutott el a maga teremtette stilushoz. Ezt a föltevést azonban Lechner Ödön méltatói elvetik mondván, hogy az anyagnak vannak ..... való sőt olykor döntő tulaj donságai, de nem egy, hanem több, ezért különféle elvek kife jezésére alkalmas. Lechner életművében éppen az a csodálatos, hogy nem az anyagtól jutott el a gondolathoz, hanem a gondolat tól az anyaghoz, amellyel eszméjét megvalósitotta és kifejezte. Az Iparmüvészeti Múzeum épülete végül is óriási vihart kavart a korabeli müvészeti közéletben, denég azon túl is. Támadták Lechnert pályatársai, támadta a sajtó, amely az új épületet a cigánycsászár palotájának csúfolta, őt magát a sübadiszek épitészének nevezte el. Az éveken át tartó kampány során csak kevesen álltak mellé. Kernstock Károly, Lyka Károly, Juhász Gyula, Bartók Béla, Babits Mihály. Ady Endre pl. igy irt róla. " A régi korlátok hivei gúnyolják az apostolokat, félreértik törekvésüket, legjobban félreértik törekvésük alapját. Divatnak tekintik, pedig ez egy nagy világátalakulás első igénytelen előcsatározása." Lechner maga inkább az ilyen szűra figyelt, a támadásokkal nem sokat törődött. Folytatta megkezdett útját, sorozatosan részt vett minden épitészeti pályázaton, ritkán ugyan, de megbizásokat is kapott. Igy épitette fel mintegy

10 év alatt, ma is álló jelentékeny épületeit. A kőbányai Plébánia templomot, a Földtani Intézet házát, a Postatakarék épületét. Valamennyit az általa kezdett stilusban, amelyet igyyekezet tovább gazdagitani. A diszitőelemek mellé később a magyar népmüvészet formamotivumait is fölhasználta. De szivesen nyúlt keleti, főleg indiai épitészeti formákhoz is. Érdekes talán azt is megemliteni, hogy Lechner ellenzői szinte kizárólag épületének külső megjelenését kritizálták, a konstrukció modernségét, a funkció elsőbbségét, a belső terek példaszerü szervezését, mintha észere sem vették volna. Persze azért meglátták azt is. Például a neves osztrák épitész Otto Wagner, Lechner lelkes csodálója, aki a bécsi városi múzeum tervén ugyanazt a belső térrendezést valósitotta meg, amelyet az Iparmüvészeti Múzeumban megcsodált. Észre vették Lechner jelentős erényeit, a fiatal épitészek legjobbjai, akik tanitványként fejlesztették tovább mesterük eredményeit, Lajta Béla, Györgyi Dénes, Medgyasszai István, Nánai Béla. Mégis az évtizedes gúnyolódás, a szüntelen támadások éreztették hatásukat. Lechner Ödön végül is, alig-alig dolgozhatott. Meg kellett érnie, hogy pályázati müveinek egész sorát elutasitották és amit nagyon szeretett volna, a Szabadság tér körbeépitését sem kaphatta meg. Elutasitották a Nemzeti Bank és a Tőzsde palota pályázatára küldött terveit is. A Postatakarékpénztár épületét, amelyet valójában a Szabadság térre néző homlokzattal tervezett, megforditották, eldugták egy mellékutcába. Nem értették meg, félremagyarázták szándékait. Valóban igaz, amit Fülep Lajos állapit meg róla rezig-

náltan. " Ez az ember, aki úgy rányomhatta volna a maga bélyegét Budapestre, mint Fischer von Herlach, a barokk Bécsre, alig hagyott nyomot ebben a városban. Amikor 1914 juniusában szinte teljesen elszegényedve meghalt, Kernstock Károly emlékezett meg ról, mondván, legnagyobb művésze és legszebb embertipusa volt a magyar életnek.

A furcsálkodó csufolódás életművén tulajdonképpen máig sem mult el. Joggal irta le az elkeseredett mondatokat kiváló épitészet történészünk. "A nagyszerü kezdet és a nagyszerü vállalkozás epizóddá zsugorodott, a mi külön tragikus magyar ügyünkké. Mert noha nemzeti volt Lechner útja, a nemzet nem tudta követni - Ez az 192o-as években fogalmazott mondat, majd 5o évvel kés őbb öldódott csak némi örömbe, amikor a közelmultban Magyarországon járt Nikolaus Pesner festő és épitészettörténész és tapasztalatairól beszámolt egy irodalmi folyóiratunkban. Azt irta: Feltétlenül a nagy mesterek közé sorolnám Lechner Ödönt, az Iparmüvészeti Múzeum és a Postatakarékpénztár alkotóját. Ez utóbbi belső központi csarnoka nem elég nagy ugyan. De fel ső világitása olyan különleges ablakformákkal van megoldva, hogy egészen Le Corbussier Long Champs-i kápolnájáig nem lel ni párját. Ime egy magyar épület, amely europai szinten is jelentékeny. A közvéleményt, amelyhez ez a tekintélyes külföldi müvész elismerése eljutott, neki végre elhitte, hogy nagy müvész emlékét tisztelheti Lechner Ödön alkotásaiban.

- Ambrus Tibor olvasta fel jegyzetét.

-o-o-o-

876

A PARASZTMŰVÉSZET KÉRDÉSE

Irta BROGYÁNYI KÁLMÁN (Pozsony)

A népművészet köztudatba emelkedése a romantikus etnográfiával egyidőben történt. A népmüvészet feltünő sajátságú formakészlete a népies nemzeti romanticizmus legnépszerűbb sallangjává vált. A figyelmet az az etnográfikus hullám indította meg, mely az 1848-as szociális mozgalmakkal együtt a népet helyezte a közérdeklődés elé. A Herder hatása alatt meginduló népköltészeti gyüjtések csak egyre jobban segítették ezt.

A romantikus etnográfiának a szemlélete úgy tekintette a népet, mint „a faji erők rezervoárját", a népkincs „gazdag bányáját". E romantikus szemléletet kiegészítette az a rengeteg cafrang, amit a népszínművek, a cigánymuzsikák és a népi tárgyú irodalmon keresztül a népre aggattak. A magyar közéletben a nemzeti jelleg legfőbb szignumául emelték a romantikus etnográfiát. Az uralmon lévők terpesztik szét magukat általa a nép egész egyetemére. Népművészetet hirdetnek a nemzeti kultura nevében. Valójában a munka és tőke harcának szétrepesztő ereje ellen küzdenek a népkultúra vonalán is, mikor a közjogi államkereten belül a szétváló dolgozó és profitosztály közötti ürt, ahogyan a mélyből egyre magasabb rétegbe fut föl a szétválás, az ideológiai felépítményekig, a nemzeti kultúra hamis értelmezésével takargatják. A „magyaros", a „nemzeti", a „népies" körülbelül egyazon fogalmak, melyek a parasztművészet hazug propagandáját és magyarázatát jelentik.

Ez a tendencia belevette magát a közélet összes szellemi területébe és szétterülése közben e tendencia lassan egészen elvész a köztudatból. Helyette a kispolgári bornirtság gyülölködő, ostobául sovén, haladásellenes tendenciájával párosul a „magyarosság" és a „népiesség". A kisvárosi kaszinók, a konzervativ nyárspolgárok derékhada ez. A meghamisított parasztművészetből gyártott „népies"-közönsége. A népi kulturának és művészetnek semmi köze hozzájuk. Hazug kizsákmányolás ez.

A népi kultúrának és művészetnek céhbeli tudósai, a magyar etnográfusok távol és idegenül állnak ettől a vásártól a tudomány elefántcsont tornyában. A magyarországi szociálizmus és a történelmi materialista társadalomszemlélet nem foglalkozik a parasztkultúra etnográfikus vonatkozásaival. Igy a népművészettel sem. A romantikus etnográfia a nép és a paraszt nevében továbbra is ideológiai eszköz marad a szélső jobboldali reakció kezében, a fajmagyarság mulhatatlan szignumaként. Pedig az etnográfia felvéve magába a modern társadalmi segédtudományok széles ágazatát, a történelmi materializmus vonalán a nép és az ember legigazibb, legőszintébb történelmévé emelkedik. A társadalom retrospektiv analizisét adja a primitiv kulturfoktól a fejlődés végső pontjáig.

Ha nagyon messzire megyünk el a művesség legelső kezdeteinél, a bronzkorszak kifejezett dekoratív munkáitól vezethetjük le a parasztművészetet. A szerszámkészítés, házépítés

Korunk (Kolozsvár)
1930. dec. 7-én

Szibériai tájak felé mutatott, amerre sok folyó van.

— A másvilág felé! — mondta.

Nyakoncsiptük és vittük az eszkimó gonosztevőt visszafelé.

Két napig vallattuk, de nem lehetett kihozni belőle semmit.

— Engedjétek el a pasast, az emberek úgy is meghaltak volna! — mondták sokan.

Mi magunk is beláttuk, hogy így van és szélnek eresztettük nemsoká megint.

*

Én a gyásztól, a szomorúságtól és a rossz koszttól nagyon legyöngültem és éreztem, hogy a betegség közeledik bennem.

— Nekem családom van! Nem akarok meghalni! — gondoltam egy nap százszor. És elhatároztam, hogy inkább állva halok meg, de nem fekszem le. Nem alszom többet, mint máskor.

Hat hétig betegeskedtem, azután elvittek más vidékre.

Ott meggyógyultam.

*

Károly nem beszél már. Éjjel van. Haza kell menni, itt kevés a hely. Meg kell nézni, mit csinálnak a gyerekek otthon. Nem kívánnak-e valamit? Nem szomjasak-e?

S holnap munkanap van. Hajnalban kell kelni. Ott kell lenni gyárakhoz, erdőkhöz közel.

Testvérek mennek feleségeikkel holdfényben az erdőn.

Mielőtt elmennek jó tanácsokat adnak Károlynak, hogy hogyan kezdjen dolgozni megint.

— Valahogy csak lesz! — feleli Károly.

Elmentek már mind.

Ileana félig alszik.

Nagyapja aludni viszi.

Kornél és Fülöp tele van a halottak emlékével.

Katalin régi ingeket és ágyneműt szed elő. Áthuzza a párnákat.

Lefekszenek.

*

Különös dolog együtt lenni házastársaknak hét év várakozás és szenvedés után!

Hát még nekik, akiknek gyermekük van s egy gyermekük meg is halt.

S még fiatalok mindaketten.

Ujra lakodalom van náluk ma éjjel.

— Károly! Nem baj ha mást is szerettél közben! De szeress ezután engem! Megint!

— Hétezer kilométert tettem meg érted! Eljöttem egy más világból, ahol jobb élet van mint itt — feleli Károly.

feladataiból adta ki az anyag a mai diszítő formákat. Az összes népművészetek, de az egész dekorativ forma és diszítő elemkincs összegyűlése már itt kezdődik. A Louvre egyiptomi gyüjteményében láttam egy lenvászon, ingszerű ruhát. A két karján, mellén négyszöges és kördíszítéssel. A díszítések formája, fekete-piros szine az angol-szász szíjjfonatos díszítő formákhoz és detvai szlovák ingkivarrásához egyaránt meglepően hasonlított. Természetesen, nem leszármazási rokonságot, csak a formák egyezését említem meg velük, melyet a térkitöltés azonos ritmusa egymástól függetlenül hozott létre.

Az első dekorativ forma és elemkincs lassan konzerválódott és terjeszkedett. Tökéletességük attól függ, hogy szerkezeti elemek eredményei-e vagy csak külső, a szerkezettel össze nem függő applikációk. A népművészet kérdése e fokon, tulajdonképen a primitív fejlődési fokon álló dekorativ és szerkezeti készség, az épités és szerszámkészítés terén. A fejlődés foka szerint azonos a világrészek összes primitiv népe között.

Amikor a primitiv ember halálfélelméből foglalkozási determinációja és életkörülményei egy különös agrárvallást alakítanak ki, akkor a primitiv kulturfok már egy fejlődési ponton áll, ahol komplexen összefoglalja az előző fok összes tartalmát, kiegészítve az új életkörülménnyel és foglalkozással. A parasztkultúrához hasonlóan fejlődtek külön a halász-vadász és hajósnépek külön sajátosságú, ma már elpusztult és mindig a munkakörülményektől meghatározott kultúrája is.

A parasztművészet tulajdonképeni léte itt kezdődik. Azonossága is az összes népi, helyesebben parasztművészetekkel. A hasonlóság és a parasztság nemzeti szétdaraboltsága csak másodlagos jelentőségű. A természeti és életkörülményi meghatározás a lényeges. Azon a nagy földdarabon, mely az Uraltól délnyugatra a magyar alföld legalsó széléig, a románság és a germán kultúra határvonala között terjed, tehát a szlávság zömének és a köztük élő magyarságnak majdnem azonos parasztművészete van. A tulipánok, a szegfűk és a környezet virágformáit közvetlenül csakis ők alkalmazzák díszítő elemül. A szellemi néprajz vonatkozásaiban Róheim Géza kutatta ki e téren az egységes jellemvonást.

A parasztművészet és kultúra manapság a fajvédelmi és az ifjúsági mozgalmak aktualitásává növi ki magát. Neumann „gesunkene Kultur"-elméletét vonultatja fel ellene, ugyanaz az oldal, amelyről előbb volt szó, az intellektuális vonalon.

„A nép nem alkot ,csak reprodukál; a népkincset a felsőbb réteg csinálja; a nép azon maradékokból táplálkozik, melyek a szellemi gazdagok asztaláról hullanak le —" mondja Nauman tetszetős elmélete. Különösen akkor ha a parasztművészet sajátossága nem a polgári osztály nemzeti propagandáját, hanem a paraszti osztály szociális igazságjavító küzdelmét szolgálja.

Naumann elméletét látszólag két megfigyelés igazolja. A parasztművészet a maga oldaláról, más parasztművészetektől alig, felülről, az új kulturából, majdnem mindig vesz át elemeket. Átvett a román kor, a reneszánsz, a barok, az empir motivumanyagából. Oroszlán és szörnymotivumok, fonottörzsű oszlopok, rozetták, gránátok, szőlőfürtök, átkötések stb. motivumok hosszú sora mind: átvételek. A mi vidékeink még élő, sugaras napmotivuma az ajtók és ablakok fölött ugyancsak átvétel a barokból.

De ezek átvételek és formaismétlések, melyek alapján még Lechner Ödön idejében az ind-dekoráció törvényes gyermekének óhajtotta kikiáltani a magyar parasztművészetet a nemzeti romanticizmus. A parasztművészet hangsúlya nem ezeken van. Az életképesség, az organikus szervesség a parasztművészet lényege, amivel az átvett formát az anyagból és szerkezetből újra alkotja. A forma, amit a paraszt az urasági kastélyokból, a templomból a maga környezetébe, házába, eszközeibe átvitt új környezetében új jelentőséget és tartalmat is kapott. Így más, mint elődje, kivétel nélkül konstruktiv s jelentőséggel csakis a parasztkultura kereteiben bír. Minden transzplantáció, visszamagyarázás hazug. Nemzeti művészet fejlődése parasztművészetből ugyancsak képtelenség. Példa rá a magyar iparművészet tulipánromantikás korszerűtlensége. A formáknak a paraszt kocsiján, sulykán, házán, kerítésén más a környezete, mint azé az osztályé, mely őt kisajátítani akarja. Értelme a parasztság pszihológiai, szexuális és agrárkörülményeiből ered.

A paraszt-barok még rendelkezett a parasztművészet összes kvalitásaival. A közvetlen századelejei gépkultura népies és divatdíszműárú, butor stb. inváziója lassan kikezdte. A technizálódás pedig eddigi agráréletrendjét megváltozással fenyegeti. A meghökkenés a gépekkel szemben és a gép lassú bevonulása a betonházak, fedőcserepek, drótkerítések, gazdasági gépek, olcsóbb szériaeszközök, textilholmik alakjában pedig végleg eltömi a parasztművészet forrását. A magyar parasztság művészetéről ma alig lehet beszélni. Északon még utolsó napjait éli, de a ma leggazdagabb parasztművészettel bíró nép, az orosz fogja az eltűnést megkezdeni a mezőgazdaság intenzív gépiesítésével és a parasztság új életrendjével. A determinációk, az osztályelzárkozottság megszünnek, szükségképpen meg kell szűnnie a parasztművészet eddigi alkotási módjának is. Fog-e kialakulni új parasztművészet? Nem. Legalább is a mai dekoratív jelentőségében nem. A parasztművészet feloldódik a természeti életrend és a gép harmóniájában. Ennek lehetőségei pedig nem a mai értelemben vett parasztművészeti értékek.

immer öfter dem Werdegang westlicher Kunststile vorzugreifen und einige unserer Maler und Plastiker gehören mit zu den Bahnbrechern der neuen Stile: des Impressionismus, des Naturalismus, ja auch der allerneuesten Hervorbringungen derjenigen W e r d a n d i, die da unter der Spitzmarke der Kunst einherstolzieren.

Andreas Péter bemeistert in seinen beiden Bänden glänzend dieses vielfältige, farbige Material. Wenn er z. B. das Taschenblech von Szolnok (Abb. 1), eines der hervorragendsten Stücke unserer Landnahmekunst bespricht, so weiss er hier grossartig Bescheid, um das Grundmotiv des Ornaments, die sasanidische Königskrone mit den beiden Schwanenschwingen und dem stilisierten Erdball — ein Motiv, das die Herrscher von Persepolis den aegyptischen Pharaonen entlehnten — auf seinem Werdegange hinüber in das Pflanzendekor zu verfolgen, wie sich dabei das Rankenblatt, dieses s i n e q u a n o n des endlosen Rapports entwickelt, um dann später in der türkisch-arabischen Kunst als Arabeske aufzutauchen, die bekanntlich das Kompositionsprinzip der islamischen Kunst ergab. Hier, in der Landnahmekunst kann man so recht eigentlich die Hand an das früheste Werden der islamischen Kunst legen.

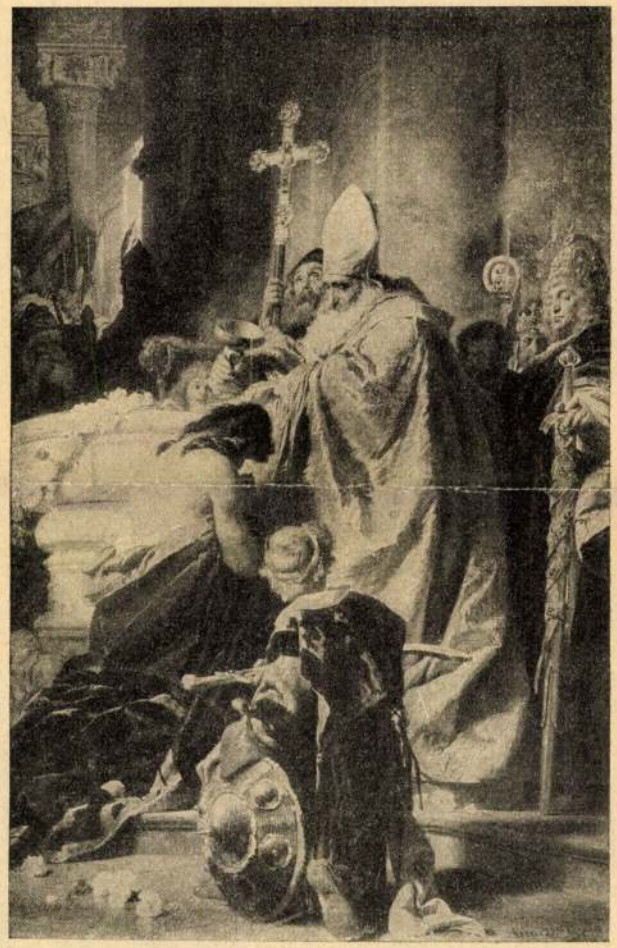

Abb. 5. Julius Benczur: Taufe des Vajk

Überaus ansprechend ist auch, wenn Andreas Péter das Fresko der Unterkirche von Feldebrő (Abb. 2) mit der Darstellung Abels heranzieht. Die Dinge dürften da wohl nicht ganz so einfach vorliegen, wie er es mit dem »byzantinischen Einfluss« meint. Wer die grosse Renaissance des 11. Jahrhunderts in Byzanz kennt, dem dürfte sofort der scharfe Kontrast dieses Freskos desselben Jahrhunderts zu der byzantinischen Formelwelt auffallen. Man könnte dabei vielmehr an die tausend Jahre ältere Katakombenkunst denken, — wenn sich das Ganze in die westliche Kunstentwicklung ohne Weiteres einrahmen liesse. Das ist aber

beiweitem nicht der Fall. Der raumfüllende Pflanzendekor mit den bezeichnenden Vierlappen-Blumen mahnt hier zur Vorsicht, noch mehr aber das charakteristische Unterkleid des Dargestellten, das sein genaues Vorbild in den Freskenbildern des Turfans hat.

Eine der Spitzenleistungen ungarischer Frühkunst ist das Reiterstandbild St. Georgs von den Brüdern Martin und Georg von Kolozsvár. (Abb. 3, heute am Prager Hradschin.) Dieses Denkmal ist im Jahre 1373, d. h. etwa ein Jahrhundert früher, als das erste Reiterstandbild des neuzeitlichen Europa, der Gattamelata des Donatello, entstanden. Martin und Georg von Kolozsvár hatten ausser diesem Reiterstandbild, soweit uns bekannt, noch vier Kolossalstatuen der ersten ungarischen Könige für Nagyvárad verfertigt, und das Schicksal gerade dieser Statuen ist symptomatisch für die Verarmung der ungarischen Kunsthabe während der Türkennot. Andreas Péter verweist gerade deshalb mit Nachdruck auf die Reisebeschreibung des türkischen Globetrotters Evlia Tschelebi, der die Jahre 1661—1664 in Ungarn verbrachte, und Augenzeuge dessen war, wie seine Landsleute die Nagyvárader Statuen abmontierten und sie nach Belgrad brachten — es sollen im Ganzen etwa dreissig Fuhren voll der prächtigsten Bronzegüsse gewesen sein —, wo dann die Nagyvárader Statuen zu Kanonen gegossen wurden. Diese Beschreibung des türkischen Reisenden ist überaus wichtig für die Geschichte der Kunst in Ungarn: nur hiedurch vermag man den Verlust zu ermessen, den das Land durch die Türkennot an seinem künstlerischen Erbgut erlitt. Andreas Péter tat sehr richtig daran, diesen Umstand entsprechend hervorzuheben.

Abb. 6. E. Lechner: Postsparkassenpalais in Budapest

In ein anderes Gebiet der ungarischen Kunstblüte führt uns das Bronzerelief des Erzbischofs Schomberg (und nicht Schornberg) in der Kathedralkirche von Pozsony. (Abb. 4.) Der Meister dieses Werkes ist, wie heute bereits als feststehend gelten darf, der Wiener Meister Nikolaus Gerhaert, genannt »von Leyden« oder »Leyen«, dessen Oeuvre — obwohl es einen ungarischen Kirchenfürsten in der altungarischen Krönungskirche von Pozsony darstellt — so recht das Wesensfremde der

A Magyarság 1931. 2. sz.

Honvédségünk a háboruban

A magyar csapatok előtt visszavonulóban van az ellenség

A MTI jelenti:

Az Ukrajnában folyó hadműveletekkel és a honvédcsapatok előnyomulásával kapcsolatosan részletesebb tájékoztatás — hangoztatják beavatott körökben — egyelőre nem adható ki. Csupán azt közölték a MTI-val, hogy magyar légi kötelékek nagy hatással bombázták az ellenség egyik fontos közlekedési csomópontját. Megelégedéssel utalnak azonban arra, hogy az uj hadműveletekben kitűzött hadicélok eredményei és az azok nyomán kialakuló részlethelyzetek pontosan megfelelnek a hadvezetőség terveinek. Ez a körülmény annál örvendetesebb, mert bizonyitéka annak, hogy a csapatok a gyakori esős időjárás következtében helyenként mutatkozó sulyos közlekedési nehézségeket sikeresen küzdik le s ezek ellenére is elérik napi céljaikat. Az ellenség a magyar kötelékek előtt visszavonulóban van.

Az angol-amerikai tárgyalások

Szenzáció lesz a tárgyalások eredménye — jelenti London

London, aug. 13. (NST) Jól értesült forrásból szerdán reggel nagy bizonyossággal azt a hirt közölték, hogy az angol-amerikai tárgyalások eredményét még csütörtökön, vagy legkésőbb pénteken közlik a nyilvánossággal. Hozzáfűzték, hogy ez az eredmény szenzáció lesz. Az a tény, hogy az utóbbi napokban semmit sem lehetett hallani a „Potomac"-ról, azzal magyarázható, hogy sem Roosevelt elnök, sem a tárgyalások többi résztvevői nem tartózkodnak többé a jacht fedélzetén. Már legalább négy-öt napja valamennyien elhagyták az elnök jachtját, de senki sem tudja, hogy pillanatnyilag hol tartózkodnak.

1944-re épül ki teljesen az amerikai flotta

Basel, aug. 13. (Bud. Tud.) A „National-Zeitung" washingtoni tudósitója jelenti, hogy a tengerészetügyi minisztérium egyik képviselője közlése szerint az elmult két hónapban majdnem hetenkint egy-egy uj hadihajót bocsátottak vizre és harmincnyolc hadihajó épitését kezdték meg. Ezeknek a tényeknek az alapján feltehető — mondotta a minisztérium képviselője —, hogy az Egyesült Államok teljes atlanti- és csendesóceáni flottája 1944-re teljesen elkészül.

203 : 202 szavazatarány

Washington, aug. 13. (Német TI) A képviselőház 203 szavazattal 202 ellen elfogadta a katonai szolgálat 18 hónapos meghosszabbitásáról szóló törvényjavaslatot. A törvényjavaslat továbbá havi tiz dollár zsoldot irányoz elő az egyéves katonai szolgálati idő letelte után, valamint rendelkezik a 900.000 főnyi felső határ eltörléséről. A törvényjavaslat ezután a szenátus illetékes bizottsága elé kerül, amely kidolgozza a részleteket. A szenátus teljes ülése már régebben elfogadta a törvényjavaslatot.

Amerikai szenátorok Izland szigetén

Washington, aug. 13. (Német TI) Reynolds szenátor, a szenátus hadügyi bizottságának elnöke — mint hivatalosan jelentik — több szenátorral a jövő héten szemleutat tesz Izland szigetén.

Hol van Roosevelt?

Washington, aug. 13 (Reuter.) Négy nap óta Washingtonban egy szó sem esik *Roosevelt* hollétéről. A haditengerészeti minisztériumban nem közölnek semmit a Potomac elnöki jacht utjáról.

Hir szerint *Hull* külügyminiszter találkozni fog a kanadai és az ausztráliai brit diplomáciai képviselőkkel, valamint *Duff Cooperrel*, hogy a távolkeleti eseményekről tárgyaljon velük.

Anglia a világ minden részében együtt akar működni az Egyesült Államokkal

Washington, aug. 13. (Német TI) Szerdán Washingtonban kicserélték az Egyesült Államok, Ausztrália, Kanada és Ujzéland között kötött szerződések ratifikációs okmányait. Az uj szerződések az Egyesült Államok és a brit birodalom között 1914-ben kötött egyezmény helyére lépnek.

A ratifikációs okmányok kicserélésekor jelen volt *Duff Cooper* brit miniszter is, aki megbeszélést folytatott *Hull* külügyminiszterrel. *Duff Cooper* ujságirók előtt kijelentette, hogy Anglia a világ minden részében együtt akar működni az Egyesült Államokkal.

Pétain rádióbeszéde

Berlini félhivatalos vélemény Pétain tábornagy beszédéről

Berlin, aug. 13. Német jól értesült helyről közlik:

Berlini politikai körökben *Pétain* tábornagy keddi beszédének tartalmát éppoly érdekesnek, sőt sokatmondónak tekintik, mint a francia államfő nyilatkozata nyomán támadt visszhangot. Az Egyesült Államok lapjainak Pétain beszédével foglalkozó cikkeit áttekintve, Berlinnek az a benyomása, hogy az Egyesült Államok lapjai egész komolyan azt hangoztatják, hogy Franciaországnak inkább az Egyesült Államok gondnoksága alá kellett volna helyezkednie, mintsem magáévá tenni a valamennyi demokrata fogyatékosságtól mentes uj és jobb szabadságeszmét. Berlinben felvetik a kérdést, vajjon az amerikai sajtónak Pétain tábornagy beszédével foglalkozó hangja nem függ-e össze azzal, hogy az Egyesült Államok lapjai mögött álló zsidók találva érezték magukat Pétain beszédének bizonyos utalásaitól.

Berlini félhivatalos körökben hangoztatják: mindenesetre bizonyos, hogy az Egyesült Államok sajtója Franciaország ellen gazdasági intézkedéseket ajánl, még pedig kizárólag azért, mert Pétain beszédében kifejezésre juttatta a franciáknak azt a hajlandóságát, hogy készek együttműködni Európa uj rendjében.

Pétain beszéde — hangoztatják ugyanezekben a körökben — egyben azt mutatja, hogy Franciaország lemond mindazokról a politikai erőkről és hatalmakról, amelyek Franciaországot az európai földrészen tulról közvetlen gyámság alá helyezik.

Berlinben egyébként utalnak arra a visszhangra, amelyet Pétain tábornagy beszéde a német sajtóban keltett.

Az angol sajtó véleménye

Bern, aug. 13. (KH) A szerda reggeli angol sajtó nyilvánvaló ellenérzéssel méltatja a legujabb francia fejleményeket. A *„Daily Express"* szembenéz azzal a tényhyel, hogy Franciaország teljesen nemzetiszocialista alapra helyezkedett, államvezetőjévé *Darlant* tette, mig *Vichy Hindenburgja Pétain*. Ugy látja a lap, hogy **Darlan most már teljesen magához ragadta a hatalmat. A *„Manchester Guardian"*-nak az a nézete, hogy *Darlan* sietni fog minden német követelésnek eleget tenni, még ha a gyarmatokra vonatkozna is az. Természetesnek látja a lap, hogy Hitler követelésekkel lép fel Franciaországgal szemben, de ugy véli, hogy Amerikával szemben és a háboru jelen periódusában Franciaország tul messze ment el a követelések méltánylásában. A *„New York Times"* szerint Pétain kedd esti rádióbeszéde Franciaország eddigi barátait elkedvetleniti a segitéstől.**

Még feszültebbé válik az amerikai-francia viszony

Washington, aug. 13. (KH) Szerdán *Cordell Hull* külügyminiszter nyilatkozatot tett az uj francia kormány megalakulásával kapcsolatban. Az USA külügyminisztere arra mutatott rá, hogy *Darlan* uj kinevezése még feszültebbé teszi az amerikai és a vichybeli francia kormány közötti viszonyt.

Darlan hatalma

Vichy, aug. 13. (KH) Vichyben megállapitják, hogy *Darlan* tengernagy olyan hatalmat tart most kezében, mint Napoleon óta senki a francia történelemben.

Hamis hirek Papen utazásáról

Berlin, aug. 13. (NST) Papen ankarai német nagykövet személyével kapcsolatban külföldön ismét különböző alaptalan találgatások terjedtek el. Olyan hireszlelések is fölmerültek, hogy jelentéstételre hazahivták Németországba és már uton is van. Mindezekből a hireszlelésekből egyetlen szó sem igaz. A *Wilhelmstrassen* kijelentették, hogy a nagykövet nem szándékozik Németországba utazni. *Papen* nagykövet Törökországban van, még pedig vagy Ankarában vagy Terápiában, a német nagykövetség Boszporusz-menti nyaralójában.

NIKOTEX·MINŐSÉGBEN·IS·KAPHATÓ

XII. Pius pápa a hősies áldozatkészségről

„Az a harc, amelyik most a harctereken folyik, az anyagok háboruja"

Róma, aug. 13. (MTI) XII. Pius pápa a fiatal házasok egy csoportjához intézett beszédében érdekes kijelentéseket tett a földi életben tanusitott hősies áldozatkészségről.

— A földön kétféle harc folyik — mondotta. — Az egyik harc anyagi, a másik szellemi téren folyik. Mindkettőnek megvannak a maga hősei. Az a harc, amelyik most a harctereken folyik, *az anyagok háboruja.* Anyagi háboru folyik a szárazföldön, a levegőben és a tengereken egyaránt. E harcokban sok alkalom kinálkozik a lemondásra és a halálmegvetésre. A fiatal katonák és csapatparancsnokok hősies tetteinek se szeri, se száma. De a hősök sorában sok pap is van, akik a harc hevében visznek lelkivigaszt a haldoklónak és sebesülteknek. Sok ápolónő is siet veszélyt nem ismerő módon katonáink segitségére. Jóllehet a háboru borzalommal kellene hogy eltöltsön minden szivet, amelyben él Krisztus szeretete, tagadhatatlan, hogy sok alkalmat nyujt arra, hogy a lelki nagyság és kötelességtudás megnyilvánuljon.

Mi történt egy pápai kihallgatáson

Mint a „Giornale d'Italia" vatikáni különtudósitója jelenti, az egyik legutóbbi általános pápai kihallgatás során nem mindennapi eset történt. Amikor a pápa bevonult a terembe, egy asszony vált ki a tömegből és *a pápa fülébe sugta, hogy szeretne meggyónni. A Szentatya egészen természetesnek tartotta az ájtatos asszony kérését* és miután a legközelebb álló hivőket eltávolitották, *meggyóntatta az asszonyt.*

A pápa cselekedete nagy lelkesedést keltett az egybegyült hivők körében.

Gróf Esterházy János a kisebbségi élet hatásáról a magyarságra

„A nemzetiség kérdését sem gyülölettel, sem erőszakkal nem lehet megoldani"

A debreceni nyári egyetem ezidei tanfolyamának egyik legérdekesebb előadása hangzott el szerdán. Gróf *Esterházy János,* a Szlovákiai Magyar Párt elnöke „A kisebbségi élet hatása a magyarságra" cimmel tartotta meg nagy érdeklődést keltő előadását.

Esterházy János bevezetőül utalt arra, hogy előadásában nem kiván politikai nyilatkozatot tenni, egyébként az elmult husz évet őszintén és nyiltan tárja fel. A nemzetiségi kérdés lényegéről szólva megállapitotta, hogy *azt sem gyülölettel, sem erőszakkal nem lehet megoldani.* Intő példa erre Csehszlovákia. Ez felel meg az ezeréves magyar hagyományoknak is.

— Ne felejtsük azt sem — folytatta —, hogy *a Magyarország határai mentén élő és nemzeti öntudatra ébredt népek éber figyelemmel kisérik mindazt, ami Magyarországon történik.* Szociális igazságon épült, gazdaságilag és katonailag erős, társadalmilag kiegyensulyozott Magyarországnak mindig meglesz a tekintélye és vonzóereje a Dunamedence többi népeire.

Beszédének további részében a két évtizeden át idegen uralom alatt élő magyarság lelkivilágáról szólott. A magyarság e két évtized alatt rendithetetlenül hitt abban, hogy az idegen uralom csak epizód, amely után el kell jönnie a feltámadásnak. Ezt a hitet ápolta és azért a hitért hozott áldozatokat a szlovákiai magyarságnak minden politikai, társadalmi és kulturális szervezete. Ezután azokat a módszereket ismertette hallgatóságával, amelyek segitségével politikailag felkészült, magyarságában megedzett, társadalmi, kulturális és gazdasági vonatkozásban gerinces magyarokat kapott vissza az anyaország.

Gróf Esterházy János beszéde befejeztével *elismeréssel emlékezett meg a magyar kormány kisebbségpolitikai munkájáról,* majd hangoztatta, hogy a szlovákiai magyarság tapasztalatból tudja, menynyi gonddal és nehézséggel jár a több nemzetiséget magában foglaló állam kormányzása a felfokozott nacionalizmus korszakában. Ezért az ország határain tul élő magyarság őszinte csodálattal figyeli boldogult gróf Teleki Pál miniszterelnök nemzetiségi politikáját és annak nagyvonalúságát. Ez a magyar nemzetiségi politika, amely ma is ugyanazon a sikon mozog, kedvező hatással volt a szomszédos államok lakosságára.

Gróf Esterházy János ezután külön előadásban vázolta a szlovákiai magyar népcsoport mai helyzetét.

Légi támadás több bolgár falu ellen

Szófia, aug. 13. (Bolgár TI) Hivatalosan jelentik: Kedden idegen repülőgépek szálltak el északkelet felől Sumla vidéke fölött és bombáztak több falut. Az idegen repülőgépek éjjel 1 és 3 óra között többször indultak támadásra. Sok különböző méretü bomba — köztük gyujtóbombák — hullottak a szilisztriai és razgradi körzetre és eltaláltak több munkában levő cséplőgépet. Ketten életüket vesztették. A kár jelentéktelen. A bolgár hatóságok elrendelték, hogy a cséplőgépek mellé tüzoltószereket állitsanak.

1234 millió dollárt töröltek a fegyverkezési költségvetésből

Washington, aug. 13. (Német TI) A szenátus költségvetési bizottsága egyhangulag elutasitotta annak az 1234 millió dollárnak az engedélyezését, amelyet a hadügyminisztérium háboru esetére harckocsik, páncéltörő tarackok és légvédelmi ágyuk készitésére kért. A háboru kitörése óta ez volt az első eset, hogy a költségvetési bizottság a hadügy- és a haditengerészeti minisztériumot egyhangulag leszavazta.

A *New York Herald Tribune* szerint az elutasitás azzal az indokolással történt, hogy *Roosevelt* az Egyesült Államoknak a háboruba való belépését és egy nagy expediciós hadsereg kiküldését készíti elő. A bizottsági tagok ezt a véleményüket különösen arra a nyilatkozatra alapitották, amelyet *Patterson* hadügyi államtitkár tett egy titkos ülésen.

Igmándiviz hosszúélet 3 ujjnyi

Miss Róma csárdást tanult egy csikóslegénytől a Hortobágyon

Hogyan szórakoznak a Debreceni Nyári Egyetem hallgatói

Debrecen, aug. 13. Augusztus elsején nyilt meg Debrecenben a tizenötödik Nyári Egyetem. A Nagyerdő közepén álló, ujszerü stilusban épült Alma Mater élénkebb, szinesebb, mint a rendes évadban. A márványosfalu oszlopos előcsarnok reggeltől estig visszhangzik a gondtalan ifjuság kacagásától és az idegennyelvü beszédtől.

Tavaly nyáron nem is nyitotta meg a kapuit, az idén se jöttek hallgatók a világ minden részéről —, de mindezek ellenére — szines és érdekes élet van itt, érdemes arra, hogy beszámoljunk róla. Hatvanhét olasz látogató érkezett és körülbelül kétszerennyi német. Az olasz lányok és fiuk mind acélfekete hajuak, csillogó fekete vagy barna szemüek, a németek buzakalász szőkék, kék szemekkel Az olasz csoporttal három tényleges tiszt érkezett, a némettel kettő. Mind az öten katonai szabadságukat töltik Magyarországon és innen egyenesen visszamennek a harctérre . . .

A német és olasz lányok egytől-egyig szépek. Itt van a hófehérbőrü, kékesfekete haju *Miss Róma* is, *De Fiora* szenátor huszéves leánya. Mondanunk sem kell, hogy neki van a legtöbb hódolója. A férfiak közül az öt külföldi tisztnek van a legnagyobb sikere. Állandóan fényképezik őket és talán még a harctéren sem voltak ilyen pergőtüzben, mint itt . . . Azt se tudják, kihez beszéljenek, kire mosolyogjanak, annyi szép szőke és barna leányarc hullámzik körülöttük. És milyen elegánsak ezek a külföldi lányok! Nem, igazán nem látszik róluk, hogy hadviselő államok gyermekei. A német lányok nem szalmacipőben járnak, hanem gyik és krokodilbőr modellekben. És milyen jókedvüek, gondtalanok, férfiak, nők egyaránt. Igaz, hogy itt nincs is okuk a gondra. Egymást érik a szórakozások, egyik este fagylaltest van, másik este hangverseny és igy tovább, minden napnak megvan a maga programja. De nemcsak Debrecen területére összpontosul ez a szórakozási lehetőség, hanem Magyarország minden szép részére. Mennek majd Mezőkövesdre, Lillafüredre, Egerbe, Kassára, Kolozsvárra s végül Budapestre.

A Hortobágyon már voltak, s talán ez marad legmulatságosabb része kirándulásaiknak. Elvitték őket a karámokhoz, ahol személyesen résztvehettek a bográcsgulyás készitésében. A kacagó német és olasz lányok ugy hámozták a krumplit, mintha mindig ezt csinálták volna. Ebéd után következett a tánc, két cigánybanda huzta a pattogós csárdásokat. Először a magyar kirándulók perdültek táncra, majd a magyar fiuk próbálták tanitgatni a német és olasz lányokat. Az egyik sudármagas, széparcu csikóslegény, név szerint *Szondi Gergő* is odamerészkedett az olasz lányok csoportjához és meghajolt Miss Róma előtt.

— Kisasszony, jöjjön el velem táncba, ha meg nem sérteném...

De Fiora kisasszony barátságosan bólintott és már sodródott is Szondi Gergő karján. Először bizonytalanul ment a csárdás, de negyedóra mulva, már ugy forgott a bojtár oldalán — mit forgott —, rezgett és topogott, mint Kelemen Katica Kecskemétről. Hiába kérték el a csikós legénytől, ez ujból és ujból ott termett előtte és viharos kurjongatással forgatta, később együtt fényképeztették le magukat a Betyár nevü lovon, Miss Róma szürben és árvalányhajas kalapban.

De nemcsak szórakoznak a Nyári Egyetem hallgatói, hanem tanulnak is igen komolyan. Négy nyelven tartanak minden nap előadást s emellett olyan előadók vannak, mint *Makkai Sándor, Milleker* tanár, *Ortutay Gyula, Hankiss János, Zsindelyné Tüdős Klára* s még számosan mások.

Simon Margit.

Braziliától támaszpontokat kér az USA

New York, aug. 13. (Német TI) Az Associated Press a kongresszus jól értesült köreiből ugy tudja, hogy az Egyesült Államok kormánya tárgyalásokat kezdett Braziliával abból a célból, hogy repülőtámaszpontokat létesitsen brazil területen.

Az Egyesült Államok kormánya ezenkivül megkisérli rábirni Braziliát arra, hogy Natal közelében az Egyesült Államok ellenőrzést gyakoroljanak egy meg nem nevezett sziget repülőterén.

Be kell vezetni a közlekedés-rendészet kötelező oktatását

„A gyalogjárók számára veszélyesebb a közlekedés egy világváros főterén, mint a legsötétebb dzsungelben"

Gróf *Andrássy Sándor,* a KMAC elnöke szerdán délután a Hungária-szálló Zöldtermében teát adott, melyen megjelentek *Tomcsányi Kálmán* belügyi, vitéz *Fáy István* kultusz és *Algyai Pál* kereskedelmi- és közlekedésügyi államtitkárok, *Karafiáth Jenő* főpolgármester, *Bódy László* alpolgármester, *Jeszenszky Andor,* az államrendőrség vidéki főkapitánya, *Ladányi Dezső, Kutassy Ferenc,* vitéz *Héjjas Iván,* vitéz *Tárczay-Feliczides Román* miniszteri osztályfőnökök, *Bartóffy János* főkapitányhelyettes, *Perczel György,* a Beszkárt vezérigazgatója, *Gál László,* az OMIH, *Markos Béla,* a Székesfővárosi Idegenforgalmi Hivatal vezetője, *Sárkány József* honvédelmi miniszteri tanácsos, vitéz *Máthé Kálmán* vezérkari ezredes, budafai *Vermes Gyula,* gróf *Andrássy Mihály, Delmár Walter, Kontra Kálmán* csendőrnagy és sokan mások.

A tea alkalmával gróf *Andrássy Sándor* v. b. t. t. közölte, hogy a KMAC tanulmány tárgyává tette a közlekedésrendészet kötelező oktatására vonatkozó külföldi rendszereket és összegyüjtötte az idevonatkozó plakátokból, képekből, cserépfigurákból, rajzokból, könyvekből és brossurákból álló rendkivüli érdekes anyagot.

Az összegyüjtött külföldi és hazai anyagot rögtönzött kiállitás formájában az összejövetel résztvevői megszemlélték, majd *Landauer Eduard,* a KMAC vezértitkára, részletes előadás keretében mutatott rá a közlekedésrendészet kötelező oktatásának szükségességére, arra a körülményre, hogy azokban az országokban, ahol a közlekedésrendészet következményeire, előirásaira a serdülő ifjuságot már az iskolában megtanitják, *sokkal kevesebb közlekedési baleset történik.* Az államnak mindent el kell követnie, hogy *a legkisebb iskolai végzettséggel rendelkező rétegek is átérezzék a közlekedésrendészet fontosságát. Landauer Eduard* előadásában rámutatott arra, hogy a motorizálás nagy közgazdasági előnyeit kellően értékelő kormányok kedvező intézkedései az európai országok legtöbbjében oly arányu gépjármü szaporodást idéztek elő, hogy *a gyalogjárók számára szinte veszélyesebb lett a közlekedés egy világváros főterén, mint a legsötétebb dzsungelben. A magyar motorositás mielőbbi tökéletes és zavartalan megvalósitása is megkivánja, hogy Magyarországon is bevezessék a közlekedésrendészet kötelező oktatását.*

A nagy érdeklődéssel fogadott előadás után a jelenlévők részletesen megvitatták a közlekedés-rendészet oktatásának kérdését. *Algyay Pál* államtitkár, gróf *Andrássy Sándor,* gróf *Andrássy Mihály, Bartóffy János, Ladányi Dezső* és mások érdekes felszólalásai után a jelenlévők körülállották az ugynevezett „közlekedési asztalt", amelyen madártávlatban felvett részlet-térképeken cserépből készült figurák tömegével több érdekes közlekedési problémát fejtettek meg.

Átépitik a Postatakarék palotáját

Lechner Ödön alkotása kivül érintetlen marad

Akinek mostanában dolga akad a *Postatakarékpénztár gróf Klebelsberg Kunó-utcai központi székházában,* dolgos sürgésforgást tapasztalhat. Az épület jobbszárnyába vezető folyosókon épitőmunkások járnak ki-be szerszámaikkal. *A palota belsejében április óta nagyarányu átalakitás folyik.* A takarékbetéti pénztárak ideiglenesen a főcsarnok egyik oldalsó fülkéjében működnek. Az ügyfelek, mialatt türelmesen várakoznak, hogy sorszám szerint szólitsák őket, ráérnek szétjelnézni az érdekes berendezésü és diszitésü nagyteremben.

A századeleji magyaros épitészeti mozgalom jellegzetes, nagybecsü alkotása a Postatakarék. *Lechner Ödön* épitette 1905 körül. Egyik legmerészebb művészi álmát valósitotta meg ebben a munkájában. A méhkaptárt, mint a takarékosság jelképét elmésen stilizáló, tömör és mégis derüs hatásu épület, aranyos csempékkel tündöklő, három utcára néző téglahomlokzatával, ma is meglepő látványossága, eredeti ékessége Budapest városképének. A kapu- és ablaknyilások, valamint az oromzatok vonalrajzában a keletkezés korára jellemző tulipán- és mézeskalácsmotivumok uralkodnak. Ezeket Lechner a belső kiképzésben és diszitésben is igyekezett mentől pazarabbul érvényre juttatni. Az összkép és összbenyomás, ami az épület látogatóját fogadja, szép, de kissé nyugtalan, érdekes, de némileg divatjamult stilusvilágot idéz. *Ez a vérbeli „magyar szecesszió" itt belül kevésbbé tünik fel időállónak, mint a palota szerkezetében és homlokzati kiképzésében.*

A most folyamatban levő belső átalakitásra azonban, mint értesülünk, nem annyira esztétikai, inkább gyakorlati szempontok adtak ösztönzést. A Postatakarék üzleti forgalma a székház felépitése óta eltelt három-négy évtized alatt jelentékenyen megnövekedett. A földszinti főcsarnokban az oldalsó nagytermekben az ügyfélforgalmat a kivánalmakhoz mért ütemben már régóta nem lehet lebonyolitani. Térkihasználás tekintetében az oszlopokkal, fülkékkel agyonzsufolt, inkább látványosságot, mint gyakorlatiasságot szolgáló belső kiképzés korszerütlen. A mennyezet alatt idétlen drótkötél-pályán mozgó iratszállitó-berendezés is ma már naivnak ható technikai emléke a multnak.

Mindez gyökeresen meg fog változni az átépités során, mely fokozatosan, az üzem megzavarása nélkül történik. A felső emeleti helyiségeket nagyrészt csak kitatarozzák, de a földszintet gyökeresen ujjáalakitják. A számfejtő és egyéb adminisztrációs helyiségeket az emeletre telepitik, a földszinten csupán pénztárak maradnak. Emelet és földszint közt örökmozgó liftek szállitják majd az ügyiratokat. Az egész épületet behálózó csőpostát modernizálják. Tágas, világos helyiségekben az eddiginél lényegesen gyorsabb ügymenet fogja szolgálni a felek kényelmét és üzleti érdekét.

Megnéztük a már félig kész jobboldali nagytermet. Meggyőződhettünk arról, hogy az uj sárga márványtestü pillérek, fehér stukkó oszlopfejek mintázatával, bár korszerüen leegyszerüsitve, mégis hiven megőrzik azt, ami a Lechner-stilusban igazán és maradandóan magyar formai gondolat.

L. V.

Kinevezték Bács-Bodrog vármegye főispánjait és Szabadka polgármesterét

A Kormányzó a belügyminiszter előterjesztésére *Deák Leó* zombori ügyvédet Bácsbodrog vármegye és Zombor, *Reök Andor* horgosi földbirtokost Szabadka és *Fernbach Péter* temerini földbirtokost Ujvidék főispánjává kinevezte. Ugyanekkor *Kászonyi Richárdot,* Bácsbodrog vármegye és Baja főispánját — utóbbi főispáni állásában való meghagyása mellett — Bácsbodrog vármegye főispáni állásától saját kérelmére felmentette.

A visszafoglalt Bácsbodrog vármegyében augusztus 15-én megszünik a katonai közigazgatás és megkezdődik a vármegyei élet. Deák Leó személyében gyakorlott, régi politikus és kitünő közigazgatási szakember került a vármegye főispáni székébe. Ő szervezte meg annakidején — Sánta György segitségével — a szerb megszállás alatt a bácskai Magyar Pártot és oroszlánrésze volt abban, hogy 1939 derekán megkezdődhetett a volt Jugoszláviában a magyarság szervezkedése, a magyar egyesületek, körök, klubok központositása Deák Leó főispáni kinevezését a Bácskában érthető örömmel fogadják. Deák Leó a megyei főispánság mellett Zombor főispáni székét is elfoglalja.

Reök Andor és Fernbach Péter a fiatal bácskai politikusok sorába tartozik. Mindketten kitünő mezőgazdák, de egyben jól ismerik Szabadka és Ujvidék időszerü kérdéseit. Reök Andor és Fernbach Péter régi bácskai nemesi családok tagjai. Főispáni működésükhöz nagy reményt fűznek Szabadkán és Ujvidéken.

Szabadka is uj polgármestert kapott *Völgyi János* személyében. Az uj polgármester a *„régi"* Szabadkának — főjegyzője volt, most pedig a katonai közigazgatás ideje alatt, mint közigazgatási előadó dolgozott a város katonai parancsnoka mellett. Szabadkán a legnépszerübb polgárok közé tartozik. A közigazgatásban nagy gyakorlata van. Szabadka minden ügyes-bajos dolgát, problémáját jól ismeri. *Völgyi* polgármesterré történt kinevezése Szabadkán rendkivül nagy örömet keltett.

Igmándiviz minősége magyar-rekord

van kis üveg is.

A Szent István-ünnepségek

Az Actio Catholica felhivása

Az *Actio Catholica* orsz. elnöksége a következő felhivást adta ki:

Magyarok! Szent István első apostoli királyunk ünnepére készülünk. Megcsonkitott hazánk épségéért, elszakitott véreink visszatéréséért a szokottnál is nagyobb áhitattal könyörögve, az elért eredményekért szivből hálát adva, alázatos keresztény szivvel emlékezzünk meg Szent István dicső napjáról és hatalmas sokaságban kisérjük a dicsőséges Szent Jobbot 1941 augusztus 20-án a Szent Jobb-körmeneten.

A körmenetet bevezető egyházi szertartás reggel 8 óra 15 perckor kezdődik a Szent Jobbról nevezett királyi és udvari várplébániatemplomban. Innen 8 óra 30 perckor indul a körmenet *Serédi Jusztinián* bibornok érsek, Magyarország hercegprimása vezetésével és a Palotasoron, Szent György-téren és utcán, a Disz-téren, Tárnok-utcán át a budavári koronázó főtemplomba vonul, ahol a biboros hercegprimás ünnepi nagymisét pontifikál. Evangélium után *Beresztóczy Miklós* pápai kamarás, miniszteri tanácsos szentbeszédet mond. Az ünnepi szentmisével egyidejüen a Szent István szobra előtt és a Kapisztrán-téren szentmise és szentbeszéd lesz. Az ünnepi szentmise végeztével a körmenet a Koronázó főtemplomból a Szentháromság-téren, XI. Ince pápa-téren, Verbőczy-utcán, Bécsikapu-téren, Nándor-utcán, Kapisztrán-téren, Uri-utcán, Disz-téren, Szent György-utcán és téren, Palotasoron át a Szent Jobb őrzési helyére megy vissza, ahol az ünnepséget a szokásos könyörgések fejezik be, ami után a biboros hercegprimás áldást oszt.

Gyülekezés: legkésőbb reggel 7 óra 30 perckor a Tárnok-utcában. 7 óra 15 perckor a rendőrség a Szent György-térre vezető utakat lezárja, ugyhogy a később érkezők 10 óráig csak a Kapisztrán-térre vezető utakon jöhetnek a Várba. Plébániák, testületek, körök, egyesületek, kongregációk, iskolák és intézetek részvételüket augusztus 15-ig jelentsék be a körmenetet rendező Actio Catholica központi irodájában: Budapest, Ferenciek tere 7., III. lépcső I. em. 8. Telefon: 185—243 és 183—738.

Az Országzászlónál

Szent István hetében, pénteken, Nagyboldogasszony ünnepén a Budapest-Salgótarjáni Gépgyár és Vadásztölténygyár légvédelmi százada teljesit őrszolgálatot az országzászlónál. Délben az államvasutak zenekara kiséri a csapatot őrségváltásra, majd térzenét ad. Az EONB elnöksége ugyanakkor egy magyar szórvány és a legősibb erdélyi magyar község uj országzászlóját iktatja be. Délután félhatkor a Gyöngyösbokréta népi serege vonul fel tisztelgésre az országzászlóhoz, ahol felszólal a felszabadult Felvidék, Erdély és délvidéki részek egy-egy fia. Sok külföldi is bejelentette részvételét a Szabadság-téren megtartandó diszes felvonuláson.

Virágkiállitás

Az idei Szent István-napok programjából kiemelkedik a városligeti állandó kiállitási területen rendezett *nyári virágkiállitás,* amelyet a rendező Országos Magyar Kertészeti Egyesület szerdán mutatott be a sajtó képviselőinek. A nyár különböző virágfajtái vonulnak fel a virágbemutatón. A bejárat két oldalán piros-fehér-zöld virágszalag fut a csarnok felé, középen kiemelkedik Szent István hófehér szobra a kettős kereszttel. A belső termekben érdeklődést kelt a mai háborus élelmezés szempontjából jelentős zöldségkiállitás. A székesfővárosi kertészképző iskolának mintagazdasága, Budapest Székesfőváros kertészete, a királyi Kertészeti Akadémia, a Pázmány egyetem füvészkertje, Debrecen város kertészete szerepel többek között a kiállitáson, amelyet csütörtökön d. e. 11 órakor nyitnak meg ünnepélyes keretek között. A kiállitás reggel 8-tól este 8-ig tekinthető meg és 25-én zárul.

Ünnepi játékok az ügetőpályán

Szent István hetének egyik fénypontja lesz az az olimpiász-szerü sportkavalkád, mely a hivatalos programban a „Szent István-heti ünnepi játékok" cimet kapta. Augusztus 16-án és 17-én, mindkét napon délután ½5 órakor a Kerepesi-uton levő ügetőpályán zajlik le. A Nemzeti Lovarda a Ludovika Akadémia akadémikusai, a haderőnkivüli kiképzési csoportok, az államrendőrség lovasosztálya, a kerékpárosok és motorosok, valamint a „Koszoruk" válogatott női tornászai részvételével rendezi a nagyszabásu ünnepi játékot. A Ludovikások ujszerü stafétafutást mutatnak be, melyben gyalogosok, kerékpárosok, lovasok és motorosok váltják egymást, az aszódi tüzérek falkájával 5 kilométeres távon legjobb urlovasaink és urlovasnőink mutatnak be falkavadászatot. Zászlós lovascarousselben 64 lovas végzi el a szinpompás játékot. Kozma Endre és ismert versenyzőtársai amerikai méretü motorbravurokkal szerepelnek. A Weiss Manfréd Levente Egyesület 150 főnyi diszszázada, a Magyar Optikai Művek 160 tagu gárdája játékokkal teszi szinessé a programot. Az ünnepi versenyek 500 résztvevője zenekisérettel és harsonaszóval vonul fel. Jegyek a Pesti Hirlap kiadóhivatalában válthatók (Vilmos császár-ut 78.).

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1969 OKT 4
SZOLNOK MEGYEI NÉPLAP
Szolnok

Múzeumi Hónap

Hivatalosan október a Múzeumi Hónap — immár a nyolcadik, de valójában már korábban elkezdődött: a művészettörténészek budapesti kongresszusának tiszteletére rendezett kiállítások már szeptembert is csaknem azzá tették. Ezek a tárlatok azonban valamennyien művészettörténeti, sőt magyar művészettörténeti jellegűek voltak.

A Múzeumi Hónap — október — folyamán minden múzeum kiveszi részét a népművelés reá háruló feladatából. S hogy menynyi múzeum működik Magyarországon, arról a Múzeumi Hónapban megjelenő szép és praktikus kiadvány tájékoztat: a Magyar múzeumok, amelyben minden múzeumi gyűjteményt megtalál az olvasó, a Bélyegmúzeumtól a Várbarlangig.

A múzeumok feladata nemcsak a művészet emlékeinek gyűjtése, hanem az egész emberi kultúra múltjának feltárása. Októberben a történeti, néprajzi, technikai jellegű kiállítások lesznek túlsúlyban. Az október 4-i indulás színhelye Orosháza, ahol a város történetét reprezentáló kiállítás nyílik. Az ünnepélyes megnyitást megelőzik a budapesti Iparművészeti Múzeum új kiállításai: a díszes bőrmunkák és az úgynevezett Esterházy-kincs textil-részének bemutatója. Az Iparművészeti Múzeum egyébként új megnyitása óta — a Lechner Ödön tervezte műemlék-épület sokmillió forintos költségű tatarozásra szorult — először tervez állandó kiállítást: az európai kerámiaművészet fejlődését ismertető egyedülállóan reprezentatív tárlat nyílik október 18-án. A kerámiaművészet kedvelői számára a Nemzeti Múzeum is tartogat meglepetést, a dél-csehországi fazekasság emlékeiből rendeznek kiállítást.

Számos néprajzi, iparművészeti és régészeti bemutató megnyitására kerül sor októberben. Vásárosnaményban a beregi népművészet magángyűjteményekben szétszórt műtárgyait gyűjtik össze a hónap végén. Sopronban a dunántúli könyvkötészet emlékei láthatók a Fabriczius-házban, megismertetve a reneszánsz és barokk kézművességnek ezt a szép és érdekes területét. Pécsett a Janus Pannonius Múzeumban állandó kiállítás nyílik, amely a Dél-Dunántúl régészeti emlékeit gyűjti össze az őskortól a középkorig. A Múzeumi Hónaphoz kapcsolódik egy jelentős esemény: a KISZ védnökséget vállal a Szentendrén épülő falumúzeum, a Skanzen felett.

A hajdani Károlyi-palotában új kiállítást nyit az irodalmi múzeum is: a II. világháború során mártírhalált halt költők emlékezetének szentelték ezt a bemutatót. Egy teljesen új múzeum is nyílik Budapesten a Bem utca 20 szám alatt — a Ganz-gyár Öntődei és Kohászati Múzeuma. A környékbeli iskolák tanulói ezentúl itt töltenek majd egy-egy kémia vagy fizika órát, hogy a tankönyv anyaga eleven tartalommal teljék meg.

Természetes, hogy a legnagyobb közönséget a képzőművészeti tárlatok vonzzák. Hódmezővásárhelyen, a Tornyai János Múzeumban tizenhatodszor nyílik meg az Őszi Tárlat, az Alföld festészetének reprezentatív seregszemléje. Pécsett, a Technika Házában idén is megrendezik a kisplasztikai biennálét, szobrászművészetünknek ezt az érdekes bemutatkozását.

A hónap „attrakciójával" azonban a Szépművészeti Múzeum szolgál. — 1969. Rembrandt-emlékév. Háromszáz éve halt meg a nagy holland festő, a művészettörténet óriásainak egyike. A Szépművészeti Múzeum, amely három eredeti Rembrandt-képet mondhat magáénak, új kiállításában nemcsak Rembrandtot, hanem korát, elődeit, követőit és utánzóit bemutatja, a németalföldi festészetnek azt a korszakát amikor a társadalom széles rétegei igényelték a jó művészetet, és amelyben a „kismesterek" megjelölést nagy művészekre használja a művészettörténeti szaknyelv.

É. A.

...OMSZOBAS csa-
ház 1600 négy-
öl gyümölcsössel
ó. Szandaszőllős,
r u. 20.

fekvésű 200 n-öl
k eladó. — Sipos
tész. — Szolnok,
si-sziget.

szoba konyhás
, beköltözhetően
dó. — Villany- és
vezeték van. Ko-
ros, Barack u. 6.

költözhető családi
600 négyszögöl
mölcsössel, mel-
épületekkel eladó.
tóczifalva, Sallai
re u. 25.

négyszögöl telek
ló. — Kocsoroson,
na utcában. Ér-
ódni: Szandaszől-
Rákóczi u. 13.

KÓCZIFALVA, —
ssuth Lajos u. 34.
alatt lévő családi
200 négyszögöl
kkel azonnali be-
tözéssel eladó.

ERKESZŐLLŐN —
dőhöz közel 300
szögöl szőlő ter-
ssel is eladó. Tá-
Tiszakürt, Fel-
badulás u. 4.

RÖKSZENTMIK-
S. Somogyi Béla
91. számú ház —
nnali beköltözés-
eladó.

GÉPJÁRMŰ:

és Moszkvics mű-
kilag vizsgázott
ő állapotban el-
. Karcag, Rákó-
u. 40. Kun.

JÓ állapotban lévő Skoda 1000-es eladó. Szolnok, Bábaképző, Dr. Haness.

MŰSZAKILAG vizsgázott 600-as DKW személygépkocsi olcsón eladó. Pápai Mezőtúr, Bartók B. u. 19.

FIAT 850-es piros, — 30 000 km-rel eladó. Csépa, körzeti orvos.

RÉGI Skoda betegség miatt olcsón eladó. Mezőtúr, Táncsics u. 74. Nagy.

VEGYES:

FÉNYKÉPÉSZNEK alkalmas műtermes ház Cibakháza, Kossuth u. 30. alatt eladó. Érdeklődni levélben. Dancsik László, Szentes, Árvai Bálint u. 15.

25 q BRIKETT, 7 q koksz és 7 q fűrészelt fa jutányos áron eladó. — A pinceből történő rakodás és szállítás a vevőt terheli. „Szolnok Megyei Idegenforgalmi Hivatal, — Szolnok, Kossuth tér 9. sz.

LEINFORMÁLHATÓ, fiatal gyermektelen házaspár gázfűtéses bútorozott szobát keres, konyha és fürdőszoba használattal. „Igényes" jeligére a szolnoki hirdetőbe.

SZÉPSÉGÁPOLÁS, szőrszálak végleges eltávolítása, zsíros, pattanásos arc kezelése. Kvarc kezelés. Dr. Gyárfásné, Szolnok, Táncsics u. 7.

tér 55. sz.

Elvesztettem horgásztáskámat különféle horgászfelszerelésekkel a Holt-Tiszaparton. Becsületes megtaláló adja le Balogh István Szolnok, Szabadság u. 8.

RÓZSATÖVEK, teahibrid, baba és futó, díszcserjék, díszfák örökzöldek, különféle virághagymák, — nagy választékban. Kérje díjmentes árjegyzékünket. Tóth József, Budapest, III. Márton u. 30. Csillaghegy.

RÉSZLETFIZETÉSRE rekamiék, fotelágyak, garnitúrák, — szelonok. — Román kárpitos, Budapest, Nagymező utca 66. Írjon képes tájékoztatóért.

ELTARTÁS. Karcagi, vagy szolnoki házingatlanért, életáradékot fizetnénk. — megegyezéssel. Beköltözni nem akarunk. „64773" jeligére a karcagi hirdetőbe.

ADÁS-VÉTEL:

EGY db garázsajtó eladó. Szolnok, Ibolya u. 31.

FIGYELEM! Szőlőoltványok és lugas gyűjtemények kifogástalan minőségben őszi szállításra kaphatók. Díjmentes árjegyzéket küldök. Cím: Valiskó László Abasár, Új szőlőtelep 775.

Koolajip
azonn
központi

esztergályos, marós, l
gesztő, kompresszorke
kásokat, továbbá rak
munkásokat.

A központi telephelyen
második szombat szab

Külszolgálatos munkakörbe

műszer és technológiai szerelési munkahelyekre: Kardoskútra, Algyőre, Százhalombattára és Szőnybe felvesszünk csőszerelő, központifűtés szerelő, lakatos, hegesztő és villanyszerelő szakmunkásokat, továbbá férfi segédmunkásokat. Vidéki munkahelyeinken is 44 órás a munkahét, minden szombat szabad. Alföldi munkahelyeinken dekádmunkarend szerint dolgoznak.

Ingyenes munkásszállás és olcsó üzemi étkezés van. Bér: megegyezés szerint. A béren kívül még 500 forint külszolgálati átalányt, az alföldi munkahelyeken pedig még külön területi pótlékot is fizetünk. Felvétel esetén megtérítjük az útiköltséget, ezt azonban azoktól, akik a próbaidő alatt kilépnek, visszavonjuk.

Segédmunkások részére hegesztőképzést szervezünk.

JELENTKEZÉS A VÁLLALAT MUNKAÜGYI OSZTÁLYÁN: Budapest, XVIII., Gyömrői út 79—83.
illetve a vidéki munkahelyek vezetőinél.

Utcai és tengerparti ruhák ujdivatu frottékelméből: 1. Frottéruha pierrot-gallérral és tarkavirágos frottészalagövvel. 2. Fekete-fehér kockás ruha, sötét lila selyemövvel. 3. Virágmintás ruha frottékelméből, rózsaszín selyemesarppal, horgolt gombokkal

nagyjelentőségü ez az egész őrszem-mozgalom, amely életre való, egészséges, élelmes, becsületes és gyakorlatias gondolkodásu ifjuságot óhajt nevelni. A mai iskolák nem tudják saját kereteikbe illeszteni az ifjuságnak előkészitését a gyakorlati, mindennapos életre. De ezt most elvégzi helyette az őrszem-mozgalom játék és szórakozás közben.

A fővárosi és általában a városi gyerekek számára pedig külön értéke is van az őrszem-mozgalomnak: megkedveltetni az ifjuságot a természettel, visszavezeti földanyánkhoz és a szabadban, a friss levegőn, erdőben, hegyen, réten való cserkészés közben ez az új generáció az egészségének is áldoz és testét éppen úgy edzi, mint a lelkét.

A „Magyar Őrszem" kitünő kézikönyvét számos hasznos és tanulságos kép diszíti. Ára 2 korona. Megjelent Singer és Wolfner kiadásában.

A réztornyú kastély. Ifj. *Hegedüs* Sándor szereti a fantasztikumot és irásaiban nagy szerepe jut a sejtelmességnek, de meg a rejtelmességnek is. Ez a vonzódása a természetfölöttihez egyéni vonást kölcsönöz elbeszéléseinek és amellett mindvégig érdekessé fokozza föl a cselekményt, amely azonban, ha fantasztikumok villódznak is benne, mégsem szakad el sohasem a valószinűség termőföldjéről, hanem megmarad mindig a lehetőségek keretében. A végzetszerűség ott borong minden története fölött, de ez nem a véletlen fordulatait jelenti őnála, hanem az elkerülhetetlent, amely ellen az ember hiába próbál küzdeni, de mégis küzd, mert ez ősi ösztöne. Ifj. Hegedüs Sándor az élet, a valóság irója, de ő az életben a különöset szereti, a nem mindennaposat, az excentrikumot. Ám ennek kedvéért sem hamisítja meg a valószerűségeket, hanem csak kikeresi az élet meglepő fordulatait, amelyeknek frappáns csattanója a misztikus foltokat, szinte transzcendentális szálakat is az élet színeivel sugározza be. Minden érdekli és mindenre reagál, amiben saját egyéniségének megfelelő színeket, vonalakat, motivumokat talál. Az ő egyénisége pedig sokoldalú és mindig érdekes zománcot ád irásainak. Ezért nem idegen terület számára Amerika sem, ahonnan az erős akaratú self-made-manokat keresi ki és ezért biztos kezű az egészséges, temperamentumos magyar karakterek megrajzolásában is, éppen úgy, mint az elfinomodott és exaltált lelkű intellektuellek lélekfestésében. Eddigi irásaihoz mérten ez a kötete fejlődést, vagy helyesebben nagyobb témakört mutat föl. Amellett látása, appercipiáló képessége is kibővült, irói eszközeiben választékosabb és a cselekmények fölépitésében is biztosabb lett. Stílusa, ideges, dinamikus erejű, pár szóval mélységekbe világító és ugyanakkor finomságokhoz is simuló. Érdekes irói egyéniség érdekes könyve „A réztornyú kastély", melynek ára 3 korona 50 fillér.

Rákosi Viktor munkái idegen nyelveken. Az újabb néhány esztendő meghozta a magyar könyveknek a külföld megbecsülését is és most már egyre több és több magyar munka jelenik meg idegen nyelveken. Természetes, hogy a külföld meghódításánál csak akkor érhetünk el igazi sikereket, ha a magyar irodalom legjava alkotásait küldjük elsőknek a tűzvonalba és már ezért is őszintén örülhetünk annak, hogy *Rákosi* Viktornak most egyszerre két könyve is jelent meg a Kárpátokon túl. A kitünő irónak talán legnépszerűbb munkája, az Akadémia nagy díját is megnyert „Elnémult harangok" című regénye holland nyelven jelent meg „De Klokken die Verklonken" címmel Sebestyén Jenő és Raabe J. A. fordításában, amelyhez J. H. Gunning, az utrechti teológiai fakultás tanára, meleghangú előszót irt. Rákosi Viktor másik könyve a csehek nyelvén jelent meg és ebben a humorista Rákosi Viktort, az ötletes és mindig kacagtató Sipuluszt fogják megismerni és megszeretni a csehek.

Hebehurgya Jancsi. Folyvást lótófutó, mindent elhamarkodó eleven fiúról, Hebehurgya Jancsiról irt mulatságos ifjúsági regényt *Balla* Ignác és a kacagtató kalandok közlését már e heti számában kezdi meg Az Én Ujságom. A júliusi évnegyedben újra szerepel a kitünő gyermekifjúsági lapban a Mackó-nem[illegible]ség, amikor is a híres-neves csal[illegible] deákja elmondja a Tányértal[illegible] Töhötöm és Bendegúz vi[illegible] nevelő-intézetben. *M[illegible]* történetet tud az életmentő [illegible] *Margittay* László a farkas és a da[illegible] séjét mondja el, *P. Ábrahám* Ernő és *Szarvas* Zoltán elbeszélést, *Pósa* Lajos és *Dalos* Rigó verset irtak. A júliusi évnegyedben Az Én Ujságom előfizetői ingyen kapják meg Cooper „Bőrharisnya-történeteinek" immáron harmadik kötetét, az „Útmutató"-t. Az eleven, okos gyermekifjúsági lap ára félévre 5 korona.

Aranyérem, amellyel a római nemzetközi művészeti kiállítás zsürije Lechner Ödönt kitüntette. Csak két ily aranyérem jutott az építészeknek: az egyiket a nagy magyar mester kapta

Uj Idők 1913. I.

pában az árokszélen. Béhajtatta. Tíz koronát kelletett fizetni. Minden fűszálért egy-egy koronát. Én meg a meztelen talpamon járok; nem tudok egy ócska telekesbocskort se venni a károlyi piacon!

— A tűz emésszе meg! Azt véli, hogy ő az Öregisten a falunkon!

— Tudod mit komám? Most bent van a kétezer kereszt gabonája a szérün. Csak a gyövő héten kezdik a géppel a magverést. Hát én addig fölégetem a gabonáját!

— Vakot vetett az eszed komám! 'Sz még nyerne, ha fölgyujtanád! Bé van biztosítva a gabonája!

— Van a fenébe! Én tudom, hogy nincsen megbiztosítva!

— De vasvillás béresek őrizik ám iccaka a szérűt!

— Őrizhetik! Bébujok én mint a gyík a szérű berenáján; megvárom, amíg letaszítja a bérest a lábáról a pájinka, aztán a legelső asztagba bédugom a zsíros kenderszöszt. Csinyálok én holnap iccaka a Borsy Gábornak olyan fényességet, hogy olyant még a mennyei szeráfok se láttak!

— Nem ártana a kutyának!

— De aztán lakat a szádon, komám!

— Nem is egy, de kettő! Ides egy komám!

A tiszteletes gerincében kéjes érzések vibráltak, mikor a beszélgetést kihallgatta. Ha a parasztok fölégetik a Borsy gabonáját: ezzel az úgyis eladósodott, korhely agglegény sorsán be fogják kötni a zsákot. A bankok árvereltetni fognak. Eladják a Borsy-birtokot és ő, — a falnak ugrasztott Lavendula Pál, — meg lesz bosszulva.

Másnap sehol se találta a helyét. Egy falatot se evett. Behúzódott a szobájába. Leült a kanapéra. Lehunyta a pilláit és képzeletében már látta az asztagokat nyalogató lángóriásokat.

— Haha! A teremtését! Néked is van menyasszonyod, Gábor! A vöröskakas lesz a menyasszonyod, Gábor barátom! — mosolygott a kanapén.

Esteledett. Sötét és csendes lett a falu. A tiszteletes rémegett. Lázas gondolatok lavináztak az agyában. A *pap* viaskodott az *emberrel*, hogy: nem a gyarlóságos détailok, hanem a magasabbrendűség szempontjából kell a történéseket látni . . . Elővette a Szentirást és a Mózes Exodos-át olvasta.

Éjféltájban, mintha villamos ütés érte volna: kirohant a szobából és hajadonfővel, mezitláb, alsóruhában szaladt a kastélyba. Az öklével bezúzta annak a szobának az ablakát, amelyikben a Borsy szokott aludni és bekiáltotta:

— Keljen föl! Máma éjszaka föl akarják gyujtani a gabonáját!

Borsy bosszúsan dörzsölgettet az álmos szemeit és mikor meglátta a papot a szokatlan toalettben, mosolyogva dörmögte:

— A Lavendula megbolondult!

Aztán mégis föllármázta az ispánt és kézilámpákkal az egész belsőséget átkutatták.

Az őrségre rendelt két béres cseléd az egyik asztag tövében pálinkázott. A sövénynél, a görbe bodzafa alatt pedig egy falubéli paraszt guggolt. Olajba áztatott kenderszösz és egy pakli kénesgyufa volt a báránybéléses köcéje zsebében.

A parókián már aludt a tiszteletes. Az igazlelkü ember fehér álmait álmodta . . .

Előfizetési fölhivás

...negyedét kezdte meg az Uj Idők a tizen... évfolyamának. Az elmult két évtized alatt az ...t magyar úri család legkedvesebb ba... népszerüségét annak köszönheti, hogy ...keresztül változatlanul ragaszkodott ere... ...ihoz, ahhoz, hogy igazán magyar és iga... ...egyen.

...egyedünk eredeti regénye, irodalmi szenzá... cio. ...ény szerzője az előkelő társasághoz tartozó hölgy, akinek különös okai vannak arra, hogy meg ne nevezze magát. Sőt alig van valószínűség arra, hogy a közönség a szerző nevét valaha megtudja.

Maga a regény, úgy a pszichológiai, mint a milieu-rajz szempontjából valósággal mestermű és kétségkívül a lehető legnagyobb föltünést fogja kelteni.

Fordított regény gyanánt Conan Doylenak, a világhírű angol írónak egy páratlanul érdekes és titokzatos munkáját adjuk.

Az Uj Idők előfizetési ára:

negyedévre	5	korona
félévre	10	„
egész évre	20	„

Az Uj Idők kiadóhivatala

Budapest, VI., Andrássy-út 16.

Magyar őrszem

— A cserkészés kézikönyve. —

A cserkész-mozgalom ma már az egész földkerekségén lázba ejtette a fiatalság szivét és talán nincs is épkézláb gyerek, aki nem szeretné felölteni a „boy scout"-ok festői, de praktikus ruháját. Nálunk, Magyarországon is megjelentek már a széles karimáju, puha kalapu, hosszubotos, hátizsákos cserkészfiuk és természetes, hogy most, amikor a mozgalom nálunk is országos méreteket kezd ölteni, szükség van a cserkészés kézikönyvére is. *Demjén* Géza dr. és *Tas* József meg is irta ezt a könyvet, amely kitünő, világos és érthető szavu útmutatója lesz a magyar „boy scout"-oknak.

A könyv címe „Magyar Őrszem" és a szerzők azért választották ezt a magyaros hangzásu címet, mert a széltében használt „cserkész" elnevezést nem tartják helyesnek, mivel a cserkészés a vadászásnak egyik módja és igy ebben az esetben nem fejezi ki azt, amit akar.

Az ügyes könyv elmondja a „boy scout"-mozgalom történetét és a cserkészés megalapitójáról, Baden-Powell angol tábornokról kedves és érdekes epizódokat jegyez föl abból az időből, amikor a generálisban, az angol-búr háboru idején, a cserkészet gondolata megérlelődött. Ez a fejezet csak afféle bevezetés, amely után pontos és részletes leirása következik az egész őrszem-mozgalomnak és magának a cserkészésnek. A hasznos útmutatások kellemes, csevegő hangon ismertetik meg az ifjuságot e fontos és nagyjelentőségü mozgalom minden aprólékos részletével is és a könyv valóságos kis-kátéja nemcsak az őrszem-mozgalomnak, hanem annak is, hogy az ifjúság mivel töltse idejét, ha nemes és szép szórakozásnak óhajt áldozni.

Amit a Magyar Őrszemnek tudnia kell, azt tulajdonképpen minden serdülő ifjúnak is tudnia kellene, ha meg akarja állani helyét az életben. És ezért is fontos és

Perlik a balettintézet eladását

A terézvárosi önkormányzat az épület eladásakor megfeledkezett a balettintézet épületében levő lakástulajdonosok és bérlők elővásárlási jogáról. Jogszerűtlenül járt el az önkormányzat akkor is, amikor nem kérte ki az ügylettel kapcsolatban a műemlékvédelmi hatóság véleményét. Ezért a Fővárosi Közigazgatási Hivatal keresettel fordult a bírósághoz, amelyben kérte a Balettintézet eladásáról szóló terézvárosi határozat végrehajtásának felfüggesztését.

Mint arról már beszámolunk, a VI. kerületi képviselők korábban elutasították a közigazgatási hivatalnak a műemléképület értékesítésével kapcsolatos törvényességi észrevételét. A hivatal akkor hívta a képviselők figyelmét, hogy több terézvárosi épület – mind a balettintézet, mind a Király utca 36. szám alatti ingatlan – eladása sérti a lakástörvényt. Mint Paizs Gábortól, a Fővárosi Közigazgatási Hivatal munkatársától megtudtuk: hogy a hivatal álláspontjának érvényt szerezzen, bírósághoz fordult. Keresetükben kérték a törvénysértő önkormányzati határozat végrehajtásának felfüggesztését. A közigazgatási hivatal kifogásai között szerepelt egyebek mellett, hogy az Andrássy úti épületben a Táncművészeti Főiskolán kívül 36 önkormányzati bérlakás is található. Az önkormányzat pedig megfeledkezett az itt élők elővásárlási jogáról. Jogszerűtlenül járt el az önkormányzat, amikor nem kérte ki az ügylettel kapcsolatban a műemlékvédelmi hatóság véleményét.

A képviselő-testület tavaly októberben döntött arról, hogy a balettintézet épületét a VI. kerületi önkormányzat eladja az Andrássy út 25. Kft.-nek, amely mögött egyébként a kerület ingatlanfejlesztésével megbízott Trivest Kft. áll. Ellenzéki képviselők azonban nagyon alacsonynak tartották a 220 millió forintos vételárat, ami alig több mint négyzetméterenként 20 ezer forint. Kifogásolták azt is, hogy a határozat szerint a kft.-nek két év áll rendelkezésére, hogy a vételárat kifizesse.

A Magyar Hírlap információi szerint a mintegy tízezer négyzetméteres ingatlant a vevő több mint másfél milliárd forintért kívánja továbbadni. A szálloda céljára kínált épület egyik lehetséges vásárlója a Control Centers Ltd., amely vállalkozásé a Duna Plaza és a Csepel Plaza is.

• K. H. P.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Balatonfüred Város Önkormányzata (Balatonfüred, Szent István tér 1.)

...nosítására

REORG

REORG

Gazdasági és Pénzügyi Részvénytársaság
1116 Budapest, Hengermalom út 1.

A REORG Rt., mint a tulajdonosok által megbízott szervezet
NYILVÁNOS ÉRTÉKESÍTÉSRE MEGHIRDETI
A FACULTAS INVEST KFT. (ingatlanok) és FACULTAS KFT.

LECHNER ÖDÖN
MAGYAR HÍRLAP 1998 I. 16

– mely hirdetmény a Magyar Hírlap 1998. január 14-i számában jelent meg –

meghirdetett napirendje további ponttal kiegészül és sorszámai módosulnak az alábbiak szerint:

8. A társaság 3 éves stratégiai tervének elfogadása.
9. Egyebek.

A már leközölt közgyűlési hirdetmény egyéb rendelkezéseit ezen módosítás nem érinti.

DAM Diósgyőr Rt. igazgatósága

MH 418

VÁLTOZTATNI AKAR ALAKJÁN?

Megteheti egy könyv segítségével!

Dr. Sandra Cabot

A TESTFORMÁLÓ DIÉTA

Forradalmian új út a karcsúsághoz!

Vágja ki ezt a szelvényt és küldje el még ma!
Magyar Hírlap, 1087 Budapest, Kerepesi út 29/B.
A borítékra, kérjük, írja rá: DIÉTA

✂.....

Igen, megrendelem a Testformáló diéta c. könyvet 1950 Ft + 355 Ft postaköltségért. Szállítás egy héten belül.

NÉV:.....

Cím:.....i.sz.....

.....u./tér.....em./ajtó

---

munkakör betöltésére

Feladata: közvetlenül az ügyvezető igazgatóhoz tartozóan a termelési tevékenység (vérkészítmények, infúziók, injekciók, diagnosztikumok, szemészeti készítmények, vakcinák gyártása, illetve kiszerelése) és a kisolgáló területek teljes körű irányítása.

Elvárásaink: gyógyszerész végzettség
10 év gyógyszeriparban eltöltött szakmai gyakorlat
5 év vezetői gyakorlat
angolnyelv-tudás
számítógépes felhasználói ismeretek
önálló munkavégzés, döntési képesség
jó tárgyaló- és szervezőkészség

Amennyiben felkeltettük érdeklődését, kérjük pályázatát (szakmai önéletrajz, fénykép, bizonyítványmásolatok, referenciák) küldje az alábbi címre:

Human Rt.
munkaügyi osztály
2100 Gödöllő, Táncsics Mihály út 82.

MH 377

REORG
Gazdasági és Pénzügyi Részvénytársaság
1116 Budapest, Hengermalom út 1.

A REORG Rt., mint a tulajdonosok által megbízott szervezet
NYILVÁNOS ÉRTÉKESÍTÉSRE MEGHIRDETI
A FACULTAS INVEST KFT. (ingatlanok) és **FACULTAS KFT.**

REORG
Gazdasági és Pénzügyi Részvénytársaság
1116 Budapest, Hengermalom út 1.

A REORG Rt., mint a tulajdonosok által megbízott szervezet
NYILVÁNOS ÉRTÉKESÍTÉSRE MEGHIRDETI

SPORT

A vasárnapi gólzápor elverte az amatőrfutball jövőjébe vetett reményeket

A Budai 33 FC—Vasas mérkőzés majdnem sulyos botrányba fult

Akik vasárnap nivós futball reményében mentek ki a Hungária-uti pályára, nem láttak egyebet, mint egy jobb sorsra érdemes listavégi csapat élethalálharcát egy elsők között helyezett, de gyönge játékot nyujtó csapat és egy, az egész játék kialakulására nézve végzetes befolyást gyakorló biró ellen. Láttak azonkivül egy válogatott mérkőzést, amelynek az eredménye nagyon kielégitett volna akkor is, ha, mondjuk, a gólok számát pontosan kétfelé osztva, egyik részét Bécsnek, másik részét Prágának küldhettük volna el. Egymás közt megtette volna a szolgálatot egy null-nullás góltalan eredmény is, mert ez csak azt mutatta volna, hogy a magyar szineket deriekasan képviselő professzionista gárda mellett van még egy amatőr csoport is, amely szintén tekintélyes, egyenértékü játékerőt képvisel. A történtek és látottak alapján azonban sajnos csak azt érezzük, hogy az amatőr futball egyelőre nemzeti sportértéket nem jelent, a profi futballnak pedig tiz gólja ellenére is Bécs és Prága után, — csak föntartással tudunk bizalmat szavazni.

Professzionisták—Amatőrök 10:2 (3:0)

A játékidő első tiz percétől eltekintve, az amatőrök nem jelentettek ellenfelet a professzionistáknak. Irambirás, kondició, technika terén szembeszökőkké váltak a különbségek, s a titkos reménységekkel várt mérkőzés csakhamar szomoru macska-egérharcá fejlődött. Dehát mi reménysége is lehetett — *Patakyt* természetesen kivéve — egy *Mihálovszky* (Törekvés), *Kertész* (Postás), *Fröhlich* (BAK), *Demján* (FTC), *Kálix* (MTK) összeállitásu csatársornak egy *Fuhrmann*, *Bukovi*, *Kléber* összeállitásu halfsor ellen?! Ha *Pataky* nem játszik, az amatőrök még gólt sem tudnak lőni. Az ő második félidő 25-ik percében lőtt gólja és *Bukovi* egy husz- és huszonötméteres labdája volt a mérkőzés három legszebb gólja.

Az amatőrök másik gólja 11-esből esett. A profik közül tekintettel arra, hogy az ellenfelet legyőzni könnyü feladat volt, mindenki nagyszerü iskolajátékot mutatott. Az amatőrök közül még *Fröhlich* (BAK) mutatott elfogadható formát. A proficsapat góllövői voltak: *Skvarek* (4), *Bukovi* (2), *Kohut* (2), *Dán* és *Rázsó* (1—1).

Vasas—Budai 33 FC 4:2 (3:1)

33-as fölénnyel indul a játék, ők lövik az első gólt *Czumpft* révén. Nemsoká késik a Vasas és *Szentmiklósi* révén gyorsan kiegyenlit. *Himmer* szabadrugását *Szentmiklósi* gólba továbbitja, kettőre szaporitva ezzel a Vasas-gólok számát. A 33-as keményen küzd a kiegyenlitésért, amire alkalma is volna, de egy 16-oson belül elkövetett durva Vasas-foultért a biró nem adja meg a jogos 11-est. Egy sokkal kisebb 33-as vétségért rá nemsokára azonban 11-est itél. *Zsák* indulatosan protestál ellene, de *Zsarnóczay* biró hajthatatlan. Ha ez a 11-es indokolt volt, ugy a Vasas ellen még indokoltabb lett volna. Megértjük teljesen a közönség földühödött magatartását és megértjük *Zsáknak* nagyfoku lelki felindultságát, szivgörcsét és önkivületi állapotát, ami lehetetlenné tette, hogy a második félidőben védhesse csapata hálóját. S mikor még ráadásul *Oláht* ist kiállitotta Zsarnóczay, a botrány kitörését csak a megerősitett rendőri kordon tudta megakadályozni.

A kilenc emberrel küzdő 33-asok igy természetesen képtelenek voltak a két gólkülönbözetet behozni. Dicséretükre válik, hogy igy is végig egyenlő ellenfelek maradtak, sőt *Schmiedt* révén gólt is értek el.

Egyéb eredmények a következők:

Herendy-vándordij: BLSz ifjusági válogatott—ILSz válogatott 2:2 (2:1).

Amatőrliga: KAOE—ETC 8:0 (4:0), III. ker. TVE—UTSE 2:2 (1:0), BSE—Vasas 5:0 (1:0), Törekvés—Ékszerész 6:1 (3:0), NSC—Testvériség 0:0 HSC—OTE 3:1 (0:1), BRSC—„33" FC 4:0 (2:0), Urak—BTC 3:0 (1:0).

Vidék. II. oszt. profiliga: Miskolc. Attila—Somogy 2:1 (0:1). *Debrecen:* Bocskay—Turul 2:1 (0:1). *Pesterzsébet:* Soroksár—Terézváros 4;3 (2:1). Pesterzsébet—Rákospalota 2:0 (1:0). *Szeged:* Bástya—Wiener SC 3:2 (0:2).

Olaszország 3:2 arányban legyőzte Magyarországot a Davis Cupban

Ami már a szombati eredmény után előrevárható volt, *az olasz csapat 3:2-re verte a magyarokat a Davis Cup mérkőzésben.* A verseny vasárnapi utolsó napján ugyanis *Morpurgo Takács*-ot kényszeritette megadásra, mig *Kehrling Serventi* felett aratott győzelmet.

Takács nagyszerü diszponáltsága, nagystilü, nyugodt és okos játéka helyenként ugyan alaposan próbára tette *Morpurgo*-t, aki majdnem settet veszitett, de Morpurgo győzelme, a klasszisküloönbség folytán, nem maradhatott el s az olasz fenomén *6:2, 6:1, 7:5* arányban legyőzte *Takács*-ot. *Kehrling 6:4, 6:2, 6:2* arányban könnyen verte a jó kvalitásu *Serventi*-t, aki kezdetben szivósan védekezett, de a magyar bajnok — sajnos, csak vasárnap — olyan imponáló formát játszott ki, hogy az olasznak meg kellett hajolnia fölényes tudása előtt.

A háromnapos kemény mérkőzés után a résztvevők a MAC klubházában gyülekeztek, ahol *Rakovszky* Iván, a tenniszszövetség elnöke üdvözölte a szimpatikus olasz vendégeket, majd *Muzsa* Gyula nyujtott át serleget *Morpurgo*-nak, aki meleg szavakkal köszönte meg az értékes dijat. Az olaszok még vasárnap este *Berlinbe* utaztak, hogy a német válogatott tenniszezőkkel mérjék össze erejüket.

△ **Duronelly nyerte a József nádor emlékversenyt.** A főiskolás vivók klasszikus viadala, a József nádor-emlékverseny az idén is elsőrangu fiatal versenyzőket gyüjtött startjához. Az izgalmas küzdelmek két napon át tartottak s végül Duronelly, Santelli Italo lovag tehetséges tanitványa győzött igen szép stilusban. Részletes eredmény: 1. Duronelly Santelli isk. 6 gy. 2. Rajcsányi WLC 5 gy. 3. Hehs MAC 4 gy. 4. Klasánszky LASE 4 gy. 5. Hámory LASE 3 gy. 18 kapott tus. 6. Meák BEAC 3 gy. 20 kapott tus. 7. Horváth MAFC 2 gy. 8. Tajthy KEAC 1 gy.

△ **Barsi kitünő formában.** A MAC atlétikai viadalán, amelyen legjobb képességü atletáink nagy számmal vettek részt, a legnagyobb sikerrel a rekord-formában levő Barsi László szerepelt. Ugyancsak kitünő formáról tettek tanuságot Fluck és Késmárky is. Fontosabb eredmények: 100 yardos sikfutás: 1. Fluck BBTE 10,2 mp. 2. Balogh MAFC 10.4 mp. 3. Vida KAOE 10.4 mp. 600 méteres sikfutás: 1. Barsi BBTE 1 p. 22.4 mp. (Országos rekord). 2. Aczél. 5000 méteres sikfutás: 1. Gyulay (Kisvárda) 17 p. 34.8 mp. 2. Majorosi ESC 17 p. 49.8 mp. Sulydobás: 1. Bácsalmássy BEAC 1395 cm. 2. Egri MAC 1259 cm. 3. Hahn MTK 1234 cm. Magasugrás: 1. Késmárky BBTE 188 cm.

△ **Három magyar győzelem a nemzetközi futballküzdelmek során.** Négy nemzetközi mérkőzést játszottak I. osztályu egyesületeink vasárnap délután és a négy közül három teljes értékü sikerrel végződött. A Bástya Szegeden 3:2 arányban győzte le a már 2:0 arányban vezető Wieser Sport Clubot és ezzel revansot vett husvétkor Bécsben elszenvedett vereségéért. A Nemzeti 3:0-ra győzött Pozsonyban a Makabea ellen, itt főleg a csatársor produkált elsőrangu játékot, mig a Hungária az előző napi mérkőzéstől fáradtan is szép iskolajátékot produkálva 4:1 arányban győzött az SC Prossnitz ellen. Amilyen örömet keltett a három csapat értékes nemzetközi győzelme, olyan megdöbbenést keltett az ujpestiek 4:0 arányu katasztrofális veresége, amelyet Temesváron szenvedtek el a Kinizsitől.

△ **Temple Rezső a Lawn Tennisz Egyesület uj elnöke.** A Budapesti Lawn Tennisz és Korcsolyázó Egyesület most tartotta évi rendes közgyülését, amelyen uj elnökké egyhangu lelkesedéssel *Temple* Rezső ny. h. államtitkárt, országgyülési képviselőt választották meg. A közgyülés ezután az elnökség többi tagját és a választmányt választotta meg.

A
Katolikus Kulturkönyvtár
kötetei a katolikus hit tudományos megalapozását korszerü, könnyen érthető és mégis szakszerü módon ismertetik.
Szépirodalmi müvek:
Bangha Béla S. J.:
Jellemrajzok
A világtörténelemben kimagasló jellemek, tudósok, irók, müvészek, politikusok, hadvezérek életét festi meg érdekesen.
Ára füzve **2.80** Kötve... **3.10**
Bangha Béla S. J.:
Amerikai missziós körutam
Ára **—.80**
Paul Bourget:
Szemközt a halállal
Lélektanilag finoman megirt történet.
Ára **1.70**
Rendelhető a Központi Sajtóvállalatnál. Honvéd-u. 10.

LÓVERSENY

Budapest társadalmának káprázatos parádéja volt a Milleniumi dij napja

Huszezer főnyi tömeg tapsolt Wenckheim Dénes grófnak győztes négyévesének

(A Nemzeti Ujság tudósitójától.) Ünnepet ült vasárnap a budapesti versenytér, olyan ünnepet, aminőre még nem volt eset, amióta a Magyar Lovaregylet gyönyörü uj pályáját megnyitották, sőt bátran mondhatjuk, hogy nemcsak a régi pálya Király-dij napjaihoz volt méltó, hanem felül is multa azokat. A tegnapi ragyogó vasárnap valóban a régi szép napokra emlékeztetett, mikor még mindenki megjelent a Lovaregylet régi budapesti pályáján, aki a társadalomban magát valakinek tartotta s ha nem is volt az egész szezon folyamán lóversenyen, a Király-dij napján okvetlen felkereste a városligeti versenyteret, hogy részese legyen a nagyszerü parádénak.

A publikum tömeges felvonulása és a keret monumentális szépsége mindenesetre fölülmult minden eddigi rekordot. Ugy látszik, lassan ismét köztudattá válik, hogy a Milleniumi-dij, amelyet a közönség háromnegyed része ma is Királydijnak nevez, a verseny tetőpontját jelenti. Más országokban a Derby a csucspontja a versenyzésnek, a bécsi ember például a Derbyt magasztalja, mint a versenyév legfontosabb eseményét s igy van ez az angoloknál, a németeknél és az olaszoknál is, csak a franciák tartják másodrendünek a Derbyjüket, mert nekik Grand Prix de Paris a főesemény. Ebben követjük mi is a franciákat, nálunk a fiatal életü magyar Derby eltörpül a Király-dij mellett. Lehet, hogy ebben az is szerepet játszik, hogy versenyüzemünk annyi éven át össze volt kapcsolva az osztrák versenyüzemmel, aminek következtében mi magyar Derbyt nem irhattunk ki.

Az uj budapesti pálya mindenesetre csak tegnap esett keresztül a nagy erőpróbán. Játszva fogadta be hatalmas pázsitos térségeire és monumentális tribünjeire azt a közel huszezer főnyi tömeget, amely a Milleniumi-dijra kirándult s olyan páratlan szép világvárosi képet nyujtott, hogy a nagy dijra kisiető Morpurgo olasz tenniszbajnok, aki több európai versenyteret ismer, ámulattal csapta össze a kezeit. Az első és második hely nagytribünjei zsufolásig megteltek. Ezren- és ezren tolongtak lent a frissen zöldelő gyepen s a belső pálya olcsó helyén is feketéllett a tömeg.

A kormányzó és családja, a főhercegek, a kormány, a magyar és osztrák arisztokrácia, a külföldi követségek, a pénzarisztokrácia és a müvészvilág tekintélyes számban vonult ki s a nagytribün előtti sétányon olyan káprázatos divatparádénak lehetett tanuja a Milleniumi-dij közönsége, amilyen talán egyetlenegyszer van csak Budapesten, az is ezen a napon. Az urak angol szokás szerint cilinderben és zsakettben, vagy redingotban vonultak fel, a hölgyek pedig elővették a tavaszi divat eddig rejtegetett kincseit, hogy telehintsék szinnel és pompával a gyönyörü képet.

Batthyány Elemér gróffal, *Odescalchi* Béla herceggel és *Festetics* György gróffal az élén teljes számmal megjelentek a Lovaregylet vezetői és illusztris nagyurai. A nagypáholyban megjelent a kormányzó a feleségével, valamint a Budapesten időző főhercegek és főhercegnők.

A jártató széles gyepén ott láttuk *Festetich* Tasziló herceget, *Dietrichstein* herceget, *Wenckheim* Dénes grófot, a Király-dijat nyerő Vaditó boldog gazdáját, *Andrássy* Gyula és Géza grófokat, *Sigray* Antal grófot *Pallavicini* György őrgróf társaságában, *Berchtold* Lipót grófot, *Hoeller* Móric bárót, *Lutzenbacher* Miklóst, *Péchy* Andort, *Prónay* tábornokot, Sir Collville *Barclay* angol követet s az osztrák Jockey Club képviseletében *Hell* Mártont és *Edlinger* alezredest. Az elsőosztályu tribün páholysoraiban ugyancsak illusztris nevek tulajdonosai ülnek. Ott van a bécsi urak közül *Hohenlohe* herceg és *Meran* gróf, távolabb *Csekonics* Iván gróf, *Khuen-Héderváry* Sándor gróf, *Batthyány* Gábor gróf, *Teleki* Tibor gróf, *Andrássy* Sándor gróf, *Hadik-Barkóczy* Endre gróf, *Cziráky* György gróf, *Károlyi* László és István grófok, *Scitovszky* Béla belügyminiszter, *Harkányi* Sándor és János bárók, *Prónay* György báró, *Gautsch* báró, *Horthy* István tábornok és *Horthy* Jenő, *Dréher* Jenő és *Bárczy* István miniszterelnökségi államtitkár, valamint az arisztokrácia és az előkelő társaság hölgyei teljes számban.

A nagy nap első két futama szinte észrevétlenül zajlott le s a harmadik futam előtt valóságos népvándorlás indult meg a nyergelő felé, ahol a Milleniumi dij féltett krackjait hatalmas gyürükben vette körül a tömeg. A nagydij hippológiai része, sajnos, nem elégitett ki annyira, mint a társadalmi rész. A versenyre felnyergelt lovak közül *Naplopó* ugyan jobban tetszett, mint a *Batthyány-Hunyadi-dijban* elszenvedett veresége előtt, de még mindig messze van tavalyi formájától. A nyergelés közben jobbra és balra osztogatott rugásai már kezdenek hasonlitani a tavalyi viselkedéséhez, de a vágtája még nem az az tértölelő, megvesztegető s az emberben szinte az a gondolat merül fel, hogy Naplopó azért olyan óvatos, mert emlékezik még azokra a fájdalmakra, amelyeket tavaly szenvedett el Baden-Badenben és nem mer teljesen kinyulni — fél attól, hogy ismét gödörbe lép. *Vaditó* jó volt, de egészben mégsem az a megnyerő egyed, amilyent az ember szeretne egy ilyen fontos versenyben látni.

Startnál *Naplopó* megkésett s csak a fordulóban zárkózott fel. *Ponderevo* kifulladása után *Vaditó* jutott az élre s noha az egyenesbe érve, nagy ugrásokkal előretörő *Naplopó* mindjobban megközelitette, a cél már elég közel volt ahhoz, hogy *Vaditó* két hosszal győzzön. *A háromévesek semmi szerepet nem játszottak az idősebbekkel szemben*, ami, sajnos, nem jó fényt vet tenyésztésünk mai állapotára. Még további próbákat kell látni az eddig nem futott háromévesektől, hogy az évjáratuk minőségéről kellő fogalmat alkothassunk. *Vaditó* körülbelül az a ló, aminek tavaly az istállója tartotta, anélkül, hogy ezt bebizonyitani tudta volna. Szereplését körülbelül ugy határozhatnánk meg, hogy a vakok között a félszemü lehet a király. *Naplopó* nem a régi, vagy mondjuk ugy, hogy még nem a régi. Talán várhatunk tőle még javulást, noha attól kell tartani, hogy nagyon is igaz az az angol mondás, hogy „minden ló csak egyszer szokott lesántulni, a későbbi megsántulás csak folytatása az elsőnek."

A *Milleniumi dij* a szezon legszebb társadalmi eseménye volt, de nem elégitett ki hippológiai szempontból.

Budapesti lóversenyek

A napot bevezető Csomádi-dijban *Bandi II.* küzdelmes győzelme Koppány ellen érdemel felemlitst. *Dréher Jenő* háromévése jó klasszist képvisel rövidebb távolságokon. A Welter handicapot *Koltár* csak azért vesztette el *Belzebub* ellen, mert nem lovagolták kellő erőllyel haza s igy a Daimidmén speco-je jutott érvényesülésre. Nagy mezőny kanterezett ki a *Szt. Gellért handicap startjához.* E versenynek minapi győzelme után *Montalto* volt a paris favoritja, de csak másodiknak tudott felfutni a könnyen nyerő *Pignouf* mögé, harmadik *Serpentin* lett *Pompadour* előtt. A Kétéves nyeretlenek versenye szenzációs meglepetéssel végződött. *Caprice II.*, mely előző futását helyezetlenül végezte, fejhosszal megelőzte a fogadott *Ráróm*-ot, s néhány outsiderjátékost *129-szeres kvótával* örvendeztetett meg. 900 m-es Handicap zárta le a napot s ennek finishéből is az outsider *Orsva* került ki győztesen a topwight *Tatrang* előtt.

Részletes eredmény a következő:

I. futam. *Csomádi-dij.* 1. *Bandi II.* (1½) Szabó L. II., 2. Koppány (3) Gutai, 3. Nádor (3) Singer. F. m.: De bizony, Andorás, Várlak. Küzdelem, fejh. 1½ h. Tot.: 10:29, 10:19, 22.

II. futam. *Welter-handicap.* 1. *Belzebub* (3) Gulyás, 2. Koltár (2) Blazsek, 3. Hogy volt

Nem frázis, de valóság,
hogy a közlekedés, ipari és egyéb balesetek korszakában mindenkinek szüksége van
balesetbiztositásra!
Minden balesetből származó állandó és muló rokkantság, valamint elhalálozás esetére szóló biztositás!
Központi Sajtóvállalat R.-T. Biztositási Osztálya
mint a
Gazdák Biztositó Szövetkezete Országos Főképviselete
Budapest, IX., Üllői-ut 1., félemelet. J. 99—56, J. 99—57, J. 99—58.
Előnyös dijszabás, kedvező fizetési feltételek, dijtalan felvilágositás! Kérjen ajánlatot

SZINHÁZ, MŰVÉSZET

Szó sem lehet ismét Szinművészeti Tanácsról

Az egyik esti lap vasárnapi számában *Szász* Károly vezető helyen foglalkozott azokkal a támadásokkal, amelyek a *Nemzeti Szinházat* s a szinház vezetését egyes parlamenti felszólalásokban érték. Ennek az okos és komoly érvekkel támogatott cikknek legtöbb részével minden tekintetben egyetértünk, de ugy érezzük, hogy tiltakoznunk kell már csak a gondolata ellen is annak, hogy a *Szinművészeti Tanácsot* ujra felelevenitsék. Drámabirálóbizottságra, vagy amint legutóbb nevezték, Szinmüvészeti Tanácsra, soha nem volt és nem is lesz szükség. Egészen fölösleges intézmény az, hiszen, ha még ugy fennáll és müködik is ez a drámabirálóbizottság, a felelősséget a szinház vezetésért nem vállalhatja és nem is vállalta soha. A szinház vezetéséért egyedül az igazgató felelős, ha pedig a felelősség az ő vállán nyugszik, akkor viszont nem lehet őt cselekvési szabadságában drámabirálóbizottsággal akadályozni, mert az viszont ismét elképzelhetetlen, hogy a drámabiráló bizottság ténykedéseiért az igazgatót tegyék felelőssé.

Mikor a Nemzeti Szinház legvirágzóbb és legeredményesebb korszakait érte *Paulay* Ede alatt és *Tóth* Imre alatt, nem volt ilyen drámabirálóbizottság, sőt *Tóth* Imre maga szüntette azt meg. *Tóth* Imre igazgatása után, mikor már a zavaros idők következtek, akkor létesitették a Szinmüvészeti Tanácsot, amely egyáltalában nem tudott eredményes müködést kifejteni, bár tagjai egyenkint mind kitünő emberek voltak. Éppen ezért a mult példáján okulva, vállalta a jelenlegi igazgató csak azzal a feltétellel a szinház vezetését, ha a Szinmüvészeti Tanácsot megszüntetik. De el sem képzelhető a szinház békés vezetése máskép, mint ugy, hogy az igazgató mindenkitől függetlenül, teljes szabadsággal és teljes felelősséggel intézi az ügyeket. Szinmüvészeti Tanács vagy drámabirálóbizottság teljesen fölösleges, de egyébként, amint arról határozott tudomásunk van, illetékes helyen sem gondolnak rá.

Feltámad a Muskátli-művészasztal

Szinyei-Merse Pál és Lechner Ödön emléktáblájának elhelyezése

Régi szép napok hangulatát idézte fel az a kegyeletes ünnep, amelynek keretében ma *Szinyei-Merse* Pál és *Lechner* Ödön arcképét a Japán-kávéházban leleplezték. Ez az ünnep részben a multnak, részben a jövőnek szólt. Itt volt a Japán-kávéházban a hires Muskátli-törzsasztal, amelynél *Szinyei-Merse* Pál és *Lechner* Ödön körül összegyülekeztek a magyar képzőmüvészet legkiválóbb munkásai. Akinek a neve ma értéket jelent a magyar müvészetben, az mind megfordult a Japán-kávéházban és a Muskátli-asztalnál. Mikor aztán a háboru szétzüllesztette a kávéházi életet, megszünt a Muskátli-asztal is. Közben meghalt *Szinyei-Merse* Pál és *Lechner* Ödön és igy nem volt, aki a társaságot összetartsa vagy ujra összehozza.

Most aztán, hogy *Gundel* Ferenc a Japán-kávéházat átvette, *Barta* Ernő festőmüvésszel emléktáblát készittetett. Ezt az emléktáblát leplezték le hétfőn délben egy órakor igaz kegyelettel és azzal az elhatározással, hogy a müvészek a régi Muskátli-asztalt ismét feltámasztják.

A leleplezési ünnepségen mintegy száz főnyi meghivott közönség jelent meg, melynek soraiban ott volt *Lechner* müegyetemi tanár, a Lechner-család, *Csók* István, *Iványi-Grünwald* Béla, *Kisfaludi Strobl* Zsigmond, *Herrmann* Lipót, *Lázár* Béla, *Falus* Elek, *Ernszt* Lajos, *Jeszenszky* miniszteri tanácsos, *Gara* Arnold, *Pólya* Tibor, *György* Kálmán, *Gergely* István, *Józsa* Károly, *Csillag* István, *Molnár* Géza és még sokan azok közül, akik a Muskátli-asztal mellett ültek Szinyei Merse és Lechner társaságában.

Gundel Ferenc *Csók* István festőmüvészt kérte fel, hogy adjon engedélyt a müvészek nevében az emléktábla leleplezésére. *Csók* István kedves és kegyeletes szavakkal idézte a két elhunyt müvész emlékét s a Muskátli-asztal emlékezetes délutánjainak és estéinek meleg hangulatát. *Gundel* Ferenc ezután leleplezte az emléktáblát, amely ott van beillesztve a falba, ahol a Muskátli-asztal állott. *Bartha* Ernő remekbe készült portrét rajzolt a két müvészről, akiknek karakteres profilja egymás mellett néz ránk a képről s alatta ez a felirás olvasható:

A magyar géniusz két hatalmas képviselőjének, Szinyei-Merse Pálnak, a nagy festőnek, Lechner Ödönnek, a nagy müépitésznek, akik ezen a helyen nap-nap után időztek 1901-től 1919-ig, hódoló emlékezettel ajánlja Gundel Ferenc.

A hangulatos ünnepség után a meghivottak még jó darabig együtt maradtak s a régi emlékeket idézgetve elhatározták, hogy folytatni fogják a Muskátli-asztal tradicióit és a két nagy müvész emléktáblája alatt ujra összehozzák a régi társaságot.

— **A Nemzeti Szinház szombati bemutatója.** *Egmont* Guiraud, a francia dráma uj értékei közül való és Fiam cimü darabja, amely most szombaton kerül bemutatóra a *Nemzeti Szinházban*, az idei párisi szezon egyik legnagyobb sikere volt. Heltai Jenő átültetésében kerül szinre a négyfelvonásos szinmü, amelynek központjában egy apa problémája áll. Ezt a nagy szerepet *Gál* Gyula kreálja magyar szinpadon, mig a női főszerepet P. *Márkus* Emilia játssza. Finom és hatásos szinészi feladatokat adnak a többi szerepek is, amelyeket *Aghy* Erzsi, *Kiss* Irén, *Nagy* Teréz, *Somló* Emma, *Uray*, *Bodnár* Jenő és *Szatmáry* tolmácsolnak a magyar szinpadon. Az ujdonság vasárnap este is szinrekerül.

— **Félórával később kezdődnek szerdától a Nemzeti és Kamara Szinház előadásai.** A nyári időnek közeledtével az állami szinházakban, mint minden évben rendesen, egy félórával később kezdődnek az előadások. Ez a változás az előadások időrendjében már e héten bekövetkezik. A Nemzeti Szinházban és a Kamaraszinházban *szerdától kezdődőleg* félórával később kezdődik az előadás. E szerint a Memzeti Szinházban fél 8, mig a Kamara Szinházban 8 óra az előadások kezdésének a pontos ideje.

HANGVERSENYEK

— **Engel Iván zongoramatinéja.** A feltünő fiatal magyar pianisták közül *Engel* István kétségen kivül a legkiválóbb poéta, kinek mindig érzelmes és érdekes a mondanivalója. *(Beethoven* As-dur szonáta. Adagio.) Szineiben olyan változatos, hogy dübörgő forték nélkül is démonian tud hatni, mint az appasionata utolsó tételében és kedvesen tilinkózni, mint *Bartók* román apró táncaiban. Közönsége gyönyörködve hallgatta és lelkesen tapsolta. A *Rayal* régi kedves terme akusztikailag is kitünően bevált. *(S.)*

— **Magyar hegedümüvész sikere Amerikában.** *Istók* Barnabás dr. magyar hegedümüvész kiváltságos sikeréről meleghangu kritikával számol be a *Newyorkban* megjelenő *Evening Graphic* dec. 18-i nagy illusztrált ünnepi száma, melyben közli a hires magyar hegedümüvész és orvos, a Budapesti Zeneakadémia volt tanárának arcképét is. A Festők és Szobrászok Klubházában *prof. Dentinger* által rendezett *zene-therapicus hangversenyen* Istók Barnabás dr. müvészi virtuozitással adta elő *Dawes* alelnöknek, a nagy pénzügyi kapacitásnak *„A"* melódiáját és fenomenális játékával megbecsülhetetlen segitséget nyujtott a zene-therapiának. S midőn hogy tovább illusztrálja a zene gyógyhatalmát — kiváltságos tudásával s magas kvalitásával eljátszotta Bach-nak: *„Air"* szonátáját — prof. Dentinger szerint —, nemcsak minden kételkedés eloszlott, hanem a megkinzott lelkek mintegy altató daltól megnyugodtak, lecsillapodtak. Az Evening Graphic fejcléén közli az *„A"* melódia néhány ütemét s illusztrálva amerikai stilben mutatja be, hogyan dobja el mankóját a meggyógyult sánta, mikor a müvészi virtuozitással eljátszott hangok füléhez jutnak.

700 millió ember
főtápláléka a
FINOMSZÓJA
termékeit terjeszti:
SZÓJAUZEM Andrássy-ut. 10 Telefon: 118.-98

— **Városi szinházi dalkör** elnevezéssel a szinház énekkarából egy 56 tagból álló együttes alakult, melynek vezetője *Karácsonyi* István, ügyvezető titkára *Bodor* Imre. A pártolásra érdemes együttes a nyári szünetben fog bemutatkozni. A hangversenyeken több kiváló magánénekes is fel fog lépni.

A SZINHAZAK KÖZLEMÉNYEI

A „Wiener Blut" előadásával

bucsuzik ma, kedden a német társulat a Király-szinházban, amely rendkivüli müvészi sikerrel járt és különösen a „Wiener Blut"-tal, amely eredetileg háromszor volt müsorra tüzve és a nagy érdeklődésre való tekintettel hatszor játsszák, arattak szenzációs sikert.

— **Szimfonikus koncertek a Margitszigeten.** Május 17-én, kedden este ½7 órakor ismét megkezdődnek a margitszigeti viztorony melletti Tejivócsarnokban a nagy népszerüségnek örvendő hangversenyek. Unger Ernő, a Zeneművészeti főiskola tanára egész nyáron át *kizárólag* itt vezényel. Naponta szólószámok.

— **Rozgonyi müvészi bérmálási fényképlapjai** a legnépszerübbek és igen jutányosak. Kálvin-tér 5. és Üllői-ut 34.

A szinházak heti müsora

Operaház. Kedd: Mignon. (Bérlet A) 29. szám.) Szerda: Traviata. (Bérletszünet.) Csütörtök: Május királynője, Pierrette fátyola. (Bajor Gizi vendégfelléptével.) Mélyvácska királykisasszony. (Bérlet B) 29. sz.) Péntek: Lohengrin. (Jeritza Mária vendégfelléptével.) (Bérletszünet). Szombat: Don Juan. (Takáts Mihály siremléke javára. Telmányi Emil vezényletével.) (Bérletszünet.) Vasárnap: Falstaff. (Bér. C) 30. sz.) Hétfő: Carmen. (Jeritza Mária és Leuer Hubert vendégfelléptével.) (Bérletszünet.) Kedd: Nincs előadás. Szerda: Tosca. (Jeritza Mária és Pataky Kálmán vendégfelléptével.) (Bérletszünet.) (7).

Nemzeti szinház. Kedd: A fehér szarvas. Szerda: Te csak pipálj, Ladányi. Csütörtök: Falu rossza. Péntek: Te csak pipálj, Ladányi. Szombat: Fiam. (Először.) Vasárnap délután: Te csak pipálj, Ladányi; este: Fiam. Hétfő: Süt a nap. Kedd: Te csak pipálj, Ladányi. (d. u. 3 — e. 7. Szerdától este fél 8).

A Nemzeti Szinház Kamaraszinháza. Kedd: Igazgyöngy. Szerda: Tanner John házassága. Csütörtök: Elzevir. Péntek: A diktátor. Szombat, vasárnap, hétfő: Husvéti vakáció. Kedd: Hedda Gabler. (e. fél 8, szerdától 8.)

Vigszinház. Szerdán, pénteken és vasárnap este, hétfő: A világbajnok. Kedd, szombat: Nem tősülök. Csütörtök: Az ezüst kazetta. Vasárnap délután: A Noszty-fiu esete Tóth Marival. (d. u. 3 — e. fél 8).

Magyar Szinház. Csütörtök, szombat, vasárnap: Oroszország. Kedd, szerda, péntek: Csókról-csókra. (e. fél 8.)

Király-szinház. Kedd: Wiener Blut. (A bécsi operettegyüttes vendégjátéka.) Szerda: Aranyhattyu. Csütörtök, péntek: Nincs előadás A legkisebbik Horváth-lány előkészületei miatt). Szombat: A legkisebbik Horváth-lány. (Először). Vasárnap délután: A királyné rózsája; este: A legkisebbik Horváth-lány. d. u. 3 — este fél 8).

Belvárosi Szinház. Egész héten minden este: Az ügyvéd és a férje. (8).

Városi Szinház. Kedd: Tosca. (Raicseff Péter vendégfelléptével). Szerda: Az erdészlány. Csütörtök: Aida. (Flesch Ella vendégfelléptével). Péntek: Balatoni legenda. (Először). Szombat, vasárnap: Balatoni legenda. (d. u. 3 — e. fél 8).

Fővárosi Operettszinház. Kedd, szerda és csütörtök: A Zebra. Péntek: Félemelet balra. (Először). Szombat, vasárnap délután és este: Félemelet balra. (d. u. 4 — e. 9).

Andrássy-uti Szinház. Kedd, szerda és csütörtök: Magyar Páva; Az utolsó lord; Soha többé; Rajta-rajta; A singapuri keselyü. tréfák, magánszámok. Péntektől kezdve uj müsor.

Terézköruti Szinpad. Egész héten minden este: A bécsi Wiesenthal-kabaré vendégjátéka. (fél 8).

Royal Orfeum. Világvárosi varietéműsor. Power, táncoló, vivó, katonai és akrobatamutatványokat produkáló elefántjai. A két Dewers. Miss Arizona miniatür revüje. Fritchie. Lya Broadway. Rott Sándor, a Kis Komédia igazgató-müvészének vendégszereplése egy nagyszerü bohózatban. Dénes Oszkár, Sárossy Mihály. Előadás kezdete 8 órakor. Minden vasár- és ünnepnap délután fél 4 órai kezdettel, mérsékelt helyárak.

Hangversenynaptár

Kedd: Zeneművészeti főiskola nyilvános növendékhangversenye (fél 8. Z.) — *Szerda:* Hubermann Bronislaw hegedüestje (fél 8. V.) H. — Orvosok Kamaraegyesületének évzáró hangversenye. (Orvosegyesület, fél 9).

Mozgófényképszinházak müsora

CORSO: (Váci-utca 9. szám. Telefon 263—99.) Varsótól Sanghaiig. (Expedició a forrongó Kinán keresztül, 6 felvonásban.) — Rolf. (Egy hős kutya regénye 6 felvonásban.) — Gyermeknap Budapesten. — A megboldogult nagyságos ur. (Burleszk 2 felvonásban.) — Fox és Magyar Hiradó. Előadások hétköznap fél 6, fél 8 és fél 10. Vasárnap 4, háromnegyed 6, fél 8 és fél 10 órakor.

CORSO József-körut és Üllői-ut sarkán. Telefon J. 389—88 és 395—84.) A reklámfeleség. (Vigjáték 8 felvonásban, főszereplő Lee Parry.) — Lányok, vigyázzatok (harc a leánykereskedelem ellen, 8 felvonásban. Főszereplő Rudolf Klein Rogge.) — Előadások hétköznap fél 6, fél 8, fél 10. Vasárnap fél 4, fél 6, fél 8, fél 10.

CENTRAL (Ezelőtt Mozgóképotthon. Teréz-körut 28. Jegyrendelő telefon: Lipót 982—82.) Lányok, vigyázzatok. (A lélek kalozai.) (Pályadijas nagy film, főszerepben Rudolf Klein Rogge, Miss Nobody) — A csibészkisasszony. (A Metro-filmgyár nagy vidám kalandorregénye 8 felvonásban, főszerepben: Anna Q. Nilsson. Előadások hétköznap 4, 6, 8, 10 órakor. Vasár- és ünnepnap egynegyed 4, 5, háromnegyed 7, fél 9 és 10 órakor.

FÉSZEK MOZGÓ: (József-körut 70. Tel. J. 40—60.) sz.) Páris bolondja. (Szinmü 7 felvonásban. — Népitélet. (Filmregény 6 felvonásban. Főszerepben Buck Jones.) — tengeri medve. (Főszerepben Harold Lloyd. Burleszkattrakció 5 felvonásban.) — Előadások 5, negyed 8 és fél 10 órakor.

FÓRUM FILMSZINHÁZ: (IV., Kossuth Lajos-utca 18. Telefon T. 274—37 és 274—38. szám.) Esküvő a viz alatt. (Burleszk 2 felvonásban.) — Ferencváros—Hungária és egyéb sportesemények. — Magyar és Gaumonthiradók. Előadások hétköznap 5, negyed 8 és fél 10 órakor. Vasárnap 4, 6, 8, 10 órakor.

KAMARA MOZGÓ: (Telefon: József 440—27.) A reklámfeleség. (Vigjáték 8 felvonásban, főszereplő Leey Parry.) — Lányok vigyázzatok. (Harc a leánykereskedelem ellen 8 felvonásban, főszereplő Rudolf Klein Rooge.) Előadások hétköznap fél 5, negyed 7, 8, 10. Vasárnap negyed 4, 5, háromnegyed 7, fél 9. és 10 órakor.

KORONA MOZGÓ: (Attila-körut 15. sz. Bethlen-udvar.) A titkok háza. (Filmregény két részben, 16 felvonásban. Főszerepben Ivan Mosjoukie. Mindkét rész egyszerre.) — Hiradók. — Előadások kezdete 5, 7 és fél 10 órakor.

OMNIA FILMSZINHÁZ: (Tel. J. 301—52. sz.) Atlantis. (Pierre Benoit világhirü regénye filmen, 2 részben, 16 felvonásban. Mindkét rész egy előadásban. Főszereplők Stacia Napierkowska és Jean Angelo.) — Hiradók. — Előadások kezdete hétköznapokon 6, 8 és 10 órakor. Vasár- és ünnepnap fél 4, fél 6, fél 8 fél 10 órakor.

PALACE FILMSZINHÁZ: (Newyork-palotával szemben. Jegyrendelés József 65—23. szám.) Végzetes éjszaka. (Egy tiszta asszony kálváriája 7 felvonásban, főszerepben Helene Chadwick és Huntley Gordon.) — Warrington asszony parfőmje. (Lupu Pick detektivfilmje 7 felvonásban. Főszerepben Stuart Webbs.) Előadások kezdete hétköznapokon fél 6, háromnegyed 8, 10, vasár- és ünnepnapokon fél 4, fél 6, háromnegyed 8, 10 órakor.

RADIUS (VI. Nagymező-u. 22—24. Telefon T. 220—98 és T. 232—50. szám.) A kis gentleman. (A francia Albatros-gyár remeke 7 felv. Főszereplő Jean Forest.) Sheriff az ördögök között. (Fred Thomson és Silver King-attrakció 6 felvonásban.) — Hiradók. Előadások kezdete fél 6, fél 8, fél 10. Vasárnap: fél 4, fél 6, fél 8, fél 10.

ROYAL APOLLÓ: (Telefon: József 418—94.) A kék sas. (Két hős harca egy leányért, 6 fejezetben. Főszereplők George O'Brien és Janet Gaynor.) — Rolf. (Egy kutya története 6 felvonásban. Főszerepben Rolf, a farkaskutya.) Az előadás keretében Sebő Miklós dalénekes Buday Dénes szerzeményeit adja elő. Előadások kezdete mindennap fél 6, fél 8 és fél 10 órakor.

UFA Filmszinház (Teréz-körut 60. Tel. L. 921—32 és 921—33.) Magyar Hiradó. és felvételek a gyermeknapról. UFA Hiradó. — Tinta Matyi. — Bécsi lányok (Két szerelm. sziv egymásra találásának regénye. Főszerepben Mädy Christians.) — Varsó—Sanghai. (Egy ujságiró utja a szibériai sivatagon keresztül a forrongó Kinába.) — Előadások hétköznapokon fél 6, fél 8, fél 10 órakor. Vasárnap háromnegyed 4, háromnegyed 6, 8 és 10 órakor.

URÁNIA (Telefon József 460—45 és J. 460—46.) Attrakciós Foxmüsor! A kék sas. (Két hős harca egy leányért, 7 fejezetben. A főszerepben Georg O'Brien és Janet Gaymor.) — Rolf, egy hős kutya története (6 fejezetben.) — Megboldogult nagyságos ur! (Fox-burleszk 2 felvonásban.) — Hiradók. Előadások kezdete vasár- és ünnepnap fél 4, fél 6, fél 8, fél 10. Hétköznap 5, negyed 8, fél 10.

ZSOLDOS magántanfolyam
VII., Dohány-utca 84. Telefon: József 124—47.
Előkészit polgári és középiskolai magánvizsgákra, érettségire

3 utolsó előadás A ZEBRA Fővárosi Operett Szinház

Belvárosi Szinház Minden este Az ügyvéd és a férje

Ott lesz maga juszt is! csütörtökön a Márkus Park Mozgóban

Egysz

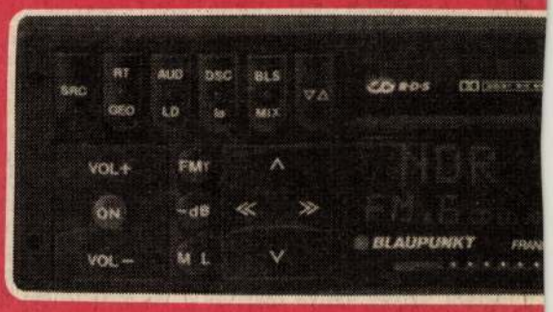

RÁDIÓSMAGNÓ+CD LEJÁTSZÓ

Meg
1

3990

49900.- helyett

SANYO C14 EA 96 EE TELEVÍZIÓ

k háztartásban használatos mennyiségeket szolgálunk ki. Amíg a készlet tart. Nyomtatási hibáért felelősséget nem vállalunk. Csak háztartásban használatos mennyiségeket szolgálunk ki.

LECHNER ÖDÖN

1997. július 18., péntek

NÉPSZABADSÁG

Hervadt csokrok a háztetőn

A magyar építészet nem sokszor tartozott a világ élvonalába. E ritka korszakok egyike volt a szecesszió. Sorra épültek a szebbnél szebb alkotások az akkori ország városaiban Szabadkától Marosvásárhelyig. És persze Budapesten, ránk hagyva például Árkay Aladár remek fasori református templomát, Kós Károly Wekerle-telepi főterét, Zrumeczky Dezső elefántházát az állatkertben – a mára műemlékké nemesedett épületek egész sorát.

A vezető mester azonban kétségtelenül Lechner Ödön volt. A magyar Gaudi, ahogy egyesek nevezik – a zseniális katalán építészhez hasonlítva – a legnagyobb hazai szecesszionistát. Valóban: Lechner fantáziája, formagazdagsága, a hagyományoknak fittyet hányó díszítőkedve, színvilágának kimeríthetetlensége Gaudi barcelonai remekeire emlékeztet – csak azok szertelensége, túlfűtöttsége, extremitása nélkül. Így aztán a pozsonyi kéktemplom vagy a pesti Iparművészeti Múzeum a magyar építészet világszerte elismert csúcsteljesítményei közé tartozik.

Az a bankház, amely Postatakarékpénztár néven vált híressé, szintén Lechner egyik fő műve. Nem áll szerencsés helyen: hátat fordítva a Szabadság térnek, a nem túl tágas Hold utcában, szemben az alig sikátornyi Nagysándor József utcával, de az se a közepe felé tart. Impozáns, nagyvonalú háznak alkalmatlan telek. Lechnert mindez nem zavarta. Épülete alig magasabb környezeténél, mégis kiemelkedik abból nagyvonalúságával, lendületes arányaival, szokatlan, ám méltóságteljes ornamentikájával. Azaz azokkal az eszközökkel, amelyekkel egy nagy építész felül tud emelkedni a rossz adottságokon. Elegáns, gyönyörű asszonyként ragyog ki Lechner remeke az őt körülvevő, önkéntelenül is neki hódoló tucatkörnyezetből, amelybe Alpár Ignác ki-ha-nem-én Nemzeti Bankját is beleértem.

A Postatakarékot (ami persze már évtizedek óta nem az, hanem szomszédjával együtt a nemzet bankjának központja) néhány évvel ezelőtt szépen helyreállították. Ráfért. A háborúban megsérült, és ahogy az mifelénk szokásos: hosszú időn keresztül nem tatarozták. Vakolata hullott, a lechneri fantáziát dicsérő pirogránit díszek kiegészítésre szorultak. Évekig tartott a nagy munka, de szép lett. Két évvel ezelőtt lekerült az állvány, a nagy építész színes kerámiacsokrai vidáman integettek a homlokzat hullámvonalú tetején. Csokrok meg méhkasok: emlékeztetve a takarékpénztári funkcióra meg Lechner komoly játékosságára.

Az öröm nem tartott sokáig. Néhány hete ismét védőállvány éktelenítí az épületet, és hogy nem rövid időre azt az is bizonyítja, hogy erre szerelték át a biztonsági berendezés kameráit. Miért? Az alig kétéves pirogránitelemek tönkrementek, hullanak, a tető nélkül a járókelőket veszélyeztették. Egyes díszek valósággal szétrobbantak, ennek megakadályozására néhányat még védőhálóval is körül kellett venni.

Pereskedés indult a felelősség megállapítására. A bíróság bizonyára meg is találja majd, kinek a hibájából történt, ami történt. Sok pénzébe fog kerülni. De kiegyenlíthető-e pénzzel az a kár, hogy Budapest egyik ékessége, a magyar építészet egyik büszkesége, a magyarországi útikönyvek egyik slágere hosszú évekre ismét élvezhetetlen, fényképezhetetlen, ismét bánat és nem öröm tárgya? Újabb szomorú bizonyíték arra a régi igazságra, hogy a műemléki kár nemcsak anyagi, hanem eszmei is, ami meg nem téríthető. A pesti polgár meg az angol turista éppúgy nem kap kártérítést, mint Lechner géniusza.

Román András

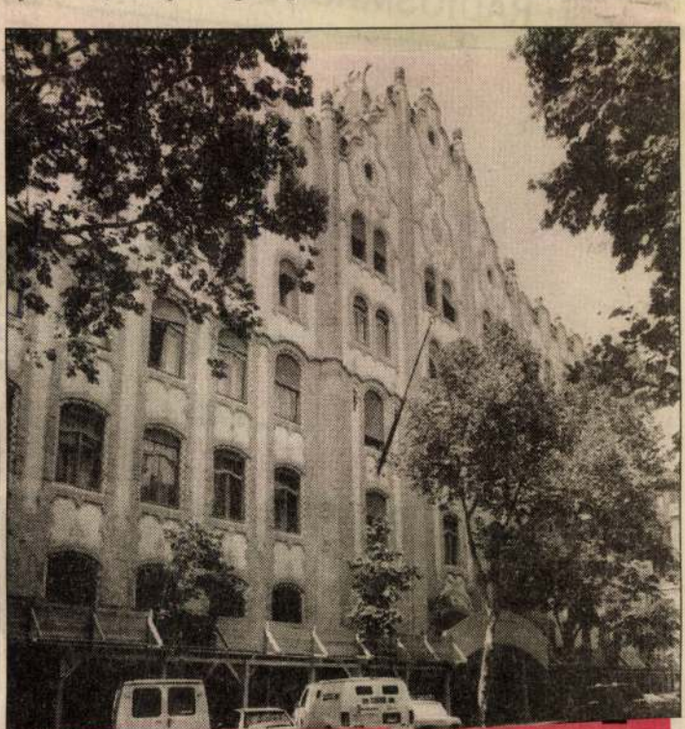

37 cm-es TXT-s, elavásképcsoló, kábeltuner, 60 programh
szobaantenna, képernyőkijelzés/OSD/

különben a tervező művészek és iparosok közötti kapocs létesítésével egy teljesen megbizható s egyöntetűen eljáró külön központi organumot kell megbizni; s abból az okból is, mivel csak korlátolt számban állanak oly tervező művészek rendelkezésére, kik a kérdésben levő nehéz feladatot sikeresen megoldani képesek, mivel továbbá a csoportbizottságok alakításánál más szempontok voltak irányadók.

Ily központi közegnek, mely a tervek beszerzésével és előleges megbirálásával, illetve az ide vágó összes teendők teljesítésével volna megbizandó, az albizottság teljes meggyőződése szerint legalkalmasabb a magyar iparművészeti társulat, mely a tervező művészek és műiparosok közötti kapcsolat helyreállításán már hosszú évek óta fáradoz s ez irányban a milléniumi kiállítás alkalmából rendezett kollektiv kiállításon fényes eredményt mutatott be, és tudtunkkal hajlandó e nehéz feladatot elvállalni.

Minthogy pedig, mint említők, e kiállítás műipari részének sikere első sorban is feltétlenül attól függ, hogy a műiparosoknak kiváló eredeti rajzok bocsáttathassanak rendelkezésére, de mert viszonyainknál fogva éppen nem tehető fel, hogy iparosaink az ily rajzok költségeit maguk viseljék, az albizottság feltétlenül szükségesnek tartja, hogy eme rajzoknak, s legalább részben a szükséges modelleknek költségeit a kiállítási alap viselje.

A tervező művészek honoráriumának megállapítása, valamint az e célra engedélyezendő összegek kezelése, önként érthetőleg elszámolás terhe alatt, szintén az iparművészeti társulat illető bizottságára volna bizandó, melyet ez okból is a szóba jövő egyes alcsoportok előadóival lehetne kiegészíteni.

Egy másik nem kevésbé fontos előfeltétele a kiállítás műipari része sikerének kétségtelenül az, hogy főleg a kisiparosok számára mennél több egyenes megrendelések kieszközöltessenek, a mire nézve az iparművészeti társulat társadalmi úton szintén jó szolgálatokat tehet!"

Ezt a javaslatot — értesülésünk szerint — a XV. csoport plénuma egyelőre mellőzte. Nagyon sajnálni való dolognak tartanók, ha e mellőzés végleges volna. Mert általán ismert tény az, hogy iparosaink ízlése nem áll oly fokon, mely fölöslegessé tenné a jóakaró útbaigazítást. De általában mondhatjuk, hogy művészi iparunk még nem eléggé izmosodott, hogy rá ne szorulna a szakavatott vezetésre. Ez a vezetés, a melyről az előző javaslatban szó van, nem akar gyámkodás lenni, hanem önzetlen támogatás ott, ahol tudjuk és ismerjük a fogyatkozást. Ezt pedig eléggé láttuk milleniumi kiállításunk iparművészeti részében. Nem értjük tehát, hogy miért nem fogadta el a XV. csoport plénuma az előbb közölt célszerü javaslatot, a melynek előnyei oly kézzelfoghatók. E helyen megjegyezzük még, hogy az említett ülésen, a mely a javaslat tervét egyhangúlag megállapította, jelen volt Lechner Ödön, Hauszmann Alajos, Alpár Ignác, Meinig Arthur, Marton Alajos, Ruprich Károly, Gelb Manó, Czettel Gyula, és kiválóbb iparosaink közül többen.

*

Az orsz. iparművészeti muzeumból. A gyűjtemények kicsomagolása, csoportosítása és felállítása, mely mult junius közepe táján vette kezdetét, naponta reggeltől estig folyik az iparm. muzeumban. E munkálatok az igazgató távolléte alatt is csak annyiban szüneteltek, a mennyiben nem helyeztek el tárgyakat a szekrényekbe, hanem e helyett azoknak tisztogatását eszközölték, miután az építkezés következtében összegyült por és egyéb piszok legjavának eltávolítása az összes személyzet megfeszített munkásságát vette igénybe s kellett hogy megtörténjék, még mielőtt a rendezés folytatható lett volna. Az igazgatóság ugyanis nem csak a gondos és tetszetős felállítás, hanem a rend és tisztaság tekintetében is mintaszerű intézetet óhajt a közönségnek bemutatni az őszszel. Eddig a magyar terem mondható befejezettnek, néhány apróbb pótlás leszámításával és az első emeleti csarnokban kiállított holicsi, tatai, Zsolnay-féle agyag munkák felette gazdag sorozata. Most

kerültek sorra a butorok, a XVIII. századbeli s a keleti gyüjtemények, melyek külön-külön osztályokat fognak alkotni, a mennyire a muzeum gazdagságával arányban nem álló, de anyagi eszközök hiányában egyelőre be

látás van arra, hogy több kiváló svéd, norvég és dán művésznek eredeti tervezetei s a tervezetek nyomán készült tárgyak is ki lesznek állítva. Ugyancsak e kiállításra akarja a muzeum igazgatósága megszerezni

VADGESZTENYE.
Grasset: *La Plante* című művéből.

nem szerezhető szekrények korlátolt száma ezt megengedi.

*

Az első időszaki kiállítás, a melyet az orsz. m. iparművészeti muzeum a karácsonyi kiállítás után rendezni fog, igen érdekesnek igérkezik. A kiállításon láthatók lesznek azok az iparművészeti tárgyak, a melyeket a muzeum igazgatója a stokholmi kiállításon vásárolt. Ezen kivül alapos ki-

Emile *Gallé,* a hírneves francia művésznek iparművészeti tervezeteit. Gallé, a hozzá intézett felszólításra, a következő meleghangú levelet intézett a muzeum igazgatójához, a mit elég érdekesnek tartunk, hogy itt közöljük:

„Tisztelt Igazgató Ur! Sietek köszönetet mondani igen kedves leveléért; el se merném fogadni mindazt, a mit rám nézve hizelgőt tartalmaz, ha nem abból

MAGYAR DISZÍTMÉNY.
Tervezte Hollós Károly.

KÜLÖNFÉLÉK.

A magyar iparművészet a párisi kiállításon. Az 1900-iki párisi kiállítás magyarországi XV. csoportja keretébe tartozó összes alcsoportok képviselői és a XII. csoport által a 67—70. sz. alcsoportokra nézve kiküldött elnökök és előadók, *Ráth* György főrendiházi tag elnöklete alatt együttes ülést tartottak, a melyen megállapították azokat az irányelveket, a melyek alapján hazai iparművészetünket a párisi kiállításon legelőnyösebben be lehetne mutatni. Az ülésen erre nézve a következő javaslatban állapodtak meg:

„A XV. csoportban kiállítandó ipari termékek gyűjtésénél és a rendezésére vonatkozó előintézkedéseknél nem a tömeges részvétre, hanem arra helyezendő a fősúly, hogy minden egyes kiállítandó tárgy technikai kivitele kifogástalan legyen, s az egyéb tekintetben is a fokozottabb igényeknek megfeleljen. Különösen a művészi ipar körébe eső termékekre nézve általános szabályként szem előtt tartandó, hogy azok eredeti, s lehetőleg a magyar diszítési elemek felhasználásával készült művészi becsü tervezetek alapján létesíttessenek, vagyis önálló nemzeti jellegűek legyenek. Lehetőleg mellőzendő tehát más országok műiparára visszavezethető készítmények másolása, vagy imitációja s egyáltalán minden közepes és sablónos készítmény.

Az eddigi tapasztalatok alapján ez csak úgy érhető el, hogyha a művészi irányú termeléssel foglalkozó egyes iparosok és gyárszerű vállalatok teljesen megfelelő eredeti tervekkel maga a kiállítás hivatalos rendezői részéről láttatnak el; vagy pedig a mennyiben saját terveiket kivánnák kivinni, kötelesek legyenek, eme terveiket, előleges megbirálás, esetleg kijavítás végett egy teljesen megbízható szakértő bizottságnak bemutatni, annál is inkább, mert különben ki vannak téve annak, hogy tetemes anyagi áldozatokkal készült tárgyaikat, a fentebbi körülmények hiányában, utólag vissza fogják utasítani.

Azonkivül tekintve a műiparnak hazánkban való állását: a más államok hasonlíthatatlanul magasabb szinvonalú műiparával szemben némikép kielégítő eredményre csak úgy számíthatunk, ha a csoport rendezésénél már elejétől kezdve tervszerűleg járunk el.

A javaslatba hozott fentebbi intézkedések azonban korántsem célozzák annak kizárását, hogy az illető műiparos egyénisége akár a tárgy kiválasztására, akár művészi formájára nézve érvényre juthasson

Mindezekből önkényt következik, hogy az eredeti tervek beszerzésével úgy ezeknek, valamint a műiparosok részéről bemutatandó terveknek előleges megbirálásával, nem-

Magyar Iparművészet
1897/98.

der Buchmalerei der 15. Jahrhunderst. — Alte Originalmöbel (Otto Schmidt, Bécs 1896. munkájának ismertetése.) — Chronik des bayer. K. G. V. — Beuhne, Dänische Silberbecher. — Ein Pariser Kunstarbeiter über den Stilmangel unserer Zeit. (folyt.) — E füzet közli iparmüvészeti mintalapjai közt a *Benczur* Béla tervezte bőrkasszettát, melyet Kassa város törvényhatósága Bubics Zsigmond püspöknek ajánlott fel.

V. füzet. Philipp M. Halm, Joseph Sattler, a már említett jeles illustrátor és Ex-libris-művész jellemzése. — Überseeische Plakate und Aehnliches. — Ein Pariser Kunstarbeiter über den Stilmangel unserer Zeit (Befejezés).

*

Mein Heim, Mein Stolz. Illustr. Kunstgew. Zeitschrift für Innen-Dekoration. Unter Mitwirkung von Prof. Hermann Götz redigirt und herausgegeben von Alexander Koch, Darmstadt. 1897. A junius-augusztusi füzetek tartalma: Volbehr, Pietät für kunstgewerbliche Arbeiten. — Martin Kimbel, Schloss Sanct Katharine in Oberkrain. — Englische Teppiche und Portiéren (Az ujabb angol divat termékeinek leirása) — Minkus, Die Weihnachts-Ausstellung des Wiener Kunstgewerbe-Vereins. — Otto Schulze, Plauderei über Erker Bildungen und abgetheilte Zimmer-Winkel. — Dankwardt, Typus und Symbol im Kunstgewerbe.-Theodor Eyrich, Für die Vorplätze der alten Nürnberger Häuser. — Schwindrazheim, Eigen-Modernes-Zukunftversprechendes im modernen Stil. — Metzger, Die Poesie im Ornament. — Monumentale Schornsteinbekrönung.

*

Zeitschrift für Bildende Kunst und *Kunstgewerbeblatt.* Leipzig, 1897. *Jan. füz. a)* Schölermann, Walter Crane. — Frizzoni, Neue photographische Aufnahnen aus Italien. — Lützow, Die Ausstellung der Secession in München. — *b)* Brüning, Der Kronleuchter. 3. Die Gotik.

Febr. füz. a) Rosenberg, Karl Heffner. — Schölermann, Charles Dana Gibson's Zeichnungen. — Wustmann, Das Berliner Bildniss Johann Sebastian Bach's. — Oettingen, Der moderne Maler. — *b)* Leisching, Das Grabmal.

Márcz. füz. a) Baisch und Rosenberg, Reinhold Begas. — Schleinitz, Die Neue staatliche „National Portrait-Gallery" in London. — Kraus Geschichte der christlichen Kunst. — *b)* Julius Lessing, Aufgabe der Kunstgewerbe-Museen. — Leisching, Das Grabmal (Befej.).

Áprilisi füz. a) Vogel, Altes und Neues von Max Klinger. — Lützow, Der kunsthistorische Kongress 1896. in Budapest. *b)* Rücklin, Die Seele des Materiales. — Minkus, Die menschliche Figur als dekoratives Element. I. Figurales und lineares Ornament in der praehistorischen Kunst.

Májusi füz. a) Justi, Domenico Theotocopuli von Kreta. — Philippi, Sandro Botticelli. — Schmidt, Weichardt Pompeji vor der Zerstörung. — *b)* Neumann, Goldschmiedearbeiten in Riga. — Rücklin, Die Seele des Materials.

MAGYAR DISZÍTMÉNY.

Tervezte Hollós Károly.

Lechner Ödön

— **Lechner Ödön-emlékünnepély.** A Lechner Ödön Társaság a Magyar Épitőművészet Barátainak Társasága junius 20-án, csütörtökön délután 6 órakor az Iparmüvészeti Múzeum diszermében Lechner Ödön halálának tizenötödik évfordulója alkalmából emlékünnepélyt rendez. Az ünnepségen *Petrovics* Elek megnyitó-, *Jánszky* Béla beszámoló-, *Lyka* Károly ünnepi emlékbeszédet mond.

M.U.929.VI.18.

Lechner Gäbä

M.U. 929. VI. 18.

1021 Lechner Ödön

Márványasztalok mellett

Írók, művészek a Terézvárosban

„A Terézia-város Pest kiskereskedésének főszéke, egyszersmind széke az iparnak és a legtöbb gyár benne létezik" — írja 1845-ben fővárosi útikalauzaink egyik őse, a *Buda-Pest, a magyarok fővárosa. Vezéd (!) vidékiek és bennszülöttek számára*, melynek írója ma már meghatóan naivnak tűnő dicsekvéssel így ad róla képet: *„Egészen magán hordozza egy nagy és gazdag város külvárosának bélyegét; az utczák . . . egyenesek és majdnem általánosan kikövezvék . . . a házak többnyire mind kőből állanak és a király-utcza, az országút és a váczi-út mindinkább megközeliti szomszédjaikat csinosság- és nagyszerűségükre nézve."*

Az ipari külvárosból hamarosan polgári negyed lesz és mintegy fél évszázaddal később az egykorú krónikás már egészen másként írja le a kerület atmoszféráját.

„Az építészmesterséget megfagyott zenének szokták nevezni, a Terézváros beválik fagyott modern operettnek. Innen is, onnan is egy-egy reminescencia, de együtt véve mégis szerves egész, kedves harmóniájú zeneműi. Csupa elevenség, zaj, mozgás, sürgés-forgás, semmi unalom, még kevesebb egyhangúság."

A hasonlat annál is inkább találó, mert ahogy az operetteknek általában igen kevés közük szokott lenni a valósághoz, a Terézváros is rövid idő alatt kialakította a maga sajátos, a valóságtól elrugaszkodó világát. Az orfeumok, kabarék, lokálok negyede lett, fényes és csillogó színeivel hozzátartozott a polgári Budapest arculatához: a pesti polgár számára a Terézváros jelentette a „világvárosi" jelleget, a kozmopolita előkelőséget, amelyet — ha verejtékezve is — elérni igyekezett. A Terézváros egészen a felszabadulásig megmaradt „dolce vita"-központnak. S bár kultúrtörténeti és szociológiai szempontból e sajátos életforma feltérképezése sem lenne haszontalan — aki a Terézváros *szellemi* arculatára kíváncsi, tudja, hogy azt máshol kell keresnie.

Természetesen mindaddig, amíg a Terézváros ipari külváros volt, szellemi életről alighanem beszélhetünk. Még sokáig — azután, hogy fokozatosan „pesti" kerületté kezdett válni — csak esetleges szálak fűzték kulturális életünk egyes nagy alakjait a Terézváros történetéhez. *Jókai* Mór a Terézváros képviselője, amikor megírja a magyar irodalom három nagy regényét, a Fekete Gyémántokat, az Aranyembert, az Eppur si muovét. Az 1882-es tiszaeszlári „vérvád"-perben híressé vált *Eötvös* Károly a Hegedű utca 9-ben lakott, estéit a közeli Abbázia kávéházban töltve, s boldog volt a halandó, akinek sikerülhetett a nagytekintélyű „vajda" törzsasztalához kerülnie. (Eötvös népszerűségéhez hozzájárult az is, hogy jónevű ügyvédi irodája díjmentesen foglalkozott az írók ügyes-bajos dolgaival.)

*

A kerületet igazán a kávéházak kötik be a szellemi élet fővárosi áramába. Itt, az egykori Sugár út, Nagymező utca és Oktogon vidékén jött létre a Terézvárossal szervesen összefüggő, sajátos levegőjű kis világ: a kávéházak világa. Már a század végén így ír a krónikás: *„Sehol a világon annyira nem űzik a kávéháznak kultuszát, mint Budapesten, Budapesten sehol úgy, mint a Terézvárosban."* Itt, a kávéházi asztalok körül születtek meg egy-egy vezéregyéniség mellett a tanítványokból, tisztelőkből, kollégákból, barátokból összeálló kompániák. Ma már sajnos kiveszett az Abbázia étterem parányivá zsugorodott eszpresszójából az olyanfajta törzsközönség, mint amilyen az egykori büszke „Purjeszpáholy" tagsága volt: *Molnár* Ferenc, *Bródy* Sándor (egy ideig maga is terézvárosi lakos), *Heltai* Jenő és még sokan mások. Itt volt *Gárdonyi* Géza híres „vese"-asztala, meg a közeli Opera és Zeneakadémia kiválóságainak törzsasztala, ahol egykor D'Albert és Mascagni is vendégeskedett.

Az Abbázia kávéház füstös levegője életelemévé vált a korszak legjelentősebb művészeinek. Az 1900-as években itt lobogott, vitatkozott a Művészasztal testvéri közösségében *Lechner* Ödön, *Fényes* Adolf, *Szinyei Merse* Pál, *Ferenczy* Károly, *Kernstok* Károly, 1910 körül aztán ez a törzsgárda áttelepedett a Japán kávéház Andrássy útra néző nagy sarokablaka mögé. *Szép* Ernő, aki maga is lakott a VI. kerületben, így emlékszik a Japánra:

„Volt egy kávéházunk az Andrássy úton, abban a legkedvesebbik időben, a Japán kávéház, fehér majolika falai telipingálva bambusszal, krizantémmal, vázákkal, álmodott madarakkal. Akik odajártunk a Japánba, talán messzibb mentünk, mintha Japánba mentünk volna; távolibb exotikum volt ez a kávéház, mint az arany Buddha világa: mert a Japán kávéház az ifjúság tündér-hazája volt . . . Mennyi tréfa esett ott minden istenadta nap, mennyi napsütött históriát meséltek ott a nagybányai piktorság életéből; s viták perdültek és szenvedély kürtölt . . ."

Íme mutatóba a legendáshírű tréfák közül: Csontváry, a sokszor gúnyolt, meg nem értett napimádó értesül a reggeli újságból, hogy őfelsége I. Ferenc József megbetegedett. Habozás nélkül küldi el nevezetessé vált sürgönyét: *„Királyt a napra kitenni. Csontváry."* Megtudva ezt, a minden mókára kész asztaltársaság — mintha a kabinetiroda válasza lenne — már írja is az alábbi levelet Csontvárynak: *„Királyt kitettük a napra, gyógyulása folyamatban, köszönet nem fog elmaradni."*

Királyi távirathoz fűződik a ma már kevéssé ismert szobrász, *Donát* Gyula tréfája is, amely oly kiválóan sikerült, hogy csattanóján nemcsak nevetni, de járni is lehetett. Donát műterme az örökké sáros Lendvay utcában lévén, az út elkészítését számtalanszor sürgette a Fővárosnál, természetesen hiába. Végső elkeseredésében felutazott Bécsbe, s táviratban értesítette sajat magát, hogy a király néhány napon belül látogatást tesz műtermében. Ezt a táviratot lobogtatta itthon, berontva a Városházára — ezúttal az eredmény nem is maradt el. Soha nem látott gyorsasággal követték ki a Lendvay utcát.

*

A Japán márványasztalára görnyedve írta sajátos ízű kalandregényeit *Rejtő* Jenő. Nemegyszer 30—40 órát dolgozott egyhuzamban, maréknyi aktedronnal doppingolva magát. Az elkészült flekkeket azon frissiben vitték a közeli Nova kiadóba, melynek tulajdonosa, Müller, 800 pengős örökárat fizetett egy-egy könyvért. Rejtő munkatempójával ez a fizetség nyugodt életet biztosíthatott volna, ha... ha a Japán nem lett volna az írókon, művészeken kívül a kártyásoknak is szent zarándokhelye. Manapság, a Hunyadi tér betonasztalai mellett a nyugdíjas ulticsatákban egy-két tizessel végig lehet húzni a napot; Rejtő Jenő—P. Howardnak elég volt fél óra, hogy elúsztassa Piszkos Fred a kapitány teljes honoráriumát.

Az elegáns és népszerű Japántól alig két sarokra volt a Három Holló: artista-lányok, jasszfiúk, korhely kompániák törzshelye. Ide tért be *Révész* Bélával 1905 elején, egy átcsavargott orfeumos éjszaka végén *Ady* Endre. Ettől kezdve szinte minden este itt található, a Három Holló lefüggönyözött szeparéjában; itt írja rövidlátósan a papírra hajolva verseit a Budapesti Napló vasárnapi számába; innen indul egyre növekvő hódoló udvarával cikcakkos éjszakai utakra. A Nagymező utcai Orfeum kávéház, a Révay utcai Casino de Paris, a Kovács vendéglő ugyancsak a Nagymező utcában — ezek voltak a szokásos stációk.

A Budapesti Napló szerkesztősége ekkoriban a Honvéd utcában volt, a Pallas kiadó épületében. Mikor 1906-ban Ady visszatér második párizsi barangolásából, a redakciót már a Terézvárosban találja, az Eötvös utca 33-ban, egy szürke bérház földszintjén. A szerkesztőség zsúfolt szobájában Ady, Bíró Lajos, Kosztolányi, Szép Ernő készítették a lapot. Szemben ült egymással Pfeifer Sándor, a régi szocdem és a fiatal Kun Béla. Marx-idézetek repkedtek a tintafoltos asztalok felett — így ismerkedtek, akarva-akaratlanul a többiek is a történelmi materializmus eszméivel.

*

A régi kedves vendéglők, kávéházak legtöbbjét bezárták, a még működő méltatlan utódokban az apró asztalok mellett idős hölgyek tereferélnek, vagy randevúzó párok bújnak össze.

Itt-ott emléktábla mesél a régi napokról, de a mindig sietős pestiek közönyösen mennek el mellettük. Kár.

Wirth Péter

Faluból város

Hogy Budapest árnyékában 1871 óta milyen nehéz várossá lenni, arra példa Kispest, a főváros XIX. kerülete. A kerületek vetélkedőjében a vakszerencse két hajdani peremvárost: Újpestet és Kispestet hozta össze az ország nyilvánossága előtti mérkőzésen. Önálló városi életük nagyjából azonos időben kezdődött és kettejük különbsége ma mégis annyi, mint egy ősi város és egy kis mezőváros közötti különbség.

Kispest 1950-óta tartozik a fővároshoz, Újpest úgyszintén. Azonban amíg Újpest kialakította Pest szélén a maga — ha szegényes is — városközpontját, addig Kispest mind a mai napig megmaradt földszintes falunak.

A XIX. kerület kora pontosan 100 esztendős. Ugyanis a hajdani Grassalkovich-birtokot két pesti mérnök és egy ügyvéd (Herrich Károly, Egert József és Rózsa Lajos) 1869-ben ölenként 80 krajcárért — miután a belga banktól a területet megvásárolták — házhelyeknek parcellázta ki. (Hivatalosan 1873. július 20-án alakult Kispest községi szervezete, és Pest-vármegye közgyűlése 1874-ben 318-as számú határozatával hagyta ezt jóvá.)

A német nyelvű parcellázási iratok „Colonie Klein-Pest" címmel jelölték az egykor volt Szentlőrinc-puszta helyét. (Az Árpád-korban a Duna jobb partján, a Gellérthegy tövén volt kicsiny falut nevezték Kispestnek.)

A Határ út szélén épült a mai 8.94 négyzetkilométer nagyságú és 68 ezer lakosú kerület első háza: az 1700-ban királyi parancsra alapított beszálló-vendéglő. Itt állt a Pest határát jelző kőoszlop is. A határkövet nemrég elvitték — be Pestre a Múzeumba, — ahogy a kispestiek kissé szomorkásan mondják, mert 1958-ban alapított helytörténeti múzeumuk egyetlen „őskori lelete" lenne. A csárdát 1964-ben lebontották, s ma csak az előtte levő benzinkút emlékeztet rá.

Kispest — a zsombékos, mocsaras, lakatlan vidék — a rebellionak és Pest-Buda rohamos fejlődésének köszönheti létét, mert a kiegyezés utáni időben a három városból egyesült Budapest ipari fejlődésének lett előtelepülése, s mint ilyen a kisemberek és a Pestről kiüldözött radikális polgárok lakóhelyévé vált. Fejlődésére jellemző, hogy a XX. század kezdetén lakóinak száma: 9804. 10 évvel később már több mint 20 ezer ember él itt és gyarapodását az olcsó házhelyeknek és olcsóbérű lakásainak köszönheti, mert így a fejlődő ipar munkásainak egy része itt telepedett le. Lakói főleg a keleti országrészek falvaiból Pestre áramló agrárproletárok, akik nagyüzemi dolgozók lettek, ám a lakók környezetükben ragaszkodtak a falusias jelleghez, amely az elhagyott múltra emlékeztetett és valamit megőrzött a hajdan volt patriarchális falusi idillből is.

Kispest mai képe még mindig ezt a falusias jelleget konzerválja. Földszintes város, kertes házak, zsúfolt és elavult lakások. Kispest 1922-ben városi rangot kapott, de mondhatni „csupán cím volt, haszon nélkül", ugyanis az ellenforradalmi korszak negyedszázada Kispesten jószerével semmit sem fejlesztett. Kispestből igazából a mostani nemzedéknek kell várost kialakítani. A kerületben 20 483 lakás található, s hogy az összes fővárosi kerület közül Kispest a „legszegényebb", mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy egy helyiséges „lakás" 1674 akad, míg a szoba-konyhások száma: 9478. A legsürgősebben az Ős-kispesti részen 10 428 lakást kellene lebontani és 5—15 év során legalább 16 ezer korszerű lakást kell felépíteni. Valaha a 30-as években Tabánra mondták, hogy az elaggottak Graz-a, ma a főváros 22 kerülete közül Kispest a legöregebb. Lakóinak 46 százaléka nyugdíjas és nem kereső. Sajátos módon a tulajdonviszonyok is konzerválódtak. A kerület több mint 80 százaléka magántulajdonban van, 50—200 négyszögöles parcella nagyságokban. Egyetlen elfogadható negyede a Wekerle-telep, melynek teljes kiépítése 1908-ban kezdődött és 1925-ben fejeződött be és ahol zömében kistisztviselők telepedtek meg a múltban. Itt 5400 darab két-háromszobás lakás található.

1900-ban indul meg Kispest és Pest között az első villamos. És 3 évvel korábban, 1897-ben már felvetődött Budapesthez való csatolásának gondolata. A kerület Csepelhez, Újpesthez hasonlítva lényegesen kevésbé iparosodott és gyárai is a századforduló táján épültek. Ezek közül a legjelentősebb: a Vörös Csillag Traktorgyár (Hoffer és Schrantz) a Hungária Jaquard Selyemszövő, és az 1950-ben 28 fővel egy kis szabóműhelyben elindult Vörös Október Ruhagyár. A kerület, talán mert hiányzik évezredes múltja, közelmúltjából próbálja történelmi emlékeit meríteni. Büszke arra, hogy Móricz Zsigmond első felesége (Janka) itt, a polgárok áldozatkészségéből fenntartott polgári iskolában tanított, és hogy 1890-től kezdve Seper Kajetán szerkesztésében radikális lap talált otthonra a nagyközségben. Még falu volt Kispest, amikor megalakult a Kispesti Atlétikai Klub —1909 — a mai Honvéd elődje; de ugyanebben az időben építik színházukat is, az Üllői út és Árpád utca sarkán; és 1894-ben megalakul a kispesti Munkás Kör.

Azt mondják, Kispest azért nem fejlődött a múltban, mert 1867 óta csak radikális és ellenzéki képviselőt választott. Őrizte ezzel a márciusi ifjak egyikének, Madarász Lászlónak politikai hagyományát, akihez a híres mondás fűződik: „Ugocsa non coronat."

A plebejus lázadó szellem Kispestről számos művészt és írót indított útnak. Híressé vált a Kispest—Pestszentlőrinci Képzőművészek Nagy Balogh János egyesülete, melynek névadójára az 1919-es proletárdiktatúra figyel fel, bár akkor már művei a Magyar Nemzeti Galériában találhatók. Az 1929-ben alakult szerény művésztelep és egyesület tagjai közé tartozott Emőd Aurél festő, Kaszab Károly szobrász, Klimó István festő, Mészáros László szobrász, Pankotai Farkas Béla szobrász és Komjáthy Gyula, a rézkarc európai hírű mestere.

Kispest mai szellemének művelői, fejlesztői a tv- vetélkedő kapcsán olyan könyvecskét jelentettek meg, amely az alig egy évszázados település történetét, minden jelentősebb eseményét magában foglalja és ápolja azoknak emlékét, akik ebből a sajátos proletárkerületből országos hírnévre vergődtek. A népművelők csakúgy mint a városfejlesztők együttesen munkálkodnak azon, hogy a főváros jelenleg legelavultabb kerülete az elkövetkező években végre elindulhasson a fejlődésnek azon az útján, amelyről a század elején lemaradt.

Szamos Rudolf

Újpesti híres

Az alábbiakban néhány név, évszám, esemény megemlítésével kívánom kiegészíteni azt, amit Újpestről írt, korábbi cikkünkben elmondtunk.

Újpest hangulata, egyszerű embereinek sorsa, munkás élete nemcsak az ott született vagy élt költőket és írókat ihlette meg, hanem másokat is. Így Ady Endrét, Tóth Árpádot, Babits Mihályt, Bródy Sándort, Darvas Józsefet, Déry Tibort, Gábor Andort, Heltai Jenőt, Móricz Zsigmondot. Gereblyés László, aki a 30-as években a Magyar Pamutiparban dolgozott, szociográfiai írásaival tűnt ki. Kassák Lajos önéletrajzából (Egy ember élete) tudjuk meg, hogy az Osztrák-Magyar Jutafonóban szervezett sztrájkban részt vett. Illés Béla egyetemi tanulmányai alatt Újpesten lakott, itt ismerkedett meg a munkásmozgalommal, a Tanácsköztársaság idején az újpesti direktórium egyik titkára. Kaffka Margit a leánypolgári iskolában (a mai Komjáth Aladár utcában) tanított. A 26 éves korában Baumgarten-díjas Komjáth Aladár újpesti születésű, Babits kedvenc tanítványa volt abban az iskolában, ahol Gaál Mózes pedagógus-író tankerületi főigazgató volt. Ugyancsak itt tanított Kónya Lajos, Kossuth-díjas költő is. A Könyves Kálmán Gimnázium diákjai közül került ki Major Tamás, Pécsi Sebestyén orgonaművész, Radnai György operaénekes, Randé Jenő, Szepesi György riporter, dr. Szigeti György, a Központi Fizikai Kutatóintézet igazgatója.

Az újpesti *„Asztaltársaság"*-ot Berda József fogta össze, 1966. július 5-én bekövetkezett haláláig. A fiatal korában lakatos, kifutó, könyvügynök — akinek első verseihez Krúdy Gyula írt előszót —, halála előtt három héttel írta az asztaltársaság egyik tagjának: *„Egészségi állapotom, sajnos, olyan rossz, hogy a következő évi (65.) születésnapomat végleg megszüntetem."*

Festőművészeink közül a már említett Szőnyi Istvánon kívül Újpesten lakott 1910-ben a Lőrinc u. 2. sz. alatti házban Koszta József. Fényes Adolf „Újpest Angyalföldről nézve" című képe az Ernst Múzeumban szerepelt. Lotz Károlynak is volt itt műterme, és 1897—1900 között Mednyánszky Lászlónak is számos képe készült itt. Nyáron a megyeri nyaralójában tartózkodó Telepy Károly ugyancsak sok képet festett erről a környékről. Derkovits Gyula utolsó festészeti korszakában Újpesten lakott, a József u. 72. sz. alatt. Bokros Birmann Dezső Kossuth-díjas szobrászművész a kerület szülötte.

Az újpesti színészetről a legrégibb adat, amire a „Nefelejts" 1863. évi, április 5-i száma utal: *„Újpesten Keszey József magyar színtársulata működik — tán a legelső színtársaság, mely az új telepítvényt meglátogatta, s dacára, hogy a lakosság német ajkú, a magyar szintársulat szép pártolásban részesül."* 1876 januárban Wolfner Lajos telkén színház építése indult meg, tíz évvel később megnyílt a 600 néző befogadására alkalmas Colosseum.

— [illegible] nya —, aki 1921-ben az akkori Revü, később Blaha Lujza Színház, majd a Király Színház primadonnája. A Theatrom R. T. 1920. október 21-én Csiky Gergely „Nagymamá"-jával nyitotta meg kapuit. Balogh Béla (1885—1945) filmrendező — *„A Pál utcai fiúk"* első megfilmesítője — 60 évvel ezelőtt Újpesten működött. Odry Árpád, a magyar színjátszás kiemelkedő alakja, Odry Lehel operaénekes fia Újpesten nőtt fel, az evangélikus templomból átalakított házban.

Említést érdemel Újpest zenei élete is. 1893-ban tartotta az Újpesti Zeneművelő Egyesület alakuló gyűlését. Két hangversenyt tartott itt Bartók Béla: 1905. május 25-én és 1921. április 25-én. Dohnányi Ernő háromszor lépett fel Újpesten. Itt halt meg Ellinger József operaénekes, az 1848-as nemzetőr. A kerület szülötte Pernye András zenetörténész.

A város helytállására az 1848—49-es szabadságharcban és az 1919-es Tanácsköztársaság idején már utaltunk. A lakosság érzelmi megnyilvánulását tükrözi, hogy Beniczky Lajos honvédezredes 1868. október 4-i temetésén mintegy 70 ezren vettek részt abban a menetben, amely a Hatvani utcában (ma Kossuth Lajos utca), az Ország úton (ma Tanács krt., ill. Bajcsy Zsilinszky út) és Váci úton haladva kísérte az ezredes hamvait az újpesti temetőbe.

Újpest, amely kezdettől munkás település volt, természetesen korán bekapcsolódott a munkásmozgalomba. 1889 októberében alakult az Újpesti Munkásképző Egylet, amelynek a Szúnyog-szigeten rendezett nyári mulatságán tízezren vettek részt. Az egylet a Gyár u. 41. sz. alatt tartotta összejöveteleit, majd később a Kakas vendéglőben. A munkásmozgalomra vonatkozólag a Chinoin és a Duclos Gépgyár történetéből áll bő anyagforrás rendelkezésre.

A mozgalom harcosai közül az 1918-ban született Bán Tibor már péksegéd korában kapcsolatba került a szervezett munkásokkal. Számos partizánakcióban és harcban részt vett. Az újpesti nyilasház felrobbantásakor szerzett sérüléseibe halt bele 1945. január 10-én. Egy évvel később már felavatták emléktábláját a róla elnevezett utca és József Attila utca sarkán.

Braun Éva 1938-ban a Chinoin Gyógyszergyár kísérleti osztályán dolgozott.

Killián György az Egyesült Izzó segédmunkása, 1927-től a *„Vörös Tungsram"* szerkesztője.

Újpest mozgalmi életében a ma élők közül részt vett Ajtai Miklós, aki a felszabadulás előtt a Chinoin Gyár vegyészmérnöke, a „Marót" partizáncsoport egyik vezető tagja volt. Kisházi Ödön, Döbrentei Károlyné, Nagy Józsefné, Vályi Péter, Mód Aladár.

dr. Berti Béla

Iparművészeti Múzeum, Bp.

Lechner Ödön

Nouvelle Revue de Hongrie

1932. XXV. a. XLVII. f. 256-260. l.

Lechner Ödön, az első modern magyar építész.

s eszmei-szellemi alapot
promisszumos, mérsékelten
zött a/progresszív, humanis-

a törekvő, valódi kvalitást

éséhez, fejlődéséhez is.

eszkedett, mert számításait

, békét, nyugalmat akaró pol-

részének szellemi- és ízlés-

szet elégítette ki, a megren-

ók, gyűjtők - orvosok, ügyvé-

küre is innen verbuválódott.

t persze nemcsak esztétikai

nem a gyümölcsöző, de nem so-

s reménye is motiválta. Ért-

Budapest

Iparművészeti Museum

Nouvelle Revue de Hongrie

1932. XXV. a. XLVII. f. 256-260. l.

Lechner Ödön, az első modern magyar épitész.

migrációba vagy illegalitás-
orsra jutottak korai szocia-
ojai, maga a forradalmi, szo-
ető művészet is. Ugyanugy a-
zgalmat megsemmisiteni, a
rtóztatni nem lehetett, min-
rülmény ellenére korszakos
letműveket teremtve élt to-
ó forrásai legfőképpen a szo-
nóditása, a Szovjetunió léte,
lom emléke és az új forrada-
évek nagy nemzetközi és hazai

Építészet, világi

Iparművészeti Museum, Bp., Lechner Ödön

Nouvelle Revue de Hongrie

1932. XXV. é. XLVII. f. 256-260. l.

Lechner Ödön, az első modern magyar építész.

kevésnek és következet-
lista művészet legjobbjai-
a messianizmussal járó
st, éhezést, sőt éhhalált,
, elszigeteltséget, kiván-
t.

egyetlen művészeti ág e-
gészen alapvetőnek mondha-
művészet műfajaiban, hiszen
jóllehet nagyon különböző
telenebbnek tetsző műfajok-
orditást igényel. A korszak-
s anyagi romlás, a közismert,

Lechner Ödön

Az *iparmüvészeti muzeum* és iskola ujonan emelendő épületére hirdetett pályázat ügyében a biráló bizottság utolsó ülésében kimondotta, hogy az első dijat, vagyis a kivitellel való megbizást nem tartja odaitélhetőnek. A jeligés levélkék felbontatván, kitünt, hogy az első dijjal (1500 frt) jutalmazott munka szerzői *Lechner* Ödön és *Pártos* Gyula, a másodiké (1200 frt) *Tandor* Ottó, a harmadiké pedig (1000 frt) *Schikedanz* Albert és *Freund* Vilmos építészek. Az összes pályatervek a műcsarnok helyiségében hat héten keresztül naponta reggeli 9—1-ig megtekinthetők.

Vas. Ujs. 1891. 492.

terekké kinevezni, ha a kancellár azt javaslatba hozta. Mégis Hindenburg minden tárgyilagossága dacára bizonyos ellenérzéseket váltott ki a nemzeti szocialisták körében, különösen mert Brüning mellé állott akkor is, amikor a kancellár szükségrendeletekkel kezdett kormányozni. A rideg valóság azonban az, hogy a birodalom elnöke nem akarhatta az ország bel- és külpolitikáját a fenyegető sokféle bonyodalom és veszedelem miatt megváltoztatni, tehát számára más út nem is kínálkozott, mint a kancellár mellett kitartani, akinek volt bátorsága, erélye szembeszállani a parlament akaratával és úgy kormányozni, hogy intézkedései alkotmányos voltához kétség nem fér. Hitler maga az elnökválasztásról nem nyilatkozott, tervei és szándékai e tekintetben ismeretlenek. De végre is egy pártvezér nem maradhat örökké idegen a saját hazájában és egy pártdiktátornak meg kell találni az utat a hatalomhoz, ha nem akarja politikai hitelét veszteni. E két kérdésen fordul meg minden. Egyelőre még lehetséges, hogy a még mindig szaporodó elégedetlenek Hitler mellett kitartanak, lehetséges, hogy a hivatalnoki kar túlnyomó többsége, már a fizetéscsökkentések miatt is, táborában marad, ha nem is nyilvánosan, de legalább a titkos választás mindent eltakaró köpönyege alatt, de ez a függő állapot csak veszedelem egy pártra, amely csupa politikai katonából áll.

A nemzeti szocialista német munkáspárt egy jó gondolatból indult

A MŰGYŰJTŐ HIREI

KUZSINSZKY BÁLINT

Abból a nagy archeológus-iskolából való, melynek Romer Flóris, Torma Károly, Hampel József voltak a mesterei. Mikor az aquincumi ásatások pár tárgyát Schönwiesnertől átvette, akkor volt ugyan már bőséges ismeretanyag e régi római kolóniáról, de nem volt még római múzeumunk. Kuzsinszky megcsinálta. Mintahogy megcsinálta a pannoniai és dáciai római ásatások egész irodalmát, történeti értekezésekben és vastag enciklopédikus munkákban. A tetejébe pedig megcsinált még egy múzeumot is a fővárosnak. Künn, a Városligetben, a zöldelő fák és pirosló virágok közt, a Fővárosi Múzeumot. Amott néhány kőből, itt néhány régi metszetből lett egy-egy nagyszabású gyüjtemény. Sok-sok tízezernyi talált, felfedezett, kiásott tárgy pompásan elrendezve. Most negyven éve ezeknek a dolgoknak. Az öreg tudós tiszteletére az Országos Magyar Régészeti Társulat pompás tanulmányokkal teljes évkönyvét adta ki, bevezetésében Láng Nándor Kuzsinszkyt méltató tanulmányával. Barátai, tisztelői s a főváros múzeumi bizottságának képviselői pedig csendes ünneplésére gyültek össze. És ezen átadták a neki szánt emlékérmet. Stílusos, finom akkord egy csöndes és dolgos életpályán.

STOCKHOLMBAN, A MÚZEUMBAN

A Stockholmban rendezett magyar kiállítás fényes erkölcsi eredménnyel zárult. A nagy sajtósikert betetőzi most az a hír, mely a megvásárolt magyar képekről szól. Az ottani múzeumok számára két képet vettek meg. *Perlmutter* Izsák és *Kemény* Nándor képeit.

AZ IDEGENFORGALOM EMLÉKTÁRGYAI

Miskolc kereskedelmi kamarája hívta fel rá először a miniszter figyelmét. Arra, hogy az idejövő idegenek szeretnek magyaros, olcsó, ízléses ajándéktárgyakat vinni magukkal. Ezeket a szállodahallok Lenci babái és az álmatyókosztümös tűpárna-menyecskék nem elégítik ki. Hol vannak iparművészeink, tervezőink, játékgyáraink, díszműárúsaink, mikor üzleti, gazdasági s nemzeti érdekekről van szó. Hermann kereskedelemügyi miniszter megértette a propaganda-gondolat nagy erejét. Pénzt ad erre a célra az Iparművészeti Társulatnak. Az pályázatot írt ki nem rég. S remélhetőleg sok ötlet, jó tervek, ízléses modellek fognak befutni az Andrássy-úton levő régi Műcsarnok üvegvitrinjeibe. Hírmondói a magyar képzelőerőnek és élő alkotókedvének.

BARCELLONÁBA IS ELMEGYÜNK

Tudniillik Barcellonában ez év nyarán nemzetközi nagy kiállítást rendeznek a spanyolok. Képző- és iparművészetünk, valamint művésziskoláink válogatott anyagát készül oda kiküldeni a kultuszkormány. Ez egészen természetes. Németországban, Franciaországban lemaradunk a legfontosabb kiállításokról. De Spanyolországgal való viszonyunk »rendezettnek mondható«.

CSONTVÁRY KÉPEI

Ki emlékszik még a különös, szertelen, utóbb elmegyógyintézetbe került Csontváry képeire? Sötét, tragikusan mozgalmas, kicsapongó fantáziával átélt figurái ma már inkább csak emlékek s könyvlapokon őrzik a mester nevét. Műveiről, hét-nyolc méter magas, amfiteátrális falakra való képeiről eddig csak azt tudtuk, hogy a sok éve elhunyt művész családjának megbízásából Gerlóczy Gedeon építész őrzi őket. Most azt olvassuk, hogy egy autogarázsban vannak elhelyezve s rövidesen újra napvilágra kerülnek. Petrovics Elek az, aki e hír szerint múzeális elhelyezésükre gondol. De hogyan? E lángész vagy őrült zseniális és beteg elgondolásai talán európai szenzációt fognak kelteni. Egyelőre nincs elég nagy fal, méret, síkság a számukra.

SAJTÓTERMÉKEK HELYETT NÉPMŰVÉSZET

Az Iparművészeti Múzeumban az előre tervezett kiállítások sorrendje megváltozott. Január közepe felé a múzeum *hímzés-kiállítást* rendez magyar népművészeti anyagából. Benne lesznek a textilosztály régi szép darabjai és egy több mint száz darabból álló megvásárolt sorozat az Iparművészeti Társulat gyüjtéséből. Egész Nagymagyarország színei, viseleteinek példás darabjai közszemlére kerülnek. Utána, április közepén pedig a kölni Pressa-kiállításán szerepelt magyar *sajtóanyag* bemutatása következik.

Lechner Gedön

A Műgyűjtő 1929. 1. 17.

PETŐFI SZOBRA CLEVELANDBEN

A Petőfi-Társaságban grandiózus gondolat villant meg. Kié, nem tudjuk, de dícséretes, szép. Túlharsogja a szonettek és novellák megszokott zsongását. Petőfi-szobrot akarnak állítani a szabadság nagy rapszódjának, a szabadság klasszikus hazájában: az Egyesült-Államokban. A szobor költségeit amerikai magyarok fogják összeadni. De — ki fogja a szobrot mintázni?

LECHNER-KIÁLLÍTÁS

Még alig alakult meg a Lechner-Társaság, máris nagy tervei vannak. Meg akarja teremteni Lechner Ödön szobrát. Tíz év után bár, de jobb róla későn beszélni, mint soha. Másik tervük is van a vezetőknek. Építészeti kiállítást akarnak rendezni Lechner Ödön terveiből, rajzaiból és tanítványainak munkáiból. Az ő továbbélő szellemét akarják ezzel nyilvánvalóvá tenni.

A HOPP FERENC-MÚZEUMBÓL

A Takács Zoltán dr. vezetése alatt álló keletázsiai múzeumnak ismét érdekes új tárgyai vannak, amelyek nemcsak művészi becsüknél fogva jelentősek, de élénk világot vetnek ezek az újabb szerzemények arra a közvetítő szerepre is, melyet a Kína határterületéről hazánkig vándorolt húnok, plánok s más, az utóbbiakkal rokon népek játszottak. Az év végén kiállított legújabb szerzemények kis bronztárgyak, övdíszek, zablapeckek, függesztő karika, két keletázsiai nomád (valószínűleg hún) harcost ábrázoló szobrocska, mongoljellegű álarc és niellóval díszített gömbölyű bronzedény — Északkínából, azaz az Ordos területről. Valamennyi lelet a Hán-korszakból (Kr. e. 206, Kr. u. 220) való. Ékítményes állatmotívumaik kétségtelenül egyeznek a magyarországi hún-korszakot jellemző leletek díszítő formáival. Ezeken is, mint azokon, részben iráni hellenisztikus, részben kínai, részben pedig szibériai (»szkitta«) elemek különböztethetők meg.

ÖTVENKÉT MAGYAROS TÁRGY

A külföldi követségeken, igen helyesen, magyar díszítőtárgyakat akar elhelyezni a magyar kormány. A mostani karácsonyi iparművészeti kiállításon ötvenkét darabot vásárolt össze az e célra kijelölt bizottság. Az iparművészeti társulat egy külön vitrinben gyüjtötte őket össze. A sok ízléses apróság közt akad elvétve oda nem való is. De az okos műpártolás e módja dícséretreméltó.

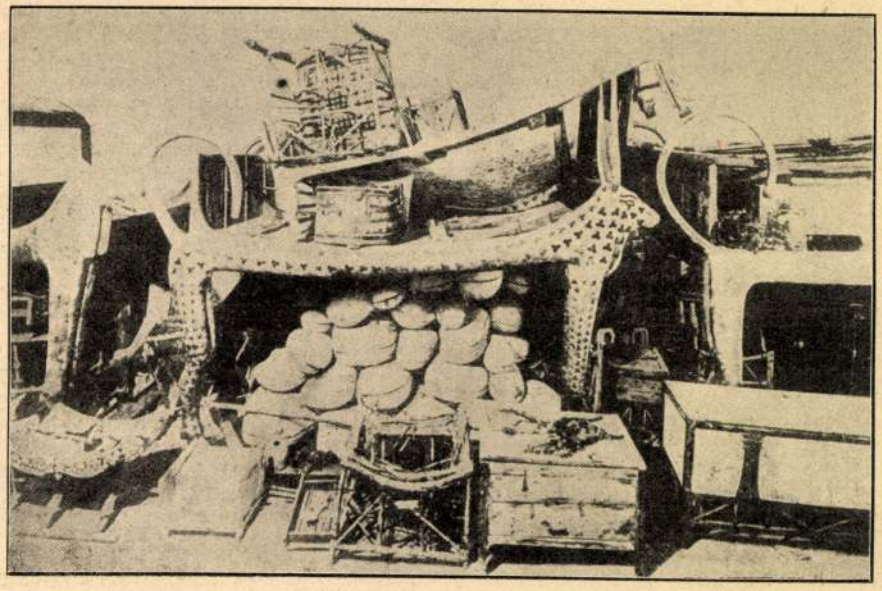

Butorok Tut-anch-Amon sirjában

Lechner Ödön

Ép. Épkut. 1971/2.

ADATOK A LECHNER-CSALÁDRÓL

Dr. Kismarty-Lechner Jenő. Született Budapesten 1878-ban, elhunyt: 1962. febr. 24. Lechner Gyula festő fia. Építészoklevelet szerzett 1902-ben, 1915-ben műszaki doktorrá avatják, majd magántanárrá habilitálják. 1923-ban rendkívüli címet nyer. 1905-től az ókori tanszék tanársegéde, majd 1908-tól adjunktus. 1920-ban a Műemlékek Országos Bizottsága helyettes előadói tisztét tölti be, majd 1928-ban az Országos Képzőművészeti Főiskola építészi tanszékére rendes tanárrá nevezik ki. Egyidejűleg országos középítési tanácsos, tiszteleti tagja az Országos Irodalmi és Művészeti Tanácsnak, tagja a Műemlékek Országos Bizottságának, a Lechner Ödön Társaság egyik első mestere. Mint önálló tervező-építész a század eleji modern és nemzeti építőművészi mozgalom idején a magyar reneszánsz tradíciókra alapított szellemben tervez, munkásságát a felső-magyarországi pártázatos reneszánsz építés tanulmányozásával irodalmilag is alátámasztja. Széles körű irodalmi munkát fejt ki a hazai műemlékek ismertetése terén és részben a pesti Palatinus-stílus hagyományaira támaszkodva tervez. A harmincas években a korszerűstílus követője lesz és tervezéseiben igyekszik a stílust a hazai hagyományok formáival ötvözni.

Jelentősebb építészeti alkotásai: Villa Kenesén. A falukutatásokat megelőzően népi szellemben tervezett épület (1903) a sárospataki tanítóképző intézet. (Tervpályázaton I. díjat nyert terv alapján.) Iskolaépület a Bp. Elemér utcában. A munkácsi főgimnázium internátusa. Bérház a Mészöly utcában, kalotaszegi díszű sgrafitto falmezőkkel. A budavári Mátyás-templom koronázási dekorációja és díszvilágítása. Az Eskü téri Medgyaszay-színház. (Az ostrom alatt elpusztult.) A Magyar Nemzeti Múzeum restaurálása és III. emeletének kiépítése. A várbeli Helytartósági-díszterem rekonstruálása és kiépítése. A Tudományegyetem központi épületének teljes belső átépítése. A Központi Papnevelő Intézet átépítése. A nyíregyházi Államrendőrségi Székház. A Szabolcs vármegyei Múzeum és bérház Nyíregyházán. (I. díjas pályaterv.) A Hermina úti apácazárda, árvaház és templom. A remetekertvárosi plébániatemplom. A Tisztviselőtelepen épült plébánia- és emléktemplom. (I. díjas terv.) Az albertfalvai plébániatemplom. A Szent István Bazilika leégett kupolájának újjáépítése. A városligeti volt Park Klub-palota újjáépítése a második világháború után. Az 1938. évi Eucharisztikus Világkongresszus városligeti főoltára. (I. díjas terv.) Számos fővárosi és vidéki bérház, villa és iskolaépület.

Megbízás alapján készült, meg nem valósult nagyobb szabású tervek: A kassai Rákóczi Múzeum. (I. díjas pályaterv alapján.) A Pannonhalmi Bencésrend budapesti rendháza, gimnáziuma és temploma. A Néprajzi Múzeum épülete. (Kivitelre kiszemelt terv.) A Hármashatárhegyre építeni szándékolt Nemzeti Pantheon terve. Papnevelő Intézet Veszprémben.

Emlékművek: Jókai síremléke a Kerepesi úti temetőben. (I. díjas pályaterv alapján.) Cserháti síremlék Magyaróvárott. Lengyel hősi emlék Mohácson. A Névtelen Katona

* *E számunk építészképzéssel foglalkozó történeti tanulmányait kiegészítő adalékként közöljük szemlerovatunkban a Lechner-család előző nemzedékére vonatkozó alábbi, Halácsi Dezső hírlapíró által összeállított életrajzi és működési adatokat. A család ma tevékenykedő négy építész tagjának működése épp úgy összefügg az itt szereplő idősebb nemzedék tevékenységével, mint ahogyan a nem az építészet területén működő családtagok tevékenysége is utal az adott kor művelődési viszonyaira, a szakmai tapasztalatok áthagyományozásának bonyolult folyamataira. A közleményben azonban természetszerűen csak a már nem élő családtagok adatait szerepeltetjük.*

A szerkesztő

Emlékmű a Hősök terén. (Lebontották.) Az egyetemi ifjak hősi emléke az Egyetem téren. Hősök Mauzóleuma a debreceni katonai temetőben. (I. díjas terv.) Számos sírbolt és síremlék a fővárosi temetőkben.

Iparművészeti munkák: Restaurálás és rekonstruálás alatt levő középületekben, az általa tervezett templomokban bútorokat, csillárokat, egyéb berendezési tárgyakat, márványkandallókat, emléktáblákat stb. tervezett, emlékserlegeket és egyéb ötvös munkákat, könyvtáblákat, zászlókat.

Városrendezési tervek: Belgrád rendezési terve. (Nemzetközi pályázaton I. díjat nyert.) Antwerpen város rendezési terve. (Nemzetközi pályázaton II. díjat nyert.) Kassa város rendezési terve. (Tervpályázaton I. díjat nyert.) Brassó város rendezési terve. (Tervpályázaton II. díjat nyert.) A Kossuth-szobor elhelyezése a Parlament előtt. (I. díj és ezüstérem.) A kolozsvári Mátyás tér rendezése. (I. díj.) Stadion és sporttelep Kelenföldön. (Fővárosi Közmunkák Tanácsa ezüst éremmel kitüntetve.) Kispesti lakótelep. (I. díj és ezüst-érem.)

Irodalmi munkássága: Az ókori építés alaktana. (Litografált mű.) Építészeti Enciklopédia. (A Tudományos Zsebkönyvtár kiadványa.) Építők Zsebkönyve. Tanulmányok a lengyelországi és felső-magyarországi reneszánsz építésről. (Hollán-díjjal kitüntetett mű.) A modern és nemzeti építőművészetről. (Czigler-plakettel kitüntetett előadás különlenyomata.) A pártázatos reneszánsz építés Magyarország határai körül. Reneszánsz emlékek Szamosújvárott. A krakkói Wawel és reneszánsz emlékei. Képek Buda és Pest fejlődésének történetéből. A régi Pest és Buda. Budapest műemlékei. (Aranyéremmel kitüntetett mű.) A Magyar Nemzeti Múzeum épületének monográfiája. Műemlékek a Kassa—Oderberg-i vasút mentén. (A vasúttársaság menetrendjében.) Az építőművészet kis tükre. Építőművészetünk a XIX. sz. második felében. Az ókori építés története. További számos tanulmány és cikk a hazai és külföldi szaklapokban, előadások társadalmi egyesületekben.

Kéziratban levő irodalmi művek: Budapest építőművészeti topográfiája. (Forrásmunka gyanánt használt mű, az Országos Műemléki Felügyelőség könyvtárában letétben.) A reneszánsz építés Magyarországon. (Egy része „Szemelvények" ... címen, mint műszaki doktori syllabus szerepelt. Befejezetlen: A secessio a magyar építőművészetben.

Kitüntetések: Mérnök Egyleti ezüstérem, két ízben. Egy szerkesztésében megjelent mű a Mérnök Egylet aranyérmével nyert kitüntetést. A Képzőművészeti Társulat nagydíja. Milanó—Monzában kiállítási ezüstérem. A Képzőművészeti Egyesület aranyérme, két ízben. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa ezüstérme. A Corvin-koszorú rendjel tulajdonosa. A bolgár Civile Merite rendjel tulajdonosa. Pályaműveivel 12 esetben kapott I. díjat, több esetben II. és III. díjat, vagy tervét kitüntették. Chicagóban nemzetközi tervpályázaton Honorable Mention kitüntetésben részesült. Számos folyóirat, napilap méltatta építőművészi és művészettörténeti irodalmi munkásságát. A genfi „Meister der Baukunst" kiadványsorozat 1930-ban külön kötetet szentelt angol és német nyelven munkásságának. Megemlékezik róla az angol WHO'S WHO lexikon is.

Jelentősebb dolgozatai még: A magyar építőművészet a reneszánsztól a Milleniumig. (A Pesti Hírlap „Szépművészetek könyve" című kötetében.) Az építészeti stílusok. Ugyanott. Az építőművészetek és a képzőművészetek. Különnyomat a Képzőművészeti Főiskola 1938-i évkönyvéből. Kéziratban: A finn, orosz, indiai, kínai és japán nép művészete.

Kismarty-Lechner Loránd. (Lechner Gyula festő fia.) Okl. építészmérnök, született Vácott 1883. július 6-án, elhunyt: 1963. június 6. Középiskoláit a budapesti V. ker. főgimnáziumban, egyetemi tanulmányait a József műegyetemen végezte, ahol 1906. évben szerzett oklevelet.

Építészi működésének időrendi vázlata és állami szolgálatának főbb állomásai: 1907. október 1-től 1908. február 1-ig Orth és Somló irodájában alkalmazott tervező. — 1908. február 1-től 1908. szeptember 1-ig Nagy Virgil műegyetemi tanár irodájában tervező, majd 1908—1929. években fivérének, dr. Kismarty-Lechner Jenőnek segítőtársa.

Külföldi ösztöndíjjal 1910. évben Olaszországban van tanulmányúton. Belföldi ösztöndíjjal 1914. évben a magyar népművészetet tanulmányozza.

Műegyetemi működése: 1908. szeptember 1-től 1921-ig a Műegyetem Ókori Építészeti Tanszéken Nagy Virgil, majd Wälder Gyula professzor mellett adjunktus. Az Ókori Építészeti Tanszéken 20 éven át az ókori építészet tanulmányaival foglalkozik, mint helyettes előadó. 1929. szeptember 1-től 1937. szeptember 1-ig Sváb Gyula professzor mellett adjunktus és a professzor hosszas betegsége alatt a tervezés vezetője. 1937. szeptember 1-től 1940. január 1-ig Műegyetemi Intézeti tanár, amikor is 41 évi szolgálattal

nyugdíjba kerül. Egyletekben és társadalmi testületekben felolvasásokat tart az egyiptomi, görög és római építészetről.

Hivatali működése: 1937. február 1-től 1946. december 1-ig a Közoktatásügyi Minisztériumban a budapesti alapítványi épületeknek, valamint az Operaház helyreállításával kapcsolatos műszaki ügyeknek a vezetője és ellenőrzője és a Minisztérium építész tanácsadója.

Eredményes tervpályázatai: 1906. évben, még mint IV. éves műegyetemi hallgató egy magyar stílusú kútház tervével megnyeri az Építőművészek Szövetsége részéről kiírt díjat. 1908-tól a Wekerle-telepi állami lakóházak tervpályázatán I. díjat, a beszterce-bányai színház tervpályázatán II. díjat, a nagybecskereki színház tervpályázatán II. díjat, a susáki erdőhivatal tervpályázatán I. díjat, a nagykőrösi fürdő tervpályázatán III. díjat, a budapesti állami bérházak tervpályázatán I. díjat, a debreceni OTI bérház tervpályázatán III. díjat nyer, az Elektromos Művek bérházai tervpályázatán megvételt, a debreceni városháza tervpályázatán dicsérő elismerést kap. A Gellért rakpart kiképzése, a budapesti Fórum városrendezési tervpályázatán II. díj, a szatmárnémeti városháza tervpályázatán megvétel és még számos pályázaton díjak. 1923-ban a „Chicago Tribune" nemzetközi pályázatán „Mention Honorable".

Önállóan tervezett és kivitelezett épületei: Lakóházak az Állami Wekerle-telepen. Elemi iskolák: Nádudvar, Medzibrogy, Nagyselmec, Surány, Tiszaásvány, Misztótfalu, Szamosborvid, Magyarlápos, Szék, Tápiógyörgye, Csév, Csolnok, Tüskevár, Parádi Üveggyári iskola. Római katolikus templomok: Dabrony, Pestújhely, Bodrogkisfalud, Sárosd, Decs, Papos és Báta. Erdőhivatal: Susákon, Fiume mellett, amelyet I. díjas pályázat alapján nyer meg. Középiskolák: a budapesti IX. ker. gimnázium és a bicskei polgári iskola. Egyéb épületek: kalocsai vágóhíd, jászberényi pénzügyőri laktanya, sárospusztai vámépület, Parád fürdő és igazgatói, valamint hivatalnoki lakóépületek, parádi erdészeti épületek, számos villa, nyaraló, társasház és egyéb épületek. Megtervezett, de kivitelre nem került művek: a Kinizsi utcai állami bérház és a gödöllői laktanya.

1934-ben a világ mohamedánjai megbízásából a budai Gül Baba sírja fölé egy mecset tervét készíti. Kivitelezése a közbejött háború miatt elmaradt. A Műemlékek Országos Bizottsága részére a műemléki budai Szent Anna-templom rajzi felvételének vezetője. Mint törvényszéki állandó szakértő is működött.

1950 októberétől a Fővárosi Tervező Intézethez, majd a Középülettervező Vállalathoz került, ahol a budai Vár műemlék épületeinek helyreállításában vesz részt. 1957. január 1-től a Nemzeti Múzeum és az Iparművészeti Múzeum helyreállításán dolgozott.

Dr. Lechner Károly. Született Budapesten 1850-ben, meghalt 1922-ben Budapesten. Lechner Gyula Madách-fordító és Lechner Ödön műépítész testvéröccse. Tanulmányait Budapesten, részben Bécsben végezve 1874-ben kitűnő orvosi diplomát szerzett. Kezdetben Wagner János klinikáján volt tanársegéd 1877-ig, ezután 1884-ig a Schwartzer Ferenc-féle ideg- és elmegyógyintézetben főorvos. 1883-tól 1889-ig az angyalföldi országos elmebeteg ápolda igazgató-főorvosa. Innen az újonnan rendszeresített ideg-elmekórtani tanszékre nevezték ki professzornak a kolozsvári tudományegyetemre.

Több mint 130 tanulmányra tehető tudományos munkásságának gerincét voltaképp reflex-elméletének a kidolgozása alkotja. Ama meggyőződését fejti ki és bizonyítja, hogy mind az élettani, mind a kóros lelki események — minden más életjelenséghez hasonlóan — a reflex tényeire vezethetők vissza. Ezen az alapon sajátos, önálló pszichológiát és pszicho-patológiát állított fel, alvás- és álomteóriát. E munkássága Szecsenov és Pavlov munkásságával, úgy tűnik, egyidőben folyt anélkül, hogy egymásról bővebbet tudtak volna. Vitathatatlan, hogy a nervista módszer és tudományos szemlélet első előfutárainak sorában nemcsak magyar, de nemzetközi viszonylatban is jogosan szerepel a neve.

Az első világháború után 1919-ben az egész Tudományegyetemmel előbb Budapestre, majd Szegedre került, ahol újólag berendezte a klinikát. Élete végén választotta meg a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává és utolsó dolgozata a székfoglaló értekezése; ennek felolvasására már csak halála után került sor.

Lechner Károly élete művét a bukaresti Román Tudományos Akadémia kiadásában megjelent monográfia részletesen tárgyalja Balázs Sándor és Spielmann József tollából. (E művet a budapesti Orvosi Hetilap 1958—99. évf. 5. sz., továbbá az Élet és Tudomány 1958. XIII. évf. 24. sz. ismertetik.)

Lechner Egon. Született 1890-ben, Kolozsvárt. Elhunyt 1967. július 8. Tanulmányait Kolozsvárt végezvén, a budapesti Műegyetemen 1913-ban gépészmérnöki oklevelet szerzett. 1913-tól a Műegyetem Gépelemek és Emelőgépek Tanszékén Hermann Miksa

professzor és Dr. Pattantyus A. Géza adjunktus mellett volt tanársegéd 1921-ig. Közben 4 éven át arcvonalszolgálatot teljesít a hadszíntéren,

1921-ben a Szabadalmi Bírósághoz nevezték ki mint szabadalmi bírót, de eme állásától saját kérelmére felmentik, mert hajlamai a termelő munka felé vonzották. Mint szerkesztő mérnök robbanómotoros járművek szerkesztésével foglalkozott; a Fejes Lemezmotorgyárban (1922—1928), a gyár repülőmotorját, postagyűjtő automobiljait, sínautóját stb. szerkesztette, a MÁVAG kötelékében pedig (1928—1934) a gyár petróleumtraktorját. Ezt követően a Danuvia budapesti és székesfehérvári telepein (1934—1947) a gyártás-tervezés vezetésével foglalkozott. Ez idő alatt több külföldi tanulmányúton és nemzetközi kongresszuson is (Berlin, Helsinki) részt vett. A második világháború után a Láng gépgyárban (1947—1950) mind motorszerkesztői, mind gyártástervezői munkát fejt ki, a Szabványügyi Hivatalban pedig (1950—1953) folytatja szabványozó tevékenységét. Időközben szakirodalmi és Mérnök Továbbképző Intézeti működésének alapján felszólították az újonnan alakult Állami Műszaki Főiskolán a gépgyártás-tervezés előadására; 1949 óta itt és a Műszaki Egyetemen párhuzamosan előadta a gépgyártást, készülék- és idomszerkesztést és vezette a hozzátartozó gyakorlatokat. 1953-ban a Budapesti Műszaki Egyetem tanárává nevezték ki. (Egy könyve és több jegyzete került forgalomba.)

Tudományos munkássága, amelynek alapján a műszaki tudományok kandidátusa címet elnyerte, főleg a tűrések és illesztések tárgykörében folyt. Ilyen jellegű szabványozással kapcsolatban vett részt több ízben külföldi ISO konferenciákon is. (Prága, Párizs, Stockholm, Berlin, Moszkva.)

Eredményes munkájáért 1943-ban a Magyar Koronás bronzérmet, 1951-ben a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsától munkaérdemérem bronz fokozatát nyerte el.

1958-tól, nyugdíjazásától méréstechnikai kérdésekkel foglalkozott. A „Pattantyus Gépészeti Kézikönyv" egyik főszerkesztője volt.

Dr. Lechner Gedeon. (Dr. Lechner Károly fia.) Született Budapesten 1885. Eltűnt Galíciában súlyosan sebesülten 1914-ben. Tanulmányait Kolozsváron végezvén a budapesti Műegyetemen 1908-ban vegyészmérnöki oklevelet szerzett. 1908-tól a Műegyetem elektrokémiai tanszékén Szarvasy Imre professzor mellett tanársegéd, illetőleg adjunktus. 1909-ben „Az ózonképződés feltételeiről" szóló értekezése alapján (kitüntetéssel) doktorrá avatták. Rövid átmeneti ideig a kémiai technológiai tanszéken töltött be tanársegédi állást, Wartha Vince alatt. Tervbe vett külföldi tanulmányútja előtt pályázott a Magyar Tudományos Akadémia Rózsay-pályadíjára és „Az áramgörbe alakjának befolyása a csendes kisülések chemiai hatására" című munkáját az Akadémia 1914. évi nagygyűlésén jutalommal koszorúzta. A dolgozat, eltűnése után, 1915-ben jelent meg. (Math. és természettudományi értesítő, XXXIII. kötet. 1. füz. Magyar Tudományos Akadémia.) A hősies magatartásáért kapott katonai érdemkereszt sem jutott már el hozzá. A háború áldozata lett.

Halácsi Dezső

Lechner Ödön

Pártos Gyula

K

Az iparművészeti muzeum palotája. Az üllői-uton, a klinikával szemben egész házcsoportot rombolnak le. Ezeket a házakat a Beleznay-kertért kapta cserébe a közoktatásügyi miniszterium. E házak helyére jön a m. kir. iparművészeti muzeum palotája, melynek terveit most készítik Lechner Ödön és Pártos Gyula műépítészek. A palota az üllői-uton háromemeletes és hátsó részén kétemeletes. Az iparművészeti muzeum gyüjteményein kivül ott helyezik el az iparművészeti iskolát is. A palota építési költségei körülbelől 800 ezer forintra rugnak. Az építéshez még az idei nyáron hozzáfognak.

Vas. Ujs. 1893. 293 l.

A Katona József Színház (MTI Fotó — Gere László)

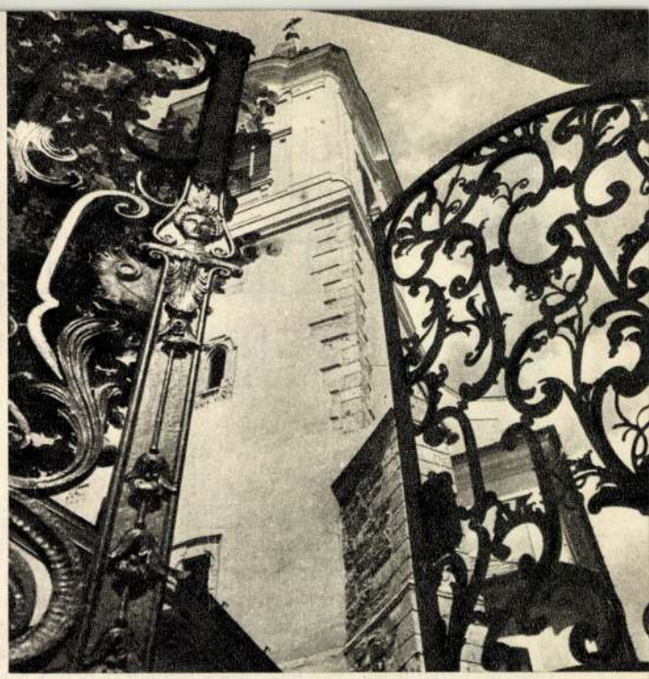

Ezt a szép kovácsoltvas kaput — a város legrégibb templomának kertjében — Tiringer Ferenc, az 1920-as évek híres díszkovácsa készítette (MTI Fotó — Lajos György)

a „mi mezővárosunkként" emlegeti. Földesurak csak átmenetileg birtokolták és ennek köszönhető, hogy sohasem szabdalták jobbágytelkekre. A török alatt és után a hatalmasok, valamint az időjárás viszontagságai elleni harcokban összeforrott nép soraiból kikerülő vezetők már a XVI. században osztottak a szegények részére „városadománya kerteket". A sanyarú körülmények ellenére, a közvetlen feudális elnyomás terheitől mentesülő, a táj által kialakított társadalmi szervezettségben élő szorgalmas, az önsanyargatásig takarékos, ésszerűen gazdálkodó népe nemcsak fenntartotta, hanem gazdagította az emberi élet lehetőségeit.

A városkép a legutóbbi időkig — falusias volt. Az utcákat a tűzvészek során elpusztult házak omladékával töltötték. A ma domináló, s éppen a régiség hangulatát árasztó összekapaszkodó térrendszer Lestár Péter és Kada Elek polgármesterek nagyvonalúságát dicséri. Az állattenyésztő városokra jellemzően kifelé szélesedő öt főutca már a középkori térképeken is megtalálható. Ezekből görbe, kanyargó utcák ballagnak a kijjebb-beljebb álló, behemót kun kerítéssel övezett házak rengetegébe. Minden utcának sajátos muzsikája, története, színe van. Meglepő, hogy a viszontagságok ellenére valamennyi építészeti stílus megtalálható a puszták egykori metropolisában. A többszöri átalakítás ellenére ma is felfedezhetők a gótika jegyei a ferences és a református templomon. A Lechner Ödön tervei szerint készült magyaros városháza nemes arányaival, díszes nagytermében Székely Bertalan freskóival sok látogatót gyönyörködtet. Barokk s főként romantikus, szecessziós épületek sokasága magyarázza a városkép lüktető nyugtalanságát.

Végülis szóljunk Kecskemét szépségének legfőbb forrásáról: a táj és az ember küzdelmes századokban kialakult barátságáról, harmóniájáról. Egykor tanyákat, termőföldeket nyelt el az áradó víznél veszedelmesebb pösze-homok. S ma minden lépésnél, útkanyarulatnál az alakító, formáló, természetidomító emberi munka csendes diadalának örvendezhetünk. A kertté szelídülő homokföldeken, a tanyavilágban napjainkban is jóval többen élnek, mint sok járási székhelyen. Hála a töméntelen fának, virágnak: a városban is a rónák szelét érzi az ember. A változások irányát, ütemét szemléletesen példázza a sétahelyként kedvelt Műkert. A hajdani birkalegelőn a szabadságharc után csemetekertet telepítettek. A XX. század első évtizedében odaköltöző művészek — Iványi-Grünwald Béla, Hermann Lipót és társaik — bizonyították, hogy ez a vidék szellemi javakat is teremthet.

A kecskeméti ének-zenei iskola hírét már a tengeren túl is ismerik. Fáradhatatlan vezetője, Nemesszeghy Lajosné az intézményt alapító Kodály Zoltán legközelebbi munkatársai közé tartozott, s az ő elgondolásai, tanácsai szerint irányította a már méltán nemzeti értékeink között számontartott iskolát. Óvjuk, sorsát féltőn vigyázzuk, hogy a Tanár Úr tanításai tovább éljenek és hassanak falai között. Itt minden Kodály Zoltánra, Kecskemét hű fiára emlékeztet, aki annyi emlékezetes órát és napot töltött itt.

A világhírűvé vált Ének-Zenei Általános Iskola és Gimnázium új épülete (MTI Fotó — Molnár Edit)

Néhány esztendeje útikalauzt irattak az ország hetedik városáról, Bács-Kiskun megye székhelyéről. Kedv és pénz fogytával íróasztalfiókba került a kézirat. Amikor újból elővették, kiderült, hogy néhány év alatt elavult. Szó sem esik benne az ezerszáz családnak kényelmes otthont nyújtó Leninvárosról, a kenyérgyárról, a hűtőházról, az autóbuszpályaudvarról. A szerző panaszkodik a poros, sáros utcák miatt. Hol vagyunk már ettől?

Pompás stadionja, Közép-Európa legmodernebb fedettuszodája, készülő hatalmas versenycsarnoka a sport fejlesztéséhez teremtett ideális körülményeket. Az Aranyhomok Szálló méltatása, az iparosítás sikereinek emlegetése közhelynek hat. A Zománcipari Művek fürdőkádjait, mosdóit, a Konzervgyár termékeit a félvilágon ismerik. Hidroglóbusok, magnetofonok készülnek a roppant költséggel korszerűsített és bővített üzemekben. Minden ötödik kecskeméti ember a felszabadulás után épített házban lakik. Három felsőfokú és hét középfokú tan-

Az ezeregyszáz lakót befogadó Leninváros (Vincze János felvétele)

intézetben közel hatezren tanulnak. A gazdasági és a kulturális fejlődés vonzására évente nyolcszázzal gyarapodik a lakosság.

Elkészültek a 17 emeletes irodaház, az új kollégiumok, a művelődési ház tervei. Az elmúlt években telepített több ezer holdas ültetvények jóízű szőlővel, barackkal hálálják meg a gondoskodást.

Búcsúzóul Katona József szavaival kívánjuk: „Hagyja a sors késő századokig gyarapodásodat."

Heltai Nándor

FÓRUM

Lőcsei Pál

Társtalanság, házasságközvetítés, erkölcs

A házassági hirdetések tömeges megjelenése, valamint néhány újság- és rádióriport már évek óta jelzi bizonyos rétegek érdeklődését a házasságközvetítés problémái iránt. Ennek hatására a „Tempó" szolgáltató szövetkezet engedélyt kért egy Budapest területén működő házasságközvetítő iroda felállítására. Kérelmét elutasították.

Azóta figyelemre méltó vita kerekedett az ügyről a sajtó hasábjain; hosszabb-rövidebb írás jelent meg a Budapest-ben, a Magyar Nemzetben, az Élet és Irodalom-ban, számos levél és cikk a prágai házasságközvetítő iroda munkájáról a Nők Lapjá-ban. A vita lényegében egyetlen kérdésre összpontosult: *szükség van-e házasságközvetítő intézményre, érdemes-e ilyet létrehozni és működtetni nálunk?*

Bár a legtöbben — különösen a személyileg leginkább érdekelt egyedülállók — e kérdésre határozott igennel válaszoltak, figyelmet érdemlő vélemények és érvek hangzottak el az intézmény létesítése ellen is. Némelyek azt tartják, hogy a házasságközvetítés nem igazi közügy, csupán néhány üzleti szellemű, íróasztalt kereső ember buzgólkodásának tárgya. Mások úgy vélik, hogy a társtalanok problémája létező probléma ugyan, de azt semmiféle szervezett házasságközvetítés meg nem oldhatja. Végül vannak, akik erkölcsi okokból ellenzik az intézmény felállítását: összeegyeztethetetlennek tartják a társadalom mai etikai normáival.

Érdemes sorra venni e véleményeket, és szembesíteni a statisztika és a demográfia tényszerű állításaival, a szociológia és az etika időszerű vizsgálódásaival.

I.

320 ezer társtalan Budapesten

Az egyedülállók, a családon kívül vagy töredék családban élő felnőttek száma és aránya a legtöbb civilizált országban emelkedő tendenciát mutat. E sajátos demográfiai réteg két legnagyobb csoportját az özvegyek és az elváltak alkotják.

A jó táplálkozás, az orvostudomány és a közegészségügyi viszonyok gyors fejlődése a modern ipari társadalmakban megnövelte az átlagos életkort és csökkentette a megözvegyülés évenkénti arányait. De ugyanez a tényező ellentétes irányban is hat: megnöveli az özvegyi családi állapot időtartamát és ezzel együtt az olyan özvegyek számát, akiknek újraházasodási esélye életkoruk előrehaladásával fokozatosan csökken. Hosszabb távon ez lassú, de megállíthatatlan növekedést eredményez, amelyet a világháborúk tömegpusztítása következtében két ugrásszerű növekedés tetéz.

A XX. század magyar népesedési statisztikája, de különösen Budapesté rendkívül jellegzetesen mutatja a fent leírt tendenciák érvényesülését.

Budapest özvegyei (1900—1960)

Időpont	Budapest össznépessége	Az özvegyek száma és %-a az össznépességben	
1900	861 000	51 000	5,9
1910	1 110 000	64 000	5,8
1920	1 232 000	90 000	7,3
1930	1 443 000	108 000	7,5
1941	1 713 000	128 000	7,5
1949	1 590 000	148 000	9,3
1960	1 805 000	149 000	8,3

Mivel 1960 és 1966 között is folytatódott a fenti táblázatról leolvasható lassú növekedés, jelenleg mintegy 160 ezerre tehető Budapest özvegyeinek száma.

Sokkal gyorsabb ütemben növekedett és növekszik ma is a törvényesen elváltak száma és népességbeli aránya Budapesten. Míg a XX. század első 60 évében az özvegyek lélekszáma hozzávetőleg megháromszorozódott, a törvényesen elváltaké huszonnégyszeresére (!) emelkedett. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a fővárosi bíróságok 1960 óta 6—7 ezer házasságot bontottak fel évente, úgy a budapesti elváltak száma — az időközben újraházasodottak levonása után is — legalább 80 ezerre tehető. És ezen felül ott van még a válását nem legalizáló felbomlott házasságúak ismeretlen sokasága.

Budapest elváltjai (1900—1960)

Időpont	Budapest össznépessége	A törvényesen elváltak száma és %-a az össznépességben	
1900	861 000	2 600	0,3
1910	1 110 000	6 600	0,6
1920	1 232 000	9 900	0,8
1930	1 443 000	23 100	1,6
1941	1 713 000	39 400	2,3
1949	1 590 000	36 700	2,3
1960	1 805 000	63 000	3,5

Ez a félelmetesen gyorsnövekedés is összefügg azokkal a demográfiai tendenciákkal, amelyek számos fejlett európai és amerikai ország társadalmában fellelhetők. A roppant arányú iparosodás, a népesség faluból városba áramlása, a falu urbanizálódása, a nagyüzemi termelési formák uralma, a nők nagyarányú bekapcsolódása a kereső foglalkozásokba stb. — mind-mind lazítja a férji-apai egzisztenciára és egyeduralomra épült család hagyományos belső rendjét, és egyszersmind fokozza társadalmi illeszkedésének és adaptálódásának bonyolult terheit.

Arra gondolva, hogy a társadalom mozgásának ezek a tendenciái hazánkban súlyos konfliktusok és megrázkódtatások közepette, a hatalmi és a gazdasági viszonyok radikális átalakulásával együtt érvényesültek, nem nehéz megérteni, miért ingott meg a házasságok és a családok jelentékeny részének stabilitása, miért került Budapest a világvárosok válási statisztikájának élmezőnyébe.

A 160 ezer özvegy és a 80 ezer törvényesen elvált mellett a mai Budapest egyedülállóinak táborát még további 25 ezer nőtlen férfi és 55 ezer hajadon nő népesíti be, akik valamennyien 34 évesnél idősebbek. A nőtlenek és hajadonok fiatal korosztályain kívül tehát mintegy 320 ezer olyan felnőtt él a magyar fővárosban, akinek vagy egyáltalán nem volt még házastársa, vagy válás, illetve özvegyülés következtében egyedül maradt. E 320 ezer főnyi sokaságot, ,-ersze, nemcsak sérült lelkű, elhagyatottságtól szenvedő emberek alkotják. De bizonyos, hogy közöttük sok tízezer csalódott, megkeseredett, reménytelenség felé sodródó ember van, aki életpárjának megkeresésében nagyon is rászorulna valamilyen közvetítő intézmény segítségére.

A szervezett házasságközvetítés ügyét az ő helyzetük, törekvésük, igényük tűzte napirendre, nem pedig egy vagy néhány vállalkozó szellemű ember leleménye. E probléma forrását és lényegét azokban az objektív biológiai, gazdasági és társadalmi folyamatokban kell keresni, amelyek szüntelenül növelik a megözvegyült, elvált, magukra maradt emberek bonyolult konglomerátumát.

II.

Mit tehet értük a házasságközvetítés?

A házasságközvetítés hatékonyságával szemben a legkomolyabb kételyt azok a demográfiai tények támasztják, amelyek a társtalanok nemek szerinti megoszlásáról beszélnek. A 320 ezer budapesti egyedülálló közül hozzávetőleg 253 ezer a nő, és csupán 67 ezer a férfi. Ez annyit jelent, hogy *minden társtalan férfira csaknem négy egyedülálló nő jut.* Az özvegy nők száma több mint hétszerese (!) az özvegy férfiaké-

KECSKEMÉT

(MTI Fotó — Járai Rudolf)

1021

Az Aranyhomok Szálloda (MTI Fotó — Urbán Nándor)

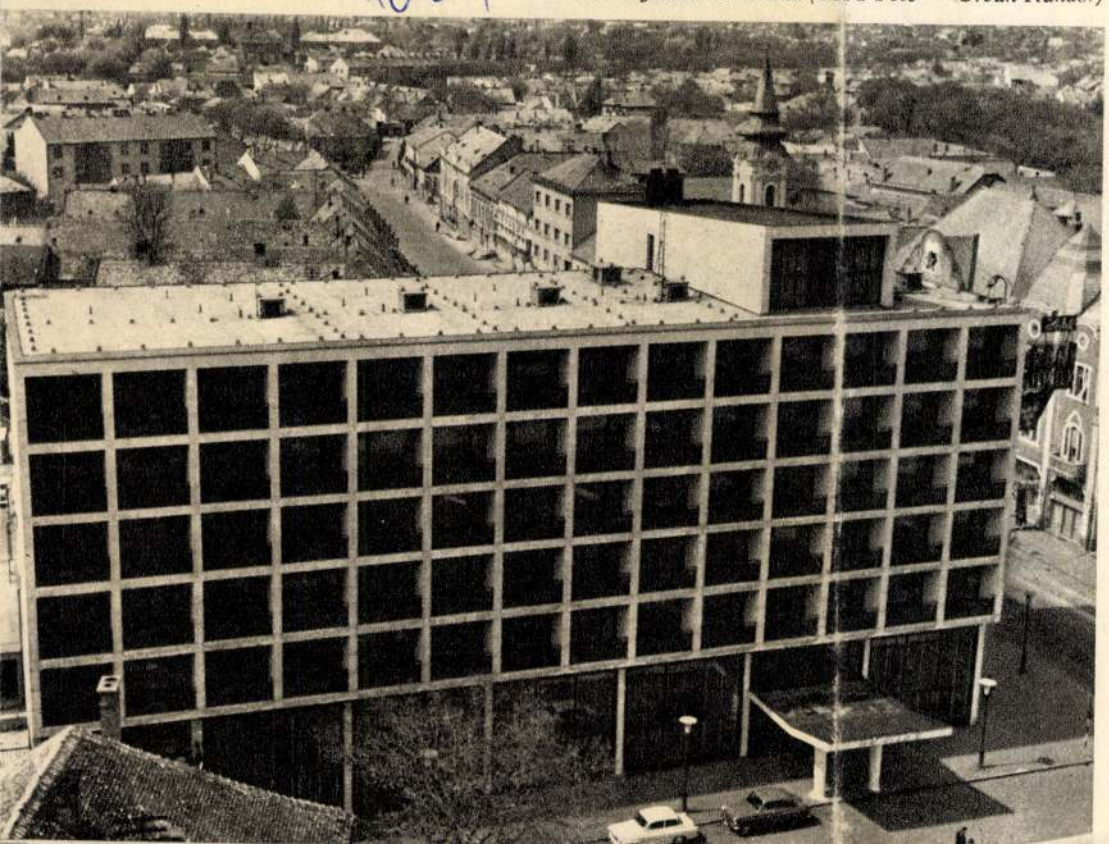

Már a török Evlia Cselebi szívélyes rokonszenvvel dicsérte. Jókai Mór „második szülővárosomnak" nevezte. Tamási Áron szerint: „varázslatos, tündéri". Móricz Zsigmond azért járt ide, hogy újra és újra olajat töltsön mécsesébe. Vámbéry Ármin „napkeleti hangulatról", Erdei Ferenc „zsongító tüneményről" beszél.

Mivel bűvöli, mivel lepi meg ez a hatszáz éve kivívott városi rangjának megünneplésére készülődő, piktorok kedvence, karakter-város honi és külföldi vendégeit, száraz angolszászokat és tartózkodó északiakat egyaránt? Az egykori tengerfenék aranyát rejtő tüzes italok, Bugac smaragdzöld mezői, olcsó látványosságai csak futó bódulathoz elegendők.

Nincs élő vize, hegyeket is hiába keresünk. Műemlékeit, építészetileg, szépészetileg hibátlan utcáit jószerént két kezünkön megszámolhatjuk. Petőfi jelzőjét idézve: miért „hírös"?

Sajátos történetében leljük meg a választ? Évezredek óta élnek itt emberek. Földje népek egymást megsemmisítő vagy beolvasztó harcainak tanúja. Zalán alpári futása után a vezéri törzs szállta meg, majd kunok lepték el. Zsigmond király már

máris folyamatban van egy újabb tanépület alapozási munkálata. A műegyetemnek ez az újabbkori nagymérvű terjeszkedése szépen példázza a technikai és természettudományok fontosságának hatalmas arányú növekedését, hogy ne mondjam: túlsúlyát. De meg kell vallanom: ez a világ számomra teljességgel idegen. Úgy vagyok vele, mint Petőfi a Kárpátokkal: tán csodálom, ámde nem szeretem, s képzetem szinuszainak és koszinuszainak hegy-völgyeit nem járja. Persze, ezzel nem hencegek, inkább csak sajnálkozással megállapítom.

Még csak annyit: lelkiismeretesen áttanulmányoztam a lakóházak névtábláit. Csak egy ismertebb nevet találtam közülük. Ez az alulírott: **Kunszery Gyula**

VIHAR BÉLA

Az első nap

Az első nap Budapesten!
Gyermekszemmel mohón lestem:
a konflissor hogy halad,
s a lovacskák ércpatája
csengett, — szikrázott a járda,
csattogott a trapp, trapp, trapp.

Mackó Muki, a házmester,
csoszogott el kövér testtel,
bajsza hegyén kis harag;
s a nyikorgó verklihangra,
hogy rohantunk ki a gangra,
és röppent a pénzdarab.

A vursliban a bohócok
lisztes orral szórtak bókot,
s rengtek a cirkuszfalak.
Az állatkert! A zsiráfok!
A rőt majmok jártak táncot,
a sok nép odaszaladt.

Mennyi bácsi, mennyi néni,
hogy tudott itt mind elférni;
hordáron piros kalap,
rajta egy bádog medál is,
talán ő a generális, —
de cipője mért szakadt?

Örök vásár, forgás, lárma . . .
Csillag gyúlt ki? Nem, a lámpa,
s kacagott a kirakat.
A moziban: tessék, tessék . . .
Bíborfalon aranyfesték.
Siessen, mert lemarad!

A villamos, a gázlángok,
ez is, az is, nékem játszott,
a hajó, a parti pad,
a kalauz fürge füttye,
a kémények lenge füstje,
Gellérthegy fölött a Nap.

Bár nézhetném újra, egyszer,
ily ünneplátó szemekkel,
tűnt varázsod: pillanat . . .
Kis lovacskák sebes szárnyon,
viszik, viszik ifjúságom,
s idehallik: trapp, trapp, trapp.

MÁJUS. *Kriss Géza felvétele (A „Budapest" fotópályázat II. félévi anyagából)*

Ha ön itt lapul csak.» —
«Előre ti gyávák!
Tartalék egy szálig, mind a tűzvonalba!»
S im, az ordonance tiszt földre zuhan halva.
S im a tartaléknak öreg kapitánya,
Hogy fölért az ormon, elesett utána.
Iszonyat fogott el, sose féltem még igy,
Elszörnyedés nyargalt a sorokon végig.
«Becsület ne hagyj el!» — suttogám magamban ...
Egy hadnagy fölugrott — el is bukott nyomban.
«Hurráh, fel, rohamra!» — kiáltám felállva:
Tíz, husz talpra pattant s rohant — a halálba.
S a maréknyi ellen elrongyolt mezében
Jött felénk sikongva, handzsárral kezében...
Aztán mit se láttam...
Mért is ébredék fel!...
Mikor föleszméltem, fáradt csürhe néppel
Pihegtem, megverve, messze hátravetve.
S a mint visszanéztem ama területre,
Hol a végzet olyan szörnyen megalázott,
Láttam: mint a villám terjed a gyalázat;
Láttam: mint fordul meg a győztes jobb szárny is,
Láttam: mint esett el a főgenerális.
Láttam: a középhad, cserbe hagyva rútul,
Gyilkos tűzben ott áll, küzd még s egyre pusztul.
Majd meginog szintén s, mint mi, visszafordul
S óriás gomoly lesz sorra, minden sorbul.
Láttam — s mind e romlást én okoztam — én, én!
S a megőrülésnek s a halálnak szélén
Fölvillant agyamba: jóvá teszek mindent
Vagy ha nem, úgy élve nem megyek el innen!
Egy szuronyos fegyvert s egy zászlót ragadtam,
Hogy a győztesekre törjek egymagamban.
De a futók árja elsodort magával,
És nem válthatám meg bűnöm a halállal.

Bűnöm? Ott úgy érzém az volt, — ámde más nap
Már szemébe néztem minden vallatásnak.
Tiszta volt a lelkem: nem bűn volt, de végzet!
Ezredesem hadi törvénybe idézett.
Halálra ítéltek, — haláltól se féltem,
A kegyelem mégis visszaadta éltem.
Azóta csak élek. Van egy kis kegydíjam
Bérlek egy kertecskét, — az egész eddig van.
Rózsatőket szemzek, gyümölcsfákat ojtok
S megsiratom sokszor az arany kardbojtot.»

Kozma Andor.

VÉN EMBEREK NYARA.

Elbeszélés.

Irta JÓKAI MÓR.

(Folytatás.)

Egy szép este a klubban Dusi pajtás nagy értekezletre hívta meg Stefit és Bebust.

(Mit nevezünk *«szép estének a klubban?»* — Azt, a mikor a gömbölyü asztalnál a faramuczi husz forint plussal végződött.)

Husz kemény forintok nyomván a Dusi mellényzsebét, — olyan pénz, a melyről az asszony semmit sem tud — nagy vállalkozási szellem szállta meg egyszerre.

— Mit mondok? Hárman vagyunk. Mind a hárman most házasodtunk. Kopasz fővel. — Majd azt mondám «bivalyfővel»: de nem akartam a bivalyt megsérteni. Az asszonyaink ilyenkor otthon kuksolnak magukban. Szomoru sors! Az sincs, a ki előtt megszóljanak valakit. Ők sem járnak sehova, ő hozzájuk sem jár senki. Egyet mondok: három lesz belőle. Milyen jó lenne, ha mi az asszonyainkat megismertetnők egymással. Akkor ők hárman egy társaságot képeznének. Egyenranguak között (képviselők feleségei) az egyetértés nagyon hamar létrejön. Ezzel nekik is kellemessé lenne téve az élet: nekünk is. Mit szóltok hozzá bruderkáim?

A bruderkák csóválgatták a fejeiket.

— Az eszme életrevaló, — mondá Stefi, — hanem a kivitelnek vannak peripetiái, a miket nem lehet figyelmen kivül hagyni.

— Igen bizony, ilyen életbevágó lépést meg kell jól hányni-vetni és latolgatni, — tódítá Bebus. — Te is, Dusi pajtás, felhatalmazás nélkül ne indíts semmit; mert azt a mondást «nihil de nobis sine nobis» okvetlenül asszonyok fundálták ki.

Végre mind a hárman megállapodtak abban, hogy majd sondirozni fogják a terrenumot.

Mindig nagy bámulója voltam annak a lángésznek, a mely az európai hármas szövetséget létre tudta hozni. (A mi azért hármas, mert négyen vannak hozzá: magyarok, osztrákok, németek és olaszok.) De nem csekélyebb munka három heterogén asszonyt szövetségbe hozni, mert az asszonyi nemzetnél mindig van valami *irredenta.*

Könnyű azt mondani: «egyenranguak» közt! Képviselők feleségei! Az csak a férjnek a rangja! De azonkívül még minden asszonynak megvan a saját rangja.

Hohó! Édes barátom! A góthai almanach Kismiska ahoz a rangkvalifikációhoz képest, a mit az asszonyok maguk közt megállapitottak.

Az a kérdés, hogy a három képviselőné asszonyság közül melyik a nagyobb arisztokrata?

Holmi laikus ember, afféle garçon, nagy hirtelen azt feleli erre, hogy hát természetesen a Stefi neje az, a grófnő.

Dehogy az! Ennél előkelőbbnek tartja magát a Bebus hitvestársa; mert ő híres művésznő volt, a kihez verseket irtak, s ezüst koszorút is kapott. Azt nem szerzik olyan könnyen, mint a grófi koronát.

Ámde még a művésznőnél is feljebb hordozza a fejét Dusinak az élettársa; mert ő még a koszorúnál és a koronánál is előbbvalót visel a fején: — a férjének a kalapját; ő az *úr* a háznál!

A ki legkevésbbé büszke közöttük, az a grófnő. De hát kell is, hogy az legyen; miután nincs több «egy» vizitbe menő ruhájánál: azt látják rajta a szinházban is, az országház karzatán is, azzal a Stuárt Mária kréxlivel! Aztán meg az a capotte a fején! A legolcsóbb fejdísz, a mit a masamódnál kapni. Az ilyen hölgynek igazán utasitásba van adva a szerénység.

A három jeles diplomatának végre még is sikerült csomóra kötni a szálakat.

Egyenkint, külön a maguk asszonyának annyi szépet és hizelgőt mondtak el, — nem a pajtásuknak az asszonyai felől, hanem a mit azoknak az asszonyai beszéltek ő felőlük, hogy végre kiváncsiak lettek egymásra. S a kiváncsiság az első lépés a szeretethez.

Azután szellemdús észrevételeket, csipős megjegyzéseket hordtak haza, a miket az egyik asszony mondott a másikról, s az által megnyerték a harmadiknak a rokonszenvét.

Utoljára in theoria meg lett nyerve mind a három hölgy az ismerkedés eszméjének.

De hol és miként történjék meg az ismerkedés?

Bebus azt indítványozá, hogy be kell iratni a hölgyeket a «nőipar előmozdítására alakult társaság»-ba, ott ismerkedjenek meg. Megválasztják őket választmányi tagoknak, el fognak járni a gyülésekbe.

Ez nem tetszett. Nagyon száraz mulatság.

— No hát vigyük el őket egy este a Hungáriába, mikor Rácz Pali muzsikál; akkor egy asztalhoz ülünk s kedélyes körülmények között kezdjük meg az ismeretséget.

Ez meg nagyon ephemér hatású barátság.

Ketté vágta a gordiusi csomót Dusi pajtás ezzel a szóval:

— Eh mit? A legegyszerűbb, hogy meghívjuk egymást feleségestül saját lakásunkra; egyik héten az egyik, másikon a másik: felváltva.

Ez csakugyan legczélszerűbb megkezdése a baráti viszonynak.

De mi legyen az, a mire meghívják egymást?

Bebus thea-estélyt indítványozott, szinházi előadás után.

Ezt meg Dusi ellenzé.

— Az én feleségem már tiz órakor lefekszik s estére be nem fűzi magát a világ minden pecco és karaván theájáért.

No hát legyen belőle vacsora.

Ez meg Bebusnál talált erős oppoziczióra.

— Az én feleségemnek orvosilag tiltva van a vacsorázás. Másnap hallucinatiói vannak.

Tehát végtére is ebédnek kell lenni, a hol a társasélet szentesítést fog nyerni.

— Jól van. Legyen ebéd! — mondá Dusi. — Én adom az elsőt, Stefi a másodikat, Bebus a harmadikat. Minden vasárnap, a mikor nincs országos ülés a tisztelt házban.

De hány órakor lesznek az ebédek?

Dusi azt mondta, hogy ő már, a mióta az eszét tudja, mindig egy órakor tálaltatja fel a levest. S ebben őt a házszabályok nem regulázzák.

Stefi ellenben hű mameluk, a ki az utolsó elnöki csengetést is be szokta várni a házban, s a míg haza gyalogol a nagy körút végére, abba is idő telik: annálfogva az ő ebéd-ideje három óra.

Bebus viszont egészen indokoltnak találta, hogy a mióta megnősült, azóta ő nála az öt órai ebéd járja. Ezt hosszasan fejtegetni sem kell; mindenki tudja, hogy a grófi gyomornak az a kiváltsága van, hogy délután öt óráig nem éhezik meg.

És igy megegyezének abban, hogy minden vasárnap felváltva meg fogják egymást hívni (aranyszegélyü könyomatos biléttel) *családias* ebédre, mely kezdetét veszi Dusi pajtásnál 1 órakor, Stefinél 3-kor, Bebusnál pedig 5-kor. Megjelenés fekete kabátban, fekete nyakravalóval: a «quart d'heur de grace» fentartása mellett.

Első volt a turnusban Dusi pajtás: az 1 órai ebéd.

(Folytatása következik.)

A KARLÓCZAI GÖR. KEL. SZERB FŐGYMNÁZIUM ÚJ ÉPÜLETE.

A magyarországi szerbeknél tagadhatatlanul erős a kulturális törekvés.

Nincs felekezet vagy nemzetiség a hazában, a mely *aránylag* oly sokféle és oly nagy iskolai és közművelődési alapokkal és alapitványokkal rendelkeznék, mint a milyenekkel a gör. kel. karlóczai metropolita alatt álló szerb egyházközségek, közép és felső iskolák és egyes nevelő és kulturális intézetek birnak.

Ily természetü alapok- és alapitványokból eredő majd nem hat milliónyi vagyon kezeltetik egyedül Karlóczán, az úgynevezett szerb nemzet-egyházi alapok igazgatósága által, mely a szerb patriárkha és az egyházi kongresszus kilencz tagu választmányából áll. Ha ehhez hozzászámitjuk még a többi alapokat és alapitványokat is, melyeket egyes kulturális egyesületek és hitközségek önnállóan kezelnek: úgy a hazai szerbeknek több mint tiz millió forintnyi vagyon áll rendelkezésükre, melynek kamatjaiból a hét szerb egyházmegye egyházi és iskolai igazgatásának költségeit fedezik s a karlóczai theologiai intézetet és gymnáziumot, az újvidéki gymnáziumot, a zombori és károlyvárosi tanitóképezdéket, az újvidéki, zombori és pancsovai felső leányiskolákat tartják fenn és több száz tanulót ösztöndijjal látnak el.

Ez az óriási vagyon csakis egyes felvilágosodott szerb főpapok, nemeskeblü földesurak, gazdag kereskedők és iparosok áldozatkész buzgóságának köszönhető.

A hazai szerbeknél a maecenások nem hogy kihaltak volna, hanem évről-évre még szaporodnak is.

Sajnos tapasztalat, hogy a gazdag szerb családok többnyire ivadék nélkül halnak ki. Nem ritka azonban az az eset, hogy a gazdag szerb ember végrendeletében a mellékágból származó rokonairól csak csekély adományokkal emlékezik meg, vagyonának nagyobb részét pedig a

gör. kel. szerbek kulturális czéljainak támogatására hagyja.

Ily nemes törekvésnek köszönheti létesítését a karlóczai gör. kel. szerb főgymnázium is, a melyet *Sztratimirovics István* érsek buzdítására egy karlóczai *Anasztaszievics Dömötör* nevű gazdag szűrszabó mintegy száz évvel ezelőtt, 1791. évi augusztus hó 3-án, — előbb 20,000 forintnyi adománynyal alapított, később pedig annak alaptőkéjét még 22,000 forinttal gyarapította, s nagy adományaiért e gazdag szerb iparost II. Lipót király magyar nemességgel tűntette ki.

Ennek a legrégibb szerb középiskolának tavaly úgyszólván második alapítója lett egy nemeslelkű és felvilágosodott szerb lelkész: *Angyelics István*, mitroviczai [illegible] kel. plébános és czímzetes esperes — a boldogult *Angyelics Germán* szerb patriarkhának öcscse, — a ki megbizta *Pártos Gyula* ismert fővárosi építészt, hogy a karlóczai gymnázium számára egy egész új, a pedagogia és az egészségtan követelményeinek mindenben megfelelő palotát építsen.

A karlóczai gymnázium ezen új palotájának alapköve 1890 évi május hó 12-dikén ünnepélyesen beszenteltetett *Brankovics György*, az akkor újonan választott szerb patriárkha által, báró *Nikolics Fedor*, kongresszusi királyi biztos, *Angyelics István*, a gymnázium jóltevőjének és számos más szerb kitűnőség jelenlétében. A gymnáziumi palota azóta fel is épült, s ez év október havában, a mikorra ugyanis a gymnázium száz éves jubileumának megünnepelését tervezik, már használható is lesz.

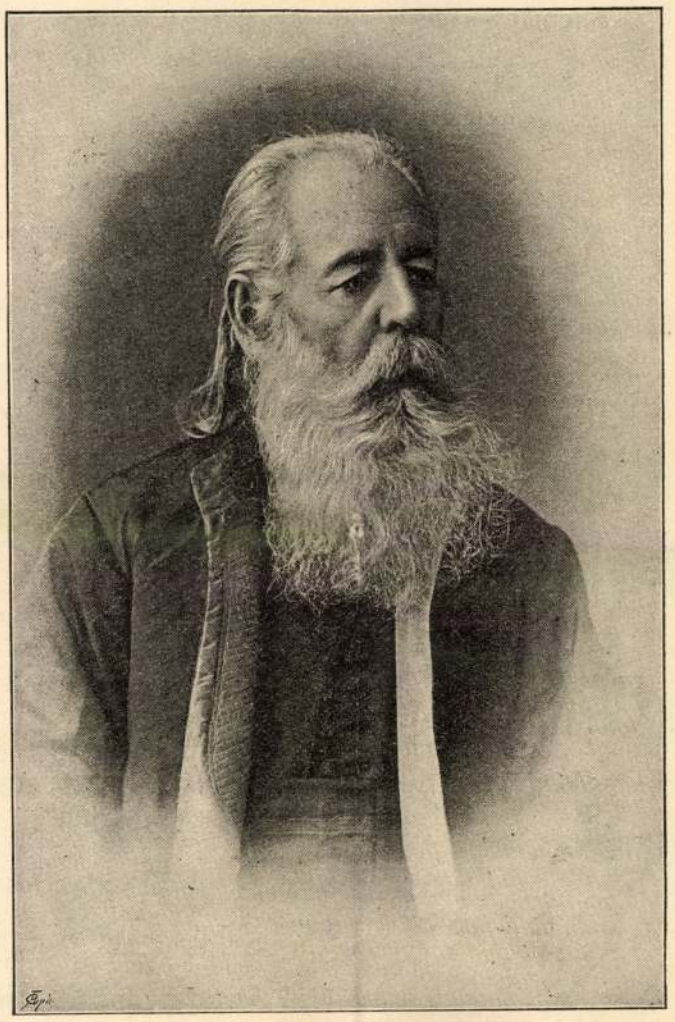

ANGYELICS ISTVÁN, GÖR. KEL. MITROVICZAI PLEBÁNOS, a karlóczai gymnázium főalapítója.

A karlóczai gymnázium palotája igen tágas épület, mely magában foglalja a gymnáziumnak s a theologiai lyceumnak helyiségeit, a lyceumi rektor és gymnáziumi igazgató lakásával együtt.

A gymnáziumi rész magában 10 nagy tanteremből (mindegyik 5 m. magas, 40—60 tanuló számára), egy torna-teremből, egy aulából (200 m²), rajzteremből és egy mintatárból, egy természettani, egy természetrajzi muzeumból, a hozájuk szükséges mellékszobákkal, egy tanári gyülésteremből, egy könyvtárból és egy olvasószobából áll.

A theologiai lyceum számára van az épületben 4 tágas tanterem, egy könyvtár, olvasóteremmel és két hivatal; úgyszintén lakószoba a rektor részére.

A gymnáziumi igazgató lakása áll: egy irodából és négy lakosztályból, mellette van a gymnáziumi gondnokságnak egy terme s a pedellus lakása.

Az épület földszintjét s első emeletét egy 2.50 méter széles zárt folyosó övezi, melybe az utczáról s az udvarból két tágas és világos lépcsőházból juthatni. A theologusok számára külön bejárat van a főtérről.

A karlóczai főtéren emelkedő s *Pártos* és *Lechner* műépítészek terve után épült impozáns palotát egy jeles művész rajzában mutatjuk be olvasóinknak.

Az épületnek építési költsége mintegy 175,000 frtra rug, melynek kisebb részét, 50,000 frtot, *Angyelics* patriárkha közvetlen halála előtt kézbesítette öcscsének, a karlóczai gymnázium fölépítésére, 125,000 frtot pedig *Angyelics István* esperes sajátjából adományozott hozzá.

Mióta a szerbek Magyarországon letelepedtek, nem volt reá eset, hogy valaki közöttük ekkora áldozatot tett volna le a közművelődés oltárára, mint ez nemes és egyszerű plébános, a ki öreg napjaira meg akarta érni, hogy szülővárosának gymnáziuma, melynek úgy ő, mint bátyja tanítványai voltak, kibontakozván a régi, ócska, alacsony külsőből, új és nagyszerű palotában ülje meg 100 éves jubileumát.

Angyelics István 1825 márczius hó 30-án született Karlóczán, hol atyja, *Pál*, lelkész volt, de korán elhalálozván, végakaratában hagyta meg fiatal és erélyes nejének, hogy két fiát és egy leányát jól nevelje. A derék nő híven teljesíté a meghagyást. Az idősebb fiuból, Gergelyből, idővel patriárkha lett, a fiatalabbik, István, pedig még bátyja patriárkhátusa alatt s azután is csak szerény és egyszerű plébános maradt, míg a mult évi karácsonyi ünnepek alatt a jelenlegi patriárkha az esperesi czímet nem adományozta neki.

A jelentékeny vagyont, melyet Angyelics István plébános ily nemes czélokra fordít, fiatal korától okos és takarékos gazdálkodásával szerezte és leginkább akkor gyarapította, midőn mint bátyjának, Angyelics patriárkhának megbizottja, a metropoliai dályai uradalmat hat éven át oly mintaszerűen kezelte, hogy annak évi tiszta jövedelmét 30 ezer forintról egész 130,000 forintra vitte fel.

Ezen okos és czélszerű gazdálkodásával *Angyelics István* plébános bátyját, a boldogult *Angyelics* patriárkhát, abba a kedvező helyzetbe hozta, hogy az nemcsak a nagynevű patriárkhai dignitást képviselte méltóan, hanem közhasznú czélokra már életében is több, mint 100,000 forintot adományozhatott.

Igy mozdítván elő a hazai szerbek közmívelődési törekvéseit, *Angyelics István* plébános a leg-

A KARLÓCZAI GÖRÖG KELETI GYMNÁZIUM ÚJ ÉPÜLETE. — Pártos és Lechner budapesti építészek tervrajza után.

Csün herczeg. Kung herczeg.

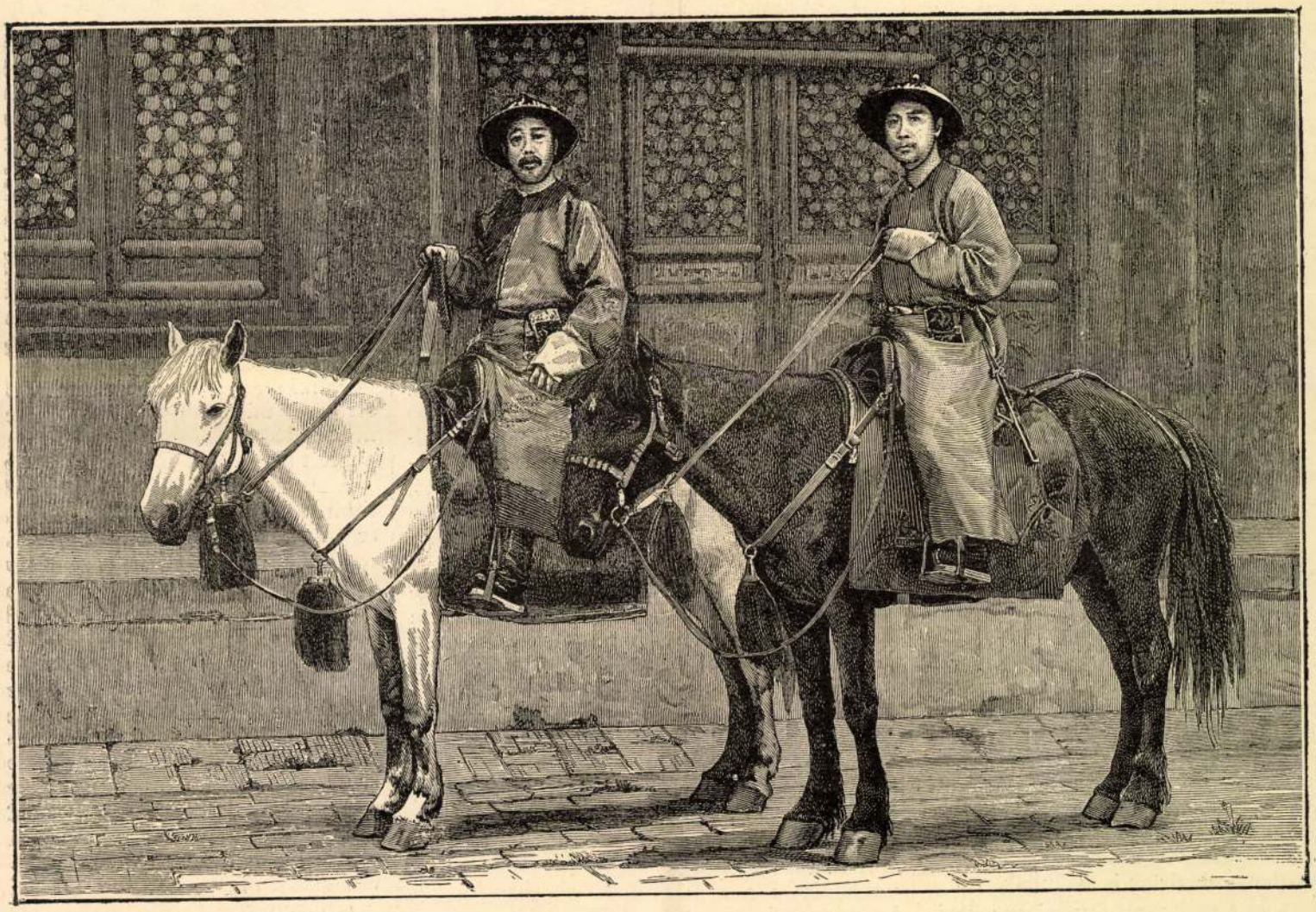

CSÜN HERCZEG, A KHINAI CSÁSZÁR ATYJA, ÉS TESTVÉRE KUNG HERCZEG.

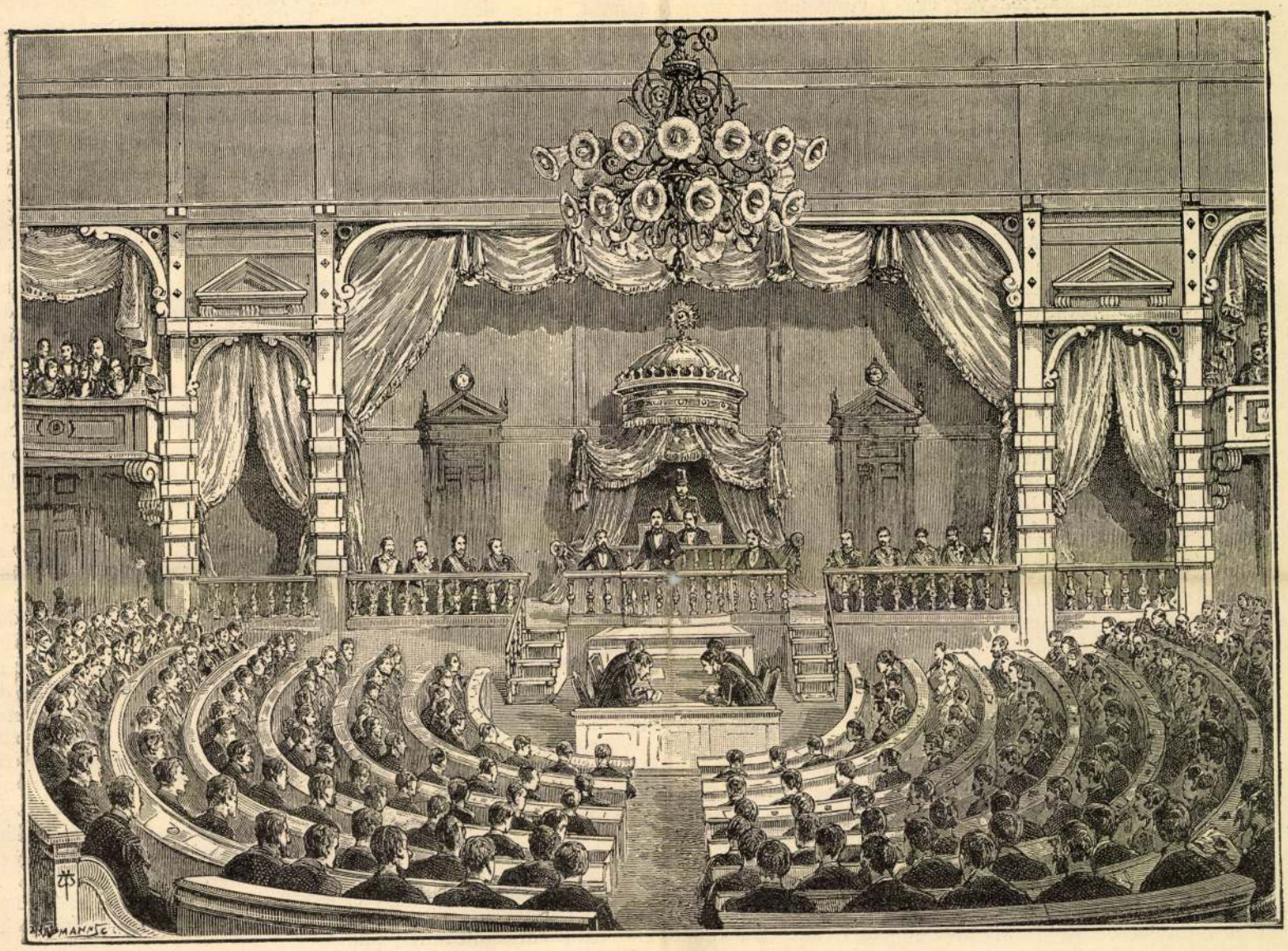

Egy japáni lap képe után.

A JAPÁNI PARLAMENT MEGNYITÁSA TOKIÓBAN 1890 NOV. 29-ÉN.

szebb módon rótta le hazája iránti kötelességét is, mely népeinek haladásában találja saját felvirágzásának leghatalmasabb rugóját és erejének legbiztosabb forrását.

Popovics V. István.

A JAPÁN PARLAMENT MEGNYITÁSA.

Kelet-Ázsia történetében nagy jelentőségű marad a mult év november 29-ik napja, midőn egyik tekintélyes országban, a nemrég európaiakra nézve még megközelíthetlen Japánban, az egészen európai mintára szervezett parlament megnyilt. A művelt világ már rég csodálkozva néz ezen kelet-ázsiai birodalomra, a hol az európai modern eszmék és szokások csaknem hallatlan gyorsasággal honosodtak meg s lettek a nemzet jobbjainak sajátságaivá. Ma már nemcsak ezer és ezer európai él e szigetországban, de maguk a japánok is sűrűbben keresik fel Európát és Éjszak-Amerikát s legnagyobb részük oly előkészültséggel jő ide, hogy sajátságos alkatuk s különösen jellemző mandula szemeik daczára, már-már nem tekintjük őket exotikus embereknek, hanem magunk fajtáinak.

A japáni császár, kit Európában is általában *mikádó* néven ismernek, kezdettől fogva barátságos indulattal viseltetett a nyugati polgáriasodás iránt s különösen azóta, hogy a japáni arisztokraták (sajganok vagy tgeunok) hatalmát megtörte, fokozatosan közeledett udvari életében is a modern eszmékhez. Már 1868-ban ünnepélyesen kinyilatkoztatta, hogy mielőbb parlamentet fog létesíteni s ez a parlament a jelen évben csakugyan összeült *Tokióban*, a hogy a régebben *Jeddo* név alatt ismert fővárost hivják. Mint az európai parlamentek nagyobbrésze, ez is két házból áll: a választott képviselőkből és a főrangúakból s mindkét házban már valóságos parlamenti pártok is alakultak.

Képünk, mely a parlament ünnepies megnyitását ábrázolja, egy Tokióban szerkesztett s japán nyelven nyomatott lap képének másolata. Az épület a *Hibga* nevű dísztéren áll, kényelmes faépületben. Benső része egészen európai, még a diszítések s butorok sem emlékeztetnek arra, hogy Kelet-Ázsiában vagyunk. A képviselők nagy része is franczia vagy olasz öltözetben van. A nagy terem egyszerű diszítésű, a falak pirosas színűek, a karzatok fehérek, szürkék vagy aranyozottak. Az emelvény, szószék, a feljáró lépcsőkkel, a hirlapirók asztala csaknem másolata az olasz parlamentház berendezésének. A miniszterek és a ház elnöke emelvényen ülnek, míg a képviselők padokon, melyek félkör alakulag huzódnak el a hirlapirók páholya körül. Mindenik ülés előtt egy kis asztalka van. A terem talapzatát szürke és aranyozott szőnyeg boritja. A tetőzetről villamfénynyel világított nagy kandelaber ereszkedik le. A mikádó aranyozott trónja, mely alatt keskeny asztal áll, pompás pamlaggal van kiegészitve, a mely felett selyembársonyon s a japániak kedvelt chrysanthemum virágjai által diszitve van a korona s a császárság más jelvényei.

A megnyitást e teremben maga a *mikádó* végezte, ki ez alkalommal hadseregénektábornagyi egyenruháját viselte, a felkelő nap rendjelének széles, piros szalagjával. A császár kiséretében voltak *Tokudaiji* marquis, a főudvarmester s a többi fő udvari méltóságok, továbbá a császári herczegek, az állami miniszterek, *Yamagata* gróf tábornok, *Ito* gróf, *Saigo* gróf, *Aoki* viscont s más államférfiak. A *mikádó* felolvasta a miniszterelnök által átnyujtott megnyitó beszédet, mely — mint a napilapok táviratai annak idejében jelentették — komoly óhaját fejezte ki az ország jólétének előmozdítására vonatkozólag s kinyilatkoztatta, hogy a miniszterek több javaslaton kivül már rendszeres budgetet terjesztenek a két ház elé. A császár megelégedéssel konstatálta továbbá, hogy a japáni kereskedelem emelkedik, hogy a szerződéses hatalmakkal a kormány barátságos viszonya nem zavartatott meg s óhajtását fejezte ki, hogy a hadsereget és hajóhadat fejleszteni akarja, oly czélból, hogy a béke és rend otthon s a barátságos viszony a külfölddel helyreállíttassék.

A parlament megnyitása a Meiji 25-ik évében történt, azaz a japáni monarkhia helyreállításától (1865) számítva egy negyedszázaddal, mert azelőtt tudvalevőleg Japánban a császár kezében csak névleg volt a hatalom, tényleg az olygarkhák uralkodtak. Ez az új korszak a keletázsiai szigetországban nagyon szép előjelekkel kezdődött s biztató a remény, hogy parlamenti életük is méltó leend ahhoz a buzgalomhoz és érettséghez, melyet e téren mutat.

CSÜN KHINAI HERCZEG.

A khinai birodalomban szereplő államférfiak nevét a mi közönségünk rendesen nem ismeri; míg apró amerikai államok vezérférfiai is sokkal nagyobb hírnévre tesznek szert. A khinai nyelvben lévő nehézségeken kivül, melynek következtében itt Európában az egyes khinai nevek kimondása is nagyon változó, a legfontosabb ok e tekintetben kétségkivül a khinaiak még most is nagyfoku elzárkozottsága. Az óriási birodalom a kereskedelmi szerződések megkötésén kivül még most is alig vesz részt a művelt nemzetek életében s azok fiai viszont csak a legritkább esetekben ismerkednek meg alaposan Khina beléletével, mely, mint egy több száz millió népességű rengeteg birodalomnál magától érthető, sokkal változatosabb, mint azt a kikötőkben megforduló európaiak leirása után gondolni szoktuk.

Egyes khinai férfiak neve azonban eléggé gyakran fordult meg újabb időkben a lapokban arra, hogy a figyelmes ujságolvasó emlékében megmaradjon. Ezek közé tartozik az újév körül elhunyt Csün herczeg is, a jelenleg uralkodó császár atyja, kit a csekély számu beavatottak Khina legkiválóbb államférfiának tartottak s kinek arczképét (testvére, a szintén jelentékeny szerepléssel biró Kung herczeg, kiséretében) most mutatjuk be olvasóinknak.

Jih-Hoh vagy *Ceün hsrczeg* hetedik gyermeke volt *Taouk-veng* császárnak, ki 1821-től 1850-ig uralkodott Khinában, s ezért gyakran hetedik herczegnek is nevezték. Halálakor nem sokkal volt több 50 évesnél. Atyja után bátyja, *Hien-fung*, uralkodott 1850-től 1861-ig s ezen császár uralkodása alatt történt meg az, hogy az egyesült angol-franczia hadsereg egészen Pekingig nyomult s az addig elzárkozott khinaiakat legalább egyes kikötők megnyitására kényszeritette. A legyőzött császár soha sem tudott megnyugodni a kényszerhelyzetben, folyvást nagy ellenszenvvel viseltetett az európaiak iránt, sőt a birodalom székhelyét is átakarta tenni Pekingből Jeholba. Kedvencze *Tsai* herczeg volt, ki az európaiakat szintén gyülölte s a császárt új háborura ösztökélte az angolok ellen. Midőn 1861-ben *Hien-fung* meghalt s az utána következő *Tung-se* császár kiskorusága alatt ismét *Tsai* herczeg ragadta kezébe az uralmat, az addig politikailag alig szereplő *Csün* és *Kung* herczegek 1861 novemberben Hien-fung császár özvegyével szövetkezve államcsinyt szerveztek, Tsait és a többi kormányzót elfogták s khinai szokás szerint selyem zsinórt küldtek nekik, hogy önmagukat kivégezzék. Ebben a palota-forradalomban *Csün* igen bátran s erélyesen viselte magát, úgy, hogy több előkelő egyént saját kezével fogott el, mind a mellett ettől fogva hosszas ideig alig vitt szerepet.

1875-ben a még mindig ifjú *Tung-se* császár meghalt s utána jan. 12 én éjjel az államtanács *Tsai-Tient*, vagy, mint ma általában nevezik, *Kvang-sut*, Csün kiskorú fiát választotta meg császárnak. *Csün* herczeg egyik kormányzó lett s fiának 13 évig tartott kiskorúsága alatt rendkivüli tekintélyre tett szert, sőt mióta 1882-ben az egyik kormányzó császárnő meghalt, tényleg ő volt a nagy khinai birodalom ura és vezetője. Működése hajlamainak megfelelően inkább a katonai reformokra esett, mint a politikai ügyekre, de minden tekintetben igen jelentékeny volt, főkép a már nagyon megingott császári tekintély helyreállítására irányzott törekvéseiben, melynek áldozta fel 1884 április havában testvérét s egykori bajtársát, *Kung* herczeget is, ki azóta teljesen visszaszorítva élt. *Csün* halála azonban valószinűleg ismét visszaadja a hatalmat *Kung* herczeg kezébe, mert csak ő és *Li-Hung-Sang* jelenleg az egyedüli tekintélyes államférfiak, kikre a khinai kormánynak és népnek a lassan, de feltartóztathatlanul előrehaladó nyugati műveltség által előidézett átalakulásokban számitania lehet.

OROSZ TÖRTÉNETEK.

IV.

Ossip Kovalski.

Patru S. után oroszból fordította T—a.

A krimiai háború után sokáig nem tudtuk magunkat ahoz a gondolathoz szoktatni, hogy a nagy, a dicső, a szent Oroszországot roppant kudarcz érte. Már pedig azon nem volt mit tagadni, s habár egy talpalattnyi földet sem vettek el tőlünk, mindamellett Sveeborg, Kronstadt és Szebasztopol előtt meg kellett tűrnünk, hogy angol és franczia tengerészek hadihajóinkból valóságos csufságot üztek. A szárazföldi hadseregről már épen nem akarok beszélni. Ki hitte volna valaha, hogy Nagy Péter katonáit mezitlábos és rongyos török redifek üzőbe veszik, hogy majomképű néger újonczok a czár testőrségét futásra kényszerítik?

És mindez, de még ennél sokkal több is megtörtént, a mit már csak azért sem kell leirnunk, nehogy dédunokáink sírköveinket meggyalázzák, a miért oly gyávák és élhetetlenek voltunk.

A Dobrudsában, hol minden lépten-nyomon katonáink sírjaira akadhatunk, *Lüders* német eredetű tábornok vezényelt. Ugy bánt embereinkkel, mintha restelte volna, hogy valamennyit egy napon nem küldheti a mészárszékre. Naponta 2—3000 ember veszett el a feneketlen, ingoványos mocsárokban, egyik őrjárat a másik után indult, de soha többé vissza nem tért.

Azt mondják, hogy *Sachelski* herczeg, kinek két fia egy hét alatt ott pusztult el, panaszt emelt Miklós czárnál Lüders ellen. Nos, mit gondoltok, mi lett a vége? Hát az, hogy Sachelskinek megizenték: ne mutassa magát többé az udvarnál, — harmadik fiát pedig, ki a császár testőrségében szolgált, tüstént haza küldték, nehogy — mondá a czár, — a drága s kényes faj valamiképen kiveszszen.

Lüders vezérkarában valami *Ossip Kovalski* nevű lengyel eredetű, de tetőtől talpig ó-oroszszá lett lovasszázados szolgált. Valamikor az urali kozákoknál volt beosztva fiatalkori kicsapongások miatt, s a czár csak úgy kegyelmezett meg neki, hogy századosi rangnál tovább soha se vihesse, s mindaddig szolgálni köteles legyen, míg csak teste birja. *Lüders* különösen kikérte magának, hogy Kovalski hozzá beosztassék. Ő tudta miért. *Kovalski* viszont a Kaukázusba vagy Szibériába jelentkezett szolgálattételre, csak hogy Lüders mellé ne kerüljön, kivel 1849-ben a magyar lázadók elleni hadjárat alkalmával Erdélyben megismerkedett.

A dolog nagy feltűnést okozott, mert Szibériába vagy a Kaukázusba soha senki önként nem jelentkezett, oda csak büntetésképen jutnak mai napig is a hadsereg tisztjei. Lüdersnek elég ellensége lévén, az ügy a czár elé került.

— Ha Kovalskinak oly nagy kedve van Szibériába menni, azt nem ellenzem, sőt parancsolom, hogy a háború befejezése után oda áthelyeztessék, de most az egyszer Lüders vezérkarában foglalja el tüstént a neki szánt helyet.

Ez ellen aztán nem volt felebbezés. Mindenki sajnálta Kovalskit, csak ő maga örült az ügy ily módoni elintézésének.

Tán nem lesz felesleges, ha hősünk alakjával az olvasót megismertetem. *Ossip Kovalski* 1854-ben 49 éves ember volt. Atyja, néhai I. Sándor czár különös kegyencze, Eylaunál esett el, mint egy testőr dzsidásezred parancsnoka. A magára hagyott gyermeket a czár költségén a szentpétervári apródiskolában nevelték, már 16 éves korában mint tiszt a testőrséghez került. Holmi szerelmi kalandok miatt; egy nagyherczeggel összetűzvén, kardot rántott s a nagyherczeget megsebesitette. A hadi törvényszék kötél általi halálra itélte, de a czár a fentebb emlitett feltételek mellett megkegyelmezett neki. Az 1849-diki hadjárat alkalmával annyira kitüntette magát, hogy több izben előléptetésre lőn ajánlva, e helyett azonban, egy vagy két rendjelt kapott, de a századosi rangnál tovább nem haladhatott. — *Lüders*, kinek gyámoltalansága és gyávasága a hadseregben példabeszéddé vált, mindig felhasználta Kovalski erélyességét, de soha sem akarta elismerni, hogy az elért siker alárendeltje ügyességének köszönhető.

Egy alkalommal az erdélyi magyar sereg fővezére, *Bem* tábornok, tökéletesen szétverte csapatjainkat, mert Lüders azt hitte, hogy tartalékjai sokkal közelebb állnak derékhadához.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Lechner Ödön

DUNÁNTÚLI NAPLÓ

1966. OKTÓBER 11.

1021

HÍREK

OKTÓBER 11 KEDD

Brigitta napja. A nap kél: 5.56, nyugszik: 17.05 órakor. A hold kél: 1.49, nyugszik: 16.16 órakor

Hetven éve, 1896. október 11-én adták át az Országos Iparművészeti Múzeum keleties pompát idéző épületét. Alkotója Lechner Ödön, a szintén neves Pártos Gyula építőművésszel közösen tervezte. Lechner — mielőtt sajátosan egyedülálló stílusát kialakította — Indiában tanulmányozta az épületeket és ott gyűjtötte számos díszítőelemét. Szembefordult az akkor divatos német építészeti hatásokkal, magyaros építészeti formanyelv megteremtésére törekedett. A díszes kupolát újszerű dekoratív homlokzati megoldással párosította. Köben kifejezve alkalmazta a magyaros mitívumok, népies fafaragások, hímzések ornamentikáját. Színes-mázas pyrogránittal gazdagon díszített épületfelületekkel igyekezett sajátos magyar stílust létrehozni. Tehetséges követők hiányában stílusának folytatása abbamaradt. A múzeum gyűjteményei az iparművészet csaknem valamennyi ágát felölelik. Világviszonylatban is jelentős, állandóan kiállított gyűjteményei mellett gyakori hajléka időszakonként rendezett szakági kiállításoknak is. A palota Budapest ostroma idején, csakúgy, mint az 1956-os ellenforradalom napjaiban súlyos épületkárokat szenvedett. Mindkétszer eredeti formájában állították helyre.

1966. OKTÓBER 11.

A járás kommun
a IX. kongr

Százhat

pántokívüli dolgozók túlnyo-
mó többsége ismeri, elfogad-
ja a párt helyes politikáját
és becsületesen dolgozik an-
nak megvalósításáért — mon-
dotta Papp elvtárs.

A járás pártszervezetei az
elmúlt négy év során a pécsi
járásban is egészségesen fej-
lődtek, soraikat termelésben
kiemelkedő, politikailag szilárd
dolgozók köréből erősítették.
nőtt a pártban dolgozó fiata-
lok, nők száma, javult a párt-
tagság politikai, szakmai fel-
készültsége. A vezetőségvá-
lasztás, amelynek során a
párttagság két egymás után
következő taggyűlésen tárgyal-
ta meg a legutóbbi vezetőség-
választáson végzett kétéves
munkát, a IX. pártkongresszus
pártvitára bocsátott kérdései

A festések rajzai szűrök, subák s egyéb köntösök népies hímzéseinek utánzatai, míg a tetőzet éleinek csipkézetei házi eszközök és állatalakok másolataiból állanak.

A palota minden része tágas és világos. Szép nagy ablakok nyílnak minden oldalon részint egyes, részint hármas tagozással. A földszinten és az első emeleten a különféle hivatalos helyiségek vannak, a második emelet tágas termeiben pedig az intézet gazdag múzeuma és könyv- és térképtára van berendezve. Az intézet 6205.36 négyzetméternyi területet foglal el, de a tervezés akként készült, hogy a fölmerülhető újabb szükségekhez képest a folytatólagos tovább építés és fejlesztés minden nehézség és akadály nélkül lehető legyen.

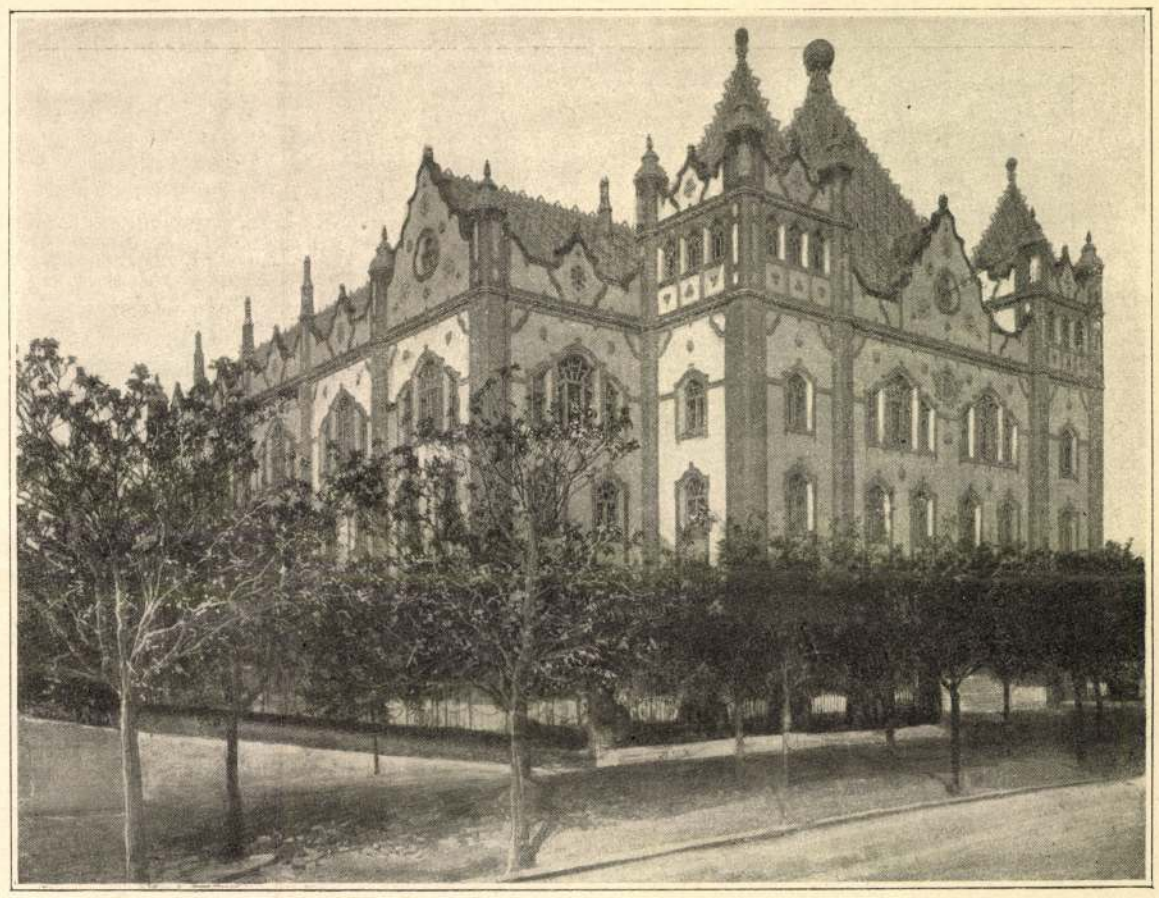

Weinwurm fényképe után.

A FÖLDTANI INTÉZET PALOTÁJA.

NOVELLI.

Novelli, az újabb idők óta hazáján kívül is méltán névvel bíró olasz színművész, a ki csak a múlt év végén nyújtott nekünk alkalmat arra, hogy rendkívüli alakító képességével megismerkedjünk, ismét ellátogatott hozzánk s már ismert nehány szerepe fölelevenítésével újabb alakításokban is bemutatta magát a Vígszinházban.

Engem az utóbbiak közül különösen Ibsen «Kisértetek» című darabja érdekelt, a melyet tőle láttam először. Ez a darab a műsor harmadik estéjére került. Megelőzte a «Velenczei kalmár» és «XI. Lajos.»

Nem emlékezem, hogy három egymást követő estén valaha ilyen sivár légkör áradt volna rám a szinpadról. Bemutatóúl jött a font húsra éhezésnek emberiességből kivetkőzött bosszúlihegése; aztán egy vérgyilkosságot gyilkosságra halmozó, idegeiben elernyedt s a haláltól remegő kéjencz-királynak undok végvergődése; harmadiknak meg egy öröklött baj menthetetlen nyomorékja, a ki az agylágyulás kórtünetei közt adja ki már éltében félig kialudt lelkét; s hogy kiegészítsem a szárazság képét, egy Harpagon kincsszomja is kísértett a búcsuesték egyikén.

Novelli *Shylock*-ot hajszálnyira úgy adta, mint a hogy első ízben; a mi a karakterisztikus vonás. Azon művészek jellemző sajátsága, a kiknek nagy értelmi képességükben rejlik a fő erejük. A kedélyi hullámzások, inspirácziók, hogy úgy mondjam geniális föllobbanások embere erre a munkára nem képes, mert az effajta művészi temperamentumok sokszor a pillanat föl-fölvillanó hatása alatt is teremtenek. Novellinél ez ki van zárva. Nála minden egyes alkotásnak minden egyes apró árnyalata előleges, fix megállapításban részesül s azok egymásutánja sorában aztán nincs soha hézag; nincs eltérés érvényrejuttatásuk minőségére nézve sem.

Ez a minőség mindig jelentékeny; azon esetben pedig elsőrangú, ha a megalkotandó jellem talál az ő alakító képességeihez, a melyekkel teljesen tisztában van. Hosszas önművelés és önfékezés révén tüzetesen tudja ő, hogy egy-egy érzelmi vagy szenvedély-kitörésre miféle eszközökkel rendelkezik. Érztelen, tompa hangjával mindig is számol e részben. Neki arra, hogy hatást érjen el, föltétlenül a külsőségek kizsákmányolásához kell fordúlnia, a melyeknek egész sorozata áll rendelkezésére, művészi kezeléssel. Fájdalom vagy harag tolmácsolására Salvininek és Rossinak elég volt belseje gazdag hanghúrjai egyikét megszólaltatnia; Novelli ilyen esetben a szemére, arcz és homlok összeránczolására vagy eltorzítására van utalva, a melyekhez beszédes segédeszközöket bir a kezeiben s rugékony mozdulataiban. Mindezekhez művészete körébe vágó nagy értelmi képességével s hosszú gyakorlattal megtanúlta a helyes és arányos beosztást is, a mely nélkül senki sem érheti el munkájának a czélját: a művészi hatást.

De miben is áll ennek a hatásnak a legmagasabb foka? Abban, hogy én, a néző, a hallgató ne láthassak be a művész kohójába, hogy engem ne a mestersége tegyen figyelővé s ne az, hogy mekkora bravurral csinálja meg szerepének ezt vagy azt a részletét, hanem hogy annak az embernek a sorsa érdekeljen, a kinek lelki egyénisége tolmácsolójaként ő most beszél, mozog és tesz-vesz előttem. A végletekig vitt apró részletekre dolgozásnak különösen az olasz utazó művészek által kultivált mai irányzata nem kedvez ennek a magasabb czélnak. Nem a *lelket*, nem az érzést ragadják magukkal, hanem az ideget tartják feszítettségben; s abban az irányban kötik le a megfigyelést, hogy ők mi mindenféle, egymást nyomon követő apróság művészi kikanyarítására képesek. Hát ez a nagy tehetségre és rendkívüli értelemre valló alakítási módszer kétségtelenül bámulatot érdemel, de mégsem az, a minek tulajdonképen lennie kellene. Ez csak részlet-művészet, bármennyire kápráztasson is az apró mozzanatok szakadatlan egymásutánja sorával. Hasonlít ez a festőnek ahoz a képéhez, a melynek minden egyes alakja, rajz, szín és kidolgozás tekintetében kifogástalanúl domborúl ki a vásznon, a mely előtt azonban mégis kérdőleg áll meg a néző. Azt nem tudja belőle kivenni, hogy mi czélból társította össze a festő ezeket az egyenként pompásan odateremtett alakokat. Hiányzik a vásznon a *lélek*. Mondjuk ki, hiányzik a *lényeg*.

Novelli a részletalkotásoknak igazi nagymestere, pedig az *egésznek* karakterisztikus kidomborítására is megvan a bőséges talentuma; csakhogy lépten-nyomon kísérti őt csáberejével az, hogy minden mozzanatra tartogat a közönség s tán a maga élvezetére is valami meglepőt.

Egy alkotása azonban rendkívüli módon kimagaslik a részben, hogy ott minden mozzanat az *egésznek* harmonikus szolgálatában áll, hogy ott a részlet nem mint részlet érvényesül, hanem a karakterrel egybeolvadón. Shylockot értem, melyre nézve a közönségnek is megvan a maga jó érzéke. Míg az olasz utazó művészek kedvencz rémalkotásai, a «XI. Lajos» és «Polgári halál» elől félre húzódott, a «Velenczei kalmár» mind a három előadására megtöltötte a házat. Mert hát nyolcz estéből három Shylocknak jutott s azzal búcsuzott is tapsriadalmak közt a művész.

Shylockjára nézve nincs helye kiváló mozzanatok különös kiemelésének, mert hát az a maga egészében művészileg kiváló. Nincs itt fokozódás, nincs hálás momentumokra lesés; itt kezdettől végig minden egyforma magaslaton áll. Jellemző a maszkja, jellemző a mozdulata; szó, kéz pedig egymásnak összhangzó kiegészítői a harag, gyűlölet és bosszúérzés vad kitörésének váltakozó tolmácsaiúl. Mikor pénzt kérnek tőle, a kárörvendő gúny visszautasítása ül az ajkán; mikor megtudja, hogy a gazdag Antonio a kezes, a ki megvető lenézéssel bánt vele mindig s piszkolta fajával együtt, valami ördögi sejtelem fölvillanását tolmácsolja szemével. Mikor rájő, hogy egy kereszténynyel megszökött a leánya s hogy elvitte magával a kincseit is: megborzaszt az átkozódásaival. Aztán meghozzák a bosszú lehetőségének a hirét. Antoniónak a kezesnek elsülyedtek a hajói. Tubal hozza neki ezt a hirt; de azzal a másikkal együtt, hogy a leánya Genuában víg életet élve fecsérli kedvesével az elvitt kincseket. Váltakozva adja be neki az örömöt az ürömmel s ahoz képest hullámzik benne a gyötrődéssel a bosszú lehetősége vad érzésének örömkitörése. E közben megjön az Antonio bukásának a híre. A háromezer arany visszafizetésére nincs fedezet. A font hús esedékes. A bosszú órája ütött. Itt aztán teljesen indokolt felfogással a megnyugvás érzését adja Novelli. A kétely és remény közt ingadozása emésztő munkájának vége van. A biztosság érzetével megy a birái elé. A kötés rendben van. A velenczei köztársaság java meg nem tűri, hogy neki azt meg ne itéljék. Meg is itélik a font húst, de törvényt czitálnak arra is, hogy csak vérontás nélkül hajtható végre az itélet s hogy vagyonával, életével lakol az, a ki másnak vérére szomjazik. Az életét meghagyják, a vagyonát elveszik.

Hogy Novelli művészi kezében mi mindenen megy keresztül ennek a belsejében agyon marczangolt s megtört vén embernek a lelke azon idő alatt, míg kimenőben a törvényszéki terem ajtajáig vánszorog: az a legkiválóbb művészi momentumok egyike.

Sokan kifogásolják, hogy a gyűlölet kitöréseit nem mérsékli emberies vonásokkal. Szerintem az a Shylock igazi lelkületének csak rovására esne; mert ha az ő belsejében a vakboszú parazsa mellett, a fájdalom részvétre számító érzésére is van húr, akkor a bíróság előtt lefolyó végjelenetben, a font hús megítélésének konok követelése és a végrehajtásra vérszomjas éhezés nem lenne indokolható. Ha ő benne az engesztelődés érzésének parányi szikrája is lakik, annak a határozó perczben feltétlenül ki kellene lobbannia. De nem lobban ki; mert nincs meg benne az az érzés; helyesebben kifejezve: mert egy egész emberélet megaláztatásaival kiölték belőle azt. És innét van, hogy visszariasztó boszúkészülődései daczára is részvétre hangol a sorsa. Nem ő kelt szánalmat, hanem a sorsa hívja ki azt, mert hát nem veleszületett embertelenség szomjaztat vele vért, hanem egy életen át tűrt lábrúgások és leköpdösések sora fásította el benne az emberi érzést. Abban a perczben pedig, mikor túlszigorú s az igazság határain túlmenő ítéletüket a birái kimondják, mindenki vele érez.

Érdekes újdonság volt Novelli szerepei közt Plautus «Aulularia» czimű darabja, a melyből Molière alkotta Harpagonját. Erről s Ibsen «Kisértetek»-jéről jövőre.

Szüry Dénes.

KIRSCHNER, BERLIN FŐPOLGÁRMESTERE ÜDVÖZLI KIRÁLYUNKAT.

az a nagy csoportosúlás látható, melynek élén Berlin főpolgármestere, Kirschner, a felségeknek a diadalkapu előtt megállapodott hintója elé lép s királyunkat a nagy német főváros közönsége nevében üdvözli.

EGYVELEG.

* **Az új franczia gyalogsági puska,** mely nyolcz milliméter kaliberű, 3200 méter távolságból 10 milliméter vastag aczéllemezt még átlyukaszt. Tölténye sokkal könnyebb, mint a többi hadsereg puska-töltényei, minélfogva a franczia gyalogos a legtöbb töltényt viheti tartóiban. Az új puska szerkezeteért a franczia kormány egy millió frankot fizetett.

* **Vasút a Montblancra.** Egy franczia vállalkozó, Saturnin Fabre a chamonixi völgyből a Montblanc tetejére vezető fogaskerekű vasútat épít, melyen a turisták másfél óra alatt a Montblanc legmagasabb csúcsára feljuthatnak. Csak az utolsó 250 métert kell gyalog megtenni, mivel ez már tömör jégsziklákból áll.

* **A faházak tűzmentessé tevése.** Oroszországban és Kanadában a legtöbb épület fából készül, mivel mindkét országban a fa olcsó, míg a tégla, kő és vastartók sokba kerülnek. A faházak azonban nagyon ki vannak téve a tűzvésznek. Közelebb egy franczia építész egy oly vegyi szert mutatott be a kanadai kormánynak, melynek alkalmazása folytán a fából épült házak háromnegyed óráig is ellen tudnak a tűznek állani.

* **A velenczei nagy csatornán** közlekedő kis csavargőzösöket villamos motorral ellátott hajók fogják felváltani, sőt valószínüleg a sokat emlegetett gondolákat is jövőre szintén villamos járművek fogják helyettesíteni.

* **A New-Yorkot és Brooklynt összekötő hidon** közlekedő két villamos vasuti vonalon naponta 250—275 ezer ember fordúl meg. A közlekedés különösen az esti órákban oly élénk, hogy a megálló helyeken a forgalom sokszor szinte lehetetlenné válik. Megjegyzendő, hogy a folyón tizenöt gőzhajó is jár, melyeken azonban az átkelő közönségnek alig húsz százaléka fér el. Ezért a folyó alatt két vagy három alagutat szándékoznak fúrni, mert egy másik híd építése a hajók közlekedését nagyon megnehezítené.

* **Balsac és a betörő.** Balsac, a híres franczia regényiró álmatlanságban szenvedvén, egy éjjel azt vette észre, hogy íróasztalát valaki feszegeti. Balsac egy darab ideig hallgatott, végre azonban hangos hahotára fakadt, mi a tolvajt nem csekély zavarba hozta. «Miért nevet?» kérdé a tolvaj. «Már hogy ne nevetnék — felelé Balsac, — mikor azt látom, mennyire erőlködik az asztal felfeszítésén, melyben én még fényes nappal sem találok semmit!»

* **A világ leghosszabb vasuti vonata** mostanában New-York és Albany városok közt közlekedik. A vonat hoszsza 366 méter. Az óriási vonatot egy öt tengelyes mozdony óránként 70 kilométer gyorsasággal röpíti tova.

KÉPEK A BERLINI ÜNNEPÉLYEKRŐL.

Sokáig emlékezetében lesznek a berlinieknek azok az ünnepélyek, melyeknek a német trónörökös nagykorusítása s I. Ferencz József császár és király látogatása alkalmával voltak tanúi. De emlékezetünkben maradnak nekünk, magyaroknak is, mert a berlini hatóságok és lakosság részéről nemzetünk iránt nyilvánúlt előzékeny figyelem új kapcsokkal erősítette meg a két szövetséges nemzet barátságát. Királyunk is örömmel látta, mily lelkesen mutatkozott iránta a tisztelet és rokonszenv a berlini lakosság összes rétegeiben. Megemlékezett erről nemcsak a delegácziók előtt mondott trónbeszédében, hanem az ezt követő fogadásnál folytatott beszélgetéseiben is több delegátus előtt.

Már múlt heti számunkban is több képet közöltünk az ünnepélyekről; most az eddigieket kiegészítjük még három képpel. Az egyiken a két uralkodó látható kíséretükkel, a mint szemlét tartanak a Ferencz császárról elnevezett gárda-granátos ezred fölött. A háttérben levő királyi palotán ott lobog a feketesárga mellett a magyar lobogó is. Másik két képünk egyike a dómnak nevezett új evangélikus főtemplomot és azt a jelenetet tünteti föl, mikor a bevonúlás díszmenetének egy része e pompás templom előtt elhalad, a másikon pedig

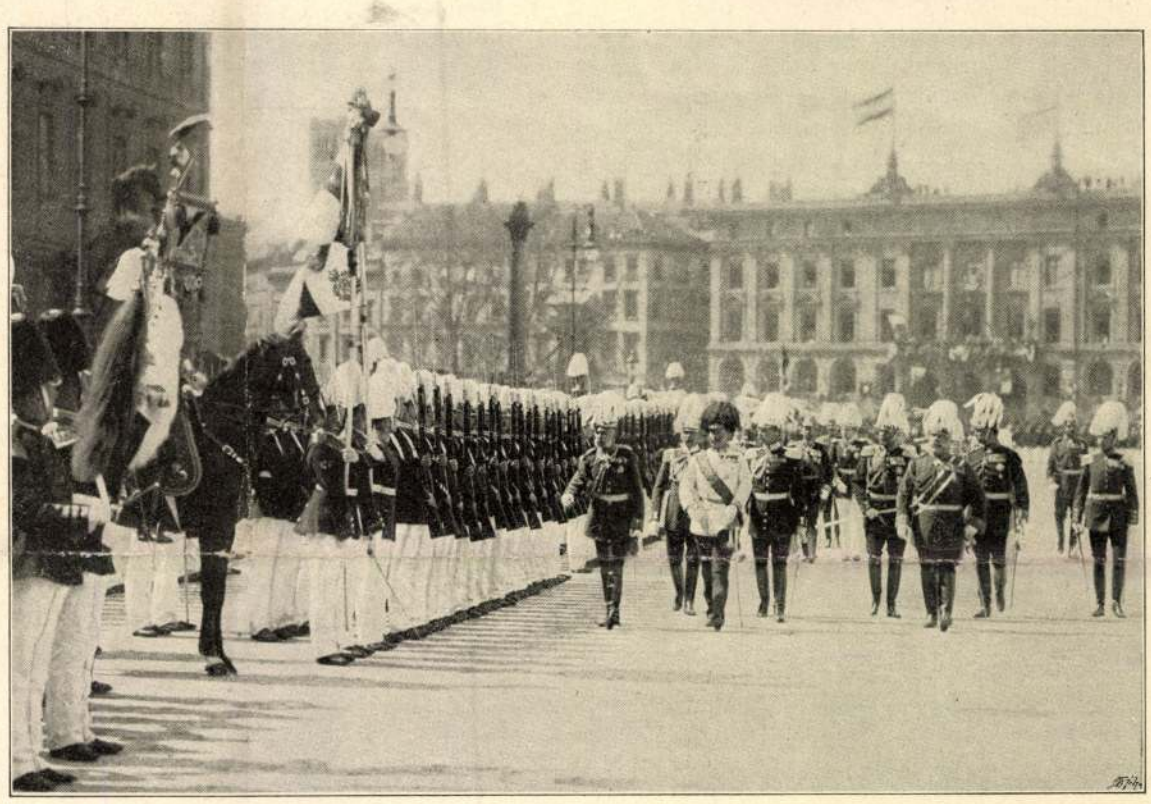

SZEMLE A FERENCZ CSÁSZÁR GÁRDA-GRANÁTOS EZRED FÖLÖTT.

A BEVONULÁS A DÓM ELŐTT.

KIRÁLYUNK LÁTOGATÁSA BERLINBEN.

Lechner Ödön
1021

LECHNER ÖDÖN ÉS PÁRTOS GYÖRGY TERVE A PÉCSI NEMZETI SZÍNHÁZ FELÉPÍTÉSÉRE

1888-ban lebontották a Déryné utcai szép, klasszicista épületet, az első pécsi kőszínházat. Évekig tető nélkül maradt a pécsi színjátszás. Az új színház felépítésére a város 1890-ben írta ki a pályázatot. A jeligés pályázat történetét a városi közgyűlési jegyzőkönyv lapjain, valamint a korabeli sajtó hasábjain kísérhetjük nyomon. A felhívásra hét pályamű érkezett. A tervek „szakszerű felülvizsgálatára megalakított bizottság" Czigler Győző műegyetemi tanár elnökletével ült össze. Első díjjal az S. és L. betűkkel jelzett tervet jutalmazták. A jeligés boríték felbontása után Steinhardt Antal és Lang Antal neve hullt az asztalra. Az 1891. február 12-én kelt városi közgyűlési jegyzőkönyvben még ezt olvassuk: „Pártos és Lechner budapesti műépítészek által készített ‚P' betűvel jelölt nyílt, tehát szabálytalanul beadott pályaterv a bírálati jegyzőkönyv szerint oly előnyökkel bír, hogy annak megtervezése, a színház építési kérdésnek célszerű megoldása érdekében a bíráló bizottság által kívánatosnak jelentetett ki", s ezért a tervet a város a második díjjal azonos összegért megvásárolja. Kivitelezésre azonban – túlméretezettsége, a várható magas költségek miatt – Steinhardt és Lang tervét sem fogadták el, hanem az első és a második díjjal jutalmazott terv alkotóit újabb, szűkebb körű pályázatra hívták meg. Sürgetett az idő. A végleges határidőt július 1-ben jelölték meg. A tervek elkészültek, s a bíráló bizottság most is a Steinhardt–Lang párost részesítette előnyben. A Kossuth Lajos utcában fölépített Pécsi Nemzeti Színház 1895 őszén megnyitotta kapuit. Steinhardt és Lang álma tehát megvalósult. Ismerjük az épületet, ma is áll. De milyen volt, milyen lehetett Lechner Ödön, a századforduló legjelentősebb magyar építészének az elgondolása?

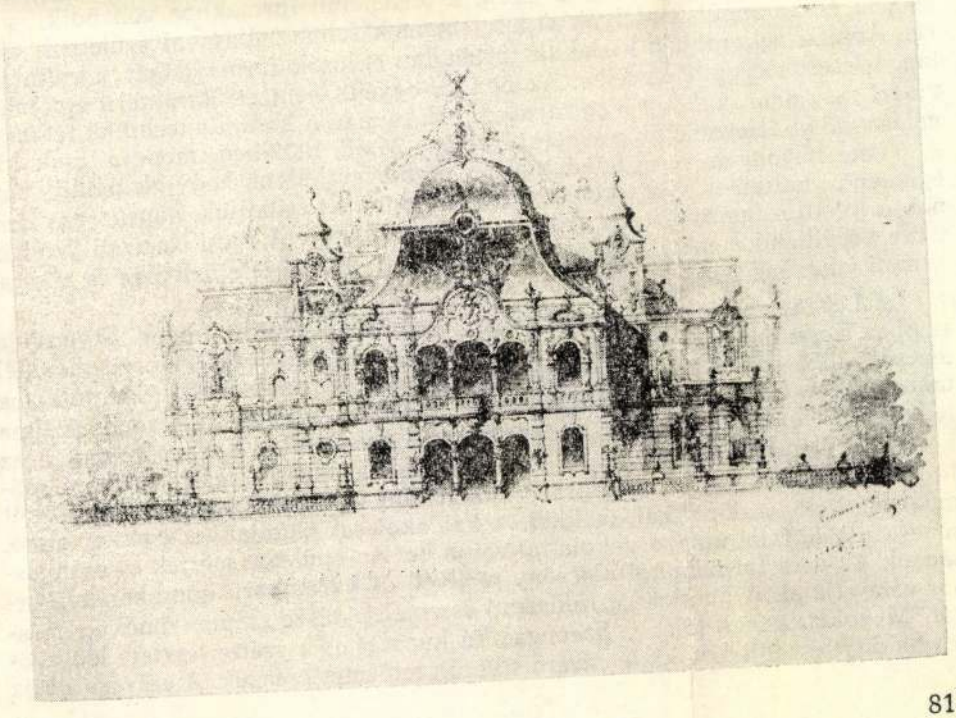

Még 1964-ben levelet kaptam Vámos Ferenctől, az azóta elhunyt kiváló építésztől és szakírótól. (Vámos már 1927-ben – elsőként – kétkötetes, szép könyvet írt Lechnerről.) Levelében a pécsi színházépítési pályázatra küldött Lechner-terv felől érdeklődött: „... nincs-e meg, ami egészen valószínűtlen, talán Pécs város tervtárában a Lechner-terv? Talán mégis megvan, mint díjat nyert terv, ott? Szenzációs lenne, ha így lenne. Ti. Lechnernek szinte nincsen terve, a fővárosi tervtárban lévő beadványi tervein kívül... Vágó Lászlónál voltak az Andrássy úti pompás palotájának (az Operával szemben), a kecskeméti városháznak akvarell képei, Lechnertől; a Postatakarék vezérigazgatói szobájában volt meg a Postatakarék homlokzatának első terv-variánsa, József főhercegnél volt a Ferenc József jubileumi templom pompás akvarellje... Málnai Béla, a századelő másik nagy építészénél volt a kőbányai templom első terv-variánsának remek rajza. Mind elveszett 1944–45 eseményeiben..." – Hozzátehetjük, a pécsi színház terve mindezeknél azért is érdekesebbnek látszott, mert a Vámos Ferenc levelében említettekkel szemben ez csak terv maradt, sosem került kivitelezésre.

1964-ben nem akadtam nyomára Lechner tervének. A 75 éves Pécsi Nemzeti Színház idei jubileuma azonban új kedvet adott a kereséshez, s egészen váratlanul, a pécsi levéltár egyik hivatali szobájának falán sikerült rábukkanni Lechner Ödön és Pártos György rajzára.

A tervet Lechner negyvenöt éves korában, építészi-tervezői pályájának viszonylag a kezdetén, legalábbis a nagy alkotások, az Iparművészeti Múzeum, a Postatakarékpénztár, a budapesti Földtani Intézet fölépítése előtt készíti. Lechner 1879-ben tér haza fiatal felesége halála után tett hosszabb franciaországi utazásából, s újból Pártos Györggyel társul, akivel hajdan Berlinben tanult, s akivel korábban, egy alkalommal már közös építési irodát nyitott. Lechner „eklektikus" korszakának évei ezek, a történelmi formákhoz vonzódik, s a francia és az angol kastélyok stíluselemeinek felhasználásával születnek tervei. Átveszi a korábban kialakult történelmi stílusok formavilágát, s kulturáltan, ízlésesen beépíti terveibe. Az önálló, egyéni, nemzeti karakterű építőművészet még nem született meg rajzasztalán, csupán a kerámia-technika felhasználásával kísérletezik az architektúrában. Majd 1902-ben mondja csak ki: „... nem tartom művészi feladatnak és perhorreszkálom, hogy ok nélkül, egy egészen új műremek megalkotásánál ne a magunkét csináljuk, hanem más kornak a kihalt formanyelvét próbáljuk utána dadogni." A Pécsi Nemzeti Színház terve körülbelül a pesti Váci utcában fölépített Thonet-féle üzletház és a kecskeméti városház terve között született.

A Lechner Ödön és Pártos György aláírásával ellátott finom akvarell a színház Kossuth Lajos utca felőli homlokzatát ábrázolja. A terv a jelenleginél alacsonyabb, szélesebb, s az utca ma is meglevő klasszicista hangulatába talán jobban beilleszkedő épületet sejtet. A rajzot a történeti formák uralma jellemzi. Lechner egyéni stílusa ekkor még nem alakult ki. A francia reneszánsz kastélyok elemeit veszi át, s a fülkékbe szobrokat helyez, a tetőre pelikánt, alája harsonás nőalakot, a sarkokra puttókat állít, a homlokzatot egymás fölött megismétlődő oszlopokkal, ívekkel, vakablakokkal tagolja. Az egészet olcsó, reneszánsz kőfalat utánzó vakolattal vonja be. Az épületen mérték és arányosság ül. Az utca forgalmától alacsony mellvéd és háromkarú gömbkandeláber-sor választja el. A homlokzat földszinti és emeleti része szépen rímel egymással. Megoldatlannak talán a harangalakú kupolát és a szétterjesztett legyezőforma díszítéssel lezárt, kissé cifrára sikerült tetőzetet érezzük. A pályázati rajz

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1971 9 4
JELENKOR
Pécs

harmonikus, nyugodt tagolású, méltóságos és mértéktartó épületet ígér. Ma is nehéz megmondani, hogy jól döntött-e a bírálóbizottság, amikor kivitelezésre Steinhardt és Lang tervét fogadta el. Lechner Ödön és Pártos György tervének megkerülése mindenképp a századforduló magyar építőművészetéről megrajzolható képet gazdagítja.

SZABADTÉRI NÉPRAJZI MÚZEUMOK VESZPRÉM MEGYÉBEN

Artur Hazelius, a kiváló svéd tudós kezdeményezésére 1891-ben, Stockholmban megnyílt a világon az első szabadtéri néprajzi múzeum, a Skanzen. A tudós svéd először öt falusi faházat bontott szét és szállított Stockholmba, majd ott a házakat újból összerakta, és megfelelő néprajzi tárgyakkal rendezte be. Azóta a világon sokfelé állítottak fel hasonló elvek alapján múzeumot, s ezeket a szabadtéri néprajzi bemutatókat skanzennek nevezzük. Nálunk e nemben a legnagyobb szabású vállalkozás a zalaegerszegi göcseji szabadtéri múzeum. Az országos, nemzeti skanzen létesítésére Szentendrét jelölték ki.

Az eredeti helyükön szétszedett és a kiállítás színhelyére szállított, illetve az ott rekonstruált épületekből emelt skanzen-típus mellett olyan szabadtéri néprajzi múzeumok is létesülnek, amelyek egy-egy épületet vagy épületegyüttest a helyszínen mentenek meg, s az épületet a maga természetes környezetében mutatják be a látogatónak. Ha ezeknek a múzeumoknak, emlékházaknak a fölkeresése nagyobb fáradsággal is jár, bőven kárpótol az eredeti, sajátos atmoszféra, a hamisítatlan miliő, a természetesség. E nemben nálunk kétségtelen a Veszprém megyei Múzeumok Igazgatósága jár legelébb, melynek területén öt szabadtéri múzeum található: négy a maga eredeti helyén, Tihanyban, Nagyvázsonyban, Bakonybélben és Badacsonyban, s csupán a Veszprémben 1935-ben felállított Bakonyi Ház rekonstrukció, egy öcsi ház másolata.

Mi a célja ezeknek a veszprémi szabadtéri néprajzi múzeumoknak? Mi a közös és mi a sajátos ezekben a falusi emlékházakban? A Veszprém megyei skanzen épületei lényegükben hasonlóak: a népi építkezés és a hajdani életmód bemutatását szolgálják. Ugyanakkor el is térnek ezek a házak egymástól. A tihanyi szabadtéri múzeum a balatoni népi halászat emléktárgyait mutatja be. A nagyvázsonyi paraszthéz a falusi élettel kapcsolatos néhány iparágra, a takácsmesterségre és a rézművességre hívja föl a figyelmet. Bakonybélben a bakonyi pásztorkodás és a betyárélet emléktárgyai láthatók. A Bakonyság népi világáról a legátfogóbb képet kétségkívül a veszprémi Bakonyi Ház kiállítása ad.

A Veszprém megyei Múzeumok Igazgatósága nemcsak életrehívója, fenntartója ezeknek a múzeumoknak, hanem jó gazdája is: bőkezűen gondoskodik színvonalas ismertetésükről és népszerűsítésükről, megőrzésre méltó kiállítási vezetők kiadásáról. Ebből az igényből született füzetsorozat négy legújabb számát tartjuk a kezünkben. A füzeteket Vajkai Aurél, Bakonyság néprajzának tudós ismerője írta. A sorozat mindegyik darabját azonos szövegű tájékoztató vezeti be a Balaton-felvidék és a Bakony népi építkezéséről, majd a szerző sok szép fénykép kíséretében az adott szabadtéri múzeum anyagát ismerteti, és a kapcsolatos néprajzi tudnivalókról tájékoztat. (Egyetlen szerény megjegyzésünk volna csak. Vajkai véleménye szerint a Balaton-vidéki népi építészet egyik jellegzetessége, a gádor vagy gang – ahogy itt nevezik –, „az ívelt és az ívet hordozó oszlopos megoldás . . . stílusában késő reneszánszra, de talán még

inkább barokkra emlékeztet". A gyö
nyúlnak vissza. A dunántúli paraszti
hosszában végigvonuló, zömök oszlo
és aránya engem inkább a román épít
rengőire emlékeztet. S talán nemcsak
mileg és esztétikailag is kimutatható
vidék népének építészete c. munkájában már 1936-ban utalt rá.)

Vajkai Aurél nagy tudással írt, ízléses kiállítású füzeteit lapozgatom, s a magyar paraszti építkezésnek az országban még szerteszét álló, de egyre fogyatkozó emlékeire gondolok. Mennyi ízlés, gond és esztétikum, magas lakáskultúra van ezekben az épületekben! A falakon az anyagszerűség és a célszerűség törvényei uralkodnak. Csupa nemes vonal, egyszerűség, változatosság, forma, magazdagság. Szép bútorok, gondos berendezés. Ismeretlen mesteremberek, kőművesek, ácsok, asztalosok remeklései . . . Egyre fogy a régi épületek száma, s meg kellene tanulni, át kellene venni, ami ma is érték bennük.

De most nem a paraszthazak építészeti értékére és jelentőségére gondolok elsősorban. Az jár a fejemben, milyen csodálatos kincsesbányái ezek a házak a – nyelvnek. Valóságos népnyelvi szótárral ér föl mindegyik. Lépjünk be egy paraszthazba! A ház magja, a lakás legfontosabb része, a család fő tartózkodási helye a konyha. Itt zajlik a főzés, a kenyérsütés, az evés, a mosás. Középen áll a kemence. A füstös konyha kéménytelen. A szabadtüzelésű konyhából fordított tölcséralakú nyíláson távozik a füst. Ki látott még kenyérdagasztást, a következő sütésig eltett kovászt, a kihűlő kemencében gyümölcsaszalást? A kemencét tárgyak veszik körül: tűzkutya, szénvonó, pemet, piszkafa . . . A konyhában tartották a fazekakat, cserépedényeket, bögréket, csuprokat, köcsögöket, mázas tányérokat. Nekem még főzött anyám mácsikot, gánicát, prószát, dödöllét. A nyelvi finomkodás most ezekkel a „remeklésekkel" ajándékoz meg: burgonyacukor, meg vadsertés. Nézzünk körül egy régi paraszthaz konyhájában, s – ismétlem – ha csak a nyelv ajándékait keressük, akkor is gazdagon távozunk.

A szabadtéri múzeumok berendezése és ismertetése Veszprémben példaszerű: önvizsgálatra késztet. Baranyában – a pécsi Janus Pannonius Múzeum remek néprajzi osztályán kívül – e műfajban csak a sellyei ormánsági múzeum udvarán álló lakóházat és pajtát említhetjük. Rekonstrukció. Átán van még egy szerényen elhelyezett, szép délszláv gyűjtemény. Nem tartozik a múzeumi hálózatba. A tormási falumúzeum anyagát nemrég Pécsre költöztették és raktárba zárták. Az Orfű melletti falumúzeumról „nagyszabású" tervek, elképzelések születtek. Ami eddig elkészült, a rekonstruált vízimalom – áll. A baranyai skanzen végső kialakítására, olvasom egy újságcikkben, „nem ígéretnek, csak közelítő dátumnak az 1980-as időpontot lehet elfogadni". A veszprémi múzeumi igazgatóság remek füzetsorozatához hasonló kiadványt tehát hiába keresnénk Baranyában. Ám a „nagyszabású" elképzelések megvalósulásáig is helyes volna a helyszínen még megtalálható népi műemlékek megmentése és – a veszprémi példához hasonlóan – természetes környezetükben történő bemutatása, ismertetése. (Drávaiványi templom festett mennyezet-díszei, dunai hálószat, zselici pásztorkodás, óbányai fazekasság, baranyai német kékfestőmesterség stb.)

Lechner és Pártos

Régi

Régi

Régi

III. Kiküldetés alapján tagok:

A budapesti hittudományi kar részéről:	*dr. Pataky Arnold* (1939)
„ „ jog- és államtud. kar részéről:	*dr. Kolosváry Bálint* (1941)
„ „ orvostudományi „ „	*dr. Burger Károly* (1943)
„ „ bölcsészettud. „ „	*dr. Kornis Gyula* (1942)
A szegedi jog- és államtud. „ „	*dr. Ereky István* (1942)
„ „ orvostudományi „ „	*dr. Baló József* (1939)
„ „ bölcsészettud. „ „	*dr. Sik Sándor* (1944)
„ „ mat.-természettud. „ „	*dr. Szentpétery Zzigmond* (1941)
A debreceni hittudományi kar részéről:	*dr. Varga Zsigmond* (1941)
„ „ jog- és államtud. kar részéről:	*dr. szentpéteri Kún Béla* (1944)
„ „ orvostudományi „ „	*dr. Bodnár János* (1940)
„ „ bölcsészettud. „ „	*dr. Hankiss János* (1943)
A pécsi egyetem soproni hittud. kara részéről:	*dr. Pröhle Károly* (1943)
„ „ jog- és államtudományi kar részéről:	*dr. Bozóky Géza* (1939)
„ „ orvostudományi „ „	*dr. Gorka Sándor* (1942)
„ „ bölcsészettud. „ „	*dr. Halasy-Nagy József* (1940)
A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	
a) mérnöki osztálya részéről:	*Oltay Károly* (1944)
b) építészmérnöki osztálya részéről:	*dr. Kotsis Iván* (1941)
c) gépészmérnöki osztálya részéről:	*Schimanek Emil* (1942)
d) vegyészmérnöki osztálya részéről:	*dr. Vuk Mihály* (1939)
e) soproni bánya- és kohómérnöki	

Állatkert felavatásának éve ez. S nyilván nem az „állatkerti korzót", hanem Zrumetzkynek és Kós Károlynak az erdélyi fatemplomok képzeleti képét tükröztető műveit mutatta be, belényesi barátjának. Az építészet általában valamilyen jellegzetes közvetítő koordinátarendszer, vagy katalizátor szerepét vitte Bartók képzeletében. Erre mutatnak az előzőkben felsorakoztatott adatok. Ilyen szerep Kodály gondolkozásában is meglelhető, közvetett módon. 1946-i egyik cikkéből ez sugárzik: „Senki sem hiszi, hogy a magyar Operaház eleget tett rendeltetésének, ha idegen remekműveket bármily tökéletesen közvetít. Egységes nemzet művészeti intézményeit saját szükségletei hozzák létre. Ha ez nem így van, ha csak felülről, vagy műveltségi látszat kedvéért tartják fenn, többnyire ártanak a nemzeti kultúra fejlődésének... Mikor a *Kékszakállú* 1917-ben, két évi hevertetés után felcsendült az Operaházban, nemhogy a közönség, még a falak sem rezonáltak rá. Világos lett: a falakat előbb ki kell bélelni a magyar nép hangjával, ha azt akarjuk, hogy a belőle lelkezett művek visszhangra találjanak bennük" (Opera. 1946. 1. sz.). Épület falainak a népihez hangolását említette Kodály. A zene hangzási jelenségeit úgy akarta érthetővé tenni, hogy az *építészet* jelenségeinek koordinátarendszerét iktatta közbe. Az új magyar zene mestere is valahogyan *az új magyar építészet* képzeletével gondolkozott: magyar zenéről. Történt pedig ez Lechner halála után 32, Lajtáé után pedig 25 évvel.

Azt is mondhatnánk: zene és építészet a századelőben a magyar művelődés komplementér rendszerei voltak. Kapcsolatukról eddig, az előadottakon kívül, még szinte semmit sem tudunk. A magyar művészettörténet ágazatai — építészettörténet, festészet és szobrászat története, valamint irodalomtörténet, de a zenetörténet sem kivétel — egymástól külön és függetlenül értékelnek. Senki földje alakult közöttük. Helyes-e ez, így? Aligha. A tudomány fejlődésében érthető fokozat, de nem mindenkorra szóló hatállyal.

Azok a problémák, amelyek nyomán — egy bizonyos szektorban — megmutatkoztak a Bartók képzeletét tápláló források, arra utalnak, hogy Bartók első budapesti időszakában, a körülötte s szeme láttára alakult különleges épített környezet nagy hatással volt reá.

Vámos Ferenc

1021

Alma a fiókban

Böngészgetek az évtizedek során felgyülemlett Bartók-jegyzeteimben és csüggedten állapítom meg, mennyi mindent nem sikerült még feldolgozni. Pedig szeretném elkerülni a kortárs lelkiismeretfurdalásának érzését. Serdülő fejjel kezdtem figyelni munkáját, felismerve benne a géniuszt. Hírverés — minden áron, ez volt a célom. Mind többször lenyomtatni a nevét. Minden alkalommal odaírni jelzőként a „világhírű" szót. A legkisebb eseményt is feljegyezni és közreadni róla, ezzel is népszerűsíteni. Megkönnyíteni a későbbi életrajzírók munkáját. Róla még életében leírt közleményeim száma — a kétsoros hírtől a hosszú cikkekig — megközelíti a másfél ezret. Szerény kis kötetemben *(Beszélgetések Bartók Bélával)* ennek csak egy töredéke jelent meg, mivel terjedelmét szűkre szabták, s a lektorok olyan adatokat hagytak ki belőle, amelyeket utólag fáradságos munkával külön-külön kell kutatni. Ezúttal két komplexust szeretnék felvázolni, Bartók Béla utazásának történetét a vonat indulásáig. Ugrását a bizonytalanságba — ahogy ő nevezte — és néhány kidolgozandó témakört.

*

Ezerkilencszáznegyvenöt szeptember 25-én a felszabadult Magyarország egyik napilapjának szerkesztőségében a külföldi híranyag jó részét rádió útján szereztük. A New York-i rádió esti magyar híradásában a következőt mondta: *„Aggódó szívvel jelentjük be, hogy Bartók Béla a világhírű zeneszerző súlyos beteg. Néhány héttel ezelőtt gyógyult meg súlyos betegségéből, és ismét kórházba kellett szállítani. Állapota válságos."* A közlés megrendítette a szerkesztőség tagjait, s a rövid kommen-

motívumot dolgozott fel. Gyűjtötte a textiliákat, fejfákat, faragásokat, mindenhonnan Magyarország területéről.

Visszatérve ezek után témánkhoz, újból magunk elé idézzük, hogy a Postatakarék felépülésekor Bartók éppen szabadult a Zeneakadémiáról. Amikor pedig a Kossuth-mauzóleum zsüridöntése történt, Bartók rövidesen hozzákezdett a *Kossuth-szimfóniá*hoz. Denijs Dille, a Bartók-művek időrendi jegyzékében az 1903. év mellé „(aug. 18.)" kiegészítést, Szöllősy András pedig az 1956-i *Válogatott írások*hoz mellékelt összeállításában „1903. március—aug. 18." meghatározást fűzte. Íme, építészet és zene kapcsolatainak körvonalai váltak láthatókká. Két korai Lajta Béla-mű az útbaigazítónk: a Bárd-üzlet berendezése (1900) és a Kossuth-mauzóleum terv (1902). Mindkettőn szembetűnőek a népművészeti vonatkozások. Mégpedig a Lechner-műveknél jelentkezettekhez képest fejlődött fokozatban. (Ujfalussy József új Bartók-kötete említi, hogy Bartók még 1902 nyarán mutatta be a *Kossuth-szimfónia* két tételét.)

Mindez a kapcsolatok láthatóvá tételének csak egyik oldala. Amikor ugyanis Lajta Béla 1905. május 15-én a Vakok házának (ma Nyomorék gyermekek otthona, Mexikói út) terveit megbízóinak bemutatta, s mikor a Malonyai-villa (Izsó utca) építéséhez ugyanekkor hozzákezdett, szinte ugyanebben az időben Bartók *Párizsból* (1905. aug. 15.) levelet írt Jurkovich Irmynek: „... egy vígasztal, hogy legalább eljutottam ebbe az istentelen isteni városba. Nem lehet leírni, látni kell, mennyi szép, mily szép dolgok vannak itt, a világ központjában. Micsoda ehhez képest Bécs, vagy Berlin! (*Budapesttől még sokat remélek*, eltekintve a pótolhatatlan régi műemlékek hiányától.)" (*Levelei.* 1. köt. 56. o. — Kiemelés tőlem — V. F.) Az előadottak ismeretében igen jelentős megnyilatkozás.

Amikor Bartók Párizsból, az ő hűvösen higgadt módján ugyan, mégis lelkendezik Budapest akkor még új épületeinek egyik rétegéért, ugyanakkor Charles Edouard Jeanneret, aki évtizedekkel később korunk európai építészetének legnagyobbja lesz, *Le Corbusier* választott néven, első olaszországi tanulmányútjáról, ugyanebben az időben, *Budapesten át utazott Bécsbe*, a Wiener Werkstätte bécsi mesteréhez, J. Hoffmannhoz. Ha ilyen kerülőutat tett meg, joggal tehető fel, hogy az akkor nagy hírű magyar építészet mestereivel találkozni, műveiket a helyszínen tanulmányozni: volt a célja. Lechner nagy művei ekkor már álltak (1905-ben), Lajta pedig építeni kezdte nagy műveit. Le Corbusier 1905-i budapesti útja nem lehetett véletlenség.

A felsorolt összehasonlító anyag nyomán oldható meg Bartók levélidézetének értelme. Nyilvánvaló ugyanis, hogy amikor Bartók ezt a levelét Párizsból hazaküldte, valamilyen elképzeléssel már nemcsak figyelte, hanem természetesen még otthon nyert tudása alapján, értékelte is a magyar építészet alakulását. A hazai építészetet *Párizsban* Bécs és Berlin tanulmányozott jelenségein át mérte, amikor utóbbiakról terhelően nyilatkozott. Kétirányú vetítést figyelhetünk meg Bartók e roppant érdekes mondatán: egyfelől — részben elismerően, részben terhelően — a Párizsban látottakat, másfelől „Bécs és Berlin" jelenségeit mérte, egyaránt Budapestéihez. Bécs és Berlin példáiról — amelyeknek említését elmulasztotta — írt lekicsinylő véleménye megenyhült, amikor „*Budapesttől* még sokat remélt", mégpedig Párizsban. Milyen alapon „remélt még sokat Budapesttől"? Nem lehet kétséges: Lechner és Lajta műveire gondolhatott Párizsban (Hiszen Kós Károly, Györgyi Dénes, Jánszky Béla, Zrumetzky Dezső, Mende Valér, meg Szivessy Tibor még műegyetemisták voltak ekkor).

Arra nézve pedig, hogy kifejezetten *építészetre* gondolt, amikor Párizsban, Béccsel kapcsolatosan, Berlinre hivatkozva és Budapest példájánál megenyhülve leírta: utóbbi várostól „még sokat remélt", meghatározását azzal „tájolta", hogy megjegyezte: „eltekintve a pótolhatatlan régi műemlékek hiányától". Ezzel vitathatatlanul rögzítette: *építészeti* művekre gondolt, amikor Budapestet említette. Ifj. Bartók Béla útján édesanyjához intézett kérdésemre Bartók felesége ezekután azt a meglepőnek alig számítható választ adta: *Bartók ismerte és nagyra becsülte Lechner Ödönt.* Az említett levélben Bartók Murillóról is emlékezett: képeinek „bűvös színharmóniája" úgy hatottak reá, mint „egy-egy varázsütés". „Ezt is azokhoz a ‚hatásokhoz' sorolom, amelyet éreztem pl. a Trisztán, Zarathustra előadásánál ... vagy amikor 3—4 évvel ezelőtt először pillantottam meg a bécsi Stephanskirchet" (i. h. 57. o.).

Az építészet mindig ott kísértett gondolkodásában-képzeletében. Fokozott hatással lehetett reá az az épülettípus, amelyet a századelő társadalmi, politikai áramlásai Magyarországon alakítottak ki. Ha künn járt, külországokban, a látott építészeti művek képét levelezőlapokon küldte haza, hozzátartozóinak, barátainak. Ha Budapesten valami újat látott, levelezőlap ment pl. Busitia Jánosnak, hogy megmutassa. Georgea Sbircea például említette egy Busitiához írt levelezőlapját, „a budapesti új állatkerti korzó látképével" (*Korunk.* 1961. 665. o.). E lap kelte: 1912. június 19. Az

tárból, amit akkor még hozzáfűztünk, kicsendült a hatása: *„Az egész ország lélekben ott áll Bartók Béla betegágya mellett és aggódva figyeli állapota jobbrafordulását."* A másnapi bemondás már a katasztrófáról szólt... Ilyen tragédiával végződött tehát, a bizonytalanságba való ugrás, a sok-sok tépelődés. (Ha valaki itthon marad, bár elutazhatna, azt mondják majd, hogy hallgatólagosan beleegyezik mindabba, ami itthon történik. De úgy is fel lehet fogni, ha bármilyen szerencsétlenség szakad az országra, mindenkinek a helyén kell maradnia...) Idegen megfogalmazásban Doráti Antal karmesteré a legtalálóbb: *„Nem tudok más embert elképzelni, akinek szakítása a hazájával akkora áldozatot jelentett volna, mint Bartóknak. Úgy nőtt a magyar földhöz, mint Tokaj szőlői. A hazától elszakadni számára, szinte az öngyilkossággal volt egyenlő."* De mi történt addig? Bartók helyzete itthon 1940-ben már tarthatatlan volt. Augusztus 9-én Dohnányi Ernő, a Zeneművészeti Főiskola főigazgatója levelet írt a II. kerületi tisztifőorvosi hivatalnak: *„Bartók Béla, az intézet rendes tanára, megrendült egészségi állapota folytán előállott szolgálatképtelensége miatt nyugdíjazását kérte. Felkérem a tisztiorvosi hivatalt, hogy szíveskedjék nevezett munkaképtelenségét megállapítani, és az erről szóló bizonyítványt, a Zeneművészeti Főiskolának megküldeni."* A rideg hivatalos levél sorai között olvasni lehet. Bartók alig néhány héttel azelőtt érkezett meg amerikai turnéjáról és nyugdíjazási kérelmét azért adta be, hogy semmi ne álljon újabb külföldi útja elébe. 1940. október 29-én kelt dr. Isoz Kálmán akkori zeneakadémiai főtitkár Bartókhoz intézett levele: *„Szerencsém van értesíteni Méltóságodat, hogy a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr folyó hó 25-én 17 922/1940. elnöki szám alatt kelt rendeletével 1940. évi november 1-től kezdődően saját kérelmére ideiglenes nyugállományba helyezte. A főigazgató helyett dr. Isoz Kálmán".* Időközben Bartók a külügyminisztériumba is beadott egy kérvényt: *„Kegyelmes uram. Engedje meg, hogy ügyemben személyesen forduljak excellenciádhoz. Az idén tavasszal Amerikában voltam 2 hónapos túrnén (részben hangversenyeztem, részben előadásokat tartottam). Ennek eredményeként most novemberre a feleségemmel együtt többhónapos szerződést kaptunk kétzongorás és szólóhangversenyekre. Október 10-én kellene Budapestről elutaznunk és most már mindennel rendben volnánk (útlevél, kiutazási engedély, határátlépési igazolvány) csak az olasz vízum hiányzik. Lisszabonon keresztül szándékozunk utazni és az idő nagyon sürget. Az itteni olasz követségen azt az információt kaptam, hogy a vízum procedúra igen hosszadalmas, azonban a római magyar követség közbenjárására talán gyorsabban intéznék el az ügyet. Szeptember 9-én adtam be vízumigénylésemet a budapesti olasz követségnél, ahol azt mondták, hogy legalább 4 hétig tart, míg megjön a válasz, abban az esetben, ha egyáltalában megadják. Kérésem tehát arra irányulna, lenne szíves a segítségemre lenni abban, nehogy elkéssem első hangversenyemet, ami úgy anyagilag, mint a jövő szempontjából nagyon kedvezőtlen lenne számomra."* Milyen lelkiállapotban volt ebben az időben Bartók Béla? Két apró megfigyelés segítsen megvilágítani. Az egyik Dutka Ákosé, a költőé. Ő mondta el nekem, hogy abban az időben egy délelőtt együtt utazott Bartók Bélával az 5-ös jelzésű autóbuszon. Távol ültek egymástól, Bartók nem ismerte meg Dutkát, s gondolataiba merült. Egyszerre csak kabátja belső zsebébe nyúlt, kivette belőle az útlevelét. Nézegette, aztán — megsimogatta és visszahelyezte a zsebébe. A másik megfigyelés attól az asszonytól való, aki Bartókék Csalán utcai házában, mint bejárónő dolgozott, s főzött is. Valahányszor csirkét vágott, a vért egy csészébe kellett felfogni. Bartók a friss csirkevért elfogyasztotta: „Ez erősít, s nekem mostanában nagyon erősnek kell lennem". Utazás előtt gondot okozott Bartók Béla számára fia ellátása. A kultuszminiszterhez intézett beadványában olvasható: *„Miután szerződéses kötelezettségeimet az Északamerikai Egyesült Államokban nem tudom olyan hamar lebonyolítani, hogy elutazásomtól számított három hónapon belül újból itthon lehessek, ami művészi munkámon kívül a mostani nehézkes utazási lehetőségekben is leli magyarázatát, kérem Nagyméltóságodat, hogy nyugdíjamat teljes egészében visszaérkeztemig itthon*

hagyott családom eltartására továbbra is kiutalni szíveskedjenek." A Csalán utcában csomagoltak. Szanaszéjjel volt minden. Bőröndök, ládák, kották. Perlaky Imre, a Zeneművészeti Főiskola hivatalsegéde levelet kézbesített a számára. „El tetszik utazni"? — kérdezte a régi „altiszt", aki már Mihalovich Ödön igazgatása idején került a posztjára. „El, Perlaky — felelte Bartók. — Utazom Amerikába. „A kezét nyújtotta, hosszan a szemébe nézett és így búcsúzott: „Jó egészséget, kedves Perlaky..." Igen a kéziratok... Óriási szerencse, hogy Bartók az idők során s főképpen ezen az utolsó amerikai útján magával vihette és biztonságba tudta helyezni valamennyi műve kéziratát. Ezeknek a sorsa a háború alatt bizonytalannak látszott, esetleg megsemmisültek volna, mint ahogy eltűnt Beethoven IX. szimfóniájának kézirata is, Németországban. Meg kell azonban jegyezni, hogy sok olyan értékes kéziratnak a sorsáról nincs adat, amelyeket Bartók nem tudott magával vinni. Mennyi levél, mennyi lényeges, életrajza szempontjából döntő iratnak veszett nyoma. Példa: Szabó Dezső egykori titkára 1945-ben elmondta, hogy még 1938-ban átadta az író megbízásából Bartók Bélának Szabó Dezső *A magyarság útja* című 2500 oldalas kéziratát. Szabó Dezső rá is írta a kézirat első lapjára, hogy Bartók az egyetlen ember, akire rábízza élete főművét... Egyetlen kérése van: a kéziratot Bartók csak az ő halála után publikálhatja. Egy másik példa. André Jolivet, a franciák kiváló zeneszerzője nemrégiben elmondotta nekem, hogy első kompozíciója egy zongoraszonáta volt, amelyet Bartók Bélának ajánlott. Bartók elfogadta a dedikált kéziratot és barátságba fogadta az akkor még fiatal muzsikust. A kottát a másolatból nyomtatták ki. Az eredetinek sorsáról nem tud senki. Bartók a csomagolás, útikészülődés közepette is szakított magának időt a nyilvánosság tájékoztatására. Fogadta a *Magyar Nemzet* munkatársát, s elmondta terveit. Az utolsó nyilatkozat — amit válogatott írásainak kötete nem vesz figyelembe — nem több, mint az alábbi néhány mondat. Szűkszavú, mint amilyen Bartók általában volt: *„Tizenegyedikén, vagy tizenkettedikén, pénteken, vagy szombaton indulok feleségemmel és előreláthatólag három hónapig maradunk Amerikában. A műsort még nem állítottuk össze véglegesen, sőt még az sem egészen biztos, mely városokban lépünk fel, hiszen állandóan újabb és újabb ajánlatokat kapunk, melyeket el is fogadunk. A magyar zene ügyét szeretnénk szolgálni ezzel az úttal."* Az út Jugoszlávián, Olaszországon, Svájcon, Franciaországon, Spanyolországon át vezetett Lisszabonig, ott hajóztak be és október 29-én szálltak partra New Yorkban. Mit érezhetett Bartók Béla az olasz átutazás idején? Hiszen 1937. május 24-én ő maga írta le: *a fasiszta Olaszország elleni gyűlölete az utóbbi időben abnormálisra nőtt és egyszerűen nem tudja magát rászánni, hogy abba az országba betegye a lábát...*

*

Húsz évvel ezelőtt, 1945. szeptember 28-án temették Bartókot. Dr. Szirmai Albert zeneszerző, valamikor osztálytársa a Zeneakadémián Koessler Jánosnál, így látta: *„Forró, nyárutói nap New Yorkban. Délután 2 óra. A Lexington Avanue-n sűrű a forgalom. A vörös és zöld jelzőlámpák egyhangú pontossággal váltják egymást. És az 52-ik utca sarkán emberek és gépkocsik keresztezik az útvonalat, mely olyan zajos, mint máskor, semmi különös nem látható. Minden úgy van itt, mint bármelyik hétköznap a Lexington Avenue-n. És mégis más nap, fájdalmasan más nap ez. Az 52-ik utca sarkán az első emeleten egy temetkezési vállalat szertartási termében, virágokkal körülvett koporsóban egy nagy ember nyugszik. Zseni, egy távoli nemzet fia: Bartók Béla. Néhány ember a terem padsoraiban, Bartók igen szűk baráti köre, néhány amerikai muzsikus is, nem éppen a híresek sorából. A nagy New York-i zenei társadalomból a nagy nevek viselői közül nem jelent meg senki. Angol nyelven búcsúztatják. A magyar nép egyik legnagyobb büszkeségének koporsója előtt egyetlen magyar szó sem hangzik el. Így folyt le Bartók temetése New Yorkban. Mikor az utcára értem, fájdalommal láttam, hogy itt most a világ egyik legkimagaslóbb zeneművészét viszik utolsó útjára..."* Két évtized távlatá-

sabban látnak napvilágot itthon is, külföldön is a Bartók-könyvek. egyike Everett Helm svájci íróé, akinek Bartók monográfiája (Ro- lag, Hamburg), főképpen a zeneszerző svájci idejét tárgyalja, alapos al igyekezve kibontani minden szálat, mely Bartókot Svájccal és ottani ba- l kötötte össze. Mint minden részletmunka, tulajdonképpen ez is a magyar tókra várt volna. Everett Helm az antifasiszta Bartók politikai arculatát is mzi. Az olasz fasizmus, majd hitlerfasizmus iránti gyűlöletét a kezdettől tár- yalja, minden mozzanatát levelezéséből, szóbeli megnyilatkozásaiból igyekezve összeállítani. Könyvéből kitetszik, hogy a nagy művész égő gyűlölete minden kompromisszumot kizárt a fasizmus bármilyen megnyilvánulásával szemben. A legkisebb jelenségére felfigyelt s ellene fordult. De mélyebb gyökereit nem tárja fel. Hivatkozik Bartók művészetének korabeli sajtóvisszhangjára, hírlapi nyilatkozataira, így a bázeli *Nationalzeitung*ban megjelent írására a *Szonáta két zongorára és ütőhangszerekre* írt művéről. Vajon mikor kerülhet sor arra, hogy a Bartók Béláról még életében írt valamennyi nagyobb német, francia, angol, olasz, spanyol, svéd norvég és holland kritikákat és ismertetőket, nyilatkozatait összegyűjthessék? Mutatóba néhány: 1929 márciusában a *Daily Telegraph* hosszabb beszélgetést ad közre a magyar mesterrel. Bartók magyarázatot ad stílusának legújabb fejlődéséről és kijelenti, hogy újabban a régi olasz mesterek férfias lendületű stílusa nagy vonzóerőt gyakorol rá. Művészetében nem szereti magát elméletekhez kötni és nála úgyszólván minden „magától jött". Sajnálatának ad kifejezést, hogy Angliában még mindig nem méltányolják eléggé Liszt zenéjének maradandó értékeit. 1933-ben F. Whitaker angol esztétikus a *Radio Times*ben „A modern zene legeredetibb szelleme" című tanulmányában Bartókot Beethoven mellé helyezi, mint olyan kivételes zsenit, akinek nagyságát a kor fel sem tudja mérni.

*

Csak néhányat szeretnék megjelölni a témakörből, amelyek feltárásra várnak. Tudja-e a mai közönség, ki volt Fodor Izsó operaházi muzsikus, Bartók hangversenyeinek rendezője? Vagy Biró Imre impresszárió, akiben a zeneszerző határtalanul megbízott? Kik voltak Bartók életében a külföldi impresszáriók? Milyen levelezést folytatott Miss Peoples-szel, a Mondsee-i nyári zeneiskola igazgatójával? Milyen adatok találhatók a Jogvédő Hivatal elődjének: a Magyar Zeneszerzők Szövegírók és Zeneműkiadók Szövetkezete üzleti könyveiben Bartókról. Amikor a szövetkezet megszűnt, a köteteket — ez volt a határozat — a pincében raktározták el. Több évtizedes szerzői kapcsolata dolgozható fel. Kinek volt módja végignézni az adóhivatal, a telekkönyvi hivatal (és ne legyen tiszteletlenség, hiszen az említett svájci új könyv is utal rá) házassága felbontásának törvényszéki aktáit? Első pillanatban mosolygásra késztethetik az olvasót e kérdések, de gondoljunk arra, hogy az adatok értékének megállapítása nem reánk, hanem az utókorra tartozik. Ebben az esetben minden lényeges. Rengeteg dokumentum maradt Reiner Frigyesnél, az elhunyt karmesternél, illetve családjánál. A kortársak közül sem kérdeztük ki valamennyit, a még élőket... Herman Lipót festőművész, Bartók földije (Nagyszentmiklóson született) egyetlen históriára emlékezett. Csak mostanában mondta el, mert senki sem kérdezte tőle, hogy ismerte-e Bartókot. És ezzel a kis történettel is arra emlékeztetném, akiket illet: sürgősen jegyezzenek fel mindent. Amit lehet és amíg lehet.

„Bartók három évvel volt idősebb, mint én — így Herman Lipót. — A falu másik végén laktak a mezőgazdasági iskolában. Amikor édesapja meghalt, az árván maradt kis Bartók édesanyjával Nagyszőllősre került. A jómódú nagyszentmiklósiak nemigen segítettek az özvegynek. Évek múlva megbánták — elhatározták, hogy segítenek a már Pestre került és tehetség hírében álló fiatal muzsikuson. Küldöttséget választottak. A háromtagú bizottság felutazott a fővárosba, hogy felkeresse Bartókot. *„Azért jöttünk* — mondták neki —, *hogy megkérdezzük, szüksége van-e vala-*

mire? Szívesen összeadunk Önnek, mint falunkbelinek némi Bartók végignézett a három nagyszentmiklósi vendégen, majd kinyitotta fiókját. Tele volt piros almával: *„Látják uraim? Amíg van gyümölcsöm lem mindig lesz is, köszönöm szíves segítségüket, nem reflektálok rá..."*

Kristóf Károly

Mítosz nélkül

— Jegyzetek Újfalussy József Bartók-könyvéről —

A filológia és a faktológia — ez esetben a zenetörténetet és a zene-elméletet kutató tudomány — áldozatkész és minuciózusan pontos munkája nyomán Bartók-ismereteink hallatlanul felszaporodtak: a róla szóló cikkek, tanulmányok, valamint részletmonográfiák immár jelentős könyvtárt töltenek meg. És mégis: a magyar zenetörténet-írás mindmáig adósunk maradt „a" Bartók-könyvvel. Mintha valami szorongó félelem bénította volna Bartók-kutatóink kezét — félelem az összefoglalástól, félelem attól, hogy az idő közben lankadatlan buzgalommal tovább folytatott kutatások fényében a Bartókról rajzolt minden művészportré már eleve átértékelésre ítéltetett... És így sorolhatnánk még hosszasan az okokat, melyek késleltették, sőt, már-már úgy látszott lehetetlenné tették a Bartók-könyv megírásának puszta gondolatát is.

E felfogás hovatovább tarthatatlanná vált. A meg nem fogott, meg nem rögzített Bartók-kép a maga láthatatlan jelenvalóságában valami egészen különös önfejlődésbe kezdett, amely természetesen egy, a bartóki zenétől független szférában zajlott le. Mert a zene változandósága egészen más törvényeknek engedelmeskedik, sokkalta szigorúbb törvényeknek, melyek hatása szélesebb, átfogóbb és mindenek-előtt teljesebb... A mű — ha igazán Mű — többnyire az alkotójánál is nagyobb.

És mégis: ez az elvont magaslatokba emelt, minden realitástól megfosztott egyéniség, ez a fétissé emelt fogalom, a műtől elszakítva a mű ellen fordult. Mintha csak az évezredes mítosz éledt volna újjá, amely szerint „megnevezni annyit tesz, mint birtokba venni" — e név: Bartók, „jón és rosszon túl" fedőszerve lett jónak és rossznak, hűvösnek és langyosnak, zászlaja lett olyanoknak is, akik muzsikáját sohasem ismerték, mégkevésbé értették, s kik általában a zenét, ha éppenséggel nem is gyűlölik — de sohasem hallgatják. Voltak idők, amikor Bartók muzsikája majdhogynem a gyermek sorsára jutott, kinek örökbefogadása körül vad viharok dúlnak, s a felkorbácsolt szenvedélyek örvényében elfelejtenek enni adni neki. Éhenhal. Ügyet sem vetnek rá. A vita tovább folyik.

Mindezt persze könnyű dolog lenne elintézni azzal, hogy „mit sem változtat Bartók művészetének lényegén". *Az axióma mindig egyszerű — a dolog mindig bonyolult:* ezt az egyetlen axiómát szabad csak elfogadnunk. A többi nem egyéb vulgarizálásnál.

A bartóki életmű egyébként valóban mindent túlélt, a reá és köréje rakódott mítoszokkal együtt, vagy azok ellenére. De félő, hogy valóságos lételemébe, a társadalmi tudatba való visszatérését nehezítette meg azok egyike-másika, félő, hogy talán éppen az igazak közül riasztott el néhányat, s éppen olyanokat vonzott e művészet köré, akik rossz hélyről jött indulatokkal szerették Bartókot.

Mindebből világos tehát, hogy halaszthatatlan szükséglet hívta életre Újfalussy József Bartók-könyvét, a magyar Bartók-literatúra első, összefoglaló alkotását.

Szándékosan használtuk az „alkotás"-kifejezést: az író valóban az alkotás feladatát vállalta és teljesítette könyvével. Megalkotta az első részletesen kidolgozott Bartók-portrét.

— **Leleplezték Lechner Ödön szobrát.** Pénteken *leplezték le Lechner Ödönnek, a magyar nemzeti építőművészet úttörőjének szobrát* a Liszt Ferenc téren, a Jókai-szoborral szemben. Az ünnepségen a miniszterelnökséget báró *Kazy* Károly, a kultuszminisztériumot ifj. báró *Wlassics* Gyula és *Haász* Aladár, a fővárost *Liber* Endre, a Művészeti és Irodalmi Tanácsot *Tihamér* Lajos képviselte. Az ünnepi beszédet *Jánszky* Béla építész mondotta. Lechner Ödönről, a magyaros építőművészet apostoláról beszélt, felsorolta műveit: az Iparművészeti Múzeumot, a Földtani Intézetet, a Postatakarékpénztárt, a kőbányai templomot, a szegedi, kecskeméti városházát, a MÁV nyugdíjintézetét. A főváros nevében *Liber alpolgármester vette át a szobrot.* Méltatta Lechner Ödön munkásságának értékét. *Berzenczey* Domonkos Szeged nevében, Kecskemét nevében *Nyul-Tóth Pál koszorúzta meg a szobrot. Majorossy* Gyula, *Sidló* Ferenc, *Györki* Dénes, *Glatz* Oszkár, *Szablya* János, *Szentgyörgyvári Gyenes* László, *Ligeti* Pál, *Báthory* István, *Gyenes* Lajos, *Lázár* Béla, *Vidor* Emil és *Kende* Ferenc helyeztek el még koszorút a leleplezett szobor talapzatára.

— **Eltemették Pavlik Ferencet.** Pénteken temették el *Pavlik* Ferenc királyi tanácsost, nyugalmazott rendőrfőfelügyelőt. A temetésre kivonult a rendőrségi zenekarral együtt *Mihályfi* Lajos főfelügyelő vezetésével egy rendőrdíszszázlóalj. Megjelent *Török* János rendőrfőparancsnok és *Sárossy* Gyula, a vidéki főkapitányság központi parancsnoka. Az egyházi szertartást *Tötössy* Miklós plébános végezte, majd *Usetty* Béla mondott búcsúztatót, amelyben méltatta a kitűnő rendőrtiszt, az áldozatkész hazafi munkásságát. A beszéd után a gyászmenet elindult Pavlik Ferenc hősi halált halt fiának sírjához s itt helyezték örök nyugalomra holttestét.

— **Parlamenti összefogásról beszéltek a kisgazdapárt ócsényi gyűlésén.** *Dulin* Jenő kisgazdapárti képviselő csütörtökön Ócsényben mondott beszámolót. Az ülésen felszólalt báró *Berg* Miksa is, aki hivatkozva a parlamentben *a legutóbbi napokban észlelhető nyugodt légkörre,* hangoztatta, hogy a mai súlyos helyzetben *az országnak szüksége van nyugalomra,* s a fontos kérdések megoldása érdekében lehetséges az összes agrárérzelmű politikusok együttműködése.

— **Világnézet-igazgatót kapott a kormánypárt.** A nemzeti egység pártjában érdekes újításokat léptettek életbe. *Marton* Béla mellé helyettes főtitkárt állítottak *Csicseri Rónay* István, a viharsarok ismert tagja személyében. *Béldi* Bélát a Nep újonnan szervezett parlamenti osztályának élére állították. *Béldinek* az a feladata, hogy »*bizonyos egységes világnézeti szellemet vigyen a parlamenti felszólalásokba*«. A Nepben ugyanis az a kívánság merült fel, hogy miután a párt *világnézeti harcot* folytat, a világnézeti elveknek ezután jobban ki kell domborodniok a képviselőházi beszédekben, mint eddig.

— **Halálra gázolt egy vigyázatlan kisfiút egy Beszkár-teherautó Pestszentlőrincen.** Pénteken délután Pestszentlőrincen, a Csillag uccában homokot rakott le a Beszkár B. G. 003. számú teherautója. A munkát nagy gyermeksereg nézte végig. Amikor az autó elindult, *Lukács* Ferenc 5 éves kisfiú felkapaszkodott az autó sárhányójára, lebukott és a kerekek alá került. Mire a mentők kiérkeztek, *már csak halálát konstatálhatták.* Koponyaalapi törést szenvedett. *Sipos* Bélát, az autó 41 éves sofőrjét *előállították* a kispesti rendőrkapitányságra.

— **A Frontharcos Szövetség hírei.** Nagyszabású ünnepség keretében avatta fel zászlóját *az Országos Frontharcos Szövetség nagykátai főcsoportja.* Az ünnepélyt *Paxy* Kornél ny. ezredes főcsoportelnök üdvözlő beszéde vezette be, majd *József* királyi herceg mondotta el avató beszédét. *Engelbach* Alajos ny. ezredes a *Frontharcos Szövetség Országos Elnöksége* képviseletében a frontharcosok nemzeti és társadalmi jelentőségű mozgalmáról beszélt, majd a zászlószögek beverése következett. Az ünnepséget a kivonult alakulatok díszmenete zárta be, majd bajtársi díszebéd következett, melyen az említetteken kívül résztvett gróf *Keglevich* Gábor, *Matolcsi* Mátyás országgyűlési képviselő. — Ugyancsak ünnepélyes külsőségek között tartotta meg alakuló közgyűlését a *Frontharcos Szövetség tiszaföldvári csoportja.* A *Szövetség Országos Elnöksége* képviseletében *Kertész* Elemér székesfővárosi törvényhatósági bizottsági tag, országos ügyvezető alelnök vett részt az ünnepségen. Elnök lett dr. vitéz *Bobory* György országgyűlési képviselő, társelnök dr. *Ruttkay* Elemér, alelnökök vitéz *Fehér* Miklós és dr. *Kuthy* Elek. — Csütörtökön tartotta a *Frontharcos Szövetség* bonyhádi csoportja völgységi járási főcsoporttá alakuló közgyűlését, melyen *Walter Terényi* Jenő ny. alezredes jelent meg az *Országos Elnökség* képviseletében. A közgyűlésen tiszteletbeli elnökké választották *Emele* Károly ny. ezredest, dr. *Nemes* József királyi közjegyzőt, dr. *Kurcz* István főszolgabírót, vitéz *Hargitay* Károly főjegyzőt és *Stockinger* János ny. csendőrőrnagyot. Elnök lett vitéz *Zerinváry* János, társelnök *Bukovszky* János, alelnök jákfai *Gömbös* Miklós és *Gláser* Gyula. — A *Frontharcos Szövetség* budapesti II. kerületi főcsoportja közgyűlést tartott.

— **Orvosi hír.** Dr. *Laczkó* László bőrorvos, poliklinikai asszisztens, az Ujságírók Szanatórium Egyesületének szakorvosa rendelőjét VIII., Népszínház u. 47. sz. alól VIII., József körút 2. sz. alá helyezte át.

— **Beküldött hírek.** *Szombat. Előadások.* A Jogászegyletben dr. *Kuncz* Ödön: A magyar jogfejlődés általános jellemzése. Szemere u. 10. 6. — *Különféle.* A *Vajda János Társaságban* előadóest exotikus és primitív népek mágikus és szerelmi költészetéből. Andrássy út 23. ¾8. — A *Szegedi Állatbarátok Körének* alapszabályait a belügyminisztérium jóváhagyta és az egyesület megkezdi munkáját.

42 éve a világot uraló eredeti angol **The Champion kerékpárokat** 20 P, saját készítésű kitünő **Royal Star kerékpárokat** havi 16 pengős részletre, **kerékpáralkatrészeket** bármely gyártmányú kerékpárhoz **nagybani gyári árban.** Külsőgumi 3.90 P, belső 1.20 P, pedálok 2.20 P, sárvédők párja 1.20 P-től. **Lang Jakab és fia,** kerékpár- és guminagykereskedők **Budapest, VIII., József körút 41.** — Képes árjegyzék ingyen.

— **Aradi Zsolt három előadása Olaszországban.** Nagyjelentőségű előadássorozatot tartott a legutóbbi héten Milánóban, Firenzében és Bolognában *Aradi* Zsolt, a fiatal közíró, *a középeurópai helyzetről és a középeurópai katolicizmus legújabb mozgalmairól.* Az előadássorozat Milánóban a katolikus egyetemen kezdődött, ahová P. *Gemelli,* az egyetem alapítója és rektora, a magyarok régi barátja hívta meg. A második előadás a firenzei Circolo Fascistaban volt; itt is nagyszámú és előkelő közönség hallgatta a fejtegetéseket. Bevezető beszédet Piero *Bargelini* olasz író tartott. Bolognában a város legelső közművelődési egyesülete, a Circolo di Cultura volt az előadás rendezője. Itt G. *Osti* egyetemi tanár tartotta a bevezetőt, külön kiemelve, milyen *hálával tartozik Olaszország a magyaroknak, hogy nehéz időben melléje álltak.* Mind a három előadást vita követte és a sajtó is megemlékezett róla. *Aradi* Zsolt előadásaiban részletes képet adott Közép-Európa földrajzi, népi, kulturális és vallási helyzetéről, vázolta a magyarság hivatását a környező népek között, a katolicizmus szerepét a Dunavölgy stabilizálásában és Olaszország fontos misszióját nemcsak a magyarság, hanem az egész Dunavölgy érdekében. Az előadásokat vita követte. Aradi Zsolt ezeket az előadásait Olaszország más városaiban is meg fogja tartani.

— **Szörtsey József rágalmazási pere gróf Somssich Antal és Kovács Béla ellen.** *Szörtsey* József, a TESz ügyvezető igazgatója rágalmazás címén feljelentést tett *Kovács* Béla tisztviselő és gróf *Somssich* Antal volt országgyűlési képviselő ellen. *Kovács* ugyanis a grófhoz levelet intézett, amelyben azt állította, hogy *Szörtsey ellen Marosvásárhelyen bűnvádi eljárás indult meg és Szörtsey jogtalanul főhadnagyi uniformist viselt. Somssich* a levelet átadta a miniszterelnöknek. A járásbíróság széleskörű bizonyítási eljárás után *Kovácsot háromhónapi fogházra ítélte, Somssichot ötszáz pengő pénzbírsággal sujtotta,* de a büntetés végrehajtását nála felfüggesztette. Fellebbezés folytán az ügy a büntetőtörvényszék *Mann*-tanácsa elé került, ahol *Kovács* védője, dr. *Györki* Imre a járásbíróság által elutasított bizonyítási eljárás felvételét kérte, míg *Somssich* védője: dr. *Hajós* Kálmán a miniszterelnök kihallgatását indítványozta. *Zimmermann* Lajos, *Szörtsey* védője, ellenezte a *Györki* által indítványozott bizonyítás elrendelését, mert ez nem tartozik az ügyhöz. A törvényszék a tárgyalást elnapolta és legközelebb dönt a bizonyítási indítványok felett.

— **Rekviem az izraelita siketnémák és a vakok intézete alapítóinak és elhúnyt jótevőinek emlékére.** Szerda délelőtt a *Hősök Templomában* gyászistentiszteletet tartottak a két jótékony intézmény alapítóinak, *Fochs* Antalnak és lovag *Wechselmann* Ignác és neje *Neuschloss* Zsófiának, valamint az intézet elhúnyt jótevőinek emlékére. Az istenisztelet en többek között megjelent *Stern* Samu, a hitközség és az országos iroda elnöke, az elhúnytak családja nevében *Kaszab* Aladárné, *Kaszab* Zoltán, *Bamberger* Mihályné, *Detre* Vilmosné, *Bamberger* Andor, továbbá a hitközség képviseletében *Frey* Kálmán kormányfőtanácsos, dr. *Rosenák* Miksa egészségügyi főtanácsos, dr. *Hajdu* Miklós elöljárók, továbbá *Eppler* Sándor főtitkár, dr. *Csergő* Hugó főjegyző és *Gelber* Lázár főtanácsos. A pesti rabbiság nevében dr. *Hevesi* Simon vezető főrabbi és dr. *Hevesi* Ferenc főrabbi. Az intézet képviseletében dr. *Deutsch* Ernő elnök, *Tolnai* Béla ny. igazgató, *Kanizsai* Dezső igazgató. A hölgybizottság részéről dr. *Gold* Simonné alelnöknő, *Havas* Miksáné, dr. *Friedmann* Ignácné társelnöknő, *Lajta* Henrikné alelnöknő és dr. *Béla* Pálné. Dr. *Grossmann* Zsigmond főrabbi méltatta a jótevőket, megemlékezett az intézet céljairól, *Ábrahámsohn* Manó főkántor éneke után *egy siketnéma gyermek értelmes, hangos szóval elmondott imájával* végződött az ünnepély.

— **Orvosok pünkösdi kirándulása** A Budapesti Orvosok Turista Egyesülete igen kedvezményes feltételek mellett rendez társaskirándulást a pünkösdi ünnepek alatt Balatonlellére (Fabinyi penzió) és a Mecsekbe. Jelentkezni lehet szombatig az UTRAS utazási irodánál, V., Erzsébet tér 9—10. Telefón: 80—5—90.

MA jelenik meg a
SÁRGA RÁDIÓ
A
MAGYARORSZÁG
INGYEN MELLEKLETE
Kritizál, irányít, hangot ad a közönségnek, beszámol az eseményekről, tervekről és rajzostechnikai cikkeket nyujt a amatőröknek és laikusoknak
Szereposztásos magyar műsor és a bemondók beosztása.
Részletes és egyetlen órabeosztásos külföldi műsor!

— **Harapófogóval agyonverte gazdája 14 éves leányát egy 17 éves mindeneslegény.** Csütörtökön reggel a Kecskemét melletti Telpálya pusztán B. Pál 17 éves mindenesfiú *meggyilkolta gazdájának, Sándor* Ferenc 25 holdas kisgazdának, *14 éves Mária nevű leányát.* A fiatalkorú gyilkost a csendőrök Kecskeméten fogták el, ahová a gyilkosság után szökött. Sándor Ferenc egy évvel ezelőtt magához fogadta B. Pált, akit családtagként tartott magánál. Áldozócsütörtökön Sándor Ferenc és felesége Kecskemétre templomba ment. Amikor visszajöttek, a lakásban holtan találták Mária leányukat. Ruhája szét volt szaggatva, mellette *véres harapófogó* hevert, amellyel a tettes a leány fejét összeroncsolta. Az anya eszméletlenül esett össze leánya holtteste mellett. Az apa azonnal értesítette a csendőröket, akik megállapították, hogy B. Pál ruhát váltott és eltűnt a tanyáról. A hátrahagyott ruha merő vér volt. Azonnal megindították a nyomozást és csakhamar *elfogták a fiút, aki bevallotta szörnyű tettét.* Elmondotta, hogy amikor gazdái elmentek, előbb játszani, majd erőszakoskodni és birkózni kezdett a leánnyal. A leány megfenyegette, hogy mindent elmond szüleinek. Ettől nagyon megijedt, berohant a kamrába, felkapta a harapófogót, azzal visszarohant a lakásba és többizben fejbeütötte a leányt, aki hiába könyörgött kegyelemért. Amikor látta, hogy a leány eszméletlenül esik össze, megszökött. A gyilkos legényt letartóztatták.

— **Sajtóper a férfivá operált nő miatt.** *Szalay* János hírlapíró egy napilapban cikket írt, »*Hogyan lett Kun Jolánból Kun József*« címen, amelyben megírta, hogy a debreceni klinikának nagy orvosi szenzációja van. A harminchétéves *Kun* Jolán *Kun* Józsefként távozott, mert *Hültl Tivadar professzor a leányt férfivá operálta.* Megírta azt is, hogy két évvel ezelőtt *Kun* Jolánba beleszeretett egy leány és így határozta el, hogy férfivá operáltatja magát. A cikk miatt *Kun* Jolán sajtórágalmazási pert indított a hírlapíró ellen, akitől *tizezer pengő kártérítést is követelt.* A hírlapíró kérte a valóság elrendelését, a bíróság azonban ennek nem adott helyt és *Szalay* Jánost 150 pengő pénzbüntetésre ítélte azzal az indokolással, hogy a *cikkben foglaltak megszégyenítőek.* Az ítélet nem jogerős.

— **Mellbelőtte magát egy kereskedősegéd.** Péntek délben a Dísz tér 15. számú házban a Köztisztviselők Fogyasztási Szövetkezetének 8. számú árudájában *mellbelőtte magát Ambrus* László 20 éves kereskedősegéd. A fiatalember néhánypengős árut blokk nélkül adott el, felelősségre vonták, ez keserítette el annyira, hogy öngyilkos akart lenni. A mentők súlyos állapotban az Uj Szent Jánoskórházba szállították, megállapították, hogy *a golyó a szív alatt hatolt be a testbe.* Az orvosok remélik, hogy sikerül megmenteni az életúnt kereskedősegédet.

— **Farkas Ignác főorvos előadása a zágrábi klinikán.** A zágrábi orvosegyesület meghívására a zágrábi sebészeti klinikán e hó 20-ikán dr. *Farkas* Ignác kórházi főorvos előadást tartott az idült hólyagmegbetegedések (prostata hypertrophia) újabb gyógykezelési módjairól. Előadásában több mint száz eset kapcsán statisztikai adatokkal és képekkel illusztráltan igazolta, hogy az új eljárással a legmagasabb korban és a betegség legelőrehaladottabb stádiumában is, — amikor a régi eljárás szerint a beavatkozás életveszélyes volt, — minden veszély nélkül, aránylag rövid idő alatt gyógyulást lehet elérni. A nagy számban megjelent előkelő orvoshallgatóság az előadást nagy tetszéssel fogadta.

— **Súlyosan megsebesített három cserkészt a dinamitpatrón.** *Pilisborosjenőről* jelentik: *Klein* Károly kilenc éves, *Blonszky* Pál kilencéves és *Balázs* László tízéves újpesti cserkészfiúk csütörtökön Pilisborosjenő határában, a kőbánya közelében egy dinamitpatrónt kővel fel akartak törni. A dinamit *felrobbant.* Klein Károlynak *jobbszemét vágta ki* és arcát roncsolta össze, Blonszky Pálnak jobblába *és csipőcsontja roncsolódott szét,* Balázs László arcán és jobbtérdén szenvedett súlyos sérülést. Mindhármukat kórházba szállították.

— **Izr. istentiszteletek.** Sevuosz ünnepi istentiszteletek a pesti izr. hitközség templomaiban: Május 26-án, kedden Sevuosz első előeste az összes t. ½8-kor; szerdán, Sevuosz első nap reggelén a Csáky uccai t. ½7-kor, a dohányuccai és a nagyfuvarosuccai t. ¾7-kor, a többi t. 7-kor; délelőtt a dohányuccai t. ½10-kor, a Csáky uccai és a nagyfuvarosuccai t. 10-kor, a többi t. 9-kor; délután a dohányuccai t. nincs, a Csáky uccai és a pávauccai t. ½8-kor, a többi t. 5-kor; szerdán Sevuosz második nap előeste a dohányuccai t. ½8-kor, a Csáky uccai, pávauccai és nagyfuvarosuccai t. 8-kor, a többi t. ½8-kor; csütörtökön, Sevuosz második napján reggel a Csáky uccai t. 6-kor, a pávauccai és a nagyfuvarosuccai t. ½7-kor, a többi t. ¾7kor; délelőtt a dohányuccai és a Csáky uccai t. ½10-kor, a nagyfuvarosuccai t. 10-kor, a többi t. 9-kor; déli csak a dohányuccai és Csáky uccai t. (hazkara) 12-kor, illetve ½12-kor; délután a dohányuccai t. ½8-kor, a Csáky uccai és pávauccai t. ¾8-kor, a többi t. 5-kor. Ünnep vége ¾9 órakor. — Sevuosz ünnepe után: Péntek este a dohányuccai t. ¾7-kor, a többi t. 7-kor; szombat reggel az arénaúti, Bethlen téri és Csáky uccai t. ½7-kor, a Hősök t. és a pávauccai t. ¾7-kor, a többi t. 7-kor; délelőtt a Rombach uccai, pávauccai és a zuglói t. 9-kor, a dohányuccai t. ½10-kor, a többi t. 10-kor; délután a zuglói t. ½6-kor, a nagyfuvarosuccai t. 6-kor, a Hősök t. ¾7-kor, a Bethlen téri t. 6.55-kor, a Csáky uccai és pávauccai t. 7.20-kor, a többi t. 5-kor; este az összes t. 8.20-kor. — Hétköznap reggel a nagyfuvarosuccai és a zuglói t. 6-kor, a Bethlen téri és a Csáky uccai t. ½7-kor, a Hősök t. 7-kor, a többi t. ¾7kor; este a Hősök t. 7-kor, a többi t. ½8kor. — A budapesti aut. ortodox hitközség Kaziczy uccai főtemplomában: Május 22-én, péntek délután 7.20-kor; szombat reggel ¾7-kor, délelőtt ¼10-kor, délután ½6-kor és este 8.10-kor. — Hétköznapokon reggel 6-kor és este ¾8 kor. Szombat bejövetele: péntek délután 7.10-kor; szombat kimenetele: szombat este 8.10-kor.

SZINHÁZ

Harangvirág

A Nemzeti Színház pénteki bemutatója

Mikor a szerzőnek nincs mondanivalója: dalolni kezdenek a színpadon. *Andai* Ernő új darabjában ugyan csak egyetlen székely nótát énekelnek, de talán éppen ez a baj. Ehhez a zenétlen operetthez több muzsika kellene, hogy elviselhető legyen. Mert bár szerzője álombaringatóan bőbeszédű, attól mindenesetre tartózkodik, hogy valamit mondjon is. Beéri a drága idő olcsó elfecsegésével, néhány Kotzebue korából való színpadi figura újramaszkírozásával, egy jó Molnár-ötlet izetlen-gyenge felhígításával s valami olyan gyermekded-naiv képtelenség feltálalásával, amitől minden felnőtt érdeklődése menthetetlenül hideglelést kap. Holott tudott dolog: a legigénytelenebb bohózati helyzet sem nélkülözhet annyi valószínűséget, amennyi a nézőt legalább pillanatokra meggyőzi — különben vége a figyelemnek s vele együtt a vidámságnak, sőt magának a »színháznak« is. Minnél elszántabban komédiáznak ilyenkor a színpadon, annál illetetlenebb marad az *illúziókeltéshez* makacsul ragaszkodó józan ész, amely a nevetésre se talál alapot bizonyos következetesség s némi hitelesség felmutatása nélkül. Andai Ernő darabjában pedig egyik jelenet a másiktól szinte nemes függetlenségben bomlik ki, a vékonyka, ám annál elnyujtottabb történet hangsúlya hol ide, hol oda vetődik, az alakok és fordulatok még színpadilag sem igazak s a dialógusok »irodalmi« finomkodásai mögül minduntalan kibúvik az őszinte alpáriság. Csodálatos, hogy a Nemzeti Színházat milyen könnyű efféle műselymes, üveggyöngyös, tömegcikkértékű bazári holmival megtéveszteni...

A *Harangvirág*-nak különben édeskevés köze va.. a címéhez. Az is, ami van, meglehetősen erőltetett, mesterkélt, a hamisítatlan álköltészet jegyében fogant. Detre Dénes, a híres drámaíró, öt év óta különváltan él a feleségétől, aki türelmesen várakozik Nizzában a darab végső fordulatára, míg az ura majd visszatér hozzá. Ugyde hol vagyunk még ettől. Egyelőre Dénes atya Dénes fiával és dr. Ádám Magda házvezető-kisasszonnyal éldegél együtt, pazar hűvösvölgyi villájában. Az öregebb Dénes darabot ír s fülig bele van habarodva Magdába, aki — mint titkos társszerző — hasznos tanácsokkal segíti alkotás közben. Ifjabb Dénes, a kissé mérsékelt szellemi képességekkel rendelkező egyetemi magántanár viszont a legszebb májusi délelőttökön Schopenhauer pesszimizmusát magyarázza kilenc nőhallgatójának s élénken helyteleníti Magda szokatlan szereplését a szülői házban. Kiváltkép amikor kiderül, hogy Magda Detre Dénesné néven kap leveleket Uzonból, özvegy édesanyjától, akinek nem merte megírni házvezetőnői elhelyezkedését, hanem egy kitalált házassági mesével kötötte be a szemét. Ezzel aztán el is kezdődik a bonyodalom. Magda anyja szívbajt kap, leánya gyorsan haza akar utazni Erdélybe. Utlevelét azonban — ha otthon nem akar hazugságban maradni — Detre Dénesné nevére kell kiállítani. Nos, annyi baj legyen. Miután idősb Detre Dénes még nem vált el, helyette ifjabb Dénes veszi feleségül Magdát, époly nagylelkűen, mint rohamosan, kizárólag atyja kedvéért. Igy most már az ifiasszony nyugodtan lemehet Uzonba, ahol (hála Istennek) az édesmama szívével semmi komolyabb baj sincs, ellenben Magda szívét kezdi lassanként nyugtalanítani egy régebbi szerelem, a daliás Gábor úrfi felbukkanása s a harangvirágról mondott »költői« metafora kapcsán. Már-már új darab kezdődik a másikon belül, amikor váratlanul betoppan Déneske, hogy epedő atyja részére hazavigye a saját feleségét. Antialkoholista létére természetesen rögtön tökrészegre issza magát a derék székely családban s mennél jobban tagadja, annál inkább bevallja: milyen halálosan szerelmes Magdába, aki erre szintén elérzékenyül és a harmadik felvonás huzavonája után végérvényesen a nyakába borul. Sírig hű, valóságos hitvese lesz az ő fejreesett, gyámoltalan, kedves kis urának, sommásan cserbenhagyva az uzoni daliát és az elszontyolodott drámaírót, aki — faute de mieux — végül is visszapártol a feleségéhez.

Tipikus színpadi csinálmány ez az egész. Ugynevezett hálás szerepekből összeragasztott, tarka matricagyüjtemény, amely fölött nyúlós unalom és a vidéki színtársulatok régi szerepkönyveinek felvert pora felhőzik. Egy-egy figurája — a hajdani színészből lett, shakespearei és madáchi idézeteket köpő portás, a gazdájánál előkelőbb urasági inas, vagy a versfaragó nyugalmazott vidéki patikus — azokat a Szigligeti-korabeli vígjátékírókat juttatja eszünkbe, akik már akkor se tudtak vígjátékot írni. A második felvonás külsőségeket halmozó székely zsánerképén pedig messziről felismerhető, hogy Pesten készült, konvencionális olajnyomat.

Mindez három és fél óráig nem túlságosan lelket üdítő mulatság, jóllehet az előadás kitűnő szereplői megtesznek mindent, hogy felderítsenek. Különösen *Uray, Sugár, Gózon, Hosszu* Zoltán, *Pethes, Somogyi* Erzsi, *Berky* Lili, *Pethő* Attila, *Lehotay* és *Ignácz* Rózsa friss, közvetlen játéka tart számot az elismerésre, *Nagy* Adorján, a gondos játékmester munkájával együtt.

Kárpáti Aurél

*

A pénteki bemutató közönsége szívesen fogadta az ujdonságot és sokat tapsolt a szereplőknek, akiket minden felvonás után sürün hívott a függöny elé, a szerzővel együtt.

(*) Operaház. *Puccini* »Bohémélet«-ének pénteki előadását Oscar *Vidal* chilei tenorista, *Erdy* Pál, a Városi Színház kitűnő baritonjának vendégszereplése élénkítette. Vidalban kellemes adottságu, nem nagyterjedelmű, de annál költőibb előadású tenoristát ismertünk meg; Rodolpheja az első két felvonásban még zeneileg ingadozó, de elfogódottságát leküzdve Vidal a harmadik felvonás líraian drámai helyzetének feltétlen ura lett. Marcellet Érdy Pál énekelte, sajnáljuk, hogy Operaházunk nem talált megfelelőbb szerepet a nagytehetségű fiatal énekes számára, szerepet, melyben nemcsak muzikalitása, pompás színpadi vérmérséklete, hanem megkapó tónusú, meggyőző szépségű orgánuma is érvényesülhetne. Marcelle szerepének szerényebb keretében is igazolódott Érdy színpadi, művészi egyénisége; komoly stílusának, érett eszközeinek, átütő temperamentumának hasznos volna helyet szorítani Operaházunk együttesében. *Orosz* Júlia hangulatos Mimije, *Szilvássy* Margit eleven Musetteje, *Koréh, Maleczky* értékei még a nagysikerű előadásnak, melynek lendületes zenekari tolmácsolója *Ferencsik* János karmester. A nézőteret zsúfolásig megtöltő közönség őszinte lelkesedéssel szólította függöny elé az énekművészeket, valamint az előadás kitűnő karnagyát. **(Kv.)**

(*) A János vitézt is előadják a szegedi Dóm téren. *Szegedi tudósítónk* jelenti: Péntek délután értekezletet tartottak a szegedi szabadtéri játékok ügyében. Kolozsvárról Szegedre érkezett dr. *Janovics* Jenő, akit a szabadtéri játékok rendezésére kértek fel. Ismertette a bizottság előtt terveit és elgondolásait. Részletes vita után úgy határoztak, hogy Az ember tragédiája három és a Bizánc három előadása mellett *zenés darabot is a műsorba iktatnak* és erre a célra a *János vitézt* választották. Janovics Jenő közölte a bizottsággal, hogy *Herczeg* Ferenc örömmel fogadta a tervet, hogy a Bizáncot is bemutatják és máris hozzáfogott a darab átdolgozásához. Janovics Jenő a tárgyalások után Budapestre utazott, hogy ott a további tárgyalásokat lefolytassa a szabadtéri játékok ügyében.

(*) Odaadás. Nyárba fordult az idő, nem csoda, ha ilyenkor már a kifáradt mozgóképszínházak egyrésze olyan filmekkel lép az ugyancsak fáradt közönség elé, amelyek alaposan alul maradnak a kívánt mértéken s nemcsak tovább fárasztanak, de bosszantanak is. Az *Odaadás* című R. K. O.-film szerencsétlen pillanatban született. Nem sokat használ, hogy a női főszereplő: Katherina *Hepburn*, aki egyike a legérdekesebb és legizgalmasabb amerikai filmszínésznőknek. Nem sokat használ, mert ebben a filmben még ő is élvezhetetlen. Bámulatos egyébként a film meséje is. Tipikus *önképzőköri dolgozat*, kusza, gyerekes és bőszítő. A közönség unatkozik, vagy gúnyosan és hangosan nevet. A *Radius* idei szerencsés szezónja után nem számít komolyabban ez a kisiklás. Elvégre sem a Radius, sem a magyar filmkölcsönző nem tehet arról, hogy Amerikában vannak igen rossz filmek is. Az *Odaadás* ilyen film. Rossz A lehető legrosszabb. Ehhez még az is hozzájárul, hogy John *Beal*, aki Gavin Dishart kispap szerepét, *a főszerepet* játssza, olyan, mint a kisgyerek, aki felveszi a nagypapa cilinderét és utánozza a nagypapa beszédét. Édesen, andalitóan nevetséges. Találkozunk a filmben Reginald *Dennyvel*, a néma filmek híres szerelmesszínészével is. Egy kapitány rövidke szerepét játssza. Elmult idők szomorú, szivetfájdító emléke. A kísérő műsor rajzos filmje azonban finom és tehetséges. *(F. I.)*

(*) Ő, az élet királynője. Az az érzésem, hogy regényből filmet készíteni sokkal nehezebb feladat, mint valami filmstoryból. A regény sok mindent követel a színésztől és a rendezőtől, ezért fordul elő sokszor, hogy a regényből készült film jó ugyan, de a regényre belőle ráismerni nem lehet. A *Royal Apollóban* most ismét olyan filmet forgatnak, amelynek cselekménye előbb már könyvben élt, a könyvet *Rider Haggard* írta. Ezúttal azonban nem volt túlnehéz dolga a rendezőnek, mert a regény annyira tele van érdekes, izgalmas történésekkel, hogy már régen filmre kívánkozott. Izgalom és misztikum, üldözés, tömegjelenet, fantasztikumok érdekes sorozata... nem állítom azt, hogy kivétel nélkül mindenki el volt ragadtatva a filmtől, de azok, akik moziban az ilyesmit kedvelik, jobbat nem is kaphatnak. És hogy sokan vannak, akik az ilyen filmeket kedvelik, arról a zsúfolt nézőtér tanuskodik. Nekem főleg a film szereplői tetszettek. *(B. B.)*

(*) Csókra lányok! *(Bemutató a Décsi és Kamara filmszínházakban.) Slezák* Leó humora és öblös hangja, *Stolz* Róbert muzsikája teszi frissé és mulatságossá ezt a kedves új bécsi filmet, amiben van minden was gut und teuer und gemüthlich. Helyzetkomikum és hősies szerelem, deli katonaság és almaízű lánykák, nehéz bonyodalom és édes kifejlődés. Slezákon kívül igen kitűnő a termetben és humorban egyaránt terjedelmes Ida *Wüst*, a kedves Suzi *Lanner* és Hans *Söhnker*. Egy szó, mint száz: kedvesek és tehetségesek ezek a bécsiek, csak egy kissé jobban törhetnék magukat újszerűbb filmstoryk után. Ahol ilyen jó színészek, rendezők és operatőrök akadnak, biztos akad író is, aki emberibb, épkézlábabb és kevésbé erőltetetten mulatságos témát tud kiagyalni. Aki persze a könnyed szórakozást szereti, az beéri ezzel a témával is, ha oly ízes körítéssel kapja. *(p. h. gy.)*

(*) Az olasz staggione második estje. A Városi Színházban vendégszereplő *olasz operastaggione* pénteken a *Parasztbecsület* és a *Bajazzok* előadásával folytatta sikeres szereplését. A második estének hőse is *Granda* Alessandro tenorista volt, akinek kivételes kvalitásait már Cavaradossi-alakítása alkalmából részletesen méltattuk és aki ezúttal mint Turiddu is sok tapsot kapott. Az olasz együttes egyébként nem annyira egyes kimagasló tehetségekkel hódít, mint inkább azzal az életteljes, friss olasz zenedrámai atmoszférával, melyet hazájából hoz magával a Városi Színház színpadára. Ennek a sajátos légkörnek megteremtése elsősorban *Giampietro* karmesternek, továbbá a hivatott főszereplőknek érdeme, akiknek sorából Granda mellett *Fioretti* Annát (Santuzza), *Sasso* Rosinát (Nedda), *Albanese* Mariót (Silvio, prológus), *Marletta* Luigit (Canio) és *Gubiani* Mariót (Alfio, Tonio) kell dícsérettel kiemelnünk. A közönség melegen ünnepelte olasz vendégeinket és természetesen a »sláger-áriák« megújrázása sem maradt el.

(*) Exotikus és primitív népek költészete a Vajda János Társaság előadóestjén. A Vajda János Társaság szombat este háromnegyed 8 órakor Andrássy út 23. szám alatti helyiségében előadóestét rendez, melyen *exotikus és primitív népek költészetét* mutatja be eredeti exotikus hangszereken és *Hornbostel* professzor fonogramfelvételein. *Nagyfalusi* Jenő bevezető előadása után *Bánkuti* Edit, *Bölcsföldy* Sára, *Halász* Erzsi, *Sashegyi* Erzsi, *Torday* Judit, *Zalai* Lenke, *Zsoldos* Sára, dr. *Gács* Ferenc, dr. *Havas* József, *Jákó* Pál, *Körmendi* Zoltán, *Sáfrány* Imre és *Valló* Béla, a társaság előadóstudiójának tagjai *Plätz* Rudolf rendezésében előadják Afrika, Amerika, Grönland, India, Tibet, Ausztrália, Óceánia primitív költészetének legszebb darabjait, melyeket *Tiszay* Andor ismertet, aki előadást tart *Abesszínia költészetéről* is. A fordítások *Tiszay* Andor, *Plätz* Rudolf, B. *Radó* Lili, *Radnóti* Miklós, *Körmendi* Zoltán és *Nagyfalusi* Jenő munkái, a kísérő zenét pedig *Reinitz* György állította össze.

(*) Emlékmatiné az Urániában. A budapesti művészkörök elhatározták, hogy *Kühn* Károly, az *Uránia* nemrég elhúnyt igazgatója síremlékének felállítására június 1-én, pünkösd hétfőn nagy művészmatinét rendeznek az Urániában. A színház az előadás egész jövedelmét a *síremlékre* fordítja.

(*) Tovább tárgyalnak a színházi szabályrendeletről. A főváros péntek délelőttre tűzte ki a színházi szabályrendelet további tárgyalását. Ez a tárgyalás elmaradt, mert a polgármesternek egyéb fontos elintéznivalói voltak. Az ankétre egybehívott érdekeltek kénytelenek voltak eltávozni a városházáról. Ujabb tárgyalás csak *hétfőn* délelőtt lesz.

Rendkívüli színházi kedvezmény

a Pesti Napló olvasói és előfizetői részére.

Az alábbi színházi előadásokra olvasóink és előfizetőink különböző rangú jegyei rendkívül leszállított áron válthatnak As Est kiadóhivatalában. VII., Erzsébet körút 18—20 Tel.: 43—8—8? reggel 9 órától d. u. 5 óráig, vasárnap d. e. 9—3 óráig.

A kedvezményes árú előadások műsora:

Szombaton, május 23-án

VIG: CSODA A HEGYEK KÖZT (8). — BELVÁROSI: MINDENNEK ÁRA VAN (8). — FŐV. OPERETT: MESEÁRUHÁZ (8). — VÁROSI: PÁRMAI IBOLYA (8). — ANDRÁSSYUTI: MÉLTÓSÁGOS ASSZONY (4 d. u. és 8 este).

Vasárnap, május 24-én

VIG: AZ ELSŐ TAVASZI NAP (3½ d. u.), AZ ÉN LEÁNYOM NEM OLYAN (8 este). — MAGYAR: HÁZASSÁG (3½ d. u.), A NÉMA LEVENTE (8 este). — FŐV. OPERETT: MESEÁRUHÁZ (3½ d. u. és 8 este). — VÁROSI: PÁRMAI IBOLYA (4 d. u.), AIDA, a milánói Scala-színház tagjainak vendégjátéka (8). — ANDRÁSSYUTI: MÉLTÓSÁGOS ASSZONY (4 d. u.), KÖNNYŰ A FÉRFIAKNAK (8 este). — TERÉZKÖRUTI: NEVETŐ TAVASZ (9).

Hétfőn, május 25-én

ANDRÁSSYUTI: KÖNNYŰ A FÉRFIAKNAK (8). — TERÉZKÖRUTI: NEVETŐ TAVASZ (9).

Kedden, május 26-án

MAGYAR: A NÉMA LEVENTE (8). — ANDRÁSSYUTI: MÉLTÓSÁGOS ASSZONY (8). — TERÉZKÖRUTI: NEVETŐ TAVASZ (9).

Szerdán, május 27-én

MAGYAR: HÁZASSÁG (8). — ANDRÁSSYUTI: KÖNNYŰ A FÉRFIAKNAK (8. — TERÉZKÖRUTI: NEVETŐ TAVASZ (este 9).

Csütörtökön, május 28-án

ANDRÁSSYUTI: KÖNNYŰ A FÉRFIAKNAK (8). — TERÉZKÖRUTI: NEVETŐ TAVASZ (9).

Pénteken, május 29-én

MAGYAR: A NÉMA LEVENTE (8). — ANDRÁSSYUTI: MÉLTÓSÁGOS ASSZONY (8). — TERÉZKÖRUTI: NEVETŐ TAVASZ (9).

Szombaton, május 30-án

VIG: CSODA A HEGYEK KÖZT (—). ANDRÁSSYUTI: MÉLTÓSÁGOS ASSZONY (4 d. u. és 8 este). — TERÉZKÖRUTI: NEVETŐ TAVASZ (9).

Pünkösdvasárnap

VIG: CSODA A HEGYEK KÖZT (3½ d. u.), ELSŐ TAVASZI NAP (8). — MAGYAR: A NÉMA LEVENTE (8). — ANDRÁSSYUTI: KÖNNYŰ A FÉRFIAKNAK (8). — VÁROSI: PÁRMAI IBOLYA (4 d. u. és 8 este). — TERÉZKÖRUTI: NEVETŐ TAVASZ (8). — BUDAI SZINKÖR: BUDAPEST—WIEN (3½ d. u. és 7½ este).

Pünkösdhétfőn

VIG: AZ ÉN LEÁNYOM NEM OLYAN (3½ d. u.). — ANDRÁSSYUTI: MÉLTÓSÁGOS ASSZONY (8). — VÁROSI: PÁRMAI IBOLYA (4 d. u. és 8 este). — BUDAI SZINKÖR: BUDAPEST—WIEN (3½ d. u. és 7½ este).

Minden jegyvásárló ingyen kapja a teljes színlapú Magyar Színpadot

GAL BENŐ: **Mit kell tudni a betegségbiztosításról**

Ára: **10 fillér.** Vidékre 16 fillér (bélyegben előre küldendő) Kapható Az Est könyvkereskedésében, Erzsébet körút 18—20

Szakács a pácban

TRENCSÉNYI ZOLTÁN

Reagan elnök is megköszönte a főztjét

Főztem, mondom, és hallom a hangomon, hogy dicsekszem. Gullner Gyula bólint, van ilyen. Rántott camembert-t áfonyával, folytatom. Gullner úr hófehér bajusza fájdalmasan rándul egyet, de még mindig nem szól. Látom, hogy baj van, ezért próbálok javítani a helyzeten. Öntöttem mellé egy kanálka friss tejfölt is, teszem hozzá reménykedve. A mesterszakács alig hallhatóan felnyög, aztán csak annyit mond: Zsírban, vagy olajban sült vastag panírt tenni a camembert-re, ráadásul ezt a zsíros ételekhez nem illő lekvárral felszolgálni... hmm. Hallottam arról, hogy emberek esznek effélét. Tőlem azonban sohasem kapna ilyet.

Le vagyok forrázva, mint egy teafilter; mondom is Gullner úrnak. Ám amikor megtudom, hogy még az sem mindegy, hogy a teafilter miképpen van leforrázva, végképp megadom magam. Azt mondja: ő például úgy főz teát, hogy kimegy az udvarba, fát hasogat, begyújt a sparherdbe, régi teáskannájában vizet melegít... Az ő konyhájában ugyanis teáskanna van, meg régi rézüst, nem rajong viszont a korszerű teakészítő gépekért, ahogy a mikrohullámú sütőért, vagy a számítógéppel szabályozott tűzhelyekért sem. Szerinte hagyományos módon, hagyományos eszközökkel pontosan olyan jókat lehet főzni, mint korszerű körülmények között.

A pudig reszkessen előtte

Neki hihetünk. Egyfelől királyok, hercegek, grófok dicsérték a főztjét, másfelől 33 esztendeig vezette Magyarország egyik legjobb és talán legkorszerűbb szállodai konyháját. Pontosan ennyi ideig volt az Inter-Continental, később Marriott Hotel séfje. Hogy ez mit jelent, arról csak annyit: amikor a napokban átigazolt egy közeljövőben nyitó, amúgy hasonlóan pazar visegrádi hotelbe, az esetről a Magyar Távirati Iroda is hírt adott.

Gullner Gyula 1944-ben, Visegrádon, a király vár oroszlános kútjával szemben látta meg a napvilágot. Abban a házban, amelyet mellesleg anyai dédszülei, (akiknek nevéhez a Kárpátia étterem, századfordulón szenzációszámba menő, bajor sörözőt idéző belső kialakítása, és üzemeltetése fűződik), a vár, föld alól kikandikáló, és akkor még feltáratlan falára építettek. Királyi várakban többnyire királynők adtak életet a csecsemőknek, ritka kivétel, amikor bombázások elől menekülő budapesti édesanyák.

A dán királyi család fogadásán, amikor a pohárköszöntő után a trónörökös a kandallóba hajította a poharát, Gullner úr úgy gondolta, itt ez a szokás, így hát ő is behajította.

Gyerekkorában a visegrádi Dunapart strandján az akkori idők legnagyobb magyar hajóskapitányának történeteit hallgatta. A Budapest és a Tisza tengerjáró kalandjait. Amikor elunta a messzi tengerek korallszigeteiről, a végtelen vizek még akkoriban is létező kalózairól szóló meséket, a Dunába ugrott, és átúszott a szemközti Nagymarosra. Bekopogott Kittenberger Kálmánhoz, aki afrikai vadásztörténetekkel kápráztatta el. Puskagolyótól bukfencező oroszlánok, holtan összerogyó kafferbivalyok, és veszélyes expedíciók emlékét idézte az öreg vadász. A kalandokra éhes kisfiú előtt merész távlatok nyíltak. Nagyjából biztosnak tűnt akkor, hogy hajóskapitány vagy afrikai vadász lesz. Afrika kicsit távolinak tűnt, a tengerhajózás azonban nagyon is kézzelfoghatónak, lévén az ötvenes évek végén még képeztek nálunk tengerészeket. Szülei azonban se emeletnyi hullámok, se rongyosra lőtt orrszarvúak között nem kívánták látni gyermeküket, kicsit selymesebb jövőt szántak neki: úgy gondolták, menjen inkább cukrásznak. Inkább a puding reszkessen ő előtte, mint ő, a felé rohanó nagyvadak előtt.

1961-ben befejezte a vonatkozó iskolát, ám arra gondolt viszont: gyorsan kitanulja a szakácsmesterséget is, azzal még mindig feljuthat egy tengeri hajóra, legfeljebb nem díszes egyenruhában feszítő kapitány lesz, hanem kuktasapkában sürgölődő hajószakács, na bumm, és mi van akkor. Csakhogy jöttek az első szerelmek, egyre kevésbé volt kedve messzi vidékekre utazni. Szállodai konyhákban kezdett dolgozni. Teltek az évek, egyre jobban, egyre ravaszabbul forgatta a fakanalat. Rövidesen feltűnt a televízió Főzőcske, de okosan című korabeli sorozatában, később pedig egy nemzetközi gasztronómiai műsorban is. Lassan szakácstudományának is híre ment, tagja lett a Club de Chef de Chefnek, azaz annak a társaságnak, amelyet a világ húsz-huszonöt legjobbnak ítélt konyhaművésze alkot, és amely azt hirdeti, hogy a gasztronómia a kultúrát, de akár a fehér asztal mellett hozott politikai döntéseket is képes befolyásolni.

Ettől a pillanattól Gullner Gyula élete merész fordulatot vett, és talán nem túlzás azt állítani, hogy kicsit kalandosabbra sikeredett, mintha tengerész vagy szavannákon csörtető leopárdvadász lett volna belőle. Tulajdonképpen igen gyorsan történt minden. A nyolcvanas évek elején előbb a mexikói köztársasági elnök hívta meg, aztán II. Hasszán marokkói király, majd Ronald Reagan üzent, hogy szeretne elbeszélgetni vele Magyarországról és az ételművészetről. Rövidesen királyok, hercegek és köztársasági elnökök adták kézről kézre. Nem feltétlenül főzni hívták, inkább társalogni. Találkozott többek között Mitterrand elnökkel, a belga, a spanyol és a svéd királyi családdal is. Gullner Gyula lassacskán meglehetős sztárnak érezhette magát; a svéd uralkodótól kifelé jövet például már vagy ötven-hatvan újságíró várta. Villogtak a vakuk, miközben a kollégák bárgyú kérdésekkel bombázták őt, éppen úgy, mint a világsztárokat szokás. Bárgyú kérdésekre még viszonylag egyszerű volt felelni, és attól sem jött zavarba, amikor azt kérték tőle, hogy a hirtelenjében kezébe nyomott pecabottal ballagjon el a közeli folyóhoz, és ugyancsak reklámcélból imitálja azt, hogy szakácsruhában éppen lazacot akar fogni. Mindent a gasztronómia népszerűsítéséért. Ám amikor nemsokára a Matt című svéd hetilap ideküldött tudósítói arra kérték, hogy a szakácsművészeten keresztül mutassa be Magyarországot, kicsit elgondolkodott. Érdekes embernek, jó szakácsnak tartják; rendben van. A gasztronómia nemzetközi nyelv, ez is érthető. Ám, hogy a svédek éppen az ő segítségével kívánnak megismerkedni hazánkkal, abban azért már bujkál némi felelősség. Járták a libafarmokat, barátkoztak a kalocsai paprikával, nézték a Bosnyák téri piacon, a fokhagymazsákon alvó őstermelőt, beszélgettek földművesekkel, halászokkal, firtatták a jó gulyás, meg a jó halászlé titkát, és a gasztronómiai íven keresztül valóban megismerkedtek az itt élőkkel.

Egy idő után már a protokoll sem okozott neki gondot, talán csak egyetlen alkalommal hibázott. A dán királyi család fogadásán, amikor a pohárköszöntő után a trónörökös a kandallóba hajította a poharát, Gullner úr úgy gondolta, itt ez a szokás, így hát ő is behajította. A résztvevők halkan felszisszentek, de csak később mesélték el: ez egyedül a vendéglátók joga. Azzal tisztelik meg az ünnepeltet, jelen esetben őt, hogy poharukat a tószt után összetörik, hogy abból többé soha senki ne igyon.

Hadihajó gulyáságyúval

Kínában tévéfilmet forgattak arról, hogyan tanítja a kínai parlament tagjait a gulyáslevesfőzés fortélyaira. Ezt oktatta egyébként Izraelben is, a Moszad központjában, ahol a rejtélyekre amúgy igen fogékony vendéglátóknak annyira megtetszett a dolog, hogy még ki sem hűlt az általa készített étel, amikor helikopterre ültették, és egy repülőgéphordozóra szállították, ahol úgy kétezer, jegyzetfüzetet szorongató amerikai katona várta, mondja már el nekik is, milyen is a jó gulyásleves, és hogyan kell használni hadihajón „a gulyáságyút".

1986-ban, Észak-Koreában tulajdonképpen fogságba esett. Azért hívták meg, hogy a kormány szakácsainak tartson továbbképzést a főzés tudományából. A kormány szakácsaival ugyan nem találkozott, ellenben elvették az útlevelét, bezárták egy csodaszép kastélyba, aztán nem szóltak hozzá. Amikor Gullner úr óvatosan felvetette, hogy mindenekelőtt megnézné a várost, bólintottak. Előállt egy lefüggőnyözött, fekete Csajka, és már vitte is. Igaz, nem várost nézni, hanem orvosi vizsgálatra. Miután kiderült, hogy fertőző betegségben nem szenved, nekilátott a munkának. Főzött, ám nem tanítványok vették körül, hanem furcsán fürkésző emberek. Ő dolgozott, az egyenruhások szótlanul figyelték, majd ki tudja, hová, elvitték az ételt. Így ment ez egy hétig, hősünk lassan kezdett belefáradni a dologba. Meg aztán kicsit idegesítette az a kastélykertből nyíló, páncélajtós barlang is, ami állítólag élelmiszerraktár volt, és amelybe ugyancsak páncélozott teherautók hordták az erősen rakétára emlékeztető krumpli és zöldségszállítmányokat... Utóbb kiderült: egy hétig vizsgálták, megbízható-e, nem akarja-e megmérgezni a koreai vezetőket. A nyolcadik napon a bázisra érkezett Kim Ir Szen a Nagy Vezér, az ő látogatása után aztán Gullner urat végre szabadon engedték.

Ha a koreai kaland különleges volt, mit lehet mondani a guayanai látogatásra? Ahol az őserdei repülőtéren eléjük siető helyi indián törzsfőnök gálánsan meghajolt előtte, és bemutatkozott: engedelmével a nevem Bandl. Bandl Ferenc. Aztán otthonába invitálta a magyar vendéget, és ez a látogatás különös

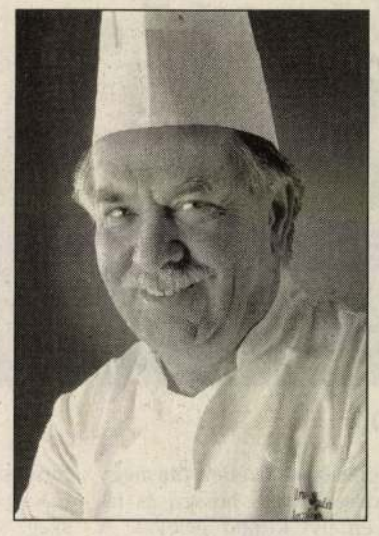

Gullner Gyula

ismeretekkel gazdagította Gullner úr vendéglátásról szerzett, egyébként sem csekély ismereteit. Megtanulta, hogy alkalomadtán a teknősbékatojás is kitűnő lakoma, valamint azt is, hogy veszélyes dolog a tukán nevű madarat sörrel kínálni. Miközben ugyanis a dzsippel zötykölődtek a törzsfőnök kunyhója felé egy nagy, fekete madár lebegett feletük. Amikor aztán megérkeztek, a törzsfőnök a vendéget nyers teknősbékatojással, a madarat egy doboz sörrel kínálta. A tukán a sörösdobozhoz perdült, ideges sietséggel kiszürcsölte, majd elégedett kaffogással, hullarészegen elterült. Elnézést mondta a törzsfőnök, egy alkalommal balszerencsémre megkínáltam sörrel, amire ő rákapott, és nem tudom leszoktatni róla. Egyszer ugyan megpróbáltam megvonni a napi söradagját, de a fejemre szállt, és akkorát koppintott rá, hogy a fejbőrömet kéremszépen Caracasban kellett összevarratni. Gullner úr ezek után már meg sem lepődött, amikor a törzsfőnök szomszédságában lakó idős orosz (!) férfi ronggyá olvasott, 1917-es Pravdák között fogadta, és teával kínálta.

A Marriott-mezőny élbolyában

Hallgatom Gullner Gyulát, érzem, hogy elsodornak a történetek, és hát persze, hogy kevesebb szó esik például a hűségről, meg arról, mit jelent létrehozni valamit, aztán évtizedekig együtt dolgozni egy csapattal, majd a turizmus visszaesése miatt nehezebb körülmények közé kényszerülni, a vezetők takarékosságra, ésszerűsítésre vonatkozó jogos elvárásainak megfelelni, közben látni, hogy a barátként szeretett beosztottak helyzete egyre nehezebb. Mit jelent végül 33 év után búcsút mondani egy munkahelynek. Egyáltalán: kevesebb szó esik a gasztronómiáról. Nem nagyon kérdezem a konyhaművészet változásairól, amelyet szerinte sokszor a divathullámok, meg az éppen aktuális egészségügyi érdekek mozgatnak. Nem hagyom, bár szívesen beszélne arról is, hogy miért nem becsüljük meg a híres magyar leveseket, és miért nem őriztük féltett kincsként a Monarchia konyhaművészetét. Nem bonyolódunk súlyos elemzésbe arról sem, hogy miért baj az, hogy nálunk a rendszerváltozás hajnalán nem a hozzáértő konyhafőnököknek volt pénzük arra, hogy éttermeket nyissanak, vendéglátóhelyeket privatizáljanak. Végül arról sem kérdezem részletesen, hogy miért tartja mindennél nagyobb elismerésnek, hogy körülbelül ötven konyhafőnök került ki a kezei alól, vagy azt, hogy tavaly a 2500 Marriott szálloda tíz legjobb séfje közé választották. Gullner Gyula a beszélgetés során olykor tesz egy-egy erőtlen kísérletet arra, hogy gasztronómia felé kanyarodjunk, de én akkor már konokul ellenállok. A szakmai részleteket a szaklapokra hagyom; mindenáron történeteket akarok hallani. Életének kalandos fordulatait hallgatva ugyanis egyre biztosabb vagyok abban, hogy a világ elképesztő történeteinek eredője a korgó gyomor.

Monográfia helyett

Gerle János (szerk.): Lechner Ödön

Ezt a szöveggyűjteményt, mely egyben képeskönyv és épületkatalógus életrajzzal és szakirodalmi kalauzzal kiegészítve – nagyon okos könyvtípus –, Gerle János, a válogató és szerkesztő egy majdani Lechner-monográfia felé vezető út állomásának tekinti. Nem tudom, lesz-e ilyen monográfia. Megírásához Lechner büszkesége és alázata kellene, s egy olyan kiadó, mely a millenniumi idők utódja lenne a nagyvonalúságban. Továbbá olyan közönség, amely igényli a mindent összefogó monográfiákat. Reálisabbnak tűnik, hogy a zseniális építész ügyében ez a könyv lesz az „utolsó szó". Reálisabbnak tűnik egy látványos, színes album a mesterről, követőiről és oldalági rokonairól, akiket ő maga is említ: oroszokról és skandinávokról. Meg a zenei, irodalmi és tudományos párhuzamokról, az élő népi kultúra és a maradék múlt Lechnerrel párhuzamosan zajló felfedezéséről, Bartókékról, Malonyay Dezső csapatának félbemaradt vállalkozásáról, Huszka József gyönyörű könyvéről, amelyben a székely házat mutatta be, s amelyről sehogy sem akar értékelő utószóval ellátott reprint készülni. Nincs, aki megírná…

Országos Földtani Intézet (1903)

És lehetne szó a külföldi párhuzamokról, például a katalóniai román falfestmények akvarellmásolásáról, amely nagyjából egyidős Huszka Szent László-másolataival. A legtöbb európai „peremvidéken" élt domestic traditionra, a saját múlt továbbvitelére való igény, mert ezt lehetett éppen „mássága" miatt összehasonlítani az angol, spanyol, francia, német és olasz építészeti és művészeti hagyománnyal. Vagyis a történelem által inkább elkényeztetett centruméval.

Lechner művészetét – a magyar jelleg következetes vállalásán és keresésén túl – az is befolyásolhatta, hogy maga a XIX. század nem csupán a romantika és a historizmus, hanem az orientalizmus kora volt. Gyarmatosítás és régészet, ásványkincsek kutatása és kincskeresés egy perzsaszőnyeg színpompás fonalaként keveredik ebben a században, amely 1789-től 1914-ig, Lechner halálának évéig tartott. A nagy országok művelődéstörténészei az utóbbi két évtizedben láttak csak neki ennek az általános áramlatnak a feltérképezéséhez.

Egy Lechner-monográfiából azt is meg kellene tudni, igaz-e, hogy Lechner művészi zsenialitásának egyik alapja az alkotótárs Pártos Gyula hallatlan mérnöki tudása volt; aztán hogy miként teremtett a szecesszió olyan korszerű formanyelvet, amelyen az építészet és a művészet hagyományos tartalmairól is lehetett szólni, vallásról, nemzetről, történelemről és szépségről, mégpedig úgy, hogy egységben volt a haza és a haladás. Néhány évtized volt ez a világ művészetében, a legpolgáribb kor, amelyben a kortársaknak fogalmuk sem volt arról, mennyire jó dolguk van. Aztán 1914 után megtanulták, mi az a „békebeli" világ. Ami felé most törekszünk, mert az EU igazából nem más, mint a k. u. k. világ teljesebb és korszerűbb változata. *(Holnap, 276 oldal, 9900 forint)*

SZÉKELY ANDRÁS

Színháztörténet magazinba

Bános Tibor: Kiss Manyi

Nem kétséges: Bános Tibor Kiss Manyiról is mindent tud. Nemcsak azt, ami szorgos munkával kikutatható, hanem azt is, ami nem. Azt is tudja, amiről fél oldallal korábban azt állította, hogy nem tudható. Valószínűleg folyton veszekszik a lelkében a színháztörténet szerelmese az egykori mindentudó regényíró eszményével. Mert nemcsak azt tudja, mi történt színházi folyosókon, igazgatói szobákban, kocsmákban és mulatókban, ahol hősei megfordultak vagy megfordulhattak, de azt is, mi zajlott le a lelkükben, az agyukban. Mit gondoltak, mit éreztek.

A baj csak az, hogy ezek szerint a magyar színháztörténet nagyjai – csupa zseni – csupa közhelyet éreztek és gondoltak. Sikernek örült, bukástól búsult, hol elégedett volt a pályája menetével, hol elégedetlen, bizakodott vagy éppen kétségek gyötörték, egyszer tele volt energiával, életkedvvel, máskor megfáradt, szomorkodott. Tények, adatok feltárásában, a vonatkozó sajtó átböngészésében igen lelkiismeretesnek mutatkozik a szerző. Egy életmű megértésében, értelmezésében valószerűtlenül felületesnek. Magazinriport szintjén tárgyalja a történelmet.

Szerkesztési módszere is mechanikus. Pár gyermeteg mondat a történelmi helyzetről, benne az adott színház állapotáról (jól ment éppen vagy rosszul), kurta pályakép az igazgatóról, esetleg néhány meghatározó társulati tagról, mit érzett a könyv hőse közéjük keveredve (félt, megriadt, aggódott…). Majd jönnek az előadások. A darab szinopszisa, fontosabb partnerek, esetleg anekdoták, sajtóvisszhang. Olykor szó szerint egy-egy idióta slágerszöveg, amellyel a könyv hőse és partnere fergeteges sikert aratott. Ha pedig netán sikertelenségről számol be, annak is előre tudhatjuk az összes okát: a bemutató időpontjának szerencsétlen megválasztásától a rossz darabon vagy rendezésen át a könyv hősének nem való szerepig és a bizonytalan politikai helyzeten át a színházak általános

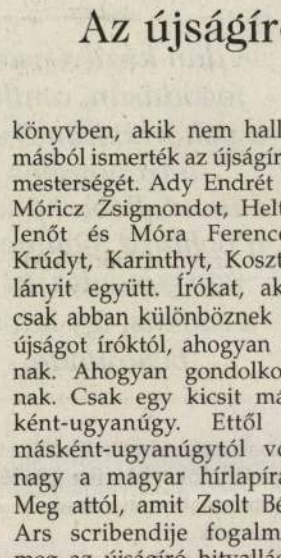

Huszti Péterrel 1971-ben a Bodnárnéban

válságáig terjed a szokványos okok skálája.

Bános Tibor lényegében tévedhetetlen: csakis megbízhatóan igaz közhelyeket ír le.

Nagyon hasznos a tényanyag, amit leír. De ahogy teszi… *(Athenaeum 2000, 256+8 oldal, 1690 forint)*

ZAPPE LÁSZLÓ

Azonnal odautazni!

Karádi Ilona (szerk.): Erdély nagy képeskönyve

Törcs fellegvára a Déli-Kárpátokban (1377)

Egy izgalmas útikönyv és egy mesteri módon zömített művelődéstörténeti áttekintés elegye az Erdély nagy képeskönyve. Ami azért kedvemre való, mert nem azt a külsőségekre korlátozott Erdély-mániát mutatja föl, aminek mintha már nem volna része Mikes, Kőrösi Csoma, Apáczai Csere, Tótfalusi Kis, Bolyai János, Orbán Balázs, Arany János vagy Ady Endre.

A Magyar Könyvklub képeskönyve – mely az Erdély a múló időben alcímet viseli – sokat tud az Erdély kultúráját fémjelző személyekről. Meg azokról az építészeti értékekről, amelyekért az anyaországi többség évtizedek óta nagy lelkesedéssel indul hosszú és fárasztó erdélyi kirándulásokra. A képeskönyv készítői szeretik Erdélyt és szeretik a munkájukat. Erről tanúskodnak az igényes kísérőszövegek, amelyek végigvezetnek bennünket Erdély természetrajzán, a várak, a templomerősségek, az udvarházak, az iskolák és a városok históriáján. A képek (Korniss Péter, Maksay Ádám, Sebestyén József, Ujházy Kolos) briliánsak, a színes rajzok okosak. Kár, hogy nincs a könyvben tartalomjegyzék, így aztán örökké bogarászni kell – én például mindig Torockót keresem, így alakult. A falvak élete és művészete című fejezet szerencsére kárpótol a kutakodásért. Kalotaszeg, Korond itt mutatkozik meg igazán.

A képeskönyvvel az a legnagyobb baj, hogy az ember belelapoz, és késztetést érez arra, hogy azonnal útra keljen. Még azt is elhatározza, hogy immáron nem egy-egy tájegységbe – a Szilágyságba, a Mezőségbe vagy az Aranyos völgyébe – megy, de eljut minden más lefotózott helyre is. Megnézi a gelencei templomot, elmegy Székelyderzsre az unitárius templomba, ellátogat a zabolai Mikes-kastélyba. Megáll Koltón (itt volt Petőfi „szeptember végén" a mézeshetein), beveszi magát Segesvárra, Szászsebesre, Alvincra, nem vágtat át Bánffyhunyadon, hogy hamarabb hazaérjen, leül egy kicsit a kolozsmonostori bencés apátság tövébe, és különben is: bejárja végre Erdélyt rendesen. Mert ifjúkorában olvasta Orbán Balázst, azóta erről álmodik. És mindent el is olvas róla, hogy ne haljon meg sült ökörként…

Felébred aztán az ember, és rájön, hogy mindez nem lehetséges.

Úgyhogy marad neki a képeskönyv… *(Könyvklub, 231 oldal, 7880 forint)*

RAB LÁSZLÓ

Ars scribendi

Kőrössi P. József (szerk.): Az újságíró

Az újságíróknak – kezdőknek és haladóknak – hivatásból kötelező olvasmány. Hiszen róluk szól a magyar írók novelláit egybegyűjtő, Az újságíró címet viselő kötet.

Róluk szól, de nem csak nekik. Mindazokhoz szól, akik okos és szép mondatokat szeretnek olvasni nem csupán egy legendákkal, anekdotákkal és életre-halálra gyakorolt, igazságkereséssel foglalkozó szakmáról, hanem egy korról is, amelynek problémái – a válogatottan míves szerzőgárda jóvoltából – olyan ábrázoló erővel jelennek meg, hogy nem nehéz fölfedezni: azok ma is érvényesek. A világ, ha változott is, benne az emberi viszonyok, a legtitkosabb belső indítékok alig.

Lehet egyéni ízlés okán eltűnődni, hogy például Márai Sándor e témakörben írott dolgozata miért nem kapott helyet a kötetben, ám ez méltatlan lenne a szerkesztő Kőrössi P. Józseffel szemben, aki minden bizonnyal a válogatásra érdemesek bőségében találta magát, amikor olyan magyar remekírókat vonultatott fel a könyvben, akik nem hallomásból ismerték az újságírás mesterségét. Ady Endrét és Móricz Zsigmondot, Heltai Jenőt és Móra Ferencet. Krúdyt, Karinthyt, Kosztolányit együtt. Írókat, akik csak abban különböznek az újságot íróktól, ahogyan írnak. Ahogyan gondolkodnak. Csak egy kicsit másként-ugyanúgy. Ettől a másként-ugyanúgytól volt nagy a magyar hírlapírás. Meg attól, amit Zsolt Béla Ars scribendije fogalmaz meg az újságíró hitvallásáról, s amely lelkiismeretünk kórbonctani leírásaként is értelmezhető.

A nem mindig novellákban feltáruló kérdések mellett az olvasó megtalálhatja az újságíró lét köznapi problémáit is. Például Harsányi Zsolt Fülöpét, aki reggeli lapnál lévén személyes sértésnek veszi, ha valamely nagy híresség délelőtt szenderül jobb létre, s így az esti lapok tálalhatják a szenzációt. „Azoknak halt meg – mondja szikrázó haraggal –, nem nekem. Ez nem eljárás." *(noran, 2290 forint, 439 oldal)*

SZIGETHY ANDRÁS

A mellékletet szerkeszti: VARGA LAJOS MÁRTON
A könyvjegyzéket a Könyvkereső adatbázisa bocsátotta rendelkezésünkre.

Lechner Ödön épitész

1021

Múzeum

A „cigánycsászár" palotája

Jelige: Keletre, magyar!

Két jubileum között

„A palota csornokában gyűlt össze az ünnepély közönsége. A király de. 11 órakor érkezett, ugyanakkor jött Koburg Fülöp herceg is..." — így kezdte 75 évvel ezelőtt tudósítását a Vasárnapi Újság, hírül adva egy jelentős eseményt: 1896. október 25-én felavatták az Iparművészeti Múzeum új, Üllői úti épületét. Az avatás — a millenniumi ünnepségsorozat záróakkordjaként — valóságos exkluzív parádé lett. A közoktatásügyi miniszter üdvözlő szavai után Ferenc József a pompás üvegcsarnokban felállított, saját márvány mellszobrával díszített emelvény elé lépve, megelégedéssel szólott e „díszes épület" emeltetéséről.

A király szavait „riadó éljenzés követte — olvashatjuk tovább a Vasárnapi Újságban —, azután Zsilinszky Mihály államtitkár felolvasta a fölavató okmány szövegét. A király aláírta, s a kormány tagjai kíséretében az előcsarnokba ment, ahol az okmányt a falüregbe helyezték és betették a zárkövet. A király ezüst kőműveskanállal vakolatot öntött a kőre, majd egy kalapáccsal háromszor ráütött..."

Előtörténet

E hármas kalapacs-koppintással jelképesen is befejeződött a hazai iparművészeti emlékek régvárt hajlékának felépítése. A máig is fővárosunk érdekes ékességének számító palota megnyitásával új korszak kezdődött az Iparművészeti Múzeum életében, egyszersmind lezárult a múzeum 24 esztendős „előtörténete".

Jövőre lesz ugyanis századik évfordulója az Iparművészeti Múzeum alapításának. A múzeum története 1872-ben kezdődött, amikor az országgyűlés megszavazta „ipar és műmúzeum" létesítését, s 50 000 forintot utalt ki az új intézmény létrehozására.

1873-ban úgynevezett „tervelő bizottság" alakult — tagjai között a kulturális-tudományos élet olyan kiválóságaival, mint Irányi Dániel, Orlai Petrics Soma, Barabás Miklós, Römer Flóris, Ybl Miklós és Xantus János —, azzal a céllal, hogy a múzeum megszületését előmozdítsák.

A gyűjtemény alapjait is ez a bizottság vetette meg az országgyűléstől kapott 50 ezer forinttal, amelyért az 1873-as bécsi világkiállításon vásároltak értékes műkincseket. Ehhez társultak Römer és Xantus hazai gyűjtései, s egy kelet-ázsiai expedíció kínai és japán szerzeményei. E tárgyakat kezdetben a Nemzeti Múzeum lépcsőházában helyezték el (itt nyílt meg 1874-ben az Iparművészeti Múzeum első kiállítása is), majd helyszűke miatt a múzeum újabb „albérletbe", az akkori Sugárúti régi Műcsarnokba (ma: Népköztársaság útja 71.) költözött. Több nagysikerű kiállításra is itt került sor. Az egyik 1882-es pompás könyvészeti tárlatra 72 köz-, magán- és egyházi könyvtár küldte be anyagai legjavát. A kincstári remekekből rendezett 1884-es ötvösművészeti kiállítást rekordközönség, 100 000 látogató tekintette meg. Ám a helyhiány mindinkább tarthatatlanná vált. Ekkor már végérvényesen nyilvánvaló lett: a múzeum számára az önálló épület — létkérdés.

Hosszas huzavona után — főként az akkori múzeumigazgató, Radisich Jenő fáradhatatlan ügybuzgalmának eredményeként — a kormány végül is új múzeum építtetését határozta el, s a tervek elkészítésére 1892-ben nyilvános pályázatot írt ki. A pályázatot a „Keletre magyar" jeligéjű munka nyerte. Szerzői — Lechner Ödön, a már híres építész és Pártos Gyula.

A HETVENÖT ÉVES IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM

„Egy kalapáccsal háromszor ráütött..."

Merész stíluskísérlet

A győztes pályamű kivitelezése, vagyis az Iparművészeti Múzeum Üllői úti palotájának építése egy esztendővel később, 1893-ban kezdődött. A munkálatok eleinte vontatottan haladtak, kiderült ugyanis, hogy Lechner egyik impozáns elképzelésének megvalósítását, a majolika díszítés elkészítését technikai bonyodalmak nehezítik. S bár az építkezés három év alatt befejeződött, ezt az „elhúzódást" akkor már-már botrányosnak minősítették, olyannyira, hogy a kivitelezők a kormánytól többször is szigorú hangú „utolsó figyelmeztetést" kaptak.

Az épület — az egyik Lechner-monográfia szavaival — a „stíluskereső nemzeti mozgalom reprezentánsa". Lechner a magyar népművészet díszítő motívumait és a magyarság ősi gyökereire utaló keleti építészeti formákat igyekezett sajátos stílussá ötvözni. Kísérletéből rendkívül érdekes, bizarr mű született: az iszlám hatású karéjos boltívek, a magyar népi ornamentikával rokon szasszanida és perzsa impresszió mennyezet, a Wartha Vince professzor által kikísérletezett, s a világhírű Zsolnay-gyárban készített majolikamázas „szőnyegsátor" tető, a kupolát koronázó 10 méteres pazar majolika laterna mind-mind a főváros nevezetességévé avatták az új múzeum-épületet. Lechner merész stíluskísérlete ugyanakkor nagy szakmai vihart kavart, évekig tartó, Lechner törekvéseit támadógáncsoló vita tárgya lett.

A Vasárnapi Újság például „csapongó, sokszor kicsapongó" fantáziával vádolta Lechnert. „Az iparművészet" szerint az épület nem szép, de érdekes. Az utca kritikusai bizarr-színes keleti jellege miatt „cigánycsászár palotájának" csúfolták az új épületet. Az igazsághoz tartozik: Lechner később maga is némi kritikával illette munkáját. („Ma, ha úgy néha az Iparművészeti kapuját nézem — írta 1911-ben —, igazán haragszom rá. Egy kissé nagyon is »indus« nekem.")

Az Iparművészeti Múzeum első kiállítása — majolika és fajansz edények, ötvösmunkák s régi magyar hímzések bemutatója — a háromnegyed századdal ezelőtti ünnepélyes avatással egyidőben nyílt meg. Az agilis igazgató, Radisich Jenő — aki hittel vallotta, hogy „a múzeum a szótára, nyelv- és mondattana, olvasókönyve az iparművészet nyelvének" — a későbbiekben is gazdag programokról gondoskodott, s érdekes újítást vezetett be: az ismeretterjesztő előadásokat.

Az új épülettel végre megszűnt a korábbi helyhiány, így tovább gyarapodhatott a gyűjtemény is. A múzeum rövidesen értékes szerzeményekkel gazdagodott: ajándékul kapta Ráth György hagyatékát, majd egy kőszegi jezsuita patika, azután a XVI. századi flamand, úgynevezett győri kárpit került az új múzeumba.

A későbbi évek: a hanyatlás esztendői voltak. Egyre kevesebb kiállítást rendeztek, sok szó esett „szűkös anyagi dotációról" is, majd a harmincas években a múzeum a korra jellemző iparművészeti akciók — a magyaros öltözködési mozgalom és az eucharisztikus kongresszust előkészítő pályázatok — útvesztőibe keveredett. Az épület állaga is leromlott, s végül, 1934-ben megszűnt az Iparművészeti Múzeum szervezeti önállósága.

Gyarapodó gyűjtemények

A felszabadulást követő esztendőkben újra virágzásnak indult a múzeum. Az épület háborús károsodásait kijavították, a megrongálódott majolika díszeket újra elkészítette a Zsolnay-gyár. Lechner Ödön újjáépített, műemlékké nyilvánított múzeum-palotájában — előbb dr. Dobrovits Aladár, majd Weiner Mihályné vezetésével — széles körű tudományos munka kezdődött. Jelentősen javultak a személyi és anyagi feltételek, s tovább gyarapodtak a gyűjtemények.

A múzeum öt osztálya (bútor, kerámia és üveg, ötvös, textil és az úgynevezett kisgyűjtemények) jelenleg mintegy 70 000 tárgyat őriz. Mindegyik osztály számos európai hírű-rangú remeket, unikumszámba menő darabot mondhat magáénak. Elég, ha a habán kerámiákra, a Medici-kárpitokra, az Eszterházy-kincsekre, a 800 körül készült elefántcsont faragású St. Galleni könyvtáblára vagy Miksa császár 1566-os asztrológiai órájára, az úgynevezett asztrolábiumra utalunk. S ízelítőül említsünk még két érdekességet: Bethlen Gábor násfáját és a „lilaruhás nő ékszereit", azaz Szinyei Merse Pál feleségének a híres Lilaruhás nő képen megfestett karkötőjét és melltűjét.

E gazdag gyűjtemény állandóan gyarapszik újabb darabokkal, részint úgy, hogy a múzeum árveréseken vagy magángyűjtőktől vásárol — évi félmillió forintért — tárgyakat, részint pedig ajándékozások révén. Dr. Soó Rezső professzor például 60 000 lapos kisgrafikai gyűjteményét, Krisztinkovich Béla az ország legnagyobb magánkézben levő habán-gyűjteményét ajándékozta a közelmúltban a múzeumnak. Az egyik legutóbbi vásárlás: Kemény János erdélyi fejedelem leszármazottjától megvették a fejedelem 1648-as keltezésű úgynevezett gyapjas poharát.

Az óriási gyűjtemény szebbnél szebb kiállításokon kerül a közönség elé (idén szeptember 15-ig 185 ezren látogatták). A nagysikerű történeti kiállítások mellett a múzeum a mai iparművészet pártoló felkarolását is céljának tekinti. Ezért rendszeresen ad helyet a hazai és külföldi kortárs iparművészek bemutatkozásának. A hazai iparművészet fejlesztését és népszerűsítését szolgálják a napjainkban egyre sokasodó külföldi tárlatok is (Lausanne, Brüsszel, Belgrád, Moszkva). A most 75 éves épületben rendezendő jövő évi reprezentatív centenáriumi kiállítás a magyar iparművészet régi és új alkotásainak lesz nagy seregszemléje.

MÉSZÖLY GÁBOR

Beruházás.

Amikor p

Aktíva a

MAGYARORSZÁG
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 31
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
SAJTÓHIGYELŐ

VI.

Egyik napról a másikra nem változhat meg a beruházások gyakorlata. Más volt a szemlélet az ország újjáépítésének korszakában, más, amikor az ipar és a mezőgazdaság fejlesztése került előtérbe, és más ma, amikor már a hatékonyságról beszélünk, s a beruházási piac egyensúlyának helyrebillentése a követelmény. Két és fél évtized beruházásainak színes és változatos sorozatában — gyakran a látványos hajrák kedvéért is — kialakultak bizonyos formák, amelyek nem változnak meg varázspálca egyetlen érintésére. A központi és helyi intézkedések hatása csak később jelentkezhet, de a kormányhatározatok, hatósági felülvizsgálatok és a különböző szervek egybehangolt intézkedései megteremthetik még a jelenlegi ötéves terv időszakában az arányos fejlődés alapjait és a tartós beruházási egyensúlyt.

Honnan a liberalizmus?

A fővárosi, megyei és megyei városi tanácselnökök előtt tartott előadásában Dreczin József, az Országos Tervhivatal elnökhelyettese elmondotta, hogy 1968 óta évről évre gyorsan emelkedett a beruházások volumene, nem utolsósorban annak a sajátos szemléletnek a következményeként, hogy különböző gazdasági feladatok csak újabb és újabb beruházásokkal oldhatók meg.

„Mi készteti a pénzügyi apparátust, a főhatóságokat a megalapozatlan kérelmek kedvező elbírálására? Az irányítás nagyfokú liberalizmusa! A finanszírozási rendszerben káros tendenciák is mutatkoznak, s ez vonatkozik a minisztériumokra, bankokra, de magára az Országos Tervhivatalra is."

Elsődleges szerepe tehát a pénznek van: az határozza meg, hogy meddig és milyen nagy célokat kell hozzáigazítani. A legfrissebb információk, a műszaki tervek és a kivitelezés helyzetének ismeretében meg kell vizsgálni, hogy a beruházások változatlan kezdési időponttal beleférnek-e a negyedik ötéves tervbe, vagy pedig néhány meg nem kezdett beruházást inkább el lehet halasztani egy-két évvel, ami nem minden esetben jelenti a beruházás befejezésének eltolódását, hiszen éppen a célszerűen összpontosított kivitelezés eredménye lesz, hogy a beruházások gyorsabban valósulnak meg.

A költségekben is akad jó néhány „rárakódás", amelyet az eredeti célok sérelme nélkül el lehet hagyni. Inkább tartalékokat kell képezni, hogy az előre pontosan nem számítható költségek jelentkezése ne hozza kényszerhelyzetbe a költségvetést, sem a vállalatokat, amelyek befektetéseinek eredményét véglegesen vagy időlegesen veszélyeztetné. A kormány tehát „tilosra állította a szemafort" az erőforrásokat figyelmen kívül hagyó, gazdaságtalan beruházási tevékenység, s főleg a pazarló luxus-építkezések előtt. (A Magyar Nemzeti Bank legutóbb kiadott tájékoztatója szerint a bankok nem adnak hitelt a kifejezetten iroda-székházak építésére, termelést szolgáló beruházásnál is csak a feltétlenül szükséges adminisztrációs helyiségek építéséhez lehet hitelt kérni.)

A beruházási célok felülvizsgálatára a Gazdasági Bizottság néhány héttel ezelőtt Beruházási Tárcaközi Bizottságot hozott létre. Ennek tagjai a Pénzügyminisztérium, a Magyar Nemzeti Bank, az Országos Tervhivatal, a beruházásokban érdekelt tárcák és más szervek képviselői. A bizottság tüstént munkához látott, hogy aránylag rövid idő — két hónap — alatt kidolgozhassa azokat a javaslatokat, amelyeket döntésre elő lehet terjeszteni. A vizsgálatok egyik alapelve, hogy mérlegeljék egy-egy beruházás időszerűségét és színvonalát: megfelelően illeszkedik-e az ország gazdasági fejlesztésébe: nem veszti-el hatékonyságát, ha nagyon hosszú ideig van befagyasztva a tőkebefektetés; nem avul-e el az egész gyár és termék, amelyet ma még korszerűnek tartunk, hiszen a technika gyors fejlődése miatt holnap előre nem látottan is felbukkanhatnak új technológiák és termékek, amelyek kiütik a nyeregből a másik terméket. A beruházás hatékonyságának, s az időtényezőnek ezért van rendkívüli jelentősége.

MÉSZKŐBÁNYA SÓSKÚTON

„A túllépés felelőtlenség"

Felelősségre vonás

Iparági ankétok, minisztériumi és tanácsi értekezletek, társadalmi és politikai szervek tárgyalják-vitatják: hogyan tovább? Bondor József építésügyi és városfejlesztési miniszter a beruházások alaposabb előkészítése feltételeinek és módszereinek kidolgozása mellett az időtakarékosságra ösztönző, hatásos anyagi érdekeltség megoldását javasolja. „Sokak előtt ma még eretnekségnek tűnik — nyilatkozott a miniszter —, hogy a tervezettnél hamarabb, gazdaságosan megvalósuló beruházásoknál a kivitelezési idő lerövidítéséből, a korábbi üzembehelyezésből származó többleteredményből a közreműködő vállalatok is részesüljenek. A kapott juttatást az érdekelt vállalatok csak a saját fejlesztési céljaikra fordíthatnák." Ezt persze ellenkező előjellel is érvényesíteni kellene: ha a beruházás késik s a hibát a kivitelező követi el, arányosan csökkenjen munkájának ellenértéke is.

Az építők szakszervezetének [illegible] nácskozásán a miniszter hangsúlyozta, hogy mivel a beruházásokra fordítandó összeg több mint fele építési igénnyel jár, a mostani ötéves tervben előírt építési program teljesítését az építőanyagipar gyorsabb ütemű fejlesztésével kell megalapozni.

A helyi tanácsok — senki sem kételkedik jószándékukban — 430 000 lakás építését tervezték, amikor az ötéves terv csak 400 000 lakást irányoz elő, állami erőből 180 000 új lakást ír elő a népgazdasági terv, de a vállalatok 186 000 lakást jeleztek saját terveikben. A pénzügyi és az építőanyag-forrásokban erre nincs fedezet. (Vizsgálja a szakszervezet a nagyberuházások bérpolitikai lehetőségeit is, nevezetesen, hogy a mostani munkaidőalapon túl is foglalkoztatni lehessen az építőmunkásokat, s a többletbérek ne terheljék a vállalat egyéb munkaterületein dolgozók bérszínvonalát.)

Érthetően érdekelt a beruházások meggyorsításában a nehézipar, ahol a befejezetlen beruházások összege 1970 végén egymilliárddal volt több, mint az egész évi beruházási volumen. De az új ötéves tervben minőségben is rendkívüli feladatok várnak a nehéziparra: 15 év alatt Százhalombatta fejlesztésére 25 milliárdot fordít a népgazdaság, ebből a mostani tervidőszakra 11 milliárd esik, Leninvárosban pedig 10 milliárd lesz az 1971—75. években a beruházások összege.

Dr. Szekér Gyula nehézipari miniszter szóvátette többek között, hogy sok esetben az előkészítés hiányosságai, az alátervezés és az utólag elrendelt többletmunkák növelik meg a költségeket. Nem egy vállalat a szükségesnél alacsonyabb költségvetésével éri el, hogy megkapja az engedélyt a beruházás megkezdéséhez — de ez áll fordítva is: a költségek szándékos túlbecsülésével egyes vállalatok „tartalékokra" tesznek szert, amit viszont más, fontosabb célra lehetne fordítani. „A jövőben csak pénzügyileg biztosított beruházásokat lehet elkezdeni — mondotta a nehézipari miniszter —, s a fedezetlen beruházások kezdeményezőit és megvalósítóit felelősségre fogják vonni."

A beruházási fegyelem lazaságai és a meggondolatlanul tervezők felelősségének kérdése volt a központi témája a KGM aktíva-értekezletének is: a pénzügyi és műszaki megalapozottság sok gépipari beruházásnál vitatható. Az utóbbi időben sokszor építenek olyan eredményekre, amelyek később nem valósíthatók meg és a hitelkérelmek is elhamarkodottak. Hiányzik az előzetes, alapos gazdasági elemzés, nem számolnak eléggé reálisan a költségekkel és a fedezettel. Sok esetben célravezetőbb lenne, ha újabb építkezések helyett kiselejteznék a már elkopott, elavult gépeket, és az így felszabaduló helyekre, a mű-

25 egyedi nagy gépipari beruházás húzódott át 1971-re.)

Kevesebbet irodákra!

A könnyűiparban is nőtt a befejezetlen beruházások állománya, s az áthúzódások, tervszerűtlenségek sok tízmilliót vontak el a rendelkezésre álló keretből. Az ankéton megállapították, hogy az importgépek vásárlásánál nem elég körültekintően járnak el a beruházók, ezért fokozottabban kell ellenőrizni, hogy az „álmok" menynyire reálisak. A papír- és cellulóze-iparral és a textil-ruházati iparral van a legtöbb gond. A textilipari rekonstrukciókra előirányzott 12—14 milliárd felét már elosztották.

Szükséges, hogy a vállalatok megalapozottabb javaslatokkal jelentkezzenek és a különböző forrásokból származó fejlesztési összegeket csak termelő berendezések beszerzésére fordítsák, luxus-irodaházak építésére kevésbé. (Már számos vállalat élt a lehetőséggel, hogy a Könnyűipari Szervezési Intézet textilipari és más iparági beruházások és rekonstrukciók segítésére műszaki fejlesztési és beruházási tanácsadó osztályt állított fel, amely meghatározza a tennivalókat az üzem, a termelés és a munkaszervezés területén a korszerű technológiák jobb kihasználására.)

Sommázva: a beruházások nagyobb ütemben szaporodnak, mint a népgazdaság erőforrásai.

Fock Jenő, a kormány elnöke a múlt heti parlamenti aktívaértekezleten a beruházási szféra jelenségeit legkényesebb problémánknak nevezte. A várható intézkedésekről elmondotta, hogy nem befagyasztani, hanem meggyorsítani kívánják a beruházásokat, hogy azok mielőbb termelhessenek. „Tovább kell javítani az állami egyedi nagy és fejlesztési kölcsönből megvalósuló beruházások döntési rendszerét. A különböző szintű vezetők a beruházások elhatározásánál kötelesek figyelembe venni, hogy mennyi pénz áll rendelkezésre. A továbbiakban a kormány sokkal szigorúbban bírálja el a terven felüli pótigényeket. A tanácsi vezető szervek csakis az adott terület anyagi lehetőségeinek megfelelő fejlesztéseket tervezhetnek. A vállalati fejlesztési alap a népgazdasági tervben előirányzott összeg, a vállalatok kötelesek jól sáfárkodni vele. A túllépés felelőtlenség, amely most már nem maradhat következmények nélkül..." — összegezte a teendőket a kormány elnöke.

RÁTHONYI JÁNOS

V i s s z a e m l é k e z é s e k .

L e c h n e r Nep.János született 1774.febr. 12. Neje Hupf Erzsébet. - Jómóduak voltak. L.N.J. nagy müveltséggel biró,a pesti k.Szépitő Bizottságnak tollnoka s Pestnek választópolgára. 1846.május 6-án hosszu ideig tartó sulyos betegség után 72 éves korában végelgyengülésben elhunyt. Gyermekei : Károly, Mária,Karolina és János.

Károly: 46 éves korában halt meg 185o-ben. 1825-ben városi gyakornok,1833-ban alügyész, 1836-ban aljegyző, 1838-ban tanácsnok és 1846-ban polgármester volt Pesten. Anyja már,mint özvegyasszony jelenti,hogy"elkeseredett szivvel tudatom szeretett fiamnak, hosszas májkór után,tettdus,föláldozó és emberszerető életének 46.évében történt gyászos elhunytát." A beszentelés 185o.jul. 9-én ½ 7 órakor tartatott a városligeti Herminamezőn lévő Lechner féle kertben.

Mária: férjezett Pichler Ferencné, meghalt 1875.jan.25-én,69 éves korában.

Karolina: meghalt 1882, 71 éves korában.IV.Ferenc-József rakpart 33.

Nep.János: született 1812, meghalt 1884-ben, 72 éves korában. Rendkivül felvilágosodott,éleseszü,liberális ember volt. Sokat tanult,sokat olvasott, sokat tudott. Kissé hirtelen haragu s olykor hangosan kifakadó. Nagyon nemes,igazságos szive volt,apatársa az öreg Primayer János, pesti gazdag ügyvéd azt mondta róla: "Er ist a z' wiederer Kerl, aber ein Ehrenmann." Hites ügy-

véd volt, majd főadószedő, bizottsági tag és téglagyár-tulajdonos. Neje Schumayer Teréz. Mikor nőül vette, magához fogadta annak édesanyját és testvérhugát Amáliát, aki szőkében olyan szép volt, mint Teréz barnában. Amália is nagyon jól ment férjhez, Wehler Nándor dunagőzhajózási főellenőrhöz, kinek Aspangban porcellángyára volt. Öt fia lett: István, Albert, Julius, Edi és August. A nagyobbak Magyarországon születtek, a kisebbek Ausztriában. Wehler Nándor nem szerette a magyarokat, ezen sokat disputáltak Lechner Jánossal és olyankor a gyermekek büszkén élvezték édesapjuk honszeretetét. Atyánk megmondta Wehlernek, ha a magyarok kenyerét eszi, ne szidalmazza őket, vagy menjen Bécsbe, - Ami végre sikerült is neki. Wehler Nándornak nem lévén leánya: Ilkát akarta magával vinni, de az apja nem adta oda. A rokoni összeköttetések azonban folytatódtak, részben ma is fennállnak.- A legidősebb fiu : István, Pesten végezte tanulmányait, feltünően szép huszárönkéntes volt és később résztvett a boszniai okkupációban. Valami nagy kitüntetést kapott és Bécsben udvari titkár lett. Albert Halle-ban a bölcsészetből tette le a doktorátust. Ö még most is él Berlinben és Ede Bécsben. Mindketten unokanővérükkel, Ilkával, most is levelezenek.- A többiek meghaltak. August mérnökkari őrnagy lett és elvette Lechner Károly sógornőjét: Klammer Paulát, aki jelenleg Prágában él második férjével: von Zeynek egyetemi tanárral.

Nagyon is eltértünk a tárgytól. Lechner N.Jánosnak 10 gyermeket adott az Isten. Három kicsi korában meghalt, hetet felnevelt, de jelenleg csak a két legfia-

talabb él, még pedig mind a kettő már jó öreg. A gyermekek nevei: Gyula, Johanna, Ida, Ödön, Bolda, Sarolta, Károly, Ilka és Irma. A hét felnőttről fogok referálni, ime:

1./ Gyula : Életreváló, eszes, ügyes fiatalember. Ügyvéd lett, majd tanár, költő és festő. Ő forditotta német nyelvre Madách: "Ember tragédiáját" s számtalan más müvet is. Édesapja jobban szerette volna, ha valami jó hivatalt vállal ,de hajlama másfelé vonzotta. Született 1841-ben, meghalt 1914. junius 1o-én 75 éves korában, közvetlen a háboru kitörése előtt. Ugyanazon a napon halt meg testvéröccse Ödön, a hires müépitész 69 éves korában. Gyula 1866-ban nőül vette özv. Uhink Edéné szül. Doppler Erzsébet nagymüveltségü leányát: Mária Antóniát. Doppler Erzsébet nővére volt Doppler Ferenc a bécsi operaház -, és Doppler Károly, a stuttgarti operaház karmesterének. Mindkettő zeneszerző. Ferenc egy szép "Ilka" cimü magyar operát komponált, melyet sokszor adtak a pesti Nemzeti Szinházban. Károlynak felesége Kobler lány volt. A Kobler család is müvészcsalád, Heine egyik prózai müvében felemliti erről a familiáról, hogy utközben minden felszerelésük elégett. Nemcsoda, ha Uhink Irma, kit nagybácsijai neveltettek, szintén müvésznő lett s gyönyörüen zongorázott, mely tehetségét Jenő fia örökölte. De mert nagybátyjának, Lechner Ödönnek épitészi tehetségét is örökölte, inkább az épitkezésnél maradt. Gyulának és nejének hét gyermeke volt:

Ilonka, ki hat éves korában halt meg.

Margit, ki Zemplényi Tivadarhoz, a hires festőmüvészhez ment férjhez. Négy gyermekük volt: Tibor, Ilonka, Zoltán, Irén.- Tibor 24 éves korában az akkor dühöngő spa-

nyol nátha áldozata lett.Az ellenforradalomban életét kockáztatta, ha Romanelli nem mentette volna meg őt és fogolytársait, ugy kivégezték volna, a bitófák már készenlétben vártak rájuk fogságuk udvarában.- Ilonka, ifju Krudy Gyuláné, az ismert iró: Krudy Gyula fiához ment nőül. Zoltán jogszigorló, Irén özvegy édesanyjával saját házukban lakik,.

Ella dr.Wonaszek Antal csillagász és gimnáziumi tanár özvegye. Két gyermeke volt. Döncike meghalt,- Olgica okleveles rajztanárnő és festőművésznő.

Tibor: doktor, iró költő, gimnáziumi tanár. Nagyműveltségü, végtelenül korrekt, jószivü ember, a legjobb rokon, lelkes hazafi. Az Isten éltesse sokáig!

Jenő : Ő is doktor, müépitész és tanár, a Képzőművészeti Akadémián. Nagyon keresett épitész, sok pályadijat nyert, nagy irodát tart, szakkönyveket ir. Nőül vette Unger Mariannet, özvegy Unger Leoné,Koppy Marianne leányát./Koppy tábornok volt és földbirtokos Albertfalván. Marianne fivére, Unger Emil meghalt, nővére dr.Szkalla László gyógyszerész neje./ Jenőnek három gyermeke van : Marianne, aki az iparrajziskolában már több pályadijat nyert és az egyiknek révén Lord Rothermere elé került,akit Urmánczy Nándor vezérletével meglátogatott: dr.Lechner Jenő, Füredi Richárd s még többen. A kis Marianne s még egy leányka résztvettek ezen az ünnepségen. Nemzeti öltözetben nemzeti-szinü zászlóval kezükben, ugy nyujtották át a müemléket. A lord meg volt hatva s hálából az egész társaságot fejedelmileg vendégül látta, autóján utaztatta,s a két leánykának brilliáns melltüket adományozott. Felejthetetlen napokat töltöttek Londonban és Schweizban. Jenőék második

gyermeke: Jenő, szigorló épitészmérnök és a legkisebb : Emil orvostanhallgató.

Ilma: Liska Béla mérnök neje, három jólsikerült fiu anyja. A fiuk neve: dr.Liska Béla joggyakornok, Gyula épitészmérnök, jövendőbeli festőművész és Zoltán , az esztergomi papnövelde buzgó tanitványa.

Lóránd : müegyetemi adjunktus.Szintén kiváló épitész,sok szép eredményel sokat dolgozott. Nagy családjának jómódot teremt, fiainak jó nevelést ad.Jelenleg ötszobás öröklakásba költözött és tavaly Balaton-Zamárdiban villát épitett.- Ö a legfiatalabb a testvérek között, de máris ősz, arca azonban nyájas,fiatalos. A legjobb ember a világon .A budai leánykáknak ő az eszményképük,s ha nem is számithatnak reá, de mindnyájan "egy ilyen" férjet kivánnának. Boldogan él nejével: Hümpfner Ottiliával,Kalocsáról. Öt reményteljes szép fia van: Lóri,Kamzsi,Dönci, Egon és Gyuszi./Tessék elképzelni, csupa Lechner! micsoda perspektiva!/

2./ Ödön : született 1845. Meghalt 1914.jun.lo. Ugyanazon a napon, mint Gyula. Hires müépitész volt.A magyar stilust akarta meghonositani, de sok volt az akadály, sok volt az ellensége. A magyar formanyelvet akarta fejleszteni. Végre, ha ez az irodalomban,zenében, festészetben lehetséges, miért lenne lehetetlen az épitészetnél?- Minden ujitásnak ellenfelei vannak. A köznapi emberek részben a szokás rabjai, részben közönyüknél, vagy felületességüknél fogva nem képesek a lángelmék magasabb régióiba emelkedni, a legrosszabbak azonban az önhittek, akik mindenhez jobban vélnek érteni, mindent kiméletlenül lekriti-

zálnak: ők a világ bölcsei, nem az ujitó zseni, hanem ők, a maradiak, a tradiciókra hivatkozók.- Még a halál után is tart a harc,habár a hivők tábora megnövekedett,lassan szaporodnak megértői. Helyes, ha a mult nagyjait megcsodáljuk, megbecsüljük, de azért nem kell őket okvetlenül utánozni,ellenkezőleg - legyen meg minden kornak a maga jellegzetes,eredeti alkotása, mely egykor szintén a dicső multhoz fog tartozni. Ha erre rajongói nem eszméltek volna rá, szobrot emelnének-e neki? A szobor talán meg is volna,ha közbe nem jön a háboru,a kommunizmus,az ország megcsonkitása,s annyi szerencsétlenség,inség,nyomor.Vagy ennek is olyan lassan kellett megérnie - egy ujabb generációnak kellett jönnie, elfogulatlanabb itélettel?- Mint ahogy a nagyhatalmak is csak most kezdik belátni tévedéseiket szegény Magyarországgal szemben. Akik nem üldözték gyzésből,irigységből, kapzsiságból, a mulasztást igyekeznek jóvátenni. Most már megértik jogos kivánságait,gazdag tehetségeit, megértik mint nyomták el, érdeklődésük folytonosan növekedik. Hátha mégis célt érnek?- Ödön,mint aféle régidivatu bohém nem értett az alkalmazkodáshoz,azt tartotta természetesnek, ha az eszmék az ő agyában születnek, a nehézségekkel küzdjenek meg mások, azaz nehézségek egyáltalán ne is támadjanak. Szeretett szórakozni,későn kelni, a Japán kávéházban meghitt társaival mókázni,szép terveit nemcsak rajzasztalára varázsolta,hanem néha a kávéház kis márvány asztalára is. Nem kereste fel munkaadóit, megvárta: hadd keressék fel azok őt, nem tudott sem csuszva mászva, sem könyökkel dolgozni. Innivegyáltalában nem szokott,sem kártyázni,sem dohányozni - de annál jobban szerette a nőket. Igaz, azok is őt. Vagyona,

keresete elillant, mint a kámfor, nem volt hajlama a meggazdagodásra: pedig hiába aratunk dicsőséget dicsőségre, abból bajosan lehet megélni, kivált, ha valakinek uri tempóinál, jó izlésénél fogva nagy igényei vannak.23 éves korában megházasodott, elvette ifjukori ideálját, Primayer Irmát,akkori hires ünnepelt szépséget Pesten.Fájdalom 26 éves korában meghalt tüdővész következtében.Szülői hiába vitték gyógyhelyről-gyógyhelyre, nem használt semmit.Két gyermeke volt: Irmus és Dönci. Irmus 3 éves,Dönci 4 hónapos,mikor az édesanyjuk meghalt.Dönci Bonnban végezte tanulmányait, a gazdaságot, melyet később Herceghalmon gyakorolt is, de nem szerette a vidéki életet,jobban érezte magát holmi nagy városban. És sokat-sokat utazott,nagyapja halála után megtette világkörüli utját, mely egy évnél tovább tartott. Mikor hazajött, teljesen a festőművészetre adta magát.Végtelenül vidám,jóindulatu fiu volt,azt mondták róla: "ilyen" kedves fiu minden ezer esztendőben csak"egyetlen egy" születik. Mindenki kedvelte, nem bántott meg soha senkit, a "nénikék" még jobban szerették, mint a "Papszit" -perszc fiatalabb volt. 37 éves volt,mikor meghalt, pedig ugy szeretett élni: "élni,élni,akárhogyan,csak élni". Irmus már akkor férjnél volt. Szmrecsányi Dunyihoz /müvészi néven:Pajtás Ödön/ huszárkapitányhoz és festőhöz ment feleségül. A házaspárnak négy gyermeke született.Gyönyörü gyermekek. Idát, a legidősebbet a középfültőmirigylob ölte meg 24 éves korában.A második: Irma /Pimi/ egy angol kapitányhoz - Edsell Lyntonhoz nent férjhez. Nyáron angolországi birtokukon, télen a Rivién tartózkodnak.- A fiu, Ödön többnyire az apjával Buda-

pesten tartózkodik, a müegyetemre jár, de vakációit hol Schweizban, hol Sárosdarócon, a Szmrecsányiak ősi birtokán - tölti. Nagyapja Kassán közjegyző volt, most már ő is nyugalomba vonult. A legfiatalabbik, Ilonka meghalt.

Lechner Ödön temetése pompás volt. Müvészek rendezték. Ravatalát a Mücsarnokban állitották fel,koporsóját Munkácsy Mihály leplével takarták le. Diszsirhelyet kapott, kollégái fáklyákat vittek, megható beszédeket mondtak és az ujságok megteltek életének és halálának részletes leirásával. Legmeghatóbb mégis az Operaház zenekarának bucsuztatója volt, midőn eljátszották az "Istenek alkonyából" "Szigfrid halálát".

3./ Bolda -illetőleg Beatrix - 8o évig élt. Öt évig élte tul szeretett jó férjét szentmiklósi Novák Kamillt,Békésgyulán törvényszéki elnök és kuriai birót.Szentmiklóson földbirtokuk,Gyulán házuk,Abbáziában szép kertjük és villájuk volt, utóbbit Kamill nővérétől: Gorove Jakabnétól örökölte a család. Van még egy nagynénjük ,Szokoly Gyuláné,szül.Novák Sarolta.- Kamillnak és Boldának négy gyermeke volt: Zoltán, egy rendkivül okos fiu,egy csodagyermek, nyolc éves korában hosszas szenvedés után meghalt. Ferenc, jelenleg.h.államtitkár, a Gellérthegyen szép villájában lakik. Neje: ghiczi assa és ablánckürthy Ghyczy Erzsébet. Gyermekeik: Ervin és Kamill. Ervin nős, neje nemes Mattiassi Gabriella, kis fiuk: Ervinke. Bolda és Kamill harmadik gyermeke Izabella, folyfalvi dr.Zöldy János békésmegyei főorvos neje. Négy gyermekük van -illetőleg három - mert a kis Izabellát elvesztették. Miklós Gyulán törvényszéki biró -elvette Prag Erzsébetet- már két szép leánykájuk van. Zoltán,-Budapesten gépészmérnök és Gabriella.

Bolda és Kamill negyedik gyermeke Kamzsi. Nőül vette jobaházi Dőry Natáliát, két gyermekük van : Sárika,aki egy tüzérfőhadnagy felesége és a kis Palika.

4./ Linka, vagyis saját kivánságára Sarolta.Nemesszivü, kissé ábrándos,álmodozó, de végtelen jószivü teremtés. Édesanyánk minden gyermekét elkényeztette,csak ez az egy volt a "hamupipőke". Emiatt sokat sirt.Két nappal halála előtt is sirva járt kelt a Maglódi-uton, talán akkor hült meg, tél volt és hideg.Éjszaka rosszul lett, félrebeszélt s másfélnapi betegség után 29 éves korában agykéreglob következtében meghalt. Mindannyian nagyon sajnáltuk,forrón megsirattuk, kivált Ilka,akivel nagyon szerették egymást. Sarolta nagyon szerette annak férjét és gyermekeit. Eltett levelekkel bizonyitható.

5./ Károly: orvos-doktor,ideg- és elmegyógyász, egyetemi tanár Kolozsvárott. Orvosi körökben külföldön is nagyon megbecsülték.Nemcsak mint tudós kiváló, kiváló volt ő, mint ember is. Emberszerető, adakozó,gondos,önzetlen, figyelmes, jóságos, nemesszivü, igazságos, szorgalmas és a legjobb fiu, férj, apa és testvér. Kétszer nősült.Első neje Schwartzer Ferenc Anna nevü szép leánya. 22 éves korában 2 évi házasság után meghalt. Két gyermeke volt: Edit, aki 11 hónapos korában és Egon, aki két hónapos korában halt meg, utóbbi egy nappal később, mint édesanyja. Egynapon, ugyanegy koporsóban temették őket. Károly előbb a Schwartzer intézet orvosa volt, majd innen később Angyalföldre került, ahol igazgató-főorvos lett.Öt évi özvegység után elvette első nejének unokanővérét,a 18 éves Klammer Hedviget,akivel haláláig boldog házasságban élt. Két derék fia- egy vegyész és egy gépészmérnök,mint

tartalékos hadnagy a harctérre került. Nevük: Gida/Gedeon/ és Egon. Gida 1914 év végén a harctéren gránáttól találva sulyosan megsebesült és eltünt. Szülői még megtudták,hogy katonai érdemkeresztet kapott, azután nem hallottak róla semmit. Azt hiszem ez fájdalmasabb még, mintha bizonyosat tudunk, mert sokáig várjuk visszajövetelét, vagy legalább is hirt róla és mindig csalódunk.....

Egon négy évig szolgálta a Hazát, sok veszélynek, szenvedésnek volt kitéve, de végre sok kitüntetéssel mégis hazavergődött. Szegény szülők mennyit aggódtak érte! De ezzel nem volt befejezve a szenvedések sorozata.Erdélyből menekülniök kellett, ott kellett hagyni a remek klinikát, kényelmes szép házat, fényes poziciót. Károlynak sok küzdelmébe, keserü tapasztalatába került, mig nagynehezen sikerült klinikája számára Szegeden nagyon szerény és kezdetleges elhelyezést találni. Szándéka volt, ha befejezte nehéz munkáját, nyugalomba vonul s Budapestre költözik fiaihoz, akiknek itt lakást tartott. Özvegye és Egon fia még most is ebben a lakásban laknak. Még mielőtt további tervét megvalósithatta volna és a Magyar Tudományos Akadémián székfoglaló beszédét elmondhatta volna, hova levelező tagnak választották, egy sulyos operációnak kellett magát alávetni, mely a Szent János kórházban ennek a drága jó embernek, az egész család legnagyobb bánatára,megrenditő halálát okozta. A kerepesi temetőben a saját családi sirboltjában van eltemetve. Özvegye ápolja, gondozza sirját és sok jót tesz nevében, emlékére.-

6./ Ilka: Már gyermekkorában szeretett rajzolni, irni. Sohasem tudta édesapjának megbocsátani, hogy nem tanittatta , nem képeztette ki. Hisz nem aspirált ő vi-

lághirre, de mintha előérzetei arra ösztönözték volna, hogy megkeresse kenyerét,ha rászorul,- ne legyen kénytelen másoktól függni. Tizenhárom éves korában befejezte iskoláit, még pedig milyen iskolákat! Akkor a leányokat Pesten nem valami fényesen nevelték, csak háziasak legyenek, tudjanak varrni és menjenek férjhez. Amit azután valahogy tökéletlenül és kezdetlegesen elsajátitott,csakis a maga jóvoltából tette és pedig titokban, éjjel egy szál gyertya mellett, mikor a többiek már aludtak,legfeljebb Sarolta nővére tudott róla, aki vele virrasztott és tucatszámra falta a regényeket. A szülők akkoriban tele voltak előitéletekkel, különösen féltették őket a "müvészi" pályától. Hajlamaik pedig már ébredeztek, több erély kellett volna hozzá,hogy kövessék forró vágyaikat.De gyávák voltak, mint a nyul.Ilka félénk volt, mint a nyul s az éjszakázástól elromlottak idegei, szemei,s mert sehogysem tudott gyakorlati lenni, nem vitte az életben semmire. Sok baj,sok csapás érte. Férje beteg volt, korán meghalt, a krach, a háboru végképen tönkretették. Mint özvegy főkönyvelő lett a téglagyárban, de azért folytatta titkos kedvteléseit, irt egypár elbeszélést, mely a "Képes Családi Lapokban" meg is jelent, sőt közülök az "Andrea" cimü könyvalakban is megjelent, majd csipkét vagdalt finom selyempapirosból, -eleinte játékból, unokáinak.- Később ezek ki is állittattak az Iparmüvészeti Muzeumban. Egy részük pedig "Csipkemunka ötletek" cimen nyomtatásban is megjelent. Az igazgatóság megdicsérte,szellemes játéknak nevezte. Sajnos, nem is volt egyéb. Kiállitották festett divathölgyeit is, ezeket még leánykorában készitette, részben még ma is megvannak,de ezek sem hoztak semmit a

konyhára. Jobb lett volna valamit alaposan tudni és azzal megkeresni a mindennapi kenyeret.- Férje: Cserneczky Gyula egy nagyon képzett,sok nyelvet beszélő ügyvéd,kit Nagyváradon "a mi lumenünk"-nek neveztek a jogakadémián,Cserneczky József kuriai biró és Heckenast Emmának volt a fia. Utóbbi Heckenast Gusztávnak, az ismert könyvnyomdász és könyvkiadónak nővére. Cserneczky Józsefnek második neje, Szerdahelyi Berta volt. Lechner Ilka már csak ezt az anyósát ismerte és szerette. Szerdahelyi Berta irónő volt,szeretett zongorázni,de azért prózai háztartását sem hanyagolta el. Mostoha fiához nagyon jó volt, kevésbbé szerette mostoha leányát: Cserneczky Emmát és annak férjét : Reichsritter Theodor von Kronenfels bécsi magasrangu hivatalnokot. Ezeknek volt egy fiuk: Arthur. Ez nagyon müvelt, eszes, tehetséges ifju volt, nagyszüleinél gyakori vendég: ő volt tulajdonképen apai részről az egyetlen unokatestvére Ilka gyermekeinek. De mióta az idősebbik generáció meghalt, megszüntek az összeköttetések. Arthur, mint Hofrath, a bécsi postaminisztérium főtisztviselője volt, felesége egy von Dahmen volt és volt egy leánykája, Emmerl. Cserneczky Gyula rokonairól egyáltalában nem tudunk. Heckenast Gusztávnak négy felesége volt: Wiegand Ottilia, akitől elvált, Lövészy Riza, aki első gyermekének születésénél gyermekével együtt meghalt, -Bajza Lenke az ösmert irónő, aki később Beniczky felesége lett. Heckenast Gusztáv halála után Beniczky Bajza Lenke gyermekei nevét Bajza Ilonkára és Aladárra magyarosittatta. Ilonka egy angolhoz ment férjhez. Heckenast negyedik neje Jurenák Stefánia volt, leányuk Mici.- Ilkának négy gyermeke volt.Kettő meghalt. Andrea hét hónapos,- Bandika

két és féléves korában. Van még kettő: Aladár és Gizella. Aladár müvészi hajlama ellenére ügyvéd lett. Ilka sehogysem szerette a dolgot, a családban nem volt szerencséjük az ügyvédeknek, sem édesapjának, sem testvérbátyjának, sem férjének, - nem voltak arravaló természetek. Doktor lett és jónevü ügyvédek irodáiban dolgozott. A háboru alatt elvitték katonának, mint katona Bukovinában és Ukrajnában, Jekaterinoszlavban szolgált.Hazaérkezése után titkár lett a Hangyánál. Rendkivüli rajzkészségét sohasem értékesitette, csak saját gyönyörüségére készitette százszámra szebbnél szebb tollrajzait és hangulatos tájképvázlatait.

Ilka vagyona odaveszett, mint a középosztályból oly sokaknak. Az elértéktelenedett értékpapirok tönkretették. Leánya, Gizella férjhez ment dr.Töreky Gézához, a közismert, nagyrabecsült törvényszéki elnökhöz és kuriai bíróhoz. Van három leányuk. Gabriella a legidősebb már férjhez ment vitéz Bátor Elemér gépészmérnök és tüzérszázadoshoz. Gabri azért tanárnő maradt az Andrássy-uti liceumban, franciát és magyart tanit. Stipendiumával Belgiumban, Genfben, Párisban járt. Margit rajztanárnő a Veres Pálné utcai leánygimnáziumban és Klára a legfiatalabb, orvostanhallgató. Ilkának már dédunokája van: a kis Bátor Erzsébet. Istenem! hogy eljár az idő.Néhány év előtt még ő maga is fiatal volt,s most ugyan hova lettek "ruganyos léptei" - most már ő a család nesztora.

7./ Irma, a legfiatalabb a tiz közül. Nagyon jó módban, gondtalanul töltötte életét. Többnyire külföldön. Sokat utazott, szerette a szinházat,szép ruhát.Csernoczky Rafaéla -Cserneczky Gyula mostohanővére - /aki Bécs-

ben énekelni tanult s különböző szinházaknál próbálkozott is/ vele élt, illetőleg él most is. Sajnos,-a középosztály sorsa nem kimélte őket sem, mindkettőt hazakergette és Irma, az ő hires,önálló, energikus természetével az eladósodott, a létért küzdő téglagyár élére került.Kimentette ugyan a gyárat az adósságokból, de felvirágoztatásához tömérdek befektetésre és uj agyagtelkekre lett volna szükség. Ehhez járult még a háboru kitörése, a kommunizmus,a románok inváziója ugy,hogy el kellett adni a gyárat,mely mint részvénytársaság jobbadán már is idegen kezekben volt. Irmának volt a családban a legtöbb részvénye, adóssága semmi sőt más vagyona is, de mikor a gyár eladatott, idegen papirokat vett és hadikölcsönt , melyek most nem érnek semmit. A "Müvelt nök otthonában" élnek, bár nyugodtan,de nagyon szerényen, testben-lélekben megtörve./Nagy baj az is, hogy távol laknak a többi rokontól s elhagyatottaknak érzik magukat. Ök is megöregedtek, pénzért dolgozni nem tudnak, bizony hosszu az idő. Nehezebbre esik az Orczy-utról a Horthy-Miklós-utra jutni, mint azelőtt Európa egyik végéről a másikra. Egyetlen szórakozásuk a rádió és römi./

A Lechner család mellékágairól is kell egypár szót mondanom. Sohasem hallottam,hogy Nep.Jánosnak /sz.1774. II.12.Neje Hupf Erzsébet./ annyi testvére lett volna.De tőlem azért lehetett,mert gyermekkoromban igazán édeskeveset törődtem az ősökkel. Csak annyit tudtam,hogy Hupf Erzsébet vagyonos leány volt, szülői korán elhaltak,s ezért a "Mayer-tant"-nál nevelkedett. "Mayer-tant" t.i.szintén Hupf leány volt.Mayerék arcképei dr.Lechner Jenő birtokában vannak. Volt még egy Hupf Ágoston, Hupf Mária/Ráth Károly polgá mester neje/ és Hupf Adél /Fabricius Károly neje/.-Jóval később

hallottam egyet mást: Lotti néni beszélt a rokonokról,persze leginkább az övéiről és tőle tudom,hogy Onklbácsi/Ferenc,sz.1783./nem volt testvére Lechner N.Jánosnak, csak unokatestvére, vagy pláne nagybácsija. Annyi bizonyos,hogy felesége Schumayer lány volt,s igy az ő gyermekeik voltaképen közelebbi rokonai a mamánknak, mint a papánknak. Édesatyánk nem voltvalami különös jó viszonyban hozzátartozóival, még pedig azért nem, mert nem helyeselték,hogy elvette a szegény Schumayer Terézt, gazdagabb és előkelőbb partiet óhajtottak volna. Atyánknak édesatyja egy nemesen érző és golndolkodó uriember, ugy fia, Károly is nagyon kedvelték anyánkat és a gyermekeket. Nem ugy Hupf Erzsébet és leányai,illetőleg édesatyánknak nővérei. Különösen az idősebbik: Mária, férjezett Pichler Ferencné. Pichlerné rendkivül kapzsi,ideges és boldogtalan volt. Férje 15 évvel fiatalabb, persze máshol keresett és talált vigasztalást. Egyetlen gyermekük lo éves korában meghalt. Karolin -vagyis Lini néni - szelidebb és jobbindulatu volt,de anyjának és nővérének befolyása alatt állván,meglehetősen távol tartotta magát öccsétől és annak családjától.Ritkán találkoztak, de meg kell hagyni, ha találkoztak, a legnagyobb udvariassággal viselkedtek egymás iránt, azonban sohasem valami bensőbb szivélyességgel. Pichler Ferencről sem sok jót hallottam. Először Lini néninek udvarolt, de mikor Lini néni beteg anyjával Franzensbadba utazott, Máriához pártolt. Anyánk nem szerette Pichlernét, ugy látszik nem ok nélkül. Pichlerné házát férjére hagyta, de atyánk közbelépése folytán Pichler halála után a Lechner családra esett volna. Pichler tulélte atyánkat és az örökösök beleegyezésével nővérét, Pichler Antóniát biztositani akarván, ugy

intézkedett, hogy csak a Tóni néni halála után kerül a ház Lechner Nep.János gyermekeinek birtokába. Ezek után azonban annyi adósságot csinált a házra, amennyit csak lehetett.Később a Város kisajátitotta ezt a dunaparti házat. A hagyományosok többnyire a másik Lechner ág tagjai voltak,még pedig elég szép számban. Pl. annak a bizonyos "Onklbácsinak" magának állitólag 16 gyermeke volt. Én csak hétről tudok miegymást, a többinek még a nevét sem ismerem."Onklbácsi" kávéháztulajdonos volt a Háromkorona-utcában a Váci-utca sarkán.- /Az "Onklbácsi" egy nagyon öreg ur volt,lobogó hosszu, fehér szakállal.Egynéhányszor láttam.Felesége Schumayer lány volt ingó-bingó krinolinnal,hosszu,kerek kék gallérban./

1./ Imre : Öt magát nem ismertem, két gyermekét igen: László és Emmi. Mindkettő öngyilkos lett. László kath. pap, majd főgimnáziumi tanár. Kitért és elvette Baló Paulát /Paulin néni/,aki egy előkelő erdélyi családból származott. Unokaöccse, Baló Tasziló legalább költeményeiben azt emlegeti,hogy az Apaffy kastélyban született. Mikor én megismertem őket, távol álltak a gazdagságtól,mert Tasziló atyja rég tönkrement. Taszilót Lechner László vette magához és nevelte fel. Lechner László eszes,müvelt ember volt,de üldözési mániába esett. Üldözési mániájában azt képzelte,hogy a jezsuiták bosszut akarnak állani rajta. amiért hitét nösülésekor elhagyta. A falakon,ajtókon felirásokat látott és ez annyira idegesitette,hogy főbelőtte magát. Nem halt meg azonnal, sebe begyógyult,de mert a golyó a koponyájában maradt, ennek következtében -ugy körülbelül egy évre rá - agykérlobban kiszenvedett. Emmi szerelmi bánatában lugkó-

oldatot ivott,s hosszas,sulyos szenvedés után szintén meghalt.

2./ Jozefin : Szebekovszkyné, vagyis Pepinéni. Ö volt a"szépség" ,az apja kavéházának,a Háromkorona-utcai kávéháznak megközelithetetlen, gőgös és büszke pénztárosnője. Csakhamar férjhez ment, de nem voltak gyermekei.Jómódu férjével Pepinéni keresztlányát adoptálták.- Pepike nevelőszülei után, akiket gondosan ápolt, hüségesen kiszolgált, csinos kis vagyont örökölt,ugy hogy kauciója révén egy Nickl nevü közöshadseregbeli katonatiszthez mehetett férjhez.- Három gyermeke közül az egyik fia Afrikában, a másik Amerikában él. Leánya: Ilonka, a legelőkelőbb nevelőintézetekben nevelkedett, Bécsben és Párisban. Sokat utazott, évekig Franciaországban élt,mig Budapestre nem került, hol homoródszentpáli Farczády Gerő vegyészmérnökhöz ment férjhez. Négy gyermeke van: Zsolt, Irisz, Reneé és Attila.

3./ Ferenc: A zálogházban ellenőr volt.Elvette unokatestvérét: Schumayer Erzsébetet./Lechner Jánosné, Schumayer Teréz nővérét./ Gyermekei: Paulina,Klement Adolfné - öt gyermek anyja. Adél: Sipos Antalné -Sipos Antal zenetanár neje. Gyermekük: Miska halála után szétmentek. Géza, Kormos leányt vett el, ezek is szétmentek. Géza nemsokára meghalt. Különben azóta a többiek is meghaltak,- az uj generáció is, - csak Paulinnak egyetlen egy leánya él még valahol Csehszlovákiában.

4./ Schmidtné. Ez volt Tini néni.- Pichler Ferenc temetésén igy szólt Tóni nénihez: "Ich dank schön für die angenehme Spazierfahrt." Fiait, ha jól emlékszem

Sennyeinek és Rétheynek hivták. Az egyik jónevü szobrász, s a másik "talán" szinész? Férje tanitó volt.

5./ Schefferné. Scheffer szobafestő volt. Nem ment nekik valami jól, az egyik gyermekük: Jani fiatalon meghalt,a másik az a bizonyos Pepike volt, akit Szebekovszkyék adoptáltak.

6./ István. /Stefibácsi/ Lényeire magyarositotta nevét. Olyan nagy magyar volt, hogy gyermekei nem is tudtak németül és akik még élnek, máig sem tudnak.Három gyermekét Dezsőnek, Irmának és Arankának hivták. A derék Dezső fiatalon halt meg. Irma Pamlényi Sándorhoz ment férjhez. Kiváló derék emberek. Imádott,gyönyörü,virágzó fiaik : Sanyi és Laci 24 és 22 éves korukban 1915-ben elestek. Az egyik Galiciában, a másik az olaszfronton. S ezekért,meg a többi drága fiuért sohasem lehet ezt a háborut megbocsátani.- 1848-ban a szabadságért harcolt a lelkes hazafi, de most, csak ágyutöltelék volt, ha a jelszó ugy is hangzott: Pro Patria.- Mennyi áldozat,kiért, miért? S hozzá ezek a szomoru következmények?! Hogyan engedhette meg ezt az Isten?

7./ Schöller Józsefné, Lotti néni./Van-e ki e nevet nem ismeri?/ Egy eredeti humorisztikus anyóka.El sem képzelhető fiatalnak. Mondásaiból egy egész kötetet lehetne összeirni.- 25 rongyos krajcárért eljárt varrni, stoppolni . És - beszélni. Beszélt, beszélt,a legkomolyabb arccal viccelt. Magamagáról igy is vélekedett: Ich war nie schön, aber lieb.- Apja kávéházában ünnepeltebb volt,mint nővére, a szépséges Jozefin. Persze ő is férjhez ment.Férjének volt egy kis vagyona, de elspekulálták, ami különben

már akkor sem volt kunszt. Férjének halála után a fia tartotta el, egy cimfestő, kinek müvészetére nagyon büszke volt. "A vér,a vér - hajtogatá - ich, seine Mutter bin ja doch eine Lechner,". Fiának házassága megváltoztatta életét. Nem akart a fiatal párnak terhére lenni. Ugyis elegen vannak,"veszedelmesen szaporodnak".Inkább a szegények házába vonult, ahol igen nagyon meg volt elégedve: semmi dolga, semmi gondja. /Csak a krumplilevest kellett az auszguszba önteni, pedig akkor még nem voltak a burgonyák degeneráltak./ Szorgalmasan kiült a Városmajor egyik padjára és kötögetett, horgolgatott. 8o éves volt ekkor, de jókedvüen mesélte, hogy ilyenkor leste az ideálját, az "igazikatót" aki arra járt hivatalába, de rá sem nézett. Mindig volt ideálja: "denn ich bin eine Lechner und die Lechner lieben so lang sie leben!"- Ha este hazatért,társnőivel leült kártyázni, akárcsak "báró Kochmeisteréknél". Leánya Irma, a többé nem létező régi német szinházban volt kardalosnő. A társulattal külföldre vándorolt,hol férjhez ment és hat gyermeknek adott életet. Szegény még az édesanyja halála előtt - aki 88 éves lett - egy külföldi őrültekházában halt meg. Bárhogyan is kapálózott Lotti néni a halál ellen, ő sem élhetett örökké,- pedig neki is, mint Döncinek - az volt a jelszava: élni, élni, akárhogyan élni, csak élni !.....

Cserneczkyné Lechner Ilka s.k.

A k i s m a r t o n i

L E C H N E R C S A L Á D

t ö r t é n e t e.

B u d a p e s t .

1931.

A L e c h n e r család multjáról atyáink vajmi keveset tudtak. Azt beszélték,hogy a családi hagyományok szerint bajor nemesi /Freiherr/ család ivadékai, s tudni véltek egy Pozsony- ,vagy Sopronvidéki,tehát nyugatmagyarországi ősről. Családi örökség a négy mezőre vágott és hasitott kék-ezüst és veres-arany pajzsu cimer is a sisakdisz koronájából kiemelkedő ugyanazon szinekre osztott két szarvval. Gyermekkoromban hallottam róla,hogy az eredeti nemesi cimer egyéb kacattal együtt az ószeres kezébe került. Az akkori demokratizálódó közszellem nem sokra becsülte az ilyesmit és nem tulajdonitott annak értéket. Az ilyesmivel való törődés és hivalkodás különben sem családi vonás. Családunk legrégibb tagja, akiről biztos adataink voltak, az idősebbik Nepomuk J á n o s , ki az 1808-ban megalakitott Szépészeti Bizottságnak volt "actuarius"-a,tollnoka.Róla beszélték atyáink,hogy élénk összeköttetésben állott József nádorral, akivel együtt kertészkedett s aki többször meglátogatta városligeti kertes házában, ahol Gyula, Ödön és Károly gyakran játszottak a kis József főhercceggel, akit oda magával hozott. Lechner Jánost gróf Széchenyi István is emlegeti naplójában, hogy vele városépitési kérdésekben tárgyalgatott. Öróla mesélték,hogy a városliget parkirozásában közremüködött, hogy ő hozatta Párisból az első körhinta lovacskákat /Ringelspiel/ és ő járatta az első omnibuszokat a Ligetbe, s hogy a restelkedő polgárság előtt uri dologgá minősitse, maga utaz-

gatott vele ki és be. Fia ifj.Nep. J á n o s ügyvéd,téglagyártulajdonos volt a Rákoson, a Maglódi-uton. Itt nevelkedett a három Lechner fiu: G y u l a , Ö d ö n és K á r o l y több nővérükkel.

B u d a p e s t Székesfőváros közéletében az elmult évtizedekben a L e c h n e r névnek sok kiváló képviselője játszott előkelő szerepet. A három L e c h n e r testvér: G y u l a , a kiváló Madách fordító,festőmüvész és tanár, - Ö d ö n , az épitőmüvész, a nemzeti épitő stilustörekvések nagynevü apostola és K á r o l y , a hirneves psychiater orvosprofesszor mellett nevezetes férfiu volt a budai vár közéletében L e c h n e r Á g o s t o n egyetemi tanár, L e c h n e r L á s z l ó dr. főgimnáziumi tanár,filozófiai iró és a Belvárosban L e c h n e r J ó z s e f a hires órásmester. Utóbbiak a három Lechner testvérrel nem tartottak fenn rokoni kapcsolatokat, de állandó volt az érdeklődés a családok közös eredetét illetőleg.

Ezeken az adatokon kivül Romer Floris : Régi Pest c. müvében megemlékezik a török hódoltság alól felszabaditó ostrom után Pestre telepedett L e c h n e r családokról és az egykori háztulajdonosok névsorában a betürendes névsor élén külön emlékezik meg a "Lechnerek"-ről. Müvében a következők fordulnak elő: L e c h n e r M i h á l y 1715-ben már mint "des Rath,s" emlittetik,1735-ben mint senator, tanácsos müködik, a 135.sz.ház tulajdonosa, 1715-ben a 144.sz.ház tulajdonosaként szerepel, résztvett 1716-ban a rokkantak épületének /mai Központi Városháza/ ünnepélyes alapkőletételénél.

L e c h n e r B a l á z s "ein bürgerlicher Zimmergesöhl", a 106.sz.telket kapta ajándékba 1726-ban,

a Pálos-utcában, az egyetemmel szemben. L e c h n e r P é t e r "ein Schildwürth" 1719-ben a 65.sz.ház tulajdonosa, L e c h n e r F ü l ö p a 13o.sz.,L e c h n e r P á l a 73.számu, L e c h n e r P é t e r az 54.számu háznál emlittetnek, L e c h n e r T ó b i á s 1778.körül főbiró.

A mult század első felében szerepel Pesten L e c h n e r J ó z s e f országos épitészeti főigazgató /+1846.febr.11.-én,57-ik életévében/, ki az 1838.évi árviz után nagyszabásu dunaszabályozási tervet dolgozott ki, továbbá a század közepén L e c h n e r L a j o s középitési igazgató, aki 1871.-ben Pest város szabályozásának nemzetközi tervpályázatán az első dijjal jutalmazott "veritas" jeligéjü pályamüvet készitette el. Ugyanő tevékeny részt vett a nagy árviz után Szeged város ujjáépitésében, ahol róla a város egyik terét nevezték el.

Hogy mind e szereplők családi hovatartozásának homályába világosságot deritsek, 1928-ban megbiztam dr.Turchányi Tihamér tanár, kiváló genealogusunkat, aki levéltári kutatásainak eredményét két jelentésben foglalta össze. E szerint Pesten és Budán az 1686.-i ostrom után kilenc különböző eredetü Lechner család élt és annak a családfának ősi törzse, amelyhez Gyula atyám és fivérei, Ödön és Károly tartoztak, a kismartoni Lechner Mihályhoz vezet, mint családfánknak Magyarország területén kimutathatóan legelső tagjához. Korábbi adatok ezidőszerint hiányoznak.

Budapest, 1931.

Dr. L e c h n e r J e n ő s.k.

-2-

A Lechner családok Pesten.

/ Kismartoni Lechner Mihály ivadékai./

Mikor Buda és Pest városok felszabadultak a török alól, régi nagyságuknak csak árnyékai voltak. Különösen Pestnek alig maradt meg 3o családja. Ezek a családok magyarok. A városi levéltár és a főplébániai anyakönyvek bizonyitják,hogy egészen a Rákóczi szabadságharcig Pest városnak magyar volt a szinezete. Ettől az időtől kezdve lépnek fel tömegesen az idegen hangzásu nevek adatainkban. Az idegen hangzásu név azonban még korántsem azt jelenti,hogy viselője idegen volt. Erre épen a Lechner családok nyujtanak bizonyitékot.

1/Városi ltr. polg.könyve 65.

1695.szept.13.-án felveszik a városi polgárok közé Lechner Mihályt, aki kismartoni születésü volt. Neve német hangzásu ugyan és ő mégis,mikor három év mulva 1698-

2/U.o.Protocc. II.p.66.

ban szenátor lesz , a tanácsban, mint a magyarok képviselője szerepel.

Pest város történetében mindjárt a töröktől való felszabadulása óta sok Lechner nevü polgár és lakos szerepel.Az akkori idők ingadozó helyesirása számukat még erősen szaporitja.A Lehner ,Lechner és Lenner neveket állandóan összecserélik.Ennek ugyancsak Lechner Mihály a legérdekesebb példája. Rupp a régi Pestről irt monografiájában lennersbergi Lenner Mihálynak irja és azt mondja,hogy 1715-172o-ig városbiró volt.Fővárosunk történetének nagy ismerője Schmall vi-

szont,azt irja, hogy nem Lenner,Lehner volt a neve és sohasem volt városbiró,hanem mint a tanács szeniorja 17o8-ban helyettesitette ugyan a betegeskedő birót Proberger Jakabot,de csak az év első felében, azután már nem.[3]

3/Adalékok I.173.

Ezzel szemben Lechner Mihálynak a neve csakugyan sem nem Lenner,sem nem Lehner,hanem igenis Lechner. Igy irja magát első feleségével kötött házassági szerződésében 1695.jun. 29-én,amikor is Schmidl Annával,feleségével vagyonközösséget köt ki.[4] Igy irják be a polgárok könyvébe, igy irják a nevét,amikor a budai kamarai adminisztráció parancsára 1698.jan.7-én Brancovics Jakabbal együtt tanácsnoki méltóságra emelik.[5] Igy irják a nevét ugyanabban az évben még háromszor, amikor városbirónak mondják.[6] Igy irják 1699.márc.28-án,mikor a város főkamarása lesz és leteszi uj hivatalában az esküt.[7] Igy irják nevét,mikor 1714.jan.12-én városbirává lesz ujra.[8] Ezentul is igy szerepel a városi jegyzőkönyvekben.[9]

4/Városi ltr. Test.A.a. 112.

5/U.o.Prot.II. p.66.

6/U.o.I.m. p.97,142,17o.

7/U.o.I.m.p. 2o1.

8/U.o.Prot.IV. f. 4.

9/Prot.VII.p.7. XIII.p.229.

Lechnernek irják a belvárosi főplébánia anyakönyveiben is gyermekeinek születési és halálozási bejegyzéseiben.[1o] Viszont igaz,hogy halálozásának bejegyzésekor 1738.jan.21-én Lehnernek irják.

1o/No.1476,1824, 2171,257o,2149.

A fentiekből világos, hogy sem Ruppnak, sem Schmallnak nincsen igaza a név átirásában. Lechner Mihály L e c h n e r volt és

alapitója az egyik pesti Lechner családnak. Érthetetlen Schmallnak az az állitása,hogy Lechner soha városbiró nem volt.Már 1698 másik felében annak irják és 1714-től kezdve hat évig minden jegyzőkönyvben igy szerepel.Feltünő,hogy Schmall nem vett róla tudomást,hogy még a polgárok könyvében is oda van jegyezve a neve mellé: "anno 1698 senator factus et judex." 11/

11/Városi ltr. Polg.k.65.1.

Éppen ilyen bizonytalanságot találunk, de már a hivatalos irásokban is a többi Lechner család nevének irása körül.

1696.jan.31-én a polgárok közé iktatják Lechner Balázs ácsmestert.Ennek nevét irják Lehner,sőt Leitnernek is. 12/

12/Pléb.Akv.17oo. III.1o.II.köt. p.5.55 sz.

Él a városban ezidétt egy Lechner János,akinek nyomát csak az anyakönyvekben találjuk. Ennek fia az a Tóbiás,aki ház- és telektulajdonos,de a polgárok közé nem vették fel. 13/ Tóbiás sem hagy hátra maga után utódokat. Ennek a családnak Lenner változatban is előfordul a neve. 14/

13/U.o.II.69.o. 732.sz.

14/U.o.II.1386. sz.

Él ebben az időben /a XVIII.sz.elején/ a városban egy Lechner Simon nevü lakós,akiről csak annyit tudunk,hogy 1751.dec.27-én meghalt 8o éves korában. 15/ Valószinünek látszik,hogy ennek a fia az a Lechner Simon köteles mester,akit 1719.jun.16.-án vesznek fel polgárnak. 16/ Ennek a nevét ugy az anyakönyvek-

15/Pléb.akv.Def. III.p.326.

16/Polg.kv.224 l.

ben,mint a városi jegyzőkönyvekben legtöbbnyire Lehnernek irják.Igy esketésénél,[17] fia keresztelésénél,1739.febr.9-én stb.[18] Halálozásakor is Lehnernek irják 1737 aug.9-én.[19] Ennek is kihalt a családja,mert csak leányai maradtak.

17/Pléb.akv.I.769.

18/U.o.III.256o és 2781.sz.

19/U.o.Def.III. 5224.sz.

1712-ben beköltözik a városba Lechner Péter Stájerországból, S.Georgeni születésü mészárosmester,aki idevaló polgárlányt vesz el feleségül és ugyanazon év szeptember 22-én már mint Schildwirt, városi polgár lesz.[20] Ennek a fia Szeverin,aki 1717.okt.2o-án születik.[21] Polgárjogot nyer 1745-ben.[22] Az Aranyszarvas vendéglőse és 1764.márc.27-én hal meg,csak két leányt,Erzsébetet és Terézt hagyván hátra.[23]

2o/Polg.kv.p.18o.

21/Pléb.akv.II. 26o9.sz.

22/Polg.kv.p.343.

23/Végrendelete: Vár.ltr.Test.A.a. No.16o9.v.ö.No. 572.

Egy hatodik késői Lechner család megalapitója a bécsi születésü Lechner Ferenc,aki sokáig /1795-1812/a Komnitzer pince bérlője.[24] 18oo.ápr.16-án polgárjogot szerez.[25] 1812.szept.1o-én életuntságból a Dunába öli magát.[26] Utódairól nem tudunk semmit.

24/Vár.ltr.Int.a.m. 6242/2969.382.

25/Polg.kv.p.538.

26/Vár.ltr.Int.a.m. No.1o216.

Egy hetedik Lechner család megalapitója a szintén bécsi származásu Lechner Simon kőfaragómester,aki 18o2.jan.25.-én szerez polgárjogot.[27] Utódai nem szerepelnek a városi életben.

27/Polg.kv.p.542.

Egy nyolcadik Lechner családot a kufsteini születésü Lechner Orbán alapitott meg, aki előbb Dunaharasztiban lakott,majd Pestre költözve kibérelte a városi serfőzdét.[28] 18o7-ben kap polgárjogot.[29] 181o-ben végrendelkezik,a gyermekeire hagyva vagyonát és az Ujvárosban,azaz Lipótvárosban a Háromkorona-utcában lévő házát. Fiai atyjuk mesterségét folytatják.A legidősebb fiu,János,rögtön atyja halála után 181o.jul.14-én megszerzi a polgárjogot[30] és a sörház bérletét.[31]

28/Vár.ltr.Int. a.m.No.5541.
29/Polg.kv.F.57o
3o/Polg.kv.f.6o5.
31/Vár.ltr.Miss. a.n.No.9293.

Egy kilencedik Lechner család megalapitója a Mecklenburgból felszármazott Lechner József,aki 1813.jan.6-án lesz polgár.[32] Orásmester volt, utódai a Váci utcában lakott és házzal biró Lechnerek.

32/Polg.kv.f.615.

Ezeken kivül is sokszor találkozunk a főplébánia anyakönyveiben Lechner /Lehner/ családnevekkel.Nem maradt róluk más,mint egy,vagy legfeljebb két bejegyzés.Ilyen Lechner Bertalan,akinek 1737.márc.14-én keresztelik Franciska nevü leányát.[33] Ilyen Lechner Gáspár,akinek 1746.márc.23-án keresztelik József nevü fiát.[34] Ilyen az a Lechner János, aki 1749-ben és 175o-ben,mint apa szerepel[35] és meghal 1764.febr.4-én.[36] Ilyen Lechner György,akinek 1737.jul.31-én temetik öt hónapos fiát,Józsefet.[37] stb.

33/Akv.IV.No. 4284.
34/Akv.IV.pag. 3o6.
35/Akv.V.pag. 429.497.
36/Akv.Def.IV.p. 29.
37/Akv.Def.III. No52o9.

Mindezekből látni való,hogy meglehetősen nehéz eligazodni ezeknek a családoknak

a történetében.

Mivel a sok Lechner közül a város életében, sőt utódait tekintve országos szempontból legnagyobb szerepet Lechner Mihály utódai játszották, vele és utódaival foglalkozom. Ehhez járul még az a körülmény is, hogy ez a család a német Pest városában is magyar származásunak vallotta magát; a magyrok között szerepelt és nemesi cimerrel és cimmel is élt.

Fentebb már emlitettem, hogy Lechner Mihály kismartoni születésü volt. Magyar volt az anyanyelve, különben nem választották volna meg a tanácsban a magyarok képviselőjévé.[38]

38/V.ö.Schmall: Adalékok II.39.

Hogy az ősei kik voltak, honnan származtak, nemesi joggal éltek-e, annak megállapitása tulmegy jelenlegi feladatom terén.

Pest városába, mint kereskedő jött be. Beköltözésének pontos idejét nem tudjuk. Nevével 1695. jun. 29-én találkozunk először, amikor házassági szerződést köt Schmidl Anna Máriával.[39] Ha halálozási bejegyzésében feltüntetett életkorának hihetünk, házasságkötésekor harminc éves volt. A főplébánia anyakönyvei ebből a korból oly csonkák és hiányosak, hogy hiába keresünk ott felőle adatokat. Abban az időben az emberek korán házasodtak. Lehet, hogy 1695-ben ő már özvegy volt és másodszor házasodott. Feleségével

39/Vár.ltr.Test.a. a.No.112.

különben a Hatvani kapu utcában lévő Schmidl házat kapta hozományba és vele a Fekete Sas vendéglőt.

Mint már emlitettem 1695.szept.13-án kapja meg a polgárjogot.Ekkor már a Fekete Sas vendéglőse.[40] Az anyakönyvek rendkivül hiányos volta az okozója,hogy családi adatairól semmiféle feljegyzést nem találunk.Pedig, hogy feleségétől,Schmidl Annától feltétlenül volt legalább is egy Simon nevü fia,azt alább bebizonyitom.

40/Polg.kv.65.l.

Közéleti müködését egyelőre mellőzve, megmaradok családi viszonyainak a tárgyalásánál. Schmidl Anna Máriával nem sokáig élt együtt. Hogy mikor halt meg a felesége, a hiányos anyakönyvekből meg nem állapitható. Annyi bizonyos,hogy 1710.augusztusában már Klára nevü felesége volt. Ekkor keresztelik az ettől az asszonytól született fiát István Tádét. Az anyakönyvvezető már generosus dominusnak irja, nem mert szenátor, más szenátorokra nem alkalmazza ezt a cimet, de,mert Lechner Mihály magyar nemesnek vallotta magát. Keresztszülők : gróf Lavernay István,Post város katonai parancsnoka és de Verlet Johanna, a Jenő sziget /Csepel sziget/ adminisztrátorának a felesége.[41] A gyermek kéthónapos korában meghalt.[42] A magasrangu keresztszülők is bizonyitják,hogy Lechner Mihály a legelőkelőbb pesti polgárok közé tartozott.

41/Akv.II.No.1647.

42/Akv.Def.No. 1476.

1712.márc.5-én született János József nevü fia,aki szintén meghalt párhónapos korában. 1715.jan.26-án született Sebestyén Károly,aki egy éves korában halt meg. 1717.aug.15-én is született még egy gyermeke, Mária Erzsébet,aki szintén serdületlen korban halt meg. Elvitte ezeket a gyerekeket az a borzalmas betegség,mely száz meg száz akkori pesti kisgyerek halálának okául szerepel,a phrenesis,népiesen a frász.

43/Akv.II.No.1824. Def.No.2149. 43/

44/Akv.II.No.2171. Def.No.2149. 44/

45/Akv.II.No. 257o. 45/

1734.ápr.4-én felesége,Klára asszony végrendelkezik.Vagyonát férjére hagyja. A végrendeletből kitetszik,hogy Klára asszony gyermekei mind elhaltak.Végrendeletében kéri az urát,hogy vagyonában részesitse mostohagyermekeit,már mint az asszonyét. Ez az első bizonyitéka annak,hogy Lechner Mihálynak voltak előbbeni házasságából is gyermekei.Ugy vélem,ezek nem állhattak atyjuk kegyében.Miért kellene máskép a mostohának kérnie atyjukat,hogy ne vonja meg tőlük vagyonát.Az akkori szokásban rejlik,hogy Klára asszony családi nevét nem tudjuk megállapitani.Mindenkor családi neve nélkül szerepel.

46/Vár.ltr.Test. a.Nr.332. 46/

Lechner Mihály dacára magas korának jó erőben valónak érezhette magát,mert ujra megházasodik.Ezt onnan tudjuk,hogy özvegye, mint Mária Erzsébet szerepel.

Lechner Mihály ugyanis 1738.jan.21-én meghal 73 éves korában.Valószinüleg soká betegeskedett,mert mig 1737.tavaszig állandóan résztvesz a tanácsüléseken,ettől kezdve nem szerepel többet.[47] A főplébánia kriptájába temették.

47/l.a.X.jegyzőkönyvet.

Özvegye Mária Erzsébet 1738.febr.lo-én kéri a tanácstól,hogy a szenátorok özvegyeinek kijáró egy évi tanácsosi fizetést és a két esztendei szabad lakást ő is megkapja.A tanács ezt meg is adja,de mivel az elhunyt után adósságok is maradtak és a hagyaték még nem volt rendezve,a fizetést,illetve nyugdijat egyelőre visszatartották.[48]

48/Jegyzőkv.XI. p.lo2.

A hagytéki eljárás körül nehézségek voltak.Ez a harmadik,vagy talán negyedik aszszony ugy látszik nem akarta a vagyonra hárult terheket fizetni.[49] 1738.szeptember lo-én ujra kéri,hogy fizessék ki a nyugdijat.A tanács erre azzal válaszol,hogy elszámolnak vele,de előbb elégitse ki az árvaszéket. Ebből veszem a második érvet arra,hogy Lechner Mihálynak voltak maradékai.

49/U.o.172.lap.

Pest városában az volt a szokás,hogy ha a családatya elhalt,akkor házát eladták.Az örökösöknek joguk volt a házat magukhoz váltani és akkor ennek eladási árát betudták az örökségbe.Emiatt az örökhagyók rendesen ugy rendelkeztek,hogy özvegyeik,-különösen,ha mostohagyermekei is vannak neki,- két-három évig

a házban és az osztatlan vagyonnak élvezetében megmaradhassanak.Nem ismerjük ugyan Lechner Mihály végrendeletét,de valószinüleg ő is igy rendelkezett,mert özvegye csak 1743.nov.29-én adta el urának a házát.A vevő Küster Jakab volt.A vételárat, mert sok teher volt a hagyatékon,letétbe helyezték.[50] Ámde a vevő is csak részletekben fizetett.1743.dec.13-án bejelentették a tanácsnak Balsarovics Jakab,a pálosok priorja,Stepanicz Máté a domonkosok priorja,Fr.Felicián a ferencrendiek guardiánja és Fr.Marcellus a szerviták priorja, hogy nekik Lechner Mihálynak előbbeni felesége, Klára asszony 25o forintot és némi ingókat hagyott,amiket mindeddig nem kaptak meg. Mivel most az özvegy eladta a házat,kérik,hogy ebből őket elégitsék ki. Az özvegy ellene mondott és rövid határidőre perfelvételt tüztek ki az ügyben.[51]

Az özvegy ugylátszik megunta a huzavonát.Már 1742.szept.18-án megkapta ugy Pest,mint Buda városok hatóságától az engedélyt,hogy ugy maga,mint ingóságai vámmentesen mehessenek át Budára.[52] Valószinüen odaköltözött,mert 1744.jan.29-én a tanács már a budai magisztrátushoz fordul azzal a kéréssel,hogy a Lechner ügyben adjanak választ.[53] Hogy mi lett tovább vele

50/Jegyzőkv.XIII. p.219.

51/U.o.229.l.

52/ IX .jegyzőkv. fol.36.

53/XIII.jegyzőkv. f.244.

LECHNER ÖDÖN

KÜLÖNLENYOMAT
AZ ÉPÍTÉS- ÉS ÉPÍTÉSZETTUDOMÁNY XXI. KÖTET 3—4. SZÁMÁBÓL

FERKAI ANDRÁS

NEMZETI ÉPÍTÉSZET A POLGÁRI SAJTÓ TÜKRÉBEN, I. RÉSZ 1920—1930

BUDAPEST
1989

Ferkai András

NEMZETI ÉPÍTÉSZET A POLGÁRI SAJTÓ TÜKRÉBEN. I. RÉSZ, 1920—1930

A nemzeti jelleg problémája a múlt század közepe óta szinte megszakítás nélkül jelen van a magyar építészetben. A "nemzeti" jelző az egyes korszakokban eltérő fogalmakat fed, sőt a párhuzamosan tevékenykedő csoportok, generációk is mást értenek alatta. Vannak építészeink, akik egymaguk képviselnek egy-egy sajátos irányzatot, egyénileg kialakított programot a nemzeti törekvéseken belül. A különböző értelmezések a kortársak számára elsősorban stíluskérdést jelentettek, de a mai szemlélő, és különösen a történész nem hagyhatja figyelmen kívül a nemzeti törekvések társadalomtörténeti és eszmetörténeti hátterét. Ezek az irányzatok csak politikai-ideológiai vonatkozásaikkal együtt érthetők meg. Hogyan is kaphatnánk különben választ olyan fontos kérdésekre, hogy miért csak bizonyos időszakokban lángol fel a nemzeti érzés, miért utasítja el a hivatalos politika a nacionalista célokra jól felhasználható magyaros építészetet, vagy hogyan kerülhet egymással szembe építészetünkben a korszerűségre és a nemzeti jellegre való törekvés?

Kutatómunkám[1] távlati célja ezen összefüggések feltárása. Célom a szakma szellemi állapotát tükröző építészeti ideológiák beillesztése a kor politikai-szellemi kontextusába. Az itt következő munkatanulmány ennél kevesebbre vállalkozik: a két világháború közötti nemzeti jellegű építészeti irányzatokat tekinti át a polgári sajtó tükrében. A korabeli könyv-, folyóirat- és publicisztikai anyag meglepően gazdag forrás. A tucatnyi szaklap mellett az irodalmi-művészeti és társadalomtudományi folyóiratokban, sőt a napilapokban is bőségesen találhatók építészeti témájú megnyilatkozások, cikkek, polémiák. Bár az építészet nem írásbeli műfaj, s az építészek írott hitvallása és megépült munkáik nem mindig fedik teljesen egymást, mégis fontosnak érzem e források közreadását, mégpedig minél kevesebb -- csak a megértéshez feltétlenül szükséges -- kommentárral.

[1]Az "Eszmei irányzatok, ideológiák a két világháború közötti magyar építészetben" tárgyú kutatómunkám végzését az MTA—Soros Alapítvány kétéves ösztöndíja teszi lehetővé.

A két világháború közötti korszakot az elejétől a legvégéig átszövi a nemzeti építészet problémája. Semmi csodálkoznivaló nincs ezen, hiszen a "nemzeti gondolat" a Horthy-korszak lényegéhez tartozott. Annál meglepőbb azonban az, hogy hányféle értelmezésben bukkan fel a "nemzeti" fogalma. Tovább élt a lechneri "magyar formanyelv" koncepció. Nyomokban fennmaradt a nemzeti romantika. Fölerősödött a turáni-faji mítoszra építő népi szemlélet, a húszas évek végén formálódni kezdett a "harmincévesek" reformnemzedékének új népi ideológiája. Közben a legkonzervatívabb körök is igyekeztek nemzeti színekben föltűnni. Közös sajátosság, hogy a nemzeti építészet derékhadának két szélső pólussal — a kurzus hivatalos, konzervatív építészetével, és az évtized második felében beszivárgó nemzetközi modern építészet eszméivel — szemben kellett magát meghatároznia, álláspontját megvédenie.

Nemzetközi vagy nemzeti építőművészet?

Az ellenforradalmi korszak nemzeti építészet-felfogásának kikristályosításához erőteljesen hozzájárult egy korábbi vita. A heves polémiát a híres bécsi építőművész professzor, Otto Wagner robbantotta ki a magyar szaksajtóban, az első világháború nacionalizmusoktól fűtött légkörében. Wagner 1915-ben a Magyar Építőművészek Szövetségének meghívására néhány napot Budapesten töltött, és ez alkalomból cikket írt a Vállalkozók Lapjába.[2] Az udvarias gesztusnak szánt köszöntő írásban Wagner olyan általános kérdésekre is keresett választ, mint például: "Lesz-e és lehetséges-e művészi különbség a magyar és osztrák építőművészet között? Lehetséges-e egy nemzeti művészi kifejezésmód, egy nemzeti stílus?".

Wagner gondolatmenetének az volt a kiindulópontja, hogy a nemzeti művészeti törekvések szempontjából elsősorban a nagyvárosok mint kultúrközpontok jönnek szóba. A kultúrközpontok stílusa olyan tényezőktől függ — mint például a klíma, az építőanyagok, az életmód —, melyek egyformán érvényesülnek a különböző nemzetekhez tartozó nagyvárosokban. A kiegyenlítődés legpregnánsabb jele a városi lakosság öltözködése, mely a legtöbb kultúrközpontban meglehetősen egyforma. Következésképpen "... az építészeti alkotások művészi kifejezésének az összes kultúrcentrumokban hasonlóaknak kell lennie, hiszen az életmód és az állami berendezkedés mindenütt csaknem azonos. Ha méltányoljuk ezt az érvet, fel kell ébrednie bennünk a gondolatnak, hogy kimon-

2"Üdvözlet a magyar építőművészeknek". A Vállalkozók Lapja számára német nyelven eredetiben írta Wagner Ottó építőművész, a bécsi Képzőművészeti Akadémia tanára, az Osztrák Képzőművészek Egyesületének elnöke. = Vállalkozók Lapja 1915. december 22. (51. szám), 1. lap.

dott nemzeti stílus nem létezhetik."[3] Wagner másik ütőkártyája a célszerűség elve volt, amely saját művészetének egyik alappillére is volt egyben. Érvelését aktuális példákkal illusztrálta: a tábori szürke egyenruha és a korszerű ágyú példájával. E tömegtermékek mindenütt egyformák, bármely nemzet hadseregéről legyen szó, mert készítésüket alapvetően a praktikum határozza meg. "A milliós hadseregek, dreadmonthok, repülőgépek és 16 km lőtávolságú mozsarak korában a világ és vele önmagától értetődően a művészek is arra a meggyőződésre jutottak, hogy helyes célbetöltés a szépség főfeltétele, hogy egy közönséges ágyú, ha a találata biztos, szebb, mint egy díszesebb, ha nincs meg ez a tulajdonsága."[4] Ezek után vonja le a végkövetkeztetést: "E felfogás talaján állva természetesen hibásnak, sőt lehetetlennek kell ítélnünk minden olyan törekvést, amely egy nemzeti stílust akar megteremteni."[5]

Otto Wagner eme kijelentései természetesen nem maradtak visszhang nélkül a magyar építésztársadalomban. Először Kertész K. Róbert építész, minisztériumi osztálytanácsos válaszolt a magyar építészi kar hivatalos fórumán, a Magyar Mérnök- és Építész Egyletben.[6] Kertész a nemzeti építészet elkötelezett híve volt, maga is gyűjtött Erdélyben és az Alföldön néprajzi anyagot, s a Darányi-féle népiskolaépítési akció egyik fő szervezője volt a kultuszminisztériumban. Nem meglepő tehát, hogy határozottan szembeszállt Wagner nézeteivel. "Nemzeti irányzatú építőművészet gondolata iránt rokonszenvet sem Wagnertől, sem más osztrák építőművésztől nemigen várhatunk. Ennek mélyreható oka van" — kezdte előadását. Az ok szerinte az, hogy osztrák nemzetről sem a múltban, sem ma nem lehet beszélni. Ausztria számos hercegségből, érsekségből, tartományból áll, melyek korábban önálló nemzeti életet éltek, és csak politikailag voltak egymásra utalva. A német nyelvű tartományokból alig száz éve jött létre Ausztria, mely osztrák nemzeti hagyományokra nem hivatkozhat. "Ebben látom természetszerű magyarázatát annak, hogy osztrák építész nem hisz nemzeti építőművészet keletkezésében, mert nincsen fa gyökér nélkül." Ezzel szemben a magyarság ezeréves múltra tekint vissza, mely idő alatt a nemzeti géniusz ereje megőrizte a magyarság "faji különállóságát" és a bevándorlókat magyarrá asszimilálta. Ezért nekünk magyaroknak a

[3] Uo.

[4] Uo.

[5] Uo.

[6] "Nemzeti Építőművészet". Kertész K. Róbert előadása a Magyar Mérnök- és Építész Egylet mű- és középítő szakosztályainak ülésén 1916 májusában. Megjelent a MMÉE Közlönyének 1916. (L. kötet) 150. l.; VL 1916. június 7.; és különlenyomatban: Nemzeti Építőművészet. Tanulmány. Írta: Kertész K. Róbert építész, min. osztálytanácsos (8r, 201.), Budapest, 1916. "Otthon" könyvnyomda és lapkiadóvállalat.

nemzeti hagyomány több mint puszta szó -- "egész létünknek szilárd alapja". Wagner állítását, mely szerint az építészeti stílusnak az összes kultúrcentrumokban hasonlónak kell lennie, azzal cáfolja, hogy feltárja: "... a Mester okoskodásából teljesen kikapcsolta az emberi fajok lélekbeli különbözőségeit és sajátosságait, a múltak tanulságát, a régesrégen elmúltakra való kegyeletteljes visszaemlékezést, a nemzeti hagyományokat, a tradíció tiszteletét".[7] Majd később a közlekedés, a technika homogenizáló hatásával kapcsolatban megjegyzi: "Kétségtelen, hogy a technika minden vívmánya közelebb hozza egymáshoz a nemzeteket és egymásra való hatásukat intenzívebbé teszi, de kiforgatni a népet nemzeti mivoltából és nemzetközivé tenni nem fogja soha."[8] A magyar formatörekvések addigi történetét áttekintve fontos megállapításra jut: "... véleményem szerint a »magyart stílust« megcsinálni elhatározásszerűleg nem lesz lehetséges, hanem igenis öntudatos ... tervszerűséggel elősegíthetjük és biztosíthatjuk építőművészetünk nemzeti jellegének kialakulását."[9] A nemzeti jellegű építészet keletkezésének feltételei Kertész szerint "nemzeti kultúrtörténetünk, a hazai műemlékek és a népművészet alapos ismerete és átérzése", melyet elsősorban a jövő nemzedékek ilyen irányú műegyetemi képzésével lehetne elérni.

Kertész K. Róbert előadását az Egylet közlönyében dr. Lechner Jenő, Lechner Ödön unokaöccse kommentálta.[10] Úgy vélte, Wagner "kozmopolita gondolatával" Kertész inkább érzelmi alapon vitatkozik. Ő maga így érvelt: "Wagner tétele csakugyan akkor állhat csak fenn, ha a kulturális egymásrahatás az egyes nemzetek, népek faji különbözőségeit is teljesen megszünteti, az egész emberiséget egységesen gondolkodóvá, egyformán érzővé csiszolja, ami ma még beláthatatlan utópiának tetszik, tehát a közeljövő művészi fejlődésében lényeges szerephez nem juthat."[11] Majd így folytatja: "... a jelen intenzív nemzetközi érintkezés, a műipari termékek állandó csere-beréje, a sokszorosító ipar óriási egymásrahatása feltétlenül megérződik a szellemi alkotás minden terén, így az építőművészetben is. Ám a különböző fajok a benyomásokat átszűrik saját lelkületükön s munkásságuk ezen át olyan zamatot nyer, ami egyiket a másiktól végeredményben mégis mindig különbözővé fogja tenni. Ha ez a szűrő megromlik, szétszakadozott likacsain úgy özönlik az idegen befolyás, hogy a nemzeti szellem érvényesülését elnyeli, akkor igaza

[7]Kertész klny. 4—5. l.

[8]Kertész klny. 9—10. l.

[9]Kertész klny. 15. l.

[10]Lechner Jenő dr.: Nemzeti építőművészet. = MMÉE Közlönye 1916. (L. kötet) 222. l.

[11]Uo.

lesz az osztrák mesternek, ám akkor is csak az történik, hogy egy erősebb népfaj ráerőszakolja geniejét a gyengébbre s ennek egyéniségét megfojtja."[12] Kertész végkonklúziójával szinte teljesen egybevág az ő következtetése is: "Az ifjú nemzedékbe minden tevékenységi körben céltudatosan belenevelt nemzeti öntudat lesz az a szűrő, melyen át a művészi gondolat is magyarrá leszen."[13]

A vita 1917-ben a másik oldalon állók hozzászólásával folytatódott. Bauer Henrik gyakorlatilag Otto Wagnerrel értett egyet, amikor megállapította, hogy "... a művészetben a nemzeti nem cél, hanem fejlődési eredmény, s mint ilyen nem az alkotás esztétikájának, hanem a művészettörténetnek a tárgya."[14] A természettudományos rendszertan módszerét használva a nemzetit az egyénitől az általános emberi felé vezető sorba állította, így kívánta föloldani a nemzeti és nemzetközi ellentétét. Ney Béla, az Építő Ipar—Építő Művészet főszerkesztője hasonló következtetésre jutott. Kertész előadására reagálva írta: "... számolnunk kell azzal, hogy bármely új építő-stílus, amely a modern élet forgatagából fog kiforrni, alig lesz nemzeti stílus, sőt minden valószínűség szerint csak nemzetközi lehet..."[15] A mi feladatunk földolgozni mindent, ami művészi földolgozásra alkalmat nyújt -- beleértve a múltunk tanulságait, népművészetünket, mai adottságainkat is. Büszkék lehetünk, ha sikerül "... a világstílusnak olyan hajtását nevelni, amelyen a magyar géniusz bélyege fölismerhető lesz".[16]

A háború végéhez közeledve a nemzeti jelleg kérdése rohamosan a háttérbe szorult. A politikai életben zajló forradalmasodás az építészetben is új témákat hozott: a cikkek az új szociális feladatokról, a régi formaművészt felváltó mérnök-építész új típusáról, az eljövendő új életmódról és új stílusról szólanak. A nemzeti építészet kérdését Ligeti Pál érintette újra 1919-ben tartott előadásán.[17] Úgy vélte, hogy a háború kitörésekor már sem a Lechner-vonal, sem a Lajta-, Kós-, Zrumeczky-féle kísérlet aktuális nem volt. Maguk a Lechner köréből indult építészek (Pogány, Málnai, Lajta, Vágó) bizonyítják ezt azzal, hogy a háború előestéjén sima, egyenes vonalú, dísz-

[12] Uo.

[13] Uo.

[14] Nemzeti építőművészet. BAUER HENRIK-től = MMÉE Közlönye 1917. (LI. kötet) I. 21., 22. l. (cikk 22—26. l.).

[15] Ney Béla: Nemzeti építőművészet és stílus. I. rész = Építő Ipar—Építő Művészet 1917. június 10. 141—143. l.; II. rész ÉI—ÉM 1917. június 17. 147—149. l.

[16] ÉI—ÉM 1917. június 17. 149. l.

[17] Ligeti Pál: A világháború és új stílusra való törekvésünk = VL 1919. 4—5. szám és ÉI—ÉM 1919. január 26. Az előadás 1919. január 13-án hangzott el a Mérnökegyletben.

telen épületeket építettek. Ligeti mindebből azt a következtetést vonta le, hogy "a nemzeti érzés, azt hiszem, egyáltalában nem alkalmas arra, hogy építészetet teremtsen. Literatúrát azt igen... Építészeti stílust teremteni nemzeti gondolat nem tud."[18] Hallgatóságának véleménye megoszlott: voltak, akik az előadóval egyetértve nem tartották helyesnek "az egyéni vagy nacionális stylusképzés erőltetését"[19] és bíztak a racionális új stílus kibontakozásában, míg mások tagadták, hogy az új stílus internacionális eszmék hatása alatt fog kifejlődni. A Lechner-követő Jakab Dezső arra hivatkozott, hogy ha a nagyobb nemzetek ráerőszakolhatták a világra saját nemzeti voltukat és stílusuk neveit, akkor "nem tagadhatjuk azt meg a kisebb nemzetektől, hogy a maguk ősi kincseire, dekoratív motívumaira a maguk nemzeti nevét írják".[20] Gálócsy Árpád pedig azt az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság közötti időben meglehetősen furcsán hangzó kijelentést tette: "Töretlen hitem az, hogy a magyar stylus éppen most fog elementáris erővel kifejlődni, mikor igazán nemzeti öntudatára kezd ébredni a magyar."[21] A próféta beszélt belőle, bár a kommün közjátékát nem láthatta előre.

Az ellenforradalmi kurzus és a nemzeti építészet

Az 1918—1919-ben fölvetett progresszív gondolatokat elsöpörte az ellenforradalom. Ezzel a fordulattal a történelem tett pontot a "nemzeti vagy nemzetközi építőművészet?" vita végére. A nemzetköziség eszméje kompromittálódott a Tanácsköztársasággal, az új rendszer -- a keresztény-nemzeti kurzus -- politikai ideológiájának középpontjában a nemzeti eszme állott. A nacionalizmus volt az egyetlen tényező, amelyet valamennyi uralomra került csoport egységesen elfogadott. Ebben a légkörben magától értetődő, hogy újra előkerült a nemzeti építőművészet ügye. A korszak sajátos ellentmondása azonban az, hogy, minden nacionalizmusa ellenére, a hatalom nem pártolta a magyaros formatörekvéseket!

"Az ember azt hitte volna, hogy a fellángoló nemzeti érzés kapcsán újra lángot fog a nemzeti stílus utáni kívánság hamvadó parazsa. Ha történtek is mozdulások, azok inkább az irodalomban foglaltak helyet és inkább literári-

[18] VL 1919. 4—5. szám.

[19] Sándor Móric hozzászólása. = VL 1919. 4—5. szám.

[20] Jakab Dezső hozzászólása. Uo.

[21] Gálócsy Árpád hozzászólása. Uo.

sak voltak és nem a tömegek lelkében gyökerezők"[22] — emlékezett vissza a kurzus legtöbbet foglalkoztatott konzervatív építésze, Wälder Gyula. Valóban, miközben a sajtó tele volt a nemzeti építészet melletti kiállásokkal, míg a pályázatokon, kiállításokon szép számmal szerepeltek ilyen jellegű tervek, addig a megbízások zömét befolyásos konzervatív építészek kapták, a nemzeti irányzat képviselőinek csak elvétve jutott néha valami kisebb munka. Mi volt az oka ennek a furcsa helyzetnek?

Jánszky Béla, a magyar formatörekvések történetének krónikása így ír erről könyvében: "A fejlődés azután, a forradalmak lezajlása után, teljesen megállott. Megállította a háború és a megpróbáltatások utáni lethargia, az általános építőművészeti műveltség hiánya, az alkotókészségnek minden ösztönző, támogató erő hiányában elkerülhetetlen lelankadása, a mindennapi kenyérért folytatott kétségbeesett harc, a munkaalkalmak hiánya, a többnyire — létérdekből való — szükséges megalkuvások gyáva megszokása s főleg a kényelmes és azt kell mondani hazafiatlan, tudákos »kishitűek« konzervativizmusa..."[23] Jánszky felsorolását ki kell egészíteni néhány olyan fontos tényezővel, melyek részletesebb kifejtést érdemelnek. A legfontosabb ok kétségtelenül a keresztény-nemzeti kurzus mély konzervativizmusa volt. Ezzel összefügg, hogy a kurzus által foglalkoztatott konzervatív építészek a maguk stílusát tartották az igazi nemzeti építészetnek! Tovább élt a hatalom hagyományos ellenszenve a Lechner Ödön képviselte "túlzottan egyéni" iránnyal szemben, s a Lechner-követők kapcsán bevonult az építészetbe a zsidókérdés is.

Az ellenforradalmi rendszer kritikáját már a kortársak megfogalmazták. Szabó Dezső, aki a jobboldali radikalizmus ideológiájának egyik megalapozója volt, a húszas évek közepén már vitriolos tollal bírálta a "görénykurzust". Témánk szempontjából érdekesebb a történész Szekfű Gyula véleménye, melyet a "Három nemzedék"-hez 1934-ben fűzött pótfejezetben ("És ami utána következik") fejtett ki. Szekfű, amikor az elkorcsosult harmadik nemzedék számlájára írja a Trianon utáni évek sötét konzervativizmusát, éppen a kurzus neobarokk építészete nyomán nevezi a kor társadalmát "neobarokk társadalom"-nak. "Néhány év távlatából visszatekintve nem tarthatjuk véletlen dolognak, hogy Trianon után nagy számmal előállt középületeink a barokk stílus jegyeit hor-

[22]"A magyar nemzeti művészet kialakulása. Wälder Gyula műegyetemi tanár felolvasása az O. M. Iparművészeti Társulat debreceni kiállításának megnyitása alkalmából. = Magyar Iparművészet, 1933. 1. szám, 13—16. 1.

[23]Jánszky Béla: A magyar formatörekvések története építészetünkben. Budapest 1929. 56. 1. (A könyv Jánszky előadássorozatának anyagát közli, melyet 1929. február 7-től tartott a Magyar Kőművesmesterek Országos Szövetségének budapesti csoportjában.)

dozzák magukon... A harmadik nemzedéknek Trianon után uralomra jutott korosztálya már magával hozta a másolás és utánzás e megrögzött szokását, de a minta kiválasztásában mégis keble szózatát követte: Trianon neobarokk építészetének a társadalom neobarokk gondolkodásmódja felelt meg."[24] Ennek a reakciós társadalomnak a gondolkodásmódját a dzsentri-úri életforma és a tekintélytisztelet határozta meg. A tekintély pedig már nemcsak a korábbi hierarchiához és az államrend képviselőihez kötődik, hanem "veszedelmesen egyszerűsítő módon minden politikai és kulturális kiemelkedéshez... Ennek folytán tekintélye annak van, akinek hangja és állása van..."[25] A tekintélyelv meghatározza az építtetők és tervezők szemléletét éppúgy, mint a tervező kiválasztását. Megbízást elsősorban az az építész kap, akinek hangja, állása, rangja van. A "neobarokk társadalom" műegyetemi professzorokkal, állami tisztviselőkkel, felsőházi tagokkal, kormányfőtanácsosokkal és más címek viselőivel terveztet. Ugyanazok a nevek szerepelnek a minisztériumok, a székesfőváros minden fontosabb építkezésénél, őket bízzák meg az egyházak, az állami hivatalok, intézmények. Ők nyerik a tervpályázatokat. "Az utóbbi évek tervpályázatain a díjakat művészi kvalitás nélküli professzionista építészek kapják, egy klikk tagjai ... mellőzve az igazi tehetségeket. Kézzel-lábbal tiltakozna a megcsontosodott céh- és klikkrendszer egy nagyvonalú művész ellen, féltvén tőle elavult katedrájú diszciplínájukat és rendszerüket. Szomorú jelenség a tehetség elnyomás a magyar kultúra minden ágában, de talán sehol sincs olyan súlyos és jóvátehetetlen következménye, mint éppen az építőművészetben, ahol a művészietlenséget el sem lehet rejteni..."[26] Nem véletlen, hogy ugyanennek a klikknek a névsorával találkozunk később a gazdasági válság idején, amikor a magánépítészek sajtókampányban tiltakoztak az ellen, hogy a középítkezéseket közalkalmazottak és műegyetemi tanárok tervezik.[27]

A trianoni országvesztés is érveket adott a konzervatív építészeknek a magyaros irányzat ellen. "Magyarország gazdag volt építőművészettörténeti emlékekben. De mi emez emlékeinket nem becsültük meg" -- kezdte műegyetemi előadását 1920-ban dr. Kotsis Iván, majd a háború előtti építészek kritikájával folytatta: "A mindennapi üzlet érdekei lefoglalták minden gondola-

[24]Szekfű Gyula: Három nemzedék és ami utána következik. Budapest, 1938. Kir. Magyar Egyetemi Nyomda. (Ötödik kiadás) 410. l.

[25]Uo. 417. l.

[26]"A magyar építőművészet legújabb botránya (A zalaegerszegi templom tervpályázat eredménye. Tehetségek és diplomák harca) = A Nép 1925. május 28.

[27]"Kinek jutottak a középítkezések?", valamint "A középítkezések listája" folytatásokban a Pesti Napló 1932. július 3., július 13., 20., 27. és augusztus 3. számának "Népszerű Tudományos és Technikai Napló" mellékletében.

tukat és idejüket, a szertelen stylusirányzatok eltompították látásukat a történelmi szép iránt, végül kellő hazafias érzés hiánya, vagy annak lagymatag állapota következtében hiányzott belőlük az a szeretet, amellyel hazai építő művészetünk emlékei felé kellett volna fordulniok..."[28] Ugyanezt a gondolatmenetet folytatta dr. Lechner Jenő, amikor az egyetemi ifjúság előtt álló feladatokat fogalmazta meg ugyancsak 1920-ban: "... ilyen Széchenyiekké, ilyen a históriai múltat melegen átérző, a jövőt erősen akaró vasemberekké kell nevelődnie a jövő nemzedéknek, ha ezt az »ezer sebből vérző« nemzetet új életre akarja kelteni és egy új ezredévet akar életének biztosítani... Keressétek a múltat, tanulmányozzátok városaitok históriáját, igyekezzetek megérteni a »beszélő köveket« és akkor a jövőt munkálva nem tudtok majd vétkezni ellenük, megóv attól a szeretet, amely hozzájuk fűz."[29] Hogy a professzorok figyelmeztetése és iránymutatása mily nagy hatással volt a hallgatókra, bizonyítja a Műegyetem 1925-ös építészkiállításáról szóló beszámoló. "Nem találunk itt egyéni és új architektúrát... De találunk komoly elmélyedéssel készült alaprajzokat, ötletes és művészi családi házakat és homlokzatokat, melyek óriási távolságban vannak azoktól a »modern« homlokzatoktól, melyekkel Budapest utcáit könnyelműen megtöltötték a XX. század elején... És sok-sok magyarság csendül ki a tervekből. Nem a szörnyű oromzatokban és a népies motívumok homlokzatra pazarolásában keresik a magyar stílust, hanem abban, hogy mély lelki kapcsolatba hozzák épületeiket a magyar történelmi múlttal, a magyar középkor és a 17—18. sz. magyar levegőben és magyar anyagban született embereivel."[30] Íme a nemzeti gondolat konzervatív értelmezése, mely hazafiatlannak bélyegez minden háború előtti magyar formatörekvést. E szellem jegyében épültek tovább vidéki városaink "eredeti stílusukban": Eger, Gyöngyös, Szombathely barokkban, Debrecen, Nyíregyháza empire-ban. "Mintha csak a szomorú magyar történelem mulasztását akarnák pótolni, mely műemlékek tekintetében is mostohán bánt a sokat szenvedett magyarsággal. Történelmi hangulatú városképet akarnak odavarázsolni — utólag — a jóhiszemű vagy jó üzleti érzékű imitátorok jobb sorsra érdemes fáradozásaival a huszadik század közepén — mintha az élet megállt volna — a szerencsétlen trianoni Magyarország belsejébe"[31] — írta Jánszky az általa elítélt "mű-műemlékek"-ről.

[28]Kotsis Iván dr.: Magyarország építőművészettörténeti emlékeinek tervszerű feltárása. Előadás a Műegyetemen 1920. május 29-én. = ÉI—ÉM 1920. július 1.

[29]Dr. Lechner Jenő: Tradíciók és az ifjúság = A Technikus (I. évf.) 1920. 94—97. l.

[30]Brestyánszky Tibor: Építészkiállítás a Műegyetemen = Technika (VI. évf.) 1925. 5—6. szám, 98. l.

[31]Jánszky id. munkája, 57. l.

A háború előtti nemzeti stílustörekvések elutasításában a politikusok magatartása is közrejátszott. Gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter ugyanúgy a magyar stílus szecessziós jellegére hivatkozva vetette azt el, mint elődje, Wlassits Gyula 1902-ben. Bírálatát a konzervatívoknak kijáró dicsérettel toldotta meg: "Az öreg Lechner zsenialitását készséggel elismerem; alkotásai egyéniek, amelyek éppen egyéni zsenialitásukkal maradandó helyet biztosítanak maguknak a magyar műtörténelemben. De kevésbé szerencsés utánzói alapjában véve a bécsi szecesszió szellemében bizonyos ál-magyar stílust igyekeztek kreálni, amelyet a magyar nemzet esztétikai érzéke nem tett a magáévá. Én azt hiszem, hogy nagyobb mestereink fiatal generációja jó úton jár, amikor elhagyva a magyar szecesszió útjait, modern szellemben bekapcsolódást keres az architektúra hagyományos formavilágába."[32]

Klebelsbergnek a magyar stílussal szemben érzett, ám nagyon udvarias módon kifejezett ellenérzését más, jobboldalibb körök sokkal durvábban fogalmazták meg. A jobboldali radikalizmus, különösen annak szegedi változata, a nemzeti kérdést az antiszemitizmusra redukálta. A húszas évek első felében az építészetbe is óhatatlanul bevonult az antiszemitizmus.

A zsidókérdés valójában már sokkal korábban fölvetődött az építészettel kapcsolatban. Lechner Jenő 1908-ban a Mérnökegyletben tartott előadásában[33] érintette először ezt a kérdést. Az előadásban annak okait kereste, hogy vajon miért vallott kudarcot Lechner Ödön magyar formanyelve, vajon miért nem vertek sehol gyökeret a magyar nép lelkében irányzatának hajtásai? Arra a megállapításra jutott, hogy az a "kétségkívül többé-kevésbé tehetséges gárda, amelyik Lechner Ödön eszméi letéteményesének és terjesztőjének hitte magát", azért, mert jó részben zsidó vagy volt-zsidó, fajának erőteljes tulajdonságai folytán "akaratlanul is egészen más szellemű művészetet produkált, mint a követni vélt Lechner Ödön".

Amikor a polgári radikális "Huszadik Század" folyóirat 1917-ben különszámot adott ki a zsidókérdésről, az egyik hozzászóló, Beregi Ármin mérnök, a Magyar Cionista Szervezet elnöke, írásában Lechner említett előadásának tulajdonította, hogy a zsidókérdést bevitte a magyar építőművészetbe.[34] Lechner Jenő személyes megtámadtatás címén szót kért a lapban, s a szerkesz-

[32] gróf Klebelsberg Kunó: A magyar művészet mint nemzeti erőforrás = Pesti Napló, 1928. július 29. Ld. még: gr. K. K.: Küzdelmek könyve, Budapest, 1929. Athenaeum, 30—31. l.

[33] Ld.: MMÉE Heti értesítője, 1908. 16. sz. "Modern és nemzeti építőművészet" címmel.

[34] Huszadik Század 1917. (XVIII. évf. 36. köt.) július—augusztus. Beregi Ármin hozzászólása a "Zsidókérdés Magyarországon" ankéthoz. 48—51. l.

tőség a következő számban leközölte nyilatkozatát.[35] Beregi vádjával szemben Lechner azzal védekezett, hogy nem állt szándékában a Lechner-követőket becsmérelni, művészi kvalitásukat elismeri, csupán annyit állított, hogy munkáik szelleme saját fajuk jellegzetességeit tükrözi, a magyartól idegen. Ezzel a tárgyilagosnak szánt állításával Lechner Jenő -- naivan vagy tudatosan? -- a legérzékenyebb pontjukon sértette meg az érintett építészeket. Hiszen a zsidó vagy volt-zsidó építészek éppen az asszimiláció erős szándékával álltak az öreg Lechner táborába, s talán éppen azért próbáltak magyarabbak lenni a magyarnál, nemzetibbek Lechnernél, hogy egyenrangú állampolgárnak érezhessék magukat. Lechner Jenő pedig magyarságukat vonta kétségbe, beolvadásukat kérdőjelezte meg.

Abban nincs semmi meglepő, hogy a két faj különbségeit Beregi Ármin sem tagadja: "A mint a magyar faj minden produktumán, bármennyire olasz, német, szláv műveltségen nevelődött, a magyar faji jelleg kiüt, úgy nem tud elenyészni az őseredet nyoma a zsidó faj produktumán, bármennyire szaturálódott is pl. magyar levegővel."[36] Nem csoda, hiszen Beregi cionista, és mint ilyen elismeri a zsidó nép különállását, viszont ellenzi beolvadását. Más célok vezetik tehát, mint a magyarrá válni akaró építészeket.

A probléma megoldásáról Lechner és Beregi véleménye gyökeresen eltérő. Lechner úgy véli, hogy a művészi alkotásokban megnyilvánuló faji szeparációt meg kell szüntetni, "aminek előfeltétele a faji egybeolvadás, természetesen a magyar faji sajátosságok javára".[37] Beregi pedig ellenzi az asszimilációt, mert az szerinte a zsidó nép megszüntetésével járna, ami lehetetlen. Szerinte "az általános zsidóhelyzet szanálása abban rejlik, hogy az egyenjogúsítás törvényei minden vonalon előítélet, elfogultság nélkül, az emberek lelkében, intézmények rejtett alapszabályaiban jóhiszeműleg keresztülvitessenek".[38]

Sajnos Beregi óhaja nem hallgattatott meg. Éppen ellenkezőleg: a kurzus első éveiben nekivadult hecckampány indult a zsidóság ellen. Ebből az építészek is kivették a részüket. Fábián Gáspár "Építő művészeti szállítók" című írásában szólta le azokat az "idegen elemeket", akik az elszakadni kívánó országrészekre "girbegurba színes, szűrös atyafiak vonalaiban pompázó épületeket plántáltak". Jakab Dezső válaszol neki: "Kérdezné csak meg Fábián kolléga a román, a cseh, a szerb hatóságokat, miért igyekeznek ezeket az ártat-

[35]Dr. Lechner Jenő műépítész: Magyar építőművészet és zsidókérdés = Huszadik Század 1917. (XVIII. évf. 37. köt.) 272—274. l.

[36]Husz. Század, 1917. 49. l.

[37]Husz. Század, 1917. 274. l.

[38]Husz. Század, 1917. 50. l.

lan kővirágokat és vánkosfejeket onnan erőszakkal eltávolítani, éppen úgy, mint a magyar szót az iskolából, a magyar felírásokat a kereskedők boltjairól. Vörös posztó ez az ő szemükben és a magyarság címere az épületeknek (sic!). Az a pár vidéki impériumban fennálló magyar jelzőoszlop megérheti rövidesen azt az időt, amikor az ön társai turul-tollal fogják róluk megírni, hogy ezek itthon és az elveszett földeken az ősi faji magyarságot jelentik, de amott keleten és a Balkánon az igazi nyugati kultúrát fogják hirdetni."[39] Komor Marcell is hasonló hazafias érvekkel próbált válaszolni a stíluskritikába bújtatott fajvédő támadásokra: "A magyarság szupremáciáját fejezhetik ki az ország egész területén emelendő, magyarosan megoldott épületek, anélkül, hogy bármi elnyomást, bármi jogsértést jelentenének" -- idézte Lechner Ödön szavait.[40]

A támadás másik fő csapása Budapestre, a "bűnös város"-ra irányult. A vezércikk-zsargonban "Judapest"-nek, "Gettó-Gólem"-nek nevezett fővárosról a szaklapokban építészek is megírták a politika által elvárt szólamokat. Valamennyinek lényege ugyanaz: a békeévek jólétének eredményeképpen a város "egy idegen formaképzés harsogó zenekara útján egy idegen faj diadalát"[41] hirdeti hosszú időkig.

A zsidóság elleni hangulatkeltés nem is leplezett célja az volt, hogy rovásukra a magyar keresztény középosztály és szakértelmiség teret nyerjen. A Műegyetem új lapjának, "A Technikus"-nak beköszöntőjében Czakó Adolf szükségesnek tartotta "a magyarság számára új munkapályák biztosítását, amelyeket eddig rövidlátásból és tunyaságból másoknak engedtünk át ... anyagi és szellemi életünk minden vonatkozásában olyan szervezetek és munkafeltételek kiépítését, amelyek a magyar lélektől vezetett haladásnak kedveznek, nem pedig a nemzetellenes irányzatnak."[42] E célokat szolgálta az 1920-ban elfogadott numerus clausus törvény, amely az egyetemekre fölvehető izraelita vallásúak számát korlátozta, valamint azok a szakmai szervezetek -- Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetsége, Mérnöki Kamara --, melyek a mérnöki kar "erkölcsi tekintélye és hazafisága" felett kívántak őrködni, eltávolítva a közéletből mindazokat, akik "sem faji, sem pedig világnézeti szempontból" nem voltak kívánatosak arra, hogy bármilyen szerephez jussanak. A Mérnöki Kamarának -- ami a tervezési jogosultságot biztosította -- csak az lehetett

[39]Jakab Dezső: Válasz Fábián Gáspár "Az Építő Művészeti Szállítók" cikkére = ÉI—ÉM 1920. január 25. 7. l.

[40]Ezrey (Komor Marcell): Építő stílus = VL 1919. január 22.

[41]Gulyás Jenő: Építészek a lejtőn = A Technikus (II. évf.) 1920—21. 5—6. szám, 121. l.

[42]Czakó Adolf: A mi utunk = A Technikus (I. évf.) 1919. 1. szám, 1—2. l.

tagja, aki okmányokkal bizonyította, hogy az 1920-ban lefolytatott igazoló eljárások során nem marasztalták el. Ezzel eleve hátrányos helyzetbe hozták mindazokat, akik bármi módon exponálták magukat a forradalmak idején, akár csak úgy, hogy katedrát kaptak a Tanácsköztársaságtól. A kompromittáltak büntetésük elévüléséig nem tölthettek be semmilyen pozíciót, és ami súlyosabb, tervezői munkát sem vállalhattak saját nevükön.

A zsidók ellen a leghevesebb támadásokat a konzervatív-klerikálisok és a nemzeti építészet turáni szárnya intézték. A húszas évek elejének légkörét megdöbbentő pontossággal írja le Nádai Pál "Akiknek kevés a Lajta Béla magyarsága" című elkeseredett cikke. "Egy német szállóige szerint, ha az építésznek nincsen dolga, akkor felhőkarcolókat épít -- rajzpapíron. Magyarra ezt a közmondást akként lehetne alkalmazni, hogyha az építésznek nincsen dolga, akkor -- fajvédelmet épít a szónoki pódiumon... Aki majd egykor csokorba fogja kötni a magyar építészet kiválóságainak alkotásait, körülbelül meg fogja érteni, hogy miért esett éppen a kurzus legdicsőségesebb öt esztendejébe a magyar építőművészet oly jeleseinek alkotótevékenysége, mint amilyenek Petrovácz Gyula, Wiegand Ede és legújabban Medgyaszay István, e három elszánt építője a fajvédelmi kockajátéknak... Medgyaszay csak most ugratott ki a mezőnyre. Arra a mezőnyre, melyen az ember holttesteken is keresztülszáguld, ha a célkarika úgy kívánja. Erre az akadályra mintha a Sors predesztinálta volna egyenesen a mi emlékezetünk fájdalmas halottját: szegény Lajta Bélát... Öt éve porlad itt Lajta Béla teste, de ez öt év óta közgyűléseken és úgynevezett tudományos vitákon sokszor harsogott el fölötte a süvítő vád: nem magyar stílust, hanem zsidó stílust fakasztott alkotásaiban... Vajon mit csináltak ezalatt a Medgyaszay Istvánok, akik most zsidónak bélyegzik az ő magyarságát? Szorgalmasan és nagy hozzáértéssel ültették át az osztrák Wagner Ottó és Olbrich építészeti elveit... Aki pedig hallani akarta Medgyaszay Istvánt, a teoretikust... annak alkalma nyílt az ő fajvédelme kedves csacskaságait élvezni minapi előadásában... Valóban nem volna érdemes egy ilyen sumirológus, turáni, fajvédő és kínai copfokkal díszített építész alkotószellemét elemezni, ha olyan kor és erkölcs nem nyilvánulna meg benne, amely -- úgy látszik -- egész láncolattal dicsekedhetik. Ez azoknak az eddig halk leselkedőknek a felfelé való lovaglása, akik valamikor megelégedtek a cementrácsok építészeti forradalmával, ma pedig fórumra vágyódnak és politikai babérokra törnek. Az isten áldja meg őket mandátummal, városatyasággal, pályadíjakkal és megbízatásokkal, csak a mi féltett nagyjainkat ... hagyják pihenni sírjaikban!"[43] Nádai Pál vádjait támasztja alá

[43]Nádai Pál: Akiknek kevés a Lajta Béla magyarsága = Egyenlőség (A magyar zsidóság politikai hetilapja) 1925. május 2. 5. 1.

Jánszky Béla, amikor megemlíti, hogy az egyik városatya (építész!) a székesfőváros tanácsülésén, egy másik építész pedig a Mérnökegylet egyik szakosztályi ülésén nyilvánosan indítványt tettek "Lajta Béla és a hozzá hasonlók" műveinek lerombolására![44]

A nemzeti építészet "turáni" vonala

Az ellenforradalmi korszakban a nemzeti jellegű törekvések korábbi hívei közül alig néhányan maradtak csak porondon. Lechner Ödön, Lajta, Tátray, Zrumeczky, Mende Valér meghalt, Vágó József emigrált, Kós Károly és Bábolnay József Romániában telepedett le (utóbbi csak átmenetileg), a Lechner-követők nagy részét elhallgattatta vagy megalkuvásra kényszerítette az antiszemita politika, Pogány, Kozma, Györgyi, Jánszky és Szivessy a húszas évek első felében alkalmazkodtak az újkonzervatív divathoz. Eltekintve attól a néhány gyakorló építésztől, aki főként vidéki munkás- és tisztviselőtelepeket, református templomokat épített magyaros stílusban (Marschalkó Béla, Wellisch Andor, Szeghalmy Bálint, Radó Sándor), valamint a kultuszminisztérium népiskoláit tervező Sváb Gyulától és Thomas Antaltól, a nemzeti építőművészetet a nagy nyilvánosság előtt gyakorlatilag négyen képviselték továbbra is programszerűen: Kertész K. Róbert, dr. Lechner Jenő, Toroczkai-Wigand Ede és Medgyaszay István. Ők is elsősorban szóban és írásban, mert konkrét építési feladatoknál gyakran engedményekre kényszerültek a konzervatív építtetőkkel szemben.

Mind a négyüknek már a háború előtt volt köze a nemzeti építőművészeti törekvésekhez, valamennyien kutatták a magyar múltat, a népművészetet. Hogy tevékenységüket a háború után is folytathatták, abban nagy része volt annak, hogy felfogásuk igazodott az ellenforradalmi rendszer eszméihez, kapcsolódni tudtak különböző uralkodó körök ideológiájához. Közös bennük, hogy a nemzeti művészetet faji művészetként értelmezték, erősen hatott rájuk a turanizmus ideológiája, s nacionalizmusuk általános "idegen-ellenességgel" párosult, mely széles skálán mozgott a nemzetköziség tagadásától a szélsőséges antiszemitizmusig — és németellenességig.

Négyük közül a legmértéktartóbb, a leginkább politikusi alkat Kertész Károly Róbert volt.[45] Valójában karriert is inkább politikai-közéleti téren

[44]Jánszky Béla: A magyar formára való törekvések kritikai megvilágításban. Klny. a MMÉE Közl. 1939. évi szeptember hó 37—38. számából. Budapest, 1939. Stádium. 33. l.

[45]Kertész K. Róbert (1876—1951) építész, kultuszminisztériumi államtitkár, műegyetemi magántanár (Kelet-Ázsia építőművészete tárgykörben), a Corvin koszorú tulajdonosa, a III. oszt. vaskoronarend lovagja, számos társadalmi és közművelődési egylet elnöke, tevékeny tagja.

csinált, építészként nem volt jelentős. Már a háború előtt minisztériumi osztálytanácsos volt, később a művészeti ügyek államtitkára lett. 1919-ben tevékenyen részt vett a Keresztény Nemzeti Párt alapításában, a párt egyik első alelnökévé választották. Lechner Jenő írja róla: "Az ő kávéházi asztaltársasága köré gyűrűzött az a mozgalom is, mely a kari életben a haladó szellem szélsőséges, destruktív törekvéseit felismerve már akkor felvette ellene a harcot. A vezérkar »Fiume« asztaltársaság néven vált ismertté és feje Kertész K. volt, s működése beletorkollott a húszas évek politikai mozgalmaiba."[46] Kertész államtitkárként és számtalan társadalmi és művészeti szervezet tagjaként tisztességesen képviselte az építésztársadalom érdekeit, olyannyira részrehajlás nélkül, hogy később, a harmincas években, tekintélyével kiállt a modern építészet hívei mellett, megvédve őket a nemzetellenesség vádjától.

A világháború után azonban még a "nemzeti öncélúság" elkötelezett híve. Az ellenforradalom győzelmével igazolva látta azokat az állításait, amiket még Otto Wagner ellenében fogalmazott meg 1916-ban.[47] "... soha nemzeti érzések nem korbácsolták fel jobban a néplelkeket, mint »ma«, a világháború után, a nemzeti gyűlölködéssel telített atmoszférában, noha »tegnap« még a nemzetköziség papirosvékony takarója alatt akarták egyesíteni és boldogítani a népeket."[48] Kertész elismerte, hogy az "új szociális világ", a polgári élet által teremtett új igények, a technika fejlődése nyomán rendelkezésre álló új anyagok és szerkezetek az építészet megújulását követelik — mely folyamat a szecesszióval megkezdődött, de még korántsem ért véget —, csupán ahhoz ragaszkodott, hogy ez a megújhodás nemzeti építészetet eredményezzen. Véleménye szerint "nemzeti kultúrtörténetünk, a hazai műemlékek és a népművészet alapos ismerete és átérzése feltételei a nemzeti jellegű építőművészet keletkezésének".[49] E kritériumok felállításában megmutatkozik Kertész affinitása a konzervatív klerikális körök felfogása iránt: nemcsak a népművészetet tartja a nemzeti jelleg forrásának, hanem gyakorlatilag ezeréves történelmünk minden produktumát. Úgy tartja, a történeti stílusokat is saját képére tudta formálni a magyarság. "Nagyon jól tudjuk, hogy mai kultúránk nem az, amit a honfoglalók a keleti őshazából plántáltak ide. Ez a bű-

[46] Lechner Jenő kéziratos életrajza Kertészről az MTA Művészettörténeti Kutatócsoport Magyar Művészek Lexikona (volt Szentiványi Gyula-féle) gyűjteményében.

[47] Ld. 6. jegyzet.

[48] Kertész K. Róbert: A közelmúlt építészeti problémái. Nemzetközi vagy nemzeti építőművészet? = A Technikus (III. évf.) 1921—22. 6. szám, 115. l.

[49] Uo.

bájos, a kelet illatával átitatott színpompás virág az új haza földjébe verte gyökereit és az új talajból szívta életadó nedveit. Kertészei, gondozói gyakran a nyugatról származtak ide; és ha a palánta az új haza földjén fejlődésnek indulván, eredeti színeiből és zamatából veszített is, itt hajlíthatatlan, sudár törzsbe szökött, terebélyessé nőtt, ellenállott a századok viharainak, és magyarrá tette soha nem szűnő, bűvös erejénél fogva mindenkori ápolóit."[50] Sajátos ellentmondás, hogy megvalósult épületein egyáltalán nem érezhető a "nemzeti géniusz asszimiláló ereje", a premontrei rend számára tervezett munkái akadémikus neobarokk stílusúak (bár a hazai barokkból merítettek!).

Dr. Lechner Jenő Kertész K. Róberthez hasonló tekintéllyel rendelkezett a magyar mérnöki karon belül, pedig ő nem volt politikus és sosem került olyan magas posztra. A respektust, tervezői gyakorlata mellett, komoly építészettörténeti kutatásaival, publikációival és oktatói munkájával vívta ki.[51] Nagybátyja hatására már fiatal korában a nemzeti építőművészet lelkes hívévé szegődött. Ugyanakkor, kutatásai révén, sokkal jobban kötődött a múlthoz, a magyar építészettörténet egyes korszakaihoz. A háború előtt egy sajátos téma, a felső-magyarországi pártázatos reneszánsz építészet foglalkoztatta. A korszerű nemzeti építészetet is e hagyomány formavilágának a felhasználásával akarta megteremteni. A felvidéki reneszánsz eredetének a kérdése, valamint Lechner Ödön és Huszka József írásai terelték a figyelmét a magyarság turáni eredetének vizsgálatára. Közvetlenül a háború után kezdte tanulmányozni a turáni népek művészetét. A húszas években szemléletét teljesen a turanizmus ideológiája határozta meg.

Mit is jelent a turanizmus? Múlt századi előzmények nyomán, a tízes években bontakozott ki a turáni mozgalom Magyarországon. Alapja egy inkább mitologikus, mint tudományos elmélet, miszerint a magyarok elődei kétezer évvel ezelőtt egy Turán nevű hatalmas kelet-ázsiai birodalomban éltek, s annak összeomlása után, rokon népekkel (hun, török, bolgár) együtt kerültek, hosszú vándorlás után Európába. Az idegen népek közé került, relatíve kis létszámú magyarság tehát nem rokontalan, hatalmasabb és előkelőbb rokonságot

[50] Uo.

[51] Dr. Lechner Jenő (1878—1962) építész, műegyetemi magántanár, majd a Képzőművészeti Főiskola tanára, m. kir. kormányfőtanácsos, orsz. középítési tanácsos, a MMÉE alapító tagja, a Kisfaludy Társaság alapító tagja, a Turáni Társaság elnöki bizottságának tagja, a Lechner Ödön Társ. építészelnöke, a MOB tagja, az Orsz. Irodalmi és Művészeti Tanács tisztb. tagja. Tanulmányokat írt a felső-magyarországi reneszánsz építészetről, Budapest klasszicista építészetéről, a Nemzeti Múzeumról. Ő készítette Budapest első műemléki topográfiáját és könyvet írt az elcsatolt országrészek történeti emlékeiről. Jelentős műemlékeket restaurált, ill. átépített (Nemzeti Múzeum, Egyetemi-templom, Tudományegyetem, régi országház stb.).

tud felmutatni, mint az indogermán népek, hiszen az ősi Turán révén a magyarnak testvérnépei a perzsák, az indiaiak, mongolok, sőt a japánok is! Ez az összetartozástudat még fontosabb lett Trianon után, hiszen lelki támaszt jelentett a kisnemzetté vált magyarság számára, növelte nemzeti önérzetét. A rokon turáni népekkel való gazdasági-politikai szövetkezés pedig a nagyhatalmi ábrándok megvalósításának egyik (nem túl reális) útját vázolta fel. Később a turanizmus egyre inkább politikai célzatúvá vált: részben a pánszláv, részben a pángermán fenyegetéssel szemben próbálták felhasználni. A turáni mozgalom a Magyar Keleti Kultúrközpont keretében működött, 1913-tól folyóiratot adott ki Turán címmel és kezdettől prominens személyiségek emelték a tekintélyét (fővédnöke József Ferenc főherceg volt, vezetői: Paikert Alajos, Vikár Béla, Cholnoky, Teleki Pál, Bánffy Miklós, Pekár Gyula).

Lechner Jenő a Turáni Társaság elnöki bizottságának tagja lett és derekasan kivette a részét a turáni gondolat terjesztéséből. "Hosszú és dicsőséges művészpályáján minden alkalmat megragadott, hogy rámutasson a magyar művészi és néprajzi hagyományokban a turáni elemekre."[52] 1922 és 1930 között egy sor előadásban számolt be kutatásának eredményeiről.[53] Történeti építészetünkben turáni jellegűnek találta a keleti-bizánci hatásra létrejött templomokat, a pártázatos építésmódot, az oszmán befolyást. Népművészetünkről a következőket írja: "... a nép művészkedésében az ős turáni szellem megnyilatkozása olyan megdöbbentően határozott, hogy szinte nehéz feladat elé állítja a műtörténészeket és etnográfusokat, mert elképzelhetetlennek látszik, hogy annyi nyugati művelődésbeli befolyás mellett, mint amennyi hazánk területén hatott, a többezer éves hagyományok még ma is felismerhetően élnek és a nép művészi munkálkodásának alapkarakterét adják."[54] Szembetűnő kapcsolatot fedezett fel a magyar népművészet motívumai és a szasszanida-perzsa és indiai művészet között. A székely faházak építésmódját Attila hun király fapalotájának Priszkosz Rhétor által leírt képével összevetve, erős hasonlóságot állapított meg. Szerinte a székely kapu-kultusz is sajátos keleti hagyományokat őrzött meg. Ezekből a tényekből vonta le következtetését:

[52]Turán 1930. I—IV. 52—53. l.

[53]1922. február 1. és 8. "A turáni népek művészete"; 1924. március 8. "A turáni népek művészettörténeti szerepe"; 1925. március 27. "Turáni szellem a magyar népművészetben"; 1927. november 5. "Keleti hatások a magyar építőművészetben"; 1930. "Turáni szellem a magyar népművészetben" előadás a Magyar Rádióban.

[54]Dr. Lechner Jenő: Nemzeti vonások az építőművészetben = Karczag: A magyar állam élete, Bp. 79—80. l.

"Magyar fajunknak ez a törzsökös töredéke Erdély vadregényes bércei között egy ősi turáni világot mentett át számunkra egy évezreden keresztül."[55]

Lechnert — amikor általában beszélt nemzeti építészetünk történetéről — a turáni szellem szélsőségekre ragadtatta. "Nemzeti problémák az építőművészetben" című tanulmányában azt állítja, hogy a turáni magyarság ezeréves történelme során nem tudott nemzeti tartalmat adni építőművészetének. Ennek oka: "a kereszténység fölvételével és idegenek idetelepítésével a közművelődési tevékenységet sokáig ez az idegen szellem irányította".[56] Majd a nemzeti függetlenség hiánya volt az akadály, végül a nyugodt békeidőkben — a legutóbbi évtizedekben — a zsidókérdés gátolta a nemzeti jelleg kialakulását. Itt újra alkalmat talált arra, hogy a zsidókérdésről kifejtse a véleményét.[57] A tanulmány konklúziója így hangzik: "Csakis a jövő magyar generáció faji, nemzeti érzéseinek erőteljes nevelésével, nemzeti öntudatunk öregbítésével, hazai tradícióink úgyszólván kizárólagos kultiválásával" érhető el az a "mélyen gyökerező szilárd fajszeretet", mely képes arra, hogy akár egyéni, akár idegenben szerzett élményanyagból csak magyar szellemű műveket hozzon létre.

Mindezek a megnyilatkozásai sem nyomtak eleget a latba ahhoz, hogy Lechner nemzeti szellemben rajzolt tervei megvalósulhassanak. Első díjas Néprajzi Múzeum terve (1923), Mezőkövesdi városháza terve (1927) papíron maradtak, más "turáni karakterű" épületterveit a konzervatív építtető igényei szerint át kellett terveznie. "Mivel képtelen voltam saját eszméimet követni, mert a tervezésben a történelmi stílusok használatára szorítottak, — Pest hagyományos építészetéhez fordultam és megpróbáltam azt modern formában újjáéleszteni."[58] Ez volt az a bizonyos "palatinus stílus", József nádor korának klasszicista építészete, amit Lechner a Skandináviában ugyanekkor divatos neoklasszicizmushoz hasonlóan próbált meg aktualizálni.

Medgyaszay István[59] a húszas évekbeli szerepléséről már némi képet nyerhettünk Nádai Pál pamfletjéből. Medgyaszay valóban ellentmondásos figura:

[55]"Turáni hatások a magyar népművészetben" = Képzőművészet (I. évf. 5. szám) 1927. december 2. 9. l.

[56]Dr. Lechner Jenő: Nemzeti problémák az építőművészetben (A tanulmány szövegét előadta a Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetsége 1923. évi közgyűlésén) = A Cél, 1924. január 11. 17. l. "A Cél" a korszak egyik legszélsőségesebb, antiszemita, fajvédő folyóirata volt.

[57]Uo. 14—16. l.

[58]"Jenő Lechner" Mit einer Einleitung vom Künstler, 1930. Genf, Verlag "Meister der Baukunst" Aktien-Ges. XXXVII. l.

[59]Medgyaszay István (1877—1959) építész, a népművészet magántanára a műegyetemen, 1925-től m. kir. kormányfőtanácsos, a II. oszt. érdemkereszt tulajdonosa, a Magyar—Indiai Társaság

tanulmányait Párizsban és Bécsben folytatta, Otto Wagner mesteriskolájának tanítványa volt, közben idehaza Malonyay néprajzi gyűjtésében vett részt. Első munkáiban a Nyugaton megismert korszerű építészeti elveket (Wagner célszerűségi elve, a vasbetonépítés elvei) a magyar nemzeti jelleggel próbálta ötvözni. Már a kezdetektől erős igény élt benne, hogy a magyarság őstörténetét feltárja, keleti eredetét bizonyítsa és az ázsiai ősi kultúrák formakincséből merítsen. Ez az irányultsága különösen a világháború után erősödött fel, amikor a turáni gondolat táborához csatlakozott. 1921-ben így válaszolt az Építő Ipar—Építő Művészet folyóiratnak a magyar építőművészet jövőjét firtató körkérdésére: "Építő művészetünk bölcsője évezredek előtt a klasszikus Kelet messze földjén ringott. Az ősi bölcsődal már csak magyar népünk lelke legmélyén zsong. És ha néha a nyugalom ihletett éveiben a csodás Kelet varázsával fel is hangzott, alig volt, aki meghallja, alig volt, aki megértse. Középosztályunk, főnemességünk és minden iskolánk az élősdi osztrákon keresztül szívta a nyugati művészet emlőjét. Négy évszázadon át szívta a mostoha hígított póttejét. Csoda-e, ha csak a várostól érintetlen őseredeti néplélek sejti meg az ősi vér lüktetését, az átöröklött ősi művelődést? Ne is áltassuk magunkat! A magyar kultúréletben a magyar építő művészet vágya még alig éled..."[60]

Akárcsak Lechner Jenő, Medgyaszay is zárójelbe teszi a magyar történelemnek azt az ezer évét, amikor szerintük idegen hatás érvényesült művészetünkben. Medgyaszay azonban még radikálisabban elvet minden történeti tradíciót, csak népművészetünk és a turáni rokonnépek művészete érdekli. Egyre inkább belemélyedt az eredetkutatásba, ősi "dicsőségünk" bizonyításába. Különböző "tudományos" munkákra támaszkodva (többek között Hóman Bálint: A magyar hún-hagyomány és a hún monda című könyvére hivatkozva) igazoltnak tartja a hun--magyar kapcsolatot és erre fantasztikus családfát épít: "... az immár tudományosan beigazolt hún--magyar azonosság révén a Krisztus előtti évezredekbe visszanyúló, igen magas ősi kultúránkról és művészetünkről beszélhetünk. Ferridun turáni király Kr. e. 1300 körül fényárban úszó pompás udvart tartott. Követték őt a nagy kánok, Attila és az ő utódai Északindia trónjain. Az ősi turáni művészet származott át Egyiptomon keresztül Európába. A visszavándorló húnok Árpád népéhez az Etelközben csatlakoztak és honalapítás után az országban szétszórva örökösei maradtak a színben és formá-

---

társelnöke, a Székely Bertalan Képzőművészeti Társaság elnöke, az Orsz. Képzőművészeti Társaság törzstagja, a Thallóczy Lajos Társaság stb. tagja. Részt vett a Turáni Társaság közgyűlésein.

[60] ÉI—ÉM 1921. január 15. Ankét a "Magyar építő ipar és építő művészet jövőjéről".

ban gazdag ősi művészetnek. Kalotaszeg, Székelyföld, Matyóföld, a palócok földje, a Bakony és az Ormánság népe őseit tiszteli bennük."[61]

Medgyaszay munkásságának hamarosan beértek az eredményei: 1925-ben királyi kormányfőtanácsosi címmel tüntették ki, ugyanazon évben a Műegyetemen a népművészet magántanárává habilitálták. "Magyaros stílusú törekvéseinek legszebb eredménye, hogy a londoni művészeti kiállításon szerepelt művei Indiába kerülve, az ottani hun rokonságot tartó tudósok és építészek felismerték abban a turáni jelleget. Ennek nyomán 1929-ben megbízást kapott a Bombayi Indiai Turáni Múzeum megtervezésére."[62] Ezt követően a Magyar—Indiai Társaság társelnöke lett és 1932-ben hosszabb tanulmányutat tett Indiában, ahol "az általa keresett és megtalált hun törzsek"[63] művészetét, szokásait tanulmányozta.

Ez a turáni "műveltség" épületein is nyomot hagyott. Olykor egészen direkt módon — például a pagodák jellegzetes tetőformájával, mint a mátraházi Sportszállón — vagy áttételesebben, sátorszerű lefedésben, sötét, nehéz famennyezetekben, galambdúcos tornyokban, sokszor csak a homlokzatra applikált magyaros sgrafittókban. Háború előtti friss munkáitól eltérően, ezek az épületei öregesek, komoran keletiesek, olykor (például a székesfővárosi bérházai) a népszínművek színvonalán magyarkodók. Semmiképpen sem felelnek meg azoknak a követelményeknek, amiket maga Medgyaszay állított fel egy tanulmányában a "komolyabb, leszűrődöttebb magyar ízlésű" épületek kritériumaként. A magyar jellem három alapvető vonása: a józanság, az ellentétek és a derű. E vonásokat úgy kell használni épületünkön, "hogy a tisztult ízlésű magyar lelkű embernek tessék; a külsőből megértse az épület hivatását, alaphangulatát és gyönyörködtesse az ő magyar lelkivilágát."[64]

A nemzeti építészet turáni vonalának legérdekesebb alakja Toroczkai-Wigand Ede. Wigand életének meghatározó időszaka az a hét év volt, amit még a világháború előtt Székelyföldön töltött. Korábban Lechner Ödön asztaltársaságához tartozott, ő volt az egyetlen, aki mentes tudott maradni a Mester formavilágának hatásától. Elsőként járta be az országot: ismerkedni a nép építészetével. Lechnerrel és követőivel szemben ő nem ornamentikából, keleti kultúrák formáiból akarta fölépíteni a nemzeti építészeti stílust, hanem a magyar nép hagyományaiból. Wigand a Székelyföldön, "Attila földjén megtalál-

[61]Medgyaszay István: Városaink építőművészete = ÉI—ÉM 1930. február 1. 1—2. 1.

[62]Rát Str Lex 786. 1.

[63]Magyarság 1932. május 22.

[64]ÉI—ÉM 1930. február 1. 2. 1.

ta a régi törvényt s ezt hozza a magyar stílus építőinek biztos mértékéül."[65] A törvény így szólt: "A rög élő szelleme a nép lelke... alkotásai mindig szervesen nőttek ki földjéből."[66]

Toroczkai a székelységben a magyarság ősi, ködökbe vesző múltját lelte meg. A székelyek Csaba népének tartják magukat, meséik, hiedelmeik is gyakran utalnak a hunokra. Toroczkai építkezéseikben, népművészetükben ezt az ősi, turáni réteget kereste. Kutatásának eredménye nem tudományos feldolgozás, hanem néhány előadás és hat könyv, melyekben egy művészlélek érzékenységével térképezte fel a székelységben élő hagyományokat és fantáziával kerekítette azokat magyar mítosszá.[67] A könyveket így ajánlotta a Táltos kiadó: "Toroczkai Wigand Ede tudja a régi magyar dolgokat. Járt ősi földeken és hallgatta a mesét. Szent, belső, ázsiai földek lelkét olvasta faragott és varrott holmik ábráiban. Izmos gerendák együvérovásában a magyar erő törvényét ismerte meg... Ázsiából hoztuk harcos, lovas úton különvaló szép műveltséget, (sic!) a rejtelmes turáni isten oltáráról élő tüzet, amely nem aludt ki még ma sem, de kis faluk tűzhelyein ég és meleg körében dús népművészetet csíráztat, s amelyet Wigand Ede új Prometheuszként hoz nekünk a halálos hidegek napjain reményre melegítőnek."[68] Toroczkai könyveit saját, markánsan egyéni rajzaival illusztrálta — melyek stílusát a "Fiatalok" is átvették —, és szövegét archaikus magyar nyelven fogalmazta meg. Nyelvezetét különösen a Napkelet folyóirat körül tömörülő írók értékelték. Gárdonyi Géza például így írt egyik levelében: "... mondataidnak ősies zamatát, tiszta magyarságát őszinte, bámuldozó szemmel becsülöm."[69] Mások éppen ezt a

[65]Toroczkai-Wigand Ede (1869—1945) iparművész, építész, író. 1926-tól m. kir. kormányfőtanácsos, számos művészeti egyesület tagja, többek között: Kemény Zsigmond, az Arany János Irodalmi Társaságok elnöki tanácsának tagja, a Turáni Társaság választmányának tagja, a Balatoni Társaság elnöki tanácstagja, a Magyar Képzőművészeti Társulat örökös törzstagja, a Nemzeti Szalon választmányi tagja stb. 1922-ben az Iparművészeti Iskola tanárává nevezték ki, ahol "Magyar Otthon" címmel indított kollégiumot, afféle mesteriskolát. 1928-ban a "Magyar Otthon" kollégiumot már kőművesek és kőfaragók számára is megnyitották. 1921-ben elsőként kapta meg a Képzőművészeti Társulat építészeti nagydíját. Több írás jelent meg róla külföldi — angol, osztrák, holland, észt — lapokban.

[66]Négyféle Mívek. Marosvásárhely, 1914. Idézi: TWE: Hímes udvar, Budapest, 1916. Táltos Kiadás XV. oldal.

[67]Wigand könyvei: Négyféle Mívek. Marosvásárhely 1914.; A Kert és Virágai 1914. Marosvásárhely; Cserényös házak Bp. 1916. Táltos; Üreg csillagok. Bp. 1916. Táltos; Hímes udvar. Bp. 1916. Táltos; Hajdonában régös-régön. Bp. 1917. Táltos; Régi kert s mívesei. Bp. 1917. Táltos; Hogyan építsünk a Balaton partján? Bp. 1912. Táltos; A kert. Bp. 1923. Pátria; Wigand Architectura. Bp. 1936. Kir. Magyar Egyetemi Nyomda.

[68]A Táltos kiadó ajánló szövege a "Hogyan építsünk a Balaton partján?" könyv utolsó lapján.

[69]Wigand Architectura. Bp. 1936. 11. l. Gy. I. bevezetőjében.

nyelvezetet bírálták, arra hivatkozva, hogy "az ősi székely nyelvjárás ... végtelenül fárasztóvá teszi az olvasást".[70]

Toroczkai-Wigand Edének az építészetben betöltött szerepe sokban hasonlított Szabó Dezsőnek az irodalomban elfoglalt helyéhez, szerepéhez.[71] Mindketten a parasztságban látták a nemzet egyetlen érintetlenül maradt őserejét, újjászületésének zálogát. Mindketten az idegenből hozott "álműveltségtől", a kozmopolita városi kultúrától féltették az ősi televényt. Faji politikájuk egyszerre jelentett németellenességet és antiszemitizmust. Ugyancsak közös bennük a pszichologizmus, a lelki igények fölfedezése és kiszolgálásának vágya. Mindketten a jobboldali radikalizmust képviselik szociális programjukkal is, melynek fő célja a "kisemberek" (parasztság, munkásság, alsóközéposztály) életkörülményeinek, szociális helyzetének megjavítása. Ahogyan Szabó Dezső szinte prófétája, bálványa volt a fiatal nemzedékeknek, úgy Wigandot is istenítette egy főként menekült székely értelmiségiekből álló csoport (a szegedi Új Élet folyóirat köre, a SZEFHE)[72] és művészek, művészeti írók egy bizonyos köre (Margitay Ernő, Márkus László, Szokolay Béla, Bodor Aladár stb.). A lényeges különbség közöttük, hogy Szabó Dezső, ha csapongva-következetlenül is, de revideálta nézeteit (például az antiszemitizmussal kapcsolatban) és sohasem fogadta el a turanizmus ideológiáját, míg Wigand haláláig következetes maradt elveihez. Hasonlóság sorsukban, hogy a hivatalosság mindig gyanakodva, bizalmatlanul kezelte őket, elismerés híján a meg nem értett zseni sértődött magányába húzódtak vissza. Haláluk körülményei is hasonlóak. A főváros ostromának vége felé — 1945 januárjában — pusztultak el mind a ketten a nélkülözéstől, a szörnyűségektől, az összeomlástól reménytelenül vesztve.

"Míg kis csörtetők tele szájjal harsogják a nemzeti irányt, — ő csöndes munkájában, művészetén keresztül tanít az igazságra: »Kialakult nemzeti irányról csak akkor beszélhetünk majd, ha saját rögünkből és korunkból nőtt hatóerők nyomai forrtak bele«" — idézte Wigand hitvallását 1922-ben Zakariás G. Sándor.[73] Hogyan is képzeli Wigand a nemzeti stílus kialakítását?

[70](m.): Két új könyv = Magyar Iparművészet 1917. 5—6. sz. 146. l.

[71]Ld. Nagy Péter monográfiáját Szabó Dezsőről. Bp. 1979. Akadémiai Kiadó.

[72]Az 1918-ban alakult Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete (SZEFHE) alapította 1922 februárjában Szegeden az "Új Élet" című folyóiratot. Főszerkesztője: Kolosváry-Borcsa Mihály, felelős szerkesztője Fetter Gyula, felelős kiadó: Csanády György, a SZEFHE elnöke. A szervezet és a folyóirat programjáról, ideológiájáról ld. B. Bernát István tanulmányát (Adalékok a népi ideológia előtörténetéhez. A Bartha Miklós Társaság előzményei = In: Lackó Miklós (szerk.): A két világháború közötti Magyarországról. Bp. 1984. Kossuth Könyvkiadó.)

[73]Zakariás G. Sándor: Toroczkai-Wigand Ede = Új Élet 1922. július 23. 4—5. l.

Íme: "... a magyar építőstílus fejlesztésében pedig a paraszthéznak kell alapvetőnek lennie. Ez nemzeti építészetünk népdala — így az angolok, dánok, finnek, németek, svédek s egyéb kultúrnemzeteknél is —, mely mindenkor szervesen sarjad a rögből. Ezért marad élő, eleven, küszöbétől gerinctaréjáig s a tájjal szoros kapcsolatban. Mindegyiknél az élet nyomta bélyegét arculatára, melyet éppen szolgál. Fajtájukban megegyeznek, de más-más az egyéniségük."[74] Majd a ház és az otthon fogalmáról elmélkedik, melyek nálunk ritkán esnek egybe. "Lakás nemcsak a családi, hanem a bérház is. De vajjon otthon-e egyszersmind? Inkább téglába vert tőke s az szabja meg a külsejét is. Hitvány arculatáról lerí a tőkeuzsora kamatoztatása."[75] A Gründerzeit spekulációs építésével, a pallérstílus ízléstelenségeivel néhány szerencsésen megmaradt régi házunk példáját állítja szembe. "Szervezetük van azoknak, akárcsak az embernek. Lelkük volt, s ez kiült a ház képére, arculatot adott neki, sugalmazott valamit abból az életből, mi benne folyt. S ez a helyes, ezt nevezzük az építészet lélektanának. Ha az egyén kifejezésre juthat — legalább a családi házban —, akkor a ház önmagától hozzájárul a kor stílusának kialakulásához."[76] Majd még egyszer, még részletesebben: "A jövendő ház fejezze ki korának igényeit... A külső díszt szerkezeti elemei adják meg, melyek anyaguk szerint érvényesüljenek, külön a kő, a tégla, fa, vas stb. Ha pedig művészetet akarunk vinni házainkba, akkor stílusokhoz kendőzés helyett inkább élettani és anyagesztétikát vigyünk beléjük, meg a célszerűségét. A házat nem a külső cafrang, gipsz, pléh stb. teszi széppé, hanem a sikerült arányos felosztás, mely úgy becsületes, ha hű kifejezője a belső szervezetnek."[77]

Wigand programjában a korszerű építészet alapelveivel találkozunk: célszerűség, funkcionalizmus, őszinte anyaghasználat, szerkezetszerűség. Még az avantgárd fő jellemzőjét, a szociális érzékenységet is megtaláljuk nála. Egész életében foglalkoztatta a kisemberek lakásgondja. 1919-ben készítette azt a sorházakból, ikerházakból álló lakótelep-tervsorozatot, melyet így kommentált: "Szemem előtt egy kertvárosszerű övezet lebeg, mely Budapest perifériáját alkotná s magában foglalná megelégedett, boldog emberek hajlékait. Hivatalnokok, munkások és más vékonypénzű kisemberek derült és egészséges otthonaira gondoltam, amikor most e füzetben bemutatott terveimmel foglalkoztam."[78] A szociális indíttatású terveiből mindössze három kis sorház valósult

[74]Toroczkai-Wigand Ede: Lakóház és otthon = Szózat 1924. december 21. 9—10. 1.

[75]Uo.

[76]Uo.

[77]Uo.

[78]Toroczkai-Wigand Ede: Kisemberek otthona = Magyar Iparművészet 1919. 3—10. szám, 84—94. 1.

meg a Pongrác úti városi lakótelepen.[79] Ezért végig a húszas éveken keresztül, rendszeresen publikálta kislakásterveit az Új Időkben és a Magyarságban, olyan közérthető magyarázattal kísérve, amit a laikus házépítő is rögtön felfog. Így próbálta a palléroknak kiszolgáltatott legalsóbb rétegeket arra ösztönözni, hogy takarékosan, a kis alapterületet ötletesen kihasználva, mégis egyénien építsenek. Ehhez bőséges példával szolgálhatott az az építész, akiről már 1909-ben így írt Lyka Károly: "Ő az, aki egy talpalatnyi földön megveti egy ház alapjait. Minden építészünk közt ő a legkitűnőbb tértágító."[80] Az avantgárd építészeit megelőzve, már 1925-ben foglalkozott minimállakás tervezésével! 6 x 6 és 7 x 7 méteres alapterületre elgondolt lakóházterveit érdemes összehasonlítani Molnár Farkas ugyanekkora alapterületű kockaház terveivel. Az összehasonlításból kiviláglik a kétféle szemlélet közötti gyökeres különbség: az internacionális eszmék rideg gép-esztétikája az egyik oldalon és a magyar ember lelkéhez közel férkőző, a "saját talajunkból fakadó" népi ökonómia, otthonosság a másikon. Érdekes Wigand véleménye a modern építészetről a húszas évek vége felé. Nem veti el például a lapostetőt, sőt kifejezetten előnyösnek találja a fővárosban, ahol a bérkaszárnyák lakói ily módon több naphoz, levegőhöz, zöldfelülethez juthatnának, családi házaknál, kertes területen viszont indokolatlannak látja használatát. És megint "az úgynevezett művelt Nyugatról" ideérkező divatáramlatoktól, izmusoktól félti a fiatalságot.[81]

Összegezve: a nemzeti építészet turáni vonala — a közös ideológián belül — sokféle árnyalatot foglal magában. Már az egyes építészek által megfogalmazott teóriák, programok, helyzetértékelések is jelentősen különböznek, fokozottabban igaz ez az építészi teljesítményükre. Jellemzőnek tartjuk azt is, hogy a korszak ízlésváltozásaihoz, új stílusáramlataihoz éppen Kertész K. és Lechner Jenő alkalmazkodott rugalmasan, Medgyaszay s még inkább Toroczkai következetesen folytatták egyéni útjukat.

A Lechner Ödön Társaság

"A Lechner Ödön Társaság arra alakul, hogy összehordja, összegyűjtse írásban, sokszorosítsa képekben a zseninek arcát, lelkének igaz képét, vágyainak, ábrándjainak gazdag virágos- és gyümölcsöskertjét. Hitének, eszméi-

[79] Új Idők 1924. 35. szám, 168. l.

[80] Lyka Károly: Toroczkai-Wigand Ede újabb munkái = Magyar Iparművészet 1909. 257—260. l.

[81] Toroczkai-Wigand Ede: Egyet-mást a kőművesmesterek jövőbeli feladatairól = Magyar Kőművesmesterek Lapja (III. évf. 24. szám) 1928. december 22. 3—4. l.

nek, művészi lelkületének propagálásával, gondolatainak terjesztésével megörökítse Lechner igazi arcát, népszerűsítse azt a meggyőződést, hogy Lechner Ödön inkarnációja a művészetnek és a nemzeti gondolatnak" — írta Herman Lipót 1928. június 10-én, a Társaság megalakulásának alkalmából.[82] A Lechner tanítványaiból és tisztelőiből verbuválódott csoportnak csak az egyik célja volt a Mester emlékének ápolása. A másik — témánk szempontjából fontosabb — céljuknak az "egységes magyar építőművészeti közízlés megteremtésén és a magyar nemzeti építőművészeti kultúra fejlesztésén való munkálkodást" tartották.[83] A Társaság egyben a magyar építőművészet barátainak társasága kívánt lenni.

Lechner zászlója alatt azok az építészek kezdtek szervezkedni, akik valamikor a nemzeti jellegű modern magyar építőművészet megteremtését tűzték ki célul, s akiknek táborát a háború és az utána következő évtized felőrölte. Több generáció tartozott közéjük: az idősebbek még Lechner munkatársai voltak, a polgári liberalizmus hívei, míg a fiatalabbak — a népi vagy "erdélyi" vonal követői — inkább a demokrata párttal, egyesek a polgári radikálisokkal rokonszenveztek. Az ellenforradalmi rendszerben korábbi művészeti-világnézeti elveik vagy felekezetük miatt háttérbe szorultak, illetve "az éhenhalatás, munkaalkalommegvonás borzalmas erkölcsi és anyagi kényszere" megalkuvásra kényszerítette őket.

Szétszóródott táboruk — Lechner, és főként követőinek, hivatalos megítélése miatt, a jobboldal megújuló támadásai következtében — csak a bethleni konszolidáció után tudta összeszedni magát.

Hiába hivatkozott Komor Marcell a húszas évek elején a közös érdekre, "Építészetünk magyarságá"-ra,[84] a kiközösítést nem kerülhette el. Csak a szélsőjobboldalt visszaszorító Bethlen-kormány tudott a húszas évek második felére olyan légkört teremteni, amelyben Lechner hívei is előretörhettek.

Lechner halálának tizedik évfordulójáról tisztességgel megemlékeztek. A Tudományos Akadémián a Szinyei-Merse Társaság rendezett emlékünnepélyt, a sajtóban számos cikk jelent meg, köztük Jánszkyé "Egy magyar tragédia" címen,[85] melyben a Lechner sorsát és a magyar formanyelvre való törekvés megszakadását panaszolja. Több hírlapcikk nyomán 1927-ben készült el Vámos Ferenc kis, két füzetből álló Lechner-monográfiája,[86] melynek utolsó mondata

[82] Herman Lipót: "Lechner Ödön Társaság" = Pesti napló 1928. június 10. 37. l.

[83] Magyar Művészet 1928. (IV. évf.) 461. l.

[84] Ezrey: Építészetünk magyarsága = Vállalkozók Lapja 1922. augusztus 16.

[85] Pesti Napló 1924. június 10.

[86] Vámos Ferenc: Lechner Ödön I—II. Bp. 1927. Amicus kiadás. (Magyar Művészeti Könyvtár 21—22. szám)

jelzi a könyv aktualitását: "Ma, amikor a barokk- és antikformák mindenhatósága újból lávaként lepte el építészetünk talaját, a halott Lechner Ödön idealizmusából, magabízásából kell erőt gyűjteni építészetünk újjászületéséhez."[87] A bevezetőben pedig Petrovics Elek fejezi ki reményét, hogy "a fiatal nemzedékben akadnak majd, akik Lechner Ödön hagyatékát illően megbecsülik és nem utánzással, hanem szellemének megértésével kifejtik és továbbépítik azt, amit ő elkezdett."[88]

Erre a célra szövetkeztek azok az építészek, művészeti írók és az általuk megnyert egyéb művészek, közéleti emberek, akik 1928-ban megalakították a Lechner Ödön Társaságot.[89]

A Társaság létrejöttének és működésének gyakorlati eredménye nem sok volt. Évente ünnepi üléssel emlékeztek meg Lechner haláláról, ahol előadások hangzottak el; hosszas huzavona után sikerült szobrot állíttatniuk a Mesternek; s a Társaság által évente legjobbnak ítélt épületeknek Lechner-díjat adományoztak.[90] Ennél fontosabb a Társaság jelképes értelme, vagyis az, hogy tekintélyes nevekkel fémjelezték a lechneri "nemzeti" programot, és cikkek sorával, a sajtóban provokált vitákkal hívták fel a figyelmet a "tovatűnt délibábbá lett" nemzeti stílus szükségességére.

A legfontosabb ütőkártyájuk az volt, hogy felhívták a figyelmet a politika nacionalista jelszavai és a művészetpártolásban a nemzetit háttérbe szorító gyakorlata között. Kapóra jött a kultuszminiszter ekkor megjelent cikke — "A magyar művészet mint nemzeti erőforrás" címmel[91] —, melyben Klebelsberg arra hivatkozva kért több pénzt a kultúra számára a költségvetésből, hogy "ma a magyar gondolatot külföldön nemcsak a magyar diplomata, hanem emellett a magyar művész ... is képviseli". Erre a Lechner Ödön Társaság tagjai azonnal reagáltak. Pogány Móric írta néhány hónappal később: "Egészen

[87] I. m. II. köt. 32. l.

[88] I. m. I. köt. 5—6. l.

[89] A Társaság alapító tagjai: Árkay Aladár, Balázs Béla, Bartók Béla, Csók István, Dömötör István, Ernst Lajos, Falus Elek, Fényes Adolf, Gergely István, Gerő Ödön, Györgyi Dénes, Hatvany Ferenc báró, Herman Lipót, Huszka József, Iványi-Grünwald Béla, Jakab Dezső, Jánszky Béla, Jeszenszky Sándor, Kernstok Károly, Kodály Zoltán, Komor Marcell, Korb Flóris, Kosztolányi Gyula, Kozma Lajos, Körössy Albert Kálmán, Lázár Béla, Lechner Jenő, Lechner Lóránt, Lyka Károly, Majovszky Pál, Málnai Béla, Márkus László, Medgyaszay István, Molnár Géza, Nemes Marcel, Petrovics Elek, Pogány Móric, Sebestyén Artúr, Szmrecsányi Ödön és Ödönné, Szivessy Tibor, Vámos Ferenc, Zombory Lajos, Zsolnay-Mattyasovszky László.

Az alakuló ülésen megválasztott tisztikar: Gerő Ödön, Korb Flóris, Márkus László elnöklő igazgatók; Jánszky Béla ügyvezető igazgató; Ernst Lajos gazdasági igazgató; Vámos Ferenc jegyző.

[90] A díjat nemcsak nemzeti szellemben készült alkotások kapták, hanem modern épületek is (pl. Árkay Győr-gyárvárosi temploma; Györgyi Honvéd utcai bérháza stb.).

[91] Ld. a 32. jegyzetet!

világos, hogy a nemzetek versenyében le fogunk maradni és elveszítjük békebeli gyönyörű pozíciónkat, ha az államkincstár tetemesen nagyobb hozzájárulással nem áll a kultuszminiszter rendelkezésére a képzőművészetek támogatásában."[92] Támogatni kell a tehetségeket, támogatni kell a Lechner indította vonalat, mert "a tehetségek itt vannak: csak arra várnak, hogy foglalkoztassák őket... A hatalom használja föl helyzeti energiáját arra, hogy bennünket kiemeljen másfél évtizedes tespedtségünkből. Mi magyar építő- és egyéb művészek megtesszük majd a magunkét és a magunk nyelvén ostromoljuk meg Trianon várát, amely lenge kártyavárnak fog mutatkozni, ha elszántan, keményen, céltudatosan indítjuk meg ellene az ostromot."[93] Jánszky visszafogottabban és általánosabban ajánlkozott fel: "A nemzetek nagy művészeti versenyében csak az az igazi érték, amely eredeti... Ilyen igazi ... értékek mindig azok voltak, ... amelyek becsületes művészi alkotások, de egyúttal az illető nemzet lelkét tükrözik vissza."[94] Ezért "a trianoni magyarság nehéz óráiban azt kérjük a magyar társadalomtól, ne essen a régi Magyarország hibájába, hanem minden erejével támogassa a magyar formatörekvéseket az építőművészetben is".[95]

Támogatást tehát arra hivatkozva kértek, hogy a "magasabb és mindent átfogó nemzeti gondolatnak" a magyar architektúra mindig hűséges kifejezője, sőt továbbfejlesztője volt. De hát mit is értettek Lechner hívei 1928-ban "magyar architektúra" alatt? Mi különbözteti meg koncepciójukat a nemzeti építészet más képviselőinek, például a turániaknak az elgondolásaitól? Valamennyien Lechner Ödönre hivatkoznak, aki egyszerre volt magyar és korszerű. "Az építőművész legyen korszerű, igyekezzen műveiben tehetsége szerint a legjobbat adni, ne hazudjon, maradjon logikus és az anyag, amely testet ölt keze alatt, megformálásában annak a nemzetnek lelkét tükrözze vissza, amelyhez tartozik..."[96] — írta könyvében Jánszky. Pogány Móric szintén a magyarság és modernség kritériumát említette, érvei mellé olyan tekintélyek véleményét állítva, mint Beöthy Zsolt és Klebelsberg Kunó. "S ahogy a dicsőséges emlékű Beöthy Zsolt minden elkövetkező nagy írónak és irodalomnak örök törvényként hagyta hátra a magyarság és európaiság szoros és válhatatlan kapcsolatát, ahogy gróf Klebelsberg miniszter egész kultúrpolitikájának a nemzeti érzés és a nyugati műveltség organikus egybefonódottsága adja meg a foglalatát és

[92]Pogány Móric: Művészet és nemzeti erő = PN 1928. augusztus 3. 6. l.

[93]Pogány M.: Az utolsó órában = PN 1928. november 9. 7. l.

[94]Jánszky, i. m. 3. l.

[95]Jánszky, i. m. 69. l.

[96]Jánszky, i. m. 65. l.

jelentőségét; azonképpen képzőművészetünknek is a magyar nemzeti sajátosságok hű megőrzését és az egyetemes világművészetbe való bekapcsolódását kellene programul vállalnia."[97]

A korszerűség és magyarság fogalmai közül úgy tűnik az elsőt könnyebb meghatározni. Jánszky egy nagyobb lexikonszerű műben így ír az általuk — a "Fiatalok" által — képviselt korszerű építőművészetről: "A ház az ember »legkülsőbb« ruhája! Erre hivatkoztam majd két évtizeddel ezelőtt is cikkeimben, mikor összehasonlítottam az emberhez méltó, olcsó, egészséges, jó és ízléses, minden tekintetben kellemes és a kor igényeihez alkalmazkodó hajléknak a nagy tömegek számára való »megszerezhetetlenségét« a jó, olcsó, kényelmes és ízléses ruhának aránylag igazán könnyű megszerezhetőségével. Ezt a legkülső ruhát akartuk már akkor jó néhányan a kor emberének testére szabni..."[98] A magyarság megfogalmazása jóval homályosabb, bizonytalanabb. Pogány egy olyan értelmezés mellett áll ki, amely "népünk géniuszát nemcsak kizárólag külső díszítményekben keresi, hanem egy magasabbrendű megnevezhetetlen közös akaratban, közös céltudatban."[99] Vámos Ferenc még misztikusabb: "A magyar formanyelv kincsállományához csakis azok a művek tartozhatnak, amelyek a magyarság vágyainak formakifejezései."[100]

A Lechner Ödön Társaság tragédiája, hogy túl későn alakult meg, propagandamunkáját akkor kezdte, amikor már nemcsak a konzervatív iránnyal állt szemben, hanem a nemzetközi modern építészet itthon szerveződő híveivel is. Hiszen 1928-ban jött létre a CIAM, ugyanakkor folytak a Mérnökegyletben a nyugat-európai tapasztalatok körüli viták, abban az évben jelent meg Forgó Pál könyve az Új Építészetről. Ebben a kontextusban a Társaság vezéreszméje, korszerűségről vallott elképzelése már óhatatlanul konzervatívnak tűnt. Annál kevésbé volt ütőkártya a kezükben, mert ők csak a múltra tudtak hivatkozni, eszméiket tükröző új épületeket nem tudtak fölmutatni. A következő évek praxisában pedig maguk is egyre inkább a modern építészet táborába tolódtak át. A Társaság utolsó nagy port verő akciója a "Kövekbe írt magyar dráma" sajtóvita volt. A Társaság a harmincas—negyvenes években is létezett még, tagjai sokat cikkeztek, ám testületként jelentőségét vesztette.

[97] Pesti Napló 1928. augusztus 3. 6. l.

[98] Jánszky: Korszerű építőművészet = In: Karczag: A magyar állam élete. Bp. 89. l.

[99] "Haladunk vagy hanyatlunk? Tíz év kulturális mérlege". Válaszol Babits Mihály, Laczkó Géza, Vaszary János és Pogány Móric. = PN 1928. december 25. 69. l.

[100] Vámos Ferenc: A magyar formanyelv építészetünkben. Klny. a MMÉE Közl. 1929. évi 9—10. számából. Bp. 1929. M. Kir. Egyetemi Nyomda, 24. l.

"Kövekbe írt magyar dráma" 1930

A nemzeti építészet ügye körül összecsapó vélemények akkor kapták a legnagyobb nyilvánosságot, amikor Kárpáti Aurél cikke nyomán csaknem két hónapig tartó vita bontakozott ki a népszerű és színvonalas polgári napilap, a Pesti Napló hasábjain. Kárpáti Aurél, a Pesti Napló színházi, művészeti és irodalmi kritikusa, Jánszky Béla magyar formatörekvésekről szóló könyvét olvasva fogott tollat és állt ki a nemzeti építészet mellett. Cikkében, melynek a "Kövekbe írt magyar dráma" patetikus címet adta,[101] a Jánszky-könyv lényegét így summázta: "az időrendben felsorakoztatott tényeknek ebből a szakszerű felsorolásából — külön lírai aláfestés nélkül is — egy döbbenetes magyar tragédia körvonalai bontakoznak ki... A magyar építészeti formanyelv elnémult, mielőtt igazi hangján megszólalhatott volna. S ami még lesújtóbb: szerencsétlen körülmények összejátszása következtében azóta is hallgat."[102] A tragédia okát abban látja, hogy amiből például a finneknél nemzeti stílus tudott kerekedni, az nálunk kuriózum maradt. Utána pedig közbeszólt a történelem: "A magyar építészeti formanyelv kialakítását célzó kollektív törekvés hősi halottja lett a világháborúnak."[103] Azóta a "halandzsa-stílus", meg a neoklasszicizmustól a rosszul leutánzott Bauhausig terjedő idegen modernség uralkodik az országon. Most a Jánszky könyvében foglalt "hitnek teremtő megvalósulásától függ, lesz-e magyar formanyelv, vagy nyomtalanul vész semmibe a biztató, ám tragikusan megszakadt kezdetnek minden merész próbálkozása".[104] Kárpáti cikke végén külön kiemelte, hogy itt nem a nevek fontosak, hanem maga az ügy, amely "eminenter nemzeti ügy", tehát nemcsak a szakmára, hanem minden magyarra tartozik.

A Pesti Napló 1930. március 9-i számában "Építőművészek nyilatkoznak a nemzeti építészetről" cím alatt közölték a Kárpáti vitaindítójára érkezett négy hozzászólást. Elsőként Kertész K. Róbert, helyettes államtitkár fejtette ki véleményét. Hivatkozott Klebelsberg Kunónak az 1928 őszén tartott országos irodalmi és művészeti kongresszust megnyitó beszédére, ahol a miniszter is a művészetünk nemzeti jellegének fokozott kifejezésére szólította fel a művésztársadalmat. Művészeti kultúránk a nemzeti vonás nélkül érdektelen a külföld előtt. A magyar formatörekvések háború utáni visszaszorulására Kertész sajátos magyarázatot ad: egyik oldalról a dekonjunktúrát, a nagy fel-

[101] Kárpáti Aurél: Kövekbe írt magyar dráma = PN 1930. február 16. 35. 1.
[102] Uo.
[103] Uo.
[104] Uo.

adatok hiányát, a másikról a "világjelenségszerűen fellépő internacionális sachliche Kunst többé-kevésbé értelmetlen jeligéje alatti felburjánzást" okolta. Ő is leszögezte: "A magyar nemzeti építőművészet nemcsak művészi ideál, de nemzeti szükséglet is."[105]

A következő hozzászóló Toroczkai-Wigand Ede kormányfőtanácsos. Teljesen egyetértett Kárpátival, aki szerinte "méltán kárhoztat olyan nemzetet, mely formanyelvének istápolása helyett, ennek megtagadására törekszik. Ez egyenlő az anyanyelv megbénításával, kiirtásával, hiszen lényegében ugyanaz, csakhogy más anyagban szólal meg. Ez a formanyelv, művészi értelemben véve stílus, mely csak annyira nemzeti, amennyiben népünk, fajunk szellemében gyökerezik." Miután leírta fenntartásait Lechner, az ő követőinek és a Lajta—Pogány-féle "magyar stílusú monumentalitás" stílusával szemben, újra megfogalmazta saját hitvallását: "... ha becsületes, honi talajban gyökerező építészetet akarunk teremteni, akkor a parasztházból kell kiindulnunk, mely minden építészet népdala. Stílusunk fejlesztésében pedig mindig az alapkövetelmények a forraló erők. Kialakuló nemzeti irányról csak akkor beszélhetünk majd, ha saját rögünkből s korunkból nőtt hatóerők forrtak bele."[106]

Bálint és Jámbor építőművészek szerint "Lechner tragikuma nem a magyar művész tragikuma, hanem egyszerűen a művészé".[107] Fölvetik, hogyan legyen modern építészet vagy nemzeti építészet, amikor egyáltalán nincsen építkezés. A modern építészethez gazdag és bátor mecénások kellenek.

Majd Jánszky Béla fejtette ki véleményét. Bírálta a hatóságok és az építtetők szűk látókörű, konzervatív szemléletét, ennek tulajdonítva azt, hogy ugyanott tartunk, ahol húsz évvel korábban. A magyarságnak joga van a saját nemzeti egyéniségét visszatükröző korszerű építőművészetre. Mi a teendő? Az építtetők adják meg az építészeknek a művészi és cselekvési szabadságot, ők maguk pedig "belátva az idő haladását, korszerűséget és nemzeti karaktert óhajtsanak minden alkalommal, ha építenek!".[108]

Kós Károly Erdélyből szólt hozzá levélben a vitához.[109] Védelmébe vette Lechnert a támadásokkal szemben, mondván, könnyű utólag kritizálni, de a maga korában igenis forradalmi újító volt. Pogányt és Lajtát a szellemében nemzeti és modern építészetükért tartja nagyra. Saját generációja a néphez fordult, hogy eltanulja szellemét: "Magunkévá akartuk tenni, hogy azután

[105] Pesti Napló 1930. március 9. 41. l.

[106] Uo.

[107] Uo.

[108] Uo.

[109] Pesti Napló 1930. március 15. 40. l.

nyugodtan, a másolás veszedelme nélkül tanulhassunk a nyugattól és kelettől, amit népünktől nem tanulhattunk meg: a művészeti és technikai tudás összedolgozását." Nem tudja elfogadni Kárpáti érvelését, hogy a háború utáni szomorú helyzetnek a szegénység lenne az oka. Saját erdélyi helyzetüket hozza ellenpéldaként: minden kifosztottságuk ellenére tudtak magyar irodalmat, közösséget teremteni, mert szükségük volt rá, mert hittek benne. "A magyar nemzeti architektúra, illetve művészet tragikumának magyarázata tehát nem az, hogy a szegénység: a hit hiánya, de az, hogy a hit hiánya: szegénység, tehetetlenség, halál." A trianoni Magyarországon sok nemzetiszín pántlika, hazafias szólam mögött "valami nagy nincstelenséget", "valami nagy hitetlenséget" érez, s úgy véli, Lechner tanítása azért nem folytatódott, mert valójában nem voltak és nincsenek utódai. Egy új Lechner Ödönre, egy új prófétára lenne szükség!

Márkus László író és rendező, a Lechner Ödön Társaság egyik elnöke így kezdte "Lechner Ödön — van!"' című írását: "Sohasem hittem, hogy Lechner végleges megoldás, hogy ő az egyedül üdvözítő dogma. De hiszem, hogy ő volt a magyar építőművészetben a legtermékenyítőbb impulzus, s az a kő, amit ő dobott a vízbe, a legszélesebb és legmélyebb hullámokat gyűrűztette."[110] A kultuszminiszter "neonacionalizmus" tételéből következtet arra, hogy minden érzékelhető formának is magyarrá kell lennie, előnyt kell adni a magyarnak, még ha kezdetleges is, csak így fejlődhet versenyképessé. Az ősi, népi formakincset pedig Bartók és Kodály népzenei gyűjtéséhez hasonlóan kellene földeríteni. "El tudok képzelni kormányakciót, amely a magyar építő lélek dokumentumait felkutatja s kiadja a magyar népies formanyelv okmánytárát. Segíteni a kutatást és építtetni az építőművészekkel: az én hitem szerint ez a magyar stílus útja... ez a neonacionalizmus útja a kultúrpolitikában."

Az ellentábor képviseletében először Ligeti Pál szólalt meg.[111] Szerinte két kísérlet történt a közelmúltban a nemzeti építészet irányában (a Lechneré és azoké, akik a székely építést vették alapul), de mindkettő hibásnak bizonyult. Sem varrottasból és szűrmintákból, sem székelykapuból és parasztházból nem lesz mai épület. Majd általánosabban így folytatta: "Két tapasztalatot állítok egymással szembe. Az egyik ez: ha keresem a német, a francia, az olasz stílust — nem találom őket sehol. De találok német, francia, olasz románt, gótot, barokkot. Megtalálom minden világstílusnak nemzeti változatát. S ezt a változatot őszintének, igaznak, mélyen nemzetinek érzem.

[110] Pesti Napló 1930. március 23. 36. l.

[111] Uo. Ligeti Pál: Menjünk a világáramlattal...

Viszont manapság, Romániában: találok nemzeti stílust. Bizánci elemekből, román ornamentikából lett összeállítva. Mozgalmas, dús, buja. Az állam energikusan támogatja. Nyilvános épületet csak így szabad építeni... Nem is érzem őszintének — hanem mondvacsinálтnak. Mi a tanulság a két tapasztalatból? Az, hogy nemzeti építészetet, igazit, nem lehet készakarva tenyészteni. Az igazi építészet világáramlat volt mindig. És minden nép, mely a világáramlatba bekapcsolódott: megteremtette — önkénytelenül — annak nemzeti ízű változatát... Bátran és jól kell építeni. Magyar lesz az magától."

E cikk után a Pesti Napló már "Nemzeti vagy nemzetközi stílus?" főcímmel közölte a következő hozzászólásokat. Lechner Jenő kötelességének érezte, hogy visszavágjon a "nemzetközi modern" építészet híveinek. Írásában[112] a hagyományos építőművészet-szemlélet táborának érveit szegezi a mérnök-építészet művészettagadásával szembe. "Nagyon tévednek azok, akik azt vallják, hogy a mai Sachstil örökre elnémította az emberiség játékos formakereső kedvét. A mai, a laikusok előtt sivárnak tetsző modernség bizonyára értékes átalakító hatást fog gyakorolni korunk stílus alakulására, de azt a mérnöki mentalitást, mely ma uralkodik építészeink szellemén, éppúgy hamarosan fel fogja váltani egy játszi fantáziájú korszellem, mint ahogy a XVI. sz. szigorú klasszicizmusát felváltotta a szeszélyes barokk... Becsüljük egymás meggyőződését, munkáját, ha az őszinte és következetes, mert ezek a komponensek eredményezik azt az eredőt, mely közös ideálunkhoz, a nemzeti karakterű magyar építőművészethez elvezet."

Ugyanebben a számban jelent meg a Cirpac-tag ifj. Masirevich György fiatalosan harcias és radikális cikke "A jövő nemzedék egészsége fontosabb, mint a stílus kérdések" címmel.[113] Ő, miként az új nemzedék egésze, "hideg csodálkozással" olvassa az idősebbek l'art pour l'art stílusvitáit. E vitáknak semmi közük az élethez, a mai kor szociális és egészségügyi gondjaihoz, a mai technikához.

Az utolsó — fölkért — hozzászóló, Pogány Móric, hosszú és lírai tanulmányban foglalta össze a tanulságokat.[114] Az 1914 óta eltelt éveket így jellemezte: "Tizenhat esztendeje alszik az építőművészet Magyarországon és ebben a szomorú csipkerózsa-mozdulatlanságban különös kontrasztként bábeli lárma él. Bábeli lárma, amelyből hiányzik a torony építkezése; csipkerózsavári mozdulatlanság, amelyből hiányzik a nyugalom..." Ebben a furcsa szín-

[112] Lechner Jenő: Lechner Ödön műveiben a jövő nemzeti építőművészet életenergiái szunnyadnak = PN 1930. március 30. 41. 1.

[113] PN 1930. március 30. 41. 1.

[114] Pogány M.: "Kövekbe írt magyar dráma" = PN 1930. április 3. 1—2. 1.

padképben állnak a "kövekbe írt magyar dráma" szereplői. "... szomorú gyülekezet: mások és még gyakrabban önmaguk által megsebzett művészek, elcsúszott lendületek és kíméletlen álmok közé szorítva." Pogány három, "primitív ellentétekben" kifejeződő irányzatot lát: a "rosszul kopírozott stílusutánzásokat", az egyéniség és szín nélküli "teljes nemzetköziséget", s a "nemzeti művészet" szép jelszava alatt maradi hozzátapadást a "falusi mütyürkékhez és zsúpfedélhez". Válaszúthoz érkezve, mind a három irányzatot elmarasztalja. Ellenzi a végleteket: "A természetes az, hogy a leglelkesebb internacionalista lélekben is ott él egy kis erdélyi falu akáclombos főutcája, s a természetes az, hogy a legridegebb ateista is elmondja magában esténként automatikusan a gyerekkori imát." Következésképpen, "az igazi művész meg kell hogy találja a harmóniát a maga nemzeti különbségének ... felhasználása és az internacionális építőnyelv között." A másik nagy gond az, hogy a pártokra, egyesületekre bomlott építészek "önmagukban nem érzik -- tehát a nagyközönséggel sem éreztetik -- hitvallásuk harmóniáját... A közönség zavartan áll széthúzó irányok és veszekedő művészek között..." Pogány csak bizonytalanul, félve meri feltételezni, hogy "a Lechner neve alatt csoportosuló társaság el fogja érni, hogy a »kövekbe írt magyar dráma« nem tragédia lesz, hanem himnusza a magyar géniusznak, a magyar alkotóerőnek, a magyar élniakarásnak." A gyönyörű végszó után Kárpáti Aurél már csak az illem kedvéért összegezte a vitát, leszögezve, hogy a mai új anyagok és igények alapjára olyan eredeti műalkotást emeljünk, ami nem utánzat, és "amelyre rányomja bélyegét a nemzeti géniusz, a magyar művészi találékonyság és tehetség, a magyar észjárás és a magyar viszonyok parancsoló kényszere."[115]

A "Kövekbe írt magyar dráma" minden remény ellenére sem vált a magyar géniusz himnuszává. A magyar építészet megosztottsága -- ami a vitában jól megmutatkozott -- továbbra is fennmaradt. Szimbolikusnak is tekinthető, hogy az 1930 szeptemberében Budapesten tartott XII. Nemzetközi Építészkongresszus tiszteletére rendezett, a magyar építészetet bemutató kiállítás "szétszakadt": a Műcsarnokban kapott helyet a modern törekvésű, illetve történelmi stílusokat követő építészek anyaga, míg a "magyaros" törekvések, különválasztva, a Nemzeti Szalonba kerültek.[116]

A nemzeti építészet kérdéséről a gazdasági válság kemény következményei rövid időre elterelték a figyelmet. 1933-ban azonban újra felszínre bukkan; de a "nemzeti" jelszavát akkor már egy új nemzedék tűzi zászlajára.

[115] "Még egyszer: nemzeti vagy nemzetközi építészet?" Kárpáti Aurél zárószava = PN 1930. április 6. 14. l.

[116] Ld. Kárpáti Aurél: A magyaros építészeti törekvések kiállítása a Nemzeti Szalonban = Magyar Iparművészet 1930. 161—162. l.

91.19902 Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat, Budapest

nem tudjuk, mert nincs nyoma a feljegyzésekben. A Lechner ház vételárát a vevő Küster Jakab az árvaszéknek fizetgette és pedig Simon árvái javára.[54] És ez a harmadik és döntő érvem amellett, hogy Lechner Mihálynak volt egy Simon nevü fia, aki után gyermekek maradtak.

54/XV.Jegyzőkv. f.3o.

Láttuk ugyanis fentebb, hogy Lechner Mihály Schmidl Anna Mária nevü feleségével kapta házát. Ezt a házat özvegye Küster Jakabnak adja el 1743.nov.29-én. Ennek a házvételnek terhére kéri az árvaszék, hogy néhai Lechner Simon hagyatékából fizessék ki szabójának számláját. Mivel a ház vevője Küster Jakab kezességet vállal a további törlesztésre, a tanács 1748.febr.12-én ebbe beleegyezik. Ugyanakkor jelentkezik Lechner Simonnak egy másik hitelezője is, akit azzal utasit el a tanács, hogy ezuttal elfogyott a készpénz és előjegyzik a legközelebbi részletfizetés esedékességére.[55]

55/U.o.

Ennek csak egyetlen magyarázata lehet, az, hogy ez a Lechner Simon, Lechner Mihálynak és Schmidl Anna Máriának volt a gyermeke, azért szállt az ő árváira az özvegy mellőzésével az eladott Lechner háznak a vételára, azért kötelezték az özvegyet az árvaszék kielégitésére, azért fizették Lechner Simon adósságait ennek a házvételárnak a terhére.

Lechner Simon 1745.febr.5.előtt meghalt. Hogy hol, mikor, meg nem állapitható. Kőmüves-pallér volt, akkor az épitészeket is igy hivták, - lehet, hogy valahol idegenben halt meg. Az ő árváiról volt szó és nem az 1737.aug.9-én 43 éves korában meghalt Lechner Simon kötelesmester árváiról, az onnan világos, mert ennek özvegye Erzsébet asszony folytatja ura mesterségét és maga gyámja gyermekeinek, és a tanácsi jegyzőkönyvekben Lehnernek szerepel, mig a másik Simonnak gyermekei egészen árvák, akiknek gyámjuk egy Mittermayer nevü polgár.

56/ Pléb.akv.Def. III.5227.

57/ XI.f.12o,217 XII.f.8o,22o

58/ Akv.IV.No. 3184,3573,4233. V.no.396.

Most már azt is megérthetjük, hogy Lechner Mihálynak miért nem lehetett kegyében ez a Simon nevü fia. A nagyratörő, büszke és előkelő városatyának nem lehetett inyére, hogy fia csak iparos lett.

Lechner Simon 1729-3o.-ban házasodott. Felesége Pachner Anna Mária. A városi életben nem játszott szerepet. Iparát folytathatta. Valami jó gazda nem lehetett, mert halála után csak a szabó számlája 336 frt 4o kr. volt, ami 1748-ban igen nagy összeg volt. Négy gyermeke született: János 1731.dec.12-én, Erzsébet 1734.nov.4-én, Sebestyén 1737.jan.21-én és Henrik 174o.máj.6-án.

A gyermekek, mint láttuk, korán árvaságra jutottak. Atyjuk után sok adósság maradt, nagyatyjuk hagyatékát erősen megcsök-

kentették a hagyatékterhek, a mostoha nagyanya. Nem lehetett az árváknak különösen rózsás helyzetük. Közülök csak János további sorsát ismerjük. Atyja mesterségét folytatta. Az épitészet ezentul nemzedékeken keresztül hagyományos lesz a családban.

Lechner János kétszer házasodik. Első felesége a pesti Tuschl család ivadéka, Erzsébet asszony volt. Esküvőjük az anyakönyvben nincs feljegyezve, 1759.körül lehetett. Ebből a házasságból négy gyermek született : Lőrinc 176o.aug.1o-én, Magda 1763.jul.17-én, Mátyás 1766.aug.28-án és József 177o.febr.5-én. Felesége meghalt 1773.ápr.14-én 3o éves korában. A sok apró gyermekkel özvegyen maradt Lechner János hamarosan megnősül és elveszi feleségül a jónevü pesti polgárcsaládnak, a Zitterbart családnak Julianna nevü leányát. Az esküvő 1772.okt.11-én volt a főplébánia templomban. Az egyik tanu Mayerhofer János volt.

A második asszonytól 6 gyermek született: Nep.János 1774.febr.12-én, Anna 1778-ban, Ferenc 1783-ban, Rozália 1785-ben, Antal 1789-ben és Teréz 179o-ben.

Lechner János szorgalmas ember volt, vagyongyüjtő és a városi életben is szereplő. Az ujonnan keletkezett Terézvárosban telepedett le. Két háza is volt ott. Az egyik a Háromdob-, ma Dob-utcában a 627.sz.ház, melyhez

59/Akv.V.p.257, 392.VI.1o3.2o4.

6o/Akv.Def.V.p.3.

61/Akv.Copul. p.246.

62/Akv.VII.p.7.

63/Ez utóbbiak már a Terézvárosban vannak anyakönyvezve. V.ö.Vár.ltr. Test.a.m.No. 336.

234 négyszögöl telek tartozott, a másik a Mező-, ma Nagymező-utcában a 62o sz.ház 241 négyszögöl telekkel. Volt azonkivül Nagytétényben 3 tagban összesen 9 szőllője, présházzal. Hagyatéki leltára megmutatja, hogy lakása gazdagon fel volt szerelve,nemcsak uri kényelmet nyujtott,de szinte fényüzésre mutat.

A polgárjogot 1763.okt.5-én kapja meg.[64] 1768-ban már terézvárosi esküdt.[65] 1771-ben pedig templomatya ugyanott. Valószinüleg azért költözik át végleg a Terézvárosba és adja el a Hatvani kapun kivül fekvő 627.sz.házát, mely a 451.sz.mellett volt és kertben feküdt, mintegy 23o négyszögöl területen.[66]

64/1763.évi jegyzőkv.és polg.kv. p.41o.

65/Schmall II. 85,213.

66/Vár.ltr.Test. a.m.No.277,2.

Lechner János, kinek kiirt kézirása is iskolázottságát bizonyitja, állandóan nemesi cimeres pecsétet használ,[67] a cimer ugyanaz, melyet utódai mai napig is használnak.

67/U.o.45,47,51 és 57 mellékletek.

1791 elején az 59 éves erőteljes ember,akinek akkor egy háromhónapos kisleánya van,megbetegszik.Az akkori Pestnek leghiresebb orvosa dr.Rombach Sebestyén, akiről utcát is neveztek el, kezeli. Baja sulyosra fordul.Vértódulásai vannak,hamarosan összeesik,mutatja 1791.ápr.9-én kelt végrendeletének aláirása.Reszkető,kusza betük,mások ezek,nem az azelőtti szabatos irás.[68] Április 18-án meghal, mint templom-

68/U.o.Test.a.m. No 336.

atyát a terézvárosi templom kriptájába teme-
69/Terézvárosi akv. 69/ tik.

Végrendeletében ugy rendelkezik,hogy özvegye 3 évig a teljes vagyont élvezze. Emiatt első házasságából való gyermekei megtámadják a végrendeletet,de azután kiegyeznek jóindulatu mostohájukkal.Azonnal kapnak 25o forintot és a többi vagyont is értéke-
7o/Vár.ltr.Rel. a.m.No.1584, 244o,2488,Inv. 7-336,Miss. No.2783. 7o/ sitve megkapják.

Lechner János egész hagyatéka pesti jogszokás szerint árverés alá kerül.A Nagymező-utcai házat az 1791.szept.17.-i árverésen Lőrinc,a legidősebb fia váltja magához, ugyszintén kétharmadát a szőllőknek,A másik házat és a megmaradt szőllőket az özvegy
71/U.o.Test.a.m. 336. 71/ váltja meg.

Lechner Lőrinc szintén épitőmester. 1784.szept.lo-én nősül,feleségül veszi
72/Belv.akv.Cop. II.p.312. 72/ Swandtner Erzsébetet. Utódait nem ismerjük.

Lechner Magda Kresz Jánoshoz ment férjhez.Mátyás szijgyártó lesz és elköltözik Bécsbe,József előbb német szabó,majd kárpitos
73/Vár.ltr.Test. a.m.336.Int.a. m.396,lol9. 73/ és elköltözik Kassára.

A második házasságból származott gyermekek közül Nep.János és Ferenc viszik tovább a családot. Mindketten iskolát végeztek és a hivatalnoki pályára léptek.Nep.János 1792-ben városi napidijas,1795-ben megkapja a polgárjogot,1796-ban accesista,18o3-ban kamarai el-
74/Schmall II. 213.o. 74/ lenőr,18o7-ben kamarás. Ferenc szintén a vá-

ros szolgálatában áll és mikor 1807-ben
75/Polg.kv.576.l. megkapja a polgárjogot,már cancellista. 75/
Később ő is épitész lesz és a városépitészeti bizottságnak bátyjával.Nep.Jánossal együtt tagja. Ki is dolgoznak ezirányu terveket,melyeknek ismertetése tulesik jelen értekezésnek keretén. 76/

76/Vár.ltr.Acta rest.372.-Rel.a. m.1480.A.m.Int. No.2814.

Lechner Nep.János Hupf Erzsébetet vette feleségül. Ivadékait lásd az I.nemzedékrendi táblán. - Ferenc feleségétől Schumayer Rózától való gyermekeit lásd a II.nemzedékrendi táblán.

1848/49-ig a városi életben nevezetes szerepet játszott Nep.János fiai közül Károly, aki 1825-ben városi gyakornok, 1833-ban alügyész,1836-ban aljegyző,1838-ban tanácsnok,1849-ben egyik polgármester. 77/

77/Schmall II. 179,213.l.

A többiek életrajza családi forrásokból ecsetelhető.

Végül meg kivánom jegyezni,hogy Lechner Jánost és ivadékait von Lechnereknek irják annak jeléül,hogy a család ragaszkodott magyar nemességéhez. Másokat nem neveznek von-nak,mégha hivatalnokok is.Hogy ennek a nemességnek mi a gyökere,egyelőre nem tudom eldönteni. A szakirodalom Magyarországon egy nemes Lechner családot ismer, ennek is t.k.Lehner,Lenner a neve és a XVIII.században Győrben lakik.Ausztriában van Lechner v.Lechfeld cseh lovagrendü 78/ 79/

78/Patachich:die Bürger Pesth,s in Verg.u.Gegenw. Pest.1834.p.46.

79/1.Nagy I.folyóirat II.24.

család, alapitója 17o4-ben Pál, a sagani herceg jószágigazgatója. Lechner v.Lennersberg család alapitója Márton alsoausztriai tartományi ügyvivő 1791-ben,aki osztrák ne-

8o/Kneschke: Deutsche Adels.lexicon V.428.

8o.

mességet kap. Van még egy nemes Lechner család Tirolban,melynek cimere hasonlit a kismartoni Lechnerek cimerére és van egy

81/Armorial general s.v.

81/

bajorországi,eltérő cimerrel.

Budapest,1929.április 14.

dr.Turchányi Tihamér s.k.

J E L E N T É S

a L e c h n e r család történetének kutatásában

töltött második periodusról.

Jártam Sopronban, Kismartonban -kétszer- , Eszterházán, Kapuváron és Wienben.

I. K i s m a r t o n b a n.

1./ A városi levéltár szép rendben van, de anyaga jóformán kizárólag csak a XVIII.századra terjed ki. Igy a régi Lechner családra adatot nem nyujthatott.

2./ A herceg Eszterházy levéltárt elszállitották onnan részben Eszterházára, részben Budapestre.

3./ Az alsóvárosi plébánia anyakönyvei 162o-tól megvannak. Átnéztem az egész anyagot. Itt is ugyanaz a szokás járja, mint mindenütt, ahol Lechnerek szerepelnek. /Pest, Buda, Győr, Sopron/ A nevet minden lehető változatban irják, ugyanegy személyről ugyszólván: Lechner Lachner, Lakner,Lehner, Lenner, sőt Leitner is. 165o-1676 közötti időkből kiirtam minden Lechner stb. bejegyzést.

1./ Menyhért - Borbála

Mária 1651.VIII.17. Zsuzsanna 1653. IX.1. Éva 1658.III.6. Jakab 166o.IV.18. Mátyás 1663.VI.13.

2./ András - Krisztina

Ádám 1653. X.1. Mária 1654.XI.9.

3./ János - Orsolya

Lőrinc 1665.XI.18.

4./ Gál - Katalin

András 1668.XI.1o.

5./ Mihály - Borbála

Katalin
1656. I.29.

6./ Lőrinc - Zsuzsanna

Anna
1659.VIII.7.

7./ 1668.IX. 3-án esküszik Lehner Ádám az itt lakó János és Katalin fia - Stremberger Annával.Az örömapa Dresshöffleinből való.

8./ 1669.II.8. Leitner Tamás, Kunznak a fia, az ausztriai Sibensteinből esküszik Gotthard Máriával. Ezektől születik 1671.szept.4-én egy Mihály nevü fiu.

Az alsóvárosi plébánián nincsen tehát a kritikus időben egyetlen egy Mihály nevü Lechner fiunak a születése bejegyezve. Az 1671.IX.4.-én született Leitner Mihályt nem merem azonosnak tartani Lechner Mihállyal, habár az évszám megfelelne.Ellene van az erősen eltérő Leitner név és az a körülmény, hogy a mi Lechner Mihályunk nemes ember volt és nem valószinü, hogy ausztriai származásu.

A felsővárosi plébánia anyakönyvei hivatalos kimutatás szerint 1634-ben kezdődnek. Első izben a prépost hosszu távolléte miatt nem dolgozhattam itt.Másodszor is visszamentem, de akkor sajnálatomra konstatáltam, hogy a legrégibb anyakönyv /1634-1688/ nincsen ott, ki van kölcsönözve Ausztriába, ahová nem mehettem utána. Pedig, ahogy a többi kötetekből megállapitottam, a városi nemesség idetartozott. Okvetlenül szükséges volna Kismartonban ennek ujra utána nézni, esetleg Heiligenkreuzba,aho-

vá kikölcsönözték, utána utazni.

II. E s z t e r h á z a .

Előbb be kellett menni Kapuvárra a jószágkormányzó urtól engedélyt kérni, ami egy napi veszteséget okozott. Eszterházán maradt a gazdasági levéltár a városi levéltár adataival. De amennyit lehetett átnéztem,de nem futott már költségem a hosszabb kutatásra.

III. S o p r o n .

1./ A vármegyei levéltárban a család nem szerepel.De megtaláltam egy feljegyzést, mely szerint Vasvármegye 1619-ben Cziráky Mózest és Lechner Kristófot küldte követségbe a királyhoz. Vasvármegyére kiterjesztenem a kutatást költségek hiányában nem lehetett.

2./ Városi levéltár 1718-ban Lechner Sebestyén nemességet kapott, de családja benne kihalt.

IV. B é c s .

Megtalálván a kismartoni anyakönyvekben,hogy a Lechnerek közül többen granatérosok voltak, átnéztem a Kriegsarchiv kimutatásait. Lechner Mihály nem szerepel bennük.

E r e d m é n y e k :

1./ Az alsóvárosi kismartoni Lechnerek között Mihály nevü nincsen, ha csak nem akarunk azonosságot látni az 1671.IX.4-én született Leitner Mihály és az 1673-1674 /?/ körül születhetett Lechner Mihály között.

Ebben a nem nagyon valószinü esetben ilyen a leszármazás :

L.Kunz
Sibensteini /Ausztriában/

Tamás
esk.Kismartonban 1669.II.8-án
Gotthard Máriával

Mihály
szül.1671.IX. 4.
Pestre költözött?

Simon

János

stb.

2./ Megnyugtató eredmény nincsen.Ennek elérésére elkerülhetetlen volna volna:

a/ a kismartoni felsővárosi plébánia anyakönyvei I.kötetének felhajszolása .

b/ Eszterházán hosszabb,alapos kutatás.

c/ Vasvármegye,a vasvári káptalan és a csornai konvent levéltárainak átkutatása.

Budapest,193o.január 29.

Dr. Turchányi Tihamér s.k.

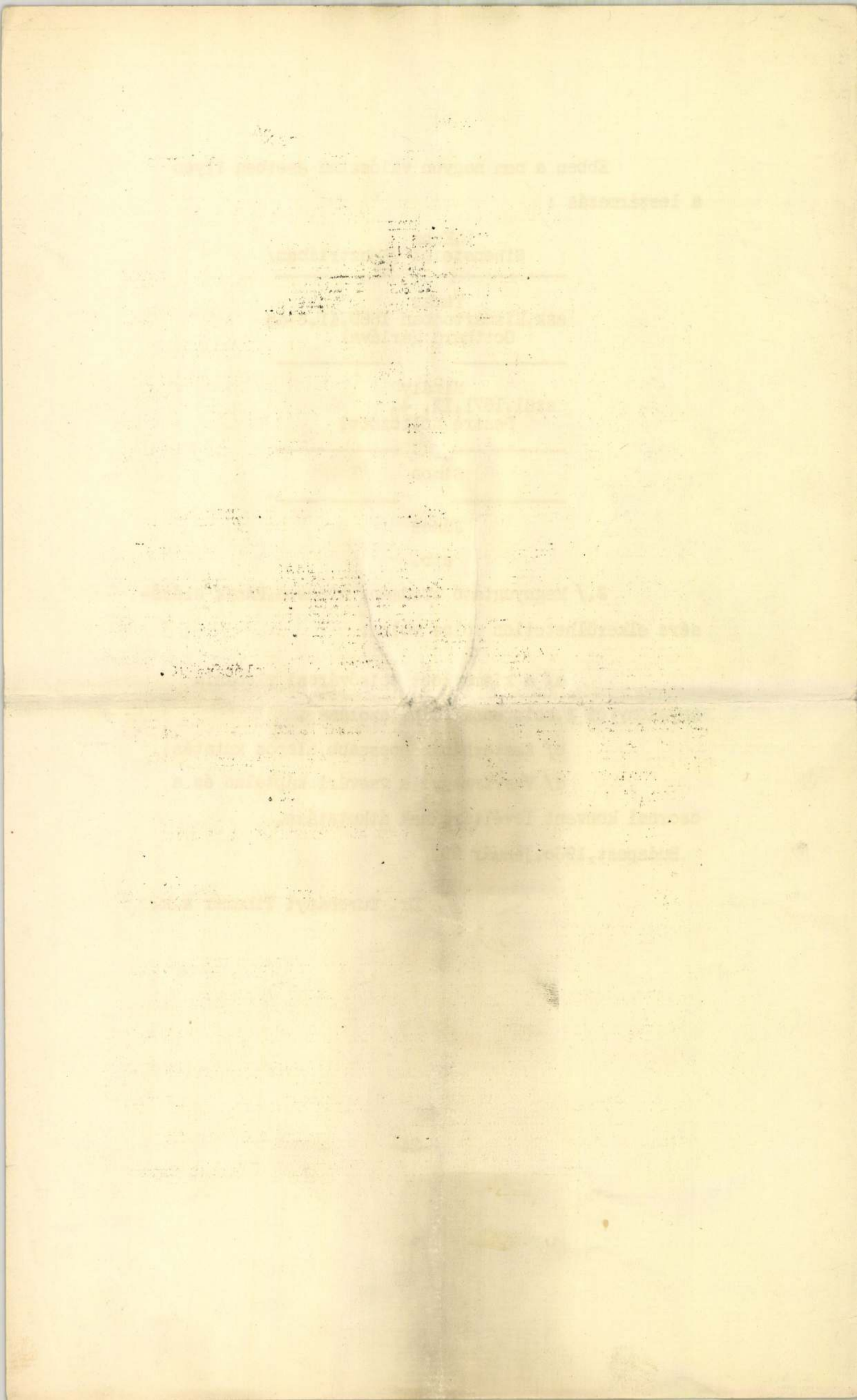

A NAGYTEREM
PLASZTIKUS MENYEZETTEL

bátortalan, még tapasztalatlan. Még csak ezután fog kifejlődni a lineáris és a felületdekorációból. Ez a kétméretű dísz a háromméretű ornamentikának iskolája. Nos, a felület vezérlő szerepének korában a magyar naiv művészet kétszeresen érvényesülhet. A maga együgyű naturalizmusával és primitiv stilizálásával teljesen beleillik a naivitáshoz menekülő és belőle új hatásokra induló modernségbe. Olyannyira, hogy nekem az a hitem, hogy a modernség itt e földön magától megformálta volna azokat a magyar naiv elemeket, ha készen nem találta volna őket.

Elmondtam mindezeket a postatakarékpénztár házának ismertetése alkalmából, mert ez a ház a Lechner-architektura fejlődése útján az a stáció, a melyen modernség és magyarság már összeolvadt, s a melyre eljutván, a magyar modernség a maga individualitását teljesen kialakítva, büszkén lépegethet az európai új építőművészi törekvések élén járók közt. Lechner Ödön nem pótolta a századok mulasztását, nem konstruálta meg visszafelé néző fantáziával a magyar stílust, hanem egyszerre kitörülte elmaradottságunk tudatát, a mikor az európai modernségbe beleiktatta a magyar

Elejét lásd a komplett
példányban –

modernséget. Ennek a háznak építésénél bizony nem bővelkedtek Lechner ideáljai abban a szabadságban, a melyre a művésznek rendes körülmények között is szüksége van, hát még olyan körülmények között, a mikor azt a házat jobbról is, balról is lesik, hogy a modernség igazát is, kudarcát is bizonyítsák vele. Mikor az a ház több háznál: vár, a melyből a fiatalok bátorítást kapnak a küzdelemre, s a melyet az elfogultság vagy hitetlenség megtámadni készül, hogy a romjai alatt eltemesse az ellenségeseknek vallott törekvéseket. A postatakarékpénztár házát egyelőre nem is azok az apró takarékoskodók keresik föl, hanem a hívek és az ellenségek, a lelkesedők és a gúnyolódók. Alig tudok a magyar építészetben olyan épületet, a mely felé az érdeklődés olyan lázasan fordult volna, mint e ház felé. Ez a ház még azoknak is, a kik ortodoxjai a történeti stílusoknak, tagadói a művészi szabadság szükségességének, ostorozói a magyar építőtörekvéseknek, még azoknak is, a kik magát a házat elítélik, imponál mint művészi megnyilvánulás. És nem tudok a testvérművészetekben és az intellektuális alkotás egész nagy világában manapság produktumot, a mely az egyéniségnek olyan elemi erejű kifejezése volna, a milyen Lechner Ödönnek ez a háza.

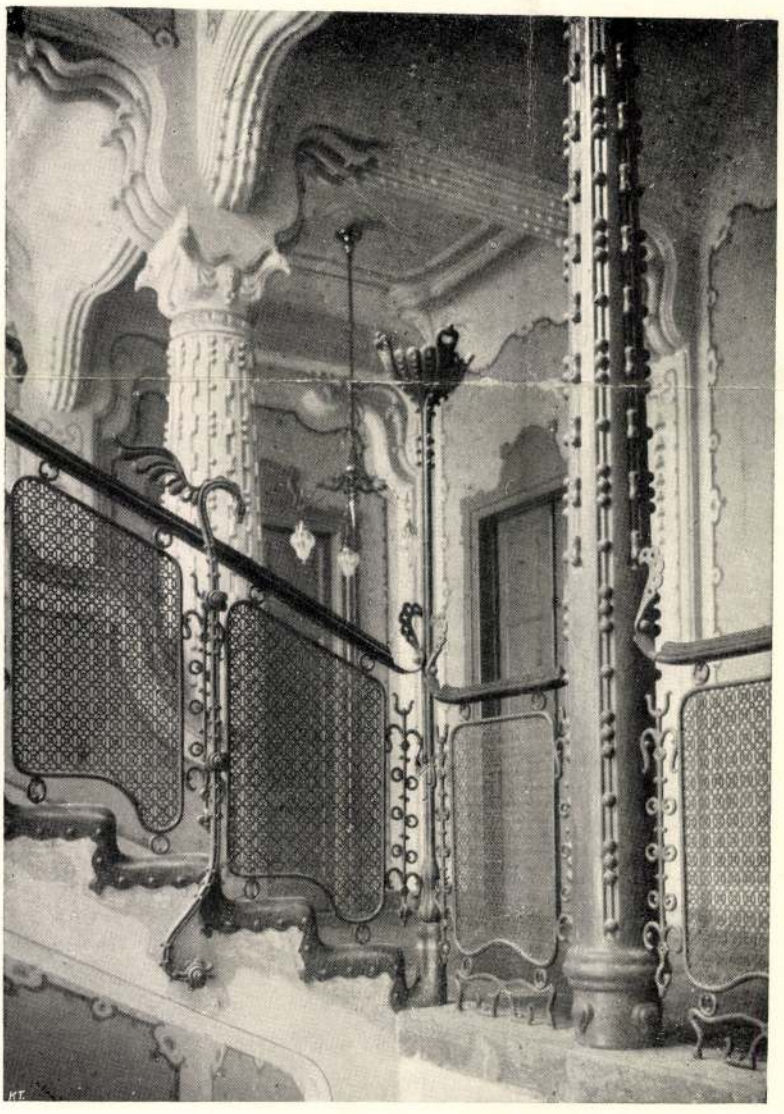

A NAGY LÉPCSŐ
VERT VASRÁCSCSAL

Az építésnél, ismétlem, nem a művész ideáljaié volt a hangadó szó, hanem azoké a körülményeké, a melyeken külömben a modern építés rögtönösen beigazolhatja a maga rátermettségét. Az olcsóság, az idő rövidsége, s a legolcsóbb és legrövidebb idő alatt való építésnél a helynek legbusásabb kihasználása: ezek a szempontok nehezedtek rá a művész alkotó fantáziájára. Az olcsóság, a mely a művészi kiképzésnek mindig ellensége volt, a modernségben, az új anyagok korában már kevésbbé érezteti hatását, de mégis gátol ott, a hol monumentalitásra törekesznek, a hol a technikai berendezésekre jókora somma kell, s a hol az ipar új föladatait tekintve drágább munkát szolgáltat, mint a sablonkövetésnél. A postatakarékpénztár háza a legolcsóbb középületek egyike. Ha módomban volna pontos összehason-

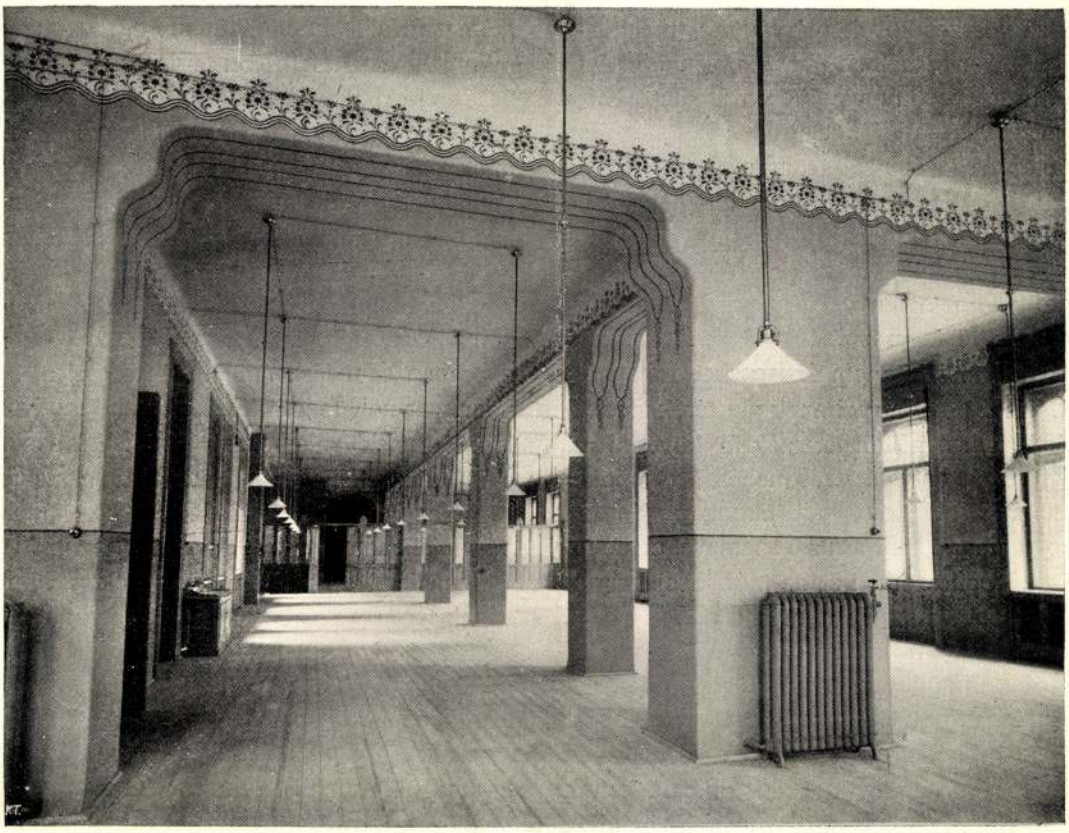

A POSTATAKARÉKPÉNZTÁR
HIVATALSZOBA

lító statisztikával szolgálni, ezt az állításomat számadatokkal bizonyíthatnám. De tudom így is, hogy az a hatszázezer forint, a melybe az a három utcára nyíló, öt emeletsorban épített és céljának megfelelően fölszerelt palota került, számba sem jöhet sok olyan épület költsége mellett, a mely a művészettől olyan messze esik, mint a motivumok permutálása az alkotástól. Az olcsóság követelése keserves megszorítása az építőművésznek, de kétségkívül izgatja a találékonyságot is. Legalább is úgy, mint sok más olyan körülmény, a melyre a művésznek tervezése közben, de már építés közben is ügyet kell vetnie. Ne felejtsük el különben sem, hogy a díszítő művészet modernségének kezdeményezésében jókora része volt az olcsóságra való tekintetnek.

A költségek csekély volta nem korlátozta egy pillanatra sem az építőművészt. Sőt vezette, irányította. Nincs azon a nagy épületen egyetlen vonal, egyetlen részecske sem, a mely a művész fantáziájának megkötöttségét hirdetné. A művész valóságos fanatizmussal bizonyítja ezen az épületen, hogy a művészetben, a melyet szuverénnek hirdettek, megvan az alkalmazkodás nagyszerű tehetsége.

A terrakottának egyre sürűbb alkalmazása, újabb formáinak keresése jórészt ennek köszönhető. Ha Angliában az éghajlati viszonyok, a köd és a füst romboló hatása az építészeket a majolikának alkalmazására birta, nálunk talán ugyancsak éghajlati viszonynak tekinthető az a pénzben szűkölködés, a mely középületeink — melyek mégis csak just formálhatnak valamelyes monumentalitásra, — építésénél nagyon érezhető. A monumentalitást, a mennyiben az anyagtól is függ, elérhetővé teszi az új, olcsóbb építőanyag, a melynek kieszelésében Lechner Ödön a szó teljes értelmében remekel.

Valami különös matéria-szenvedély hajtja szüntelenül kutatásra Lechner mestert. Ismeri

az ország összes köveit, márványait, trachitjait, gránitjait, ismeri színjátékait, keménységhatásukat. Nem érheti nagyobb öröm, mintha valahol valamilyen új árnyalatú kőzetet talál. És kisérletez és kisérleteztet egyre a mesterséges matériákkal, hogy újabb és újabb hatásokat, szín- és fényeffektusokat érjen el velük. Hol a pirogranit, hol a mázas cserép, hol a vak terrakotta, hol a fényes majolika, hol a vakolatba rakott üvegmozaik a hatás eszközei. És nemcsak ismeri, hanem érzi ezeket a matériákat. Mint a hogy a régi nagy mesterek statikai elméleti tudás nélkül érezték a követ. Érzi statikai igazi hatásukat és nehézségi, optikai hatásukat. Azt, hogy mit bírnak el, és azt is, hogy mit tudnak a néző szemével elhitetni. A diszitő épitészetben ez az utóbbi sajátságuk nevezetesebb, mint az a másik.

Az anyag az ő legfőbb vonal- és forma alakitója. Az új anyag, a mely a régi ornamensbe csak erőszakosan szorítható. Az új anyag, a mely az új konstrukciókhoz alkalmazható, a melyet egyenesen az új konstrukciók tettek szükségessé, s a melyet mégis arra használnak, hogy az új épitészeti konstrukciókat úgy beborítsák, úgy elrejtsék, hogy azok régieknek lássanak. Mikor Lechner a postatakarékpénztár házában az oszlopos vastartókat, a melyekre vasgerendák fekszenek, oszlopszerűen beborítja, ez a beborítás nem hazudja el a vaskonstrukciót, hanem csak diszíti. A borítás alatt megérzeni a vasat, a gerenda és a hordó oszlop összekötése érthetően kiszólal abból a gyönge ívből, a mely hamarosan átvisz a fekvő gerendát borító felületbe. Az oszlopfejből, a galambok mögül kitörő kígyók rásimulnak a vízszintes gerendára. Ez a rásimulás a vezérmotivuma az egész vasborító dekorációnak. A vastartókat nem olyan kőutánzás takarja el, a mely erőhordást hazudik. A vas érvényesül nemcsak a konstrukcióban, hanem a szemléletben is.

Ha különben sem volna az új formák embere, Lechnert, mint gondolkozó művészt, új formák keresésére birta a Rabitz-épités. Ezek az ujjnyi vastag testek nem férnek meg azzal az ornamentikával, a melynek nagy mélységek voltak a bázisai, a hordozója. A felület-hatással ható magyar dekoráció számára nem is kivánhatni különb hordozó alapot, mint a Rabitz-falat. Ezen a vékony falon megkezdheti ornamenssé való átalakulását. A Rabitz-falnak, ha természetéhez híven alkalmaztatik, optikai benyomása közelebb áll a fa hatásához, mint a kőéhez, ámbátor azzal sem egybevágó. Művészi kiképzése tehát, ha már utánzó, inkább a fa, inkább a régebben is ismert könnyebb matéria ilyetén kiképzésének nyomában járhat, mint a kőének. Lechner ebben a nyomban sem járt, ámbátor kétségtelen, hogy a magyar naiv faarchitektura diszítő motivumai is adtak neki valamelyes ösztökélést azoknak a művészi elemeknek alakítására, a melyeket a Rabitz-fal művészi kiképzésénél olyan pompásan alkalmazott.

Ismétlem, a maga magyar dekoráció-nyelvének természetes használhatása indítja Lechnert újabb és újabb anyagok keresésére. De küldi a keresésükre az az új elem is, a melyet bevitt az épitészetbe. S ez a fényhatás. A homlokzatai nem az árnyékok hatását hívják segítségül. A felület az ő dominiuma, a felület pedig nem szolgál hangulatot adó, az ornamentika pátoszát emelő vetett árnyékokkal. Segítségül hívja tehát a fényjátékot, a sugárzást és a fényreflexet. A majolika, a mázas cserép, a mozaik az ő instrumentumai. A postatakarékpénztár homlokzatán a fehéres mázas téglára bízza a fényhatás elérését. Kár, hogy az eléje szabott idő rövidsége nem engedte meg, hogy azokat a felületeket mindvégig égetett mázú téglákkal borítsa. A téglafelület javarészét csak hideg máz födi. Hanem azért a fényhatás így is megvan, meleg reflexáradatban, gyönyörűséges szinekben pompázik a vakolatkeretbe berakott üveg-mozaik dekoráció.

Ez a homlokzat sok megbirálás, sok elítélés tárgya. A vaskos tagoltsághoz, a párkányokkal megosztottsághoz, az erkélyekhez, és nagy ornamentikához szokott szem idegenül néz erre a felületművészetre. A hazug, a fölösleges, az értelmetlen, a természetellenes ornamentikán félreneveltek nem értik meg a becsületességet, a mely új, de természetes szépséggel szolgál nekik. Keresik például az erkélyt olyan házon, a melyből — hivatal lévén — senkinek sem volna szabad azokra az erkélyekre ki-

mennie, keresik a plasztikát, a mely a maga oszlopaival, pilasztereivel, kariatidáival üres szerepjátszás, keresik a pusztán ragaszték párkányt, a melynek a fedélszerkezethez már semmi köze, s a mely struktiv szerepet játszik minden konstrukciós föladat nélkül. Keresik a régi művészet félreértett és roszszul alkalmazott, a régi matériákon nőtt s az új materiákra erőszakolt motivumait.

Ez a hagyományosan látóknak idegen, mert még szokatlan homlokzat a Lechner-architektura logikus voltát demonstrálja. A művészet és az értelem egységességét. A melynek tanusítója pl. a házsarkokon magasba törő támasztóoszlopok. Gyárkéményeknek nevezték el őket az új elemektől ijedten visszariadók. Pedig ezek az oszlopok olyan világosan beszélnek a statikai érzéknek, mint például az erőpoligon a technikusnak. Olyan világosan, a milyen világosan szólnak a gótikusoknak, a konstrukció e nagy mestereinek támasztó pillérei. Ezek a „kéményoszlopok" nem is új elemek, ismeri őket a Kelet architekturája is, de ismerik őket az angol építészet sarokkiképzéseiben is. Ezek a magas támasztó oszlopok a két felület nyomásának ellensúlyozói — a szemnek, a melynek jól esik a statikában való megnyugvás. Ahol körülfutó párkányok abroncshatással működnek, ott a támasztottság demonstrálását a szem nem kívánja meg, de a hol nagy felületek dűlnek egymásnak, ott a tekintet ezt a felületvégződést megköveteli.

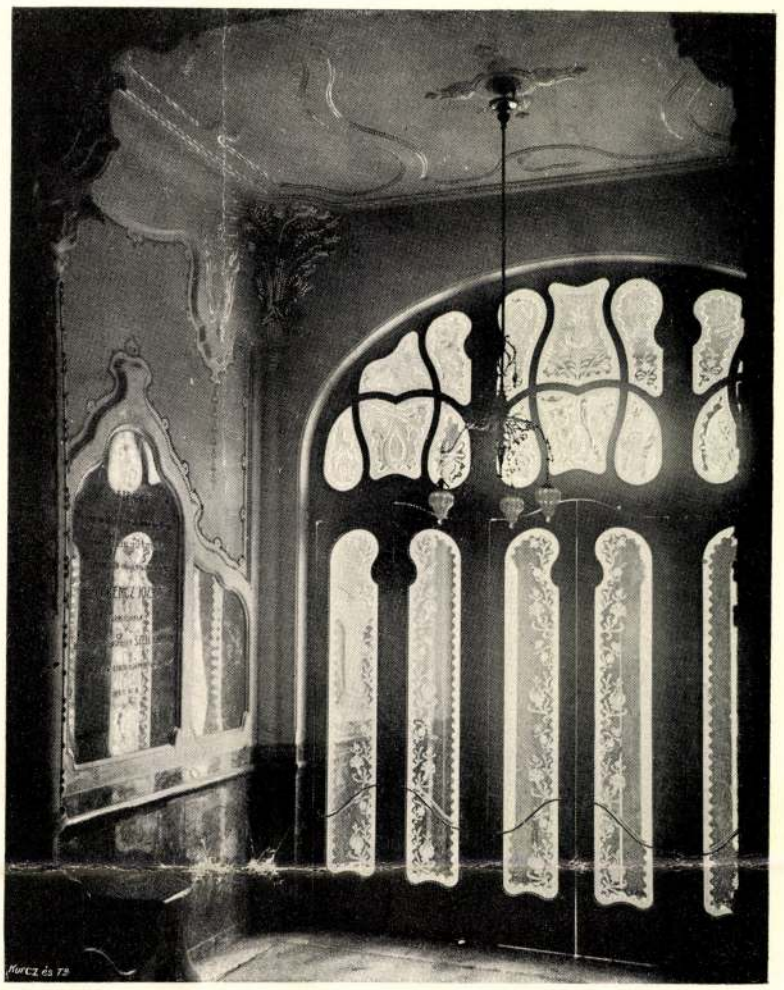

PITVAR ÜVEGKAPUVAL
LECHNER ÖDÖN MŰVE

A felület-dekorációnak ennél a háznál is, mint a többi Lechner-háznál, a szalagos keretezés a gerince. Azok a széles, magyar ritmusú vonalak, a melyek a felületet táblákra hasítják, s a táblák érdekes rajzával érik el a dekoráció hatást. Ez a szalagos, vonalos dekoráció nem szeszély, nem is ötlet, hanem művészi tudatosság. Lechner építészete a magyar művészi elemek szóhoz juttatása, a magyar művészet nyelvén való hozzászólás a világművészet dolgához. Már ugyan mester szólal meg ezen a nyelven, hanem a nyelvet még nem képezhette ki egészen. Ennek a művészetnek még nincs plasztikája. Már tudniillik olyan, a melyet nem úgy plántáltak beléje, hanem a mely belőle nőtt ki. Ennek a művészetnek csakis felületelemei vannak, s ez elemeknek most azokkal az új anyagokkal kellett találkozniok, a melyeknek még szintén nincsen plasztikájuk. Ezeknek az elemeknek felületstili-

zálása nem vihető át egyszerűen plasztikai stilizálásba. Ez a másik stilizálás a jövő dolga. A magyar elem a modern ornamentikában még csak föladat, még nem eredmény. Az a Lechner-féle szalagos keretezés a jövendő fejlődésnek megvédése a meghamisítás ellen. Nekem csak a szimmetriának az az aláhuzott hangsúlyozása esik rosszul, a mely ezzel a szalagozással jár. A szimmetria valóságos porkoláb, a mely az ismétlés taposómalmába tereli a mindig újat kereső észjárást is. A szimmetria a művészi alkotásnak takarékossága. A házban magában nem igen ismétlődik valami, mire való a házon ez az önmásolás? A homlokzatnak is van ballisztikája, de nem a szimmetria őrzi benne az egyensúlyt, hanem az egyes részek arányos értékelése. A szimmetriát magát nem tartom bajnak, de a demonstrálásáról azt tartom, hogy csökkenti a művészi benyomást. Kivált az olyan architekturában, a mely festői hatásra törekszik.

A felületdekorálásnak és a vonaldiszitésnek kitünő példája a főhomlokzat nagy oromfala, és a házat koszorúzó, mind a három homlokzaton végigfutó párta. Amazon a táblázás, a szalag kigyózása, a mozaikdekoráció igazi himnusza a magyar művészi törekvésnek. Ha valamire ráillik a megfagyott zenét emlegető mondás, erre a csudaszép oromfalra, s arra a valóságos rajzmámort hirdető pártára ráillik. Ez a párta vallomás arról az örömről, a melyet a művészben a vonal magyar ritmusának megtalálása keltett. Megkoronázza a házat, mint a hogy annak a ritmusnak megismerése a magyar dekoráló művészetre törekvésnek a megkoronázása. Ez a vonal uralkodik az egész házon, lent a kékes trachit talpazaton, a mely a kemény, biztos, hordani tudó alapozás benyomását kelti, az ablakkereteken, a kapuk és ajtók keretezésében, a lépcsőfokok metszésében, a menyezetek és a lépcsőkorlát rajzában, a nagy csarnok rekeszfalain és butorain. Mindenütt más és más, mindenütt az anyaghoz és a helyhez módosul, és mégis mindenütt egyforma, mert mindig egyugyanaz a ritmusa.

Annak a szemnek, a mely ezt a ritmust megtalálta, kutatásában meg kellett találnia a magyar stilizálás törvényeit. Azt a törvényt, a mely szerint a naturalisztikus elemekből dekoráció válik. Nem naiv illusztráció, hanem diszitő földolgozás. Csakis az ösztön nyitjának megismerése emancipálhatta Lechnert, a magyar művészetet akarót, az ismert motivumok uralma alól. Neki már nem a tulipán és nem a százszorszép és társaik a magyar dekoráció elemei. Annak a törvénynek s annak a ritmusnak ismerése lehetővé tették neki, hogy szabadon válaszsza a természet, a szimbolika, az allegoria nagy világából a maga motivumait. Neki már nem a szűr és a kályhacserép vékonyka rajza ad művészi elemeket, hanem az egész világ. Magyarul tudja látni és magyarul tudja stilizálni azokat a motivumokat is, a melyekből a mi naiv művészetünk nem tudott. A természet egész világából szedi a magyar elemeket. Még a mitologiával összefüggő szimbolika elemeit is megmagyarosítja. A két saroktorony csúcsdísze a szárnyas kígyó; ez a kígyó tör ki a vastartókat borító oszlopok fejei közül, és ez ismétlődik a lépcsőrács külső támasztóin, a melyek arra valók, hogy az épitő szabályzatnak megfelelve, a könyöklőn való lecsúszást meggátolják. Másutt ezt a föladatot rácsavart gombok végzik, itt a rácsot diszitő szép vasmunka.

Ez a stilizált lépcsőrácsvédő, ez a különben kicsinyke részlet világot vet Lechner egész tervező munkájára. Nincs ezen a házon egyetlen gomb sem, a mely a stilust, a Lechner-stilust, megzavarná. A ház minden részlete beleillik a ház stílusába, és úgy megkomponáltatott, mint akár az a csudás párta a födél szélén, a ház tetején, a párkány helyén, vagy a galambos oszlopfők a csarnokokban.

Még a szobák, közönséges hivatalszobák, falfestése is a mester rajza szerint készült. Ez sem a szobafestő patronos könyvében született. A falak a hajlásig egyszinűn festvék. A szines falsíkokon stilizált ábraszalag fut végig, maga a hajlás beolvad a menyezetbe, a melyet nem szakit meg sem vonalzás, sem más rajz. Csak középütt van új motivumokból alkotott menyezetrózsa. Ez a tipusa minden szobának, noha minden szoba festése más-más. Meglepő hatású a diszteremé. Sötét bordeaux-piros mezők között magyaros deko-

ráció. A hajlásszalag fölött gyöngén plasztikus, leheletszerűen szinezett menyezet. Ez a leheletszerű szinezés, a finom tónusok keresése végig vonul a nagy fény- és szinhatású homlokzaton belül az egész házon. A középcsarnoknak, a melynek szépségeit több képünk is reprodukálni igyekszik, fala, oszlopai gyöngéden sárgásak, szinte csontszerű szinűek. A gyönge szinek a fényreflexek fölfogására hivatvák. S a csarnokban az üvegcserepekből boltozott kupolán keresztül szürődik az a reflexxel játszó világosság. A zöld padló, a barnán szinezett bútorok, a csontos sárga falak, a kupola alatt futó ablakkoszorú, az új formák és vonalak özöne, az oszlopok, oszlopfők, falfelületek különös dekorációja egységes és új hatássá verődnek össze. Ez a csarnok s a csudás perspektivájú udvar, benne középütt a csarnok a maga ragyogó üvegkupolájával, e körül vasrácsos terrasz, elül a főszárny nagy ablaksora, két oldalt az oldalszárnyak zöld vasrácsos, oszlopos nyilt folyosói, köztük a főszárnynyal szemben a nyugodt, keretes szürke vakolatú udvari szárny homlokzata, a tetőgerincen a sárga majolika tarajozása: még azoknak is nagy művészi alkotás, a kiknek megrögzött tetszése odakint a homlokzaton fölborzolódik.

AZ UDVAR CSARNOKTETŐVEL

Az építő igazán csak akkor művész, ha a konstruktiv és berendező tudása is érvényesül a házában. Ha nemcsak dekorál ott, a hol ez a föladata, hanem konstruál is ott, a hol a ház sikere ezen mulik.

Lechnernek ezen a három utcára nyiló, udvari szárnynyal is bíró, öt emeletsoros ház tervezésében meg kellett szólaltatnia a tudását is. És meg is szólaltatta az egyszerű, áttekinthető, a célt teljesen kiszolgáló alaprajzokban, a technikai újitások alkalmazásában, a milyen a központi fűtés, a felhúzó gépek, s az épület egy részének olyan forma tervezésében is, hogy az egy ideig bérházul szolgálhasson s azután a közfalak eltávolitása után hivatalos helyiség lehessen. — Világosság és levegő, a hivatalos helyiségek célszerű elhelyezése, a hozzájuk férés könnyűsége, ennek a nagy és olcsó és hamarosan tervezett és még hamarosabban épitett háznak ugyancsak jellemző sajátságai. Jellemzik épp annyira, mint művészi kvalitásai.

E sajátságok révén is rászolgál a modern jelzőre, amazok révén pedig arra, hogy az új magyar épitőművészet az elkészültét mint eseményt üdvözölje.

GERŐ ÖDÖN

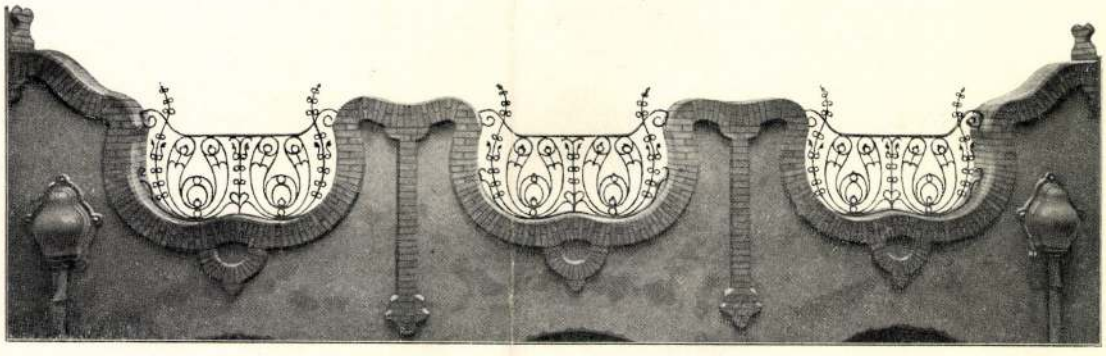

A BARÁTOK TORNYA BUDAPESTEN

Budavárának a töröktől való visszafoglalása után mai székesfővárosunk jobb- és balparti része egy-egy óriási romhalmaz volt. Ebből a dunamenti ikerváros csak vajmi lassan épült újjá. Középkori állapotához képest Budapest a XIX. század első negyedéig ugyancsak szegényes képet nyujtott. Házsorain, középületein meglátszott, hogy a kiűzött törökök helyére letelepített lakosság műveltség tekintetében alacsony fokon állott, hogy a vagyonszerzésen kivül alig volt más ideálja. A kicsinyes viszonyok közepette, a melyek társadalmi és közgazdasági életüket egyaránt jellemezték, a mai Budapest őslakosai a vagyonosodás terén sem vihették sokra. Ez az oka annak, hogy kellő műveltség és anyagi eszközök hijján az anyagi pompájával kápráztató barokk korban számottevő művészi élet mai fővárosunkban nem keletkezett. Egyetlen nagyobb szabású s a barokk művészet szempontjából véve is jelentős profán épületét, a mai központi városházát, rokkant katonái számára III. Károly emeltette. Egyházi épületei sorában művészziesebb barokk alkotásnak csak az egyetemi templomot tarthatjuk, a melyet a pálosok építettek, ezek a magyar eredetű szerzetesek, a kik művészi életünkben már a középkorban is nevezetes szerepet játszottak.

Budapest többi barokk templomait romba dőlt mecsetek helyén nagyobbára Itáliából behozott tervek szolgai felhasználásával s hitvány anyagból emelték azok a mesteremberek, a kiket a XVII. század végén és a XVIII. században Budapest igénytelen lakossága foglalkoztatott. Barokk templomaink zömének a koncepciója és művészi diszítése éppen ebből az okból keveset nyujt. Helylyel-közzel azonban Budapesten is akadunk részletekre és kisebb alkotásokra, a melyek arról tanuskodnak, hogy a barokk korában itt működő tucatmesteremberek közé igazi művész is tévedt, a kit talán a történelmi viszontagságainál fogva Európaszerte elhiresült Buda iránt viseltetett érdeklődése terelt el vándorútjáról s csalt ide, a honnan csakhamar tovább is állott, mivel munkáját, tehetségét a kicsinyes viszonyok közepette itt aligha méltányolta valaki. Ilyen művészi lelkű kőfaragó alkotása lehet a budavári Nagyboldogasszony-templom hatalmas méretű s a barokk túlzásaitól nagy mértékben ment madonna-szobra, a melyről a budai nép a XVIII. században hímes legendát szőtt. Jordánszky közli madonna-kegyképekről szóló könyvében ezt a legendát, a mely szerint a XVII. század végéről való Máriaszobor a török hódoltság előtti időkből maradt fönn. A törökök, a kik a többi szobrokat mind összetörték, a midőn a Mátyás-templomot mecsetté alakitották át, a Mária-szobrot csak elfalazták. Buda visszavívásakor az ostrom vége felé a szobor ismét előtűnt, még pedig úgy, hogy a fal, a mely eltakarta, csodaszerűen magától összeomlott, a minek hírére a vár muzelmán őrsége végkép elcsüggedt s Budavára nemsokára azután keresztény kézre került.

A PATRIÁRKHA LAKÁSA ÉS A SZÉKESEGYHÁZ KARLÓCZÁN.

A SZERB GYMNÁZIUM ALAPKŐ-LETÉTELE KARLÓCZÁN.

Mindig őszinte örömmel jegyezzük föl, mikor hazánk bármely területén a művelődésnek és fölvilágosodásnak új oltárt emelnek. Régi dolog, hogy a műveltség, a felvilágosultság az a hatalmas engesztelő erő, mely kiegyenlíti az ellentéteket, megszünteti a felreértéseket, elnézést és kölcsönös türelmet öntve a szivekbe, egymást megérteni és megbecsülni tanit, megnehezíti a visszavonás munkáját s megtanít arra, a miben a nemzetek nagy ereje rejlik, hogy sokan tudjanak gondolkozni és érezni egyformán s közös czélokra, közös nagy ideálok felé törekedni tudjanak.

Különösen örvendetesnek kell tartanunk, mikor az egyesítő szellem haladásának ott jegyezhetjük föl egy-egy stádiumát, a hol a faji, nyelvi, vallási különbség ellentéteket teremtett ugyanazon haza gyermekei között, mely ellentéteket önző, lelkiismeretlen izgatók nem is mulasztottak el fajgyülöletre, esetleg tán államellenes czélokra használni ki.

E veszedelem ellen legjobb óvszer az általános művelődés terjedése, mely fölülemel a szűk helyi látókörön s megtanít, hogy az emberi társadalomnak, s benne egy-egy ország lakosainak közös törekvéseik lehetnek és kell is, hogy legyenek.

A közművelődés ily örvendetes térfoglalását üdvözöljük abban, hogy a Karlóczán száz év óta fönnálló szerb gymnázium, mely eddig egy szerény földszintes házban szorongott, új helyiséget nyer, mely lehetővé fogja tenni, hogy föladatának a mai korszellem fokozottabb igényeinek arányában megfelelhessen s méltóképen és sikerrel teljesítse azt a hivatását, mely az általános műveltségnek hazánk szerb ajku polgárai közötti terjesztésében áll.

Az új gymnáziumi épületnek e napokban tették le alapkövét nagy ünnepélyességek között, melyekről a következőket jegyzi föl számunkra tudósítónk.

*

Folyó évi május hó 12-én ment végbe a szerb főgymnázium alapkő-letétele Karlóczán, a szerb egyház főpapjának e kies fekvésű székhelyén. Brankovics György, az új szerb patriárkha, Dimitrijevics Nektár verseczi és Nikolics Miron pakráczi püspökök és számos lelkész segédlete mellett végezte a felszentelési szertartást. Ez ünnepélyen jelen volt báró Nikolics Fedor, királyi biztos, Jorgovics Dusán titkárjával, Sztankovics Dániel, a horvátországi tartományi kormány belügyi főnöke, és a szerb nemzeti egyházi kongresszus képviselői. Az alapkőbe betétetett a szokásos alapító okmányon kivül egy ott levágott s áldozatul hozott báránynak a feje is, melynek meleg vérét az alapkőre öntötték s a körötte álló közönség, többnyire hölgyek, virágokkal temettek be. Az egyházi szertartás bevégzése után Lázics István, gymnáziumi igazgató mondott lendületes beszédet, hálásan megemlékezve Szabó Döme, a karlóczai gymnázium legnagyobb jótevőjéről, kinek adakozása folytán jött létre ezen a szerb ifjak oktatására szánt intézet. Az új gymnázium Pártos Gyula és Lechner Ödön budapesti műépitészek terve szerint épül s díszére fog válni nemcsak Karlóczának, hanem az egész környéknek. Angyelics István, mitroviczai esperes, Angyelics Germán volt patriárkha és testvéröcscse emlékét megörökíteni akarván, 180,000 frtot adományozott e czélra oly kikötéssel, hogy e nagyszerű épület homlokzatába e felirás legyen bevésve: «Angyelics testvérek a szerb nemzetnek.» A karlóczai gymnázium 1791. évben alapíttatott és e szerint 1891, a mikor az új gymnázium elkészül, egyszersmind annak száz éves fennállásának jubileuma is lesz megülhető. Ezen gymnáziumban az említett idő alatt nyolcz igazgató és 80 tanár működött. Huszezerre tehető a száma azoknak a tanulóknak, kik e gymnáziumban nyerték kiképeztetésüket. Brankovics patriárkha a közművelődésnek szánt ez épület alapkövének beszentelése által szerencsés auspiciumok között kezdette meg működését. Adja Isten, hogy a hazafias főpap minden, népének javára irányuló törekvését fényes siker koronázza!

*

Teljes szivből csatlakozunk ehhez az óhajtáshoz s midőn az alapkő-letétel jelenetének a helyszinén készült fénykép utáni rajzát bemutatjuk, Karlóczáról készült másik két képünk magyarázatául kivánunk csak nehány sort még ide igtatni.

Egyik képünk Karlócza látképét, a másik az érseki földszintes lakot és a székesegyházat tünteti föl. Karlóczát még Csernovics Arzén patriárkha választotta metropolisává, ki a török nyomás elől kivándorolt negyvenezer szerb családdal ez előtt épen kétszáz évvel hazánkba költözött s Bács-, Torontál-, Aszód- és Temesmegyék területén, továbbá a Duna mellékén telepité meg népét föl egész Szent-Endréig, a hol ő maga is letelepedett, utóbb azonban Karlóczára tette át székhelyét, mely azóta a magyarországi szerbség metropolisa.

Karlócza városa gyönyörü vidéken fekszik a Duna mellett, a kies Fruskagora tövében. Távolról a legkiesebb városok egyike, melyet festői szépségekkel halmozott el a természet. Valóságos kerti város, melyet óriási terjedelmü szőlőültetvények vesznek körül. A szőlőskertek nagy arányait megitélhetjük, ha megondoljuk, hogy a a városnak tizezer holdnyi területéből több mint egy negyedrész, 2600 hold, mind szőlővel van beültetve, a hol kitünő bor terem, s különösen a karlóczai vörös bor és ürmös mint világkereskedelmi czikk is elsőrangu.

A várost számos templom és aranyozott tetejü torony diszíti. Magoknak az ó-szerbeknek három templomuk van itt, köztük a székesegyház. Mellette van a patriárkha lakása, egy ódon, disztelen épület, melynek helyére azonban fényes palotát emeltet az új patriárkha, méltót arra, hogy az egész szerb ó-hitü egyház legfőbb tekintélyü főpapjának rezidenciája legyen. Közelében állt a most lebontott szerb gymnázium, mely 100—200 tanulónak adott nemcsak nevelést, hanem bennlakást, élelmezést s teljes ellátást is, mert az eddigi gymnázium is internátussal egybekötött alumneummal volt berendezve. Itt van továbbá az érseki papnevelő-intézet, több káptalani s néhány csinos magánépület, járásbiróság, takarékpénztár, posta- és távirda-hivatal.

Karlóczához egyebekben kedvezőbb volt a természet, mint az emberi kezek, mert épitését, utczáinak rendét és tisztaságát tekintve, még sok benne a kivánni való. Lakosainak száma, kiknek túlnyomó része ó-hitü szerb, továbbá kevés katholikus horvát s valamivel több német, ötezerre tehető, hétszáz házzal.

A város határának jelentékeny részét erdőség borítja s a lakosság a már említett szőlőtermesztésen kivül kiterjedt állat- s különösen sertéstenyésztést űz, egy része azonban iparral, kereskedéssel, hajózással és halászattal is foglalkozik.

Az egész szép völgylapály déli végén elterülő város mai helyén a rómaiak idejében az Accimincum nevü telep feküdt. Történeti nevezetességre tett szert Karlócza a róla nevezett 1699-iki békekötés által, a császári vezérek és a török között, melyet hosszu értekezések előztek meg, a melyek Karlócza és Pétervárad között egy e czélra külön emelt épületben, az ugynevezett értekezleti házban folytak. Ennek az épületnek a helyén most Havas Mária kápolnája áll, mely onnan vette nevét, hogy itt állitólag a hóban egy csodatevő Mária-képet találtak, melyhez ma is bucsura járnak a szerémségi, bács- és torontálmegyei római katholikus lakosok.

A PANICZA-PÖR.

A bolgár fővárosban most tárgyalja a haditörvényszék azt a pört, mely egész Európában oly nagy port vert föl, a melyet közönségesen Panicza-pörnek neveznek. Az általános érdeklődést fokozza az, hogy a vádlevél értelmében oly előkelő katonai és társadalmi állásu egyének, mint *Panicza, Rizov*, stb. az orosz politikai ügynökökkel titkos összeköttetésben állottak, azzal a bünös szándékkal, hogy Oroszország segítségével a jelenlegi bolgár kormányt és fejedelmét megbuktassák.

Azon iratok után, melyek eddig az európai sajtóban napvilágot láttak, valamint azon magyarázatok után, melyekkel a titkos jegyü leveleket az ügyészség kiséri, el[illegible] arra, hogy a bolgár kormány a vádlottakat felség- és hazaárulási pörbe fogta. De előre látható volt, hogy a tulajdonképeni tényállás nem fog egészen megfelelni az ezen föltevéseken alapuló vádaknak. Ezt annál is inkább vagyunk hajlandók hinni, mert nemcsak, hogy részleteiben ismerjük az ottani állapotokat, de alkalmunk volt ezen pör főbb alakjait, tehát legsulyosabban vádolt tagjait is személyes érintkezés folytán alaposan megismerni.

Mindenki előtt kijelenthetjük, hogy Bulgáriában kétféle politikai elem van. Vannak, a kik Oroszországot nem szeretik, s vannak, a kik Oroszországot gyülölik. Tehát olyan számottevő, kaputos elem, mely Oroszországot szeretné, vagy az orosz uralmat óhajtaná Bulgáriában, nem található sem a Tuna vilajetben, mely ezt az állapotot már megkóstolta, sem Kelet-Rumélában, mely még ebben a kiváltságban nem részesült, de ismeri jól az orosz kedélyeskedést testvérei sorsa után.

Ennek a pörnek, mely annyira hiressé vált, háttere nem annyira kül-, mint belpolitikai természetü. Igen, de Oroszország is közrejátszik a dologban, fogják sokan mondani. No, ennek megvan a maga természetes alapja. Az orosz barátság, az orosz segítség a Balkán-félsziget népeinek pártharczában állandó tipus. Azok, kik a hatalmon vannak, orosz-ellenes politikát követnek, a kik az ellenzéken vannak, azok orosz barátok. Mihelyt az ellenzék hatalomhoz jut, elveti, megtagadja eddigi orosz barátságát s azonnal, mint az orosznak esküdt ellensége mutatja be magát. Az eddigi orosz ellenségek pedig, ha lebuktak a hatalmi polczról, orosz barátokká válnak, hogy előbbi helyüket ismét visszavívhassák.

Ebből és nem többől áll az egesz orosz barátság Bulgáriában, valamint egyebütt a Balkánfélszigeten. A hires Zankov, mikor kormányra jutott, nagy páthoszszal mondá egyik parlamenti beszédjében, hogy még a méz sem édes, ha az Oroszországból jön. Pedig ugyanaz a Zankov épen akkor épité emeletes házát a Rakovsky-

Panicza. Zakaria Stojanov. Rizov Dimitár.

utczában azon a pénzen, melyet Oroszországból kapott ellenzéki korában. És ebből áll a mostani pör alapja is, ha azt lélektani szempontból veszszük. Inkább belső, bolgár dolgokról, egyének harczáról egyének ellen van itt szó, nem pedig külső segedelem mellett olyan természetű felforgatásról, mely alkalmas legyen Oroszországnak az utat egyengetni abban a Bulgáriában, melyben az utóbbi években annyi kudarczot vallott minden vállalata.

De hogy Oroszország különösen a regensek korában annyi szégyenteljes kudarczot vallott, hogy csak a Kaulbars esetét említsem, vagy az orosz hadirajnak megindulását Várna ellen, ezt főként azoknak is köszönheti Bulgária, a kik most a szófiai kaszárnyában haditörvényszék előtt állanak. Főként *Panicza* és *Rizov* dolgoztak lázas tevékenységgel azon, hogy az orosz törekvések kudarczot valljanak.

Most három éve arról volt szó, hogy az orosz hadsereg megszállja Várnát, abból a czélból, hogy egyrészt biztosítsa az orosz alattvalók sorsát Bulgáriában, másrészt meg, hogy a nagy orosz-ellenes áramlatot meg akaszsza s a népet a czár részére megnyerje. Ekkor *Panicza* és *Popov* dolgozták ki azt a haditervet, melylyel az orosz csapatok kiszállását megakadályozni, vagy azokkal a harczot felvenni kellett volna. Akkor Panicza határozott és hazafias fellépése eredményezte a bolgár tisztikarban azt, hogy az kész volt a felszabadító orosz hadsereg ellen harczra kelni. Ezt a nagy eredményt a bolgár kormány a hadseregnél Panicza nelkül aligha érte volna el. Az orosz kormány pedig annyira megdöbbent e váratlan és majdnem hihetetlen fordulattól, hogy midőn ez elhatározásról értesült, azonnal fölhagyott szándékával. Csapatait visszavonta Odesszába, nehogy Európa ilyen igazán tragikus szinben lássa azt a nagy befolyást, melyet az orosz rokon a bolgár nemzetre gyakorol.

E lapok olvasói egy korábbi számból már ismerik *Panicza* Konstantint. Abban a czikkben már el volt mondva, hogy milyen nagy szolgálatot tett ez a férfi a szerb-bolgár háboruban és azután is hazájának, melyet nálánál senki lángolóbban, igazabban nem szeretett. Több személyes természetű surlódás és összekocczanás után azokkal, kik a kormány élén állanak, ez a viszony végül nyilt ellenségeskedéssé fejlődött. Ezt a viszonyt az orosz ügynökök a saját hasznukra kivánták fordítani, s kormányuk előtt olyan szinben tüntették fel Panicza müködését, mintha ez egyenesen Oroszország érdekében akarna cselekedni. Ezt a feltevést az, ki Paniczát személyesen ismeri, s tudja, mennyire gyülöli az oroszokat, soha sem hiheti el.

Ma ott áll birái előtt, a kik egyuttal a jelenlegi kormány legmeghittebb emberei, s igy neki okvetetlen ellenségei. Ezek fogják kimondani, vajjon Panicza hazaáruló-e vagy sem? De bármily itéletet hoznak is, azt hiszszük, hogy a fejedelem helyesen fog cselekedni, ha kegyelmi jogát gyakorolva, nemcsak hogy nem járul ahhoz, hogy e nagytehetségü igazi hazafi megsemmisüljön, de azon lesz, hogy a fennállott személyes torzsalkodás, mely közte és a kormány élén állók között fennállott, megszünjék.

Előre be sem látható baj származhatnék nemcsak a kormányra, de egész Bulgáriára abból, ha Paniczát a haditörvényszék halálra itélné s ezt az itéletet végre is hajtanák. Paniczának nemcsak Bulgáriában van nagy népszerüsége, de ő egyuttal feje a szervezett maczedóniai ligának, mely elég hatalmas arra, hogy érzékenyen megtorolja Bulgárián azt, hogy vezérüket kivégezték. Nekem alkalmam volt látni e hatalmas liga vezéreit fővezérükkel együtt és ezuttal bemutatjuk őket e lapok olvasóinak.

Egy másik képet is mutatunk be, melyen, *Panicza*, *Zakaria Stojanov* és *Rizov Dimitár* vannak lefényképezve. Ez a kép akkor készült, mikor e három fiatal ember szoros szövetséget kötött abból a czélból, hogy Kelet-Ruméliát egyesitsék Bulgáriával. Az Unió közvetlen létesitői az akkori Karavelov kormány intencziója ellenére e három kiváló tehetségü bolgár volt. *Rizov* ujságot alapított Stojanovval, mely tisztán Kelet-Rumélia ügyeinek volt szentelve s felizgatta a ruméliai bolgárokat. *Zakaria Stojanov* azóta meghalt. *Rizov* pedig még a régensség idejében meghasonlott a jelenlegi kormány tagjaival. Már Ferdinánd megválasztása alkalmával mindent felhasznált arra, hogy a fejedelem választó tirnovói szobranjéban ellenzéket teremtsen Ferdinánd ellenében. Midőn pedig a megválasztás megtörtént, tovább is izgatott ellene, s e miatt Stambulov az országból számüzette. Azóta megtérést mutatott, s vissza mehetett hazájába, hol lapot indított. Most ott áll birói előtt felségárulási váddal terhelten. Ő az egész nagy perben Paniczán kivül a legkimagaslóbb alak, ki mint iró, képviselő és nagy népszónok nem kis szerepet játszott az utolsó években Bulgáriában.

Mialatt e sorokat irjuk a tárgyalásról beérkezett utolsó hirek úgy szólnak, hogy Rizov Dimitárral szemben az ügyész elejtette a vádat. Rizov tehát nehány nap mulva valószinüleg kiszabadul fogságából. Ugylehet szabadságát arra fogja felhasználni, hogy visszatér Belgiumba félbeszakított tanulmányait folytatni, de ha hazájában marad, ott is nevezetes munka folytatása várakozik rá. A korán elhunyt Zakaria Stojanov ugyanis Ljuben Karavelov és Hristo Botev irodalmi müveit adta ki, s már 3—4 kötet látott napvilágot. A nevezettek hazájuk legérdemesebb szépirodalmi irói és költői közé tartoznak, s kivánatos volna, ha a bolgár nép oktatására müveik teljesen megjelennének. Ennek végzésére Zakaria Stojanov hü barátja és munkatársa Rizov Dimitár van hivatva.

Strausz Adolf.

Panicza, maczedoniai fővajda.

A MACZEDONIAI LIGA VEZÉREI.

Strausz Adolf birtokában levő fénykép után.

A «VESZETT WITTEN».

1849-iki emlék.

A napi lapokban közölt távirati tudósitás szerint báró Witten orosz tábornok, kit az oroszok az 1849-iki magyar hadjáratban tanusitott vakmerő bátorsága miatt «veszett Witten»-nek neveztek, folyó évi május 23-ikán Wiesbadenban agyonlőtte magát.

Witten 1849 junius elején a hires Sass tábornok hadtestével, mint lovassági százados jött Magyarországba.

A mint azt még a legelfogultabb oroszbarát is tudja, az orosz csapatok az egész 1849-iki hadjárat alatt, tömegekben ép ugy, mint kisebb testekben, sehol sem mutattak valami különös lelkesedést vagy vitézséget, sőt csak akkor mertek némileg hetvenkedni, ha legalább is tizszeres tulerővel rendelkeztek ellenünkben.

Igy volt ez Perednél, Vácznál, Vadkertnél, Miskolcz és Debreczen alatt, egy szóval mindenütt, hol a magyar sereg még visszavonulófélben is hatalmas csapásokat mért ellenfeleire. Igaz ugyan, hogy valamennyi egykoru orosz katonai iró azzal indokolja a csapatok egykedvüségét, hogy már maga a háboru czélja iránt sem éreztek valami különös rokonszenvet, sőt a csendes békeszerető nép láttára, mely az oroszokat barátságosan fogadta, nagy mérvben erőt vett rajtuk a honvágy; mindamellett három izben— ennél többről legalább nem birunk tudomással — egy-két orosz tiszt, köztük a most elhalt Witten báró, csakugyan vakmerő bátorságot tanusitottak, a nélkül, hogy példájuk a legénységre is elragadt volna.

Igy aztán az egyes összecsapások az érdekeltekre nézve majdnem valami lovagias párba jellegével birtak.

Vácz alatt, midőn a sereg zöme már előre megjelölt uton éjszak felé vonult, és Bebutov herczeg cserkesz és muzulmán lovassága benn a városban a védtelen népet ölte, fosztogatta, Görgey parancsára az oroszlánszivü Leiningen tábornok, hadtestének utóvédével megfordulva,

szerepe van a vallásban, illetve annak nyilvánulásaiban", áttér azután e szerep történetének vázlatos előadására.

Elsősorban a mózesi vallás kultuszára, a templom, a papiruha, a szertartások művészi vonatkozásaira, aztán a krisztusi vallás kultuszára az ó-keresztény korban, a középkorban, tárgyalva a bazilikát, a román és gót templomot, nem építészeti, hanem főleg liturgikai szempontból, mert célja az, hogy a szertartások szimbolizmusában rejlő művészi vonatkozásokat emelje ki. Itt alkalma nyílik a katolicizmus művészetkultuszát a kellő világításba helyezni, persze e kultusz belső törvényeinek felösmerése nélkül. Pedig egy helyen (71. lap) mintha közel járna hozzá, mondván, hogy „amint az építészeti stílusok fejlődtek, úgy alakult, nemesült a festészet és szobrászat is". Az igazság az, hogy a stílusokhoz alakult minden, a stílus pedig a kor életérzésének kifejezése, s ez a felösmerés lesz a világító fény, amelynek sugarai mellett indulhat el a jövő fejlődés felfedező útjára. T. i. az egyes korok akkor találták meg a maguk művészi formáját, amikor önmagukra eszméltek, felösmerték életérzésüket, a kor titkos óhajtásait, célját és vágyódásait és azokat ki tudták fejezni. A modern művészet feladata is ez; a művész a megrendelő és a maga lelkén keresztül a kor szellemét ösmerje fel; s őszintén fejezze ki azt. Ekkor célját éri: figyelmet kelt, a hallgató és szemlélő lelkéhez férkőzik, mert azt elégíti ki, azokhoz az érzéskörökhöz férkőzik, amelyek könnyen visszhangra kelnek benne. Idáig eljutva, Réz Lászlóban egyszerre felébred a reformáció híve, s a művészeti hatások kizárólagos kultuszából az egyháziasság és babonaság terjesztését következteti. A reformáció ez ellen szólalt fel, s minő eszközzel? A kontraszthatásra törekedett. A művészi kultusszal szembeállította a puritán ridegséget. De ennek a művészietlen hatásnak csak ideig-óráig lehetett meg az eredménye, jöttek a jezsuiták és új művészetet követeltek, egyenesen az érzékre hatót. A „reformált krisztusi vallásban" — mint Réz nevezi — a művészetnek kevés szerepe volt, ami volt, az is kívül esik a képzőművészet köréből, inkább zenekultusz volt, de sem az építészet, sem a festészet vagy pláne a szobrászat nem részesült a kellő ápolásban, ezeknek a nagy szuggeráló erejéről lemondottak, igen is intellektuális hatásokkal dolgoztak. „Pedig — írja Réz — a templomnak építészeti szempontból nemesnek, művészinek kell lennie, akármelyik vallás szolgálatában, vagyis a fizikai céloktól függetlenül, bizonyos eszméket is ábrázolnia kell". Hogy ezt a jezsuiták felösmerték: íme hatásuk egyik titka. Még pedig nem a kevésbbé jelentős.

Réz azután sorba veszi a mindkét irányú reformált vallások kultuszát, de értékmegállapításai kritikátlanok. Az 1891—95. közt épült berlini dómot elragadtatással dícséri, mert „nemes román stílusban" épült. Hasonlóképen elösmeréssel beszél a Városligeti fasor evang. templomáról, s más újabb vidéki ref. templomról. „De még mindig nincs megállapítva az a stíl s alaprajz, mely a ref. krisztusi vallás kultuszának megfelelne" — teszi hozzá. Pedig hic rodus, hic salta! Aki az új művészet, a kor művészete számára akarja a talajt előkészíteni, annak nem szabad tojástáncot járnia. Nemcsak a reformált, de a katolikus modern templom stílje sincs m e g á l l a p í t v a. Megállapítva? Hogy képzeli ezt Réz úr? Konventi ülésen talán ők egynéhányan lelkészek összeülnek és ott állapítják meg az építészeti stílust?

Most készül a pozsonyi gimnázium Erzsébet-temploma, — Lechner Ödön építi, a maga egyéni formanyelvén, — amint megépítette (de csak a külsejét) a kőbányai templomot, a kor egyik maradandó becsű emlékét. De ezt neki bizony nem a püspökök sugalták. A református templom stíljét is eredeti, képzeletgazdag művész fogja megteremteni, abban a pillanatban, amikor teremteni hagyják és nem követelnek tőle „nemes román" stílust. Az új stílusból fog kialakulni az új festészet, az új szobrászat, az új stílus pedig az új anyagokból és az új emberek érzéseiből. Azt az elvet kell elismertetni, hogy a református vallás nemcsak megtűri, de követeli a művészit a kultuszában, ahogy ezt Réz László is fejtegeti, ezért őt elismerés illeti. De éppen a reformáció szellemével egyezik, ha a formamegtalálást a művészre bízzák, aki meg fogja találni a mai kor emberének lelkéhez szóló szimbólikus formanyelvet, mely „az Isten fenségéről, nagyságáról" beszéljen neki ékes szóval. Ha ez az új stílus meglesz, minden templomi felszerelés, belső kiképzés ehhez fog alkalmazkodni.

Egészen más kérdés a kultuszformák kiképzése. Ez már csakugyan a papság feladata, s az ő érzékétől függ, mennyire tudja abban, a nemes zenei formák felhasználásával, a közönség együttműködésének erejével, a művészi elemet érvényesíteni.

Réz könyve negyedik részében a kultuszreform elveit fejtegeti; ehhez a kérdéshez e helyen nem szólhatunk hozzá. Mindenesetre elösmerésre méltó, hogy itt is hangsúlyozza a művészi, sőt a nemzeti elemet, Pál apostollal szólván, aki szerint a gyülekezetben mindenek ékesen és szép renddel folyjanak. De igazán meddő munkát végez, ha megmarad azon állítása mellett, hogy református templomnak a román és gót stílus vagy ezek kombinációja alkalmas (141. lap). Ezeket a stílusokat a korok életérzése teremtette. Nem találná-e nevetségesnek, ha valaki most gótikus ruhában járkálna a rozsnyói piacon? Pedig ez a ruha igen megfelelt a kor életérzésének. Ma pedig az új ember a maga világnézetének megfelelő ruhát visel. Miért nem érti akkor az új román templomot éppen olyan maskarának? Ahogy az ilyen „áthelyezést" Goethe elnevezte.

Ha azonban a modern elvre helyezkedik, minden többi kívánságát magától elnyeri. Főleg műve 144—145. lapján kifejtett elvek megszívlelését ajánlom a református egyháznak figyelmébe, melyben követeli a művészi belső kiképzést a református templom számára is, a szobrot, a képet, a kultusztárgyak művészi formáját. Hogy az Isten-, angyal-, ördögképeket nem akarja bevinni a templomába, értem, — csak ne álljon elő nagy szavakkal, hogy ez „merénylet az esztétikai törvényszerűség ellen". A reformáció intellektualitása ellen lehet ez merénylet, de a modern esztétika k v a l i t á s t követel minden műalkotástól s nem eszmekört, ahogy őt hegeli esztétikája kitanította. Rubens „bálványozó" képei micsoda művészi gyönyörűséget szereznek minden rendű és vallású műértőnek!

A könyv utolsó részei a papiruha és az istentiszteleti szertartások reformját tárgyalják, ide is be akarván vinni az esztétikai szempontokat. Általában

elmondhatjuk, hogy Réz László könyve a kérdést minden oldalról felöleli, s amiben egyenetlen, azt is a régi, elavult esztétikai felfogásokhoz való ragaszkodásnak tudjuk be. Mindenesetre jelentős mozzanat abban a küzdelemben, melyet minden részről — legutóbb katolikus részről Fieber Henrik dr. vezetése alatt, még pedig jelentősen modernebb szellemben, a művészetnek a vallás szolgálatába állítása céljából folytatnak.

DR. LÁZÁR BÉLA.

A MUVÉSZI NEVELÉS TÖRTÉNETE. (Johannes Richter könyve: Die Entwickelung des kunsterzieherischen Gedankens.)

A művészi nevelés eredetét a mult század derekáig szokták visszavezetni. Ugyanahhoz a körhöz kapcsolják, amelytől a modern iparművészeti mozgalmakat is számítják, az angol preraffaelitákhoz. Az emberiség esztétikai megújhodását szolgáló nagy mozgalom valóban az egyetemes nevelésre is rányomta a maga bélyegét: amikor az angol társadalommal megértették a művészi tárgyaknak etikai becsét, maga ez a társadalom kezdte követelni, hogy az iskolába bevonuljon a rajznak, a művészi szemléletnek új és hatásosabb formája. Mindez idáig is meglehetősen ismeretes volt, mert hiszen a preraffaeliták ebbeli érdemét Ruskinnek és körének minden ismertetője elsorolta. Ám a Richter könyve ezzel jóformán le is zárja az angolok művészetnevelő szerepét s ami innen kezdve, a század közepétől kezdve mostanáig, a művészi nevelés tekintetében történt, csaknem egészen a németek javára írja. Egy nagy, ideális lendületű mozgalom ez a német művészetnevelő mozgalom, mely körülbelül a hetvenes évek optimista, vágyó, bízó hangulatában fogamzik meg. Abban az időben, amikor a német nemzeti újjászervezkedés hatalmas feszültségben tartja a kedélyeket, mikor minden tekintet az iskola felé fordul, mikor az értelmi élet túlzásai közepette a művészetnek, az intuiciónak, az alkotó és teljes élet kedvnek jelei röppennek fel a német szellemi égboltozatra. Valami túlfűtöttség, valami izgatottság, valami sejtelmes vágyakozás van az egész német közéletben, amelynek Paul de Lagarde éppen úgy hangot tud adni a pedagógiában, mint Nietzsche a filozofiában s Wagner a muzsikában.

A nyolcvanas, kilencvenes évek tudták azonban csak valóra váltani e vágyakozásokat. Úgy látszik, mintha ez apró szellemi robbanások után egyenletes, nyugodt hajtóerővé vált volna a nagy energia s mintha lassan elrendeződtek volna a feladatok. Körülbelül ugyanabban az időben, amikorra a japán művészet hatása elérkezett a kontinensre, amikorra újjáéledt a fametszet, a plakát, amire új erőre kapott a színszeretet, amire szerves egységbe olvadt az anyagszerűség a dekoratív feladatokkal és az impresszionizmus bevonult az alkalmazott művészetekbe is „Jugendstil" néven, körülbelül ugyanarra az időre esik a német iskolareformátorok nagy küzdelme is a művészi nevelésért. Ezidőtájt íródott a tüzes, rapszódikus, izgató irat: „Rembrandt als Erzieher", mely azóta több mint ötven kiadásban hirdeti a németeknek, hogy a német nemzeti művészet megbecsülése éppen olyan fontos, mint a német tudománnyal való büszkélkedés.

Egy végeláthatatlan hosszú irodalom, egy könyvtárra való könyv címe, ismertetése, álláspontjának kifejtése az, ami a német művészetnevelő mozgalom történetét adja s ami Richter könyvének az anyaga. Hány neves és milyen rengeteg névtelen író tűnik fel és el e hosszú hadjáratban!.. Lange Konrad nemzetgazdasági erősödésnek tartja a széles néprétegek művészi fogyasztóképességének emelését s elsősorban a középosztályt akarja ilyen étvágyra nevelni. Ez mintegy kezébe adja Lichtwarknak az eszmét, hogy dilettánsokat neveljen a szó legnemesebb értelmében, tehát ízléssel, ítélőképességgel bíró műbarátokat, akik maguk is művészkednek egy s más téren. De a műkedvelők toborzásánál, a virágkultusz és az otthonszeretet ápolásánál, a művészi szemléletre való nevelés gondolatánál és egész sereg könyv megírásánál is van egy még nagyobb érdeme Lichtwarknak. Ez az, hogy Hamburgot és vidékét valósággal egy modern művészi nevelés sugárzó gócpontjává tette. E gazdag és szabad Hanzavidék tanítói, írói, művészei, múzeumigazgatói és színházdirektorai szinte egész Európa számára friss és művészi ötleteket adnak a neveléshez. A képeskönyvtől, az első ábécés könyvtől, a népiskolai rajztanítástól, a meséléstől, a természetszeretettől kezdve az ifjúsági előadásokig, a népszerű szimfónikus koncertekig és egy egészen újszerű irodalomig mindent, mindent megtatalítottak, közelebb hoztak a gyermekkedélyhez, ragyogóvá, derűssé, színessé tettek és átitattak az élet lüktető ritmusával. „Hamburg" ma nemcsak a művészi nevelés egy újabb állomását jelenti a pedagógiában, de valami olyant, ami az egész nemzedékre kiható, ami merőben ellentéte az előbbi „schulmeister"-es, száraz és penészes német szellemnek.

S ha tagadhatatlan is az angol Cooke-nak és az amerikai Liberty Tadd-nak rajztanítói nagy hatása a művészi nevelés szolgálatában, azzal, hogy a természet és a környező tárgyak megfigyelésére és reprodukálására szoktattak, — az is bizonyos, hogy viszont a Lichtwark érdeme ugyanakkora, amikor a művészi szemléletet az iskola minden egyéb tárgyára is átviszi. A három nagy Kunsterziehungstag (a drezdai, weimari és hamburgi) e részben sok eszmét teremtett s még többet hintett szét a német nevelők közt. De Richter azért nem felejtkezik meg a művészi nevelés más téren mozgó apostolairól sem: a német iparművészekről. S valóban, akik a szépet mindennapossá, az emberi élettel organikusan összenőtté tették, akik bútort, használati tárgyat, házat, kertet, utcát, várost egy nagy artisztikus gondolat szolgálatába tudnak szegődtetni, a nevelésnek csak olyan reformálói, mint az egész társadalmi életnek. Egy Dülfer, egy Rimerschmied, Behrens, Olbrich, Pankok, Obrist, Eckmann, Berlepsch, van de Velde stb. neve és érdeme nem hiányozhatik ott, ahol a kornak a művészet jegyébe fordulásáról van szó.

A legnehezebb feladatok még hátra vannak a művészi nevelés terén. Mint az egész nevelésben a felnőttek, az iskolából kikerültek, az egészen tanulatlanok és elnyomott néprétegek szabad tanítása a kor legégetőbb kulturkérdése: úgy a művészi nevelés is akkor lesz egészében megalkotva, ha a legszélesebb kört is meghódította. Ennek bizonyára sokféle útja, módja, eszköze van. Múzeumok, képtárak, esti tanfolyamok éppen úgy, mint sok és olcsó reprodukció, szép pénzek, művészi plakátok és plakettek, beszédes utcák, megbecsült műemlékek, szépen rendezett közterek, egyszóval az egész „Heimatkunst", ami a természetnek s az ember kulturéletének egy nagy művészetben való összecsendülését jelenti.

S Richter könyvének nem az alaposssága a legnagyobb érdeme, hanem e művészi feladatok felismerése. Ő tudja, látja e mozgalmak összefüggését, korunk eszméiből sarjadását, érzi és megérezteti, hogy amiről itt szó van, több a puszta rajztanításnál, művészi szemléltetésnél, több egyáltalában nevelésnél; ez a század nagy problémájával függ össze: az esztétikai kultura kérdésével. S nevelő, tanító, szociológus meg iparművész egyesülnek a gondolatban, hogy a ránk következő századokban mindenembert egy nagy művészi vagyonközösségben részeltessenek.

NÁDAI PÁL.

oktatás reformja érdekében s ugyanakkor, amikor kíméletlenül feltárja a szépművészeti adminisztráció fogyatékosságait és hibáit, útat mutat a bajok orvoslására is s a művészeti közszellem és az általános műízlés fejlesztésének módjaira.

Tanulságos ez az előadói jelentés reánk nézve is, mert bár óvakodik a túlzásoktól, de éppen nem húny szemet a francia iparművészet hiányos, sem a külföld dicséretes előmenetele előtt. Visszaemlékezik Franciaország műiparának azokra a korszakaira, amikor a művészek és műiparosok együttműködése oly sok dicsőséget hozott alkotásaiban a francia géniuszra és olyat teremtett meg, minek előkelősége visszatükröződött a legkisebb csecsebecsében is. Hogy Franciaország újból megerősítse e téren megingott pozícióját, arra nézve mindent el kell követnie — úgymond a jelentés — iparosai kiképzésére és népe kimüvelésére s ezzel együtt épp oly nemzeti stílus kifejlesztésére, mely a mult hagyományaiból merítve inspirációját, a ma eszméit, ízlését és szükségleteit juttassa érvényre,

Nemcsak politikai, de művészi benső meggyőződésből Paul-Boncour e célok elérésének legnagyobb akadályát a művészetek vélt hierarchiájában és káros elszigetelődésében látja. Mindezeknél fogva szükségesnek véli, hogy az állami megrendelések az eddiginél fokozottabb mértékben kényszerítsék a dekoratív művészet lenézésében vetélkedő festőket és szobrászokat, ennek számára dolgozni. De éppen így követeli azt is, hogy az eddig túlságosan zárt jellegű iparoktatási főtanács megnyíljon az iparművészeti szakmák képviselői előtt is, hogy az iparosok az eddiginél nagyobb számban vegyenek részt a szépművészeti tanácsban, az iparművészetiben s jelentékenyebb mértékben folyjanak be a vásárlásokra és megrendelésekre, végre hogy az ecélra kiszemelt műtárgyak köre tágíttassék, számuk szaporíttassék és ne legyen korlátolva igazságtalan megkülönböztetések által.

Legfontosabb része azonban a jelentésnek az, mely az állami szubvencióknak a nevetségesség határáig való elforgácsolása ellen emel szót, s ahelyett azt kívánja, hogy a segélyezések csak jól fölszerelt s elegendően látogatott iskolákra korlátoltassanak, ahol az oktatás kézzelfogható eredményekkel jár, a többi inkább csak névleg létező intézeteket pedig helyettesítsék a felső elemi iskolák, amelyekben ahelyett, hogy egyoldaluan csak a közszolgálatra készülő ifjakat képezzenek, megfelelő helybeli ipari erők támogatásával ipari szakoktatást is nyujtsanak.

Paul-Boncour is meg van győződve arról, hogy az iskola által kiegészített műhely legjobb melegágya az iparművészeti erők kiképzésének s azért sürgősnek tartja a tanonc-kérdés megoldását a félidő rendszer törvényes szabályozása alapján s tanulmányát a párisi iparművészeti iskola felszerelésének, berendezésének, módszerének, taneszközeinek és működésének alapos kritikájával végezve, jelentésében arra hívja fel a kamarát, hogy ne szavazza meg a szépművészeti tárca költségvetését, mielőtt garanciákat nem kap arra, hogy a kormány még az év folyamán törvényjavaslatot nyujt be a mai botrányosnak nevezett iparművészeti iskola áttelepítésére s fontosságához mért elhelyezésére.

Szak-irodalom

VALLÁS ÉS MŰVESZET. Tanulmány, különös tekintettel a művészetnek a vallás külső nyilvánulásában való szerepére. Írta: Réz László, rozsnyói ref. lelkész. Kiadja a gömöri ref. egyházmegye lelkészi testülete. Rimaszombat. 1909.

Réz László könyve a mi szempontunkból igen érdekes könyv, noha nemcsak a képzőművészetre szorítkozik. Hivatásánál fogva szerzőt elsősorban a kultuszkérdések érdeklik és ezen a téren akar elsősorban jelentős reformokat. De a vallási kultusz kezdettől fogva szoros kapcsolatban volt a képzőművészettel s így ezt a kérdéscsoportot sem mellőzhette. De érdekes ez a könyv egy másik szempontból is. A reformáció mindkét iránya, hogy a katolicizmus erős művészies jellegétől annál jobban elüssön, kikapcsolta a művészeti kérdéseket, erősen puritán jelleget öltött, s lemondott a képzeletre hatás egyik legfontosabb eszközéről: a művészetről, a kálvinisták még inkább. A modern kor művészethajlama azonban megtörte ellenkezésüket. Ennek az első fecskéje Réz László könyve, amelynek előszavából megtudjuk, hogy a ref. egyház egyetemes konventje a vallás és művészet kérdésének irodalmi előkészítését (1906. ápr. 24-én) kívánatosnak mondotta ki. Ezt szolgálja tehát Réz László könyve.

Még pedig igazán elismerésre méltó módon. Kiindul a vallás lényegének fejtegetéséből, hogy a vallás céljául két elvet tűzhessen ki, t. i. az egyén megnyugtatását és a kegyes cselekedetek gyakorlását. Hogy lehet ezt külsőleg kifejezni? A művészet eszközeivel. A művészet eredetének kutatása után fogalmát, tartalmát, célját határozza meg, egészen hegeli elvek alapján, ami nem csoda, hiszen Erdélyi János esztétikájában nyugszik meg, s ezt teheti, mert ilykép arra az eredményre jut, hogy a művészetnek e l h a t á r o z á s r a kell bírni másokat, a szép alakba kifejezett eszmék által. Ebből kiindulva, a művészetet a vallás segítőtársának veheti, de viszont azt is kiemeli, hogy a vallás is hatott a művészetek fejlődésére. Ez a viszony kölcsönös. „Ha a vallás és művészet együtt jelennek meg, az eredmény nagyobb, az eszme tisztább, aa igazság erősebb.“ Ne nagyon firtassuk a szavait, ne kérdezzük: micsoda eszmének kell tisztábbnak, micsoda igazságnak erősebbnek lenni? A szószék emberétől ezt rossz néven nem vehetjük. A szándékot nézzük, s az pedig helyes.

Fejtegetéseiben most egyszerre a fiziológiába csap át. Azt akarja igazolni, hogy a hallás és látás egyaránt nagy szerepet játszik a vallás és művészet viszonyában, segítőtársak, s a vallásnak fel kell használnia azt, amivel a hallás és látás révén a hívő lelkéhez férkőzhetik. Főleg a hallás és látás révén fellépő érzelmek útján, hogy harmóniát teremtsenek a lélekben. Ezt szolgálja a szépérzés, a művészi alkotás hatása, amelynek szuggesztiv hatását, főleg a tömegre, kiemeli. Ilykép megállapítja, hogy „a művészetnek

Magyar Iparművészet
1910. 368. l.

arcképeit, továbbá bécsi porcellántárgyakat, XVIII. századbeli arany- és ezüstcsipkéket, keleti hímzett kendőket és sok más értékes iparművészeti tárgyat. Báró Hatvany Józsefné egy 1846-ban készült, rendkívül ritka, bécsi modorban készült herendi porcellánkészletet ajándékozott, Hüttl Frigyes modern francia csészéket és tányérokat, amelyeknek rendkívül nehéz és komplikált készítési módja ad értéket. Feledy Dezső igazgató két értékes herendi csészét ajándékozott a múzeumnak.

Iparművészeti oktatás

AZ EGYHÁZI HÍMZÉSEK művésziesebb irányba való fejlesztése érdekében újabban a beszterczebányai apácák fejtenek ki nagyobb buzgalmat. Gürtler József kanonok révén megkeresték az Iparművészeti iskola textilművészeti osztályát, hogy onnét tervezeteket nyerjenek. Az intézet igazgatósága Örkényi István rajzolóművészt delegálta e célra, aki hosszabb időt töltött Besztercebányán s a kivánt terveket részint a helyszinen, részben pedig utólag készítette. A váczi apácák hasonló érdeklődést tanusítanak az egyházművészeti mozgalmak iránt.

TANULT MUNKÁSERŐK A GRAFIKÁNÁL. Az iparművészeti iskolát végzett növendékek eddig a szakszervezetek és a munkaadók között kötött egyesség szerint ipari gyakorlatot vagy egyáltalán nem folytathattak, vagy pedig a számukra kijelölt volontaire-i minőség annyira korlátozva volt, hogy az is szinte meggátolta őket abban, hogy ipari üzemeknél elhelyezkedhessenek. Ez igazságtalan elbánás megszüntetése érdekében az iparművészeti iskola igazgatósága megtette a kellő lépéseket, úgy hogy a november 21-ikén a grafikai főnökök és szakszervezetek közt létrejött szabályzat 80-ik pontja szerint az eddigi korlátozások a m. kir. iparművészeti iskolát végzett növendékekre nézve töröltettek.

KIÁLLÍTÁS-LÁTOGATÁS. Az Orsz. m. kir. Iparművészeti iskola tanári karából tizenegyen Czakó Elemér vezetésével testületileg tekintették meg a wieni iparművészeti kiállítást, ahol főleg az osztrák ipari és iparművészeti iskolák szakkiállításait tették tanulmány tárgyává. A wieni iparművészeti iskola műhelyein kívül néhány kerámiai és bronzöntő műhelyt is meglátogattak.

TANONCISKOLAI TANÍTÓK. Az Orsz. m. k. Iparművészeti iskolát képesítő oklevéllel végzett növendékei a vallás- és közoktatásügyi minister 129.877. sz. a. kelt rendelete szerint az iparostanoncziskolai tanítói állásokra való jogosítás szempontjából egyenértékű képesítéssel birnak az okleveles rajztanítókkal. Ez sok tekintetben nagy előnyt rejt magában az iparostanoncok javára, mert ezzel biztosítva van, hogy a tanítóerők nagyobb szakszerűséggel nevelhetik növendékeiket pályájukra. Még csak az volna kívánatos, hogy a tanonciskolákban az illetékes körök minél nagyobb számban alkalmaznák az Iparművészeti iskolát végzett növendékeket.

A FRANCIA IPARMŰVÉSZETI OKTATÁS REFORMJA. Évről-évre megismétlődik a panasz Franciaországban, különösen Németországból, Münchenből hazatérő művészemberek részéről, a francia iparművészet pangásáról. Minden oldalról szorítják a kormányt, hogy erélyes fellépéssel ragadja meg végre az iniciativát, vessen véget azoknak az állapotoknak, melyek a francia iparművészetet végveszéllyel fenyegetik abban a petyhüdt stagnálásban és egyhangú ismétlésekben, melyekbe elmerült. És valóban ma már a legilletékesebb nézetek is egyeznek abban, hogy a francia iparművészeti oktatás hanyag és paradoxális rendszere csőd szélére jutott, a művészek, festők és szobrászok joggal zárkóznak el az iparművészeti alkotásoktól, ahelyett hogy megértenék, hogy tehetségük megfelelőbben érvényesülne nagy dekorativ ensemble-okban. Másfelől a tanoncügy rendezetlensége is tagadhatlanul bonyolítja még a francia iparművészet válságát.

A jelenlegi szépművészeti miniszter Dujardin-Beaumetz már 1900-iki részletes jelentésében rámutatott a francia iparművészeti oktatás komoly hiányára, az iskolák elégtelenségére, különösen a tanoncválságot jelölte meg egyik nagy bajnak és annak leküzdésére az iparművészeti képzésnél a fejlődő rendszer behozatalát sürgette, melyben a tanoncok a nap féltidejét műhelyben, másikat az iskolában töltik s mely fényesen be is vált úgy a díszítőművészeteknél mint általában az iparoktatásnál.

Amint Dujardin-Baumetz belépett a kormányba, teljes erélyel fogott hozzá eszméi életbeléptetéséhez. Kiköltöztette a Louvre-ból a gyarmatügyi minisztériumot, a jelenkori művészeti gyűjtemények célszerűbb elhelyezéséről gondoskodott, szervezte az országos műemlékek felügyeletét, a bevásárlásokra szánt hitel hovafordítását szigorúbb ellenőrzésben részesítette, modern alapokra fektette a sèvresi- és a gobelin-gyárakat s mindent megtett a hanyatló francia iparművészet feltámasztására, iparművészeti tanácsot alakított maga körül festők, szobrászok, amatőrök, műbirálók, iparművészek belevonásával, utazási ösztöndíjakat és más serkentő jutalmakat tűzetett ki évenként az iparművészeti kiállításokon résztvevő legtehetségesebb ifjak számára, állami bevásárlásokat és rendeléseket tett náluk az eddiginél nagyobb arányokban és tetemes összeggel, mindent elkövetett, hogy a művészet terén uralkodó káros hierarchiát megszüntesse.

Fájdalom a költségvetés szűk keretei szoros határt szabtak Dujardin-Beaumetz ambicióí elé is, aki nem válthatta eddig valóra azt az álmot, hogy egy új iparművészeti iskolában lássa Franciaország jövendő műiparosai kiképzését megfelelő viszonyok közt.

Most azonban segítségére jött a francia miniszter törekvéseinek a kamara szépművészeti költségvetésének előadója, Paul-Boncour is, aki a legutóbbi napokban kinyomatott és szétosztott jelentésében igen komoly és nyomatékos módon foglal állást az iparművészeti

Lechner Ödön

LIRAI ARCKÉPVÁZLAT FALUS ELEKRŐL

Már a külseje is elárulja, hogy nem mindennapi ember. Nem azért, mert nagyon magas, majdnem két méter, hanem azért inkább, mert rendkívüli magassága fel nem tűnik, nem válik nyomasztóvá, beteges rendellenességgé és komikussá. Modorának nyájassága és előzékeny kedvessége eltünteti a távolságot az én alacsonyságom és az ő magassága között, s megszabadít attól a rossz érzéstől, hogy most egy humoros pár vagyunk a nézők számára. Fejének alakja, arcának megmintázása, zöldesbarnás színe és berendezése a különösen szabott négy érzékszervvel: alighanem izgalomba hozta volna Greco palettáján a színeket s kezében az ecseteket. Ahogy az ember a fizikumát használja, abból egyéniségének ritmusa keletkezik, ezek a kicsiny, állandó mozgások (karral, kézzel, ujjakkal, vállal, lábbal sőt az arcvonásokkal) látható rajzát adják a láthatatlan jellemnek, vérmérsékletnek és elmemunkának. Magasságának nagy testi előnyét n[illegible]rel, tökéletesen száműzte bes[illegible]ől az erős gesztust, a hatásos játékot a [illegible]ú karral, nagy kézfejjel. Nincs szüksége erőszakos mozdulatra, hogy súlya legyen annak, amit mond és hatást keltsen beszéde. Bizonyos vagyok abban, hogy ha a párisi Ritz éttermébe három pesti bankvezérrel egyidőben lépne be, az üzletvezető először őhozzá sietne, mert gazdagabb és előkelőbb embernek tartaná azoknál. Ha érdem, hogy valaki jól tud felöltözni (s az ő foglalkozásánál ez kétségtelenül fontos szempont), akkor azt sem szabad elhallgatni, ha Falus Elekről beszélünk, hogy milyen férfias egyszerűséggel, milyen véletlennek ható választékossággal öltözködik. Soha nem divatos ruhájának sem színe, sem anyaga, sem szabása. Mennyire más ez, mint a drága eleganciájukkal feltűnni vágyó különcöknek kínosan kiagyalt és mindig nevetségesen ízléstelen „egyéni" öltözködése.

*

Végigéltem vele félévig egy házépítés hadjáratát és kálváriáját. Olyan viszonyba kerültem legjobb barátommal, amely engem szigorú megrendelővé változtatott, akinek ridegen kell ragaszkodnia határnapokhoz, minőséghez, gyakorlati szempontokhoz és követelni a tervező részéről olyan nagymértékű takarékosságot, amely arányban legyen az én tőkém csekélységével. Szép feladat volt Falusnak, hogy egy ház építését bíztam rá, de milyen pech, hogy szegény embertől kis épületre kapta a megbízást. És itt mutatta aztán meg, hogy mire képes az, aki igazán érti a mesterségét és szereti azt a tárgyat, amelyet alkot! Hogyan tudta ő az egyszerű földszintes budai házat folyton díszíteni és szépíteni anélkül, hogy díszítéseket rakott volna rá! A vonalak és az arányok kémiájával, a színek harmonizálásával, a ház belsejének olyan berendezésével, hogy abban a kényelem és a lakályosság legyen a fő, hogy minden vonal, minden sarok logikus, művészi és célszerű legyen. Láttam barátomat valósággal elmerülni ennek a munkának művészi és kőművesi problémáiba. Az az ember, akinek pontosságáról nem egy ízetlen viccet hallottam, az építkezés ideje alatt eg[illegible]tlen terminust el nem mulasztott, egyetlen fillér túlkiadást nem okozott és a munkát, nem napra, hanem órára pontosan befejezte. Minthogy ezek a sorok egészen líraiak, ide lehet írnom, hogy Falussal való hosszú barátságomnak ez volt legnagyobb öröme, mert igazolta beléje helyezett korlátlan bizalmamnak teljes jogosságát.

*

Ezekben a kis jegyzetekben nem vagyok vele elfogulatlan, de minden igyekezetem az, hogy igazságos legyek. Az elfogultság szépítő túlzásaira ezeknek a jegyzeteknek hőse nem szorul rá. Baráti viszonyunk egyáltalán nem befolyásol véleményem kifejezésében. Nem azért dícsérem, mert barátom, hanem azért barátkozom vele, mert nagyrabecsülöm. Szeretem hallgatni pontosan mért szóbőséggel arányosan adagolt beszédét. A lényegre tapintó véleményét. Rokonszenvesek a túlzásai és elfogultságai. És igazságtalanságai is, amelyek mellett szenvedélyesen kitart. Az igazság mellett azonban olyan szerető hűséggel áll őrt, mint egy apostol. Az a gyengédség és hódolat, ahogy Lechner Ödönről tud beszélni, az a hang és az az érzés mélyebbről jön minden fiúi szeretetnél. Általában hogy tud élvezni, becsülni és dícsérni embereket, meg műveket. Óriási élvezőképesség él benne

Magyar Művészet
1933. 8. 4

és ez a tulajdonsága megszámlálhatatlanul sokoldalú. A legkisebb virágtól a leghatalmasabb természeti jelenségig, valami apró de tökéletes asztalosmunkától, vagy művészi kovácsolástól, jó ételtől, finom gyümölcstől a legnagyobb festői, szobrászi, építészi remekműig minden szenvedélyesen érdekli, mindennek szépségét érti, mindazt mérni és magyarázni tudja. Ezer és ezer adattal van tele a feje. Korokra, stílusokra, művészekre, egzotikumokra, művészetekre és műtárgyakra vonatkozó adatokat őrizett meg csodálatos emlékezőtehetsége. De ez nem az a lexikális, fitogtató, adathadaró műveltség, amellyel oly gyakran találkozunk és amit oly jogosan utálunk. Falus vérének, agyának, lelkének része lett az, amit tapasztalat útján tanult meg. Mert ennyire és így sem a könyv, sem az iskola nem tud megtanítani. Csodálatos tudást tapasztalt össze. Épületekről úgy tud beszélni, hogy azoknak legkisebb részleteit is felsorolja s az építész zsenialitását olyan adatokkal bizonyítja, amelyeket más észre sem vesz és méltányolni képtelen, de azonnal világos lesz előttünk minden, ha Falus beszél róla. Hihetetlen, milyen nagyszerű tanítómester!

*

Szeretek avval mérni művészt, hogy mennyire tud örülni pályatársa munkájának. Falus ebben is rendkívüli. Boldog, ha szép új házat, vagy egy új házon egy szép részletet talál. Hányszor telefonált rám, hogy el akar vinni egy új villához, mert meg akarja mutatni, hogy milyen szép a teteje vagy az udvara, hogy milyen kedvességek vannak rajta. Azt hiszem, hogy egy Hamburger nevű építész valóban igen szép új villáját mutogatta a minap olyan nagystílű önzetlenséggel, olyan salaktalan örömmel, annyi izgalommal, oly mozgalmas lelkesedéssel, hogy mennél több szépet fedezzen fel a más munkáján, hogy ekkor lehetetlen volt fel nem fedezni barátomban az igazi lelki nemességet és kristályba csiszolt előkelőséget. Az ilyen embernek aztán szabad kritizálni, akár ócsárolni is, mert bizonyos, hogy nem irígység vagy féltékenység, hanem becsületes művészi meggyőződés beszél belőle.

*

Ha azt nézem, hogy mit csinál s ha ezt ahhoz mérem, hogy mi telt volna tőle, akkor fájdalmasan passzív mérleget kapok. Anélkül, hogy egymáshoz mérni akarnám őket, nem lehet észre nem venni a sorsközösséget Lechnerrel és mindazokkal, akik nem mondhatták el azt, amit akartak és tudtak volna. Falusnak is kicsinyes és műveletlen szeszélyekkel kell harcolnia s küzdeni, hogy az, aki pénzének gőgös magasságából rosszat és rosszul rendel, valami keveset abból is kapjon, amit Falus jónak és szépnek tart. Végre is abból él, hogy meggazdagodott és legtöbbször csúnya kispolgároknak szép lakásokat rendez be. Ritka alkalom, amikor egyformán örülhet a megrendelőnek és a megrendelésnek. Nem lehet megelégedve ilyen sorssal az, aki még gyermekkorában nevet csinált magának Londonban, akit mint fiatalembert csábítottak Párisba s akit megbecsültek Németországban. De a művész nem igen lehet megelégedett. Vagy a viszonyokkal, vagy önmagával kell elégedetlenkednie. Vagy mind a kettővel. Tudom, hogy Falus az utóbbi fajtához tartozik és nem az öngratulálók táborához. És ha már így kezdte s máig így folytatta, maradjon meg végig ilyennek. Szenvedés nélkül nincs igazi művész és mindenki ott aratja le a szenvedést, ahová neki a sorsa elvetette. Ő így és itt szenved meg azért, mert tud és mer és akar művész maradni.

KEMÉNY SIMON

gyakran titok marad.« A mű alaposan foglalkozik a dolgok »miért és miként«-jével és a laikus szempontjából kísérli meg a figyelemkeltést a tervekre és szerkezetekre. De még többet tesz, mert útbaigazításával és értékes információival ugyanolyan haszonnal jár a szakemberre nézve is. Egyszerű és világos magyarázatával értéke még emelkedik, hiszen a fődolgok tisztán állanak mindenki előtt. A szerzők foglalkoznak a házak építésének kezdetétől a befejezéséig és hozzájárulnak a helyes megértéshez és a legkisebb részlet gyakorlati elsajátításához, megemlítik az egyes részletek elhanyagolását, melyek szerencsétlenségekhez vezethetnek, nem is említve a kényelmetlenséget, pedig éppen az egyes részletek teszik ideálissá az otthont, az angol otthont, melyet az egész világ mint ideálist fogadott el.

A szerzők, rövid történelmi visszapillantást vetve az angol otthonra, mely igen érdekes, leírják továbbá a különböző építészeti korszakokat Angliában, melyek igen sokban különböznek a kontinensbeliektől. Megmutatják, hogy a XIX. század hogyan szakított a hagyományos építészettel, és hogy kísérli meg a különböző, mint a görög, góth, vagy mint Angliában hívják, a Tudor és Elizabet-stílusnak a felélesztését, amelyeken ma minden modern angol építészet alapszik. Ez főleg nemzeti művészet, mely még abból az időből eredt, mely látta ennek a stílusnak a megszületését; ez fölötte fontos és nemzeti jellegű művészet. Mert Anglia talán éppen az Elizabet-korszakban érte el úgy az építészetben, mint a drámában tetőpontját. Számos ház, kicsinyek és nagyok, a paraszt kunyhója, a bérkaszárnyák, a paloták és a várak, amelyek még ma is megvannak Angliában, mind fényes bizonyítékai ez állításnak. A bérházaknak (»flats«) is nagy szolgálatot tesz e mű, mert az otthonra nagy súlyt vet. A jelentéktelen vagy annak látszó részletekkel éppen olyan körültekintő gondossággal foglalkozik, mint azokkal a tényekkel, amelyek mindenki előtt ismeretesek. Azonkívül a szerzők maguk is a mai angol építészek között elsőrangú helyet foglalnak el, mind gyakorlati, mind elméleti szempontból. Minden lépést, minden magyarázatot illusztrációk és tervek követnek, melyek a neves angol építészek munkái, így többek között: Ernest Newton, C. F. A. Voysey, Baillie Scott, Arthur Keen, Edwin L. Lutgen, Walter Crane, E. G. Pawbel, Banister Fletcher & Sons. Végül hoz még modern kerteket, motorgarage-ket, istállókat. Ez az alapos munka nagy értékkel van a gyakorlati építészre nézve is, de különösen a laikusra, aki részére nyilván írták is.

A. S. Levetus.

A FORMA PROBLEMÁJA A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN

Irta Adolf Hildebrand. (Modern könyvtár, Wilde János fordítása.)

Nem a forma problémájáról szól ez a könyv, legalább is nem arról a formáról, ami újabb megismerést adna a létezők abszolut, egyetemes pszichéjéhez. Ebben az értelemben nem is beszél a létezőkről, mint minőségi, tartalmi tulajdonságról: egyszerüen a klasszikusokat, görögöket fogadja el az érzéklő megismerés mintájául. Így látva a formát, már eleve kizárja a lehetőségét annak, hogy szabadon, a klasszikus mintáktól eltekintve beszélne arról a formáról, ami minden *tudott* térbeliségen kívül: in natura, a természetben áll. Ebben a formaelgondolásban a görög plasztika elevenedik meg előttünk: az arányos, proporcionális törvényszerüség, a kompozició térbeli, tehát klasszikus-tradicionális fogalma; mindazok a klasszikai ismeretek, melyek a jobb értelemben vett akadémia intencióit alkotják. Viszonylagos, tehát végeredményben relative kapcsolt ismeretekkel állapítja meg a formát, azt a formát, melyet mindannyian ismerünk a klasszikusokból és egyebekből; ami továbbá már nevelkedésünk folyamán beleévődött ismereteinkbe. Ezért nem is adott többet könyvében, mint a formák tradicióiról szóló, többé-kevésbbé tárgyilagos kalauzt. A címbe foglalt »A formák problémája a képzőművészetben,« éppen a formák problémájáról nincs egyetlen egészséges impulzus, egyetlen idea, ami a problematikus forma értéséhez közelebb vezetne. Ezért nem jelent többet a könyv, mint bevezető ismeretelméletet a formák világába azoknak a felnőtteknek, akikben megvan a

*

hajlandóság teoretice is megismerni a klaszszikus tradiciókban fekvő szépségeket. — A fordítás sok helyen zavaros és egyenesen magyartalan. B. R.

MŰVÉSZETI ELŐADÁSOK

A Ház művészeti előadásainak sorozatát január 29-én kezdte meg. Ez alkalommal *dr. Lázár* Béla az egyetem Sándor-utcai házának nagytermében rendkívül nagyszámú hallgatóság előtt tartott előadást a legújabb francia művészeti törekvésekről. Kiindult az anti-impresszionizmus alapelveinek fejtegetéséből, s Cézanne, Gauguin jellemzése után három csoportba foglalta össze a modern művészet törekvéseit. Az átmenetet a Vuillard-csoport képviseli, Maurice Denis művészetével az élén, aztán Maillol szobrászt, Rodinnal szemben, jellemezte, hogy végül a Matisse-csoportot mutassa be, a két utánzóval, Piccassoval és Van Dongennel. Az előadást negyven vetített kép illusztrálta. Legközelebbi számunkban bő kivonatban közöljük, a modern művészek alkotásainak kíséretében.

A müncheniek sikeréről a párisi Őszi Szalonban és e siker tanulságairól olvasott fel a M. E. Sz.-ben *dr. Lázár* Béla igen látogatott ülésen. Felolvasásában beszámolt arról a hatásról, melyet a müncheni iparművészek egységes fellépése a francia művészi körökre tett. Egy francia építész a párisi Szabad Egyetemen erről előadást is tartott, melyhez igen érdekes vita fűződött. Előadó erről igen eleven képet rajzolt. Azután áttért az e tanulságok figyelembevételével szervezendő magyar kiállításra, melyet az 1912-iki őszi szalonnal kapcsolatban tervez. E kiállítás alapeszméje az, hogy egy Lechner Ödön vezetése alatt tervezendő, 6—8 teremből álló előkelő lakásban mutatnók be a modern magyar művészetet. Az előadáshoz többen szólottak hozzá. Abban mindnyájan megegyeztek, hogy egy ily artisztikus kiállítás nagyfontosságú, csak az anyagi feltételeket kell megszerezni. Az előadást legközelebb közöljük.

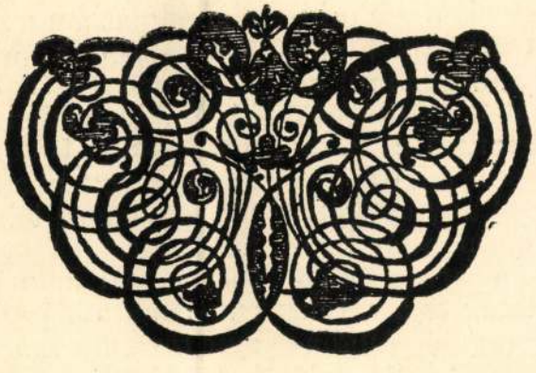

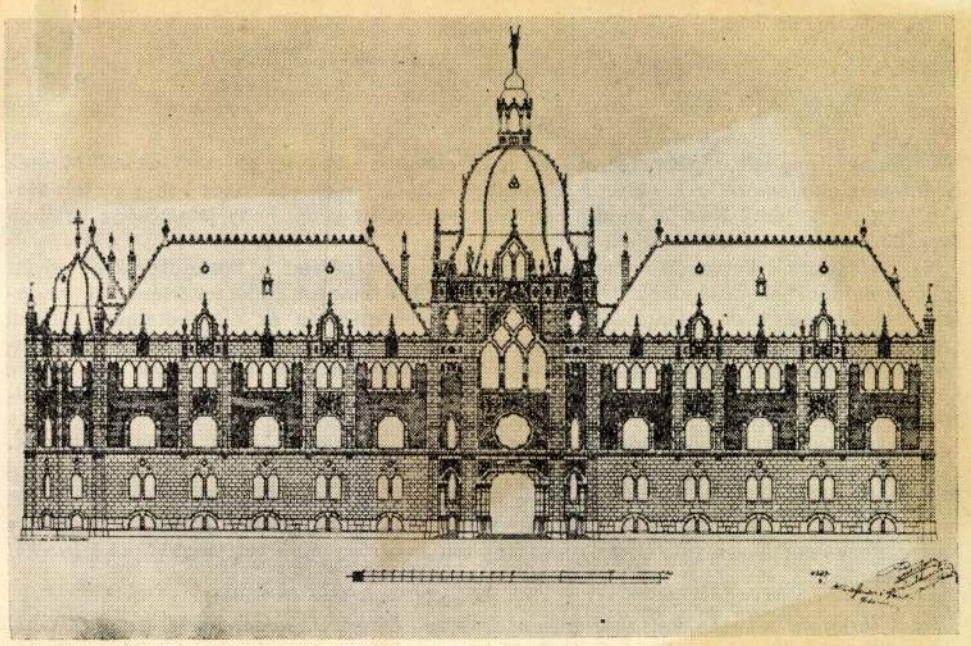

Vámos Ferenc

Lechner Ödön emlékezete

Ha élet lengi be az iskolát,
Az élet is derűs iskola lesz
(Ady)

A múlt évben volt Lechner 120. születésnapja. Több mint 50 éve halálának, de művészete és jelentősége még ma is majdnem annyira ismeretlen, mint volt akkor, amikor 1914 Magyarországa fejedelmi temetéssel igyekezett megpecsételni azt, amit a halál végzett el. Akik azonban azt hiszik, hogy művészetének problematikája halálával a múlté lett, tévednek. A nagy művészet igazságai nem rövidtávúak. És Lechner nagy művészetet teremtett. Ma építészeink inkább a „stílus-építészt" látják benne, anélkül, hogy meggondolnák: művészetének problémái messzire, vissza és előre mutatnak, a történelemben. Valamikor a „subadíszek építészét" látták benne, főművét pedig a „cigánycsászár palotájának" csúfolták. Halálakor Kernstock Károly azt írta róla, hogy „legnagyobb művésze és legszebb embertípusa volt a magyar életnek". Lyka Károly azt emelte ki benne, hogy az építészet eszközeivel páratlan izgalmakat tudott kelteni, emberek csoportjában. Bartók, Ady, Babits éppúgy nagyra becsülték, mint Juhász Gyula. Jól tudjuk, hogy a századelő fiatal építésztehetségeit valósággal megbabonázta. Mindez „csak" művészetének, ideológiájának o k o z a t a i h o z tartozik. Való értékeit a tudomány léptékén ma sem ismerjük. Azt sem, hol végződhetnek s hol folytatódhatnak művészetének „okozatai", de azt sem, hogy folytatódhatnak-e egyáltalában?

Ezekben az alapvető kérdésekben a vélemények szétágazóak ma is. Ez is onnan van, hogy művészetének értékét nem ismerjük. Lehet gúnyolódni művein, lehet meg is szűkíteni jelentőségét. Mindez ma eléggé ismeretes. Egyet azonban nem tagadhat senki: 1900–1914 között, éppen hatására, különös építészeti világ keletkezett Magyarországon. Ezt a valóságot könnyen összekeverik azzal, hogy 1920 után a magyar építészet irányvesztettségbe torkollott. Az alábbiak némi válasszal szolgálhatnak, okai tekintetében.

Értékeinek ismeretlenségébe beleszóltak a közelmúltban Pevsner elismerő szavai. Miattuk is érdemes gondolkozni a kérdésen: jelentősége valóban csak időszakos volt-e s csak Magyarországra terjedt? Nem is régen még vitáznom kellett azon, hogy jelentősége valóban csak Budapest építészetére terjedt volna?

Ne hivatkozzunk Pevsner véleményére, amely múzeumépületét a Postatakarékkal együtt vallotta európai jelentőségűnek (Új Írás. 1966. 8. sz.). A magyar építészettörténetnek magának kell Lechner ilyen jelentőségét felmérnie, megállapítania és elfogadtatnia. Külföldi szakértőnek egyelőre „csak" formáival válhat megfoghatóvá műveinek értéke. Nekünk azonban a művészetéhez tartozó egész tényállás számításbavételével kell ítélnünk, sommásan, hazai és európai jelentőségéről. Maga az említett tényállás azonban sokkal tágasabb horizontokat foglal magába, mint akár a régi, akár az új ellenfelek gondolnák.

Ma valóban s nem is csodálhatóan, művészete nem egyeztethető a mával. De a vele kapcsolatos kérdéscsomónak ez az oldala-e az, amiből ma kiindulhatunk? Ide is az a valóság kívánkozik: olyan kérdésekben, amelyekben még ki sem ismerhettük magunkat, aligha lehet még bárkinek is véleménye, sem részletekben, sem általánosságokban. Hiszen – annak ellenére, hogy néhány éve szép könyv jelent meg róla, ma még műveinek megbízható jegyzékét sem ismerjük.

Nem tartozott a korán kivirágzó művészek közé. Amikor múzeum-házát, ezt a XIX-ből már a XX. századba kitekintő művét 1890–91-ben megtervezte, a vele egykorú Pártos Gyulával, ki ideológiája fejlődésében tett reá nagy hatást, már 46 éves volt. Későbbi műveire vetítvén vissza a korábbiakat, a Thonet-házat (V. Váci utca 11/a. sz.) tarthatjuk annak (1889), amelyben már benne sistergett későbbi műveiből az, hogy többre törekszik a régi formák virtuóz előadásánál. A Thonet-házban éppen az is jelentős nekünk, hogy benne már a nagyvárosok kettős funkciójú modern épülettípusával kezdett korai kísérletezésbe (földszinten és I. emeleten üzletekkel, felettük lakásokkal). A bécsi Otto Wagner ilyen funkciójú Neumann-háza csak 5 évvel a Thonet-ház u t á n következett. Lechner tehát már korán kezdett modern kísérletekbe.

Pályájának első fordulata fiatal feleségének korai halála után történt; 1874-ben mindent eldobott magától, addigi sikereit, jó összeköttetéseit, hogy Párizsba utazhasson: újjászületni. Itt dobta el a Berlinben tanultak bilincseit, amelyekben ellenfelei mindvégig jól érezték magukat. Párizsban lett belőle építésznek is az az egyéniség, akinek a Thonet-ház építésekor mutatkozott. Amikor azután 1878-ban visszajött, haláláig harcokkal kellett egyesítenie életét s a harcok vége hamarosan az lett, hogy a pesti nagypolgár fia remekműveiért az elszegényedés jutalmát kapta, megértés és támogatás helyett. Túlontúl ismert művésztörténet: a „tolakodó Grációt" ellökte magától ő is, aki a magyar élettel már fiatal éveitől kezdődően elégedetlen volt. Párizsba is jobbára ezért vándorolt. A szegedi városház építésekor több javaslattal fordult Tisza Lajos királyi biztoshoz, hogy segítsen a formák merev előírásain. Hiába. Az Operaházzal szemközt épült házán kezdett kiemelkedni a francia reneszánsz felülmúlhatatlan szabad értelmezésével, a neoreneszánsz ízlésterrorizmusából. Innen kezdve „szabad mellel", határtalanná szélesbedett látókörrel nézte a világot. Mindenki, aki több-kevesebb rugalmassággal próbálkozott művészetének értelmezésével, mindig ott hibázott, hogy egyéni szabad kompozícióit hozzájuk nem illő nézetekkel bírálta. Holott modern és korai előfutára volt annak a későbbi európai fejlődésnek, amely az épületek megteremtését m a g á b ó l a f e l a d a t b ó l indította ki, akkor is, amikor a cél a magyar formanyelv, eszköze pedig a parasztművészet lett. Mindez azonban, ha m a i európai értelmével keressük művészetének kulcsát, eredményei mellett mellékessé válik. Érdekes vonása volt fejlődésének, hogy már fiatalkori leveleiben, amelyeket leánya jóvoltából tehettem közzé (Nyugat, 1928), a kiegyezéskori magyar fiatalság érzelmeivel figyelte a 60-as évek Magyarországának életét, keresvén ennek az életnek kivetítési lehetőségeit az építészetben. Ez a sajátsága lett gondolatainak, gondolkozásának alépítménye és maradt is, haláláig.

Máig rejtélyes ember és máig rejtélyes művész Lechner. A kortársak inkább csak é r e z t é k, hogy kicsoda is ez a korán őszült férfi. Leginkább talán csak Kernstock Károly t u d t a is a rejtélyt: mi rejlett márki-külseje mögött. Róla írta halálakor: „egyéni volt művészetében, egyéni, társas életében. Nem szeretett dörgölődzni senkihez, hatalmashoz", hozzáfűzvén még: „foglalkozott politikával is, a választójognak abszolút híve volt, az első választójogi ligának alapító tagja". Nyilvánvalónak tarthatjuk, hogy a Lechnert foglalkoztató m ű v é s z e t i törekvésnek egyik összetevője az őt foglalkoztató p o l i t i k a i törekvés volt. Az univerzálishoz hajló személyi tulajdonságai vezették a goethei „külső determináció" bátor

építészeti metamorfózisához. Nemcsak múzeumépülete, hanem egész művészete tükrözte, egyszerre, korának bonyolultságait, problémáit, sokrétűségét – és ellentmondásait, a millenáris Magyarország hatalmasai ellen indult szociális háború ellentéteket egybeolvasztó művén. Hiszen a múzeumházzal csaknem egyidős kecskeméti városház tervéhez fűzött magyarázata 1892-ben ezt tartalmazta: „Bécstől való függésünk" lazítására „őrizkedett az olasz reneszánsz és az úgynevezett Mária Terézia-barokk sablonszerű alkalmazásától". Ezzel okolta meg, amiért a felsőmagyarországi városházákat és a modern angol mesterek művészetét tartotta erre a célra védekezésnek maga elé. A Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönyében szunnyadt ez a rendkívül fontos Lechner dokumentum (1892. évf.), amikor 1964-ben ismertettem (Művészet. 1964). Véletlen volt-e, hogy három évvel a múzeumház felavatását követően Ady ezt írta: „Az elnyomott egyéniség még nem fegyverrel csinál forradalmat, de harcát már megkezdte... A művészetben, az irodalomban. A régi korlátok hívei gúnyolják az apostolokat, félreértik törekvésüket s legjobban félreértik törekvésük alapját. A nagy tömeg divatnak tekinti, pedig ez egy nagy világátalakulás első igénytelen előcsatározása. Hagyjátok a szecessziót, kik korlátok bábjai vagytok" (1899). Nehéz elképzelnünk, hogy a fiatal Ady nem az Iparművészeti Múzeum-épület körül hullámzó gúnyolódásokra is gondolt, amikor ezeket a sorokat írta. A csúfolódások haláláig tartottak. De mindez csak kísérője volt annak, ami a nagy művész húsába-vérébe hasított: nem kapott munkát. Csodának számíthat, hogy Iparművészeti Múzeum háza után a Földtani Intézet székházának s a Postatakarék házának építését mégis reá bízták. Pályázati remekműveinek sorát elmarták az érvényesüléstől. Így járt az Osztrák–Magyar Bank (ma Nemzeti Bank) s a Tőzsde (ma Technika Háza) pályázatain. A Postatakarék házát is megfordították s a mai Rosenberg házaspár utcában építették meg, bár eredeti helyét a Szabadság térnek még 1945-ben is az egykori Postatakarék tulajdonában volt telkén szemelték ki. Rajta építette fel azután ugyanez az intézmény, Lechner épülete után, további irodaházát, de a bécsi szecesszió gyermeteg utánzásával.

Nem értették meg s félremagyarázták szándékait. S ezek a félremagyarázások, félreértések belenyúlnak korunkba is. Megérett a helyzet már arra, hogy szemügyre vegyük történelmi helyét és rangját. Erre éppen múzeumháza legalkalmasabb. Tervezésénél 1891-ben a múzeumi kiállító-tereknek szokatlan a l a p r a j z i megszervezésével kísérletezett: a földszinti tér központi részét – a fedett udvart – a vele összefüggő hátsó és oldalsó terekkel egyesítette, választófal közbeiktatása nélkül. Ugyanezt tette az említett hátsó és oldalsó terekkel, az I. emeleten is. Ezt az elvet ismételte – de tíz évvel később – a bécsi Otto Wagner, egyébként Lechner csodálója, a bécsi városi múzeum tervben maradt elgondolásánál.

A mai építészet előfutárává teszi azonban ezt a múzeumépületet az is, hogy az említett befedett udvart vasszerkezetű, üvegezett fedéllel borította (azzal a körülménnyel most nem foglalkozunk, hogy az 1945-ben elpusztult üvegezést, amely eredetileg az egyes vasszerkezeti elemeket kísérő peremrészeknél indás, színes s a paraszthímzést utánérzékelő volt, a helyreállításnál csak színtelen üvegezéssel pótolták). A lényeges ennél a témánál az, hogy ez a vasszerkezetű fedél csupán két év távolságával követte a párizsi világkiállítás híres Galerie des Machines (1889) gondolatát, szabadon és elegáns, karcsú formákkal, a vasszerkezeti alakítás nagyszerű szabadságával és természetességével. Jelentőségének felméréséhez éppen az egykori Curia (ma Nemzeti Galéria) egykori székháza lehet legjobb rávezetőnk, tetténck felméréséhez. Szintén befedett udvara van (a Galéria mai előcsarnoka), szintén vasszerkezetű fedéllel, amelyet azonban vasszerkezetre felfüggesztett drága álboltozatokkal takarta el a tervező Hauszmann Alajos, Lechner évfolyamtársa; azt tehát, amiből Lechner realitás-érzéke modern építészeti formát teremtett; olyant, ami ma is mintaszerű megoldásnak számíthat, ami akkor – nevetségszámba ment. Ezzel a művével lett Lechner Európa és általában az új kor építészeti folyamatainak előfutára.

Vívódó, szenzibilis, az európai s a magyar világ sokrétű gondolataival képzelődő művész műve volt ez a múzeumépület. Miközben megtagadta a régit, művészmunkájának szinte dialektikus eredményeként jutott közel egy újhoz; olyanhoz, amely a magyar képzeletből nőtt ki s amelynek jelentőségét máig sem ismertük fel. Túlontúl sokat adtunk Lechner kortársainak tévedéses megítéléseire, amelyeknek ideáljait ma például a Népköztársaság útját, vagy a Nemzeti Múzeum-épületet szegélyező álpalazzók álságos világával képzelhetjük magunk elé. Mögöttük végső soron az a nézet volt uralkodó, hogy az építésznek sem lehetett joga képzeletének szabad kifejtéséhez, miután ő is szolga volt: hízelegnie kellett – homlokzatízlésük tálalásával – az uralkodó osztálynak s hivatalnokainak. Lechner azonban már a 80-as évek végén az építészeknek ahhoz a fehérholló-szerű tüneményéhez tartozott, aki

ilyesmire nem volt hajlandó. Amikor például Rákóczi földi maradványainak hazahozatalakor azon vitatkoztak Magyarhonban, hogy barokk síremlék tartozik-e a kassai dómba temetett fejedelem nyughelye fölé, ő 1906-ban írásban „perhorreszkálta az effajta építészetet" és nem volt hajlandó barokk síremlék tervezésére, ő, aki pedig, amikor a szegedi városházára is a Tiszák barokk ízlését parancsolták, bebizonyította, hogy valóságos virtuóza a régi formáknak. A XX. században azonban erkölcstelennek tartotta az ilyen „építészet" művelését.

Amikor az Iparművészeti Múzeum házát tervezte, igazi valójában semmi kapcsolata sem lehetett az európai szecessziónak még odakünn is öntudatlan „világátalakulásával", mégis elébement csak későbbi pompázásának. 1892-i, majd 1902-i, 1906-i és 1911-i cikkeiben, valamint fiatalkori leveleiben, a magyar irodalom harcaival bizonyító érveléseiben a századvég építészeti gondolkozásának a társadalmi tudat változásaitól determinált fejlődését is nyomon követhetjük.

Rendkívüli tulajdonságok ezek egy építész pályáján. De talán csak addig, amíg figyelembe nem vesszük, hogy az Ady-kor nagy építészéről van szó.

Ne hallgassuk azonban el, hogy e pályának a mai építészethez vonatkoztatottan, ellentmondásai is vannak. Arról van ugyanis szó, ha Lechner műveinek viszonyát a mához boncoljuk, hogy az Iparművészeti Múzeum házának külső homlokzatain még nem sok van, talán majdnem semmi, abból, ami a mű alaprajzának és udvari homlokzatának, szerkezeteinek viszonyát a mai építészet korai állomásának mutatják. Még pedig kétségtelenül igen magas fokon. Csakhogy ekkor még nincsenek Európában sem olyan művek, amelyek kielégítenék a mai építészet elméletét. Guimard, vagy Horta épületei, vagy például Sullivan-é (1895) korunkhoz képest még csak részeredményeket tartalmaznak. Guimard lépcsőházi rácsaiban még semmi sincs, nem is lehet, az Iparművészeti Múzeum házának egységéből. Gropius vagy Le Corbusier nem pattantak szikrából Európa színe elé. Az előkészítő folyamatok részletkérdései, a magyar fejlődéshez vonatkoztatottan nehezen lesznek már megvilágíthatóak. Annak a problémának részletei sem, amit már a Kortárs 1965. szeptemberi számában vetettem fel: miért utazott a fiatal Le Corbusier 1905-ben Olaszországból Budapestre, a Postatakarék életének negyedik, az Iparművészeti Múzeum házának pedig kilencedik évében s Josef Hoffmannhoz, Budapesten át, Bécsbe? Lajta ekkor még pályázatokon verekedett érvényesülésért s 1905-ben éppen csak megkezdte a Vakok Házának tervezését. Alig cáfolható, hogy Lechnernek akkor európai hírű műveit akarta a fiatal Jeanneret Le Corbusier megismerni, a Hoffmann bécsi művei mellett vagy előtt. Nikolaus Pevsner budapesti élményeiről meglepetten számolt be, becsületesen bevallván mulasztását, hogy nem ismerte a századeleji magyar mesterek műveit. Lechner művészete is európai problémává válik. Ezért kell műveinek pozitívumait bemutatnunk, elsősorban, s csak ezt követően, negatívumait. Le Corbusier vagy Gropius művészetében is vannak negatívumok. A művész munkásságának értékét műveinek csúcsai döntik el.

Még röviden Lechner felületdíszeiről is szólnunk kell. Hiszen ez a kérdés volt eddig az, ami miatt haláláig elítélték, gúnyolták ezt a nagy művészt. Aki azonban építész létére, a parasztművészet textíliás díszeivel, azaz egy régi kultúra emlékeivel kezdett képzelődni, lehetetlenségnek kellett tartania, hogy ne színességével is ragyogtassa fel ennek az anyagnak új építészeti funkciójában ezt a világot. Ez volt egyszersmind Lechner művének egyik csodája: a parasztiból kiszívott színesség. Ez sem volt azonban csoda, sem égből pottyant manna. Két zseniális kerámikus társult Lechnerhez: Wartha Vince és Zsolnay Vilmos. Együttes munkájuk reális eredménye volt az „eozin". Külön cikkbe kívánkozik Lechner, Zsolnay és Wartha közös munkájának eredményében: az eozin születésének történelmi pillanata Budapesten és Pécsett. Azért is, mert – amint K. Lippich Elek írta Lechnerről szóló nekrológjában – Lechner vele vívta meg a magyar építészet „virágcsatáját". S ezen – európai szemszögből sem lehet, az új építészet alapján – kézlegyintéssel továbbmenni.

Lechner művészetének a mához forduló kérdéseit írtuk cikkünk fölé. Ma a „funkció" megszűkített értelmében szokás vizsgálni s eszerint divat ma is mosolyogni múzeumépületén. Tegyük hozzá: elhamarkodottan. Az építészeti funkció története, „érdek nélkül", még sokáig megíratlanul fog maradni. Nemcsak azért, mert ismerettani szétbontása alkatelemeire, bonyolult s ma még talán nem is megoldható történettudományi kérdés, hanem azért is, mert korunk gyakorló építészei még túlontúl mélyen járnak benne, a funkció általuk érzett, vagy elképzelt jellegeiben. Lechner korszakos művének tárgyi megítéléséhez egyet ne felejtsünk. A múzeumi intézmények, feladatok és épületek közé, a Nemzeti Múzeum épülete óta, végig a XIX. századon át az antik klasszicisztikus, vagy reneszánsz képe ékelődött. A Szépművészeti Múzeum, a Képzőművészeti Társulat Népköztársaság úti háza, a Műcsarnok vagy

a szegedi múzeum példái elég világosan beszélnek arról, mire gondolunk. Ezen a téren is egyedül Lechnernek volt bátorsága egy régi és még 1890–1900 között is megszakíthatatlannak vélt lánc szétszakítására. Ezért sem csodálható, ha az uralkodó osztály, hivatalnokserege és az építészek sora egységesen lázadt fel ellene, a forradalmár ellen. Amikor azután 1901-ben elkészült második forradalmi művével, a Postatakarék épületével, végleg betelt a pohár: állami megbízáshoz többé nem jutott. Utolsó győzelme 1914 januárjában, néhány hónappal halála előtt, a Ferenc József jubileumi templom tervpályázatának I. díja volt. Lyka Károlytól tudom, hogy mikor hívei lelkesedtek e művén, örvendezéssel győzelmén, szájára tett ujjakkal figyelmeztette őket: „pszt, majd meglátják, mit fogok csinálni e művemből". Bárczy István pedig, amikor nála keresten (1926-ban) Lechner neki ajándékozott akvarelljét, e művéről beszélte el nekem, aki akkor először s utoljára jártam nála, hogy amint a díjat s vele a megbízatást Lechner megnyerte, rövidesen felkereste őt Izabella „főhercegnő", hogy megindítsa – éppen Bárczynál, az építendő új templom leendő „kegyuránál" – az intrikák sorát Lechner ellen. Azért érdemes említeni ezt, mert Bárczy n e m ok nélkül beszélte el a történésznek ezt a fontos valóságot; rávilágít arra is, h o n n a n táplálkozott ellene a harc-áradat, amely Üllői úti művének felépítése óta végigkísérte életét.

Körvonalakban próbáltam érthetővé tenni munkásságának alaprajzi, szerkezeti, formai s a homlokzati matériára ügyelő gondjait s a közéjük szövődött társadalmi hatásokat. Elmondhatjuk: t é m á k a t, a z é p í t é s z e t b e n a d d i g e l k é p z e l h e t e t l e n e k e t, vetett fel, szoros függésben a kor magyar és európai életével. Í g y l e t t e l ő f u t á r a a z e u r ó p a i é s a m a g y a r s z e c e s s z i ó n á k. Jelentőségének felmutatott oldalai egyszersmind arra ösztökélik a mát, hogy jobban, az eddiginél mélyebben kell belemerülnünk művészetének komponenseibe. Mert eddig körülbelül az történt, hogy elvetettünk valamit, anélkül, hogy ismernénk. 1920 után, az akkor előretörő újnak csodálatában, elvesztettük kapcsolatainkat nemcsak Lechnerrel, hanem környezetének nem egy zseniális tagjával is: elsősorban Lajta Béla, Málnai Béla, vagy Györgyi Dénes és Medgyasszay István speciális századeleji műveivel. A mi magyar világunkban valahogyan megismétlődött a művészettörténetnek az a tévedése, amikor a Lechnernél hat évvel idősebb Cézanne-ban makacsul csak az impreszszionistát látták s így próbáltak ítélni róla. Lechnernél hasonló tévedés történt – fordított értelemben. Nem vették észre máig sem, hogy ő már a XIX. század végén a XX. század építészetének alapelveit bontogatta, szövögette. Ha nem is egészen úgy, mint például ma történik. Ám magának a CIAM-nak otterlói kongresszusán mondta Bakema, a kitűnő holland építész: „1920 építészeti problémái, abban a korban, amelyben a modern technika előretört, mások voltak, mint 1960-ban. Ma az építészet morális funkcióiról van szó."

Mi lehet, 1966-ban, Magyarországon, az építészet „morális funkcióinak" értelme? Bizonyos, hogy terjedelmes rész fog benne jutni a társadalmi problémáknak, amelyek az építészetben félévszázada világszerte háttérbe szorultak, a „szakmai"-ak mellett. Nyilvánvaló, hogy ha az építészet „morális funkciói" ezután történelmi jelentőségükhöz méltó helyet kapnak a tervezőmunkában, akkor a szakmai funkciók természetes együtthatókként fognak háttérbe szorulni, hogy el ne nyomhassák az építészet évezredes társadalmi-közösségi hatásait. Persze – a másik oldalon – a szakmai szükségszerűségek művelése mentén az új építészet eredményei sem lesznek többé megkerülhetők. E két szektor határainak új megállapításáról van szó.

Lechner művészetének analízisével kezdtük témánkat és hová vezetett mindez? Jeléül a művészetében rejlő m a i problémák időszerűségének: a „morális funkciókhoz", a közösségi-társadalmi jelleghez.

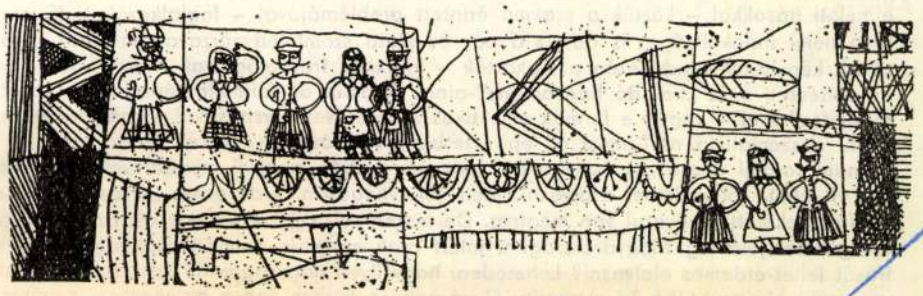

SZEMLE

Major Máté

Az építészet igézetében

Granasztói Pál könyve

„Miért nem írnak az építészek?" – **felelt** kérdésre kérdéssel kultúránk egyik gazdája, amikor a magyar építészek (= építőművészek) társadalmi szervének vezetői ezt kérdezték tőle: miért tekintik „hivatalosan" az építészetet jelenleg (egyedül Magyarországon) „ipar"-nak csupán, s miért nem a kultúra szerves részének, a művészet egyik ágának is egyben? Vagyis miért esett ki (1959-ben!) művelődéspolitikánk hatóköréből, mely az irodalomtól a filmig a művészett minden többi ágát összefogja? (Mi építészek persze meg tudunk felelni e kérdésre, már többször is megfeleltünk rá. E feleletünk érveit nehéz lenne itt most felsorakoztatni, lényege azonban ennyi: a magyar építőipar felszabadulás utáni, s jelenlegi állapotában nem tudta és tudja elviselni még a gondolatát sem, nem a gyakorlatát, annak az egyértelmű és tiszta tételnek, hogy nem az – embert, a társadalmat, anyagiakban-szellemiekben egyaránt, szolgálni hivatott – építészet van az iparért, hanem megfordítva, az ipar van az építészetért.) Az említett vezetők kérdésére adott kérdés–felelet mögött tehát alighanem ez rejtezett: az építészeknek újból és újból meg kellene írniok, amit erről a (zárójelek közt „magyaráz"-ott) témáról, az építészet „védelmé"-ben, mondani lehet, írásban harcolniok vélt vagy valódi igazukért, s ezzel teremteniök mögéje minél szélesebb közvéleményt. Csak így lehet elérni, hogy az – 1959 előtti – status-quo helyreálljon, és az építészet is elfoglalhassa, a művészet többi ága között, az őt megillető helyet a magyar kultúrában.

De hát miért is nem írnak az építészek? Vagy írnak talán, csak éppen nemigen olvassák őket? Vagy pedig éppen nem arról írnak, ami szakmájuk – művészetük – egyik legégetőbb problémája?

A kérdések jogosak, s valamiféle választ kellene adni rájuk. Hát persze vannak – nem sokan – építészek, akik írnak, elsősorban szorosan vett szakmai kérdésekről, az építészet-városépítészet tudományos jellegű problémáiról, aktuális feladatokról és ezek teljesítéséről, jórészt szűkszavú ismertetéseket, s ha kritikát is, csak nagyon általánosan. Ezeket az írásokat azonban még az építészeknek is csak egy szűk köre olvassa. Ennek két fő oka is lehet (van is!). Egyik: a gyakorló építészek jó része – köztük néhány kitűnő építész is – többé-kevésbé lenézi azokat, akik írással foglalkoznak, különösen az elvi-elméleti írásokkal – köztük a szakma érintett problémájával – foglalkozókat. (S ennek még némi indokoltságot is ad az a pár év előtti szemléleti zűrzavar, melynek „teoretikus" képviselői mindenáron azt akarták – marxista frazeológiával – bizonyítani, hogy az építészeti múlt „haladó hagyomány"-ainak – amin ők formákat értettek – „továbbfejlesztés"-ével – vagyis e formák eklektikus keverésével, torzításával – meg lehet valósítani a szocialista realizmust az építészetben). A másik ok: a két kezem tíz ujján el tudnám sorolni azokat az építészeket, akik úgy tudják megírni mondanivalójukat, hogy azt el lehet, sőt érdemes elolvasni, mert jól, világosan, érdekesen, „olvasmányos"-an, s mindenekelőtt magyarul van megírva. De hiszen sok száz – sőt egy-két ezer – építész is egzisztál jelenleg Magyarországon, miért csak ennyi ír, s miért csak egy töredékük írását lehet-érdemes elolvasni? Lehetetlen, hogy ilyen nagyságrendű szakember-seregből nem válik ki ennél több író, éspedig jól író építész. Hiszen éppen az egyetemes építészet

Dr. velencei H a u s z m a n n A l a j o s.

Schulek Frigyes, Lechner Ödön, Hauszmann Alajos ...

A világháboruval lezárult mozgalmas épitőművészeti korszak égboltozatáról lehullott a harmadik tündöklő csillag. Ragyogó hullása fényes ivü pályát világit be, és fényében egy fél évszázados pompázatos épitőművészeti munkásság tükröződik.

A sors kegyeltje volt ő. Alig egy esztendő hiján nyolc decenniumot ért meg virágzó egészségben, alkotó erejének teljében. Csak a legutolsó két esztendő törte meg életerejét és döntötte sirba. Magyarország legfényesebb, müvészi eseményekben, produktivitásban leggazdagabb korszakában, a világháboruval lezáródó két nemzedék életét felölelő termékeny békekorszakban élhetett és müködött, a legmonumentalisabb, az épitőművész fantáziáját tüzelő és egész tudását kimeritő szép feladatok egész sorát adta a szerencsés végzet tehetséges kezeibe, hogy beléjük lehelvén alkotó erejét és szellemét, velök irányt szabjon több nemzedék müvészi munkásságának. De Fortuna szekerét a Mester bölcs önmérséklettel, alapos technikai felkészültséggel, müvészettörténeti tudással, müvészi istenáldotta tehetségének mértékéig fokozott szorgalmával, biztos és erős kezekkel maga irányitotta. A mig Schulek Frigyes az ábrándos poéta lelkületével a magyar müvészi históriában kalandozott s onnan s az Árpádkor reminiscenciáiból meritve táplálta tüneményes épitőművészi geniejét, a mig Lechner Ödön a jövő magyar nemzeti müvészet délibábos csábképeibe merülve, az ősmagyar mult keleti formavilágában csapongva, rajongó lélekkel szedegette a magyar mezők népies virágait, hogy felejthetetlenül szép és értékes csokorba szedje azokat, addig Hauszmann Alajos választékos izléssel, páratlanul gazdag formakészséggel, az egész müvelt világon szinte példa nélkül álló nobilitással képviselte a nemes tradiciókon épülő és a nemzeti kulturmunkában oly nagyjelentőségü arany középutat. Nem Potemkin-csillogás volt ez, mint sok türelmetlen ujitóé, akik akkoriban ezt a müvészi munkásságot sokszor fölényesen lemosolyogni voltak készek, hanem nemes voretü, állandó értéket jelentő munkásság, amely egyuttal biztos alapot is nyujt a továbbfejlődésnek.

Élete, pályafutása az egész vonalon tündöklő derü, napfényes mosolygás, mely jóságos arcán is állandóan ott játszadozott ajkai körül. Királyi hercegek társaságában, előkelő barátok környezetében,

több müvésznemzedék rajongó serege között állandóan a szépnek kultuszában zajlik le élete, szorgos munkában, kimeritve a legpazarabb épitőmüvészi feladatok egész sorát és arcélén küzdve korának minden müvésztársadalmi mozgalmában.

Hauszmann Alajos 1847-ben született. Budai jómódu patricius család gyermeke volt. Épitőmüvészeti tanulmányait is az akkor még Budán székelő, gyermekéveit élő müegyetemünkön kezdte. Az akkori idők szokása szerint szülei őt is külföldre küldötték továbbképzésre. Az épitőmüvészek Mekkája akkor Berlin volt. Lechner Ödönnel és Pártos Gyulával együtt járta a berlini akadémiát s első müvein, melyeket hazaérkezte után épitett, a berlini iskola merev, nehézkes formaszelleme uralkodik. Mesterének, Szkalnicky Antalnak is ez az irányzat jellemezte müveit. 1869-ben Szkalnicky tanársegédül vette maga mellé a müegyetemre, s igy majdnem mint gyermekifju kezdette meg pályafutását a Müegyetemen, a hol 1874-ben tanárrá lesz és négy évtizeden át fáradhatatlan buzgósággal neveli ifju épitészeinket. 1900.-ban rektora volt a müegyetemnek, s ebben az időben szereztem magam is azokat a felejthetetlen benyomásokat, melyeket a modern humanista a reneszánsz nagy mestereire emlékeztető egyszerüségével varázsolt belénk.

Épitőmüvészi munkássága épen olyan gyors iramban idomult át és fordult el a berlini iskola szárazneoreneszánszától, mint Schuleké avagy Lechner Ödöné. Az Erzsébettéri kioszképület és a Tüköri palota még a német eklektikusok visszhangjai. Külföldi, olasz és franciaországi tanulmányutjai egyszeriben felszabaditják ettől a nehéz lélekzetü iskolás szellemtől és friss alkotószellemmel töltik meg geniejét. Könnyed elegáns formaképzés, szép, megfontolt arányok, világos, szerves elrendezések, monumentális térkapcsolások, bájos, finom részletképzés jellemzik müveit, a melyeken egy csapásra megjelenik Hauszmann derüs, nobilis egyéniségének bélyege. Legkiválóbb alkotása ezek közül a Markó-utcai főreáliskola mesteri mivü terrakotta főpárkányával, a bájos homlokzatu technológiai Muzeum épülete, mely ugyancsak terrakotta burkolatu ékességével a bolognai paloták finom részletképzéseivel vetekszik.

A részletképzés hasonló gyöngéd finomságaiban gyönyörködve szemlélhetjük az alkotmány-utcai törvényszéki palota épületét is, a melynek méltó társa az Esterházy-utcában szerényen meghuzódó egykori kis technika épülete, a kora reneszánsz mesterek müveire emlékeztető bájos oszlopos lépcsőházával. Sohasem felejtem, minő hatással volt fiatal technikus koromban ez az épület szépet áhitó lelkületemre és az épitészi hatásokat kutató értelmemre.

A XIX. század második felében a formakeresés eklektikus szellemében legnagyobb mestereink müveit is az alaprajzok sok fogyatékossága jellemzi. Akadémikus elgondolások, a szép homlokzati konceptus leple alatt sötét helyiségek, célszerütlen elrendezések rejtőznek, még Ybl Miklós müvei sem mentek ilyen hibáktól, a külföldi nagynevü mesterekéi nem különben. Hauszmann Alajos müveiben a homlokzati és belső kiképzéseknek a tradicionális formák között való elgondolása modern alaprajzi conceptusokkal, világos, szép és célszerü elrendezésekkel párosul. A szigoru akadémikus gondolatmenet könnyed világos térkiképzésekben oldódik fel minden munkájában. Nyugodt harmonia uralkodik épületeinek külsején-belsején egyaránt. A jól átérzett olasz reneszánsz formák nála egyéni zamattal birnak, s különösen egyéni izüek monumentalis jellegü müvei, a melyek közül legkiválóbbak a New York-biztositó palotája, ötletes tagozásu merész kőtornyával és fejedelmi pompáju kávéház interieurjével, valamint a Curia hatalmas arányu palotája, páratlanul szép lépcsőcsarnokával, melyben a térképzés legnagyobb stilü iskolapéldáját alkotta meg.

Mind e müveiben világhirü kortársait, Sempert, Hasenauert messze fölülmuló önállósággal interpretálta a reneszánsz müvészetet. Invenciója gazdagabb, formaképzése egyénibb amazoknál. Stilusismeretének precizitásáról tanuskodó müvei is vannak, a minők a Batthiányiak Teréz-köruti palotája a firenzei Strozzi mintájára, és Andrássy-uti villája, melyben a német reneszánsznak hódol választékos izléssel.

Életének főmüve kétségkivül a királyi palota, melynek monumentális silhouettejével Budapest panorámájának dominálo karakte-

rét adta meg. Nincs a világnak fejedelmi palotája, mely körvonalaiban és a környező természeti képbe rajzolódva ilyen nagyszabásu architektonikus képet nyujtana a szemlélőnek. A krisztinavárosi szárnyat még Ybl Miklós eredeti konceptusa alapján épiti föl, de a dunai front páratlan tökélyü alaprajzi elrendezése egész felépitményével az ő alkotása, pompásan összehangolva a régi Mária Terézia korabeli épülettömböt a diszterem uj szárnyépületével, melyeket hatalmas terraszlépcsőzettel kombinált portikus és egy ötletes formáju kupolatömb forraszt egységgé. Kár, hogy a nagy táncterem udvari homlokfala és a nagy kupola nélkülözik a nemes épitőanyagot, ez azonban a távlati hatásokban nem zavar. Az épületcsoport belseje valóságos kincses tárháza a gazdag stukkódiszü interieuröknek, portáléknak, lépcsőcsarnokoknak, diszteremeknek, pompás csillároknak, lamberquineknek, kandallóknak, butorozásnak, melyek mind az ő választékos izlését dicsérik, valamennyin egy kéz, egy fej irányitása érzik. A képzőmüvészek egész gárdája nőtt fel és müködött itt az ő vezetése alatt, élükön Lotztzal, Strobllal, Senyeyvel, Vajdával, a kiknek müveivel más monumentális épületein is mindenütt találkozunk. A királyi palota termeinek stuckó diszitésén, eredeti módon kombinálta a modernizált barok formákkal a magyar ornamentikát is.

A modern formakeresés lázas munkája sem hagyta érintetlenül a Mestert. Egy hatalmas előadásban fejtette ki felfogását a modern és a nemzeti stilustörekvésekről és ebben igazolta azt az irányt, a melyet olyan sikerrel követett. Mégis megkisérlette maga is, hogy szakitson a tradiciókon épülő formákkal, és a hagyományos szerkezeti elemek keretében ugyan, de merőben egyéni, uj formákkal kisérletezett. Ez a törekvés már a királyi palota belső dekorációiban is kiütközik, de merészebb formában a Mester a budai koronaőrségi palotákban és a Müegyetem uj központi épületében hódol uj ambiciójának. Hatvan éves mult már akkor és csak természetes, hogy ő, a ki egy emberöltőt élt át a hagyományok mélységes kultuszában, e téren nem mulhatta fel korábbi sikereit. Hiszen az ujitás szellemébe épen ugy bele kell dolgoznia magát az alkotó energiának, mint

mikor a tradiciókon épit. Csak az eredmények különbözők, nem a szellemi munka. Ilyen szellemben alkotta meg a Magyar Mérnök és Épitész Egylet székházát is, melynek alaprajzi elrendezése fényes tanujele ötletességének, a mellyel régi épületekből modern ujat alkotni képes. E nemben alkotásainak egyik gyöngye a várbeli Széchenyi palota, melyet öreg, rozoga lakóházból varázsolt pompás alaprajzu főuri palotává.

A felsoroltakkal korántsem meritettük ki Hauszmann alkotásainak sorát. Nemcsak a főváros büszkélkedik pompás épületeivel, a vidéken egész sereg főuri kastély őrzi emlékét, élükön a fiumei kormányzósági palotával.

Azt hihetnők, hogy ilyen nagyarányu épitőművészi tevékenység egy egész embert leköt. Hauszmann müködése alkotó-munkásságával korántsem merült ki. Mint fáradhatatlan tanitómester dolgozik tanitványai körében a müegyetem tervezési szakán és ő tanitja a reneszánsz és barok épitőművészet történetét, formaképzését és a köz- és magánépületek berendezésének fejlődéstörténetét, leszürve előttük a tanulságokat, a melyeket tervezéseiknél érvényesiteniök kell. Tanitványainak száma légió, bennük egy egészen uj szellemü nemzedéket nevelt, mely rajongó szeretettel veszi körül a közvetlen, kedves modoru, konciliáns, melegszivü embert.

A képzőművészeti mozgalmakban ép ugy, mint az épitész kar társadalmi életében vezető szerepet visz. A Középitési Tanács elernyedt ereibe ő visz uj életerőt, a Közmunkák Tanácsának, a székesfőváros különböző müszaki szerveinek ő a lelke, mozgatója, irányitója. Egyletünknek 1906-1909-ig elnöke volt, ő szerzett otthont a magyar mérnöki és épitészi karnak.

Tollforgató ember is volt. A királyi várról irott monografiája értékes mütörténeti dolgozat. A Kuria épületéről is hatalmas monografiát adott ki. Már ifju korában sokat olvassuk nevét az épitő Ipar cikkei alatt, ezek közül kiválik mesteréről, Szkalnickyről irott értékes tanulmánya. Emlékiratait is megirta. Ha majd megjelenik, bizonyára értékes kortörténeti képet nyerünk benne.

És mit mondjunk Hauszmannról, az emberről még azon kivül,

a mit már föntebb tanári jellemzésénél elmondottam. A fejedelmi kegy sugarai, a melyek beragyogták fényes pályafutását, nemcsak a müvésznek és a technikusnak szólottak, hanem a kiváló embernek is. A III. osztályu vaskoronarend, a belga Lipótrend, a Ferenc József rend nagykeresztje csak természetes állomásokat jeleznek pályafutásán. Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának és mellén ott tündöklött a Pro Litteris et Artibus, szinte elérhetetlen medaillonja.

1914. év tavaszán ünnepelték barátai és tisztelői müvészkedésének félszázados jubileumát. A Curiaépület homlokzatán relief képmásával ékes emléktáblát helyeztek el, a Müegyetem ugyanekkor tiszteletbeli doctorrá avatta. Az ünnepi beszédek során bontakozott ki teljességében sokoldalusága és széleskörü közéleti tevékenységének jelentősége.

Most, hogy itt hagyott bennünket, csodálkozunk azon, hogy öregedni sem láttuk soha. Alig hisszük, hogy 80 éves volt. Visszapillantva munkásságára, egész frisseségében pompázik előttünk örökifju egyénisége.

Ilyen kulturértéket ritkán jegyeznek fel a nemzetek müvelődéstörténetük lapjain. Ő azok közül való volt, a kik europai mértékkel mérve, sem lesznek kisebbek a világhirü nagyoknál.

Annál nagyobb gyásszal, de büszkeséggel is boritottuk mi szegény vergődő magyarok az ő ravatalára a képzőmüvészek selyem trikolórját, melybe csillogó arany fonállal legkiválóbbjaink mellé fogják himezni nevét.

dr. Lechner Jenő.

Lechner Ödön

Hausmann Alojzsné
Lechner Ödön
Jenő

K

id. Lechner Jenőtől

1952.

X.1.

6

Lechner Ödön
Mű. 1994/2

1. Főhomlokzat

LECHNER ÖDÖN FÖLDTANI INTÉZETE BUDAPESTEN

Az első európai földtani intezetet Angliában állították fel 1835-ben, mely fontos szerepet játszott az angol szén- és fémbányászat fellendülésében. A második ilyen intézményt 1849-ben Ausztriában szervezték meg (K. u. K. Geologische Reichsanstalt), majd Poroszországban, Francia- és Olaszországban hoztak létre hasonló szervezeteket.

Magyarországon 1869-ben alakult meg a Magyar Királyi Földtani Intézet Gorove István földművelésügyi miniszter pártfogása alatt. Gyűjteménye és helyiségei először a Magyar Nemzeti Múzeumban, majd 1870-ben az Arany János utca 20. számú házban bérelt helyiségben voltak. 1872 és 1887 között a Múzeum utca 9. szám alatti Zichy-féle házban működött, ahonnan a

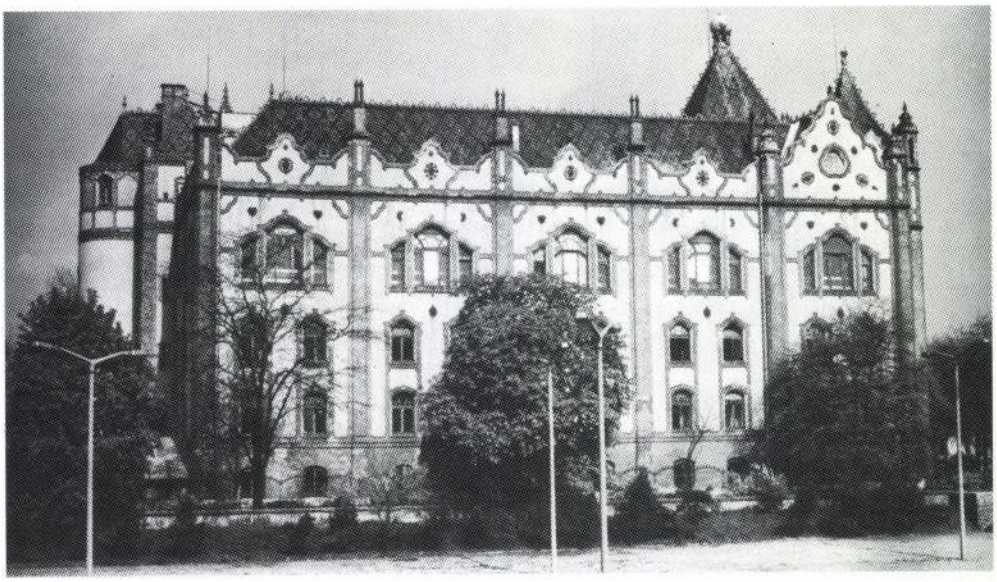

2. Oldalhomlokzat

Földművelésügyi Minisztérium palotájába költözött.[1]

Negyedszázados hányattatás után, 1895-ben vált reálissá az önálló székház építésének gondolata, amelynek alapját Semsey Andor (1833–1923) mineralógus nemes gesztussal tett adománya (100 000 Kor.) és a székesfőváros által ingyen adományozott telek képezte. A főváros a telek felhasználásával kapcsolatban az alábbi fontosabb kikötéseket tette:

1. csak a Földtani Intézet számára használható fel,
2. az intézet a székházát három éven belül köteles felépíttetni,
3. a múzeumi gyűjtemények látogatása díjtalan legyen,
4. a kiállítás anyagáról népszerűsítő katalógus készüljön,
5. az intézmény feladata, hogy az iskolákat az oktatáshoz szükséges kőzetanyaggal ellássa,
6. az adókat és közterheket az állami kincstár az intézménytől átvállalja.

Az építés előzményei

A mai Zugló területén a Városliget és a Kerepesi út között 1873 előtt városi haszonbérleti földek, távolabb rétek húzódtak. Az első villák a 19. században kezdtek megjelenni a Hermina út és az Ajtósi Dürer sor elején.

A Stefánia út létesítését Pest, Buda és Óbuda egyesítését követően határozták el, amikor a külterek rendezése nagyobb lendületet vett. Útvonala, mely a meglévő Városligetet a mai Népstadion helyére tervezett új városligettel kötötte össze, Halácsy Sándor 1873-ban készült tervén[2] látható. A terület fokozatos beépítésével az újabb és újabb házak telkeit, a mai módszerrel egyezően, tört számokkal jelölték.[3] A székesfőváros törvényhatósági bizottságának 1850/1896 VI. számú előterjesztése eredetileg a II. kerületi Klemm-féle telket választotta ki a Földtani Intézet céljára.[4] Később ezt a helyet alkalmasabbnak ítélték a Statisztikai Hivatal felépítésére, s a Földtani Intézet és Múzeum számára új, szintén 2000 □-öl nagyságú telket kerestek. Így esett a választás a Stefánia út akkor 2–4. számú parcellájára.[5] A pályázatot már erre a telekre írták ki. Megjegyezzük, hogy 1929 körül a telek hátsó határvonalát dél felé kitolták, s ezzel 7193 négyzetméteres területe 7759 négyzetméter lett.[6] Az 1981 és 1983 között zajlott vita során a Szabó József köz lezárásával felszabadult területen a Népstadion és a Földtani Intézet osztozott. Ezzel telke újabb 561 négyzetméterrel lett nagyobb.

3. A tető részlete a földgömbbel

4. Tető- és kéményfejrészlet

A pályázat

Az intézmény székházának terveit verseny útján kívánták beszerezni. A pályázatot 1896. november 1-jei határidővel tették közzé. A megadott napig tizennégy munka érkezett, amelyeket a földművelésügyi miniszter elbírálásra a Magyar Mérnök- és Építészegylethez küldött át. A kiírás követelményei között említésre méltó, hogy a telekhatártól 5, illetve 3 méterre elhelyezett, szabadon álló épületet úgy kellett megtervezni, hogy befejezett egész legyen, de a későbbiekben 2000 négyzetméternyivel legyen bővíthető. A bírálati jegyzőkönyv nem oldja fel a jeligéket.[7] Az első díjat a koncepció tisztasága és a bővíthetőség kvalitásos megoldása miatt a XIV. számú pályamű, a *Versenyezve haladunk* jelige kapta. A második díjas a II. számú terv, a *Glóbus* lett, monumentális megjelenéséért és alacsony költségéért. A harmadik díjat a *Petrus* jelige kapta, noha az épület bővítésének megoldása kívánnivalót hagy maga után. A bírálóbizottság 1897. január 11-én közzétett jegyzőkönyvét Alpár Ignác, Fittler Kamill, Jakabffy Ferenc, Kiss István és Pecz Samu szignálták.

Az első díjas terv, Lechner Ödön műve, az intézet gyűjteményében ránk maradt, s így számos adattal szolgál, főleg a kiviteli terv és a megvalósult állapot ismeretében. Íme a bírálóbizottság véleménye róla:

XIV. Versenyezve haladunk jelige (10 rajz műleírással, költségvetéssel) tervén az épület szélessége szintén 57 méter a rizalitokkal együtt. Alaprajza első pillantásra megkapó. Tágas előcsarnok a főlépcsőre vezet, amelynek egyik karja egyenesen az udvari keresztszárny emeletére visz. A másik lépcsőkar az utcai szárnyhoz visszafelé tart. A gondnoki lakásnak külön bejárata van az épület északkeleti sarkán. A helyiségek jó megvilágításúak, de a Stefánia út felől a folyosóról nyíló szobák kevés fényt kapnak. Jól átgondolt koncepció, de a homlokzatok bemutatására nem fordított elegendő gondot. Színes tégladíszítést alkalmaz, de hatásukat a homlokzatterven meg sem kísérli bemutatni. Választott motívumai nagyon érdekesek, noha a laikus számára nem biztos, hogy érthetőek. A bővítés két alternatívát mutat be. A félkör alakú kiegészítés határozottan csinos, a szabálytalan négyszögű lehet, hogy túlságosan sok. A terv erőssége, hogy bővítés esetén a főépület érintetlenül maradhat. Az új részbe már új lépcső sem kell. A trapéz formájú bővítés tervén a szerző a főlépcsőt egyszerűbb formában tünteti fel, mint kevésbé költséges lehetőséget. Pedig nagyon előnyös az épület két pontjáról nyíló lépcsőház, másrészt magával ragadó az előcsarnokból feltáruló lépcsőrendszer perspektívája. A beépített terület 2642 négyzetméter, amely 150 forintos négyzetméterárral 396 000 Ft összköltséget jelent.

A Földtani Intézet tervezése időben a kőbányai Szent László plébániatemplom és az Iparművészeti Múzeum befejezésének időpontjára esett.[8] E két nagy budapesti középület az, amelyen Lechner már nemcsak az új anyagokat alkalmazta merészen

5. *Gerincszegély részlete*

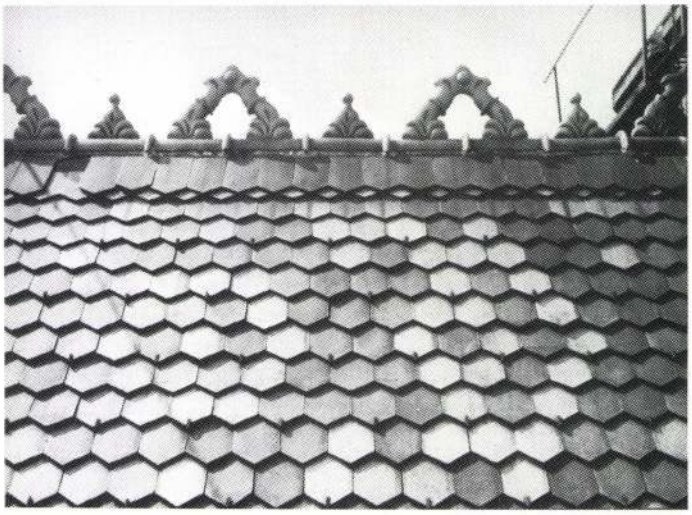

(mint például az 1888/89-ben épült Váci utcai Thonet-házon az acélvázat és a majolikaburkolatot), hanem a kísérletei középpontjában álló új formanyelvet is.

A Szent László-templom megbízói igény alapján ugyan hagyományos szerkezettel épült, de az architektúra részleteinek megfogalmazásában, külsőn és belsőn egyaránt, Lechner új, egyéni formákkal próbálkozott. Az Iparművészeti Múzeum épülete az a fordulópont munkásságában, amelyen nemcsak acélszerkezetet alkalmazott, de azt kendőzetlenül be is mutatta a nagy kiállítási csarnok enteriőrjében. A főhomlokzati középrizalit felépítése pedig (egészen a nagy kiállítási csarnokig) szegecselt acélváz, többszintes térbeli keret, a szerkezet belseje felé konzolosan álló tartókkal, melyek az előcsarnok opeionjának szegélyét tartják. Az acélvázat a belső térben stukkó, a külsőben majolika ornamentika borítja, amelynek formálása a történelmi stílusoktól merőben különbözik, mintegy jelezve, hogy a szerkezet sem hagyományos már.

E merész kísérlet, és mondjuk ki bátran, hogy pozitív eredmény után feltűnően visszafogott a Földtani Intézet pályázatára benyújtott homlokzati terv. Lechner méltatói sosem említették, hogy különösebb diplomáciai érzéke lett volna. Inkább konok kitartása volt szembetűnő, amellyel célja felé haladt. Itt mégis észre kell vennünk azt a fordulatot, amely az első díj, és vele a kiviteli megbízás elnyerése után bekövetkezett. Nehéz elhinni ugyanis, hogy nem volt némi számítás a pályaterv egyszerű megfogalmazásában. Az Iparművészeti Múzeumot ért kritika („a cigánycsászár palotája") is arra késztethette Lechnert, hogy visszafogottabban fogalmazzon, és az épület rendeltetése is. A kiviteli terv rajzolásának idején merészen tette meg a következő lépést a lechneri építészet kiteljesítéséhez.

A végleges terven a középrizalit hangsúlyosabban előreugrik. A rizalitot lezáró szélső termeknek oldalról is közvetlen megvilágítást addott, így a két traktust egyesítve, a főfalakat harántirányba állította. Az épület alaprajzán is egyszerűsített, az oldalhomlokzatok rizalitos tagolásától elállt, csupán a Stefánia úti szárny szélességét jelezte az első travé erősebb hangsúlyozásával. A grandiózus lépcsőrendszer helyett a főtengelybe egy fő- és egy melléklépcsőház épült az utcai, illetve a hátsó keresztszárnyba. Ez utóbbi egyúttal a majdani bővítéssel készülő új szárnyakat is kiszolgálta volna.

Az alaprajz egyszerűsítésével felszabaduló anyagi forrásokat Lechner minden erejével a homlokzat igényes kiképzésére fordította. Az épület vízszintes tagolását megváltoztatta. A korábban lábazatként kezelt alagsort és földszintet különválasztotta. A mészkő lábazatot az alagsori szegmentíves ablakoknak csak a könyöklőpárkányáig vitte fel a vállpárkány helyett. A téglaburkolatot pedig csak a földszinti és nem az első emeleti ablakok könyöklőpárkányáig. A földszinti és első emeleti nyílásokat függőlegesen fogta össze, a második emelet ablakait háromosztásúvá szélesítet-

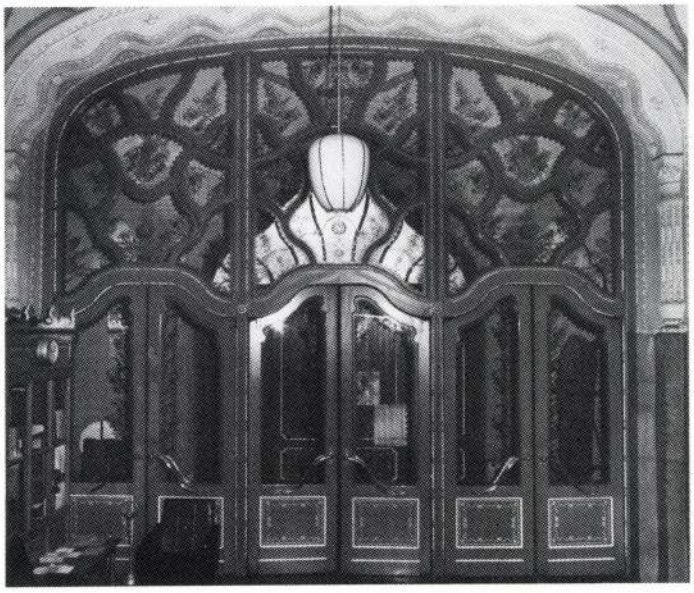

6. Szélfogó az előcsarnokban

te. Így az egész épület magasbatörőbb, karcsúbb lett, amelyet a főhomlokzati középrizalitot közrefogó manzárdszinti torony-felépítmények is hangsúlyoznak.

Ezek a változtatások a belső funkciók tisztább elhatárolásának következményei is. A pályaműben a kiállítótereket nem egyetlen szintre csoportosította, a kiviteli terven viszont a második emeletet teljes egészében a múzeum tölti ki. Ezt jelzik a második emeleti hatalmas, hármas osztású ablakok valamennyi homlokzaton.

A pályázati homlokzatterv szerény, szinte visszahúzódó megjelenéséhez képest a kiviteli terv középrizalitjának hatalmas középső, és kisebb szélső gúlasisakjai vonják magukra a figyelmet. Legnyűgőző hatásukat a mázas cserépből rakott mintás tetőhéjalás fokozza.

Az építés

A kiviteli munkákat még 1897-ben megkezdték,[9] és 1899-ben a teherfelvonó szerelésével fejezték be.[9] Az építésvezető Hauszmann Sándor volt, aki a megvalósulás során érvényre juttatta a mester alapkoncepcióját, néhány apróbb részletet tekintve azonban – minden bizonnyal Lechner utasítására – eltért a kiviteli terven rögzített formától. Ilyennek tekinthető a hullámos ívezetek oszlopainak „kanellúrás-szegecselt" kialakítása, szemben a metszeten látható bábos formával vagy a főlépcsőház második emeletre érkező karjának hullámzó fedköves, tömör mellvédje, a metszeten feltüntetett áttört korláttal szemben. A lépcsőházi faltagolásban, díszítésben is eltérés mutatkozik.

Az átadás utáni állapotot néhány fotón Weinwurm Antal felvételei őrizték meg,[11] amelyek annyira frissen a beköltözés után készültek, hogy némelyik teremben még a világítótestek sincsenek felszerelve. Böckh-Szontagh könyve részletesen ismerteti az épületet. Adatai szerint a beépített terület 2165 m^2, az udvar 800 m^2. Magassága 42,25 méter. Pincét, alagsort, magasföldszintet és két emeletet foglal magába. A kapu feletti homlokzatmezőt az ország címere díszítette, amely ultramarinkék mázas majolikából készült, akár az épület homlokzatának többi dísze. Az épületen kétféle árnyalatú kék, az asztalosmunkák világos, szürkés (poroszkék) és a majolikadíszek ultramarinkék harmóniája uralkodik. Az ablakok és az ajtók faragását törtfehér „sújtásos" ornamentika díszítette. Az összes tagozat a külső homlokzaton sárga téglából formált, az udvaron pedig fehér mázas burkolótéglával kombinált.

Az alapozás szilárdan fekvő, egyenletes szemű alluviális homokra készült. Az épület legmélyebb pontja a főlépcső alatti, földrengéseket megfigyelő helyiség (–5,5 m). A hátsó szárny pinceszintjén az alacsony nyomású, 31 000 légköbméterre ter-

7. Az előcsarnok a főlépcsőházzal

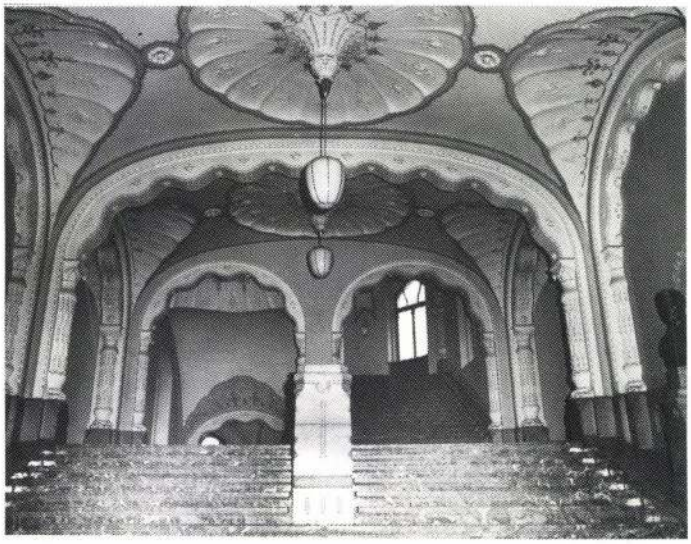

vezett központi gőzfűtés helyiségei, a szénraktár, a lakatosműhely és a felvonógépház kapott helyet.

Az alagsorban személyzeti lakások (kapus, gépész, laboráns, házmester és szolga), laboratóriumok, a csiszoló, a nyomda, műhelyek, raktárak és a mosókonyha foglalt helyet. Az utcai szárnyból ajtó vezet a belső udvarra, vele szemben az udvari keresztszárny kapualján keresztül a hátsó udvarba jutni.

A földszinti előcsarnokba a főbejárati külső, elliptikus lépcsőn és a szélfogón keresztül érkezünk, majd tarka siklósi márvány lépcsőkar visz tovább az igazgatósági helyiségekbe, az északi szárny szertáraiba, raktáraiba. A hátsó szárnyban az agrogeológiai osztály, a déliben pedig a geológusok laboratóriumai voltak.

Az első emeleten az utcai szárny középrizalitjában az akkor 16 000 kötetet és 4000 térképet magába foglaló könyvtár húzódott. Hozzá előadóterem, olvasó és ruhatár kapcsolódott. Az oldalszárnyakban a geológusok kutatói, a hátsóban a felügyelő geológus lakása kapott helyet.

A második emelet 1470 négyzetméterét a múzeum kiállítótermei foglalták el, amelynek mahagóni berendezését szintén Lechner tervezte. A hátsó szárny középrizalitjában volt és van ma is a fotóműterem, felette kis tetőterasz, amelyre csigalépcső vezet.

A Földtani Intézet átadásával a közvélemény hangja, amely az Iparművészeti Múzeum elkészültekor megnyilvánult, ismét felerősödött. De már nem kavart akkora vihart, mint az Üllői úti palota esetében. Még a névtelen írások is igyekeztek a tények tárgyilagos ismertetésére szorítkozni.[12]

1914-ben meghalt Lechner Ödön, s bár voltak követői, néhány év alatt elsorvadtak a magyar stílus kialakítására irányuló törekvések. „Divatba jött" és mindent elsöprő erővel hódított teret az építészetben a neobarokk. Mire időszerűvé vált az épület második ütemének a felépítése, addigra már senki sem emlékezett arra, hogy Lechner annak idején ezt a problémát már megoldotta. Vagy ha igen, talán ki sem merte mondani.

Pedig a bővítés egyre halaszthatatlanabbá vált. 1935-ben az épületet először csak egy földszintes raktárral toldották meg, mely nyaktaggal illeszkedett a déli szárny folyosójához. Ugyanekkor készült a főlépcsőház feletti rajzterem is, amely miatt három egyenes záródású ablakot vágtak a főlépcsőházi tető térdfalába.[13] A tetőtérbeépítés alkalmazkodott az udvari architektúrához, a toldalék viszont sajnos egyáltalán nem.

1942-re elkerülhetetlenné vált az intézet kibővítése, amelynek tervezését Uy Károly építészre bízták. Uy a raktártoldalék elbontásával, a déli szárny folyosójához csatlakozó egyemeletes épületet rajzolt, a két világháború közötti korszakot jellemző puritán architektúrával.[14] S bár a következő évben módosította terveit, az alapkoncep-

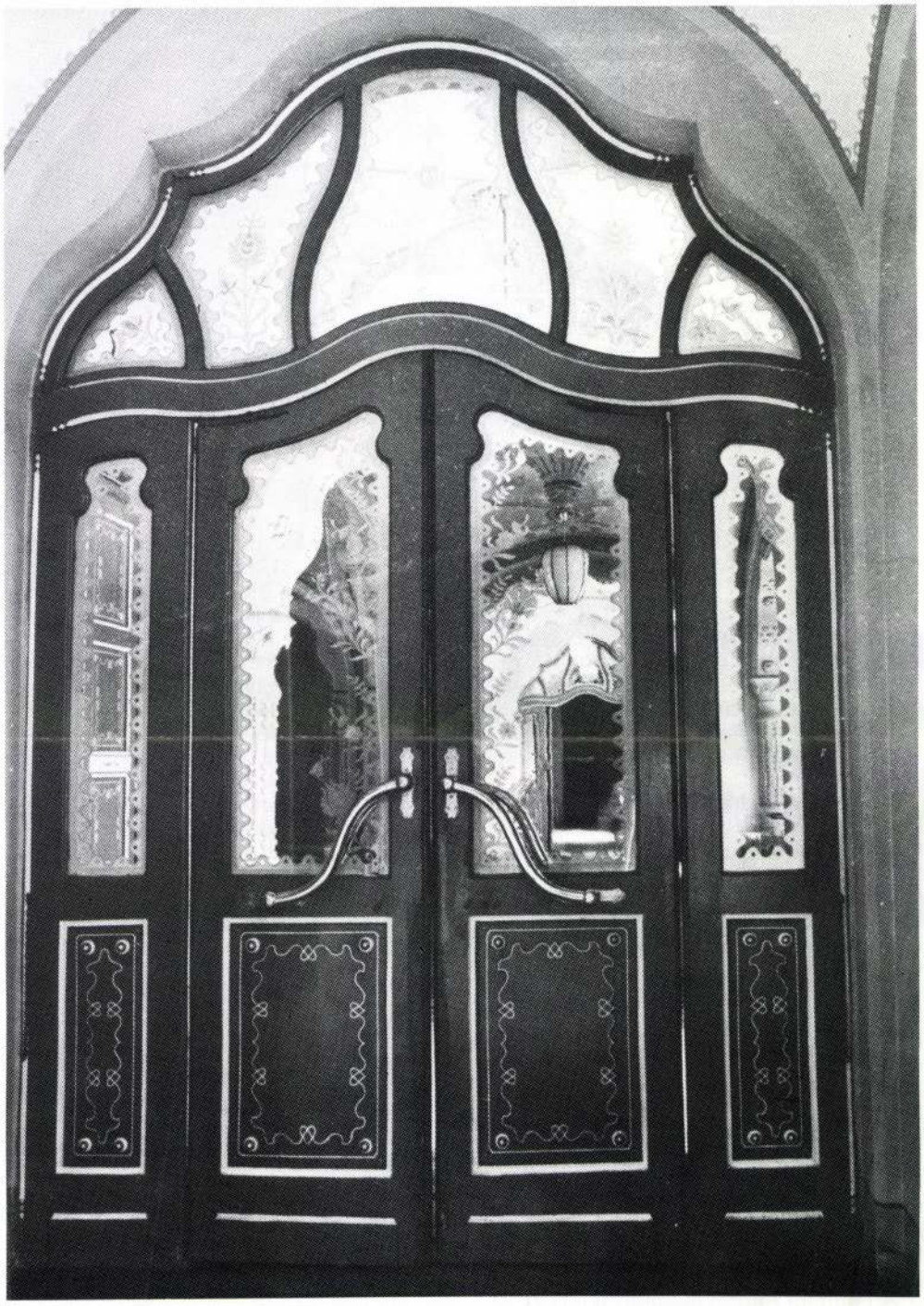

8. Folyosóajtó

ción semmit sem változtatott.[15] Ily módon ennek a teljesen idegen modorú épületnek a megvalósulását semmi sem akadályozta meg.

A második világháborúban az épület sértetlen maradt. Később is az elhasználódáson túl csak a belső berendezés mozgatható tárgyai szenvedtek kárt. Ezt az időszerűtlenné vált múzeumi funkció megszüntetése okozta az 1950-es években. Lechner mahagóniból készült tárlóira többé nem volt szükség. A gyűjteményt összecsomagolták, a tárlókat eltávolították.

1959-ben – helynyerés céljából – a belső udvart akarták befedni, de ehhez a műemléki hatóság nem járult hozzá.[16] 1963-ban a toldaléképületre akartak második emeletet építeni, amelyet a felügyelőség elvileg nem kifogásolt. Mivel azonban a kerámiaelemek a főépületben sok helyen meglazultak, időszerűvé vált a teljes felújítás is. Az intézet fennállásának közelgő centenáriuma jó alkalom volt mindehhez. A helyreállítás tervezését a Városépítési Tudományos Tervező Intézet végezte, határidejét 1967. június 30-ra tűzték ki.[17]

Közben 1964 tavaszán a könyvtár átalakításának terveit a Műemlék-felügyelőség elvetette, csak a fotólabor átépítését hagyta jóvá.[18] Mégis mindkettő elkészült. A teljes felújítás során korszerűsítették a központi fűtést, és kicserélték a főbejárat előtti elliptikus lépcsőt, a bejárat két oldalán lévő lámpákat, a belső világítótesteket. Újrakészítették a tető csúcsán a földgömböt vörösrézből. A főhomlokzati címer visszaállítását azonban a hatóság nem tartotta indokoltnak, enélkül újították fel 1967-ben a külső homlokzatot. Egy évvel később a Szabó József köz felőli kerítés kiegészítésére került sor, nyersbeton lábazattal. 1968-ban a tetőre vezető csigalépcső tervezett elbontását a felügyelőség szerencsére megakadályozta.

A teljes felújítás 1968 őszére fejeződött be, de a hátsó udvari toldaléképület emeletráépítése elmaradt. Ez a probléma ismételten 1978-ban merült fel. Egyidejűleg újabb, elsősorban jobb helykihasználást célzó belső átalakításokra is szükség volt. Utóbbit az egykori múzeumi terek szintmegosztásával oldották meg a déli, és részben a hátsó szárnyon.[19]

A toldaléképület emeletráépítésének terve a Budapesti Műszaki Egyetemen készült el 1981-ben. A megoldást öt közül választották ki, amelyeket még 1978-ban szintén a Műegyetem tervezői készítettek.[20]

A terv kiviteli változata 1983-ban kelt, s ennek alapján a beruházás 1988-ra megvalósult. Lechner bővítési koncepcióját sajnos ezúttal sem vette figyelembe senki. Nem is történhetett másképp, hiszen az építészettörténeti kutatási megbízást e sorok írója több mint egy évvel a kiviteli tervek engedélyezése után kapta meg. Csak 1984-ben kerültek elő Lechner pályázati tervei a bővítési javaslat két változatával. De akkor már folyt az új épület alapozása.

Értékelés

A Földtani Intézet épülete a csúcsra jutás előtti utolsó lépés Lechner építészetében. Amit ezen az épületen sikerült megfogalmaznia, az szervesen illeszkedik az előzmény, az Iparművészeti Múzeum és a főmű, a posta-takarékpénztár közötti fejlődés vonalába. Ezeknek az összefüggéseknek a feltárása csak az említett épületek történetének részletes kutatása által vált lehetővé.

Ha a három épületet egymás mellé tennénk (fotóikkal meg is tehetjük), még a laikus előtt is feltűnik, hogy az Iparművészeti Múzeum buja díszítésű, mozgalmas tömege és a posta-takarékpénztár letisztult egyszerűsége között a Földtani Intézet épületén mennyire szembeötlő a kettő közötti átmenet. Nemcsak díszítettsége, de tömegformáinak tagoltsága is egyszerűbb, mint az elsősorban múzeumi funkciót betöltő Iparművészeti Múzeum, illetve hangsúlyozottabb, mint az alapvetően irodaházat magába foglaló takarékpénztár esetében. Ez természetes, hisz a Stefánia úti épület egyidejűleg múzeum és irodaház.

Ez a tény a külső tömegek tagolásától a belső térkapcsolatokig, a választott tartószerkezettől a hozzárendelt ornamentikáig, a városképben betöltött szereptől az eszmei tartalom kifejezéséig maradéktalan építészeti megfogalmazást nyert.

A tömegtagolásban a figyelmet felkeltő és a látogatók vonzását megkövetelő múzeumi funkció tette szükségessé a közösségi terek (előcsarnok, könyvtár, tanácsterem) egymás fölötti csoportosítását, amelynek hasábját a hatalmas, mázas kerámia héjalású sátortető koronázza. Ennek földgömbbel díszített csúcsa a város távolabbi pontjairól is jelzi: ide a geológiával kapcsolatos látnivalók miatt érdemes eljönni. Ha az érdeklődő ennyit már érzékelt, a homlokzat elé érve részletesebb információk birtokába juthat. A külső festői díszítése és a man-

9. A belső díszítés részlete

zárdszinttel is megtoldott bástyák által közrefogott középrizalit el nem szaladható belső térélményt ígér. A kapun túljutva valóban különleges térsor ragadja magával a látogatót. A hármas tagolású, fa-üveg fallal lezárt szélfogó maratott ornamentikájú üvegezése mögött felsejlik a három boltszakaszos, keresztházas, félköríves lépcsőházzal lezárt térsor, mely a második emeleti kiállítási termek felé terelte a nézőt.

A funkció homlokzati kivetülése is félreérthetetlen: a hátsó, illetve oldalszárnyakban a földszinti és első emeleti folyosókra fűzött irodák ablakait az utcai homlokzatokon függőleges téglaszegély fogja össze, míg a mádodik emeletet betöltő múzeumi térre a hatalmas, hármas osztású ablakok vállpárkánnyal is egybefűzött sora utal.

Mindehhez a választott szerkezet: a főhomlokzati középrizalit előreugró tömbjén harántfalas, az előcsarnokban 8 métert áthidaló, konzolosan alátámasztott szegecselt tartókkal. E tartók az előcsarnok terét három boltszakaszra osztják. Felépítésüknek a hagyományos, falazott kiviteltől eltérő módjára Lechner a hozzájuk rendelt ornamentika eszközeivel utalt. Ezért a stukkóborítást hullámosra formálta, a bélletben szegecsekre emlékeztető tagolással. A hevedereket tartó oszlopok törzsén a kannelúrák díszítése szintén szegecseket jelez. Az oszlopok „cseppköves" fejezetei az épület rendeltetésére utalnak. A mennyezetről, a boltszakaszok stukkórozettáinak közepéről sztalaktitszerű képződményen függ a csillár. A 8 méteres fesztávhoz tehát ugyanolyan könnyedséggel tudta a mester illeszteni a szélfogó háromosztatú hullámzó íveit, mint a főlépcsőház szemközt feltáruló két karját. A belső festés igazodik a belső tér tagolásának elemeihez (hevederek, ívek, oszlopok), hurkos-farkasfogas szegélyének formája összecseng a külső tömegtagolás (gúlatetők) gerincéleinek Zsolnay kerámiából készült eldolgozásával.

A térsor dinamikája a főlépcsőház felé sodor. Az első emeleti előcsarnokból a könyvtárnak egykor a főhomlokzati középrizalit bástyák közötti négy ablakát magába foglaló tere nyílt. Nemcsak a földszinti előcsarnok szélességében tehát, hanem kétoldalt mellékhajóként hozzácsatolt térbővületekkel, amelyeket csupán egy-egy oszloppár választ el a főhajótól. E fölött a második emeleten a teljes középrizalitot kitöltő tanácsterem tárul fel úgy, hogy a „bástyák" tere hatalmas, hármas ívezettel kapcsolódik a központi térhez.

Az egymás feletti terek hasonló felépítésével már az Iparművészeti Múzeum középrizalitján is találkozhattunk. Ott az acélszerkezet alkalmazása tette lehetővé azt, hogy egymás fölé egyre nagyobb belső terek épüljenek. A lábakon álló földszinti nyitott előcsarnokra az első emeleti díszterem kétoldalt kibővített, rózsaablakkal megvilágított enteriőrje, majd efölé a második emeleti kupolaterem két szintet betöltő, óriási hármas ablakkal kiemelt, teljesen légiessé formált tere került. Ehhez képest az udvari és oldalszárnyak folyosóra fűzött helyiségei alárendeltebb szerepet tükröznek.

A Posta-takarékpénztár egyetlen kimondottan közösségi helyisége a pénztárcsarnok, az udvar beépítésével jött létre, így az utcai homlokzatokon csak a folyosóról nyíló irodák sora jelenik meg. Erre és a födémszerkezet által lehetővé tett viszonylagos flexibilitásra utal a Posta-takarékpénztár homlokzatának függönyfalszerű, síkban tartott kezelése, amely valószínűleg elsősorban ezért és nem csupán a szűk utca miatt készült ilyenre. A fejlődés irányának zseniális megérzése ez, csakúgy, mint a „madaraknak tervezett" mesebeli tetők.

Mintha csak előre látta volna Lechner, hogy díszes tetőidomaira pár emberöltő múlva már az emberek fognak rálátni. Ezért volt érdemes annyi energiát fordítani a legkisebb részlet megoldására is, melyből a kortársak többsége csak a késlekedő tervezést vette észre.

Az Iparművészeti Múzeum, a Földtani Intézet és a Posta-takarékpénztár épülete rendkívüli fontosságú Lechner művészetének megértésében. A bennük testet öltött szellemi érték a magyar építészet színvonalát jelzi a századfordulón, amelyet az egyetemes európai kultúra méltatói is büszkén éreznek és vallanak a saját Európájukhoz tartozónak.

Nemes Márta

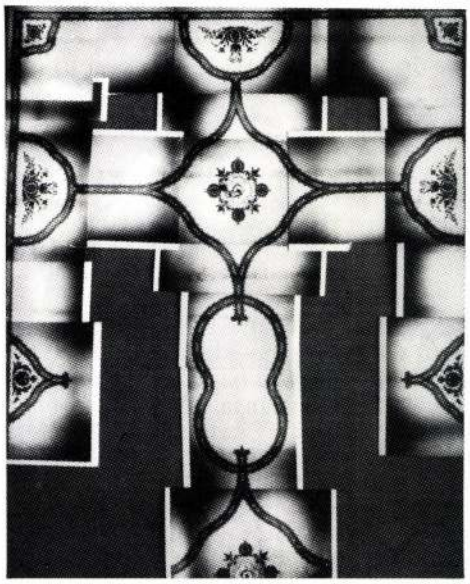

10. A tanácsterem elpusztult mennyezeti festése

A szerző felvételei 1984-ből

JEGYZETEK

1. *Dr. Kismarty–Lechner Jenő: Budapest építőművészeti topográfiája, Bp. 1917 (kézirat)*
2. *Budapest Főváros Levéltára (a továbbiakban BFL) XV. 225/13*=pt 85. E térképre utólag vezették rá az egyesítés utáni rendezés egységesen kialakított telekszámait. Ezen az új lóversenytér, Aréna út, Csömöri út, Verseny és Cserei utca közötti, a Földtani Intézet későbbi telkét is magába foglaló része, a 2806. számot viseli. Ld. még Budapest főváros Duna-balparti (volt pesti) részén megállapított új és régi helyrajzi és házszámok mutatókönyve, Bp. 1879. p. 165.
3. 1895-ben a Földtani Intézet leendő telke 2806/19 helyrajzi számon azonosítható.
4. Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsága 1896. évi közgyűlési jegyzőkönyve, p. 92.
5. Fővárosi Közlöny 1896. április 10. p. 4.
6. BFL, Térképtár: Bp. átt. 16. 157 szelvény
7. Tervbírálati jegyzőkönyv a Földtani Intézet Stefánia úton építendő székházának pályázatáról, Építő Ipar 1897. p. 21–23, 27–29, 35–36. Itt közöljük azokat a jeligéket, amelyek hozzásegíthetnek az azonosításukhoz, amennyiben valamely gyűjteményben lappangnának:
   I. A Tudománynak jelige (9 rajz + műleírás); II. 3000 jelige (6 rajz, műleírással, költségvetéssel);– III. számú pályamű és jelige a jegyzőkönyvből ismeretlen okok miatt hiányzik; – IV. Epour simuove jelige (8 rajz műleírással, költségvetéssel.); V. Igazság jelige (8 rajz jelmagyarázattal, költségvetéssel); VI. Lapidáris jelige (3 rajz, műleírás, költségvetés); VII. Két vörös kör jelige (9 rajz műleírással, költségvetéssel); VIII. Gaea Mater jelige (8 rajz műleírással, költségvetéssel); IX. Geológia jelige (9 rajz, műleírás, költségvetés); X. Természet jelige (9 rajz + műleírás és költségvetés); XI. Ember tervez jelige (7 rajz műleírással, költségvetéssel); XII. Petrus jelige (11 rajz + műleírás és költségvetés); XIII. Glóbus jelige (8 rajz + egy távlati kép üvegezett keretben, műleírás, költségvetés);
8. Nemes Márta: A kőbányai templom története, Ars Hungarica 1980/1. p. 135–147 és uő: Lechner Ödön Iparművészeti Múzeuma, Tanulmányok Budapest múltjából XXIV. Bp. 1991. p. 65–114.
9. A Fővárosi Közmunkák Tanácsának hivatalos jelentése az 1897. évi működéséről, Bp. 1898. p. 67.
10. Fővárosi Önkormányzat, Ingatlanrendezési Iroda tervtára: 32 827 helyrajzi szám szerinti tervcsomó

HOL REJTŐZIK KAPOSVÁR VÁRA?

Régóta foglalkoztat a mindmáig feltáratlanul pusztuló kaposvári vár rejtélye. Magyar Kálmán régész barátom közelmúltban megjelent tanulmánya (1) a várról fellelhető információk szintézisét teremtette meg, és hipotézist állított fel a vár elhelyezkedését, kiterjedését illetően.

Az alábbiakban megkísérlem a várkérdés néhány, eddig nem vagy nem eléggé körüljárt részletének tisztázását. Írásomat vitaanyagnak tekintem, melyet további kutatások vagy igazolnak és pontosítanak, vagy megdöntenek.

1. *A középkori Kaposvár történeti áttekintése*

Kaposvár jóval fiatalabb a hasonló jelentőségű városok többségénél. Jó néhány városunk római alapítású (Óbuda, Pécs, Győr, Sopron, Szombathely, Szekszárd, Esztergom, Dunaújváros), többen a honfoglalás-államalapítás korából származnak (Veszprém, Székesfehérvár, Eger, Szolnok, Szeged, Mosonmagyaróvár stb.) és mai településeink többsége legalább faluként az Árpád-kor végére kialakult. Ezzel szemben a Kaposvár települési csíráját jelentő nemesi birtokközpont a kutatások mai állása szerint csak a XIV. század közepe táján keletkezett. (2) A középkori Kaposvár történetét Györffy György, Komjáthy Miklós és Szakály Ferenc dolgozták fel. (3) A Balaton és Dráva közti vidék honfoglalás kori megszállói a Bulcsú–Lél köréhez tartozó Bogát vezér népei voltak. A kalandozások kudarcát követően a terület az Árpádokkal rokon Tarhos–Tormás ág birtokába került, őket képviseli a Somogyváron berendezkedő Koppány vezér. A lázadó Koppány leverésével Szent István király a somogyi birtokok közül a mai

1. A vár felmérése 1930-ból (Zádor: Kaposvár)

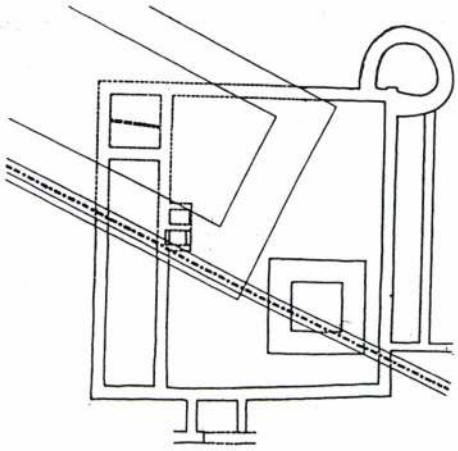

2. A vár maradványai ma

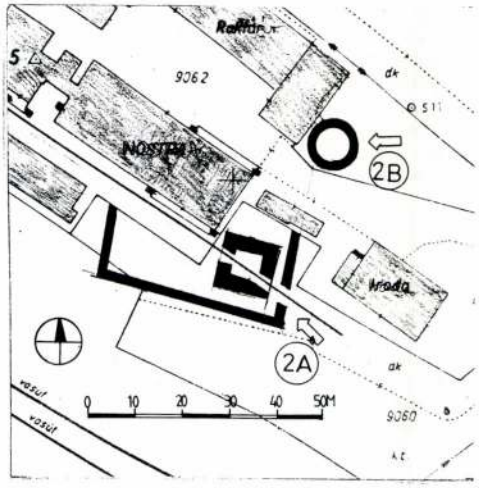

6. SZÁM. 1898. BUDAPEST, FEBRUÁR 6. 45. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt { egész évre **12** frt, félévre — **6** « | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **8** frt, félévre — **4** « | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK { egész évre **5**.—, félévre — **2.50** | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

A MAGYAR KIRÁLYI FÖLDTANI INTÉZET.

Az újabb magyar alkotmányos élet kezdetén, 1868. év július havában, *Gorove* István földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter földtani osztályt is szervezett miniszteriumában, hogy továbbra ne szorúljunk az osztrák cs. kir. földtani intézet szolgálataira. A következő 1869. év június 18-án a király jóváhagyta a magyar földtani intézet szervezését és ezzel egy új magyar tudományos intézetünk keletkezett s kezdte meg rendszeres működését.

Azóta 29 év folyt el, mely idő alatt az intézet munkakörével és gyüjteményeivel annyira nőtt és terjeszkedett, hogy ma már csak külön, saját czéljaira való épületben férhet el és működhetik kellőleg.

Az intézet többszöri vándorlás után legutóbb a földmivelésügyi miniszterium nádor-utczai épületében talált szük és czélszerűtlen szállást. Végre a kormány elhatározta, hogy az intézet számára külön épületet emel. Siettette ez elhatározás megvalósitását, hogy a földtani intézet régi bőkezű pártfogója, dr. *Semsey* Andor, 1895 május hó 1-én *50,000 forintot* ajánlott föl, Budapest székes főváros pedig a városligeti Stefánia-úton 2000 négyszögméter területet ajándékozott e czélra.

Darányi Ignácz földmivelésügyi miniszter, a vezetése alatt álló tudományos intézetek czélszerű fejlesztését előmozditani óhajtván, az épités ügyét nagy buzgósággal vette kezébe. Az ő javaslatára a törvényhozás 400,000 forintot szavazott meg az épitkezésre. Ekkor pályázatot hirdetett, a melyen *Lechner* Ödön budapesti műépitész terve lett a nyertes, minek folytán őt bizta meg Darányi miniszter a végleges tervek kidolgozásával, úgyszintén az épités munkála-

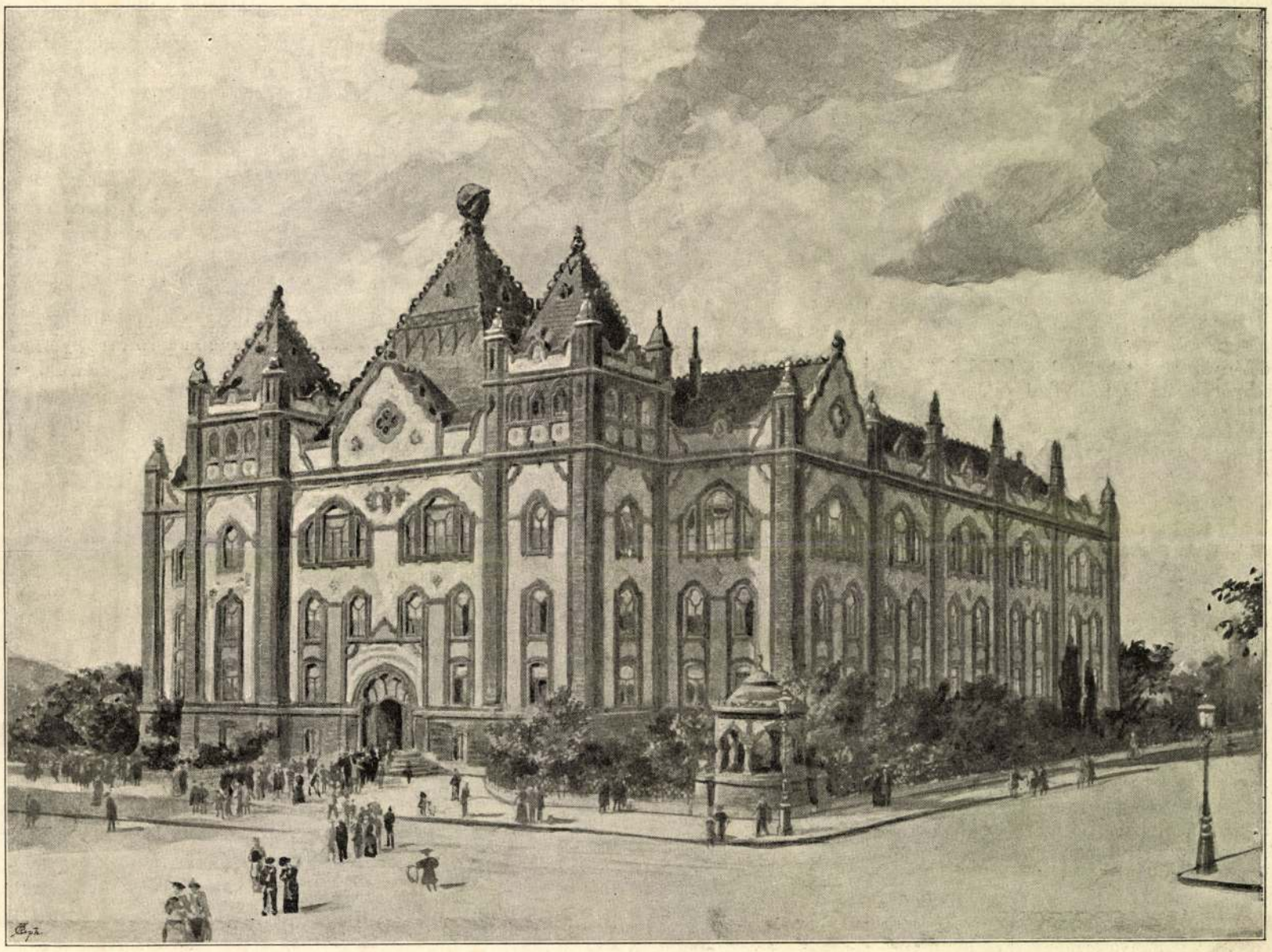

A MAGYAR KIRÁLYI FÖLDTANI INTÉZET PALOTÁJA.

tainak vezetésével is. Most, mikor a tervezett palota építése maholnap megkezdődik, bemutatjuk az ép oly diszesnek, mint czélszerűnek igérkező épület képét és ezzel kapcsolatban a magyar kir. földtani intézetről is elmondunk egyet-mást.

A magyar kir. földtani intézet czélja és feladata a magyar korona országainak részletes földtani fölvétele és a fölvételi eredményeknek a tudomány, a földmivelés és az ipar szükségeinek megfelelő módon való ismertetése; általános és részletes földtani térképek készítése és kiadása; az állam területének földtani alkatában előforduló ásványok, kőzetek, kövületek összegyűjtése és múzeumi fölállítása; a talajok, ásványok és kőzetek vegyi elemzése, és végül a földtani ismereteknek előadással való terjesztése.

Az intézetnek eleintén mindössze hat tagból álló szakszemélyzete jóformán csak részletes geologiai fölvételekkel és azok irodalmi ismertetésével foglalkozott. A gyüjtemények ekkor még csak a fölvételi anyag összeállítására szorítkoztak s a szűk helyiségek miatt múzeumi jelleggel nem birtak. Az intézeti szakkönyvtár csupán nehány kis szekrényt töltött meg és a személyzet gyakorlati irányban alig fejthetett ki nagyobb tevékenységet. Szóval az első 14 év, a kezdet nehézségeivel küzdve, a lassú fejlődés, de azért a csendes tudományos munkálkodás korszaka volt.

Az 1882-ik évtől kezdve azonban, mikor a mostani igazgató vette át a vezetést, az intézet munkaköre tetemesen megváltozott és igen sok oldalúvá lett.

Ma az intézet már 14 rendes szakmunkással s 2 belső munkatárssal dolgozik. Szakszemélyzete mostan főként három irányban munkálkodik, t. i. a hegyi vagy az általános alapfölvételeknél, a bányász-geologiai fölvételeknél és a talajfölvételeknél; de ezek mellett a hydrologiai ügyek elintézése szintén egyik lényeges föladata az intézetnek.

Magyarország haladása és fejlődő ipara következtében a sokféle gyakorlati kérdések megoldásánál a szakértőnek mostan már fontos szerepe van. Az országban a geologia körébe tartozó teendők majd mind az intézet szakmunkásaira háromlanak. Hydro-geologiai, bányász-geologiai, kőfejtési, márga-, mészkő-, homok-felhasználási, többféle talajjavítási, vasútépítési kérdésekben évről-évre igen számos esetben fordúlnak véleményért az intézethez. Az intézet évi költségvetése az 1868-ik évtől 1870-ig 24,000 forint volt, az 1896-ik évben pedig már 56,960 forint.

Az ország területének részletes geologiai fölvétele az 1:25,000 mértékű katonai térképlapra történik és pedig akként, hogy a geologus a neki kijelölt vidék minden talpalattnyi területét a helyszinén megvizsgálja, a kőzeteket s azok előfordulásának határait a térképre pontosan berajzolja és különböző színnel kifesti. Az előfordulási, települési körülményeket, a talált őslénytani leleteket, a kőzetek minőségét és más hydrologiai és technikai értékű tapasztalatait jegyzőkönyvébe iktatja. A hegységeken és völgyeken át geologiai szelvényeket szerkeszt. Az előforduló kőzetekből, ásványokból és kövületekből a szükséges vizsgálatokra és az intézeti múzeum részére példányokat gyűjt; az összegyűjtött anyagot megvizsgálja és pontosan meghatározza. Az eredményekről megirja hivatalos jelentését, a gyűjteséket az intézeti muzeumnak beszolgáltatja.

A részletesebb tanúlmányok, a melyek nincsenek időhöz kötve, az «Évkönyv»-ben, más vegyes tanúlmányok, értekezések a «Kiadványok»-ban jelennek meg. Az összes intézeti kiadványok nemcsak magyar, hanem német nyelven is megjelennek, hogy azokról a külföld is tudomást nyerhessen.

A szakszemélyzet a fölvételi és irodalmi munkálkodás mellett különös gondot fordit az intézet múzeumára, a mely sok ezer darabot tartalmaz és a mely nyilvános jellegű. E múzeum főosztályai a következők.

1. Országos fölvételekhez tartozó állat- és őslénytani, valamint kőzettani gyüjtemények; 2. Magyarország bányaterményeinek gyüjteménye; 3. Magyarország talajainak gyüjteménye; 4. Iparilag értékesíthető magyarországi ásványok és kőzetek gyüjteménye; 5. A közoktatás czéljaira való magyarországi gyüjtemények; 6. Fúrási próbák gyüjteménye; 7. Külföldi összehasonlításra szolgáló állat- és őslénytani, valamint kőzettani gyüjtemények; 8. Iparilag értékesíthető ásványok és kőzetek; 9. Összehasonlító állattani gyüjtemény.

Az intézeti munkálkodás másik nevezetes és lényeges segédeszköze a *szakkönyvtár és térképtár*, mely 13,665 darab könyvet és 3216 darab térképet tartalmaz, melyek értéke összesen 92 ezer frtra megy. A könyvek és térképek tekintélyes részét az intézet saját kiadványaiért kapta cserébe.

Különös megemlítést érdemel még a jól felszerelt *chemiai laboratorium*, a mely az 1884-ik évben rendeztetett be.

Az intézet szakszemélyzete az 1896-ik évig részletesen fölvett és térképezett 88,775 négyszögkilométernyi területet; ehhez járul még az 1883-ik évben megkezdett *bányászati földtani fölvétel* 518 négyszögkilométerrel, valamint a Székelyföldön végzett *átnézetes fölvétel* 12,372 négyszögkilométerrel.

A földmivelésre vonatkozó földtani fölvételek az 1892—1895 években részletesen 190,534 négyszögkilométert, átnézetesen pedig 2826 négyszögkilométert tettek.

Az intézet tudományos és közgazdasági működését eleitől kezdve hatalmasan támogatta annak tiszteleti igazgatója, dr. *Semsey* Andor, a ki ez ideig mintegy 80,000 forinttal járult az intézet fejlesztéséhez és emeléséhez. A külföldi összehasonlító gyüjteményt jóformán egészen ő maga szerezte meg; a könyvtárat s a chemiai laboratoriumot szintén számos nagy becsű adományával gyarapította.

Az intézet számára emelendő új épület összesen 6205.36 négyszögméternyi terűletet foglal el, de a tervezés akként készült, hogy időről-időre a folytatólagos kiépítés és fejlesztés minden akadály nélkül lehetséges legyen.

*

Lechner Ödön, a földtani intézet tervező építésze, ez új alkotásánál is alkalmazni kivánja a magyar diszítményeket.

Az iparművészeti palota után, mely a külföld részéről is elismerésben részesült, most a magyar kir. földtani intézet épületét fogja megépíteni hasonló szellemben. E már munkába vett palotán a szép körvonalakkal, az épület komoly jellegének megfelelő monumentális felfogás párosúl. Egész külseje hiven megfelel belső rendeltetésének. A második emelet tágas ablaknyilásai elárulják, hogy ott fönn pompásan világított és a többi teremnél magasabb múzeumi helyiségek vannak.

A Stefánia-út felé néz az épület főhomlokzata, a melyet két hatalmas, négyszögletes torony ékesít. A két torony között szabad lépcsőzet vezet a magas földszinten elhelyezett, tágas főkapuhoz; innen pedig a széles folyosók és az épület tengelyében elhelyezett díszes lépcsők nyitnak rendkivül könnyű és áttekinthető útat az összes helyiségekbe.

A két torony sisakjának mintegy óriásilag nagyobbított mását láthatjuk a fő homlokzat közepén emelkedő hatalmas tetőben, a melynek magyaros gerinczcserepei fölött a csúcson jelképül egy földgömb lesz elhelyezve.

Az épület tetőéle csipkézethez hasonló; a téglákból rakandó csipkék pompás körvonalakat igérnek. A magyaros jelleg az épület egész külsején, annak felső végződéseiben, ablakformáiban, különösen pedig ékítményes díszében nyilvánul. Ez ékítmények a székely házak festései, a szűrök, subák s egyéb köntösök hímzett diszítményeinek szellemében vannak tervezve.

A cserép-éleken a magyar házi eszközök, az állatvilág, kulacs, pávatoll, kakastaréj, galamb elmaradhatatlanok. A felfogás finomságának megfelelőleg a tagozások igen csekély kiugrásúak, s inkább az általuk közre zárt idom rajzával hatnak, semmint árnyékhatással. Az összes tagozásokat téglákból rakják, mig a sík falak vagy simán vakoltan, vagy pedig fehér mázos téglákkal lesznek burkolva közben-közben elszórt magyar szellemű motivumokkal.

DIOGENES.

Diogenes bölcs bolond volt,
Egész világ tudja, mondja;
S bölcsnek nem sok az igénye,
Bolondnak meg semmi gondja.
Nem volt földje, nem volt kincse,
Nem volt háza, —
Fumigálta a világot
Hordajába'.

Egyszer, téli szélviharban,
Fázva guggolt zord tanyáján,
Oldalt állt a házi Isten,
Egy otromba nagy fabálvány.
«Jó volna, ha tüzet adnál,
En istenkém,
Szólott a bölcs, — valamicskét
Melegedném!»

Az a buta faragott fa
Csak nézte a fázó bölcset,
Gondolkozó pofát vágott,
Egy kukkal se mondott többet.
S Diogenes örvendezve
Felkiáltott:
«Ugy teszek, mint parancsolja
Némaságod!»

S szedte, vette, fogta, kapta,
Felvagdalta apró fának,
Aztán szépen tüzet rakott
Küszöbén a bús portának,
S nyugodtan szólt, mig a lángok
Fellobogtak:
«Úgy-e, kedves jó istenkém,
Igy gondoltad? . .»

Endrődi Sándor.

FÖLJEGYZÉSEK A MAGYAR SZABADSÁGHARCZBÓL.

Egy táborkari honvédtiszttől.

XVI.

Gyermek honvédek. (Vége.)

A nemzeti hadseregben, különösen a tüzércsapatoknál igen sok kiskorú ifjú szolgált, kiket a közlelkesedés ragadott magával és vitt a honvédelem szolgálatába. Egy ilyen ifjú katonai pályáját és emlékeit mutatom itt be.

Az alvidéki szerb mozgalmak idején a fiú Becskereken tanúlta a 4-ik gimnáziális osztályt, honnan atyja a beállott zűrzavarban hazavitte Ó-Becsére. Itt mindig a honvédtábort látogatta, pajtásaival katonásdit játszott s végtére is Böhm nevű tüzérszázadost addig kérte, vigye magával, hogy Böhm a 13 éves gyermeket csakugyan katonaköpenybe bujtatta, s 1848 őszén, a szülők beleegyezésével, magával vitte Bem tábornok hadseregéhez. Egy kis faládában, a milyenben akkor az öntött faggyúgyertyákat tartogatták, pár fehérneműt és kevés élelmet adott neki édes anyja a hosszú, zordon útra.

A szabadságharcz végeig nem hallott a fiúról senki semmit. 1849 szeptember közepén érkezett rongyosan, tarisznyával a hátán egy Körös-Ladányban lakó nagynénjéhez, s ott mesélte el a vele történt eseményeket.

Bem tábornok seregében főtüzér és két lovaságyú parancsnoka lett belőle. Részt vett a bukovinai hadjáratban; a vizaknai csatában ágyúlövéstől lábikráján megsebesült, Szászvároson a Gyula-Fehérvárból kitört ellenség a társzekereken elhelyezett többi sebesülttel együtt elfogta, Bem azonban ismét mindnyájukat kiszabadította. Később Nagy-Szebenben, mikor az ellenség az országból már ki volt verve, a puskapor-malomban működött. Pártfogója, Böhm tüzérőrnagy, itt házasodott meg, és a fiú ez időben tánczestélyeken is, különösen mint zongorázó részt vett. Augusztusban azután Zsibón

alapján készült hatalmas irodaházak, középületek szövevénye szigetszerű maradványokat hagyott csak meg a régi miliőből. Erre a sajátos, egyre inkább elveszni látszó világra hívja fel a figyelmet a kuratórium, egyben tiltakozását is kifejezi, miszerint a Kings Road környéke már szinte teljesen – és szó szerint – sutba vágva építészeti örökségét és kultúráját, csak a „profitérdekelt" beruházásoknak engedelmeskedik. Ilyen értelemben az „építészeti ellenállás" szlogen nyilvánvaló helyi politikai felhangokat is nyer. Az utóbbi évtizedekben a Schindler-ház eredeti kontextusa – a szervezők által Schindler paradicsomaként aposztrofált építészeti-természeti közeg – is erősen csorbult; a ház valaha a maga teljességében tárult fel az utcák felé, de ma már többé-kevésbé érdektelen házak takarják el. A pályázatoktól azt várták, hogy reflektáljanak erre a szituációra: a még fennálló régi környezet megőrzése és a villa formavilágára, az általa hordozott történeti tartalomra való kortárs válasz, valamint a városnegyed természetes változásainak, a benne kibontakozó folyamatok struktúrájának megfelelő fejlesztési koncepció kidolgozása volt a cél.

A MAK Center gyűjtési koncepciójával összhangban a kiírók lehetőséget adtak a feladat egészen szabad értelmezésére, megközelítésére is. Több, a virtuális tér gondolatán alapuló, számítógépes kísérleti mű is érkezett, melyek közül azonban mindegyiknek elkészült gyakorlati, kivitelezhető verzió-

A SCHINDLER-HÁZ A TERJESZKEDÉS ELŐTT

ja is. Ilyen például kettő a három nyertes műből: a párizsi építészpáros, Odile Decq és Benoît Cornette, illetve Zaha Hadid alkotása. Peter Eisenman nyertes terve a részben földalatti, részben felszín fölé emelkedő terek sajátos átmenetiségével foglalkozik. A pályázók között mások mellett ott találjuk a Coop Himmelb(l)aut, Günther Domeniget, Georg Driendlt, Dominique Ferrault-ot, Eric Owen Mosst is. Ez utóbbi építész víziószerű tervén a mélységből kiemelkedő csápok kiemelik eredeti helyéről a területet és vándorútra viszik a Kings Road különböző részeire: a furcsa élőlény által a park szeparálódik, ugyanakkor a környék elveszett miliőjét mindenhova „belopja". Dominique Perrault virtuális szerkezetekkel, fénnyel írt, vetített pillérekkel, vibráló tetőkkel, padlókkal képzeli el a táj és az épület eggyéolvadását. Georg Driendl meghajló fémháló által burkolt kapszularendszerben gondolkodik, Bernard Sommer különös zoomorf formájú csarnokot tervezett.

H.P.

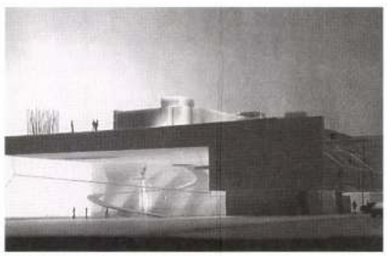

COOP HIMMELB(L)AU TERVE

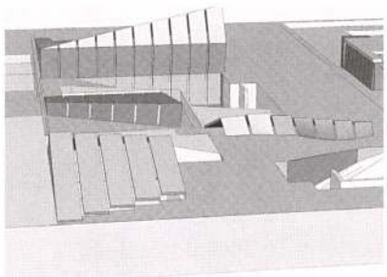

PETER EISENMAN TERVE

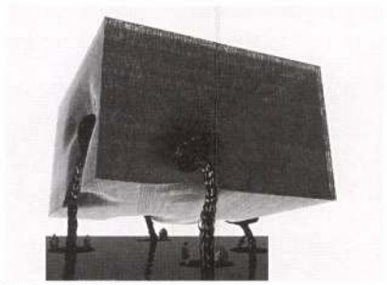

ERIC OWEN MOSS TERVE

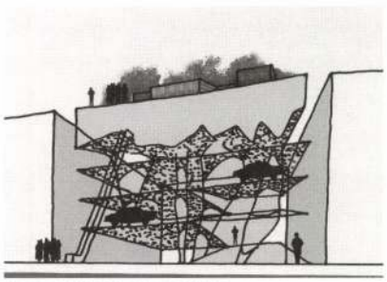

A THE NEXT ENTERPRISE TERVE

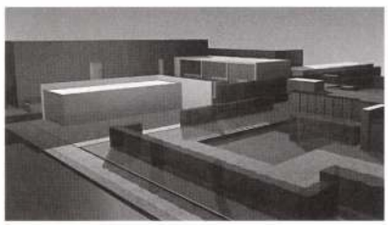

A MARK MACK ARCHITECTS TERVE

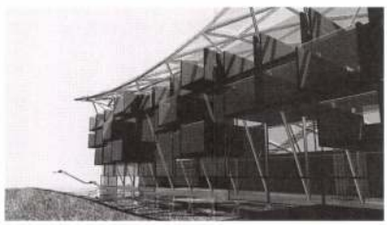

GEORG DRIENDL TERVE

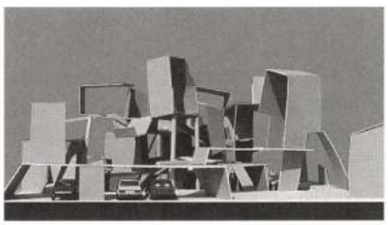

KLAUS STATTMANN TERVE

Lechner Ödön

Lechner Ödön

Válogatta és szerkesztette: Gerle János

A HOLNAP KIADÓ Az építészet mesterei sorozatának Ybl, Hauszmann és Vágó-köteteit Lechner Ödöné követte. A sorozat adta terjedelmi keretek szabták meg a tartalmat: a Lechner-művek jegyzékét, az életműhöz mellékelt egykorú és frissebb méltatásokat, illetve Lechner egész munkásságát értékelő textusokat az építész időrendbe szerkesztett saját szövegei tagolják. A főművek tervrajzai és archív fotói, valamint válogatott publikációs lista teljesítik ki azt a reprezentatív oeuvre-t, amelynek láttatását – a sorozat többi kötetéhez hasonlóan – e mű is célul tűzte ki. Egy-egy eddig publikálatlan dokumentum természetesen előnyt évezett. A konkrét téma feldolgozásán túl, a sorozat segíti az eddig a kultúrán belül mellőzött építészeti életművek és csúcsteljesítmények méltó helyre illesztését a magyar kultúra és művészet horizontján. De a kötetet szerkesztő Gerle János helytálló (és szándékoltan provokatív) megjegyzése szerint ez a Holnap-könyv sem pótolja a magyar művészettörténet mulasztását: egy Lechner-nagymonográfia elkészítése változatlanul halaszthatatlan kötelezettség maradt. (A recenzor ugyancsak provokatív adaléka ehhez: sem a magyar tudomány, sem az építőművészet ma nem rendelkezik olyan független kutatóbázissal – benne, státuszokkal és apparátussal –, ahol e munka elvégezhető lenne.)

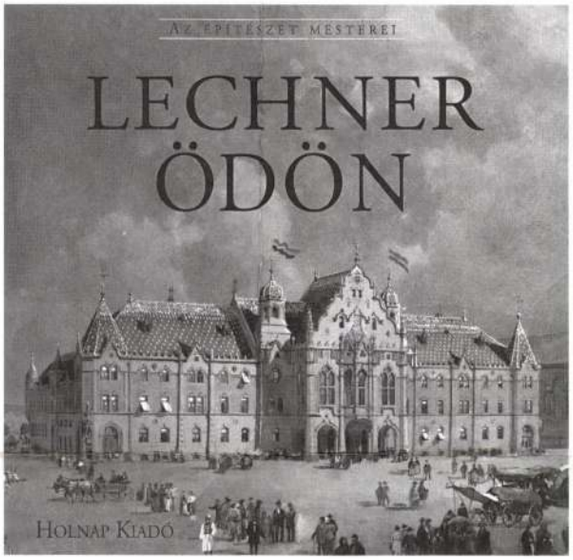

Bevezetőjében Gerle János új szempontokkal is szolgál a Lechner-értelmezéshez: „A lechneri építészet legjelentősebb és legmaradandóbb gondolata a környezetalakítás formanyelvi megközelítése. Ilyen oldalról is megfogalmazható az a különbség, amely Lechnert elválasztja legjelesebb kortársaitól. A technika és technológia új lehetőségei az ő számára nem a történeti formáktól való megszabadulást, hanem egy új építészeti nyelv kialakításának esélyét kínálták. Lechner, mint az új korszellem képviselői, a logikus, tiszta, őszinte építészet követelőjeként lépett fel, valójában az individuális alkotásnak helyet teremtve. De amíg a historizmus tagadása Európa fejlett nemzetállamaiban a minden hagyományosan értelmezhető jelentéshordozó elemtől, »dísztől« való megszabadulást jelentette, addig Lechner a soha nem volt nemzeti stílus eszméjét helyezte a keletkezet vákuumba; a modern építés új anyagai, új statikai vívmányai által követelt új formák az ő ceruzája nyomán egy hagyományos kultúra nyelvén szólaltak meg. Ez a folyamat Lechner individuális stílusától függetlenül ismételhető és időszerű. A formanyelv nem a népi építészet sajátos, már megváltoztathatatlan jelentéssel bíró mondatokká formált szerkezeteiből, tömegjátékából, térrendszereiből építkezik, hanem a különféle népművészeti ágak mindegyikében megtalálható elemi alapformák, ritmusok, kapcsolódások természetéből." Fontosnak tartom ideidézni Gerle indító szövegéből az alábbi alapvetést is: „Vámos Ferenc... nagylélegzetű tanulmánya *(Hagyományok a máglyán,* 1940) mondja ki először: Lechner igazi nagysága abban rejlik, hogy először fogalmazta és a gyakorlatban először valósította meg »a modern magyar művészet célját: a magyar paraszti művészet és Európa keresztezését«. Ez a huszadik századi magyar művészet és szellemtörténet középpontjában álló, küldetésszerű feladat Lechner törekvésével kezd formát ölteni, és anélkül, hogy közvetlen kapcsolatot kellene keresni közöttük (bár lehet), Bartók és Kodály, Csontváry, Fülep Lajos, Kerényi Károly, Várkonyi Nándor, Hamvas Béla, Weöres Sándor munkásságában is alapvető jelentőségű: a magyarságban rejlő keleti és nyugati impulzus összekapcsolása, a keleti és nyugati kultúrkör közötti híd megteremtése érdekében."

Ugyanakkor Gerle rámutat, mindezzel ellentétben áll – a japánokat kivéve – Lechner nemzetközi recepciója, és a honi épületek – a kőbányai Szent László-templom kivételével – valóságos műszaki állapota, „nemcsak hogy a kulturális turizmus kívánatos céljainak, hanem hogy a mindennapi élet minimális tételeinek megfeleljen." És a szerkesztő felsorol néhány intézményt is, melyektől, már ránézésre is, igencsak elvárható volna, hogy ne csak tulajdonosa, gazdája is legyen. Magamban e két, a szerkesztő által lelkiismereti okokból el nem hallgathatónak ítélt, a méltatlan utókort kérdőre vonó területet – keserű szájízzel – sorrendbe tettem. A külföld elismerését – a hazai prófétaságról szóló mondásra gondolva – előre soroltam, amikor az építészet országkép szerepét, az épített örökség védelmét felismerni remélem a világ elismerése nyomán. Ezért a megjelent kötetek nyomán felmérve a Holnap Kiadó Építészet mesterei könyveinek kvalitását, a könyvkiadás támogatóit a világnyelvekre lefordított mutációk halaszthatatlan kiadatására biztatom.

Holnap Kiadó, Az építészet mesterei sorozat, 2003, 274 oldal

Sz. Gy.

LECHNER ÖDÖN

Ars Hungarica 1980/1

Kathy Imre

A KORSZERŰ NEMZETI ÉPÍTÉSZET ÚTJÁN
(A magyar szecessziós építészet népi-nemzeti iránya)

A magyar századforduló építészetének kétséget kizáróan legjelentősebb irányzata az, amelyiknek a célkitűzése, hogy a megszületendő új építészet a kor színvonalán álló korszerű és egyben nemzeti jellegű legyen. A magyar századforduló – Európaszerte uralkodó – eszmeáramlatának a szecessziónak, ezen belül is különösen a magyar szecesszió építészetének alapvető jellegzetessége és megkülönböztető jegye, hogy már az induláskor is kifejezetten ezen az elvi alapon állt.[1] A későbbiekben pedig a korszak minden jelentős építésze vagy építészcsoportja – különböző alapállásból, vagy különböző mélységből kiindulva ugyan – a nemzeti építészet kimüvelésének talaján állt, és eredményeit kifejezetten ennek útján érte el. A korszak legjobb építészei és legjobb épületei a nemzeti építészet művelésének útján termelődtek.[2]

Az Iparművészeti Múzeum tervpályázatát 1890-ben írták ki, abban az évben, amelyet éppen korszakhatárnak tekintünk az eklektika és a szecesszió között. Ebben az évben született tehát az a terv – Lechner Ödön és Pártos Gyula keze nyomán – amelyet a szecesszió, s egyben a nemzeti építészeti törekvések elindítójának tekinthetünk Magyarországon. Ha ennek az indulásnak az előzményeit kutatnánk, az építészet területén kevesebb, de más területen annál több olyan kezdeményezéssel találkozhatnánk, amelyek búvópatakokként indulva végül is olyan folyóvá dagadtak, amely immár határozott medret vájt magának, s azt a medret többé már nem lehetett eltorlaszolni és a folyó sodrát is tudomásul kellett venni. Az előzményekből a legközelebbi és legközvetlenebb Huszka József munkássága, aki a magyar ornamentikával, annak eredetével foglalkozó tanulmányait néhány évvel azelőtt jelentette meg.[3] Ez Lechner építészetének kiindulásánál döntő, mondhatni elengedhetetlen indíték, és egyben egész formakincsének forrása. A távolabbi, nem közvetlen, de átfogóbb nagyobb távlatot nyitó előzményt, a magyar élet egészét, múltját, jelenét, jövőjét magában hordó látnok, Széchenyi István „Pesti por és sár" című írásában találjuk: „. . . Magyarország építményeire kizárólag sem északi, sem déli minta nem tökéletes, s eképp, valamint a magyar nemzetnek eredeti képe, s éghajlatának, ha nem is szembeszökő, de mégis különös sajátsága van, úgy architektúrájának is önállásúnak szükséges lenni, s ennélfogva építményeinek is okvetlen különös ábrázattal kell bírniok, s ez sem olasz, sem germán nem lehet (. . .) Mert vajjon mi a jó, mi a szép emberi készítményben? – Semmi egyéb, mint célirányosság, s így azon idomok s formák, amelyek ehhez legközelebb visznek. Miből az következik, hogy valamint minden nemzetnek, mely

még kozmopolita zagyvalékra nem olvadt egybe, sajátságainak megfelelő öltözete van, úgy külön-külön országra nézve is külön-külön lakóház, építési ízlés illik inkább, mit megint az éghajlat határoz el." Ezeket a sorokat Széchenyi jóval a szecesszió megindulása előtt írta le, de a benne foglaltak akkor is, ma is érvényesek.[4]

Az előzményeket tekintve azonban ezek csak jellemző részletek, mert a nemzeti célok minden területen való érvényesítésének gondolata, mint a negyvennyolcas szabadságharc indítéka és vezérelve, a szabadságharc leverése utáni osztrák elnyomás alatt is továbbélt, és a kiegyezés után ha korlátozottan is, törvényes keretek között kereste a megvalósulás lehetőségét. Az építészet ezen belül részterület ugyan, de jelentősége annál nagyobb. Nem véletlen, hogy a legnagyobb csatákat ezen a területen kellett megvívni a nemzeti jelleg érvényrejuttatásáért.[5]

Lechner Ödönnek elévülhetetlen érdeme, hogy az új építészeti irányzatnak a szecessziónak már az induláskor olyan irányt szabott, hogy a századfordulón induló új nemzedék tagjai, amennyiben az eklektikával szemben az új építészet útját kívánták járni, a nemzeti építészet kérdését nem kerülhették ki, még akkor sem, ha szemben álltak azzal. Ma már tudjuk, hogy mindazok akik a századelőn jelentőset alkottak, így, vagy úgy, kisebb, vagy nagyobb mértékben követték tanításait, a legjobbak úgy, hogy meghaladták azt. Lechner útja végül is nem vezetett el az igazi értelemben vett nemzeti építészethez, ennek azonban rajta kívülálló okai vannak. A legalapvetőbb ok az, hogy a kornak akkor – nemcsak akkor – téves elképzelései voltak a magyar építészet mibenlétéről, illetve egyáltalán annak létét vonták kétségbe, a népi építészetről pedig úgyszólván nem vettek tudomást.[6] Így gyakorlatilag az új építészeti kiindulás lehetséges alapját eleve figyelmen kívül hagyták. Lechner tehát abból indult ki, hogy a nemzeti építészet megteremtéséhez a magyar nép gazdag díszítőművészetét kell felhasználni, az építészeti formán keresztül lehet és kell tehát az építészet nemzeti jellegét megadni.[7] Ezen túl, Lechner felhasználva a Zsolnay gyár adta lehetőségeket, épületeit a nagyon gazdag hagyományokkal rendelkező népi kerámiák ihlette színes mázas burkolattal látta el.[8] Maga az épülettest Lechnernél általában eklektikus felfogású, és a főformába, különösen az Iparművészeti Múzeumnál, belejátszik a magyarság keleti (indo-iráni) – származására utaló, főleg India meghatározott részein kifejlődött sajátos építészeti formák hatása is. Lechner épületei zseniális alkotások, kitűnő építészeti formáló készségnek bizonyítékai, és annyiban részei is a nemzeti építészetnek, amennyiben annak bizonyítékai, hogy akkor, abban az időben, és mindazok akik hittek benne, ilyennek hitték a sajátos magyar építészetet. Mai szemléletünk szerint annyiban része nemzeti építészetünknek, amennyiben elindítója volt egy olyan nagyarányú kísérletezésnek, amelyben később tisztultabb alapállásból kiindulva – hitünk szerint – valóban születtek is olyan alkotások, amelyek sajátos hazai levegőt árasztanak, nemzeti karakterük van.[9] Lechner építészete ezen túlmenően magyarnak, ha úgy tetszik nemzetinek is minősíthető annyiban is, hogy tévedései is csak itt, ilyen adottságok és lehetőségek között születhettek. Lechner Ödön egyébként elméletileg sokkal tisztábban látta a kérdéseket – különösen jelentős épületei megépülte után – mint az alkotásaiból kitetszik. Egyik 1906-ban megjelent írásában ez olvasható: „Az új szerkezetek lehetősége új formákat fejleszt, így ebben az új evolúcióban idő és alkalom kínálkozik, hogy nemzeti egyéniségünket belevigyük az új formanyelv megalkotásába."

Ebben már nincs szó arról, hogy egy valamilyen módon létrejött épülettestet lássunk el népi díszítőművészetünk motívumkincsével, vagyis felületi jellegzetességekkel. Itt már lényegi kérdést érint, amikor „nemzeti egyéniségünket" az „új evolúcióban", vagyis a kor építészetének új feltételei és lehetőségei között kívánja belevinni az új építészet formanyelvébe.

Amikor azonban ezeket a sorokat írta, már nem vett részt a magyar építészet útjának irányításában, sőt ebben az időben már közvetlen tanítványai is – akik korábban szinte teljesen átvették építő modorát – különböző hatások alatt nagyobbrészt már eltértek korábbi irányvonalától.[10]

Lechner legközvetlenebb tanítványai kezdetben szinte szószerint követték, nem elveit, stílusát. Különösen Lajta Béla néhány korai épülete. Márkus Géza kecskeméti épülete a „Cifraház", Komor és Jakab Városház épülete Marosvásárhelyen, vagy Árkay Babochay villája jellemző ebből a szempontból.[11]

A századfordulón azonban, főleg a gödöllőiek révén ismertté vált az angol preraffaeliták tanítása, de az ennek alapján már kifejlődött „modern" angol építészet is.[12] Az angol építészetről már a kilencvenes években is jelentek meg ismertetések. Lechner abban az időben többször megfordult Angliában, Lajta pedig talán dolgozott Schaw-nál Londonban, így meglepő, hogy ez akkor rájuk nem volt hatással. Toroczkai Wigand Ede mint a gödöllői Művésztelep tagja,[13] a preraffaeliták szellemében már 1902-ben folytatott rendszeres népi építészeti tanulmányokat az ország különböző vidékein, így a Székelyföldön is. Egy családiház tervpályázaton 1903-ban már olyan pályatervet adott be, amelyen a zsűri észrevette a népi gyűjtőutak hatását, de ez bútorterveiben is érzékelhető.[14] Gyűjtőútjainak közzétett anyaga, valamint jellegzetes rajzai majd a fiatalok indulásánál kap jelentős szerepet.[15]

Időközben Medgyaszay István ugyancsak a népi építészet tanulmányozásának útján építi, teljesen sajátos egyéni megközelítéssel, a nemzeti építészet útját.[16] Ő már a század elején abból indult ki, hogy a nemzeti építészetet a népi építészet ismeretében, annak tanulmányozása és a benne rejlő lényegi összefüggések feltárása útján kell kifejleszteni.[17] A magyar építő szellemet kell megtanulni a néptől és azt korszerű igények és szerkezetek révén kell új formákban kifejleszteni. Medgyaszay, aki kitűnő statikus is volt, az új építőanyagoknak, de különösen a vasbetonnak, a mérnöki szerkesztésen túli, az új építészeti formálásban, különösen pedig a nemzeti építészeti jelleg megformálásában való lehetőségeit kutatta, majd sikerrel alkalmazta.[18] A Gödöllőn tervezett és épített (1904–06) két műteremháza funkcionális szerkezeti és formai szempontból is úttörő jelentőségű. További nemzetközi jelentőségű műveiben is a nemzeti jelleg organikusan, ellentmondás nélkül formálódik korszerű vasbeton épületekké.[19]

A század első éveiben tehát már körvonalazódott a nemzeti építészet megközelítésének a lechneritől eltérő mélyebb és igazabb útja, amely a nemzeti építészet kérdését nem kívülről, hanem belülről közelítette meg, nem a formában, hanem a formát is meghatározó tartalomban kereste a kiindulást.[20] Nem abból indult tehát ki, hogy egy feltételezett nemzeti jelleghez kereste a formát, hanem abból, hogy meg kell találni azt a biztos bázist, ahonnan elindulva, fokozatosan el lehet jutni a nemzeti jelleg kibontakoztatásához. Ezt a biztos bázist pedig a népi építészetben találták meg, mint a nép olyan ősi hagyományo-

ni, amelyben a „nemzet önállása" lehetővé válik. Ehhez egyidejűleg a nemzet formálása, építése is szükségeltetett. A népművészetnek a nemzeti művészet rangjára emelése annak alkotóját is szükségszerűen oda emelte. A nemzeti művészet formálása tehát egyben a nemzet formálása is. Ezt jelenti a népművészeten alapuló nemzeti művészet. Így gondolták ezt ebben a korban az építészeken kívül Ady, Bartók és Kodály, Csontváry vagy Móricz Zsigmond is.

JEGYZETEK

[1] A nemzeti építészettel már korábban is foglalkoztak. Schauff János már a XVIII. sz. végén tervezett egy nemzeti oszloprendet. A klasszicizmus idején is felmerült a nemzeti jelleg kérdése (Péchy Mihály) a reformmozgalom, az ennek hatása alatt álló irodalmi népiesség valamint a zene (Mosonyi) hatására. A romantikában elsősorban Feszl Frigyes, de mások is kifejezetten törekedtek a nemzeti jellegű formarend megteremtésére. Azt is tudjuk, hogy a kozmopolitának minősített eklektika mestereit is foglalkoztatta a kérdés. Az eklektika felülmúlhatatlan zseniális mestere Ybl Miklós és kortársai is vitatkoztak róla, bizonyára a hatvanhét körüli új reformszellem hatása alatt. (Ybl építészete ezért vagy nem ezért valóban nemzeti építészet is.) A századfordulón azonban ez a kérdés egészében másképpen jelentkezik, mert mindenirányú korszakváltással egyidejűleg történik, és mert felfedezték a nemzeti jelleg kiművelésének forrását a népművészetet, népi építészetet. A nemzeti jellegű szecesszió elindítója Lechner Ödön és Pártos Gyula Iparművészeti Múzeuma (1893–97)

[2] Lechner Ödön, Lajta Béla, Toroczkai Wigand Ede, Medgyaszay István, Kós Károly, Árkay Aladár és mások.

[3] Huszka József (1854–1934) nem volt építész. Írásaiban a magyar népi díszítő művészet formakincsének eredetét kutatta. Az élő népművészeti formakincs, valamint honfoglaláskori művészetünk formái alapján a magyar díszítő művészet keleti eredetét tárta fel, illetve bizonyította. Huszka hatása a magyar szecesszió építészetében de más téren is felmérhetetlen, hiszen e nélkül az egész fejlődés esetleg más irányt is vehetett volna. Lechner munkásságában meghatározó jelentőségű. A múlt század második felében felfedezett keleti művészetek hatása az egyetemes szecesszió kialakulásánál alapvető szerepet játszott. Huszka felfedezésében a Kelet művészete a magyar művészet ősforrása. A más helyen csak különleges, idegenszerű, (bár vonzó) keleti művészetekhez fordulás a kor felfogása szerint nálunk, művészetünk legősibb alapjaihoz való visszatérés. Ez döntő meghatározó a magyar szecesszió sajátos arculatának kialakulásában.

[4] Széchenyi ezen sorainak közvetlen hatását az építészetben kimutatni nehéz lenne, de bizonyára ott munkált az Ybl nemzedék ilyen irányú érdeklődésében is.

[5] Itt utalhatunk az Iparművészeti Múzeum megépülte után fellángolt éles sajtóvitákra, de az 1930-as években, az 1950-es évek első felében, vagy napjainkban újra és újra jelentkező, gyakran szélsőséges, vitákra.

[6] Huszka művei építészeti vonatkozásban nem adtak, nem adhattak útmutatást, ő elsősorban a magyar díszítőművészet eredetét kutatta, annak felhasználása más kérdés.

[7] Lechner első szecessziós jellegű műveinél kifejezetten formaművész, megelőző eklektikus alkotásai konstruktívabbak.

[8] A Zsolnay kerámia jelentősége messze túlnő a puszta lehetőségen, hiszen Zsolnayék még az épületkerámiák előtt felfedezték és alkalmazták a népművészetet. Ilyenformán ösztönözték az épületkerámiák motívumkincsét is. A Zsolnay gyárban már a nyolvanas évek közepétől külön részleg foglalkozott az épületkerámiával illetve pirogránittal. A korszak jelentős építészei Ybl Miklóstól Lechner Ödönig mind alkalmazták is, de jelentős mennyiségben eljutottak a gyár épületburkoló elemei Ausztriába, Bécsbe is.

[9] Medgyaszay, Kós, Toroczkai Wigand Ede épületei jelentik ennek legjavát, de ezen túl is szép számmal vannak ide sorolható épületek.

[10] A nagyarányú gyűjtések révén ekkorára már tisztábban látták a népművészet mibenlétét és főleg felfedezték a népi építészetet. Ettől kezdve a legjobbaknál a népi-nemzeti építészet már nem a népi díszítőművészet elemeinek alkalmazását jelentette.

[11] Néhány esetben ilyen „Lechner-stílusú" épületnél Lechner közreműködése kimutatható vagy feltételezhető.

[12] Egyrészt folyóiratok és kiállítások, másrészt utazások és személyes kapcsolatok révén is.

[13] Azt, hogy adminisztratív értelemben tagja volt-e a művésztelepnek többen vitatják, de hogy a lényeget illetően szoros szálak fűzték oda nem lehet vitás. Medgyaszay is a Művésztelephez („Társasághoz") tartozónak vallotta magát, az irodalom sehol nem említi.

[14] „Igen eredetien kezeli a magyar motívumokat" (Művészet 1905). „Baillie Scotthoz és a többi vezető építőművészhez hasonlóan ő is értett ahhoz, hogy teljesen nemzeti építészetet teremtsen" (Der Architekt 1911).

[15] A Kós nemzedék stílusirányának alapozásában az eddig ismertnél jelentősebb szerepe van.

[16] Medgyaszay a magyar népművészet keleti kapcsolatait kutatta, a hagyományanyagot ezzel lényegesen kibővítette, színesítette. Építészetének sajátos levegőjét ez is adja.

[17] . . . „törekedjünk arra, hogy az új anyagok szilárdsági viszonyait minél világosabban jellemezzük, műveink a mi népünk formanyelvén beszéljenek és azokban a mi korunk gyermekének lelke, a mi világnézetünk tükröződjék." (M. I.)

[18] A Veszprémi Színháznál (1907–08) mindezek kiteljesedését figyelhetjük meg. Az itt követett elveket elméletileg is megfogalmazta, leírta: „A vasbeton építészet művészi megoldásairól" című tanulmányában, ezt a Veszprémi Színházról bemutatott képekkel illusztrálta; „Die künstlerische Lösung des Eisenbetonbaues" címen a VIII. Nemzetközi építészkongresszuson ismertette nagy nemzetközi elismeréssel (Megjelent német nyelven a kongresszusi kiadványban.)

[19] Veszprémi Színház (1907–08) Soproni Színház (1908–09), Moson elemi iskola (1909), Resicabánya iskola (1909), Rárosmulyad templom (1909–10)

[20] Ez elsősorban is a népi építészet jobb megismerésének következménye, de nem utolsó sorban a nép életével való közvetlen találkozásnak is.

[21] Ezek az alaprajzi fejlődés, a szerkezetek és építőanyagok, valamint a díszítőmód és nem utolsósorban a település rendjében egyaránt jellegzetesek. A java építészek éppen ezeket kutatták és kísérelték meg átplántálni saját műveikbe.

[22] Ilyen mélységekig a gyűjtőutak, a néppel való találkozás nélkül nem lehetett volna eljutni.

[23] A gyűjtőutaknak éppen ez volt, ez lehetett egyik leglényegesebb tanulsága, a különböző tájegységek és különböző korú épületek egybevetése révén.

[24] A magyar szecessziós építészet népi-nemzeti irányának éppen ez a szellemiség, a népi alkotások, a népi alkotásmód mibenlétének kutatásából-feltárásából átsugárzó lényeglátás a jellemzője.

[25] Ez a templomtípus, amely legtöményebben és legjellegzetesebb formában Kalotaszeg falvaiban maradt fenn, korábban szinte az egész Magyarországon elterjedt forma volt. Kós Károlyt – bár nem szülőföldje – rendkívül szoros szálak fűzték e vidékhez, formakincsének jelentős része innen eredeztethető, de a magyar romanika monumentális világhírű alkotásai (Ják, Gyulafehérvár) is nyomot hagytak épületein. Kalotaszeg különben az egész magyar szecesszió építészetében képző- és iparművészetében döntő hatást gyakorolt.

[26] Kós és a Fiatalok építészetében az angol és finn igazodás kétségtelenül kimutatható, de az angol–finn–magyar szecesszióban kimutatható egy olyan belső rokonság is, amely közvetlen hatásokkal egyértelműen semmiképpen nem magyarázható. Ennek tisztázása még a jövő feladata.

[27] Elsősorban is a Malonyai szervezte gyűjtőmunka, amelyben az építészek (Medgyaszay) fontos szerepet játszottak, majd az ennek feldolgozása révén megjelenő „A magyar nép művészete" kötetei.

[28] Kós Károly egy diákkori kirándulás, illetve baráti meghívás alkalmával ismerte meg először Kalotaszeg falvait.

[29] Ez is bizonyítja, hogy a népi nemzeti jelleg sokkal mélyebb gyökerű mintsem, hogy felületi díszítéssel pótolható lenne. A sajátos használati kívánalmakon túl az éghajlat, az építőanyagok és felhasználásmódjuk a hagyományos színek és még sok más tényező határozzák meg elsősorban.

[30] Különösen a fa felhasználásában figyelhető meg.

[31] Az állatkerti épületek, templomok, családiházak jellemzőek ebből a szempontból.

[32] Kalotaszeg azért tölthette be ezt a szerepet, mert elzártsága folytán ott az életrend és a lakókörnyezet még sokkal nagyobb harmoniában volt mint az ország civilizáció által jobban érintett területein.

[33] Toroczkai Wigand Ede a „székely akció" keretében Székelyföldszerte sok népházat, iskolát, templomot, lakóházat stb. tervezett. Ezeknek az épületeknek a megformálásánál kifejezetten a székely népi építészet szelleméből indult ki, mintegy kiteljesítette azt.

[34] Különösen a Veszprémi Színház épülete aratott jelentős sikert, amelyben a vasbeton építésnek sok – mindmáig kiaknázatlan – szerkezeti-formai lehetőségét csillantotta meg.

[35] 1910 körül a legjelentősebb építészek mindenike, de a nagyközönség is, már természetesnek vette a nemzeti építészetet. A századelejei nagy viták elcsendesedtek, vagy más síkra terelődtek.

[36] Építészeti Szemle 1893 (9.)

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

PETŐFI NÉPE

Lechner Ödön

1964. június 10, szerda

1021

Emlékezés a kecskeméti tanácsháza alkotójára

Ma 50 éve, *1914. június 10-én költözött el az élők sorából Lechner Ödön, az újabb magyar építőművészet nagy mestere, sok építészeti műremek alkotója. Ez az évforduló minket, kecskemétieket különösképpen érdekel, mert páratlan szépségű tanácsházunkat Lechner Ödön álmodta, tervezte és valósította meg társával, Pártos Gyulával együtt.*

Lechner Ödön nem magyar származású, annál érdekesebb tehát, hogy lelkes bajnoka lett egy új építészeti iránynak, mely nemcsak magyar motívumokat használt fel díszítésül, de egész épületeket kívánt magyarossá tenni. Működése értékes korszakát jelentette a magyaros építészet sikerességének. Fennmaradt, műemléknek nyilvánított alkotásai kiváló emlékei egy harcos időszaknak, és tisztelettel néz rájuk a késői utód is.

Lechner 1845. augusztus 27-én született Pesten. Tehetsége az építőművész pályára vitte s több évtizedes működése alatt maradandó értékű, szebbnél szebb műremekek sorát alkotta: a szegedi tanácsházát, az egykori MÁV nyugdíjintézet palotáját Budapesten, a Köztársaság útján, a nagybecskereki megyeházát, a kecskeméti tanácsházát, Budapesten az Iparművészeti Múzeumot a kőbányai plébániatemplomot, a Földtani Intézet székházát, a Postatakarék palotáját és még több más nagy jelentőségű épületet.

A kecskeméti *tanácsháza építését Lestár Péter polgármester kezdeményezésére 1889-ben határozta el a város. A pályázat első díját Lechner Ödön és Pártos Gyula terve nyerte el. Lechner „tündérpalotát" tervezett a homokba, porba és sárba, földszintes házacskák tömegébe. De ő már elképzelte, sőt látta a jövő fejlődés képét. A város gondoskodott fedezetről, s 1893 elején lebontották a majdnem másfél évszázados öreg, kiszolgált régi városházát. 1893-1896 között felépült a most is teljes szépségében érvényesülő új városháza: mai tanácsházunk. Az építkezésnél Lechner helyi megbízottja Zaboretszky Ferenc építész volt. Az ünnepélyes felavatás 1897. december 26-án történt díszközgyűlés keretében, mikor is Kada Elek, az új polgármester mondott ünnepi beszédet, ismertette a város múltját, és a jövő reménységeit.*

A sikeren felbuzdulva megbízást adott Kecskemét Lechnernek egy díszes víztorony építésére is, aminek a terveit a mester elkészítette, de kivitelét halála és az első világháború megakadályozta.

A mi tanácsházunk Lechnernek egyik leghatásosabb, legsikerültebb alkotása.

Lechner *Ödönnek, Farkas Béla által készített, sikerült szobra van Budapesten az Iparművészeti Múzeum előtt az Üllői úton és mellszobra a szegedi Dóm tér árkádfolyosóján Stróbl Alajostól. A kecskeméti tanácsháza mögött levő utca az ő nevét viseli, s emlékét megörökítette a tanácsépület lépcsőházának márványtáblája is.*

Dr. Váry István

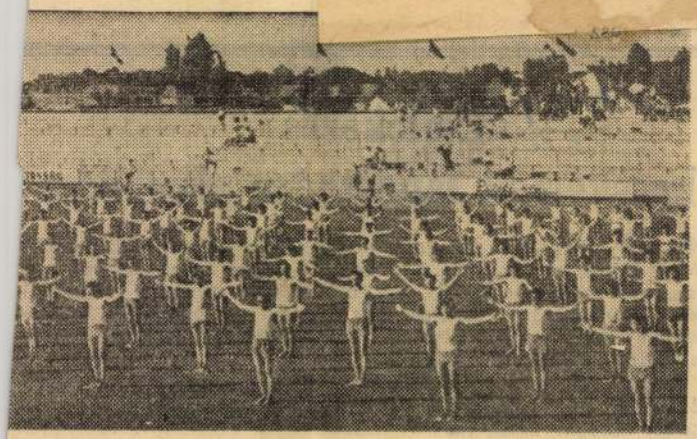

Harmadszor is országos bajnok

a Bajai III. Béla Gimnázium

BAJAI III. BÉLA GIMN.—SZOMBATHELYI GIMN. 3:0 (8, 6, 9)

Szombathelyi művelődési ház 800 néző, v.: Szele. *III. Béla Gimn.:* Kasziba, Tüske, Szalai, Ozvald, Pataki, Gergely. Csere: Sodrogi.

Már a múltkor Baján játszott első találkozó után megírtuk, hogy az akkori játéknál mindkét csapatban sokkal több van. Ezen a második mérkőzésen az országos döntőhöz méltó, ragyogó játékot mutatott a döntő két résztvevője. A bajai fiúk ezúttal azt nyújtották, amire képesek. Ötletes megoldásaikhoz még páratlan lelkesedés is járult, úgy, hogy a nagyszámú helyi szurkológárdát is elismerésre késztette. Amikor az utolsó sípszó után Hegyi Mátyás a Magyar Röplabda Szövetség elnöke harmadszor is átnyújtotta a bajai fiúknak a Középiskolás Kupát és nyakukba akasztotta az érmeket, a szombathelyi közönség tapssal köszöntötte a bajnokcsapatot.

Kilenc első helyezés

az országos középiskolás atlétikai bajnokságon

Szombaton és vasárnap Egerben bonyolították le a B. kategóriájú középiskolás országos atlétikai bajnokságot. Megyénk versenyzői kitűnően szerepeltek - 9 első helyet és egy egész sor jó helyezést harcoltak ki. Eredmények: Leányok: 100 m: 1. Saskői (Katona) 12,9. 200 m: 1. Saskői 28,0. 4x100 m váltó: 2. Katona Gimn. 53,3. 400 m: 5. Ott P. (Katona) 800 m: 4. Bajtai M. (Katona) 2:37. Távolugrás: 5. Erdélyi (Katona) 4,78. Magasugrás: 1. Prikidánovics (Bácsalmás) 148. Súlylökés: 1. Czégai (Bányai) 10,61. Diszkosz: 1. Czégai 35,70. Gerely: 2. Czégai.

Fiúk: 100 m: 2. [illegible]

Lechner Ödön

Vas. Ujs. 1896. 7/10.

Az ezredéves emlékezet legnagyobb alkotása, az országos kiállítás, nov. 3-ikán zárúl be, s ezzel véget ér a honfoglalás nemzeti ünneplése. Az ünnepi programm egyik utolsó pontja volt az *iparművészeti palota* zárkövének letétele. Az új intézet nagy jelentősége mellett még mint a főváros egyik legszebb épülete is feltünik.

Az iparművészeti palota ünnepe. Az üllői-uton emelkedő iparművészeti múzeum és iparművészeti iskola díszes palotájába okt. 25-ikén illesztette be a király az utolsó követ.

A palota csarnokában gyűlt össze az ünnepély közönsége, a Budapesten időző miniszterek, államtitkárok, Császka György kalocsai érsek, Ráth Károly főpolgármester, tábornokok, előkelő tisztviselők, művészek, tanárok. A király d. e. 11 órakor érkezett, ugyanakkor jött *Koburg* Fülöp herczeg is. A nagy csarnokban *Wlassics* Gyula közoktatásügyi miniszter üdvözölte ő felségét, megköszönve, hogy nemzeti ünnepeinket gondos figyelmével maradandó hatásuakká tette, s fölhiva érdeklődését ez új intézetre.

A *király* a miniszter beszédére így válaszolt:

«Áthatva a művészeti iparnak művelődési és közgazdasági fontosságától, megelégedéssel láttam e díszes épület emelkedését és örömmel jöttem annak felavatásához. Nem kétlem, hogy mindazok, a kik az itt kitűzött czélok elérésére közreműködni hivatvák, teljes buzgósággal és odaadással fogják teljesíteni feladatukat, a magyar iparművészet minél nagyobb fejlesztésére és a finomabb műizlés terjesztése által az általános műveltség előmozdítására, mely törekvés valóban mindenkor örömömre szolgáland.»

Riadó éljenzés követte a király szavait. Azután

okmány szövegét. A király aláírta, s a kormány tagjai kíséretében az előcsarnokba ment, a hol az okmányt a falüregbe helyezték és betették a zárkövet. A király ezüst kőmiveskanállal vakolatot öntött a kőre, majd egy kalapácscsal háromszor ráütött. A jelen volt főméltóságok is sorban megtették a szokásos kalapácsütéseket. A szertartás végeztével bemutatták a királynak az új palota építőit s az építőbizottság tagjait. A király ezután körutat tett a muzeum termeiben és megtekintette a kiállított tárgyakat, a gyönyörü majolika- és fayence-edényeket, az ötvösműveket és a régi magyar himzéseket. Majd az iskolai növendékek lelkes éljenzése közben bejárta az emeleten levő tantermeket is. Dél felé járt az idő, a mikor a palota előtt egybesereglett nép éljenzése közt kocsiba ült és elhajtatott.

A muzeum épületében, a bejárattól jobbra, márványtáblát illesztenek a falba ezzel a felirással:

«I. Ferencz József Magyarország apostoli királyának dicső uralkodása alatt, a midőn *Wekerle* Sándor, utóbb losonczi *Bánffy* Dezső báró m. kir. miniszterelnök, adorjáni és kőrösszegi *Csáky* Albin gróf, utóbb vásárosnaményi *Eötvös* Loránd báró, végül *Wlassics* Gyula dr. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter volt, *Pártos* Gyula és *Lechner* Ödön tervei szerint épült 1893-tól kezdve; elkészült 1896-ban, Magyarország fönnállásának ezredik évében».

ékesiteni az ő otthonát, a hogy csak kedve tartja, de mentül ékesebb lesz ez az otthon, annál természetesebb lesz, hogy nyitva álljon mindenki számára, a kit érdekel.“ **Ignotus.**

Épitészeti mesteriskola. A kultuszminiszter megbizta a magyar épitészek egyik kitünőségét, Lechner mestert, a kultuszminisztérium palotájának épitésével. A mesteri alaptervet most tehát a maga izlése és geniéje szellemében épitheti fel. Itt ez a szó: a maga geniéje — nem frázis — valóság, mert, mint a modern nemzeti törekvések vezérétől, bizonyára oly alkotást kapunk tőle, a mely tovább fogja vezetni egy lépéssel azt az irányt, mely a kőbányai templomnál kezdődött, az Iparművészeti Muzeumnál folytatódott, a geológiai palotánál és a postatakarékpénztárnál megakadt. Most Lechner mesternek megadatott, hogy eszméjét ujból felvehesse és fejleszthesse. E munkaközben fog kialakulni a magyar nemzeti stilus a modern konstrukciókon alapulva, a modern művészi szempontok figyelembe vételével. Fontos, hogy most, a mikor a modern épitészet kialakulóban van, akadt egy mester, a ki nem kopizál, hanem részt vesz a teremtés munkájában, együtt az európai mesterekkel, a maga izlésétől, nemzeti érzésétől vezettetve. Igy, lassan, feladatról feladatra emelkedve, remélhetjük, hogy a modern épitészeti törekvések európai közösségében kialakul a nemzeti jelleg, a tektonikus feladatokat nemzeti formákba öntve. A régi stilusok nemzedékeken át fejlődtek, de akkor egy feladaton: a templomon, s egységes anyagon: a kövön kisérleteztek. Ma a feladatok is számtalanok, s az anyagok is számosabbak, vas, czement és a vasnak százféle kombinációja. Itt tehát nem lehet száz esztendeig várni, mert megtörténhetik, hogy mire az uj forma kialakult, már el is avult, mert a technika századában a konstruktiv találmányok rohamosan születnek. Kár volna tehát a haladás utjába kerékkötőket állitani, sőt ellenkezőleg mindent el kell követni, hogy a fejlődés lehetőségét gyorsitsuk. Ezt szolgálná, ha Lechner uj munkavállalását felhasználnák az illetékes körök

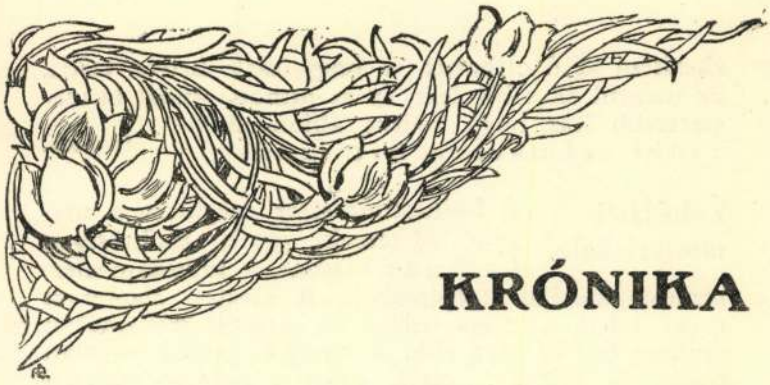

KRÓNIKA

Műtárgyak tulajdonjoga. Ignotus Olvasás közben cz. uj könyvében olvassuk: „Egy tulajdonjogba s a művészet népszerüsitésébe vágó dologgal nem foglalkozunk eléggé, pedig visszás és bántó, én bizonyos vagyok benne, hogy az eljövendő uj világrenden belül tenni is fogunk e visszásságról. Kérdésem ez: joga van-e akármelyik pénzeszsáknak vagy akár finom izlésü amatörnek is ahhoz, hogy bármennyit fizetett is érte, valamely művészi dolgot teljesen magáénak tekintsen, s ha kedve tartja, elzárja a többi ember elől? A művészet közkincs, s a művészi dolog is az, s élvezetét a többi ember elől elzárni ép oly jogtalanság, mint a minő az erdők elzárása. S ha Wanemaker ur még annyit adott is érte: nincs joga engem eltiltani attól, hogy a Munkácsy Miltonját láthassam. (Gondolom, ez a kép van nála.) Előkelőbb gyüjtők és műbarátok érzenek is e körül valami kötelességfélét: mind több az olyan magángyüjtemény, mely bizonyos napokon megnyilik az érdeklődők előtt. De ez csak kegyelem és szeszély, holott itt jogról van szó, arról, hogy nekem jogom van minden művészi dologhoz hozzáférni, s a művésznek joga van megkövetelni, hogy akárki váltotta is magához az ő munkája tulajdonjogát, az közkincse lehessen mindenkinek. Bizonyos, hogy az eljövendő szebb és jobb világban a magántulajdon mindenekelőtt a művészi dolgokon fog megszünni; kinek-kinek módja és joga lesz ugy

Modern Művészet
1906. I. 4.

turális jellegéhez méltó feljárat is áll rendelkezésre! Nemzeti Muzeumunkban lévén elhelyezve ez idő szerint Magyarország legfontosabb gyüjteményei, alig fordul meg külföldi Budapesten a nélkül, hogy azokat fel ne keresné s képzelhető, hogy az ily feljárat — a milyent még a legsötétebb Balkánon sem igen találhat — mily impressziókat kelthet benne! S mily fogalmai támadnak a magyar nép helyzetéről akkor, mikor a Nemzeti Muzeum tulajdonosát, a népet csak melléklépcsőn, lopva eresztik fel, holott még Bécsben is, a hol pedig a „Hofmuseum"-ok az uralkodóház magántulajdonát képezik, a hol tehát minden látogató csak vendég, a diszes főbejáraton léphet be. **Dr. R. F.**

Muzeum és élet. Mult számunk ily czimü krónikájára előfizetőink köréből (s ezt különösen hangsulyozzuk, mert a művészet iránti érdeklődés hajnalhasadásának jele) kapjuk a következő levelet: „Nagy örömmel olvastam a M. M. f. évi 3. számában a „Muzeum és élet" czikkecskét, melyben fölszólitás foglaltatik az Iparművészeti Muzeumnak esti nyitvatartása érdekében. Az első lépést megtette a M. M. s hiszem, hogy ha e fontos tárgyat napirenden sikerül tartani, ugy az sikerre is fog vezetni. De — s engedje meg t. Szerkesztő ur, hogy ezt becses figyelmébe ajánljam — jó volna ezt az akcziót az összes fővárosi muzealis gyüjteményekre kiterjeszteni. Mindenki, a ki a művásárlások ügyét nálunk figyelemmel kiséri, észreveheti, hogy Magyarországban bizony az állam után nem főuraink, főpapjaink, sőt még nem is pénzbáróink a képzőművészetek rendes fogyasztói, hanem épen az a nemzeti érzelmü, nagyrészt honorációrokból álló középosztály, mely ha szükös vagyoni viszonyai folytán nem is eleget, de bizony néha erején is fölül költ és áldoz a nemzeti czélokra s ezek között első sorban a szépművészetre. És épen ezt az

s melléje fiatal épitészek, festők és szobrászokból álló mesteriskolát alkotnának. A technikát elvégzett, s tehetségükről próbát tett, tanult és művészi hajlamu fiatal épitészekből, továbbá az együttmüködés feltételeinek megösmerésére, dekorativ hajlamu fiatal festőkből és szobrászokból állana az iskola, hogy megtanulják a művészi szempontok alkalmazásának módját, a nemzeti szellem érvényesitésének feltételeit egy oly nagy mester vezetése mellett, a minő Lechner Ödön. Ez ugyancsak egy ad hoc alkotás volna, a melyet bizonyos ösztöndijak adományozásával az állam is segélyezne, de csak a mester egyéniségéhez volna kötve, a mint ez a régi, klasszikus időkben is történt, a műhelymunka idején. Alkalom volna ez arra, hogy épitész, festő, szobrász szoros egységbe forrhatna, a nemzeti elemek felhasználásának módjait, a dekorativ feladatok kidolgozásának szempontjait ösmerve meg. A mikor egy memorandumban épitészeti mesteriskolát kértek Lechnernek a fiatal épitészek, a tanács azt nem helyeselte, de azt ajánlotta, hogyha épitészeti feladatot kap a mester, „e műhelyében szabadabban fejleszthetné ki törekvéseit és követőit, mintha korlátolt működésü mesteriskola állana rendelkezésére." Most megjött az alkalom és a tanács véleménye is megegyezik a mienkkel, mikor Lechner mesternek mesteriskolát kérünk.

Melléklépcsőn. A Nemzeti Muzeumot nem fejedelmi kegy alapitotta, fejlesztette és tartja fenn, hanem a magyar nép összességének hozzájárulásával jött létre. Minő megkülönböztetés tehát az, hogy a diszes főlépcsőt és lépcsőházat csak bizonyos kiváltságosoknak tartják fenn, mig a Muzeumot látogató közönség kénytelen egy mellékkapun egy oly hihetetlen ronda melléklépcsőn közlekedni, a milyen ma már az utolsó pesti bérházban sincs! Mig a főrendiház ott volt a Muzeumban, addig volt kifogás arra, hogy a főlépcsőt és a lépcsőházat elzárták, de már évek óta ez a kifogás is megszünt! Nem ismerünk a kontinensen gyüjteményt, a hol egy nyilvános jellegü épületben a közönséget egy rossz és szennyes melléklépcsőre szoritanák akkor, mikor egy diszes s az illető épület kul-

Lechner Ödön

Lyka Károly: Művészet, élet és irodalom, MAGYAR MŰVÉSZET 1929, 637

November második fele meghozta a döntést a *Lechner* Ödön emlékét megörökítő szoborműpályázatban, még pedig — egyelőre — eredmény nélkül. A pályázatot meg fogják ismételni. Ennek oka részben az, hogy a *Lechner Ödön Társaság* — és vele bizonyára az egész műértő közvélemény — a mester szobrával szemben a legnagyobb igényekkel lép fel. Azt kívánja, hogy szobrászatunk egy ekkora géniusz megörökítésénél ihletének és tudásának teljességét adja. Művészek kérnek művésztársaiktól a legnagyobb művészek egyike számára sugalló erejű emlékművet. Már ezek a vonatkozások is igazolják a bírálóbizottság döntését, mert hiszen a pályaművek közt volt egynéhány, amelyek egy közömbösebb természetű pályázaton alapul szolgálhattak volna, bizonyos magától adódó változtatásokkal, a kivitelnek s az eredmény, a végleges szobor, bizonyára nem lett volna rosszabb, mint Budapest szobrainak átlaga. Azonban átlaggal ünnepelni oly rendkívüli jelenséget, mint amilyen *Lechner* Ödön volt, eljárat tévesztett eljárás lenne. Hiszen éppen az átlagon kívül- és felülállás adja értékei egyik legnagyobbikát. A pályázók bizonyára nem fogják félreérteni a bírálóbizottságnak eljárását és csak megtiszteltetésnek vehetik, ha tőlük a bizottság a szobrászi teljesítőképességnek maximumát nemcsak kéri, de reméli is.

A feladat nem könnyű s mint a bírálóbizottság megjegyezte: éppen a feladat egyszerűsége állítja kemény próba elé szobrászainkat. Gondoljunk csak vissza azokra a tömegfelvonulásokra, amelyeket a Tisza-szobor pályaművein oly végeláthatatlan bőségben volt szerencsénk szemlélhetni. Ez az a típus, amelyet eddig a legtöbb szoborbizottság szívesen fogadott. Most azonban más az eset: oroszlánok, sasok, görnyedő vagy ujjongó tömegek, bigák, trigák, kvadrigák, géniuszok, fel- és kilendülések, pózok és kirobbanások, atléták és puttók, szóval az egész „szokmány" lankadtan omlik semmiséggé a problémával szemben, amely itt szobrászaink elé tárul. Ezúttal valami nagyon egyszerűt, valami magától értetődőt, valami sugalló erejűt, közvetlent, félremagyarázhatatlant kell adni: egy nagy művészt. Grandiózus feladat. És meg kell oldani. Becsületbeli kérdése ez szobrászatunknak.

esemény decemberi havában, amelyről kulcsnyomatékkal kell megemlékeznünk: tízéves jubileumát ülte meg a *Győri Képzőművészeti és Iparművészeti Társulat*, kétszáznál több kép, szobor, iparművészeti tárgy kiállításával. Mindez Győrött élő vagy győri vonatkozású művészektől telt ki. A Képes Katalógus is ünnepi köntöst öltött, a tíz év krónikáján kívül művészeti cikkeket is tartalmazott és ilyformán emlékkönyvjellegű, amelynek elolvasását sok más városunk vezetőinek meleg figyelmébe szeretnők ajánlani. Magának a Társulatnak tízéves pályafutása ugyanis nagyon tanulságos, mert hiszen a legnehezebb viszonyok

— **(EGYHÁZI ÉLET.)** A *fővárosi bérmálások* hétfőn vették kezdetüket. A bérmálást a belvárosi főplébániatemplomban kezdette meg *Kohl* Medárd dr. felszentelt püspök, aki azt kedden a lipótvárosi Szent István Bazilikában folytatta. A bérmáló püspök *Horváth* Győző felszentelt püspök és *Répás* József szemináriumi alkormányzó kíséretében pontban kilenc órakor érkezett a Bazilika bejáratához, ahol Madarász István dr. apátplébános pápai kamarás, az egyházközség képviseletében *Fleischer* Tihamér alelnök, *Valnicsek* Béla dr. apát, kerületi esperes, *Pápay* Ferenc dr. prepost-plebános és a fővárosi papság több tagja fogadta. A szentmise alatt a Honvéd-utcai és Szemere-utcai iskolák növendékeinek énekkara működött közre. A mise után Horváth Győző püspök tartott magasszárnyalásu szentbeszédet a bérmálandókhoz, akiknek ezután a két püspök kiosztotta a szentséget. A szertartás alatt Reltscha Nándor hegedümüvész adta elő két remek saját szerzeményü egyházi darabját Daruváry Géza orgonakiséretével. — A margitszigeti országos leányzarándoklás ügyében hétfőn este 6 órakor az Országos Katolikus Szövetségben a katolikus leányegyesületek, intézmények és a fővárosi iskolák kiküldöttjeinek részvételével *Zsembery* István dr. alelnök elnöklése mellett tanácskozás volt. Az értekezleten elhatározták, hogy *az idén május 29-én, vasárnap tartják meg a szent margitszigeti leányzarándoklást.* A Katolikus Szövetség ezuton is felhivja az összes katolikus leányegyesületeket, kongregációkat és a főváros és a környék leányiskoláinak növendékeit, hogy a május 29-iki szent margitszigeti leányzarándokláson minél nagyobb számban vegyenek részt. — A Mária Remete kegytemplomban csütörtökön, május 19-én délelőtt 10 órakor P. *Schrotty* Pál szentferencrendi plebános mond szentbeszédet.

— **(A Keresztény Szabóiparosok Szövetkezetének közgyülése.)** A *Keresztény Szabóiparosok Szövetkezete* vasárnap délelőtt tartotta közgyülését a Cukor-utcai polgári leányiskola tornatermében. A közgyülést *Váry* Ferenc szövetkezeti vezérigazgató nyitotta meg, aki elnöki megnyitójában behatóan foglalkozott a mai gazdasági helyzettel. Ezután *Müller* Antal kereskedelmi tanácsos, ügyvezető-igazgató számolt be a szövetkezet elmult üzletéveről. Kifejtette továbbá, hogy a szövetkezet a közeljövőben női divatcikkek és a tagok által készitett készruhák árusitására is berendezkedik. Majd rámutatott arra, hogy a szövetkezet 1926-ban közel ötmilliárd koronát forgalmazott. *Szarka* János felszólalása után a névleges tisztujitásra került a sor. A közgyülés *Szovik* József igazgatósági tag inditványára a megüresedett igazgatósági tagságokra *Müller* Antal kereskedelmi tanácsost és *Berényi* Jánost választotta meg. Felügyelő bizottsági tagok lettek: *Tüssel* Ödön dr., *Rácz* Geza, *Bliesznер* Pál, *Mártonffy* Péter és *Markovich* Endre. A közgyülés *Miklós* Ferenc dr. szövetkezeti ügyész felszólalása után *Váry* Ferenc vezérigazgató zárszavaival ért véget.

— **(A délszerbiai földrengés nagy károkat okozott.)** Vasárnap kora hajnalban 3 óra 44 perckor tudvalevőleg erős földrengés volt Délszerbiában, amely kis mértékben Magyarországon is érezhető volt. A földrengést jelezték a szegedi és a budapesti obszervatoriumi müszerek. Most Belgrádból az a hir érkezik, hogy a délszerbiai földrengés a legujabb jelentések szerint *emberéletben három áldozatot követelt.* Egy délszerbiai falucskában *egy beomló ház maga alá temetett egy parasztasszonyt két gyermekével* egyetemben. Mindhárman meghaltak. A *földrengés központjában, a falvakban ugyszólván egyetlen ház sem maradt épen.*

— **A váci piarista gimnáziumban)** 1907. évben érettségizett diákok, május 26-án, áldozócsütörtökön délelőtt 9 órakor a gimnázium előcsarnokában 20 éves találkozóra gyülekeznek. Egyidejüleg a váci iskolatársak egyesülete IV. évi rendes közgyülését tartja. Kérem volt diáktársaimat, hogy címüket a részletek közlése és az egyesületünkbe való belépése céljából postafordultával jelentsék nálam. *Kammermayer Káldor* Ede miniszteri szv. tanácsos. Vallás- és közoktatásügyi minisztérium, Budapest.

— **(Összeégette a magasfeszültségü áram.)** *Rózsa* István székesfehérvári kőmüves egy épülő házon dolgozva véletlenül megérintette a magasfeszültségü villanyvezetéket. Az áram kezét és karját teljesen összeégette. A mentők lakására szállitották. Éjjel az égési seb felszakadt és *Rózsa*, aki nem ébredt fel, majdnem elvérzett. Hozzátartozói kötötték el a karját. A mentők sulyos állapotban a kórházba szállitották.

— **(Prohászka püspök emlékezete.)** A *Ward Mária kollégium* hallgatói folyó hó 19-én reggel 8 órakor requiemet tartanak az Egyetemtemplomban Istenben dicsőült Prohászka Ottokár dr. székesfehérvári püspök emlékezetére. A requiemet *Némethy* Ernő dr., a Ward Mária kollegium tanára tartja és alatta *Koudela* Géza dr., a Szent Imre kollégium prefektusa játszik az orgonán. — *Veszprém* város intelligens közönségének s a szülőknek részvételével a gimnázium Mária-kongregációja Prohászka-ünnepélyt tartott a következő müsorral: 1. Kongreganista induló. Előadta a gimn. fuvószenekara. 2. *Polcsik* Lénárd kegyesrendi tanár beszéde. 3. *Prohászka:* Az egyház. Elmondta *Balogh* József V. oszt. tanuló. 4. Boldogasszony Anyánk. Játszotta a fuvószenekar. 5. *Sik* Sándor: Árvák. Szavalta *Nagy* János maturandus. 6. Prohászka hitvallása (A diadalmas világnézetből). Elmondta *Tibor* István VII. oszt. tanuló. 7. Pápai himnusz. Előadta a fuvószenekar.

— **Coolidge beteg.)** *Washingtonból* jelentik: *Coolidge* elnök meghült és kénytelen ágyban maradni. Orvosa kijelentette, hogy az elnök érverése és hőmérséklete normális.

— **(Honfoglaláskorabeli sirokat találtak.)** A zalamegyei *Pakod* község határában házépités közben ősi sirra akadtak. A leletről azonnal értesitették *Darnay* Kálmánt, a sümegi állami *Darnay-Muzeum* igazgatóját, aki megállapitotta, hogy a sir a honfoglalás korából való. A sir tőszomszédságában egy paripájával együtt eltemetett lovasharcost emeltek ki, azonkivül még több sirt is feltártak. Valószinü, hogy nagyobb kiterjedésü, honfoglaláskorabeli temetőről van szó, melynek rendszeres felkutatását juniusra tervezik. — *Degenfeld* József gróf gesztonyi birtokán ásás közben szintén honfoglaláskorabeli sirt találtak. A lovas és a ló csontvázán kivül arany boglárokat, különféle hadidiszeket és ékszereket, ezüst zablát és ezüstcsattos kantárt, valamint egy aranylemezekkel gazdagon diszitett markolatu kardot hoztak napvilágra. A leletet *Kiss* Lajos muzeumi igazgató a nyiregyházai *Josa-Muzeumba* szállittatta.

— **(Óriási kohórobbanás Friedenshüttében.)** Kedd délután sulyos kohórobbanás történt. A 6. számu kohó, az üzem legnagyobb kohója, eddig még ismeretlen okokból a levegőbe repült. Közelebbi részletek még hiányoznak ugyan, de hire jár, hogy a szerencsétlenségnél több ember veszitette életét, számosan pedig többé-kevésbbé sulyosan megsebesültek.

— **(A ker. szoc. szakszervezetek országos titkári értekezlete.)** Kedden a ker. szoc. szakszervezetek szövetsége országos titkári értekezletet tartott, mely a rendkivüli közgyülés óta az első konferencia volt. A konferencián résztvettek *Tóbler* János központi elnök. *Lillin* József főtitkár *Balogh* Bálint (közüzem), *Rohály* János (bányász), *Ankner* Béla h. főtitkár (vasas), *Riesz* Lajos dr. (kereskedelmi alkalmazott), *Szieben* József (egészségügyi alkalmazott), *Kocsa* Lajos (pénzintézeti alkalm.), *Fekete* Pál (Eger), *Klell* István (Győr), *Szalay* Lajos (Pápa) *Csáby* Gy. (Szeged), *Kecsey* Lajos (Miskolc), *Vizer* Lajos (Pécs), *Tóbler* János elnöki megnyitójában megjelölte azon célokat, melyeket a mozgalomnak követnie kell. Mindazok, akik a testvérharcot keresik és folytatják, a mozgalom kárára törekszenek. A vidéki szervezetek nevében elsőnek *Szalay* Lajos (Pápa) szólt, aki az elnökséggel közölte, hogy a pápai vezérlőbizottság nem csatlakozik a szombathelyi kilépési akcióhoz. *Csáby* titkár a szegedi szervezetek nevében kijelenti, hogy kilépési nyilatkozatukat visszavonják *Fekete* Pál az egri. *Vizer* Lajos a pécsi, *Kecsey* Lajos a miskolci szervezetek nevében kijelentik, hogy szivvel-lélekkel támogatják az uj központi vezetőséget. *Klell* István a győriek nevében kijelenti, hogy tudomásul veszik a közgyülés határozatát. A titkári értekezleten résztvett a keresztényszocialista dohánygyári szervezetek vezetősége is. Több fontos szervezeti ügyben hozott határozat után az értekezletet *Lillin* József főtitkár lelkes szavakkal zárta be.

— **(Hősi halottak szobra Acsádon.)** A vasmegyei Acsád községben nagy ünnepélyességgel leplezték le azt az emlékszobrot, amelyet *Pető* Ernőné dr.-né. *Szegedi* Gina csillagkeresztes hölgy ajándékozott a községnek és amely a község 36 hősihalottjának emlékét örökiti meg. Az ünnepélyen *Tarányi* Ferenc dr. főispán, *Pető* Ernő dr. vármegyei kórházi igazgató-főorvos és *Horváth* Kálmán dr. alispán mondott beszédet és helyezett koszorut a szoborra.

— **(A Ferencváros ünnepi bevonulása Szombathelyre.)** Szerdán délután félhatkor tartják meg Szombathelyen a Sabaria—Ferencváros bajnoki mérkőzést, amelyre a Ferencváros csapata kedden délután utazott el Szombathelyre. A csapattal nagyszámu kisérő gárda ment s amerre a vonatuk elhaladt, mindenütt a legnagyobb lelkesedéssel és szeretettel fogadták a bajnoki csapatot. Győrött, Pápán, Celldömölkön az ottani sportkörök küldöttségei várták és üdvözölték őket. Este érkezett meg a csapat Szombathelyre, ahol nagy ünnepléssel fogadták a zöld-fehéreket. A Sabaria nevében Lingauer Albin országgyülési képviselő és Kopfensteiner Manó elnök fogadták a vendégeket. Kopfensteiner elnök üdvözlő szavaira Szigeti Imre, a Ferencváros elnöke válaszolt. Nagy éljenzés közben valóságos diadalmenetben vonultak be a ferencvárosiak a szállásukra. A mérkőzés iránt megyeszerte általános az érdeklődés, a Sabaria legerősebb összeállitásával veszi fel a küzdelmet és mindent elkövet, hogy szépen szerepeljen a bajnokcsapattal szemben. A ferencvárosi csapat összeállitása a következő: Amsel, Takács, Hungler II., Hermann, Bukovi, Obitz, Rázsó, Turai, Dán, Palosser, Kohut. A szombathelyieknél ismét Steinhardt áll a kapuban és a betegségéből felépült Pesovnyik is játszik. A mérkőzést Viczek, a futballbirói kar egyik legkiválóbb tagja vezeti, aki szerdán délben érkezik meg Szombathelyre.

— **(A Magyar Földrajzi Társaság szolnoki vándorgyülése.)** A *Magyar Földrajzi Társaság* szolnoki vándorgyülése május 21-én, szombaton alkalmi kiállitással nyilik meg. Ezen a napon illetékes szakemberek, *Balogh* Béla, *Lóczi* Kálmán, *Kéz* Andor, *Karl* János és *Stankovits* Ödön magyarázatait hallgathatják a látogatók. Május 22-én, vasárnap délelőtt *Kirchlechner* Károly nyugalmazott tábornok, vezértanácsnok, az állami térképészet vezetője fog előadást tartani a térképek készitéséről, *Balogh* Béla dr. Szolnok földrajzi helyzetéről, este pedig *Cholnoky* Jenő dr. egyetemi tanár, a *Magyar Földrajzi Társaság* elnöke az Alföld tudományos kutatásáról és *Vörös* István dr. Szolnok történelméről. Másnap, hétfőn a társaság tagjai autóbuszon Tiszaroffra rándulnak, ahol *Cholnoky* Jenő keletkező parti düneket fog bemutatni megfelelő magyarázatokkal. Szolnokra motoros hajókkal térnek vissza a kirándulók és közben megszemlélik a Tisza természetes és mesterséges mederszakaszait és morotváit.

— **(A bajóti bányamunkások megalakitották a keresztényszocialista bányamunkások helyicsoportját.)** Vasárnap nagygyülést tartott *Bajót* bányamunkássága. A nagygyülésen *Bognár* Ferenc elnökölt, aki bevezető szavaiban ismertette a gyülés célját, majd utána a *keresztényszocialista bányamunkás szövetség* képviseletében *Rohály* János titkár ismertette a keresztényszocialista munkásmozgalom törekvéseit. A nagy helyesléssel fogadott beszéd után a gyülés hallgatói *egyhangu lelkesedéssel kimondották a csoport megalakulását* és megválasztották a csoport vezetőségét. Elnök lett *Bognár* Ferenc jegyző *Szalkai* József, pénztáros *Varga* József, ellenőrök *Fiedermann* Mihály és *Szücs* Ferenc. Választott még a közgyülés *héttagu választmányt* is. Ezután a gyülést nagy lelkesedés mellett *Bodnár* Ferenc elnök zárta be.

— **(A halálraitéltnek nem kell a kegyelem.)** Luxemburgi jelentések szerint egy halálraitélt luxemburgi ácsmester visszautasitotta a legfelsőbb kegyelmet és követeli, hogy hajtsák végre rajta a halálos itéletet. A hatóságok nagy zavarban vannak, minthogy Luxemburgban a halálos itéletnek már évtizedek óta csupán demonstrativ jellege van. Az állami guilotine-t, amellyel az utolsó kivégzést végrehajtották, hosszu idő óta a luxemburgi nemzeti muzeumban őrzik.

— **(Revolvert fogott a főszolgabiróra.)** *Szőke* István, a soproni járás főszolgabirája biróválasztást tartott Nagycenken. A választás után a főszolgabiró észrevette, hogy két siheder a község uj zászlójával hancurozik. Rájuk szólt, mire az egyik helyére vitte a zászlót, a másik azonban rakoncátlanul feleselni kezdett, majd a biróra akarta magát vetni. A körülállók közbeléptek, mire a suhanc revolvert ránt ott elő és a fegyvert ráfogta a főszolgabiróra. A dühöngő legényt csak nehezen tudták lefegyverezni. A csendőrök letartóztatták.

— **(Sürgős esetekben a lakásáu is felkeresheto a tisztiorvos.)** *Sipőcz* Jenő dr. polgármester rendeletet bocsátott ki az összes kerületi előljáróságokhoz, amelyben felhivja az előljárókat, hogy az előljáróság kapusai állandóan tartsák kifüggesztve a kerületi tisztiorvosok név- és lakásjegyzékét és halaszthatatlanul sürgős esetekben adják át a feleknek az illetékes tisztiorvos pontos cimét még akkor is, ha hivatalos órán kivül keresik a felek a tisztiorvost.

— **(Berzeviczy Albert előadása Rómában).** Rómából táviratozzák: *Berzeviczy* Albert volt magyar miniszter kedd este a római egyetemen előadást tartott *„Az igazság a magyar történelemben"* cimmel. (Az előadást az illusztris szerző szivességéből lapunk tárcarovatában közölhetjük).

— **(A rosszul sikerült Páneurópa.)** Kaptuk a következő levelet: Igentisztelt Szerkesztő Ur! A *„Páneurópa"* cimü folyóirat, amelyet valahol Páneurópában szerkesztenek (alkalmasint Bécs és Lipcse között) szakavatott páneurópai emberek, legujabb számában beszámol a *Páneurópa magyarországi diákcsoportjának* április 26-án tartott amaz emlékezetes alakuló üléséről, amelynek néhány záptojás adott fölöttébb tanulságos nyomatékot. Rezignált hangulat és rosszaló fejcsóválások közepette beszélt el, hogy az alakulás nem sikerült. A záptojásokról nem történik említés a referádában. Bölcs és tapintatos diplomáciai ügyességgel tér napirendre efölött, mivel hogy ez az incidenc programon kivül és az ülés felfüggesztése után történt. Annál meglepőbb ujdonságképen hat a közleménynek az a része, amely arról szól, hogy a deákok külügyi bizottságának két tagja közölte volna Hatvany báróval, mint deák-„bizalmival", hogy ne tartsák meg az alakuló ülést, mert azt ugy kellene tekinteni, mint Bethlen külpolitikájának szabotálását. Ilyen szörnyü fontossága volt tehát az alakuló ülésnek. Európa, sőt Páneurópa szeme tekintett felénk e megrendítő pillanatban, amikor a budapesti Kereskedelmi Kamara termében szabotálni készültek Bethlen külpolitikáját, ami mellesleg mondva Joachimsthalban Benesnek sem sikerült. (Pár sorral lejebb azután ezt az egész dolgot szépen — megcáfolják.) S ezek a nacionalista diákok mégis záptojásokkal dobálóztak e végzetes elhatározás küszöbén, nem tekintve Páneurópa szemére, amely rajtunk legeltette várakozó pillantását. De sebaj! — kiált fel a közlemény, — Páneurópa még sem dől dugába, mert meg fog alakulni április 30-án. Igy a közlemény. Mivel pedig időközben április 30 is elmult, nehány sorban alább következik a befejező méla akkord: a referáda arról, hogy a nacionalista deákok miatt *ez az ujabb megalakulási kisérlet sem sikerült.* Hát most már mi lesz Páneurópával? Szinte látjuk a páneurópai emberek megütközését, hogy sehogy sem tudnak rendbe jönni Budapesten Európával, a nacionalista kilengésekkel és az óvatos célszerüséggel elhallgatott, de fenyegető jellegü záptojásokkal. Tisztelettel *Egy pánmagyar.*

— **(A kultuszminiszter az Unghváry László R.-T. faiskolában.)** Az Unghváry László R.-T. ceglédi faiskoláinak vasárnap előkelő látogatói voltak: *Klebelsberg* Kuno gróf kultuszminiszter, *Preszly* Elemér, Pest vármegye főispánja, *Erdély* Aladár dr., Cegléd város képviselője, több államtitkár, országgyülési képviselő és városi notabilitás kiséretében bejárta a nagyszabásu kertészeti telepeket. A vendégek nagy érdeklődéssel tekintettek meg mindent és elismerőleg nyilatkoztak a látottakról.

— **(Az „Adria" tengerhajózási r.-t. hajóinak legközelebbi indulásai Fiuméból.)** A) *Olasz kikötők Malta, Marseille, spanyolországi vonal* (személy- és áruszállitás): „Alfieri" máj. 18., „Tiepolo" máj. 25., „Tiziano" jun. 1., „Boito" jun. 8., B) *Sicíliai vonal:* „E. Morandi" máj. 21., „Priaruggia" jun. 4., C) *London—Nyugateuropai vonal:* „Pascoli" máj. 23. London, Hamburg, Antverpen és Rotterdamba, „Boccaccio" jun. 6. London, Hamburg, Amsterdam, Antverpen és Rotterdamba. „Petrarca" jun. 20. London, Hamburg, Antverpen és Rotterdamba. D) *Portugália—Nyugateurópai vonal:* „Java" máj. 17—21. Lissabon, Leixoes, Rotterdamba.

— **(Nagy flottagyakorlat az amerikai partoknál.)** Newyorki jelentés szerint az Egyesült Államok atlanti flottája, mely 120 hajóegységgel Newyork előtt gyülekezett, tegnap a nagygyakorlatokon való részvételre elindult. A kék hadiflotta 16 hadihajója felderitő utra ment a fekete flotta terveinek kikutatására. A fekete flottának az a feladat ,ahogy New-England partján 75.000 embert szállitson partra. A manővereken szárazföldi csapatok és repülőgépek is résztvesznek.

— **(Ingatlanforgalom.)** Május első hetében egészen kicsiny volt Budapesten az ingatlanforgalom. Vétel utján csak a következő nagyobb ingatlanok cseréltek gazdát: *Hermann* Benő Klauzál-tér 4. sz. házát eladta *Heidelberg* Vilmosnak 82 ezer pengőért, *Bán* János Felsőerdősor-utca 50. sz. házát 124.800 pengőért *Urbán* Istvánnak, *Baeck* Józsefné Kárpát-utca 13—15. sz. házát a főváros vette meg 298.996 pengőért. A budai oldalon szintén volt két nagyobb ingatlanvétel. Özvegy *Imrédy* Béláné dr.-né Somlói-ut 15. sz. házát megvette csepeli *Weisz* Alfonz báró 87.680 pengőért és *Dávid* Jenőnének krisztinavárosi házát 120.000 pengőért *Kovacsevics* Milenkó.

BUTOR-HITEL
készpénzárban. Evtizedek óta közismert butorhitelosztályunkban hálószobák, ebédlők, nriszobák legkedvezőbb fizetési feltételek mellett kaphatók „BOG-MIL" Kereskedelmi Rt., ezelőtt Balázs és Társa butoráruháza. VI., Vilmos császár-ut 43.
Köztisztviselőknek engedmény

Mielőtt élet-, baleset-, betöréses-lopás-, kiházasitási-, temetkezési-, szavatossági-, autó-, harang- vagy egyéb biztositási ügyletet köt, forduljon bizalommal személyesen vagy irásban a Központi Sajtóvállalat R.-T. Biztositási Osztályához, IX., Üllői-ut 1., félemelet. Telefon: J. 99—56 J. 99—57, J. 99—58.

PATKÁNY-, EGÉRIRTÓ, „RATINOL." Biztos hatásu irtószer gyökeresen irt. Más állatra, emberre ártalmatlan — Naplárban utánvéttel szállitja: RATINOL LABORATORIUM Budapest, VII., Nyányi-u. 36.

Paplanok, matracok olcsón csak a **készitőnél,** GYÖRFFY, IX., Ráday-utca 5. Átdolgozást vállal.

HIREK

Mikor még törzsvendég voltam

Szinyei-Merse Pál és Lechner Ödön arcképe előtt

— Fogadd részvétemet — szoritottam meg *Gundel* Ferencnek, a Japán kávéház uj gazdájának jobbját, aki a két mesternek: *Szinyey Merse* Pál és *Lechner* Ödönnek emléke által megszentelt helyen ujból fölállitja a művészek törzsasztalát. Éppen hogy vége volt az ünnepségnek, elhangzott *Csók* István melegen egyszerü megemlékezése és megindultan gyönyörködtünk kitünő művészbarátunk: a jeles *Barta* Ernő mesteri munkáján, mi néhányan, akik megmaradtunk a társaságból, emlékeinknek adtuk magunkat át. Bohó és megindító megemlékezések szálltak szájról-szájra, mesterekről és közlegényekről, élőkről és halottakról, az asztaltársaság tagjairól és külvendégeiről, — csupán a kávéház különböző tulajdonosairól nem esett szó. Velemszületett igazságérzetemnél fogva e másodrangu emlék előtt is meggyujtottam a kegyelet mécsesét, végigtekintettem a kávések huszesztendős galériájának arcképsorozatán és ennek hatása alatt fejeztem ki részvétemet az uj gazdának.

Konstatáltam ugyanis, hogy a művészasztal vonzóerejének segedelmével két emberöltő alatt minden tulajdonos meggazdagodva, de roncsolt idegzettel menekült el ebből a kávéházból. A bohémtársaság rangot és jelleget adott a helyiségnek, kiváncsian tolongott a közönség, hogy kedvenc művészeit közelről láthassa és mókáikat, élceiket, mintha csak színházban ülne, élvezze. Minden kávés tudta, hogy existenciája a művészasztal virágzásától függ, ahogyan be is következett a dekadencia, mihelyst a mesterek és a legények kivonultak. A törzsvendég volt az éltető eleme a Japánnak...

De a törzsvendég egyszersmind a legutálatosabb vendég! A legjobbat akarja. A legtöbbet akarja. A leggyorsabban akarja. De ezzel még nem elégszik meg, mert a törzsvendégek egymásra is irigykednek. Szemük mérlegére teszik a szomszéd porcióját, vizsgálgatják annak karakterét és minemüségét. És jaj a gazdának, amikor megrövidültnek érzik magukat. A törzsvendég elsőnek akarja a lapot, az összes lapokat, estilapokat mind, kivétel nélkül, ugyanakkor kéri az összes illusztrált lapokat és biztonság szempontjából maga alá helyezi azokat. A törzsvendég minden rosszkedvét a kávésón vagy a vendéglősön tölti ki. Sérthetetlenségének önző tudatában, mint a helyiség kötelességszerüen becézett Üdvöskéje, a tulajdonosban látja minden rosszkedvének villámháritóját és a maga hibáinak bünbakját.

De ez még nem elég! Minden szót, amely a művészasztalnál elhangzott, felkapta a bámész közönség a szomszéd asztalnál. Ha valaki közülünk undorral fintoritva arcát, visszalökte a kávésfindzsát, azzal a felkiáltással: *„Ma rossz a kávé!“* — rögtön asztalról-asztalra szállt a megjegyzés, közvéleménnyé vált a hólabda minden regulája szerint és két perc mulva már a kávéház másik oldalának sarkán sikitozta a kövér terézvárosi hölgy:

— Pincér, vigye vissza, ez egy locs-

Vagyis: a törzsvendég nem csupán a maga személyében kellemetlen, hanem azonfelül simoregtn öonek eAf ltvhá b azonfelül is megrontója a békés polgárságnak. Forradalmosit.
pocs...

Vezekelve gondolok vissza mai meghiggadtságomban, mennyi bánatot okoztam ezeknek a derék kávésoknak az .sztendők folyamán! Igaz, mindig is elkényeztettem gyomromat, értek is valamelyest a konyha izes falatjához és a pince nemes kortyához. Kulturtulajdonságnak tartom, egyáltalán nem szégyenlendő gyöngeségnek a finnyásságot ugy teritett, mint a csupasz márványasztal előtt. Bizonyára gyakran volt igazam, amikor panaszokkal kinoztam a Japán kávését, nem egyszer azonban, szánom-bánom, de megvallom, tulzásba vitt hetyke fiatalságom bohém jókedve.

Egyszer tavasszal, már kint ültünk a kávéház előtt, noha még felöltőben, rossznak találtam a kávét. Éppen akkor futott be egy fontos küldetésből *Schwarcz*, a személyem körüli hordár, azelőtt vidéki színész *(Nádav-szerepek!)*, aki egy aranyértéktárgyam elhelyezéséről szóló bizonylatot a megfelelő pénzösszeggel együtt diszkréten csusztatott kezembe.

— *Schwarcz* — mondtam —, átmegy az *Abbáziába*, onnét hoz nekem kávét habbal, két pasztránával, itt van három korona, elég a betétre is...

— *Oui, mon prince!* — döntő pillanatokban mindig hercegnek szólitott Dobó társulatának egykori szalonszinésze. Miután az idegen kávét szervirozta, komornyik módjára megállt a hátam mögött. Néhai jó *Diener* Ákos rendörtanácsos asztalunk tiszteletbeli tagja, megcsóválta a fejét, mondván, csupasz kézzel nem lehet kiszolgálni előkelő urat. És odanyujtotta sárga szarvasbőrkeztyüjét a vörössapkás lakájnak.

A szinház kész volt. A kávéházból kitódult a többi vendég. Az utcán csődület támadt. Néhány pillanat mulva már megjelent néhány törzsvendégével a *Steuer*, az *Abbázia* tulajdonosa is, élvezni, ha isszák az ő kávéját a konkurrens Japán terraszán. Egy kacagás volt a Liszt Ferenc-tér, a Gyár-utca és az Andrássy-ut. *Lechner* Papszi beburkolódzott szürke ulsterébe, mintha fogódzkodnék, hogy el ne essék, behunyta a szemét és nevetett — nevetett önfeledten, teljes odaadással, patakzó könnyzáporral, egész testében remegve —, ugy tudott nevetni ez a drága ember, mint ahogyan a gyerek sir.

— *Schwarcz*, estilapokat! — parancsolám.

Vörössapkásan, sárgakeztyüsen berontott a kávéházba rögtönzött komornyikom, majd *„Estilapokat a hercegnek!“* felkiáltással kitépte az olvasó vendégek kezéből az ujságokat. Nyomon követte a kávés, dühösen ráförmedvén a hordárra, hagyja el rögtön a helyiséget. Erre meghivtam egy tejeskávéra Schwrcot és magam mellé ültettem, mint vendéget. Kiszolgálták . . .

Ma már restellem, de akkor még *Café Momus* volt a *Japán*, jómagam pedig cigány, tele *Murger* költészetével. Nagyon derék ember és becsületes, sőt áldozatkész iparos volt ez a kávés, magas, vérmes fekete óriás, bikanyakán állandóan egy sereg dühös pattanással, olyan ember, akinek bizonyára nagy önuralomba került, hogy udvarias és nyugodt maradjon a rakoncátlan vendéggel szemben. Kinosan mosolygott, valahányszor megkinoztuk, de bévül feltétlenül gyülölt és utált. És igaza volt.

Mialatt Schwarc sok elegenciával fogyasztotta kávéját, a kávés berohant és először életében szólitotta *Jakabnak* a *Viktor* nevezetü főpincért. Ez a *Viktor*, nagyon okos és elmés ember, voltaképpen *Jakab* volt, de gazdája ugy találta, hogy egy nivóra és előkelőségre törekvő kávéháznak a főpincért az Andrássy-uton nem hivhatják Jakabnak. Ő maga nevezte el Viktornak, mindig is titkolták a Jakabot, de most a legnagyobb ingerültségben kitört belőle:

— *Jakab*, telefonáljon *Majernek*, rögtön jöjjön ide! — Ez a *Majer* ügynök volt, aki kávéházak vásárlását és eladását közvetitette. És néhány nap mulva gazdát cserélt a Japán. A bucsuzás meleg és megindult volt, hiszen voltaképpen a művésztársaság és a kávés szerette is, becsülte is egymást. Távozó gazdánk bubánatában egy négyemeletes bérpalotát vásárolt a Körúton.

Most nagyobbrészt más generáció fog helyet foglalni a Japán uj törzsasztala mellett. A régiek közül már elmentek sokan oda, ahonnan nincsen visszatérés, akik pedig megmaradtak: megis öregedtek, megis nősültek, hozzászoktak a *Fészek* bőrfotőjös csendességéhez. Uj tavaszra, uj fiatalságra van szükség, hogy kedvre derüljünk mi is, régi legények, akik hüségesen fogunk megjelenni a Japánban, már csak azért is, hogy olykor-olykor behunyjuk szemünket és magunk előtt lássuk hétköznapi intimitásban az elmult világot, különösen egy hatalmas ősz leventét, aki szinte páncélba kivámkozik, mellette fekete házisapka alatt őszbaju, őszszakállu, cseresznyeszemü finom öreg urat, mintha francia márki lenne az ancien regimeből, — *Szinyey-Merse* Pált és *Lechner* Ödönt...

Gergely István

T. ELŐFIZETŐINKHEZ!

Lakóhelyváltoztatás alkalmával arra kérjük t. előfizetőinket, hogy az uj tartózkodási hely pontos megjelölésével az előző cimüket is sziveskedjenek közölni a kiadóhivatallal.

Időjárás és vizállás

A *Meteorológiai Intézet* jelenti: Az Északi tenger fölé depresszió érkezett, amely Középeurópát érintve, továbbhaladt kelet felé. Délkeleten maximum tartózkodik, melynek hatása alatt az idő a Balkánon, Itáliában és a Kárpátok vidékén derült. *Hazánkban* tegnap az északi részeken fordultak elő kisebb esők. A hőmérséklet nappal jobbára a normális fölé emelkedett.

Időprognozis: Egyelőre meleg idő helyi zivatarokkal.

A *földmivelésügyi minisztérium vizrajzi osztálya jelenti:* A *Duna* Mohácsig apad, lejebb árad. Pozsonyig alacsony, Pozsony és Paks között közepes. Paks alatt magas vizállásu. Mai vizállások: Passau 296, Stein 73, Komárom 402, Budapest 396, Baja 478, Mohács 519. A *Tisza* Szolnokig apad, lejebb árad. Tokajig alacsony, lejebb közepes vizállásu.

Eljegyzés

Csák Imre a Rimamurányi vasművek r.-t. tisztviselője (Ózd) eljegyezte *Acsay* Ferenc dr. székesfőv. felsőkeresk. iskolai igazgatónak és nejének, született *Zsámboky* Ilonkának leányát Ilykét (Budapest).

Halálozás

Kamman Hugó nyugállományu ezredes meghalt. Temetése május 18-án délután 3 órakor lesz az I. számu honvédségi és közrendészeti kórház halottasházából a kőbányai katonai temetőbe.

Csercfalvy Farkas Kálmán dr. ügyvéd, városi főügyész, 45 éves korában május 15-én Mezőturon elhunyt. Halálát kiterjedt és előkelő rokonság gyászolja.

— **(A trianoni béke évfordulója.)** Julius 4-én lesz hatodik évfordulója annak, hogy a trianoni szomoru békediktátumot aláirták a magyar kormány kiküldöttei. A gyászos évforduló emlékére a magyar püspöki kar tagjai elrendelik, hogy ezt a napot megelőző vasárnapon, május 29-én az istentisztelet alkalmával a lelkészek hivják fel a hivők figyelmét a végzetes béke szomoru következményeire és imádkozzák el a haza sorsának jobbrafordulásáért annakidején a püspöki kar által elrendelt könyörgést.

— **(Albánia királysággá alakul át.)** A *Nemzeti Ujság* már a télen jelezte, hogy *Ahmed Zogu* bej, az albán állam elnöke, királlyá fogja proklamáltatni magát. Most több oldalról megerősitik, hogy az olasz kormány hozzájárult az uj albán dinasztia megalapitásához és Ahmed Zogu az ősz folyamán kikiáltatja az albán királyságot. Az athéni lapok szerint Ahmed Zogu egy olasz királyi hercegnőt fog feleségül venni.

— **(A kormányzó üdvözölte a jubiláló spanyol királyt.)** *XIII. Alfonz* spanyol királyt, aki a mai napon ülte meg uralkodásának *negyedszázados évfordulóját*, *Horthy Miklós kormányzó meleghangu táviratttal üdvözölte* s egyben szerencsekivánatait szárnyasegéde utján a spanyol király budapesti követe, vicomte *Gracia Real* előtt is kifejeztette. — A jubileum alkalmából kedden délelőtt hálaadó istentisztelet volt a terézvárosi plébániatemplomban, amelyen megjelentek: *Albrecht* főherceg, *Izabella*, *Auguszta* főhercegasszonyok, *Gabriella* és *Zsófia* főhercegnők, továbbá *Lónyay* Elemérné hercegné *Stefánia* főhercegnő kiséretükkel, valamint *Gracia del Real* spanyol követ a feleségével, *Gallart* spanyol főkonzul és a legueitiói udvar képviseletében *Cziráky* József gróf. A hálaadó szentmisét *Huszár* Elemér dr. segédlelkész végezte, aki francia nyelvü beszédében megemlékezett a nap jelentőségéről, hangsulyozta a magyar és spanyol karakter rokon vonásait, a két királyi ház rokonságát és azt, hogy napjainkban Spanyolország ad menedéket a számüzött magyar királynak és királyi családnak

— **(Nőt küld a kormány a Népszövetség egyik bizottságába.)** Mint értesülünk, a kormány a *Népszövetség Munkaügyi Hivatalának* (Bureau International du Travail) május 24-én kezdődő ülésszakára a férfikiküldöttek mellett *Rosenberg* Augusztát, a Nemzetközi Nőszövetség magyarországi ügyvezető elnöknőjét is kiküldötte. Első eset, hogy Magyarország nőt küld ki a Népszövetségbe, bár a többi nemzetek delegáltjai között mindig van néhány nő. A megtiszteltetés egy arra valóban érdemes hölgyet ért, aki hosszu életet szentelt a nőkérdés szolgálatára.

— **(Az uj görög követ bemutatkozó látogatása a kormányzónál.)** A kormányzó ma déli fél 1 órakor ünnepélyes kihallgatáson fogadta André *Delmousos* Budapestre kinevezett uj görög rendkivüli követet és meghatalmazott minisztert. André Delmousos *ez alkalommal nyujtotta át megbizólevelét*, melynek megtörténte után a kormányzó hosszasabban elbeszélgetett az uj követtel és megszólitással tüntette ki a követ kiséretében megjelent *Androulis* követségi titkárt. Az ünnepélyes aktusnál közreműködtek *Khuen-Héderváry* Sándor gróf rendkivüli követ és meghatalmazott miniszter és *Uray* István dr., a kabinetiroda helyettes főnöke.

SZENT MARGITSZIGETI SZANATÓRIUM

Összes fizikális gyógymódok. Hizó, fogyó- és diétás kúrák. Kénes forrásfürdők. Speciális kezelések köszvény, reuma és isiás ellen. Mérsékelt árak. Telefon: 206—27.

— **(Az Országos Orvos Szövetség felterjesztése a népjóléti miniszterhez.)** Az *Országos Orvosszöv.* a napokban id. *Imre* József dr. egyetemi tanár elnöklete alatt rendkivüli kongresszust tartott, amelyen a betegségi és baleseti kötelező biztositásról szóló törvényjavaslatot vitattak meg. A kongresszus elfogadta *Flesch* Nándor alelnök által előterjesztett beadványt, amelyet a népjóléti miniszterhez terjesztettek fel. A felterjesztésben kijelenti a Szövetség, hogy a magyar orvostársadalom örömmel üdvözli a törvényjavaslatot, de szükségesnek tartja, hogy a törvény valóban *csak a kötelező* biztositásról szóljon és hogy a biztositási kötelezettség csak az évi 3000 pengőnél kisebb jövedelmüekre terjedjen ki. A szövetség fontosnak tartja, hogy az orvosi állások betöltésénél, az orvosszakértőknek necsak véleményező, hanem kijelölő hatásköre legyen, egyben pedig sérelmezi a pénztári orvosok tervezett azonnali elbocsátását s erre vonatkozóan áthidaló megoldást ajánl. Az *Orvosszövetség* lényegesnek találja a betegbiztositás és a balesetbiztositás különválasztását, majd a pénztári orvosok nyugdijazása és a státusrendezés körül felmerült sérelmeket téve szóvá, *tiltakozik ama feltevés ellen, mintha az Országos Orvos-Szövetség szakszervezeti jellegü volna*, mert ez *a szövetség erkölcsi testület*, amelynek tagjai sohasem tagadják meg esküjüket s igy orvossztrájkról még csak beszélni sem lehet.

— **(Kormányzói elismerés és címadományozás a mentők jubileuma alkalmából.)** A kormányzó megengedte, hogy *Bódy* Tivadar dr. udvari tanácsosnak, a Budapesti Önkéntes Mentőegyesület alelnökének, az egyesület körül szerzett érdemeiért és *Farkas* Samu dr. kormányfőtanácsosnak, az egyesület ügyvezető igazgatójának, az egyesület fejlesztése és felvirágoztatása körül szerzett érdemeiért elismerését tudtul adják. Egyidejüleg *Körmöczi* Emil dr.-nak, a Budapesti Önkéntes Mentőegyesület igazgató-főorvosának a m. kir. *egészségügyi főtanácsosi*, *Sebők* Zsigmond dr.-nak, Mentőegyesület főorvosának pedig a m. kir. egészségügyi tanácsosi cimet adományozta.

— **(A ker. szoc. Villamos-szövetség közgyülése.)** A *Keresztényszocialista Villamos és HÉV Alkalmazottak Országos Szövetsége* most tartotta meg rendes évi közgyülését *Heffinger* Mátyás elnöklése alatt. A megnyitóbeszéd után *Tóbler* János főtitkár terjesztette elő jelentését, melyből megállapitható, hogy a szövetségnek 4400 fizető tagja van. A tagok gazdasági érdekeinek védelmére a szövetség számos beadvánnyal fordult az igazgatósághoz és több az alkalmazottak gazdasági érdekeit szolgáló bérmozglamat rendezett. *A tagok segélyezésére nyugdijpótló és temetkezési segély-alapot létesitett* és segélyezésükre az elmult évben 18.900 pengőt fizetett ki a szövetség. A tagok kulturális nevelésére továbbképző tanfolyamot rendezett és tartalmas könyvtárat létesitett. Ezután *Somogyi* János terjesztette elő pénztári jelentését. A tisztujitáson elnöknek ismét *Heffinger* Mátyást, alelnököknek *Czompó* Józsefet és *Farkas* Dezsőt, főtitkárrá pedig *Szabó* Józsefet választotta meg a közgyülés.

— **(A Magyar Nők Szentkorona Szövetsége)** május 18-án, szerdán délután 5 órakor a Nemzeti Összetartás Társaskörének helyiségeiben (Vámház-körut 2. II. em.) teadélutánt rendez. Háziasszonyok: *Kenéz* Béláné dr.-né, *Kray* Istvánné br.-né, *Radnay* Árpádné, *Ruszwurm* Károlyné és *Zsigmond* Vilmosné. A teadélután keretében közreműködnek: *Montag* Vilmos hegedümüvész, *Stampf* Anna operaénekesnő, *Maleczky* Oszkár operaénekes és *Horváth* László gordonkamüvész. Konferál: özv. *Szakoly* Zoltánné.

— **(A tisztifőorvos lakást változtatott.)** *Csordás* Elemér dr. tisztifőorvos lakást változtatott. Uj lakáscime: IV., Piarista-utca 2. Uj telefonszáma: Teréz 238—45.

— **(A magyar kormány megtagadta Andrássy Imre gróf kiadatását.)** *Prágából* jelentik: A cseh kormány Andrássy grófot gyujtogatással vádolja s ezen a cimen kérte kiadatását, amit azonban a magyar kormány, arra való hivatkozással, hogy *Andrássy csupán politikai bünc selekménnyel, közönséges bünc selekménnyel azonban nem vádolható, megtagadott. (T.)*

Waggon-, gép-, kazal-, kocsi-, csónak-, redőny-, és sátor-

ponyvák

legolcsóbban, minden méretben raktáron
Zsák minden töltési célra

Zsák- és Ponyvagyár R.-T.

Budapest, VI., Vilmos császár-ut 61.
Telefon: L. 916—35.

Lechner Ödön

* **Lechner Ödön-Társaság megalakulása.** A magyar nemzeti művészet uttörő épitőjének barátai, tisztelői és eszméinek hivei e hó 10-én, vasárnap, a mester halálának tizennegyedik évfordulóján alakitják meg a róla elnevezett társaságot, melynek célja *Lechner* Ödön emlékének és hagyományainak ápolása, művészeti és nemzeti hitvallásának terjesztése és a magyar épitőmüvészeti kultura megteremtésén való munkálkodás. A társaság a legjobb erők összefogását jelenti azzal a nemes céllal, hogy a trianoni Magyarországon Lechner Ödön eszméinek jegyében uj és eredeti magyar müvészeti értékek létrehozását mozditsa elő.

M
928
VI
10

M.928.VI.10.

Lechner Ödön

N.U. 928.VI.10.

Lechner Ödön

P.H.929.VI.21.

PH 929 VI. 21

— **Lechner Ödön-emlékünnepély.** A Lechner Ödön Társaság csütörtökön délután az Iparművészeti Muzeum dísztermében Lechner Ödön halálának 15-ik évfordulója alkalmából emlékünnepet rendezett, amelyen a Szinnyei-Merse Pál Társaság, a Benczur Társaság, a Pál László Társaság, a Képzőművészetek Egyesülete képviseltette magát. Az elnöki asztalnál Petrovics Elek, Gerő Ödön, Korb Flóris, Márkus László és Lechner Jenő ültek. Az ünnepélyt Petrovics Elek elnök nyitotta meg. Lechner Ödön — mondotta — olyan eszmének élt, amelynek alapját nem lehet megdönteni. Olyan művészetért küzdött, amely magyar s amelyben korának érzése lüktet. A magyar szellemet igyekezett összeolvasztani a kor szellemével. Lechner Ödön művészetének erkölcsi alapeszméje az, amely főforrása az ő öröknek induló életének. Az elnöki megnyitó után Jánszky Béla ügyvezető elnök ismertette azokat a módokat, amellyel a társaság céljait megvalósitani kívánja, végül beszámolt a Lechner Ödön szoborakcióról. A szoborpályázat ősszel jár le és a szobrot jövőre a budapesti nemzetközi épitészkongresszuson leplezik le. Az ünnepséget Lyka Károly beszéde zárta be.

Lechner Ödön

Papszi hova lettél?

Irta Szép Ernő

A Liszt Ferenc-téren autóbuszgarázst teremtenek, hiszen olvasták. El kellett távolítani azt a két szobrot, amelyik a térhez tartozott: a Lechner Ödönét, meg az Irányi Dánielét.

Irányi Dániel mellszobra már vagy ötven esztendő óta állott a Liszt Ferenc-téren. Szép szelíd szakállas fej, nyakán kigombolt atilla, régi magyar ízű nyakkendővel; a mellszobor előtt lehajtott fejű leány, zászlót ölelve. A másik, a Lechner Ödön szobra, ülő szobor; az öreg művészt mutatta, kopasz fején kis sipkával, úgy, ahogy a Japán-kávéházban tanyázott.

Oda tették volt a Lechner Ödön szobrát (a huszas években) a Japán-kávéház mellé, közvetlenül a járda mögé, arccal az Andrássy-útnak, nézegethette az öregúr az előre-hátra sietö lányokat; úgy, mint életében.

Benne volt a lapban, hol helyezték el mindakét emlékművet, de bizony elfelejtettem.

Itt lakom a Liszt Ferenc-téren, mindig láttam a Japán mellett csücsülni Lechner Ödönt, ha az ablakon kipillantottam. Nem látom egynéhány napja, nagyon hiányzik.

Vagy tíz esztendőn által mindennap láthattam Lechner Ödön mestert; benéztem délutánonként egy kicsit a Japánba, ahol a nagy művészasztalnál trónolt Lechner Ödön. Mellette pedig trónolt Szinyei-Merse Pali bácsi; két királya volt annak az asztalnak, mint Spártának volt egyszer egyidőben két királya. Micsoda rangos alattvalók voltak azok, akik felett a két mester uralkodott: Rippl-Rónai, Ferenczy Károly, Csók István, Fényes Adolf, Iványi-Grünwald Béla, Róna József, Réthy István kávéztak, füstöltek annál az asztalnál a délután óráiban, mikor nincs meg a munkához való napvilág a műteremben. Ezek voltak az éretkorú művészek, és ott ültek a velük rokon kezű és lelkű fiatalok: Pólya Tibor, Falus Elek, Herman Lipót, Zádor István, Kisfaludy-Strobl Zsigmond, Vidovszky Béla, Bash Andor; ezekből az asztaltársakból alakult azután a Szinyei-Társaság.

A nagy öregek közül egyedül Csók István bácsit tartotta meg nékünk a jóisten; a fiatalok közül is lekösznt már fájdalom, egy-kettő az életről; akik megvannak, azoknak is kezd már a hajuk meszes lenni.

Lechner Ödönt, akit a civil tisztelői Lechner papának ejtettek, a Japán-beli asztal Papszinak becézte. Szelídebb, finomabb, kellemesebb embert álmodni nem lehetett. Az ártatlan gyermek bája mosolygott az Ö szép mosolygó orcájáról. Tudjuk, haláláig áskálódtak ellene, az újító ellen, az állam, meg a főváros kedvenc építészei, a hagyományokon élősködők. Megépíthette, igen, keserves harcok után, az Iparművészeti, meg a Földtani Múzeumokat, a Postatakarékpénztárat, a kőbányai templomot, szegedi, kecskeméti, még egynéhány városházakat, még egy-két gyönyörű középületet az országban, de százmegszáz álma maradt álom; sok pályázat után, ha Lechner Ödönnek is kellett az első díjat adni, elütötték a kezéről az építést, arra aztán más kapott megbízást. Ha csöndesedtek a viták a Japánban, Papszi kifeszítette a vászonszalvétáját, elmerülve kezdett templomot, színházat, mauzeloumot rajzolni reá. Egyszer-másszor, egyedül maradván estére annál az asztalnál, csodálatos szép palotát, Operát rajzolt a sárga márványra. Ezeket a megrajzolt márványasztalokat másnap a derék kávés elvitte az Ernst-múzeumnak. Vajjon hol vannak?

Nem volt magyar származású Lechner, ugyanaz a fenomén Ö, a magyar építőstílus apostola, mint Hermann Ottó, meg Heinrich Gusztáv, akik tüzes harcosai lettek a magyar tudományoknak.

Hetvennégy esztendős koráig üldögélt a Japán füstjében Lechner Ödön. Akkor addig erőltették, míg elment nyaralni Karlsbadba. Hazajött, elijedtünk Tőle, úgy megsápadtak rózsaszín orcái. Azt mondta:

— Árt nekem a jó levegő, gyerekek.

Ágynak esett, meghalt hamarosan a drága Papszi.

Még fogja erősen az asztalfiókot,
És nyitva az ajka és úgy kiplrul.
Még emberi iszkol, ützes akaratsal
Kétt harcsaszájú, picike jószág,
Buttaeska, édes gyerektopán,
Tétova — együgyű, tündéri nesszel
Most tipeg átal egy öcska szobán.
Ébred a szivem játékos kedve,
Elbortt hófehér virágcsó. —
Amikor látom, a kacagásom
Hangosan, édesen csapkod elő.
Sok régi holmin, szürke irásom
Úgy fut, iramlik száz furcsa sugár,
S én enlek is, annak is kilátni vágyom:
— Tip-top. Megindult. Pelike jár.

Pettke jár

Két harcsaszájú, picike jószág,
Buttaeska, édes gyerektopán,
Tétova — együgyű, tündéri nesszel
Most tipeg átal egy öcska szobán.
Ébred a szivem játékos kedve,
Elbortt hófehér virágcsó. —
Amikor látom, a kacagásom
Hangosan, édesen csapkod elő.
Sok régi holmin, szürke irásom
Úgy fut, iramlik száz furcsa sugár,
S én enlek is, annak is kilátni vágyom:
— Tip-top. Megindult. Pelike jár.

Még fogja erősen az asztalfiókot,
És nyitva az ajka és úgy kiplrul.
Még emberi iszkol, ützes akaratsal
Kétt harcsaszájú, picike jószág,
Buttaeska, édes gyerektopán,
Tétova — együgyű, tündéri nesszel
Most tipeg átal egy öcska szobán.
Ébred a szivem játékos kedve,
Elbortt hófehér virágcsó. —
Amikor látom, a kacagásom
Hangosan, édesen csapkod elő.
Sok régi holmin, szürke irásom
Úgy fut, iramlik száz furcsa sugár,
S én enlek is, annak is kilátni vágyom:
— Tip-top. Megindult. Pelike jár.

Kaffka-korabeli irodalom fedezett fel
nálunk. Az irónő felvilágosultságá,
elégedetlensége, bírálata az azótai
asszonymezedék hangját előszór és
mindenkit megelőzően ezólaltatta
meg. A „Szinek és évek“ hősnőjének
Pórtelky Magdának alakjában tilta-
kozott a szézadfordulós asszonyainak
teljes nől kiszolgáltatottsága ellen.
Ez a vidéki uriasszony annak az osz-
tálynak kitelezős, szimbolikus nő-
alakja, amely ekkor gyónguit, szegé-
nyedett el kivuiról-belülről s elvesz-
lette erkölcsi és anyagi alapjait. Ki
akar törni a társadalmi elfogultsá-
gokból, amelyekbe beleszületett, a
hátartásl, gyermeknevelési gondok
kizárólagos elettormájából, de hiába
kereszi exisztenciáját kisvárosi jólé-
ten, szerelmeken, házasságokon, tár-
sadalmi kis sikereken, összeomláso-
kon át. Még a 10városba jutott má-
sik alakja, Márta évelben is csonka
sors mereedezik. Lelkileg alvó asz-
szonynemezedékek jelképein megér-
tóen, elnézően, de már tóiebűk emel-
kedetten, elfogulatlanul néz át az
irónő, aki maga is közülük szárma-
zott, s olykor oly kíméletlenül
ószinte hozzájuk, s önmagához, ahogy
csak asszonyok tudnak, ha érzelmileg
tújutottak valamin. A kilencvenes
évek vidéki uriosztályának társada-
lomkritikusán kívül egy nagy közlő,
szavak szerelmese is élt Kaffka Mar-
gitban, s ez egész életén át nem hall-
gatott el. Verselben is kitört a azo-
kott formákból, szinte itt is novel-
lisztikusan adott hangot mély érzelmi
és idegéletének, merészen, egyénien,
s olyan hideg regyódéssal, mintha
szines üvegablakon át áradna a tény
mondanivalóra, szenvosan meleg
ösztnle érzéseire. Legjellegzetesebb
verseiből adunk izelitőt emlékezésül
a nagy közönre...

EGYETEMI NYOMDA

31 nap **JANUÁR** 1. hét

1 ombat

Újév
Újév

Az általános és részletes versenytárgyalási feltételek tárgyalása a Mérnökegyletben

Az *„Általános és részletes feltételek"*-et tárgyalták. *Majorossy* Gyula, mint előadó, sajnálattal konstatálta, hogy a már egy hónappal ezelőtt megjelent felhivásra csak igen kevés észrevétel érkezett a szakosztályhoz, ugyhogy most csak nagy általánosságban akar a tárggyal foglalkozni és egyes olyan pontokat kiragadni, amelyek megváltoztatása tovább nem halasztható.

Az általános rész 1. §-ának 11. pontja *a versenytárgyalásokra beérkezett ajánlatok döntésének határidejét 90 napban állapitja meg.* Ez a mai körülmények között *igen sok*, mert ugy az anyagár-, mint a munkabéringadozások nem teszik lehetővé a vállalkozónak, hogy ilyen hosszu ideig egységáraival kötelezettségben maradjon. *A 90 napi terminust okvetlenül csökkenteni kell.* A 7. §. 24.pontja *a szerződés megkötéséről* szól. „Oly esetben, mikor a megkötött szerződés felsőbb jóváhagyás alá esik, ha a hivatal, — amelynek az előzetesen bejelentetett — ez ellen kifogást nem tesz, a vállalkozó a munkát, vagy szállitást saját terhére és veszélyére a szerződés jóváhagyása előtt is megkezdheti ugyan, de ebben az esetben az a körülmény, hogy a szerződés aláirása késett, a határidő tullépésének mentségéül nem szolgálhat és a vállalkozó a szerződés jóváhagyásáig részletfizetésekre igényt nem tarthat". Ez a pont a mai körülmények között szintén *abszurdum*, mert *eszerint a vállalkozó a szerződés jóváhagyása előtt a munkát csak saját költségén vagy hitele mértékéig folytathatja* és amennyiben a jóváhagyás késik, kénytelen a munkát szüneteltetni. Itt gyorsabb és határozottabb intézkedésre van szükség. A 8. §. 26. pontja az épitkezés helyszinén vezetendő építési naplóról intézkedik, de nem mondja meg, hogy azt több példányban kell vezetni. Ez tehát ide okvetlenül bevezetendő. A 9. §. 29. pontja arról intézkedik, hogy vállalkozó köteles a terveket, amelyre a szerződés **kötelezi, kidolgozni és azt jóváhagyás** végett az építésvezetőséghez benyujtani. Éppen most, *amikor a viták arról folynak, hogy a tervezést és vállalkozást külön kell választani és a terveket kizárólag csak tervező építész készitheti el, ezt a pontot okvetlenül módositani kell.*

A 11. §. 33. pontja a tervváltozás esetén *az ár és határidő megállapitásáról intézkedik.* Kimondja, hogy amennyiben a **munka értéke 20 százalékkal kevesebbel csökken, a vállalkozó azért kártéritést nem igényelhet,** ha azonban ez a 20 százalékot meghaladja, ugy az elmaradt munkák után 10 százalék erejéig kárpótlásra van igénye. A teljesitmény szaporulata esetében 20 százalékos többletmunka teljesitéséig a szerződéses egységár a mérvadó, azontul ujabb egységár megállapitásra tarthat igényt. *Ezek a kikötések ma már nem tarthatók, tekintettel a versenytárgyalások alkalmával mutatkozó éles versenyre,* mert a vállalkozók rezsije a vállalati összeggel arányosan van elosztva és az a többletmunka alkalmával csökken és a munkateljesitmény csökkenésekor emelkedik. Ezt a pontot tehát pontos adatok és számitások alapján ujra át kell dolgozni. A 12. §. *a házilag végzett munkákról intézkedik* és felügyelet cimén a vállalkozónak az anyagárak összegének 5 százaléka és a munkabérek összegének 10 százaléka jár kárpótlásképen. Ez a százalékos megállapitás ma már szintén nem tartható, tekintettel arra, hogy maguk az OTI járulékok kiteszik a munkabérek után téritendő 10 százalékos rezsit. *Ezek a százalékok is pontos számitások alapján ujra megállapitandók.* A 20. §. *határidőről és kötbérről* szól, azonban nem intézkedik arra nézve, ha a határidőt a vállalkozó az épittető hibájából nem tudta betartani Ezek a pontok ezzel kiegészitendők. A 26., 27. és 28. §§-ra, amelyek *a leszámolásról, kifizetésről és felülvizsgálatról* intézkednek, megjegyzi, hogy ottan egyformán tárgyalja a kisebb és nagyobb épitkezéseket, igy például a felülvizsgálat határidejét egy évben állapitja meg, amely kisebb épitkezéseknél tulhosszunak bizonyul. Ezekben a pontokban tehát *vagy összegszerüség, vagy mennyiség szerint kell az épületek felülvizsgálatának határidejét megállapitani.*

Králik László sz. o. elnök bejelentette, hogy a következő szakosztályi üléseken részletesebben fognak foglalkozni ezzel a tárggyal.

HIRDETÉS NÉLKÜL NINCS EREDMÉNY!

FŐVÁROS

Mégis meghosszabbitják az Andrássy utat?

Régóta vajudó ügye ez az utmeghosszabbitási terv a Fővárosi Közmunkák Tanácsának. Bár sokat és sokszor irtak eddig már róla, még sem áll előttünk a probléma megoldásának városépitő politikai része a maga tisztaságában. Mert vegyük mindenekelőtt figyelembe, hogy az Andrássy ut folytatólagos meghosszabbitásának terve a véglegesen elfogadott városszabályozási tervben nincsen felvéve. Ennek a körülménynek pedig van legalább is oly fontos oka, mint annak, hogy miért akarják ezt utólag felvenni és *miért akarják most sürgősen végrehajtani.*

Meg kell azt is emlitenünk, hogy az eredetileg Sugár-utnak nevezett mai Andrássy utnak egészen más célt és rendeltetést szántak, mint azt, amivé most akarják kialakitani. Tudvalevően eredetileg kocsi-korzó céljául szolgáló disz-utnak szánták, hogy legyen a fővárosnak egy tágas és diszes főutvonala, mely kivezet a Városligetbe, mert a mult időkben erre a célra szolgált Király ucca sehogy sem felelt meg.

E nagy tranzakció ügyében *Borvendég* alpolgármesternél a napokban szükebbkörü értekezlet volt. A megbeszéléseken részt vettek: *Lamotte* Károly tanácsnok, *Czabalay* Kálmán a Közmunkatanács alelnöke, *Reményi Schneller* Lajos, a Községi Takarékpénztár vezérigazgatója, *Kempelen* Ágost műszaki főtanácsos, a városépitési szakosztály vezetője, *Harrer* Ferenc és *Petrovácz* Gyula fővárosi bizottsági tagok. A megbeszélés azzal az eredménnyel járt, hogy a Községi Takarékpénztár hajlandónak nyilatkozott a kért 620.000 pengő kölcsön folyósitására. Miután tehát ez az első kérdés tisztázást nyert — hir szerint — most már hamarosan tényleg hozzákezd a Közmunkatanács az Andrássy ut meghosszabbitásához szükséges telkek megszerzéséhez, ennek után pedig a munkálat megindításához.

Fentiekben ismertettük a városszabályozással és a hozzákapcsolódó üzlettel kapcsolatos helyzetet. Ez az ismertetés azonban semmiesetre sem teljes, sem kielégitő. Már pedig ha az egész ügy annyira előrehaladott stádiumban van, hogy a tranzakciónak — miként hallottuk — még a pénzügyi részét is tisztázottnak tekinthetjük, a Főváros közönsége számára nem maradhatna egyéb hátra, mint a befejezett tényekkel szemben a kérdés felett napirendre térni. Pedig itt egy felette érdekes és komplikált *kommassációs feladattal* állunk szemben, ahol *az u. n. betterment-járulék kivetésének is helye volna.* Mert hiszen, mint már irtuk, az utmeghosszabbitás — pláne mikor ilyen főut meghosszabbitásáról van szó — következtében *a telekkértékek jelentősen fognak emelkedni, ezt pedig jogosan és igazságosan lehet, sőt kell, megfelelő százalékkal a köz javára megadóztatni,* ami mindennél természetesebb, mert ha a főváros ily drága főutat épit, a felmerülő költségeket valakitől csak be kell szednie. És ha való is, hogy mindnyájunknak hasznunk lesz a meghosszabbitott Andrássy utból — az igazság mégis az, hogy elsősorban azok fizessenek, akiknek a kiépitésből külön is hasznuk lesz. *P. A.*

Kömüves és ácsmesteri szakvizsgákra egyéni oktatással, sikerrel készitenek elő
Dr. Soproni Géza és Ferenc
IX., TÜZOLTÓ-UCCA 45. SZ.
Telefon: 40-8-98.

MOZAIKLAP MŰKŐ CSEMPE
ANDREA cementárugyár
V., Tátra ucca 26.
Telefon: 92-0-37.

Milyen beruházásokat hajtanak végre a főváros 1934. évi költségvetésének keretében

A főváros törvényhatósági tanácsa most kezdte meg az 1934. évi költségvetés tárgyalását, amelynek keretében *Sipőcz* Jenő polgármester nagyobb expozét tartott. A polgármester expozéja során hangoztatta, hogy a deficitet nem lehet elkerülni és ha tovább tart a gazdasági depresszió, akkor kénytelenek lesznek revizió alá venni a főváros egész közigazgatását és intézményeinek rendszerét. A polgármester ezután rámutatott arra, hogy a város a jövedelem nagyarányu csökkenése és a nehézségek ellenére is, *140 millió pengőt fordit majd közszállitásokra és beruházásokra.* A polgármester kifejtette, hogy a jövő évben csak a szükséges ut- és csatornaépitési munkálatokat fogják elvégezni.

Az egységes közlekedési program előkészitő munkálatai megindultak, az üzemi szabályrendeletek némelyike már elkészült. A költségvetés nem tartalmaz nagyobb beruházásokat. Az elmult évtizedben a községi háztartás bevételeiből 300 millió pengőt hasznos beruházásokra forditottak. A jövő évben a beruházásokat inkább a költségvetés keretein kivül végzik el, igy *a Tabán ujjáépitésére 6 millió pengő áll rendelkezésre,* az ipari munkaszervező intézetnél az egyes üzemek pedig 4 millió pengőt vesznek igénybe az intézettől. A beruházásokra és közszállitásokra a községi háztartásban 46.8, az üzemeknél pedig 93.4 millió pengő, összesen tehát 140.2 millió pengő áll rendelkezésre a jövő év folyamán.

Már ismeretes a Tabán-tervekről hozott döntés!

A Székesfőváros törvényhatósági tanácsának október 30-án tartott ülésén a jövő évi költségvetés tárgyalásakor *Petrovácz* Gyula szóvá tette és hibáztatta, hogy a Tabán-ügyet tervpályázat hirdetésével elodázták, holott erre a versenypályázatra semmi szükség nem volt. Ezt bizonyitja az is, hogy a *Warga-féle* terveken kivül érdemleges uj eszmét hozó pályaterv nem akadt. Az I. és III. dijat *Warga* László fogja megnyernia a II-ik dijas terv pedig az ügyosztály hivatalos tervéhez ál közel.

Ennyit Petrovácz nyilatkozatáról, melynek azzal a megállapitásával, hogy a Tabán uj szabályozására felesleges volt tervpályázatot hirdetni — szükségtelennek tartjuk vitába szállni, bár elismerjük (és régebben is elismertük) a Wargaféle terv kompenzációs voltát.

Van azonban ennek a mindjobban bonyolódó, sőt a pályázat eredményét már előre is jogosan kifogásolt ügynek egy mellékhajtása is, melyet etikei tekintetekből kell hibáztatnunk. Közismert tény, hogy a főváros a Tabán-tervek beszerzésére jeligés, tehát titkos pályázatot irt ki. Ismert dolog az is, hogy Warga László a már ismertetett tervét teljes névaláirásával, tehát nyiltan adta be, hogy ezt a birálóbizottság pályázaton kivül birálja el. Ez az eljárás szokatlan, sőt páratlanul álló. Bármennyire is távol áll tőlünk a zsüri jóhiszeműségét és pártatlanságát kétségbe vonni, attól a gondolattól azonban sem a zsüritagok, sem pedig bárki más nem szabadulhat, hogy a budapesti Müegyetem városrendezési tanárának nyiltan, névaláirásával és pályázaton kivül való elbirálásra beküldött, már előzőleg nyiltan közzétett pályaterve esetleg befolyásolhatta a birálóbizottság tagjait és ezuton a többi jeligés pályatervek szinte kivétel nélkül mind, igen könnyen háttérbe szorulhattak. A városrendezés müegyetemi szaktanára által nyiltan beküldött szabályozási pályaterv ugyanis, igen könnyen egy szabályozási direktivát, egy vezérfonalat és elgondolást adhatott a birálóbizottságnak.

De megtörténhet az a szokatlan eset is (ami pedig a fentiek szerint tényleg meg is történt), hogy a pályázaton pályatervét névaláirással beküldő pályázó, a pályázaton még egy, esetleg több pályatervvel is részt vesz. Ez esetben tehát megtörténhet még az is (amiről előbb szóltunk), hogy egyik pályázó titkos pályázaton kétféle módon vesz részt — a nyiltan és a titkosan beküldött pályaterveivel. A végleges döntés elé a mondottak után érthető kiváncsisággal néznek szakkörökben.

Pályázat a Ferenc József jubileumi alapitvány szobrászati dijaira

A polgármester pályázatot irt ki a Ferenc József koronázási jubileumi alapitvány 1933. évi szobrászati dijaira. Az alapitó oklevél rendelkezései szerint a főváros az alapitványi jutalommal támogatni kivánja azokat, akik a magyar szobrászat terén rátermettségüknek már nyilvánvaló jelét adták, akikről méltán feltehető, hogy ezzel az anyagi támogatással tehetségüket, képességüket és ismereteiket még inkább kifejlesztik és ezzel a magyar művészet felvirágoztatását fogják elősegiteni. A szobrászati dijra negyvenévesnél fiatalabb olyan szobrászművészek pályázhatnak, akik művészi képességüknek önálló becsü alkotásokra való hivatottságuknak már kétségtelen jeleit adták és művészi tanulmányukat külföldön akarják kiegészitteni.

Ujabb hatvan városszéli házat fog még épittetni a főváros. A Nemzeti Egység Pártjához tartozó ferencvárosi iparosok nagygyülésén *Wellisch* Andor fővárosi bizottsági tag bejelentette, hogy a főváros folytatni fogja az ugynevezett városszéli telepitést és ujabb hatvan házat épittet, amelyeknek költségeire már megvan a fedezet.

Állitsanak szobrot a fővárosban II. Rákóczi Ferencnek. Sümegi Vilmos bizottsági tag a főváros legközelebbi közgyülésére inditványt nyujt be, melyben azt javasolja, hogy a főváros 3 éven belül történelmünk dicső alakjának, II. Rákóczi Ferenc-nek állittasson szobrot és az emlékművet a parlament előtti téren, a Kossuth-szoborral szemben helyezze el.

Tanulmányi kirándulás a Hungária-Puccolán gyártásának megtekintésére

A Budapesti Épitőmesterek Ipartestületének elöljárósága tanulmányi kirándulást vezetett a Ipartestület mintegy 50 tagjának részvételével a Hungária kénsavgyárba a *Puccolán gyártásának megtekintésére.*

A Kén uccai gyártelepen megjelent ipartestületi tagoknak dr. *Nyiri*, a gyár szakértője, tartott bevezető előadást, amelyben a Hungária Puccolánnal a gyakorlatban tett tapasztalatokat ismertette, bemutatta a legujabb kisérleti eredményeket, valamint a különböző Hungária Puccolánnal gyártott betonáru és mükőkészitményeket.

A látogatók ezután megtekintették a gyár kitünően felszerelt puccolán-laboratoriumát, majd a tanulmányi csoport megtekintette a puccolán gyártásának egész menetét.

A gyár megtekintése után dr. *Faragó* Aladár a Hungária ügyvezető-igazgatója, köszönte meg az ipartestület érdeklődését és ama reményének adott kifejezést, hogy azok a kedvező tapasztalatok, melyek a puccolán gyakorlati felhasználásában eddigelé mutatkoztak, a jövőben csak fokozódni fognak.

Az Ipartestület elöljárósága nevében *Bloch* Leó alelnök mondott ezután hosszabb beszédet, amelyben rámutatott arra, hogy a külföldön az utóbbi években a puccolán-anyagok nagy sikerrel nyertek mindenfelé alkalmazást. A legnagyobb elismeréssel emlékezett meg a Hungária igazgatóságáról, amely ezt a kitünő épitőanyagot az ipar számára feltárta és ezer eddig parlagon heverő nemzeti kincsünket az épitőmunka szolgálatába állitotta és ez a kitünő épitőanyag, amelynek immár egy év óta az épitőgyakorlat minden területén történő felhasználása ugy müszaki szempontból, mint gazdaságosság tekintetében a legszebb eredményeket mutatja.

Ezután *Báthory* István reflektált hosszasan az elhangzottakra. Elmondotta, hogy már néhány évtizeddel ezelőtt mint *Czigler* professzor aszszisztense, volt alkalma a puccolán-anyagokkal foglalkozni. Azokat a kedvező tapasztalatokat, amelyeket annakidején szerzett azóta, amióta a Hungária-Puccolán forgalomban van, lényegesen gazdagitotta.

Rothauser, Varjas, Sachsel és még több ipartestületi tag szólt még a tárgyhoz, ismertetve azokat a kedvező eredményeket, amelyeket saját épületeikben a Hungária-Puccolánnal elértek, majd *Holub* Jenő egyesületi titkár tolmácsolta ama kérelmét, hogy az elhangzottak összefoglaló előadás keretében mielőbb ismertessenek az Ipartestület székházában.

Csődtömegkiárusitás.

A vagyonbukott **Thék Endre** bútor-, zongora- és épületmunkák gyára rt. csődtömegéhez tartozó butorok, félkészbutorok, különféle faanyagok, famegmunkálógépek, szerszámok, stb. értékesitését a budapesti kir. törvényszék mint csődbiróság elrendelte. Felkérem a fenti ingók iránt érdeklődőket, hogy vételi ajánlatukat alulirott csődtömeggondnokhoz juttatni sziveskedjenek.

5247

Dr. Szüts István, csődtömeggondnok,
Budapest, IV., Deák Ferenc-ucca 1. — Telefon: 81-7-61.

LIV. évfolyam. 87—88. (3061—3062.) szám. Budapest, 1933. november 2.

VÁLLALKOZÓK LAPJA

A Lechner-szobor kálváriája

A nagy magyar épitőzseninek, *Lechner* Ödönnek a Lechner Társaság kezdeményezésére lelkes művészek és műértők szobrot állitanak. A gondolatot a Székesfőváros is felkarolta és jelentős összeggel járult hozzá a megvalósitás költségeihez. Két izben is irtak ki pályázatot, végül *Farkas* Béla szobrászművésznek sikerült vázlatát fogadták el kivitelre. Lechner Ödön szobrának az a ritka szerencséje volt, hogy a vázlattól a végső mintáig vezető hosszu uton nemcsak, hogy nem romlott, hanem határozottan javult. Mindenki, akinek köze és szivügye volt, hogy Lechner Ödönnek minél jobb szobra legyen, örömmel látta, hogy ezzel nem kell majd szégyent vallani. Ez nem fogja eggyel megszaporitani a jelentéktelen, semmitmondó és rossz szobrok amugy is tulnagy számát. Nem nagyigényü, de jellegzetes és kifejező. Megörökiti a pesti uccakép számára a Mester finom fejét és alakját. A művészek egyhanguan amellett döntöttek, hogy a Liszt Ferenc téren kell a szobrot elhelyezni, szemben a Jókai szoborral. Lechner mester szerette az Andrássy utat. Ide épitette egyik legartisztikusabb művét, a Drechsler palotát. Itt sétálgatott, itt nézte figyelő szemmel, mint fejlődik Budapest világvárossá és az ucca képe és népe világvárosi uccák képévé és népévé. A Japán kávéház asztalánál rajzolt és álmodozott nagy épitőművészeti feladatokról, amelyekből kisebb tehetségü, de keményebb könyökü vetélytársai kiturták. Az Andrássy ut és Liszt Ferenc tér sarkán még most is él az emléke idenőtt emberek lelkében. Nem is lehetett másra gondolni, csak arra, hogy Lechner Ödön szobra *ide* kivánkozik.

A szoborelhelyezések ügyének hivatalos utja van. Nagy bizottságot kell összehivni, amelyben a főváros minden érdekelt szakosztálya, az összes közművek képviselői és mint felsőbb hatóságok, a minisztériumok és a Közmunkák Tanácsa is képviselve vannak. A bizottság meg is jelent annak idején a helyszinen, a Liszt Ferenc téren és megállapitotta, hogy ***a kijelölt hely a Lechner Ödön szobor elhelyezésére alkalmas.*** A főváros ennek megfelelően ily értelmü határozatot is hozott. Minden annak legszebb rendje és módja szerint intéződött el. Közben a szobrot ércbe öntötték és az öntőmühely udvarában várja sorsa meglepő fordulatait. Mert meglepő fordulat volt az, hogy a Fővárosi Közmunkák Tanácsa leirt a fővároshoz és tudtul adja, hogy korábbi állásfoglalását, amely szerint a Lechner Ödön szobor elhelyezésére a Liszt Ferenc teret alkalmasnak tartja, — megváltoztatja. A Közmunkák Tanácsa arra gondol, hogy Liszt Ferenc jubileum közeledik és erre az alkalomra Liszt Ferenc szobrot kell majd emelni és ennek helyéül mi sem lehet alkalmasabb, mint a Liszt Ferenc tér. Ebből következik, hogy a Lechner szobor számára másutt kell helyet keresni.

Mi ugy tudjuk, hogy egy Liszt-szobor már disziti a Liszt Ferenc teret a Zeneakadémia homlokzatán, egy másik Liszt-szobor pedig az Opera homlokzatát emeli. *Nem tartjuk szerencsés gondolatnak, hogy a két épületet összekötő rövid utszakaszon még egy harmadik Liszt-szobor is emeltessék.* Elvégre nem akarhatunk a régi egyiptomi szfinksz allék mintájára Liszt-szobor allékat rendezni. Ha Liszt Ferencnek önmagában álló monumentális szobrot kivánunk állitani, akkor annak helye a Vigadó előtti téren legyen, a magyar zeneélet tradiciós centrumában. Az Andrássy ut és Liszt Ferenc tér sarkának tradicióit nem Liszt Ferenchez, hanem Lechner Ödönhöz kapcsolódnak. Ezt a helyet hagyjuk meg az Ő szobra számára. Ne folytatódjék végzete — halálán tul — a szobra sorsában is. Ne toljuk félre — az őt megillető helyéről.

S. A.

Javaslat a házadómentesség ujabb szabályozására

Az évzárlat közeledtével sürgős és aktuális problémája az épitőiparnak a *rendkivüli ideiglenes házadómentesség*. Az 1929. évi XXIX. törvény hatálya az év végével megszünik és azonfeul az uj házak csak *15 éves* ideiglenes házadómentességet kapnak. A pénzügyminiszter rendeletileg olyképpen prolongálta a 30 éves rendkivüli ideiglenes házadómentességet, hogy az ez év végéig tető alá hozott és 1934 junius 30-ig lakható állapotba helyezett épületek is megkapják a 30 éves adómentességet.

Az épitész és épitőipari érdekeltségek már most szeretnének tisztán látni abban, hogy miként rendezi e kérdést a pénzügyminiszter a jövő évre. Az 1934 tavaszán megkezdendő épitkezés további intézkedésig csak 15 éves adómentességre tarthat igényt, kivéve az *Országos Lakásépitési Hitelszövetkezet* kölcsönével (LÁB kölcsön) épülő házakat, amelyek épitésére vonatkozólag lapunk mult heti számában közöltük a pénzügyminiszter 130.300/1933. P. M. sz. rendeletét, amely a LÁB-kölcsönnel épitendő házak 30 éves adómentességét kiterjeszti az 1934 dec. 31-ig lakható állapotba helyezett ilyen épületekre is.

A *Magyar Mérnök- és Epitész-Egylet* az összes érdekelt iparágakat összefogva, még a nyár végén lépéseket tett a pénzügyminiszternél e kérdésben és a pénzügyminiszter felhatalmazta az érdekelteket, hogy *terjesszenek konkrét javaslatot eléje, miként képzelik a rendkivüli ideiglenes házadókedvezmény ujabb törvényes rendezését.*

A *Mérnök- és Epitész Egyletben* az érdekelt szakmák *Hoepfner* Guidó felsőházi tag vezetésével heteken át tárgyalták e kérdést, majd egy szükebb bizottságot küldtek ki, amely törvénytervezetet dolgozott ki, hogy azt az érdekeltség nevében javaslatként juttassák a pénzügyminiszter elé.

E törvénytervezet szerint *Budapest közművekkel ellátott területein* (közmü alatt csatorna, vizvezeték, villany és utburkolat értendő) *25 éves rendkivüli ideiglenes házadómentességben részesülne* olyan uj épület, emeletráépités vagy toldalék, amelyet 1936 december 31-ig használható állapotba helyeztek. Az érdekeltség kivánsága szerint felhatalmazást kell adni a pénzügyminiszternek arra, hogy e 25 éves adókedvezményt a Közmunkatanács előterjesztésére Budapest nem közmüves területére is engedélyezze, ahol a beépités városfejlesztési okokból kivánatos és *ahol a közmüvek egyidejüleg elkészülnek.*

Egylakásos családi házak ott is 25 éves házadómentességet kapnának az érdekeltség tervezete szerint, ahol a közmüvek közül *a csatorna hiányzik,* helyette kétkamrás emésztőgödör elegendő.

Ezenkivülü *30 éves rendkivüli ideiglenes házadómentességet kér az érdekeltség a fővárosnak a törvényben megjelölendő belterületeire* (körutakon belüli terület, Tabán, Viziváros, Óbuda területe, Erzsébet sugárut stb.) A *lebontandó ház helyébe* épült, legalább ugyanolyan terjedelmü lakóház *10 évvel hosszabb* tartamu adókedvezményt kapna, tehát 35 évet, vagy a megjelölt területeken 40 évet.

Az érdekeltség előterjesztése szerint az adómentesség a községi pótadóra, nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótadóra is kiterjedne. A pénzügyminiszternek felhatalmazást kell adni arra, hogy a felsorolt adómentességet a törvényhatósági jogu és megyei városokra is kiterjeszthesse.

Balaton környéki vagy más gyógy- és üdülőhelyeken az érdekeltség uj lakóházakra, ha azok épitési költsége a 15.000 pengőt meghaladja, a helyi hatóság javaslatára adandó 30 évi adómentességet kér, itt is felhatalmazást kérnek a pénzügyminiszter számára, hogy ennél nagyobb kedvezményt adhasson indokolt fürdőfejlesztés céljából.

Ugyancsak törvényes felhatalmazást kérnek a pénzügyminiszter számára ahhoz, hogy rendelettel szabályozhassa az *átalakitás, modernizálás, tatarozási munkákkal kapcsolatos adókedvezményt* az 1936. év végéig elvégzett ily munkák esetére. Kérik az érdekeltek, hogy a ma érvényben lévő tatarozási adókedvezménynél (45.000—1933. VII. P. M.) *a befektetett tőke 66%-át ne 6 év, hanem 4 év alatt lehessen a házadó alapból levonni,* miután a tatarozási hitel törlesztési ideje is 4 év.

Érdekes javaslatot tesz a *Mérnök- és Epitész Egylet* az adómentességi javaslatában. Eszerint az adókedvezmény ideje alatt épült, *legjobbnak talált uj épület a törvényben megszabott adómentességen tul további 5 évi adómentességet kapjon jutalmul és pedig:*

Budapesten 3 zártsoru bérház, 2 bérvilla, 2 családi ház;

vidéki városokban 1 zártsoru bérház, 1 bérvilla, 1 családi ház;

vármegyénként 3 darab kisgazda kuria és 10 munkáslakóház. A jutalmazandó házaknak ugy tervezés, mint kivitel szempontjából a legjobbnak kell lenniök.

A *Mérnök- és Epitész Egylet* az általa kidolgozott és fentebb lényegében ismertetett javaslatot emlékirat kiséretében e héten szándékszik a pénzügyminiszter elé terjeszteni.

A kisipart és az ugynevezett szerelőiparokat nem elégiti ki mindenben a mérnökegyleti javaslat, amely a belterületi épitkezések *helyes* kedvezményezése mellett megbénitaná a főváros budai hegyvidékein és pesti külső övezeteiben az 1—2 lakásos családiházak épitését, amikor már az egylakásos családiház adókedvezményét is pl. a kiépitett ut meglététől teszi függővé.

A kőmüvesmesterek ipartestülete október hó 30-án, hétfőn délután az érdekelt társipartestületek, az Ipok. Országos Kézmüves Testület és a Budai Ingatlantulajdonosok Egyesülete bevonásával értekezleten vitatta meg a családiházépittető telektulajdonos közönség és az épitőkisipar érdekeit a házadómentesség kérdésében.

Gy. I.

Részleges megegyezés az épitőipari sztrájk megszüntetésére

A hetek óta huzódó kőmüvessztrájk ügyében a kereskedelmi minisztériumban kedden este ujabb egyeztető tárgyalás folyt dr. *Kádár* Levente miniszteri tanácsos és *Hammer* Géza osztálytanácsos vezetésével. A miniszter a békéltető tárgyalásokra meghivta az Épitőmesterek Ipartestületét és a Kőmüvesmesterek Ipartestületét, valamint az épitőipari munkások szakszervezetét. A tárgyaláson azonban csak a kőmüvesmesterek és épitőmunkások vettek részt. Az épitőmesterek megtagadták a részvételt, sőt tiltakoztak az ellen, hogy az ő részvételük nélkül ujabb egyeztető tárgyalást folytasson a minisztérium. Egyidejüleg az épitőmesterek a keddi napon életbeléptették a munkaadószövetségük utján az 50 filléres falazókőmüves órabérminimumot és érvényben hagyták a mult év őszén megszabott átlagos órabéreket, a további tárgyalások elől pedig kitértek avval, hogy a munkásaik tulnyomó része dolgozik az 50 filléres órabérminimum mellett. A miniszteri tárgyaláson a kőmüvesmesterek ipartestülete, melyet *Stulcz* Ferenc elnök és *Győrbiró* István főjegyző képviselt, valamint a budapesti kőmüvesmesterek szövetsége, melyet *Szeili* János képviselt, fenntartották a 10 nappal ezelőtt tartott tárgyaláson kifejezett álláspontjukat, hogy hajlandók elfogadni a falazókőmüveseknél az 54 filléres órabérminimumot és általában elfogadják minimumnak az Epitőmesterek Szövetsége által megállapitott eddigi átlagos órabéreket.

Az épitőmunkások szakszervezete hajlandó volt ezen **az alapon megegyezni** és létre is jött a két rsoport között a munkabéregyezmény ezen az alapon, minden egyéb kérdés kikapcsolásával *1934 március 31-ig* terjedő hatállyal. A megállapodást a helyszinen a minisztériumban alá is irták.

A Budapesti Epitőmesterek stb. Szövetsége egyébként október 31-én közzétette és életbeléptette a 10 nappal ezelőtti tárgyaláson a munkásoknak felajánlott alábbi átlagos és minimális órabéreket 1933 október 30-tól kezdődőleg:

	minimum fillér	max. átlag fillér
1. Falazó kőmüveseknek	50	54
2. Diszvakolóknak	57	62
3. Fehér-, rabitz- és nemesvakolat munkásoknak	66	72
4. Létraállványon dolgozóknak (tatarozásnál)	65	70
5. Lógóállványon dolgozóknak (tatarozásnál)	70	76
6. Lapburk. kőmüveseknek	59	64
7. Kazán- és kéményfalazóknak az alapban	51	56
8. Kazánfalazóknak rostély felett és hőszigetelőknek	68	74
9. Kéményfalazóknak a talajszin felett	75	82
9/a. Külső kéményjavitásnál állványon, valamint forró és piszkos helyen végzett munkáért 20% pótlék fizethető		
10. Gipsztáblafalazóknak	50	54
11. Farafakőfalazóknak	50	54
12. Vasbetonos ácsoknak	50	54
13. Könyvvel biró állványozóknak	40	44
14. Segédállványozóknak	33	36
15. Vasbetonszerelőknek	31	34
16. Vasbeton segédmunkásoknak	29	32
17. Betonkeverők, habarcskészitők és mészoltóknak	29	32
18. Férfinapszámosoknak	27	39
19. Asszonyoknak és 16 éves fiuknak	22	24

20. *A megállapitott munkabérek legszigorubb betartása az alapszabályszerü eljárás mellett kötelező*
21. Az előmunkásoknak bére az átlagbérektől elkülönitve számitandó.
22. Rajz szerint dolgozó vashajlitó és szerelő előmunkás órabére a vasbetonszerelő órabéreknél 20%-kal lehet magasabb.
23. Vasbeton segédmunkások alatt olyan munkások értendők, kik az ipartestülettől nyert képesitési igazolvány alapján a vasszerelésen és zsaluzáson dolgoznak.
24. Vámsorompón kivül eső munkahelyeken a tényleg fizetett közlekedési költség a heti bérlistában mint pótlék számolható el.
25. A pallérok és segédszemélyzet (a központi irodai személyzet kivételével) a tényleges fizetés alapulvételével a heti bérlistába állitandók.
26. Azon munkások, kik egy munkaadónál egyhuzamban három évig dolgoznak 5%-kal, akik hat évig dolgoztak, 10%-kal jobban dijazhatók.

Prima ólomcsövek minden méretben jutányosan kaphatók.

Gyártja: ANKERMŰVEK FÉMKOHÁSZATI R.-T.

UJPEST, VÁCI-UT 51. SZÁM. TELEFON: *95-8-90.

Hét hangolt körös,

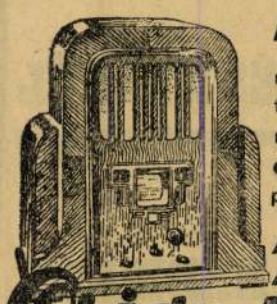

minden technikai ujitással felszerelt, dinamikus hangszóróval egybeépitett 6+1 lámpás superheterodyn a

7066 Orion-rádió

Gyártja: Orion izzólámpagyár

Budapest.

A Ferenc József jubileumi templom pályaterve /Lechner Ödön/

MŰVÉSZET
XIII.évf.1914.
97 - 101.
Illusztrációk: 98.,99.,100.,101.
"Két uj épület"

. A konzervatív-akadémizmus

s további jóltartása tehát

tositva volt. A gazdagabb

ház, stiláris vonatkozásban

sodik felében, és főleg o-

tágabb kapukat nyitott, s

dott mérsékelten haladó fel-

templomépitészetben, tér-

hány figyelemre méltó mütől

gyházmüvészet egésze, a so-

ató felszini jegyek ellenére,

iv szellemiségen, végső fokon

sitette.

Lechner Ödön

Lakberendezések tárlata. Az iparművészeti társulat egyesülve az iparművészeti muzeummal és a műbarátok körével, megvalósítja régi tervét és a jövő évben lakberendezési tárlatot rendez Budapesten. E tárlat jelmez, fegyver és egyházi öltöny kiállitással lesz egybekötve. A kiállítás helyéül a városligeti iparcsarnokot szemelték ki. A tárlat ügyében tizennyolcz tagból álló bizottság alakult, mely *Keglevich* István gróf elnöklete alatt tartott legutóbbi ülésén megállapitotta nagyjában a programmot. A bizottság elnöke Keglevich gróf és egyik tagja, *Lechner* műépitész közelebb külföldre utaznak, hogy tanulmányokat tegyenek a kiállítás érdekében.

Vas. Ujs. 1891. 42. l.

MEGRENDELŐJEGY

A Magyar Szemle könyvosztályának

BUDAPEST

Megrendelem ..... példányban

Pethő Sándor: »Görgey Artur«

című művét 12 pengős bolti árban.

A művet kérem utánvétellel — folyószámlám terhére — megküldeni.

Olvasni kezdem és az olvasása is játék, játék régi irású francia szavak csörgedezésével, meg könnyű, kedves, okos ötletek hullámaival. Szalónokban olvasták ezt a kis précieux regényt, amelynek játékos szellemessége, érzelmes elgondolkodása, mind udvarlásnak íródott. Ami gond meg szomorúság van benne, az is bóknak szánt: hódolat és hencegés. Ügyes, találékony, kellemes szeptevés . . . jó beleszokni a hangjába, belélekzeni illatos levegőjét, belemelegedni enyhe érzékiségébe.

A Szerelmes Ámor és az egész bágyadt, kényeskedő komédia, játéknak egészen szép volt és jó lehetett játszani. De eszembe jut, hogy ez a könyv akkor íródott, mikor Molière Misanthropeja, és hogy éppen ez fájt Molièrenek, ez a mindent könnyenvevés, ez a kíntalan felületesség. Molière nem tudott játszani. Játékrontó volt, szerencsétlen volt, keserű volt — innen eredt minden szenvedése. Az élet egészen előremeghatározott cselekvés, a módja is. Nem élhet senki se büntetlenül kortársaitól különböző életet. Molière sem előzte meg korát, csak kívülrekedt rajta.

Molièret szeretem, a Misanthropeot szeretem, az egyedülvalóságában gyötrődő Alcesteet szeretem — de jobb nem öntudattal élni. Szerelmet úgy kérni, ahogyan divat és olyannak elfogadni, amilyennek kínálják. Képmutató szalónokban élni, hazudva az örömért, nem elbújni valami sarokba, a becsület őnérzetéért. Csókért írni, nem az Igazságért. Szerelmes Ámort, nem Misanthropeot.

HAVAS GÉZA

A MŰCSARNOK TAVASZI KIÁLLÍTÁSA

Engedjétek hozzám a kisdedeket. Szép aranybetűkkel, ezt kellene ráírni a Műcsarnok kapujára. A jelmondat alá pedig: — hogy ők is olyan vének, elhasználtak legyenek, mint mi vagyunk, mi öregek.

A fiatalok 〈helyesebben fiatalkorúak〉 élnek is az alkalommal, és oly mohósággal tódulnak a szentelt falak közé, hogy mahonap talán még ki is szorítják a konzervativ törzskart. Ügyes és ravasz fiúk, rutin és fölényes elegancia sugárzik le róluk, a legtöbbje már eljutott az impresszionizmus hallatlanul merész étappe-jáig. Igaz, hogy csinyján bánnak e veszedelmes szerrel, erősen keverik bizonyos müncheni kötőanyaggal 〈robbanás kizárva〉. Van közöttük olyan is, aki távoli korok eredményei után kutat és gyötrelmes keresése közben eljutott a veszedelmesen forradalmi érzésű bidermeyer mesterekig. 〈Waldmüller, Amerling és Borsos József.〉 De nem mindenki ily merész. Némelyik szőröstül-bőröstül kisajátítja Kriesch Aladárt. Bizonyára abból indult ki az illető, hogy amit Kriesch csinál, az mindenesetre jó és megmásíthatatlan és ha ő is ugyanazt csinálja, akkor elérte azt, amit Kriesch elért. Egy másik ifjú következetesen Csók Istvánt fejleszti tovább. Eddig csak Csók technikáját tökéletesítette, most már azt is megmutatta, hogy képzelte ő el és hogy festette volna ő meg a »műteremsarkot«. Munkácsy sem panaszkodhatik. Tanítványa egyelőre a bitűmnél tart, de ha türelmesen várunk, még többet is megérünk. Pentelei Molnár János dicsőségét is megirigyelték. Még egy műcsarnoki kiállítás és tanítványa porcellánabb porcellánt szállít, mint Pentelei.

Ezek az ordító példák csupán. A kiállító fiatal urak legnagyobb része körmönfont ügyeskedéssel keveri egybe a különböző festőktől ellesett műhelytitkokat. Valóságos oknyomozó munka kellene annak a felderítéséhez, hogy mit, honnan szereztek. És készek, befejezettek, folyamatosan hazudják tovább az öregek dadogását.

Ez alapjában véve szomorú jelenség Szomorú, mert diszkreditálják a fiatalságot, mert nem minden cinizmus nélkül való előrecsörtetésük a jóhiszemű be nem avatott közönséget megtéveszti és talmi művészetük hibridsége nagyon alkalmas arra, hogy összekuszálja azokat a fogalmakat, melyek a progressziv művészek küzdelme folyamán valamelyest tisztázódtak.

El fog következni az az idő, lehet, hogy hamarosan, lehet, hogy későn, amikor a jobbszemű közönség ráeszmél az álfiatalok nagy szegénységére, sőt ráeszmélnek ők maguk is. A nagy kiábrándulás mindenesetre szomorú lesz és sajnálatra érdemesek a

Nyugat 1914. ápr. 16.

leszámolás áldozatai, nem magáért a leszámolásért, mert végzetét senki sem kerülheti el és mint a pók a hálója anyagát, ők is magukból eregetik azt a labirintust, amelybe belekeverednek, hanem az elpocsékolt energiák tömegéért.

*

Ferenczy Károly női aktja minden fogyatékossága mellett is figyelemre méltó munka. Abban a környezetben mindenesetre úgy hat, mint üres fejű fecsegők között komoly ember megfontolt szava. A sötétpiros drapéria meleg reflexével átivódott hús porhanyós anyaga feloldja a körvonalak keménységét. Klasszikus példák inspirálták Ferenczyt. A női test elhelyezkedése és magának a témának elgondolása is régi mesterek Vénusz képeire utal.

Egyébiránt Perlrot Csaba Vilmos csendéletén, Erős Andor és Dobrovic Péter képein kivül alig található említésre érdemes kép e kiállításon.

A szobrászok ezuttal sem kényeztettek el bennünket. Gondosan ügyeltek arra, hogy a kötelező középszerüséget valamelyikük meg ne bolygassa és ha némelyik fiatal embernek mégis sikerült a szinvonalat valamennyire emelni, a többiek viszont nagy erővel arra törekedtek, hogy az emelkedés által megbolygatott egyensulyt még a középszerű szinvonalon is jóval alul álló gipszöntvényeikkel helyreállitsák.

A »független« frakció egyik jelese valóban felülmulta önmagát. Egy juhászt hosszú pipájával, kifordított subájával együtt gipszbe öntött. A subáról lelógó gyapjas cafatok kitünően hatnak. A plasztikai gondolkodás megkapó példáját mutatja ez a barnára festett gipszkolosszus. A kitünő szobrásznak talán Donatello Szent Jánosa motoszkálhatott a fejében. Szent János testének jókora részét szintén szőrös állati bőr fedi. További azonosságok és különbözőségek feltárása helyett úgy hiszem elég annak a megállapitása, hogy Donatello nem volt műcsarnoki törzskiállító.

*

A kiállításon résztvesz néhány építész is. Terveik, kész épületeiknek fotografiái igazán európai szinvonalon álló munkálkodásról tanuskodnak. Legkitünőbb építőmestereink névsorát foglalja magában e kiállítás katalogusa. Érdekes jelenség, hogy azok az építészek, akik mindenütt ott vannak, ahol bankpaloták, nagy középületek elkaparintásáról van szó, ehelyütt teljesen hiányoznak. Szeretett fővárosunk nagytekintélyű elcsufitói nem vesznek részt a műcsarnoki ügyekben. A zsűri építész csoportjában sincs benn e falanksz egyetlen katonája sem. Ugyanis ez olyan tisztség, mely semmit sem jövedelmez.

Nagyon természetes, hogy az esetben, ha a műcsarnoki kiállítás ugyanazt jelentené az építészeknek, mint a festőknek és szobrászoknak, akkor a távollevő hatalmasságok nem engednék át oly nagylelkűen ezt a területet.

Lechner Ödön a Ferenc József jubileumi templom terveit állította ki. A padovai Cattedrale del Santo tömegeire emlékeztetnek e fiatalos lendülettel megtervezett épület részei. A templom két oldalán karcsú toronypár szökken fel.

Kifogyhatatlan teremtő erő, eleven fantázia lobog az épület elgondolásában. Szinte csodáljuk, hogy első dijat nyert e terv nálunk. Lechner Ödön ellenségei már erősen mozgolódnak, hogy e terv kivitelét meghiusítsák. Könnyen megtörténhetik, hogy a mester gyönyörű álma nem ölt testet és valamelyik épületrajzoló vértelen papiros terve kerül kivitelre.

Vágó József fiatalos szertelenségéből kivetkezett. Lehiggadt monumentális érzésű férfias művész vált belőle. A nagyváradi csendőrségi iskola épületcsoportja nagyszabású, szolid alkotás, hosszú evolucio leszürt, tisztult eredménye.

Málnai Béla bérházaiban intelligencia, a forma és az anyag harmóniájának ritka ismerése érzik.

Janszky Béla vidéki templomterve ötletes friss buzogású munka. Földes és Scheiber épületfotografiáit, Meller Dezső vázlatait jegyezzük még fel. De a névsor ezekkel még nem merült ki. Rajtuk kivül is egész sereg fiatal tehetség demonstrálja azt a szándékát, hogy építőművészetünket megjavitsa. Talán sikerül.

BÁLINT ALADÁR

LECHNER ÖDÖN: Ferenc József jubileumi templom.

Vágó József: Országos csendőrségi iskola.

L e c h n e r Ödön épitész

A budapesti Ferenc József
jubileumi templom pályaterve

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
97 - 101.
"Két uj épület"
Illusztraciók: 98.,99.,100.,101.

tásával, képviselőinek e
ba kerülésével hasonló s
lista művészetünk legjob
cialista eszményeket köv
zonban, ahogy magát a mo
történelem menetét felta
den nehézség és gátló kö
jelentőségü müveket és é
vább ez az ág is. Tápláll
cializmus nemzetközi tér
a magyar proletárforrada
lom reménye, a harmincas

L e c h n e r Ödön épitész

"Két uj épület"
/Ferenc József jubileumi templom
és a kecskeméti viztorony/

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
97 - 101.
Illusztrációk: 98.,99.,100.,101.,
102.,103.,103.

ilyen irányú kezdeményezé
lennek bizonyult. A szoci
nak igy vállalniuk kellet
mártiromságot, a nélkülöz
betegséget, öngyilkosságo
dorlást vagy megsemmisité

A mecénatura kérdése
setében sem közömbös, de
tó az épitészet és a képz
bármiféle mü elkészitése,
mértékü, de még a legigény
ban is jelentős anyagi rá
ban tapasztalható álta

teljesen távolálló hirlapi közleményekre is, amelyek úgy tüntették föl a dolgot, mintha az Egyesület ezévi kiállításait is a „Nemzeti Szalón“ protektorátusa alatt rendezné, s melyeket valótlanoknak jelentett ki. Beszámolt az igazgató a társulatunkkal folytatott tárgyalások eredményeiről is, melyet az igazgatóság, a mi Társulatunk igazgatóságának a „Szegedi Képzőművészeti Egyesület“ elnökségéhez intézett s a „Műcsarnok“ mult számában közölt levele kapcsán, egyhangú lelkesedéssel és köszönettel vett tudomásul s erről társulatunkat távirati úton is értesítette. Végül bejelentette az elnök *Zehntbauer* János egyesületi titkárnak állásáról történt lemondását, melyet az igazgatóság tudomásul vett. Az igazgató fönnebb jelzett jelentését közelebb az Egyesület választmánya elé terjeszti.

—

— **Bocskay István szobra.** A király által a nemzetnek ajándékozott tíz szobor egyike Bocskay István erdélyi fejedelem szobra lesz, melynek mintája most készült el Holló Barnabás várbazári műtermében. A művész álló alakban örökítette meg a protestáns vallás híres védőjét. Hatalmas termetén fényes fejedelmi öltözet, jobbjában buzogányt tart, baljában békeiratot, jelezve, hogy ő volt az 1606-iki bécsi béke, majd a híres zsitvatoroki béke megalkotója. A magyar történelem e kiváló alakjának a szobra az Andrássy-úti köztérre jön, amit hivatalosan köröndnek neveznek, bár még mindig reménykedünk, hogy ennél alkalmasabb helyet is találnak számára. A mintát közelebb tekinti meg a bírálóbizottság, mely intézkedni fog a szobornak bronzba öntéséről.

—

— **A koronázási jubileum-díj.** A székesfőváros közönsége ő felsége megkoronáztatásának negyedszázados évfordulója alkalmából tudvalevőleg nagy alapítványt létesített *Ferenc József koronázási jubileum-díj* címen. Ez alapítvány díjaira a tanács most írta ki a pályázatot a folyó évre. A képzőművészeti szakot illető díjra ezuttal *festőművészek* tarthatnak igényt. Az alapítványi díj 4000 korona, amelyre pályázhatik minden oly magyar honos festőművész, aki harmincötödik életévét meg nem halada, s aki az iskolai kiképzésen túl érett művészi képességének és nagyobb szabásu alkotásokra kiválóan hivatott tehetségének kétségtelen jeleit adta. A díjat a pályanyertes művész két egymásután következő éven át élvezheti.

—

— **A művészet szerepe kereskedelmünkben** címmel rendkivül érdekes előadást tartott január 20-ikán este az „Országos Ipar és Kereskedelmi Bank“ dísztermében *Bán* Zsigmond dr. közgazdasági iró. Előadását azzal kezdte, hogy a kereskedelem és a művészet között egyáltalán nincs olyan ellentét, mint ezt közönségesen hinni szoktuk. A kereskedelem soha sem volt rideg önzés s a művészet sem volt soha csupa ideálizmus. A kettő együtt fejlődött s együtt virágzott s mindkettő egyszerre szokott hanyatlásnak is indulni. Ebből felolvasó azt következteti, hogy a kereskedelem a művészet emelője és ez megfordítva is igy áll. Ezután visszatekint az antik-világ kereskedelmére és művészetére és kimutatja, hogy az együttműködés emelte a görög és a római művészetet, mert már a régi korban is kereskedők voltak azok, kik a művészi alkotásokat megismertették és forgalomba hozták. Áttér a Mediciek korára, a Fuggerekre és a Rothschildekre. Nem sokat vár ama társadalmi mozgalomtól, mely megindíttatott, mert nem látja a mozgalom élén a kereskedőket, akik első sorban volnának hivatva arra, hogy a magyar műiparcikkeket forgalomba hozzák. Ha kereskedőink művészi érzéke ki volna fejlődve és ők jelölnék meg azt az irányt, melyen iparosainknak haladni kellene, akkor az akció megteremné gyümölcsét, mert a kereskedő tudja, hogy mi a fogyasztó igénye s igy neki kellene az iparossal összeköttetésben állani, neki minden irányban szolgálni tanácscsal, hogy a műipar termékei minél nagyobb mennyiségben kerüljenek a közönséghez. Azt ajánlja tehát, hogy első sorban a kereskedők műízlését kell fölkölteni, hogy irányitói lehessenek az ipari termelőknek. Az érdekes előadást zajos tapssal jutalmazta a hallgatóság.

—

— **A magyar ház** cím alatt érdekes fölolvasást tartott január 28-dikán *Jankó* János dr. a Nemzeti Múzeumban. Előadása keretében ismertette a magyarságnál használatos 4 építkezési tipust. Az egyik a székely ház, amelyet a három oldalról zárt, elől nyitott eresz és a szobáktól elválasztott hálófülke jellemez. A második a háromosztásu vagy alföldi magyar ház, amelynek az udvar felől egyetlen, a pitvaros konyhába nyiló ajtaja van, amelyen keresztül lehet a szobába, illetőleg a kamrába jutni. A harmadik a dunántúli magyar ház, amely sövényfalu és amelynél a szobának, a konyhának és a kamrának külön-külön ajtaja van az udvarra. A negyedik a Hermann-féle kuriális építkezés, amelyet azonban a hiányos adatok miatt nem lehet figyelembe venni. A négy tipus közül háromnak eredetét megkisérlették megoldani. Igy Huszka a székely házat Dárius és Xerxes persepolisi palotáival és a kteriphoni palotákkal hozza kapcsolatba és az ereszt perzsa-szasszanida eredetünek tartja. Herman Ottó az alföldi tipust a magyar pásztorcserény, a kuriális tipust pedig a finn kota (köralapu) kunyhó leszármazottjának tartja. Végül Jankó ismertette a magyar házak eredetét. Igy például kimutatta, hogy az alföldi magyar ház tisztára felnémet stilusu, épp úgy, mint a székely ház. Majd utalt az orosz kutatás nagy előrehaladottságára és hangsulyozta, hogy a magyar őstörténet kérdéseibe világosságot deriteni az orosz tudomány mellőzésével merő képtelenség.

—

— **A kereszténység az iparművészetben.** Az Iparművészeti Múzeumban pénteken, február 2-án az

készült a pécsi Zsolnay-gyárban a *Roskovics* Ignác kartonjai szerint készülő majolika-képek közül hat darab, még pedig: *II. Endre, Szent László, Szent Margit* (másolta Darelik Henrik), *I. Béla, Könyves Kálmán* és *Szent Erzsébet* (másolta Nikelszky Géza). A képeknek már február hó 5-én Budapesten kell lenniök, *hogy ő felsége megtekinthesse őket.* A királyképek, ha a zsüri elfogadja őket, ki lesznek állítva Budapesten. A képek háttere mindenütt utólérhetetlen antik arany-brokát. Párisba a képek közül négy darabot küldenek, mert már a hely sem engedi meg, hogy a Szent István-terem teljes egészében képviselve legyen. A Szent István-termet ideiglenesen Thék Endre üllői-uti butorgyárában rendezik be s ott fogja ő felsége megtekinteni.

—

— **Az aradi Szentháromság szobra.** Arad városának ad hoc szoborbizottsága *Salacz* polgármester elnöklete alatt a napokban tartott ülésén egyhangulag nagy lelkesedéssel fogadta el *Róna* Józsefnak Szentháromság szobra tervezetét, amely a chablontól elütő fölfogásával és kidolgozásával az aradi Andrássy-útnak legszebb, monumentális alkotása lesz. A szobrot Arad városa tudvalevőleg ahelyett a lebontott Szentháromság-szobor helyett emelteti, amely régebben a vértanu-szobor helyén állt. Ugyancsak az Andrássy-útra a minoriták régi templomuk helyett 600.000 koronáért új, renaissance templomot fognak emelni.

—

— **A budai Vigadó** palotáját, mely Árkay Aladár műépítész tervei szerint készült, kedden, január hó 30-án nyitották meg nagy ünnepségekkel, amelyekben a székesfőváros előkelőségei nagy számmal vettek részt.

A Vigadó a Fő-utca és Iskola-utca által határolva, a Korvin-téren fekszik. Az épület homlokzata renaissance-stílben épült, rajta két szoborral. A Korvin-térről három kapu nyílik a márvány-oszlopos vesztibülbe, onnan a földszinti foyer tárul elénk, melyből 1000 személyre való ruhatárba lépünk. A ruhatárból nyílnak be kétoldalt a női és uri toilettek. Az előcsarnokból négy méter széles márványlépcső vezet föl az elsőemeleti előcsarnokba. Ez az épület központja. Reflektorok világítják meg az üvegfestményü menyezetet. E rész hazai szürke márványnyal van boltozva. Innen három ajtó vezet a nagy táncterembe, melyben két freskó ékeskedik, egyik az estét, másik a reggelt jelképezi s ügyes szerzőjük *Pauli* Erik festőművész. Itt áll két oldalt *Meyer* Ede két szobra, melynek a tánc és zene jelképei. Az egész terem tengerzöld színü s szelid szecessziós diszitésü. A nagyterem két oldalán két kisebb terem van, a fehér fal aranyozva buzakalászszal. Az első csarnokból s a nagyteremből ajtó nyílik be az étterembe. Ez az étterem ujdonság. Teljesen magyar stílusban van berendezve. A faragványok a magyar motivumokat tüntetik föl. A színe az egész teremnek, az asztalokkal és székekkel együtt, vörösszínü s még sem bántja a szemet, inkább barátságos. A megnyitás alkalmából az új palotában érdekes kis műkiállítást is rendeztek, amelyről lapunk más helyén külön emlékezünk meg.

—

— **Az Andrássy-lovasszobor.** Megírtuk, hogy az Andrássy-lovasszobor tervezete már teljesen készen van Zala György Podmaniczky-utcai műtermében. Andrássy feje födetlen, homloka szabad, a ló gyeplőjét Andrássy lazán tartja kezében s komoly, de szelid tekintettel néz előre. A ló nyugodt, rendes trappban van ábrázolva, hogy inkább talapzatul szolgáljon s ne azt a benyomást keltse, mint a huszárnál a paripa. Ami a dekorativ részt illeti, minden a nagy államférfiu hagyatékából kikerült eredeti minta után készült. Az egész szobor alacsony talapzatot kap, elején az Andrássyak cimerével. Ez a kis talapzat aztán nagy szürkegránit alépítményre kerül, mely lépcsőzetes aljban érintkezik a földdel. Az alépítmény előrészén Andrássy Gyula gróf életének leirása, hátsó részén pedig az emlékmű története lesz. A jobb és baloldalt domborművek ékesitik, melyek egyike a koronázás jelenetét, másika a berlini kongresszust mutatja. A szobrot az új országház előtt fogják elhelyezni, még pedig előzetes próba után arra a kelyre állítják, ahol legjobban érvényesül.

—

— **A székesfőváros pályázata.** A székesfővárosi közmunkák tanácsa az eskütéri híd tengelyvonalának meghosszabbításában a Gellérthegy oldalára jövő Szent Gellért-szobor helyének építészeti kiképzésére és kapcsolatosan a Gellért-hegyre való gyalogközlekedés megoldására pályázat utján is óhajt terveket szerezni és január 25-ikén tartott ülésén megállapította a föltételeket, melyek mellett a pályázatot kiirja. Ezek szerint a pályázat titkos s abban csak magyar honpolgár vehet részt, de a tanács tisztviselői ki vannak zárva. A megállapított két pályadij közül az első 2000 korona, a második 1000 korona. A pályaművek fölött a tanács, a főváros és a szaktestületek küldöttjeiből alakuló biráló bizottság fog dönteni. Ezután a pályaművek alkalmas helyen 14 napon közszemlére tétetnek ki. A közszemlét megelőzőleg joga lesz a tanácsnak egy vagy két pályatervet egyenként 500 koronáért megvenni. A díjazott és esetleg megvett pályaművek a tanács tulajdonává lesznek s a tanács azokat a kivitelnél tetszése szerint figyelembe veheti vagy egészen mellőzheti. A művezetésre a szerző semmi esetre igényt nem tarthat. Kik a pályázatban részt venni óhajtanak, a föltételeket és a helyszinrajzot a tanács műszaki osztályában díjtalanul megszerezhetik. A pályaműveket 1900 március 31-ig kell beadni, később érkező tervek a pályázatból kizáratnak.

—

— **A Szegedi Képzőművészeti Egyesület** igazgatósága — mint szegedi lapokban olvassuk — január 27-én ülést tartott, amelyen *Erdélyi* Béla igazgató jelentést tett az Egyesület által ebben az évben rendezendő kiállításokról. Jelentése kapcsán reflektált azokra az Egyesülettől

tavaszszal bemutatni a közönségnek. Ez a kiváló művész *Lenbach* Franz, akivel most folynak a tárgyalások a kiállítás ügyében. Magánúton szerzett értesüléseink szerint Lenbach készségesen teljesíteni fogja Társulatunk kérését, úgy hogy az érdekes kiállítás létrejötte — ha csak valami rendkívüli közbe nem jön — szinte biztosítottnak tekinthető.

—

— **Vásárlások a Szépművészeti Múzeum számára.** A kormány — mint értesülünk — a társulatunk Téli kiállításából eszközölt vásárlásokon kívül a közelmultban 5000 forintért megvásárolta *Révész* Imre: „Petőfi a csárdában" című és 1888-ban készült magyar genre-képét, 3000 forintért pedig *Fadrusz* János kolozsvári Mátyás-szobrának két mellékalakját, mindhármat a létesítendő Szépművészeti Múzeum gyüjteményei számára.

—

— **Ajándékok az Országos Képtár számára.** Az Országos Képtár — mint értesülünk — az utóbbi időben több értékes műtárgygyal gyarapodott, melyeket lelkes művészek ajándékoztak az intézetnek. Mindenekelőtt *Orlik* Emil, a híres cseh mester 6 kitünő grafikai művet ajándékozott a képtár metszetgyüjteményének. *Ehuer* Lajos, a kiváló művész pedig 4 igen becses régi festménynyel gyarapította az intézetet, melyek az 1520 körüli időből valók és Krisztus szenvedésének négy jelenetét ábrázolják. Végül *Morelli* Gusztáv tanár, a kitünő fametsző, *Zichy* Mihály rajzai után készült két becses fametszetet adományozott a gyüjtemény számára.

—

— **A Tavaszi kiállítás plakátja.** Ezen az úton is fölhívjuk az érdeklődő művészek figyelmét, hogy a társulatunk által a Tavaszi kiállítás plakátjára kiírt pályázat határideje február 14-én déli 12 órakor lejár, amikorra a pályaműveknek be kell érkezniök a társulat titkári hivatalába. (Műcsarnok. Városliget.) Ujra hangsulyozzuk, hogy ezuttal az eddigi szokástól eltérően, csakis teljesen befejezett, végleges kivitelre és sokszorosításra alkalmas művekkel lehet pályázni.

—

— **Kiállítás a művészi nyugdíjalap javára.** Pár nappal a február 10-ikén megnyitandó Lietzenmayer-kiállítás bezárása után, március 3-ikán nyilik meg a Műcsarnok néhány termében, a mult év vége felé elhunyt özvegy *Nemes* Nándorné grófnő hátrahagyott műveinek a kollektiv-kiállítása, melynek tiszta jövedelme a művészi nyugdíjalap javára van szánva. Éppen az emberbaráti célra való tekintetből az igazgatóság erre a kiállításra a belépőjegyek árát *két koronában* állapította meg. A kiállítás egyébiránt rendkivül érdekesnek igérkezik, mert az elhunyt nemeslelkü úrnőnek, aki amint életében mindig a legőszintébb érdeklődéssel volt a magyar művészet iránt, hogy még holta után sem feledkezett meg róla és végrendeletében 20.000 koronás alapítványt tett Társulatunknál művészi célokra, — kürülbelül 150—180 művét fogja tartalmazni, melyek tanuskodni fognak a művésznő nem mindennapi talentumáról. A tárlat anyagának legnagyobb részét az elhunyt hagyatékában talált művek teszik majd ki, de egyes magántulajdonban és közintézetek tulajdonában lévő alkotásai is láthatók lesznek. Megemlítjük, hogy a tárlaton eladó művek egyáltaljában nem lesznek.

—

— **Magyar festők a párisi kiállításon.** A párisi kiállítás magyar képzőművészeti osztályának a fesztészeti juryje a mult napokban ülést tartott, amelyen titkos szavazás útján *Mihalik* Dániel és *Márk* Lajos tagokat küldötte ki a magyar fesztészeti osztály rendezésére.

—

— **Új kiállítás az Országos Képtárban.** *Térey* Gábor dr., az Országos Képtár ügybuzgó és agilis őre, a kinek közönségünk már oly sok érdekes és tanulságos kiállítást köszönhet, — mint már megírtuk — ismét egy újabb kiállítás rendezésén fáradozik, mely vasárnap, február 4-én nyílik meg az Országos Képtárban. Ezuttal a madridi *Prado* és a pétervári *Eremitage* remekművei kerülnek bemutatóra igazán művészi kivitelü reprodukciókban. eElőrlátható, hogy ez az újabb kiállítás is a közönség fokozott érdeklődésével fog találkozni.

—

— **Ferraris Artur**, a jeles arcképfestő, mint a Newyork Herald írja, Amerikában időzik. Ferraris, Reverseaux marquisenak, a bécsi francia nagykövet nejének megbizásából utazott Amerikába, hogy a marquise Washingtonban lakó anyját lefesse. Útközben is több megbizást kapott Ferraris; így például a hamburgi kereskedelmi kamara őt bizta meg azzal, hogy a minap elkészült „Deutschland" gőzös szalonja számára fesse meg a német császár arcképét. Newyorkban is számos megrendelést kapott Ferraris; több milliomosnak a feleségét és leányát lefestette, egyebek között Mrs John A. Stéwart-t, Miss Passavant-t, s a Hamburg-Amerikai Hajóstársaság volt vezérigazgatójának, Emil L. Boosnak özvegyét is. A Newyorkban festett arcképekből Ferraris kiállítást is rendezett az 5-ik avenue 26-ik utcájában.

—

— **A királyi palota majolika-képei.** Az épülő új királyi palota termei számára már el-

A kormány művásárlása:

118. Mednyánszky László báró: „Szürkület", olajfestmény.

119. Perlmutter Izsák: „Hollandi halász", olajfestmény.

120. Mannheimer Gusztáv: „Est", olajfestmény. (A párisi kiállításra beküldött művek közül.)

A Társulat vásárlása a Nemzeti Múzeumnak:

121. Kárpáty Rezső: „Reggeli hangulat", olajfestmény.

122. Szenes Fülöp: „Esti Ujság", olajfestmény.

Lapunk zártáig a vásárlások összege *138.752 koronát* tesz ki, amelyből *84.180 korona* a kormányra, *9.600 korona* a királyra, *3.400 korona* a Társulatra, és *41.572 korona* magánosokra esik. Az utóbbi összegből *13.500 koronát* Társulatunk fizetett ki az illető művészeknek.

Művészeti hírek.

— **Lechner Ödön ünneplése.** A Magyar Képzőművészek Egyesülete — mint lapunk más helyén olvasható — az idén *Lechner* Ödön műépítészt tüntette ki az egyesületi aranyéremmel, s ebből az alkalomból február 2-ikán este kedélyes lakomát rendezett az István főherceg szálló dísztermében a kitüntetett mester tiszteletére. A lakomán festők, szobrászok és írók nagy számmal jelentek meg, föltünést keltett azonban hogy a műépítészek közül csak a fiatalabb generáció pár tagja jött el hódolni a legmagyarabb műépítész géniuszának, a többiek pedig szinte tüntetőleg távoltartották magukat az ünneplestől. A fölköszöntők sorát *Zala* György, az Egyesület elnöke nyitotta meg, aki Lechnert éltette és átnyujtotta neki az aranyéremről szóló diplomát, valamint a magyar képzőművészek meleghangu üdvözlő iratát. Az ünnepelt valósággal a könyekig meghatottan köszönte meg a nagy kitüntetést és a pályatársak őszinte üdvözletét. — Ezután még *Fadrusz* János, *Kacziány* Ödön, *Bálint* Zoltán és *Kovács* Dénes dr. köszöntötték föl a geniális mestert, *Fenyő* Sándor, az Otthon alelnöke pedig az írók- és hirlapírók nevében tette le az elismerés koszorúját az ünnepelt lábaihoz. Végül *Zala* György a sajtó képviselőire, *Both* Menyhért pedig a szintén jelenlevő *Lotz* mesterre ürítette poharát. Viharos derültséget keltett *Paur* Géza humoros fölköszöntője, aki egyebek közt élesen aposztrofálta a távollétükkel tündöklő műépítészeket. A kedélyes lakoma, melyen az ünnepelt iránt való őszinte szeretet és spontán hódolat oly igaz hangokon nyilatkozott meg, csak a késő éjjeli órákban ért véget.

— **A Téli kiállítás** csütörtökön, február 1-én záródott. A közönség az utolsó napokban az addiginál még fokozottabb érdeklődést tanusított a kiállítás iránt, mely egészben véve eléggé tűrhető eredménynyel járt. Lapunk jövő számában közöljük a Tárlat kimerítő statisztikáját, addig csak azt jegyezzük meg, hogy az utolsó zeneestélyen is több mint 2000 ember hullámzott föl és alá a termekben.

—

— **A király művásárlása.** Ő felsége a király a Téli kiállításból a következő négy művet vásárolta meg: *Szenes* Fülöp: „Éltető napsugár". *Bruck* Miksa: „Este". *Bruck* Hermina: „Elhagyott vidék" és bruningeni *Flesch* Ludmilla: „Bánat".

—

— **A koronás sorsjáték** húzása szombaton, február 3-ikán délután 4 órára, tehát lapunk lezárása utánra van kitűzve, úgy hogy az eredményről majd csak jövő számunkban értesíthetjük olvasóinkat. A húzás eredménye egyébiránt a napilapok vasárnapi számában is olvasható lesz.

—

— **Társulatunk vásárlása a Nemzeti Múzeumnak.** Társulatunk művásárló bizottsága, január 29-én tartott ülésén, amelyen *Szalay* Imre, a Nemzeti Múzeum igazgatója is hivatalos volt, a Nemzeti Képcsarnok-Egylettől átvett vagyon törlesztése fejében *Kárpáty* Rezső: „Reggeli hangulat" és *Szenes* Fülöp: „Esti Ujság" cimü olajfestményeit vásárolta meg a Nemzeti Múzeum számára 3400 korona értékben. A vásárlásról, melyet az igazgatóság is jóváhagyott, legközelebb jelentés megy a vallás- és közoktatásügyi miniszter elé is.

—

— **A Liezenmayer-kiállítás** anyagának a legnagyobb része már együtt van a városligeti Műcsarnokban. A már említetteken kívül újabban még a következők voltak szívesek a tulajdonukban lévő Liezenmayer-műveket a kiállítás számára átengedni: *Wagner* Sándor (München), *Faylné-Hentaller* Mária, *Beszenberger* S. (München), *Miskey* Krisztina (Grác), *Hanfstaengel* Franz (München), *Leipziger Illustrierte Zeitung* (Lipcse), *Neuschloss* Emil, *Konek* Frigyes dr., *Sikorska Zsolnay* Julia, *Rákosi* Jenő, *Aigner* Ferenc, *Stengl* báró (München). A kiállítás február 10-ikén nyílik meg se hó végeig tart.

—

— **Lenbach-kollekció a Műcsarnokban.** Társulatunk igazgatósága a meghiúsult Segantini-kiállítás helyett egy másik nagynevü művész műveinek nagyobb kollekcióját szándékozik a

A KŐBÁNYAI TEMPLOM.
LECHNER ÖDÖN LEGSZEBB ALKOTÁSA

Pesti Napló, A 80-éves — ajándék-albuma. 1850-1930.

A SZEGEDI VÁROSHÁZA. ÉPÜLT 1883-BAN
LECHNER ÖDÖN ÉS PÁRTOS GYULA TERVEI SZERINT

Lechner Ödön

A kőbányai új templom. Husvét vasárnapján szólal meg először az orgona hangja a kőbányai dómban, Budapest legújabb templomában. Az ünnepélyes fölavatás egész Budapestet ki fogja csődíteni a különben méltatlanul elhanyagolt tizedik kerületbe, amely kiváló művészi ékességet kapott *Lechner* Ödön építőművész e legfrissebb alkotásában.

Hogy a tervelő nevét említettük, azzal egyúttal már el is mondtuk, hogy ez a templom sok tekintetben magyaros hatásu, mint Lechnernek minden épülete.

Gót stílü, de a tervelő művész iparkodott, ahol csak lehetett, magyaros zamatot adni ennek a kiválóan germán stílnek. Az épülettest alaprajza szélesebb, külső megjelenése tagoltabb, szellősebb a rendes gót templomnál, a diszítő motívumok pedig egytől-egyig a magyar ornamentikából valók. A használatos formáktól eltérő a torony alakja is, amelynek Lechner úgy iparkodott magyaros jelleget adni, hogy dinnyeszerűen megbővítette az alját. Az egész templom magyaros jellegét erősen emeli a dekoráló anyag: a majolika, amelynek kiváló szerep jutott e templomnál.

Az új kőbányai templom érdekességei közzé tartozik még, hogy legmagasabb a főváros valamennyi temploma közt. Amire nem csekély mértékben lesznek büszkék a kőbányaiak.

Ujság 1899. V. 26.

Tu-kien tartomány.
Khinai kesleti tenger

Lechner Ödön

— **Magyar művészet Párisban.** A párisi kiállítás magyar képzőművészeti csoportjába szánt műtárgyak már két héttel ezelőtt megérkeztek volt a francia fővárosba, de — mint most írják — csak a mult napokban jutottak el tulajdonképpeni rendeltetési helyükre, a „Grand Palais"-ba, ahol két szép terem jutott a magyar festészetnek, grafikának és kis plasztikának. A műtárgyak elrendezését *Márk* Lajos és *Mihalik* Dániel festőművészek végzik, akik napestig dolgoznak, úgy hogy a magyar képzőművészeti osztály nemsokára teljesen rendben lesz. A Palais óriási parkká alakított udvarában lesznek a nagyobb szobrok, mint *Zala* György milléniumi csoportja, *Fadrusz* János Mátyás-szobra és *Holló* Barnabás Wesselényije, melyek már óriás méreteikkel is azonnal szembeötlenek.

Itt említjük meg, hogy *Bálint* és *Jámbor*, a párisi világkiállítás érdekes magyar palotájának építői, művük befejezése alkalmából bohém-vacsorát rendeztek Marguery-nél. Erre kizárólag azok a Párisban időző magyar festők és szobrászok voltak hivatalosak, akik munkáikkal fogják emelni Magyarország szépművészeti osztályának a fényét. Körülbelül harmincan jöttek össze a fényes szajnaparti fogadóban s már a humoros meghivó is, melyet *Márk* Lajos pompás karrikaturája díszített, derült kedvre hangolta a társaságot. A menü is igen artisztikus volt, telve csupa humorral, magyar vonatkozással s *Szirmai* szobrász egy finom női alakja emelkedett ki rajta, enyhe tónusu bas-reliefben. A kedélyes vacsora a legvidámabb hangulatban folyt le, miközben a jelenvoltak közül *Margó* Ede, *Bálint* Zoltán, *Kallós* Ede, *Szlányi* Lajos, ifj. *Szikszay* Ferenc és mások mondtak talpraesett fölköszöntőket.

—

A postatakarékpénztár palotája. A Bp. Napló arról értesit, hogy *Hegedüs* Sándor kereskedelmi miniszter már döntött a postatakarékpénztár palotájának tervpályázata fölött. A miniszter tudvalevőleg a biráló bizottság határozatát figyelmen kivül hagyva, szükebb pályázatra szólította föl *Berczik* Gyula és *Lechner* Ödön műépítészeket, akiket a jury az első, illetve második díjjal tüntetett ki. A két építész megfelelt a fölhívásnak és átdolgozott terveik megbirálására a miniszter új juryt alakított, amely most már *Lechner* Ödön tervét fölébe helyezte Berczikének. Ennek a jurynek a véleménye alapján a miniszter már meg is bízta *Lechner* Ödönt a postatakarékpénztári palota végleges terveinek elkészítésével

—

— **A pozsonyi műkiállítás**, mely május hó folyamán nyilik meg, rendkivül érdekesnek igérkezik, amennyiben művészeink nagy érdeklődést tanusítanak a tárlat iránt. Az eddigi bejelentések szerint a következők részvételére lehet számítani: Aggházy Gyula, Balló Ede, Baditz Ottó, Bosznay István, Boemm Rita, Brodszky Sándor, Both Menyhért, Bruck Hermina, Bruck Miksa, Benczur Gyula, Deák-Ébner Lajos, Dudits Andor, Gergely Imre, Istvánffy Gyula, Jendrássik Jenő, Ipoly Sándor, Keleti Gusztáv, Koszkol Jenő, Knopp Imre, Konek Ida, Kubányi Lajos, Karvaly József, özv. Koroknyai Ottóné, Kernstock Károly, Pataky László, Peske Géza, K. Kovács László, Neogrády Antal, Rajzó Miklós, Spányik Kornél, Tahi Antal, Telepy Károly, Tull Ödön, Ujváry Ignác, Zemplény Tivadar, Zeller Mihály. Eddig is már közel száz mű van bejelentve, ami teljesen biztosítja a kiállítás erkölcsi sikerét. Reméljük, hogy az anyagi sem fog elmaradni.

—

— **Kossuth-szobor Nagy-Kőrösön.** Debrecenből írják lapunknak, hogy *Tóth* András, debreceni szobrász befejezte a Nagy-Kőrös város főterét díszítendő Kossuth-szobor mintázását. E hónap 22-én járt Debrecenben a szobor-bizottság küldöttsége s a művész által bemutatott szobrot kifogástalannak találta. Augusztus végére az ércbeöntés is megtörténik s szeptember közepén a leleplezés is megtartható lesz. A szobor, mely Kossuth Lajosnak fiatalkori, életnagyságnál nagyobb álló alakja, igen sikerült, úgy a zseniális felfogás, mint a művészi kivitel tekintetében.

—

— **Képzőművészeti mozgalmak Nagyváradon.** Az ország nagyobb városai egymás után igyekeznek kivenni részüket nemzeti képzőművészetünk fölvirágoztatásának nemes munkájából. Legújabban Nagyvárad város csatlakozott ehhez a nagy vidéki mozgalomhoz, amelynek közvetlen célja a vidéki képzőművészeti kiállítások állandósítása. A „Szigligeti-Társaság" vette kezébe az ügyet és — mint bennünket értesítenek — az előkészületek végrehajtására egy bizottságot küldött ki, amelynek tagjai *Radó* Ignác *dr.*, *Huzella* Gyula és *Nagy* Endre. A bizottság az Országos Képzőművészeti Társulat igazgatóságához fordult azon kérdéssel, hogy tudatná vele azon előföltételeket, amelyek mellett már kora őszszel az első nagyváradi képkiállítás megnyitható lenne. A bizottság a kiállítás rendezésére már föl is kérte *Bihari* Sándor festőművészt, ki Nagyvárad szülöttje és aki nagy örömmel fogadta az alkalmat, hogy szülővárosának — hol még sok jóbarátja van és amely egyik legszebb képének tulajdonosa — szolgálatot tehet. Nagyvárad város egész intelligens közönsége osztatlan meleg érdeklődéssel kiséri a készülő nagy művészi eseményt és az Orsz. Képzőművészeti Társulat támogatása biztosítékot nyújt az iránt, hogy a tárlat oly magas szín-

Művészet 1900, 16-17 ápr. 29

vonalu lesz, amely a legkényesebb igényeket is kielégíti. De ez kívánatos is, mert — mint levelezőnk írja — egy művészileg nem magas értékü kiállítás oly csalódást okozna, amely a képzőművészetek ügyét Nagyváradon további tíz évre agyonütné.

—

— **Női festőiskola.** A Bihari-, Glatter- és Knopp-féle női festőiskola nyári szünideje junius hó végével kezdődik. A festőiskolának a lefolyt évben igen sok tanítványa volt, akik úgy a rajzban, mint a festésben igen szép előmenetelt tanusítottak. Mindenesetre örvendetes jelenség, hogy úgy ennek, mint a többi női festőiskolának a keretében az előkelő hölgyek oly nagy szeretettel s oly komolyan foglalkoznak a művészettel, ami kétségbevonhatatlan jele annak, hogy a művészet kultiválása és szeretete lassankint mégis csak szükségletévé válik a társadalom előkelőbb köreinek. Az iskola új tanéve *szeptember hó 15-ikén* kezdődik.

—

— **Hunyadi János szobra.** A tíz szobor között, melyet a király ajándékoz a nemzetnek, van *Hunyadi* Jánosnak, a törökverő nagy hadvezetőnek szobra is. Ezt a szobrot Budán állítják föl, a Mátyás-templom lépcsőcsarnoka elé, az Albrecht-útnak kanyaruló terére, úgy, hogy nemcsak a budai, hanem a pesti oldalról is látható lesz. Méltó kiegészítésre lesz ez a szobormű úgy a Mátyás-templomnak, mint a halászbástyára jövő Szent István lovasszobrának. *Tóth* István szobrász a Városházában levő műtermében most mintázza a szobrot, mely a hős vezért álló alakban, páncélruhában örökíti meg, amint karját hatalmas kardján nyugtatja. A várerődszerü talapzaton félholdas török zászlók, Hunyadi diadalmi jelvényei láthatók. Amint a nagy minta elkészül, a szobrot azonnal ércöntőbe viszik, hogy az emléket már a jövő évben föl lehessen állítani.

—

— **Művésztelep Sátoralja-Ujhelyen.** Hire jár, hogy Sátoralja-Ujhelyen épp úgy, mint Szolnokon, művésztelepet akarnak létesíteni. A művésztelep, melynek élén *Margittay* Tihamér, a jeles festőművész állana, Ung-, Bereg-, Zemplén- s Szabolcsvármegyékre terjedne ki. Az ottani irányadó körökben az eszme élénk tetszésre talált. A nevezett körök hajlandóknak nyilatkoztak ezt az ügyet teljes lelkesedéssel fölkarolni s kivitelre segíteni, sőt még anyagilag sem zárkóznának el a hozzájárulástól, ha a megalkotott művésztelep műveiből Sátoralja-Ujhelyen évenkint két kiállítás rendeztetnék. Egy más értesülés szerint a telep nem Sátoralja-Ujhelyen, hanem Ungváron létesülne és csakis műtárlatokat rendezne Ujhelyen. A művésztelep érdekében a helyi sajtó és társadalom megkezdte az akciót, annyival is inkább, mert Ungmegyének már több jeles szülöttje forgatja az ecsetet és mintázófát, ilyenek: Roskovics Ignác, Klein Miksa (a berlini szobrász), Margitay, Both Menyhért, Vedres Márk, Karvaly József stb.

—

— **Szédelgő műkereskedő.** Esztergomból értesítenek bennünket, hogy ott egy *Löbl* Sándor nevü képárusító, a „Bajza-utcai festészeti mesteriskola szegénysorsu művészei javára," az illető művészek műveiből kiállítást hirdetett. Rendezett is egy kiállítást, amelyen azonban tizedrangu külföldi mázolásokat mutatott be a közönségnek. A szédelgő műárust Esztergomban még idejekorán leleplezték és miután még azt sem tudta igazolni, hogy az általa kiállított festmények *magyar* művészektől valók, Esztergom szab. kir. város tanácsa, mint elsőfoku iparhatóság őt kihágás címén 100 korona pénzbüntetésre itélte. Annál különösebb azonban, hogy *Löbl* Sándor, ezen április 19-ikén kelt itélet dacára, április 25-ikén már Győrben nyitotta meg ezt a mázolásokból álló kiállítást, amelyről csudálatosan a Győri Hirlap a legnagyobb elismeréssel emlékezik meg. Fölhivjuk elsősorban a győrieket, azután pedig a vidék egyéb városainak a műbarátait, hogy óvakodjanak *Löbl* Sándortól, aki magyar művészet címén selejtes külföldi mázolásokkal bolondítja a jó vidékieket.

Hogy a festészeti mesteriskola az említett kiállítással semmiféle kapcsolatban sem áll, mutatja a hozzánk beküldött alábbi nyilatkozat:

„Alólirottak, mint a Bajza-utcai festészeti mesteriskola tanársegéde, illetve tagjai ezennel kijelentjük, hogy a Löbl Sándor nevü műárus által állítólag a mi javunkra és műveinkből Esztergomban és Győrött rendezett kiállítástól teljesen távol állunk. Budapest, 1900 április 27. *Stetka* Gyula tanársegéd, *Szenes* Fülöp, *Nagy* Zsigmond, *Gergely* Imre, *Hegedüs* László."

—

— **Pállya-bankett.** Pállya Celesztint abból az alkalomból, hogy a Műcsarnokban külön kiállítást rendezett, az ujpesti közművelődési körben szombat este lelkesen ünnepelték. Budapestről is sok művész rándult át, akik reggel 7 óráig éltették bajtársukat. A banketten *Führer*, dr., a kör elnöke, az ujpestiek és *Vajda* Zsigmond a művészek nevében éltette Pállyát. *Fényes* Adolf a lelkes ujpesti hölgyeket köszöntötte föl.

—

— **Tanulók a műtermekben.** A közoktatásügyi miniszter a középiskolák igazgatóinak meghagyta, hogy a művészeti oktatás érdekében kövessenek el minden lehetőt. Ezóta látogatja a tanulóifjuság rendszeresen a műtárlatokat és művészeti gyüjteményeket. A VIII. kerületi köz-

vákov aj vo foyeri Fakulty architektúry a snáď by nebola nezaujímavou i pre verejnosť v Brne či Prahe.

Ako som už v úvode spomenula, nosným podujatím bolo *medzinárodné sympózium*, koncipované v dvoch častiach. Prvú tvorili prednášky zahraničných a našich účastníkov, druhú exkurzia. Teoretická časť sa stala miestom pre príspevky, ktoré sa rozličným spôsobom a do rôznej hĺbky zaoberali témami, dotýkajúcimi sa modernej architektúry dvadsiatych a tridsiatych rokov (či sa už hovorilo o internacionálnom štýle, funkcionalizme, či moderne).

Na prednášky bol vstup voľný, ale je pochopiteľné, že pozdnojesenné Piešťany veľké publikum neprilákali. Možno by bolo stálo za to vypraviť z Bratislavy autobus so študentami z oboch architektonických škôl. Sympózium okrem iného prinieslo niektoré (väčšinou príjemné) prekvapenia. Jedným z nich bolo "objavenie" výnimočných funkcionalistických realizácií u nás zahraničnými účastníkmi. Apropos - koľkí naši architekti tieto objekty poznajú?

Myslím, že pre mnohých bol podobne prekvapujúcim i príspevok veľkej informačnej hodnoty, v ktorom architekti manželia Machedonovci z Rumunska na kolekcii diapozitívov predstavili rumunskú medzivojnovú modernu, ktorá bola priam šokujúca výrazným architektonizovaním hmôt a až sochárskym chápaním objemov a plôch. Prednášky s obdobným charakterom takýmto spôsobom predstavili súdobú architektúru v Anglicku, Dánsku, Estónsku, Holandsku, Izraeli, Charkove a Škótsku.

Domáci účastníci sa zaoberali rôznymi aspektami medzivojnového obdobia na Slovensku, od hľadania myšlienkových a historických východísk pre vznik moderny (Bořutová, Moravčíková), cez naznačenie širších súvislostí s medzinárodnou avantgardou (Mojžišová), textovú analýzu príspevkov v dobovej tlači (Dulla), až po príspevky o jednotlivých osobnostiach funkcionalizmu na Slovensku (Kubičková, Šlachta) a jednotlivých okruhoch stavieb (Mrňa, Szolgayová, Šlachta).

Zaujímavé boli úvahy, ktoré v niektorých príspevkoch zazneli iba v podtexte, ale v niektorých priamo poukázali na regionálny charakter konkrétnych realizácií, vyjadrujúci historický i kultúrny kontext tejktorej architektúry (Emmerson, Guggenheim, Pavitt). Medzinárodný štýl, či užšie funkcionalizmus, priniesol skutočne istú internacionalizáciu, najmä v myšlienkovej, programovej rovine. Ale na druhej strane išlo o fenomén európsky, s väzbami na myšlienkové prúdy minulosti a konkrétny socio-ekonomický a kultúrny vývoj v širších súvislostiach - ako na to poukázali autori viacerých príspevkov (Benson, Bořutová, Emmerson, Pavitt).

Za najvýznamnejšiu však, okrem nespornej faktografickej a informatívnej hodnoty príspevkov, možno považovať snahu o hľadanie súvislostí, a tým i možnosť anticipácie ďalšieho smerovania.

Druhá časť sympózia - viacdenná exkurzia - zaviedla účastníkov do Zlína, Luhačovíc, na Bradla, do Bratislavy, Trenčianskych Teplíc, Piešťan, Žiliny, Svitu, Vysokých Tatier a na Sliač. Fascinujúcou nielen pre zahraničných participantov bola možnosť na vlastné oči vidieť viaceré objekty, ktoré predstavujú zrejme dodnes neprekonaný vrchol nielen konceptu, ale aj realizácie v architektúre 20. storočia na Slovensku. Takými boli Sanatórium pre TBC vo Vyšných Hágoch (Libra-Kan-Basař), Kúpeľný dom na Sliači (Stockar), termálne kúpalisko (Fuchs) a liečebný dom Machnáč (Krejcar) v Trenčianskych Tepliciach a viaceré bratislavské príklady funkcionalistickej architektúry (Nová doba od Weinwurma-Vécseia, Bellušov polyfunkčný komplex družstevného domu na nám. SNP, bývalá Okresná nemocenská poisťovňa na Bezručovej od Balána a Grossmanna, či niektoré pôvabné mestské vily od Weinwurma -Vécseia, Merganca a i.). Podľa reakcie zúčastnených otvorila exkurzia mnohým dovtedy zamknutú komnatu európskeho architektonického vývoja.

Na záver mi nedá nepripojiť krátke zamyslenie na okraj spomenutých akcií. Medzivojnové obdobie, o ktorom možno bez preháňania hovoriť ako o čase rozkvetu slovenskej architektúry, je v laickej verejnosti temer úplne neznáme a v odborných kruhoch názory naň siahajú od apriórneho odmietania až po nekritickú idealizáciu. Ako to už obyčajne býva, oba extrémy súvisia väčšinou s nedokonalou znalosťou problematiky a zovšeobecňovaním. Odmietanie má svoje korene najmä v podvedomom (či vedomom) spájaní pojmu funkcionalizmus s tristným obrazom našich miest a sídlisk. Treba však pripomenúť, že Aténska charta z roku 1933, ktorú možno pri troche fantázie z tohto stavu čiastočne viniť, sa stala už v roku 1958 na Konferencii CIAM v Ostende predmetom zásadnej kritiky a tento rok znamená bod obratu, ale u nás ešte i v osemdesiatych rokoch odborné školstvo tento vývoj študentom úspešne tajilo a ďalej šírilo vo zvyšku Európy už dávno prežité názory. Na druhej strane medzivojnové funkcionalistické obdobie na Slovensku prinieslo niektoré realizácie, ktoré sa môžu bez pocitu menejcennosti zaradiť vedľa svojich kvalitných európskych súputníkov a ktoré, žiaľ, ani v koncepte ani v realizácii neboli dodnes prekonané.

Opačný extrém, prílišné idealizovanie, hrozí zasa stratou potrebného profesionálneho odstupu, skĺznutím k formalistickému parafrázovaniu a tým vlastne bezduchému schematizmu, do ktorého už raz modernizmus upadol.

Dôležitým sa mi zdá pripomenúť, že kvalitná architektúra vznikala na Slovensku vtedy, keď jej tvorcovia boli aspoň myšlienkovo v kontakte s európskym avantgardným vývojom. Práve v takom kontakte, v diskusii a konfrontácii s rozdielnymi názormi a v poznaní súvislostí okolitého diania môže kryštalizovať skutočne kvalitný architektonický koncept, ktorý neostane iba slabým odvarom, prípadne nepodareným plagiátom módnych trendov, prvkov a postupov. Bez toho je architektonické snaženie často odsúdené na schematizmus a živorenie.

Ďalšou a nemenej dôležitou otázkou je osobnosť architekta, jeho profesionálna kvalita, myšlienková hĺbka, schopnosť rozmýšľať v súvislostiach, v opačnom prípade formalizmus, zjednodušovanie, dogmatizmus. A tak sa znova dostávam k tomu, čo bolo priamo či nepriamo spomenuté: veľa zla je spôsobené neznalosťou a veľa môže pozitívne ovplyvniť kvalitné vzdelanie. Ale to je už téma na inú úvahu.

Elena Szolgayová

Lachian Ölön

Ars 1992/1

Dve bratislavské výstavy o architektúre z jesene roku 1991

Začiatkom októbra 1991 inštalovali v Slovenskej národnej galérii dve zaujímavé výstavy venované tematike architektúry, obe prevzaté zo zahraničia: Prvá mala názov *Od Ledouxa po Le Corbusiera, formovanie modernej architektúry*, druhá predstavila dielo Ödöna Lechnera.

Prvá z výstav sa usilovala ukázať paralelu medzi racionalistickými tendenciami architektúry z čias osvietenstva a francúzskej revolúcie a analogickými snahami svetovej moderny 1. polovice 20. storočia. Zamerala sa najmä na tvorbu vedúcich osobností spomenutých vývojových úsekov dejín architektúry, Claude -Nicolasa Ledouxa (1736-1806) a Le Corbusiera (1887-1965), v ktorých diele sa racionalistické chápanie prejavuje veľmi výrazne. Výstava pozostávala jednak z textového rozboru hlavných zásad architektonickej tvorby v spomenutom období, bohato dokumentovaného fotograficky i citátmi popredných výtvarných teoretikov, a jednak z modelov stavieb či projektov Ledouxa, Le Corbusiera a Louisa N. Kahna. Zvýraznila analógie, ale aj rozdiely v chápaní stavebnej hmoty týchto troch architektov.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
Fondation Claude Nicolas Ledoux

Galéria architektúry, užitého umenia a designu
Slovenskej národnej galérie v Bratislave

Vás pozývajú na otvorenie výstavy

Od Ledouxa po Le Corbusiera

Formovanie modernej architektúry

Autor koncepcie výstavy Jean Louis Avril
Odborná spolupráca Klára Kubičková, Anna Zajková
Za podpory Crédit Foncier de France

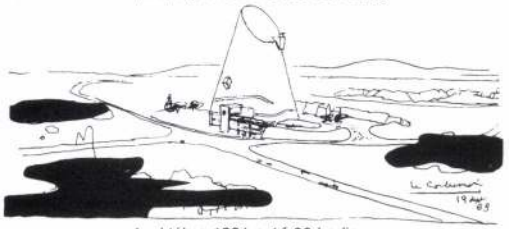

4. októbra 1991 o 16.00 hodine

Slovenská národná galéria, Bratislava, Rázusovo nábrežie 2, IV. poschodie

Výstava trvá do 17. novembra 1991

Za charakteristické črty architektonickej tvorby porovnávaných vývojových úsekov výstava označuje: 1. odklon od tradičnej symetrie stavby a podriadenie sa jej hmoty účelu (kostol na Caledonia Road v Glasgowe od Thomsona, Charlottenhof od Schinkela, Palác Stoclet v Bruseli od Hoffmana, mrakodrap Chicago Tribune od Gropiusa); 2. jednoduchosť, až strohosť stavby zbavenej ornamentu (Soufflotov Pantheon, Ledouxova Loptovňa, Loosova Müllerova vila vo Viedni či Le Corbusierova Villa Savoye v Poissy); 3. juxtapozícia, spájanie navzájom nezávislých častí stavby (Ledouxove Stajne, či jeho projekt obce Malpertuis, Behrensova turbínová hala AEG v Berlíne či Le Corbusierov Švajčiarsky internát v Paríži); 4. vrstvenie týchto tvarove odlišných častí stavby (Dom riaditeľa od Ledouxa, budova Admirality v Petrohrade od Zacharova, Kapitol v Čandigare od Le Corbusiera, Kongresová hala v Helsinkách od Aalta); 5. rytmické opakovanie rovnakých prvkov (obytné domy Ledouxa či Dubuta, Le Corbusierov Plan Voisin, Oudov Dom na pláži); 6. vzájomné prelínanie sa častí stavby, akoby jedna chcela negovať druhú (Ledouxove Propylaje, Boulléeho náhrobok, Golosovov Klub Zujeva v Moskve, Gropiusovo Totálne divadlo); 7. záľuba v elementárnych stereometrických tvaroch (Dom poľnohospodárskej stráže v Malpertuis od Ledouxa, Newtonov kenotaf od Boulléeho, Guggenheimovo múzeum v New Yorku či Niemeyerov parlament v Brasilii od Wrighta).

V závere výstavy inštalovali modely stavieb Ledouxa, Le Corbusiera a Kahna, dokumentujúce podobné racionalistické chápanie stavby všetkých troch spomenutých architektov. Zaujímavá a originálne poňatá výstava bola rozčlenená logicky, inštalovaná prehľadne a nevtieravo. Od roku 1987 už prešla viacerými európskymi mestami. Autorom jej bratislavskej koncepcie bol Jean Louis Avril v spoluprácii s Klárou Kubičkovou a Annou Zajkovou.

Výstava *Ödön Lechner* (1845-1914) dokumentovala dielo maďarského architekta, popredného predstaviteľa uhorskej secesie. Usilovala sa o prierez jeho životným dielom, zameriavajúc sa na jeho najvýznamnejšie projekty a realizácie. Lechnerova osobitá tvorba sa vymyká z prúdu dobovej stredoeurópskej secesie a priberá národné prvky, predovšetkým maďarské.

Ako ukazujú jeho rané projekty budapeštianskych nájomných domov zo začiatku sedemdesiatych rokov minulého storočia, Lechner vyšiel z neorenesancie. Zmysel pre ornament, charakteristický pre jeho tvorbu, v nej postupne silnie. Od sedemdesiatych rokov začína používať glazované kachlice, obľúbený materiál jeho ďalšej tvorby. Používa ich aj na priečelí domu bratov Thonetovcov v Budapešti (1888-1889) s bohatým neskororenesančným ornamentom. Tu sa v jeho diele asi po prvý raz objavuje liatinový skelet. Prelom v Lechnerovej tvorbe značí nástup secesie, ktorá ho privádza k sceleniu ornamentálnych línií a tvarov. Nastupujúci sloh sa výrazne prejavuje na jeho tvorbe z deväťdesiatych rokov, predovšetkým na Umelecko-priemyselnom múzeu v Budapešti (realizácia 1896). Tu už používa aj orientálne, maurské a benátske prvky. Jeho tvorba oplýva minucióznym farebným detailom, romantickou atmosférou, badať však na nej aj zmysel pre konštrukciu a vzdušný, hygienický priestor. Príznačným Lechnerovým dielom však bol Geologický ústav (1897-1899) ako aj Poštová sporiteľňa (1901), taktiež v Budapešti, ktorú rozohráva fantastickými, až rozprávkovými tvarmi a bohatou farebnosťou. Dom svojho príbuzného K. Lechnera v Kluži citlivo zasadzuje do prírodného prostredia. Vila na budapeštianskej ulici Hermíny (asi 1905) tvarmi už predznačuje Lechnerovu nasledujúcu bratislavskú tvorbu: Gymnázium (1906-1907) a susedný Modrý kostolík (1909) v Bratislave patria už neskorej fáze Lechnerovho bohatého životného diela. Svojím významom by si práve tieto stavebné diela zaslúžili v rámci výstavy viac pozornosti. Neskorú vilu na ulici Irányi v Budapešti z roku 1910 napokon poznačil vplyv viedenského

Otta Wagnera. Koncom života sa Lechner pokúšal aj o pamätníkovú tvorbu, značne poznamenanú dobovým pátosom.

Vo svojej tvorbe sa Lechner zameriaval najmä na výtvarné riešenie fasád, ktoré mu umožnilo uplatniť bohatú fantáziu aj priam maliarske farebné cítenie. Pôdorysom venoval menej pozornosti, čo dokladá aj expozícia. Jeho práce, neraz značne eklektické, sú viac výtvarnými ako architektonickými dielami. V chápaní architektúry stál priam v protiklade voči tomu, čo dokumentuje predchádzajúca francúzska funkcionalistická expozícia, ktorá však časovo začína tam, kde Lechnerov život končí.

Výstava sa usiluje ukázať Lechnerove vrcholné, ale aj skromnejšie diela, no súčasne z nej cítiť, že vznikla v Budapešti. Popri už spomenutej malej pozornosti bratislavským stavbám opomína jeho tvorbu na južnom Slovensku (Košice, Rožňava, Lučenec). Výstavu dopĺňa Lechnerova životopisná dokumentácia a hudba, citlivo korešpondujúca s jeho dielom, prostredím a dobou. Autormi jej koncepcie boli László Pusztai a András Hadik, opäť v spolupráci s Klárou Kubičkovou.

Záverom treba s uznaním konštatovať, že Galéria architektúry, užitého umenia a designu (GAUUDI) pri bratislavskej SNG vyvíja veľmi cennú výstavnú činnosť, na Slovensku priam priekopnícku.

Fedor Kresák

Irena Blühová
Zostavila Iva Mojžišová. Autori textov: Václav Macek, Iva Mojžišová, Dušan Škvarna. Grafická úprava: Martin Knut. Preklad do nemčiny: Kuno Schumacher. Vydavateľstvo Osveta, Osloboditeľov 21, 03654 Martin. Vyšlo 1992 v slovenskom a nemeckom jazyku.

Irena Blühová (1904-1991) patrí k najvýraznejším osobnostiam v dejinách slovenskej fotografie. Monografia by mala aspoň čiastočne splatiť dlh fotografickému dielu, ktoré je zastúpené v mnohých zahraničných muzeálnych zbierkach i vo svetových encyklopédiách, len doma sa mu dlho nedostávalo zaslúženého uznania. Monografia načrtáva príbeh života a diela fotografky spätej s medzivojnovou stredoeurópskou avantgardou. Podrobnejšie sa pristavuje pri Blühovej štúdiách na Bauhause v Dessau a analyzuje jej cestu od snahy o pravdivé zaznamenávanie sociálnej skutočnosti k morálne účinnej, ale zároveň aj výtvarne sugestívnej a poetickej fotografii.

Irena Blühová
Zusammengestellt von Iva Mojžišová. Autoren der Texte: Václav Macek, Iva Mojžišová, Dušan Škvarna. Graphische Gestaltung: Martin Knut. Deutsche Übersetzung: Kuno Schumacher. Verlag Osveta, Osloboditeľov 21, CSFR-03654 Martin. Erschien 1992 in slowakischer und deutscher Sprache.

Irena Blühová (1904-1991) gehört zu den bedeutendsten Persönlichkeiten in der Geschichte der slowakischen Fotografie. Die Monographie soll zumindest teilweise die Schuld gegenüber dem fotografischen Werk abtragen, das in vielen ausländischen Museumssammlungen und in Weltenzyklopädien vertreten ist, nur zu Hause blieb ihm die verdiente Anerkennung für lange Zeit versagt. Die Monographie skizziert den Lebenslauf und das Werk der Fotografin, das mit der mitteleuropäischen Avantgarde der Zwischenkriegszeit verbunden ist. Detaillierter wird auf Blühovas Studium am Bauhaus in Dessau eingegangen und ihr Weg von dem Streben um ein wahrhaftiges Erfassen der sozialen Wirklichkeit zur moralisch wirksamen, aber zugleich auch bildkünstlerisch suggestiven und poetischen Fotografie analysiert.

tása, a melylyel mély filozófiai gondolatait a művész forma-gazdagságával adja elő, a másik pedig Plátó művei között a legtöbb problemát veti fel s így a legtöbb gondolatot ébreszti. A két dialogust fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta dr. Dercsényi Móricz. A fordításban a szöveget pontosan értő és híven tolmácsoló filológus egyesül a gondolatok mélyébe hatoló filozófussal, Plátó gondolkodásának egyetlen árnyalata vagy szine sem vész el a magyar tolmácsolásban, nyugodtan olvashatja a szakember, a ki az eredetivel való összehasonlításból megállapíthatja hűségét és pontosságát s a laikus érdeklődő, a ki biztos lehet benne, hogy csakugyan Plátót kapja gondolatainak teljességében és stiljének csorbítatlan gazdagságában. A jegyzetek és magyarázatok nemcsak az idevágó irodalom alapos ismeretével, hanem a magyarázó eredeti felfogásának érvényesülésével is készültek; rámutatnak arra a belső kapcsolatra, mely Plátó dialógusaiban a stilus és az ember között van, a bensőbb jelek földerítésével mutatják ki a gondolat és stilus párhuzamosságát.

Ahn-Palóczy olasz nyelvtana most már 4-dik kiadásban jelent meg, a mi mindennél jobban bizonyítja a könyv nyelvtanulás czéljaira alkalmas voltát. A nálunk forgalomban levő olasz nyelvtanok közt ez a legalkalmasabb, mert nemcsak jó módszert követ a kiejtés, a nyelvtan, a szókincs elsajátítására, hanem gondosan megválogatva épen annyit ad, a mennyire a kezdőnek s főleg a magában tanulónak szüksége van. S a derék kis könyv haszna annál nagyobb, mert a természet és kultura szépségei ma mind több és több magyart vonzanak Olaszországba s a ki a nyelv legalább részleges ismerete nélkül utazik, az fele annyi hasznát és élvezetét sem látja fáradozásának.

A görög művészet kiválóbb alkotásainak ismertetése. A laikus érdeklődő, a ki a műtörténet valamely ágáról alapvető tájékozást keres, eddig nehezen talált czéljára alkalmas könyvet, mert a nagyobb monographiák túlságosan bővek és szakszerűek neki s olyan alapismereteket tételeznek fel, a melyekkel nem rendelkezik. Ezeket az alapismereteket adja meg Zsámboki Gyula «A görög művészet kiválóbb alkotásainak ismertetése» című könyve, melynek használhatóságát legjobban igazolja az, hogy rövid idő alatt most második kiadásban jelen meg. Ezt a kelendőségét meg is érdemli, mert olvasmányok alakjában nagyon jól, vonzóan és közérthetően ismertet meg a görög művészet nevezetesebb és jellemző alkotásaival, megadja mindegyikről a szükséges tudnivalókat a nélkül, hogy szárazzá válnék és hatvanhat jól sikerült képével bőséges anyagot ad a szemléletből való megismerésre.

Magyar irók élete és munkái. *Szinnyei* József nagy lexikális művéből most jelent meg a 117. füzet, a XIII. kötet 8. füzete, mely a Sztankovics-Táncsics nevek közé eső 279 iró életrajzát s munkái bibliographiai összeállítását foglalja magában. Az eddigi 117 füzetben immár 25,795 iró életrajza van felsorolva.

Uj könyvek:

Lalla Radha és egyéb műfordítások. Régi és modern angol költőkből fordította *Zsoldos* Benő. Budapest, Franklin-Társulat; ára 1 kor. 50 fillér.

Platon válogatott művei. III. kötet, Symposion, Phaidros. Görögből fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta dr. *Dercsényi* Móricz. (Filozófiai irók tára XXII.) Budapest, Franklin-Társulat; ára három korona.

Ahn-Palóczy: Gyakorlati olasz nyelvtan. 4-dik kiadás. Budapest. Lampel-Wodianer részvénytárs.; ára 2·20 korona.

A görög művészet kiválóbb alkotásainak ismertetése. Irta *Zsámboki* Gyula. Budapest, Franklin-Társulat.

Magyar irók élete és munkái. A M. T. Akadémia megbizásából irta *Szinnyei* József. Budapest, Hornyánszky Viktor. Egy-egy füzet ára egy korona.

EGYVELEG.

* **A nyers vas elektromos úton való előállítása.** Három svéd mérnök: Grünwall, Lindblad és Stälhane technikailag és praktice megoldották a nyers vas elektromos úton való előállításának problémáját. Az előállítás költsége tonnánként 60 koronáról 50-re szállott. Több helyen már tényleg ezen módszerrel történik a nyers vas ellőállítása. *(G. L.)*

Titania-müvek házi és mezőgazdasági gépgyárnál Pernau-Wels, egy nemrég lefolyt közgyülés határozata értelmében ujabb jelentékeny tőkeemelés történik, továbá dr. Wiesenberger Károly welsi ügyvéd urat helyettes igazgatóvá nevezik ki, ki a czéget Friedländer Rudolf és Schlenker Miksa urakkal egyuttesen fogja jegyezni. Ezen évben még egy néhány fontos épület-nagyobbitás is történik és a gyári berendezést is tökéletesbitik, hogy ezáltal a teljesitő képesség fokozódjék.

Dunai és tengeri halakat, valamint más különlegességi halfajokat ajánl Lénárt A. utóda Weinberger Vilmos, hal-, vad- és baromfikereskedése, Budapest, Deák Ferencz-tér, földalatti villamos pavillon.

Diana sósborszesz mint háziszer kapható az egész országban. Köztudomásu, hogy bedörzsölésekre a legalkalmasabb. Nagyon kellemes hüsitő. Az összes fodrászüzletekben fejdörzsölésre és borotválkozás után arczfecskendezésre az urak használják. A fájdalmakat azonnal csillapitja. Masszirozásra általánosan minden házban csakis Diana sósborszeszt használnak. Egy üveg 44 fillér.

Nagyságos asszonyom! Ne vasaltasson szabadalmazott és ezerszeresen bevált hamurostám nélkül, a melylyel munkát és időt takarit meg és sok veszélynek elejét veszi. Bővebbet a hirdetési részben található hirdetésemben.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: Topler Károly negyvennyolczas honvédszázados, nyug. kuriai biró, a Lipót-rend lovagja 83 esztendős korában Budapesten. — Szigeti Szőllősy Miklós, a máramarosi honvédegyesület legidősebb tagja, 95 éves korában Máramarosszigeten. — Nagybarcsai Barcsay Béla földbirtokos 72 esztendős korában Budapesten. — Láng Frigyes dr. zombai körorvos, tb. vármegyei főorvos Zombán életének 76-dik esztendejében. — Grigássy Mihály tokaji görög katolikus esperes-parókus 63 éves korában Tokajon. — Lengyel János újfehértói görög-katolikns lelkész szentszéki ülnök életének 75-ik évében. — Matejka Vilmos tb. kanonok, esperes-plébános Ecserben életének 66-ik esztendejében. — Id. dobói Dobay Imre földbirtokos Tarczadobón 81 éves korában. — Wotzasik Gyula ékszerész 67 éves korában Budapesten. — Auspitz Adolf iskolaigazgató, a koronás arany érdemkereszt tulajdonosa, a legrégibb nagyváradi tanító 74 éves korában Nagyváradon. — Görög Gyula nyug. reáliskolai tanár Kassán. — Hodossy Géza kereskedő, takarékpénztári pénztáros, a szombathelyi evang. gyülekezet tanácstagja, Steinhofban életének 45-ik esztendejében. — Némedy Gyula takarékpénztári igazgató Kunszentmártonban életének 66-ik esztendejében. — Liszkay Jenő, nyug. igazságügyminiszteri tanácsos 63 éves korában Komáromban. — Krassy Félix, tatai czimzetes apát, egri kanonok 67 éves korában Egerben. — Reményi Bernát Budapesten életének 54-ik esztendejében. — Dr. König Henrik, a Ferencz József kereskedelmi kórház pénztárának rendelő orvosa, az ág. ev. német egyház presbitere, Budapesten életének 63-ik esztendejében. — Rózsay Sándor kereskedő 49 éves korában

Báli - Musseline - Voile - Marquisette- **Selyem** és «Henneberg»-selyem 1 K 35 f.-től felj. **bérmentve** és **vámmentesen**. Minta postafordultával. Megrendelések bármily nyelven «» «» intézendők: «» «»
an Seidenfabrikt. **Henneberg in Zürich.**

A **Bór-** és **Lithion-**tartalmú
gyógyforrás
Salvator
kitünő sikerrel használtatik
vesebajoknál, a húgyhólyag bántalmainál és köszvénynél, a czukorbetegségnél, az emésztési és lélegzési szervek hurutjainál.
Húgyhajtó hatású!
Vasmentes! Könnyen emészthető!
Teljesen tiszta!
Budapest főraktár Édeskuty L. urnál.

Lázas betegségeknél,
minők: influenza, pneumónia, stb. a «**Kufeke**» egészséges táplálószer, hatásos tényezője a lázellenes diétának, mivel könnyen emészthető, erőt adó táplálék és ásványtartalmával az étvágyat is előmozditja.

Hirdetések felvétetnek Blockner I. hirdetőirodájában, Bpest, IV., Sütő-u. 6.

3
Első szépségek
három titka!
Paradisia Az előkelő hölgyvilág **arcкréme** 4 korona. :: ::
Anonyme Az arczon láthatatlan **rizsvirág** puder, fehér vagy testszin (naturelle) régi készitmény — — — — — 6 korona.
Marmora mandulaliszt, kedvelt mosópor szappan helyett, 3 K 50 f.
Egy kisérlet meggyőzheti. Kapható
M. & Mme. Czartoryski
kozmetikai intézet, cs. és kir. főherczegi udv. szállító
IV., Váczi-utcza 12. szám
BUDAPEST

Serravallo
KINA BORA VASSAL
Hygienikus kiállitás 1906. Legmagasabb kitünt.
Erősitőszer gyengélkedők, vérszegények és lábbadozók számára. Étvágygerjesztő, idegerősitő és vérjavitó szer.
12666 Kitünő ír. 6000-nél több orvosi vélemény.
I. Serravallo, cs. és kir. udvari szállító **Trieste-Barcola.**
Vásárolható a gyógyszertárakban félliteres üvegekben K 2.60, literes üvegekben K 4.80.

SVAICZI SELYEM vámmentesen a házhoz!
Kérjen mintákat ujdonságainkról, feketében, fehérben és szinesben **Lienne, Cachemire, Shantung, Duchesse, Crêpe de Chine, Côtelé, Messaline, Mousseline** 120 cm. széles, méterenként K 1.20 és feljebb. **Bársony** és **plüs** ruhaknak és bluzoknak stb. ugyszintén **himzett blazok** és **ruhák** batisztban, szövetben, vászonban és selyemben. Csakis szavatoltan szolid selyemszöveteket árusitunk, közvetlen a magánvevőknek bérmentve és elvámolva.
SCHWEIZER & Co., LUZERN U 24 (Svájcz.)
Selyemszövet kivitel. — Királyi udv. szállító.

SARG-féle 60 **KALODONT** Fillér LEGJOBB FOG-CRÊME

Steckenpferd-Liliomtejszappan
legenyhebb szappan
:: a bőr részére. ::

Ha fáj a feje ne tétovázzék, hanem használjon azonnal **Beretvás pastillát**
mely 10 percz alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. — *Ára 1 korona 20 fillér.* — Kapható minden gyógyszertárban.
Készíti **Beretvás Tamás** gyógyszerész **Kispesten.** * * * * * * Orvosok által ajánlva. — Három doboznál ingyen postai szállitás.

csakugyan megvan, de nem volt még olyan ló, a melyben mindez a kórság összetalálkozott volna.

Mi most láttunk napokat, a melyek veszedelmesen hasonlítottak ehez az anatómiai ábrához, napokat, a melyekre szinte valamennyi szinét rárakta a bűn, a nyomor, a kétségbeesés, a pusztulás és a szerencsétlenség, napokat, a melyek tele voltak vérrel és iszonyattal. Vajjon micsoda irtózatos fertőzet szállta meg ezeken a napokon a levegőt? És hol a szer, a mely ettől a fertőzettől örökre megtisztíthatná?

*

Amerikai gavallérok. Amerikában társadalmi harczot indítottak a mi nagykövetünk ellen, mert a dollárfejedelmek lányai közt divatba jött, hogy a mi fiatal mágnásuraink sorából válaszszanak maguknak férjet, illetve velük választassanak maguk közül feleséget. Mi érdeme, vagy — bűne van ebben Hengelmüller nagykövetnek, nem tudjuk. Ha esetleg az ő palotájában ismerkedtek össze egymással azok a fiatalok, a kikből azután boldog párok lettek: ez nem lehet több véletlenségnél, még pedig igen kedves véletlenségnél, a melyet csak áldanak azok, a kiket legközvetetlenebbül érdekelt és a mely miatt berzenkedni több, mint furcsa dolog azok részéről, a kiknek ez a véletlenség csak a — czirkulusait érintette. Ez az akczió, a milyen jellemző az amerikai *magas társaság* fölfogására, olyan nyilvánvaló bizonysága a maga meddőségének, mondhatnók így is: haszontalanságának. A milliárdos amerikai misszek szivét nem a nagykövetei diplomata művészet hódította meg az európai arisztokrata ifjaknak, hanem meghódították ezek maguk. És ha az amerikai gavallérok bojkottal, kizárással akarnak a verseny ellen védekezni, ez csak beismerése a gyöngeségüknek. Újat azonban ezzel az elárult titokkal nem mondanak. A mi az amerikai aranyifjúság életéből, világából, erkölcseiből a nagy nyilvánosság számára szem elé került, nagyon alkalmas arra, hogy az áthajózott európai leventék szerencséjét és diadalát érthetővé tegye. Ezek az amerikai *gyémánt-ifjak* mérhetetlen vagyonokat örököltek kincsszerző apáiktól: de lelki gazdagságot aligha örököltek. Legalább semmivel sem árulják el, hogy örököltek volna. Busás bőséggel meglenne minden módjuk hozzá, hogy ott szerepeljenek, akár mint közreműködők, akár mint meczenások a nagy humánus és kulturális törekvésekben: de olvassuk-e valaha a neveiket ilyen vonatkozásokban? A mi a nyilvános emlegetés szárnyára adja a nevüket, az rendesen valami furcsa hóbort vagy sivár tobzódás, valami excentriczitás vagy bolond ötlete a pénzszórás mámoros duhajságának. Mintha a legkülömbek még azok lennének, a kik száraz szívvel az apjuk mesterségét folytatják: a mohó és könyörtelen pénzhalmozást. Természetesen joguk van úgy cselekedni, a hogyan a lelkük vagy a hajlandóságuk diktálja: de az bizonyos, hogy nem ezek a tulajdonságok azok, a melyek a női szív zárjait megnyitják. A leány-ábránd más-fajta leventét rajzol ki magának álmai hőséül: virágosabb lelkűt és csiszoltabb érzésűt. És ha ilyen jő, ennek adja szerelme koszorúját, ha nincs is tömör, vert aranyból az automobilja kereke. Az amerikai gavallérok baján semmiféle diplomácziai változás nem segíthet, csak a saját erkölcseik megváltozása. Azon igyekezzenek, hogy külömbek legyenek az ó-világi leventéknél!

*

Magyar Adria. Szárazföldi náczió vagyunk vagy legfölebb csak — édesvizi. A tenger a mi érdeklődésünk és gondolatunk mappáján ezredrészannyi területet se foglal el, mint a térképen. Ennek a faktumnak megvan a maga természetes magyarázata. Kevés a tengerünk és a mi van, az is messze esik a magyarlakta magyar földtől. Ezért oly elenyészően kicsiny a végtelen sós víz szerepe a mi irodalmunkban, művészetünkben és szinte semmi a néplélek alkotó megnyilatkozásaiban. Csak a meséinkben szerepel az Operenciás tenger, de például az egész magyar népköltészet kincsesházában nincs egy dal, a mely a tengerről szólana, nincs egyetlen hajós énekünk. Mert a ki magyar ember, tengert lát, az — a kivándorló hajó tetejéről látja. A tenger nekünk egyelőre nem hoz, hanem — visz tőlünk. Ez azonban nem a tenger hibája és bűne. A tenger becses, értékes, hasznos és szükséges. Az angol poeta azt mondja, hogy a tenger a nemzetek tüdeje, a melylyel lélekzenek és mely nemzetnek nincs tengere, az megfulad. Ha tehát nekünk kevés van, ez csak egy nagy okkal több, hogy annál jobban megbecsüljük. Nemcsak azzal, hogy hadihajókat építünk, hogy nagy pénzeket költünk egyetlen kikötővárosunk fejlesztésére és hogy elárasztjuk az — osztrák Abbáziát, hanem azzal is, hogy beleöleljük érdeklődésünkbe a mi tengerünket egész dúsan érdekes és változatos világával. A Kossuth Lajos csodálatos genije már sok évtizeddel ezelőtt megismerte; mily óriási fontossága van ennek az érdeklődésnek és megirta a *Tengerre magyar!*-t. A propaganda eszméje vele együtt — emigrált, mig végre a minapában, hála Istennek, újból a porondra lépett. Szinte az egész magyar tudós világ résztvételével megindult az akczió a magyar tenger életének és világának a nemzeti érdeklődés körébe való bevonására. Mi a Magyar Adria megalakulását korszakos jelentőségűnek tartjuk és bízunk benne, hogy a hatása túl is megy a magyar tenger világának tudományos földolgozásán, noha ez magában is óriási haladás. Kivánjuk, hogy ez az akczió a nemzeti érdeklődés dózsé-gyűrűjét dobja a magyar tengerbe, eljegyezvén vele őket egymással egy termékeny frigykötésre.

*

«*Mariska.*» Hogy ez a keresztnév kit jelöl, ha vezetéknév nincs is előtte, azt Magyarországon minden ujságolvasó tudja. A Mariska «minden nélkül» természetesen Haverda Mária. Ő az, a kit így emlegetnek az ujságok, de így emlegetnek az ügyvédek, a védők, az ügyész sőt maga az elnök is. Ezt aligha követeli így a perrendtartás, mert a Haverda Mária vádlott társait nem emlegették a keresztnevükön Aladárnak meg Antalnak vagy épen Duczinak meg Tóninak. Azzal, ha valakit a keresztnevén szólítunk vagy említünk, kétségtelenül a hozzánk való közelállását jelezzük. A ki távol áll tőlünk, azt nem szólítjuk vagy emlegetjük a keresztnevén, a mi mindig bizalmasságot jelent. Haverda Máriát már kétségtelenül ismeri az egész ország, de az, a mi ismertté tette, vajjon olyan dolog-e, a mi közelebb hozná az emberekhez és bizalmasukká tehetné? Mi úgy gondoljuk, épen ellenkezőleg áll a dolog. A bűnös ember eltávolodik tőlünk: Haverda Mária iszonyú messzeségben van, hála Istennek, valamennyiünktől és bizonyára semmiféle ép erkölcsi érzésű ember nem tartja kivánatosnak az ismeretségét. Haverda Mária nem *Mariska,* ha még olyan fiatal is és ha még annyiszor megéneklik is a tudósok az arcza üdeségét meg a haja dús hullámzását. A női szépségnek nagy a varázsa: de a törvény előtt álló bűnösnek nincsen neme, a mint hogy nincsen külön paragrafus a szép és külön a csúnya vádlottak számára. A kit az anyja megöletésével vádolnak, annak irtózattal ejti ki a nevét az ember és nem — beczéző vagy bizalmaskodó formában. A *Mariskasága* Haverda Máriának bizonyára nem mentsége a birái szemében; de viszont az is természetes, ha az erkölcsünk jó ízlése tiltakozik ellene.

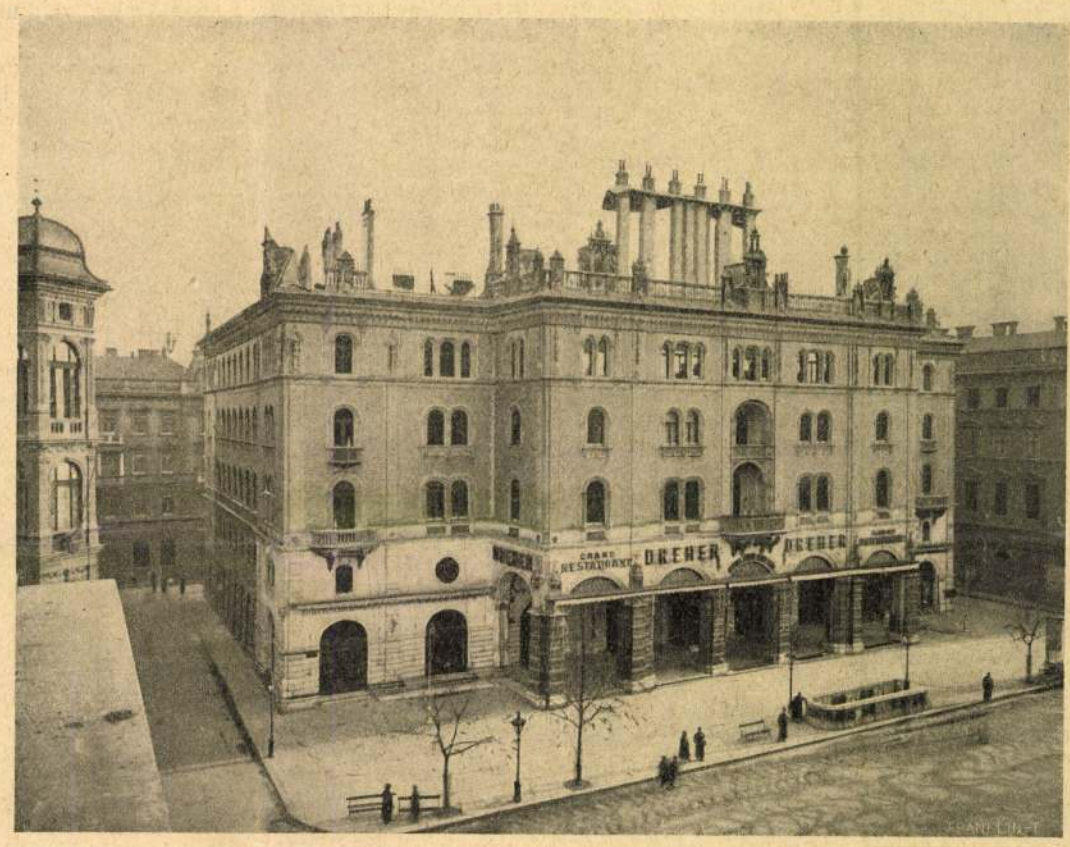

AZ ÁLLAMVASUTAK NYUGDÍJINTÉZETÉNEK LEÉGETT BÉRHÁZA AZ ANDRÁSSY-ÚTON.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A «Budapesti Szemle» novemberi füzete ép szerkesztőjének, *Gyulai* Pálnak halála hirével egyidejüleg jut a kezünkbe. Most utoljára jelen meg rajta a nagy iró neve mint szerkesztőé, — elszomorodott érzéssel forgatjuk lapjait. A füzet élén különben *Beöthy* Zsoltnak Ferenczy István, az első magyar szobrász rimaszombati temetési ünnepén mondott szép beszéde áll. *Réz* Mihály Ausztria viszonyát Magyarországhoz fejtegeti, *Pap* Ferencz folytatja Jósika és Kemény Zsigmond között vont párhuzamát. A szépirodalmi részben folytatódik Hall *Caine* regénye, *A főbiró*, *Endrődi* Sándor anakreoni dalaiból közöl kettőt. Befejeződik *Lanson* francziából fordított Voltaire-tanulmánya. Az «Értesítő» rovat könyvismertetései fejezik be a füzetet. A «Budapesti Szemle» a Franklin-Társulat kiadásában minden hónap elején jelen meg, előfizetési ára egész évre 24 korona, egyes szám ára két korona.

Lalla Radha és egyéb műfordítások. *Zsoldos* Benő adott ki e czímmel egy sereg műfordítást régi és modern angol költőkből egy kis kötetben. Nem megállapított terv szerint dolgozott — a hogy jobb szerettük volna, — hanem csak úgy, a mi olvasás közben megtetszett neki vagy jobban megragadta, azt fordította le. Nem ad tehát képet az angol lirárói, hanem csak egy sereg többé-kevésbbé szép költeményt olyan költőktől, kiket jól ismerünk s olyanoktól is, a kinek nevét most hallja nyilván először a magyar olvasó. A fordítások csinosak s gondosak (hűségüket megállapítani nincs módunkban) s ha valami különös műfordítói erényt nem találunk is bennük, egészben véve elfogadhatóak. A választék ellen már több kifogásunk lehetne; van a kötetben közölt versek között néhány nagyon szép is, de van egy sereg olyan, a melyet — hacsak a fordítás nagyon sokat nem vett el szépségükből — alig volt érdemes hozzánk importálni. Az irodalomban csak az igazán elsőrendű dolgok importálásának van értelme, közepes minőségű akad mindenütt elég, nem érdemes még külföldről is hozni.

Plátó Symposiona és Phaidrosa. Filozófiai irodalmunk gazdagodását jelenti az az új kötet, mely most a Filozófiai Irók Tára, Alexander Bernát és Bánóczi József kulturális jelentőségű vállalata 22-dik kötetéül megjelent. A görög bölcsészet két legelső rendű remekét adja ez új kötet: Plátó Symposionját és Phaidrosát. Az elsőben ragyog legfényesebben a nagy görög művész-filozófus geniali-

a *megfejtése* szabadulást is jelentene. Igyekezett összefogni, a mit megösmerhetett belőle s a mit róla itt, az «Itáliá»-ban hallott; titkolt, ideges éberséggel elszólt megjegyzésekből, miközben ő maga is szította néha egy-egy burkoltan gúnyos, odavetett szóval és figyelte, nem sejti-é itt valaki az ő volt közüket egymáshoz? Nem sejtették. Ő pedig tépelődve, kínlódva döntötte el sokszor, mintegy végérvényesen, tisztába-hozón: nem, nem lehet igaz ember! A *dolgaiban* sem minden látszólagos fölénye csak megfeszített, erőlködő takarása ennek. Nem, a rövidlátó jóhiszeműség, a hivő együgyüség nem az őfajták sajátja. Kis okos ember ez! . . .

Tán csak idegesen fél attól, hogy egyszer őszintén szóbaálljon önmagával és hátha súlyos magyarázata van ennek valahol a múltjában, vagy legbelsejében s ha ő tudhatná, inkább szánnia kellene? . . . Vagy egyszerűen *kicsiny* volna; például hivatali kapaszkodás mozgatná vagy hasonlók; ha ezért evez például a mostani politikai, társadalmi árammal, mely ma előreviheti? . . . Ez is lehet! De hátha mégis belsőleg, mélyen szerencsétlen, vigasztalanul magános és *ő*, épen ő segíthetett volna rajta, a szerelmével, ha eltalálja a módját; ha önzetlenebb tud lenni, asszonyabb, alázkodóbb.

Mi mindent belelátott, mennyit hozzáképzelt ilyenkor!

Jaj, hogy is, hogy is bánhatott volna *jobban* vele? Talán nagyon is csinján, okosan, türelemmel, semmit nem kérdezve, mindent elnézve és kibőjtölve, Griszeldis-hősiességgel. Megbocsátni a szeszélyt, a mellőzést; mindig visszafogadni; igy, megalkuvás árán, mégis megtartani; igen, *ezt* lehetett volna! De ehhez több rezignáczió kell és kevesebb gőg. Vajjon *ma* tudná-e? És mit érne, ha igen? Hogy időnkint meglátogatná és megölelné őt; *ezért*? Mikor annyira nem *ez* volt fontos neki! . . .

Még mindég, mindég igy tépelődött néha, míg józan perczeiben keserűn kinevette magát! Szenvedélyes mániája volt az ön-próbálgatás: mennyire van a gyógyulásban? Hat-e még? Tán ez adta keserű, önkínzó ingerét az «Itáliába» járásnak: itt mindég hallott újat felőle. És néha valóban úgy volt, hogy hűvös, jóleső messzeségben mérhetetlenül *túl* érezte már magát az egész dolgon, tárgyilagosan itélte és mindent elintézett: rendben van, egyszer rosszul bántak vele, tanult rajta s az élete tán még gazdagabb is ezzel az epizóddal! De oly könnyen kilendült ebből, megzavarta egy-egy idegesebb, depressziós nap, egy szó, emlék; s a női fizikum szervi lehangolásaival időszakosan hozta vissza még a teljes érzékenységet, a fájdalmat. Erre meg gyűlölet jött rendesen, lázadt, daczos harag miatta és keserű bizonyossága, hogy ő máskép nem tehetett . . . De ha legalább azt tudná, hogyan gondol rá néha a másik, milyen nyomot irt életébe? Ő, az asszony,

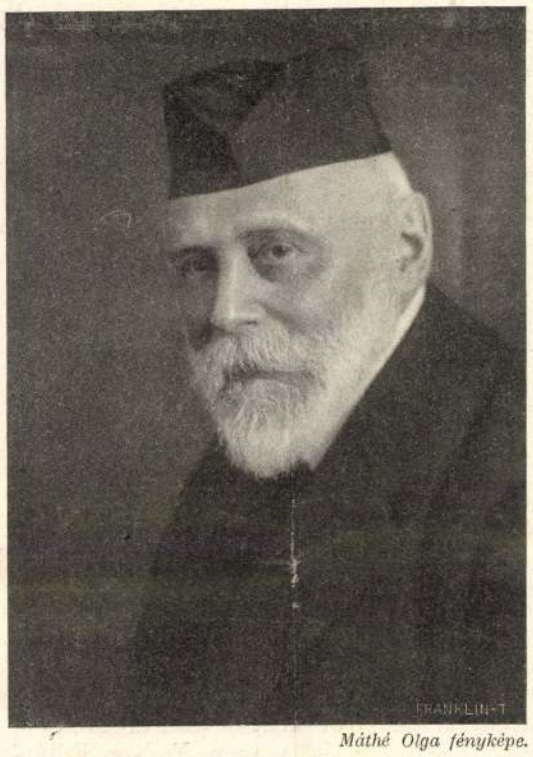

Máthé Olga fényképe.

LECHNER ÖDÖN AZ ELHÚNYT KITŰNŐ ÉPÍTŐMŰVÉSZ.

bizonynyal több képzelgést vitt e dologba; egész addigi bőjtjét, hirtelen felajzott várakozását, gyerekkorától visszafojtott szerelmi álmodozást. Próbálta most a férfi szemével látni: egy kellemes, csinos, új nővel váratlan találkozás, felelőtlen együttlét, gyors siker; tán kellemes, hálás emléke egy nyári idillnek. De vajjon ha máskép találkoztak volna, vagy régen, fiatalon; nem lehetett volna a *legbensőbben* közük egymáshoz? Vagy csakugyan nincs *olyan* szerelem? Akkor miért gyötri igy ez az elrontott eset, mintha örök, nagy vesztesége volna? És nem lehet, nem képes elgondolni, hogy más férfival egyszer újra kezdhesse! . . .

Felleges, tavaszos estén járt igy az utczákon, gyalog jött át Budáról, ok nélkül sietett és a levegő, az alkonyat ma megint ilyeneket hozott eszébe. Arra a nyári estére emlékeztek az idegei (ilyes szag volt akkor is!), mikor először, elszántan, nagyon visszaadta a Vajda Róbert csókját, mikor hangos «igen»-t kiáltott bele az esős, erős levegőbe és *boldog* volt egy pillanatra. Lihegve futott le a lejtőn, a kocsiútig vele, kaczagott, aztán megsajnálta a férfit és szégyellte magát . . . Most elpirult, mert a csókok emlékére megmozdultak az ajkai . . . Istenem! Tavasz jön újra! Idestova egy éve lesz és még ennyire eleven? . . .

Az «Itáliá»-ban jó ideig nem volt s ma váratlanul sok embert talált. Festők és szobrászok is ültek a sarokasztalnál, fontoskodón élénkült arczczal, méhkas módján zsongó beszélgetésben. Mindenki a szomszédját próbálta lefoglalni és meggyőzni, hozzáhajolt vagy átbeszélt a túlsó oldalra vagy udvariasan figyelést tettetve, szórakozott szemmel arra gondolt, a mit ép ő akart volna mondani és mindjárt fogja is; noha egyáltalán nem *erre* felelet . . . «Ilyenkor fontosságuk, *szerepük* némi illuziója lobban fel szegényekben és felejtik egy órára, milyen fölösleges, alamizsnán-tartott senkik; hogy mennyire nélkülözhető, senkinek nem szükséges luxus-holmi az ő mániás, bolond életük minden munkája. Ilyenkor elhitetik magukkal és egymással, hogy mind ennek értelme van, hivatást tölt be, missziót teljesit . . . szegények!» A Major Hugo kis csúnya, görbe arczáról olvasta le e szokott gúnyos és bús elméletet. A három szerkesztő a kis külön asztalnál ült; halk beszélgetésben dugták össze kellemes, halvány «talmudista»-fejüket. «Mi ujság?» kérdezte Rosztoky Éva gyorsan, kicsattanó élénkséggel s még egypárszor ismételte a kérdést, míg valamennyivel kezetfogott. Az asztalon volt a «Múzeumi Kiadványok» utolsó száma; első pillanatban ezt látta meg. «Mi ujság?» Gond Tibor félrehivta egy perczre egy másik külön asztalkához.

— Jó, hogy ma eljött, ez a dolog önre is tartozik; általában inkább a mi ügyünk, mint a literátoroké.

— Nos?

— Olvasta már a «Kiadványok» februári számát? Nem? . . . Pedig négy hete megjelent! Persze, ön néha hetekig nem érdemesit bennünket, hogy közénk nézzen! . . .

— Dolgoztam.

— Az is valami! Szóval, Vajda Róbert egy czikkéről van szó megint, természetesen! Most, a müncheni Greco-vásárlás alkalmából kissé erőszakoltan újra kitért arra az évekkel ezelőtti, szerencsétlen dologra, mikor a mi országos «Képgyűjtemény»-ünk néhány hamisitványával rászedődött, állitólag tekintélyes összeg fejében. A nagyobb botrányt akkor elsimították; Szinnay Gábor, az akkori államtitkár volt kissé kompromittálva.

— Jól emlékszem! . . . Szinnay földim és jóbarátom!

— Kérem szépen! . . . Szóval Vajda Róbert (nem tudom, mi baja neki ezzel az urral; azt hiszem, egy időben a minisztériumban alárendeltje volt, vagy mi!) úgy kicsit czélozgatva, de elég maliciózusan újra megpiszkálta nehány megjegyzéssel azt az elfeledett ügyet. Erre nekünk egy fiatal munkatársunk (lehet, hogy csak kötekedő kedvből az is) felelt Vajdának, védelmébe vette a Szinnay jóhiszeműségét, sőt furcsán és meglepő szellemesen azoknak a képeknek értéket tulajdonit; ügyes és hajmeresztő műtörténeti képtelenségeket mond persze; de szép fiatalosan! De hisz ezt csak olvasta?

— Még nem láttam a számot; a tiszteletpéldányokat mindig később csomagolják.

(Folytatása következik.)

ÉNEK KIS ANDRÁSRÓL.

Hej, pittsburgi erdő, sűrű kéményerdő,
Aczélból a törzse, koronája felhő.

Madár dalolása gépeknek zúgása,
Csobogó patakja veriték hullása.

Tisztása izzó vas, csőfű borul rája,
Messziről eltévedt magyar nép a nyája.

A nagy Cunard hajó húsz napig vetette,
Míg csak Amerika partján ki nem tette.

Hová mégy Kis András nagy Amerikába?
Pennszilvániába, homsztédi határra.

Mért szegődsz Kis András ily keserves bérre?
Két apró magzatom, nekik kell kenyérre.

Két árva magzatom, én két kis cselédem,
Tallér hetvenöt czent mindennapi bérem.

Vastüzeket ontok, izzó aczélt vágok,
Tűzkalászból őröl kenyeret apátok.

Mikor az olvadt vas ömlik a kohóba,
Mintha a poklokból égő folyó folyna.

Mikor az izzó vas kiszalad a gépen,
Mintha hulló csillag futna át az égen.

Hulló csillag: halál . . . Kis András halála,
Az izzó aczélüst elnyelte magába.

Két árva magzatom, én kicsiny családom,
Fodros Tisza partját már sohase látom.

El vagyok temetve, de nem puha földbe,
Vasba, aczélüstbe . . . Örökre, örökre . . .

A halotti gyertyám száz kémények lángja,
Húsztonnás koporsót temetnek alája.

Húsztonnás vasdarab, gépdaru emelte.
Végső pihenését Kis András így lelte.

Felette örökre sötétlő füstfelhő,
Hej, pittsburgi erdő, sűrű kéményerdő . . .

Pásztor Árpád.

A VÉN POHÁR.

Egy vén pohárral játszom olykor
Egy ó pohárba töltök régi bort,
S emlékszem egy derűs lakásra
Halavány fiatal anyámra,
Kinek ez drága, féltett holmi volt.

Emlékszem — és a vén kehelyből
Megszépült ködként száll felém a múlt:
Gyermekkorom, szép ifjúságom
Tánczol körül, mint drága álom
S kezem egy olcsó rossz szivarra gyújt . . .

Száll száll a füst, s a vén kehelynő
Öblében tánczol elmúlt életem:
Játékok, — régi délutánok,
Kaczagó víg gyermek barátok,
A szent tavasz: az első szerelem.

Te szent kehely! Te vén varázsló
Könnyes szemem oly áldóan csodál,
Öblöd mindig csordúltig álljon.
Hadd játszom véled ifjúságom
Éltem borával telt szines pohár.

Dutka Ákos.

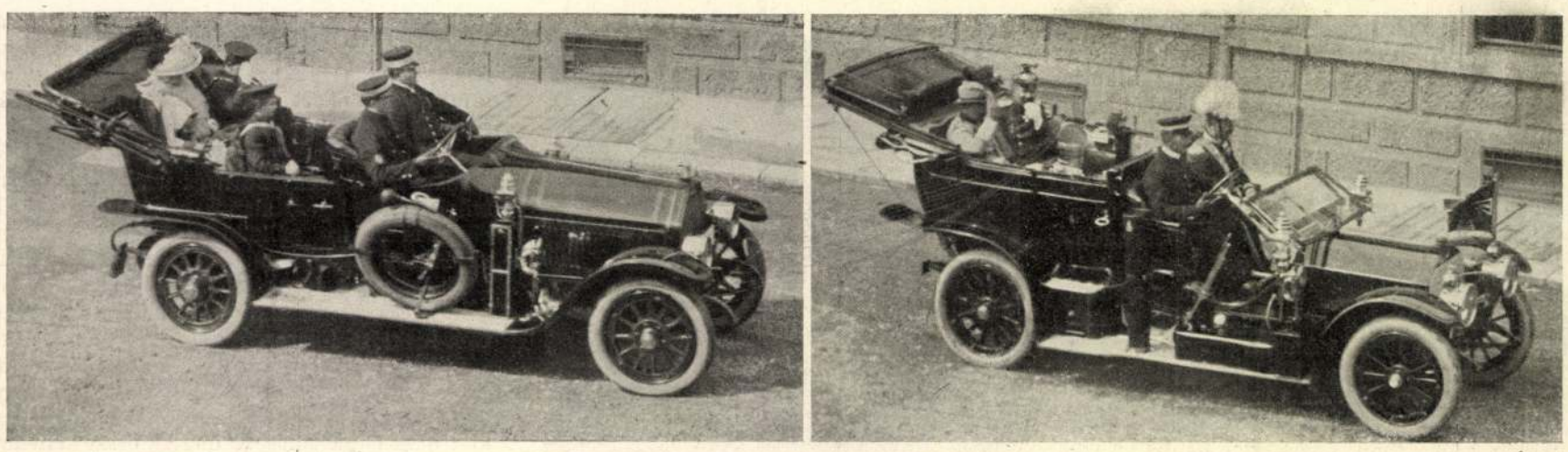

II. VILMOS NÉMET CSÁSZÁR MEGÉRKEZÉSE KONOPISTBAN. — Hohenberg Zsófia herczegnő gyermekeivel, a másik automobilban a császár Ferencz Ferdinánd trónörökössel.

KONOPIST.

Prága és Bécs között, de Bécshez közelebb, déli Csehország erdőborította vidékén áll büszke vártornyaival és messzire ellátszó hatalmas őrtornyával a konoposti kastély. Ez ősi várlaknak több mint nyolczszáz éves története van. A tizenegyedik század elején alapította a Beneda urak nemzetsége. Mint vár nem egyszer daczolt az ellenséggel, de kényelmes lakóhelye is volt gazdáinak, kik az idők során elég sűrűn váltogatták egymást. A császárral meghasonlott Wallenstein itt élt kénytelen nyugalomban, itt látta magánál barátait s hallgatta álomfejtőjének jóslatát, hogy felvirrad számára még. A Wallenstein-szoba az ősi kastélyban a régidők e romantikus napjaiba viszi a képzeletet. A vár mostani alakját, több mint másfélszáz évvel ezelőtt, gróf Wrtby Venczeltől kapta. Ez a cseh főur herczeg Lobkowitz Jánosra hagyta minden javait s Konopistot is, mely a múlt század végéig a Lobkowitz urak tulajdona is maradt. Mintegy húsz évvel ezelőtt cserélt ismét gazdát. Ekkor vette meg örök áron estei Ferencz Ferdinánd főherczegtrónörökös Lobkowitz Ferencz Jenő herczegtől a várat s a hozzá tartozó tizedfélezer holdnyi uradalommal. És Konopist vára új fényre derült. Legkedvesebb otthona lett a Habsburg-ház leendő fejének. Vártermeiben friss és bensőséges családi élet zsendült, hatalmas erdőségeit és mezőit nagyuri vadásztársaságok vidám zaja verte fel ismét, s fejedelmi vendégek fogadására tárult fel a vár kapuja, melyet a hatalmas őrtorony koronáz. Itt mulatott a múlt héten, immár nem első izben, a vár urának hatalmas belső barátja s majdan szövetségese, Vilmos német császár is. Ennek a konopisti találkozásnak pedig a közfelfogás szerint világrészünkre szóló jelentősége volt egy másik: a konstanzai találkozást megelőző napokon. Konopist bizony eléggé romlatag állapotban volt, mikor hatalmas körvonalaival, tornyaival, de a husszita háború korát felidéző történetével is, megragadta a harmincz éves főherczeg érdeklődését. Atyjától örökölt szép és regényes kastélyai közt s még Ferdinánd, a tiroli főherczeg és a szép Welser Filippina emléke által megszentelt, műkincsekben gazdag, hires és szép Ambras várkastélya mellett is méltó szerepet szánt a délcsehországi Konopistnak. Nagy műérzékével, mely a régi családi kastélyok szépségén, gazdagságán s a művészetek klasszikus földjén tett látogatásai közben nemesült, hozzálátott Konopist megujításához. A vár külső és belső falain, itt-ott az állandó lakhely kényelmének feláldozásával, szinte semmit sem változtatott. Megóvta architekturájának egész gótikáját s csak belső berendezésében s a termeiben, tornyaiban összehordott műkincsek elhelyezésében engedte korlátlanul érvényesülni saját egyéniségét.

Párját ritkítja gazdagságával és ritkaságaival a fegyvertár, melyben az egész estei fegyvergyűjtemény drága és ritka kincsei vannak elhelyezve: renaissance-kori teljes fegyverzetek, köztük Benvenuto Cellini egy remeke, mesteri mívű pajzsok és sisakok. Gróf Mielcinski lengyel műtörténetiró azt mondja, hogy a konopisti főherczegi gyűjtemény a maga nemében gyöngyszem Európa minden e nemű gyűjteményei közt, talán különb a bécsi múzeuménál, s nem egy részletével kiállja a versenyt a madridi Armeria Real gyűjteményével.

A homlokzati rész első emeletén lakott a német császár és kisérete. Zöld tónusu előcsarnokon át visz az út a császár dolgozószobájába. A hálószoba, mely innen nyílik, arany és piros szinű s úgy nehéz aranydiszitésű széles ágya, mint minden bútordarabja tiszta renaissance stilű. Ezek a szobák a Mária Terézia lakosztályhoz tartoznak, melynek középpontja egy fényes erkélyes szalon, nagyszerű kilátással az erdős vidékre. Ebből a nagyteremből, mely csupa virágdisz, kis intim társalgó nyílik. Ez a kis szoba egy Dürer-szentély; nagyértékű réz- és fametszetek vannak összegyűjtve benne a német renaissance e nagy festőjének kezétől. A főherczeg lakosztályából hosszú folyosó visz a nagy ebédlőbe, melynek legfőbb ékessége a Don Quijotet illusztráló hires gobelinek ketteje. Ékkövekkel diszitett olasz szekrények, — egyike, egy 1684-ből származó, egy millióra van biztositva — két márvány-kandalló diszitik e termet, a melynek előterében egy pompás aranyozott bronzszobor áll: az imádságba mélyedt ifjú szent Antal szobra. A tizenhetedik századbeli északolaszországi plasztikának ezt a kiváló művét maga a főherczeg fedezte fel északolaszországi utazásai közben, alighanem Páduában.

Különálló épületben van elhelyezve a trónörökös egy legsajátabb gyűjteménye, a Szent György-múzeum. A kastély ura e múzeum számára minden képzelhető alakban összegyűjtötte a művészetnek Szent Györgyre vonatkozó alkotásait. Látni ott renaissance-kori szobrokat, reliefeket, tizenhatodik- és tizenhetedik századbeli képeket, apró fa- és bronzalakokat, érmeket, pénznemeket, kerámiai készítményeket, a népies művészet alkotásait s e gyűjteménynek több ezer darabból álló tárgyai mind-mind a sárkányölő szent alakját ábrázolják. De a ki a konopisti kastélyhoz közeledik, legelőbb a kastély nagyszerű parkjának, exotikus ligeteinek és rózsakertjének bűvöletébe esik. Valóságos csodavilág ez a park és kert bámulatos növényeivel, sziklacsoportjaival, kútjaival és tavaival. S túl mindezen a vidék nagyszerűsége.

PÁZMÁN PÉTER SÍREMLÉKE A POZSONYI KORONÁZÁSI TEMPLOMBAN.

Jelfy Gyula fölvételei.

CSERNOCH JÁNOS HERCZEGPRIMÁS A PÁZMÁN-SÍREMLÉK FELAVATÁSA UTÁN TÁVOZIK A POZSONYI KORONÁZÁSI TEMPLOMBÓL.

1021

Lechner Ödön építész

1974.VIII.31.Televizió 18.2o Gné

TV.Uj épitészet Magyarországon II.

A XIX század második felében az épitészet fejlődése felgyorsult. A hirtelen terebélyesedő nagyvárosok kialakulását az urbanizáció kibontakozó folyamatát az egyesitett Budapest gyors növekedése jellemzi. Ez a fejlődés kényszeriti ki a sugárut, a Nagy körut kiépitését, az utak szélesitését, a csunya, rendezetlen városképek kozmetikázását. A szétburjánzó beépitési anarchia felszámolására ekkor még képtelen. Egyes területek, csomópontok, középületek nagyvonalubb megfogalmazása mégis jelzi az épitészeg gazdagodását, előrehaladását. A XIX.század folyamán az épitész a történelmi stilusok formáit akarja az épületekre rákényszeriteni. Ez a századfordulon olyan éles ellentmondás már hogy a robbanásszerü feloldódásnak törvényszerüen be kell következnie. A század utolsó évtizedében megjelenő szecesszió a stilus utánzás csömöréből keletkezett és jelentős épitészet történeti küldetést töltött be. Fő érdeme, hogy a történeti formák folytonos felujitásának szükségességét tagádva, gátat vetett a historizálás egyre zavarosabb áradatának. Fő hibája, hogy az épitészet alapvető megujitását a szecesszió mesterei is a formák felől akarták megközeliteni. Merőben uj formák kitalálásával akartak lényegében uj stilust teremteni. E szecesszios formák mögött azonban már uj szerkezetek, uj épitő technika és uj funkció jelenik meg. Lechner posta takarékpénztár épületének homlokzata, az irodaház jelleget kifejező nagyvonalu nyilás felületek már egy uj épitészet jegyét hordozzák. A szecesszió épp a századvég gazdasági fellendülésének eredményeként egyidejüleg születik meg nálunk is a nyugat-európaival. Lechner Ödön iparmüvészeti muzeuma Budapesten a magyar szecesszió egyik kitünő példája. Keleti motivumokés magyaros népies ornamentika gazdagitja a muzeum szines homlokzatait szines mázas cserép burkolja a tetőket és a sokszögü kupolát. A felső vas üvegszerkezettel fedett nagy csarnok rézformáin is megjelennek a diszitmények. Gazdagon diszitett födém kivágás kapcsolja össze a kupola alatti előcsarnok szintjeit. Az indiai és iszlám épitészet motivumaim ellentmondanak a szerkezetnek. S a keleti épitészet elemeivel még a századforduló legjelentősebb és legérdekesebb épitész egyénisége Lecher Ödön sem képes magyar épitészetet teremteni. A magyar szecesszió Lechner által alkotott fő müvei nagy hatással vannak közvetlen korára. És számos követőre is találnak, de ezek szinvonalát egyetlen egy uj alkotás sem éri el. A magyar szecesszió alkotói elsődlegesen a magyar vonásokat keresik. A Lehner tanitványok törekvései mellett van egy népi gyökerük, erdélyi és finn inditatásu arca is a magyar szecesszionak, nyilván a fa és favázas népi épitészek stilus visszahatására, amilyen például Poos Károly

és Jánszky Béla zebegényi temploma. A tájbahelyezés az erdélyi hegyek között megbuvó régi magyar templomok képét idézi. A belsőtérben viszont a korabeli finn építészet ujitó törekvései ötvöződnek a középkor téralakitó nagyvonalusságával. Összefogott téralkat, finom részletek emelik remekművé ezt a kis templomot a magyar építészet és kultura nagy mesterének egyik első alkotását. A magyaros törekvések egyik másik mestere Medgyasszai Ietván, a vasbeton építészet hazai uttörője. A veszprémi szinházat 19o7-ben még Párizsban tervezi, ahol a vasbeton építészet megteremtőinek a Perjés fivéreknek a műtermében dolgozik. A magyaros szecessziós elemekkel dekorált szinház a vasbetonszerkezet alkalmazásának első hazai példája. A magyarországi szecesszió mesterei is tagadják a historizáló előd építészet folytathatóságát. De az építészet formai megujitásában keresik a továbbjutás lehetőségeit. Ezt az ellentmondás már a szecesszió fiatalabb magyar mesterei közül is megérzik néhányan. Igy épült meg még az első világháboru előtt a magyar építészet egyik legjelentősebb évtizedében néhány olyan építészeti alkotás, amely már valóban az uj felé mutat, s nem marad el a korabeli Európa hasonló épületei mögött. A kor kétségtelenül legkiválóbb építésze Lajta Béla rövid alkotó élete során kiszakadva Lechner hatása alól csakhem egyszerre 191o és 12 között három jelentős művet alkot. A Vas utcai iskola konzekvensen követi alkotásában a belső funkciók követelményeit. Ez a követés az anyagok, szerkezetek töretlen érvényesitésével történik. Egyszerü összefogottan tagolt, a középület jelleget kifejező homlokzatát csak igen szerény kőbefaragott dekoráció disziti. A magyar népi művészet stilizált motivumaiból szőtt diszités a Lajtánál dolgozó fiatal épitész Kozma Lajos kezenyomát viseli. A nagyvonalu belső tér mértéktartó diszitése alig bontja meg a lépcsők, terek tiszta fogalmazásmódját. Az egykori bank épület hatását is összefogotttömeg felületeinek jól tagoltsága a felső nyers tégla felületek és az egyszerü visszafogott diszités összhangja az alsó két szint áttörtsége teszi teljessé. Budapest belvárosában a Rózsavölgyi ház már megjelenésében is pontosan és valóban művészi módon teljesiti rendeltetését. A felsőrészen széles fekvő ablakok jelzik a lakásokat. A felületeket fehér pirogránit, a kiugrórészeket szines kerámia burkolja. Ezekkel az eszközökkel sokakat megelőzve Európában Lajta megtalálja az uj építészet kibontakozásának helyes irányát. Az első három szint üzlethelyiségeit üvegfelületekkel nyitja fel. Az üzlet azóta elpusztult belső terét, butorait itt is Kozma Lajos tervezte. Még két épületet és építészt emelünk ki ennek az időnek és ennek a szinvonalnak magyar építészetéből. Málnai Béla müve az egykori magyar-cseh iparbank az első világ-

háborut megelőző években épült. Jó arányu, egyszerü, szinte a következő évtizedek formálását előrevetitő homlokzatait a sima kőburkolat és az összefogott nyilászárók diszitésének ellentéte jellemzi. Pogány Móric, Adria palotája a Deák téren már az első világháboru alatt épült. Tiszta nagy és egyszerü rézformák, kevés jól elhelyezett stilizált, nem is szecessziós diszités. Jól funkcionáló alaprajzok jellemzik ezeket az épületeket.

-Az első világháboru előttis éltem már és igy nemcsak ismereteimből tudom, hogy milyen érdekes atmoszférája volt annak a kornak, Ez az atmoszféra részben abból származott, hogy egyrészt az emberek hittek a XX.század nagyszerü kibontakozásában, másrészt talán érezték az érzékeikben, zsigereikben valami elképzelhetetlen változás fog történni a világban. Ez az atmoszféra keltette azt hiszem a müvészeket, ébresztette a müvészeket arra az akció tömegre, mellyel megreformálták a kor jóformán minden müvészetét. A magyar müvészetben is érezhető volt ez, a magyar irodalomban a Nyugat körül csoportosult irók, azután a képzőmüvészek, aktivisták sorában a Kassák körében azután a zenében Bartók és Kodály inditása a magyar müvészet modern zene irányába és az épitészetben is. Az épitészetben olyan jeles alkotók léptek a porondra, éppen a szecesszió világának buzditására, akik valóban megakarták ujitani a magyar épitészet világát, kezdve Lechnertől, aki a magyaros szecesszionak volt egy nagy mestere, alkotó mestere, egészen Lajta Béláig aki 192o-ban halt meg, aki a modern épitészet előhirnöke tulajdonképpen a magyar épitészetben. Ennek az atmoszférának a szétfobbantásával az első világháboru valóban gátat vetett a fejlődésnek, legalább is egy hosszu esztendőre kikapcsolta a müvészeket az alkotó munkából, igy aztán a politikai forradalmak, a politikai megmozdulások elsősorban az ország függetlenségének szabadságának kérdését vetették fel, másrészt azonban éppen az épitészekkel, az ujjáépités problémáját inditották a megoldás felé. Különösen érdekes számunkra a 19-es Tanácsköztársaság népi minisztériumainak az intézkedései, ahol is az oktatásügyi népbiztosság, amelynek élén Lukács György állt olyan embereket nevezett ki a müvészek közül a különböző pozíciókba, akik valóban a legjobbjai voltak a kornak, függetlenül egyéb álláspontjuktól, állásfoglalásuktól. Igy került például a mi egyetemünkre a budapesti akkori Müszaki egyetemre Kozma Lajos, Pogány Móric, Hikis Rezső ésmások, akik a legjobbat produkálhatták volna, sajnos a köztársaság bukása, a népköztársaság bukása ennek véget vetett. A bukás után lassan kezdett szétágazni a magyar világon az ujjáépitéssel kapcsolatban az épitészet és ekkor a reakció oldaláról a 18 és 19-es

forradalmak ellen verbuválódottak oldaláról ugy vélték az uj építészeti produkciót megoldani, hogy visszanyultak ismét a régiekhez, tehát volt aki a szecessziót folytatta, pont a szecessziónak a folytatásához már nem volt elég erő, de folytatták a klasszicista építészetet, folytatták a romatikus építészetet, és igy például Valter Gyula barokk épületeivel egy egész sajátosan reakciós szinezetü építészet foglalta el a hivatalos építészet helyét.

- Velder Gyula jó néhány tehetséges fiatal építészt is foglalkoztató irodájában tervezi azokat a reprezentativ épületeket, amelyek a mindenkori történelmi városképbe illeszkedést nagy és szép építészeti feladatának teljes félreértésével vadonat uj barokk formák épültek néhány esetben a valódi szép barokk épületek közé. A Villányi uti a ciszterciek gimnáziumának és templomának épitett két épülete egy harmadik épülettel vált volna egységes együttessé. Ezekről leolvashatjuk az u.n. velderi barokk sajátos vonásait. Az oszloprendekkel, párkányokkal tagolt homlokzatok cicomás, diszes, fenkölt arisztokratikus megfogalmazás módján egy korszerütlen de a kor uralkodó rétegeinek szellemi atmoszférájára annyira jellemző hamis építészet szemlélet megnyilvánulásai nem is kvalitás nélküli alakitásban. A historizálás tehát tovább él, erősebbnek bizonyul tagadójánál a szecessziónál, és számos stilusváltozatban születik ujjá mondhatni modernizálódik. Ennek az uj historizálásnak uj klasszicista változata Hikis Rezső müveiben jelentkezik. Ezek közül talán legjellegzetesebb a Bécsi uti fővárosi kislakásos lakótelep együttese. A 20-as évek végén épült épületek összehangolt architekturájukkal eredetileg melegsárga szinü felületeiken fehér plasztikus rátétekkel, dekorativ zömök doroszlopokkal, disszel a magyar klasszicizmus kétségtelenül modern változatát képviselik. A magyaros szecesszió törekvéseit az első világháboru után is tovább vivők közül Medgyasszai Istvánt kell kiemelnünk. A Budaörsi bérházak architekturájában a kőlábazat felett, rücskös, szürke vakolat felületek, betonból öntött faragott fát utánzó erkélyrácsok láthatók. Mindez az építészeti alakitó képesség érezhető jelenlétével. Az előbbiektől talán legeltérőbb iránynak a hazai uj romantikának jó és szinte egyedülálló példája a szegedi Dóm teret három oldalról záró egyetemi épület Relich Béla müve. A háromszintes nyerstégla burkolatu épület puritán megfogalmazása alul árkádokkal, e fölött ives záródásu ablakokkal, végül az előbbiek ritmusával tudatosan összesze nem hangolt ablakcsoportokkal, különösen pedig az árkádok pilléreinek különbözőképpen formált törzseivel a középkor idé-

zésének szándékáról vall. De mintha nem is közvetlenül, hanem a korabeli német uj romantika közvetitésével. A mü egyébként jó épitészeti érzékkel megtervezett alkotás. Kétségtelenül jobb, mint a teret negyedik oldalról záró uj-román fogadalmi templom.

- Amig itthon Magyarországon a reakciós hivatalos körök támogatásával egy ilyen fajta az előbb emlitett stiláris, stilizáló , de utánélő épitészet divott, addig Európában, Európa egyes gócaiban már az uj épitészet ügyét épitették. A Bauhaust Walter Grophius a kiváló német épitész alapitott a 1919-be Weimárba és innen vitte aztán át Dessauba 1926-ba. Ennek az iskolának talán először arról a vonatkozásáról beszélnék, hogy kicsit magyar intézménynek is lehet tekinteni, annyi jelentős magyar munkatársa és tanitványa és tanára volt ebben az időben. Az elsők között kell emlitenem minden esetre Moholy Nagy Lászlót, aki 923-ban ment el Weimarba, ahol átvette az előző tanulmányok vezetését és ő egészen merőben más mentalitással és merőben más studiummal inditotta utjára a fiatal müvészeket. A másik jelentős alakja volt magyar alakja a Bauhausnak Braier Marcell, aki az asztalos mühelynek volt a növendéke és később ő vette át az asztalos mühely vezetését is. Molnár Farkas is itt tanult, de csak a tanulmányait végezte el és aztán hazajött Magyarországra, s még volt legalább 5-6 magyar köztük Weininger Andor, aki ugyancsak mint Braier és Molnár Farkas azután Malgeboren Henrik például, aki zenész volt és festő később Franciaországban elsősorban festőművészkedett, és szóval egy egész sereg magyar vonatkozása és magyar kapcsolata volt a Bauhausnak, tehát érdemes vele ebből a szempontból is foglalkózni. Mi volt egyébként ennek az iskolának a lényeges metodusa. Walter Grophius, aki a jó pedagógus volt és megadtaz inditását ennek az iskolának, alapvető inditását ugy fogta fel ennek az iskolának a müködését, hogy ez egy mühely iskola, tehát az embereknek, a tanitványoknak gyakorlatból kell megközeliteni, és megtanulnia azt, hogy tulajdonképpen mi a saját müvészetük. Az iskola mühelyekre oszlott, ahol mindenki a saját felfogása, saját hajlamai szerint dolgozhatott. Mindenképpen az első félév, ami arra szolgált, hogy kiválassza a különböző hajlamu embereket és különböző tehetségü embereket, amennyiben tehetségesek, ennek az első félévnek az volt a módszere, hogy mindenféle anyagot, mindenféle szerszámot bocsátott ahallgatók rendelkezésére, akik aztán teljesen a saját izlésük, saját felfogásuk, saját szemléletük szerint próbáltak ezekből a hulladék anyagokból valamit csinálni, nem valamiféle használati eszközt, hanem valamit, amivel kitapogatták, hogy azok az anyagok és azok a szerkesztési lehetőségek mit tartalmaznak tulajdonképpen, mit lehet

abból csinálni, hogy reagál például a papir a suly elviselésére és igy tovább. És ezeknek a segitségével lehetett azután megállapitani,hogy kinek mihez van érzéke és hogy mit tud csinálni. A mühely iskolának ezután az előtanulmányok után folytatása a konkrét studiumok voltak, amelyek szintén az volt az elv, hogy gyakorlatot adjon a növendék kezébe és a mindenféle elméleti jellegü, tehát ami egyébként a mesterséghez hozzátartozik például épitészeknél statikát és a mechanikát azt más iskolába hallgassák le, más szomszédos iskolában nyerjenek róla bizonyitványt. Ennek a mühely iskolának aztán nagyon érdekes vetülete volt aprodukció maga, mert minden mühelyben aztán használati tárgyakat, konkrét dolgokat csináltak, amelyeket nemcsak ugy a levegőben csináltak, hanem a például már Weimarban, 5o olyan intézménnyel,,nagyipari intézménnyel kötöttek szerződést, amelyik valamiféle cikket gyártott. Tehát például a csőszékeket mondjuk. És ezek a szerződések olyan jövedelmet jelentettek az intézménynek, hogy nemcsak a szerzők kaptak belőle honoráriumot, hanem az iskola önfenntartásra rendezkedhetett be, ami a függetlenség szempontjából egy iskola függetlensége szempontjából döntő jelentőségü lehet. Az iskola vezetését emiatt a felfogás miatt e miatt a nagyon gyakorlati jelleg miatt is és amiatt, hogy minden holmit, minden dolgot a növendékek maguk produkáltak, tehát a saját kezükkel, hogy ugy mondjam nekik kellett előállitani a tárgyakat, azzal vádolták, hogy ez az iskóla kézmüvességre oktat és semmi köze a nagyipari termelészhez. Ez az előbb emlitett tény, hogy 5o vállalat volt kapcsolatban már 23-ban a weimari Bauhaussal mutatja, hogy ez éppen ellenkezőleg volt igaz, és érvényesitett Grophius álláspontját, hogy csak az tud nagyipari célokra termelni, prototipust és szériákat gyárthat, aki a maga kezével, tehát kézmüves munkával ismeri meg a dolgok előnyeit és a dolgok lehetőségeit.

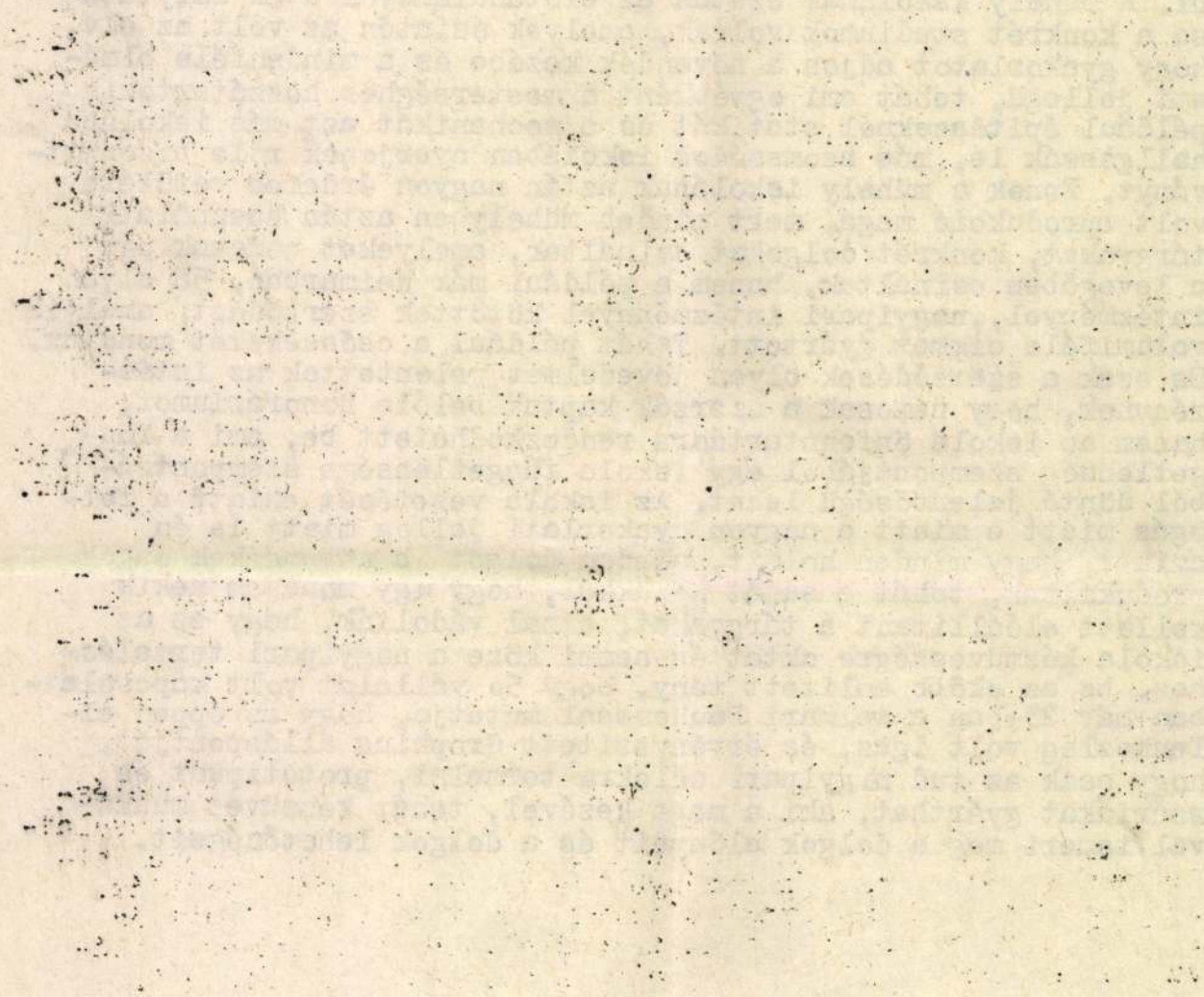

A kistapolcsányi szarvasvadászatokból. Auguszta főhercegnő és szarvas-zsákmánya a teritéken

József Ferenc főherceg és anyja, Auguszta főhercegnő az elejtett szarvasokkal. Kratochvil őrnagy amatőr-fényképei

A „Szent Szövetség" Pesten

Néhány nap mulva kilencvenkilenc esztendeje lesz annak, hogy a Gellérthegy tetejéről ágyúk durrogása adta tudtára Buda és Pest minden uraságának, meg asszonyságának, hogy a Szent Szövetség két hatalmas imperatora: Frigyes Vilmos burkus király, meg Sándor, a minden oroszok cárja a katonaság és a pesti-budai fölfegyverkezett polgárság sorfalai között az óbudai határ felől a királyi palotába megérkeztek. Durrogtak az ágyúk és „bámulásra méltók voltak azon nagy és fényes készületek, melyekre fakadt a közörvendezés. Pest és Buda egy kis világ volt, melyben a temérdek nép az utcákon szinte forrt", a fölséges urak a császárvárosból rándultak le hozzánk, a bécsi kongresszus fáradalmait pihenték ki itt, az 1814-ik esztendő október havának második felében, amikor a nagy korzikai Elba partjain várta régi dicsőségének újraszületését. Akkor még imperatornak nevezték Napoleont, a waterlooi csata dátumát még nem irták bele a históriába, de azért Ferenc, a kettős monarkia ura és fejedelme büszkén mondotta Pest vármegye statusainak és rendeinek, hogy „minekutána nem csak Hazánk, hanem Európának minden Népei azon viszontagságoknak terhe aloll, melyektől utolsó veszedelem láttatott ki fejlődzni, az Istenj Gondvisselés alatt vég képpen felszabadultak, arra fogja Atyai Gondosságát fordittani, hogy az óhajtott tsendes békességnek gyümölcsét és Boldogságát a Megyebeli Statusokkal és Rendekkel éreztethesse". Nagy volt az öröm Pesten, senkisem álmodta, hogy a következő év márciusában újra megjelenik a fölséges császár lányának ura Franciaország partjain és az elfogatására küldött ezredek átszellemült arccal kiáltják feléje, hogy „Vive Napoleon!" Mindenki azt hitte, hogy „végképpen megmenekedtünk a' veszedelemtül, mely Európát olyan huzamosan ostromlotta" és nem gondoltak arra Pesten meg Budán, hogy ez a sóhajtás csak akkor lesz jogosult, amikor Waterloo után Napoleon a Bellerophon fedélzetén kéri Albion vendégszeretetét.

De hát bajos dolog a jövőbe látni és kilencvenkilenc esztendővel annak előtte a pesti meg budai utcákon a világ új megváltóiként várták és fogadták a három szövetséges uralkodót. A két fejedelem akkor már régóta élvezte Ferenc császár vendégszeretetét és a monarkia urának a bécsi ünnepségek harminc millió forintjába kerültek. Harminc milliót mulattak el . . . három évvel a devalváció után. Hogy a pesti ünnepségek a királyi udvarnak hány forintjába kerültek, erről nem beszél a krónika, arról azonban van irásos följegyzés, a nemes vármegye protokollumai között, hogy „azon költségeknek jegyzéke, a' mellyek a' Vármegye Curialis Házának azon Dicső és örökké emlékezetes napon, a' mellyen Felséges Urunk, az Orosz Császár és Burkus király Eő Felségeiknek társaságában hív Magyarjai kebelében Buda Várossában megjelenni méltóztatott, kivilágitására forditottak, az előadatott kontók bizonyitása szerént összvességgel 1465 forintokra 18 dénárokra mégyen". Ehhez a költséghez a pesti szappanos céh 443 forinttal hozzá akart járulni, de a hozzájárulást bár az „ajánlás nemes érzésből származik és dicséretre érdemes, az egyben gyült Rendek azért, mivel a tárgyalt költségeket saját és szabad Rendelésektől függő Insurrectionális Pénztárjokból pótolni kivánják, el nem fogadták".

Az ünnepségekről rengeteg följegyzés maradt fönn. Nagyjelentőségűnek tartották akkor a találkozást, annyira fontos históriai ténynek, hogy a vármegye közgyülése végzésben mondotta ki, miszerint: „ezen örvendetes és örökké nevezetes történetek emlékezete nem tsak a Jegyző könyvben leendő környül állásos bé iktatása által, hanem különös bizonyitások és vala-

A fürdőhely végképpen elcsendesedett, a gavallérok csupán tunyaságból nem utaztak téli szállásaikra, három vadlúd szálldosott csupán esténkint a víz felett és a platánok leveleit éjszaka megcsípte a dér. Fruzsinka naphosszat szobájában tartózkodott, a szobaleányok szerint olaszul tanult, mert télire délre költözik, — vajjon ki követi majd a gavallérok közül az olasz ligetekbe? Garamváry kisasszony, aki csupán akkor olvasott regényt vagy költeményes könyvet, midőn szerelmes volt, hogy önmagát megtalálhassa az írók munkáiban, kézimunkája felett üldögélt. Virágokat hímezett, piros és kék virágocskákat, látszólag valamennyi egyforma, de tíz év óta, mióta e hímzést végzi, mégis minden virágnak más formája van. Az a sötétkék egy Anna-bál után készült, a táncost Tihamérnak hívták, mint a magyar elő-időkben a regék hőseit... E piros itt Szigligeten született nyári kiránduláson, Edmund a fűben térdepelt lábainál és verseket olvasott, mialatt ő a kispadon hímzett, hímzett s majd meghalt a boldogságtól. Egy nagyobb virágot magában Surraynak szokott nevezni. Miért? Istenem, nem tárhatjuk föl minden titkát egy szegény leánynak!

A hímzőtűt a szövetbe szúrta és magában halkan egy nevet mondott, mintha kezdetét venné ezzel a babonázás. A név tulajdonosa szürke pantallóban és kék frakkban, enyhén, féloldalra eresztett fejjel ballagott keresztül a sétatéren, mint a Corinna című regényben járnak-kelnek az emberek.

— Spádé úr! Tartanak ma előadást a színészek? — kérdezte egy hang a sétatér tulsó oldalán.

(Ezt a hangot Kenderes bülbül-madár hangjának szokta nevezni, Vizaknay ellenben, aki egy télen Párisban bujdosott, Chopin-ábrándnak ismeri a hangot. Tömösváry bácsi, bár a forradalom óta nagyot hallott, olyan villogó szemmel nézett körül, mint egy öreg róka.)

Spádé úr megemelte a kalapját — a nádasok között napokig tanulta a köcsögkalap finom megemelintését — és mélabúsan felelt:

— Ó, nagyságos kisasszony, kinek játszanának a szegény színészek? Magam vagyok csupán az előadáson.

Estella megszúrta az ujját a hímzőtűvel, egy csepp vér kiserkedt és elvegyült a selyemre.

— Máris vérzem, én szegény teremtés! — sóhajtott föl magában, mintha a jövőbe látna.

Ezentúl a tóparton, a sétányon és az elhagyatott utakon, amelyeken a vastag levélréteg, mint eltemetett nyári álom, zizegett az ősz hangja a lépések alatt. Spádé úr gyakran elkisérte Fruzsinkát sétájában. A vadgesztenyék nagyokat koppantak és az út elhanyagoltabb részein Fruzsinka behunyta szemét, félig behunyta, mint mindig, midőn a férfiakat megőrjítette és könyökével mintegy véletlenül megérintette Spádé karjait. Finom alakja és tollas kalapja francia képről való volt, Marely-ban főnemesek vadásznak és egy csodálatosan finom márkiné a vadászatot abban hagyva, elgondolkozva megy az erdei úton egy deli lovaggal... Mit beszéltek? Estella könnyen kitalálhatta, hisz még az alig elmult nyáron is ugyanezen az úton andalgott Kenderessel és miután az alföldi úr nem igen tudott beszélni, feleleteket és kérdéseket adott a szájába.

Estella messziről nézte a sétáló párt és mintha egészségügyi szempontból tenné, hosszú léptekkel ment végig a sétányon egy sárga indus-sált csavarván derekára.

Egy napon aztán Fruzsinka — miután bizonyára mindent megtudott már, amit Spádé úr mondhatott neki — ismét olaszul kezdett tanulni és szobájában maradt.

Spádé, aki ősz felé pompázatos gavallér módjára

A pozsonyi új Erzsébet-emlék templom. Lechner Ödön tervei szerint készült. Kozics udvari fényképész felvétele

felbukkant, letörve, meghajlott fejjel üldögélt mindenfelé elhagyott padokon. A cipőjének szalagcsokra elszakadt és a szürke pantalló olyan pecsétes volt, mintha sohasem lett volna új. Még csak nem is beretválkozott minden nap a késönjött gavallér.

Estella hímzésével arra ballagott:

— Spádé úr, jár még a gőzhajó a tavon? — kérdezte.

Spádé úr felvillant:

— Ó, már nem, nagyságos kisasszony, hisz vége már a nyárnak, — mondta és régi hévvel, tűzzel fölemelkedett helyéről.

Estella azonban csúfolódva, gúnyosan mosolygott:

— Az ön nyarának vége van, — szólott, bizonyos megvetéssel tovább ment hosszú léptekkel, pedig odabent úgy fájt a szive, mint először fájt, midőn piros virágocskát kezdett hímezni és azt férfinévre keresztelte.

*

Bizay úr, hogy az őszi csendben hervadó urakat kissé fölvidítsa és a bankjegyeket és tallérokat (amelyek szinte úgy eltunyultak, mint régi harisnyákban), ismét mozgásba hozza, tivoli címen új játékot kezdett az Esterházyban. A zöld-asztalon gyorsan perdültek az elefántcsontgolyók és Anton, a bérszolga fölgyújtotta a sétatér lámpásait esténkint. Spádé úr e játéknál igen ügyes dobónak bizonyult és a nyereségből többször rendelt a kertésznél virágokat Estella számára. A kis piros vércsepp tehát nem hiába hullott.

Uj Idők 1913-14. XX. 5.

Uj Idők

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap

Szerkeszti Herczeg Ferenc

V. évfolyam | 1899. március 26 | 26. szám

GIROFLÉ és GIROFLA

Regény

Irta AMBRUS ZOLTÁN (Folytatás)

— Ha ugyan beereszt bennünket — kétségeskedett Vidovics. — Úgy látszik, nem nagyon örül a látogatásnak.

— Szegény, most ébredt föl téli álmából — szólt Terka. — Engedjen neki időt, hogy egy kicsit magához térhessen.

Az öreg nem imádkozhatott nagyon sokáig, mert nemsokára előkerült a kulcsokkal. Csak az az egy hiányzott, amelyre éppen szükség lett volna. De negyedóra mulva megkerült az is, s a kaput nagynehezen kinyitották.

Időközben a melléképületekben összefogdosták a fürdő egész cselédségét. Az álmélkodó arcok előkukkantak, majd ismét visszabujtak rejtekeikbe.

— Azt hiszem, jó lesz, ha a kocsiban maradnak — szólt Vidovics a hölgyekhez. — Én majd előbb körülnézek odabenn.

Azzal jött vissza, hogy:

— Ugy van ott minden, mint Mária Terézia korában. Meg kell várniok, míg egy-két szobát rendbe lehet hozni, úgy ahogy . . .

— De hisz' ez pompás! — ujjongott Van der Kerkhoven kisasszony.

— Nem éhesek?

— Egy kicsit.

— Kapunk mindjárt ennivalót is. Ugy-e, öregem?

— Hogyne! — felelt Hoffmann öreg szolgája biztató hangon. — Rögtön beküldök a faluba; lesz itt minden, csirke, tojás, amit csak parancsolnak!

— Szóval, mire beesteledik, vacsoránk is lesz És addig itt a szalámi, ha valaki ebédelni akar. Még jó, hogy elhoztuk.

— Igen ám, de kenyerünk már nincsen — szólt Terka kissé aggódóan.

— Elosztogatták az egész kenyeret?

— Persze. Odaadtuk a cigányoknak. Ki gondolta volna, hogy még szükségünk lehet rá?

Az öreg ajánlkozott, hogy ő majd szolgál kenyérrel. Egy-két zsemlye mindig akad a háznál.

Egy pár perc mulva Vidovics diadallal tért vissza a kocsihoz.

— Brávó! — szólt — csakugyan kaptunk zsemlyét. Kissé különös szabásuak ugyan, de a szinük igen szép. Fínom, rokoko citrom-szín. Valóságos Louis Quinze-zsemlyék; lehet, hogy Pompadour keze érintette őket. Tessék.

— Mily kaland! — gyönyörködött Van der Kerkhoven kisasszony.

— A kaland nem rossz — szólt Terka — de a zsemlye száraz. Maga nem eszik, Feri?

— Köszönöm, én megvárom a vacsorát. — A mindent, amit csak parancsolni kell.

Mire a hölgyek megebédeltek, a lakás már készen várta őket.

Vidovics lesegítette őket a kocsiról s bemutatta nekik ideig-óráig való lakó-osztályukat.

— Véletlenül a hangverseny-termet takarították ki először, de sebaj. Legalább Van der Kerkhoven kisasszony azonnal zongorához ülhet, ha kedve tartja . . Mielőtt elbúcsuzom önöktől, nem parancsolnak még valamit? Itt csak parancsolni kell.

A kőbányai új templom

— Ha olyan szíves akar lenni — szólt Van der Kerkhoven kisasszony — talán lehetne valahonnan egy pohár sört keríteni. Az ebéd nagyon tápláló volt.

— Sört! — szólt Vidovics odakünn ridegen.

Ez a kívánság igen nagy riadalmat idézett elő a szép barokképületben, s Vidovics csak egy jó negyedóra mulva jelentkezett újra két söröspohárral a kezében.

— Bocsánatot kérek, de ez a hűs ital kissé hosszu utat tett meg. Kívánságomat egyik hang a másiknak adta át; az ekhó lefutott a pincébe, onnan a bodrogi hegyek közzé, s ott a szikla-hasadékok mélyén Hudson kapitány és összes szellemei mennydörögték: *Sört!* — míg végre az erdőben alvó szép csaposleány jónak látta kimérni ezzel a két pohárral.

— Ejnye, be aggasztó operette-műveltsége van magának! — szólt Terka, köszönet helyett.

Van der Kerkhoven kisasszony annál hálásabb volt.

— Soha se ittam ennél jobb sört; nagyon köszönöm, monsieur Vidovics.

— A kisasszonyt még most is mulattatja a kaland?

— De hisz' mindez nagyszerü!... Ezt, ezt kerestem én!

S lelkesedésében szilajul kezdte sanyargatni a zongorát, fölvervén az almási tó békés állat-világát *Carmen* séguedillájával:

Près des remparts de Séville,
Chez mon ami Lillas Pastia
J'irai danser la Séguedille
Et boire du Manzanilla.
J'irai chez mon ami Lillas Pastia.
Oui, mais toute seule on s'ennuie,
Et les vrais plaisirs sont à deux;
Donc, pour me tenir compagnie,
J'emmènerai mon amoureux!

— Tessék — szólt Vidovics magában, mialatt lebaktatott a lépcsőn — milyen kevés kell hozzá, hogy egy milliomos kisasszony huszonnégy órára boldog legyen!

Délután megnézték az úszóházat, a tenniszpályát, a torna- és vívó-csarnokot, a nagy hársfaalét, a versenytért s az összes nevezetességeket. Van der Kerkhoven kisasszony fáradhatatlan volt; elment volna a bodrogi hegyekig. Terka alig tudta meggyőzni, hogy a fürdő területén túl nincs semmi, a mit érdemes volna megnézni.

— Azt hiszem, a halmokról messzire el lehet látni — gyanakodott Van der Kerkhoven kisasszony.

— Igen, csakhogy nem látsz egyebet, mint a végtelen sikságot, a hársfa-alé-t s azt az egypár szál gyertyánfát a versenytér körül. Aztán a halmok messzebb vannak, mint képzeled. Odáig kocsin, jó lovakkal, legalább egy félóra.

Van der Kerkhoven kisasszony kocsin, jó lovakkal, elment volna a világ végére is, de nem akart nagyon követelő lenni. Kárpótlásul elvezettette magát a hőforrásokhoz.

— Itt bizonyosan fürdő volt már a rómaiak idejében is. Mit gondol, Vidovics úr?

Ez a kérdés eddig soha se nyugtalanította Vidovicsot. Hamarjában azt se tudta elhatározni, vajjon a légiók elhatoltak-e idáig?

Van der Kerkhoven kisasszony aztán kifejtette, hogy micsoda jelenségek vezetik ehhez a föltevéshez. Mindenhez értett a világon.

Majd a gyertyánfák korát találgatta, s utóbb, merész eszme-társítással elmagyarázta Vidovicsnak, mily meglepőnek találja, hogy a Lincolnshire Handicap et Mount Morris másodszor is megnyerte.

Vidovics titokban szemrehányó pillantást vetett Terkára, aki félreértette a néma beszédet.

— Szegény fiu, maga éhes, s mi ugyancsak megsétáltatjuk!

— Dehogy! — felelt Vidovics. — Nem azért élünk, hogy együnk, hanem azért, hogy csolnakázzunk.

— Ohó, ez alól nem fog kibujni. Nem azért hoztuk ide, hogy a döntő pillanatban almási gondolásokra bizzuk magunkat! De addig megvacsorálhat, s el is felejtheti, hogy evett.

— Majd csak azután. A hold nemsokára följön s mivel úgy képzelem, nem várjuk meg a késő éjszakát...

— De bizony megvárjuk! Kiknek néz bennünket? Csak nem gondolja, hogy éjjel félni fogunk?

Van der Kerkhoven kisasszony sietett kijelenteni, hogy tíz-tizenegy óra előtt ő is igen prózainak tartaná a *holdvilág-parti*-t.

— Ahogy parancsolják — szólt Vidovics.

S a benszülöttek elképpedésére, éjfél után egy órakor szállottak csolnakba. Két üveg pezsgőt vittek magukkal s mikor a jeget tartó, nehéz ezüst-edényeket berakták a ladikba, az ingatag alkotmány közel volt a fölforduláshoz. De a hölgyeket ez nem aggasztotta.

A fürdő intézője fejcsóválva nézte, amint eltüntek az éjben. Ha véletlenül nem ismeri Vidovicsot, szökött őrülteknek tartotta volna őket. De Szilas-Bodrog vármegyében megtanulja az ember, hogy soha semmin se csodálkozzék.

Van der Kerkhoven kisasszony jól imádkozott: a hold teljes pompájában jelent meg tiszteletükre. Egyszerre azonban felhőfátyolt öltött magára; épp amikor a legmesszebb voltak a parttól.

— Nem félnek? — kérdezte Vidovics.

— Már hogy félnénk, mikor pezsgő van velünk! — felelt Van der Kerkhoven kisasszony.

Vidovics eleresztette az evezőket és koccintott vele.

Ez a felelet szinte meghódította.

— Derék leány, azt meg kell adni — szólt magában. — Tartalmasabb feje van, mint szeretném, de legalább vigyáz rá s nem veszti el hamar...

Mind a kettőjök szerencsétlenségére, Van der Kerkhoven kisasszony sietett elrontani a dolgot.

— Tudja, mire emlékeztet engem ez a kép? — szólt, ahogy visszajövet megpillantották a kivilágított kaszinót, melyben az excentrikus vendégek kedvéért vagy ezer villámos láng ragyogott. — Pallanzára és a Lago Maggiore-ra!

— Az ám — felelt Vidovics, s magában így morfondált:

— De hát nincs szeme ennek a lánynak?! Milyen más ott a víz, a levegő, a növényzet, még az árnyékok is! Az ember azt hinné, hogy itt más hold sétál

Az új kőbányai templom.

Mikor *Lechner* Ödön megalkotta az Iparművészeti múzeumot, meg volt törve a jég a mi építészeti életünkben. A konzervativeknek nem tetszett, a sceptikusok pedig azt mondták rá: szép, csak legyen belőle valami.

A kezdet nehéz. Azokból a népies díszítő elemekből, melyeket *Huszka* József oly buzgalommal gyüjtött, kihámozhatjuk a magyar nép szellemét; ez elemek azonban rendszerint a háziipar körébe tartoztak. Kompetensek lehetnek egy iparművész szemében, de egy építőnek nehéz volt ennek alapján oly művet létrehozni, melyre azt mondhatnók minden lelkiismeretfurdalás nélkül »ez magyar«. Azok szemében is, kik szeretettel csüggtek a mi stílünk ügyén, a magyar stíl ideális tárgy volt s ugyancsak vigyáznia kellett az építőnek, nehogy oly művet hozzon létre, mely ez ideált lerontsa. El lehetett rá készülve, hogy ugyancsak megkritizálják. De hát Lechner a kritikát kiállta. Létrehozott egy épületet, amely föltünő az idegennek, de ismerős nékünk.

Lechner igaz művész s mint ilyen, hű maradt önmagához. Épített egy templomot, amely az ő magyar talentumának képe.

Szakított a szigoru stílszerűséggel s ha valaki azt kérdezné tőlünk, hogy minő stilben van épitve ez a templom, egész nyiltan azt mondhatjuk: a Lechnerében.

Fölhasználta a formákat úgy, amint azt egyénisége diktálta.

Művében a gót elem dominál, mert tudta, hogy keresztény templomot épít s tudta, mint ahogy tudnia kell minden épitésznek, hogy csakis a középkori formákat használhatja arra, hogy vele keresztény templomot építsen s nem pedig reneszánszot, sem a Palladio-féle templomot, melyből csak a tornyának keresztje árulja el rendeltetését, vagy barokkot, a maga színpadiságával.

Már messziről észrevesszük ezt a templomot, meleg köveivel. Előbb csak a föltünő arany tónusok látszanak, s lassankint a többi.

S akinek a szeme a színben tud gyönyörködni, az nézze meg ezt a templomot úgy tavaszszal, reggel, vagy amikor erősen érik a nap sugarai és vibrálva veszik körül a tornyot.

A főtorony s a mellette lévő két kisebb torony jelzik a templom elrendezését, s a szokásos koncepció, két kisebb mellék hajó s egy nagyobb főhajó.

A templom külső kiképzése is Lechnerre vall. A főtorony arányosan való növekedése s a háta mögött levő rész könnyed tagolása, a támaszok, a kőlábak, az ablakok, s a toronynak sajátságos kupolavonala, mind oly művész munkáját mutatják, aki eredetiségre törekszik.

A templom belsejében szintén láthatjuk, hogy alakítja át Lechner a köveket temperamentumának megfelelően. Hogy lépi át a régi szabályokat, nem azért, hogy újakat hozzon, s nem is azért, hogy jókat rontson. A mellék hajók oldalain pl. görögös pilléreket használ, ahol a főhajó elválik a két oldalhajótól, ott pedig csoportosított gótikus oszlopot. Az oszlopfőiben pedig valóságos — szecesszionista. Az elve ellen nem is volna kifogásunk, de oszlopfői, így amint ő kidolgoztatja, olyanok mintha össze volnának ragasztva, ami az anyag nemessége mellett legkevésbbé bizonyít. Az, hogy a díszítményt csak nagyjából dolgoztatja ki, helyes alkalmazást talál a magasban, ahová a néző szeme nem lát s a részleteket nem kutatja, s az a legnemesebb épület, ahol a díszítmény logikai elrendezése megvan, vagyis a legmagasabban levő díszítményből csak annyit dolgoztassunk, amennyit látunk, s minél lejebb és lejebb érünk, annál többet, mely által a szem, mintegy mindig újat talál s nem pedig úgy mint a reneszánsz gipszeiben, ahol minden vonal kiabál s egyenlően kipepecselt, ahol a díszítmény nélkülözi a perspektivai hatást.

Ami a templom belsejében is megkap, ez a szín. Olyan, mintha az egész templom mozaikkal volna borítva. Nem rikító, bizarr szinek, de összhangzatosak, melyeket a beömlő erős napfény tisztán világít meg. A díszítésben, a boltozat mezőiben, oszlopoknál, párkányokon, a kórus erkélyén stb. mindenütt megtalálhatjuk a magyar népies elemet.

S a templom e hangulatával megegyeznek a többi művészeti alkotások. Roskovits »Mária« képe s főleg a gyönyörü iparművészeti alkotások erősen emelik a templom szépségét.

Ime tehát, megvan az első magyar stilü templomunk. Ha idegen jön hozzánk, megmutathatjuk neki anélkül, hogy az elvitatná tőlünk az eredetiség jogát és ezen csak örülhetünk.

Ha építészeink hasonlókép dolgoznak, nem így, de ebben a szellemben, önállólag, a népies motivumokra támaszkodva, de nem utánozva, az épület anyagára kiváló súlyt fektetve, melynek alkalmazásában, kiformálásában is már e föld levegője mutatkozzék, az idő meghozza a mi stilusunkat, melyben érzéseink, gondolataink a legintenzivebben nyilatkozhatnak meg. Meghozza a magyar építészeti stilt, mely díszítésben teljesen eredeti s az egyes építészeti alapformáknak a mi szellemünkben való alakítása által oly műveket hozzon létre, amelyek

Vasárnapok 1899. 13. sz.

a mi földünkre jellemzők legyenek. Csakis ez legyen minden magyar építő és iparművész kívánsága, törekvése.

Adja Isten, hogy teljesüljön!

Dömötör István.

A Tavaszi Nemzetközi Kiállítás megnyitása.

(Vernissage. — Vernissage-lakoma.)

Wlassics Gyula dr. vallás- és közoktatásügyi miniszter pénteken délután nyitotta meg a városligeti új Műcsarnokban rendezett Tavaszi Nemzetközi Kiállítást, mely ezuttal a szokottnál is gazdagabb és érdekesebb s a pompás palota összes termeit elfoglalja.

Igazán szép és lélekemelő volt a művészetnek ez az impozáns ünnepsége, mely napnál fényesebb tanúbizonyságot tett róla, hogy a közönség immár nemcsak hogy meg tudja becsülni a gyorsan és szépen fejlődő magyar művészetet, de napról-napra jobban kezdi átérezni annak a rendkivül fontos szerepnek a súlyát, amelyet a művészet a kulturális fejlődés folyamatában betölteni hivatva van.

Ha visszagondolunk a pár év előtti vernissageok egyhangu szürkeségére, lehetetlen a legőszintébb öröm hangján nem konstatálnunk azt az óriási haladást, melyet a múlttal szemben a pénteki megnyitásnak már külső képe is elénk tárt.

Míg a multban a megnyitásokon a kiállító művészek kisded csoportján és néhány lelkes társulati tagon kivül alig lézengett valaki a Műcsarnok termeiben, addig most Budapest előkelő társadalmának szine-java hullámzott föl és alá a képekkel teleakgatott falak közt. Azt hiszszük messze elmaradunk a valóság mögött, ha másfélezerre teszszük a megjelentek számát, akik között politikai, irodalmi és művészeti életünk kitünőségei tarka csoportokban vegyültek el a főváros, a minisztériumok és a katonaság vezérférfiaival.

Egyebek közt ott voltak: *Perczel* Dezső, a képviselőház elnöke, *Dániel* Ernő báró, *Berzeviczy* Albert és *Lukács* Béla valóságos belső titkos tanácsosok, *Horánszky* Nándor, *Justh* Gyula, *Szinyey-Merse* Pál, *Szulyovszky* Dezső, *Miklós* Ödön és *Pichler* Győző országgyülési képviselők, *Andrássy* Tivadar gróf, *Andrássy* Gyula gróf, *Batthyány* Lajos gróf, *Szalay* Imre miniszteri tanácsos, a Nemzeti Múzeum igazgatója, *Radisics* Jenő, az Iparművészeti múzum igazgatója, *Molnár* Viktor, *László* Zsigmond, *Máday* Izidor, *Ambrozovics* Béla, *Szüry* Dénes miniszteri tanácsosok, *Hammersberg* Jenő királyi főügyész, *Bélaváry-Burchárd* Konrád főrendiházi tag, *Harkányi* Frigyes báró, *Sell* József báró miniszteri titkár, *Ágai* Adolf dr., *Hausemann* Alajos műegyetemi tanár és a kiállító művészek nagyrésze.

Wlassics Gyula dr. miniszter, felesége és *Szalay* Imre miniszteri tanácsos és múzeumi igazgató társaságában valamivel öt óra előtt érkezett meg a Műcsarnokba, ahol az *Országos Magyar Képzőművészeti Társulat* részéről *Andrássy* Tivadar gróf elnök, *Berzeviczy* Albert és *Lotz* Károly alelnökök, *Benkő* Kálmán igazgató, *Telepy* Károly műtáros, *Ambrozovics* Dezső titkár, továbbá a társulati választmány tagjainak és a kiállító művészeknek nagyrésze fogadták.

A miniszter kalauzolását mindjárt az első teremben *Márk* Lajos, a kiállítási bizottság előadója és *Vaszary* János helyettes előadó, továbbá *Telepy* Károly műtáros vették át, akik a több mint két órán át tartott körséta alatt állandóan a miniszter körül voltak és készségesen szolgáltak neki a kívánt magyarázatokkal és fölvilágosításokkal, melyeknek kapcsán a miniszter ismételten a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott a magyar művészek örvendetes haladásáról és őszinte örömmel konstatálta, hogy a magyar művészet ezúttal nemcsak hogy megállja helyét a külföldiek jelenlévő képviselőivel szemben, de határozott fölényben van fölöttük, ami erkölcsileg a legszebb elégtétel, amelyben a magyar művészek komoly törekvései részesülhettek.

A *Magyar Mérnök- és Építész-Egyesület* által a Tavaszi Nemzetközi Kiállítás keretében rendezett retrospektiv műépítészeti kiállítást, amelyek termeiben *Czigler* Győző műépítész vette át a kalauzolást, a miniszter szintén a legnagyobb figyelemben részesítette és régi neves műépítészeink tervrajzait a legapróbb részletekig menő alapossággal megtekintette.

A kormány által eszközlendő vásárlásokra nézve a miniszter *Mednyánszky* László báró »Virágzó fák« cimü festményének a kivételével — melyet azonnal megvásárolt — határozott igéretet nem tett s bár távozása előtt hangsúlyozta, hogy a kormányvásárlásokkal nem akarja a műszerető közönség vásárlásait megelőzni, a művészek ismételt óhajtására azonnal fölkérte *Szalay* Imre miniszteri tanácsost, mint a Magyar Országos Képzőművészeti Tanács tagját, hogy intézkedjék, hogy a Tanács a kormányvásárlásokra vonatkozó javaslatait már a legközelebbi napokban nyujtsa be. A miniszter ez elhatározása a művészek körében a lehető legőszintébb visszhangra talált.

Lechner Ödön, építész, XIX.sz.

Religio, 1898. II.fv. 16.sz.
vegyesek 128.old.

pályázatok útján történt
hirtelen megizmosodása é
erről az oldalról is biz
mecénás, a katolikus egy
- különösen a korszak má
lasz mintákat követve -,
egyes esetekben helyet ş
fogású művészeknek is. A
alakitásban mutatkozó né
eltekintve azonban, az e
kak számára újszerűnek h
nem lépett túl (a) konzervat
tehát annak bástyáit erő

LECHNER ÖDÖN építész, XIX.szd.
Kőbánya, Plébánia templom.

Religio, 1898.II.fv.16.sz.
vegyesek 128.old.

igen jelentős, legalább
kor
biztositottak egyebek k
ta, szépségre, harmóniá
képviselő művészet léte

A rendszerbe beill
bizonyos fokig megtaláló
gári rétegek igényesebb
igényeit ez a fajta művé
delők, épittetők, vásárl
dek, üzletemberek - szük
Ez utóbbiak tevékenységé
igényeik kielégitése, ha
kat kockáztató befektété

Ecser kiállítótermet avatott

Mi mindent el nem érhet egy jó művész egy hétköznapi nyílászáróval is

Mesélte egyszer valaki, hogy soha nem szeretett komolyzenei koncertekre járni. Mivel zenét nem tanult, nem értette, hogy kéne neki az elhangzottakhoz viszonyulnia, csak úgy, spontán pedig nem érzett semmit.

Mígnem egyszer beült egy jó ismerősével egy hangversenyre, ahol az illető elmagyarázta neki, hogyan hallgassa a zenét. És ettől ő úgy tudta hallgatni, hogy sírt a gyönyörűségtől. Mire én megkérdeztem, hogy ugye szerelmes voltál az illetőbe, aki ezt neked elmagyarázta, ő meg erre bevallotta, hogy nagyon.

A művészetekbe való beavatásról azóta is megvan a véleményem, és változatlanul úgy szeretek művészi élményre szert tenni, hogy ott nekem ne magyarázzon senki.

Erre most is adódott egy kiváló alkalom. Az ecseri Rábai Miklós Művelődési Házban épp egy árva lélek se volt, amikor benyitottunk. Előjött egy férfi, aki azt mondta, ő most csak szívességből tartózkodik a helyszínen, mivel a kultúrigazgató épp nincs itt. Különben vállalkozó, aki az Ecserért Községfejlesztő és Szépítő Egyesület tagjaként részt vett a kiállítás megrendezésében, sőt abban is, hogy a házban ez a kis galéria egyáltalán létrejöjjön. Ugyanis a képviselő-testület inkább azt akarta, hogy a házasságkötő termet nagyobbítsák meg ezzel a területtel. Az egyesület ellenben – az új kultúrigazgatóval vállvetve – amellett voksolt, hogy mivel kiállítóterme a településnek még sose volt, ellenben olyan művészei, akik már itthon is szeretnének bemutatkozni, nagyon is vannak, tehát legyen ez a terem galéria.

Elég az hozzá, hogy augusztus huszadikán, amikor Ecser a millenniumi zászlót átvehette és emlékparkot is avatott, dr. Losonci Miklós művészettörténész megnyitotta egy helybéli művészcsalád kiállítását.

Tatár Dóra és Ónodi Béla ólomüvegalkotásaikkal, fiaik, Mátyás és Bálint rajzaikkal, festményeikkel mutatkoztak be az ecseri közönségnek. Nézzük meg nyugodtan, mondta az alkalmi teremőr, most épp nincs itt senki, habár máskor meg sorba kell állítani az érdeklődőket, annyian jönnek egyszerre.

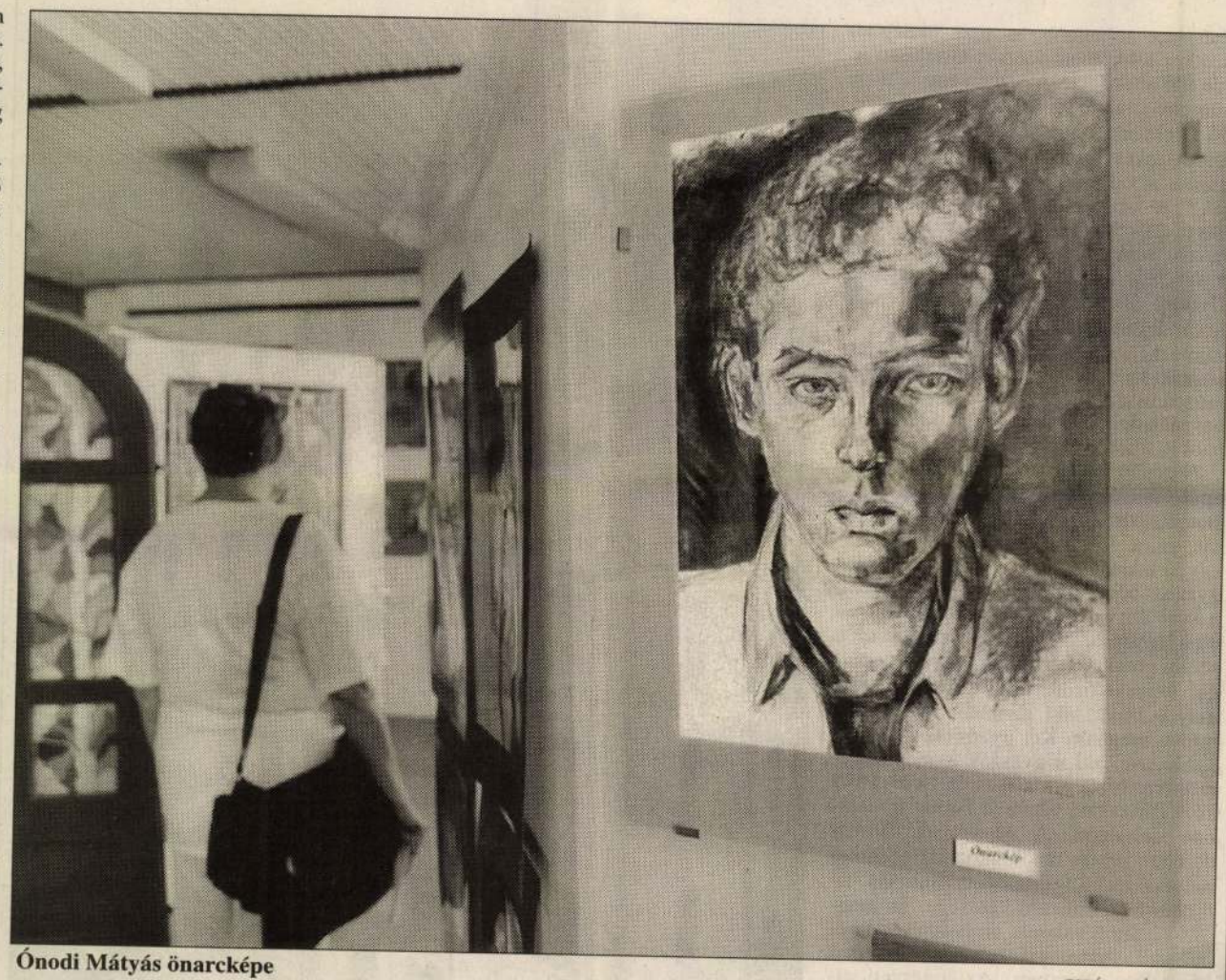

Ónodi Mátyás önarcképe

FOTÓ: KOVÁTS ZSOLT

Sétáltunk tehát a tanulmányok, csendéletek, portrék között, meg-megálltunk a színes üvegablakoknál, és mélységesen egyetértettünk Dsida Jenővel, aki Templomablak című versében azt írta: Ó, titkok titka: / a földön itt lent / belülről nézzen / mindenki mindent / szemet és szívet / és harcot és békét! / Áldja meg az úr / a belülről látók fényességét!

Azután, hogy merengésünkből fölocsúdtunk, s körbejártuk a hétköznapi nyílászárókat is, amelyeket az Ónodi házaspár szépséges ólomüvegekkel varázsolt el, alig tudtuk elképzelni, mit érezhet, akihez egy ilyen üvegen át süt be a nap. Már csak a vendégkönyv volt hátra.

Amelyet azért lapoztunk át, hogy megtudjuk, mit gondolnak az ecseriek a közöttük élő művészcsaládról. Ilyeneket gondoltak: „Anyádat, Apádat már ismerem, neked viszont, Matyi, sok sikert, igyekezzél, érdemes!"; „Rex, vagyis Matyi! Szorítok érted! Eszter"; „Művészetetedet eddig is csodáltuk, most is szívből gratulálunk!"; „Matyi, remélem, egyszer híres festő leszel!" És szerényen, de sokat elárulón: „Én is itt voltam. Ibolya"

Úgyhogy a Községfejlesztő és Szépítő Egyesületnek kétségkívül igaza volt. Kellett ez a kiállítóterem Ecsernek.

K. Zs.

Bohócok egymás közt

Ősi és modern bohóctréfák előadásával próbálnak majd mesterségükről keresztmetszetet adni szeptember elején a Magyarországi Bohócok I. Nagy Seregszemléjének résztvevői. A rendezvény megálmodója, Ali bohóc három évig kilincselt ötletével, ám annak színpadra állításához így is el kellett adnia az autóját.

MUNKATÁRSUNKTÓL

Nyolc magyarországi bohóc mutatkozik be szeptember 3-án a városmajori szabadtéri színpadon, akiket itthon dolgozó mintegy háromszáz szaktársuk közül hívott meg a seregszemlére *Budai László,* alias Ali bohóc. Az egy főre eső farba rúgásban és hasra esésben valószínűleg világcsúcstartó lesz ezekben az órákban a második kerület. Közönségsiker esetén jövőre egy külföldi vendéggel és tizenkettőre bővített fellépőgárdával ismételnék meg az idei összejövetelt.

A seregszemle ötletével három éve kilincselt Budai László, akinek régi vágya, hogy szakmájának krémje egy közös műsorban mutathassa meg tudását. Végül a Nemzeti Kulturális Alap pályázatának elnyerésével nyílott lehetőség a szeptemberi találkozó elindítására. A négyszázezer forintos támogatás azonban önmagában még kevés volt a többmilliós rendezvény megvalósításához, ezért a megszállott szervező a saját autóját is eladta az ügy érdekében. A nevettetők mindenesetre véresen komolyan veszik a seregszemlét, melyre már hónapok óta készülnek. Örömükbe azért némi üröm vegyül, hisz sem a Fővárosi Nagycirkusz képviseletében nem vállalta senki a fellépést, sem annak stúdiójából nem tudták pályatársaikat rábeszélni a szereplésre.

A fellépő nyolc bohóc ősi és modern tréfákkal szórakoztatja majd az érdeklődőket. Ketten közülük a labdarúgó Eb hatására edzést tartanak a színpadon, lesznek távol-keletinek maszkírozott tányérforgatók, és fellép majd napjaink Tell Vilmosa, aki ezúttal egy tojásra lő célba. A programot bohóctáncház zárja, ami a bohóccipők ismeretében nem lesz egyszerű vállalkozás.

Semmiből egészet teremtettek

A századvég egyik leglátványosabb sikertörténetének volt tanúja 1987 és 1990 között a Paulay Ede utca. Az utóbb Europa Nostra-díjjal is kitüntetett átépítés-helyreállítás sok szempontból előzmény nélküli, egyszerre régit és újat teremtő vállalkozásnak bizonyult. Hiszen az egykori Parisiana mulató, később sok néven futó teátrum – utoljára Arany János Színház – felújítására vállalkozó szakemberek olyat tettek, ami Magyarországon korábban nem volt szokás: a színháztechnikai terek és a közönségszolgálati helyiségek átépítése mellett a semmiből újjáformálták az épület eredeti, 1908-ban megszületett és később nyom nélkül elpusztított homlokzatát.

A Tájak Korok Múzeumok kiskönyvtára sorozatban nemrég megjelent, 643-as sorszámú füzetben Dávid Ferenc művészettörténész elsősorban ennek a munkának állít emléket azáltal, hogy végigköveti a ház építéstörténetét, külső formájának és belső kialakításának folyamatos változását. Az archív fotókat és a rendkívül szép mai felvételeket is felvonultató kiadványból megismerhetjük az épület különleges – bár bizonyos szempontból mégis tipikus – sorsát.

Megtudhatjuk, milyen körülmények és művészi szándékok vezették Lajta Bélát, amikor papírra vetette a mulató meghökkentő homlokzatának, kicsiny előterének és nagyszabású belső terének terveit; mi késztette Vágó Lászlót arra, hogy tizenhárom évvel később már ne csak a belsőt, hanem az épület főhomlokzatát is megváltoztassa. Képet kaphatunk arról, hogyan festhetett a színház az ötvenes években kialakított szocreál álca alatt, s hogy mi volt az építész elképzelése, amikor 1962-ben megtervezte a nyolcvanas évek végéig kísértő alumínium függönyfalat. Egy egész kor tükre lett ez a Budapesten korszakalkotó újdonságnak szánt megoldás: a rajzolt háló – írja Dávid –, a geometria szépségét kívánta egyesíteni az ipari termék precizitásával, ám ebből nem látszott más, mint az elrontott fémszerkezet és a temérdek gyengén kivitelezett üvegfelület. Eközben pedig a párkány lemezszobrai, amelyek megúsztak két világháborút és két átépítést, a MÉH-be kerültek.

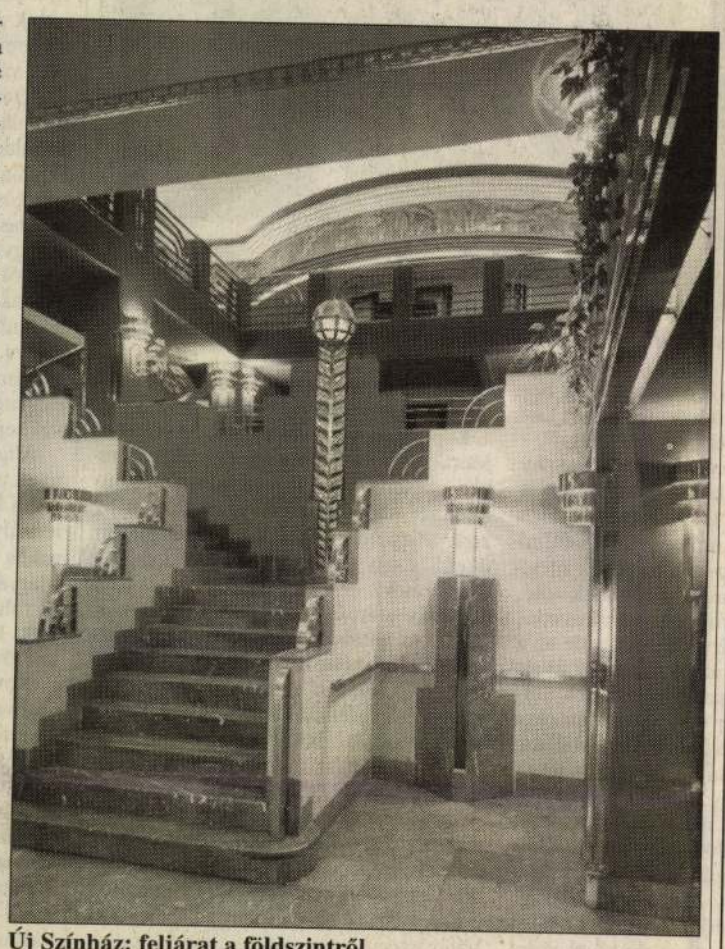

Új Színház: feljárat a földszintről

A TKM új füzete pontosan megmutatja, hogyan varázsoltak az építészek, Wagner Péter és Kőnig Tamás értékőrző, mégis modern színházat a Paulay Ede utcai romhalmazból. Hol teremtettek újat, és hol követtek eredeti mintákat, hol támaszkodtak Lajtára és Vágóra, hol indultak el új irányba. Művük estéről estére megtekinthető.

N. K. J.

Oszlopfő

25% kezdőrészlet
vagy 0% kamat*
biztosan 100% haszon!

A Citroën augusztus 21-től rendkívül kedvező finanszírozási feltételekkel, kezelési költség nélkül kínálja Jumper, Jumpy, Berlingo és C15 típusú haszonjárműveit. Ön választhat: alacsony kezdőösszeg vagy kamatmentes részletek! Bárhogy is dönt, száz százalék, hogy jól jár!

*kezdőrészlettől és futamidőtől függően.

www.citroen.hu

Az Ön Citroën márkakereskedői:

Autó Őrmező - 1112 Budapest, Vizsla u. 1-3. Tel.:309-0920 Fax:309-0939
Citroën Hegedűs - 1025 Budapest, Pitypang u.16. Tel.:325-9772, 335-7216 Fax:335-5508
Citroën Nagy - 1097 Budapest, Könyves K. krt. 22. Tel.:216-7100, 216-7101 Fax:216-7110
Citroën Pásztor - 1152 Budapest, Szentmihályi út 152-154. Tel.:414-6060 Fax:414-6061
Citroën Wallis - 1134 Budapest, Klapka u. 4. Tel.:451-4859 Fax:451-4867
Citrom Rt. - 1147 Budapest, Deés u.1. Tel.:469-7000 Fax:469-7020
Auto-Comp Plusz Kft. - 1071 Budapest, Dembinszky u. 33. Tel.:322-8292 Fax:322-8292

CITROËN

Személyesebb fényben

Egy kiemelkedő stílusú, iskolateremtő építész, Lechner Ödön műve és méltósága

A 155 éve, 1845. augusztus 27-én Pesten született Lechner Ödön életművének kettős a jelentősége. Egyfelől kiemelkedő rangú stílus- és iskolateremtő építész, másrészt a magyar kultúrának és gazdasági fejlődésnek Széchenyihez hasonló léptékű és sorsú prófétája. Lechner éppen Széchenyi híres jelszavát ültette át a művészet területére: „Magyar formanyelv nem volt, hanem lesz!" Ez az ars poetica, és a körülötte napjainkig dúló esztétikai/politikai vita szinte közismert. Ismerjük Lechner főműveit, a Postatakarék székházát, az Iparművészeti Múzeumot, a Balás-villát, a kőbányai Szent László-templomot és a pozsonyi Erzsébet-kápolnát, a Földtani Intézetet vagy a kecskeméti Városházát is. Az építésznek még az 1900-as évektől egyre inkább papíron maradt műveit is: a Tőzsdepalota tervét, az Erzsébet-emlékművét, a Kultuszminisztérium vagy a kecskeméti Víztorony rajzait is számon tartják, de az egykori magyar művészeti élet legendás vezéralakja, mint egészen kivételes emberi méltóság, alig él a köztudatban. A hangos tülekedők korában tanulságos megidézni Lechner csendes, mégis céltudatos alakját is. A pécsi Zsolnay Teréz és Margit szerint: „művész, aki egész lényében könnyed, s – ami férfinál meglepő, de tőle elválaszthatatlan – bájos volt".

A Lechner von der Lech család Bajorországból érkezett Pestre a XVIII. században, és a Mester majolikacímerüket a Földtani Intézet udvari falára – szülei iránti tisztelete jeléül helyezte el. A nagyapa, Lechner János, Pest első mecénásának, József nádornak bizalmasa, valamint a Szépítő Bizottmány jegyzője volt. Az apa a főváros adóügyeinek jogásza, majd – örökség révén – sikeres téglagyáros. A jogi pálya folytatója a legidősebb testvér Gyula, aki azonban az anyai rajztehetséget is örökölte, és inkább festőművész-költőként működött. Ő fordította németre 1888-ban Az ember tragédiáját. Az első német kiadás előszavát Jókai írta. A másik fivér, Károly is szeretett rajzolni, asztaloskodni, de amúgy a Kolozsvári Egyetemi Klinika nemzetközi hírű elmeorvosa volt. A lánytestvér, Ilka írónő, aki furcsa ruhaterveivel és csipkeművészetével is sikert aratott. A mama nagy szeretettel vette körül Ödönt – ez látszik egy 1847-ben készült dagerrotípián is. 15 éves korából több képe is megmaradt, egyiken Jolán nevű kedvenc hátaslován látható, másikon Lady nevű hű kutyája társaságában.

Lechner Ödön

A szociológiai meghatározottság elve és az önigazoló „történelmi szükségszerűség" módszere nálunk a legutóbbi időkig akadályozta, hogy fontosságot tulajdonítsunk egy-egy alkotó család viszonyainak, a hozzá kötődő tárgyak faggatásának. Tény, hogy a lovon ülő kis Lechnert magyaros, zsinóros mentében fotografálták. Hogy több képen – azon is, amelyet 1865-ben, a József Műegyetemre beiratkozás évében csináltatott – Kossuth-szakállt viselt, kezében Bocskai-sapkát szorongatott. Építésznek készült, noha éppen állt a botrány, a számára példakép Feszl Frigyes frissen épült Vigadóját kikezdte a kritika és az architektúrában nálunk mindig módfelett tájékozott közvélemény. Tehát egy pesti német származású ifjú magyar ízlés szerint öltözött és építeni akart – magyarul.

Igaz, a jövevényeknek a magyarsággal, a magyar múlttal való művészi azonosulása ekkoriban tipikus, de Lechnerhez hasonló szintet kevesek teljesítményében ért el. És ez kissé egyoldalúvá tette és teszi a Lechner-életmű értékelését. Mert például a családdal, családtagként szeretett háziállatokkal megélt – megfotózott – bensőséges kapcsolat nagyon is jól magyarázná a Lechner-építészet rejtettebb, a mai ökoépítészethez jól köthető szerves tartalmait is. Ide illő anekdota, amelyben egy kolléga sürgette a rajzai fölött éjszakáig görnyedő Lechnert, „induljanak már, azokat a tetődíszeket úgysem látja senki", mire a mester azzal felelt: „De, a madarak látják!" A Japán Kávéházban valaki még rátett: „De a föld alatti részeket azután igazán senki sem látja." Lechner válasza: „Hát a patkányok?" Egy Klösz György által készített fotón az épülő Iparművészeti Múzeum pinceboltívei szinte keleti meseváros ásatásának látszanak. Igazán kár, hogy ez a szépséges múzeumszint – pénz híján – azóta is kihasználatlan, noha a raktárakban roppant gyűjtemény lappang.

A családi összetartás, féltés jele, hogy apja csak úgy engedte Ödönt a berlini Bauakademie-re, hogy Hauszmann Alajos, mint érettebb diáktárs megígérte: együtt laknak majd. Egy Tokos nevű magyar szabónál béreltek szobát Pártossal, a későbbi üzlettárssal együtt. A két év után hazatérő 23 éves építész fellázadt a szülői gondoskodás ellen, öngyilkossággal fenyegetőzött, hogy elvehesse Primayer Irmát, aki azonban néhány év múlva meghalt. Két gyermeket hagyott Lechnerre, aki a gyászév után a nagyszülőkre bízta a kicsiket és 1876–1879 közt Párizsban, Clement Parent irodájában dolgozott. A Musée du Trocaderóban kezdte tanulmányozni az indiai művészetet, itt érlelődött franciás finomsága, stilizáló készsége. És meglátott valamit, amit 40 éve elméletben már felvázolt Gottfried Semper: „Az építészeti stílusok átalakulásait mindig olyan újítások készítették elő, melyeket előbb kézműves művészetek vetettek föl és érleltek, és az építészet azonnal uralmát veszti, ha – mint manapság – elszigeteli magát azoktól."

Lechner 1889-ben Zsolnay Vilmossal Londonba utazott, hogy a Kensington Museumban együtt tanulmányozza az indiai–perzsa építészet mázasagyagait. És tény, hogy megtalálta, amit az építészet ősi mondaköreként keresett, és amelynek etnografikus tereprő1 induló tudományos leírását ezekben az években kezdte publikálni Huszka József tanár. Ekkortól az új magyar művészi formanyelv egyre erősebb meggyőződésű szószólója lett Lechner.

Lassan prófétává vált, aki katedra helyett csak egy kávéházban prédikálhat. A Japán Kávéház művészasztalánál rajzolt is – ujjai mindig piszkosak a grafittól vagy nedvesek a párától, mert az ablakot télen sűrűn törölte, hogy lássa az Andrássy úton korzózó szebbik nemet. Velük grand-seigneur, az asztaltársaság bármely tagjával demokrata volt. A legfiatalabbakkal is közvetlen hangot ütött meg. Mondta a magáét, de tolerálta bárki véleményét, még ha Tisza-pártiak is azok, mint például Szinyei, a másik guru. Aki viszont tüntetően elült az asztaltól, ha az ellenzéki Lechner hosszabb politikai beszélgetésbe bonyolódott. Csontváryval azt játszották, hogy a mai Liszt Ferenc térre – melyet jó ideig Lechner szobra is díszített – művészkolostort építenek, ahonnan „nő, alkohol és dohány ki lesz tiltva" – így Csontváry. Aki nem értette, miért akart oda trafikot Lechner, aki nem is dohányzott: „Nem a szivar miatt, hanem a kis trafikoslány kedvéért, akinek a művészek néhanapján udvarolgathatnak" – felelte Lechner. Szép Ernőt Szinyei és Lechner is kedvelte, a művésztársaság elment az Egyszeri királyfi premierjére. A darabbéli boldogtalan királyfi a halál boldogságát dicsérte. Lechner odasúgta szomszédainak: „Ez a fiatalember nem fogja ezt velünk öregekkel elhitetni. A halált mi már csak a végére hagyjuk."

Az építész „fiatalok" látták, hogy a párizsi festők művészeti forradalmát nehéz megvívni az építészetben. Mert „az építészet a legkonzervatívabb műfaj" – összegezte a fiatalok egyike, Jánszky Béla. Lechner halálakor Jánszky azt is megírta, hogyan fakadt sírva halálos ágyán a mester, amikor a Fogadalmi templom pályadíjnyertes tervének megépítését 1914-ben megint elvették tőle. Molnár Ferenc nekrológjában szenvedélyes, de pontos. Leírta, mit tett vele az a „társaság", amely nem érti, miért akart Lechner olyan nemzetet, amelynek művészete hódító, és nem a katonasága vagy a gazdasági hatalma imperialista: „Másnak ez a társaság nem csinált annyi bajt, mint neki. Másnak csak egy házasságát rontotta el... ismét másnak adott pénzt, de megtagadott tőle valami állást vagy pozíciót, megint mást leszavazott az Akadémián, egy egyetemi tanárságnál vagy egy pályadíjnál. Annyira alaposan azonban nem végzett senkivel, mint Lechner Ödönnel. Tulajdonképpen soha pozitív rosszat nem cselekedett vele, csak »nem tudott kezdeni vele semmit«. Az életét gyilkolta meg lassan, a lángját oltotta ki szivárgó nyálával. Most ott áll a koporsója mellett és kórust énekel. Mert... a halott ember megbízható ember... Nem merek elmenni szegény Lechner papa temetésére, mert nem bízom a gyomromban, ha ott meglátom őket." És a „társaság" óriási temetést rendez neki.

Akkor már vagy tíz éve jóformán nem jutott munkához, katedrája sem volt. Miközben egész iskola nőtt fel műtermében, sokat tett azért is, hogy neveltjeit méltó feladatokhoz jutassa. Halála után derült ki, hogy a Japán hírneves művészasztalánál 600 koronányi – egész kis vagyon – Lechner-adósság maradt. A nemesi-nagyiparos származású építész-bérháztulajdonosnak, aki közben az egész magyar műtörténet talán legeredetibb, torzóban is legsikeresebb alkotója volt, egyszerűen nem volt pénze kávéra. Vágó József, az utolsó Lechner-munka – a kőbányai gimnázium – befejezője fizette ki a főpincért.

Szegő György

A Hold utcai Postatakarékpénztár épülete...

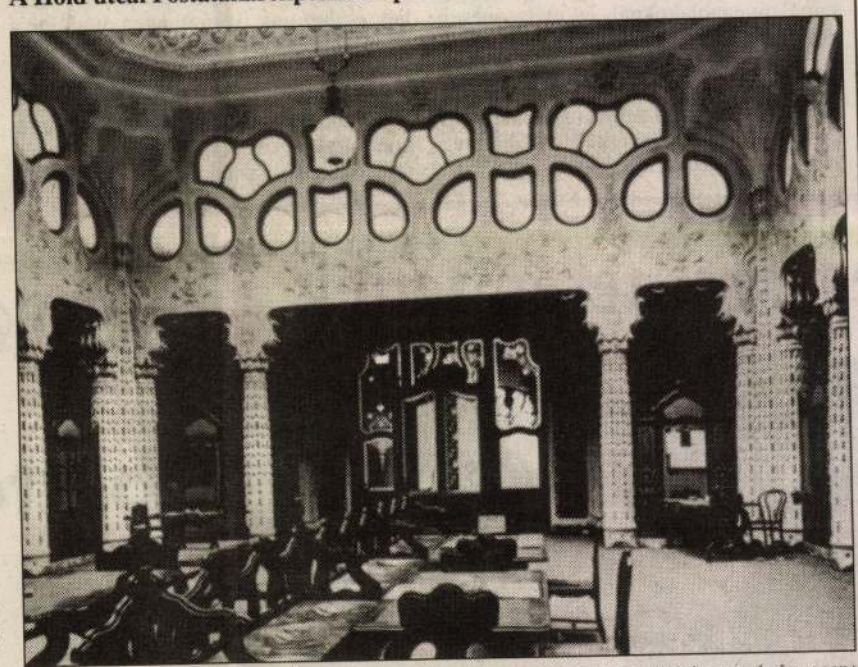

...központi pénztárcsarnoka FORRÁS: A SZÁZADFORDULÓ MAGYAR ÉPÍTÉSZETE CÍMŰN ALBUM

PEST-BUDA SZÁMOKBAN

Buda újabb ostroma – 1602

A XVII. század első éveiben Buda és Pest helyzetét még mindig a háborús viszonyok nehézségei határozták meg. A kortársak által hosszúnak, míg az utókor által tizenöt évesnek nevezett háború átívelt a századfordulón és a változó hadi szerencse 1598 után ismét lehetőséget biztosított a Habsburg-uralkodóház nemzetközi csapatai számára, hogy megkíséreljék a magyarországi török hódoltság kulcsának tartott egykori magyar főváros, Buda ostromát. 1602-ben a keresztény csapatok, csakúgy, mint pár évvel korábban, ismét felbukkantak a budai falaknál.

Ha hinni lehet a forrásoknak, 1602-ben kisebb sereg kísérelte meg Buda visszavételét, mint 1598-ban. Akkor mintegy 35 000 katona vonult Buda alá, míg 1602-ben 20 000-24 000 hadfi sorakozott fel a bástyák alatt. Vezetőjük az Európa számos harcterén bizonyított hadvezér, Hermann Russwurm volt (akinek – neve ellenére – nincs köze a budai várban működő patinás cukrászdához).

Az ostromló had pozícióját a szárazföldi lovas és gyalogos had felvonulásán kívül vízi segítséget erősítették. Az ostrom elején két felfegyverzett gályát, valamint egy igazi különlegességet, egy tűzgéppel felfegyverzett romboló fregattot ringattak Buda alatt a Duna hullámai. A vízi had fő erősségét azonban az a 26 tarackos sajka alkotta, amelyek Gilbert Santhiller vezetésével jelentek meg a Dunán. Amikor az ostrom kezdetét vette, október 3-án 300 vallon zsoldos foglalt helyet a vízi alkalmatosságokon. A vallonok a Víziváros közelébe kerültek hajóikkal, majd lőni kezdtek, oly módon, hogy egymást felváltva a hajókon elhelyezett 30 ágyú okádta a tüzet a partra. Ez a folyóról érkező támadás, melynek során a vallonok még partra is szálltak, óriási sikert hozott: a Vízivárost védeni próbáló 700 török katonából mintegy 500-an estek el, a támadók vesztesége csekély, mindössze 8 (!) katona volt.

A siker tovább növelte a keresztény hadak önbizalmát. Másnap, október 4-én hat ágyúüteget vonszoltak fel a Gellért-hegyre és a számukra kedvező pozíciót biztosító magaslatról is lőni kezdték a várat. Újabb nap elteltével, 5-én már a pesti síkon is felbukkantak az ostromló katonák, ezúttal Pestet véve célba. A várost védő 2000 török gyakorlatilag a támadók első próbálkozására futásnak eredt – jellemző, hogy közülük 50-en estek el. A pesti törökök közül mintegy 400 férfi és 150 asszony valamint gyerek Budán kerestek menedéket, majd a későbbiekben további 500 pesti török mehetett át a túlparti várba az ostromlók jóvoltából.

A támadók figyelme ismét Buda felé fordult, miután 3000 főnyi katonaságot hátrahagytak Pest védelmére. A rohamok azonban eredménytelennek bizonyultak. Ezt követően, október 13-án a várvédők Ali pasával az élen kitörtek a falak mögül 300 gyalogossal és 1000 lovassal. Az ostromlók ugyan „csak" 80 halottjukat számolták össze, ám a török ellencsapás lélektani hatása tagadhatatlan volt. Pár nap múlva, 15-én megérkezett Buda alá Lala Mohamed pasa, aki a Budát körülvevő csapatok gyűrűje ellenére 2000 emberével bejutott az ostromlott Budára.

Aligha meglepő, hogy ilyen előzmények után az ostromló sereg demoralizálódni kezdett. Egyebek mellett ezt is ellensúlyozandó, megérkezett ugyan táborukba Mátyás főherceg (a későbbi II. Mátyás) és buzdítására 22-én nagyszabású rohamba kezdtek, ám ez kudarcot hozott: 1500 halott és sebesült hevert a falak tövében a balsikerű nap végén.

November elejére-közepére nyilvánvalóvá lett, hogy az ostrom nem hozhat sikert. A középpontba ismét Pest került: legalább azt meg kell tartani. A morálisan mélypontra jutott katonák azonban ez ellen is lázongtak: a város védelmével megbízott Karl Ludwig Schultz saját emberei közül 12-vel végeztetett, hogy a fegyelmet megőrizhesse. Sikerült neki: 3000 német gyalogos, valamint 6000 vallon zsoldos társaságában Pestről figyelhette, ahogy november 14-én végleg elvonul Buda alól Russwurm serege.

K. Cs.

FOTOLAB
Információ:
464-7382

AGFA FOTO
9 x 13 cm ELSŐ MEGRENDELÉS
9,- Ft-tól
FOTOLAB

Most vásároljon!

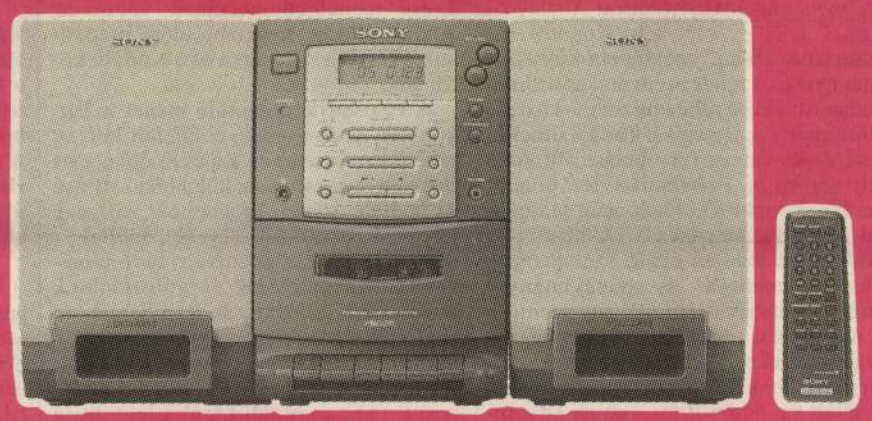

3690.-

aiwa **HS-PS 162**
SÉTÁLÓMAGNÓ
autostop, oda és vissza tekerés, övcsipesz, sztereó fülhallgató

17990.-

SONY **D-C 20**
HORDOZHATÓ CD LEJÁTSZÓ
programozható lejátszás, mélyhangkiemelés, megabass, A.V.L.S.

34990.-

SONY **PMC 20**
MIKRO HIFI-TORONY
2x5 W tartós teljesítmény, digitális FM/AM tuner, 32 programhely, 3 beépített gyári hangszín, ébresztés, programozható CD, távirányító

stől számítva a készlet erejéig vagy 3 napig érvényesek. Nyomtatási hibáért felelősséget nem vállalunk.

NÉPSZABADSÁG

BUDAPEST

2000. AUGUSZTUS 25., PÉNTEK

A főváros nyár végi paráédja

Utcafesztivál, zenés kamionos felvonulás

MUNKATÁRSUNKTÓL

Augusztus 26-án, szombaton nagyszabású nyárzáró rendezvénynek ad otthont Budapest: ekkor rendezik meg – első alkalommal – a Budapest Parádé elnevezésű zenés-táncos felvonulást a Roosevelt tér és a Felvonulási tér között, amelynek során 43 előadó indít feldíszített járművet. Ugyancsak szombaton és vasárnap jó néhány egyéb szórakoztató műsorra, kulturális és sporteseményre kerül sor a fővárosban.

A szombati zenés kamionos utcafesztivál 14 órakor kezdődik. A több mint negyven, feldíszített, mozgó színpaddá alakított kamion a Roosevelt tér és a József nádor tér között gyülekezik, platóikon javarészt lemezlovasok, élő zenekarok, táncosok szerepelnek látványos jelmezekben, dekoratív díszletek között. Lassú menetben vonulnak végig az Andrássy úton, hosszabb időre megállnak a Liszt Ferenc téren és a Kodály köröndön.

A városon végigguruló menet a Felvonulási téren foglalja el kijelölt helyét, ahol a kamionokhoz kapcsolódóan este tíz óráig nagyszabású, különböző stílusú és műfajú zenei programok zajlanak majd. A műsoron – egyebek mellett – afrikai táncosok előadása, fúvószenebemutató, zsonglőrök és gólyalábasok mutatványa szerepel, de lesz henna- és testfestés, rodeóbika és ugróasztal is.

A Felvonulási téri programot tíz órakor tűzijáték zárja. Ezt követően a Budapest Parádé szereplői közül a legtöbben további programokkal várják az érdeklődőket a főváros 15-20 pontján.

A további programokról lapunk 29. oldalán olvashatnak részletesebben.

A FESZTIVÁL RENDEZVÉNYEI

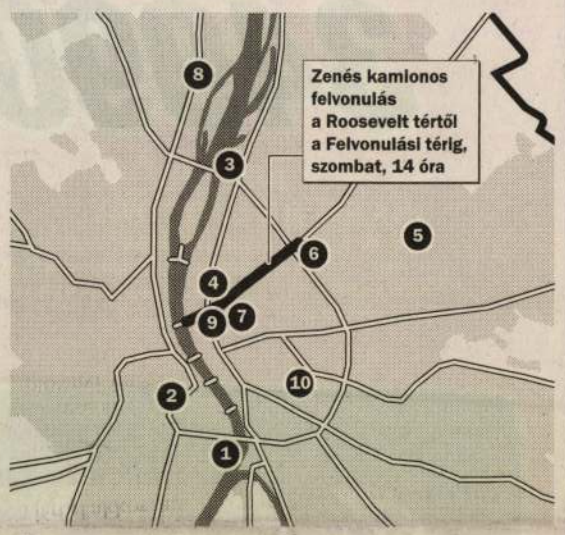

1. **Lágymányosi-öböl parti** (Biciklis-robogós találkozó, rockzenekar, tűzoltózene) SZOMBATON: egész nap

2. **Feneketlen vigasságok** (sramli, fúvószene, bohócok, horvát, skót, lengyel népzene, humoristák) VASÁRNAP: egész nap a Budai Parkszínpad és a Feneketlen-tó környékén)

3. **Angyalföldi utcabál** (vásári komédiások, keverékutya-szépségverseny, koncertek, indián játszóház) VASÁRNAP: A XIII. ker. Dagály utca teljes hosszában

4. **Kolibri fesztivál** (szabadtéri báb-, gyermek- és térszínház előadások) PÉNTEK, SZOMBAT, VASÁRNAP: a VI. kerület, Jókai téren

5. **Nyárbúcsúztató vigalom** (mazsorettbemutató, gyermekvetélkedők, humoristák, szabadtéri színházi előadások, este utcabál) SZOMBATON: 10-24 óráig a Cserepesház melletti parkban, XIV. ker., Vezér út 28/B

6. **Futapest** (utcai futóverseny) VASÁRNAP: 11 óra, Városliget, Olof Palme sétány

7. **Terézvárosi utcaszínházi fesztivál** (Csokkoládé: zenés színházi előadás, a 60-as, 70-es évek magyar slágereivel) SZOMBATON: este 8.30-kor, a Templom téren, VI., Király u.–Hegedű u. sarok

8. **Aquincumi Nyári Játékok** (a drámaíróverseny darabjainak bemutatói) PÉNTEK, SZOMBAT, VASÁRNAP: este 7-kor, III., Szentendrei út 130.

9. **Zsidó Nyári Fesztivál** (3 tenor – 3 kántor, zsidó és olasz dallamok) VASÁRNAP: este 8-kor, a Magyar Állami Operaházban, VI. ker., Andrássy út 22. Könyvnapok a Dohány utcai zsinagóga előtti Herzl téren vasárnaptól.

10. **Vegetáriánus fesztivál** (egészségőrző és szórakoztató programok) SZOMBAT, VASÁRNAP: az Orczy-kertben

NÉPSZABADSÁG-grafika

A hatodik csillag a patina

Luxushotel lesz három klasszikus pesti palotából

Három pesti palotát is luxusszállóvá alakít új tulajdonosa. A Greshamben, a Balettintézetben és a New Yorkban tervezett szállodákra összesen nagyjából ötvenötmilliárd forintot költenek. A majdnem egy időben – a tervek szerint jövőre, illetve 2002-ben – megnyíló új hotelek esélyeiről és a konkurenciaharcról szakértők eltérően vélekednek.

Luxusszállóvá alakítanak három nagy pesti palotát. A Gresham-, a Balettintézetként ismert Drechsler-palota, illetve a New York a felújítás után jövő évtől, illetve 2002-től vár vendégeket. Az új tulajdonosok összesen csaknem ötvenötmilliárd forintot szánnak a rekonstrukcióra. Elsőként a Greshamben nyit a hotel, a világon mindenhol luxusszállókat üzemeltető Four Season lánc neve alatt. A befektető a magyar származású kanadai üzletember, *Fejér W. Béla* által összehozott Gresco Rt. A Balettintézetként is ismert egykori Drechsler-palotát az izraeli üzletember, *Sammy S. Smucha* cége, a Plaza Centers vásárolta meg. A New York-palotát több sikertelen eladási kísérlet után egy svájci cég, az Intas AG vette meg az ÁPV Rt. pályázatán.

Szakemberek eltérően vélekednek arról, hogy a Budapest által vonzott idegenforgalom képes-e eltartani három luxusszállót, valamint a már meglévő ötcsillagos hoteleket. *Dános Pál,* a KPMG Ingatlan-tanácsadó Kft. igazgatója szerint igen. A hasonló jellegű luxushotelek ugyanis más vendégkört vonzanak, mint az „átlagos" ötcsillagos szállodák. Létezik egy – nem túl széles – réteg a világon, amely kizárólag ilyenekben hajlandó megszállni. Több nemzetközi kutatás egybehangzóan állítja, hogy 2010-re megváltoznak a turisztikai erőviszonyok, és arányaiban több turista érkezik Kelet-Közép-Európába, mint a kontinens nyugati felébe. Ennek legnagyobb haszonélvezője Budapest és Prága lesz.

Nagyjából ebben bízik Sammy S. Smucha is. Lapunknak elmondta, nem tart a konkurenciától, mert meggyőződése, hogy Budapest előbb-utóbb elfoglalja az őt megillető helyet a világ turisztikai térképén, akkor pedig a háromnál is több luxusszállóra lesz szükség.

Nem tartja ilyen egyszerűnek a helyzetet *Hegymegi János,* a Horwat Consulting ügyvezető partnere. Szerinte az új szállodák alaposan átrendezik majd az ötcsillagos hotelek piacát, mert a lehetséges vendégkör között viszonylag nagy az átfedés. A cég vizsgálatai szerint 2002-re a jelenlegi 2116-ról 2900-ra nő az ötcsillagos szállodai szobák száma. Ebben a három új luxushotel nagyjából tizenöt-húsz százalékkal részesedik majd. Ennyi új vendéget nem tudnak Budapestre csábítani. Abban viszont mindenki egyetért, hogy az új típusú szállodák megjelenése javára válik a városnak. Hányatott sorsú történelmi épületeket újítanak fel, és a tőkének ebben az esetben értékőrző, városszerkezet-megtartó szerepe van.

A. G.

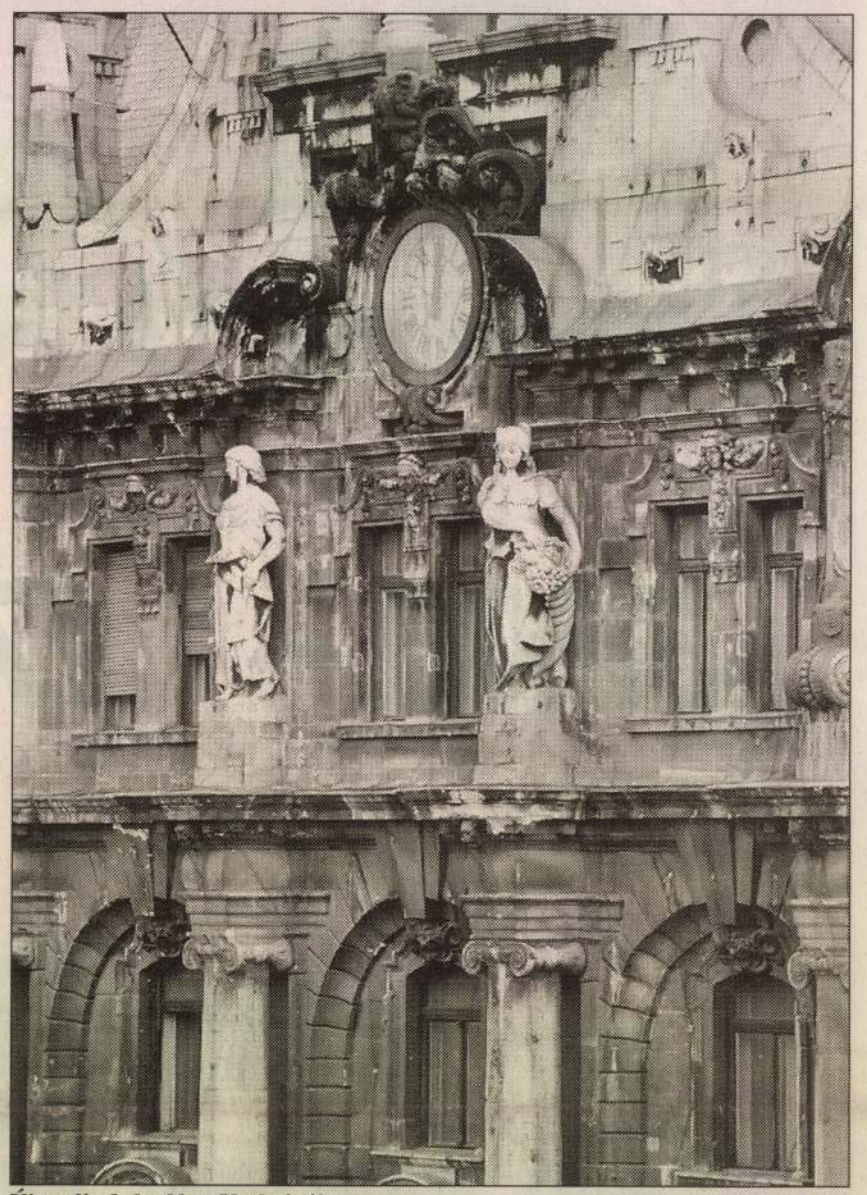

Újra elindul a New York órája FOTÓ: KOVÁCS BENCE

Lechner Ödön

UTAK ÉS UTASOK

❶ A Vérmező úton – a Széna tér előtti útszakaszon – elkerítették a külső sávot közműépítés miatt. Csak egy sáv járható, gyakori a torlódás.

❷ A Margit körúton és a Karinthy Frigyes út felújítása miatt a 4-es és a 6-os villamosok helyett ezen a hétvégén is autóbuszok járnak a teljes útvonalon. A Margit körúton a Moszkva tér irányába két sávon végig közlekedhetnek, de az ellenkező irányban a forgalmat kitáblázott terelőútra irányítják, kivéve a Keleti Károly utca és a Bem József utca közötti szakaszt. A Karinthy Frigyes úton csak a Móricz Zsigmond körtér felől az Irinyi József utca felé lehet közlekedni, a másik irányban a Fehérvári út felé kerülhetnek.

❸ Folytatják a csepeli átjáró felújítását. Szombattól lezárják a Helsinki út felett átvezető felüljárót. Az 51-es autóbuszok a híd alatt a HÉV-átjárón át kerülik el a lezárást. A hét elején adták át a forgalomnak az új Kvassay hidat, ahol 2x2 sávon közlekedhetnek Csepel és a városközpont között.

● Csepelen a Táncsics Mihály utcát egyirányúsították az Ady Endre úttól a Tanácsház utca felé, közműépítés miatt. Ellenkező irányban a Kossuth Lajos utcán közlekedhetnek. A Kossuth Lajos utcában a Karácsony Sándor utcánál javítják a gázvezetéket, az útpálya közepét felbontották. A Koltói Anna utcát lezárták a II. Rákóczi Ferenc út és a Csőgyár utca között útépítés miatt.

● Ezen a hétvégén tartják a budapesti búcsú rendezvénysorozatot. Szombaton 16.30–18.30-ig karneváli felvonulás miatt időszakos forgalomkorlátozásra számítsanak a következő útvonalon: Vörösmarty tér–József nádor tér–József Attila utca–Andrássy út–Felvonulási tér. Az erre közlekedő tömegközlekedési járatok (4, 20, 20gy, 30-as buszok és 74, 79-es trolibuszok) rövidítet, illetve módosított útvonalon járnak. A Városligetben futóversenyt rendeznek szombaton 19–20 óráig. A futók elhaladásáig leállítják a forgalmat a Hősök tere–Állatkerti körút–Hermina út–Ajtósi Dürer sor–Felvonulási tér–Kós károly sétány–Városligeti körút–Olof Palme sétány útvonalon. A forgalom-

Forrás: Fővinform NÉPSZABADSÁG-grafika

korlátozás ideje alatt rövidített , illetve módosított útvonalon közlekednek a 70, 72, 74, 79-es trolibuszok és a 75-ös trolipótló buszok.

● Nemzetközi kerékpárverseny mezőnye halad szombaton 10 órától a budai Várból a Clark Ádám tér–Jégverem utca–Bem rakpart–Árpád fejedelem útja–Ürömi út–Szépvölgyi út útvonalon a Pál-völgyi-barlanghoz. Fokozott figyelemmel vezessenek ezen az útvonalon!

● A Budafoki úton a Lágymányosi utcánál távfűtővezeték építése kezdődött, a munkaterület mellett a forgalom csak váltakozva haladhat át.

● Július 1-jétől megszüntetik a 101-es és a 113-as autóbuszjáratot. Módosított útvonalon járnak a 13-as és a 13/A autóbuszok (Diósd Csapágygyár és Budatétény, Campona, illetve Nagytétény, Angeli utca–Budatétény, Campona között.)

● A 101-es busz szerepét a 13-as és 13/A buszjárat veszi át. A 113-as útvonalán a Dózsa György úton a Balatoni útnál lévő megállópár megszűnik, a többi megállóhelyen a 13-as, ill. 13/A buszok állnak meg. A Balatoni úton a Volán-busz, a Dózsa György úton a 87-es busz közlekedik.

● A Könyves Kálmán körúton a Lágymányosi híd pesti hídfőjénél a belső sávot vágányépítés miatt nem használhatják napközben. Továbbhaladva a vasúti híd alatt csak a két belső sáv járható, a Salgótarjáni utcába balra nem lehet bekanyarodni. A munkálatok miatt a 75-ös trolibuszok hétfő hajnalig nem közlekednek, helyettük a teljes útvonalon autóbuszok járnak. Szintén autóbuszok

BUDAPEST LEVEGŐMINŐSÉGE MA
Az Országos Meteorológiai Szolgálat előrejelzése alapján*

Nyári bőrpanaszok

Molnár László, a Szent János Kórház bőrgyógyásza szerint a bakteriális fertőzések főképpen a tavakban, folyóvizekben terjednek, ezért ahol a Fürödni tilos! táblát kihelyezték, ott valóban nem tanácsos megmártózni.

Fontos tudni, hogy a gombás fertőzések nem terjednek testi érintkezéssel. A bőrgombák kedvelik a nyirkos, meleg helyeket, testhajlatokat, kedvez az is, hogy a többszöri zuhanyozás eltünteti a bőr felső védőrétegét, az úgynevezett lipidfilmet.

A nyári bőrbetegségek másik nagy csoportja a napfény okozta sérülések: a leégéstől egészen a másod-harmadfokú égésig. Az év jó részében nem éri nap a bőrünket, ezért fontos az óvatosság. Különösen a gyerekekre kell figyelni. Az ember azonban hajlamos fejest ugrani a nagy szabadságba, véli Molnár doktor, és néhány óra alatt akarja behozni az egész éves lemaradást. A bőrgyógyász azt tanácsolja, hogy aki nyaralni megy – különös tekintettel a tengerpartra –, háromféle krémet vigyen magával: a napozást kezdje a húszas faktorúval, folytassa a tizenötössel, a nyaralás végén pedig használja a nyolcas fényvédő faktorú krémet.

Megoszlanak a vélemények arról, hogy a szolárium védettséget nyújt-e a nappal szemben vagy sem. Molnár László azt mondja: az előnapozás bizonyos védelmet nyújt, hiszen a bőr pigmentet termel. De igazán az a célravezető, ha apró dózisokban, fokozottan engedjük át magunkat a napfénynek. Ezzel az egyre gyakrabban jelentkező napallergiát is megelőzhetjük. Ha már megjelentek a viszkető, égő piros pötyök, hólyagok, gyulladáscsökkentő készítménnyel megszüntethetők a panaszok.

Sokszor halljuk: tizenegy és két óra között a legártalmasabb a napozás. Molnár doktor annyit tesz hozzá: nem tiszte megmondani az okát, de tény, hogy az utóbbi harminc évben megváltozott a nap hatása, komolyabb károsodásokat okoz. A bőrrákok, főképpen a festékes anyajegyből kialakuló melanómák száma nagyságrenddel, éppen a tízszeresére nőtt. Ez a tény nem függetleníthető a napsugárzástól, bár a betegség genetikai okokra is visz-

SZOLGÁLTATÁS
EGÉSZSÉGÜGY • KÖRNYEZET • ÉRDEKVÉDELEM

Környezetvédelmi Minisztérium, közönségszolgálati iroda: I., Fő utca 44–50., 457-3437. • **Fővárosi Munkabiztonsági és Munkaügyi Felügyelőség:** központi telefon: 318-7388. • **Egészségügyi Minisztérium, ügyfélszolgálati iroda** (közös ügyfélszolgálat a Szociális és Családügyi Minisztériummal): V., Akadémia utca 7., 311-8016. • **Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat, fővárosi intézet:** XIII., Váci út 174., 329-0490-től 329-0499-ig, 349-0590-től 349-0599-ig, honlap: www.antszfov.hu., e-mail: buzas@antszfov.hu. • **ÁNTSZ, fővárosi ügyelet:** V., Bajcsy-Zsilinszky út 76. (Markó utca 24.), 311-7817. • **ÁNTSZ ügyfélszolgálati iroda:** XIII., Váci út 174., 329-0494, 329-0490, 349-0590/148, 508 mellékek. • **ÁNTSZ, központi ágygazdálkodási osztály** (éjjel-nappali diszpécserszolgálat, érdeklődni lehet az aznapi kórházi ügyeletekről): 311-6000.

Tűzmegelőzési tanácsadás

Társasházaknak tart tűzmegelőzési tanácsadást a Fővárosi Tűzoltó-parancsnokság minden hétfőn a Főpolgármesteri Hivatal ügyfélszolgálatán, az V., kerület Károly körút 28. szám alatt. A szakemberek társasházak képviselőinek adnak javaslatokat arra, hogyan előzhetik meg a lakástüzeket. Segítséget adnak a tűzvédelmi szabályzatok elkészítéséhez is. A tűzoltók minden hétfőn délután kettő és este hat óra között várják az érdeklődőket.

Magas kőris

Az egyik legszívósabb fajta, ezt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy az Andrássy úton is szépen növekednek a nyolc éve kiültetett fiatal fák. Fasorokba kiváló, bár sok fényre van szüksége – tudtuk meg a Főkert Rt. szaktanácsadójától, *Kerényiné, Nemestóthy Klárától.* A kőris az egyik legmagasabb fajta, akár negyven méter magas is lehet, és hatvan-hetven évig elél. Tavasszal nyíló virágja jelentéktelen, most is látható lecsüngő szárnyas termése azonban igen feltűnő. Levelei sötétzöldek, kérge halványszürke és általában repedezett. Az eperfapajzstetű az utóbbi években a kőrist sem kíméli, a kártevők támadáskor fehér bevonatot képeznek a növény fás részein.

V. M. P.

Faültetés az aszfalton

Mi a teendő, ha egy társasházi közösség az épület előtti járdán fát szeretne ültetni? – kérdeztük Major Klárát, az újpesti városüzemeltetési iroda vezetőjét.

– Mindenképpen a kerületi önkormányzattal kell egyeztetni az elképzeléseket. Elkerülhetetlen az is, hogy megkérjék a bontási engedélyt abban az esetben, ha a járdaaszfalton nincsen kialakítva faültetésre alkalmas terület. Ha van, akkor is érdemes konzultálni, hiszen a fa mérete, elhelyezkedése a gyalogos-, adott esetben a járműforgalmat is befolyásolhatja. Az elsődleges szempont azonban az, hogy az utcaszakasz közműtérképét a lakók beszerezzék a cégektől, ugyanis a közművek elhelyezkedését is figyelembe kell venniük.

– Amennyiben?

– Ha a járda alatt vezeték húzódik, az az aszfalttörésnél megsérülhet. Ennél is fontosabb kérdés azonban, hogy a megbontott rész elbírja-e majd a várható terhelést. Ez azért lényeges, mert ha nem, a csövek ebben az esetben is megrepedhetnek. Sok egyéb szempont mellett a szakembereknek nyilvánvaló, hogy egy terebélyesebb fát nem szabad kereszteződéseknél elültetni, nem biztos viszont, hogy a laikus faültetők ezzel tisztában vannak. Célszerű egyébként az is, hogy a kialakított faültetési helyet megfelelő szegélykövekkel kerítsék el.

K. A. I.

Aggódnak a balettintézet bérlőtársai

Száztízezer forintot ajánl az új tulajdonos a lakások négyzetméteréért

Átvette a balettintézetként ismert Andrássy út 25. számú házat a vevő, az Andrássy 25. Kft, amely luxusszállodává alakítja az épületet. Csütörtök este lakógyűlést tartottak, ahol bejelentették: ezután nekik kell fizetni a lakbért. A cég képviselője konkrét kérdésekre nem válaszolt, és lapunk érdeklődését is elhárította. Közben folyik az épület kiürítése: a lakásokért négyzetméterenként száztízezer forintot ajánlottak. Eddig hárman állapodtak meg a céggel, és már elköltözött a bankfiók.

Hosszas huzavona után vette meg tavaly decemberben a balettintézetként ismert, az Operával szemben álló kilencezer négyzetméteres épületet az Andrássy 25. Kft. Az eredeti szerződést még Terézváros előző polgármestere, *Borsány György* írta alá. A szerint a cég 220 milliót fizet, további 330 milliót pedig az ott élő harmincöt család, illetve a balettintézet (Táncművészeti Főiskola) elköltöztetésére költ. Az új polgármester, *Farkas György* újratárgyalta a nagy botrányt okozó szerződést, így a végső ár összesen 1,35 milliárd forint lett. Ebből 440 milliót kap az önkormányzat, a többit a költöztetésre költi a cég, amely egyébként luxusszállóvá alakítja az épületet.

Az Andrássy 25. Kft. (amely mögött a többek között a Duna Plazát építő izraeli Plaza Centers nevű cég áll) tavaly karácsonykor kifizette a vételárat, a csütörtök esti lakógyűlésen pedig bejelentette a lakóknak, hogy immár övék az épület, így a lakbért, a víz- és csatornadíjat ezután nekik kell fizetni. Ennél többet a tulajdonosok képviseletében megjelenő *Eli Gelfand* nem is mondott, csak megadta az Andrássy 25. Kft. telefonszámát, ahol „mindenről felvilágosítást adnak". Lapunk megpróbált érdeklődni, de a cég tulajdonosához irányították, aki jelenleg nincs Budapesten. Eli Gelfand pedig azzal hárította el a kérdéseket, hogy az újságíró dolga kideríteni azokat a titkokat, amelyeket neki meg kell őriznie.

Nem tudtak meg többet a telefonáló lakók sem, csupán annyit, hogy az önkormányzattal kötött szerződésben nincs előírva a cégnek, meddig kell tartania magát a jelenlegi lakbérekhez. Ez azért fontos, mert az épület kiürítésének levezénylésével megbízott cég képviselője több lakó állítása szerint közölte, hogy majd felemelik a lakbért kétszázezer forintra.

Az ilyen kijelentéseken viszont Eli Gelfand csodálkozott a lakógyűlésen. Mint elmondta: nem emelnek lakbért. senkit nem fognak kilakoltatni, senkit nem fenyegetnek, hiszen a békés rendezésben érdekeltek. Arra viszont nem válaszolt, mikorra szeretnék üresen látni az épületet.

A lakók egyáltalán nem nyugodtak. A harmincöt lakás közül háromból már elköltöztek, és a többiek sem ragaszkodnak feltétlenül a lakásukhoz, csak tisztességes árat szeretnének kapni érte. A jelenlegi ajánlat viszont csupán száztízezer forint négyzetméterenként – illetve kérhetnek cserelakást –, amiért nem kapnak sehol rendes otthont. Ráadásul a lakók elköltöztetése a kisebb gond, hiszen a Táncművészeti Főiskola háromezer négyzetméteres területet foglal el. A cég egyik munkatársa szerint viszont az iskolával békésen folynak a tárgyalások.

A. G.

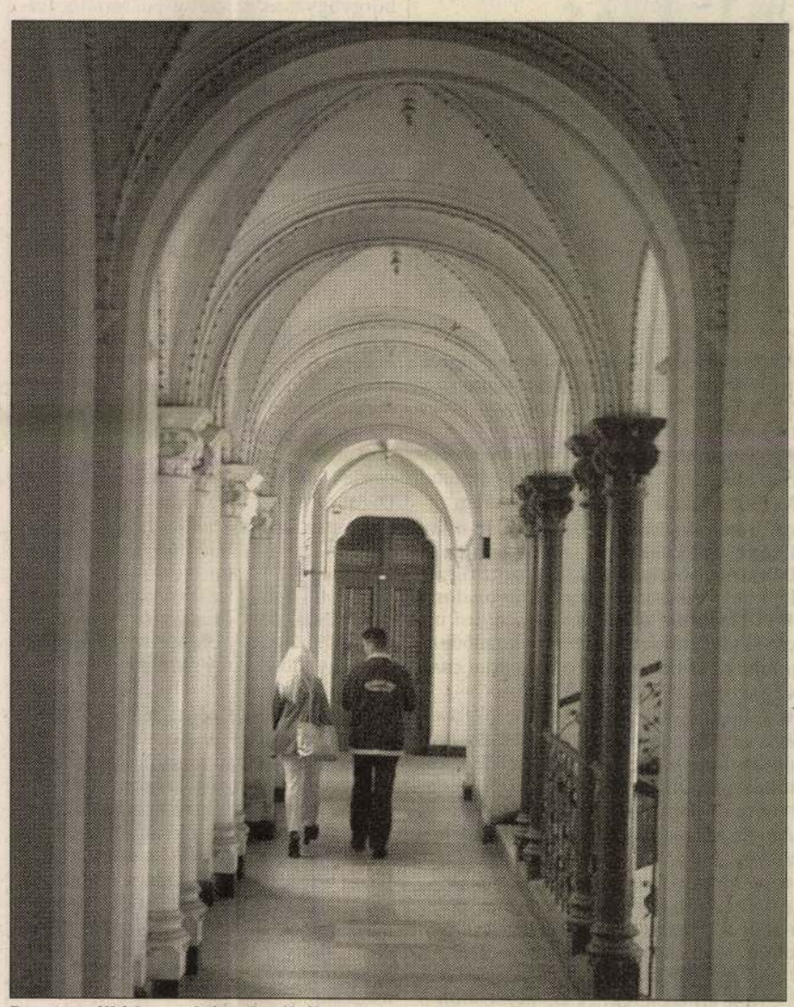

Luxusszálló lesz a bérpalotából FOTÓ: GÁRDI BALÁZS

A taxisok ingyen állhatnak a közterületen

A Fővárosi Közgyűlés döntése szerint a kijelölt helyeken várakozó taxiknak – és mellettük a BKV buszainak – nem kell fizetniük a közterület-használatért. A döntés – legalábbis első látásra – formalitásnak tűnik, a várakozásért ugyanis eddig sem fizettek a taxisok, nem beszélve a BKV-ról. Mégis hogyan értelmezzük ezt? – kérdeztük az előterjesztőt, a kereskedelmi bizottság elnökét, Rusznák Imrét.

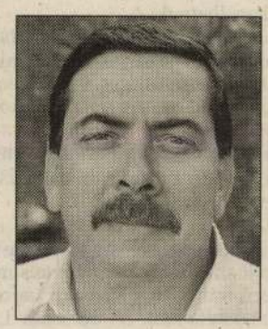

– A taxik és a buszok valóban nem fizettek a kijelölt közterületek – közelebbről drosztok, megállók – használatáért. A buszok esetében ez nyilván érthető, itt nem történt más, mint hogy rendeletbe foglaltak egy szokásjogot. A személyfuvarozókra vonatkozó döntésben ugyanakkor a város vezetőségének szándéka tükröződik. Hivatalosan is elismerte, hogy a taxi tömegközlekedési jármű, tehát ugyanúgy kell kezelni, mint a díjfizetés alól magától értődően mentesülő kék buszokat.

– Ez persze nem jelenti azt, hogy a drosztokon való várakozás teljesen ingyenes lesz...

– Valóban nem, ugyanis a taxiállomásokon – amelyekből a tervek szerint a mainál jóval több lesz, – egy kht. dolgozik majd. Ennek az üzemeltető szervezetnek lesznek kiadásai, amelyekhez a személyfuvarozóknak is hozzá kell majd járulniuk január elsejétől.

– Különféle összegek forognak közszájon. Lehet-e már tudni, mekkora lesz a díj?

– Attól még messze vagyunk. Egy

Összeszámolják az üdülőket

Pest megyében huszonötezer nyaraló épült a kilencvenes években

Ne[illegible]ás után ezen a nyá-

Még jó ideig bűzlenek a dunakeszi lerakók

A Pesti Hazai Takarékpénztár pályatervei.

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület alapítása tán első mozzanatát képezi közgazdasági fejlődésünknek; a hazafiúi felbuzdulás egy dicső ténye, nyomdokában hatalmas örvendetes következményekkel. A szerény intézet félszázad alatt egyik legelső, legimponálóbb pénzintézetünkké nőtt. Sőt nagy szerepe volt Budapest újabbkori építésében is! Az egyetemutcai központi épülete első banképületünk, mely mint *Ybl* nagymesterünk műve, soká nevezetessége maradt a megújuló Budapestnek, és annak felépítése a 60-as évek közepén éledező építő iparunk számára az első lökést adta a későbbi lendületes fejlődésre.

Mily nagy arányú változás azóta gazdasági életünkben, összes építő viszonyainkban!!

Noha a Takarékpénztár jelenleg tervezett és megépítendő új központi palotájának a megvalósulás felé vivő körülmények már az első stádiumában is sokkalta nagyobb arányúak, akkora jelentőséggel ez nem fog szerepelni, aminőnek az első még ma is számottevő épület jutott, amidőn a magyar építész tervezését csak úgy volt képes végrehajtani, hogy a bécsi ipar segédkezését vette igénybe.

Ma már van több más és nagy banképületünk, a Takarékpénztáré nem az első. De azért hatalmas épület leend, mely különös elhelyezése által a régi Pest egyik emlékezetes — s ma is még legforgalmasabb pontján föltünő, kiváló helyet van hivatva elfoglalni.

Hogy a palotát nagy arányúnak, és megfelelő művészettel is kívánják építeni, mutatja a bár szükebbkörű, de internationális jellegű tervpályázat, ahol első nevű hazai és külföldi művészeket hívtak fel közreműködni. Ennek a tervpályázatnak az eredményét láthattuk ezen a héten a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet díszermében. Élénk szemle tárgyát képezték művésztársaink alkotásai, a nemes verseny szellemi productumai.

12. ábra. A budapesti állami gyermekmenhely udvara. Tervezte *Ybl Lajos*.

Jóleső érzéssel tapasztaltuk, hogy építészeink java része a komoly tervezés terén nemcsak megállja helyét a külföld legjelesebbeknek ismert mesterei mellett, sőt bizonyossá lesz az összehasonlításkor, hogy az építkező és lakásmódhoz fűződő igényeink annyira eltérőek és mások mint a külföldön honosak, hogy alaprajzi megoldás tekintetében az idegen gondolatok nálunk talajra nem találhatnak; s bármely concrét esetben többé sohasem volna szabad még csak kisértésbe sem jönni, hogy külföldi segítségre appelláljunk.

Ellenben igaz lelki örömmel gyönyörködtet külföldi szaktársaink architekturája, mely nemes arányokkal és tömegekkel egyszerűen s minden hivalkodás nélkül mint igazi műveszet hat reánk. Csak futólagosan kívánjuk érinteni s az átalánosságban értesíteni lapunk t. olvasóit, a pályázat eredménye és a benne résztvevők munkája felől:

A szükebbkörű pályázatban való részvételre felhívta a Takarékpénztár: *Alpár* Ignác, almási *Balogh* Loránd, *Hauszmann* Alajos, dr. *Hültl* Dezső, *Korb* Flóris és *Giergl* Kálmán, *Lechner* Ödön, *Steinhardt* Antal és *Quittner* Zsigmond hazai építőművészeket, továbbá *Ohmann* és *Möhring* külföldi mestereket. A már ismert jury-itéletet — a kiállított pályatervek szemlélete teljes elismeréssel és helybenhagyással fogadta.

Alpár I. díjat nyert tervében alaprajzi megoldásával csakugyan legelől jár. Világos, egyszerű, minden mesterkéltségtől ment beosztása — expositiója valóban monumentális hatású. A bejárások, a lépcsők elrendezése a legtermészetesebb úton vezetnek úgy a fényesen elrendezett bankhelyiségekbe, mint külön-külön a lakásokba. Az épület kétféle rendeltetése a legharmonikusabb megoldás. Architekturája monumentális és kedvező hatású.

A főbejárás helyének megválasztásában egyez vele dr. *Hültlnek* a II. díjat nyert — szintén minden részletében alaposan átgondolt terve. Architekturája modern ösvényen halad, igen szép tömegosztással.

A III-ik díjat *Möhring* nem alaprajzi megoldásával, de egyszerű s nagyszabású művészi tartalommal rendelkező architektonikus compositiójával nyerte. A lapidáris egyszerűséggel az épület tömegéből kiemelkedő szögletes torony valóban meglepő érdekességű és festői hatású.

Kartársaink felfogása a főbejárás tekintetében különbözik, mely az átalános dispositió kulcsát képezte. Bizonyára azért tartották többen célszerűnek a takarékpénztárba való főbejárást nem a Váci-utcában elhelyezni, mert értékes belsőhelyiségről nem akartak lemondani. Igy tettek Hauszman, Korb és Giergl s Quittner is, ki azonban alternativ tervében a váci-utcai főbejárás alapján is kísérelt megoldást.

Lechner Ödön művében mindenkinek feltünt, hogy tervét nem az ő nevéhez fűződő stylusban concipiálta; ez azonban érthetővé lesz, ha — mint halottuk — a programm föltételeiben határozott kikötés volt arra nézve, hogy a Takarékpénztár konservatismusa az építési stylus tekintetében is ennek az iránynak a megtartását követelte a pályázóktól.

Különben végig élvezettel szemléltük kartársaink ez óriás munkáit; amelyekről egyenkint csak úgy volna értelme szólani, ha a terveket, vagy legalább a fődispositiót olvasóinak is bemutathatnók. Egytől-egyig derekasan megállták helyüket s együttes közreműködésüknek már az a positiv eredménye, hogy alaprajzi beosztás tekintetében a külföldi felfogás mellőzését kétségtelenné tudták tenni; ha az architekturával az idegenek remekeltek is, megnyugvással töltheti el őket és mindnyájunkat, hogy a magunk erejével a legnehezebb problémákat is megfejteni és győzni is immár képesek vagyunk. =

„Nagy-Berlin.“

A Vereinigung Berliner Architekten és az Architekten-Verein zu Berlin által kiadott emlékirat értelmében Berlin városa nyílt pályázatot hirdet a jövendő Nagy-Berlin kiépítésének vázlattervére.

A pályázat nem egy végleges beépítő tervet kíván, hanem célja az, hogy egy egységes nagyszabású megoldás találtassék, mely éppúgy alkalmas legyen a célirányos forgalom lebonyolítására, valamint az aesthetikai és hygienikus követelményeknek is megfeleljen s egyszersmind gazdaságos is legyen, hogy túlságos nagy terhekkel meg ne gátolja a városrendezés műveletét.

E pályázaton a tervezők nagy szabadsággal rendelkeznek s noha ajánlatos a már megépített részek, a törvényileg elfogadott részleges szabályozó tervek és a jelen-

leg érvényben levő építésrendőri szabályok figyelembevétele, mindazonáltal azokhoz nem kell okvetetlenül ragaszkodni. A pályázók egyik feladata éppen az lesz, hogy határozott véleményüket nyilvánítsák, vajjon a némely városrészekre már elfogadott tervek és építésügyi rendszabályok megváltoztatása szükséges-e?

A még beépítetlen területekre Berlin és elővárosainak közvetetlen közelében, de azoktól nagyobb távolságra

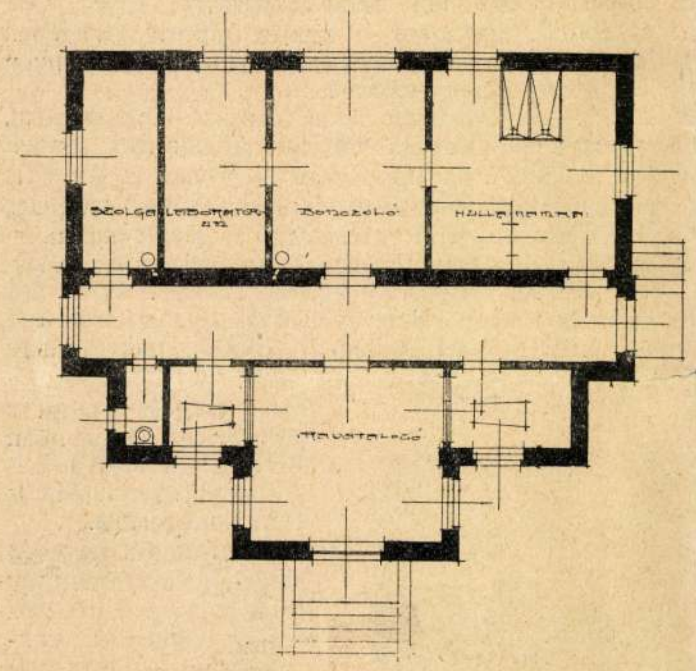

13. ábra. A gyermekmenhely boncoló és ravatalozó épülete.

is önálló telepek létesítendők, melyek — tekintetbe véve a szomszédos helység fejlődési traditióját — részint lakások céljaira, részint pedig megfelelő épülettömbökkel és közlekedési csatlakozásokkal ellátva inkább gyárak és ipartelepek elhelyezésére alkalmasok.

Egy systematikusan kifejlesztett közlekedési hálózat foglalja össze az egész területet, a periferiák pedig külön gyors vonalakkal hozatnak a város szívével közvetetlen összeköttetésbe. Ezeken kívül a már működő vizi utak kiépítésére is figyelemmel kell lenni.

A pályázatot rendkívül nagy gonddal igazi német alapossággal készítették elő. A nagyszámú szürke vonalú alaptérképeken kívül egész csomó melléklettel („Nagy-Berlin“ egész irodalmával) szolgálnak úgy, hogy azt a 100 márkát, melyet a programm és tartozékaiért kérnek, nem is sokalhatjuk.

A díjak összege 115.000 márka, az első díj 30.000 márka.

Mi, akik szerény hazánkban városrendezési kérdésekkel is foglalkozunk, mondhatnám, hogy örömmel, de egyrészt némi irígységgel nézzük e szép feladatot, mely német kollegáinknak adatott; — irígységgel már azért is, mert fájdalom, belátható időben nem kerül a sor szép fővárosunk, Budapest végleges szabályozó tervének a megalkotására. Másrészt pedig érdeklődéssel várjuk e pályázat eredményét nemcsak azért, mert az kiváló példákkal szolgál majd, hanem azért is, mert reméljük, hogy ez az eredmény ösztökélni fogja az illetékes hivatalos köröket is, hogy Budapest, — vagy hogy ha már az álmok, ábrándok országában kalandozunk — Nagy-Budapest város tervére is siettetni fogják a pályázat rendezését.

Wälder Gyula.

A párisi posta- és távirdahivatal hölgyalkalmazottjainak háza.

Páris, 1908. dec. hó.

Páris újabb, különösebb célú épületei között kétségkívül egyik legérdekesebb úgy rendeltetésre, mint megoldásra nézve a posta- és távirdahivatal nőalkalmazottjainak szállója. A Rue Lille 41. szám alatt épült 1906—1907. év folyamán *Bliault* építész tervei szerint. Utcai homlokzathossza 27·70 *m*, a telek nagysága, alapterülete 704 m^2, melyből 542 m^2 van beépítve; udvara eszerint 162 m^2. Egy alagsora, földszintje és hat emeletsora s ezenfelül a padlástere van.

Ez az épület azok számára készült, kik teljesen magukra hagyva szülők vagy más hozzátartozók nélkül, szállók és vendéglők igénybevételére vannak utalva, — ami pedig Párisban tudvalevőleg igen költséges, különösen az ilyen szerényebb díjazású nőalkalmazottak részére. Az ilyen egyedül állók nagy száma arra indított egy igen élelmes, mindamellett emberbaráti társaságot, hogy szállót építsen egybekapcsolva vendéglővel, mosóval s az egyéb szükséges helyiségekkel, hogy lehetővé tegye minél több postahivatalnok olcsó és kényelmes megélhetését.

Mint az idefogott rajzokból is kitűnik, ez a szálló körülbelül 120 személy számára szolgál teljes otthonul; az ebéd-

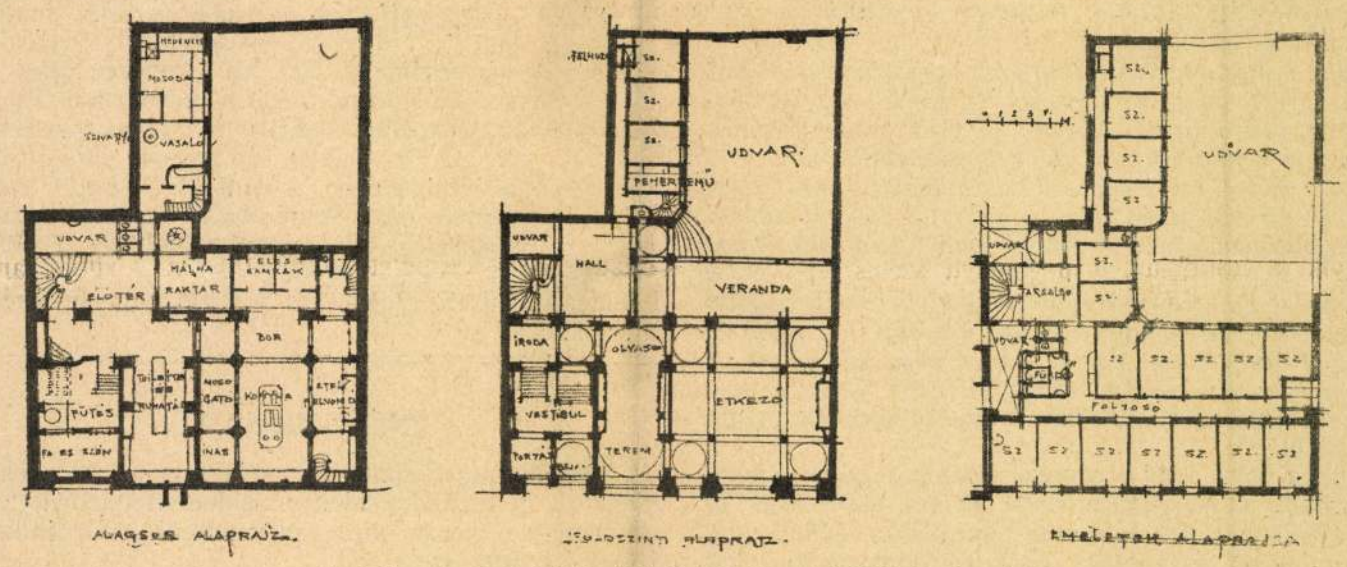

A párisi posta- és távirdahivatal hölgyalkalmazottai házának alaprajzai.

lőben pedig, tekintve, hogy az étkezés felváltva történik, még sokkalta többen is étkezhetnek, olyanok t. i., akik ez épület közelében vannak alkalmazva, de lakásuk távol fekszik. Csak mellékesen jegyzem meg s különösen azok számára akik a párisi népet léhának és munkakerülőnek ismerik, hogy ez távolról sem felel meg a valóságnak. Igaz, hogy a párisi családok a tagok számára nézve kicsinyek, de a család minden felnőtt tagja, sőt az elemi

Egészben véve mintegy 90 szobát találunk a csak keleti, vagyis a Marosra, illetőleg az ezt szegő fiatal parkra néző oldalán nyitott palotában. A pinczék nagyok és tágasak, a mellett világosak és egészségesek, ugy, hogy az ott levő börtönök épen nem hivják ki maguk ellen a humanizmust.

Arad, mely ily méltó palotát emelt a maga közigazgatásának, épen az idén ötven esztendeje nyerte szabad királyi városi jogait; s e félszázad szakadatlan munkában s eredményekben nem szegényül telt el, mert Arad ma az alföldnek egyik legvirágzóbb s legszebb jövőjü városa. Az általa emelt palota tehát nem a fényüzés teremtése, és nem hivalkodás, hanem komoly szükséglet, s a reá forditott fél millió forint mihamar megtérül, mert kétségtelen, hogy Arad fölismerte a maga hivatását s a szép városházban ezentul is bizonyára a városnak igazi java lesz a jelszó.

MÁRKI SÁNDOR.

AZ ARADI VÁROSHÁZ. — DÖRRE TIVADAR RAJZA.

EGYVELEG.

* **Az eddig nyert arany értékét** a legrégibb időktől fogva maig egy kaliforniai statisztikus mintegy 23,000 millió dollárra becsüli. A nyert aranyból évenként 10 százalék fordittatik pénzverésre, 2—8 millió dollár értékü kopás, hajótörés, tüzvész stb. következtében elvész. Jelenleg 7000 millió értékü van forgalomban, ezer millió rudakban, az órákra jut 3000 millió, a többi más ékszerekre. Pénzzé verve az eddig nyert aranynyal mintegy ö ször lehetne körülvonni az egyenlitőt s egy tömegben oly koczka lenne belőle, melynek egy oldala 12 métert tehetne ki.

* **Kosmopolis uj bányaváros** lakói Wyoming területén 100 dollár jutalmat tüztek ki az első fehér nő számára, ki köztük letelepedik.

* **Érdekes kisérleteket** tesznek Bécsben az elmebetegek gyógyitásával. Az ujabb elméletnek megfelelően az olyan elmebetegek, kiknek állapota ezt megengedi, kijárhatnak az intézetből, mehetnek falura, szinházba, kiállitásokra. Különösen érdeklődtek az őrültek a villamossági kiállitás iránt. Egy jogász hónapokon át eljárt az egyetemi előadásokra, egy másik a gyámja boltjába, egy tekhnikus az épitész irodájába stb. Másfél ezer beteg közül tavaly 164 járt ki s ritka eset volt, hogy kint elárulták volna elmezavarukat.

* **Egyszerü barometrumot** talált fel egy franczia mérnök. Ha fekete kávéba egy darab czukrot dobunk, meg nem keverjük s a felszálló léghólyagok könnyü habot képeznek, szép idő lesz; s ha a kávét megittuk s a csészén kör-alaku hab marad, tartós esőzés következik be.

* **A bonbon árát a máhdi forradalma** jelentékenyen fel fogja emelni. E czukrok készitéséhez ugyanis oly gummi szükséges, melynek főpiacza eddig Khartum volt. A máhdi a gummi kivitelére nagyobb vámot szabott s igy annak ára jelentékenyen emelkedett.

* **A kholera miatt** ez évben Svájcztól és Olaszországtól visszariadt touristák főkép a Rajna vidékét lepték el, hol évek óta nem fordult meg oly sok idegen. E mellett nagyon kedvelt hely lett Svédország, hol még annyi tourista sohasem járt, mint az idén.

* **Villamosságot használnak már a hirlapok nyomásánál is.** Legelőször a Lawrenceben megjelenő «Amerikan» nevü lap kiadója kisérlette meg Hoe-féle gépén a villamosságot alkalmazni s állitólag oly sikerrel, hogy valószinünek tartják, miszerint a gőzerő alkalmazását a könyvnyomtatásnál ki fogja szoritani.

* **A száz-szemü Argus** hirnevét tönkre teszi egy puhány, melyet Moseley tanár fedezett fel s melynek nem kevesebb mint 11,000 szeme van.

* **Uj vulkánikus sziget** támadt Reykjanes foknál, Izland délnyugoti részén. Többszörös földrengés után julius végén vették e szigetet először észre, de még nem juthattak el reá, bár egy része már elpusztult. Ily szigetek Izlandban már többször támadtak, a mult század végén a dánok egyet «Uj-Izland»nak kereszteltek, de e sziget csak egy hónapig állott fenn.

* **Papir-ajtókat** készitenek Amerikában, melyek egészen vizhatlanok s tüzmentesek. Ez ajtók tartósabbak és sulyosabbak, mint a fa-ajtók, de sohasem repednek meg s nem is nyikorognak.

* **«Le Balzac»** czim alatt Párisban lap jelent meg, mely ez ismét divatba jött franczia regényiró dicsőitésére alapittatott s minden munkatársa csak e regényiró müvében használt nevekkel él. Ugyancsak Balzac-életrajzi szótárt is adtak ki, melyben a regényiró minden alakjáról ugy beszélnek, mintha azok élő lények lettek volna. A lap «tizenhárom» alapitója Balzac halálának évfordulóján a regényiró sirjánál ünnepeket rendez s mozgalmat inditott meg, hogy szülővárosában, Toursban, szobrot emeljenek számára.

* **A Tanganyika-tó** eredetére nézve az e tó vidékén lakó közép afrikai wajiji négerek közt következő rege él: E tó helyén egykor nagy sikság s nagy város volt. A városban, egy elzárt kertben, sziklák között igen mély, tiszta vizü forrás volt a legszebb halakkal. A kert tulajdonosai nemzedékeken át titokban tartották e forrás létezését, mivel az a rege uralkodott náluk, hogy ha idegen ember fog róla tudni, nagy szerencsétlenség történik. Egy hűtlen asszony azonban kedvese kiváncsiságát a forrásból vett halak által felkeltve, egy alkalommal, midőn férje elutazott, elárulta kedvesének a titkot. Midőn az idegen ember a forráshoz ment s egy halat fogott belőle, megnyilt a föld, mindenünnen viz ömlött ki s elárasztotta az egész országot. Midőn a férj visszajött, kertje helyett már csak tavat talált s rögtön tudta, hogy a családi titok el lett árulva.

Világkörüli ut velocipéden. Stevens Tamás, kalandvágyó amerikai velocipéden akarja bejárni a világot. Három hónap előtt indult el San-Franciskóból s első állomása Buffalo volt, a hol a gépen esett sérüléseket igazittatta ki. Onnan egyenesen New-Yorkba ment, hol hajóra szállt és Londonba viteti magát. Azután bejárja gépével Angliát s Hullból ismét hajón utazik Hamburgba. Németországon és monarkhiánkon keresztül Konstantinápolyba velocipédezik, hová november elsejére remél érkezni. A Bosporuson átkelve Persián és Afganisztánon át Tibetbe s onnan Khinába akar menni. Utolsó állomása Hong-Kong lesz, honnan hajón megy vissza San-Franciskoba. Mikor e várost elhagyta 158 fontot nyomott s ebből eddig 28 fontot vesztett.

* **Léghajósok jubileuma.** Száz évvel ezelőtt, 1784. szeptember 15-dikén szállott föl Londonban Lunardi olasz léghajós. Ez volt Angliában az első léghajózás, s most meg is ünnepelték Londonban századik évfordulóját. A City-Roadbeli tüzijáték-terén három léggömböt bocsátottak föl óriás néptömeg jelenlétében. Először a «Colonel» szállott föl, melyben Brine ezredes, L'Hoste franczia léghajós és egy harmadik uriember ült. Nyomon követte e léggömböt a «Monarch» Dale angol léghajóssal és a «Robin Hood», melynek kosarában Youeus léghajós foglalt helyet. Mindahárom léggömb nyugotnak tartott; «Robin Hood» és a «Monarch» néhány óra multán leereszkedett a földre, de a «Colonel»-ről késő estig nem hallottak hirt.

Jenny csakugyan meg volt fogva s nem tagadhatott tovább. Térden állva s reszketve vallotta be, hogy nagyanyjától tanulta azt a mesterséget (vagy örökölte azt a tulajdonságot), hogy némely emberre (de világért sem mindenkire) rejtélyes hatalmat tudjon gyakorolni s azt titkos befolyásával oda vigye, a hova akarja, mintegy álomba — mindenesetre öntudatlan állapotba — hozza s távoli dolgok látójává tegye, a nélkül, hogy az illető, mikor ismét magához jő, valamit tudjon arról a mit látott, tett s beszélt. Ez oly csodás hatalom, a melyet ő már többeken megkisérlett, de sikerrel csak némelyeken, például azon a szerencsétlen Job Olivéren, — de senkin oly nagy mértékben s teljesebb sikerrel, mint Radclyff Frank urfin.

Most Hilyard ur kemény leczkét adott a leánynak, intette, hogy az ilyen boszorkánymesterségekkel csak a saját lelke üdvét koczkáztatja, megijesztette, hogy ilyesek által még bitófára vagy máglyára kerülhet s megeskette, hogy mig Dilstonban leszünk Frank urhoz még csak közeliteni sem mer, azonkivül megfenyegette, hogy az egész dologról senkinek egy hangot se merjen szólani.

— Szemmel tartalak, — mondá, — s jaj neked, ha valamit próbálni mersz parancsunk ellen.

Végül penitenciát rendelt neki hat hétig, minden héten három napi böjttel és naponként — reggel, este ötven miatyánkkal — (mert a leány pápista volt) s azzal elbocsátotta maga elől.

Hilyard ur akkor mindezekről semmit sem szólt nekem, de maga is nagyon gondolkodóba eshetett a hallottak és tapasztaltak fölött, — mert reggelenként mély gondolatokba merülten s szokása szerint ujjain számolgatva, láttam őt a kastély kertjében gyors lépésekkel járkálni, a mi nála mindig nagy felindulás jele volt.

De nem értem rá, ügyet vetni többé az egész dologra, mert nagyobb — s személyemet közelebbről érdeklő felindulások kiverték azt fejemből. Mert a mint dilstoni látogatásunk végéhez közeledett (mivel minden jó dolognak vége van egyszer s minél jobb, annál hamarabb), a lord és családja annál gyöngédebb és előzékenyebb lett irántam s elhalmoztak szivességeikkel. A két idős lady különösen; lady Mary, kezemet gyöngéden megszoritva, egy gyöngyös aranykereszt-nyakéket ajándékozott s ezt sugá: «erről jusson eszedbe, leányom, hogy a Radclyffeknek a katholikus hitben kell élniök s meghalniok.» — «Azt jól tudom», felelém én, gondolva, hogy csak azt érti, hogy a lord nem térhet ki miattam hitéből, a mit én nem is kivántam volna tőle. Lady Katherine pedig, mindkét kezemet megfogva, homlokon csókolt s azt mondá, reméli, hogy vezettetni fogom magamat üdvös tanácsok által, hogy megismerjen annak az Egy Akolnak a szépségét, melyben keresztény lelkek egyedül találhatják fel az üdvösséget. En azonban ez alatt sem érthettem mást, mint hogy a keresztény egyház az az Egy Akol, mely katholikusokat és protestánsokat mind magába fogad, mindeniket a maga hite szerinti üdvösségre.

Errington ur, — a ki, talán nem is emlitettem még, szintén katholikus volt, de a mellett a legtürelmesebbek egyike, mint átalában mi northumberlandiak megszoktuk kölcsönös türelemmel lenni egymás hite iránt s katholikusok és protestánsok mindig a legjobb egyetértésben éltünk egymással — Errington ur, mondom, már világosan szólott.

— Lássa, kedves Dóra, mi mindnyájan nagyon örülünk annak, hogy a lord Derwentwater szive kegyed felé hajlik; mert nagy szerencse lesz, ha ő, a ki ifjuságát a külföldön töltötte, egy közülünk való northumberlandi ősrégi család leánya által elválhatatlanul kapcsolja magát hazájához. Azért kegyed is gondolja meg, mily nagy szolgálatot tesz hazájának s az igaz ügynek, ha engedékenysége által segit elháritani az egyetlen akadályt, mely e szép s boldog frigy megkötésének utjában áll. En ugyan magam is katholikus vagyok, de a misére — van vagy nincs — oly nagy sulyt nem helyezek; de látja, kedves gyermek, a Radclyffek, az egészen más, nekik kötelességök az igaz hithez egész tisztaságában s teljes szigorral ragaszkodniok!

Ezt már megértettem s mondhatom nagyon megrémültem e beszéden. Pedig ez még csak a kezdet volt. Azután főtisztelendő Howard ur jött hozzám, — kedves és igazán tiszteletre méltó ember, — a ki oly ékesen és meggyőzőleg tudott beszélni a szent atyákról, a szent vértanukról és a hagyományokról, hogy én csak Hilyard urat kivántam volna magam mellé, hogy a *mi* hitünket hasonló erővel és tudománynyal védelmezhesse, a mire én természetesen nem voltam képes. Azután jött Frank, s igy szólt.

— Nagyon sajnálom, hogy itt hagy már minket kedves Dóra; bátyám oly szomoru lesz, hogy szavát se vehetjük. De biztat a remény, hogy vissza fog jőni s mindnyájunkat boldoggá tesz.

— Valóban, — mondám, — visszajövetelem boldoggá tenné mindnyájokat?

— Hogy ne? Először is bátyám, mivel szerelmes kegyedbe; másodszor én, mivel szintén szeretem, — de tudja, a fiatalabbnak vissza kell lépnie az elsőszülött elől; aztán Károly öcsém, a ki szintén szereti kegyedet s a sirig hű lovagjának esküdött; aztán nagynénéim, a kik szintén boldogok lesznek, ha a gróf boldog, a kit bálványoznak. Mindnyájan, szép Dóra.

— Köszönöm Frank, ön igen jó hozzám. De gondolja meg, hogy nekem nincs tudomásom arról, mi szándékkal van irántam mylord, csakhogy igen kegyes és udvarias volt hozzám eleitől fogva. De ha ugy volna is, mint ön mondja, sok a meggondolandó.

— Tudom, a mise! Bizonyára, az egyházból kilépni nagyon nehéz dolog, de annál könnyebb abba visszatérni.

Ah, milyen elfogult lehet a legjobb s legokosabb ember is, a maga hitében, melyet mindig más szemmel néz mint a másét, a mely pedig csak olyan jó lehet (vagy jobb), mint az övé.

Végre maga lord Derwentwater keresett föl, hogy ő is beszéljen velem erről a dologról, melyet a többiek már annyira előkészitettek, mintha csak összebeszéltek volna.

— Bájos Dafné, — kezdé imádóm, — valóban szomoru meggondolni, hogy holnap már elhagy minket. A nap nem fog többé sütni Dilstonban!

— Oh mylord, — mondám, — ne szóljon többé az udvariasság nyelvén; eléggé elkényeztetett már vele; én csak az egyszerü northumberlandi leányka vagyok s itt e vidéken nem vagyunk a franczia udvariassághoz szokva. Engedje inkább megköszönnöm jóságát, ugy bátyám, mint magam iránt.

— Ne legyen hát, — szólt, s oly édes és szivolvasztó hangon, hogy térdre borulhattam volna előtte, mint Eszter Áhásvérus király előtt, — ne legyen hát többé udvariasság köztünk, hanem csak őszinte igazság; nem nevezem többé Dafné nimfának, hanem annak, a mi nekem igazán; Dórám, egyetlen drága Dórám, a kit teljes szivemből szeretek.

— Szeret, mylord, igazán szeret! Oh mit tudjak erre felelni?

— Feleljen csak annyit, hogy viszonozza szerelmemet!

Nem mertem szólni — mert eszembe jutott az az akadály, a mely köztünk tornyosult.

— Szóljon, szivem választottja! Dórám — az egekre, szólj — mi bánt?

— Oh mylord — nem tudja? — A mise!

— A mise! hát elválaszthat az minket egymástól? Soha; készebb vagyok éretted lemondani a miséről, vallásomról, földi és menynyei jogaimról, mintsem téged elveszitselek.

— Csitt, mylord! Nem emlékszik még, a mit egyszer mondott nekem, hogy kérjek akármit, csak azt nem, a mi becsületét érintené. Vallása s egyházához való hűsége pedig olyan.

— Hát még oly elejtett haszontalan szavaimra is emlékszel? Mert haszontalan minden szavam ezen az egyen kivül: szeretlek!

— Nem, mylord! Ne vessék szememre, hogy a szenvedély egy gyönge perczét fölhasználtam, hogy önt hitehagyásra csábitsam s becsülete koczkáztatását kivánjam szerelmeért. Gondoljon hivatására, mylord — s a nagy szerepre, mely hazája történetében önre vár.

E perczben lépett közbe Howard ur; azt hiszem már előbb belépett s az ajtóban megállva kihallgatta utóbbi szavaimat. Mert igy szólt:

— Köszönöm, drága lady, e nemes szavakat, a legmagasbnak és legszentebbnek nevében. Az anyaszentegyház köszöni általam. — Mylord, az ön szerelme nemes, és méltó tárgyat talált. De sem ön nem tehet, sem Dóra kisasszonytól nem kivánhat olyat, a mi lelkiismeretével ellenkezik.

A lord nem felelt.

— Most váljatok el, gyermekeim, — folytatá a derék lelkész, — eleget mondtatok egymásnak. — Ön, mylord, egyezzék belé hat hónapi várakozásba. Ha szerelme oly erős, mint hiszi: az kiállja e próbát. Kegyed pedig, szép hölgy, gondolja meg ez idő alatt a dolgot. Hányjavesse meg lelkiismeretében. Kérem, olvassa szorgalmasan azokat a könyveket, melyeket önnek adni fogok. Higyje meg, imáim — legbuzgóbb imáim, — e ház minden tagjának forró imái fogják önt támogatni. S hat hónap mulva a gróf, ha addig szándékát meg nem változtatja, kérni fogja a kegyed válaszát.

Lord Derwentwater egy szót sem szólt, csak ismét letérdelt előttem, megcsókolta kezemet, aztán felállott s lehajtott fővel elhagyta a szobát.

.... Másnap reggel, Tamás bátyámmal, Hilyard urral s cselédeinkkel, utra keltünk — s lóháton utazva, hatodnap hazaérkeztünk bamboroughi majorházunkba.

(Folyt. köv.)

AZ ARADI VÁROSHÁZA.

A magyar király Aradon a szó szoros értelmében palotában lakott. A városnak részére berendezett háza igazi középület, mely ritkitja, s hazánkban, Budapestet kivéve, talán nem is találja párját. Azzal az igazán középkorba való dicsvágygyal emelték azt az aradi polgárok, hogy mintegy néma hirdetője legyen városuk nagyságának és anyagi jólétének. Másrészt azonban oly gyakorlatiasan rendezték be a külseje által is megragadó palotát, hogy nem tarthatnak közigazgatásuknak helyiség hiányában való hátramaradásától. A szépet tehát a hasznossal egyesitették.

A városháza az öt vasutvonal góczpontját képező pályaháztól bevivő főut s az ezt élénkitő sétahely végén, a régi sóház helyén áll. Főbejárata és homlokzata nyugatra néz s mint képünkön is látható, renaissance-stilusban épült. Eredetileg két emeletesre tervezte a pályadij fejében kitüzött száz arany elnyerője, *Lechner* budapesti épitész; ez azonban oly nagy költségtöbbletet okozott volna, hogy át kellett alakitani az eredeti tervezetet. Az átalakitással s az épités vezetésével az aradi *Pekár* Ferenczet bizták meg. A második emeletnek mellőzése kétségtelenül nyomottabbá tette ugyan a palotát, melynek egész jellege bizonyos befejezetlenségre mutat; másrészt azonban el kell ismernünk, hogy az átalakitást Pekár az adott körülmények közt kielégitőleg eszközölte.

Az épület tehát jelenleg egy- és csak főhomlokzatán kétemeletes. A 47 méteres torony kiválóan emeli az egésznek emlékszerü jellegét. Az épület sarkain ott vannak az elmaradhatatlan kupok, vagy pavillonszerü tornyok, egyébként azonban diszitményekkel nincs tulterhelve a 4300 négyszögméternyi területen álló palota.

A főbejárat a torony alatt levő, oszlopokkal ellátott diszes, de nagy arányai mellett is némileg nyomott lépcsőházba vezet. Ettől balra, a földszinten a levéltár s néhány más hivatal, jobbra pedig a kapitányság és rendőrség van elhelyezve. Az emeleten nagy szárnyas ajtó nyilik a gyülésterembe, mely emelet nagyságu s négy oldalon oszlopokon nyugvó karzatokkal van ellátva. Emelvényen álló zöld asztala mellett foglalnak helyet ülések alkalmával a tisztviselők, körszinházszerüen beállitott padjain a városi képviselők s karzatain olykor a szép nők. A falazat alapszine pompéji vörös; a födény gazdagon, de egyuttal izlésesen van festve. E teremben vannak felfüggesztve a király, Deák Ferencz s az Arad szépitése körül oly nagy érdemü Aczél Péter arczképe.

Balra a főispán, jobbra a polgármester, főjegyző és tanácsosok termei nyilnak. Az épület két sarkán, az emeleten és földszinten egyaránt, kisebb üléstermek foglalnak helyet. Ez üléstermeket, a város előzékenysége folytán, egyesületek is használhatják, pl. a Kölcsey-egyesület, mely felolvasásait télen át a diszteremben szokta tartani. A polgármester lakosztálya az épület északi (bal-) szárnyában van.

ÉPÍTÉSZET ÉS IPARMŰVÉSZET.

1911. 12. A.

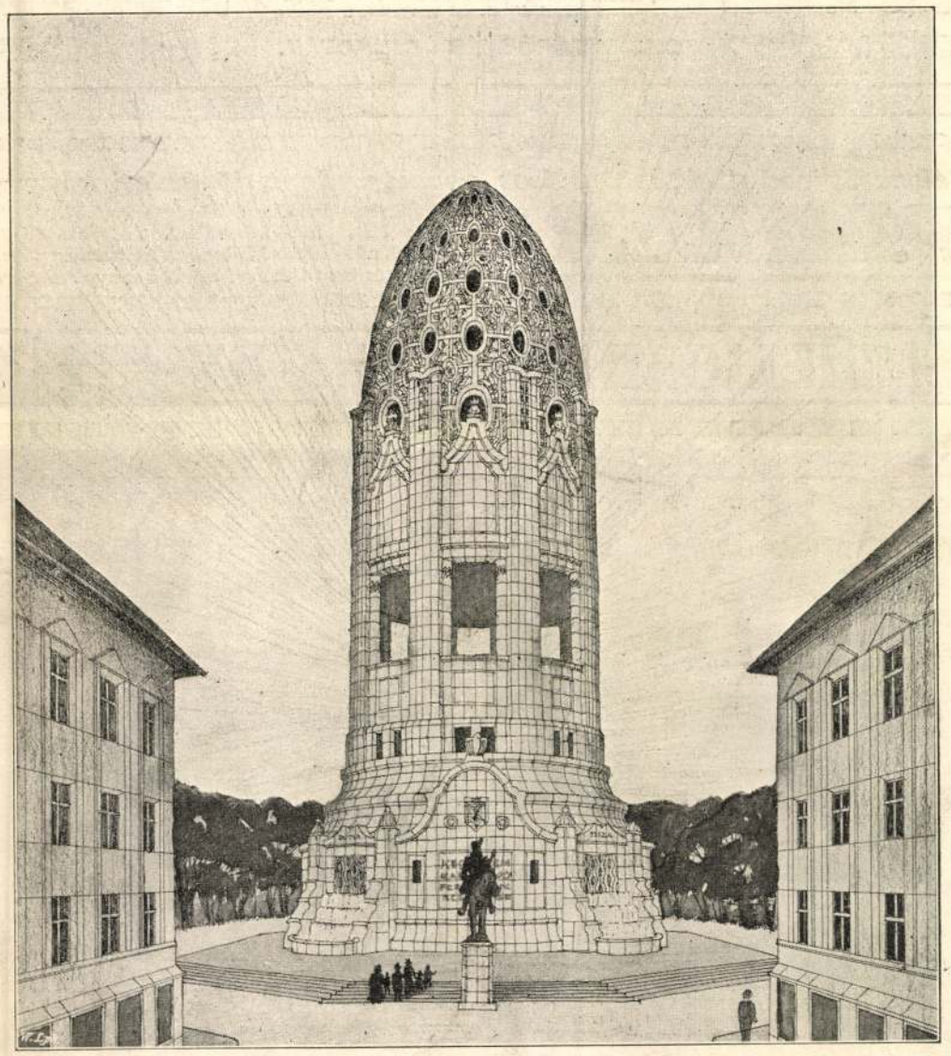

Víztorony és Rákóczi-emlék Kecskeméten. Lechner Ödön műve.

IRODA TELEFON: 130—16

BAUER AURÉL
OKL. MÉRNÖK ÉS
GYULAI BERNÁT
KŐFARAGÓ-MESTER
□ BUDAPEST □

IRODA: VIII. KER., KÖZTEMETŐ-ÚT 12/A. SZÁM.
KŐFARAGÓ-TELEP: VII., HAJTSÁR-ÚT 175. SZ.

KŐFARAGÓ-TELEP TELEF.: 154-18

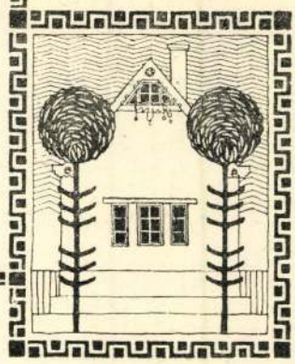

Készítünk mindennemű épület-kőfaragómunkát, mausoleumokat, síremlékeket. Síremléktervekkel díjtalanul szolgálunk.

Kőfaragó-telep és műkőgyár betonépítési vállalat.

CEMENTÁRÚGYÁR CINKOTÁN.

Gránit, márvány és fayencelap burkolás.

Célszerű irodai cikket, ízléses nyomtatványt, jó üzleti könyvet

PAUKER

szállít. Főüzlet: V., Váci-körút 60. Tel. 47-37. Fióküzlet: VI., Váci-körút 23. Telefon 86-73. Munkás-nyilvántartási könyvek állandóan raktáron. Az összes építészeti cikkek nagy raktára.

"HELIOSIN" GÁL LAJOS ÉPÜLETÜVEGESNÉL BUDAPEST, II., VÉRMEZŐ-UTCA 4.

Építészet,1900-1919 - Világi -
Ipari célu épület

L e c h n e r Ö d ö n :

A kecskeméti viztorony tervei.

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
97 - 101.
"Két uj épület"
Illusztrációk: 102.,103.,103.,.

hető, ha megbizható minős
vonatkozásban kerülő müve
szerrel, legalább látszat
szonyban álló művészeket

Segitette ezt, de
ladó, elkötelezett művés
vonatkozásban - az ideha
mégis müködő, sőt viszon
kitó, nemzetközi erőkre
ség, hiszen ez a mozgalo
éppen a humanizmus eszmé
böző művészetek támogatá

A forradalom és a f

L e c h n e r Ödön épitész

Kecskeméti viztorony tervei

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
97 - 101.
"Két uj épület"
Illusztrációk: 102.,103.,103.

Noha a viszonylag
forradalmi rendszer tén
merev maradt, formális
mentariumusa lehetővé t
kai és közéleti tevéken
ellenzék és a reformis t
s természetesen a szél
E működés áthághatatlan
nak, a kialakult hatalm
és érintetlenül hagyása
működésének legalitása,
lehetőségei azonban még

K e c s k e m é t .

Az uj viztorony tervei
/Lechner Ödön/

M Ű V E S Z E T
XIII.évf.1914.
97 - 101.
"Két uj épület"
Illusztrációk: 102.,103.,103.,

az oktatásban, nevelésber
képzőművészet fejlődésén

Az állami reprezent
kenő anyagi lehetőségekk
viszonylag kevésszámú hi
emlékművek, portrék, maj
ezeket díszítő festményei
csupán, és nem elsősorba
datos eszmei-politikai m
szinte kizárólagosan a m
hatónak ítélt konzervati
a feladatok kiadása gyak

rültebb, mint a külső, mert itt a diszítés dominál s ha Lechner a szerkezeti formákban még nem egy helyütt gyenge a dekorátiv részekben annál erősebb és ízlésesebb.

Az egyes motivumok elhelyezése, összefüzése nem oly tömött, vonalmenete nem oly nehézkes, mint például az Iparművészeti Múzeumnál.

Az előcsarnok szép márványburkolatával és színes diszítményeivel meglepő hatású. Összhangzó, derült színek mindenütt, melyeket a beözönlő és jól elosztott fény tisztán megvilágit.

A Földtani múzeum általában véve tisztultabb ízlés hatását teszi ránk. Lechner előbbi müveihez képest ez nem stagnálás vagy ismétlés, — mint némelyek gondolják — hanem ellenkezőleg. Föl lehetne mutatnia a munkái achilles sarkait, a szerkezetben levő gyöngeségeket, de az az eredmény, melyet eddig elért, bennünket nagyon is kielégit.

Szakit a régi stylusok logikátlan utánzásával és a paragrafusok szerint való épités helyett az önálló alkotás terére lépett.

A népies ornamentikát használja föl és dolgozza át. S ezt venni alapul, ebből kiindulni, ez minden styltörekvésnél helyes. A nép ornamentikája, őszinte, romlatlan lelkének, temperamentumának és alkotó képességének tiszta tükre, eredeti, nemzeti karakterének kifejezője. Fontosságát az egész modern művészet fölismerte és nem egy styltörekvés ebből a szempontból indult ki.

Lechner törekvésének iránya tehát helyes és biztos.

Az út melyen halad, nehéz és fáradságos, de üdvözitő.

Most már azonban szükség volna arra, hogy mások is ne őt utánozzák, de önálló individualis érzékkel ez úton haladjanak. Mert minden művészeti stylben a nemzeti és egyéni erő az élet. A conventinalismus pedig — halál.

Donatello

— **A »Magyar Képzőművészek Egyesülete«** szombaton, december 30-ikán délután 4 órára tűzte ki ezévi rendes közgyűlését a Műcsarnok tanácskozó-termébe. A közgyűlés lefolyásáról csak lapunk legközelebbi számában adhatunk hírt olvasóinknak.

—

— **A párisi kiállítás szobrászati juryje** december hó 28-dikán tartotta alakuló ülését, amelyen elnökévé *Zala* Györgyöt, alelnökévé *Strobl* Alajost és jegyzőjévé *Kallos* Edét választotta meg.

— **Az új zsinagóga pályázata.** Az új lipótvárosi zsidó templomra, mely egyike lesz a főváros épitkezési díszeinek, a zsidó hitközség tudvalevőleg pályázatot hirdetett, amelyre számos pályamunka érkezett be. Az eredmény kihirdetése után, ujabb zártkörü pályázatot hirdettek, amelynek pályabirái, fölhasználva *Wallot* Pálnak, a nagynevü német műépitésznek Budapesten való időzését, az ő vezetése alatt összeültek és határoztak a pályázat sorsa fölött. A tervek közül *Bálint* és *Jámbor* valamint *Förk* művét tartotta a jury dicsérőleg kiemelendőnek. A pályázatot eldönteni azonban, illetve *az épitő bizottságnak valamelyik munkát kivitelre ajánlani nem tudták,* még pedig abból az okból, mert azok mindegyike *a részletekben oly hibákat tüntet föl,* melyek az effektuálásnál akadályul szolgálnának. Az épitő-bizottságtól függ most már, respektálni fogja-e a műbirálók véleményét.

—

— **Uj kiállitás az országos képtárban.** Az akadémián rendezett Velazquez- kiállítást nemsokára, 1900 január 8-án egy nem kevésbbé érdekes gyüjtemény fogja felváltani, amely főleg a szentpétervári Eremitage-múzeum s a madridi Prado mesterműveit fogja sikerült reprodukciókban bemutatni. *Térey* Gábor dr. már is dolgozik a kiállítandó anyag összeállításán és a tárgymutatón. Örömmel és elismeréssel üdvözöljük

tól, hogy tud arab tájat, főképp sivatagot festeni? Ki vitathatja el tőle, ki éveket töltött ott, ki ugyancsak megfigyelte azokat a szomoru szürke tónusokat, melyeket festményén használt s megfigyelhette a sivatag félhomályában ődöngő arabokat is.

Visszautasították, mert az autochton római jury innen Rómából valószinüleg másképpen képzeli a sivatagot; mert Biseo képén valószinüleg nem volt szomjan kimúlt tevének a csontváza applikálva staffázsul; mert Krisztusnak nem azurkék a tógája, nem *színes* az arca, egyszóval Biseo nem a konvencionális színnyomat receptjét használta. De visszautasították *Innocentit* is, aki annyi pályázaton diadalmasan győzött. Azután *Bistelfit*, ki csak nemrég nyerte meg a Krisztusfejre kitűzött nagy turini pályázatot, *Gioját*, kinek a párisi tárlatra szánt művei közül az előző olasz tárlatokon már többet megcsodált a közönség. És visszautasitották *Valente* szoborművét (az útszélen éhen meghalt ember) azzal az indokolással, hogy nagyon is nagy a realizmus benne. S ezt éppen a *párisi* közönség elé szánt műnél kifogásolták.

Ellenben elfogadták, még pedig egyhangulag *Morteverdének* szobrát és *Joris Pio* „Nagycsütörtöki körmenet“ képét. Tisztelet, becsület a két jeles művésznek, úgy az egyiknek szobra, mint a másiknak festménye, nagy művészi becscsel biró alkotás. De... s itt van a római művészek fősérelme... ezek az urak egyszersmind a jury tagjai is, s elfogadták a *maguk* művét.

Van más sérelmük is a művészeknek. Az, hogy a jury, a határozott szabályzat ellenére, tíz évesnél sokkal régibb keletü műveket is elfogadott, holott ezek föltétlenül ki voltak zárva, ha még oly remekek is.

A Rómában állandóan tartózkodó idegen és benszülött művészek nem is hagyták annyiban a dolgot. Vagy százan összejöttek a Circolo artisticoban, megbeszélendők, hogy mily magatartást kövessenek a jury nyilvánvaló igazságtalansága ellen. A gyülésen a spanyol *Barbado* elnökölt s a legnagyobb agitációt Ximenes, az európai hirü művész fejtette ki. Azután küldöttséget választottak, mely sérelmüket és tiltakozásukat a miniszter elé terjeszsze. Főbb sérelmeik a következők:

A jury anélkül döntött, hogy lemondott tagjait (kik mind egy-egy művészi csoportot vagy egyesületet képviseltek) másokkal pótolta volna.

Némely művet a jurynek csak *két* tagja birált meg. (Megesett ugyanis, hogy ily fontos ügyben csak ketten jelentek meg a hivatalos órára.)

A szabályzat ellenére tíz évnél régibb keletü munkákat is elfogadtak.

A jury tagjai a saját munkáikat is „megbirálták“ és elfogadták.

A miniszter nagyon kegyesen fogadta a küldöttséget s megigérte a bajok orvoslását. A művészek most nagyon kiváncsiak arra, hogy milyen lesz ez az orvoslás. Pót-juryt neveznek ki? vagy a már becsomagolt műveket ujra kicsomagoltatják s ujra kezdik az egész eljárást?

A Borghese-képtár ügye egy lépéssel ismét közelebb jutott a döntéshez. *Baccelli* olasz közoktatásügyi miniszter az olasz kamarához beterjesztette jelentését az alkudozások jelenlegi állásáról. Nem tehetek jobbat, mint ha a jelentésből szóról-szóra közlöm a következőket:

„A Borghese-képtár a modern magánképtárak gyöngye. Tíz millió frankra van becsülve. Három híres remek van benne: Correggio „*Danaë*“-je, Tizian: „*Égi és földi szerelem*“-e, s „*Sirbatétel*“ Rafaeltól. Tizian képéért eddig *négy millió* frankot igértek s most a Borghesék azt kérik a kormánytól, hogy hagyja meg nekik ez egyetlen képet s ők cserébe átengedik a múzeum és a képtár összes többi darabjait. E darabok közül fölemlítendő *Tilián* egy másik képe: „*Vénusz beköti Ámor szemeit*“, becsértéke 300,000 frank; „*Szent István mártir*“ (50,000 frank); Dosso Dossi „*Circé*“-je (65,000 fr.), Botticelli „*Madonná*“-ja (125,000 frank), Ortolano „*Keresztről levétel*“-e (60,000). A szobormúzeum értéke két millió frankra van becsülve. Legjelesebb darabjai: „*Hódító Vénus*“ Canovától (300,000 frank), „*Apolló és Daphne*“ Berninitől (180,000 fr.), „*Dávid*“ Berninitől (80,000 fr.), „*Eneás és Anchises*“ ugyanattól (40,000 fr.), egy antik faun, 150,000 fr., egy porphyr urna 100,000 fr.„

A kormány most még csak a Borghese-ház hitelezőivel tárgyalhat, de egy pactum értelmében a gyüjteménynek még két évig mostani helyén kell maradnia, hogy egyik vonzóerejét képezze Rómának. S ez idő alatt a kormány majd fog módot találni a megegyezésre. Annyi már is bizonyos, hogy bármilyen legyen is a megoldás, a gyüjteménynek együtt kell maradnia. Minden más megoldás nagy fölháborodást keltene Róma közönségében, mely a gyüjteményt máris a magáénak tekinti. —*y*.

A Földtani múzeum.

Lechner Ödön rászolgált arra, hogy érdeklődéssel tekintsünk minden műve elé. Az út, melyen halad, ami levegőnktől van áthatva. Legújjabb alkotása — a Földtani múzeum — szintén ama törekvés bizonyítéka, mely a magyar stilus létrehozására irányul.

Művészet 1900. I. 7

Ez az épület összbenyomásában substilis, már külseje is kifejezi rendeltetését. Múzeum, de hiányzik belőle az ezeket jellemző sablon.

Sokan el sem tudnak képzelni múzeumot, görögös homlokzat nélkül. Az építészeket erre tanították, ezek pedig a közönség izlését ugyancsak erre nevelték vagy erőszakolták. Így ezután nézzük végig a múzeumokat — különösen a németekéit — s mindenütt ennek a megcsontosodott akadémikus szabálynak termékeit, egyhangu, convencionalis, lelemény nélküli formalismusát találjuk. Az alaphang mindegyikben ugyanaz, legtöbbje egy-egy jó mintának többékevésbbé variált alakja. Igen nagyon kevés amaz alkotások száma, melyeknek önálló művészi becsük van.

A Földtani Múzeum szakit minden régi sablonnal. Ami e kövekből felénk beszél : az komoly, józan elismerésre méltó törekvés. Az egész épületnek bizonyos elökelő, harmonikus színezete van.

Nem hideg, színtelen falak, nem szürke vakolatfelületek, melyeket itt-ott gipszek variálnak, hanem égetett téglával ízlésesen tagolt falak, melyeknek melegítő hatását a színes, mozaikszerü tető adja meg. S ebben van Lechner talentumának egyik érdekessége. Szakit a színtelen, egyhangu, unalmasra meszelt vakolattal és gipszekkel s e helyett színes hatásra törekszik. Olyan anyagot használ, melynek a maga természetes színét érvényesitheti.

Nézzük végig építkezéseinket és mit látunk? Csupa vakolatos, szürkére festett falakat s ennek egyéb variánsait egész a legsértőbb ízléstelenségig, terméskövet alig. Mintha más anyagból nem is lehetne építeni. Holott annyi mindenféle színü köve van a földnek, hogy akár minden épületünket más-más kőből építhetnénk.

Hogy azonban ne gondoljon senki bennünket utópistának, nem is azt kivánjuk, hogy messze földről hozott jaspis vagy porfir kövekből építsünk, hogy ritkaságszámba menő anyagot használjunk, miként ezt a Velence aranykorában épült palotákon tették azok a művészlelkü polgárok. Tudjuk, hogy a mai építésznek számot kell vetnie a gazdasági körülményekkel. De csak egyrészt. Még azt sem követelhetjük, hogy minden épületünk terméskőből készüljön. Ott ahol nincs terméskő vagy szállítása messziről történik, a terméskő-burkolat természetesen drágább. De miért nem használják ezt ott, ahol ez bőviben van?

Nézzük meg a hegyes vidékeken készült nyaralókat, vajjon minő anyagból készülnek? Modern anyagból, amely csupa tégla, malter, gipsz stb. Pedig éppen abban áll az épületnek — mint műalkotásnak — egyik jellemző tulajdonsága, hogy szerves összefüggésben legyen azzal a földdel, melyen készült. Olyan kőből kell építeni, mely ott van a környéken, amely könnyen föllelhető.

A silány anyaghoz való ragaszkodás eredménye azután az a styltelenség, mely az építészetben mindezideig dívik. Az épület külső kiképzésében a téglát vakolattal és gipszszel burkolva azt úgy festik be, hogy vele követ utánozhatunk, anyagot hamisíthatunk. Ezen anyagból is olyan tagolást, olyan formákat alkotnak, mint kőből, tehát erősen kiugró párkányokat, pilléreket, oszlopokat stb. Ez pedig nem egyéb mint lázadás a tektonika törvényei ellen.

Mindez különben nemcsak nálunk divat. Konvencionális szokás ez, melyben és még más egyébben is építészetünk az idegen után lépeget. Épületeink, utcáink színtelenek, unalmasak, még csak egy darab kővel, egy vonallal sem árulják el, hogy magyar földön magyar levegő az éltető elemük. Holott ez a fő, erre van szükségünk. Be kell látni építőinknek a magyar föld viszonyait, jellemző sajátságait. Bele kell pillantani a magyar nép lelkébe.

A magyar temperamentum önálló, magára nézve jellemző s merőben különbözik más pl. a germán nemzetekétől. Nem lehet tehát az a cél, hogy az idegent logikátlanul kövessük konvencionalismusba, modoroskodásba essünk. Hogy hideg, színtelen falakat építsünk akkor, mikor a magyar faj művészetének jellemző vonása a szín iránt való érzék, mikor meleg, csapongó temperamentuma, eredeti szelleme, földjének sajátos éghajlata és levegője szöges ellentétben áll a germán népekével.

Ha megnézzük az egyszerü falusi lakóházakat, hova még nem tette be lábát a kaszárnyastilusu pallérizlés, ott megtaláljuk a magyar nép színérzékét.

Lechnernek érdeme, hogy törekvései ebből a szempontból indulnak ki. A kőbányai templomon főleg és a Földtani múzeumon ugyancsak a szín játszik uralkodó szerepet.

Az egész épület külső tagolása egyszerü, világos. Az égetett téglával kitünően bánik. Nem sima falakat rak belőlük, hanem diszitésre használja és szinte mozaikszerü hatást ér el vele. A külső tagolásban ama — a földtől egész a tetőig fölérő — pillérek, melyek az Iparművészeti Múzeumnál és a kőbányai templomnál is megvannak, egészen egyéni és jellegzetes struktiv formák.

Érdekes még a vert vas alkalmazása a falon, melynek motivumai mind magyarosak.

A múzeum belső kiképzése egészben véve sike-

Lechner Ödön, építész

Gyermünvének 1896-ban 299.

gazdasági válságának köve
mozdulások támogatása és
torlások, a fasizmus ell
gi segitségre, vásárlásol
eseten túl -, ez az irány
bé, annak ellenére, hogy
számos esetben mecénási
ösztönző megrendelésekkel
tási alkalmak megteremtés
nosság biztositásával. A
a kommunisták üldözése,
kély volta miatt azonban

Lechner Ödön építész

Magyar Iparművészet, 1905

1/2. sz. 76.0.
különfélék.

nak köszönhetően - maga a
bé vállalhatta, ugyanakkor nem
thleni-klebelsbergi konszo-
jra éledező korszerűbb tö-
áció igen kedvező talajt
nnek tetsző, ugyanakkor -
vatalosan pártolt tradiciók-
fejlődéséhez, amilyen például
nél és az irányzat térhódí-
növekvő érvénnyel - az un.
eoklasszicista, neoromán,

Művészetelmélet: Magyar formanyelv
Lechner Ödön

Művészet V. évf. 1906. 1-18 l.

-

nzeti programoknak, politi-
ológiáknak, vállalva a tel-
vétlenséget is, viszonylag
akkor életművük integritá-

e jellemző alaphelyzet egyik
nunk a közizlés általános
ztétikai képzés, izlésneve-
el szemben az izlésrontás c-
mint amilyennek például a
rnoki tárlatok, vagy a zö-

Lechner Ödön építész

Budapesti Szemle CLIX.
1914. 133-141. o. Koronghi
Lippich Elek: Három ma-
gyar művész

stílusú művészete volt.

minden ízében hamis művé-

kulturális voluntarizmus

országunkban az új-konzer-

megtestesítőjévé, az avult

építményének egyik támpil-

, s ezen belül a számszerű-

an maradó progresszióé is,

szélen elhelyezkedők száma-

felé állónak, bizonyos érte-

llemiség képviselőjének lát-

ogresszió táborában időnként

bizonyságot szolgáltattak.

Művészek

Lechner Ödön építész

Budapesti Szemle CLVIII
1914. 303-311. o. D: Tavaszi
tárlatok

y szintü árút kináló müke-
ccs elterjedése félelmetes
zas évek végétől egyre in-
ltozás - a külsődleges mo-
áramvonalak elterjedése -
íltoztatott.
konzervativizmus és a prog-
ít tekintve nagyonis társa-
harc, a rendszer egész idő-
, de időközben módosultak az
okat változott a szembenálló
enforradalmi korszak első
reduralomra törő ó-konzerva-
ga miatt, - és az emlitett

Lechner Ödön

Hületeit dátuma.

felületeit vízzel s éles ke
tőleg tisztára mossuk s e
késalakú vakaró-eszközzel
rájuk ragadt föld- és m
badítsuk. A szelvényeket
újból lemossuk, oly czélb
kövecskék közötti hasadé
det, homokot s meszet
hézagok üresen maradjan
enyv behatolhasson.

6. *Leragasztás.* Közöns
félig hígra megfőzünk s
tában ecset segélyével a
kenjük. Ha a mozaik fel
tékben hideg, borszeszt
gyujtva a mozaikon elége
dött hő a mozaiklapot át

Az enyvvel bevont sze
előkészített s megfelelő r
erős vászonlapot borítunk
leveregetve, simán a sze
mogatjuk, mire az egésze
radni hagyjuk. Ennek meg
lapra a szelvény megfelelő számát följegyezzük.

7. *A szelvény felszabadítása.* Ha meggyőződtünk, hogy a vászonlap minden ponton jól s erősen rászáradt a mozaik felületére, a

Lechner Ödön 1845 aug. 27
im Zeichen des Krebs
8 uhr früh

Lechner Jenő dr. feljegyzése

) ALOM.

intézet. Az ásatások nevezetesebbjei ezúttal Pergamonban folytak.

A *római-germán régészet bizottsága* Frankfurt aM. városától megfelelő helyiséget kapott szertárainak, kézikönyvtárának és fényképgyüjteményének elhelyezésére. A rómaiak hódításainak legkorábbi germániai nyomait ezúttal Halternben, Oberaltenben, a cannstadti castellumban, a hesseni Altenburgban és a nassaui körsánczokon végzett ásatások kutatták. A kiadványok közül említést érdemel, hogy Alsógermánia római téglabélyegeinek a Corpus inscriptionum latinarum számára való feldolgozása befejezést nyert. A római-germán kutatás 1908. évi előhaladásáról szóló összefoglaló jelentés ezúttal áttekintést nyujt déli és nyugati Németország régészeti gyüjteményeinek idevágó gyarapodásairól. A bizottságnak elől

Lechner Ödön építész

Pesti Hirlap. 1886. nov. 8. 3

az őszi kiállítás II. sorozatának rendezése...

problémák kényszerítettek ki

ndéki művészeink esetében is -

vásokat, a hivatalos megbi-

ást, méltatlan munkák elvál-

tiláris engedményeket, okoz-

utáni törését, a korszakban

yenetlenségeit, csonkaságát,

válságának jelzett tüneteit-

művészeink egy részének, ha

setre szimptomatikus jelen-

rációra kényszerítő művésze-

tat forditva az egész úri

Lechner Ödön

Pártos Gyula

K

nincs ced.

Művészi Ipar

1891. 120 l.

Con le mosse cortine purpuree riesce a dare maggior sveltezza alle finestre.

La cappella di santa Barbara e Rosalia è una magnifica testimonianza della capacità decorativa del Pizzoli, la luminosa prova della sua immaginazione ; la ghirlanda di fiori centrale, gli angeli sono la più bella canzone della sua anima poetica.

XIII.

Abbiamo notizia anche di altri lavori del Pizzoli oltre quelli su descritti. Essi sono andati perduti o smarriti e li conosciamo solo attraverso le fonti scritte. Tra essi figurano i quadri a tempera eseguiti per la chiesa di San Gabriele in Porta, rappresentanti l'Annunziazione, l'Adorazione dei Magi, la Presentazione di Gesù al tempio e l'Assunzione di Maria. Ce li ricorda l'Oretti ed il suo continuatore Antonio Amorini. Oretti aggiunge che Pizzoli li dipinse quando aveva ottant'anni. Le vecchie guide non parlano della chiesa [illegible]

ifj Lechner Ödön

tonáskodtak és rendszerint igen jó házasságot kötöttek. Kóburg Ferencznek, a ki a Kóburgok ifjabb, saalfeldi ágából született, a mely ág csak 1735 táján, az idősebb ág magvaszakadtával örökölte a herczegséget, három fia volt s a sors a legidősebbhez, ahhoz volt a legmostohább, a ki az apai örökséget örökölte. A fejedelemség a legidősebb fiúra, Ernőre maradt. A második fiú, Ferdinánd, az osztrák ármádiában szolgált s mint osztrák tábornok vette feleségül a dús Koháry család utolsó, egyetlen leány-sarját. A harmadik fiú, Lipót, a belgák első királya, előbb orosz tábornok volt s mint orosz tábornok vette feleségül IV. György angol király egyetlen leányát, a kire az angol trón öröksége nézett. Ebből a házasságból azonban nem fakadt sarj s az angol trón örököse még apja életében meghalt. Ma mégis Kóburg ivadék ül az angol trónon VII. Eduárd személyében, mert Viktória, a ki unokahuga volt az első királynak, unokatestvérehez, Alberthez, Ernő herczeg fiához ment feleségül. És trónra jutottak a hozzánk szakadt Kóburg Ferdinánd leszármazói is Portugáliában és Bulgáriában. Ma négy államban viselnek koronát az apró német herczegségből származott Kóburgok, azonkívül, hogy atyafiságban vannak az orosz czárral, a német s az osztrák császári dinasztiával, a trónja vesztett Orleánsokkal. I. Lipót második házasságában Lajos Fülöp franczia király leányát vette feleségül s így a most elhúnyt Lipót király anyai részről franczia vér.

Még a belga politikusok közül is sokan az

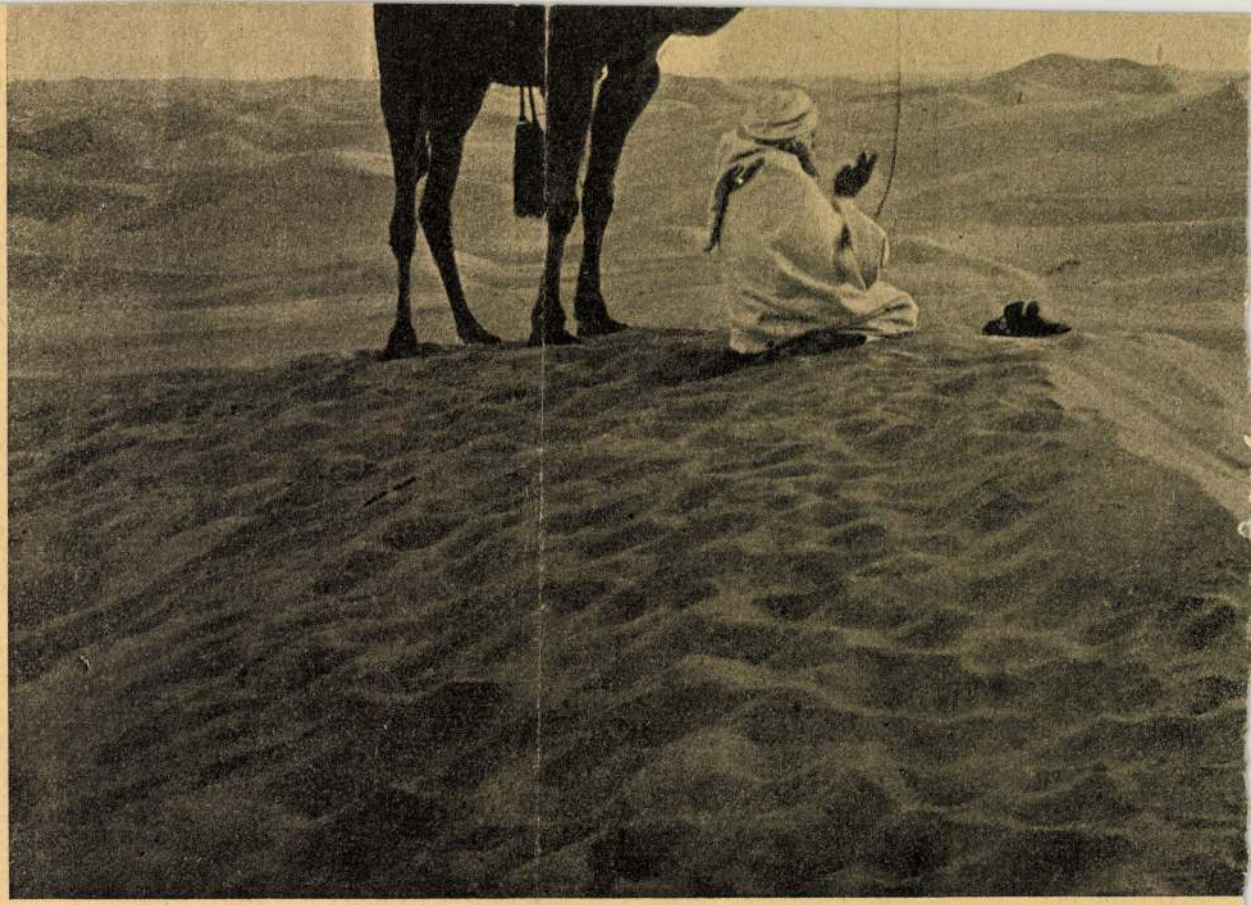

FÉNYKÉPE

AZ ELHUNYT BELGA KIRÁLY.

Egészen bizonyos, hogy nekrólogusai, kivált nálunk, az imént elhúnyt belga királyt, II. Lipótot igen elfogultan, nagyon igazságtalanul ítélték meg. Érdemeiből nem látnak semmit, holott voltak olyan érdemei, a melyek épen a trónon a legritkábbak; míg gyarlóságait, e szunyogocskákat, egészen megszokott, átlag gyarlandóságok, elefántokká fútták föl. Hogy családja, kivált leányai nem fogják nagyon megsiratni, hogy nem fognak roskadozni a gyász súlya alatt, azt megértjük. De népének, a belga nemzetnek nincs semmi jogos oka a panaszra. Munkás, lelkiismeretes, alkotmányos királyt veszített, olyan királyt, a kinek nagysága idővel gyarapodni fog; a kinek érdemeit az unokák jobban fogják méltányolni a ma élő ivadéknál. Egyáltalán a belgáknak nincs okuk elégedetlenkedni meglehetősen friss keletű dinasztiájukkal, a mely alig nyolczvan esztendős múltra tekinthet vissza s a melynek eddig csupán két sarja ült trónjukon. A belga királyság a múlt század második negyedében, a juliusi forradalom után támadt. Belgium a középkorban hol a franczia királysághoz tartozott, hol a burgundi fejedelmeknek volt birtoka. A XV. század végén, az utolsó burgund fejedelem, Merész Károly halálakor, leánya, a szép és amazon váralkatú Mária kezével került a Habsburg I. Miksa német-római császár kezére. Ettől kezdve a franczia forradalomig Német-Alföld néven, Hollandiával együtt, előbb

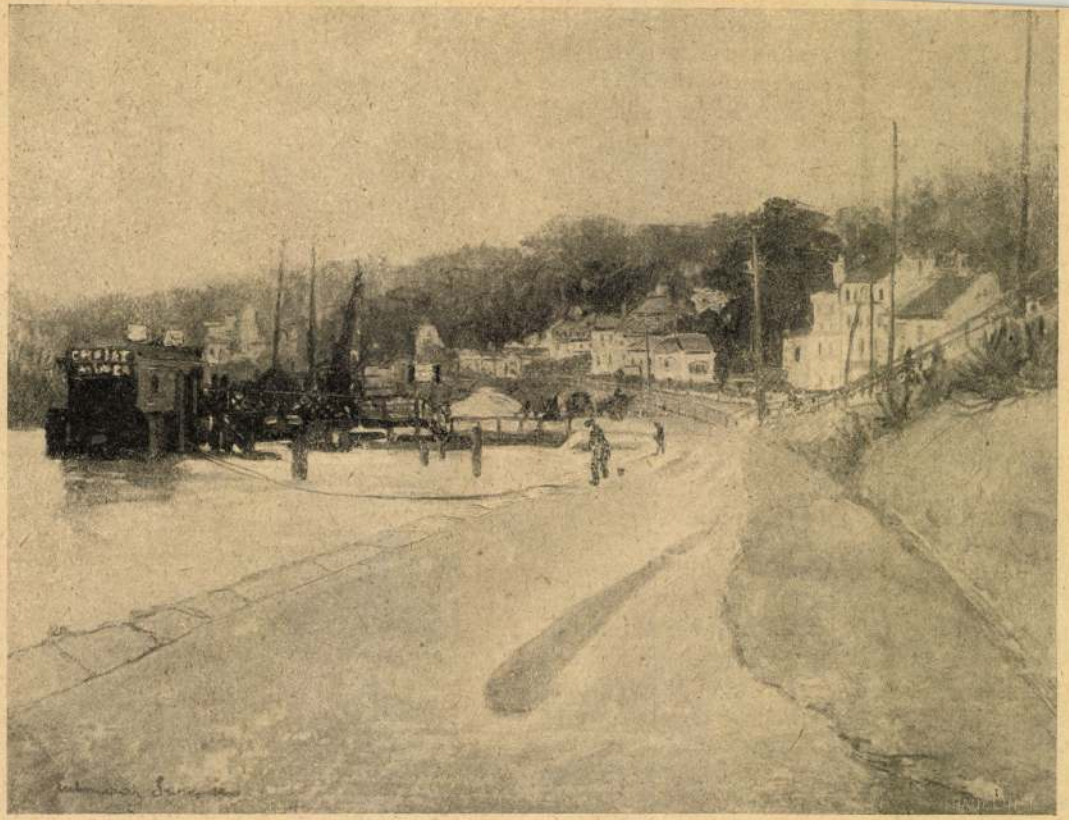

Lechner Ödön: Sèvres.

A NEMZETI SZALON JUBILÁRIS TÉLI KIÁLLÍTÁSÁRÓL.

Lechner.

Meghalt Giolitti,

Olaszország egyik legkiválóbb politikusa

Cavour, julius 17. *(Stefani.)* **Giolitti az éjjel 86 éves korában meghalt.**

Olaszországnak egyik történelmi alakja vonult az örökkévalóságba: Giolitti meghalt. Akik ismerik Európa utolsó negyven esztendejének történetét, ismerik azt a jelentős szerepet is, mely ez időszakon belül Olaszország belső fejlődésében és külpolitikai viszonyainak alakításában ennek az akaratában és meggyőződéseiben erős politikusnak jutott. Giovanni Giolitti a szabadelvű politikai felfogás embere, Olaszország külpolitikájában pedig a hármasszövetség hive volt. De a háboruba nem akarta belevinni Olaszországot még a hármasszövetség mellett sem. *A semlegesség hive volt.* A hármasszövetség elleni akciót pedig, melynek d'Annunzio volt a lelke és fanatikusa, ő határozottan ellenezte. Emlékirataiban, melyeket hat évvel ezelőtt adott ki, leszögezi, hogy egész Olaszországot

semmiképpen sem lehetett a háborus beavatkozás pártolójának mondani. A hármasszövetség elleni akció — mondotta —, főképpen Rómára szoritkozott. Piemontban háboruelienes hangulat uralkodott és ugyanez állt a piemonti politikusokra is. S ő piemonti volt.

Cuneo tartományban, *Mondoviban* 1842 augusztus 22-én született. Apja jegyző volt. A fiatal *Giolitti* jogot végzett és Olaszország igazságügyi, majd pénzügyi igazgatásában dolgozott. *Depretis* 1883-ban állami tanácsossá nevezte ki és Giolitti ugyanabban az évben bekerült a kamarába, *amelynek azután negyven évnél tovább folytonosan tagja volt. Crispi* kormányában 1889-ben lett először miniszter. 1892-ben alakitott először kormányt, amely azonban már 1893 decemberében egy bankbotrány miatt megbukott. Csak 1901-ben, *Zanardelli* kormányában vállalt ujra tárcát: a belügyminiszterit. Programmja liberális és szociálpolitikai volt. Zanardellinek 1903 juniusában történt visszalépése után ugyanez év novemberében megalakitotta második kormányát, amely 1905 márciusáig vezette az ügyeket. 1906 májusától 1909 decemberéig ismét ő volt miniszterelnök. Negyedszer 1911 márciusától 1914 májusáig volt kormányon, ötödször pedig 1920 juniusától 1921 juliusáig.

Giolitti a kormányon mindig *a hármasszövetség politikáját* képviselte. Az ő idejébe esik Olaszországnak Törökország ellen folytatott háboruja, amely Tripoliszt és Cyrenaikát hozta meg Itáliának. 1914 márciusában azt mondotta, hogy azért lép vissza, hogy *fiatalabb erőknek adjon utat.* Tény azonban, hogy *a világháboru egész ideje alatt nem lépett fel és semmiféle aktiv politikai szereplést nem vállalt.* Ellenkezőleg. Kétséget kizáróan követelte *Olaszország neutralitását* és emiatt nagyon meg is támadták. Amikor pedig Itália mégis megüzente a háborut volt szövetségeseinek, Giolitti eltávozott Rómából és visszavonult Turin melletti kis birtokára, Cavourba. Feltünést keltett, amikor az olasz hadsereg egyik veresége után megjelent Rómában és védelmébe vette az olasz katonákat azzal a váddal szemben, hogy futásuk okozta volna a vereséget.

Amikor 1920 májusában kitört a kormányválság, Giolitti kormányra jutása előtt az volt a főakadály, hogy *ő a háborúért felelősek ellen birósági eljárást sürgetett.* Négy héttel utóbb azonban *Nitti* kormánya már sehogy sem tarthatta magát és a kenyér árának felemelése miatt megbukott. *Giolittinak* sikerült kormányát *szélesebb parlamenti alapra* helyeznie és megnyerni a parlament nagy többségét a maga programmja számára. A miniszterelnökség mellett a belügyminiszteri tárcát is elvállalta. De többsége lassanként lemorzsolódott és kénytelen volt lemondani. Az uj kormányalakitási megbizást már visszautasitotta. Átadta helyét *Bononinak.*

Az 1922 októberében uralomra jutott *fascizmussal* szemben ingatag magatartást tanusitott. Eleinte jóindulatu semlegességgel vi-

seltetett iránta, 1924 novembere után ugy szott, hogy Mussolini ellen fordul és az el zék vezére akar lenni. Később megint arra hetett következtetni, hogy *be akar kap lódni a fascizmusba.* Igy aztán egészen rokba szorult. Még szülőtartománya tanác ban is, amelynek sok évtizedeken át eln volt — a fascisták kezébe került a több Amikor pedig 1925 vége felé innen is vis vonult, még azt az ajánlatot is csak zugoló és ellenkezve szavazták meg, hogy távoz kor a tanács rokonszenvét és háláját feje ki az ősz Giolittinak. Azóta az egykor Ola országban mindenható államférfi, akihez senló szuverenitással senki se tartotta kezében a parlamenti kormányzást, egés elcsendesedett. Memoárjait 1922-ben két

JSÁG R IV. évfolyam, 161. szám

18

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
V, Vilmos császár-ut 34

TELEFON: Automata 207–54, 207–55, 207–56, 207–57

FIÓKKIADÓHIVATAL ÉS KÖLCSÖNKÖNYVTÁR
Budapest, Erzsébet-körut 43 (Royal-épület)
Telefonszám: József 316–28

tetben adta ki. Az
még egyszer felszólal
cista nagytanács ált
reformtervezetet tár
felemelkedett Giolitti
ben tiltakozott a vá
ellen. Rámutatott arra
rendszer végleg szakit
mel. Ez volt Giolitti p

Szerdán tem

Cavour, julius 17. (
trónörökös, továbbá a s
elnökei ma részvéttávira
családjához. A temetés h
hunyt egyenes kivánság
nélkül fog végbemenni és
ládi sirboltban Giolitti fel
mellé helyezik el.

Róma, julius 17. *(Sváj*
Mussolini felhatalmazta a
tert, hogy részvétét tolmác
szoló családja előtt.

Még c

István felsőházi tagsági jogát. Egy perc alatt elfogadták a külügyminiszternek azt a jelentését, amelyben Magyarország és Egyiptom kereskedelempolitikai viszonyának rendezéséről számol be. Hozzászólás nélkül emelkedett törvényerőre az ipari tulajdon védelmére Hágában aláirt nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről szóló törvényjavaslat és a beruházási törvényjavaslat is. Elfogadták végül a képviselőháznak azt a határozatát is, amely szerint a kormány arra kap utasitást, hogy az 1928—29-iki költségvetési évben kétmillió pengőt forditson a *Magyar Földhitelintézet* alapitványi üzletrészjegyzésére, s ha az ország pénzügyi helyzete megengedi, a következő két költségvetési évben *további két-kétmillió pengőt forditson ugyanerre a célra.* Végül megállapitották a szerdai napirendet azzal, hogy ezuttal az OFB-javaslat kerül sorra.

Az ülés után a felsőház tagjai még hosszabb ideig maradtak a folyosón. Ujabb eszmecserék fejlődtek ki s mindenki a szerdai ülés várható eseményeiről beszélt. Folytatódott a kapacitálás.

Közben Hadik János gróf feliratkozott az OFB-javaslat elleni felszólalásra s hire terjedt, hogy szerdán Somssich László gróf és Jankovich Béla is szót kérnek.

A javaslat védelmére *Bernáth* István és *Tóth* János, az *OFB* elnöke iratkozott fel a fekete táblára.

Vass József ugy nyilatkozott a hirlapirók előtt, hogy *a kormány továbbra is rajta tartja a kezét minden birtokpolitikai főkérdésen.* Ebbe a csoportba tartozik — mint mondotta — a birtokos változással járó birtokmozgás és a haszonbérleti uton való birtokmozgás. A kormány védi az eredeti álláspontot és a föld megkötöttségének fentartására törekszik, mert a viszonyok még nem olyanok, hogy létbe léphetne a teljes szabadság.

Az agrárblok tagjai ezzel szemben azzal érveltek, hogy feltétlenül valóra kell váltani Hadik János gróf két határozati javaslatát.

Létrejön a megegyezés

Délután bekövetkezett, amit kevesen reméltek. Vass József miniszterelnök-helyettes, mint már emlitettük, tanácskozásra ült össze a felsőházi agrárcsoport két vezérével, *Hadik* János gróffal és *Somssich* László gróffal és megtalálták az alkalmas plattformot a kényes helyzet likvidálására. Hadik János gróf huszonkét javaslata közül husz ugy fog érvényesülni, hogy egyrészt az OFB-javaslat indokolásába szövik megfelelő formában, másrészt nyilatkozatot tesz a kormány olyan vonatkozásban, ahol ez a végrehajtási utasitás szövegén kivül az agrárcsoport felfogása szerint kivánatos,

a két főkérdésben pedig ugy döntöttek, hogy nem változtatják meg a mostani javaslat szövegét, hanem vargabetüt csinálnak és a kormány külön törvényjavaslatban honorálja a felsőház ellenzékének felfogását.

A délutáni döntő tanácskozásról ezt mondotta informátorunk:

— Megegyezés létesült abban a két kérdésben is, amelyben a bizottsági tárgyalás során a felsőházi agrárcsoport és a kormány között nem jött létre közeledés. Ha a felsőház plénuma is magáévá tette volna Hadik János gróf két határozati javaslatát, akkor a törvényjavaslatot vissza kellett volna küldeni a képviselőháznak. *A kormány éppen ezt akarta elkerülni s ebből a célból választotta azt a megoldást, hogy záros határidőn belül törvényjavaslatot terjeszt a képviselőház elé.* Miután erre a két pontra vonatkozóan is létrejött a megállapodás,

most már biztos, hogy a felsőház általánosságban és részleteiben is elfogadja az OFB-javaslat eredeti szövegét.

— A kormány honorálta a gazdatársadalom kivánságait, amikor kötelezettséget vállalt arra, hogy részben a Hadik János gróf által előterjesztett és a bizottságban elfogadott husz határozati javaslatnak megfelelő rendelkezéseit a végrehajtási utasitásba iktatja, másrészt az ismert két nyilt kérdés elintézésére a törvényhozási utat választja.

Miután elsimultak az ellentétek, a képviselőháznak sem kell tartania attól, hogy ujabb érdemi tárgyalás következik. *Csak egy formális ülés lesz, amelyen a felsőház üzenetét fogja átvenni.* Ennek az ülésnek az időpontját még nem állapitotta meg *Zsitvay* Tibor házelnök.

jutott. Az első díjat nyert pályamunka szerzője, Róna József már javában dolgozik a plakett megmintázásán, úgy, hogy a sokszorosítandó példányok már a Társulat 1911 március 26 án tartandó jubiláris közgyűlése napján forgalomba kerülnek. A plakettet a társulat tagjai leszállított áron fogják megszerezhetni, de valamivel drágábban megszerezheti majd a nagy közönség is. Előjegyzéseket már most elfogad a Társulat titkári hivatala: Városliget, Műcsarnok.

A MŰCSARNOK KIBŐVÍTÉSE. Az „Országos Magyar Képzőművészeti Társulat" 50 éves fennállását egy nagyszabású és magas színvonalú kiállítással óhajtotta volna megünnepelni, s ebből az ötletből elhatározta, hogy lépéseket tesz a kormánynál a Műcsarnok palo ájának kibővítése iránt. Időnyerés szempontjából a Társulat a kibővítés tervvázlatát és hozzávetőleges költségvetését is elkészíttette és felterjesztette a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. A felterjesztésre nemrég érkezett le a pénzügyminiszter válasza, amelyben az ország felette kedvezőtlen pénzügyi viszonyaira való hivatkozással, az átalakításhoz szükséges fedezetet megtagadja. Az elutasító választ a Társulat választmánya legutóbb tartott ülésén tárgyalta és kimondotta, hogy bár az idő rövidsége miatt a Műcsarnoknak a jubiláris esztendő alkalmából leendő kibővítéséről már szó sem lehet, az eszmét nem ejti el, hanem felkéri az igazgatóságot, hogy a művészekkel egyetértőleg állapítsa meg a szükségesnek mutatkozó átalakítások programmját s azt mutassa be a választmánynak, mely annak idején ismételten szorgalmazni fogja a vallás- és közoktatásügyi miniszternél a terv megvalósítását és iparkodni fog legalább annyit elérni, hogy a kormány legalább annyiban vegyen tudomást a Társulat félszázados jubileumáról, hogy a bemutatandó programmot és esetleges terveket hagyja jóvá.

MUNKÁCSY MIHÁLY SÍREMLÉKE, melynek elkészítésével a Társulat Telcs Ede szobrászművészt bízta meg, már közeledik a befejezés felé. Az emlék kőbefaragása már folyamatban van s így ha valami előre nem látható akadály nem merül fel, 1911 május hó 1-én, a mester halálának a tizenegyedik évfordulóján a síremlék felavatható lesz. Az emlék felavatása minden valószínűség szerint nagy ünnepségek keretében és lehetőleg a külföldi művésztestületek részvételével fog lefolyni.

A TÁRSULATI KÜLÖN-KIÁLLÍTÁSOK tárgyában a választmány legutóbb tartott ülésén érdekes elvi jelentőségű határozatot hozott. Ismételten előfordult ugyanis, hogy egyes művészek külön kiállításaik céljaira már jóelőre lefoglalták a műcsarnok helyiségeit és a kiállítástól olyan előrehaladott időben léptek vissza, amikor a Társulat arra az időre már más kiállításról nem gondoskodhatott és így érzékeny kárt szenvedett. Ennek elejét veendő, a választmány az igazgatóság javaslatára kimondotta, hogy ezentúl minden művész, aki a műcsarnok egyes termeit külön kiállítása számára lefoglalja, tartozik száz korona óvadékot letenni a Társulat pénztárába, amely összeg a művész visszalépése esetén a művészi segély- és nyugdíjalap gyarapítására fordíttatik.

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT JUBILÁRIS PLAKETTJÉNEK VÁZLATA. ELSŐ DÍJAT NYERT PÁLYAMŰ RÓNA JÓZSEF MŰVE

AZ 1911. ÉVI RÓMAI NEMZETKÖZI KIÁLLÍTÁS magyar művészeti osztályának a Magyar Képzőművészek Egyesülete által a Társulat és a kiállítási kormánybiztos hozzájárulásával kiküldött előkészítő bizottsága már javában dolgozik a kiállítás anyagának az összeállításán. Az előkészítő bizottság megkezdett munkáját a Magyar Képzőművészek Egyesülete által legközelebb megválasztandó végleges jury fogja folytatni és befejezni. De már az eddig részint a művészek közvetlen bejelentése, részint a bizottság önálló munkája alapján jegyzékbe vett anyag is biztosítékot nyújt arra nézve, hogy a magyar művészet, az utolsó 50 évre visszamenőleg méltóképen lesz képviselve a római nagy nemzetközi versenyen.

HAZAI KRÓNIKA

LECHNER ÖDÖN építőművész fia, ifj. Lechner Ödön festőművész okt. 28-án halt meg Budapesten, a Schwartzer-féle szanatóriumban. Harminchétéves még nem volt, betegsége alig néhány hét alatt rombolta tönkre. Váratlan, tragikus hirtelenséggel történt halála nemcsak a hozzá közelállókat érintette mélyen. A magyar építőművészet nagy mesterének gyászában azok is osztoznak mindnyájan, akiknek — még ha futólagosan is — alkalmuk volt megismerni fiát, ifj. Lechner Ödönt, a szimpatikus, gondolkodásával, egyéniségével lekötő, szubtilis embert. S a festőt, a képeiben megnyilatkozó piktori intelligenciát.

Ifj. Lechner Ödön 1874. január 2-án született Budapesten. Itt végezte el iskoláit, a belvárosi reáliskolát, ahonnét a bonni gazdasági akadémiára ment. Gyerekkorában Komlósy nevű festő tanította. Ebből az időből egy naiv, de friss és talentumra valló erdőtanulmányt láttunk Lechner Ödönnél. Az a határozott szándéka, hogy tisztán művészi munkára adja magát, a szokottnál kissé később jelentkezik, harmincegy éves korában. Viszont: annál hevesebben s érett piktori intelligenciával. Közben gazdász volt. Előbb Kisbéren, majd Metternich herceg uradalmán töltött gyakorlati éveket. Innét kerül a földmívelésügyi minisztériumba fogalmazónak s rövid időre a Mezőgazdasági Múzeumba. Piktori vágyai és studiumai azonban elviszik ismét. A tanítója Fényes Adolf, mellette fest plein-airt.

Művészi fejlődésére erős hatással van az az út, amelyet a japán-orosz háború előtt tesz Egypitomon át egész Japánig, majd apjával, Lechner Ödönnel együtt történik afrikai utazása, aztán Páris, legutóbb Róma, ahonnét Fényes Adolffal jön haza, telve az olasz impressziók friss és ösztönző erejével. A Műcsarnok és Nemzeti Szalon kiállításain állított ki. Nem sokszor, diszkréten húzódva meg a képek robusztus tömegében, de annál több figyelmet keltve azok előtt, akik meglátták s magukkal vitték egy-egy komoly, pózmentes, igazán őszinte természetérzésből fakadó képének nobilis emlékét. Az a képe, amelyet közlünk, a most elmúlt nyár munkája s a Műcsarnok téli tárlatán van kiállítva. Hagyatékában csupa ily stílű dolog hever. Csupa természetstudium s felvétel, amelyeknek napot verő fényében oly ember érzése s piktorszeme él, aki lovagja volt a napnak, életnek, levegőnek s akkor megy el, amikor szép s meleg vallomást kezd adni róluk.

BERLINI HÍREK. Az idei nagy berlini kiállítás magyar osztályának, amelyet Térey Gábor dr. rendezett, jelentékeny siker jutott részül. A sajtó hosszasan foglalkozott a magyar kiállítókkal, a német császár pedig díszes aranyérem-jutalommal tüntette ki a magyar művésziskolák két igazgatóját, Benczúr Gyulát és Szinyei Merse Pált. Az előbbi nagy, az utóbbi kis aranyérmet kapott.

A magyar festők jó része képviselve volt ezen a kiállításon, oly művekkel, amelyeket már hazai tárlatainkról ösmerünk. Csak egy oly magyar művészt találtunk a kiállításon, aki nálunk teljességgel ismeretlen. Ez egy fiatal szobrász, Steiner Gyula. Két művel volt ezen a kiállításon képviselve. Az egyik Michelangelo szobra, a másiknak címe „Este". Mind a két szobormű szokatlan mértékben kötötte le a berlini kritika figyelmét. Pietsch a Vossische Zeitungban hosszan foglalkozik különösen a „Michelangeloval" s kiemeli a felfogás eredeti voltát. Steiner Budapesten született 1878-ban, 1901-ben Berlinben tünt fel s 1909-ben Párisban a Societé Nationale des Beaux Arts kiállításán egy hatalmas méretű „Lavina" című szoborcsoporttal vonta magára az érdeklődést.

ÚJ SZOBROK. Szeptember 25-ikén avatták fel Nagykőrösön Arany János szobrát, Stróbl Alajos művét.

Október 10-ikén avatták fel a kerepesi temetőben Andorkó Gyula festőművész síremlékét, Gémes Gindert Péter művét.

Lechner Ödön, épitész

Művészet, III.,19o4. 23-28.
Gerő Ödön: Lechner Ödön mesteriskolája

Lechner Ödön festő

Budapesti Szemle, 1911.

(CXLV). 288.-293. l. Meller Simon:

Téli Tárlatok.

Lechner Ödön

Budapesti Szemle, 1911

(CXLV) 288-293 l.

Meller Simon: Téli társalgók.

Lechner Ödön

festő

lásd

Perállag III.

1467. l.

Pengrány János: Az O.M. Szépmű-
vészeti Múzeum állagai III. rész
2. füzet (Új szerzemények)

Bp. 1914

885. **Tányér,**

keménycserép, barna márványos mázzal, áttört Steingut, mit brauner Marmorglasur. Holics, A

886. **Tányér,**

fajánsz, sárga alapból kihagyott fehér mezőkben k Fayence, gelber Fond und ausgesparte Felder mi

887. **Tálca,**

fajánsz, ovális, rajta lilás alapon medaillonban j Medaillon auf lilafarbenem Fond. Tata, Ende X

888. **Korsó,**

majolika, arannyal élénkített szines díszítéssel. F gehöhtem buntem Dekor. J. Fischer, Bpest.

889. **Tál,**

fajánsz, ovális, hullámos peremén virágcsokrokk XVIII. sz. Repedt és javított. — SCHÜSSEL, F Fond eine Birne. Holics, XVIII. Jahrhundert.

890. **Tálfödél,**

fajánsz, szines virágszálakkal és körtével. Holics, und Birne. Holics, XVIII. Jahrhundert.

891. **Tálfödél,**

fajánsz, szines virágszálakkal és körtével. Holics, und Birne. Holics, XVIII. Jahrhundert.

892. **Tálfödél,**

fajánsz, zöld csipkedísszel. Holics, XVIII. sz. XVIII. Jahrhundert.

893. **Tálfödél,**

fajánsz, kék vonaldísszel és körtével. Felsőmagya und Birne. XVIII. Jahrhundert.

894. **Tál,**

Lechner Ödön

Bálint Aladár
Lechner Ödön rajza
alá. Nyugat 1914,
jan. 1.

aire.

de vous informer que nous avons
magasin de meubles moderne.
il des salles à manger des chambres
cuisines et des bureaux, des
des meubles tout faits et des meuble

elation avec les meilleures banques

Müvészek, XX.sz.

L e c h n e r Ö d ö n
épitőmüvész
1845-1914.

M Ü V E S Z E T
XIII.évf.1914.
231-232.
"A Tarsulat uj vezetősége"

A LAKÁS

LECHNER ÖDÖN †

Lechner Ödön gyönyörű műveket alkotott, de azzal a tragikus érzéssel dőlt halálos ágyába, hogy nem adatott meg neki kiélni mindazokat az adományokat, amelyeknek birtokában érezte magát. Uj stílust kezdett, de nem állott módjában kellően kifejleszteni és megőrökíteni, az épitőművészet fejlődésére kellően hatékonnyá tenni eszméit. Hirdette forró lelkesedéssel a magyar forma-nyelv megalkotásának szükségét a magyar épitőművészetben, hogy a kövekben is, az épületek külső megjelenésében is bizonyságot tegyünk nemzeti önállóságunkról; de a hivatalos körök maradiságával, a társadalom közömbösségével és a konkurrencia intrikáival találkozott. Mégis fölnevelkedett egy tehetséges, lelkes fiatal művészgárda, mely az ő irányát követi; ez volt Lechner Ödönnek egyetlen vigasztalása. De lelkében mindig mélyen fájlalta, hogy nem juthatott elég feladathoz, amelyen demonstrálhatta volna erejét, tudását és művészi gondolatainak teljességét.

Az egész világ művészi aeropágjai előtt a legfényesebb elismerés jutott osztályrészéül, idehaza pedig valósággal üldözték őt. A nemzetközi tárlatokon a legelső díjakkal tüntették ki; igy történt ez legutóbb a római kiállításon is, ahol két nagy aranyérmet létesitettek a magyar Lechner Ödön és a bécsi Otto Wagner számára. A római nemzetközi mérközésen ezt a két művészt állitották valamennyi többi fölé, idehaza azonban a magyar mester, bárhogy égett az alkotás lázában, hasztalan várta a megbizást. A pályázatokon itthon is egymás után nyerte az első díjakat, de a munkát nem adták oda neki. A pálmát elvitte Lechner Ödön, de a gyümölcsöt nem a tehetségesebbek, hanem az — ügyesebbek számára tartották fönn.

Mig fiatalabb volt, küzdött lankadatlan kitartással s ha előtötték az egyik munkától, hamarosan készült valami másra, aminek az ő hite szerint jönnie kellett. S tervezett és rajzolt és reménykedett. És mig fiatalabb volt, mégis tudott szerezni egy-egy nemesebb monumentális feladatot. Ilyen volt az Iparművészeti Muzeum, ilyen a kecskeméti városháza, ilyen a kőbányai templom, a Földtani Intézet háza a Városligetben. Ilyen az Operaházzal szemben épült mintaszerű stílusos ház is. De mióta megőregedett, csak első díjakat kapott a pályázatokon, a munkák megvalósitását azonban tartogatták.

Legutóbb történt, hogy Lechner beadta pályaművét a Ferenc József fogadalmi templomra. S amilyen boldog volt, amikor az első díjat megkapta, annyira lesujtotta az a hir, hogy nem ő rá fogják bizni az uj templom fölépitését.

A kornak, amelyben Lechner élt és működött, egyik legfényesebb tehetsége hunyt ki vele. A fővárosi társadalom pedig a legnépszerűbb és mondhatni a legkedvesebb *embert* vesztette el benne. Művei, amelyeket alkotott, uj csapást vágtak a magyar műépitészet történetében s tanitványokat, követőket és halhatatlan emléket biztositott számára. Ő, szegény, elkeseredett azon, hogy nem érvényesithette tehetségét oly mértékben, mint átérzett erejétől tellett volna, de ez az ő fájdalmas érzése volt, a mi látásunk azonban az, hogy a mester sok szépet alkotott s mindenik műve magán hordja művészi genialitásának bélyegét. Ezek fönnmaradnak s tanitani fogják az ő magyar formanyelvét és hirdetni fogják az ő finomult ízlését, az ő korszakos jelentőségü művészi nagyságát

A Lakás 1914. 5. 17.

Lechner Ödön

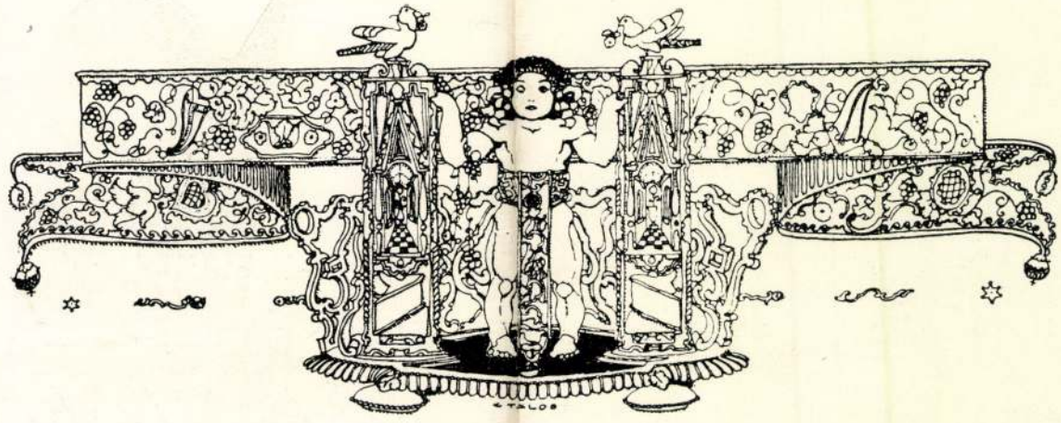

A MODERN FESTŐMŰVÉSZET ELSŐ KORSZAKA.*)

Irta: Dr. POGÁNY KÁLMÁN.

A nagy eseményeket, a gyökeres változásokat hosszu készület, huzamos erjedés előzi meg. 1785-ben vagyunk. A francia trónon még a Bourbon-ivadék ül és kiterjedt udvarának tagjai a finom, elegáns márkik és vikomtok rizsporos vendéghajjal, aranyhimes ruhákban, fehérharisnyára huzott csattos félcipőkben büszkélkednek Páris utcáin és sietnek még gondozottabb, még kecsesebb, még drágalátosabb asszonyaik udvarlására. Éljen az élet! — sugárzik orcáikról és ugyan ki volna képes velük elhitetni, hogy az immár több évszázad óta tartó mulatozásnak csakhamar és szinte örökre végeszakad. Pedig a Marseillaise hangjai már a távolban morajlanak és a közelgő fergeteg tünetei a politikában csakugy, mint a társadalmi életben egyre sürübben jelentkeznek.

Az irodalom terén a forradalom ugyszólván már végbe is ment, a művészetben pedig most folynak a döntő ütközetek. Az újítók tömör falanxban nyomulnak előre. Céljuk a nőien könnyed, síkamlós dixhuitième elnémitása, elsöprése, hogy annak helyébe a maguk komoly, frivolságtól mentes, férfias művészetét iktassák. Élükön egy roppant energiáju, önérzetes fiatal festő halad: *Louis David,* akit a hir márólholnapra hihetetlen gyorsasággal kapott szárnyaira s aki egyszerüen az uj iskola generálisa lett. Két év óta maga is tagja a királyi művészeti akadémiának s nemsokára ő lesz az, aki a francia nemzetgyülésen ezen akadémia eltörlését keresztül fogja vinni. Egyelőre a kiállitásokon, a kétévenkint megnyiló Salonokban harcol a régi irány hivei ellen — és egyre eredményesebben. Most Rómában tartózkodik, hol már egy izben, mint a „prix de Rome" nyertese hosszasabban lakott és szorgalmasan tanult. Idejött megint, hogy elkészitse első főmüvét, a *Horatiusok esküjét,* melyhez a színházban, Corneille drámáját hallgatva, kapott kedvet. Képét először Rómában állitotta ki, ahol szinte példátlan lelkesedéssel fogadták s ugyanilyen diadalt aratott vele az 1785-ik évi párisi Salonban is. Ettőlfogva az általa képviselt művészeti irányzat, az *uj klasszicizmus* egyeduralma a francia festészetben biztositottnak tekinthető.

A klasszicizmus általánosságban a görög-római művészet eszményeihez való visszatérést jelenti, ami többé-kevésbé mindig egyértelmü a hazai, a benszülött művészet hagyományainak cserbenhagyásával. A klasszicista irány a keresztény vagyis az ujabbkori európai művészetben, amióta az antik műemlékek szélesebb körben ismeretesekké váltak, ugyszólván állandóan szerepet játszott, bár akkora jelentőséggel sohasem birt, hogy egy olyan óriási művészeti fellendülést képes lett volna létrehozni, mint az olasz cinquecento, melyet pedig egészen a legujabb időkig egyenesen az antik ideálok ujjászületéséből, renaissanceából igyekeztek megmagyarázni.

A 18. században Európaszerte, de különösen Franciaországban számos tényező készitette elő a klasszicizmus felvirágzásának talaját, ami a század második felében, azután az egész vonalon be is következett. Közreműködtek ebben a kor egyre nagyobb méretet öltő régészeti kutatásai, előbb a Winckelmann és Caylus, majd a Quatremère de Quincy és Émeric David archeologiai művei. 1748-ban indul meg Pompéji és Herkulanum felásásának munkája, amiáltal az antik élet a maga teljes részletességében, leplezetlen intimitásaiban tárult a türelmetlen kiváncsisággal várakozó szemek elé. A hatás oly óriási és oly egyetemes volt, hogy az emberek hosszu időre szinte elbódultak, megfeledkeztek a maguk dolgairól és az antik életet igyekeztek utánozni minden külsőségeivel és szokásaival egyetemben. Az öltözködésben görög és római divatok jártak. A költők klasszikus versformákban klasszikus tárgyakat dolgoztak föl. Nem szabad tehát csodálnunk, ha a képzőművészek, akiket az antik emlékek legközelebbről érdekeltek, szintén esküt tettek a régiek hagyományainak épségben tartására. Németországban Carstens görög témáju konturos rajzai, Angliában Flaxman hasonló kivitelü Homéroszillusztrációi, Olaszországban Canova szobrai a legjellemzőbb termékei ezen művészeti áramlatnak.

A franciák tulajdonképen sohasem szüntek meg a kapcsolatot fenntartani az antik világgal. Költészetükre, épitészetükre, szobrászatukra, festészetükre kisebb vagy nagyobb mértékben állandóan hatással volt a görög és a római irodalom és művészet. Legnagyobb költőik, mint Corneille és Racine tragédiái

*) Fejezet szerzőnek *A 19. század művészete* c. sajtó alatt levő munkájából.

X. évfolyam. *Budapest, 1911 december.* 12. szám.

Építészet és Iparművészet

FŐSZERKESZTŐ: WANNENMACHER FÁBIÁN ◇ FELELŐS SZERKESZTŐ: DR SCHUBERT IGNÁC

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, VI. KER., NAGYMEZŐ-UTCA 41.
ELŐFIZETÉSI ÁRAK: EGÉSZ ÉVRE 10 K, FÉLÉVRE 5 K, NEGYEDÉVRE 2 K 50 F, EGYES SZÁM 50 FILLÉR.

ARCHITEKTÓNIKUS KÉRDÉSEK.

Röviddel ezelőtt egész Európában az architektónikus feladatokat nem a művészi alkotás álláspontja irányította, hanem művészettörténelmi tudás alapján oldattak meg és képezték bírálat tárgyát. A hisztorizmus és az exakt tudományok hatása alatt az építőművészetet puszta tudománnyá fokozták le, melyben mindent lehet tanítani és megtanulni. Aki az építési konstrukció különböző törvényeit és a különböző építési stílusok rendszerét alaposan ismerte, kész építész, építőművész volt. Arra, hogy az építészetnek érzelmeinkkel, felfogásunkkal, szükségleteinkkel összhangzásban kell állnia, ha igazán korszerű művészet akar lenni, arra nem gondolt senki. A modern szükségleteket, modern konstrukciókat minden teketória nélkül ótörténelmi formákba szorították. Építkeztek összevissza minden eltanult stílus-fajtában. S annál nagyobb építőmester volt az illető, minél kevesebb volt benne az egyéni s minél több az eltanult. De amíg másutt Európában ettől a művészietlen felfogástól mindinkább felszabadultak, jó magunk ebből a lehetetlen helyzetből nehezen tudunk kivergődni.

Az architektónikus kérdésekben a legfőbb fórum még mindig nem a művészet, hanem a politechnika.

Becsülöm és tisztelem ennek a tudományosan igen magasan álló iskolának építőmesteri tanárait. Nemcsak az építésszerkezettan minden törvényét ismerik igen alaposan, hanem az egyes stílusnemek ismeretében is kiváló specialisták. De mindennek mi köze van a művészethez? Az a valaki, aki a festészet és művészet technikai törvényeit a legaprólékosabb részletig ismeri, gyakorlatilag érvényesíteni is tudja, de ezzel a tudásával a mult mesterműveit másolja, művész-e az már?

Ha egy politikusról azt tennők fel, hogy mostani állami életünket a mult formáiba akarja bekényszeríteni csak azért, mert azok segítségével valamikor eredményeket értünk el, úgy ezen a feltevésen csak mosolyognánk. De ha azt indítványozzák, hogy modern építési szükségleteket ókori formába bujtasson, úgy azt szó nélkül helyénvalónak fogja találni. Így, kaptunk egy góthikus parlamentet; egész teret görög oszlop-stílusban a városligetben és egy mezőgazdasági múzeumot történelmi quodlibet-stílusban. A parlament természetesen a gyakorlati szükségleteket nem elégíti ki, mert a parlamentnél sok fényre, levegőre és nagy, a tömegforgalom céljára kényelmes helyiségre van szükség. Csupa olyan dolog, amely a magasba törő góthikus építkezésnél nem érhető el. Hogy azonban gyakorlatilag ne legyen teljesen lehetetlen, kénytelen volt az építész állandóan a góthikus stílus követelményei és a modern szükségesség között ide-oda ingadozni, úgy, hogy a külső művészeti

M. É. Sz.

A Magyar Építőművészek Szövetségében élénk élet uralkodik. A Szövetség tagjai minden alkalmat megragadnak arra, hogy minden az építőművészet körébe eső kérdést kellőképpen megvitassanak s kifelé is véleményüket érvényre juttatni segítsék. — Legutóbb az új Nemzeti színház tervpályázatának programm-megállapításánál vett részt s a Szövetség akciója eredményének lehet tekinteni azokat a változtatásokat, melyek a pályázati programmon az összeült bizottság tett, úgyszintén két külföldi szakértő meghívása is a M. É. Sz. kívánsága volt. A programm-megállapító anketen a szövetséget Spiegel Frigyes képviselte. A pályázatot még ez év folyamán kiírják.

* Jansen és Saarinnen itt időzött külföldi építőművészek tiszteletére a M. É. Sz. sikerült bankettet rendezett több mint 50 résztvevővel.

* Papnövelde-utcában lebontották a régi Zichy-palotát; az épület művészi becsére való tekintettel a M. É. Sz. Medgyes Alajos indítványára átiratot intézett a polgármesterhez a műtörténelmi értékű kapukat, erkély stb. megóvása érdekében. Pollák mester indítványára a Szövetség elhatározta, hogy állandóan figyelemmel fogja kísérni a lebontásra kerülő épületeket, hogy az esetleg művészi értékű házak valamiképpen megörökíthetők legyenek.

* Legfontosabb tevékenysége a Szövetségnek ezúttal a már

fordítás

régóta átdolgozott s nagy részben a főváros által is elfogadott új építési szabályzat életbelépését szorgalmazni. E célból egy küldöttség szervezését határozták el, mely küldöttség az egész főváros lakosságát lesz hivatva képviselni.

* Az Országos Középítési Tanácsba a november 16-án tartott egyetemes ülés dr. Neuschloss Kornél és Vidor Emil mestereket küldte ki. Mandátumuk öt évre terjed. Az előző kiküldötteknek — akik a M. É. Sz. szabályzata szerint újra nem választhatók — az ülés köszönetét fejezte ki eddigi működésükért.

* Pártoló tagokul beléptek a Szövetségbe: Haas és Somogyi, Holstein és Sterner.

* Több tag még az új évad kezdetén bejelentette kilépését. Az igazgatóság megpróbálta a kilépetteket szándékuk megváltoztatására bírni, miután azonban ez nem sikerült, a kilépést sajnálattal tudomásul vette s erről a kilépetteket levélben is értesítette. — A „Gesellschaft Österreichischer Architekten" építészek, szobrászok, festők művészi egyesülete a Szövetség meghívására testületileg ellátogat Budapestre, hogy az építőművészet s általában a képzőművészet itteni állapotáról személyes tapasztalatokat szerezzenek. Ez alkalommal Otto Wagner tanár nyilvános előadást fog tartani a jelenkori művészet kérdéséről. A wieni művészek feleségeikkel érkeznek s eddig a következők jelentették be részvételüket: Otto Wagner, Gustav Klimmt, Julius Deininbenyomás elveszett. Könnyen meggyőződhetünk erről, ha a parlamentet a legjobb nézőpontból, a halászbástyáról szemléljük. Minden egységes, monumentális benyomás nélkül való. Csupa sötét lyuk-ablak és kisszerű aprólékos díszítések. És az ezernyi oszlop, tornyocska és csúcs fölött egy óriási kupola, mint valami szikladarab, amely finom csipkeszövéssel van fedve.

Sok egyéb középületünk sem felel meg a célnak. Ahányféle a műépület, annyiféle módon kell rendeltetésének kifejezésre jutni. Más világításra, más környezet-dimenzióra és formákra van szüksége egy portraitnak, enteriörképnek, egy tájképnek, vagy egy nagy festékfelületekkel dekorative dolgozó festménynek. De ezen az egyéni körülmények megkívánta követelmények kielégítését vajmi sokszor kell nélkülöznünk.

Mennyivel helyesebb lett volna például, ha a mezőgazdasági múzeum építésénél is, modern, minden szükségleteknek megfelelő épületet emeltünk volna. Ezzel nemcsak a mezőgazdasági múzeumnak, hanem a magyar építőművészetnek is jóval több szolgálatot tettünk volna, minthogy csupa szentimentálizmusból és érzelmi túltengésből, ezt a történelmi épületcsoportot új életre keltettük.

Persze! Sokkal kényelmesebb öreg, jól kitaposott utakon tovább járni, mint új után törekedni, új csapásra térni, ahol nemcsak a fejet és agyat kell megerőltetni, de lépten-nyomon begyöpesedett előítéletekkel is meg kell küzdeni. S még az is, aki Lechner mester s a táborába tartozó, ugyanarra a célra törő építőművészgárda eddigi alkotásait illetőleg nincs velem egy véleményen, kénytelen elismerni, hogy azokért a célokért, amelyeket maguk elé tűztek, érdemes küzdeni, s azt is, hogy e célokért nagy tehetségeket visznek harcba.

Amint más népeknek, nekünk is megvan a magunk ethikai és ethnikus különállásunk s a csak nekünk sajátos politikai, szocialis, gazdasági és klimatikus viszonyok közt élünk. S ha az angolok, belgák, franciák, svédek, németek, oroszok, szóval minden más nemzet megtalálta a maga külön élete számára építészetileg is a megfelelő kifejezést, úgy megtaláljuk azt mi is. De, természetesen, nem elégedhetünk meg az idegennek puszta utánzatával. Itt-ott ugyan egészen nyugodtan átvehetünk egyet-mást, de amit átveszünk, azt a viszonyainkhoz kell alkalmaznunk. Aki azt az utat tartja helyesnek, amelyen Lechner Ödön halad, járjon ezen, aki pedig azt hiszi, hogy jobbat és másképp alkothat, ám nyithat új utat magának, de attól nem szabad semmi körülmények közt eltérnünk, hogy arra törekedjünk, hogy minden épület, — legyen az bármily nagy vagy bármilyen kicsi — alkalmazkodjék modern felfogásunkhoz és érzelmeinkhez és a mi külön nemzetmivoltunkhoz.

PLUNDRICH FERENC, EGÉSZSÉGÜGYI BERENDEZÉSEK GYÁRA,
BUDAPEST, V., ALKOTMÁNY-UTCA 15. SZÁM. TELEFON 36—43.

„ELEKTROLIFT" PORSZIVÓGÉP ÉS FÉMPORTÁL
SZALAI ÉS FÖLDES
Budapest, VI. ker., Hajós-utca 1. szám.
TELEFON 161—36. * TELEFON 161—36.

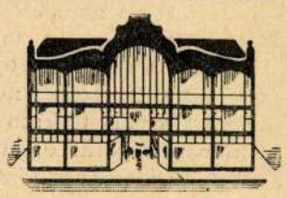

TÁRCA.

Az álarcos bálon.

Vig beszély. Irta **Redenhall E.**

Mily meglepetés, kedves barátom! Ez a találkozás minden bizonynyal szerencsét fog hozni számomra. Az illő óra közeledtével meg akartalak látogatni olimpusi háztartásodban, és ime! szerencsés véletlenből, az első lépésemnél, melyet uj hivatalomba teszek, találkozom veled.

E vidám hangon kiejtett köszöntést, a Göttingába áthelyezett, Brattenrode Pál törvényszéki elnök mondá, és azt barátja és tanuló társa, Dr. Richter György egyetemi magántanár viszonzá.

Mindketten elválhatlan jó barátok voltak az egyetemen; együtt laktak, együtt korcsmáztak, sőt anélkül, hogy valaha megkásonlottak, együtt is szerettek, mert folyton megegyező izlésüknél fogva, mindig ugyanazt a hölgyet választották imádásuk tárgyául.

Midőn a hónap utolsó napjai közeledtek együtt folyamodtak valamely ismerős jószivüségéhez és ha kérésük sikertelen maradt, valamely, rendesen nélkülözhetlen ruha darabot tettek zálogba, testvéri egyetértéssel elégedvén meg a megmaradt egy darabbal.

A végzetszerüség hivei levén, azt, a a min változtatni nem lehetett, valóságos klaszszikus kedélylyel türték, és midőn a hó elseje meghozta nekik az ohajtva várt pénzt, megszabadulásukat valami kihágással ünnepelték.

Osztakoztak örömben, búban, mindig barátok maradtak, és midőn hivatásuk s a kényszerüség elválasztotta egymástól, ritkán irtak ugyan egymásnak, de bensőleg nem idegenedtek el, ezt bizonyitá a megindulashoz hasonló öröm, mely e viszonlátásnál mindkettő arcáról visszatükröződött, ezt érezték a szivélyes kézszoritásra, melylyel egymást üdvözölték.

Midőn az öröm első mámora bizonyos nyugalomnak adott helyet, s az ülnök meg valla barátjának, hogy már egy hét óta inkognitó van a városban, és ma ugy szólván először mutatkozott hivatalosan, Richter kérdezé:

— Miként foszthattál meg ez oknélküli elhalasztással az örömtől, hogy mielőbb viszontláthassalak?

— Hisz ismered meglepetési rögeszmémet, viszonzá Pál, azonkivül, tevé hozzá kissé megzavarodva köhintvén, megérkezésem napján oly fölfedezést tettem, melyet előbb napfényre akartam hozni, mielőtt a barátság és hivataloskodás örvényébe vetem magam, no de erről majd később. Most beszélj magadról. A mint hallám a legjobban elfoglalt speciálisták egyike vagy az egyetemen, előadásaidat leginkább látogatják, fiatal, szép nőd van, és a régi szerencsefi maradtál, minőnek ismerlek.

— Leplezetlenül mondád el történetemet, habár, szokásod szerint eszményesitve, viszonzá György nevetve. De meg vagyok elégedve hivatásommal, és boldognak érzem magam házi körömben. Jer, barátom, folytatta szivélyesen, karonfogva az ülnököt, viszontlátásunkat egy pohár jó borral fogjuk ünnepelni . . . aztán lakásomba fogsz kisérni, hogy megismerjed nőmet.

Nehány perccel később a két jó barát kedélyesen ült együtt a tanár törzshelyén, a bor lelkesité, előidézték a régi emlékeket, s oly élénken mélyedtek a multba, hogy megfeledkeztek a jelenről, és csak midőn véletlenül a fali órára pillantottak, vették észre, hogy mily gyorsan ment az idő.

Ideje van, hogy menjünk, mondá György. Nyiltan megvallom, Pál, tevé hozzá mosolyogva, hogy reminiscenciáink kissé aggodalomba ejtettek. Remélem, hogy izlésünk nem fog többé rokonszenvezni? Mindig veszélyes voltál a nőkre nézve, élénk sajnálkozásomra, mindig az első dijat nyerted náluk. Közönyös mosolylyal néztem e hóditásokat, sőt, leküzdve első boszuságomat, végre minden irigység nélkül örvendtem sikereidnek, most azonban . . . tudtodra kell adnom, hogy a dolog megváltozott, féltékeny vagyok, mint Othello.

— A bemutatás előtti bevezetésed csakugyan nagyon érdekes, kedves Györgyöm, viszonzá Pál. Az imént fölfedezésről tettem említést, folytatta mosolyogva. Közlése által megakarom nyugtatni aggodalmadat. En ugyanis megérkezésem első napján csudálatos szépségü leányt láttam, kivel naponta találkozom, midőn zene leckére megy. Még mitsem tudok felőle, kivéve, hogy angyali arc, de remélem, sikerülni fog megtudnom azt, mit ohajtok.

— Még mindig a régi ábrándozó! Az első pillanatban lángolsz, a legközelebbiben pedig az angyali arcot más, szebb szoritja háttérbe.

— Tévedsz, barátom! Régen történt mindez. Az ábrándozás édene rég elmult, s ezuttal nagyon komoly a dolog. Teljesen nyugodt lehetsz, mert ezután nem tetszhetik többé más!

— Nos tehát, mit szólsz hozzá? kérdezé György diadalmas mosolylyal véve elő tárcáját, melyen nő arcképe volt.

Pál oda pillantott és halálsápadtá lett.

— Ez . . . itt . . . nőd? hebegé.

— Ugy van, nőm. De hisz egészen elképedtél. Talán bizony fölfedezésed ellenére még is ez lenne izlésed, kérdezé Pál gunyosan.

— Balgaság, György? viszonzá Pál, alig birva megőrizni nyugalmát, szédülés fogott el . . . Az erős bor . . . meg a melegség . . . Bocsáss meg, barátom, ha mára viszszautasitom szives meghivásodat. Mint hogy nőd oly szép, más oldalról ohajtanék mutatkozni, hogy se az ma lehetséges. Hadd nézzem még egyszer. Csakugyan gyönyörü.

— Meghiszem azt, viszonzá György boldog mosolylyal.

Ezzel bámulva nézte barátját, kinek modora oly hirtelen megváltozott.

— Nagyon sajnálom, Pál, folytatta. Kellemes meglepetést akartam neked házamban szerezni, és már örvendtem neki:

— Jól tudod, mennyire szeretem a meglepetéseket, és ebből itélheted meg, menynyire sajnálom, hogy még ez se változtatthatja meg szándékomat.

— No majd máskorra halasztjuk, viszonzá György, mert nem mondok le róla. Hallod-e, barátom, folytatta mosolyogva, miközben ujjával fenyegetett, te alkalmasint philisterré lettél, hisz alig birod a bort, mi azelőtt egészen másként volt.

Ma alkalmasint más tényezők müködnek . . . csakugyan szédülök . . . nehány órai nyugalom ismét helyre fog állitani,

Ezzel csak is rosszul léte által indokoltan, sietséggel vált el barátjától, ki fejét csóválva nézett utána.

* * *

— Hallod-e, György, mondá egy héttel később Richterné, bájos szőke nő, gyönyörü kék szemmel, pompás fogakkal és pajzán, kis gödröcskével rózsás arcában, barátod, a mint látszik, nem igen vágyik utánad, és ismeretségem után. Már egy hete mult, mióta látogatását jelentetted, és még most se mutatkozik.

— Ez előttem is megfoghatlan, kedves nőm, felelte György, de azért nem kételkedem irántami barátságában, inkább azt hiszem, hogy különösen fontos dolog tartóztatja, és elhatároztam, hogy ma tudakozódni fogok. Különben, folytatta, egészen megfeledkeztem arról, hogy az imént helyi levelet kaptam, melyet nem bontottam föl. Meglehet, hogy Pál irja és magyarázatot ad elmaradásáért. Engedd meg, hogy megnézzem!

Nehány perccel később, György visszajött szobájából, hová a levélért ment, és mosolyogva mondá:

— Folyvást a régi! Még most is oly titokteljes, most is meglepetéseket hajhász! Engedd meg, hogy elolvashassam barátom levelét.

— Kérlek.

György olvasá:

»Kedves barátom!

Csudálkozni fogsz, hogy maig se teljesitém igéretemet. Váratlan akadály tartóztat. Remélem, hogy azért meg vagy győződve barátságomról, még akkor is, ha azt mondom, hogy a legközelebbi napokban se jöhetek. A névjegyzékből láttam, hogy te is részt veszesz az akadémikusok álarcás báljában, s ott találkozni fogunk, csupán arra kérlek, tudasd velem nehány sorban, hogy miféle jelmezt választottál. Ne kérdezd okát az előtted minden bizonynyal föltünőnek látszó elmaradásomnak, mert a bál utánig minden fölvilágositást meg kellene tagadnom Majd a bál után megtudod. Ajánlj odáig is kedves nődnek; ismeretlenül és menten ajánlatodtól akarok vele találkozni a bálon.

Brattenrode.«

— Ez csakugyan nagyon is rejtélyesen hangzik, jegyzé meg György neje. Valóban kiváncsi vagyok e rejtély megfejtésére.

— Mely megelégedésünkre fog megtörténni, viszonzá György. Tehát türelem, kedvesem! Most pedig Isten veled, távoznom kell.

Ezzel elbucsuzott kedves nejétől, átengedve őt kiváncsiságának és föltevéseinek az okokról, melyek barátját vezérelték.

Mily nagy tért engedtek e rejtélyes sorok a fiatal nő képzeletének!

Mig férje barátját a legképtelenebb helyzetben és sajátságos titokban képzelte magának, egészen eltérőleg attól, melyet férje ecsetelt felőle, addig Pál leirhatlan izgatottságban volt.

A képen, melyet barátja neki mutatott, a legelső pillantásra megismerte az »angyali arcot«, mely elbájolta szivét és elszédité agyát.

Ily komoly és mély érzelmet még leány soha se költött benne; szeme káprázott, midőn meglátta.

Tiédnek kell lennie minden áron, mondta volt magában, mert e ragyogó testben szép léleknek is kell lakoznia.

Aztán naponkint találkozott vele, a leány észrevette, és tiszteletteljes köszöntését bájos mosolylyal viszonozta, és e mosoly oly bol doggá tette.

És most — Oh! ez borzasztó! — mert azt kelle megtudnia, hogy legjobb barátjának neje!

De miért fogadta látszólag szivesen néma hódolatát? Nő létére ez legalább is különös volt. Talán kacér és barátja vak? Mindegy! Azért ő mégis boldogtalan! Reá nézve e mosoly az ég volt, és mily reményeket kapcsolt ahhoz!

Mitévő legyen? . . . Nem fogja többé látni . . Ezt a becsület parancsolta ugyan, de a parancs tulhaladta erejét.

Még egyszer akart kék szemébe nézni, az álarcás bál alkalmával, ismeretlenül közeledni feléje, csak egyszer karolhassa körül tánc közben karcsu derekát, és aztán örökre kerülni fogja, Györgynek mindent megvall és soha se látja többé.

A Sugár-ut egyik uj palotája.

(A magyar államvasuti hivatalnokok nyugdij-intézete).

kénytelen előbb azt elvégezni, mielőtt még haza jöhetne.

— Szegény jó asszony! Mennyire megvigasztalsz! Szólt a marquisné, végig simitva kezével a hű cseléd arcát.

— Abbé ur, — fordult aztán Keravitz urhoz, meg vagyok nyugodva.

— Tudtam én asszonyom, hogy az ész legyőzendi első benyomásait és higadtabb lesz. Mind az, mit Julienne mondott, nagyon is valószinü s az egész dologban, csupán egy kis késedelmet látok.

De még csak késedelmet sem abbé ur, szólalt meg Audierne Katalin; késedelem csak is akkor lenne, ha a nap teljesen eltelnék Ferenc marquis megérkezése nélkül.

— Az igaz! Az igaz! rebegte a szegény anya — és őrültség tőlem ennyire átengedni magamat a bánatnak. Kedves barátaim bocsássatok meg, de midőn a konduktor elkiáltá: »Nem senki« oly magasból estem alá, hogy azt hivém agyon zuztam magamat.

Azután Chauveauné hoz intézte szavait:

— Julianne, a kocsi itt van ugy-e?

— Igen is urnőm.

(Folytatása következik.)

Lechner Ödön

Bántjuk egymást (Lechner.) Vállalkozók Lapja XXIX. 17.

(Művészet 1908. 279. l.)

II. József gyermekkorában:

Derékig, kissé jobbra, n
zett tojásdad medaillonban
melyet nagy gyöngyű forg
szalagon az aranygyapj
derekához s vállra vetett k
ja össze. Feliratai a ta

„Joseph Denoist Arc
de Marie Therese R
de François Etienne
de Toscane né le 1

a párkányzaton balra s job
s alól balra: „A Paris chez T

Rézmetszet, méretei a
sága 15,: 10.6 c/m.

Ltsza 7524.

Lechner Ödön

1904.

Bánffy a magyar építészetért. Pesti Hirlap, febr. 28.

Magyar építőművészet (Lechner Ödön mesteriskolájáról). Írta Fittler Kamil. Budapesti Hirlap, febr. 28.

Első osztályú temetés (Lechner Ödön mesteriskolájáról). Írta Ezrey. Vállalkozók Lapja, márc. 2.

~~A munkácsi templom. U. ott.~~

~~A magyar nemzeti színházak. U. ott.~~

~~Kassai építőmesterek. Írta Kemény Lajos Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közleményei, XXXVIII. H.~~

A mesteriskola (Lechner Ödön mesteriskolája). Írta Ezrey. Vállalkozók Lapja, márc. 9.

Az építészeti mesteriskola (Fittler Kamill jelentése, amelyet az Országos Képzőművészeti Tanács egyhangúlag magáévá tett). Magyar Építőművészek Szövetsége hivatalos lap, márc. 8.

(Művészet 1904, 542. l.)

TT
POT
grm.

SZINHÁZAK

BÚCSÚ A SAISONTÓL. A SZINHÁZAK.

A szinházak sorra zárnak már: a Magyar Szinház, melyet a nyáron átalakítanak, már junius elején bezárta kapuit, a Nemzeti Szinház ép most, e sorok irása közben tartja utolsó előadását s csak a Vigszinház dolgozik még a drámai szinházak közül, hogy valahogy együttartsa azt a néhány embert, a kit a folyton hulló eső talán mégis bever a szinházba. A szinházi saison Budapesten tulajdonképen junius elejével bezáródik s ha a szinházak tovább is játszanak még, az szinte inkább a statisztika kedvéért van. A Nemzeti Szinház csakugyan statisztikát javit ilyenkor: előveszi azokat a darabokat, a melyekre aztán statisztikájában, mint a klasszikai drámának való áldozásokra hivatkozik s a melyek tulajdonképen igazolásai annak, hogy az állam hatalmas hivatalos apparátust tart fenn s jelentékeny áldozatokat hoz a közvagyonból egy a müveltebbek szórakozására való intézmény számára.

Az egész évben vajmi kevés olyan előadást kaptunk a Nemzeti Szinháztól, a mely az államnak ezt az áldozatkészségét igazolná. Akár a műsort nézzük, akár az egyes előadásokat, nagyon kevés különbséget látunk a Nemzeti Szinház és a magánszinházak között: az új darabok, akár az eredetiek, akár a külföldiek, semmivel sem magasabb szinvonaluak, mint a magánszinházakéi, sőt főképen az eredeti darabokat tekintve, azt kell megállapítanunk, hogy a Nemzeti Szinház még valamicskével jobban leszállítja a maga szinvonalát, mint a többiek, még pedig szemmelláthatóan a közönség kegyének való hódolás kedvéért. E tekintetben egy silány, üres darab többet ront az átlagos szinvonalon, mint a mennyit húsz jobb darab javít; ha a most elmúlt saison három legalacsonyabb szinvonalú darabját kegyesült [illegible] Nemzeti Szinház szokta; tőlük telhető hittel és meggyőződéssel hozzák szinre és az eredmény az, hogy Mozart, Beethoven, Verdi, Wagner és a szinpadi zene többi nagy szellemei nagyobb közönséget vonzanak, mint akármelyik divatos, modern szerző. Lehetetlen elhinni, hogy a mit az operaházak el tudtak érni a zenét kedvelőkkel, ugyanazt el ne tudná érni a drámai szinház a maga híveivel, hiszen a zene iránt botfülű emberek legalább is oly nagy számban vannak, mint az irodalom iránt botfülüek s a míg az állam a zenei müveltség megszerzését jóformán teljesen a családra s az egyesek önképzésére hagyja, az irodalom megértetését az iskolai nevelés központjába teszi; az emberek százezrei kerülnek ki a minden rendű iskolából a nélkül, hogy csak a legkisebb zenei müveltséget is kapták volna, bizonyos kevéske irodalmi müveltséget ellenben nolens-volens el kell sajátítani mindenkinek, a ki legalább polgári iskolát végzett. Hogy higyjük tehát, hogy a mit minden operaszinház el tud érni a maga közönségénél, azt ne tudná elérni a drámai szinház a magáénál? Ha a Nemzeti Szinház csak néhány évig a közönségnek arra a nevelésére törekedett volna, ha akár a szinészi előadások különös érdekességével, akár a rendezés érdekes fortélyaival, akár bármi más eszközökkel minden erejét megfeszítette volna, hogy a közönséget becsalogassa az úgynevezett klasszikus előadásokra, ha éreztetni tudta volna mindenkivel, hogy erős meggyőződése van ezeknek érvényéről, hogy ezt a meggyőződését akarja a közönségbe átvinni, — szóval ha lett volna s lenne igazi erős, komoly, művészi szellemtől áthatott és szuggesztio erejű programmja, — ha *lélek* lett volna benne, akkor nem lett volna az idei saison lehetetlen helyzete a felsőbb hatóság, a szinészek, a közönség, a kritika malomkövei közt, az állam szükmarkúsága, a mely örökké felhánytorgatja, hogy sokat áldoz, pedig ez a sok épen azért kevés, mert nem eleget áldoz, — sok mindenféle egyéb baj és nehézség, a mi Magyarország legkevésbbé irigylendő állásainak egyikévé teszi a Nemzeti Szinház igazgatójának állását s megbénít még jószándékú embereket is. De a lehetetlent megcsinálni, az a genialitás; a lehetőségekkel jól-rosszúl kiegyezni csak tengődő középszerüség. Igazi nagyszabású, minden erre való tulajdonsággal felruházott ember tudna még a Nemzeti Szinházból is valamit csinálni, — legalább is feladatát jól betöltő szinházat.

Hogy mennyire nincs lélek a szinházban, mutatja minden egyes előadás. A hány szinész, annyiféle szinjátszás, annyiféle stilus és modor, minden összehangolás nélkül, nyersen egymás mellett, egymással versenyezve, egymást legtöbbnyire rontva. Semmi egység nincs az előadásokban, sohasem érezni, hogy nemcsak a darabnak, nemcsak az egyes szinészi alakításoknak, hanem az egész előadásnak is egységes müalkotásnak kell lennie. A rendező karmesteri pálczájának semmi nyoma. Pedig vannak a szinháznak jó rendezői, *Iványi* is, *Csathó* Kálmán is megállják a helyüket, láthatólag együtt tudnak érezni a drámairóval, de úgy látszik, hatalmuk véget ér a szinészek játékánál. A *Macbeth* idei felujított előadásában pl. a szinészek játékán mondott csütörtököt Shakespeare művészete és *Iványi* Jenő ráfordított sok tanulmánya, szeretete és megértése, — lehetetlen volt szomorúság nélkül nézni annak, a ki együtt tud érezni a más ember becsületes sikertelen törekvésével. Olyan

LECHNER ÖDÖN TEMETÉSE. — MŰVÉSZEK FÁKLYÁKAT VISZNEK A HALOTTAS KOCSI ELŐTT.

Alig tudta a költő őt lecsillapítani.

— Itt most az én helyem, Kálmán, — itt kell most mindnyájunknak babért keresni s meglásd, az én pegazusom az ágyúk zenéje közt csak új tüzet nyer.

Medgyes és Nagy-Selyk közt (január 25.) az országúton nagy csapat székely lovassággal és gyalogsággal találkoztak, kiket Kiss Sándor alezredes vezetett. Bem bocsátotta őket haza Szelindekről, hol ekkor táborozott, hogy szervezzék a székely fölkelést, honnan pihentebb erőt várt Gál Sándortól. A költő reszkető hangon s kínos sejtelemmel kérdezte, hogy visszavonulás-e ez? Az őrnagy megállítja lovát s röviden megadja a felvilágosítást, miközben a mintegy másfélezernyi katona kíváncsian köréjük csoportosul. Elváláskor az őrnagy azt kérdi:

— Mi a neve százados úrnak?

— Petőfi, — felelt a költő.

— A poéta? kérdi egy erős hang a huszárok soraiból.

— Az, — válaszolt a költő, mire mennydörgő éljen-kiáltás hangzott fel, s mindenki a szekérhez nyomúlt, közelről akarván látni a költőt, ki lángoló arczczal megindúltan vette le fövegét s nyujtotta kezét az oda sietö székelyeknek. «Soha jelenet nem volt rám ily hatással, — írja egy jelenvolt; — nem tudtam: a költőt csodáljam-e, ki neve dicsőségével a székelyföld utolsó kunyhóját is be tudja tölteni, vagy leborúljak a nép előtt, mely elszigeteltsége, mostoha viszonyai közt is ismeri jeleseit s föllelkesül azok neve hallásán .... tán ekkor fogamzott meg lelkében a szándék, miről később oly gyakran szólt, hogy a székelyek, vérünk e virága közt fog megtelepedni».

Még az nap Szelindekre ért s jelentkezett Bemnél, ki benső örömmel fogadta, a tisztek, sőt a közhonvédek is valódi lelkesedéssel üdvözölték.

Petőfi, ki csak azt tudta Bemről, hogy a gyáván és gyalázattal elveszett Erdély visszafoglalására s a könnyű győzelmeiben merészszé lett ellenség megfékezésére decz. 1-én őt nevezték ki az erdélyi hadak fővezérévé, s ki őt csupán a lapokból ismerte határozott, elszánt föllépéséről, merész előnyomulásairól és gyors sikereiről; meglepve látta maga előtt a botjára támaszkodó, kis termetű, roskatag, kalmuk-arczú szürke öreg urat fekete viaszos vászonnal borított kis sapkájában, kinek katonai jelszava a föltétlen engedelmesség és határozott szigor volt. De a meglepetést nála rögtön a bámulat és csodálat foglalta el; az a rajongás és bizalom, mely a seregben élt iránta, gyorsan átszállott reá is; s ő, ki tekintélyt nem akart elismerni maga fölött, vak engedelmességgel függött Bem szavain és tettein, rajongó lelkesedéssel kisérte hadi mozdulatait. Valóban Bem egészben véve csodálatosan megfelelt a forradalmi vezérről táplált képzelemnek. Gyakorlott katona és főleg tűzér volt; aggodalmakat nem ismert és nem táplált; saját magában és szerencsecsillagában vak bizalma volt; birta magát egyszerűsége mellett is a zárkozottság, komorság, határozottság és bátorság nymbusával környezni.

De ezt «a mély tiszteletet és szent szeretetet» a hadvezéren kívül Petőfi még inkább érezte Bem, az ember iránt. Bem, a ki a szabadságharczok iskolájában nőtt föl, ki mint politikus, épen oly rajongó és ábrándos volt talán, mint Petőfi, megértette, méltányolta, megkülönböztette a költőt s lángeszének értékét egész teljességében fölfogva, neki maga mellett azonnal különleges állást biztosított, a Szebennél január 21-én elesett Térey helyébe, segédtisztjévé nevezte, oldala mellett tartotta s a szenvedélyesen harczvágyó és bátor ifjút a csaták hevében óvta és tartózkodásra intette. Más részről Bem, kinek szeme előtt honának nagy szabadsághőse, Kosciusko lebegett, mintegy ennek példáját követte, kinek szintén költő, Niemcevicz Julián volt hadsegéde. De legyen bár ez utóbbi állítás csak hozzávetés, az bizonyos, hogy Bem tisztelte és melegen ragaszkodott a költőhöz, a «szegény költő»-höz, mint néha nevezte; kitüntette, helyreállította katonai becsületét, melyet némelyek megtagadtak tőle; védte, midőn a kormány egy pár képviselőjével összetűzött; rangját visszaadta, előléptette, vitézségét érdemrenddel jutalmazta s így köztök az apa és fiú közti viszony fejlett ki, melyben Petőfi utóbb bizalmasa és meghittje lett a vezérnek.*

Szelindeken volt Petőfinek először alkalma részt venni valódi csatában, még pedig abban a pillanatban, midőn vezérét a szerencse egy időre elhagyni látszott; de midőn rendíthetetlensége és tehetsége csak annál jobban csillogott. Szelindek katlanában, a szeben-medgyesi országúton folyt le a január 30 iki csata, miután az ellenség nyolcz napi pihenőt engedett Bemnek. A katonák épen úgy viselték magukat ezalatt, mint a vezér, nyugodtan, sőt vígan. Volt czigányzene, dalárda, mely az esti órákban Bemnek, aztán Petőfinek tisztelgett, ki megvendégelte őket borral, szivarral. Ily vidám hangulat uralkodott a csata napján s a d. u. 2—8-ig tartott csatában is, mely minden oldalon az ellenség visszavonulásával végződött. Másnap Bem, tudva azt, hogy segélyt csak a Maros völgyén kaphat, előbb egy általmadást kisérlett meg, mely az ellent Szeben felé visszavonulásra kényszerítette, február 1-én pedig Kemény Farkast Dévára előre küldvén, hogy a magyarországi segélyt hozzá vezesse, maga Vizaknára vonúlt, hol erős állást vett; itt akarta bevárni a segélyt. A véres vizaknai csata itt folyt le február 4-én, melyben Bem megveretett és Szerdahely felé menekült. Több tanu hagyja fönn, hogy a csata kezdete előtt Bem meghagyta a költőnek, hogy tartsa magát kívül a tűzvonalon; mert nem szeretné, hogy a magyar nemzet egyik jeles költője ott veszszen.

— Köszönöm, tábornok úr, a figyelmeztetést, — felelt, — most megigérem; de nem tudom, mit fogok tenni akkor, midőn az ágyúk dörgését fogom hallani.

Valóban nem engedelmeskedett. Hol Bem közelében tartózkodott, kivel együtt vonult ki, hol a jobb szárnynál lovagolt, melyet Bethlen Gergely gr. vezényelt. Most az ágyúknál járt, majd a csatárlánczhoz vágtatott, buzdított, bátorított, s midőn Bethlen a csata folyamán rohamot vezényelt, ő is együtt ment velök. Rövid idő múlva Bem parancsából Bethlen visszarendelte a rohanókat, de ezt Petőfi nem hallván a zajban, többekkel folyton előre rontott, miből utóbb közte és Bethlen közt összeszólalkozás keletkezett; a költő rosszalta a visszarendelő parancsot, mig meg nem értette, hogy az Bemtől ered; Bethlen pedig neheztelt, hogy a vezényletbe avatkozott, mihez joga nem volt.**

Bem megvert seregével még az nap Szerdahelyre ért. Belátván azonban, hogy a menekülés egyetlen lehetősége a Keménynyel való egyesülés, már éjfél után Szász-Sebesbe sietett, melyet rohammal vett be. Itt bevárta a falak megett az ellent, mely 5-én estig ágyúzta a várost, melyet Bem 6-án délelőtt 10 óra tájban oda hagyván, Szászváros felé indult. Az előhaladás útját az oláh felkelőktől Czetz alezredes tisztította meg, mialatt Bem ágyúival fedezte a visszavonulást. Igy tölt el a nap. Este Szászvárost az oláh fölkelőktől megint rohammal kellett bevenni; de már éjfélkor a gr. Bethlen Gergely merész dévai lovaglása és hírthozása után tudta, hogy Kemény Farkas Piskinél áll s a magyarországi segédhad is reggelre megérkezik Dévára. Kemény hadának egy része reggelre Szászvárosra érvén, Bem újra az ellenség elé ment s Kemény megérkezésére számítva, csatát állott, melyben, midőn ágyúit meg akarta menteni, jobb középpújját elveszítette. Ez a bámulatos visszavonulás volt Bemnek legfényesebb haditette. Vasereje, kitartása, bátorsága a legnagyobb tűzben, hidegvére a legfőbb veszélyben, a bőléje vetett hitet katonáiban a legmagasabbra fokozta s másrészt a legjobb iskolát nyujtotta nekik. Még az nap kimerült 1200 emberével Dévára lovagolt (febr. 7.); az ellenség föltartóztatását Piskinél Kemény Farkasra bízta, hol a nagy csata 9-én folyt le.

A piskii csatát Petőfi már nem várta be. Bem rábírta, hogy futárként menjen Debreczenbe, hová 8-án indult el, csatlakozván a Dévára menekült magyar családok fedezetéhez, mely őket Bem rendeletére Nagy-Várad felé kísérte. Gyöngéd módon távol akarta tartani őt a bekövetkező véres csatáktól. Debreczenben a legkülönbözőbb hírek szárnyaltak Bemről; ő aztán február 15-dikén megírta rövid vonásokban a visszavonulás jeleneteit a hivatalos «Közlöny» számára, egyszersmind a nyert benyomások hatása alatt «Négy nap dörgött az ágyú» czímű költeményét írta e napok és Bem dicsőítésére, melyet szintén czáfolat gyanánt kiadott a «Márczius Tizenötödiké»-ben, hol lelkesedve így szól:

Oh, Bem, vitéz vezérem, dicső tábornokom!
Lelked nagyságát könnyes szemekkel bámulom.

Nincsen szóm, elbeszélni nagy hősiségedet,
Csak néma áhitattal szemléllek tégedet,

S ha volna ember, kit mint Istent imádanék,
Meghajlanék előtted térdem, meghajlanék . . .

Czikkéből hasonló lelkesedés szól: «Azon sereg, mely négy napi szinte szakadatlan csatatüzben ugy viselte magát, azon sereg, melyet Bem vezérel, lehetetlen, hogy ne győzzön! Szeretném Bemet egész nagyságában felmutatni a nemzet, a világ előtt, de ahhoz több és nyugodt idő kellene, hogy lelkem minden erejét összeszedhessem, — most csak e puszta vázlatban leírt tények szóljanak mellette.»

E debreczeni időzése alatt tüzött össze Mészárossal, kinek, valamint Kossuthnak is, sürgős leveleket vitt. Midőn Mészárosnál személyesen jelentkezett, megkorholta, hogy kihajtott inggallérral, nyakravaló és keztyű nélkül jelent meg előtte; mert ebben kicsinylést s a katonai fegyelem lenézését látta. Meghagyta tehát, hogy ne öltözzék «á la Hamlet-divat» szerint; hanem előbb kössön nyakravalót, húzzon keztyűt s úgy jelenjék meg újra. Petőfit, ki ebben kicsinyes hatalmaskodást látott, Mészáros dorgálása s kivált az öltözetére alkalmazott elnevezés fölingerelte, nem jelent meg többé. Mészáros ekkor febr. 16-án magához hivatta s megrendelte, hogy a katonai rendet vagy tartsa meg vagy mondjon le. A költő még az nap levetette egyenruháját s febr. 17-én levélben is megírta ezt a miniszternek élesen és daczosan, azt mondván, hogy polgári ruhában megy vissza a sereghez közkatonának. Mészáros a lemondást megjegyzés nélkül elfogadta s febr. 18-án kiadta az egész levelet a «Közlöny»-ben minden magyarázat nélkül. Erre adta ki Petőfi, mintegy felelet gyanánt «Nyakravaló» czímű epigrammáját a «Márczius Tizenötödike» febr. 20-diki számában. Jellemző Mészáros természetes jóságára, hogy az egész ügyben semmi további lépést nem tett, hanem február 21-dikén szó nélkül vette tudomásúl a lemondást.

A költő valóban kiragadta magát a családi kötelékekből s már febr. 23-án Erdélybe indult. Megelőzőleg azonban febr. 22-én megint írt Aranynak, hogy feleségét, fiát és ennek dajkáját vigye magához. E levélre Aranyné Debreczenbe sietett értök, s Petőfiné május 5-dikéig Szalontán lakott, fia azután is ott maradt máj. 29-dikéig.

Petőfi február 25-én már Kolozsvárott volt, mint Burián Pál antiquarius könyvkereskedő vendége, kinek emlékkönyvébe febr. 26-án ezt a sort irta be: «Lantom, kardom tied, oh szabadság!» Pár napi időzés után tovább indúlván, Medgyesen csatlakozott a Bem hadseregéhez, mely ekkor Czetz ezredes vezényletére volt bizva; maga a vezér Besztercze vidékén harczolt Urbán ellen s csak márczius 1-én este érkezett vissza. A költőnek «Csatában» czímű, Medgyesen kelt költeményéből világos, hogy midőn ott márczius 2—3-án Bem véres csatája lefolyt, ő is jelen volt, s részt vett a 3—5-diki visszavonulásban is Segesvárig. Azonban váltólázban szenvedvén, Bem egy katonai megbizással Kolozsvárra küldte, hogy magát kipihenje és gyógyíttassa. Ez hihetőleg márczius 5—6-án történt Segesvárt, hová Bem Erzsébetvároson át márczius 5-én érkezett meg.

* A költő még Szelindeken lerajzolta Bemet profilban, Bem aláírta. E képet Petőfi mindig magánál hordta neje arczképével együtt. (L. Mezei J. «Visszaemlékezés». «Vasárnapi Ujság» 1880. évi 15. sz.) Még az nap, hogy megérkezett a költő, egy rögtönzött dalárda által elénekeltette Bem ablakai alatt a «Búsúl a lengyel»-t, mi az öreg vezért nagyon elérzékenyítette.

** Némely adat szerint Petőfi maga volt, ki Vizaknánál rábeszélte Bemet, hogy az osztrákok színleges visszavonulásakor hagyja el erős állását és támadjon, a mi aztán az egész csata lefolyására végzetes volt; mert a mieink az ellenség pihent tartalékának és jól elhelyezett ágyúinak torkába jutottak. A parancsot ő vitte, s kilépvén a sánczból, kivont karddal előre lovagolva, torka szakadtából kiáltá:

Ha félkezünk leszakad is,
Ha mindnyájan itt veszünk is:
Előre! (Csatadal)

(P. Szatmáry Károly: «A vizaknai csata és Dani bátyám emlékezete.» «Vasárnapi Ujság» 1890.)

A költő Teleki Sándor gróffal előbb Maros-Vásárhelyre utazott,* honnan egy deési származású Rácz Gyula nevű honvédhuszárral (utóbb kudúi birtokos) Szász-Régenen, Tekén át, hol ebédeltek, estére Sajó-Magyarósra érkeztek, s megszálltak Fejérváry Károly földbirtokosnál. Másnap, hihetőleg márcz. 8-án, Deésre mentek, útközben írta «Pacsirta szót hallok megint» című költeményét Bethlenben. Deésen elválván Telekitől, ki Nagy-Bányára utazott, Kolozsvárra ment, hol ismét Burián vendége volt, míg jobban lett. Innen néhány napra Szalontára rándult családja látogatására; bizonyítja ezt ott írt «Péter bátya» című költeménye, mely márcz. 29-én jelent meg a «Nép barát»-jában. Innen márcz. 26-dika tájt indúlt újra erdélyi útjára. Útközben Bem diadalainak hallatára Bánfi-Hunyadon írta «Az erdélyi hadsereg» című költeményét. Márcz. 28—30-án Miklós Miklós ref. pap vendége volt Tordán, április 1-én Szebenbe ért s mint közvitéz jelentkezett Bemnél, a ki rangját azonnal visszaadta, újra segédjévé tette s megajándékozta egy vén arabs lóval, melyet a télen maga használt. Itt vett részt Bem elényomulásában Sász-Sebesre, hol ápr. 12-ig időztek. Bemet Szász-Sebesen diszítették fel a nemzetgyűlés küldöttei az elsőrendű katonai érdemrenddel; a vezér pedig 10-én osztatta szét a kisebb érdemrendeket serege jobbjainak. «E sorok irójának szerencséje van ezek közé tartozni, írja Petőfi. S igy meg vagyok végre jutalmazva is, pedig túlságosan, nem az által, hogy érdemjelt kaptam, hanem azon mód által, melylyel azt nekem átadta Bem. Legyen gyöngeség tőlem, vagy akármi, én meg nem állhatom, hogy e jelenetet ki ne írjam. Saját kezével tűzte mellemre az érdemjelt Bem, bal kezével, mert jobbja még föl van kötve, s ezt mondá: «bal kézzel tűzöm föl, szivem felőli kezemmel!» s midőn elvégezé, megölelt, hosszan és melegen ölelt! — Az egész világ tudja, hogy én nem vagyok szerény ember, de Istenemre mondom, ennyit nem érdemeltem. Oly megilletődéssel, melytől, ha eszembe jut, most is reszket a lelkem, ezt feleltem: «Tábornokom, többel tartozom önnek, mint atyámnak; atyám csak életet adott nekem, ön pedig becsületet».

Bem ápr. 13-án hagyta oda Szász-Sebest, hol Petőfi «Ki gondolná, ki mondaná» czimű költeményét irta a febr. 5—6-diki napok emlékére. Még az nap Déva alá szállt, 14-én Vajda-Hunyadra kocsizott s a Hunyadi-várban töltött pár órát. Petőfi Gesztessyvel, Bem házi orvosával egy másik szekeren követte a tábornok kocsiját s délben érkeztek meg. Midőn már az út egyik magasabb pontján a költő szemébe tünt az akkor még régi alakjában fönnálló vár, a nagyszerű látvány, a góth-tornyok a távolban, a legnagyobb lelkesedésre hangolták s mindegyre felugorva ülőhelyéből nézte a közeledő várat. Még az nap estére Hátszegre kocsiztak s ott éjfél után írta Petőfi «Vajda-Hunyadon» czimű költeményét Bem dicsőítésére, melyet Gesztessy reggeli látogatásakor németre fordítva megmutatott Bemnek, ki a Hunyadival összehasonlítás hallásakor megindúltan könyezett.

Mig Bem seregének egy része Dobra felé a nagy úton haladt Lugosra Bánffy János alatt, addig az ősz vezér ápr. 16-án némi ellentállás után átlépvén a Vaskapun, estére Obrezsára s 17-én reggel Karánsebesre érkezett. Itt töltötte a napot, hol Petőfi kinyomatta a *Csatadalt* a katonák számára, úgy látszik, Bem rendeletéből; megírta a Bánátba lépés eseményeit, a székely katonák bátorságát s a «csodagyerekek»-ről, «A székelyek» czímmel, ugyanott költeményt is írt, mely levelével egyszerre jelent meg a «Közlöny»-ben május 1-én.

* Itt írta «Bizony mondom, hogy győz most a magyar» költeményét, mely a «Közlöny» márcz. 15-diki számában jelent meg, midőn e nap évfordulóját megülték Debreczenben.

AZ EZREDÉVI KIÁLLÍTÁSBÓL.

XVII.

Zenei tárgyak a jelenkori csoportban.

Az őskori (népies) és a történelmi zene tárgyainak vázlatos szemléje után, — mielőtt végkép bezáródnának előttünk e fényes kiállítás kapui, — érdemes lesz még egy pillantást vetnünk a kiállítás jelenkori csoportjában levő zenei tárgyakra is.

Ezek java része a kiállításnak leglátogatottabb, legélénkebb pontján, a korzó mellett épült «Ünnepélyek csarnoká»-ban van elhelyezve.

Méltán viseli e nevet ezen favázas, emeletes, díszes ház. Nagy terme több ezer embert fogadhatván be egyszerre, s azonkivül el levén látva czéltudatosan elhelyezett ruhatárakkal, öltözőkkel, étkező helyiségekkel, igen természetes, hogy a kiállítási évad legünnepélyesebb és legmozgalmasabb napjain tartott országos és nemzetközi nagy kongresszusok, összejövetelek, hangversenyek és fényes estélyek ünnepélyeinek ez a csarnok volt a színhelye.

E nagy hangverseny-termet körülövező kisebb (földszinti és emeleti) termekben van a *hangszerek és zeneművek* kiállítása.

Hangszer-iparunk gyors fejlődéséről s ez irányban működő iparosaink és művészeink versenyző képességének növekedtéről már maga az a külső körülmény is szembetünően tanuskodik, hogy míg az 1885-iki kiállításon a zenei ipar tárgyai az iparcsarnok keretében is kényelmesen elférték, addig most (ép úgy, mint a sokszorosító- és nyomda-ipar, a malom-, czukor-, vas-, fém- és vegyészeti ipar tárgyai) külön csarnokot kaptak.

Meg is érdemlik a külön csarnokot.

A hangszerek minden fajtája nagy számmal s minőség tekintetében is jeles készítményekkel van képviselve kiállításunkon. Igy az orgonaépítők közül egy-egy alkotással ott látjuk Wegenstein Lipót temesvári orgonakészítőt, Angster Józsefet (Pécs) és Szalay Gyulát (Székes-Fehérvár); Wegenstein nagy orgonája, melyet Temesvár város, mint kegyuraság, a temesvár-belvárosi róm. kath. plebánia-templom számára rendelt meg, a nagy hangversenyteremben van elhelyezve s hatalmas nagyságánál, szép formájánál és külső építményének sajátos (barokk) stíljánál fogva nagy díszére szolgált a csarnoknak. A másik két orgona az emeleti kis hangversenyteremben van, mindkettő jól hat nemes

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM MÁSODIK ELŐCSARNOKA.

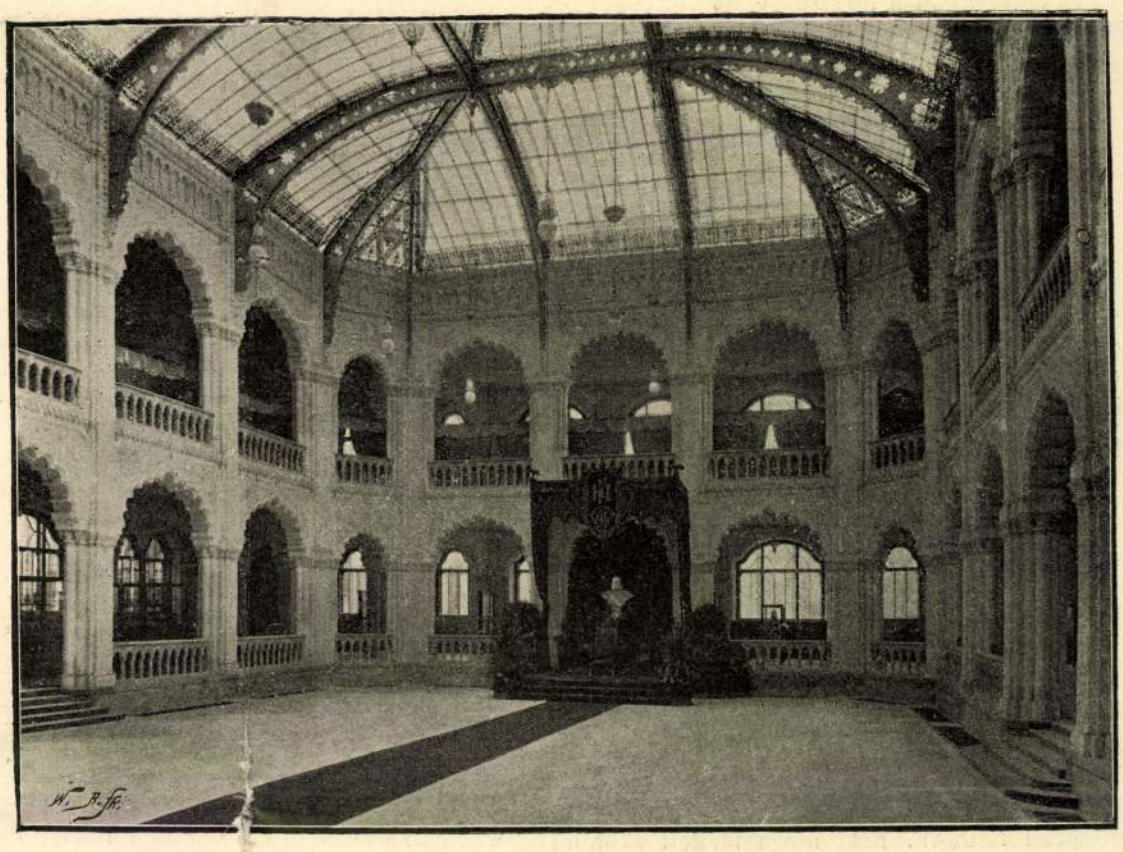

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM FÖDÖTT UDVARA.

egyszerűségével. Ez ágú iparunk haladásának egyik jele, hogy mindhárom orgona a legújabb (u. n. légnyomású) rendszer szerint van készítve. Az orgona rokon hangszerének, a harmoniumnak szintén számos példánya van itt kiállítva. A zongora nagy elterjedtségéről már a kiállítók nagy száma is tanuskodik s nemcsak a

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ELSŐ ELŐCSARNOKA.

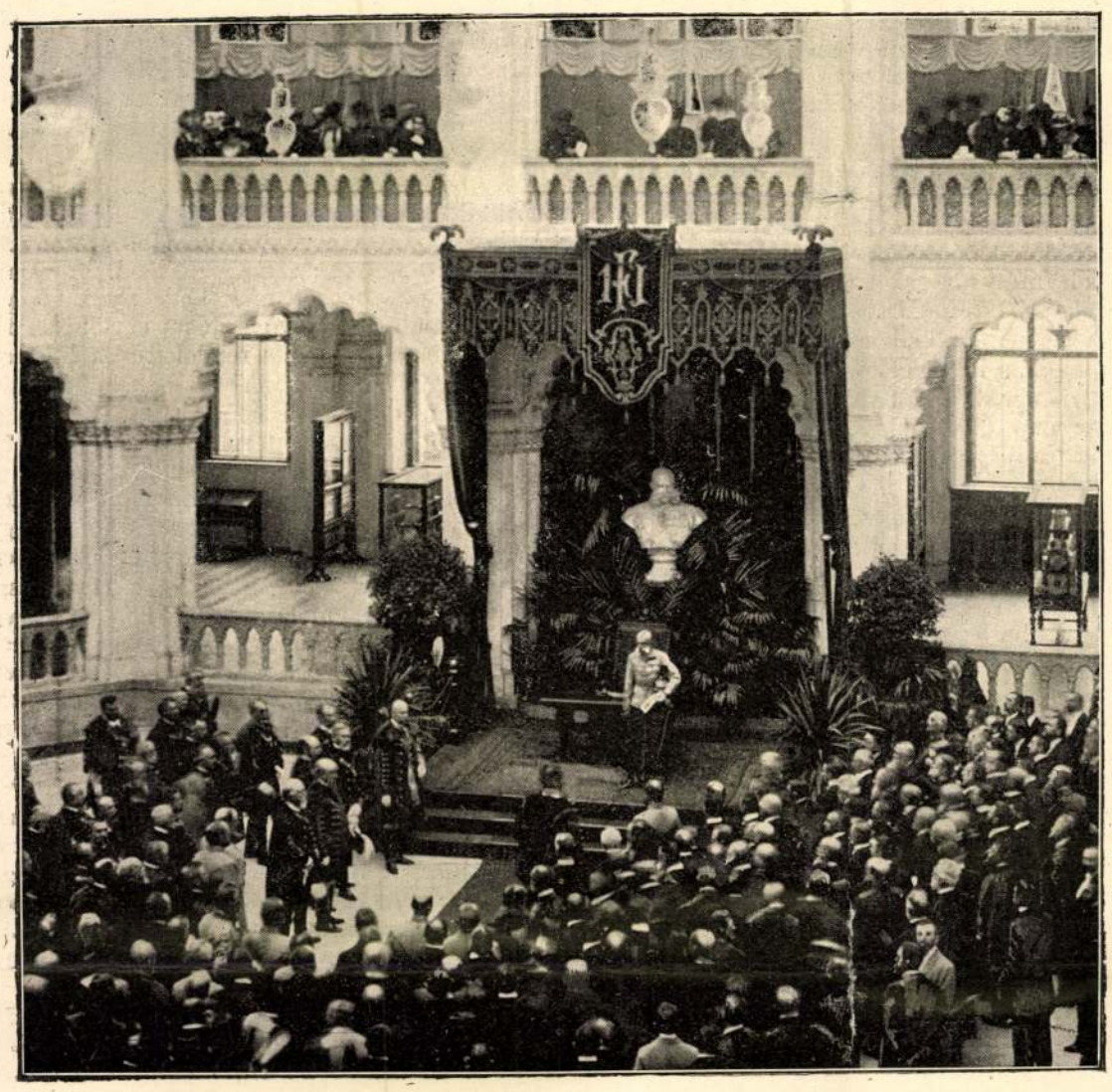

A KIRÁLY FÖLAVATJA AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉS ISKOLA ÉPÜLETÉT.

budapesti ismert jeles czégektől, hanem Komáromban, Temesvártt és Trencsénben levő czégtől is találunk zongorákat a kiállításon, s a hazai készítmények a külföldiekkel bátran összehasonlíthatók. E hangszert illetőleg egy-két nevezetesebb ujítást is felmutat kiállításunk. Első sorban kell ezek között megemlítenünk a Schnöller Lajos zenetanár által föltalált *vonós-zongorát*. E találmány lényege abban van, hogy a zongora húrozata fölött, haránt irányban egy csiga-rendszerrel mozgásba hozható végnélküli vonó van alkalmazva, melyet a billentyűk lenyomásakor a húrok megérintenek, s ezzel a zongora és vonós hangszerek tulajdonságai (a milyenek az összhangzatok, továbbá a hangoknak tetszés szerinti ideig való megnyújtása, erősbítése vagy gyengítése) egyesítvék e hangszerben. Igaz ugyan, hogy e hangszer mai szerkezete magát a zongora-irodalmat és a virtuozitást (tehát a költészetet s a játékot) oly irányba terelte, melynek legmagasabb fokán a szédítő tekhnika uralkodik, s így e találmány gyakorlati értékét nem szabad a zongora-művészet mai fejlettsége szempontjából megitélni: mégis örömmel látjuk e találmányban egy régóta próbálgatott törekvésnek * magyar ember

* V. ö. A vonós zongora története és jelentősége. Irta: Schnöller Lajos. (A «Magyar Zeneiskola» 1893/4. évi értesítőjében.)

által s szerencsésen megvalósított sikerét, diadalát. Egy másik újítást mutat be Végh B. Károly, az általa kiállított u. n. «*hangnem-átvitelű*» zongorával. A hangnem-átvitel abban áll, hogy a zongora billentyűzete alatt elhelyezett emeltyű segítségével az egész billentyű-sor eredeti helyéből egy félhanggal feljebb, vagy alább tolható. Ez által pl. a «c» billentyű megütésekor — ha emelve van a billentyűzet — a «cis» hang szólal meg, ha pedig lejebb van tolva, ugyancsak a «c» billentyű kalapácsa a «h» hangot adó húrokat üti meg. Ennek különösen az ének-kiséretnél van haszna, mert ha csak félhang különbségre van szükség, fölöslegessé teszi az énekdarabnak magasabb, vagy mélyebb hangnemben való átirását. Dehmal Károly zongoragyáros az általa készített zongorához lábbal nyomható billentyűzetet is alkalmazott, mely által a zongora legmélyebb hangjai, ép úgy, mint az orgonán, lábnyomás segítségével is megszólaltathatók. Az orgonán általános használatú lévén e láb-billentyűzet (pedal), Dehmal készítménye azoknak tesz jó szolgálatot, a kiknek orgonára irott darabok játszásában kell magukat gyakorolniok.

Rendkívül gazdag kiállításunk az általán magyar hangszernek tekintett *czimbalmokban* is. Legszaloniasabb hangszerünknek, a zongorának ezen őse hatalmasan túlszárnyalva a zongora által, sokáig csak a czigányok zenekarában talált menedékhelyet. Mióta azonban Erkel az ő «Bánk-bán»-jában polgárjogot adott neki az opera zenekarában, s főleg mióta a hangtompítóval szerkezetében tökéletesíttetett, s mióta előkelő virtuózok ezen hangszeren érvényesítették művészi erejüket, a mívelt társadalomnak mind kedveltebb hangszerévé kezd válni. E nemű készítményeikkel is többen kitűnnek kiállításunkon.

Tekintélyes csoportját teszik kiállításunknak a vonós és fuvóhangszerek is, számos ismert hazai czégtől. Reményi Mihály budapesti műhegedű-készítő, régi hegedűk (Straduarius, Gaspar di Salo, Guamerius-féle készítmények) utánzatait mutatja be, míg Bosnyák János zombori tambura-készítő a pengető-hangszerek készítésében tűnik ki.

A különböző hangszer-alkotórészek, zenekari fölszerelési tárgyak felsorolását ezúttal mellőzve, nem hagyhatjuk el e pompásan berendezett termeket azon örvendetes meggyőződés nélkül, hogy hangszer-iparunk rohamos lépésekben fejlődik s azon az úton van, hogy ide s tova kielégítse a magyar társadalmi élet ez irányú kivánalmait.

Hasonló fellendülést mutat zenei irodalmunk is, melyet kiállításunkon Bárd Ferencz és testvére, a «Harmonia»-társaság, Klöckner Ede, Kunossy Vilmos és fia, Nádor Kálmán, Zipser és König — s a kit úgy kiadványainak nagy száma, mint régisége, becse miatt legelső sorban kellett volna említenünk, a Rózsavölgyi és Társa czégek kiadványai képviselnek. Ez utóbbi czég nagy számú — ma már történeti érdekű zeneművekből is állított ki egy nagyszabású gyűjteményt, melynek a «Bánk bán» s a «Hymnus» első példánya a legnevezetesebb darabjai. Méltóan egészítik ki ez irodalmi művek kiállítását a sokszorosító ipar csarnokában kiállított azon tárgyak, melyek a hangjegynyomtatás és metszés fejlettségéről tanuskodnak.

*

Hiányos volna azonban szemlénk, ha figyelmen kivűl hagynók a *zenei oktatás*-ra vonatkozó tárgyakat; s ezeket már más-más csoportokban kell keresnünk.

A zene-tanításnak, mint *szakoktatásnak* legelső rangú tényezője a magyar kir. zeneakadémia s a különböző rendű és rangú zeneiskolák.

Ezen intézetek kiállított tárgyait az egyszerű, nemes izlésű, tiszta görög stílű, oszlopcsarnokával templomhoz hasonlítható *közoktatásügyi* pavillonban találjuk meg.

A *Zeneakadémia* Liszt és Volkmann mellszobrát, az intézeti tanárok arczképeit és irodalmi munkáit, az intézet értesítőit, hangversenyeinek műsorait állította ki; az intézet fokozatos fejlődését jó kivitelű grafikus táblázatok mutatják.

Hasonló természetű tárgyakkal vettek részt kiállításunkon a *Budapesti Nemzeti zenede*, a *Budai zeneakadémia*, a *Budapesti Magyar zeneiskola*, a *Kolozsvári zeneconservatorium*, a *Győri*

ének- és zeneegylet iskolája, a *Debreczeni zenede* s a *Kecskeméti városi zeneiskola.*

A szorosabb értelemben vett *szakoktatás* körén kivül eső azon adalékokat is érdemes azonban felkutatnunk, a melyek a zenének, mint az általános mivelődés egyik ágának a *köznevelés* czéljaira való fölhasználást igazolják. Igy pl. a figyelmes és érdeklődő szemlélő örömmel fogja látni, hogy tanitóképző intézeteinkben mily gonddal oktatják ebben is a leendő néptanitókat. Néhány tanitóképző intézet, mint pl. a *csurgói* állami, s a *soproni* ág. ev. tanitóképző a tanitójelöltek összhangzattani (zeneelméleti) dolgozataiban nyilván láthatja, hogy leendő tanitóink ez irányban is mily szép és gazdag ismeretekkel bocsáttatnak ki nehéz, de magasztos életpályájukra.

Érdemes belepillantanunk azon dalgyüjteményekbe is, melyeket az *óvóképzők* egy-két lelkes, buzgó tanára állitott ki. Kitünik ezek között *Exner* Leó hódmezővásárhelyi tanár gyüjteménye, mely egyik igen szép bizonyitéka annak, hogy kisdedeink jó érzékét ma már nem a Frőbel-féle hagyományokból kicsirázott száraz, szintelen «foglalkoztatási» dalokkal rontják: hanem magyar nemzeti motivumokból szőtt, kedvesen hangzó, igaz magyar dalokkal nevelik.

Még a kiállitás kisded falujában épült népiskola is szolgáltat tárgyunkhoz adalékot. Ott van az éneket kisérő harmonium, a könyvtárban ott vannak az énektanitásra vonatkozó jelesebb termékek — s ott függ az *öt-vonal-soros hangjegytábla*, mely figyelmeztető jel arra nézve, hogy a régi, hagyományos, fülbe-éneklő, utánzó módszerrel föl kell hagyni, s ebben a tárgyban is okos, helyes módszerrel kell oktatni a gyermekeket.

Az *emberbaráti intézetek* pavillonjában pedig egy kidomborodó pontokkal telenyomtatott könyv azt mutatja, hogy kitalálták már a módját annak is, miként kell a hangok birodalmába bevezetni azokat, kiknek szemükre sötét felhő borult, kik előtt napsugár, a virágok pompás szine, a kék égboltozat ismeretlen világok, kik lelküket — ha tiszta érzelmi örömök után vágyódnak — csak a hangok hullámaiban fürösztheték meg.

*

Ime ezredévi kiállitásunk zenei érdekü tárgyai.

Élénken tanuskodnak mindezek népünknek természetadta tehetsége mellett, hangosan beszélnek zenénk multjának szép történetéről s szemeink eleibe állitják jelenkori zenénknek irodalomban, műiparban való fejlettségét.

Közmivelődésünk ez ágazatának fejlettsége — miként fentebb láttuk — a szakoktatás, sőt a köznevelés terén is termett immár gyümölcsöket. Sőt mintha ezek üdvös és kölcsönös visszahatását is látnók, éreznők már egy-némely irányban. Annyi bizonyos, hogy ennek is utján vagyunk már. Kiállitásunknak talán ez a legnagyobb tanulsága.

Sztankó Béla.

ÉJI DAL.*

Holdas éjben elmerengek,
Elbolyongok egymagam.
Hallgatom a méla csendet,
Melynek annyi hangja van.

Ezüst fátyol, édes álom,
Fed mezőt, erdőt, falut.
A madár is bokron, ágon,
Mind elült már s elaludt.

Fű se berzeng, nincs fuvallat,
Meg se rezzen, lomb, levél.
Minden alszik, minden hallgat,
Csak a néma csend zenél.

Lelkem száll a hanghullámok
Fel s le ringó tengerén,
Mélybe' és magasba' járok
S nem igyekszem révbe én.

Künn a titkos végtelenben
Lengek messze valahol —
S a csodás csend egyre szebben
Edesebben zeng, dalol.

Nem kivánlak soha vissza
Éber, sok zaju világ!
Éjjel zengnek csak e tiszta,
Gyönyörü melódiák.

Honnan jönnek, azt se kérdem,
Mikor minden elpihen,
Csak a tücskök vannak ébren,
Meg az én dalos szivem.

Kozma Andor.

* A «Budapesti Szemle» legújabb füzetéből.

VÁLASZTÁSI FURCSASÁGOK ANGLIÁBAN.

Az alkotmányos szabad népeknek jogaikért folytatott küzdelmeiben a parlamenti rendszer legtökéletesebb mintáját, legteljesebb foglalatát Anglia nyujtja. Nemcsak alkotmánya történetének irott emlékei, de ennek maradandó művészi feldolgozásai is, a szatirák, tollrajzok, karrikaturák töméntelen száma, melyeknek élén Hogarth mesteri ecsete áll, a legfinomabb árnyéklatokig hü és találó képben domboritják ki azon idők politikai történetét, mely az angol közélet mai intézményeinek bölcsőjéül tekinthető s a választói jogok gyakorlásában a népképviseleti eszmék úttörésének a kiinduló pontja.

Az angol parlamentek történetét a népszellem egy-egy találó jelzővel örökitette meg, a szerint, a mint az egyes törvényhozó testületek szelleme bizonyos benyomásokat örökitett meg a közhitben azon működés irányában, melyet a nemzet életében teljesitettek. Igy nevezték el az 1258-ki parlamentet «bolond» parlamentnek, az 1399 szeptember 29-dikit, mely II. Rikhárdot letette, *egy napos* parlamentnek. Az 1404-diki törvényhozás, melyből sajátságos módon a jogászok ki voltak zárva, mint «tudatlan parlament» (parliamentum indoctum) él az utókor emlékezetében; ezt követte 1459-ben a «diabolicum» vagy «pokoli» parlament.

Ezen ősrégi alkotmány furcsaságai között nem utolsó és nem is utánzandó példa a házszabályok azon szigorú rendelkezése, melylyel a parlament tagjai kötelességérzetét több mint drákói intézkedésekkel igyekezett ébren tartani és fokozni. Egy XVII. századbeli szabályzat nemcsak azt mondja ki, hogy a tisztelt háznak minden tagja, a ki reggeli 8 óra után jelenik meg, tartozik egy shilling birságot fizetni, a kik pedig egész nap távol maradnak, öt shillinget; de megtiltja még azt is, hogy a képviselők dohányozzanak a ház folyosóin.

Micsoda forradalmat okozna egy ily rendelet ma, mikor a politikai életnek mintegy kiegészitő s a párt-ellentéteket egy magasabb harmoniában kiengesztelő része a folyosó élete, víg nyüzsgésével és hullámzó füstfodraival. De nem is kell hinni, mintha az alkotmányos jogok legszebbikét valami nagy lelkesedéssel gyakorolta volna a nép, melynek az inkább kellemetlen teher volt, tekintve, hogy képviselőiket a választóknak kellett fizetni, sőt gyakran még azt is kedves kötelességöknek kellett ismerni, hogy választottjaik alá az útra egy jó hátas lovat adjanak.

I. Károly első parlamentjét ismét egy gúnynévvel bélyegezte a néptudat, mint «penzionátus» parlamentet, mivel azt hitték róla, hogy tagjai, ép úgy mint maga a király, XIV. Lajos zsoldjában állanak. Annyi igaz, hogy soha sem volt törvényalkotó testület annyira elmerülve a korrupczióban, mint ez, mely egyformán nyitva állott a pénzbeli vesztegetéseknek s a zsiros udvari hivatalokkal való lekenyerezésnek. Csak 1695-ben alkottak erélyes törvényt a vesztegetések és a képviselői függetlenség áruba bocsátása ellen.

De milyen parlament kerülhetett volna is ki azokból a választásokból, a melyek akkoriban széltében divatoztak az angol nemzetnél! Hogy a lélekvásárlást milyen arányokban űzték, példa Wharton Tamás marquis, a ki megválasztatására 80,000 fontot (800,000 forint) költött saját vagyonából. Mikor a hároméves parlamentek elsője, 1721-ben szétoszlott, akkor már a választási erőszak oly tökéletes és teljesen új fogásokkal ült diadalt szerteszét Angliában, mint a milyen az ellenzéki szavazók elűzése, erőszakos visszatartása az urnáktól, sőt volt eset rá, hogy be is csukták a veszedelmesebb ellenfeleket a választás lezajlásáig.

Érdekes esete marad minden időkre az e korbeli választási mérkőzéseknek az 1747-ben lefolyt lichfieldi választás, mely alkalommal magát a királyi házhoz tartozó Bedford herczeget a Hannoverai házzal szemben állást foglaló Jakobisták egyike ostorral fenyitette meg. Ezt a jelenetet egy azon korbeli karrikatura hiven meg is örökitette, de a mi az eset tanulságos magyarázatául szolgál, az azon erőszakosság, a melyre a királyi vérbeli herczeg nem átallott lealacsonyodni jelöltje érdekében, midőn a meggyőződésük szerint szavazó bérlőinek fölmondta házát, vagy pedig egész nyiltan arra kényszeritette őket, hogy dupla bért fizessenek.

Ily erőszakosságok termették meg gyümölcseiket abban a véres tüntetésben, mely 1768-ban London utczáin lezajlott a népjogok védelmeért fogságot szenvedett John Wilkes ügye mellett. A Wilkes fogháza körül összegyült néptömeg hangosan követelte Wilkes szabadon bocsátását, s nem hátrált meg akkor sem, mikor a szétoszlásra való felhivást, az angol alkotmány által előirt «Riot Act»-ot ünnepélyesen felolvasták, sőt kövekkel és tégladarabokkal hajigálódzott a felolvasás alatt. Egyike a szaladóknak azonban üzőbe vétetvén a skót katonák által, egy pajtába menekült, hol a katonaság által agyonlövetett.

E közben azonban a tömeg mind nagyobb számra szaporodott, úgy hogy még egy csapat katonaságot kellett kirendelni, mely nem sokáig teketóriázott, hanem sortüzet adott a fenyegető tömegre, minek következtében öten-hatan azonnal meghaltak, tizenöt pedig megsebesült, köztük két asszony; egyik, a ki épen narancsait akarta megmenteni a lázadók elől, később bele is halt sebébe.

Az ártatlanul meggyilkolt ifjú neve Willian Allen volt. A katonákat később pörbe fogták s egyikök, egy granátéros el is ismerte, hogy ő ölte meg a szerencsétlen embert, de azt állitotta, hogy fegyvere véletlenül sült el. Az itélet «nem vétkes»-nek nyilvánitotta, a tettes időközben megszökött.

Ily események hatása alatt folytak le az 1768-diki választások. Mindazok a fogások, melyeket a pártszenvedély kigondolt, mindaz a visszaélés, melyet az elvakult hatalom valaha megkisérlett, fokozott mértékben nyilvánult ez alkalommal. Szabad választókat börtönöztek be ál ürügyek alatt, hamis rendeletre és följelentésre, vagy tanuként idéztek be oly tárgyalásokra, melyeken felek nem voltak, s mindezek az «apró tévedések» természetesen csak a választás megejtése után derültek ki.

Az ez évben tartott northamptoni választáson nem kevesebben, mint hatan állottak egymással szemben ellenfelek, köztük lord Spencer, ki százezer fontot költött el e választásra, mig ellenfelei mindenike 150 ezer fontot egyenként, pedig ez a roppant összeg akkor mai értékének épen kétszeresét jelentette. A vége az lett, hogy egyik jelölt lord Halifax teljesen tönkre jutott, a másik jelölt, lord Northampton kivágatta az erdeje fáit, eladatta butorait, s szegényen ment meghalni Svájczba.

Egész idő alatt, mig a választási mozgalmak tartottak, t. i. hat hétig, lord Spencer házában mindennap hatvan emberre volt terítve. Végre is Spencer lett a győztes, de nem a választás eredménye szerint, mert a szavazatok csodálatosan egyenlően oszoltak meg, hanem utoljára is sorshúzás döntött köztük.

Talán nem lesz érdektelen, nehány jellemző példájára mutatni rá a szavazat-vásárlások s a választók megvesztegetése körül érvényben állott akkori taksáknak is, melyekre lehetetlen elérzékenyülés nélkül gondolni a mai «olcsó világban», ha figyelembe veszszük, hogy Sheridannak például Staffordban minden egyes választója öt guineába került, mig Wilberforce, a nagy rabszolgaszabadító választói fejenként csak négy aranyba kerültek. De már Ilchesterben ismét 30 fontra emelkedett egy szavazatnak az ára.

Az még semmi, hogy Shafferburyban minden szavazó polgárt egy csinos aranyos tekercscsel ajándékoztak meg, de Shorehan valasztói legtöbbre vitték a praktikus észjárásban, mert ők valóságos részvénytársulatot alakitottak a jelölt kizsákmányolására. Hogy azonban valódi czél-

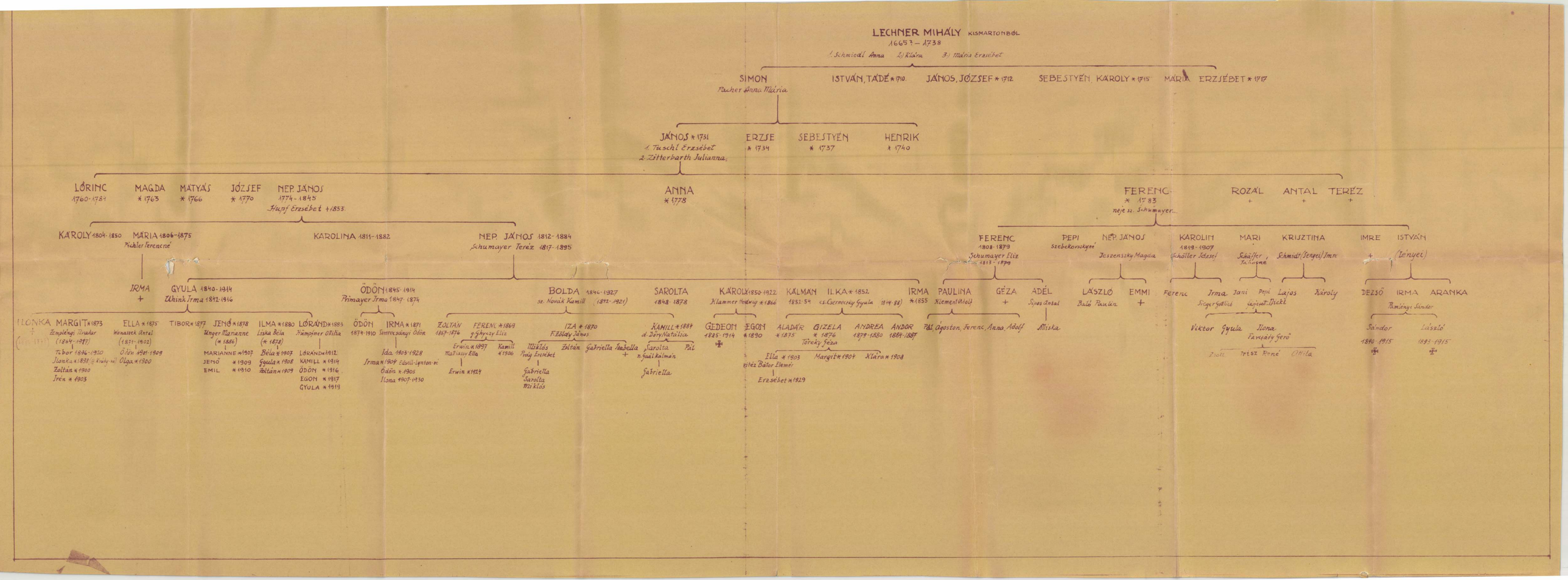
LECHNER MIHÁLY KISMARTONBÓL
1665? – 1738
1.) Schmiedl Anna 2.) Klára 3.) Mária Erzsébet
SIMON
Pacher Anna Mária
ISTVÁN, TADÉ * 1710.
JÁNOS, JÓZSEF * 1712.
SEBESTYÉN
KÁROLY * 1715
MÁRIA
ERZSÉBET * 1717
JÁNOS * 1731
1. Tuschl Erzsébet
2. Zitterbarth Julianna
ERZSE * 1734
SEBESTYÉN * 1737
HENRIK * 1740
LŐRINC 1760-1784
MAGDA * 1763
MÁTYÁS * 1766
JÓZSEF * 1770
NEP. JÁNOS 1774-1845
Hunf Erzsébet +1853
ANNA * 1778
FERENC * 1783
neje sz. Schumayer...
ROZÁL +
ANTAL +
TERÉZ +
KÁROLY 1804-1850
MÁRIA 1806-1875
Richter Terencné
KAROLINA 1811-1882
NEP. JÁNOS 1812-1884
Schumayer Teréz 1817-1895
FERENC 1808-1879
Schumayer Eliz 1813-1879
PEPI
Szebekovskyné
NEP. JÁNOS
Jeszenszky Magda
KAROLIN 1819-1907
Schöller József
MARI
Schäffer, Tanárné
KRISZTINA
Schmidt (Senyei) Imre
IMRE +
ISTVÁN (Senyei)
IRMA +
GYULA 1840-1914
Ukink Irma 1842-1916
ÖDÖN 1845-1914
Primayer Irma 1847-1874
BOLDA 1846-1927
sz. Novák Kamill (1842-1921)
SAROLTA 1848-1878
KÁROLY 1850-1922
Klammer Hedvig * 1846
KÁLMÁN 1852-54
ILKA * 1852
cs. Gerencsér Gyula (1844-88)
IRMA * 1855
PAULINA
Klement Adolf
GÉZA +
ADÉL
Sipos Antal
LÁSZLÓ
Baló Paulán
EMMI +
Ferenc
Irma
Sieger Gyöllő
Jani
Pepi
Schiffert Tickl
Lajos
Károly
DEZSŐ
IRMA
ARANKA
Bánóczy Sándor
Sándor 1840-1915
László 1843-1915
ILONKA (1864-1917)
MARGIT * 1873
Templeréry Tivadar (1864-1917)
Tibor 1896-1910
Ilonka * 1898 (Kruly né)
Zoltán * 1900
Irén * 1903
ELLA * 1875
Wonasek Antal (1871-1902)
Ödön 1901-1909
Olga * 1900
TIBOR * 1877
JENŐ * 1878
Unger Marianne (* 1886)
MARIANNE * 1907
JENŐ * 1909
EMIL * 1910
ILMA * 1880
Liska Béla (* 1878)
Béla * 1907
Gyula * 1908
Zoltán * 1909
LŐRÁND * 1883
Pümpiner Ofilia
LŐRÁND * 1912
KAMILL * 1914
ÖDÖN * 1916
EGON * 1917
GYULA * 1919
ÖDÖN 1874-1910
IRMA * 1871
Simtrecsányi Ödön
Ida 1903-1928
Irma * 1904 Edvall-Lynton-né
Ödön * 1905
Ilona 1907-1930
ZOLTÁN 1867-1876
FERENC * 1869
gr. Ghyczy Eliz
Erwin * 1897
Kamill * 1906
Mailassy Ella
Erwin * 1924
IZA * 1870
F. Zöldy János
Miklós
Zoltán
Gabriella
Isabella
Virág Erzsébet
Gabriella
Sarolta
Miklós
KAMILL * 1884
d. Döry Natália
Sarolta
Pál
m. Faál Kalman
Gabriella
GEDEON 1885-1914
EGON * 1890
ALADÁR * 1875
GIZELA * 1876
Török Fejza
ANDREA 1879-1880
ANDOR 1884-1887
Ella * 1903
Margit * 1904
Klára * 1908
vitéz Bátor Elemér
Erzsébet * 1929
PÁL Ágoston, Ferenc, Anna, Adolf
Miska
Viktor
Gyula
Ilona
Farkady Gerő
Zsolt
Imre
René
Ottilia

Lechner-család

családfája

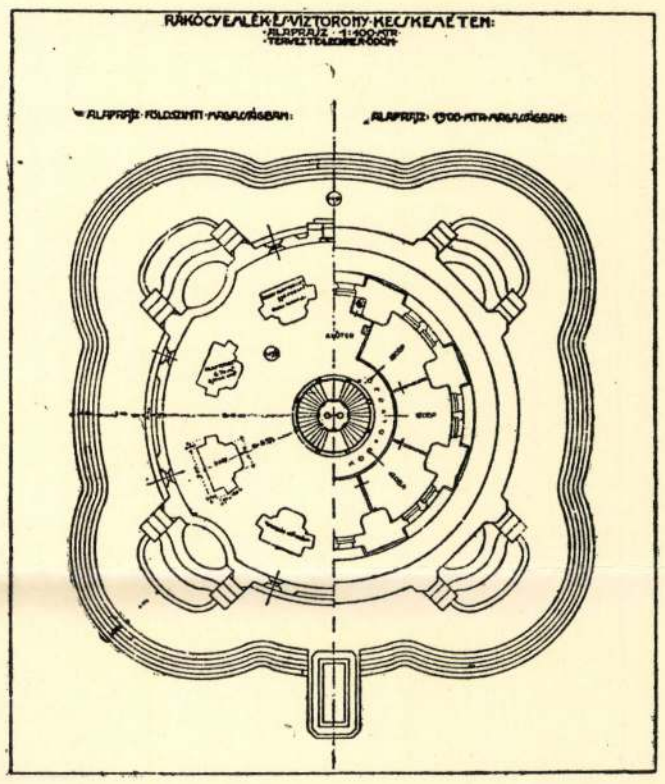

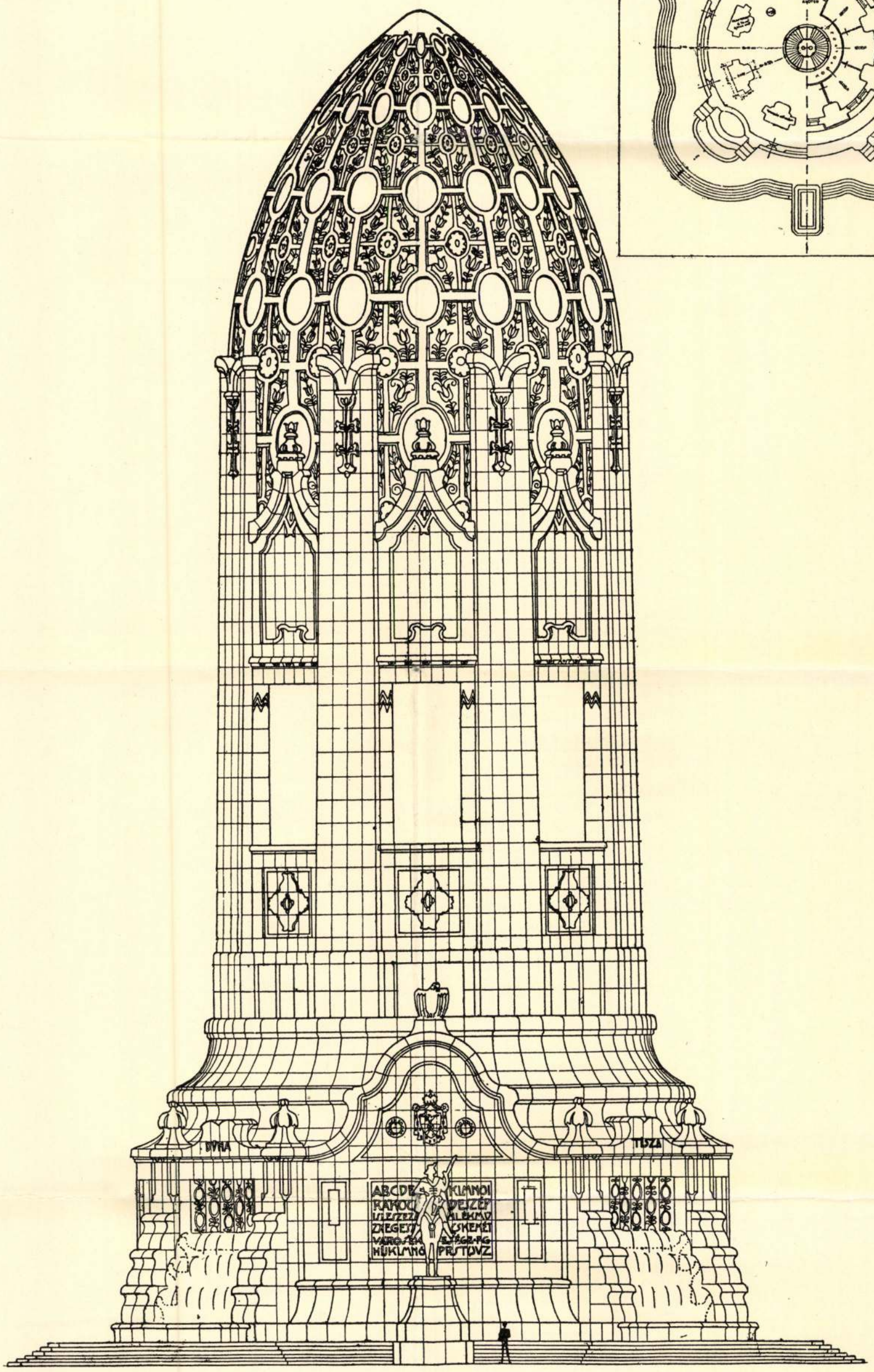

RÁKÓCY EMLÉK ÉS VÍZTORONY KECSKEMÉTEN
·HOMLOKZAT· 1:100 MTR·
·TERVEZTE·LECHNER·ÖDÖN·

A Hét 1911. IV. 9–10. 7.

Lechner Edan

 1909. II. 6. 7.

JELES MESTEREK
RÉGI ALKOTÁSAI
I.

LECHNER ÖDÖN
HUSZONÖT ÉV ELŐTT KÉSZÜLT
MŰVE
PALOTA A DAMJANICH-UTCÁBAN

kutat állít be, és olyan lugast, olyan poétikus teret alkot, melyet csak lassan keletkezett, előre úgy ültetett kertben látni csak, ott csörgedezik a kútból a víz és újból érzem a suttogó erdőt, az örök tavaszt, az örökké virágzó zöldet.

Fehér pad kórít amott egy ősrégi hatalmas átmérőjű fenyőt és mellette bársonyos mohán, illatozó, vöröslő, fenyőtűn járok, és felejtem az emberi alkotást, mintha minden úgy keletkezett volna évszázadokon át.

Tisztásra jutottunk most ki, csupa apró sírhely van rajta, messze egymástól; és csupa színes fakereszt, változó formák, változó virágok, mintha valami alpesi temetőben járna az ember, mikor úgy végig suhan a napsugár a sírok közt, míg megakad egy-egy fémmel kivert fejfán és szórja a színt ezerfelé, a virágok meg hirdetik az élők tiszteletét, dongó méhek szállanak köztük ide-oda és suhog, zúg a sötét erdő.

Megint bennt vagyunk a fák között, összefonódnak az ágak fejem fölött, amott kis írtás világít, alacsony kőemlékek dugják ki fejüket a bokrok közül, nincs valami nagy változatosság a formákban, inkább a formák parallelizmusával hoznak ritmust az egészbe, alacsony sövény ékelődik a sírok közé, kis zárt szentélyeket alkot az élőknek, s válaszfalat a kőnek; ezek a sövények kis különtemetőkre osztják az egészet (Einzelfriedhof), hol minden a parallelizmussal, a hasonlósággal lesz monumentálissá. A kövek mindenütt alacsonyak, a temető szabályai követelik ezt és nem kis áldozatot kérnek az emlékállítóktól, nem többet, minthogy mondjanak le a köz javára a díszről, pompáról, nagy szó ez a mi hivalkodó világunkban: és így lesz naggyá, széppé egy temető...

Tarka mezei virágok nyílnak a fenyők sötét törzse alatt, csupa virág és vaskereszt, azok a régi középkori német temetők támadnak fel emlékemben, minden poézisukkal, minden céhremekükkel együtt és a fekete keresztek, melyek elmulásra emlékeztetnek, ott állnak a sötét erdő tövén, mely mozgatja, suttogtatja ágait.

Újból bemegyek az erdőbe, kanyarog az útja, fehér kőpad kínálja az ülést, mellette meg ott bugyborékol egy egyszerű fakút, melynek vályújából lármásan fut ki a víz és csörgedezve keresi útját egy kis patak felé. Semmi erőltetettség, semmi műkertészség, csak örök természet.

Vörös rózsabokrok bújnak ki odébb a fák közül, egy erdei mező, melyen sűrűn ültetett vörös rózsa pompázik, gyönyörű színfolt a magas fűben, melyben csupa fekvő sírkő (sírbolt) van. A nürnbergi Johannesfriedhof hangulata, csak a Peter Vischer sírírások hiányoznak róla. Csöndes, zárt mező ez, hol a nyugalom tanyázik, mintegy késztet a meditálásra a magány és hátul az örökzöld erdő zúg és zizegve mozognak fái.

A területet lehetőleg kevéssé használják ki, sehol sírt be nem kerítenek, csiszolt gránitot, fényezett márványt nem állítanak be, szakítottak a konvencióval; emléket csak egy igazán hivatott bizottság (mely nem ismer protekciót) engedélyével lehet elhelyezni. A különtemetők, melyek összefüggő egészet képeznek, a vezetőelv a sírkertnél, hol vigaszt ád a legnagyobb emberi fájdalomban az örök erdő. Lenyűgözően óriási, monumentális hatása van ennek a fenyőerdőnek, hol hímes tarka mezőkön vannak a sírok, hol minden az erdőnek rendeli alá magát, hol az alaphangot az erdő adja meg.

Sokat jártam ebben a temetőben megnyitása óta, láttam ősszel ködben, sárguló fűvel, vöröslő levelekkel, láttam télen, mikor fehérlő hótakarón pompáztak a fenyvesek, láttam tavasszal, nyáron ragyogó díszben, de soha oly szépnek, hatalmasnak nem találtam mint most, mikor elhagytam, mikor búcsúzni jöttem hozzá.

Zivatar után volt, a várost köd takarta el és én ott jártam az illatos erdőben, felettem szürke hamvas volt az ég, kergették egymást a felhők, és én jártam a sötét erdőben végig kedves helyeimet, melyhez annyi minden fűzött. Csak jártam fájó szívvel az erdőt, lassú cseppekben pergett róluk az eső és sírtak a fák.

STOLZER JENŐ.

Lechner Ödön

ÖNÉLETRAJZI VÁZLAT

BUDAPESTEN születtem. Az apám előkelő városi hivatalnok volt; ez volt tudniillik akkor az egyedüli foglalkozás egy valamire való polgár számára. A nagyatyám a városi szépészeti bizottságnak alelnöke (elnöke a nádor volt) s az építési engedélyeket az ő aláírásával adták ki.

Később az atyám örökösödés útján egy téglagyár birtokába jutott, úgy hogy azután majdnem kizárólag annak igazgatásával foglalkozott. Ebben a gyárban már kora ifjuságomban megtanultam bánni az agyaggal s megszerettem a kerámia különböző technikáit. Mert a gyárban nem csupán közönséges téglákat gyártottak, hanem finomabb kerámiákat is, többek közt a bécsi Ferstel épitész által tervezett budapesti zsinagóga összes terrakotta és mázos majolika munkáit is. Akkor és attól fogva vezetésem alatt számos kísérletet végeztünk a kerámia terén s úgy látszik, hogy ezen ifjukori foglalkozások egész későbbi munkásságomra elhatározó befolyást gyakoroltak, mert a kerámia iránti szeretetem mind mai napig élénken él bennem.

Középiskoláimat s az egyetemet Budapesten végeztem s aztán Berlinbe mentem, ahol három évet töltöttem el a Schinkel-akadémián. Paul Wallot, Kaiser-Grossheim, Hugo Licht és mások, akiket már el is felejtettem, voltak iskolatársaim. Az akadémiából természetesen mint a »klasszikus« iskola híve kerültem ki s tanulmányaim betetőzésére még egy éven át beutaztam Olaszországot.

Időközben, huszonegy éves koromban megnősültem, úgy hogy az olaszországi utat már ifju feleségemmel tettem meg, kinek fölöttébb finom művészi ösztöne és választékos ízlése nagy befolyást gyakorolt művészi fejlődésemre.

Ez utazás után visszatértem Budapestre, önállósítottam magamat s néhány házat építettem olasz renaissance stílusban, amelyen azonban a német iskola s a tagozatoknak bizonyos fiatalos túlzása el nem tagadható.

Ugyanebben az időben építettem a városligetben egy korcsolya-csarnokot, mely abban az időben első volt a maga nemében és tipust alkotott; s mint ilyen, több enciklopédikus munkában meg is jelent. Később ez a pavillon kicsi lett, lebontották és építettek helyébe egy nagyot. Kár! Én legalább sajnálom, mert a kis pavillont a maga szerény megjelenésében ma is egyik sikerültebb alkotásomnak tartom és sok előbbi és utóbbi munkámnál jobban szerettem.

Ez időtájt elég jól ment a sorom s bár még egész fiatal ember voltam, máris elég szép pozíciót szereztem magamnak. Csakhogy az én becsvágyamat ez legtávolabbról sem elégítette ki.

Mint távoli ideál mindig egy magyar nemzeti stílus megalkotása lebegett előttem. Nem én voltam az első és egyetlen, kit ez a gondolat foglalkoztatott. Elődeim úgy mint kortársaim, mind foglalkoztak a kérdéssel: Ybl, Weber, Hild, Pollack állandóan hevesen vitatták a tárgyat. De mindannyian arra a végeredményre jutottak, hogy magyar stílusú épület nem lehetséges, mert az eddig sem volt. Ilyen vélemények érthetők, sőt természetesek olyan korban és olyan emberektől, akik az építést mintalapok nélkül elképzelni sem tudták. Fészl volt az egyedüli, kinek művészi képzelete keresztül tudta törni a hagyomány e korlátait s aki a budapesti vigadó építésénél az akkor divatos építési irányzatnak némi magyaros ízt kölcsönözni próbálkozott.

Bennem azonban mindig erősebb lett az a meggyőződés, hogy törekvéseinket föltétlenül siker fogja koronázni, anélkül hogy bármilyen előző stílusra támaszkodnunk kellene, miután egy stílus sem öröktől való, mindegyik kezdődött valamikor: ennélfogva éppen úgy lehetséges ma is egy új irányzat keletkezését, egy magyar stílus fölvirágzását megérnünk.

Minden próbálkozásomnál és kísérleteimnél azonban állandóan éreznem kellett, hogy

A Hét 1911. IV. 9—10 sz.

az a német kultúra, melyet három éven át magamba szívtam, kérlelhetlenül fogva tart, rám nehezedik s minden szabad művészi gondolatot elnyom bennem.

Ez az érzés már-már szinte vízióvá növekedett bennem. Úgy éreztem magamat, mint akit hatalmas hullámok akarnak elnyelni, mely ellen hasztalan nyújtom ki védőleg karomat; e hatalmas áramlat ellen valami erős, nagy gátat kell emelni, ha szabadulni akarok attól, hogy végképpen magával ne sodorjon. És akkor a francia kultúra felé fordultam, melyet elég erősnek véltem a német kultúrával szemben védőpajzsul magam elé tolni.

Ez a francia kultúra annál is inkább vonzott, mert bámulattal láttam, hogy miképpen volt képes ez a kultúra királytól királyig, tehát szinte egy-egy emberöltőn át más-más művészi irányokat, egészen új stílusokat teremteni.

Ezekből reméltem én megtanulhatni, hogy tulajdonképpen hogyan is alakul egy ilyen új stílus.

Ezen időben 27 éves voltam. Lelki küzdelmektől kínozva, fiatal feleségem halála által szivem mélyén sújtva, elviselhetetlen lett nekem a budapesti tartózkodás s szinte futva menekültem az új világba — Párisba, minden anyagi erőt, eddig szerzett pozíciómat feláldozva.

A véletlen segítségemre jött párisi utamnál, mert csakhamar egy francia fiatal ember útján — kit a magyar zene iránti vonzalom vezetett hozzám — megismerkedtem annak atyjával, Clement Parent építésszel, aki akkor igen tekintélyes és elismert művész volt. Az öreg úr előkelő, nagy intelligenciájú ember volt, ki különösen régi kastélyok restaurálásával és új palotáknak régi stílusban való építésével foglalkozott és ezen feladatát mindig a legnagyobb odaadással és finom művészi ízléssel oldotta meg.

Az építésnek ezen ága akkortájt még teljes virágjában volt Franciaországban, mert a francia nemesség körében az a szinte babonás hagyomány élt, hogy egy család csak addig virágzik, amíg építtet. Így azután egy igazi nemes mindig építtetett s ha új építeni való nem volt, a régit renoválták vagy egyes részeket direkt lebontottak, hogy újonnan építhessék.

Ez a körülmény úgy látszik nagy szerepet játszott abban, hogy a francia építészet állandó fejlődésben, az élettel kapcsolatos örök mozgásban maradt.

Mikor az öreg mester vágyaimról, álmaimról értesült, magánál tartott, mint olyan helyen, ahol tudásvágyam leginkább kielégítést nyerhet.

Háromévi ott tartózkodásom ideje alatt mintegy harminc kastélyépítés és restaurálás került műtermünkben kivitelre, s az öreg mester és köztem — ki tanítványául szegődtem — benső barátság fejlődött ki s minden munkájába, történelmi és művészi kutatásaiba beavatott. Az öreg Parent ugyanis az ő restauráló munkáit oly lelkiismeretességgel végezte, hogy nem elégedett meg a művészi tanulmányokkal, hanem az illető család egész történetét kutatta s így nem egy poros családi levéltárat böngésztünk át közösen.

Ezen kutatásaink közben nem egy érdekes adatra bukkantunk, melyek különösen a korai francia renaissance keletkezésére vetnek élénk világosságot. Ezekből a családi levelekből megtudni, hogyan vitték a keresztes háboruk az embereket először ki a hazájuk határain túl, hogyan ismerkedtek meg ezáltal idegen országok kultúrájával s a francia nemesek Olaszországon át hazatérve, hogyan látták meg először az antik és az ennek nyomán ott már kezdődő korai renaissance épületeket. Hazaérve elküldték építészeiket olasz földre, hogy az ottani építkezéseket nézzék meg s nekik is olyat építsenek.

Mikor ezek az építőművészek olaszországi tanulmányutukról visszatérve munkához láttak, akkor látszott csak, hogy az ő meggyökeresedett gót felfogásukkal egyelőre csak egyes külsőséget tudtak elsajátítani. Ezáltal egy csodálatos keverék keletkezett, melyből az igazi renaissance csak később kristályosodott ki.

De éppen ez a kereszteződés, a kezdetnek ezek a primitívségei érdekeltek engem legjobban, mert azt a gondolatot keltették

bennem, hogy vajjon nem volna-e lehetséges ma is egy ilyen keresztezés által egy új stílus keletkezésének alapját megvetni?

Bámulatos, hogy a franciák ezt meg merték tenni, s legnagyobbszerű építkezéseiket ezen kezdeti kísérleteiknek átengedték, amint ezt például a párisi St. Eustache templom is bizonyítja.

Manapság azonban, ha egy nagyobb, jelentőségteljesebb építkezésről van szó, hányszor kell hallanunk a rosszakaratú kifogást, hogy a modernség — még ha rejt is magában egészséges gondolatokat — ma még kiforratlan, nem megállapodott s egy nagyobb épület nem képezheti kísérletezés tárgyát.

Hitemben még jobban megerősített egy úrral való ismeretségem, akinek kastélyát éppen akkor restaurálták. Monsieur Carail-lon de la Tour, előkelő francia nemes, mesterem akadályoztatása miatt velem tárgyalt építkezése ügyében. Akkoriban előkelő lakások berendezésénél az úgynevezett »bric à brac« volt divatos, ami abból állott, hogy a lakóhelyiségeket mindenféle régi bútorral, szőnyegekkel, antik tányérokkal, függönyökkel, átvetőkkel tömték meg. Ugyanez értelemben ajánlottam én is neki a szobák falait antik brokátokkal bevonni, mire ő kereken kijelentette, hogy az ő művészi hitvallása szerint többet ér egy eleven művész, mint száz halott.

Természetes, hogy egy ily felfogású emberrel való érintkezés még jobban eltávolított az eklekticizmustól s még inkább megerősítette bennem a vágyat valami újat, önállót teremteni.

Ezen gondolatokkal és vágyakkal eltelve tértem haza Budapestre. Az akkor épített Thonet-ház és az államvasutak nyugdíjintézetének palotája (Bokros vendéglő, Andrássy-út) ilyen keresztezési kísérleteknek eredményei. Kiindulási alapul ezen munkáimnál a francia korai renaissance kor stílusát választottam, mint amelyet elég rugalmasnak tartottam arra, hogy annyi változás után még egy újabb keresztezést is elbírjon. Természetesen ezen keverést, keresztezést egyelőre csak igen kis mértékben és így is csak főleg a belső berendezéseknél mertem keresztülvinni, de nemsokára rá kellett jönnöm, hogy az a két irányzat, melyet én itt egyesíteni akartam, sehogy sem bírják el egymást. A magyar népművészet primitív faragatlansága a raffinált finom francia kultúrával nem volt párosítható.

Ekkor kezdtem figyelmemet az angol architektúra felé fordítani, mely különösen a vidéki kastélyokban és cottagekben még sokat megőrzött eredeti falusi egyszerűségéből s még ősi földszagát nem vesztette el. Rövid angolországi utazás behatása alatt keletkezett a kecskeméti városháza, melynél ugyanazon átmeneti és berendezési alapelvek — melyek előző két épületnél már vezettek — még fokozottabb mértékben jutottak érvényre.

Második és sokkal hosszabb angolországi tanulmányutam mélyebb nyomokat hagyott bennem. Érdeklődésemet különösen az angolok koloniális építkezései költötték fel. Feltünt ugyanis nekem, hogy az angolok, ha indiai gyarmatukon valamit építenek, iparkodnak a bennszülöttek ízléséhez alkalmazkodni, hogy úgy mondjam, indus stílusban építeni.

S ha ez a nagykultúrájú angol nép nem szégyelte gyarmatainak aránylag jóval alacsonyabb fokon álló kultúráját kutatni, részben elsajátítani és azt a magáéval egybeolvasztani, mennyivel inkább kötelességünk nekünk magyaroknak, saját népünk művészetét tanulmányozni és azt a mi általános európai kultúránkkal egybeforrasztani!

A magyar népművészet tanulmányozása azután elvezetett az ázsiai népek művészetéhez, mert a két művészet közt fönnálló letagadhatatlan rokonság első pillanatra szembeötlött. Ez a keleti rokonság, mely főleg a perzsa és indus művészetekben válik nyilvánvalóvá, annál is inkább érdekelt, mert ezen népeknél — amelyek művészetüket már bizonyos monumentalitásig emelték — némi útmutatást véltem találni arra nézve, hogy hogyan lehet a népies elemeket a monumentális architektúrába átültetni. Ezért nagy szeretettel szenteltem magamat a keleti művészetek tanulmányozá-

sának. Sajnos azonban, hogy nem volt módomban mindezeket személyes tapasztalatokkal bővíteni s csupán a fényképek és közlemények tanulmányozására kellett szorítkoznom.

Miután azonban engem nem annyira az abszolút formák, mint inkább a fejlődéstörténeti analógiák érdekeltek, ez a hiány sem lehetett rám nézve nagyfontosságú.

Ezen tanulmányok és meggondolások hatása alatt készült az Iparművészeti Múzeum.

Azóta természetesen más véleménnyel vagyok a keleti művészet formáinak közvetlen felhasználásáról.

Ma, ha úgy néha az iparművészeti kapuját nézem, igazán haragszom rá. Egy kissé nagyon is »indus« nekem.

Mindezek ellenére a keleti népek művészetének ma is nagy fontosságot tulajdonítok nemcsak a magyar, hanem általában az egész európai modern művészet kialakulására. Az ázsiai népek művészete, mely azelőtt a klasszikus iskola tanítása folytán légmentesen el volt zárva előlünk, máris igen érezhető befolyást gyakorolt egész Európára.

Eleinte a japán művészet ejti lázba a világot, de különösebb jelentőséget csak a többi ázsiai népek, a perzsa, indus, az asszír fognak nyerhetni, azok a népek, melyeknek művészete már monumentalitássá fejlődött. Ez a monumentalitás az európai népeknél, akik a római és keresztény középkori hagyományokon nevelődtek, elengedhetlen feltétel. Így aztán a japán művészet megmaradt kedves, exotikus szobadísznek, míg a többi népek művészete máris belopódzott egyes európai nemzetek kultúráramlatába.

Az Iparművészeti Múzeum megvalósításánál fölmerült bennem az épület, a homlokzat anyagának a kérdése, míg végre hosszas megfontolás után a kerámiánál, a színes majolikánál döntöttem. Ez elhatározásomat nemcsak a kerámia iránt már gyermekkorom óta érzett vonzalmam vezette, hanem különböző meggondolások is.

Azzal első percben tisztában voltam, hogy valamelyes művészi irányzat kiindulása csakis egy monumentális anyagból lehetséges.

A különböző vakolat-technikák és tréfák, melyek már akkor, de különösen azóta divatosak lettek, mint szurrogátum talán megbocsáthatók egyes olcsóbb épületeken, de új művészi formák kialakításánál kiindulópontul nem szolgálhatnak. Egy másik meggondolás, mely a majolika javára döntött, általános érdekű s úgy vélem, minden modern nagy városra s minden jelenkori építkezésre egyaránt érvényes megállapítások eredménye.

A modern nagyvárosok poros, füstös levegője berakódva a házak homlokzatának pórusaiba, azokat piszkossá, az egész várost ezáltal komorrá teszik, míg egy mosható, nem porózus anyag a házakat higiénikusan és eredeti kellemes színeiben tartja meg. A szín maga szintén a kerámia mellett döntött, úgyszintén a lapok vékonysága, kis térfoglalása, ami a nagyváros drága telekárainál, a modern szerkezetek takarékosságánál szintén erősen számba veendő tényező. Ezen általános szempontokon kívül különleges magyar viszonyok is késztettek a majolika fölhasználására. Hazánkban, legalább is a jelenben kitermelt kövek egyike sem alkalmas arra, hogy mint szerkezet, építésre fölhasználható lenne s az ország nagy része, legmagyarabb része hatalmas síkság, ahol az emberek a követ csak hírből ismerik, ahova a szállítás igen drága, viszont a gölöncsér, a cserepesipar ősi hagyomány s így a szükséges építőanyag mindenütt könnyűséggel előállítható.

Az anyag körül való tépelődések végre az igaz, helyes útra tereltek. Az, ami azelőtt csak természetes velejáró volt: egy helyes, az életviszonyoknak, szükségleteknek megfelelő alaprajz, az most elsőrendű fontosságúvá, sőt kiindulási ponttá lett.

Az architektúrának önmagából az épületből és az építészből kell kinőnie. Föl kell konstruálni az épületet úgy, amint azt a jelenkori életviszonyok, a modern szerkezetek szükségszerűen követelik s formálni kell a fölhasznált anyagokat úgy, amint az anyagok természete azt lehetővé teszi.

Ez úton azután végleg szabadultam a hagyományok békóitól s csupán azok tanulságait fogadtam el.

Az Európaszerte megindult modern mozgalom, a »szecesszió«, mely a formaadásnak nagy, gyakran szélsőséges szabadságot adott, erősen segítségemre volt fölszabadulásomnál. A Földtani Intézet és a postatakarékpénztár tanui e kor vajudásainak.

Azelőtt, még az Iparművészeti Múzeum építésénél (1906. tavaszán lett rendeltetésének átadva) külföldi mozgalmak szele nem ért el hozzánk. A »szecesszió« egy föllélekzés volt, mely lelkesített minden művészembert. Lehet, hogy talán kelletén túl is ragadott magával — legalább is ma már másképpen csinálnám minden épületemet — de ez sem lényeges.

Most, hogy végigtekintek eddigi működésemen, megelégedéssel lehet megállapítanom, hogy a tények nekem adnak igazat. Egy új művészi kor alakulásának, egy új stílus keletkezésének lehetőségei ma már nem is képezik vita tárgyát. Egy magyar nemzeti irányzat lehetősége foglalkoztat mindenkit, még az ellenfeleket is; a népművészet gyüjtése, tanulmányozása és fölhasználása állandóan napirenden van.

Amit eddig csináltam, az korántsem befejezett művészi készség. Ellenkezőleg, mindegyik művem egy-egy kísérlet, összességében is csak egy dadogás, egy ABC ahhoz a formanyelvhez, melyen egy későbbi utód, egy ihletett művész a képzőművészet ódáit, himnuszait megteremteni van hivatva. De ehhez nem egy ember, sem kettő szükséges, hanem egész nemzedék együttes működése.

Ennek az együttes működésnek megteremtése, megszervezése volna még egyetlen vágyam, egy olyan iskola vagy akadémia-féle, ahol a művészet elveit mindjárt gyakorlatba lehet átültetni, ahol nemcsak papiron, hanem a valóságban tényleges építéssel, tényleges anyagokkal lehessen kísérletezni s a képzőművészet és iparművészet összes ágait egy közös cél érdekében egyesíteni. Csak egy ilyen együttműködés képes egy nemzeti irányzat kialakulását előmozdítani.

Már pedig egy nemzeti művészet kialakulása elkerülhetetlen egy nép számára, ha az a többi népek világversenyében elsülyedni nem akar.

Ami pár év előtt csak sovinisztikus különcségnek látszott, az most más népeknél kialakult hasonló törekvések által szentesítést nyert. A nagy nemzetközi világverseny kényszeríti a népeket, hogy egyéniségüket, eredetiségüket, mellyel a világpiacon még érdeklődésre számíthatnak, minél jobban kifejlesszék.

Az angol és francia művészet nemzeti jellegéről fölösleges beszélni, az »alles deutsch« mindinkább hangos lesz Németországban, Bécs egy speciális osztrák művészettel az egész világ elismerését vívta ki, az oroszok tovább építenek a hajdan kigúnyolt nemzeti tradícióikon, svédek, norvégek, finnek mind nemzeti különállóságukat dokumentálják művészetükben, miért volna hát éppen csak egy magyaros törekvés lehetetlen, miért volna a magyar törekvés zárkózott sovinizmus?

Ellenkezőleg, csakis ezen az úton, a képzőművészet útján tudjuk különálló magyarságunkat, kultúránkat az egész világ elé tárni s csakis így tudunk szolgálatot tenni ez országnak, ha e törekvések mellett erősen kitartunk. Vagy vajjon Petőfi, Arany nem-e nagyobb szolgálatot tettek hazánknak azzal, hogy a lenézett s az urak által már-már elfelejtett magyar paraszti nyelven szólaltatták meg költészetüket, ahelyett hogy a már sokkal fejlettebb német vagy latin nyelven írtak volna?!

S ha mi mostan a lenézett, elfelejtett nép formanyelvét újra tanulni és tanítani kezdjük, miért kell kétségben lennünk aziránt, hogy majd eljön-e a képzőművészeteknek is a maga Petőfije, aki a megkezdett utat tovább, egész a dicsőségig folytatja.

Mert amit én s újabban keletkezett hivőim, barátaim végeztünk, az csak a kezdet kezdete. De ha nem is tudunk mindent egyedül elvégezni, itt van segítségünkre az idő, a fejlődés kényszerű hatalma, az dolgozik helyettünk is.

A kapitalizmus, mely lerombolja a régi stílusok lehetőségeit, vaslábakra állítja az

áruház-óriásokat, napról-napra vájja a talajt a mesterséggé silányult hagyományok alatt. Megteremti az egyenlő emberek egyenlő bérházát s az egyenlők demokratikus tömege a hatalmas összesség jelképére a modern utca, a modern nagyváros képévé tömörül.

A nemzetközi világverseny a nemzeti munka fokozását, a nemzeti egyéniség kidomborítását teszik szükségessé s ha belátás és művészet utáni vágy nem ösztökélték az országot nemzeti művészetének fejlesztésére, az önfenntartási ösztön fogja arra rákényszeríteni.

Lechner Ödön.

ÖNÉLETRAJZI VÁZLAT

BUDAPESTEN születtem. Az apám előkelő városi hivatalnok volt; ez volt tudniillik akkor az egyedüli foglalkozás egy valamire való polgár számára. A nagyatyám a városi szépészeti bizottságnak alelnöke (elnöke a nádor volt) s az építési engedélyeket az ő aláírásával adták ki.

Később az atyám örökösödés útján egy téglagyár birtokába jutott, úgy hogy azután majdnem kizárólag annak igazgatásával foglalkozott. Ebben a gyárban már kora ifjuságomban megtanultam bánni az agyaggal s megszerettem a kerámia különböző technikáit. Mert a gyárban nem csupán közönséges téglákat gyártottak, hanem finomabb kerámiákat is, többek közt a bécsi Ferstel építész által tervezett budapesti zsinagóga összes terrakotta és mázos majolika munkáit is. Akkor és attól fogva vezetésem alatt számos kísérletet végeztünk a kerámia terén s úgy látszik, hogy ezen ifjukori foglalkozások egész későbbi munkásságomra elhatározó befolyást gyakoroltak, mert a kerámia iránti szeretetem mind mai napig élénken él bennem.

Középiskoláimat s az egyetemet Budapesten végeztem s aztán Berlinbe mentem, ahol három évet töltöttem el a Schinkel-akadémián. Paul Wallot, Kaiser-Grossheim, Hugo Licht és mások, akiket már el is felejtettem, voltak iskolatársaim. Az akadémiából természetesen mint a »klasszikus« iskola híve kerültem ki s tanulmányaim betetőzésére még egy éven át beutaztam Olaszországot.

Időközben, huszonegy éves koromban megnősültem, úgy hogy az olaszországi utat már ifju feleségemmel tettem meg, kinek fölöttébb finom művészi ösztöne és választékos ízlése nagy befolyást gyakorolt művészi fejlődésemre.

Ez utazás után visszatértem Budapestre, önállósítottam magamat s néhány házat építettem olasz renaissance stílusban, amelyen azonban a német iskola s a tagozatoknak bizonyos fiatalos túlzása el nem tagadható.

Ugyanebben az időben építettem a városligetben egy korcsolya-csarnokot, mely abban az időben első volt a maga nemében és tipust alkotott; s mint ilyen, több enciklopédikus munkában meg is jelent. Később ez a pavillon kicsi lett, lebontották és építettek helyébe egy nagyot. Kár! Én legalább sajnálom, mert a kis pavillont a maga szerény megjelenésében ma is egyik sikerültebb alkotásomnak tartom és sok előbbi és utóbbi munkámnál jobban szerettem.

Ez időtájt elég jól ment a sorom s bár még egész fiatal ember voltam, máris elég szép pozíciót szereztem magamnak. Csakhogy az én becsvágyamat ez legtávolabbról sem elégítette ki.

Mint távoli ideál mindig egy magyar nemzeti stílus megalkotása lebegett előttem. Nem én voltam az első és egyetlen, kit ez a gondolat foglalkoztatott. Elődeim úgy mint kortársaim, mind foglalkoztak a kérdéssel: Ybl, Weber, Hild, Pollack állandóan hevesen vitatták a tárgyat. De mindannyian arra a végeredményre jutottak, hogy magyar stílusú épület nem lehetséges, mert az eddig sem volt. Ilyen vélemények érthetők, sőt természetesek olyan korban és olyan emberektől, akik az építést mintalapok nélkül elképzelni sem tudták. Fészl volt az egyedüli, kinek művészi képzelete keresztül tudta törni a hagyomány e korlátait s aki a budapesti vigadó építésénél az akkor divatos építési irányzatnak némi magyaros ízt kölcsönözni próbálkozott.

Bennem azonban mindig erősebb lett az a meggyőződés, hogy törekvéseinket föltétlenül siker fogja koronázni, anélkül hogy bármilyen előző stílusra támaszkodnunk kellene, miután egy stílus sem öröktől való, mindegyik kezdődött valamikor: ennélfogva éppen úgy lehetséges ma is egy új irányzat keletkezését, egy magyar stílus fölvirágzását megérnünk.

Minden próbálkozásomnál és kísérleteimnél azonban állandóan éreznem kellett, hogy

A Hét 1911. IV. évf.

az a német kultúra, melyet három éven át magamba szívtam, kérlelhetlenül fogva tart, rám nehezedik s minden szabad művészi gondolatot elnyom bennem.

Ez az érzés már-már szinte vízióvá növekedett bennem. Úgy éreztem magamat, mint akit hatalmas hullámok akarnak elnyelni, mely ellen hasztalan nyújtom ki védőleg karomat; e hatalmas áramlat ellen valami erős, nagy gátat kell emelni, ha szabadulni akarok attól, hogy végképpen magával ne sodorjon. És akkor a francia kultúra felé fordultam, melyet elég erősnek véltem a német kultúrával szemben védőpajzsul magam elé tolni.

Ez a francia kultúra annál is inkább vonzott, mert bámulattal láttam, hogy miképpen volt képes ez a kultúra királytól királyig, tehát szinte egy-egy emberöltőn át más-más művészi irányokat, egészen új stílusokat teremteni.

Ezekből reméltem én megtanulhatni, hogy tulajdonképpen hogyan is alakul egy ilyen új stílus.

Ezen időben 27 éves voltam. Lelki küzdelmektől kínozva, fiatal feleségem halála által szivem mélyén sújtva, elviselhetetlen lett nekem a budapesti tartózkodás s szinte futva menekültem az új világba — Párisba, minden anyagi erőt, eddig szerzett pozíciómat feláldozva.

A véletlen segítségemre jött párisi utamnál, mert csakhamar egy francia fiatal ember útján — kit a magyar zene iránti vonzalom vezetett hozzám — megismerkedtem annak atyjával, Clement Parent építésszel, aki akkor igen tekintélyes és elismert művész volt. Az öreg úr előkelő, nagy intelligenciájú ember volt, ki különösen régi kastélyok restaurálásával és új palotáknak régi stílusban való építésével foglalkozott és ezen feladatát mindig a legnagyobb odaadással és finom művészi ízléssel oldotta meg.

Az építésnek ezen ága akkortájt még teljes virágjában volt Franciaországban, mert a francia nemesség körében az a szinte babonás hagyomány élt, hogy egy család csak addig virágzik, amíg építtet. Így azután egy igazi nemes mindig építtetett s ha új építeni való nem volt, a régit renoválták vagy egyes részeket direkt lebontottak, hogy újonnan építhessék.

Ez a körülmény úgy látszik nagy szerepet játszott abban, hogy a francia építészet állandó fejlődésben, az élettel kapcsolatos örök mozgásban maradt.

Mikor az öreg mester vágyaimról, álmaimról értesült, magánál tartott, mint olyan helyen, ahol tudásvágyam leginkább kielégítést nyerhet.

Háromévi ott tartózkodásom ideje alatt mintegy harminc kastélyépítés és restaurálás került műtermünkben kivitelre, s az öreg mester és köztem — ki tanítványául szegődtem — benső barátság fejlődött ki s minden munkájába, történelmi és művészi kutatásaiba beavatott. Az öreg Parent ugyanis az ő restauráló munkáit oly lelkiismeretességgel végezte, hogy nem elégedett meg a művészi tanulmányokkal, hanem az illető család egész történetét kutatta s így nem egy poros családi levéltárat böngésztünk át közösen.

Ezen kutatásaink közben nem egy érdekes adatra bukkantunk, melyek különösen a korai francia renaissance keletkezésére vetnek élénk világosságot. Ezekből a családi levelekből megtudni, hogyan vitték a keresztes háboruk az embereket először ki a hazájuk határain túl, hogyan ismerkedtek meg ezáltal idegen országok kultúrájával s a francia nemesek Olaszországon át hazatérve, hogyan látták meg először az antik és az ennek nyomán ott már kezdődő korai renaissance épületeket. Hazaérve elküldték építészeiket olasz földre, hogy az ottani építkezéseket nézzék meg s nekik is olyat építsenek.

Mikor ezek az építőművészek olaszországi tanulmányutukról visszatérve munkához láttak, akkor látszott csak, hogy az ő meggyökeresedett gót felfogásukkal egyelőre csak egyes külsőséget tudtak elsajátítani. Ezáltal egy csodálatos keverék keletkezett, melyből az igazi renaissance csak később kristályosodott ki.

De éppen ez a kereszteződés, a kezdetnek ezek a primitívségei érdekeltek engem legjobban, mert azt a gondolatot keltették

bennem, hogy vajjon nem volna-e lehetséges ma is egy ilyen keresztezés által egy új stílus keletkezésének alapját megvetni?

Bámulatos, hogy a franciák ezt meg merték tenni, s legnagyobbszerű építkezéseiket ezen kezdeti kísérleteiknek átengedték, amint ezt például a párisi St. Eustache templom is bizonyítja.

Manapság azonban, ha egy nagyobb, jelentőségteljesebb építkezésről van szó, hányszor kell hallanunk a rosszakaratú kifogást, hogy a modernség — még ha rejt is magában egészséges gondolatokat — ma még kiforratlan, nem megállapodott s egy nagyobb épület nem képezheti kísérletezés tárgyát.

Hitemben még jobban megerősített egy úrral való ismeretségem, akinek kastélyát éppen akkor restauráltuk. Monsieur Caraillon de la Tour, előkelő francia nemes, mesterem akadályoztatása miatt velem tárgyalt építkezése ügyében. Akkoriban előkelő lakások berendezésénél az úgynevezett »bric à brac« volt divatos, ami abból állott, hogy a lakóhelyiségeket mindenféle régi bútorral, szőnyegekkel, antik tányérokkal, függönyökkel, átvetőkkel tömték meg. Ugyanez értelemben ajánlottam én is neki a szobák falait antik brokátokkal bevonni, mire ő kereken kijelentette, hogy az ő művészi hitvallása szerint többet ér egy eleven művész, mint száz halott.

Természetes, hogy egy ily felfogású emberrel való érintkezés még jobban eltávolított az eklekticizmustól s még inkább megerősítette bennem a vágyat valami újat, önállót teremteni.

Ezen gondolatokkal és vágyakkal eltelve tértem haza Budapestre. Az akkor épített Thonet-ház és az államvasutak nyugdíjintézetének palotája (Bokros vendéglő, Andrássy-út) ilyen keresztezési kísérleteknek eredményei. Kiindulási alapul ezen munkáimnál a francia korai renaissance kor stílusát választottam, mint amelyet elég rugalmasnak tartottam arra, hogy annyi változás után még egy újabb keresztezést is elbírjon. Természetesen ezen keverést, keresztezést egyelőre csak igen kis mértékben és így is csak főleg a belső berendezéseknél mertem keresztülvinni, de nemsokára rá kellett jönnöm, hogy az a két irányzat, melyet én itt egyesíteni akartam, sehogy sem bírják el egymást. A magyar népművészet primitív faragatlansága a raffinált finom francia kultúrával nem volt párosítható.

Ekkor kezdtem figyelmemet az angol architektúra felé fordítani, mely különösen a vidéki kastélyokban és cottagekben még sokat megőrzött eredeti falusi egyszerűségéből s még ősi földszagát nem vesztette el. Rövid angolországi utazás behatása alatt keletkezett a kecskeméti városháza, melynél ugyanazon átmeneti és berendezési alapelvek — melyek előző két épületnél már vezettek — még fokozottabb mértékben jutottak érvényre.

Második és sokkal hosszabb angolországi tanulmányutam mélyebb nyomokat hagyott bennem. Érdeklődésemet különösen az angolok koloniális építkezései költötték fel. Feltűnt ugyanis nekem, hogy az angolok, ha indiai gyarmatukon valamit építenek, iparkodnak a bennszülöttek ízléséhez alkalmazkodni, hogy úgy mondjam, indus stílusban építeni.

S ha ez a nagykultúrájú angol nép nem szégyelte gyarmatainak aránylag jóval alacsonyabb fokon álló kultúráját kutatni, részben elsajátítani és azt a magáéval egybeolvasztani, mennyivel inkább kötelességünk nekünk magyaroknak, saját népünk művészetét tanulmányozni és azt a mi általános európai kultúránkkal egybeforrasztani!

A magyar népművészet tanulmányozása azután elvezetett az ázsiai népek művészetéhez, mert a két művészet közt fönnálló letagadhatatlan rokonság első pillanatra szembeötlött. Ez a keleti rokonság, mely főleg a perzsa és indus művészetekben válik nyilvánvalóvá, annál is inkább érdekelt, mert ezen népeknél — amelyek művészetüket már bizonyos monumentalitásig emelték — némi útmutatást véltem találni arra nézve, hogy hogyan lehet a népies elemeket a monumentális architektúrába átültetni. Ezért nagy szeretettel szenteltem magamat a keleti művészetek tanulmányozá-

sának. Sajnos azonban, hogy nem volt módomban mindezeket személyes tapasztalatokkal bővíteni s csupán a fényképek és közlemények tanulmányozására kellett szorítkoznom.

Miután azonban engem nem annyira az abszolút formák, mint inkább a fejlődéstörténeti analógiák érdekeltek, ez a hiány sem lehetett rám nézve nagyfontosságú.

Ezen tanulmányok és meggondolások hatása alatt készült az Iparművészeti Múzeum.

Azóta természetesen más véleménnyel vagyok a keleti művészet formáinak közvetlen felhasználásáról.

Ma, ha úgy néha az iparművészeti kapuját nézem, igazán haragszom rá. Egy kissé nagyon is »indus« nekem.

Mindezek ellenére a keleti népek művészetének ma is nagy fontosságot tulajdonítok nemcsak a magyar, hanem általában az egész európai modern művészet kialakulására. Az ázsiai népek művészete, mely azelőtt a klasszikus iskola tanítása folytán légmentesen el volt zárva előlünk, máris igen érezhető befolyást gyakorolt egész Európára.

Eleinte a japán művészet ejti lázba a világot, de különösebb jelentőséget csak a többi ázsiai népek, a perzsa, indus, az asszír fognak nyerhetni, azok a népek, melyeknek művészete már monumentalitássá fejlődött. Ez a monumentalitás az európai népeknél, akik a római és keresztény középkori hagyományokon nevelődtek, elengedhetlen feltétel. Így aztán a japán művészet megmaradt kedves, exotikus szobadísznek, míg a többi népek művészete máris belopódzott egyes európai nemzetek kultúráramlatába.

Az Iparművészeti Múzeum megvalósításánál fölmerült bennem az épület, a homlokzat anyagának a kérdése, míg végre hosszas megfontolás után a kerámiánál, a színes majolikánál döntöttem. Ez elhatározásomat nemcsak a kerámia iránt már gyermekkorom óta érzett vonzalmam vezette, hanem különböző meggondolások is.

Azzal első percben tisztában voltam, hogy valamelyes művészi irányzat kiindulása csakis egy monumentális anyagból lehetséges.

A különböző vakolat-technikák és tréfák, melyek már akkor, de különösen azóta divatosak lettek, mint szurrogátum talán megbocsáthatók egyes olcsóbb épületeken, de új művészi formák kialakításánál kiindulópontul nem szolgálhatnak. Egy másik meggondolás, mely a majolika javára döntött, általános érdekű s úgy vélem, minden modern nagy városra s minden jelenkori építkezésre egyaránt érvényes megállapítások eredménye.

A modern nagyvárosok poros, füstös levegője berakódva a házak homlokzatának pórusaiba, azokat piszkossá, az egész várost ezáltal komorrá teszik, míg egy mosható, nem porózus anyag a házakat higiénikusan és eredeti kellemes színeiben tartja meg. A szín maga szintén a kerámia mellett döntött, úgyszintén a lapok vékonysága, kis térfoglalása, ami a nagyváros drága telekárainál, a modern szerkezetek takarékosságánál szintén erősen számba veendő tényező. Ezen általános szempontokon kívül különleges magyar viszonyok is késztettek a majolika fölhasználására. Hazánkban, legalább is a jelenben kitermelt kövek egyike sem alkalmas arra, hogy mint szerkezet, építésre fölhasználható lenne s az ország nagy része, legmagyarabb része hatalmas síkság, ahol az emberek a követ csak hírből ismerik, ahova a szállítás igen drága, viszont a gölöncsér, a cserepesipar ősi hagyomány s így a szükséges építőanyag mindenütt könnyűséggel előállítható.

Az anyag körül való tépelődések végre az igaz, helyes útra tereltek. Az, ami azelőtt csak természetes velejáró volt: egy helyes, az életviszonyoknak, szükségleteknek megfelelő alaprajz, az most elsőrendű fontosságúvá, sőt kiindulási ponttá lett.

Az architektúrának önmagából az épületből és az építészből kell kinőnie. Föl kell konstruálni az épületet úgy, amint azt a jelenkori életviszonyok, a modern szerkezetek szükségszerűen követelik s formálni kell a fölhasznált anyagokat úgy, amint az anyagok természete azt lehetővé teszi.

Ez úton azután végleg szabadultam a hagyományok békóitól s csupán azok tanulságait fogadtam el.

Az Európaszerte megindult modern mozgalom, a »szecesszió«, mely a formaadásnak nagy, gyakran szélsőséges szabadságot adott, erősen segítségemre volt fölszabadulásomnál. A Földtani Intézet és a postatakarékpénztár tanui e kor vajudásainak.

Azelőtt, még az Iparművészeti Múzeum építésénél (1906. tavaszán lett rendeltetésének átadva) külföldi mozgalmak szele nem ért el hozzánk. A »szecesszió« egy föllélekzés volt, mely lelkesített minden művészembert. Lehet, hogy talán kelletén túl is ragadott magával — legalább is ma már másképpen csinálnám minden épületemet — de ez sem lényeges.

Most, hogy végigtekintek eddigi működésemen, megelégedéssel lehet megállapítanom, hogy a tények nekem adnak igazat. Egy új művészi kor alakulásának, egy új stílus keletkezésének lehetőségei ma már nem is képezik vita tárgyát. Egy magyar nemzeti irányzat lehetősége foglalkoztat mindenkit, még az ellenfeleket is; a népművészet gyüjtése, tanulmányozása és fölhasználása állandóan napirenden van.

Amit eddig csináltam, az korántsem befejezett művészi készség. Ellenkezőleg, mindegyik művem egy-egy kísérlet, összességében is csak egy dadogás, egy ABC ahhoz a formanyelvhez, melyen egy későbbi utód, egy ihletett művész a képzőművészet ódáit, himnuszait megteremteni van hivatva. De ehhez nem egy ember, sem kettő szükséges, hanem egész nemzedék együttes működése.

Ennek az együttes működésnek megteremtése, megszervezése volna még egyetlen vágyam, egy olyan iskola vagy akadémia-féle, ahol a művészet elveit mindjárt gyakorlatba lehet átültetni, ahol nemcsak papiron, hanem a valóságban tényleges építéssel, tényleges anyagokkal lehessen kísérletezni s a képzőművészet és iparművészet összes ágait egy közös cél érdekében egyesíteni. Csak egy ilyen együttműködés képes egy nemzeti irányzat kialakulását előmozdítani.

Már pedig egy nemzeti művészet kialakulása elkerülhetetlen egy nép számára, ha az a többi népek világversenyében elsülyedni nem akar.

Ami pár év előtt csak sovinisztikus különcségnek látszott, az most más népeknél kialakult hasonló törekvések által szentesítést nyert. A nagy nemzetközi világverseny kényszeríti a népeket, hogy egyéniségüket, eredetiségüket, mellyel a világpiacon még érdeklődésre számíthatnak, minél jobban kifejlesszék.

Az angol és francia művészet nemzeti jellegéről fölösleges beszélni, az »alles deutsch« mindinkább hangos lesz Németországban, Bécs egy speciális osztrák művészettel az egész világ elismerését vívta ki, az oroszok tovább építenek a hajdan kigúnyolt nemzeti tradícióikon, svédek, norvégek, finnek mind nemzeti különállóságukat dokumentálják művészetükben, miért volna hát éppen csak egy magyaros törekvés lehetetlen, miért volna a magyar törekvés zárkózott sovinizmus?

Ellenkezőleg, csakis ezen az úton, a képzőművészet útján tudjuk különálló magyarságunkat, kultúránkat az egész világ elé tárni s csakis így tudunk szolgálatot tenni ez országnak, ha e törekvések mellett erősen kitartunk. Vagy vajjon Petőfi, Arany nem-e nagyobb szolgálatot tettek hazánknak azzal, hogy a lenézett s az urak által már-már elfelejtett magyar paraszti nyelven szólaltatták meg költészetüket, ahelyett hogy a már sokkal fejlettebb német vagy latin nyelven írtak volna?!

S ha mi mostan a lenézett, elfelejtett nép formanyelvét újra tanulni és tanítani kezdjük, miért kell kétségben lennünk aziránt, hogy majd eljön-e a képzőművészeteknek is a maga Petőfije, aki a megkezdett utat tovább, egész a dicsőségig folytatja.

Mert amit én s újabban keletkezett hivőim, barátaim végeztünk, az csak a kezdet kezdete. De ha nem is tudunk mindent egyedül elvégezni, itt van segítségünkre az idő, a fejlődés kényszerű hatalma, az dolgozik helyettünk is.

A kapitalizmus, mely lerombolja a régi stílusok lehetőségeit, vaslábakra állítja az

áruház-óriásokat, napról-napra vájja a talajt a mesterséggé silányult hagyományok alatt. Megteremti az egyenlő emberek egyenlő bérházát s az egyenlők demokratikus tömege a hatalmas összesség jelképére a modern utca, a modern nagyváros képévé tömörül.

A nemzetközi világverseny a nemzeti munka fokozását, a nemzeti egyéniség kidomborítását teszik szükségessé s ha belátás és művészet utáni vágy nem ösztökélték az országot nemzeti művészetének fejlesztésére, az önfenntartási ösztön fogja arra rákényszeríteni.

Lechner Ödön.

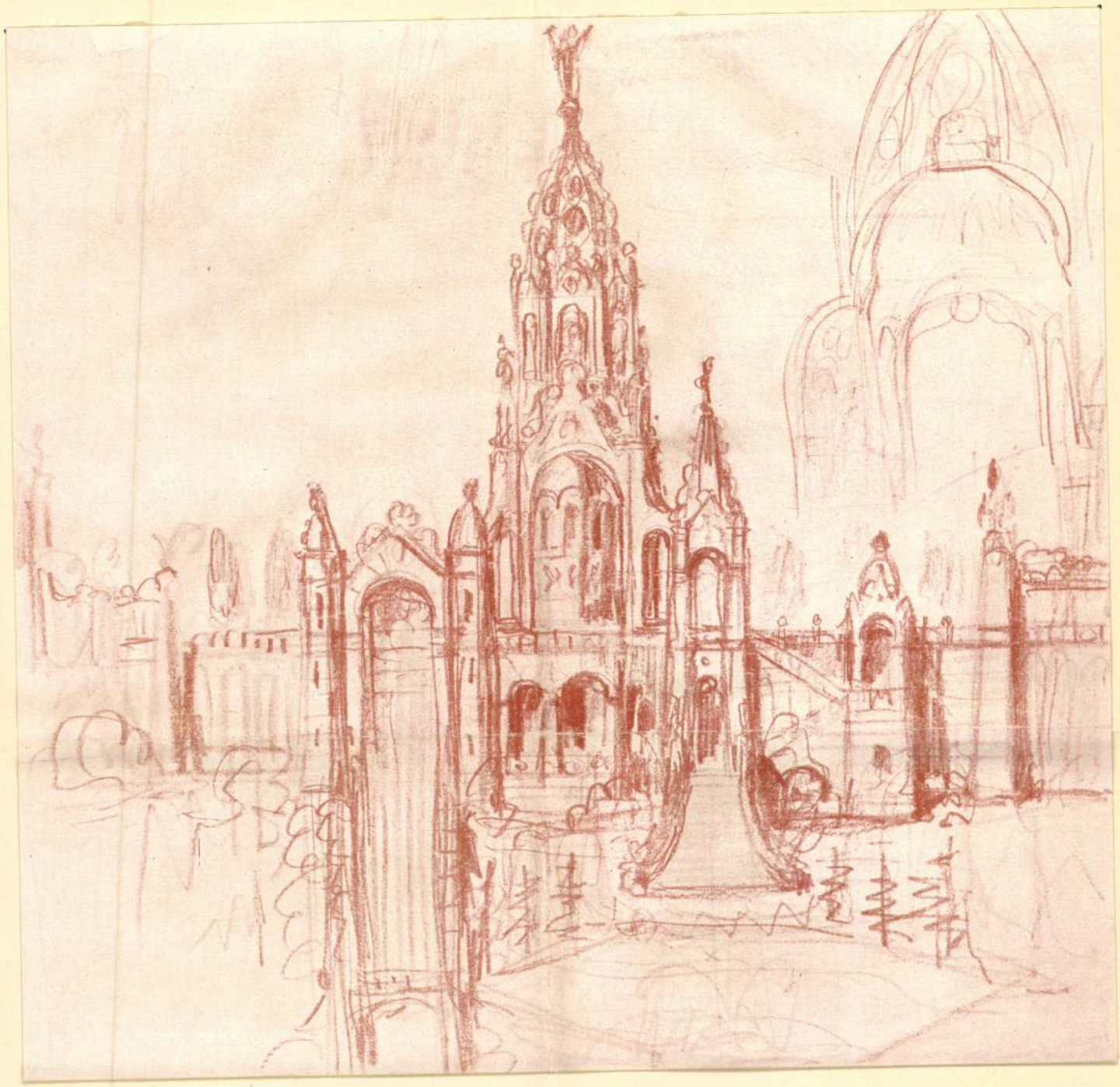

A Hét 1911. IV. 9–10 sz.

VÁZLAT AZ ERZSÉBET-EMLÉKHEZ

LECHNER ÖDÖN

Lechner Ödön

KÉT UJ ÉPÜLET

Hosszú, sok évi hallgatás után ismét szóhoz jutott Lechner Ödön és egyszerre két építkezés ad aktualitást alkotó művészetének. Valóságos ünnepnapja a modern magyar építőművészetnek ez az aktualitás, mert hiszen minden étape, amikor az ősz mester munkához lát, egy-egy új sikert és új eredményt hirdető lappal gazdagítja építőművészetünk krónikáját. Most a Ferencz József jubileumi templom és a kecskeméti víztorony várnak arra, hogy Lechner Ödön keze alatt megvalósulva, a magyar építés géniuszát reprezentálják a későbbi koroknak.

A Ferencz József jubileumi templom most lezajlott tervpályázatán, amelyen, mint ismeretes, Lechner Ödön vitte el az első díjat, sokan furcsának és meglepőnek találták, hogy ő, aki évtizedek óta ellene szegült a régi stilusnak, harcolt a történelmi reprodukció ellen és felkent apostola volt a legmodernebb törekvéseknek, most meghajolt a históriai román stilus előtt. Pedig ebben a meghajlásban nincs sem megalkuvás, sem ellentmondás. Az nem lerombolása, ellenkezőleg: geniális igazolása nagyszerűen harcos multjának. Elvét, — amely vezérmotivuma egész élete törekvéseinek és amelyet ma már egy egész építész-generáció írt a zászlajára — azt, hogy a modern életszükséglet objektumai, a bérház, árúház, űzletház stb. a maguk követelően új beosztásuknál, szerkezetüknél fogva nem tűrik el a régi, helyet, anyagot, fölösleges szerkezeti tékozlást követelő stilusokat, ezt az elvét objektive és világosan igazolja ez a pályaterve is.

A templom nem új életszükségleteket elégít ki, a ritualék, az egyház összes tradiciói évszázadokon át változhatatlan, dönthetetlen sziklaként állták a forrongó, változó századok támadásait.

Amikor tehát az egyház a maga ősi hagyományainak, hivői lelki szükségleteinek kielégítésére hajlékot emel, akkor nyugodt lélekkel csak ahhoz a történelemhez fordulhat, amely ezeket a szükségleteket szülte, s amely ezen szükségleteket eddig is kiszolgálta. Csak önkényesen járhat el az, aki itt mégis modernet akar teremteni, holott az Újnak első alapfeltétele, az új épületbeosztás, teljesen hiányzik.

Csakis személyes önkény lehet az, amely az évszázadok óta kifejlődött és azóta sem változott templom alapformáira csak azért is új formákat akar ráerőszakolni, oly formákat, melyek még az építés más, profán, haladó terén sem alakultak ki véglegesen polgárjogot nyert művészi elemekké.

Eltekintve a pályázat föltételeitől, mely a román stilust előírta, nyilvánvaló, hogy Lechner Ödön nemcsak a talentumánál, hanem belátásánál fogva is eleve tartózkodott attól, hogy elveit a személy tévútjára terelje.

Igaz ugyan, hogy a templomokat is a mindig változó korok mindig a maguk stilusában építették és így az analógia szinte kézenfekvővé teszi, hogy az új templomon is az új, a mai modern kor építészeti izlésének kellene kifejezésre jutnia. De éppen itt van a baj. Mert a mai kor építészetének, ha vannak is már sikerült kisérletei ott, ahol az új életszükséglet az új építésnek pozitiv útmutatást ad, de kialakult, egységes, az egész kort jellemző stilusa még nincsen. Ha egy bérház a maga egészében művészies megjelenése tud is lenni a jelen kor életszükségleti megnyilvánulásainak, de annak egyes részei még nem azok a művészi virágok, melyek külön is, más csoportosításban, csokorba köthetők volnának s így nem marad más út, mint a már ősiségében is nemességit nyert multba visszanyúlni. Akik a modern törekvésekben tetszelgő új-német templomokat ismerik és érzik, hogy mennyire hiányzik azokból a történelmi templom-építészet igazi keresztény áhitata, csak helyeselhetik azt a szempontot, mely a legkeresztényibb korhoz, a románhoz folyamodott ihlettséget meríteni. Lechner pedig a legmélyére hatolván ennek a kornak, más elgondolásban is — modernet teremtett.

Ő ugyanis a különböző évszázadok és nemzedékek változó árnyalatai közül a legrománabbat valósította meg: a román népek egyenes leszármazottjainak stílusát: az olaszok és franciák román stílusát. Időben visszamnnt addig a korai korszakig, amikor még elasztikusabb, tehát kevésbé dogmatikus volt ez a stilus, mely ennélfogva művészi és technikai szempontból is könnyebben hangolható a mai építészet konstruktiv eredményeihez és felfogásához. A román stílusnak ez a periódusa még telve volt népies elemekkel. A vezető agy kompoziciója csak a

Művészet 1914.

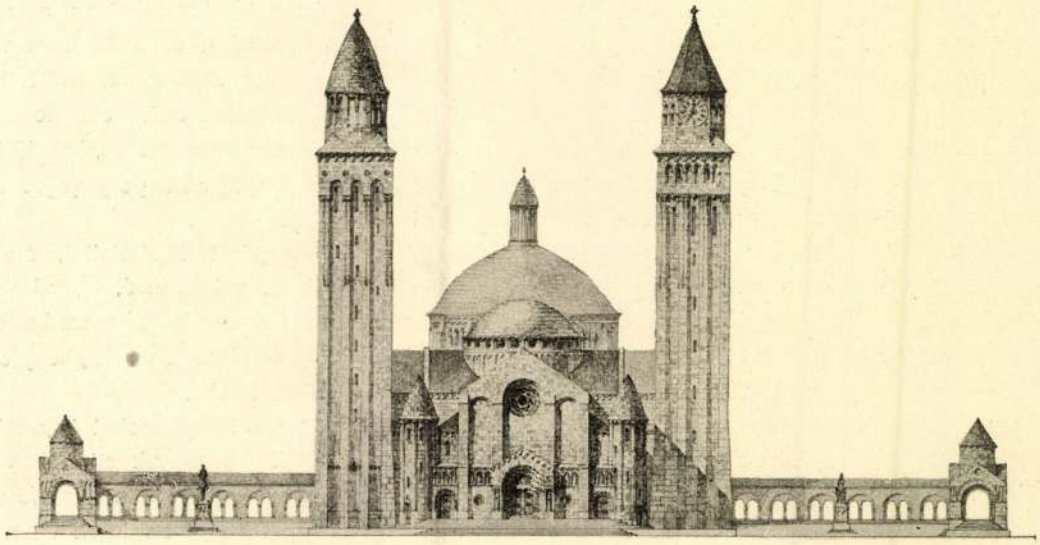

FŐHOMLOKZAT

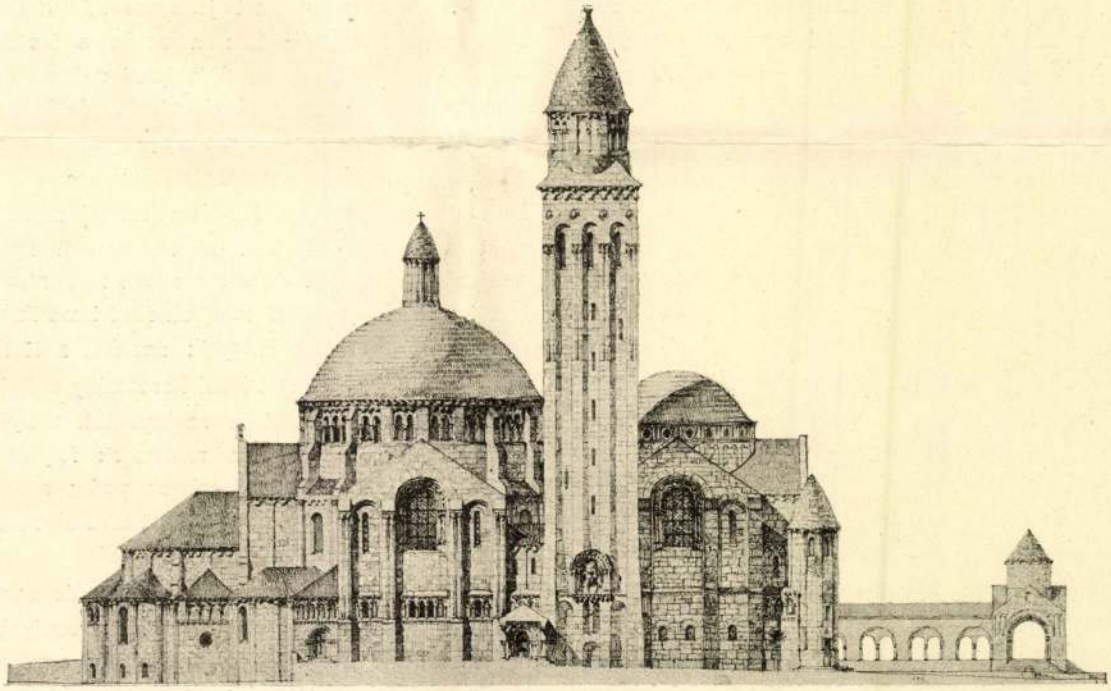

OLDALNÉZET

A FERENCZ JÓZSEF JUBILEUMI TEMPLOM
ELSŐ DÍJAT NYERT PÁLYATERVE. LECHNER ÖDÖN MŰVE

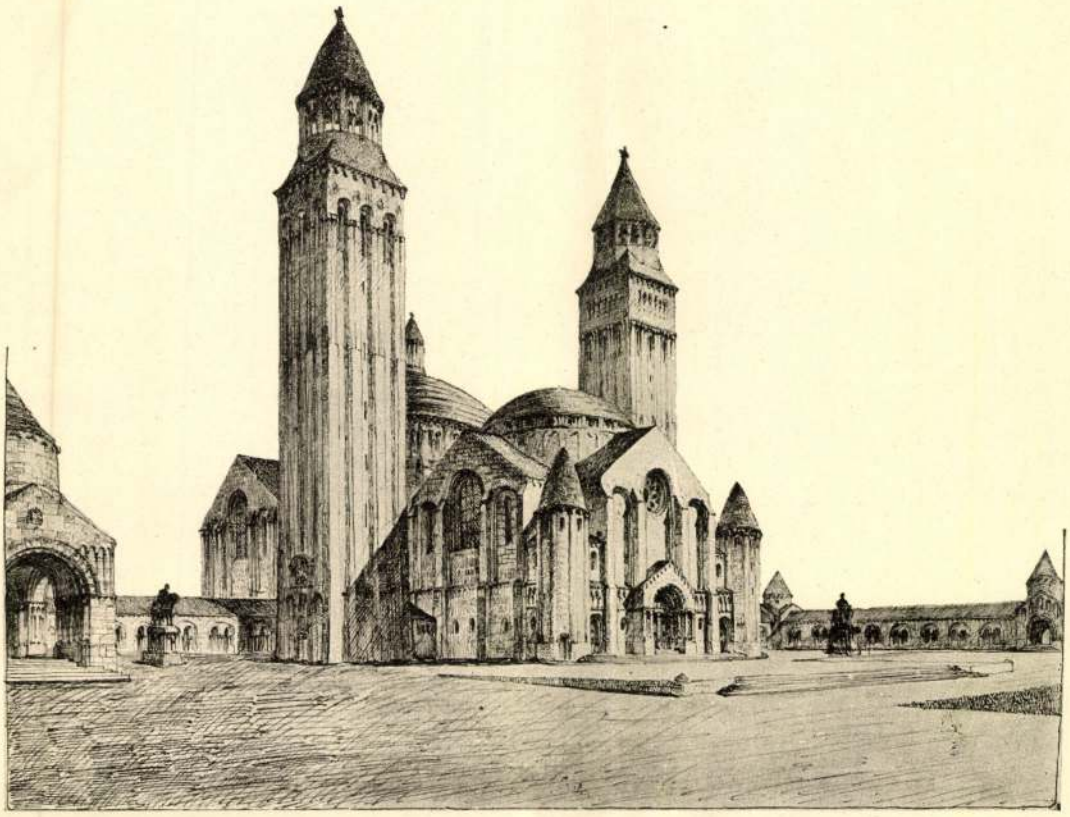

TÁVLATI KÉP

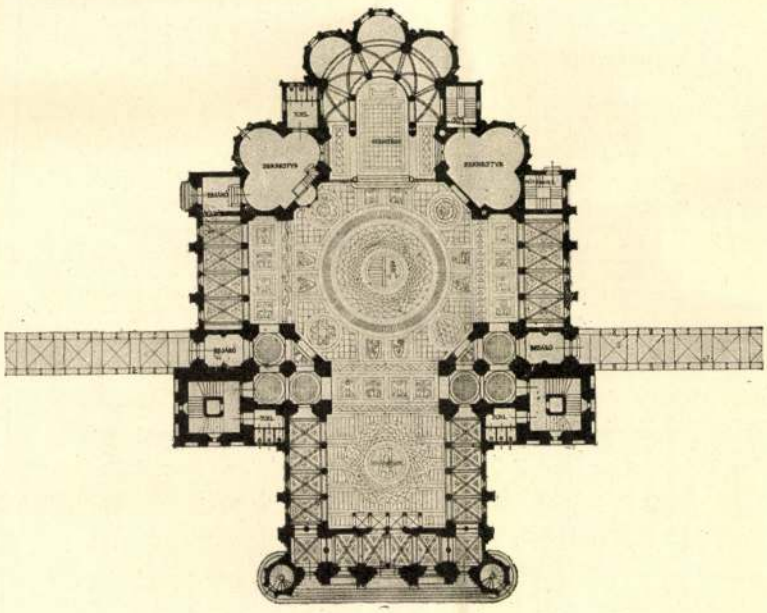

ALAPRAJZ

A FERENCZ JÓZSEF JUBILEUMI TEMFLOM
ELSŐ DÍJAT NYERT PÁLYATERVE. LECHNER ÖDÖN MÜVE

TANULMÁNYOK ÉS VÁZLATOK
A BUDAPESTI FERENC JÓZSEF
JUBILEUMI TEMPLOMHOZ

LECHNER ÖDÖN
MŰVEI

keret volt, amelyben az építő munkások a maguk ízlésük és tudásuk szerint faragták a részleteket. És ez, úgy látszik, még külön szeretettel vonzotta Lechnert ezen stílushoz, mert ő évtizedeket töltött el azért, hogy a nép művészi elemeit a magyar architekturába átültetni segítse.

Lechner nagy tehetsége és akadályt nem ismerő művészete azonban abban különösen megnyilvánul, ahogyan ezt az archaikus stílust egyesíteni, úgyszólván szerves egésszé tudta alkotni a — pályázat feltételeiben is követelt — modern, vasbeton-szerkezettel. Az ő genialitása új életet, új egyéniséget öntött ebbe a halottnak vagy legalább is bebalzsamozottnak mondott stílusba.

Hogy azonban mennyire tudatos és mennyire mindig a feladat magaslatára emelkedő művész Lechner Ödön, azt semmi sem bizonyítja jobban, mint az a másik, szintén az idén kivitelre kerülő műve: a kecskeméti víztorony, mely tervezet bár már két év előtt készült, de a rossz pénzügyi helyzet miatt csak most kerülhet megvalósításra. Ez a feladat egész létalapjában az ellentéte az előbbinek. Itt ugyanis a régi, változatlan életszükségletek helyett, abszolut modern életszükségletet kell építészetileg kielégítenie és pedig a legmodernebb — vasbeton — szerkezettel. Vagyis olyan feladat, ahol fenntartás nélkül valósíthatja meg egész élete modern törekvéseit.

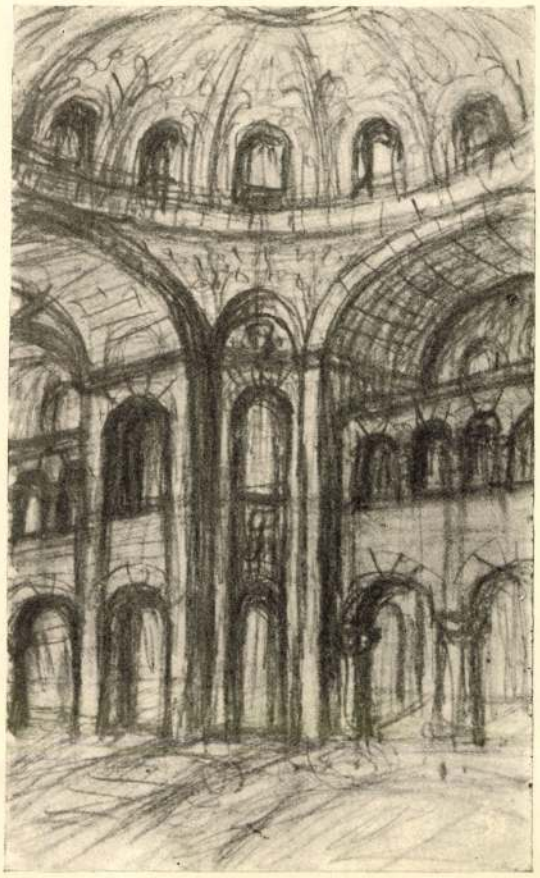

TANULMÁNYOK ÉS VÁZLATOK
A BUDAPESTI FERENC JÓZSEF
JUBILEUMI TEMPLOMHOZ

LECHNER ÖDÖN
MŰVEI

A víztorony eddig csak úgynevezett «szükség»-építkezés volt, mely a praktikus célt ridegen kielégítve, minden esztétikai megjelenéstől távol állott. Lechnernél az a gyakorlati, úgyszólván köznapi célszerűség nagyszabású, modern gondolattá érik. A ridegen konstruktiv épületet az ő művészete a jelenkor életszükségletét szimbolizáló modern monumentummá emeli. Elgondolása pedig nemcsak művészi, hanem praktikus szempontból is új eredményt jelent, mert önmagában felépítve, legföljebb, ha iromba tömeg lehetne ez a víztorony, mely pedig nyers felépítésében amúgy is hatalmas monumentális tömeg és így már csak kevés eszközzel is előkelővé téve: monumentum. Lechner Ödön eszközei pedig kimeríthetetlenek. Ahogyan ő ezt a víztornyot elgondolja: az alja pirogránitból, a kupolája aranyos eozinnal borítva, magyar virágokkal díszítve, egész felépítésében pedig a nyers beton, előtte a színes pirogránitból készített Rákóczi-szoborral, ... valósággal irígyeljük Kecskeméttől, mint egy szép álmot, melyet mi nem álmodhatunk és amelynek mégis örülünk, mert hiszen a miénk, az egész országé, a jövőé.

Lechner Ödön, ahogyan ezt a két ellentétes feladatot megoldotta, véglegesen igazolta törekvéseit még a szkeptikusok előtt is, egyben pedig a magyar alkotni tudás legszebb, legegészebb fejezetét írta be a magyar építészet annalesébe.

rp

MAX LIEBERMANN MUNKÁCSYRÓL ÉS PAÁL LÁSZLÓRÓL

Berlin, február havában

Ködös, szürke, sötét délelőttön, amikor festésről szó sem lehet, de az emlékezés régen mult időkre szinte jóleső aktivitást jelent, Liebermann tanár a kályha előtt topogva, nyughatatlan temperamentumától el-elragadva, hosszan beszélt két nagy magyar társáról, kiket oly szomorú és korai vég ragadott el az életet jelentő munkától. Évek óta nem jártam a Pariser Platz-i műteremtoronyban, — amióta az Uffizi-képtár rendelte önarcképét láttam ott készülni — s azóta az atelier egy csodaszép művel lett gazdagabb: Manet életnagyságu lovasportraitjával, amelynek egyszerűsége teszi gazdagságát; a fák egyszínű zöldje, a ló vörösbarna teste, a cilinderes lovas pirosbársony zekéje kimondhatatlan finomsággal vannak összehangolva.

Liebermann mester eleven, néha megdöbbentően kifejezésteljes arcképeit mutogatja, azután szapora ősberlini kiejtésével beszél hosszan és sokat:

— Munkácsyról és Paálról beszéljek? Istenem, több mint 40 éve annak, hogy összekerültünk. Düsseldorfban találkoztak először az utaink, gondolom 1873-ban, amikor én Weimarból átmentem Hagen barátommal, a tájképfestővel, s ott megismerkedtem Paállal, aki első pillanattól fogva megnyerte szimpátiámat. Csendes beszédű, álmodozó ember volt, akinek sejtelme sem volt a reális élet fogalmairól, a pénz értékéről, sikerek zajáról. Bizonyos fokig ellentéte volt Munkácsynak, aki gyerekes naivitással büszkélkedett és érzékenyen élvezett minden külső dicsőség-megnyilvánulást. Emlékezem, Párisban néha, sőt gyakran, alig tellett Paálnak sovány vacsorára, de még azt is feláldozta, hogy a boulevard legszebb gardéniáját tűzhesse kopott kabátjának gomblyukába, — vagy hogy rojtos redingote-ujja alatt a legdrágább és legfinomabb keztyűt viselhesse. Csendes komolysággal dolgozott, láttam gyakran Barbizonban, ahol sokszor jártuk együtt a fontainbleaui erdőt. Az ottani nagyok tisztelték, becsülték tehetségét, szerették finom, ködös egyéniségét — voltaképpen sokkal többre tartották a sikerekben gazdag Munkácsynál.

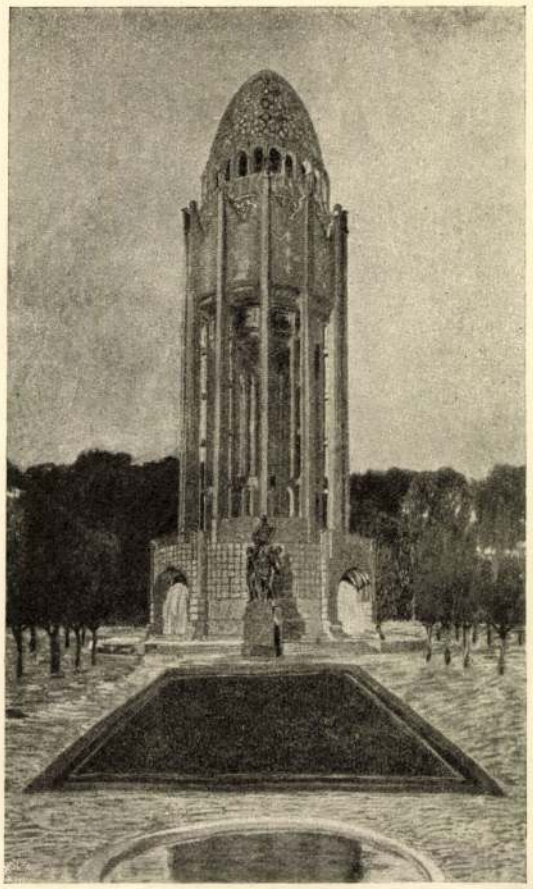

A KECSKEMÉTI VÍZTORONY — LECHNER ÖDÖN MÜVE

— Düsseldorfban, amikor Paállal összekerültem, először láttam Munkácsy-képet: a «Tépéscsinálók»-at. Akkoriban még teljesen a weimari akadémia hatása alatt állottam, Leiblnek, Knausnak és körüknek hírét sem hallottam, s mindazt a sok újat és merészet, amit ez a friss művészet teremtett, Munkácsyban láttam először megnyilatkozni; különben is súlyos és eredeti egyénisége még csodálatosabbnak és ujszerűbbnek tűnt előttem, mert környezetét, hogy úgy mondjam elvtársait, nem ismertem, sőt létezésüket sem sejtettem, s ezáltal sok olyan sajátságot, amely valójában az egész irányzatot jellemzi, — Munkácsy személyes tulajdonságának, egyéni kiválóságának tartottam. Feltétlen híve lettem, bizonyos fokig tanítványa és három-négy évig meg is maradtam erős hatása alatt.

— Munkácsy a legsajátosabb ellentétekből állott voltaképen; amellett, hogy mint említettem erősen érdekelték sikerek, anyagi előnyök, maga

elé tűzött és szívósággal kiverekedett célok, — mégis állandó kábulatban, irreális álomvilágban, valami különös lelki részegségben élt. Egy pillanatra sem felejtette el a szegény kis munkácsi asztalosinast, akiből a párisi szalónok ünnepelt csillagává lett; gyakran és hosszan beszélt erről, — már amennyire általában beszélni tudott, mivel németül alig, franciául egyáltalán nem tudta megértetni magát. Ezért eszméit, gondolatait, felfogásait egyáltalán nem ismertem soha. Folyton találkoztunk, gyakran jött értem, hogy együtt reggelizzünk, vacsorázzunk a Clichy-negyed kis korcsmáiban s később fényes lakásában, de többnyire csak együtt üldögéltünk, szakadozottan beszélgettünk könnyen érthető kérdésekről.

— Utaink akkor váltak el, mikor én a francia impresszionista irány fejeivel összebarátkoztam. Munkácsy gyűlölte és megvetette Manet, Monet, Pissaro stb. művészetét és sohasem tudta nekem megbocsátani, hogy melléjük szegődtem. Ez az érzelem kölcsönös volt különben az impresszionisták részéről, akik viszont Munkácsyban csupán a szalónfestőt, a divatos nagyságot látták és egész életmódját elitélték. Pedig Munkácsyhoz szervesen hozzátartozott minden amit cselekedett: az önereje által felvergődött művész-selfmademan örömét lelte a maga meredek útján való visszatekingetésben, — örült az életnek és csoda-e, ha elragadtatva ünnepelték benne exotikus szépségét, hatalmas és különös fejét és lényét, melyet inkább sejtettek mint ismertek, mivel magát megértetni képtelen volt?

— Szomorú véletlen, hogy mindkét magyar társamat szomorú vég ragadta el közülünk. Munkácsyra hálával és még ma is érdeklődéssel gondolok vissza, míg Paálra meghatott szeretettel. Gyakran emlékszem sápadt, munkára koncentrált szomorú arcára, amint a fontainbleaui erdő fekete fái alatt vászna előtt merengett ...

VÉSZI MARGIT

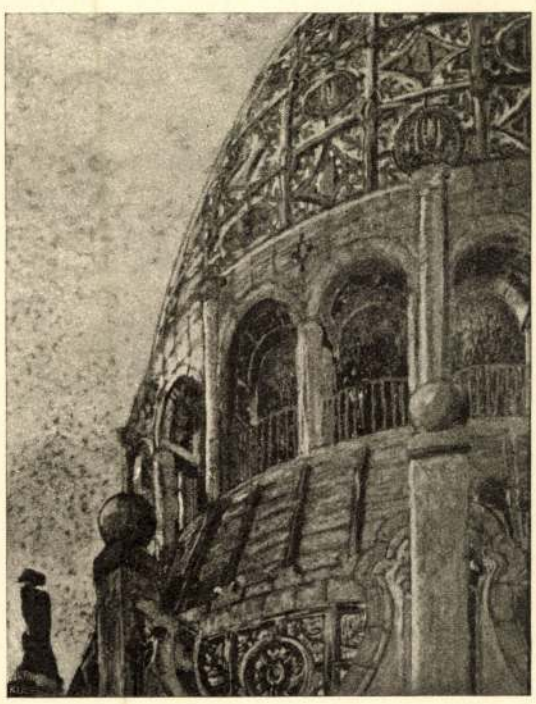

A KECSKEMÉTI VÍZTORONY

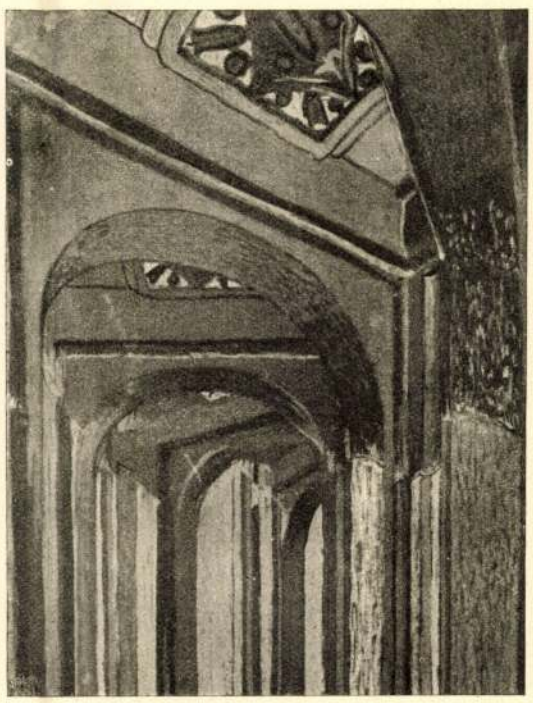

LECHNER ÖDÖN MÜVE

BUDAPEST OLASZ RENAISSANCE PLASZTIKÁI

Mikor Pulszky Károly a mult század kilencvenes éveiben kereső útjára indult, hogy az akkor épült budapesti Szépművészeti Múzeum számára az olasz renaissancera jellemző munkákat szerezzen, olyan időben tehát, melyben az a régi módi gyüjtés, melynek például még Waagen tanuja lehetett, visszatérithetetlenül elmult már, Velencéből, Ferrarából, Firenzéből és Milanoból származó oltár-, meg táblafestményeken fölül, nagy freskó-maradványokat is vásárolt, amelyek mind a trecento toscanai és umbriai művészetéről, mind a firenzei és lombardiai quattrocento fordulójáról rendkívül nagyszabású és sokféleségű képet adnak. De az olasz renaissance-plasztikára is gondja volt. Bode Vilmos mutatta ki vásárlásaival és felállításukkal elsőnek, hogy annak az aranykornak márványból, bronzból és majolikából való munkái mellett az úgynevezett nem nemes anyagokból, azaz agyagból, stuccoból, cartapestából (papirospép) és bőrből készült plasztikáit is gyüjteni szükséges, ha valamennyire teljes képét akarjuk kapni a toscanai művészet festői módon tarka félszobrászatának. Pulszky hasznára fordította e tapasztalatokat és mindenféle anyagból készült szobrászi munkákat gyüjtött, nemcsak az elsoroltakból, hanem azonfelül fából, alabástromból és homokkőből valókat. A Pulszky összeszedte gyüjteménynek, amely eddig el volt raktározva, ez idő szerint kilencven darabja vár felállítására a budapesti múzeum földszinti helyiségeiben. A teremnek felső falaira, amelyben elhelyezik őket, a freskókat készülnek felaggatni; a kerek-plasztikai munkák talapzatokra, a reliefek közébük, a falra kerülnek. Míg ettől a teremtől jobb- és balfelé antik- és renaissance-szobrok öntvényei terpeszkednek, részben túlságos díszes környezetben, ebben a teremben csak eredeti munkák lesznek. Ha eddig Budapesten is, egyebütt is alig esett szó a gyüjteményről, annak oka egyszerűen az volt, hogy nem ismerte senki. Csak Fabriczy Kornél utalt gyakran, szóval és egy ízben nyomtatásban is (a toscanai agyag- és faszobrokról készült katalógusában), e meglehetősen nagyterjedelmű csoport jelentőségére. Ha elgondoljuk, hogy az olasz korai renaissance plasztikájának szép és oly dúsan kifejező világát csak mily kevés helyütt tanulmányozhatja az ember — tulajdonkép csak Firenzében, Berlinben és Londonban, mert a Louvreban és Bécsben ugyan nagyon szép munkák vannak, de egyoldalú sorozatban; kisebb múzeumoknak, például a lyoninak, a hamburginak, a krefeldinek, a lilleinek, az amsterdaminak egyes jó darabjai vannak, de áttekintést nem adnak és csak Frankfurt kezdte meg néhány éve terjedelmesebb csoport összegyüjtését — akkor a budapesti gyüjtemény kettőzötten fontos lesz. Pulszky a gúnyra, amellyel művészeti zsákmányát annak idején illették, valóban rá nem szolgált. Igen tiszteletet érdemlő az, ami olasz plasztikát megszerzett; szerencsés változatosságban egyesül benne a kerekszobrászat a relieffel, a szobor az agyaggal, a dekorativus a meghittel. A bronz, sajnos, teljesen hiányzik belőle; arra már nyilván nem futotta. Talán sikerül majd Térey Gábor doktornak néhány egykorú jó bútordarabot szereznie. A berlini múzeum szobái, meg a krefeldinek renaissance-terme is, éppen a bútoroknak köszönik szép hangulatosságuk jó részét. Legalább egy kandallót és ha csak lehet, néhány címert kell azután még a falak felső részére

1. ÁBRA. AGOSTINO DI DUCCIO: GÁBOR ARKANGYAL. AGYAGSZOBOR.

VÁZLAT EGY KÁPOLNÁHOZ

LECHNER ÖDÖN

LECHNER Ödön

04.08

Álomépület Kőbányán

A Szent László Gimnázium 850 milliós felújítása

A Szent László Gimnázium megfiatalodott épülete GÁRDI BALÁZS FELVÉTELE

Előfordulhat, hogy egy terv megvalósulására kilencven évet kell várni. Ennyi idő elmúltával az ember – még ha megéri is – már csak lemondó legyintéssel veszi tudomásul hajdani álmai beteljesedését. Másképp van ez egy épületnél: Lechner Ödönnek, a kőbányai Szent László Gimnázium tervezőjének az álma kilencven év elteltével vált valóra.

Részlet egy 1907-es iskolaalapító okiratból: „Tekintettel arra, hogy a X. kerület kőbányai részében az ifjúság középiskolai képzéséről nincsen kellően gondoskodva, a VIII. kerületi Állami Gimnáziumnak egy új, párhuzamos osztálya a X. kerület kőbányai részében nyíljék meg."

Röpke nyolc év, az első világháború, Lechner Ödön és a székesfőváros 950 ezer koronája – ők a főszereplők abban a történetben, amely a kőbányai Szent László Gimnázium 1915-ös átadásáig eltelt időkről szól. A lényeg: még az év szeptemberében megkezdődik a középiskolában a rendes tanítás.

1907-tel veszi kezdetét azonban egy másik történet is, amelynek műfaját a beavatottak, legalábbis 1997-ig, a „végtelen" jelzővel határoznák meg. Az építmény teljes díszbe öltöztetéséről van szó, arról, hogy ez a grandiózus gimnázium tulajdonképpen sohasem készült el teljesen a tavalyit megelőző majd' kilencven év alatt.

Sajó Sándor igazgató úr így panaszkodik 1917-ben: „Az épület teljesen ma sem kész még, valamelyes bevégezetlenség, tökéletlenség hatását teszi a szemlélőre. Valóban, meglehetősen 'hadi' épület: kívül nem szép, belül nem jó. Az örökös 'tatarozás' elkerülése céljából igazán gyökeres orvoslásra volna szükség."

Majd egy hasonló vélemény 1921-ből: „Iskolánk épülete olyan, hogy évről évre panaszkodnunk kell miatta. Az idei tél kemény fagya sok kárt okozott, csőrepedések, beszivárgások, talajsüppedések egyre aggasztóbban észlelhetők. Az igazgatói tisztség sok kellemetlen és eredménytelen házmesterkedéssel van egybekötve."

Az 1944-ben indult tanévet félbeszakítja a háború. A gimnázium épületébe először a német katonaság költözött, majd a bevonuló szovjet csapatok rendeztek be autó-motorjavító műhelyt a földszinten. Az épület több lövést kapott, a tető ledőléssel fenyegetett.

A hatvanas évek végéig igazándiból csak toldozgatás-foldozgatás folyt, aztán 1969-ben nagy felújítás vette kezdetét, amelytől egy időre rendbe is jött az épület.

De minden csoda három napig – vagy nem sokkal tovább – tart. A nyolcvanas évek végére katasztrofális állapotba került. Volt eset, hogy az akkori igazgató a házmesterrel és egy tanártársával együtt vasárnap esti programként hólapáttal terelte le a sokadik csőrepedés fakasztotta tízcentis tócsát a második emeletről a lépcsőházon át a pincébe.

A hasonló eseményektől indíttatva a kerületi tanács, amely – az összeg nagyságától megriadva – addig halogatta a teljes felújítást, míg az 1988/89-es tanévben végre hozzálátott. És ilyen szempontból szerencsére nem váltott rendszert a kőbányai önkormányzat sem, 1990-ben a képviselők a kerületi költségvetés összegének a felét szavazták meg a rekonstrukcióra. 1997-ig csaknem 850 millió forintot költöttek a „teljes pompára", és az épület ma, kilencvenévesen hasonlít legjobban ahhoz a képhez, amit a tervező Lechner Ödön megálmodott.

Ugyhogy a gimnázium mostani igazgatója, *Sárkány Péter* zokszavak nélkül tájékoztathatta lapunkat a dolgok jelenlegi állásáról. Majdnem nyolcszázan vannak a nappali tagozatosok, a négy évfolyamon hat-hat párhuzamos osztályban folyik az oktatás. Híres a magyar–olasz két tanítási nyelvű osztályuk, ide még az iskolára jellemző két-háromszorost is felülmúlja a túljelentkezés. A kétnyelvű érettségi bizonyítványt az olasz állam is elismeri, ennek birtokában bármelyik ottani felsőoktatási intézménybe beiratkozhat a lászlós diák.

Még hét nyelvet oktatnak a gimnáziumban, például lengyelt is. Az olasz és a speciális angol, német, rajz, természettudományos, számítástechnikai és tömegkommunikációs tagozat is működik. A sokrétű képzés célja, hogy érettségi után azok is megtalálják a helyüket, akiket nem vesznek fel egyetemre, főiskolára. Ebben az is segít, hogy a végzés után ugyanitt idegenvezetői és hostessoklevelet lehet szerezni.

Sokan tanítanak itt, akik maguk is itt tanultak, és a kőbányai kötődés némi, jó értelemben vett protekcionizmus formájában is megmutatkozik. Ugyanis azok a gyerekek, akik kerületi vagy fővárosi tanulmányi versenyeken jó helyezést érnek el, felvételi kedvezményt kapnak. Két, azonos pontszámot elérő közül pedig azé az előny, aki Kőbánya szülötte.

Mohos Nádor Tamás

Kovács néni örökségéért

zerezni mindenáron – Mibe ütheti bele az újságíró az orrát?

ucsban, mezítláb meg nem érkezett vado-macher tempójában, s nem tornyosult fö-val, és nem szólított fel ritkán tisztálkodó, va arra, hogy a télies éghajlatot sürgősen adandó egészségkárosodást szenvednék lnie a klímaváltozásra – nos, addig haj-ésről van szó. Elég néhány mondat, pár tisztázható, hogy Heka Tamás és felesé-an telepedett-e be özv. Kovács Józsefné javaslatom azonban hiábavaló volt, mert kkal egy légtérben, amikor a telefonon z előbbiekben idézett választékossággal engedélyt ad rá.

kedéssé fajult viták miatt, de oda volt a szomszédok nyugalma.

A szomszédok a helyi önkormányzat szociális osztályához fordultak. Kérték, helyezzék az idős asszonyt gondnokság alá. Az ügyintéző tájékoztatta őket: a gondnokság alá helyezést sem a szomszédok, sem az önkormányzat nem kezdeményezheti. Javasolták viszont, hogy az utcabeliek indítsanak szabálysértési eljárást az ügyben. Mivel az esetleges bírság kiszabása nem oldotta volna meg Kovács néni problémáját, a közelben lakók valamennyien aláírtak egy kérelmet, amelyet személyesen kézbesítettek a XVIII. kerületi polgármesteri hivatalba a jegyző, az alpolgármester és egy képviselő részére. Bár a beadvány átvételéről írásbeli elismervényt kaptak, a jegyző azt válaszolta a Népszabadságnak, hogy „hivatalunkhoz a beteg kör-

A vita tárgya TEKNŐS MIKLÓS FELVÉTELE

amúgy meg kötelességem is gondoskodni róla, mert én vagyok valamennyi ingatlanának és ingóságának az örököse.

Fel is mutatta az erről szóló végrendeletet, amelyben két tanú igazolja, hogy Kovács Józsefné ép elmével és saját akaratából megmásíthatatlanul és megtámadhatatlanul ekként rendelkezett. Erre viszont Hekáné is előkapott egy papírt, amelyben meg az állt, hogy Kovács Józsefné eltartási szerződést köt Heka Tamásnéval, aki a Dés utcai ház majdani tulajdona fejében gondját viseli. Ezen a dokumentumon – szemben az Agárdiné kezében lévő végrendelettel – ügyvédi pecsét és kézjegy igazolta, hogy az okmány törvényesen, szabályszerűen, hivatalosan született. Hogy milyen körülmények között, arról nem volt célszerű vitát nyitni a Heka családdal, Kovács nénit pedig oktalanság lett volna erről faggatni.

Agárdiné a kerületi rendőrkapitányságon jelentette be, hogy nem tud eleget tenni gondozási kötelezettségének, mert Hekáék nem engedik Kovács néni közelébe. Azt is kérte: szíveskedjenek megvizsgálni, nem sántít-e valami az eltartási szerződés körül, merthogy amikor legutóbb Kovács nénit látta, kék monokli csúfoskodott az idős asszony szeme körül. Az ott lakó hajléktalan szerint azért, mert Kovács néni vonakodott előadni a betétkönyvét meg az eldugott

ságügyi szakértőt, hogy állapítsa meg a becsatolt iratok valódiságát.

Hekáék egy másolatot adtak át ebből a célból, mondván, az eredeti példányt benyújtották a földhivatalba, amikor a tartási szerződés alapján tulajdonjogi bejegyzést kértek. S mert a szakértők ragaszkodtak az eredetihez, a rendőrök ezt is beszerezték. Összehasonlítva a másolatként benyújtott aktával, meglepő felfedezést tettek: az „eredeti" egészen másként festett, mint az állítólag erről készült másolat.

Innentől újabb lendületet vett a nyomozás.

Egyidejűleg Kovács néni körül is felgyorsultak az események. Hekáék megnyugtatóbbnak találták, hogy Kovács nénit az állami egészségügyi szakszolgálat gondozza, ezért egy kórház belgyógyászati osztályára szállíttatták, ahonnan rövid időn belül áthelyezték a pszichiátriára. Ezután Hekáék késedelem nélkül nekiláttak kitakarítani a házat Kovács néni után. Először is kidobták a két hajléktalant, aztán megszabadultak a kutyáktól; nejlonzsákokba rakták őket, és jól elkötötték a zsákok szaját. A ház berendezéséből megtartották, ami számukra értékes volt, a többi a szeméttelepre került. A legvégén fogták magukat, és beköltöztek.

A nyomozók közben kideríttették, hogy Hekáék a milliós hagyatékok reményében nemcsak Kovács nénit vették a szárnyuk alá. Ez már a harmadik, egymáshoz kísértetiesen hasonló eset volt. Az elsőnél hosszas viták után, de jogerősen a javukra döntött a bíróság. A másodiknál már birtokon belül vannak ugyan, de az elhunyt fia megtámadta a tartási szerződést. Az is a történethez tartozik, hogy Hekáék egyik autója erősen megrongálódott, mert egy ismeretlen tettes Molotov-koktélt dobott rá.

A nyomozás még nem zárult le. Bár jelenleg két, a hatóság által felkért írásszakértő állítja, hogy a Heka-féle szerződésen szereplő aláírás nem egyezik Kovács Józsefné egyetlen korábbi aláírásával sem, Hekáék „saját" írásszakértőt fogadtak, aki viszont igazolta, hogy igenis valódi, amit kollégái hamisnak gondoltak.

A kórház megkeresésére az önkormányzat végül – egy ügyvéd személyében – gondnokot rendelt Kovács néni mellé. A gondnok hozzájárult, hogy a reá bízott embert elmeszociális intézetben helyezzék el. Agárdiné viszont azt szeretné, hogy Kovács néni az otthonába, a Dés utcába kerüljön vissza a pszichiátriáról. – Ennyi megilleti őt azért az értékért, amelyet maga után hagy – ez volt Agárdiné utolsó szava az ügyben. Hekáék is állítják: vetett ágy várja a mamát, ők máris hoznák haza a kórházból, ha az orvosok engednék, de hát nem engedik.

Uj Idők

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap

Szerkeszti Herczeg Ferenc

V. évfolyam | 1899. március 26 | 13. szám

GIROFLÉ és GIROFLA

Regény

Irta AMBRUS ZOLTÁN (Folytatás)

— Ha ugyan beereszt bennünket — kétségeskedett Vidovics. — Úgy látszik, nem nagyon örül a látogatásnak.

— Szegény, most ébredt föl téli álmából — szólt Terka. — Engedjen neki időt, hogy egy kicsit magához térhessen.

Az öreg nem imádkozhatott nagyon sokáig, mert nemsokára előkerült a kulcsokkal. Csak az az egy hiányzott, amelyre éppen szükség lett volna. De negyedóra mulva megkerült az is, s a kaput nagynehezen kinyitották.

Időközben a melléképületekben összefogdosták a fürdő egész cselédségét. Az álmélkodó arcok előkukkantak, majd ismét visszabujtak rejtekeikbe.

— Azt hiszem, jó lesz, ha a kocsiban maradnak — szólt Vidovics a hölgyekhez. — Én majd előbb körülnézek odabenn.

Azzal jött vissza, hogy:

— Ugy van ott minden, mint Mária Terézia korában. Meg kell várniok, míg egy-két szobát rendbe lehet hozni, úgy ahogy . . .

— De hisz' ez pompás! — ujjongott Van der Kerkhoven kisasszony.

— Nem éhesek?

— Egy kicsit.

— Kapunk mindjárt ennivalót is. Ugy-e, öregem?

— Hogyne! — felelt Hoffmann öreg szolgája biztató hangon. — Rögtön beküldök a faluba; lesz itt minden, csirke, tojás, amit csak parancsolnak!

— Szóval, mire beesteledik, vacsoránk is lesz És addig itt a szalámi, ha valaki ebédelni akar. Még jó, hogy elhoztuk.

— Igen ám, de kenyerünk már nincsen — szólt Terka kissé aggódóan.

— Elosztogatták az egész kenyeret?

— Persze. Odaadtuk a cigányoknak. Ki gondolta volna, hogy még szükségünk lehet rá?

Az öreg ajánlkozott, hogy ő majd szolgál kenyérrel. Egy-két zsemlye mindig akad a háznál.

Egy pár perc mulva Vidovics diadallal tért vissza a kocsihoz.

— Brávó! — szólt — csakugyan kaptunk zsemlyét. Kissé különös szabásuak ugyan, de a szinük igen szép. Fínom, rokoko citrom-szín. Valóságos Louis Quinze-zsemlyék; lehet, hogy Pompadour keze érintette őket. Tessék.

— Mily kaland! — gyönyörködött Van der Kerkhoven kisasszony.

— A kaland nem rossz — szólt Terka — de a zsemlye száraz. Maga nem eszik, Feri?

— Köszönöm, én megvárom a vacsorát. — A mindent, amit csak parancsolni kell.

Mire a hölgyek megebédeltek, a lakás már készen várta őket.

Vidovics lesegítette őket a kocsiról s bemutatta nekik ideig-óráig való lakó-osztályukat.

— Véletlenül a hangverseny-termet takarították ki először, de sebaj. Legalább Van der Kerkhoven kisasszony azonnal zongorához ülhet, ha kedve tartja . . Mielőtt elbúcsuzom önöktől, nem parancsolnak még valamit? Itt csak parancsolni kell.

A kőbányai új templom

— Ha olyan szíves akar lenni — szólt Van der Kerkhoven kisasszony — talán lehetne valahonnan egy pohár sört keríteni. Az ebéd nagyon tápláló volt.

— Sört! — szólt Vidovics odakünn ridegen.

Ez a kívánság igen nagy riadalmat idézett elő a szép barokképületben, s Vidovics csak egy jó negyedóra mulva jelentkezett újra két söröspohárral a kezében.

— Bocsánatot kérek, de ez a hűs ital kissé hosszu utat tett meg. Kívánságomat egyik hang a másiknak adta át; az ekhó lefutott a pincébe, onnan a bodrogi hegyek közzé, s ott a szikla-hasadékok mélyén Hudson kapitány és összes szellemei mennydörögték: *Sört!* — míg végre az erdőben alvó szép csaposleány jónak látta kimérni ezzel a két pohárral.

— Ejnye, be aggasztó operette-műveltsége van magának! — szólt Terka, köszönet helyett.

Van der Kerkhoven kisasszony annál hálásabb volt.

— Soha se ittam ennél jobb sört; nagyon köszönöm, monsieur Vidovics.

— A kisasszonyt még most is mulattatja a kaland?

— De hisz' mindez nagyszerü!... Ezt, ezt kerestem én!

S lelkesedésében szilajul kezdte sanyargatni a zongorát, fölvervén az almási tó békés állat-világát *Carmen* séguedillájával:

Près des remparts de Séville,
Chez mon ami Lillas Pastia
J'irai danser la Séguedille
Et boire du Manzanilla.
J'irai chez mon ami Lillas Pastia.
Oui, mais toute seule on s'ennuie,
Et les vrais plaisirs sont à deux;
Donc, pour me tenir compagnie,
J'emmènerai mon amoureux!

— Tessék — szólt Vidovics magában, mialatt lebaktatott a lépcsőn — milyen kevés kell hozzá, hogy egy milliomos kisasszony huszonnégy órára boldog legyen!

Délután megnézték az úszóházat, a tenniszpályát, a torna- és vívó-csarnokot, a nagy hársfa-alét, a versenytért s az összes nevezetességeket. Van der Kerkhoven kisasszony fáradhatatlan volt; elment volna a bodrogi hegyekig. Terka alig tudta meggyőzni, hogy a fürdő területén túl nincs semmi, a mit érdemes volna megnézni.

— Azt hiszem, a halmokról messzire el lehet látni — gyanakodott Van der Kerkhoven kisasszony.

— Igen, csakhogy nem látsz egyebet, mint a végtelen síkságot, a hársfa-alé-t s azt az egypár szál gyertyánfát a versenytér körül. Aztán a halmok messzebb vannak, mint képzeled. Odáig kocsin, jó lovakkal, legalább egy félóra.

Van der Kerkhoven kisasszony kocsin, jó lovakkal, elment volna a világ végére is, de nem akart nagyon követelő lenni. Kárpótlásul elvezettette magát a hőforrásokhoz.

— Itt bizonyosan fürdő volt már a rómaiak idejében is. Mit gondol, Vidovics úr?

Ez a kérdés eddig soha se nyugtalanította Vidovicsot. Hamarjában azt se tudta elhatározni, vajjon a légiók elhatoltak-e idáig?

Van der Kerkhoven kisasszony aztán kifejtette, hogy micsoda jelenségek vezetik ehhez a föltevéshez. Mindenhez értett a világon.

Majd a gyertyánfák korát találgatta, s utóbb, merész eszme-társítással elmagyarázta Vidovicsnak, mily meglepőnek találja, hogy a Lincolnshire Handicap et Mount Morris másodszor is megnyerte.

Vidovics titokban szemrehányó pillantást vetett Terkára, aki félreértette a néma beszédet.

— Szegény fiu, maga éhes, s mi ugyancsak megsétáltatjuk!

— Dehogy! — felelt Vidovics. — Nem azért élünk, hogy együnk, hanem azért, hogy csolnakázzunk.

— Ohó, ez alól nem fog kibujni. Nem azért hoztuk ide, hogy a döntő pillanatban almási gondolásokra bizzuk magunkat! De addig megvacsorálhat, s el is felejtheti, hogy evett.

— Majd csak azután A hold nemsokára följön s mivel úgy képzelem, nem várjuk meg a késő éjszakát...

— De bizony megvárjuk! Kiknek néz bennünket? Csak nem gondolja, hogy éjjel félni fogunk?

Van der Kerkhoven kisasszony sietett kijelenteni, hogy tíz-tizenegy óra előtt ő is igen prózainak tartaná a *holdvilág-parti*-t.

— Ahogy parancsolják — szólt Vidovics.

S a benszülöttek elképpedésére, éjfél után egy órakor szállottak csolnakba. Két üveg pezsgőt vittek magukkal s mikor a jeget tartó, nehéz ezüst-edényeket berakták a ladikba, az ingatag alkotmány közel volt a fölforduláshoz. De a hölgyeket ez nem aggasztotta.

A fürdő intézője fejcsóválva nézte, amint eltüntek az éjben. Ha véletlenül nem ismeri Vidovicsot, szökött őrülteknek tartotta volna őket. De Szilas-Bodrog vármegyében megtanulja az ember, hogy soha semmin se csodálkozzék.

Van der Kerkhoven kisasszony jól imádkozott: a hold teljes pompájában jelent meg tiszteletükre. Egyszerre azonban felhőfátyolt öltött magára; épp amikor a legmesszebb voltak a parttól.

— Nem félnek? — kérdezte Vidovics.

— Már hogy félnénk, mikor pezsgő van velünk! — felelt Van der Kerkhoven kisasszony.

Vidovics eleresztette az evezőket és koccintott vele. Ez a felelet szinte meghódította.

— Derék leány, azt meg kell adni — szólt magában. — Tartalmasabb feje van, mint szeretném, de legalább vigyáz rá s nem veszti el hamar...

Mind a kettőjök szerencsétlenségére, Van der Kerkhoven kisasszony sietett elrontani a dolgot.

— Tudja, mire emlékeztet engem ez a kép? — szólt, ahogy visszajövet megpillantották a kivilágított kaszinót, melyben az excentrikus vendégek kedvéért vagy ezer villámos láng ragyogott. — Pallanzára és a Lago Maggiore-ra!

— Az ám — felelt Vidovics, s magában így morfondált:

— De hát nincs szeme ennek a lánynak?! Milyen más ott a víz, a levegő, a növényzet, még az árnyékok is! Az ember azt hinné, hogy itt más hold sétál

Vladimir nagyherceg, a „minden oroszok cárja", akinek most felesküdtek a Párisban élő orosz emigránsok.

A mai rendkivüli minisztertanács dönt végleg a zsidójavaslatról

A kormány tagjai ma délután *ujabb rendkivüli minisztertanácsot* tartanak, amelyet minden oldalról nagy érdeklődés előz meg. Ez a ma délutáni minisztertanács lesz ugyanis hivatva arra, hogy *végleg döntsön az uj zsidójavaslat ügyében.* Ezzel a törvényjavaslattal ugyan már a legutóbbi minisztertanács behatóan foglalkozott, döntő állásfoglalásra azonban még nem került sor és igy

egyáltalában nem tekinthetők hiteleseknek azok a minduntalan felmerü hirek és kombinációk sem, amelyek a zsidó törvényjavaslat állitólagos rendelkezéseivel kapcsolatban elterjedtek.

A képviselőház holnap és holnapután — *Ciano* gróf olasz külügyminiszter magyarországi tartózkodására való tekintettel — nem tart ülést, ehelyett az a terv került előtérbe, hogy a Ház egyesitett bizottsága délelőtt és délután tárgyalja a *honvédelmi törvényjavaslatot,* amelynek legalább a bizottsági vitáját szeretnék még a pénteken megkezdődő karácsonyi szünet előtt befejezni.

A karácsonyi vakációt megelőző utolsó,

pénteki ülésen nyujtják be a zsidótörvényjavaslatot, amelynek rendelkezéseit a kormánypárt csütörtök esti értekezletén ismertetik.

Eredetileg pénteken akarták benyujtani a *földbirtokpolitikai törvényjavaslatot* is, erre azonban *Teleki* Mihály gróf földmivelésügyi miniszter autóbalesete és megsérülése miatt most már *csak januárban* kerül sor.

Imrédy Béla miniszterelnök ma délben fogadta a miniszterelnökségen a kereszténypárt vezető tagjait, akik közül *Zichy* János gróf, *Esterházy* Móric gróf, *Csilléry* András, *Homonnay* Tivadar és *Müller* Antal vettek részt a kora délutáni órákig tartó tanácskozáson. A kereszténypárti képviselők felfogása szerint *a kormánypárt és a kereszténypárt között kialakult együttmüködés* megkivánja azt, hogy a kereszténypárt résztvegyen a fontosabb törvényjavaslatok előkészitésében is és *Imrédy* miniszterelnök éppen erre való tekintettel ad alkalmat a kereszténypártnak arra, hogy a nagyobb jelentőségü törvényjavaslatokkal kapcsolatban — még mielőtt ezek végleges formát öltenének — kifejthesse álláspontját és kivánságait előterjeszthesse.

A ma déli tanácskozáson *Imrédy* miniszterelnök az uj zsidójavaslatot és az ugyancsak készülőben lévő földbirtokpolitikai javaslatot, illetőleg

e két javaslat alapelveit vitatta meg a kereszténypárt vezető tagjaival.

Lehetséges, hogy a ma déli tanácskozást legközelebb folytatják.

DOXA
a közismert jó svájci óra
Karácsonyra DOXA órát vegyen!
Az ólomplombára ügyeljen!

„Keresem szudétanémet volt szenátor-kollégáimat"

Földesi Gyula volt felvidéki szenátor, országgyülési képviselő, a következő üzenetet küldi az Esti Kurir utján:

Talán augusztus hó közepén találkoztunk utoljára a *prágai szenátusban* — akkor még senki sem gondolta, hogy *„Középeurópának egy rossz vakbele"* még jobban összezsugorodik.

Mi, ruszinok, éreztük, hogy azokért bünökért, melyekkel a csehek népünk ellen vétettek, előbb-utóbb bünhődniök kell.

A cseh kormányzat, de különösen rossz politikusai, a huszéves sikertől elvakulva, minden kisebbséget negligáltak. Ez a tulfütött sovinizmus ásta alá a respublika fundamentumát. *Az Uristen sem engedte meg a huszadik évi fennállásukat abban a keretben, amit Trianon meghatárolt nekik.*

A mult álmai

Huszéves jubileumuk napján roppant össze és széthullt ez a mesterségesen összetákolt állam.

Ha politikusaikat cezarománia és vak gyülölet helyett testvéri megértés vezette volna az ország sorsának intézésében, elkerülhették volna ezt a katasztrofális összeomlást.

Nekünk, ruszinoknak, megadták volna a nagyhatalmaktól is biztositott autonómiát, a szudétanémeteknek a karlsbadi 15 pontban foglalt követelését, hisz láthatták, hogy ettől a követeléstől nem szabadulhatnak. És ha kicsit előrelátók, Magyarországnak visszaadták volna a *Csallóközt,* amit régebben a magyar kormány kivánt tőlük, ugy ma egy békés, megértő államban élhetnénk.

Hisz Ti, német kollégáim, hallottátok tőlem egy három évvel ezelőtt a szenátusban hangzott beszédemben, amikor azt mondtam, hogy *Ausztriát, Magyarországot és Csehszlovákiát össze kell vonni, mert kis nemzetek a mai nagy tülekedésben nem képesek felszinen maradni.*

Talán emlékeztek, mikor mondtam, hogy sohasem voltam Habsburg-barát, de *amikor 40 millió nép boldogulásáról van szó, nem bántam volna, ha viszszahozzák Habsburg Ottót.* Adták volna neki az osztrák-magyar és a cseh koronát és akár trializmus alapján, akár vámunió formájában. A három nemzet egyesült volna.

Igy bizonyára *Lengyelország* is hozzánk csatlakozott volna, 70 milliós nép lehetnénk és mindenkinek legalább 50—60 évre biztositva volna jóléte, megélhetése, biztonsága.

Sajnos, *ezek ma már csak a mult álmai,* amit visszavarázsolni nem lehet.

Azonban az események hamarább jöttek, mint vártuk. A trianoni határ széthullott. Ti, német Testvéreim, többet kaptatok, mint amit reméltetek.

Mi, ruszinok, azt sem kaptuk meg, amire husz évig vártunk.

Vissza kell idéznem azt a napot, amikor együttesen vonultunk ki a szenátusi gyülésteremből. A cseh kommunisták és szocdemek gunyos megjegyzésekkel illettek, az egyik cseh azt kiáltotta felém: *most látjuk, hogy Földesi is ellenünk tüntet,* — egy másik hang: *hisz nagy magyar lett belőle* — és én odavágtam feléjük: *„Eljön még az az idő, mikor mindnyájan magyarok lesztek."*

A névsor

Emlékeztek erre a napra?

Karl *Boch (Zsalec),* Emil *Enhuber (Teplice Szanov),* Ludvig *Frank (Marienbad),* Max *Fritsch (Suchdol),* Karl *Garlik (Duchocova),* dr. Justin *Greger* (Prága), Josef *Hock (Sunberg),* Sigmund *Keil (Svedlér),* „Neked külön köszönöm a multheti baráti üdvözletedet", Gottfried *Krczal (Brünn),* Otto *Krommor (Horni-Benesovi),* Hugo *Leihora (Zslutice),* Edvard *Löhnert (V.-Stáhle),* Wilhelm *Maxner (Albrecht),* Karl *Michler (Liberc),* Wilhelm *Müller (V.-Pavlovics),* Vincenz *Potzak (Litici),* Anton *Pfrogner (Stribro),* Karl *Stellwag (Strolinky),* Rudolf *Schmidt (Ustelk),* Karl *Schösser (Prága),* dr. Friedrich *Lischer (Karlsbad),* Robert *Tschakert (Podmokly)* és Te derék, fehérszakállu Weller *Friedrich* mérnök barátom, ki számtalanszor tanujelét adtad őszinte barátságodnak.

Kedves Német Testvérek! Ti jól ismertek engem, tudjátok, hogy önzetlenül dolgoztam és sok igazságot vágtam a csehek szemébe. *Ti mindnyájan tapsoltatok nekem, ugyanezt tettem én is, mikor a Ti igazságtokról volt szó.*

Ti igéretet tettetek nekem, különösen vezéretek, Emil Enhuber, hogy ha Ti megnyeritek a csatát, a mi segitségünkre jöttök.

Ti győztesen kerültetek ki ebből az ütközetből, *mi, Podkarpatska Ruszinok még jobban belesodródtunk a bajba.* „Neked két hazát adott a végzeted, Nekem csak egy volt, az is elveszett."

Mikor a *müncheni* megegyezés történt, azt hittük, hogy mi is megkapjuk az önrendelkezési jogot. Vártuk a bécsi határozatot, hittünk feltámadásunkban, reméltük, hogy felszabadulunk a huszesztendős cseh járom alól és *elrendelik a Podkarpatska Rusznak a népszavazást.*

Üzenet

Ezekben a kritikus napokban magam is több sürgönyt küldtem a nagyhatalmaknak: *Hitler* vezér és kancellár urnak és Vezéreteknek még a bécsi döntés előtt *386 ruszin község nevében sürgönyöztem, hogy a népem kivánja és követeli a népszavazást és fenntartja magának a hovacsatlakozás jogát.*

Hisz *Podkarpatska Rusz* a csehekre nézve elveszett földrész lett akkor, mikor a trianoni határok megdőltek.

Három városunk Magyarországhoz lett csatolva, *a Felvidék elesett a kenyeret termelő földtől.* A hatalom jelenlegi birtorlói *már a csehek által szükre szabott kenyéradagokat sem fogják tudni megadni éhező véreinknek.*

Prága, hogy az odaimportált 35.000 cseh hivatalnokot *Podkarpatska Rusz* nyakán tarthassa, puccsszerüen egy ukrán minisztériumot állitott fel *Galiciából* meglógó elemekből és az élére *Volosin* Ágoston volt képezdei igazgatót tette.

Természetesen a cseh katonaság és csendőrség a pártjukra állott és most *a mi ruszin népünket, akik sohasem voltak ukránok, de nem is lesznek,* — *hallomás szerint halálra kinozzák és gyüjtőtáborba internálják.* Sok magyar érzelmü családot minden ingóságaik nélkül tettek át a magyar határokra.

Én Német Testvéreim, arra kérlek Benneteket, *kérjétek és mondjátok meg Hitler kancellár urnak és vezéreteknek, hogy ha van Podkarpatska Russzal valami, a német nemzetet érdeklő célja, — ugy hivja magához a becsületes embereket, ne olyanokra bizza rá az én ruszin népemnek sorsát, akiknek saját hazájukból is menekülni kellett.*

Az ukrán emigráció hálátlan volt cseh kenyéradó gazdájával szemben is — ott, ahol menedéket és zsiros állásokat kapott, hálából megfurta azt a hajót, amire mint fuldokló hajótöröttet vették fel.

Kedves Testvéreim, emlékeztek, három és fél évig harcoltunk közös fronton a prágai tiranizmus ellen én és ruszin népem most *Tőletek kér segitséget!* Azért fordulok Hozzátok, hogy *Ti legyetek szószólói és tolmácsai a Ti nagy Uratoknál, Hitler kancellár Urnál és Vezéreteknél.*

Mondjátok meg Neki, hogy az az ember, aki ezt a levelet Hozzátok küldi, a politika mezein és csatákon mindig mellettetek állott. És azok az ukránok, akik ma Podkarpatska Ruszt bitorolják, *a multban ellenünk dolgoztak; vigyázzatok! A jövőben majd ellenetek fordulnak!*

Baráti üdvözlettel:

Földesi Gyula
v. szenátor.

Pesthy Müller József megvált az IBUSZ-tól

Mint az *Esti Kurir* értesül, *Pesthy-Müller* József barátságos megállapodás alapján megvált az *IBUSz* ügyvezető igazgatói állásától. Hir szerint más közgazdasági pozicióban kiván a jövőben munkásságot kifejteni s erre kilátásai is vannak.

Feloszlott a cseh szociáldemokrata párt

Prága, december 20.

A Nemzeti Munkapárt multheti megalakulása után a cseh köztársaság legrégibb — 60 éves — politikai pártja, a cseh szociáldemokrata párt kimondta feloszlását. Hampl Pál elnök a felszámoló gyülésen kijelentette, hogy a párt feloszlatása szomoru szükségszerüség és csak a körülmények kényszeritő hatása alatt történik.

A cseh szociáldemokrata pártmozgalomból most már csak a párt amerikai szervezete maradt meg, amely folytatja müködését.

A Deutsche Presse, a volt német keresztényszocialista párt hivatalos lapja tizenháromévi fennállás után megszünt. A lap megszünése indokolására utolsó számában felhozza, hogy a szudétakérdés véglegesen megoldódott, a németség egy táborban halad és ezért a lap további munkája feleslegessé vált.

Különleges rendszabályok a sajtó ellen

London, december 20.

(Daily Telegraph and Morning Post.) **A reggeli lapok jelentése szerint Cseh-Szlovákiában különleges rendszabályokat léptettek életbe a sajtó ellen. A prágai kormány tegnap ötven cenzort ültetett be a lapok szerkesztőségeibe és kijelentette, hogy a cenzorok számát felemeli, ha az eddigi nem bizonyul elégségesnek.**

Márciusban lesznek a ruszin választások

Huszt, december 20.

A ruszinszkói országgyülési választások hir szerint márciusban lesznek. *(MTI)*

Gazdasági megállapodás

Prága, december 20.

(Inf.) Csehország és Németország között messzemenő *gazdaságpolitikai megállapodás jött létre,* amely véglegesen rendezi az összes függő gazdasági kérdéseket. *A megállapodás egy vámdijszabási szerződésből, egy kereskedelmi egyezményből és egy fizetési egyezményből áll.* A kereskedelmi megállapodás a Németországba kivihető cseh árucikkek évi kontingensét 1925 millió cseh koronában állapitja meg. Ennyi volt Cseh-Szlovákia exportja 1937-ben Németország és Ausztria felé, leszámitva a szénkivitelt, amely a szudétavidéki bányák elcsatolása folytán most már elesik.

Négyezer kislakást épittet tavasszal a főváros

A városházán nagyszabásu *lakásépitési programot* dolgoztak ki, amelynek végrehajtását tavasszal kezdik meg. *Szendy* Károly polgármester a közigazgatási bizottság legutóbbi ülésén megigérte, hogy a jövőben

havonként pontos kimutatást készitenek az üres lakásokról.

hogy ezzel is fölhivja figyelmet a lakásépités fontosságára. Különösen a polgári igényeket kielégitő *egy- két- és háromszobás lakások száma csökkent nagy mértékben.*

A főváros lakásépitési terveit tulajdonképpen már véglegesen kidolgozták, csak arról kell még dönteni, hogy az uj kislakásokat *közművel ellátott, vagy közmünélküli telkeken* épitsék-e meg. A költségek szempontjából ez a kérdés nem közömbös, mert közmünélküli területen a csatornázási, vizvezetékfektetési, gázcsőelhelyezési, valamint az elektromos kábelépitési költségeket is figyelembe kell venni.

A főváros lakásépitési programjában

háromezer uj kislakásnak a megépitése

szerepel. Szó van arról is, hogy olyan kisebb munkásházakat épitsenek, amelyeket a főváros üzemi munkásai idővel megvásárolhatnak. *Többlakásos kertes családi házakra gondolnak és ezeket magasabb lakbér fizetése ellenében huszonöt év alatt szerezhetik meg az üzemi munkások.*

A főváros vezetősége egyébként — mint az *Esti Kurir* munkatársa értesül, — azt szeretné, ha az állam is bekapcsolódnék a kislakásépitési akcióba. Évekkel ezelőtt szó volt arról, hogy az Óhegyen az állam kislakásos telepet épit. Ezt a tervet, bár végrehajtása évek óta késik, végleg még nem ejtették el. A legutóbbi hetekben tanácskozások indultak meg a főváros és a belügyminisztérium között arra vonatkozóan, hogy miképen lehetne az állami kislakásépitési akciót végrehajtani.

E tárgyalások során

az a gondolat merült fel, hogy a főváros átengedi a Krausz-Mayer-féle telkeket az államnak, lakásépitési célokra

és igy megkönnyiti e tervek megvalósitását. A városházán most állitják össze azoknak a telkeknek a jegyzékét, amelyeket a fővárosi lakásépités szempontjából számitásba lehet venni. Közművel ellátott, olcsó áru telek kevés áll rendelkezésre. Amennyiben a főváros és a pénzügyi kormányzat között megállapodás jön létre, akkor az állam *ezer kislakást* épit Budapesten.

Mivel a főváros lakásépitési programja **háromezer kislakás** épitésére terjed ki, a hatósági épitkezések révén összesen négyezerrel szaporodnék a kislakások száma. Tekintettel arra, hogy *a középnagyságu lakásokban a hiány egyre nő és a magánépitkezés bizonyos mértékig megtorpant,* feltétlenül szükségesnek mutatkozik a hatósági lakásépitési tevékenység megindítása. Illetékes városházi körökben azt tervezik, hogy

ennek a négyezer uj kislakásnak az épitését már tavasszal megkezdik,

amivel nemcsak a lakáshiányt enyhitik, hanem a munkanélküliséget is.

Dr. Schmidl Dávid mélységes fájdalommal jelenti, hogy drága jó felesége, 28 éven át igaz élettársa, a legjobb testvér, rokon és barát,

Dr. Schmidl Dávidné

szül. Weinberger Csilla

türelemmel viselt betegség után elhunyt.

Drága halottunkat december hó 21-én, szerdán d. u. 2 órakor kisérjük utolsó utjára a rákoskeresztúri izr. temetőben.

Bárdos Lipótné sz. Weinberger Jenny, Hochtheil Manóné sz. Weinberger Gizella, dr. Incze Samu testvérei, sógorai, sógornői, rokonai és barátai.

Részvéttátogatások mellőzését kérjük.

ENYHÜL A HIDEG

A Meteorológiai Intézet jelenti kedden délben:

Budapesten déli tizenkét órakor a hőmérséklet —8 Celsius-fok volt.

Várható időjárás a következő huszonnégy órára:

Élénk délkeleti szél. Több helyen — főleg nyugaton és délen — havazás. A hideg tovább mérséklődik.

Gyermekek ünnepe a Zuglóban

Bensőséges és nagyon megható gyermekfelruházó ünnepséget rendeztek tegnap este a *Zuglóban,* ahol a *Stefánia-Corso-* és a *Perl-asztaltársaság* több mint 200 gyermeket látott el meleg ruhával, élelmiszerrel, édességgel, karácsonyi meglepetéssel.

Esztendők hosszu sora óta müködik már ez a két asztaltársaság, melynek a zuglói intelligencia és a környék polgársága adja tagjait s fogadalmuk, hogy *minden esztendőben több és több szegény gyermek arcáról törlik le a szomoruságot karácsony idején.*

Diszes és előkelő közönség gyült össze tegnap annak a lélekemelő aktusnak megünneplésére, mikor az összesereglett gyermekek százai megkapják ajándékukat. Az asztaltársaságok meg is vendégelték az apróságokat, akik boldogan szürcsölték a kávét és tömték szájukba a friss, foszlós kalácsot.

Klein Fülöp, az asztaltársaságok elnöke nyitotta meg néhány meleg szóval az ünnepséget, majd dr. *Timár* Dezső mutatott rá, milyen nehéz időkben igyekszik a szeretetnek ez a kis közössége teljesiteni emberbaráti kötelességét. Különösen kiemelte *Klein* Fülöp, *Hercz* Lajos és a *Perl*-kenyérgyár két igazgatójának: *Perl* Tibornak és *Lajosnak* érdemeit, akik a legáldozatosabb munkával siettek a szegények segitségére. *Horváth* Károly v. törvényhatósági bizottsági tag mondott emelkedett beszédet, majd a kerületi elöljáróság képviseletében megjelent *Fery* Pál főtanácsos beszélt. *Vass* Kálmán, a *Zuglói Iparosok és Kereskedők Körének* elnöke és dr. *Bernáth* László szólaltak még fel, azután megkezdődött az ajándékok kiosztása. A zsivajgó gyermeksereg csomagokkal és ajándékokkal megrakodva, boldogan sietett rövidddel később haza.

Magyar a magyarért!

A «Magyar a magyarért!»-akcióra a mai napon a következő adományok érkeztek be hozzánk:

Fischer Stern Pál, Pamut- és Gyapjuipar, X., Gyömrői-ut 40, 50 P, *Fischer Stern* Pál ur munkásai 49.86 pengő, *Wateol Textilipar* munkásai 10.54 P.

x **Szórakozott urak örüljenek!** Eredeti ötlettel lepte meg egy newyorki nagy áruház az amerikai közönséget. Az áruház piackutató osztályán megállapitották, hogy a közönség 70 százalékkal több kesztyüt vásárol, mint amennyit a kesztyü természetes kopása szükségessé tenne. A megfigyelések, melyek ennek a különös jelenségnek az okait kutatták, érdekes eredményre vezettek. Megállapitották, hogy a közönség nagyrésze — de különösen a férfiak — elveszíti az egyik kesztyüjét még mielőtt az egész párat elhordhatná és igy a használhatatlanná vált másik kesztyüjét kénytelen eldobni és egy uj párat venni. Az áruház most nagy hirdetéseken hivja fel a közönség figyelmét arra, hogy kesztyüosztályán egy pár kesztyü árának feléért egy darab kesztyüt is árusit. Örömmel állapitottuk meg, hogy nálunk a Gutmann-sarkon honositották meg ezt az érdekes ujitást.

RÁDIÓT karácsonyra zsufolt raktárról legolcsóbban szállit **„KONCERT“** IV., Váci-utca 23. szám **Sok alkalmi vétel :: Csere.**

A pesterzsébeti rablógyilkosság a törvényszék előtt

Igrinyi Lajos ügynök holttestét, a pestszenterzsébeti rablógyilkosság áldozatát ma délelőtt *Tóth* Pál László dr. és *Huszlicska* András pestvidéki törvényszéki orvosok — ügyészi rendeletre — felboncolták és a holttest koponyáján két, baltától eredő sérülést állapitottak meg, amelyeknek mindegyike alkalmas volt arra, hogy azonnali halált okozzon. A rablógyilkosság teljes beismerésben lévő tettesét: *Lázár* Sándor gyümölcsárust *a mai nap folyamán kisérik át a pestvidéki törvényszék fogházába. Boglutz* László dr. törvényszéki vizsgálóbiró előreláthatóan a holnapi napon hallgatja ki részletesen *Lázár* Sándort.

A „Nemzeti Ujjászületés Frontjának” szervezkedése Romániában

Bukarest, december 20.

(Inf.) A Nemzeti Ujjászületés Frontja megkezdte a tagfelvételeket. Már az első napon nagyszámban jelentkeztek tagok. Feltünő, hogy a jelentkezők között *tekintélyes számban vannak az egykori szélsőjobb- és szélsőbaloldali politikai pártok tagjai.* A királyi udvartartás magas méltóságai szintén jelentkeztek a pártba való felvételre, noha eddig ezek a méltóságok mindig távoltartották magukat a politikai pártok müködésétől.

Az udvari méltóságok közül a következő ismertebb személyiségek léptek be a pártba: Urdareanu udvari marsall, Stareea báró főszertartásmester, aki több éven keresztül volt budapesti román követ, Mocsonyi fővadászmester és Condescu főbornok, *a király első szárnysegéde.*

RÁDIÓ MŰSOR

Állandó müsorszámok Budapest I. és hétköznapokon. 6.45: Torna. 7.20: Étrend. 10.00: Hirek. 12.00: Déli harangszó, időjárásjelentés. 12.40: Hirek. 1.20: Időjelzés, időjárásjelentés. 2.40: Hirek, étrend, élelmiszerárak. 4.45: Időjelzés, időjárásjelentés, hirek. 12.05: Hirek.

Kedd, december 20

BUDAPEST I.

Délután. 4.10: Asszonyok tanácsadója. **5.00:** Cigányzene. **5.45:** Iparügyi előadás. **6.00:** Szalonzene. **6.20:** Előadás. **7.05:** Hirek szlovák és rutén nyelven. **7.20:** Faragó György zongorázik. **7.50:** Néprajzi előadás hanglemezekkel.

Este. 8.40: Barabás Pál, Harmat Imre és Eisemann Mihály Kávé habbal cimü zenés vigjátékának közvetitése a Royal Szinházból.

BUDAPEST II.

5.45: Cigányzene. **6.50:** Földmivelési félóra. **7.05:** Szalonzene. **7.20:** Rozsnyay Kálmán felolvasása. **7.50:** Hanglemezek. **9.50:** Waldbauer-Kerpely vonósnégyes.

Szerda, december 21

BUDAPEST I.

Délelőtt. 7.00: Hirek, hanglemezek. **10.20** és **10.45:** Felolvasások.

Délután. 12.10: Hanglemezek. **1.30:** Szimfónikus zenekar. **4.15:** Diákfélóra. **5.00:** „Az első hadirepülések.“ (Előadás.) **5.30:** Takáts Erzsébet énekel. **6.00:** „A felvidéki szlovák nyelvhatár.“ (Előadás.) **6.30:** Biró Sári zongorázik. **7.00:** Hirek magyar, szlovák és ruszin nyelven. **7.20:** Veress Károly cigányzenekara.

Este. 8.00: Lánczy Margit Szabó Lőrinc-költeményeket szaval. **8.30:** A berlini rádió karácsonyi Nicolai-hangversenyének közvetitése. **10.00:** Hirek, időjárásjelentés. **10.20:** Hanglemezek. **10.30:** Hirek német, olasz, angol és francia nyelven. **11.10:** Szalonzenekar.

BUDAPEST II.

7.00: Veress Károly cigányzenekara. **7.30:** Elbeszélés. **8.00:** Hangversenyközvetités a Zeneakadémiáról, közben hirek. **9.55:** Időjárásjelentés.

Lechner Ödön nővérének halála

Vasárnap délután 87 éves korában meghalt özv. *Cserneczky* Gyuláné szül. *Lechner* Ilka, néhai *Lechner* Ödönnek, a hirneves magyar épitőművész testvérhuga, aki maga is nagytehetségü müvészlélek volt. Ifju korában irott regényei közül az *Andrea* és a *Kecskepásztor márkiné* cimüek a mult század végén *kedvelt olvasmányai voltak a hölgyvilágnak.* Kosztümrajzainak gazdag gyüjteménye szinte muzeumi értéket képvisel. Ragyogó fantáziával készült kézimunkaterveit *Csipkeminta ötletek* cimmel a fővárosi Iparrajziskola adta ki. Halála a *Lechner-, Töreky-* és *Bátor*-családokat sujtota.

Töreky Géza, a Kuria elnöke anyósát gyászolja az elhunyt nagyasszonyban.

Vasuti szerencsétlenség husz halottal

Rio de Janeiro, december 20.

Sulyos vasuti szerencsétlenség történt *Minageraes* braziliai államban, *Barbacena* város közelében. *Egy személyvonat összeütközött egy tehervonattal.* Az összeütközés következtében *husz utas szörnyethalt és hatvan utas sulyosan megsebesült.*

HÄCKEL

SZERINT TANULJ NYELVEKET!

Az angol nyelv alapos elsajátitásának könnyü és gyors módszere mindenki számára.

III. kiadás most jelent meg!

TANULJUNK KÖNNYEN GYORSAN ANGOLUL!

Irta: **dr. Szenczi Miklós,** a londoni egyetem tanára, az Aberdeen-i egyetem (Nagybritannia) Magisztere, a báró Eötvös József Collégium tanára. A helyes kiejtés pontos megjelölésével szójegyzék és a feladványok megfejtésével, dr. Ernst Häckel tanár már ismert és közkedvelt módszere szerint feldolgozva és összeállitva. Ára fürve 6.—, kötve 7.— pengő.

Kapható: az Esti Kurir Könyvosztályában, Bpest, V., Vilmos császár-ut 36

A Balettintézet magánosítása

Terézvárosi piruett

A jelek szerint nyomott árak jellemezték 1997-ben a fővárosi ingatlanpiacot: az Operaházzal szemközti Balettintézet épületének négyzetmétere például annyiba sem került, mint egy pesti komfort nélküli, szoba-konyhás, udvari lakásé. A 105 éves Dreschler-palota eladásáról még októberben döntött a VI. kerületi képviselő-testület. Akkoriban nemcsak az alkalmi vételár keltett feltűnést, hanem az is, hogy a vevő, egy bizonyos Andrássy út 25. Kft. kilétéről senki sem tudott semmit. Az eladásról szóló határozatot azóta törvénytelennek ítélte a Közigazgatási Hivatal, s emiatt a múlt héten bírósághoz is fordult – igaz, azt kifogásolta, hogy az adásvétel során nem vették figyelembe az épületben lakó bérlők elővásárlási jogát.

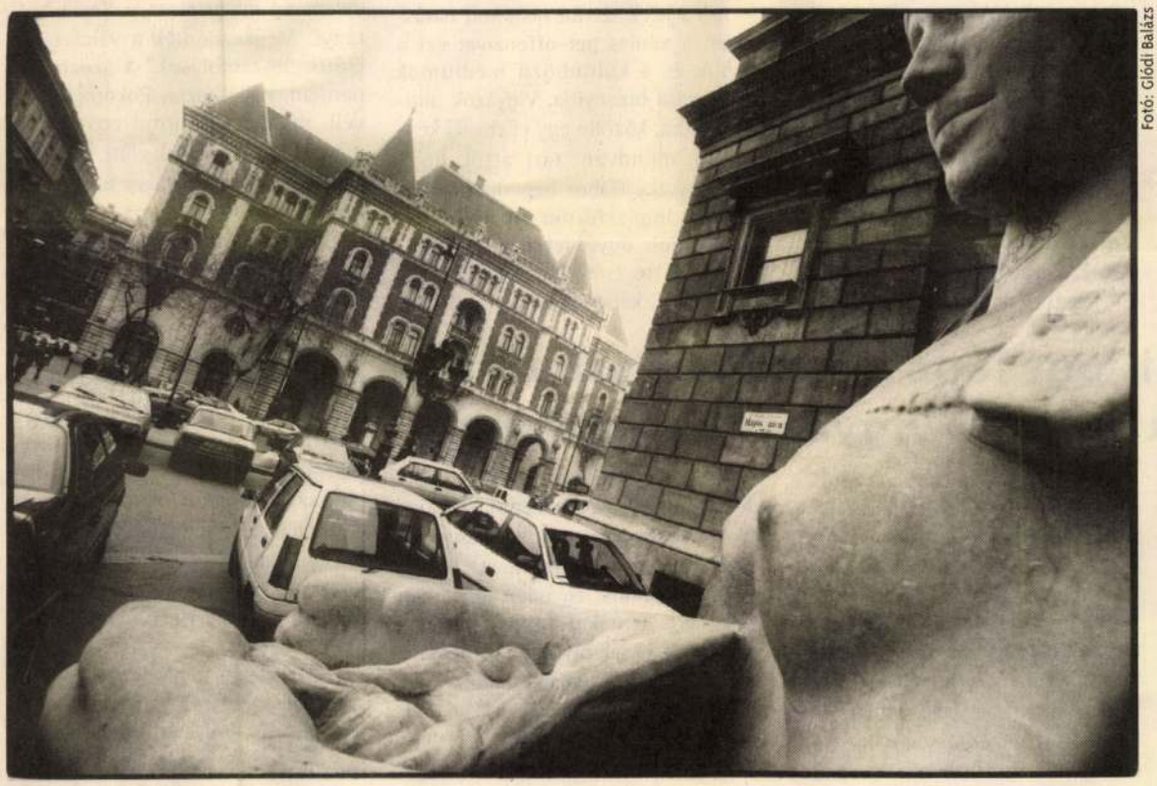

Fotó: Glódi Balázs

2 0 0 0 0 / N É G Y Z E T M É T E R

A több mint tízezer négyzetméteres Andrássy úti épület 220 millió forintba – azaz négyzetmétere körülbelül 20 ezer egységbe – került. A Lechner Ödön tervezte háromemeletes, négy homlokzatos, eklektikus stílusban épült palotában nemcsak táncművészeti iskola, hanem 38 önkormányzati lakás is van. A dolog érdekessége, hogy a négyzetméterár a bérlők kiköltöztetési költségeit figyelembe véve sem szökött 35 ezer forint fölé.

Palota eladó

Arra a kérdésre, hogy miért is kell eladni egy városképileg meghatározó, műemlékileg védett ingatlant, a terézvárosi képviselő-testület határozata adja meg a választ: „Az épület felújítása nem gazdaságos (mintegy másfél milliárd forint), ezért került a Trivest Kft.-vel való együttműködési megállapodás hatálya alá. Az elfogadott értékbecslés az ingatlan értékét üres állapotban 554 millió forintban állapította meg, tekintettel az épület jelentős károsodására és arra, hogy átépítése a műemlékvédelmi előírásoknak megfelelően igen magas többletköltséget jelent. Az ingatlan szállodai célú hasznosítása csak a kiürítést követően lehetséges, amelynek költségeit a leendő tulajdonos vállalja. (...) A vételi jog gyakorlására nyitva álló idő 24 hónap."

Az adásvétel nem is keltett volna különösebb feltűnést, ha öt kerületi ellenzéki képviselő októberben nem lármázza fel a sajtót azzal, hogy a vevő, egy bizonyos Andrássy út 25. Kft. nem is létezik. A VI. kerületi képviselők e fantomcégnek adták el nagy szavazattöbbséggel – ráadásul mindenféle pályáztatás nélkül – a Balettintézet épületét. Azóta viszont kiderült egy s más: a titokzatos kft mögött nem más, mint a VI. kerület ingatlanfejlesztésével megbízott Trivest Kft. társtulajdonosa, Márton István áll, aki egyben az Andrássy út 25. Kft. ügyvezetője is (most már; a kft bejegyzési kérelmét a testületi döntés *után* ugyanis benyújtották a cégbíróságra). Egy októberi interjúban ezt azzal indokolta a kft képviselője, hogy „az idő senkit sem sürget, a vételi jog gyakorlására két évet biztosított a testület".

Az öt képviselő gyanúsnak tartja az alacsony vételárat is: számításaik szerint az Andrássy úti palota négyzetméterára nem éri el egy Paulay Ede utcai udvari lakás árszintjét. Ezekre a vádakra az MTI-n keresztül már egy Trivest Holding Kft. nevű fejlesztési társaság válaszolt, mondván: „az ingatlan jelenlegi piaci értékét alapvetően meghatározó tényezők között az egymilliárd forintot meghaladó ingatlankiürítési, továbbá az »állagba hozási« kötelezettségekből eredő helyreállítási költségek szerepelnek. (...) A fejlesztési társaság feladata egy új és korszerű Balettintézet megépítése és átadása, továbbá az épület más bérlőivel kapcsolatos és egyedi megállapodásokon alapuló költségek megfizetése." A közleményben említett egymilliárdos kötelezettségből az következik, hogy az ingatlan forgalmi értéke (az önkormányzatnak kifizetett árat is figyelembe véve) legalább 1,2 milliárd forint. Vagyis az ugyancsak a Trivest által készíttetett 554 millió forintos értékbecslés és e között az érték között több száz millió forint a differencia.

A Balettintézet igazgatója, Gál Jenő egyébként a sajtónak nyilatkozva örömét fejezte ki, hogy egy új, háromezer négyzetméteres épület felépítését ígérték nekik 1999. szeptemberi határidővel. Az új épületszárnyat állítólag a Táncművészeti Főiskola Kazinczy utcai épületéhez

Zűrgammák III.

Jobb későn

Január 10-én két napilap egy-egy, az MSZP-s politikusok vállalkozásainak hátterét feltáró anyagot tett közzé. Az egyik a Xénia Láz Egyesület körüli dolgokat, a másik a Nyírfa-ügy részleteit boncolgatta. Előbbi a szocialisták egyre izmosabb csoportjához, a Baloldali Ifjúsági Társuláshoz, utóbbi Baja Ferenc miniszterhez vezetett el. A Xénia-ügyből politikai botrány lett, a Baja-féle cuccból nem. A Xénia azóta mindenkit perel, aki mozdulni mert az ügyben.

Ellenzéki képviselők szerint megkezdődtek az MSZP-n belüli nagy „leszámolások"; a Fidesz parlamenti vizsgálóbizottságot alakít. Úgy tűnik, megvan a kampány egyik témája.

Offenzív magatartás

A Xénia Láz-őrület az elmúlt napokban tovább fokozódott: kiderült, ma már nem lehet megkérdezni Magyarországon a miniszterelnöktől az ország legnagyobb (szocialista) napilapjának információira hivatkozva, hogy ugyan mit gondol egy MSZP-s vállalkozás alvilági kapcsolatairól. Aki mégis megteszi – mint Heltai Péter, az MTV Rt. információs műsorainak főszerkesztője –, azt másnap beperlik. Heltai a Népszabadságban megjelent írás alapján a Xénia Láz Egyesület és Prisztás József esetleges kapcsolatát firtatta. (Annak idején Prisztás kivégzése után kezdődtek a budapesti leszámolások.)

Az egyesület nem csak Heltai Pétert perli: belekerült a szórásba László József, az MTV Rt. alelnöke is mint a felvett műsorokért felelős személy. A Xénia Láz Egyesület – amely immáron az Úttörő Szövetség tagszervezete –, az LP Félix Film Kft., a Félix Film Kft. (az *Űrgammák* című épületes mutatvány előállítója) és Czégé Zsuzsa (az előbbi kft-k tulajdonosa) a bíróság elé invitálja a Népszabadság Rt. elnök-főszerkesztőjét, valamint a cikk szerzőjét. A vád: nagy nyilvánosság előtti, jelentős érdeksérelmet okozó rágalmazás. A Fidesz ifjúsági szervezete alelnökének, Rogán Antalnak is felelnie kell azért, mert a Népszabadság-cikkre hivatkozva parlamenti vizsgálóbizottság felállítását kérte. A Xénia csípőből beperelte a Fidesz frakcióvezetőjét, Pokorni Zoltánt is, de ennek semmi köze semmihez. (Talán csak régi küzdelmükhöz: mióta Xénia van, Pokorni tiltakozik; egyszer aztán rosszul értelmezett egy szakértői anyagot, kábítószernek nevezte az Űrgamma-társasághoz kapcsolható IQ-energiaitalt, és utána hiába helyesbített, a Xénia nem felejtett.)

A büntetőeljárások megindításán kívül polgári perek is kezdetüket vették. A Xénia Láz Egyesület, az LP Félix Film Kft., a Félix Film Kft. és Czégé Zsuzsa – a személyéhez fűződő jogok megsértése miatt – perli a Népszabadságot, illetve a lap kiadóját. A kár – jogi képviselőjük, Muskovszky Gábor számításai szerint – 63 millió HUF. A beperelteket tartja élete megrontójának Szöllősi Istvánné, az MSZP országgyűlési képviselője, Schmuck Andor, a megszűnőben lévő Xénia Láz Egyesület vezetője és Muskovszky Gábor ügyvéd is: kártérítési igényük 6 millió HUF. Az egyesület továbbá az Országos Sajtószolgálat útján a múlt héten azt is tudatta országgal-világgal, hogy nem tekinti lezártnak a perek sorozatát, további jogi lépések folyamatba tételét fontolgatja, úgy vigyázzon mindenki.

Ám a jelek szerint nem volt hatástalan a xéniás per-offenzíva: ezt a lapok és a különböző médiumok hallgatása bizonyítja. Vigyázok minden szóra, közölte egy ellenzéki képviselő, mondván: tart attól, hogy Muskovszky Gábor beperli. (A Független Jogászfórum környékén is megfordult ügyvédet nem a Xéniasztori tette ismertté. Valamennyi ügyében ő képviselte Prisztás József-fet, mindannyiszor sikerrel.) Hasonlóan fogalmazott egy kormánypárti honatya is; szerinte most, hogy nincs tévéelnök, egyetlen műsorban sem kerül terítékre az ügy, vagy ha igen, akkor csak olyasféle óvatossággal, mint az *Aktuális*ban.

A Xénia további jogi lépések folyamatba tételét fontolgatja, úgy vigyázzon mindenki.

Vizsgálat

A Xénia Láz Egyesület és az *Űrgammák* című – több mint 350 milliónyi közpénzből támogatott – televíziós produkció mögött álló gazdasági csoport kapcsolatainak feltérképezésére kíván létrehozni parlamenti vizsgálóbizottságot a Fidesz. Egyelőre nem tudni, kit jelöl a párt a testületbe, de az bizonyosnak tűnik, hogy Pokorni Zoltánt nem. Pokorni egyébként úgy véli, a vizsgálóbizottság csak jobb híján való kezdeményezés. A miniszterelnöknek kellett volna intézkednie, mondta.

A pedagógiai és kulturális botrányt emlegető Horn Gábor (SZDSZ) sem tartja szerencsésnek a parlamenti vizsgálatot. Úgy véli, a rendőrségnek és az ügyészségnek kellene lépnie, hisz nyomozni csak ők tudnak. A képviselő kétkedése érthető, hisz az országgyűlési vizsgálóbizottság felállítása sok időt vesz igénybe. A parlament február elején kezdődő hathetes ülésszakától pedig senki sem várja a Xénia-botrány tisztázását. A hét eleji híradásokkal ellentétben azonban „az SZDSZ támogat minden olyan kezdeményezést, amely hozzájárul a Xénia-ügy tisztázásához", fogalmazott Horn Gábor.

Az MDF azzal toldotta meg a Fidesz kezdeményezését, hogy kéri az *Űrgammák* című sorozat levételét az MTV műsoráról. Az illetékesek egyelőre nem reagáltak. Csapody Miklós alelnök szerint nem is fognak. A szintén kultúrbotrányt emlegető ellenzéki képviselő az MSZP egyes csoportjai között kiújult küzdelemmel magyarázza a Xénia-botrányt. Megkezdődtek a választások előtti „leszámolások" a szocialista pártban, nyilatkozta. Pokorni is úgy véli, mindez előfordul egy ekkora pártban a választások előtt. Egy másik fideszes képviselő szerint „a BIT túl sokat markolt", s ezt megsokallták az MSZP vezetői, ezért az újabb csata. Innen nézve tehát a Népszabadság nem véletlenül várt mostanáig a sztori közlésével. Így van vagy sincs, az tény: nem hirtelenjében kiderült dolgokról van szó. (A Narancs például bő egy évvel ezelőtt – elsőként – közölt hosszabb elemzést a Xénia körüli vállalkozásokról, míg az *Űrgammák* sorozat kapcsán elhíresült IQ-„energiaital" körüli furcsaságokkal múlt tavasszal foglalkoztunk, lásd: *Zűrgammák*, 1996. december 12., illetve *Nuku IQ*, 1997. május 29.)

Toller László, az MSZP frakcióvezető-helyettese cáfolja a belső konfliktusokról szóló feltételezéseket. Semmiféle harc nincs az MSZP-ben, az viszont elképzelhető, hogy valaki konfliktust akart gerjeszteni, de nem szednek szét bennünket, mondta. A támadás politikai tartalma nem egyéb, mint hogy a Fidesz le akarja gyűrni azt a szervezetet, amely életet vitt az iskolákba, tette hozzá. A választások előtt Toller szerint különösen fontosak a Fidesz számára a pedagógusok és a fiatalok. „De meg fog fordulni a dolog, és igazzá válik a mondás, hogy kard által vész el, ki kardot ránt", imigyen szóla a szocialisták politikusa.

Id. Pásztor Ottó

tartozó üres telken fogják felhúzni. Ám egy napilapban ugyanő cáfolta, hogy a Balettintézet épülete nagyon rossz állapotban lenne. Még húsz éve sincs annak, hogy teljesen felújították az épületet; az ingatlant állítólag éppen a viszonylag jó műszaki állapotának köszönhetően 1993-ban levették a műemlékek listájáról, és átsorolták a védett kategóriába.

Egy kft

Az Andrássy út 25. Kft.-hez hasonlóan nem egyértelmű a Trivest Holding kiléte sem: kutakodásaink során mindössze annyit sikerült megtudnunk, hogy a holdingot a Trivest Kft. és három másik társaság alkotja, a holding alaptőkéje információink szerint hatvanezer forint.

A Trivest nem ismeretlen Terézvárosban: a képviselő-testület 1995 tavaszán ezt a céget bízta meg a kerület lerobbant épületállományának „ingatlanfejlesztésével". Akkoriban ütemterv is készült arról, hogyan lehetne az összedőlés határán álló városrészt rendbe tenni – tudniillik a VI. kerületben nyolcvannál is több az életveszélyes épületek száma. Az önkormányzat nagyvonalú terveket dédelgetett: két év alatt több parkolóházat és mélygarázst álmodtak a kerületbe, párhuzamosan sok-sok épületfelújítást és új lakások építését. A Trivest Kft. vállalta a „fejlesztési koncepciók" kidolgozását, a befektetők felkutatását. A képviselői testület által megerősített megbízás értelmében a nagyszabású munka közben felmerülő költségeket „a kölcsönös kockázatviselés elve alapján" számolják el.

A Trivesttel kötött együttműködés azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, a tervekből nem sok minden valósult meg, ezt az önkormányzat vagyonkezelő társaságának vezetője ismerte el nemrégiben. Az ütemterv szerint 1997 végére öt parkolóháznak, illetve mélygarázsnak és 120 új lakásnak kellett volna elkészülnie, valamint 150 épületnek megújulnia. Ehhez képest csak annyi történt, hogy a Trivest közreműködésével eladtak néhány telket, valamint a cég jó áron megvette a Balettintézet épületét, amit egyébként már ezerrel árul is.

Egyes hírek szerint az izraeli Control Centers Ltd. komolyan érdeklődik a palota iránt, más forrásokból származó információk szerint több érdeklődő sokallta az 1,8 milliárdos irányárat – merthogy az ingatlan immáron ennyit kóstál. Minderre rákérdeztünk a Trivest Kft.-nél is, Márton István ügyvezető igazgató titkárnője azonban közölte, főnöke nem kívánja kommentálni az ügyet.

Megtudtuk viszont, hogy a Trivest Kft. korábban már készített egy tanulmányt a Balettintézet épületéről, s ebben az öt éven belül esedékes ráfordítás költségeit mindössze 48 millió forintra becsülte. A szakvéleményben az is szerepel, hogy ha az épületre 215 millió forintot fordítanának, akkor az egyes ingatlanrészek eladásából 365 millió forintnyi bevételt lehetne elérni. Más szóval az önkormányzat 215 milliós ráfordítással 150 millió forintot nyerhetne, és a palota tulajdonjogát is megtarthatná.

A hivatal közbeszól

Az önkormányzatok törvényességi felügyeletét ellátó Közigazgatási Hivatalnak (KH) azonban voltak kifogásai az eladással kapcsolatban. Az önkormányzatnak küldött levelében a KH leszögezi, hogy az Andrássy út 25. szám alatti ingatlan eladásáról szóló testületi döntés jogsértő, mivel nem veszi figyelembe az ingatlan bérlőinek elővásárlási jogát. Szabó Lajos hivatalvezető szerint: mivel a kerületi döntés többek között a lakástörvény 49. paragrafusának első és második bekezdését sérti, az eladás érvénytelen. Továbbá az ügylet lebonyolításához az önkormányzat nem kért engedélyt a műemlékvédelmi hivataltól, s ez szintén jogellenes. A törvényességi észrevétel nem vert fel nagy port a VI. kerületben, a képviselő-testület még decemberben elutasította, csendben és indoklás nélkül. Szabó Lajos ezek után bírósághoz fordult. Kérdésünkre lépését a következőkkel indokolta: „Mivel a közérdeket súlyosan sértő esetről van szó, ezért bíróságnál kezdeményeztem a határozat végrehajtásának felfüggesztését. A bíróság egy-két hónapon belül dönt az ügyben. Ha hasonlóan látják a problémát, mint mi, akkor a jogerős ítélet kihirdetése után az egész adásvétel semmisnek minősül."

Borsány György VI. kerületi polgármester azonban másként látja az esetet. Mint a Narancsnak elmondta, nem hiszi, hogy a Közigazgatási Hivatal észrevétele befolyásolhatná az adásvételt. Az elővásárlási jog szerinte nem illeti meg a bérlőket, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal határozata ugyanis tiltja, hogy védett épületeket részenként adjanak el – de a vitát majd eldönti a bíróság. A polgármester nem érti, mi ez a nagy felhajtás az eladás körül, hiszen mindenki jól járt: a kerület gazdagodik egy ötcsillagos szállodával, az önkormányzat megszabadul sok százmilliós kötelezettségétől, sőt még kap is 220 millió forintot. „Kérhettünk volna persze kétmilliárdot is az épületért, de annyiért senki sem vette volna meg", érvelt.

Valami majd kiderül

Azt egyelőre nem tudni, ki jár jól, az viszont biztos, hogy a palota bérlakásainak lakói többször jelezték, eszük ágában sincs elköltözni, őket ugyanis senki sem tájékoztatta semmiről, az eladásról is csak a sajtóból értesültek. Perre készülnek az önkormányzat ellen, már ügyvédet is fogadtak. A kiköltöztetés költségeit az önkormányzat cége, a Terézváros Kft. közel százmillióra becsülte. Végeredményben az sem elképzelhetetlen, hogy az önkormányzat az ügylet során legalább harmincmilliót fizet azért, hogy eladja az épületet, a lakókat is neki kell elhelyeznie, továbbá több tízmilliós felújítási kötelezettségek is terhelik.

Lászay János, az eladásokat támadó öt képviselő egyike a furcsa ügyek hátterében vagy dilettantizmust, vagy kétes üzleti elképzeléseket sejt. A döntések alapjául szolgáló szakanyagokat mindenesetre tragikomikusnak tartja. „Az ország egyik legpatinásabb épületének, a Balettintézetnek 554 millió forintról szóló értékbecslése például mindössze egymondatosra sikeredett", jellemzi a dokumentumot Lászay, aki az előző ciklusban a kerület egyik alpolgármestere volt. A kerületi „ingatlanfejlesztési módszereket" furcsának és megmagyarázhatatlannak tartja.

Lehet, hogy nagyon is megmagyarázható: a bíróságon elválik.

Kovács Róbert

Egyéb

A Közigazgatási Hivatal észrevétele egy másik VI. kerületi ingatlan eladását is érinti, a Király utca 36. szám alatti lakóházét; ennek értékesítéséről a Balettintézettel együtt szavaztak a képviselők.

A Király utcai lerobbant, ám műemlékként védett épületről ugyancsak a Trivest Kft. javaslata alapján döntöttek a képviselők: e szerint lakókkal együtt egy „Király u. 36. Kft.-nek" adják el 55 millióért. A bérlőket az 55 millió terhére a vevőnek kellett volna más önkormányzati lakásokba elhelyeznie, a testület azonban időközben meggondolta magát, és ezt magára vállalta; igaz, a vételárat felemelte 65 millióra.

Figyelő-szemmel

Nem vetted még a múlt heti Figyelőt!

Címlapon az építőipari konjunktúra: az ezredfordulóig állandósulhat az építési ágazat tízszázalékos növekedése. A cégek újra bizakodnak.

Ágazati tükörben a gyógyszeripar: miért szorulnak ki lassacskán a hazai gyártók a belföldi piacról?

Stratégiai olajtartalékok: miféle vészhelyzetben korlátozhatja az ipari miniszter a fogyasztást?

Megrendelhető: Figyelő Rt., 1406 Budapest, Pf. 45. Fax: 351-0325

Holnap megrendi!!!

Zöld szám: 06-80-200-024

FÉL10 Jazz KLUB

1088 Budapest, Baross u. 30.

Nyitva tartás:

hétfő–szombat: 18^{h}–hajnalig

Szerdától szombatig

24-től hajnalig

technofree dance party.

Asztalfoglalás:

06/60/318-467

Vadászjelenetek Tunyogmatolcson

„A puskát emberre

Érvényes horgászengedélye volt annak a 34 éves, roma származású férfinak, akit K. István vadőr orvhorgászattal gyanúsított meg, majd lőtt agyon közvetlen közelről január 14-én, kora délután a tunyogmatolcsi Szamos-holtágban. A nyírségi községben a Narancs azt is megtudta, hogy a vadőr már korábban megfenyegette áldozatát. Szemtanúk szerint szó sincs jogos önvédelemről, illetve véletlen balesetről, ahogyan azt a 27 éves tettes állítja: a romák biztosak benne, hogy a gyilkosságot a bosszú motiválta.

Lechner Ödön

A Mátészalkán túli Tunyogmatolcs maga a nyugalom idilli szigete. A messziről jött idegennek nehéz elhinnie, hogy micsoda indulatok fortyognak a családi házak falai mögött. Pedig a Fehérgyarmaton működő roma regionális konfliktusmegelőző és jogvédő iroda vezetője, Kiss Ferenc ezt nyilván jól tudja, hiszen tunyogmatolcsi lakos: „Félnek a cigányok, de a magyarok is, ki tudja, nem ez a gyilkosság volt-e az utolsó csepp a pohárban."

A fenyegetés

Az áldozat, Balogh Árpád családjának Árpád utcai háza éppen szemközt van a holtág túlsó partján húzódó bozótos ösvénnyel, ahol a vadőr végzett a horgászásból hazafelé igyekvő roma fiatalemberrel. Árpád édesanyjának szemében nincsenek könnyek, arcára keményedett a fájdalom: „Nem jött ide hozzánk senki a vadőr és a halőr családjából, hogy legalább annyit mondjon, szegény cigányok, sajnáljuk, ami történt. Egyedül a falufelelős rendőr kérdezte tőlünk, hogy a temetésre milyen számban jön a pesti rokonság. Mintha valami köze lenne hozzá. Tőlünk nem kell félni, mi nem vagyunk bosszúálló népek, a K. családja nem tehet arról, amit *az* művelt. De az igazság kiderítéséhez ragaszkodunk, mert félünk, hogy eltussolják." A két kezével a botjára támaszkodó, szívbeteg apa, Balogh Gyula arról panaszkodik, hogy tisztességtelenül bánt velük a sajtó, különösen a fehérgyarmati Szamos tévé: „Mutattam nekik is a fiam horgászengedélyét, elmondtam, hogy annak, ami történt, semmi köze az orvhorgászathoz, de kivágták a szavaimat."

Az idősebb Balogh aztán arról mesél, hogy két évvel ezelőtt kezdődött a fia meg az ifjú vadőr között a konfliktus, amikor K. István belőtt az udvarukra. „Sörétes puskával végzett a patkányozó kiskutyánkkal. Kilenc unokám játszott az udvaron, mi lett volna, ha eltalálja valamelyiket?" Ezt persze nem hagyták annyiban, Balogh Árpád feljelentette a vadőrt a fehérgyarmati kapitányságon, s ők úgy tudják, be is vonták a vadőr fegyvertartási engedélyét. (Az ügyben nyomozó Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság illetékese, Papp Judit sajtószóvivő arról tájékoztatta a Narancsot, hogy tudomása szerint erre nem került sor.) „Akkor a K. megfenyegette a fiamat, hogy ez nem lesz elfelejtve, lesz ennek folytatása. Na, amit akkor beígért, most véghezvitte."

Matolcson nem Balogh Árpád volt az egyetlen, aki szálka volt a kocsmába is puskával, töltényhevederrel járó, katonaként deszantkiképzést kapott, karatetudására szerfelett büszke K. István szemében. „Kiss Andor portáján is belőtte az ablakot", mutatja Kiss Ferenc az egyik ház üveget ma is nélkülöző ablakát.

Az embervadászat

Baloghék áthívják a szomszédból Koháriékat, mondják el ők is, akik elfogulatlanok, amit akkor szerdán, háromnegyed kettőkor láttak. A szőke hajú Kohári Pál a kerítésnél állt, amikor észrevette az Árpád utcában futólépésben közeledő K. Istvánt és Szabó Lajos halőrt. „Már itt levette a puskát a válláról, és előre tartotta. Kérdeztem is tőlük, mire mentek, nyúlra vagy fácánra?" Kohári és édesanyja kíváncsi volt a folytatásra, ezért elindultak a két hivatalos személy után. A holtág végében húzódó vasúti töltésnél jártak, amikor eldördült a lövés. Hogy kit talált el, azt nem látták,

Építészeti műhelyek

Lechner Ödön
(1845 – 1914)

Könyvbemutatóval és filmvetítéssel egybekötött beszélgetés az Ernst Múzeumban Lechner Ödön halálának 90. évfordulólja alkalmából

2004. június 16-án, szerdán 18 órakor

Beszélgetőpartnerek

Csete György Ybl- és Kossuth díjas, valamint Gerle János Ybl-díjas építész

ERNST MÚZEUM BUDAPEST

VI. Nagymező u. 8.
www.ernstmuzeum.hu
Információ a 328-07-08-as telefonszámon

Lechner Ödön és a millecentenárium

Amikor Lechner (1845-1914) 1906-ban kijelentette, hogy a stílusnak megfelelő formanyelvet nem "csinálják", hanem az születik, mögötte már olyan épületek voltak, mint a Magyar Államvasutak Nyugdíjintézete (1883), a Kecskeméti Városháza (1894), az Iparművészeti Múzeum, a Kőbányai Szent László római katolikus templom (1896), a Földtani Intézet (1899), a csodálatos szépségű Fővárosi Postatakarékpénztár (1901).

A Millecentenáriumi ünnepségek sorozatában illendő lett volna beleilleszteni a Lechnerre való emlékezést, de nem jutott eszébe sem az Iparművészeti Múzeumnak, sem a kőbányai plébániának.

Magyar formanyelv lett, nemcsak Lechner korában, hanem a mi korunkban is. Elég Csete György, Makovecz Imre és társaik szinte az egész ország építészeti arculatát átformáló munkásságára utalni.

Persze Lechnernek is kijutott a kételkedő kritikákból. Felvinczi Takács Zoltán 1928-ban a következőket írta: "Lechner stílusa ma már a múlté. Egyszerűen azért, mert két különböző művészet egybeolvasztása akart lenni. Megtermékenyítő hatása bizonyára nagyobb lett volna, ha nem a cifraszűrök virágdíszét, hanem a honfoglalók proto-arabeszkjeit vitte volna az épületek falára."

Valamely új stílusirányzat nem pár hónap, vagy egy-két év alatt vívja ki magának a létjogosultságot. Néha évtizedek kellenek hozzá.

Lechener szerencsésebb volt.

Vámos Ferenc, a húszas évek közepén két aprócska füzetben írta meg Lechner működését (Amicus kiadás). Mikor gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter elolvasta, magához hívatta az írót és ötezer pengővel jutalmazta. Vámos tiltakozott, hisz akkor ötezer pengő elképesztően nagy összeg volt – egy szolgabíró fizetése sem volt több évi 2-3 ezer pengőnél – de a miniszter nem tágított: "Fogadja csak el: mi tudjuk, milyen nagy szolgálatot tett Ön ezzel a munkájával nemzeti kultúránknak!" – Ilyesmire is hivatkozhat ma a magyar művészeti élet. Ez a Lechneri művészet hivatalos elismerése volt. Nem kellett évtizedekig, évszázadokig várni rá.

Ma még egy utcanév sem jelzi Lechner Ödön nevét!

Sz. R.

MŰVÉSZET ÉS TÁRSADALOM 1969 XI-XII. 5.

Czinke Ferenc: Józsefet eladják testvérei, 1996

civilizációs viharai közben, mint megtartó erőbe kapaszkodott, kapaszkodik a népművészetbe. Néha csupán fossziliaként idéz fel grafikai lapjain egy-egy népművészeti motívumot, olykor szemléletileg pontosan követve a természetvarázslás ősi szertartásait, mítoszteremtő erővel van jelen munkáiban az ősök génjeitől örökölt képalkotó készség. Képzőművészként képeiben tesz hitet mindarról, amit József Attila versben múlt és jelen egységéről így fogalmazott:

"Látom, mit ők nem láttak, mert kapáltak
öltek, öleltek, tették, ami kell.
S ők látják azt, az anyagba leszálltak,
mit én nem látok, ha vallani kell.

Tudunk egymásról, mint öröm és bánat.
Enyém a múlt, övék a jelen.
Verset írunk - ők fogják ceruzámat
s én érzem őket és emlékezem."
(József A.: A Dunánál)

Rideg Gábor

Lelkes István - festő

Délvilág 1987. aug 11.

● *Karácsonyról versel a vásárhelyi festő*

Álomfogó varsák

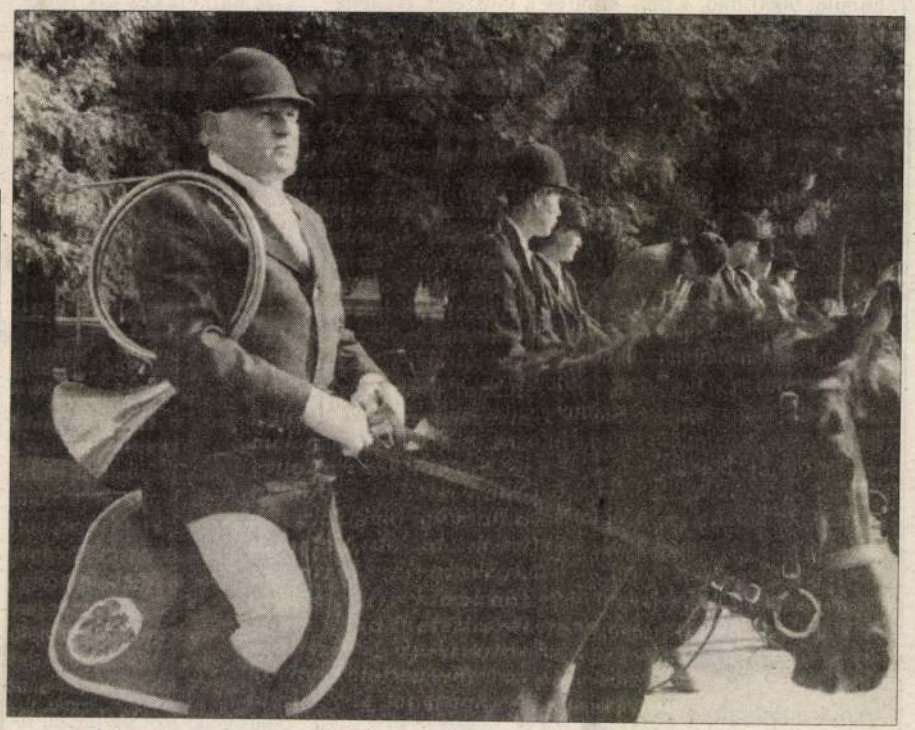

A lovak gyakran szólítják el a festőállvány mellől Lelkes Istvánt.
(Fotó: Tésik Attila)

Lelkes István igazi művészcsaládból származik. A jeles festőművésznek nemcsak szülei, de testvérei is közel állnak a művészetekhez. Lelkes Mária például belsőépítész, nevét a vásárhelyi közönség is ismerheti, hiszen a közelmúltban, a Tornyai János Múzeumban ő rendezte kiállítássá Kajári Gyula műveit. Azt, hogy a családfa nemcsak a képzőművészetek földjében gyökerezik, bizonyítja, hogy Lekes Mária társadalmi drámáját nemrégen mutatták be Boly községben. Természetesen a sokoldalúság is családi vonás, a Vásárhelyen élő Lelkes István sem a festőállvány mellett tölti minden idejét. Amellett, hogy föltérképezi a város építészeti értékeit lovasszenvedélyének is hódol, óvja az alföldi puszta élővilágát, és verseket, novellákat is ír.

(Részletek a 4. oldalon.)

kevesebbet kínálnak a felszökött piaci árnál. Az Izvesztyija szerint azonban valószínűleg későn kapott észbe az állami vezetés, s senki sem tudja, hány részvény jutott az egyelőre ismeretlen megbízóknak dolgozó felvásárlók kezébe. Szakértők megítélése szerint az orosz űrcég papírjaiba fektetett minden rubel piaci értéke nyolc dollár, tehát busás haszonnal kecsegtet a felvásárlási akció. Az Izvesztyija helyzetelemzésében úgy véli: az orosz állam könnyen elveszítheti az ellenőrzést a stratégiai fontosságú űrágazat felett, amely mind a mai napig Oroszország büszkesége, s sok mindenben világelső az űrtechnikában.

dráma

sikerült segíteni: ők azonnal meghaltak. A dráma egy kis településen, Aisonville-ben történt, s a gyilkos puskát használt. A nyomozók azonban a tragédia többi részletét egyelőre nem hozták nyilvánosságra, s így azt sem tudni, hogy mi késztette a férfit erre a cselekedetre.

reső) amerikai úrszonda és önjáró robotja, a Sojourner (Jövevény) eddig 100 százalékos sikerrel teljesítette küldetését a Marson – ezt közölte Richard Cook, a program vezetője a NASA pasadenai laboratóriumában. Több mint 9000 fotó, 4 millió légköri és meteorológiai

nek homokjáról és kövéről: mindössze egy hónap és három nap alatt igen jelentős információtermést sikerült „betakarítani".

Matt Golombek, a program tudományos felelőse elmondta, hogy a szonda, a robot és a műszerek is „teljesen egészségesek". A Jöve-

resőe pedig egy hónap. Az igen lassan mozgó Jövevény eddig 52 métert tett meg, és három kődarabot tanulmányozott, most pedig visszatér a Nyomkeresőhöz, hogy a szondára rakódott mágneses port vizsgálja.

A hatkerekes kis robot későbbi feladata az lesz,

MEGNYÍLT
a
legújabb
GARZON
IRODABÚTOR
STÚDIÓ

SZEGED, Attila u. 17–19.
Tel./fax: 62/329-499

Nyitva:
H.–Cs.: 8⁰⁰–16³⁰
P.: 8⁰⁰–14⁰⁰

Várjuk megtisztelő látogatását!

GARZON BÚTOR ISO 9001

Irodai munkahelyek, ügyfélforgalmi irodák, konferenciatermek, egészségügyi és oktatási intézmények KOMPLETT BEBÚTOROZÁSA

• *Ausztria*

Drágulób
nagy felhá

• **Bécs (MTI)**

Ausztriában hatalmas felháborodást váltott ki, hogy pénteken július 30. óta immár harmadszor emelték a nagy társaságok az üzemanyagárakat, amelyek így példátlan magasságban kötöttek ki. Több szervezet fontolgatja, hogy kartellalakítás miatt a gazdasági versenyhivatal elé citálja a nagyokat, ám az osztrák autóklub (ÖAMTC) nem lát esélyt a sikerre. Egyelőre mindenesetre több párt gazdasági illetékese szólította fel cselekvésre a gazdasági miniszté-

alapján készült hatalmas irodaházak, középületek szövevénye szigetszerű maradványokat hagyott csak meg a régi miliőből. Erre a sajátos, egyre inkább elveszni látszó világra hívja fel a figyelmet a kuratórium, egyben tiltakozását is kifejezi, miszerint a Kings Road környéke már szinte teljesen – és szó szerint – sutba vágva építészeti örökségét és kultúráját, csak a „profitérdekelt" beruházásoknak engedelmeskedik. Ilyen értelemben az „építészeti ellenállás" szlogen nyilvánvaló helyi politikai felhangokat is nyer. Az utóbbi évtizedekben a Schindler-ház eredeti kontextusa – a szervezők által Schindler paradicsomaként aposztrofált építészeti-természeti közeg – is erősen csorbult; a ház valaha a maga teljességében tárult fel az utcák felé, de ma már többé-kevésbé érdektelen házak takarják el. A pályázatoktól azt várták, hogy reflektáljanak erre a szituációra: a még fennálló régi környezet megőrzése és a villa formavilágára, az általa hordozott történeti tartalomra való kortárs válasz, valamint a városnegyed természetes változásainak, a benne kibontakozó folyamatok struktúrájának megfelelő fejlesztési koncepció kidolgozása volt a cél.

A MAK Center gyűjtési koncepciójával összhangban a kiírók lehetőséget adtak a feladat egészen szabad értelmezésére, megközelítésére is. Több, a virtuális tér gondolatán alapuló, számítógépes kísérleti mű is érkezett, melyek közül azonban mindegyiknek elkészült gyakorlati, kivitelezhető verzió-

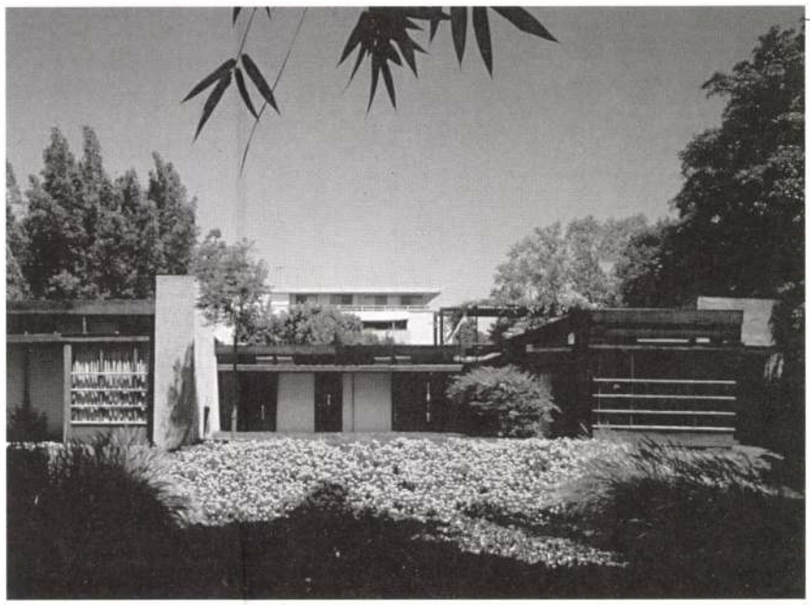

A SCHINDLER-HÁZ A TERJESZKEDÉS ELŐTT

ja is. Ilyen például kettő a három nyertes műből: a párizsi építészpáros, Odile Decq és Benoît Cornette, illetve Zaha Hadid alkotása. Peter Eisenman nyertes terve a részben földalatti, részben felszín fölé emelkedő terek sajátos átmenetiségével foglalkozik. A pályázók között mások mellett ott találjuk a Coop Himmelb(l)aut, Günther Domeniget, Georg Driendlt, Dominique Ferrault-ot, Eric Owen Mosst is. Ez utóbbi építész víziószerű tervén a mélységből kiemelkedő csápok kiemelik eredeti helyéről a területet és vándorútra viszik a Kings Road különböző részeire: a furcsa élőlény által a park szeparálódik, ugyanakkor a környék elveszett miliőjét mindenhova „belopja". Dominique Perrault virtuális szerkezetekkel, fénnyel írt, vetített pillérekkel, vibráló tetőkkel, padlókkal képzeli el a táj és az épület eggyéolvadását. Georg Driendl meghajló fémháló által burkolt kapszularendszerben gondolkodik, Bernard Sommer különös zoomorf formájú csarnokot tervezett.

H.P.

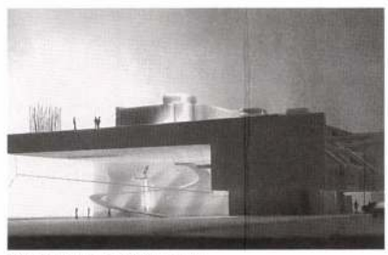

COOP HIMMELB(L)AU TERVE

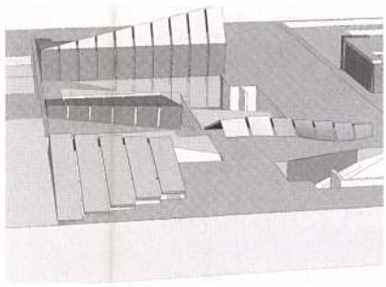

PETER EISENMAN TERVE

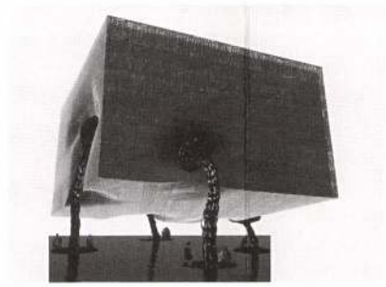

ERIC OWEN MOSS TERVE

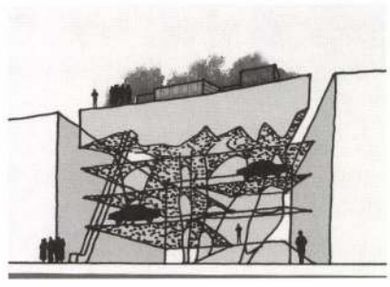

A THE NEXT ENTERPRISE TERVE

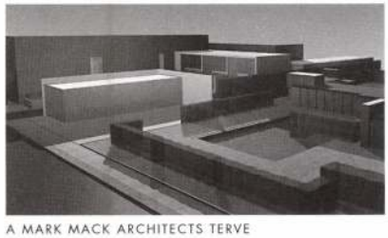

A MARK MACK ARCHITECTS TERVE

GEORG DRIENDL TERVE

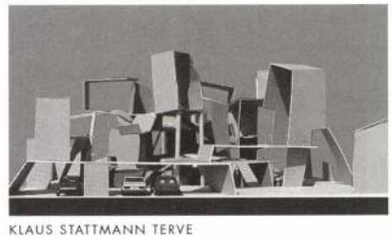

KLAUS STATTMANN TERVE

Lechner Ödön

Válogatta és szerkesztette: Gerle János

A HOLNAP KIADÓ Az építészet mesterei sorozatának Ybl, Hauszmann és Vágó-köteteit Lechner Ödöné követte. A sorozat adta terjedelmi keretek szabták meg a tartalmat: a Lechner-művek jegyzékét, az életműhöz mellékelt egykorú és frissebb méltatásokat, illetve Lechner egész munkásságát értékelő textusokat az építész időrendbe szerkesztett saját szövegei tagolják. A főművek tervrajzai és archív fotói, valamint válogatott publikációs lista teljesítik ki azt a reprezentatív oeuvre-t, amelynek láttatását – a sorozat többi kötetéhez hasonlóan – e mű is célul tűzte ki. Egy-egy eddig publikálatlan dokumentum természetesen előnyt évezett. A konkrét téma feldolgozásán túl, a sorozat segíti az eddig a kultúrán belül mellőzött építészeti életművek és csúcsteljesítmények méltó helyre illesztését a magyar kultúra és művészet horizontján. De a kötetet szerkesztő Gerle János helytálló (és szándékoltan provokatív) megjegyzése szerint ez a Holnap-könyv sem pótolja a magyar művészettörténet mulasztását: egy Lechner-nagymonográfia elkészítése változatlanul halaszthatatlan kötelezettség maradt. (A recenzor ugyancsak provokatív adaléka ehhez: sem a magyar tudomány, sem az építőművészet ma nem rendelkezik olyan független kutatóbázissal – benne, státuszokkal és apparátussal –, ahol e munka elvégezhető lenne.)

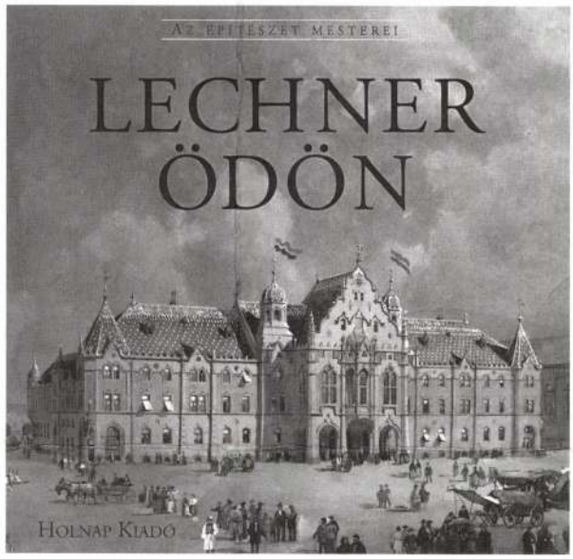

Bevezetőjében Gerle János új szempontokkal is szolgál a Lechner-értelmezéshez: „A lechneri építészet legjelentősebb és legmaradandóbb gondolata a környezetalakítás formanyelvi megközelítése. Ilyen oldalról is megfogalmazható az a különbség, amely Lechnert elválasztja legjelesebb kortársaitól. A technika és technológia új lehetőségei az ő számára nem a történeti formáktól való megszabadulást, hanem egy új építészeti nyelv kialakításának esélyét kínálták. Lechner, mint az új korszellem képviselői, a logikus, tiszta, őszinte építészet követelőjeként lépett fel, valójában az individuális alkotásnak helyet teremtve. De amíg a historizmus tagadása Európa fejlett nemzetállamaiban a minden hagyományosan értelmezhető jelentéshordozó elemtől, »dísztől« való megszabadulást jelentette, addig Lechner a soha nem volt nemzeti stílus eszméjét helyezte a keletkezet vákuumba; a modern építés új anyagai, új statikai vívmányai által követelt új formák az ő ceruzája nyomán egy hagyományos kultúra nyelvén szólaltak meg. Ez a folyamat Lechner individuális stílusától függetlenül ismételhető és időszerű. A formanyelv nem a népi építészet sajátos, már megváltoztathatatlan jelentéssel bíró mondatokká formált szerkezeteiből, tömegjátékából, térrendszereiből építkezik, hanem a különféle népművészeti ágak mindegyikében megtalálható elemi alapformák, ritmusok, kapcsolódások természetéből." Fontosnak tartom ideidézni Gerle indító szövegéből az alábbi alapvetést is: „Vámos Ferenc... nagylélegzetű tanulmánya *(Hagyományok a máglyán,* 1940) mondja ki először: Lechner igazi nagysága abban rejlik, hogy először fogalmazta és a gyakorlatban először valósította meg »a modern magyar művészet célját: a magyar paraszti művészet és Európa keresztezését«. Ez a huszadik századi magyar művészet és szellemtörténet középpontjában álló, küldetésszerű feladat Lechner törekvésével kezd formát ölteni, és anélkül, hogy közvetlen kapcsolatot kellene keresni közöttük (bár lehet), Bartók és Kodály, Csontváry, Fülep Lajos, Kerényi Károly, Várkonyi Nándor, Hamvas Béla, Weöres Sándor munkásságában is alapvető jelentőségű: a magyarságban rejlő keleti és nyugati impulzus összekapcsolása, a keleti és nyugati kultúrkör közötti híd megteremtése érdekében."

Ugyanakkor Gerle rámutat, mindezzel ellentétben áll – a japánokat kivéve – Lechner nemzetközi recepciója, és a honi épületek – a kőbányai Szent László-templom kivételével – valóságos műszaki állapota, „nemcsak hogy a kulturális turizmus kívánatos céljainak, hanem hogy a mindennapi élet minimális tételeinek megfeleljen." És a szerkesztő felsorol néhány intézményt is, melyektől, már ránézésre is, igencsak elvárható volna, hogy ne csak tulajdonosa, gazdája is legyen. Magamban e két, a szerkesztő által lelkiismereti okokból el nem hallgathatónak ítélt, a méltatlan utókort kérdőre vonó területet – keserű szájízzel – sorrendbe tettem. A külföld elismerését – a hazai prófétaságról szóló mondásra gondolva – előre soroltam, amikor az építészet országkép szerepét, az épített örökség védelmét felismerni remélem a világ elismerése nyomán. Ezért a megjelent kötetek nyomán felmérve a Holnap Kiadó Építészet mesterei könyveinek kvalitását, a könyvkiadás támogatóit a világnyelvekre lefordított mutációk halaszthatatlan kiadatására biztatom.

Holnap Kiadó, Az építészet mesterei sorozat, 2003, 274 oldal

Sz. Gy.

A KŐBÁNYAI SZENT-LÁSZLÓ TEMPLOM.

Rohamosan fejlődő fővárosunk tizedik kerületében, Kőbányán a lakosság számának nagy szaporodása mellett a római katholikusoknak eddig csak egy egyszerű kápolnájuk volt, a mely alig 300 hivőt fogadhatott be. E hiányon segítendő, a főváros tanácsa 1892. év végén elhatározta, hogy Kőbányán a szükségnek megfelelő építészt egy új terv készítésére. Lechner eleget tett a fölszólításnak s egészen eredeti és önálló tervet készített, mely szerint a templom vas- és beton-szerkezettel s majolika burkolással volt javasolva. Ezt a tervet a művészi bizottság kivitelre el is fogadta. De Alkér ez időben elhalván, a tervek átvizsgálására újabb bizottság küldetett ki, mely a Lechner minimalis alapon készült számítását túllépte az által, hogy egyes az ezredévi kiállítási munkálatok megkezdésével az általános munkadíj húsz százalékkal emelkedvén, ez szintén előre nem látható költségemelkedést idézett elő. Igy a már megállapított végleges költségvetés, mely háromszáztizezer forintban volt kiszámítva, ismét módositandó lett s újabban 1896-ban 382,765 frtban állapittatott meg.

A költségvetés alapján épült tehát az új Szent-

A KŐBÁNYAI SZENT-LÁSZLÓ TEMPLOM.

nagyobb és diszes templomot építtet; e czélra 200,000 frtot szavazott meg, s utasította a városi mérnöki hivatal épitészeti osztályát, hogy készitsen tervet az újonnan építendő templomhoz. A 200,000 forintból azonban még e városi terv sem lett volna kivihető. Ezért, bár a lehető legtakarékosabban számított költségvetés már készen volt s azt már a miniszterium is jóváhagyta, Alkér tanácsos a tanács megbizásából fölszólította Lechner Ödön műfalakat vastagabbakká kivánt tenni és ezek kiviteléhez drágább anyagot választott, továbbá a beépitendő területet is megnagyobbitotta; aztán a sürgőssége miatt be sem várva az újabb költségvetést, kiadta a rendeletet az épitkezés előmunkálatainak megkezdésére.

1894. év május havában megkezdték a földmunkálatokat, a melyeknél az előre nem látható akadályok miatt az alapozási költségeket ismét túl kellett lépni. Az épités folyamata alatt László templom, a mely Kőbánya legnagyobb terén immár készen áll. Ma még a gipszöntő diszitők dolgoznak benne és e miatt a padlózatát sem lehetett elkészíteni.

A templomépitő-bizottság most már időszerűnek látta a templom leendő berendezéséről is gondoskodni. Ekkor jutott nyilvánosságra a városi tanács azon határozata, hogy a templom belső berendezésének kivitelénél mellőzni akarja a tervező műépitészt és azzal mást bíz meg. Ki-

fogásúl azt hozták föl Lechner Ödön ellen, hogy nem készült el az építéssel a határidőre.

Lechner esetleges mellőzése ellen építészek és művészek egyetértőleg fölszólaltak és egy igen sok aláirással ellátott beadványban kérték a fővárosi tanácsot, hogy ne engedje a magyaros jellegű stylban emelt épület művészi harmoniáját idegen kezek beleavatkozásával megzavarni.

«Egy monumentális alkotás egyöntetüsége — így szól e beadvány — okvetetlenül megkívánja azt, hogy külseje és belső kiképzése egyugyanazon építész művészi egyéniségének kifejezője legyen. Ha ez már általános művészeti elv, úgy parancsolólag lép föl ez akkor, a mikor egy alkotásnál nem történetileg fejlődött stilről vagy művészi irányról van szó, hanem egy oly individuális irányról, a melynek ez időszerint csak egyetlenegy képviselője van. Az, a mit *Lechner* Ödön alkotott a kőbányai templomban, bármiként vélekedjenek is egyesek az irányról, a művész egyéb alkotásaival együtt kétségtelenül már magában viseli csiráját egy fejlődni képes nemzeti arkhitekturának. E művészi stilnak természeténél fogva első sorban monumentális alkotásoknál lehet helye és épen az erre leghivatottabb tényezőknek, az állam példáján a fővárosnak volna kötelessége egy fejlődő és már is szép eredményekkel dicsekvő *nemzeti* stil-iránynak támogatása és fejlesztése. A kőbányai templom ennek az iránynak eddigelé legérettebb gyümölcse. Módjában volna most a fővárosi tanácsnak a templom belső berendezésénél alkalmat nyújtani a művésznek arra, hogy az egyházi dekorativ és műipari tárgyak egyöntetü tervezésével egész nemzedékeknek adjon példát e stilben való tervezésre nézve. Kérjük tehát a főváros tanácsát, ne ejtse el ezt az alkalmat, mikor úgy a fővárosnak, mint a nemzeti művészetnek szolgálatot tehet».

A templom, melynek rajzát itt bemutatjuk, Kőbányán az úgynevezett Bánya-téren épült egy emelkedett helyen, a hol a templomot a ferenczvárosi templom mintájára park fogja környezni.

A három-hajós beosztású épület elején emelkedik a sikerült tagolású, nyolczvan méter magas torony (két méterrel magasabb a Mátyás-templom tornyánál). A toronynak mintegy 23 méter magasságban kiugró erkélye van, melyet magyaros ékítményü káva övez. Fölebb minden oldalon egy-egy nyúlánk keskeny ablak nyílik, díszes rézbádog zsaluzattal. Az ablakokon felül egy-egy három méter átmérőjü majolika óralap díszlik igen csinos csúcsíves keretben. A torony alján három külön bejárat vezet a templom előcsarnokába. A nagy toronyhoz két oldalról egy-egy kisebb, egyenként 35 méter magasságú díszes torony simúl, az egyik a szent sír, a másik a keresztelő kápolna helyét jelzi. Ezenkivül a díszes cserepekkel fedett tetőzet mögül 4—4 kisebb torony emelkedik, melyekben a különböző helyekre vivő lépcsők vannak elhelyezve. A tetőzet gerinczén, épen a kereszthajó közepe fölött emelkedik az úgynevezett huszártorony, a mely 50 méter magas.

Az egész épület lábazata, valamint az összes lépcsőzetek magyarországi vörös márványból készültek, mig a többi szerkezeti rész a legkitünőbb bőrszinü nyerstéglákból készült, melyeknek külső lapjait reczézett fehéres szürke zománcz borítja.

A párkányzatok érdekes diszítményei magyaros formák felhasználásával barnás sárga, Zsolnay-féle pyrogranitból készültek az összes szobrászmunkákkal együtt. Ennek az anyagnak a szilárdsága vetekedik bármely más kőanyaggal, s idővel a tompább szint öltő nyers tégla igen emelni fogja színhatásával az épület összhangját. A középhajó falazatát a két oldalhajó fedélzetéből kihajló, kecsesen áttört ívek tartják; ezek szintén nyers téglából készültek. A tetőzetek szélét szép rajzú szegélyek határolják a legkeményebb vörösrézből készítve a tetőzetével együtt, melynek végződése aranyozva van. Ha mindezek az idő hatása alatt elváltoznak, megkapván patinájukat, kellemes zöld foltokban fognak elválni az épület többi anyagától. A meredek fedélzet diszítményei táblázatok módjára van kirakva különböző szinü mázos cserepekből.

A templom belsejébe a hatszögletü előcsarnokon át lépünk be, melynek csillagalakú bol-

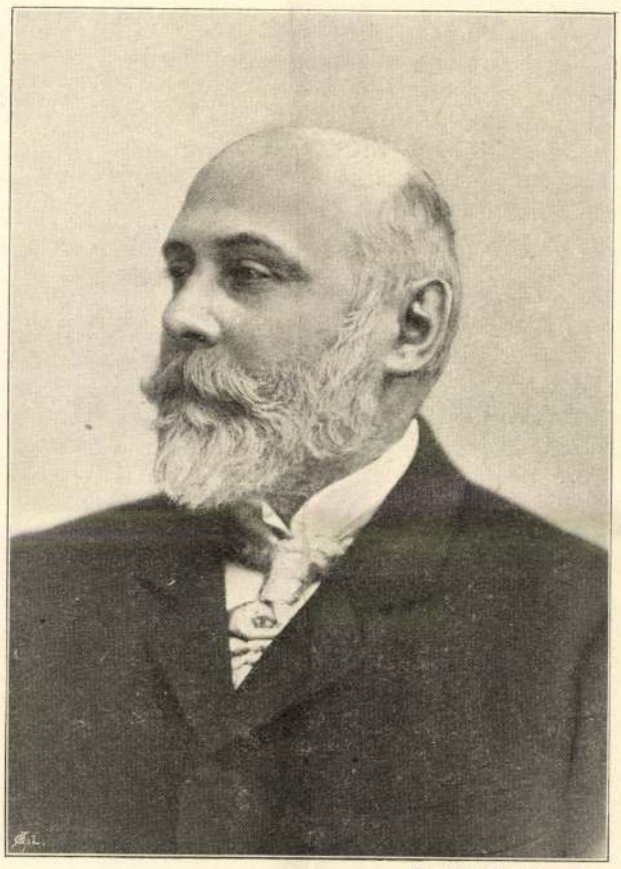

Strelisky fényképe után.

LECHNER ÖDÖN.

tozatát festmények fogják diszíteni; de belebb még kellemesebb meglepetés vár reánk. Az általános templom-alaktól elütő újat látunk megkapó művészi megoldással. A templom hajójában karcsú oszlopok tartják a díszes egyszerűséggel alkotott kórust, mely mögött külön tágas helyiség van a földszinti előcsarnok fölött. A templom belsejét három hajóra osztják a két oldali karcsú oszlopsorok. A középső fő hajó falai ízléssel vannak tagolva falfestmények számára, melyeket a hatalmas, 22 méter magasságban összehajló mennyezet góthikus íveivel együtt, négy-négy köríves ablak világít meg. A szép hajlású íveken azonnal feltünik egy sajátszerű áttört csipkedísz, mely a diszítményi megoldásban megadja a templom egyéni karakterét. Lechner Ödön e diszítményi formákat a legegyszerűbb közkézen forgó tárgyak vonalaiból alkotta össze. Ezeknek nem lévén eddig elnevezésük, a kecskeméti nép, a melynek híres városházán először kerültek alkalmazásba, külön magyaros népies módra keresztelte el őket. A hajló karcsú csipkeszegélyt «hernyó»-nak, a kunkorodó tömörebb formát «kakastaréj»-nak, a falak kép-tereit körülvevő csoportokban alkalmazott gyöngyszerű csomókat pedig hosszas tojásalakuk miatt «kigyótojások»-nak nevezte el. Ez a magyaros jellegű megoldás még jobban feltünik a karcsú, arányos oszlopok fejein, a hol a kihajló íveket az akantusz és egyéb elcsépelt diszítmények helyett magyaros edények ékítményeiből és az Alföld mezei virágainak egyszerű formáiból szerkesztette a műépitész.

Az 50 méter hosszú és 10 méter széles középhajó mellett alacsonyabb boltozattal húzódik a hat-hat méter széles két oldalhajó. Világításukat e helyiségek félkörü ablakokon nyerik. Ott, a hol a kereszthajó 23 méter hosszban és 10 méter szélességben átvágja a templom hoszszát, négy hatalmas oszlopcsoport tartja a mennyezetet; a 22 méter magasba nyúló oszlopok síkjain szerencsés tagolásban ismétlődnek a magyar diszitő motivumok. A nappali világosságot két hatalmas ablak szolgáltatja; ezek alatt van a két oldalbejárat. E tágas kereszthajón túl van az ötszögletü szentély magas ablakaival kitünően megvilágítva. Két oldalán külön bejárat vezet a szentélyt félkörben körülvevő sekrestyébe, melyet üvegfalak osztanak több külön helyiségre. Úgy e helyiség, mint a templom összes részei feltünően világosak, és ha a nyár folyamán fölrakják a díszes üvegablakokat, megkapja kellemes, még mindig igen világos hangulatát, a mely az ezután készitendő falfestmények és templomi bútorzatok változatos szineit kellemes összhangba fogja hozni. A kereszthajóban álló nagy oszlopcsoport mellé tervezte Lechner Ödön a csupa magyaros motivumú és formájú szószéket; ugyanilyen stylban készitik a szentély főoltárát. A templom már mostani állapotában is igazolja azt az általános véleményt, hogy az a magyaros karakter felé törekvő műépitészetnek igen sikerült alkotása.

A kétezer lelket befogadó szép templom egyik legszebb dísze lesz fővárosunknak.

P. G.

LECHNER ÖDÖN.

Rövid idő alatt egymás után több építészeti alkotását volt alkalmunk megemlíteni és képekben is bemutatni Lechner Ödön műépitészünknek, ki magyarosságra törekvő irányával igen figyelemre méltó kisérleteket tett különösebben az iparművészeti palotával, a kecskeméti városházával és legközelebb a kőbányai róm. kath. új templommal. Eddigi építészi pályája alatt mindig az idegen, de különösen a germán izlés uralkodó hatása ellen harczolt s utánzás helyett eredetiségre törekedett úgy fölfogásban, mint kivitelben.

Lechner Ödön 1846-ban született, Budapesten. Tanulmányait a reáliskolában kezdte, 1866-ban az akkor még Budán lévő József-műegyetembe lépvén, ott képezte ki magát az építészeti szakra. 1871-ben Berlinbe az ottani építészeti akadémiára ment s ott több évig alaposan tanulmányozta a még akkor virágjában lévő görög-német építészetet. De csakhamar betelt a nagyon is megszokott irányzattal és újabb tapasztalatokra vágyott. Tanulmány-útra indúlt tehát Olaszországba, az építőművészet kincsesházába, és igyekezett feledni mindazt, a mit az akadémikus szellem Berlinben beleoltott. Majd Belgiumban és Francziaországban tartózkodott mintegy két évig, mely idő alatt ez országok építészeti műremekei lassanként elhalványították lelkében a germán stylus hatását. 1877-ben Budapesten telepedett meg és az aradi városházának épen akkoriban hirdetett tervpályázatán részt vevén, annyira kitűnt jeles tervével, hogy az első dijat ő nyerte el. Ez volt első nagyobb alkotása, melyet pár év alatt sok vidéki magánház és kastély követett. Ugyanez időszakban építette a budapesti korcsolyacsarnok első épületét.

A fejlődésnek indult Budapest építkezéseire ez időben a bécsi irány volt legnagyobb hatással, mely alól építészeink nem tudtak szabadulni. Lechner Ödön ez irány uralmának megtörésére törekedett. Ez pedig annál nehezebb feladat volt, mert akkoriban seregestől telepedtek meg nálunk a német építészek és egymás után emelték a bécsies és németes épületeket. Lechner Ödön, hogy ennek ellensulyozására még több erőt gyűjtsön, újabb tanulmányok tétele végett visszatért Párisba, hol a hires *Clemente Parante* mester mellett képezte tovább magát. A franczia építészet e kiváló művésze korának egyik legjelesebb restauratorja volt. Megfordultak keze alatt az összes építő stylusok, így a három évig mellette dolgozó Lechnernek kitünő iskolája nyílt arra, hogy kiválogassa mindazt, a mit nálunk a germán izlés ellensulyozására alkalmazhatna. A legszebb példák alapján tanulmányozhatta a franczia építészet irányát és fejlődését, ez alkalommal szerezte azt a tapasztalatot, hogy az úgynevezett átmeneti stylusok tulajdonképen azok, a melyek kiküszöbölik a mult hibáit és a jelen korszak hatása alatt megteremtik a szép újat. Ez volt kezében az az eszköz, melylyel Budapestre haza tértekor új irányt kezdeni megkisérlett. Pártos Gyulával egyesülve azzal kezdte meg nehéz munkáját, hogy ilyen franczia átmeneti stylusban építette 1884-ben az Andrássy-út legszebb részén, a magyar államvasutak nyugdijintézetének az operaházzal szemben lévő bérházát. Ez volt első nagyobb úttörő munkája, melyet a franczia iskola hatása alatt készitett. Pár évvel később a magyar keramiai ipar fölhasználásával építette a váczi-útczai vasszerkezetü Thonet-féle palotát, majd a vidéken nehány előkelő család kastélyát.

A franczia átmeneti stylusoknak elméleti, de főleg tekhnikai sajátságait már alaposan ismervén, az angol építészeti műremekek tanulmányozására adta magát, e végett hosszabb időre

Angliába utazott. Az egyszerű angol stylus szerényebb formáiban igen sok jót talált arra, hogy a magyar diszitő formákkal összeegyeztetve, valami nemzeties egyéni karakterre törekedhessék. Ezen tanulmányainak gyümölcse a most karácsonykor fölavatott kecskeméti városháza, a hol egyszerű formáiban uralkodik az angolos hatás, de vele szépen egyesül a magyaros ékitmény, a mely legtermészetesebben egyezik a mi izlésünkkel.

Lechner tudásvágya e terv elkészülte után a Kelet felé fordul és ott keresi az épitési formákat, a hol a házi ipar művészete legjobban hasonlít a mienkhez. A keleti formák tekintetbe vételével tervezte az ezredévi ünnepélyek alatt elkészült üllői-úti Iparművészeti Múzeumot, a hol már tényleg a keleti formák közé vannak beolvasztva a magyaros diszitő stylus gazdag szinei. Az a közeli rokonság, mely a perzsa, indus és a magyar diszitmények között van, arra sarkalta Lechnert, hogy a diszitő styl alkalmazásánál inkább ennek engedjen nagyobb tért. Ez a siker irányt adott arra nézve, hogy mely forrásból meritse motivumait a még kezdetleges korát élő magyaros műépitészet. E nehéz feladat megoldásánál Lechner az úttörő. Legutóbbi művének, a kőbányai templomnak stylja alapelvében a kecskeméti városházéhoz hasonlít, de formaadása már merészebben közeledik a magyaros szellemhez; a földtani intézetnek most épülő palotája pedig a nemzeti izlés dolgában legfejlettebb.

Paur Géza.

KOPÁCSY JULISKA.

A tengeren túlról, Amerikából küldték be lapunknak egy most ott szereplő magyar énekesnőnek, Karczagné-Kopácsy Juliskának mai számunkban látható két arczképét. Kopácsy Juliska kedvelt tagja volt a Népszinháznak, s Pálmay Ilkával és Hegyi Arankával vetélkedtek a babérért, a mikor már feltünőben volt a Küry Klára csillaga is. Élükön állott Blaháné, nem mint vetélytárs, hanem mint a magyar paraszt lánynak és menyecskének legtökéletesebb személyesitője, a miben ma is páratlan.

Először Pálmaynak lett szük a tér. Elsőnek ő bontotta föl azt a köteléket, a mely neki annyi koszorút szerzett itthon, s a dicsőség vágya kivitte utána a külföldre Kopácsy Juliskát is. Mind a kettő nevet alapitott odakünn, s mindkettejök útja Bécsen keresztül vitt kifelé. Pálmayt Londonban tapsolták tavaly; Kopácsy Juliska dicsőségéről meg Amerikából kapjuk a hirt.

A nyáron a thüringiai erdők csöndet adó fenyveseihez vivő utamban, Nürnbergben töltve pár napot, voltam tanuja a nyugodt bajorok közt elért sikerének. Megérkezésem napján nagy betüs falragaszok hirdették föllépését s a kiváncsiság a kánikula daczára is bevitt a szinházba, a melyet zsufolva találtam. A nürnbergi «Apollo» szinház tulajdonkép bálhelyiségül is használható óriási nagy terem, karzatokkal és buffet-vel is ellátva. Ott lépett föl Kopácsy Juliska a nyáron, s mint ki azt megelőzőleg már Bécsben és Berlinben is megfordult, természetesen a német operette-divát tekintette benne a közönség.

Mindegyik szomszédom kétkedőleg rázta fejét azon fölvilágositásomra, hogy ő nemcsak a mi vérünkből való vér, hanem hogy a mi neveltünk is; mert hát a németek közt még mindig nagy meglepetés számba megy, hogy nemcsak értünk, de beszélünk is németül daczára annak, hogy «bérczes hazánk»-ból odakerülő hirek szerint tűzzel-vassal pusztitunk mindent, a mi nem magyar.

A mi Kopácsy Juliskát illeti: természetes, hogy fölvillanyozta nemcsak az én szomszédaimat, hanem az egész termet, a melyben pedig ugyancsak szorgalmasan fogyasztotta a csillapító fekete sört a közönség. A «Modell»-t játszotta. Ugyanazt a szerepet, a melyben Amerikából küldött egyik képe ábrázolja. Silány férczmunka az az operett, de van benne nehány gyujtó dal, a melyet élénk mozdulatokkal kisérve tolmácsolt Kopácsy Juliska, a kinek szép termete is kitünően érvényesül a «Modell» czimszerepében.

Az ő játékmodorát itthon is az tette értékessé, hogy diszkrétül és izléssel mozgott azon a téren, a mely igen könnyen arra csábitja a közönség kedvenczeit, hogy a jó izlés rovására keressék a tapsokat. Kopácsy Juliska az ő régi útját követi odakünn is; de rám már nem a magyar operette-énekesnő benyomását tette. Bécs, Berlin és a német izlés nyoma oda társult a magyar mellé. De hát ez természetes. A tehetséges operette-diva rögtön kiérzi mi tetszik itt, mi amott. A tény pedig az, hogy más tetszik itt, más amott.

Örvendünk hogy kiküzdötte magát s hogy siker kiséri őt messze útjában. *Sz. D.*

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A Budapesti Szemle februári kötetének tartalmát Schächter Miksának az az emlékbeszéde nyitja meg, melyben dr. Kovács Józsefnek, a hirneves néhai orvosnak tudományos és tanári működését jellemzi, s melyet a budapesti orvosi körben olvasott föl. A füzet további tartalma a következő:

Krcsmárik János befejezi «Keleti benyomások» czimű tanúlmányát, melyben annyi megfigyelni valót mond el a török birodalomról. — Alkalomszerű *Farkas* Jenőnek «Látogatás egy phalanstèreben» czikke. A mostani munkás mozgalmak közt mindig hangzik a munka szabályozása, a munkásnak munkaadójához való viszonyának javítása. Farkas Jenő a francziaországi, guisei-i Familistére nevű munkás telepet irja le, melyet Godin szervezett, s melyben egészen más a munkások élete és keresete. Ide azonban kellőn iskolázott emberek kellenek s az ebben az irányban való vezetéshez patriarchalis szeretet. *Kondor* Alfréd Svédországban tett utazását irja le, egy másik czikk pedig «Mezőgazdasági szakoktatásunkkal» foglalkozik. A szépirodalmi közlemények közt *Szász* Károly «Erdei csend» költeményét a költészet minden barátja élvezettel fogadja; *Spóner* Andor lefordította *Ambrosius* Johanna «Elég» költeményét. A füzetben kezdődik *Hardy* Tamás angol iró regénye «Otthon, a szülőföldön», *B. P.* fordításában. A könyvismertető «Értesitő» rovatában *Haraszty* Gyula ir Saintsbury «A franczia irodalom története» művéről, melyet Hegedüs Pál fordított magyarra; továbbá Pekár Gyula «Délen és éjszakon» czimű utirajzairól, Erődi Bélának «A fáraók országában», Alexander Bernátnak «A művészet» czimű könyveiről találunk ismertetést. Gróf *Zichy* Jenő válaszol Herman Ottónak multkori birálatára. A «Budapesti Szemle» *Gyulai* Pál szerkesztésében jelenik meg; előfizetési ára egész évre 12 frt, félévre 6 frt.

Magyar Törvénytár (Corpus Juris Hungarici). Szerkeszti dr. *Márkus* Dezső kir. törvényszéki biró. A magyar törvények e legteljesebb és leggondosabb gyűjteményéből, mely a Franklin-Társulat milleniumi emlékkiadása, most az *1897. évi törvényczikkeket* tartalmazó kötet került ki a sajtó alól. Ebben a kötetben is ugy, mint az előző kötetekben, kimerítő felvilágosításokat, utalásokat találunk. A szerkesztő pótlások czimén, külön 64 oldalon mellékelte azoknak a módosításoknak és kiegészítéseknek sorozatát is, a melyek az 1836—1896. évi törvényekre vonatkozóan a korábbi kötetek közrebocsátása óta keletkeztek. Az 1897. törvények e kötete külön is kapható. Ára füzve 2 frt, félbőrkötésben 3 frt.

A Magyar Iparművészet januári száma most jelent meg változatos és bő tartalommal. Ezen a füzeten szerepel először Horti Pál pályadijat nyert, érdekes ornamentikáju czimlapja. A czikkek közül figyelemreméltó a Thék Endre-féle zongoragyár plakátpályázatáról való jelentés, melyre néhány művészi becscsel biró munka érkezett be. Az első dijat Vaszary János festőművésznek, a másodikat Boros Rudolf rajztanárnak itélték oda. *Lyka* Károly az Iparművészeti társulat karácsonyi kiállításáról, *Divald* Kornél a képzőművészeti kiállításokról irtak beható tanulmányt. A füzet illusztrácziói igen jól sikerültek. Az Iparművészeti társulat tagjainak a lap ingyen jár, az 1898. évben belépő uj tagok pedig kedvezményként kapják a folyóiratnak eddig megjelent mult évi füzeteit is. A rendes tagok évi tagdija öt forint.

Betyár legendák, az alföldi rablóvilág történetei. A régi, szomorú betyár és bicskás romantika — hála istennek — kiveszett világát eleveníti föl, oly formán, hogy magyarázatokat szolgáltat annak a szomorú világnak megértéséhez, s több példát is felhoz rá. Szegeden jelent meg Engel Lajos kiadásában s ára 1 frt.

A nemzeti szinházban február elsején lépett föl hosszabb pihenés után *Jászai* Mari asszony, ki hetekig Olaszországban üdült. Dóczi vigjátékában («Széchy Mária») játszotta a főszerepet. Az ifjuság ünnepélyes tüntetésre készült, de mivel ép nem rég a nemzeti szinház egy másik jeles művésznője részesült ünneplésben, Jászai Mari asszony kollegiális érzése az ő ünnepeltetésében ellentüntetést látván, kérte az ifjuságot, hogy ne tüntessék őt fel oly formán, mintha vigasztalásra szorult volna. A művésznő tiltakozása azonban nem akadályozta meg az ifjuságot, hogy lelkes üdvözlésben ne részesitse. Az egyetemi ifjuság küldöttsége babérkoszorut vitt föl neki a szinpadra, s a kilépő művésznőt az egész közönség riadó köszöntése fogadta. Előadás után a szinház udvarán gyült össze az ifjuság és ott fejezte ki tiszteletét.

Magyar szinház. Február elsején a Magyar szinházban *Dupla feleség* czimen került szinre egy eredeti bohózat, a termékeny ifj. *Bokor* József műve szövegben, zenében. Sok eredetiség egyikben sincs; ismert alakok és helyzetek, hallott melódiák sokszor fordulnak elő. Bokor ilyesmiben nem skrupulózus, hanem vidáman told-fold és tud nevettetni. Ezen a darabján is sokat nevettek s egy külvárosi szinház közönségének ez kell. Különben «Trilby» paródiája a darab, melynek hőse egy fiatal hölgy, kit előbb orfeum-énekesnővé hipnotizálnak, aztán katonává, gyermekké és szakácsnévá. Némely része ügyesen van csinálva s a szinészek is jól játszanak, különösen *Sziklay, Vlád* Gizella, *Balla, Boross, Szilágyi, Iványi.* A szerzőt zajosan tapsolták.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia január 31-ikén összes ülést tartott báró *Eötvös* Loránd elnöklete alatt, melyen a folyó évi költségvetést is előterjesztették.

Az ülés emlékbeszéddel kezdődött, melyet *Rados* Gusztáv mondott a nagyhirű német mathematikus, Kornecker Lipót fölött, a ki külső tagja volt az akadémiának. *Szily* Kálmán főtitkár jelentette ezután Pálffy Albert, Szathmáry György levelező tagok és Sayous Ede külső tag halálát. Jelentette továbbá, hogy a nemzetközi csillagászati társaság ez évi kongresszusát Budapesten tartja. Az akadémia fölajánlotta saját helyiségeit a tanácskozások idejére. Az ülés főtárgya az évi költségvetés volt, melyet *Szily* Kálmán főtitkár kisért magyarázatokkal. A mult évi gyarapodás 69,000 frt, de ez csak látszólagos, mert az értékpapirok árhullámzásából ered, a vagyon tényleg 5592 frttal növekedett, s a múlt évi költségvetés 440 frt deficzittel záródott. Az osztályok többet adtak ki 1897-ben, mint 1896-ban. Az év elején maradékpénzük 14.800 forint volt, az év végén pedig 5440 forint tehát 9360 forinttal kevesebb. Összefoglalva mindent, 1897-ben szorosan vett tudományos czélokra 125 ezer forintot, személyi kiadásokra, adminisztráczióra, épületek fentartására, adóra, közel 60.000 frtot költött az akadémia. Az összegnek $^2/_3$-a esik tehát szorosan vett tudományos czélokra, $^1/_3$-a pedig más egyebekre. Eladott könyvekből nehány év óta, csekély ingadozással, 18—19 ezer forint a bevétel. Ennyire számitanak a jelen évben is. Ha azonban e reményükben csalódnának, ugy a jelenlegi 160.000 frtos költségvetést nem lehetne többé fentartani s az osztályok számára adható évi összeget csökkenteni kellene legalább 5 vagy 6 ezer frttal. A főtitkár azonban reméli, hogy ez nem fog bekövetkezni. Végül megállapitották az ülésen az 1898-ik esztendőre szóló költségelőirányzatot. E szerint a rendes bevételek tesznek 162,800 frtot, a rendkivüli és átfutó bevételek 8165 frtot, összesen 170.965 frtot. Ezzel szemben a kiadásokat 169.429 frtban állapitották meg.

A Kisfaludy-Társaság közgyülése. E hó elsején és 2-ikán tartott közgyülésén döntött a Kisfaludy-Társaság a pályázatok és tagválasztás fölött. *Gyulai* Pál elnökölt.

A február elsei ülésen tettek jelentést a birálók a pályázatokról. A biráló bizottság jelentése alapján a társaság elhatározta, hogy a Lukács Krisztina-dij 500 forintját «*A muzsikus familia*» czimű regénynek kiadja. A *Vigyázó-féle* történeti elbeszélés dija nem adható ki. Hosszabban foglalkozott az ülés a *Bulyovszky-dijjal* (600 frt, kisebb költői elbeszélés.) Erre 23 pályamunka érkezett be. Figyelemre méltók: «Egy fiú és egy leány», «Jenő története» és «Holló Dénes». Legjobb valamennyi közül «*Tarnóczyné*», ezt azonban az előadás fogyatékossága miatt két biráló, Jakab Ödön és Endrődi Sándor nem ajánlják jutalmazásra. A harmadik biráló, Kozma Andor a költői elbeszélés szerzőjét határozott tehetségnek tartja s irásban külön véleményt nyujtott be, mely a dij kiadását indítványozza. A mű egy részét felolvasták, mire elhatározták, hogy dicséretben részesitik, s fölveszik a társaság Évkönyvébe, ha a szerző beleegyezik. (A megdicsért pályamű szerzője *Vértesi* Jenő, Vértesi Arnold ismert irónk fia, kinek ez eddig első jelentkezése az irodalomban.) A függőben maradt pályázatokon kivül a jövő esztendőre *két uj pályázatot* hirdet a Társaság: I. *Lukács Krisztina-dij:* 500 forint. A magyar könyvillusztráczió története. II. *Bulyovszky-dij:* 600 forint. Kisebb költői elbeszélés.

A *tagválasztás* február 2-ikán nagy érdeklődés közt ment végbe. A két belső tagsági helyre tiz

K. KOPÁCSY JULISKA A «MODELL» CZIMSZEREPÉBEN.

jelöltet ajánlottak. Ezek: Alexander Bernát, Ambrus Zoltán, Bársony István, Benedek Elek, Bródy Sándor, Palágyi Lajos, Pekár Gyula, Silberstein Ötvös Adolf, Petelei István és Szabó Endre. E két utóbbi azonban még a választás előtt visszalépett. A szavazásban 33 tag vett részt. A másodszori szavazáskor *Bársony* István már megkapta a többséget 19 igent 14 nem ellenében, s ekkép megválasztatott. Utána Benedek Elek, Alexander Bernát és Silberstein kaptak legtöbb szavazatot, de egy sem kapván meg a többséget, a második üres hely betöltetlen maradt. Levelező tagnak egyhangulag *Schumacher* Sándort, a Kopenhágában lakó neves dán irót választották meg, a ki a magyar irodalom termékeinek átültetésével szerzett érdemeket.

Megállapították ezenkivül a *vasárnapi nagygyülés programmját*. Közre fognak működni: *Gyulai* Pál (elnöki megnyitó), *Beöthy* Zsolt (titkári jelentés), *Rákosi* Jenő (vers), *Vadnay* Károly (Szigligeti emlékezete), *Vargha* Gyula (vers), *Herczegh* Ferencz («A vérszerződés» czimü novella).

A társaság uj tagja, *Bársony* István 1855-ben született a fehérmegyei Keresztesen. Jogi tanulmányokat végzett, de hajlamai korán az irodalmi pályára vonzották. Egyformán szorgalmas mint elbeszélő, tárczairó és mint hirlapiró. Különösen népszerüek vadászrajzai, a természet poetikus leirásaival.

Két kaszinó közgyülése. A *nemzeti kaszinó* és az *országos kaszinó* január 30-ikán tartotta közgyülését.

A *nemzeti kaszinó* közgyülésén gróf *Szapáry* István elnökölt. A jelentés szerint a kaszinónak a mult évben 720 tagja volt; a könyvtár 19,628 kötetben 8881 művet tartalmaz, köztük sok oly értékes művet, melyet egyesek alig szerezhetnek be. Az 1897-ik évben a kaszinó a könyvtárra 2501 forintot fordított, a melyből tisztán könyvek vásárlására 1358 forint esik. Az elmult évben 143.611 forint bevétellel szemben 127.694 forint kiadás mutatkozott, a mostani évre a bevételeket 117.496 forinttal, a kiadásokat pedig 116.909 forinttal irányozták elő. E költségvetésben 2600 forintot szavaztak meg jótékony és kulturális czélokra, és pedig az inségesek részére 1500 forintot, a segesvári Petőfi szoborra 500 forintot, s az ungmegyei kulturegylet részére 600 forintot. E közben a szavazatszedő bizottság gróf Sztáray János elnöklete alatt megkezdte működését, de a választások eredményét csak a jövő vasárnap február 6-án délután tartandó hitelesítő közgyülésen fogják kihirdetni. A *Széchenyi lakomát* is február 6-án tartják, mely alkalommal gróf *Bethlen* András mond ünnepi beszédet.

Az Országos kaszinó közgyülését különös várakozás előzte meg. A Péchy Tamás halálával megüresedett egyik igazgatói helyet kellett betölteni, s erre két jelölt: gróf *Széchenyi* Béla és báró *Atzél* Béla körül erős pártok képződtek.

Báró *Atzél* azonban, ki most Londonban időzik, arra kérte barátait levélben, hogy ejtenék el jelöltségét, mert gróf Széchenyi Béla iránti nagyrabecsülésében nem akar ellenfél gyanánt állni vele szemközt. Atzél pártja azonban a jelöltséget fentartotta. A szavazásnál, báró *Atzél* Béla választatott meg 383 szavazattal gróf Széchenyi 117 szavazatával szemben. Az igazgatói választás azonban nem dőlt el ezzel, mert báró Atzél táviratban megköszönvén a bizalmat, kijelentette, hogy a választást el nem fogadhatja, s így egy rendkívüli közgyűlésen új szavazás alá kerül az igazgatói állás. A január 30-iki közgyülést lakoma követte, melyen a kaszinó két igazgatója: Wekerle Sándor és gróf Teleki Géza foglalták el az asztalfőt. Az első felköszöntőt *Ghiczy* Béla nyugalmazott altábornagy mondta az eddigi igazgatókra és Atzél Béla báróra. Wekerle Sándor nevének említésére, főleg az Atzél-párt perczekig tartó tüntető tapsba és éljenzésbe tört ki, ezzel is demonstrálván, hogy mily becsesnek tartják a volt miniszterelnök megmaradását az igazgatói állásban. *Wekerle* Sándor azt fejtette ki, hogy a kaszinóra csak az érdekellentét lehet veszélyes, a nézeteltérés soha. Poharát az egyetértésre emeli, üdvözli Atzélt és az új választmányt. *Gullner* Gyula Wekerlét éltette. *Máriássy* altábornagy Teleki Géza grófra, *Teleki* Géza a választmányra köszöntötte poharát. Atzél Béla bárót *Bartók* Lajos éltette.

Az országos képzőművészeti társulat választmányának legutóbbi ülésén Ambrozovits Dezső titkár tett jelentést a téli kiállítás eredményéről, mely a régi műcsarnokban rendezett legutóbbi kiállítással szemben nagyon kedvező. A téli kiállítás összes bevétele 9025 frt, a fizető látogatók száma 29,617. A mi a vásárlásokat illeti, a téli kiállításon elkelt összesen 80 mű 30,740 forint értékben. Ebből esik a kormányra 15 mű 13,100 frt értékben, magánosokra 46 mű 10,570 frt értékben, a társulat nyerő tagjaira 19 mű 7070 frt értékben. A választmány ezután az 1900-ik évi párisi nemzetközi kiállítás m. kir. kormánybiztosságának megkeresésére elhatározta, hogy 1899 utolsó negyedére átengedi az új műcsarnok helyiségeit a párisi kiállításra szánt művek összegyűjtésére, továbbá a művészek ama jogos kivánságát méltányolván, hogy az előbirálati jury a magyar művészek összesége által választandó és kizárólag művésztagokból álljon, vállalkozik e választás közvetitésére, ugyszintén hajlandó az utolsó tiz év alatt befejezett kiválóbb művészi alkotások megszerzésében a kormánybiztossagot támogatni.

MI UJSÁG?

Az udvar Budapesten. A király február 12-ikén vagy 14-ikén jön Budapestre, a hol körülbelül három hétig marad. Ez idő alatt bál lesz az udvarnál február 19-ikén, melyre a bécsi diplomácziát is meghivják, és több udvari ebéd. A királyi család tagjai közül lejönnek Budapestre *Ottó* főherczeg és neje, *Mária Jozefa* főherczegasszony, *Szalvator Ferencz* főherczeg és neje *Mária Valéria* főherczegnő, *Lajos Viktor* főherczeg és *Jenő* főherczeg. A budai várpalota udvari bálja ezen a farsangon teljesebb lesz a rendesnél. A bálra ugyanis ezúttal lejönnek Bécsből az összes nagykövetek, követségük személyzetének előkelőbb részével. Egyes nagykövetek már foglaltak is le szállást a maguk számára.

Ottó főherczeg Budapesten. Már régebben emlegetik, hogy Ottó főherczeg családjával együtt állandóan Budapesten fog tartózkodni. A főherczeg a magyar nyelvet is tanulja, mig fia, a tiz éves *Károly* főherczeg tökéletesen beszél magyarúl. Az udvari személyzetbe is közelebb több magyart vettek föl. Ottó főherczeg kamarása is magyar huszártiszt, gróf Széchenyi Viktor. Az újabb hirek szerint a főherczegi család a királyi palotában fog lakni.

A kolozsvári Mátyás-szobor. Fadrusz János lovas Mátyás-szobrát a napokban vették hivatalos szemle alá: *Hegedüs* Sándor orsz. képviselő, mint a szoborbizottság és *Sándor* József orsz. képviselő, mint a gyüjtőbizottság elnöke. A hivatalos kiküldöttek meggyőződtek, hogy a főalak, Mátyás király mintája, már egészen kész. Hasonlóképen kész a mén is, melyen a király ül, a négy vitéz közül három közel áll a befejezéshez. A művész kijelentette, hogy az egész munkálatot május hónapra befejezi, azután a gipsz-negativumokat öntésbe adja s az egész szobor a jövő 1899. év május hónapjában Kolozsvártt leleplezhető. Az öntést hazai műhelyben, Ujpesten fogják végezni.

Petőfi-ünnep márczius 15-ikén. A Petőfi-társaság a magyar szabadságharcz ötvenéves jubileuma

K. KOPÁCSY JULISKA MINT MAGYAR LEÁNY EGY AMERIKAI JELMEZBÁLBAN.

alkalmából már régebben készül, hogy Petőfi Sándor emlékét méltón megülje márczius 15-én. E nap volt az, melyen Petőfi és társai a nemzet kivánalmait magában foglaló 12 pontot és a «Talpra magyar»-t a szabaddá tett sajtón czenzura nélkül kinyomatták. Az irodalom és nyomdászat e szoros kapcsának történelmi emlékeül a Petőfi-Társaság összeköttetésbe lépett a nyomdászfőnökök egyesületével, hogy a nagy napot együttesen üljék meg, országos irodalmi ünnep rendezésével. Ez okból a Petőfi-Társaság bizottsága és a nyomdászfőnökség egyesületének elnöke s titkára már több értekezletet tartott s arra a megállapodásra jutott, hogy az ünnepélyt a fővárosi Vigadó nagytermében tartják meg márczius 15-ének délelőttjén, a nap emlékéhez méltó programmal, melyet *Jókai* Mór hosszabb fölolvasása fog bevezetni. A Petőfi-ünnepet dísz-ebéd követi, ugyancsak a Vigadó termeiben.

Görgei tábornok 80-ik születésnapja. A szabadságharcz tábornokai közül már csak három él: *Czecz* János messze déli Amerikában, Argentinában; *Perczel* Mór és *Görgei* Arthur. Január 30-án töltötte be 80-ik évét Görgei Arthur, kit ez alkalomból az 1848-as honvédek közül sokan fölkerestek lakásán, a hol *Czorda* Bódog kuriai tanácselnök üdvözölte az agg tábornokot.

A párisi kiállítás magyar történelmi osztálya. Az 1900-iki párisi világkiállítás magyar történelmi pavillonjára hirdetett pályázat január 31-én járt le. Kilencz pályamunka érkezett be. A pályabiróság, melynek tagjai: Bánffy György gróf, Czobor Béla dr. és Schulek Frigyes, február 4-ikén tartotta alakuló ülését.

A Pallas-Lexikon szerkesztőjének, dr. *Bokor* József egyetemi magántanárnak tiszteletére, a nagy munka befejezése alkalmából, az irók és ujságirók febr. 2-án lakomát rendeztek az országos kaszinó nagytermében. A lakomán, melyen a tudomány, az irodalom és közélet számos jelese vett részt, az első felköszöntőt *Beöthy* Zsolt mondotta az ünnepeltre. *Bokor* József szerényen a Lexikon munkatársaira hárítja az érdemeket s azokat éltette. *Zsilinszky* Mihály államtitkár a Lexikon szerkesztőjének és kiadójának érdemeit méltatva, óhaját fejezte ki, hogy mielőbb jelenjen meg a 2-ik bővített kiadás. *Rákosi* Jenő a Pallas-társaság igazgatóját, Gerő Lajost köszöntötte fel, ki e nagy mű kiadása ügyében oly buzgón működött. *Gerő* Lajos a hirlapirodalmat és Rákosi Jenőt, *Kenedi* Géza a Lexikon munkatársait, *Rákosi* Jenő Tóth Lőrinczet,

Schmidt József. A király elbúcsuztatta a milléniumot, a kitüntetéseket kiosztották, a kiállítást hétfőn bezárják. Egy fényes és hasznos korszak

Schmidt József.

múlt el a tündéri őszszel. Sajgó szívvel válunk meg tőle és voltaképpen ma még nem is tudjuk, hogy tudunk majd megélni a kiállítás nélkül.

Azonban van egy ember, a ki talán őrül is, hogy mindennek vége van. Schmidt, az igazgató ez, a ki megcsinálta ezt a kiállítást, hiába voltak már előtte is direktorok, nagy-stilusu, kis szabásu miniszterek, inventorok, rendezők, mérnökök es munkások. A német nevü, de tipikus magyar zseniálitásu férfiúnak a szolíd keze rajta volt mindenen, ha ő nincs, talán egy szép zsibvásár lett volna az egész kiállításból. Nem voltak nagy ötletei, de komolysága, energiája és józansága állt őrt valamennyi kapunál. Hihetetlen sokat dolgozott, ezerféle emberrel, de mindig a legnagyobb nyugalommal, magáért nem tett soha semmit, nem pózolt, nem spechelt, nem állította ki magát, hagyott másokat szerepelni, maga pedig dolgozott — ezekért is. Hogy elsőrangu királyi kitüntetést kapott, annak örülni kell, de hogy ő nem kapott rajta, azt mindenki elhiszi, a ki ezt a dunántúli beszédü, büróba temetkezett, Deák Ferenc stilu férfiút ismeri. Megkapta, elfogadta, mert ez igy szokás. Ha becsülettel kikerülhette volna, bizonynyal elbújik előle.

Ha a nagyszabásu, munkás államférfiaknak lesz még keletje Magyarországon, úgy a német nevü színmagyar emberre nagy szerep vár.

Nansen asszony.

Nansen Éva. Ebben az Évában megtestesült mind az a jó tulajdonság, a mi tán még a leghíresebb nőgyülölőt, Schopenhauer Artur urat is kibékítette volna a széles csipőjü nemmel, mint ő az asszonyokat elnevezte. Odaadó, türelmes, mint maga Penelope, azzal a különbséggel, hogy a kérőket be se bocsátotta a házába férje távollétében, minek folytán az ő Odysszeusa nem is jutott abba a kellemetlen helyzetbe, hogy hazatérése után száznyolc darab udvarlót le kellett volna nyilaznia. S a mellett egészen modern asszony, a kiben a nőemancipáció hiveinek is örömük telnék, mert házasságkötése alkalmával kijelentette férjének, hogy csak úgy megy hozzá, ha tovább is megkeresheti kenyerét, mint koncerténekesnő. Erre pedig Nansen annál inkább ráállott, mivel az éjszaksarki útazás utóvégre is kissé bizonytalan kereset és jövedelmének egy részét a megbizhatlan postajárás miatt úgy sem küldhette volna el Kopenhágába az éjszaki szélesség 86. foka alól.

Az alatt, hogy Nansen a jégvilágot bejárta, felesége otthon a koncerttermek színpadján gyűjtötte a pénzt és mikor a híres tudós hazatért, azzal lepte meg, hogy van szép vagyonkájuk. Előbb azonban még egy kis ceremonián estek túl: másod ízben megházasodtak. Mert Nansen, mielőtt a hosszú útra ment volna *engesztelhetetlen szeretet* alapján elvált a feleségétől, hogy arra az esetre, ha őt az éjszaksarki tündér el se bocsátaná többé, az asszony ne legyen örök életére megkötve. Különös egy elválás volt ez, a melynél mind a két fél, de még a válást kimondó szinodus tagjai is úgy meg voltak hatva, hogy alig tudtak szóhoz jutni. Nansenné azonban egyetlen pillanatig sem tekintette magát szabadnak és ő bizott legjobban férje vállalkozásának sikerében. Mikor két évig nem érkezett semmi hír Nansenről és már lemondtak róla, a szép Éva megőrizte lelkében a hitet és csak annyit mondott: Fritjhof Nansen azt mondta, hogy vissza fog térni és be is fogja váltani azt az igéretet, *a melyet nekem tett.*

Most pedig, hogy hazatért ura lemondott örökre a nyilvános szereplésről és nem fog többé énekelni koncertekben. Mert az a dicsőség, a melyet Nansenszerzett, elég mind a kettőjüknek.

SZINHÁZ.

A becsületbiró. Ez a címe annak a háromfelvonásos drámának, a melyet *Bosnyák* Zoltán irt s a melynek főpróbáját csütörtökön tartották meg a nemzeti színházban. A főpróba után alapos lehetett a remény, hogy a közönség kedvezően fogadja a darabot. Teknikája elég jó, párbeszédei gyorsak és rövidek, a jelenetek könnyedén változnak. De a világ, a melyet fest, szomoru és vigasztalan; csupa megtört szív, csupa boldogtalan bűnös mozog itt ebben a drámában. Egy minden nemes érzésből kivetkőzött arisztokrata a hőse, a ki az élvhajhászat gyászos mesterségében hideg szívvel és kézzel semmisit meg exisztenciákat pillanatnyi gyönyörért. Jószágigazgatója sikkasztást követett el s a főúr, a ki a társaságban mint becsületbiró szerepelt mindig, a jószágigazgató leányát elcsábítja s ellentállását azzal töri meg, hogy fenyegetőzik, mondván, hogy apját fel fogja jelenteni. A leány megadja magát, noha mást szeret. Apja azonban mégis megtudja a dolgot és meghal bánatában. A *becsületbiró* később maga is hasonló sikkasztásfélét követ el s hogy pénzre tegyen szert, gazdag leányt akar nőül venni. Becstelenségét és bűnét azonban egy orvos fölfedezi, a ki a főúr áldozatát, az elcsábított leányt szerette. Mikor a becsületbiró látja, hogy mindenfelé rásötétedett, revolverrel véget vet az életének.

A magasabb társaság kietlen oldalát akarta festeni az iró, de nagyon is sötétre keverte színeit és olyan túlzásba csapott át, a mely a színpad különben éles világitásában rikitóvá teszi rajzát.

A konfliktus azonban érdekes, csak az a baj, hogy a jól megkötött csomót erőszakos kézzel oldotta meg. A szereplők mindent elkövettek, hogy a darabot hihetővé tegyék. *Márkus* Emma volt az elcsábított leány s játéka tele volt tűzzel, szenvedélylyel, *Császár* a becsületbiró szerepében kissé kimért és hideg volt, tán azért, hogy a szerep kíméletlen durvaságát enyhítse, *Mihályfi* meleg kedélyének az orvos szerepe nagyon megfelelt, K. *Gerő* Lina szerepe kissé érthetetlen, de ő mindent megtett, hogy kedvességével elfogadhatóvá tegye.

IRODALOM.

A Magyar Nemzet Története. Az Athenaeum nagy díszmüvéből most jelent meg a negyedik kötet, a mely a Hunyadyak és a Jagellók korszakát tárgyalja. *Fraknói* Vilmos irta meg, e korszak legkiválóbb ismerője és speciális búvára, a kinek Mátyás királyról irott könyve a magyar történetirásnak egyik legszebb alkotása. A középkor alkonya és az újkor hajnala találkoz-

Éljen a mi szeretett jelöltünk!

nak össze abban az időszakban, a melyet ez a kötet tárgyal és Fraknói hatalmas ecsettel festi meg az egyiknek elmúlását, a másiknak ébredését. Az a rész, a melyben hazánk műveltségi állapotát ecseteli 1440-től 1526-ig, olyan értékes, hogy egy magában is megállapítja egy történetírónak hírnevét. A mű külső díszét illetőleg teljes elismerés illeti az Athenaeumot: A hétszáz lapra terjedő kötetben van negyvennégy igazán szép mümelléklet és több mint háromszáz szövegkép. Legszebben illusztráltak a Mátyás korát tárgyaló részt, a melyben öt Korvin-kodexnek nagy színnyomatu másolata látható. A kötet ára fűzve hat forint, díszkötésben nyolc forint.

Bosnyák novellák, írta *Abonyi* Árpád. Ezek a novellák akkor is jók volnának és érdekesek, ha nem Bosnyákország lenne a színhelyük. De Abonyi, mint igazán modern író, megérezte, hogy az okkupált tartományok kezdik nagyon érdekelni a magyar közönséget és azért sietve elokkupálta magának azokat. A hódítás sikerült, ámbár nem került vérbe, hanem csak tintába. Abonyi Árpád egy ideig, — tán katona korában? — Novibazárban élt, a melyet bosnyák köznyelven *Szandsák*-nak neveznek és ott, a hol a civilizációnak már jó éjszakát mondanak, teleszítta magát egészséges levegővel, erős impressziókkal és tolla számára néhány olyan erőteljes színt gyüjtött, a melyet nem igen lehet megszerezni ott, a hol a kultúra mindent egyenlő símára tapos. A mai Boszniát nem jellemzik ezek a novellák, hanem a tíz év előttit, mert most már teljes rend uralkodik az okkupált tartományokban és az emberek nagyon megváltoztak Kállay kormánya alatt. Hanem ez tökéletesen mindegy. Akár a *ma*, akár a *tegnap* van kifejezve az ő novelláiban, egytől-egyig érdekesek, zamatosak és jól vannak megírva. Különösen a *Livanska Polje*, a *Dominik Toman*, *A tuzlai szent* és a *Manoli* címűek. Nagy szerencse egy vadászra, ha még megláthatja az utolsó bölényt és az íróra, ha egy kihalófélben levő világ sajátosságait tanulmányozhatja látó szemmel és az érdekest fölfogó pillantással. Abonyi ilyen szerencsés író. Könyvét, mely az Athenaeum kiadásában megjelent, melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

MINDENFÉLE

Zászlós fiakkerek. Egy napig a zászlós fiakkerek jegyében állt Budapest utcáinak képe. A számozott kocsik Bucefaluszai zászlóárnyban szállították a szavazó urnák felé ama különböző társadalmi rétegeket, melyek hivatva vannak az új országgyűlés kialakításán közreműködni. Budapest utcái a szerdai nagy napon úgy néztek ki, mintha néhány száz vidéki község rájuk öntötte volna ki minden lakodalmas népét. Természetesen, a menyecskék kivételével, kik, ha van bennök valamelyes politikai ambició, legföljebb ólmot öntenek a házi tűzhely piros parazsa mellett, vagy galuskát úsztatnak, vagy gyűrűt táncoltatnak, hogy ezzel a szolid babonával megtudakolják a kedves jelöltjüknek sorsát. Itt a fővárosban, a hol mindenkinek szemei előtt folyik a választás, nem szükségeltetik semmi hasonló régi módi babona a jelölt támogatásához, csak legfőképpen igen sok zászlós fiakker a szavazás lanyhuló felében. A zászlós fiakker önmagában véve nem valami esztétikai látványosság, mivel külső megjelenési formája silány kézzelfoghatósággal magyarázza meg reális céljait. De azért egy napon át éppen eltűrhető az elegáns villamosokkal általszelt utcákon.

Az új ipar- művészeti palota. *Weinwurm* fényképfölvétele.

Ujdonság 1896. II.

Jelentős fordulat a szeghalmi peticiós ügyben

Tildy Zoltán magyar állampolgár

Politikai körökben ma délelőtt érdeklődéssel tárgyalták *Tildy* Zoltánnak *Temesváry* Imre mandátuma elleni peticiós ügyét, amelyben egy alispáni határozat következtében

jelentős fordulat állott be.

Temesváry Imréék azt kérték a közigazgatási bíróságtól, hogy *utasitsa el a peticiót,*

mert Tildy Zoltán nem magyar állampolgár.

Tildy ezzel szemben arra hivatkozott, hogy édesapja Balassagyarmaton lakott, ott szerzett illetőséget és igy *ő az apja jogán magyar állampolgár.* A választásvédők erre a balassagyarmati polgármesterhez fordultak, aki határozatában *nem ismerte el Tildy atyjának illetőségét.*

Ezek után történt, hogy a közigazgatási bíróság elrendelte a belügyminiszter megkérdezését *Tildy* magyar állampolgárságára vonatkozóan. Közben *Tildy* Zoltán megfellebbezte a balassagyarmati polgármester határozatát Nógrád vármegye alispánjához, aki

a polgármesteri végzést megsemmisitette és határozatában elismerte Tildy apjának balassagyarmati illetőségét.

Az alispáni határozat ellen fellebbezést senki sem adott be s igy az *jogerőre emelkedett.*

Politikai körökben ilyen körülmények között valószinünek tartják, hogy *a belügyminiszter el fogja ismerni Tildy Zoltán magyar állampolgárságát,* ami viszont döntő befolyással lehet a szeghalmi petició kimenetelére.

délangliai árviz központjában Maidenheadban igy közlekednek a vizzel boritott utcákon a város lakói

A miskolci mozibotrány ujabb fejleményei

Miskolc, január 8.

(Az Esti Kurir tudósitójától.) A miskolci mozibotrány ügyének ujabb fejleményei vannak. Tudvalevő, hogy az Apolló-mozi játszási jogát, amelyről a város a belügyminiszter kivánságára lemondott, uj engedményesen kapták meg, akikről kiderült, hogy *közeli rokonságban állanak a „konkurrens" Uránia-mozi vezetőjével és főrészvényesével.* Az Apolló-mozi vezetésére részvénytársaságot alapitottak és ennek egyik főrészvényese *unokatestvére,* a másik pedig *násza Ludvig* Györgynének, az Uránia-mozi családi részvénytársaság vezetőjének. A város pedig azzal a kikötéssel mondott le a mozijogról, hogy

a két nagy filmszinház egymással semmiféle üzleti kapcsolatban nem lehet

és még a látszatát is kerülni kell a trustösitésnek.

Miskolc város közgyülése csak hosszas előzmények és számos ellenzéki felszólalás után kötötte meg a szerződést az uj részvénytársasággal. Az uj mozi karácsony első napján nyitotta meg az üzemet és alig néhány nap mulva most bekövetkezett *az első feltünő állásfoglalás* a város részéről. Az uj szerződés ellenőrzésével megbizott igazgatóság két tagja, akiket a város delegált, vitéz dr. *Görgey* László felsőházi tag és *Forgách* Dezső dr., a miskolci ügyvédi kamara főtitkára

bejelentette lemondását.

A lemondólevélben *Görgey* nagy elfoglaltságára hivatkozik, az ügyvédi kamara főtitkára azonban nem titkolja, hogy miért határozta el a lemondást.

— Arról győződtem meg, — irja levelében *Forgách* Dezső dr. —, hogy *a mozinál egy másik helybeli mozinak a tulajdonosa rendelkezik.* Ezt pedig megakadályozni: a szerződés egyik leglényegesebb pontjának betartását a várossal szerződéses viszonyban nem álló idegennel szemben megkövetelni nincs módomban, ezért ellenőrző kötelességemnek nem tehetek eleget.

Ezzel egyidőben *Bródy* Sándor, aki a miskolci városházán az ellenzék egyik vezére, inditványt nyujtott be a város főispánjához és ebben kifejtette, hogy

a mozi a két filmszinház közös vezetése alá került,

az uj engedélyesek már a megnyitás előtt elutaztak és az alkalmazottakkal folytatott tárgyalásokat már *Ludvig* Györgyné, az Uránia-mozi tulajdonosnője folytatta. Az Apolló pénztárhelyiségében az *Uránia tisztviselője ül* — éppen ezért azt inditványozza *Bródy* Sándor, hogy kérjék a belügyminisztertől a mozi jogának sürgős revizió alá vételét.

Amerika legszebb asszonya — ezt a cimet kapta a newyorki müvész-jelmezbálon Helén Sahagan, az ismertnevü Broadway-sztár

Az olasz tankok elleni harcra oktatják az abesszin katonákat

Gépfegyveres utcai harcok Argentina fővárosában

Tizenkét halottja van eddig a véres zavargásoknak

Buenos Aires, január 8.

(Az Esti Kurir tudósitójának távirata.) Argentina fővárosa kedd óta forradalmi jellegü zavargások szinhelye. A véres összetüzések egymást követik és

eddig a zavargásoknak 12 halálos áldozatuk van.

A zavargások abból indultak ki, hogy az általános szakszervezeti szövetség 24 órás szimpátia-sztrájkot rendelt el az egy hét óta sztrájkoló épitőmunkások és bányászok támogatására. Az általános sztrájk megkezdődött és a sztrájkoló munkások felvonulásokat rendeztek, amelyeket a rendőrség mindenképpen meg akart akadályozni. A rendőrök nem birtak a tüntetőkkel, ezért

katonai csapatokat is kivezényeltek, amelyek többször kénytelenek voltak lőfegyverüket használni.

A sztrájkolók megtámadtak egy villamosvasuti depót is, a katonai csapatok azonban visszaverték a támadókat. *Ennél az összecsapásnál négy ember veszitette életét és 20 sulyos sebesülés történt.*

A sztrájkolók az uteákon a villamoskocsikat felboritották és felgyujtották.

12 villamoskocsi teljesen elégett. 30 vasutast a sztrájkolók meg akarták akadályozni a munkájuk folytatásában és megtámadták a sztrájktörőket. Ennél az összetüzésnél is több halálos kimenetelü halálos sebesülés történt. *Kedd estig 12 ember veszitette életét, közöttük 2 rendőr. Sebesültek száma 60, közöttük 2 rendőr is van.* Az egész országban betiltották a nyilvános összejöveteleket.

Az éjszakai órákban a fővárosban számos üzletet a sztrájkolók kifosztottak.

Buenos Aires, január 8.

A tegnapi véres zavargásokról a következő részleteket jeletik: Buenos-Aires több külvárosában gépfegyverekkel tüzeltek a tüntetőkre. Más városrészekben teljesen megbénult az utcai forgalom. Az üzletek redőnyeit lehuzták. A vasuti forgalom megbénult, mert a sztrájkoló vasutasok több helyen felszakitották a sineket

Több vasuti kocsit felgyujtottak.

Egy helyen bomba robbant.

A rendőrség az eddigi megállapitások szerint mintegy kétszáz személyt tartóztatott le a tüntetéssel kapcsolatban.

Argentina több vidéki városában kedden szintén kikiáltották az általános sztrájkot, amely teljesen megbénitotta az üzemeket.

London, január 8.

A Reuter-iroda jelentése szerint az argentinai belügyminiszter kijelentette, hogy Buenos-Airesben helyreállt a rend. Ennek ellenére a sztrájkbizottság huszonnégy órával meghosszabbitotta a sztrájkot. A helyzet továbbra is feszült, noha a város külső leg csendes.

Az *Exchange Telegraph* szerint

a csapatok könnygázbombákkal verték szét a zavargókat.

A kormány biztositotta az élelmiszerellátást.

Készen van már és leleplezésre vár a Liszt Ferenc-téren Lechner Ödön szobra

— **Előadás Dánia épitészeti remekeiről.** A Magánmérnökök Országos Szövetsége pénteken este 6 órakor az Andrássy-ut 23. szám alatt levő helyiségeiben előadóülést tart, amelyen *Struckmann* Erik, a dán közoktatásügyi miniszter megbizottja a dán épitészeti remekművekről vetitett képekkel élénkitett előadást tart.

NEGRESCO-BAN
HERENDY MANCI
ma először ragyogó uj müsorral
Kisér MALCSINER BÉLA

film Színház társaság

A függöny mögött

SOK SOK csodabogarat láttunk már, de ehhez foghatót még alig. Beküldték hozzánk az egyik nagy vidéki város szinházának hirdetményét, amely *Gombaszögi* Ella vendégfelléptét hirdeti és amely Gombaszöginek *olyan rangot ad,* amelyre aligha volt elkészülve a vendégszereplő művésznő. A hirdetés a következő:

Müsorváltozás a Városi Szinházban

Ma este: **Filléres** helyárakkal

Én és a két papám

operettujdonság

Szombaton, vasárnap és hétfőn este:

Gombaszögi Ella

a világhirü filmszinésznövendék vendégfelléptével

Lovagias ügy

Gombaszögi Ella — *filmszinésznövendék.* Nem rossz cim és jelleg a mi kedves és örökké mosolygó „Gombá"-nk számára.

Kik az uj Szomory-darab főszereplői?

A *Vigszinház* eddigi tervek szerint január 18-án mutatja be az uj *Szomory*-darabot, a *Bodnár Lujzát.* A háromfelvonásos szinmü szereposztása ez:

Bodnár Lujza: *Muráti* Lili. Özv. Maránszkyné: *Góthné Kertész* Ella. Rézi: *Szombathelyi* Blanka. Clementine: *Ladomerszky* Margit. Ili: *Váry* Gyöngyi. Maca: *Károlyi* Sári. Komorna: *Oláh* Böske. I. hölgy: *Tassy* Mária. II. hölgy: *Piller* Vera. Egy gépirókisasszony:: *Sittkey* Irén. Másik gépirókisasszony: *Szemlér* Mária.

Rados Miksa: *Góth.* Gróf Thurein Ernőffy: *Leöwey* Leó. Stany Elemér: *Somló.* Verpeléty: *Gárdonyi.* Vojta László: *Vértes* Lajos. Flinta Ábron: *Bondy.* A tanitó: *Peti.* Egy fiatalember: *Berczy.* Levélhordó: *Perczel* Irma: *Dózsa.* A kertész: *Mátray.* Holzer: *Justh.*

Az uj Szomory-darabot *Tarnay* Ernő rendezi és diszleteit *Vörös* Pál tervezi.

SÖLYOM JANKA

szenzációs januári programja a Bristol Hallban

Dénes Oszkár: »Érkezem...«

A következő táviratot kaptuk ma Londonból:

Hosszu tengeri ut után Ausztráliából megérkeztem Londonba. Rengeteg tervem van. Köztük az egyik, hogy rövidesen megérkezem Pestre

Dénes Oszkár

»A primadonna nem elég — közönséges«

Berlinben most mutatták be *Shaw Pygmalion*jának filmváltozatát, Jenny *Jugoval* a főszerepben. A primadonnát nagy sikerrel fogadta uj szerepében a publikum, a film osztatlan érdeklődést váltott ki — ezt demonstrálják a premier után megjelent kritikák is.

A bemutató után megjelent beszámolók csak egyet kifogásolnak Jenny *Jugonál,* hogy nem volt elég — *közönséges.*

— Jugo kisasszony remekül beszél — irja az egyik lap —, nagyszerüen mozog, *kitünően koldul és szerepe szerint elég kihivó is,* csak ott lett volna még szükség a rendező utmutatására, ahol közönségesnek kellett lennie. Mert bizony a primadonna nem volt elég — *ordenáré...*

Jubilál az Ezüstmenyasszony

Csütörtökön este jubilláris előadás lesz a Royal Szinházban. Huszonötödször adják az Ezüstmenyasszonyt Fedák Sárival.

Rácsos kapu, kerek ház és „ölelő vonalak" a Szöktetés a szerályban uj előadásán

Egy fiatalember járkál az Operaház folyosóin, gondba borult arccal, hóna alatt hatalmas fekete albumszerü kötet: egy Mozart-életrajz: —

Rékay András, az Operaház fiatal, ösztöndijas rendezője, a szinház legujabb attrakciójának, a Szöktetés a szerályból uj előadásának életrekeltője.

Rékay András — saját bevallása szerint, — hetek óta mást nem lát és nem hall, mint a *Szöktetés a szerályból* szineit és melódiáit.

— Aggodalommal vállaltam a feladatot — mondja nekünk *Rékay* András — *a Szöktetés a szerályból uj rendezését.* A darabot láttam Európa legkülönbözőbb pontjain és ugy találtam, hogy a miénk idehaza, *Hevesi* Sándor és *Bánffy* Miklós gróf beállitása a *legtökéletesebb.* És ezt kellett nekem átrendeznem!

A nézőtéren megszólal *Kleiber* Erich pálcája alatt a zenekar. Rákezdenek a nyitányra. A szinpad függönye szétnyilik, egy másik függöny tünik fel mögötte, amelyen hatalmas rácsok meredeznek és egy óriási lakat tünik fel a néző szeme előtt. *Emögött tartja bezárva Szelim pasa a darab hősnőjét.*

A szinpadon csupa lágy, kerek vonal. Ifj *Oláh* Gusztáv szinekben, vonalakban szinte *ujjákölt ötte azt, amit Mozart zenében csinált.* Csupa lágy, kerek vonal. Kerek a ház, kerek előtte a pad, kerek a kut kávája.

Kerek minden, ami a szinpadon látható.

— Mozart legboldogabb idején irta a *Szöktetés a szerályból* zenéjét — mondja *Rékay* András —, *vőlegénysége idején.* A főhősnőt menyasszonyáról nevezte el Constanzának. *A zene csupa ölelés,* ezt fejezik ki a szinpadon az ölelő vonalak, melyek kerek formájukkal olyanok, mint az ölelésre lendülő emberi kar. *Oláh* Gusztáv «hangszerelte» meg ezt a diszletet. Nagy hálával tartozom Kleiber Erichnek, a kiváló vendégdirigensünknek is, aki karmestertől egészen szokatlan módon nyult bele a játék irányitásába és a *játékvezetésben már több is mint karmester.*

A zenekarban dalolnak a melódiák, a szinpadon dalolnak a vonalak: az Operaház megint magához méltót produkált.

Együtt ül az R. T. és tanácskozik a Fővárosi Operettszinház sorsáról

Tegnap lejárt az a terminus, amelyet a Fővárosi Orfeum épületének bérlői adtak *Ehrenthal* Teddynek, hogy rendezze az orfeum ügyét. Minthogy Ehrenthal *nem jelentkezett,* vagy legalább is nem jelentkezett *kielégitő módon,* mától kezdődően

a szinház bérlete ismét szabad.

A szinházbérlő részvénytársaság tagjai ma egész délelőtt tanácskoztak a szinház sorsáról. Az a vélemény alakult ki, hogy az épületet csak szinház céljaira adják ki, olyan bérlőnek, aki

abszolut kezességet tud nyujtani

arra, hogy a szinház üzemében nem lesz fennakadás. Eddig két pénzcsoport is jelentkezett a bérletre. Az egyik

Brodszky Miklós Marioráját

akarja bemutatni, a másik pedig

Kálmán Imre uj operettjét, a Josephine császárnét,

amelynek — mint tegnap jelentettük — *Zürichben lesz az ősbemutatója.*

Az »elborult elméjü« Zoro interjut ad egy bécsi moziban

Bécs, január 8.

(Az Esti Kurir tudósitójának telefonjelentése.) Mosolygóarcu, szimpatikus, magas férfi ült be tegnap este a *Busch-Kino* egyik páholyába, hogy végignézze a *Knox és a két csavargó* cimü uj *Zoro—Huru*-filmet. Társaságával jót mulatott a két mulatságos színész friss mókáin és amikor a szünetben cigarettázva nagy léptekkel végigmérte széltében és hosszában az előcsarnokot, a körülötte hullámzó tömegben senki nem ismerte fel, hogy ez *a hosszu férfi nem más, minta legendás hirü Zoro, a Bécsben Pat és Patachonnak ismert svéd komikus-pár egyik tagja, akit a polgári életben különben Carol Soentsroemnek hivnak* s akiről legutóbb az a megdöbbentő hir járta be a világsajtót, hogy — *elborult elméje* és az egyik *svájci* ideggyógyintézetben ápolják.

— Magam is olvastam ezeket a hireket, — mondja nevetve a bécsi *Pat,* azaz a pesti *Huru* — de hála Istennek azokból, amint ön is láthatja, egy szó sem igaz. Csak annyi történt, hogy *családi gyászom miatt elvonultam néhány hónapra minden szerepléstől, és snem töröd tem, mit hiresztel rólam a konkurrencia!* Most akadálytalanul folyik tovább a gyártás *Patachon* barátommal és az én «őrültségemmel» kapcsolatos hireket legalább majd reklámcélokra használjuk fel...

Megtanultam, hogy a nemzetközi siker egyik legfontosabb állomása: Budapest...

Érdekes levelet kapott ma *Newyorkból* egyik régi barátjától dr. *Marton* Sándor. A levelet Nacio *Herb,* a hires amerikai zeneszerző és revükomponista irta, akinek slágereit ismeri mind az öt világrész. Nacio *Herb* amellett, hogy már szinte tradiciószerüen minden évben ő irja *Newyork* parádés revüjének muzsikáját, filmzenét is ir, — szerződtetett komponistája a Metro-gyárnak. Ő csinálta például a *Metro* idei nagy revüjének, a *Broadway Melody 1936*-nak zeneszámait is.

Nacio *Herb* többek között a következőket irja levelében *Marton* Sándor dr.-nak:

— ... és arra kérem, hogy ha ez a film elkerül Budapestre, sőt, amint hallom, *ott lesz a kontinentális európai premierje a londoni bemutató után* — expressz küldje el nekem az összes kritikákat és recenziókat. Megtanultam ugyanis, hogy *Budapest a nemzetközi siker egyik legfontosabb állomása* és ez nemcsak a komoly zenére és a komoly szinészi produkciókra vonatkozik, hanem a *könnyü muzsikára* is. Egy *budapesti* siker igen nagy reklámlehetőség *Amerikában is...*

(*) Ma remek disznótor a Metropole-ban.

Ma hallottam

hogy *Hatvany* Lili és *Hunyady* Sándor *Kilencágu korona* cimü szindarabjának egyik felvonása egy budapesti bárban játszódik. A bár közönségét zenekar szórakoztatja divatos zeneszámokkal, dalokkal. A zeneszámok összeválogatására a szinház igazgatósága *Adler* Tibort, a világhirü Adler és Fejér zongoraduo egyik tagját bizta meg, aki a müsorba *saját szerzeményeit is beillesztette.* Adler Tibor tehát, *mint komponista, először a Vigszinház szinpadán fog bemutatkozni* a közönségnek.

hogy József Ferenc főherceg e hónap 29-én este kilenc órakor szerzői estet tart.

hogy Nagykovácsi Ilona, a Terézkörut Szinpad kitünő dizőze, néhány napon át nem lépett szinpadra. Rekedt volt. Tegnap este már ismét szerepelt. A közönség nagy szeretettel fogadta.

hogy egy arisztokratatársaság a nyáron az egyik budai palota parkjában sakkjátékot rendez élő figurákkal.

hogy Mexikóban sincs már az a régi jó világ, mint azelőtt. Az amerikai lapok tudósitása szerint Mexikó Cityben letartóztattak egy szinészt, mert az előadás során *szinpadi pisztolyát igazi pisztollyal cserélte ki és azzal agyonlőtte a partnerét.*

hogy Kolozsvárott bemutatták az Érettségit, hatalmas sikerrel. A sikert legjobban igazolja az, hogy az Érettségi egymásután ötször szerepelt a müsoron.

hogy egyik szinházunk kiváló szerzője a hirdetménytáblára kifüggesztett néhánysoros levélben «barátságosan» arra kéri a szereplőket, hogy *uj darabja tartalmát ne beszéljék el senkinek.*

Bársony Rózsi: »Nem tudok néző lenni«

Az egyik német ujság körkérdést intézett különböző szinészekhez és szinésznőkhöz: *hogyan viselkednek ők, mint publikum.* A megkérdezettek között van *Bársony* Rózsi is, a kitünő magyar primadonna, aki ezeket mondotta:

— *Nem tudok néző lenni,* amit ugy kell érteni, hogy *nem tudok odanézni, ha rossz táncprodukciót látok.* A tánc nagy müvészei természetesen lelkesitenek, például Fred Astaire nagy angol táncmüvész, akit én legszivesebben *tánc-arisztokratának* neveznék. Azonban *prózai daraboknál,* a Burgtheaterben, a Josefstädter Theaterben vagy a Deutsches Volkstheaterben, *ugy ülök, mint valami ujonc, a szemem, fülem nyitva.* Ilyen pillanatokban elfelejtem, hogy én is már álltam egyszer szinpadon és csak szerény csodáló vagyok. Ha a szinházat elhagyom, egészen az átélt darab hatása alatt vagyok és elgondolom, *milyen szép volna, ha egyszer prózai darabban is játszhatnék.* Valóban ez volna a leghőbb vágyam.

MEGHIVÓ

Kaptuk a következő levelet: „Alulirott szinpadi szerző, tisztelettel hozom szives tudomására, hogy társadalmi szatirámat f. hó 9-én, este 8 órai kezdettel sajtóbemutató formájában hozza a Kispesti Szinház öt képben a nagyközönség elé. A szindarab cime: *Vergődünk kérem... vergődünk...!* Kispest, 1936 január hó 7-én. Szeretettel köszöntöm: *K. Jeszenszky* Ervin, őszinte hivük, *szinpadi szerző.*"

*** «Fehér Hollók» müsoros délutánja.** A «Fehér Hollók», ez a müvészek baráti társasága az idén február hó 9-én, délután 5 órakor tartja az idei müsoros délutánját a Zeneakadémia nagytermében. A farsangi szórakozásoknak ez idén is ez lesz a legváltozatosabb és legnivósabb délutánja; a minden évben eseményszámba menő «Fehér Hollók» müsora.

ROYAL SZINHÁZ

Erzsébet-körut 31 Jegyrendelés 43-0-42

EZÜST-MENYASSZONY

Főszerepben: **Fedák Sári**

EZÜSTJUBILEUMA csütörtök este

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Lechner Ödön

ZALAI HÍRLAP

1021

Érdekes képzőművészeti műsorok a tv terveiben

Színvonalas, jó szórakozást ígérnek a következő hónapokra a tv képzőművészeti műsorai. Folytatódik a magyar művészettörténet sorozat, amely a legnevesebb régi, illetve jelenkori magyar mestereket ismerteti meg. A régebbi korok művészetét Lechner Ödön építész, Vajda Lajos festőművész, valamint Kozma Lajos építész-formatervező képviseli. A kortárs művészek közül Bortnyik Sándor és Fónyi Géza festőművész, illetve Mikus Sándor, Vilt Tibor és Schaár Erzsébet alkotói portréját mutatják be.

A mai művészek galériáját egészíti ki a most pergő szórakoztató jellegű összeállítás, a május 29-én végetérő „Telegroteszk". Ezt követően olyan témák kerülnek képernyőre, mint a világ leghíresebb szökőkútjai, vagy a modern ipari formatervezés — az autókarosszériák tükrében. Augusztusban mutatják be a „Népművészeti alkotások — modern nagyvárosi környezetben" című összeállítást. Műsor készül a színház és a képzőművészet kapcsolatáról, a könyvillusztráció történetéről, s a képernyő sajátos eszközeivel vizsgálják majd a külváros, mint téma jelentkezését a múlt és jelen képzőművészetében. Nagy Balogh János, Derkovits Gyula, Dési Huber István alkotásaiban. A műsor címe: „A város peremén".

Néhány további érdekesség a képzőművészeti műsortervekből: a rovat munkatársai elkalauzolják a nézőket egy napjainkban keletkezett magángyűjtemény tulajdonosához: ellátogatnak az új lakótelepekre, ahol esztétikai szempontok alapján néznek szét. Sor kerül a fiatal, Derkovits-ösztöndíjasok megszólaltatására is egy szociológiai jellegű összeállításban.

A második félévtől egyébként — kísérleti jelleggel a színes adásban is „vendégszerepel" egy-egy képzőművészeti műsor. (MTI)

pakk — tej
goló adapte
gyár Zala
II. elnev
két különb
pacitású —
délymentes
kazánt is
ruált a b
zéshez. Eze
csak a m
hez szükség
biztosítják, ha-
nem használati
meglegvizet is.
Így kiválóan ki-

Ki... a vitorlás tejpasztőrző.

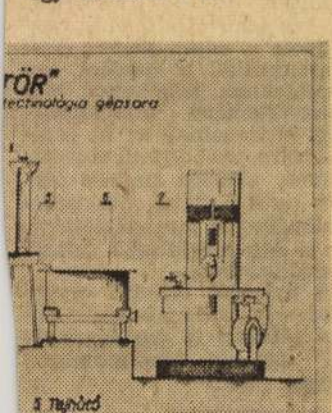

használhatók a kannamosáshoz, és szociális létesítmények melegvíz ellátására is. A kazán olajtüzelésű, automata olajégővel.

Mint azt majd látni fogjuk, egy-egy terület teljes gépkielégítésére törekednek a vállalat műszaki vezetői. Így van ez a tejgép családnál is. A kísérleti műhelyben már elkészült a félautomata tejeskanna- és fejőkanna-mosógép. Most van előkészületben egy kicsi, de nagyjelentőségű kis eszköz gyártása. Ez a tőgygyulladást kimutató kis pohár bizonyára nagyon keresett cikk lesz hamarosan. Egy-egy istálló napi tejmennyiségét le-

Kis Tárca

Kávéházi művészet

Errejáró idegenek egykor elnevezték Budapestet a kávéházak városának. Nemcsak azért, mert még pár évtized előtt minden utcasarkon kávéház volt látható, hanem mert fényűző dísz dolgában túltettek minden külföldin. Soknak egész belső berendezését jeles építészek, iparművészek tervezték, festőművészek ékesítették a falakat, neves szobrászok bronzai élénkítették a belsőségeket. Aféle külön kávéházi művészet alakult ki. Némely kávéházunkban ma is látható Eisenhut Ferenc, Vajda Zsigmond, Magyar-Mannheimer Gusztáv s mások egész sor képe, amelyekkel e mesterek a mennyezet medaillonjait és az oldalfalakat díszítették; ma is láthatók még Róna József s másszobrászok könnyed bravúrral mintázott bronz-alakjai. A kávésok művészettel is kedveskedtek vendégeiknek.

Mégsem lehet mondani, hogy ezzel éppen a „modern igényeknek" feleltek meg. Mert a kávéházi művészet nem újdonság Pest-Budán. Csak e napokban fedeztek fel a Tabán egyik kávéházában régi falfestményeket, amelyek egy hajdankori kávéházat díszítettek. Egy szakbizottság megállapította, hogy ezek a 18. század vége felé készültek, rajtuk török jelenetek láthatók. A török akkoriban mintegy szimbóluma volt úgy a kávénak, mint a dohánynak és sokáig minden trafik előtt lógott egy pléhrefestett kövér szultán, nagy pipával, annak jeléül, hogy ott dohány kapható. A kávé is a török révén szivárgott be hozzánk, a tabáni piktor tehát stílusosan választotta meg témáját, amikor most napfényre került falképeit alkotta.

Ez már a második budai kávéház, amelyről tudjuk, hogy a kávé mellé még művészeti élményt is adott ráadásul. Az elsőről, amely szintén ebben a korban virult, már csak írott betű ad hírt.

Másfélszázados kávéházi falfestmény Budán. Egy tabáni ház szobáinak kifestésekor a mészréteg alól napvilágra került néhány falfestmény, keleti jelenetekkel. Egy ilyen kép ez is. A festmény, amely a sokszoros átmeszelés következtében megsérült, érdekes adalék a régi Buda „kávéházi művészetéhez"

Pesten Petőfi és Kossuth kora büszkélkedett képdíszes kávéházaival. Mindenki tudja, hogy a Pilvax-kávéház volt a nagy költő egyik tanyája, ahol barátaival megvitatta az országos eseményeket. A Pilvax akkor már művészi díszt öltött magára, mert 1843-ban „kitűnő hősök és nagyszívű hazafiak" képeivel ékesítette falait Mollie Eduard uram, mégpedig, mint az akkori Pesti Hirlap megállapítja: „a legújabb modorban." Mollienek nem ez volt első e nembeli ténykedése. Mert két évvel előbb ugyancsak ő festette ki a másik híres kávéházat, a Privorsky-félét. Utána még a Kortschak-cukrászda mennyezetét is kiszolgáltatták ecsetjének. Mollie uram a messzi Stockholmból szakadt ide s a kevéspénzű pesti világban dolgozgatott, ahogyan éppen lehetett. „Sok más pesti házat is ő festett ki" — jegyzi meg azoknak az időknek pletykalapja, a „Schmetterling." Ma azt mondanók: szobafestő volt; akkoriban azonban az efajta piktorok „Dekorations- und Freskomahler"-nek írták magukat s vállaltak minden munkát, ami ecsettel volt végezhető. Ők voltak tehát a kávéházi művészetnek is hősei. Mollien kivül még néhány külföldi kapott idevágó munkát. Így a mai Erzsébet-tér egykor ragyogó kávéházát, a Steingassner-félét is idevetődött idegenek, Kitzerow és Wehner festették ki életképekkel, de egyúttal az akkori színházi szenzációkkal: Elssler Fanny és Taglioni képmásaival. A képmás, amely ennek a kornak különben is fő-művészete volt, kávéházi kellékké vált. Mert például az akkori Vigadó kávéházát ugyanakkor, 1847-ben, magyar királyok és hősök arcképeivel látták el: ők a mennyezet magasságából tekintettek le a csibukozó utódokra.

A kávéházak megadták a jelt: a cukrászok követték. Itt a dámák Rüppnau, Kiss Bálint s más festők műveiben gyönyörködhettek, mialatt gavallérjaik mézédes bókjait hallgatták.

A pest-budai kávéházi művészet legalább másfél századnyi multra tekint vissza. Ez a művészet távol állott attól, hogy az öröklét számára készüljön. Nem is ez volt a célja. Bár némelyik darabja megérdemelné, hogy vastag füsttakarója alól kiszabadítsák.

Ugyanazontájt, amikor Pesten akkorát virult ez a piktúra, a mecénások sorába beálltak a nagyobb vendéglősök is. Különösen azok kuglizóházai, a terrasz-szerű nyílt folyosó, egyik-másik táncterem. A piktornak itt nagyobbára az a feladat jutott, hogy télikertet varázsoljon a tisztelt vendégkoszorú köré. Festett tehát kék eget, barátságos fehér felhőcskékkel, karcsú pálmák nyúlnak a magasba, s egy oly délszaki növényzet, amely a legnagyobb zavarba ejtené a botanikust. Egy rácskerítésre kanyarodnak fel a szőlővenyigék s kövér fürtök bibora biztatja a vendégeket egy korty jó sashegyi borra. Egy-két párocska sétál e dús növényzet árnyékában, az úrfi romantikus, a delnő szende tekintettel. Együtt volt tehát minden, ami az életben szép és jó. A pesti purgerség ilyen művészi környezetben melegítette kedélyét a Három-Dob-utcai Wagnerben.

Azóta persze megváltozott a pesti kávéházi művészet is, mint minden a földgolyón. Emlékét mégis szívesen idézzük magunk elé.

Krónikás.

rék elvitették magukat az Esztergályos-utcába. A 7. szám alatt, a harmadik emeleten volt az Anci penziója.

Major annak idején néhány levelet váltott Nyéki névvel, a penzió tulajdonosnőjével. Anciról írt neki és ez olyan hatással volt az asszonyságra, hogy mielőtt még látta volna jövendő lakóját, már is áradozott az anyai szeretettől.

Az udvar sötét és meglehetősen csatorna- és patkányszagú volt. A háztartási alkalmazott, aki a csöngetésre ajtót nyitott, lompos volt és amolyan fátyolos pártát viselt a fején, aminőt a hadikórházak ápolónői. A folyosón székelygulyás szaga volt érezhető. Sarlott először Nyékiné nagyságos asszony után tudakozódott. Szekszárdon van és csak jövő héten jön haza. De ha Szekszárdon van, akkor hogyan vigyáz Ancira? Pedig még utolsó levelében is azt ígérte, hogy egy percig sem hagyja felügyelet nélkül.

— És a lányom, Major Anna?

Az ápolónő egy fekete táblát nézett, amely tele volt számokkal és kulcsokkal.

— Még nem jött haza. De félóra mulva biztosan itt lesz, akkor van az ebéd.

Egy kutató pillantást vetett Sarlott kalapjára, — na, ezek nem lakásbesurranók! — azután kinyitotta a hetes számot, ez a Major Anna szobája kérem, tessék talán itt megvárni.

— Az egyetemen van a lányom? — érdeklődött az öregúr.

— Valami kirándulásra ment..

— A barátnőivel?

— Vici úrral ment, akivel máskor is szokott.

— Vici úr? Ki az a Vici úr?

— Az igazi nevét nem tudom, valami doktor, a nők csak Vicinek hívják.

— És... és többen voltak a társaságban? — kérdezte a rendületlen optimista.

— Csak ők ketten. Többen nem is férnek rá a mótorkerékre.

— Mótorkerék? És mikor mentek el hazulról?

— Szombat délután.

Major azt hitte, rosszul hallott.

— Mikor, kérem?

— Szombat délután!

— Szombat! Hiszen ma hétfő van!

— Arról én nem tehetek! — mondta az ápolónő és büszkén kiment a szobából. Folytatjuk

Knau Ernő fényképe

Lechner Ödön készülő szobra a szerzőnek, Farkas Béla szobrászművésznek kertjében. A korszakos jelentőségű nagy magyar építőművésznek ezt a szobrát a Lechner Ödön-Társaság emelteti a Székesfőváros hathatós segítségével, amelyet egy sor remek épülettel gazdagított a nagy mester (Iparművészeti Múzeum, Földtani Intézet, Postatakarékpénztár, Kőbányai templom). Képünk a szép szobor végleges gipszmintáját mutatja, amely most kerül a bronzöntő-műhelybe

Esti út a ligetbe

A városban dühöng a nyár, a fülledt,
de kintről már suhint az esti szél.
Az alkonyatban vonatok fütyülnek,
halk női hangot hegedű kísér.
Jőjj, kedvesem, menjünk ki kéz a kézben
a ligetbe a hűs fasoron át.
Boruljanak ránk újra úgy, mint régen,
a szelíd vadgesztenye-koronák.

A városban dühöng a nyár, a fülledt,
itt csókokat dobál az esti szél.
Nézd itt a „házikónk“... be' messze tűntek
szép álmaink: a boldog kis fedél.
Év évre múlt és nincs kertecske, sem ház
és most már mind' ritkábban álmodunk...
ó, kedvesem, e földön már csak egymás
szívében lesz egyetlen otthonunk.

A városban dühöng a nyár, a fülledt,
itt szabadon bolyong az esti szél.
A fák alatt szerelmes párok ülnek.
A régi fák. A kedves, régi tér.
Lám, itt a régi pad, emlékszel, édes?
ahol először fogtam át kezed.
Üljünk le, hajtsd a fejed az enyémhez
és kezdjük előlről az életet.

GÁCS DEMETER

Uj Idők 1932. 29-7.

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

művészetét és műveit emleti szerző, mint a „Kelet-áramlás" monumentális megnyilvánulásait. Ezúttal irodalmi (Ady-József Attila) és zenei (Bartók-Kodály) párhuzamosan tárgyalja régi hedvenc témáját, belevonva./.

Müvészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.
Vámos Ferenc: Egzotikus emlékek az ujabb magyar épitészetben.

250-256. old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

- 2 -

Lechner Ödön, épitész M.D.K.

"... fejtegetéseibe a nyugati művészetekben is megnyilatkozó keleti hatásokat (spanyolokhoz a mór, Goethenél a spanyolok, stb.). Szerző szerint „a magyar művelődés mult századi foglalata – egyik pólusán Lechnerrel, másikon Bartókhal – állandóság és változás dialektikája volt" (255. old.) x)

Müvészettörténeti Értesitö, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.
Vámos Ferenc: Egzotikus emlékek az ujabb magyar épitészetben.

[x) Mellékelek egy saját megjegyzést, azok szánára, akiket a kérdés közelebbről érdekel, B. né.] old.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Megjegyzés Vámos Ferenc: Egzotikus emlékezés az ujabb magyar építészetben c. cikkéhez. (Mű. tört. Ert. 1968. 3-4. sz.)

Azokat, akiket érdekel a Fesz-Lechner témszeretném emlékeztetni a Mérnök és Építész egyletben a magyaros építészetről 1925-től mintegy másfél évtizeden át folyó vitára, melynek legfőbb mozgatója éppen Vámos volt. (Minden előadást végighallgattam, s a szaklapok ismertetéseit végigolvastam, ma már azt hiszem hevesen emlékezném rá.) Elemte még normális hangnemben hangzottak el a hozzászólások: egyetlen hivétel talán csak Medgyaszay véleménye volt, aki Vámos 1925. ápr. 25-én Feszeről tartott előadása után azt a megjegyzést tette, hogy „míg Fesz és követője Lechner Odvin a magyar építőművészet hatalmas bajnokai voltak, addig Lajta Béla – a különben tekintséges építész – a zsidó építőművészet céltudatos és általa is hirdetett bajnoka volt. Kár tehát őt amazokkal egy halapa alá vonni. (Megjelent: Építőipar – Építőművészet, 1925. 17-18. sz. 63. old.) Ezt a felszólalást már többen visszautasitottak, de az ellentábor legfőbb képviselője főleg Bierbauer Virgil lett, aki Lajta Bélát nem egy cikkében az első háborn előtti idők europai viszonylatban is jövőbe mutató tekintségének tartotta, Feszről és Lechnerről is több tárgilagos cikket irt, de Vámos mind aggresszivebb előadásaival határozottan szembéhelyezkedett. Kijelentette, hogy ameddig Vámos, mint művészettörténész, két hiváló művészünk életművét lelkesen és alaposan kutatja és feltárja, minden elismerés megilleti. De ha Vámos mérnök azt irja elő a modern magyar építészeknek, hogy „Lechner irásaival kezükben, mint a bibliával

forduljanak célhi tűréseik felé!" – ezt
határozottan vissza kell utasítani: Lecznar
Ödön tehetségének teljes elismerése mellett
a modern magyar építészet ár ő irányzatát
nem tartjuk követhető utnak. (Ezt B.V. a
Tér és Forma 1939. 3. sz.-ban „Az örök vitához
c. cikkében fejtette ki világosan, s ezzel a
maga részéről le is zárta a kérdést.). Viszont
a szóbeli vita, a 30-as évek folyamán mind
élesebb lett: Vámos azzal válaszok, hogy
Bierbauer „építészi diplomájával kezében
le akar ülni Lecznar piedesztálja mellé".

Ezt a groteszk mondását juttatta
eszembe a tuloldalon csillaggal megjelölt,
s legalább ugyanennyire groteszk mondata:
ő most Lecznar Ödönt akarja odaültetni
Bartók mellé, s a Huszka-Lecznar népies
irányzattal építészetünknek akarja tulajdo-
nítani a népi elemekből való megújkodás
kezdetét, holott az irodalomban világszerte
s a miénkben is sokkal hamarabb bekövetke-
zett, zenei vonalon pedig – amit ő csak Bar-
tóktól és Kodálytól számít – Lecznar Ödön
sokkal inkább állítható Liszt Ferenccel
vag Erkellel párhuzamba, mint Bar-
tókkal, azi a népi elemekből táplál-
kozva, világ viszonylatban is, a modern
zene legmagasabb csúcsaira emelkedett.

1969. okt. 31. Borbíró Virgilné

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György út 41.
Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Condé herczeggel Ausztriába emigrált és Morvaországban telepedett le), tordai *Igaz, Bezerédj, Balogh, Szögyény*, stb. Az Esterházy-huszárok világoskék dolmanyt, fehér zsinórral, piros mellényt, kék nadrágot, bőrkucsmát viseltek. Zászlóik arany liliomokkal átszőtt égszin selyemből valók voltak. *Dániel* gróf fia, az előbb említett *György*, egy *Rohan-Chabot* herczegnőt vett el.

A Franciaországban bujdosó magyar nemes családok ivadékai többnyire a legelőkelőbb franczia nemzetségekkel léptek rokonságba és nagyrészt ma is virágzanak új hazájukban. Nehány évvel ezelőtt egy ily elfranciásodott, vagy jobban mondva, magyar vérrel felfrissített régi franczia nemzetség tagja, ki mint vértesezredes szolgál a franczia hadseregben, a Párisban élő nemeskéri *Kiss* ezredeshez ment látogatóba. Kerelmére a házikisasszony zongorához ült és egy magyar zeneművet játszott el. És ekkor örökké emlékezetes jelenet játszódott le Kiss-ék szalonjában. Az a darab, melyet a hölgy eljátszott, sajátságos hatással volt a franczia katonatisztre. Harcziasan hangzó ritmusai, hol mélabúsan és komolyan, hol behizelgően és édesen elandalgó, majd a kitörő örömrivalgáshoz hasonló, de mindig büszke és méltóságteljes dallamai hallatára meglepetvén, felváltva a mosolyogva reá tekintő fiatal nőre és a házi úrra szegezte tekintetét. Látszott, hogy nagy zavarban van, melyben arcza majd kipirult, majd elhalványodott. Néha nehézkesen lelegzett fel és összeütve bokáját, kardja markolatára tette kezét. Egyszerre csak felkelt és nyugtalan léptekkel néhányszor fel és alá sétálva a szobában, hirtelen a hölgyhöz lépett és reszkető hangon kérte, hogy ismételje a játékot és mondja meg neki a darab czimét.

«A *Rákóczy-indulót* játszottam», mondá a hölgy.

Az ezredes nehány pillanatig elmerengett, aztán fejéhez kapott és mosolyogva mondá:

— «Ah, most már tudom érhetetlen felindulásom okát. Édes anyám ama *Picheguire* grófnak a gyermeke, a ki *Bercsényi* László tábornagy leányát vette el! Az én ereimben is *magyar* vér folyik, melyet e még soha nem hallott dallamok öntudatlanúl és oly titokzatosan fölizgattak.»

A *Dreyfus*-pörben szereplő *Walsin-Esterházy* őrnagy dédunokája a fentemlített *Esterházy Mária Anna* grófnőnek, a ki egy *Walsin* nevű katonatiszt morganatikus neje lett. A *magyar* Esterházyak soha sem ismerték el az úgynevezett gróf *Walsin-Esterházyakat Esterházy* grófoknak.

Marczianyi György.

Weinwurm fényképe utan.

AZ IPARMŰVÉSZETI MUZEUMBÓL. — Részlet az egyik folyosóról.

SÜRGÖNY ÉS TELEFON SODRONYVEZETÉK NÉLKÜL.

Utóbbi időben többször találkozunk a sodronyvezeték nélküli sürgönyzés, jobban mondva a szikrasürgönyzés eszméjével; hallunk egyes kisérletekről e téren, a nélkül azonban, hogy valami tényleges eredményről lehetett volna beszélni. Most azonban Slaby titkos tanácsos Berlinben dr. Dietz és Arco gróf segítségével oly szerencsésen működött, hogy a kitűzött feladat jóformán megoldottnak mondható. Ugyanegy sodronyon egy és ugyanazon időben két különböző sürgönyt küldött a nélkül, hogy ez legcsekélyebb zavart vagy érthetetlenséget okozott volna; az utóbbi napokban e kisérletet a berlini műegyetemen hallgatói előtt, még pedig sikeresen, ismételte. Az egyenáram ugyanis, mely a távirdai hirek továbbítására felhasználtatik, az úgynevezett távirósodronyok belső részében folytatja útját. Slaby a szikrasürgönyzés körül tett kisérletei alkalmával most megállapította, hogy az elektromos sugarak a szabad légben folytatott útjukban mohón és előszeretettel keresik fel az utjokba akadó sodronyokat s ezek külső felületén síklanak tova, még pedig fokozottabb gyorsasággal és a nélkül, hogy a huzal belső részére, annak magvára bármely módon befolyást gyakorolnának. E megfigyelése alapján sikerrel járt aztán azon kisérlete, hogy a sodrony belső részén egyenárammal, külső részén, jobban mondva felületén pedig a szikrasürgönyzés segélyével két különböző értesítést továbbítson. A kisérlet eredménye ugyanis az volt, hogy az egy és ugyanazon sodronyon egy és ugyanazon időben leadott sürgönyök minden megcsonkítás nélkül érkeztek meg rendeltetésük helyére. Slaby t. tanácsos előadása főleg azért birt oly nagy érdekkel, mert ez alkalommal eddigi meddő kisérleteiről is beszámolt. Az eredetileg és tulajdonkép olasz találmány közzététele előtt is tett volt Slaby ugyancsak dr. Dietz segédkezése mellett kisérleteket a szikrasürgönyzésben, a nélkül azonban, hogy számbavehető eredményeket érhetett volna el. Nevezetesen a mult télen, ugyancsak az ottani műegyetem tornáczain tett kisérletei alkalmával alig juthatott 50 méternél nagyobb távolságra.

Slaby az olasz találmánynak Angliában történt bemutatásánál jelen levén, visszatérte után maga is kisérletezett. A német császár minden hasznos iránt lelkesedvén, eleitől fogva nagy érdeklődést mutatott az ügy iránt, sőt, hogy a kisérletek nagyobb arányokban is folytathatók legyenek, a potsdami királyi kerteket bocsátotta a tudós rendelkezésére. A fő kisérleti állomást a matrózállomás képezte, melynek hajóslegénysége szintén szabad rendelkezésére állott. E helyen állíttatott fel az «elfogadó»-, mig az «indító» állomás a Pávaszigeten volt. Az első kisérlet meghiusult. Kitűnt ugyanis, hogy a használt műszerek tulságosan érzékenyek s ezüsttartalmuk felette nagy. Az érzékeny műszerre már a körlég elektromossága is befolyással volt s ennek folytán egyre működött még akkor is, mikor nem sürgönyöztek. A további kisérletek azt mutatták, hogy mennél érzéketlenebb a műszer, annál jobbak az eredmények.

Slaby most töltelékül csak nickel darabkákat használ, de olyanokat, melyek hegyesek, élesek, szaggatottak. Ily csövek mellett a kisérletek nagyon jól sikerültek. Miután a Pávaszigetről a matrózállomás nem látszott s a közlekedést nagy nehézségek között csak csónakok segélyével lehetett fentartani, az «indító» állomás a Sackrov nevü templomba helyeztetett át, a radiator az oszlopcsarnokban állíttatott fel, mig az elektromosságot felfogó sodrony a templom tornyán alkalmazott árboczon erősíttetett meg. Itt pompásan ment a dolog; csakis egy izben mondott csütörtököt a készülék, még pedig épen két órával a császár érkezése előtt. Szerencsére azonban ráakadtak a zavar okára. A fenyegető eső miatt ugyanis az «indítót» beljebb helyezték el a templomba; ugyanekkor a sodronyt mintegy két méternyi hosszban körülbelül fél méternyire a padlótól ezzel egyenközüen helyezték el s ez okozta a bajt. Mikor azután visszaállitották az eredeti állapotot, a császár jelenlétében is nagyon jól sikerült a kisérlet. Most újból a Pavaszigetre helyezték át az «indító» állomást, de ismét nehézségekkel kellett megküzdeniök: kitűnt, hogy fák állottak az «indító» sodrony közvetlen közelében s ezek a sugarakat felfogták. Legjobbnak találták, ha ugy az «indító», mint a «fogadó» állomáson is látszanak a sodronyok. Már a közéjük furakodott vitorla, sőt egy gőzösnek felemelkedő füstje is kisebb zavarokat okozott, melyek a Morze irókészülék betűinek elhomályosulását, elmosódottságát idéztek elő. Igaz ugyan, hogy a szikrasugarak vastag tárgyakon, sőt még épületeken is áthatolnak, de az erőveszteség ilyenkor felette nagy. Hogy a Pávaszigeten alkalmazott sodrony jobban lássék, 25 meterről 65 méterre meghosszabbittatott s a Havel vizében csolnakon helyeztetett el; de csak akkor értek el valóban kedvező eredményt, mikor a fogadó állomáson is 65 méterre hosszabbitották meg a sodronyt.

Az egész eljárásnál felette fontos a sodronyok hoszsza s e szerint a sodrony nélküli sürgönyzés elnevezése tulajdonkép helytelen, mert a szikrasürgönyzésnél is, bár nem mint összekötő és folytonos vezeték, de mint «indító» és «fogadó» nagy szerepet játszik a sodrony. Az azonban épenséggel nem baj, ha a sodrony toronymagasságra vezettetik is fel függőlegesen a levegőbe.

Slabynak érdeme annak a megállapítása, hogy a sodronynak vízszintes alkalmazása se baj, csakhogy ilyenkor főgond fordittatik arra, hogy a sodronyok egyenközü helyzetben legyenek. Az eddig ismertetett kisérletek mind csak három kilométernel valamivel hosszabb távolságban történtek. A császár buzdítására azután tovább mentek.

A léghajózási osztályt is igénybe vették s ennek segitsége mellett hosszabb távolságra, Schönberg és Rangsdorf között (21 kilométer) folytatták a kiserleteket. Eleinte arra gondoltak, hogy a két léghajót fogva tartó köteleket lehetne felhasználni az elektromos sugarak felfogására; a hatás azonban felette nagy, sőt túlságos volt, a készülék nyugalomra se juthatott. A második kisérlet, telefonhuzalok segélyével, már jobban sikerült, de most is mutatkoztak oly jegyek, melyeket nem küldtek, fel nem adtak. Csak midőn egészen vekony, 6, 4 milliméternyi huzalt

használtak, volt a siker teljes. Kár, hogy a kisérleteket ekkor abban kellett hagyni; de okvetlenül folytatni fogják.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatták, hogy az átruházás, a továbbitás lehetősége a sodronyok hosszaságától függ. Egészen tiszta levegőben, a tengerparton a sodrony minden méterje után az áramnak a szabad légben sodrony nélkül folytatott 500 méternyi útra lehet számitani. A Dover és Calais közötti 40 kilométer távolság legyőzésére tehát 80 méter hosszú sodrony elég volna; az Amerikával való összeköttetésre 2000 méter, oly hosszuság tehát, melyet léghajók segélyével szintén könnyen legyőzhetünk. Hogy ily nagy távolságban lehetséges lesz-e sürgönyöznünk vezetékek nélkül, részben attól is függ, hogy az elektromos sugarak hogy viszonylanak és alkalmazkodnak a föld görbületéhez; ha egyenes az útjuk, akkor 191 kilométer hosszú földrétegen — szelvényen — kell áthatolniok. is be akarják mutatni. A szintén érdekes találmányról még közelebbi részletesebb adatokkal nem birunk; az azonban előre is megállapitható, mily természeti törvények alapján válik e kisérlet is lehetővé. Két tényezőt kell ez irányban szem előtt tartanunk; elseje az, hogy ama természeti törvény, mely szerint a hangnak ereje a távolság négyzete szerint csökken, a mi légkörünkben csak nehány kilométernyi távolságig áll; nagyobb távolságokban a hanghullámok alakja okvetlenül olyként változik, hogy a hang továbbvezetése sokkal könnyebben lehetséges, sokkal gyorsabb. Hogy példával éljünk, az 1891. évi április hó 23-án Rómában légberöpült puskaporgyár robbanásának hangja akkora volt, hogy 250 kilométernél nagyobb távolságra is meghallották. A másik törvény az, hogy a levegőnek a hang terjedése által okozott megrázkódtatása még akkor is működik, és észlelhető, mikor azt a fül már meg nem hallja. Ha hogy e találmánya közrebocsátásával, nagy fontossága mellett is az 1900-ik évig késik.

Varjas Károly.

AZ IPARMŰVÉSZETI MUZEUM MEGNYITÁSA.

Az iparművészeti múzeum november 20-ika óta megnyilt rendeltetésének. A főváros egyik nevezetes közintézete, a hazai ipar művészi fejlesztésének nagy czéljával és nemzeti irányban való művelésével. A művelt világ ipari versenyében a nemzeti sajátosságok adnak eredetiséget a műipar ama számtalan termékének, melyeket nem annyira a mindennapi szükség, mint a jóizlés, a fényüzés vágya keres föl és szerez össze, hogy a lakásnak, az otthonnak díszt, kellemet, előkelőséget vagy kérkedő fényt adjon vele. Ezekért tömérdek pénz vándorol külföldre. Az iparművészeti társulat azért ala-

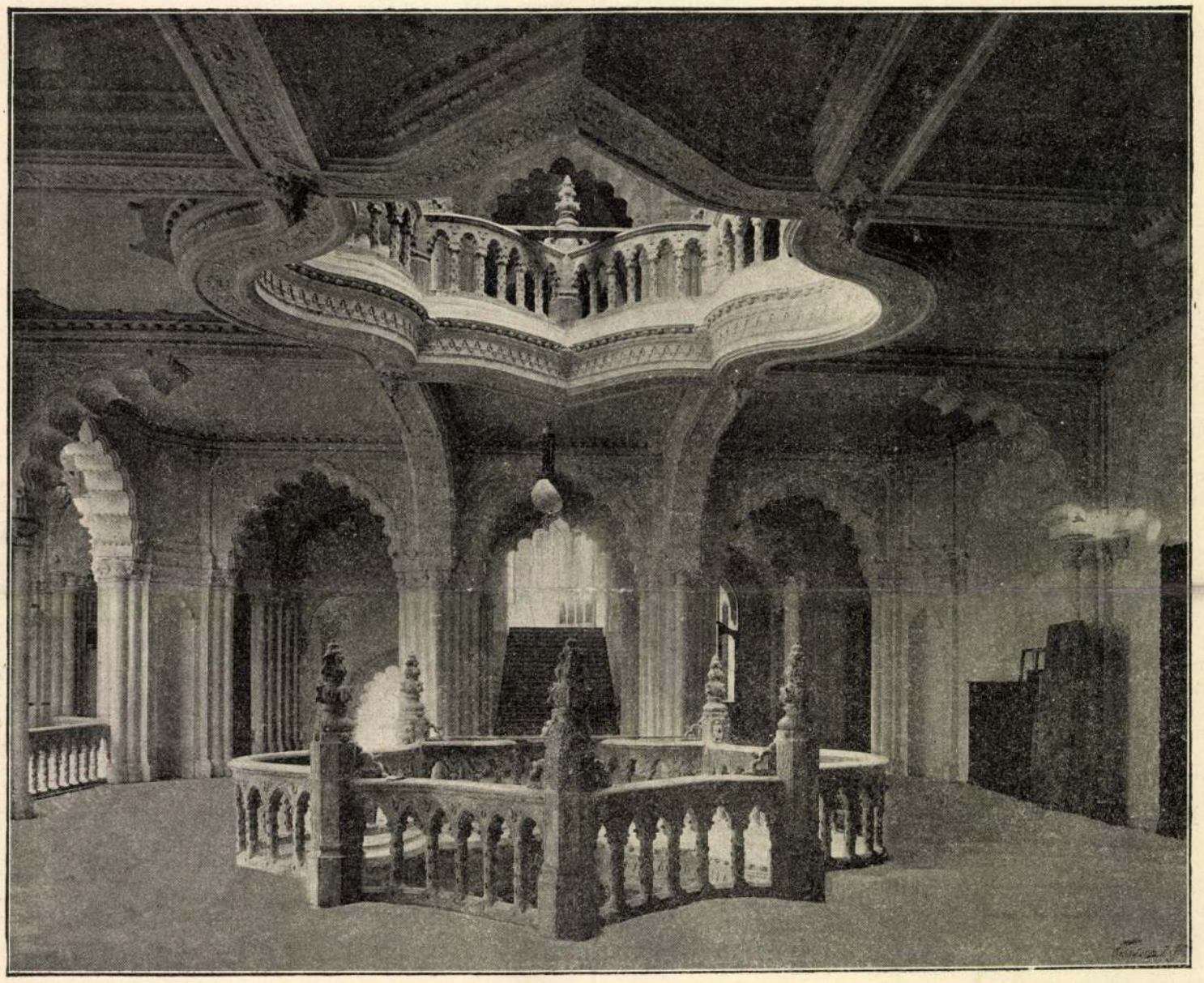

Weinwurm fényképe után.

AZ IPARMŰVÉSZETI MUZEUMBÓL. — AZ ELSŐ EMELETI ELŐCSARNOK.

A gyakorlati alkalmazhatás egyik, jelenleg még fennálló akadálya továbbá még az, hogy bárki, ki alkalmas «fogadó» készülékkel bir — tehát akár az ellenség is — felfoghatja az útnak indított sürgönyöket. Kérdéses, hogy sikerül-e oly fogékony készüléknek feltalálása, jobban mondva elkészitése, hogy csak az egyöntetű, úgyszólván egymáshoz hangolt sugarak legyenek felfoghatók. Egyelőre az úgynevezett «ellenség» az egész ilynemű sürgönyzést meghiusithatja azáltal, ha nagy áramú készüléket működtet, mely az ellenfél által indított jeleket egyszerűen megsemmisiti, eltörli. A tengerészetre, a hajózásra azonban már most is nagy fontosságú a találmány. Nagyon hamar eljöhet már az az idő, midőn minden hajón lesz oly «felfogó» vagy «fogadó», mely a világító tornyokról adott figyelmeztető jegyeket még ködös, borús időben, vagy éjjel is továbbitani képes oly híreket és jeleket, melyeknek erősségéből a távolságra is következtetni lehet.

Nem lesz érdektelen itt egyúttal megemlíteni azt is, hogy az 1900-ban tartandó párisi világkiállításon a sodronyvezeték nélküli távbeszélést például egy üres vizvezetéki cső elején pisztolyt sütünk el, az ez által előidézett hanghullám még 50 kilométernyi távolban is kimutatható, holott a fül már mi hangot sem hallhat. A zenei hangok ugyanigy változnak s egy bizonyos távolságban olyan zajjá változnak, melyben az eredeti hangok már fel nem ismerhetők. A légben elsivító puskagolyó oly hanghullámot alkot, mely nem vastagabb egy milliméternél s az emberi dobhártyára egy percznek százezred résznyi idejéig hat, a fül által tehát alig hallható.

A sodrony nélkül működő telefonnak főfeladata tehát csak az, hogy a fül számára az általa már meg nem különböztethető léghullámokat, melyeket a messze távolban valamely hang alkot, megfelelő készülék által eredeti erejébe átváltoztassa. Hogy ezt a feltaláló mi módon, milyen eszközökkel éri el, ez nincs még közhirré téve, ámbár állitólag azt a feladatot, hogy sodronyvezeték és elektromosság segélye nélkül, még pedig nagy távolságokra is, beszélhessen s a hangot eredeti erejében visszaadja, sikeresen megoldotta. Minden esetre különös azonban, kult Magyarországon, hogy az irányt és szakoktatást megadja iparosainknak, s a mintákat is előtárja.

Az iparművészeti múzeum palotájának épitői — *Lechner* Ödön és *Pártos* Gyula, — külsőleg is kifejezni kivánták az intézet czélját és a megszokott épitési stil helyett egész mást alkalmaztak. Magyarost óhajtottak nyujtani. De magyar épitési stilus nincs. Fölhasználták azonban a keleti formákat, a kerek és csipkés boltíveket, a jellegző ablak-üregeket és a magyar diszitésnek régi emlékeit, melyeket himzések, századok előtti festések őriztek meg. A palota külseje és belső berendezése következetesen keresztül vitte ezt a feladatot. A külső is eltérő nyilvános épületeinktől. Sem malter, sem faragott kő nincs rajta alkalmazva. A külső falakat a Zsolnay-féle hires gyár égetett és mázas agyagból való majolikái borítják, virágos és tulipános díszekkel, melyek zománczos fényben ragyognak. A párkányzat is sárgás majolika, sőt a középső kupola fölött emelkedő gloriett szintén égetett agyag. A belső berendezésben az ajtók, ablakok fölszerelése, a

lakatos munka is mind a magyaros minták után készült.

Megnyitása előtt már két fényes napja volt az új múzeumnak. A múlt év okt. 25-ikén a király helyezte el benne a zárkövet. Az idén, szeptember hóban pedig Vilmos német császár látogatta meg a még berendezetlen intézetet, s akkor mondta emlékezetes szavait, hogy *a nemzeti jelleget* mindenben meg kell őrizni.

A múzeumot 1893 őszén kezdték építeni, *Lechner* Ödön tervei szerint, kinek finom izlését és eredeti felfogását annyira dicséri az ékes palota mind formai szépségében, mind belső berendezésében. Kettős czélra épült. Benne gyüjtik össze a műipar tárgyait, őrizik meg a magyar ipar mindazon termékeit, melyeket megmenteni lehet, természetesen kiegészítve az összes modern ipar példanyújtó gyüjteményeivel. Az épület egyik nagy részét, a Kinizsi-utcza felőli traktust, az iparművészeti iskola foglalja el, a hol a szakoktatás tart folytonosan. Ezenkivül egy nagy terem a váltakozó kiállítások számára készült. Itt jelenleg az iparművészeti társulat kiállítása látható. Ezzel együtt nyilt meg a múzeum e hó 20-ikán. Az iparművészeti iskola már a múlt ősz óta a palotában teljesiti feladatát. Berendezve egészen a múzeum még nincs, mert az előirányzottnál sokkal nagyobb költségek a rendelkezésre álló pénzt kimerítették. A tárgyak egy része tehát még várja az alkalmas szekrényeket, s az üllői-úti és rákos-utczai sarokrész nagy terme zárva marad egyelőre. A Rákos-utcza felől eső hosszú nagy teremben s a körülte levő folyosókon a magyar műipari tárgyak gyüjteménye van együtt.

Az épület belseje első rendű látványosság, tágas termeivel, nagy világosságával, kedves és finom részleteivel. A múzeum feladatát az építész nem minél több teremben vagy szobában kereste, hanem minél nagyobb területekben, a hol a gyüjteményeket csoportosítani, minden oldalról megtekinteni lehet. Kitünő megoldása ennek az úgynevezett fedett udvar, mely voltaképen egy nagy terem, alól köröskörül folyosókkal, ezek fölött karzattal. A teremben van hely a váltakozó kiállításokra, de a múzeum állandó tárgyainak is. A folyosót, a karzatokat egészen a múzeum foglalja el.

A muzeum üllői-uti homlokzata fölött uralkodó kupola az épület belsejében is kitünően érvényesül, mint a világosság forrása, s mint látvány, mert a földszintről egész három emeletnyi magasságban végiglathatni a kupola belsejében, föl a virágos üvegfedélig.

Csupa sárga majolikadisz boritja az üllői-úti főbejáratból nyiló előcsarnokot, melynek egyik oldala az utczára is szabad, s az utczai közlekedéstől mindössze vasrács zárja el. Olyan mint egy kápolna. Innen jutunk a nagy előcsarnokba, mely fölött a kupola nyilik. Innen a kupola nyilásának távlata a három levelű lóhere formáját utánzó átmetszetben mutatkozik, s fehér, világos belsejében a karzatok csipkés párkányzata látszik. Erről a tágas és világos helyről tárul föl a nagy kiállítási udvar, üveg tetejével, oldalt a folyosók és karzatok szép tagozatú kerek nyilásaival, melyek közt oszlopok helyezkednek el. Vidám és derült ez a kép, architekturájában egyszerű, nemes. A közönség mindig sokáig megáll ezen a helyen, hogy élvezze a művészies benyomásokat, melyeket a tervező épitész oly öntudatosan és oly eleven érzékkel számított ki.

A múzeum anyaga jelenleg körübelől 9000 műtárgy, azonban ennek csak felét rendezhették el eddig. A rendezésnél a nemzeti jelleg és a történeti korszakok az irányadók. A külföldi ipar bemutatása természetesen a múzeum egyik feladata, hogy minél nagyobb legyen az okulás köre. Arabs, indus, khinai, japán czikk is bőven kinálja az exotikus példákat.

A nemzeti jelleget a *magyar terem* adja meg. E hosszúkás terem mennyezetét a maksai ref. templom hajdani (1766-ból eredő) festett famennyezetének koczkáival borították be. A terem egyik végén faoszlopoktól tartott karzat a *soólyi* ref. templomnak 1624-ből maradt karzata. Magyar iparművészeti emlékeink java része itt van felmutatva e teremben: régi himzések, butordarabok, ötvös művek, csipkék, ruházat, (Brandenburgi Katalin erdélyi fejedelemnő köntöse), egyházi öltönyök, bőrneműek, agyag- és üvegfélék, kancsók, porczellánok, stb. Az egykori hires holicsi gyár edényeiből Bubics Zsigmond püspök ajándékozott becses gyüjteményt. Az újabb műipar czikkei egészitik ki a magyar termet.

A folyosókon, karzatokon leljük meg szép rendben a múzeum egyéb gyüjteményeit, melyeket iparosaink és kereskedőink annyi haszonnal tanúlmányozhatnak.

A födött udvari teremben a *karácsonyi kiállítást* az iparművészeti társulat rendezte s ebben kedves apróságok, hasznos czikkek, sőt drágaságok közt is lehet válogatni. Több előkelő czég, intézet, iskola, de leginkább magánosok vesznek részt a kiállításban. A gazdag és pompás kiállítás *Ráth* Györgynek, az iparművészeti társulat elnökének és *Györgyi* Kálmán titkárnak a fáradozását dicséri.

A muzeum rendezését *Radisics* Jenő igazgató vezeti. Önérzetesen üdvözölhette és kalauzolta e hó 20-ikán a megnyitásra eljött közoktatásügyi minisztert.

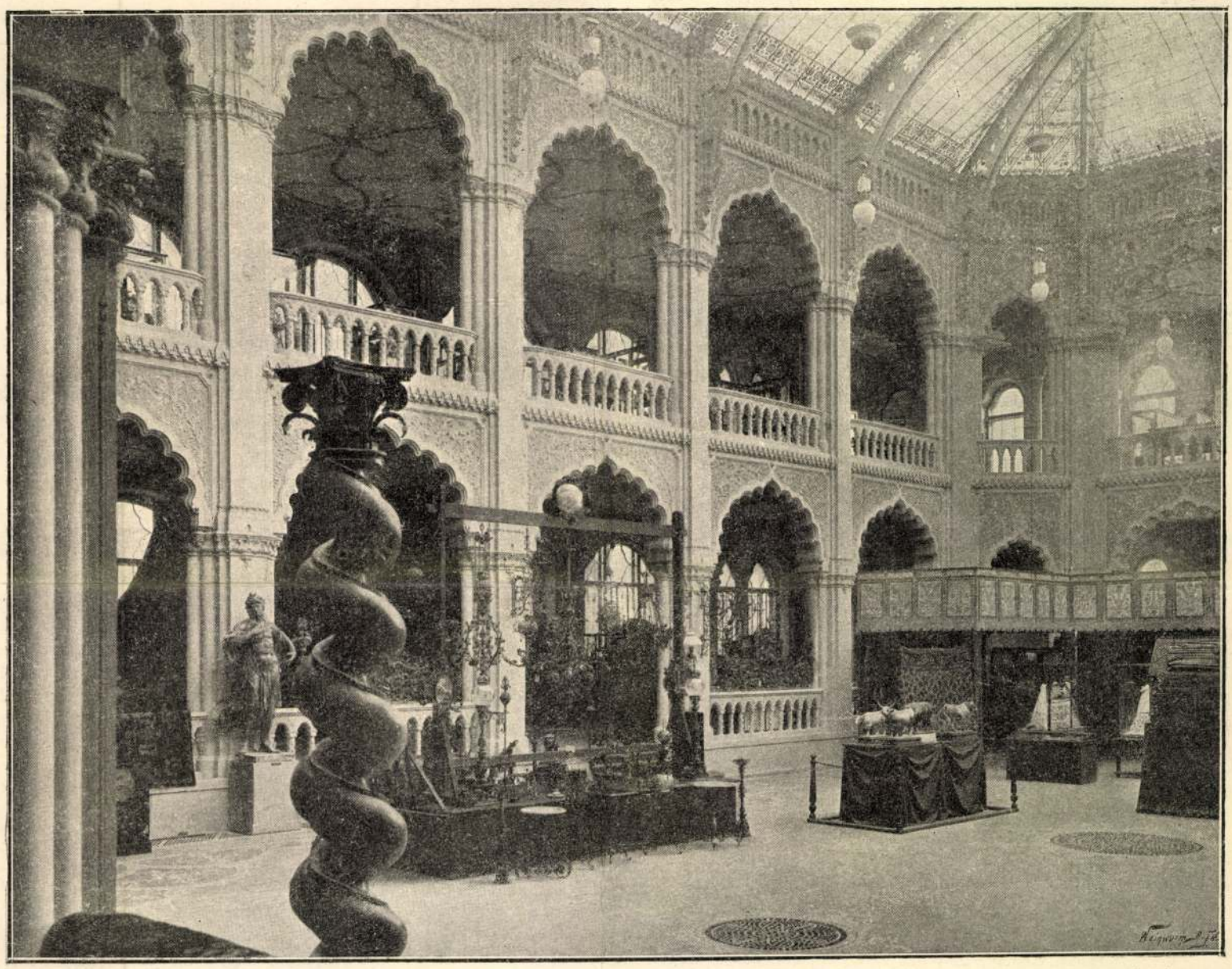

Weinwurm fényképe utan.

AZ IPARMŰVÉSZETI MUZEUMBÓL. — KIÁLLÍTÁS A NAGY CSARNOKBAN.

A MESTERSÉGEK KÜLÖNÖSSÉGEI.

Egy most megjelent franczia munka: Paul Sebillott «Legendes et curiosités des métiers» (A mesterségek legendái és különösségei) czimű műve érdekesen ismerteti a mesterségek fejlődését, a czéhek régi életét, szokásait s azokat a babonákat és mondákat, melyek az egyes ipari foglalkozások mivelői közt a sok százados összetartás, együttélés, a czélok és törekvések egysége folytán keletkezett. Meglepően egészíti ki ez a könyv a múlt és mai társadalom képét úgy, a mint azt a legerősebb művelődési intézmény, a munka és annak szervezete elénk rajzolja.

Egy csaknem feledésbe merült kegyeletes szokás a régi századokban minden mesterség-

Weinwurm fényképe után.

EGYIK TEREM AZ IPARMŰVÉSZETI MUZEUMBAN.

nek megadta a maga védő patronusát, a maga külön szentjét, kinek hathatós támogatása, ember fölötti oltalma díszt és tekintélyt kölcsönzött még a legegyszerűbb foglalkozásnak is. Igy lett a molnárság védszentje Szent Katalin, a pékeké Szent Honorius amiensi püspök a VII. században, mig a mészárosok Szent Bertalant választották, a németalföldi takácsok Szent Jakabot, a kötélverők Szent Pált, a szabók pedig Párisban Szent Annát, Belgiumban Szent Mórt, Bonifáczot, vagy Katalint. Szent Anna a varrónőknek, csipkeverőknek és fehérne ű-varrónőknek is védszentje, mig a mosónők néhol Szent Klárát ünneplik, a csizmadiák ellenben Crispinbe, a kalaposok Szent Antalba, a kőmüvesek hol Szent Lénárdba, hol Szent Balázsba, vagy Lajosba vetik bizalmukat.

Szent Borbála a cserépfedők kőfaragók és más kőmunkások pártfogója; az ácsok természetesen Szent Józsefet vallják magukénak; az asztalosok Szent Annán osztoznak a varrónőkkel és csipkekészitőkkel; a fa-faragók René angersi püspököt tekintik vedőjüknek, a kerékgyártók pedig Katalint. Emlitsük még Szent Márkot az üvegesek, Illést a kovácsok, Mártont a nyomdászok részéről, s ezzel körülbelől kimeritettük a főbb iparágakat s azok védszentjeinek névsorát.

Melyiket tartották már most régi hagyomány szerint mindezen foglalkozások közül legjövedelmezőbbnek? Úgy látszik, hogy már ősidőktől fogva a molnároknak volt legtöbb okuk elégülteknek lenni védszentjökkel. Egy régi legenda szerint az ördög, miután sokáig tünődött, hogy melyik földi mesterség hozna legtöbbet a konyhára, végre is a molnárságot választotta. De Szent Márton kijátszotta, mert ő meg az ördög malmával épen szemközt csupa jégből, építtetett egy malmot s mikor az előbbinek őrletőit mind magához csábitotta, akkor becserélte malmát az ördögével ezer arany ráfizetéssel (ennyi volt az ördög által szerzett jogtalan haszon). Mikor aztán az ördög legjobban kezdett örülni a vásárnak, jött a tavasz, az egész malom fölengedett s beleolvadt a lisztbe.

A régi néphitben csak a szabókra és a pékekre járt rájok annyira a rúd, mint a molnárokra. Ez a három volt a leggyülöletesebb mesterség a közvélemény szemeiben. Azért mondták (elég nyersen), hogy ha egy zsákba beletesz az ember egy molnárt, szabót, ügyvédet és végrehajtót, az első, a ki kibújik a zsákból, — egy gazember lesz. Száz ily mondással élesitette a népszellem a maga csipős gúnyolódását a molnarok becsületes testületén. «Mi a legbátrabb e világon?» — kérdezte a szójárás, s a felelet az volt rá, hogy: «a molnár inge, mert az minden reggel nyakon fog egy zsebmetszőt».

Akármit kenjen is az irigység a molnárokra és a pékekre, az az egy bizonyos, hogy nem szolgáltattak okot és alkalmat oly rémregényekbe való borzalmas mendemondákra, mint a milyent a spanyol és párisi pástétomsütőkről terjesztettek annak idején, azt állitván, hogy ezek a temetetlen gonosztevők hulláját szerzik meg czéljaikra. Párisban mutatták is annak a háznak a helyét, melyet a biróság rendeletéből föidig romboltak, midőn nyomára jöttek, hogy egy pástétomsütő, ki abban lakott, az akasztott emberek húsát használta kotyvalékaihoz. Még borzalmasabb eset fordult elő Dijonban, hol a 14-dik században egy borbély és egy pástétomsütő egy házban laktak, s mindketten kitünő üzleteket csináltak, mig csak egyszer híre nem támadt, hogy a pástétomos boltban különös és titokzatos dolgok történnek. Éjjeli tanútlan mészárlásokat rebesgetett a hir, a mi csakhamar valónak is bizonyult.

Egy este ugyanis kétségbeesett segélykiáltások hangzottak a borbélyműhelyből, rögtön rá egy diákot láttak onnan véres nyakkal elővánszorogni. Mikor kikérdezték, előadta, hogy hogyan csalta be a borbély a műhelyébe azzal az igérettel, hogy ingyen megborotválja. Alig lépett azonban be s tartotta oda az állát, érezte a borotvát bőrébe hatolni. Kiáltani kezdett, ellenállt s végre nagy küzdelem után sikerült támadóját torkon ragadnia s egy sülyesztőbe dobnia, mely az ő számára már elő volt készitve.

Mikor átkutatták a boltot, a csapójtó már el volt csukva; de lemenve a két bolttal közös pinczébe, rettentő látvány tárult eléjök. Ott találták a pástétomsütőt, a mint épen bűntársa, a borbély holttestének szétdarabolásával foglalkozott, a kit vaktában megölt. Kiderült ugyanis, hogy közösen összejátszva, már hosszabb idő óta igy biztositották a jó hirű pástétomokhoz az ingyen húst. A házat akkor leromboltatták s az iszonyú gonosztett helyére kápolnát emeltettek.

Mi igaz e szörnyü esetből, nem kutatjuk, de jellemzésül fölemlithetjük, hogy a párisi parlament még 1631-ben is indittatva érezte magát végzést hozni, melyben a macskahússal visszaélő pástétomosokat arra itéli, hogy fényes nappal, a közönség szemeláttára, magok dobják a Szajnába a megnyúzott és lefejezett macskákat, s fenhangon vádolják magokat.

Érdekes szokásokat találunk följegyezve a mészáros ipar történeteiből is, többek közt a római mészárosok azon szokását, hogy ha a vevő meg volt elégedve a kiszemelt árúval, egyik kezén ökölbe szorította az újjait; hasonlóan tett az eladó is. Akkor aztán mindkettő egyszerre kinyújtotta nehány újját. Ha a mindkét részről kinyújtott újjak száma páros lett, akkor az eladónak kellett megállapitania portékája árát; ha ellenben az újjak száma páratlant mutatott, akkor a vevőnek volt joga annyit igérni, a mennyit méltányosnak tartott.

Ha a pék, a molnár, a mészáros, a mesterségeknek úgyszólván aristokráciája a közhagyományban: akkor proletárjaik bizonynyal a kötélverők és a takácsok. Különösen a kötélverőkről tartották, hogy bélpoklosoktól származnak, egy elátkozott faj tagjai, s épen azért a középkori Francziaországban még a többi polgár közé eltemetni sem engedték őket; ruháikon vörös jelvényt kellett viselniök s reggel kötélverővel találkozni Bretagneban általánosan szerencsétlenségnek tartották.

Másfelől a pinczében, sötét lyukakban dolgozó takácsok a gyermekek ingerkedéseinek is állandó tárgyai voltak még e század elején is Francziaországban, hol a szegény szorgalmas embereket azzal tréfálta meg minden siheder, hogy betolta a fejét a takácsmühely ablakára ragasztott papirtáblán, s együgyü arczczal kérdezte: «Hány óra, takács?» Azzal aztán szaladt, ki merre látott, nehogy a feldühitett takács

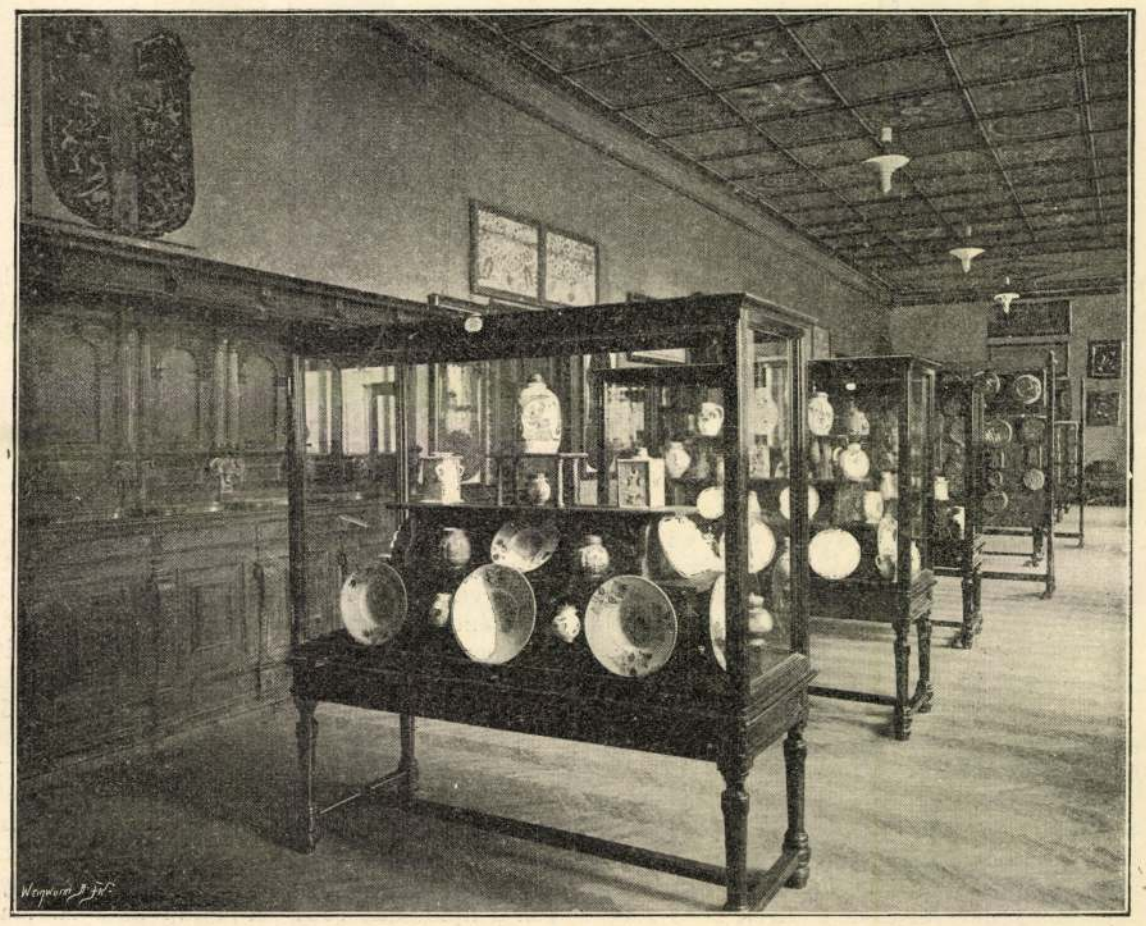

Weinwurm fényképe után.

MAGYAR SZOBA AZ IPARMŰVÉSZETI MUZEUMBAN.

hető legvigabban töltötte, — romlott pástétomot evett. Az erre bekövetkezett húsmérgezés folytán sulyosan megbetegedett. Ezen betegség a formás, rózsás arczú asszonyról leszedte a formákat és a rózsákat. Flóra néni sovány lett és arcza fakó szint kapott. Az amúgy is fiatalságának legvégső határain levő nőből öreg asszony lett. Ez mérhetlenül búsította őt.

Ekkor kezdte meg szakadatlan vándorlását szanatóriumból szanatóriumba.

Abban a hitben élt ugyanis, hogy ha elveszti gyomorbaját, akkor visszanyeri a formáit. A visszanyert formákkal pedig, azt hitte, hogy visszatér az ifjúság is. Nem gondolta meg a jó báróné, hogy már tiz-tizenöt éve utazik a fiatalság nyomában, mely azalatt végleg elszökött előle. Gyomorbaja pedig nem javult s ezáltal az óhajtott kilókból legfeljebb dekákat tudott visszaszerezni. Ennélfogva kedélyhangulata is mindig keserűbb lett.

Mindezekre visszaemlékezve, Rität fokozódó nyugtalanság fogta el, midőn a bérkocsi megállt a Grand-Hôtel portáléja előtt, s a hajlongó portás, ajtónyitogató, liftes, stb. a kiszálló hölgyek segitségére nyüzsögni kezdtek a kocsiajtó körül.

— Denneburg báróné?

— Első emelet 45.

A fürge Delmárné, meg sem várva a liftest, oly gyorsan feltipegett a lépcsőn, hogy Rita alig tudta elérni. Kopogására a 45-ös ajtó mögül egy hosszan elnyújtott «Entrèèèz» felelt.

A mint benyiitottak, egy túlkarcsú, hosszú uszályos, fodros, elegáns pongyolába öltözött alak repült Delmárné nyakába.

— Grüss Dich Gott Lotterl! Da bist Du ja! Also bringst Du mir Eine?

Delmárné kissé félrelépett az ajtóból, úgy hogy a mögötte álló Rita láthatóvá lett.

— Engedd meg, édes Flóra, hogy bemutassam neked unokahugodat, Zsarnay Gittát.

— Aber Lotterl, gar so eine schöne hast' mir gebracht, — hadarta a báróné, fesztelenül vizsgálva Rität lorgnonján keresztül. — No, macht nichts Kinderl, — tette azután hozzá s barátságosan megveregette Rita arczát, a ki felhúzott szemöldökkel, lángpiros arczczal harapdálta ajkait.

— Macht nichts, — folytatta Denneburgné, észre sem véve, milyen kellemetlen hatást tesz Ritára, — macht nichts. Remélem, nem lesz annyi bajom veled, mint azzal a meseszép angol társalkodónémmal volt. Örökké az udvarlókat kellett mellőle hessegetnem. Na meg azután te a niècem is vagy, az egészen más. A te udvarlóidat el sem kell hessegetnem. Hahaha! S' war zu dumm die Gschicht' bis jetzt! Ha meg csúf társalkodónőm volt, akkor meg mindenki szaladt előlünk. Na, wir werden schon auskommen mit einander, nicht wahr Riterl?

Be sem várva Rita válaszát, sebesen folytatta, mutatóújjával homlokát böködve:

— Nein, de feledékeny is vagyok! Most emlékszem csak, hogy mint amolyan éretlen kis kölyket, már láttalak is, nemde? Richtig, hisz olyasvalamit irt a Lotterl is a levelében. Akkor ugyan nem hittem volna, hogy ilyen szépség váljon belőled. Steh auf ein Bisserl, Kind! Nagyszerű termet! És ezzel a szépséggel nem tudtál magadnak eddig herczeget fogni? No, majd fogunk egyet együtt, hihihi! Eddig bizony nem igen volt reá alkalmad otthon. Was, Du armer Narr?

Rität roppant különösen érintette nagynénjének csodálatos modora.

Flóra tant azon tiz-tizenkét év alatt, a mióta nem látta, az egyszerű falusi nemesasszonyból, a ki még férjét, a német származású quietált lovaskapitányt is meg tudta magyarosítani, — most a hosszantartó örökös külföldi barangolásai alatt, — amolyan igazi, három nyelven egyszerre beszélő internaczionális alak lett. Olyan, a ki otthonosan mozog minden hallban. Rengeteg routinnal köt új ismeretségeket s ejt el régiebbeket. A kit a vele ritkán érintkezők kellemesnek, közelebbi ismerősei szeszélyesnek és megbizhatatlannak, rokonai pedig egyenesen rettenetesnek találnak.

Rita rövid idő alatt megváltoztatta eleinte nem igen kedvezően alakult itéletét. Hamarosan megszokta Flóra néni furcsa beszédmodorát s elég kellemesnek, sőt — elég mulatságos rosznyelvüsködése révén, — szellemesnek is tartotta őt.

Fülle felvétele.

Ifj. Prokopp Sándor, a czéllövészet első magyar világbajnoka.

Azon néhány nap ugyanis, a melyet Delmárné még velök töltött Bécsben, annyira felvillanyozta és szórakoztatta Flóra tantot, hogy szinte elfelejtette gyomorbaját és azzal együtt az évek óta hajszolt kilókat.

Jártak együtt szinházba, hangversenyre és az idő pompásan telt el.

Flóra néni jókedvét emelte az a körülmény is, hogy nehány ismerős úriember, a ki máskor csak udvariasan és jó távolból köszönt, most egyszerre Rita feltünő szépsége által vonzottan, siettek a bárónéval a régi ismeretséget felujitani s csatlakoztak a társasághoz.

A báróné mindjobban gratulált magának azon ötlethez, hogy csinos unokahugát magához vette.

Örömét lelte a szép leányban s még szebbnek akarta látni. Gyermekes kiváncsisággal szedegette széjjel Ritának, bár kiváló izléssel, de igen csekély összegből s ennélfogva igen olcsó anyagból összeállitott garderobeját.

— Hast ja einen recht guten Geschmack Herzerl, — jelentette ki végre a befejezett inspekczió után. — De ezek a ruhácskák hamarosan elviselteknek fognak látszani, mert csupa olcsó szövetből vannak. Werden bald so matte Gouvernantenfetzerln werden. Mein schönes Riterl muss schöne Kleiderln haben.

Még aznap felkerekedett Ritával s összejárta vele az előkelő divatszalónokat és árúházakat. Olyan örömmel, mintha bábut öltöztetne, feldiszitette és kistaffirozta mindennel, a mi szép új és divatos. Delmárné józan tanácsainak sikerült meggátolni a bárónét abban, hogy választása ne essék túl excentrikus dolgokra.

E közben elmúlt az a hat-nyolcz nap, melyet Delmárné bécsi tartózkodására szánt. Flóra néni utolsó nap meghült s igy Rita csak egyedül kisérte ki Delmárnét a vasúthoz.

— Hát csak türelem, édes gyermekem, és nem kell a bátorságot mindjárt elveszíteni, — intette Delmárné Rität, mikor együtt sétáltak a perronon, várva a vonatot.

Rita meglepetve tekintett nagynénjére.

— De Lotti néni, semmi okom sincsen arra, hogy a bátorságomat elveszítsem, sőt még türelemre sem igen van szükségem. Én azt hiszem, roszúl itéltem meg Flóri nénit...

— Jól van, jól van fiam. Flórának most ép igen jó napjai voltak. De várj csak, majd megismerkedsz még az ellenkező hangulataival is. No ne ijedj meg. Én ezt nem azért mondom, hogy elkedvetlenítselek, hanem hogy előkészítselek. Ha ügyesen fogsz hozzá és alkalmazkodol, talán ki tudsz majd vele jönni, de figyelmeztetlek, nem lesz könnyű dolog.

Rita melegen elbúcsúzott Delmárnétól. Szinte elszorult a szive, midőn a kedves arczot a kupéablak mögött mosolyogni látta s annak vonásai a vonat indulásánál lassanként elmosódtak s végre már csak a tovasietö kocsisor látszott a fölötte elhúzódó füstoszloppal.

Kissé lehangoltan tért vissza a szállodába s mindjárt alkalma is volt meggyőződni arról, hogy Delmárnénak igaza volt. Flóra néni tényleg még sokkal kiállhatatlanabb tudott lenni, mint a milyen kedvesnek mutatkozott, ha jó kedve volt.

A mint a szobába lépett, Flóra néni panaszkodni kezdett:

— Ach Gott, Riterl, miért jösz ilyen későn?

— Egyenesen hazajöttem Flóra néni, de hát persze villamoson, a kocsit elbocsátottam.

— Na ja, értem, nem nagyon siettél haza, egy beteg nagynéni nem valami vonzó, nemde?

— De Flóra tant, hiszen az csak természetes, hogy Lotti tantot a vasútra kisértem! Egyébként most parancsolj velem. Talán felolvassak neked? Van a szobámban egy igen mulatságos kötet Gyp. Elhozom, jó?

Flóra néni bágyadtan bólintott. Rita elhozta a könyvet s leülve nagynénje chaiselongueja mellé, olvasni kezdett. De a szeszélyes asszony nyugtalanul hánykolódott s erőltetett köhécseléssel minduntalan félbeszakította Rität. Aztán hol vizet kivánt, hol a malátabonbonjait kerestette vele, melyekről egészen jól tudta, hogy a párnája alatt vannak, stb.

Egyszerre meg csak azzal állt elő, hogy ugyan miért olvas néki Rita könyvből, mikor pedig a mai lapokat sem birta még átnézni.

Rita szó nélkül félretette a könyvet s a lapokat vette elő. Magában azonban belátta, hogy Delmárné utolsó intése nem volt fölösleges.

Flóra néni hangulata a következő napokon nem javult. Türelem, rengeteg türelem kellett ahhoz, hogy az ember Flóra nénivel kijöjjön. Az üresfejü asszonyok azon fajtájához tartozott, a kik szeretnek szórakozásból veszekedni s utána körülményes kimagyarázások kiséretében kibékülni. Az igy keletkezett apró emóciók pótolták nála a komolyabb lelki táplálékot.

Rita, a ki anyjának, a nagy műveltségű és eleven észjárású asszonynak — állandó társaságához volt szokva, fokozódó ijedtséggel győződött meg mindennap jobban Denneburgné roppant lelki ürességéről, az ezzel járó rengeteg önzésről és gyerekes hiúságról. Denneburgné, mint minden üres és jelentéktelen ember, igen szeretett sajátmagáról beszélni. Rita sokszor mosolyogva emlékezett meg anyjának azon állitásáról, hogy ha egy asszony egy negyedóra alatt háromnál többször ejti ki azt a szót, hogy én, arról bátran be lehet diagnosztizálni, hogy ostoba. Nos, Denneburgné képes volt öt percz alatt tizszer is azt mondani, hogy én és én. Órákig tudott tárgyalni körmeiről, hajáról, fogairól, stb.

Mielőtt sétálni ment, legalább is öt kalapot tett fel, a míg egynél megállapodott. Örökké Rita tanácsát kérte ki.

«Schau Ritterl, ugy-e ma kissé halovány vagyok ehhez a zöld kalaphoz. Ez a barna meg nagyon beárnyékol. Venném az ibolya toquet, de az meg ma nem állana jól, mert az idő egy kicsit nedves és nekem olyan különös hajam van, hogy az mindjárt megérzi az időjárást. Sehogy sem fog rajta a vas. Látod, hogy áll?» stb.

Nagynénje üres fecsegésén kívül még volt valami, a mit csak igen nehezen tudott Rita megszokni. Szabadságának a korlátozását. Ő ugyanis huszadik évétől kezdve túltette magát azon az előitéleten, hogy jó társaságból való fiatal leány nem járhat egyedül az utczán.

Felhasználta egyszer anyjának egy hosszabb influenzáját, hogy eleinte csak sub titulo apró komissiók, egyedül járjon. Később meg anyját kimélendő, látogatásokat is egyedül tett s igy lassanként rászoktatta az eleinte erősen tiltakozó Zsarnaynét, hogy önállóan jött-ment tetszése szerint.

Zsarnayné később annál is inkább beleegyezett ebbe, mert izlésük és hajlamaik tulajdonképen erősen különböztek s ennélfogva ha együtt jártak, az egyiknek mindig konczessziókat kellett tennie a másiknak.

Zsarnayné, ha komissiói voltak, szeretett kora délelőtt elsietni s irtózott holmi korzózással egybekötött divatos shoppingtól. Rita ellenben legszivesebben igy osztotta be idejét.

Zsarnayné nagy örömét lelte felolvasásokban, még a szárazabb tárgyúakban is. Rita eljárt egyszer-másszor, de mégis csak inkább ismerősei körét kultiválta.

(Folytatása következik.)

AZ ÚJRA ÉPÜLŐ KECSKEMÉT.

A REF. COLLEGIUM ÉPÜLŐ PALOTÁJA.

Kecskemét város ősi építkezése már nem felelt meg a mai kor izlésének és az emelkedő forgalomnak, minek következtében új városszabályozási terv készült és ez alapon régi városrészekben új utczák nyittattak és a szabályozással a központi piacztér is nagymérvben bővittetett.

Ez a nagyobb arányu szabályozás maga után vonta azt, hogy újabb monumentális jellegű épületek keletkeztek, mely építkezéseknél a hatóság nagy súlyt helyezett arra, hogy azokban a magyar építő művészet legújabb irányai jellegzetes kifejezést nyerjenek; mely iránynak legelső képviselője Lechner Ödön, a ki munkáját Kecskeméten az új városháza építésével kezdte meg, s ez idő szerint szintén Kecskeméten folytatja a Rákóczi-emlékkel összekapcsolt vizvezetéki torony, valamint a legközelebb létesítendő városi muzeum és könyvtár építésével.

A város piacztere még húsz évvel ezelőtt annyira össze volt zsúfolva rendetlen fekvésű, legnagyobb részben még vályogból épült ősi házakkal, hogy nemcsak szépészeti szempontból volt méltán kifogásolható, de nem is felelt meg azoknak a rendkivüli fontosságú gazdasági igényeknek, a melyeket Kecskemét városnak különösen nagyarányú gyümölcspiacza megkövetelt.

Egész telektömbök sajátíttattak ki, új határvonalak állapíttattak meg, s az igy keletkezett most már új, nagy piacztér képe a református főiskola új épületének elkészültével teljesen kialakult, és a térnek a tervezett befásítással való teljes rendezése és a kertek kiképzése által jövő évre már teljesen be lesz fejezve.

A nagy piacztérnek szabályos négyszögben való kiépítését a református templom akadályozta, de a templom fentartásához a város ragaszkodik, mert az a legrégibb magyarországi református templomok egyike, a mely még a török uralom ideje alatt a konstantinápolyi sejk ül izlám engedélye alapján épült. E templom délnyugati oldalán van az Árpádok alatt épült Barátok temploma, a mely szintén kulturhistóriai nevezetességü épület és a két templom hátterében emelkedik ki az impozáns városháza, a mely a térnek ama részén uralkodik.

A tér északnyugati oldalán, a nagytemplom átellenében épültek a katholikus egyház és a népbank új palotái; az előbbit Grünwald és Bornemissza freskói diszitik. Ezek után következik a kecskeméti takarékpénztárnak Lechner és Pártos által tervezett palotája és a vonalat bezárja az evangelikus egyháznak átjáró bazár-épülete.

A térnek délkeleti oldalát a már előbb említett templomokon kivül a református egyház új főiskolája ékesíti, melynek egyik részében az egész modernül berendezett gimnázium, a másik részében pedig a jogakadémia talál új otthonra.

A város és hatóságokon kivül az egyesületek is törekedtek arra, hogy újabb igényeiknek megfelelő nagyobb épületeket emelhessenek. Igy a Széchenyi-téren, a mely ez idő szerint a gyümölcspiacz, kiemelkedik az Iparosok Otthona, az 52 méter széles Rákóczi-út piaczi torkolatának egyik sarkán van a Kereskedelmi Kaszinó, melynek tervezője a Zsolnay által készitett majolikáknak dúsabb alkalmazása által iparkodott nagyobb hatást elérni, s melynek szépsége fölött eltérők ugyan a nézetek, de művészet-fejlődési szempontból mindig egyik legérdekesebb háza lesz a városnak. Ezzel szomszédos egy igen érdekes jellegű új palota, melyet az 1836-ban alapitott Kecskeméti Kaszinó Egyesület most épittetett s a melyiknek nemcsak külső kiképzése, de különösen belső diszitése a helybeli művésztelep tagjainak nagy ambiczióját képezte és művészi szempontból annyira sikerült, hogy annak megtekintése az idegennek első sorban ajánlatos. Ehhez közvetlen csatlakozik a Gazdasági Egyesület palotája. Az útnak eme része a Leszámitoló Banknak és az izr. egyháznak átellenben levő épületei által már teljesen ki van képezve, mig a többi rész épitkezési terveivel, kivéve az új törvényszéki palotát, a mely már fölépült, most foglalkoznak.

A földrengés rendkivül visszavetette az egyes tervek befejezését. A többek között a vizvezeték kiépitése is e miatt akadt meg, mert megfontolandó volt, hogy a nagyarányú 52 méter magas viztorony, mely egyszersmind a Rákóczi lovasszobrának hozzáillesztésével mint Rákóczi-emlék fog szerepelni, mi módon épittessék, s igy a már elkészitett tervet át kellett alakitani, a mely tervezetet a követelményeknek megfelelő átalakitással Lechner Ödön most fejezett be, s a melynek kétségtelenül oly első rangú művészi hatása lesz, hogy az nemcsak a városnak, hanem az egész országnak egyik épitészeti nevezetességét fogja képezni. A toronynak építéséhez most fognak hozzá. Az újabb épitkezések közül még figyelemre méltó az Osztrák-Magyar Banknak palotája és a Rimanóczy által tervezett honvéd lovaslaktanya. Végül felette érdekes az új művésztelep, a mely eddig nyolcz kiváló műizléssel tervezett épületet foglal magában, s a mely megérdemli, hogy azt egy más alkalommal részletesebben ismertessük.

Kada Elek.

A PIACZTÉR. *Jelfy Gyula fölvételei.*

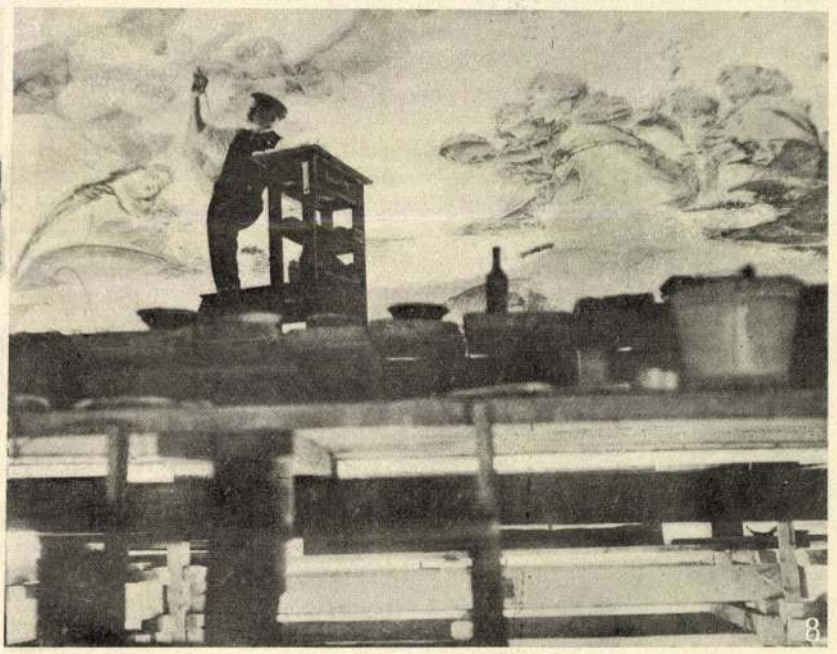

1. Az evangelikus egyház bazárépülete. — 2. A Népbank. — 3. A katholikus egyház palotája. — 4. Az Iparos Otthon. — 5. A Kereskedelmi Kaszinó. — 6. A Kecskeméti Kaszinó Egyesület. — 7. A Gazdasági Egyesület. — 8. Roskovics Ignácz festi a földrengés által megrongált nagytemplom mennyezet-képeit.

KÉPEK AZ ÚJRAÉPÜLŐ KECSKEMÉTRŐL. — Jelfy Gyula fölvételei.

PÉTER DÉLUTÁNJA.

ELBESZÉLÉS. IRTA KAFFKA MARGIT.

Péter, a «háromnegyed hat» éves ember jó meleg bundácskában, füléig lehúzott szőrsüveggel a fején, gombos kamásniban, ujjatlan keztyüben; ilyen jó kis eszkimósan lépett ki a földszinti lakásból, le a kapualjába, ki az utczára.

Ebéd után volt, két óra körül, sütött a nap a hóra; borzasztó nagy fehérség és csendesség volt e szélső, budai utczában, a hol nem jár villamos, kocsi is ritkán, — a hol kiséretlen engedik, kergetik sétára a háromnegyed hat éves urakat. — Eredj, eredj, szíjj egy kis jó levegőt; reggel óta szobában ténferegsz, Bikficzem. Vagy egy óráig maradj is lenn; most Mari mosogat, anyu meg fáradt, alszik egyet! — Hát mendegélt Péter a havon, zsebredugott kézzel, tétován emelgetve szürkekamásnis, vaskos lábacskáit; gurult szinte a havas szekéruton, a bolyhos süveggel a fején, mint egy kis barnaszürke, tömzsi gomba a fehérségben. Nem fázott, cseppet sem; csak nem tudott mit csinálni.

Semmit sem lehet csinálni ilyenkor, — tünődött félig homályos gondolatokkal. — Egy gyerek sincs lenn a házból. Most mind ebédelnek még, a kiknek él az apájuk és későn jön a hivatalból. A ki meg iskolás, az iskolába ment. Csak vasárnap szoktak szánkózni a szemközti, puszta tér martján, meg hógulyázni a bekeritett mezőn, a hova majd nyáron új házat fognak csinálni téglából. Most nincs semmi, már az ebédelés is meg volt. Délig legalább lehet várni anyut, ki-kiszaladni elébe és fogadni Marival egy krajczárba, hogy most jön; és lehet zsarolni Marit, hogy tizórást adjon, meg hogy palacsintát főzzön ebédre. De most már nincs mire várni és minden milyen borzasztó fehér, — a háztelken túl kis czifra házak sorban, a mikben csak nyáron laknak lakók — és azontúl hegyek látszanak hóval. Csak puszta hóbul is lehetne vajon hegyet csinálni? Csakhogy elolvadna! Az a hegy nem ér a felhőig, csak úgy látszik, — azt már mondta anyu. Ha az ember a felhőkig menne léghajón és felnyujtaná a kezét; mibe nyujtaná? Mert a levegő nem tart tovább, mint úgy a felhőkig, ezt is mondta.

Egészen elfelejtkezett magáról, — már a kis czukrászda előtt volt és a szokás gépiességével állt meg a kirakat előtt. Fánkok voltak ott és csokoládés sütemények, de ezek nem érdekelték, mert tudta, hogy öt krajczár egy darab. Ennyije sose lesz, mert a perselyből nem szabad kivenni édességre. Ha meg az asztalnál kap az ember ilyesmit úgy rendesen, a tésztás tálból és ott kell megenni, de csak ha a főzelékkel elkészült; — az mégse olyan. De hátrább a papirczifrás torták mögött krajczáros sütemények is vannak, kis habpereczek, mandulás golyók, csokoládé-szivarok. «Erős czukrot» milyen rég nem vett már, a mi olyan furcsa hideget csinál az ember szájában. — Ha ma kért volna anyutól, biztosan kapott volna, csakhogy több kedvvel menjen a levegőre; de hát nem kért, elfelejtette.

Hátraijedt ebben a perczben; valaki nagyot kurjantott mögötte és lekapta a fejéről a süveget. Ráismert, — az a gonosz csirkefogó volt, a mozis fia a másik utczából, a ki mindig csufolni szokta őt. — Hi-hú! — kiáltotta, feldobta magasra a sipkát, mikor visszaesett, meghempergette az aszfalt száraz, fagyos porában, — aztán visszanyomta a dühösen sivalkodó kisgyerek fejébe és kaczagva elszaladt.

— Te, te piszkos, nyomorult! Te nagy kamasz, te utálatos! — toporzékolt acsarkodó pulykaméreggel a kicsi utána. Hirtelen vad elkeseredés fogta el és heves méltatlankodás, bőgött tehetetlenül, keservesen és nagy könynyek csurogtak végig a hidegtől rózsás, friss képén. A nagy fiú visszafordult szaladtában és csufolkodva ugrált; akkor benézett a boltba és látta, hogy az üvegajtón át a czukrászné meg a segéd is nézik és kaczagják őt. Nagyon elszégyelte magát, nyomban elhallgatott, hátat fordított a boltnak és szőrkeztyüs ökleivel nyomkodta le a könnyeit, a míg tovább ment.

Ha most elpanaszolhatná anyunak és az megölelné, simogatva, vigasztalva szidná azt a komisz kutyát, a ki ilyet csinált, — a földre gyűrte az ő szép, új sapkáját, mikor ő nem is bántotta, hozzá se szólt. Végtelenül vágyódott e pillanatban anyu után, de tudta, hogy nem mehet fel a lakásba egy darab ideig még. «Látod, milyen rossz vagy» — mondaná anya, — most szunnyad el egy piczit szegény anyád és már felvered, csapod az ajtót?» — Lenn kell maradnia még!

Vagy tiz lépést tett és már elfeledte a sirást és a mozis komisz fiát, csak valami nehéz levertség, kielégületlenség maradt benne, a miről maga sem tudott egészen. Megint bandukolt lassan, magánosan és a szájával játszott, pukkantgatott szórakozott unalommal. Csak a sarki trafikig szabad mennie ilyenkor, tudta ezt; és messzibbre nem is mert volna hazulról. Már a pék ajtajában volt, a hová a sütni való kenyeret szokta hozni Mari és ilyenkor magával viszi őt is.

A pék boltja pincze volt és a soktáblás, reczésüvegű ablak derekáig se ért Péternek a földtől. Megpróbált bekukucskálni rajta, de semmit se látott a homályos üvegen. Hát csak állt ott! Most visszamenjen megint ugyanazon az uton? A czipője orrával halkan, egyhanguan ütögetni kezdte a vasrácsos ablaktáblát.

— Mit csinál, fiatalúr, ne dörömböljön! — szólt oda a pékinas futtában — aztán befordult a boltba a nagy kifliskosárral.

Most már érdekelni kezdte Pétert a dolog. Azért is dörömböl nekik! Az bizonyosan jó erősen hallik odabenn a boltban. Várt egy kicsit, — meg újra rugott, kisérletező izgalommal, feléledt kedvvel. Egyszer csak nyilt az ajtó, kilépett a küszöbön a nagy, kövér pék, mérges, piros képével; bő fehér mellesköẗőben.

— Elmenjen onnét mindjárt, ebadta! Mi dolga a más ablakjával, nézze meg az ember! Még beveri! Elkotródjék, annyit mondok!

Becsapta a boltajtót maga után és Péter tétován és meglepetten hátrált egy lépést. Egyszer látta ezt a nagy, mérges péket, — mikor kenyérért jártak Marival, — hogy egy teli tepsi összeégetett zsemlyét hajított neki úgy forrón, mindenestül az inas fejének; szerencse, hogy elugrott. «Ilyen indulatos az én férjem!» — mondta akkor suttogva, de önérzettel a pékné Marinak.

A Péter szive valahogy gyorsabban vert; már nem unta magát. «Mi lenne, mi lenne, — lüktetett benne a kérdés, — ha még egyszer próbálnám!» És megpróbálta egyszer, még egyszer, aztán egy hosszú pillanatig visszaszorított lélekzettel várt és újra nekirugott, teljes erejéből, valami oktalan, tragikus, játékos és halálos elszántsággal. Az üvegtábla darabjai csörögve hulltak szét az aszfalton.

Péter be sem várta. Megfordult és kétségbeesett, vak iramodással, bukdácsoló futással szaladt haza̋ig. A riadt, visongó sirása visszhangot vert a bérház szűk udvarán s a csengő rémült csengéssel zizzenve verte fel a szunnyadó lakás csendjét, a hogy küzködve, ágaskodva nyúlt fel hozzá a fagyos, reszketeg kicsi kéz.

— Jaj, jaj anyácskám, ne haragudjon, jaj!

Az anyjához rohant és esdekelve ölelte át a térdét, a gyengéknek azzal a panaszos, ijedt és kényszerü alázatával, a gyerekfélelemmel, a mely előtt minden felnőttnek szégyenkeznie kell a bensejében.

— Mari . . . jöjjön már! Mi történt? Ki kergette ezt a gyereket? . . Mit csináltál, . . . fiam, . . . oh, hát beszélj már!

— Jaj, nem merem, anyukám! — És bujt görcsös, ösztönös, védelmet kereső mozdulattal furakodva anyja ruhája ránczai közé. — Beverte az ablakot akarattal, a gazdám figyelmeztette, igen, nézze csak meg, nézze meg! — lelkendezett felvillanyozottan, szinte az öröm hangján odakinn a kis pösze pékinas hangja. — Borzasztó, no de ilyet! — izgult fel Mari is hálásan a szokatlan szenzáczión. Kinn a ház előtt valóban kis csődület volt már és az utczabeliek egy-ketteje bekiváncsiskodott az udvarra is. A nyitvamaradt előszobaajtót akkor belökte nagy, vastag könyökével a kárvallott ember és történetett beljebb köszönés nélkül, felemelt öklökkel és ordított recsegő, ittas hangján.

— Rögtön fizessék meg, azt mondom! Semmiházi, gonosz, nyavalyás kölyök! Szántszándékkal! . . Figyelmeztettem! Így nevelik az ilyen «úri» férget, phi, azt hiszi, nelí szabad! Régen vót, más világot élünk «nagysága,» nem lehet belerugdosni a dolgos ember holmijába; a komisz, soh'se lesz belőle jóféle, tömlöczbe pusztul az ilyen, mire felnő. Gyujtogató lesz, betörő . . .

— Mit beszél? . . Elhallgasson! . .

— Én hallgassak? Még kezet csókoljak tán a drága urfinak? De'iszen! Letöröm azt a kamáslis lábát, csak kezembe kerítsem egyszer! A kutya istenit még a fajtájának is, merre van?

A Péter anyja a szobakilincset fogta, a melyik mögé belökte a gyereket hirtelen és minden erejét igénybevéve, az intelligensebb fél biztos ösztönével fordult a legjobb fegyverhez, a nyugalomhoz.

— Kérem, egészen nyugodt lehet. Az ablakosért átmegy Mari, a számlát küldje fel hozzám. Itt pedig ne kiabáljon. A gyerekemet majd én büntetem meg, magának a véleményére nem vagyok kiváncsi. Jónapot.

Kicsit túlgyorsan surrant be mégis a szobaajtón és egy ügyes mozdulattal pillanat alatt megfordította belülről a kulcsot a zárban. A pálinkás, dühös ember lármája harsogott még odakinn s az udvaron a házicselédek, a vicziné gyermekei a boltbeli inasok kicserélték a megjegyzéseiket. «Jó anyának nincs rossz gyereke!» «Szigorúan kell nevelni a fiúgyereket, nem kimélni a pálczát tőle. De ezt csak kényeztetik!» — vélekedett a levélhordóné, a kinek három kis mostohalánya volt. «Egy-fi — ebfi! Nem hiába mondják mifelénk!» — szellemeskedett valaki. Mari cseléd, bár tétován, helybenhagyta, folytatta is: «Nagyon pajkos, bizony, . . . borzasztó!»

Az asszony odabenn felizgatva, sápadtan támaszkodott az ajtónak. Álmából ébredt a zajra; rá se ért még megitélni hirtelen az egész dolog jelentőségét. A szokott undor töltötte el egyszerre az alacsonyrendű emberek közönségességével szemben és érezte zárkózott élete átkát, magánya kiszolgáltatottságát és hogy csak egy asszony. . . . Hiába! . . .

A kis bünös előtte állt, reszketve, de könnytelenül. Az üldöztetés, a halálfélelem szenzáczió̋ja után hirtelen kábulat, a biztonság lethargiája szállotta meg; morczos szemekkel meredt maga elé. «Mint egy gonosztevő!» — nyilalt az anyja szivébe az oktalan rémület.

Kézen fogta, átvezette némán az előszobán, be az éléskamra-zugba. Egy felborított kosárra ültette: — Itt maradsz! — mondta halkan, rázárta az ajtót és bement.

Visszadőlt a divánra, mert a lábai reszkettek. Oh, hogy üldözte az egész utcza, a buta csőcselék egy rongyos ablakért az ő kis jószágát! Tömegpszichè, . . . eh, ostobaság! De tutulajdonkép hogy is volt, miért tette? Csak próbálgatta, igen; — «mi lenne, mi lenne, ha megtenném? — így. Úgy értette egyszerre . . . és ijedten érezte meg saját lényében, multjában is a sorsot-próbáló, veszélyt-kisértő, hazárdos, veszedelmes játékösztönnek gyökerét. De őt az asszonyélet korlátai óvták, hanem a fia . . . És valami nagy, nagy cselekedetnek, vagy bűnnek is kell-e valaha nagyobb, vagy más inditó, mint egy ilyen: «Mi lenne, ha!» . . . És mit csinál ebben a perczben, mit érez? Aggasztó csend odakinn! Máskor, ha becsukják, sivalkodik, dörömböl és kér. De kell, hogy megemlékezzék egy ilyen dologról! Hátha igazuk van, hogy csakugyan

AZ IDŐ *(Közép-Európában tovább tart a szép tavaszi időjárás.)* Hazánkban a csütörtökre virradó éjjel kiderült az égbolt. Az északkeleti légáramlás következtében még voltak helyenként erősebb lehűlések is. Szombathelyen például —6, Bánhidán —8 fokot mértek a talaj mentén. Az időjárás csütörtökön egész napon át majdnem mindenütt derült volt és a hőmérséklet általában 13—15 fokra emelkedett. 15 fokot mértek Kaposvárott, Budapesten, Baján és Szegeden. Az esti hőmérsékletek is meglehetősen magasak, Szegedről 11 fokot jelentettek. A légáramlás meglehetősen gyönge és az északkeleti irány az esti órákban délkeletivé változott. Igen érdekes a Dobogókő és Kékes időjárási viszonya. Ott déli és délnyugati a légáramlás és a legmagasabb nappali hőmérséklet a Dobogókőn 10, Kékesen 1000 méter magasságban is 8 fok volt és Kékesen még az esti órákban is 3 fokot mértek. Közép-Európában nálunk aránylag a legkedvezőbbek a hőmérsékleti viszonyok. Az időjárás mindenütt száraz jellegű, csak Irországban, Izlandban és Norvégiában vannak esőzések, tehát amint látjuk, a rossz időjárás messze jár tőlünk és hatása nálunk nem lesz érezhető. Pénteken túlnyomóan derült lesz az idő, a hőmérséklet pedig valószínűen még 1—2 fokot emelkedik. Dr. *Massány* Ernő, m. kir. főmeteorológus.

*

Budapesten március 21-én, szombaton a Nap kél 5 óra 46 perckor, nyugszik 17 óra 58 perckor.

A Meteorológiai Intézet jelenti: Várható időjárás a következő 24 órára: Gyenge légáramlás. Északon és keleten kissé több felhő. Éjjel —1—3 fokos fagy. A nappali hőmérséklet tovább emelkedik (legerősebben a délnyugati megyékben).

— **A Barász Zsigmond emléksakkverseny.** A csütörtöki VI. forduló részletes eredményei: A *Boros—Drucker* olasz megnyitású játszmában sötét nehézkes védekezést választott és világos némi helyzeti előnyhöz jutott, állása még a cserék után is jobban nézett ki, de vállalkozó kedv hiányában a 21-ik lépésben döntetlent ajánlott, amelyet ellenfele habozás nélkül elfogadott. A Sterk—Steiner Lajos királyindiai védelmű játszmában sötét a megnyitásból jobban jött ki, de az elért pozícióelőny világos kitűnő védekezése mellett nem volt elegendő a nyeréshez s a játszmát teljesen kiegyenlített állásban a 25-ik lépésben döntetlenre adták. Szép és nehéz küzdelem volt. A *Gereben—dr. Szabó* szabálytalan megnyitású játszmában sötét kielégítően vezette a védekezést és kiegyenlített. A végjátékra világosnak egy nehezen érvényesíthető vezérszárnyi gyalogtöbblete maradt, de súlyos időzavarral küzdött. Sötét könnyelműen átvette világos gyors tempóját, hibázott és vesztett a 37-ik lépésben. A *dr. Vécsey—Havasi* szláv védelmű játszmában nyílt játék jött létre, amelyben sötét nem számolt egy váratlan huszáráldozati lehetőséggel, amely után világos döntőerejű támadáshoz jutott és visszanyerve az áldozott tiszteket, két tiszta szabad gyalogelőnnyel fordult a végjátékba. Bár a nagy győzelmi mámorban és izgalomban kihagyott egy egylépéses mattot, a függőben maradt hadállásban nyerési kilátásai vannak. A *Füstér—Szabó László* vezérindiai védelmű játszmában sötét a megnyitásból nagy hátránnyal került ki, azonban egy inkorrekt tisztáldozattal felszakította ellenfele királyállását és éles támadáshoz jutott. Világos nagy időzavarában elnézte a helyes védekezést, mire sötét a 34-ik lépésben feladásra kényszerítette. Feljegyzésre érdemes, hogy a világos király pontosan 40 percig állott sakkban a 9-ik lépésben. A *Tipary—Szigeti* szláv védelmű játszmában sötét gyalogelőnyhöz jutott, amelyet azonban világos szívós védekezése mellett nem tudott érvényesíteni és a játszma a 45-ik lépésben döntetlenül végződött. A dr. Balogh—dr. Vajda-játszmát a legközelebbi függőnapra halasztották. Steiner Endre szabadnapos volt. A versenyzők állása a VI. forduló után: Steiner Lajos 5, Havasi (sz.) 3½ (1), Drucker, Steiner Endre (sz.) 3, Füstér, Szabó László 2½ (1), Boros (sz.), Gereben, Sterk (sz), Tipary (sz.) 2½, Szigeti 2 (2), dr. Vajda (sz.) 2, (1), dr. Szabó 2, dr. Balogh 1½ (1), dr. Vécsey 0 (3).

— **Izr. istentiszteletek.** A pesti izr. hitközség templomaiban Péntek este az összes t. ¾6-kor, szombat reggel a Hősök t., a Csáky és a pávauccai t. ¾7-kor, a többi t. 7,-kor, szombat délelőtt a Rombach, pávauccai és a zuglói t. 8-kor, a többiben 10-kor, szombat délután a nagyfuvarosuccai t. ¾5-kor, a Csáky uccai t. ½6-kor, a Hősök t. és a pávauccai t. ¾6-kor, a többi t. 4-kor, szombat este az összes t. 6.40-kor. Hétköznap reggel a nagyfuvarosuccai t. ¼7-kor, a Hősök t. 7-kor, a többi t. ¾7-kor, hétköznap este az összes t. ¼7-kor. Hétfőn istentisztelet a Hősök t. 6-kor, a többi t. 12-kor. Kedden raus-chaudes niszán, újhold napja. — A budai izr. hitközség templomaiban (XI, Verpeléti út 4—6., II, Öntőház ucca 5—7., III, Zsigmond ucca 49.) Péntek délután ¾6-kor, szombat reggel 7-kor, délelőtt 10-kor, délután 3-kor. Hétköznap, e hó 20-tól, péntektől kezdve reggel ¾7-kor, este ¾6-kor. — A budapesti aut. orth. izr. hitközség Kaziczy uccai főtemplomában: Péntek d. u. 5.50-kor, szombat reggel 7.15-kor, d. e. 9.30-kor, d. u. 4.30-kor és este 6.40 kor. Hétköznapokon reggel 6-kor és este 6.15-kor. Szombat bejövetele: péntek d. u. 5.40-kor. Szombat kimenetele: szombat este 6.40-kor.

= **Székelési zavarok** esetén a rendkívül enyhén ható természetes »Ferenc József« keserűvíz a gyomor és bélcsatorna tartalmát gyorsan kiüríti, a bélmirigyek működését élénkíti, a vérkeringést előmozdítja s tartós megkönnyebbülést szerez.

Mi történt Lechner Ödön szobrával?

Megjött a dombormű engedély Jánszky műépítész levele

A következő levelet kaptuk:

A *Pesti Naplóban* egymásután két cikk foglalkozott a Lechner Ödön szobor ügyével. Szükségesnek tartom a kérdés megvilágítására a következő tényeket ismertetni.

A *Pesti Naplóban* több ízben megírtam, hogy mennyi akadály gördült az elmult évek során akciónk elébe. Megírtam, hogy milyen kálváriát járt meg Lechner Ödön halála után húsz évvel is; mikor elkészült a szobra, hogyan fosztották meg a már egyszer megadott helytől és mennyi küzdelmébe került a magyar művészeti élet kiválóságainak, míg végre tavaly ősszel *végérvényesen megkaptuk a Liszt Ferenc teret.*

Mikor ez is megvolt, újabb akadály merült fel: *Liszt Ferenc szobrát akarták Lechner helyére tenni.*

Hogy ennek elébe vágjunk, a szoborbizottság *Herman* Lipót indítványára elhatározta, hogy fait accomplit teremt és *ősszel sürgősen felállíttatja a szobrot,* még mielőtt valakinek eszébe jutna újabb határozatváltoztatás. *Tervünk valóban az volt, hogy még az ősszel meg is történik a leleplezés.* Az építési engedély, melynek kérvényét azonnal beadtuk, meglehetősen sokáig késett. Erre *előzetes építési engedélyt kértünk* és ennek alapján megkezdtük a munkát. Ennek alapján teljes joggal helyeztük el a szobor alépítményének szerves tartozékát, a talapzat szegélykövét is.

Munkaközben érkezett meg *a végleges építési engedély,* amely feljogosított bennünket a talapzat teljes megépítésére, de azzal a záradékkal, hogy *a szegélyköveket el kell hagynunk,* mégpedig a régi magyar motivumokat tartalmazó domború faragással együtt. Karácsony táján és kellő megindokolással megfellebbeztük a határozatot a Közmunkatanácshoz, amely áttette az ügyet a Szépművészeti Tanácshoz.

A végleges építési engedély alapján a felépítéshez kétségtelen jogunk volt, de *nem volt jogunk az úgynevezett »használatba vétel«*-hez mindaddig, amíg az ornamentika ügyében döntés nem történt. Nem is leplezhettük le tehát a szobrot, mert nem tartotta helyesnek senki sem, aki Lechner Ödön emlékét tiszteli, hogy *esetleg utólagosan kezdjenek a talapzatán napokig faragcsálni.* Várni óhajtottunk addig, amíg a már régen elrendelt térrendezést valóban el is végzi a főváros.

Hogy ez mai napig nem történt meg, arról nem tehetünk. Viszont akármennyire is óhajtottuk a leleplezést, a »használati engedély« nem adható ki mindaddig, amíg *vagy eleget nem tettünk a szegélykövet tiltó rendelkezésnek, vagy be nem vártuk a végleges döntést.* Míg ez el nem dőlt, addig még a szobrot sem adhatjuk át jogilag a főváros közönségének, hiszen mindmáig *joga is volt azt át nem venni.* Leleplezési és visszaleplezési játékokba pedig igazán nem mehetünk bele.

Most, mai napon arról értesültünk *nem hivatalos úton,* hogy a Szépművészeti Tanács *megadta hozzájárulását ahhoz, hogy a Lechner-szobor talapzatának szegélykövén ottmaradhasson az a kis domború, magyar motívumú faragott díszítés,* amely, szerintünk, eszmei kapcsolatban áll Lechner Ödön művészetével s amely annyi huzavonára adott alkalmat. Amint a hivatalos akta megérkezik, le is fogjuk leplezni Lechner Ödön szobrát, méltó ünnepség keretében. *Kende* építésznek lelkes kézzel megrajzolt ornamentikáját nem fogják lefaragni. És ezzel a szobor el is fog érkezni kálváriájának utolsó stációjához!

A szoborbizottságtól nem lehet rossz néven venni, hogy nem nyugodott bele a hatóság határozatába, amely a művészek véleménye szerint túllépte hatáskörét és olyan helyen avatkozott bele művészeti kérdésekbe, ahol ez igazán alárendelt jelentőségű volt városépítési és »közművelődési« szempontból is. Hiszen a hatóságnak csak igazán nem lehet fontos, hogy *van-e a Lechner-szobor talapzatának alján egy kis díszítés vagy nincsen és hogy az függőleges-e vagy vízszintes.*

Mi, Lechner Ödön eszméinek követői azt szeretnők, hogy a pohárvíz-viharok helyett végre sokkal nagyobb vihar induljon meg egyszer, vad, záguldó szélvész, amely *kisöpörné a magyar föld építészeti szemétdombját* és a nemzetietlen építészeti közhelyek sivár, lelketlen vakolatskatulyái helyén végre egy szép, *nemzeti jellegében* is pompázó építészeti kultúra magvait szórná szét ezen a földön. Lechner Ödön is ezt akarta.

Jánszky Béla
építőművész, a Lechner Ödön Társaság ügyvezető elnöke

= **Lakberendezését** a régi *Nagy* Zsigmond cégnél (Lázár ucca 3.) válassza össze, ahol bármely kívánság — modern, kombinált vagy stílberendezések tekintetében — jutányos áron kielégítést nyerhet.

= **Szépség és egészség** után vágyik minden nő és férfi. Emellett a legelemibb egészségügyi szabályokat sem tartja meg. Gondol-e mindenki arra, hogy emésztése rendben legyen? Pedig csak 2—3 szem Artin-drazsét kell este bevennie, hogy minden reggel normális legyen a széke, egész nap jól érezze magát és emésztési kiütésektől, arcbőrének rendellenességeitől mentesüljön.

SZINHÁZ

Thomán Mária hegedűestje

Csütörtökön a Zeneakadémiában nagyszámú közönség ünnepelte kiváló hegedűművésznőnket, *Thomán* Máriát. Hatalmas műsor a legelőkelőbb, legkomolyabb művészi ízlés jegyében adott keretet ennek a hangversenynek, melyen a művésznő kivételes muzikalitása költői pátoszának teljes nagyvonalúságában és nemességében bontakozott ki. A nagyvonalú művészi koncepciót, a valódi szenvedély meggyőző erejét már gyakran megcsodálhattuk ennél a kiváló hegedűsnél, különösen kongeniális Bach-interpretációiban. A mai hangverseny alkalmából azonban Thomán Mária művészi pátoszában mindenekelőtt annak nemességét kell külön hangsúlyoznunk. Azt az előkelő formai és instrumentális harmóniát, mely a komoly és igaz művészi küzdelmeket előbb-utóbb mindig megkoronázza, amellyel azonban csak az olyan művész kerekedhetik művészetének anyaga fölé, aki előzőleg teljesen és fenntartás nélkül mélyedt el a zeneköltők és zeneköltemények szellemében. Thomán Mária mai játékának nemes formai egyensúlya époly kevéssé külsőséges artistamutatvány, mint amilyen kevéssé külső máz hegedűtónusának bársonyos melegsége, tartalmas szépsége.

Ennek a magasabbrendű formai és szenzuális harmóniának szellemében művésznőnk immár teljesen meghódította magának *Mozart* birodalmát, ahogy azt különösen a műsort megnyitó E-dur Adagiónak (az a-dur versenyműhöz szánt csodálatos lassú tételnek) mélyen átélt előadása igazolta. Hogy *Bach* g-moll szonátájának Adagióját és Fugáját Thomán Mária, a született Bach játékos, művészi fejlődésének mai magaslatán, úgy tolmácsolta, mint csak nagyon kevesen a kiválasztottak közül — azt szinte felesleges külön megállapítanunk. Méltó párja volt ennek a ragyogó interpretációnak az első *Bartók*-rapszódia erőteljesen plasztikus megoldása, ami pedig egy ugyancsak kényes muzikális és poétikus feladatnak megoldását jelentette. Thomán Mária azonban nemcsak a zeneköltészetnek elementáris erejű szellemével birkózott meg teljes sikerrel. Pompásan otthon érzi magát ez a művésznő az artisztikus kultúrának abban az üvegházában is, hová *Franck* szonátája, *Debussy* és *de Falla* kis darabjai vezetik képzeletünket. De ez a kifinomult műveltség olyan erény, mely nemcsak a művésznő egyéniségéből következik, hanem egyike azoknak az értékeknek, melyeket Thomán Istvánnak, a világhírű Lisztt-anítványnak leánya, bizonyára már a »gyermekszobából« hozhatott magával. A közönség rendkívül melegen ünnepelte Thomán Máriát, akinek műsora természetesen több ráadással bővült ki. *(T—th)*

(*) Heltai Jenő vígjátékának nyilvános főpróbája a Magyar Színházban. Csütörtök délelőtt szokatlanul nagysikerű főpróba volt a *Magyar Színházban.* A főpróba közönsége előtt *Heltai* Jenő új vígjátékát, *A néma levente*-t játszották. A versben írt vígjáték már az első pillanatokban megfogta a közönség érdeklődését, egymásután hangzottak el a nyiltszíni tapsok. A felvonások végén szűnni nem akaró tapsviharral köszöntötte a közönség *Heltai* Jenőt, a darab kiváló szerzőjét és a kitűnő szereplőket. Külön is meg kell említenünk, hogy a darab befejezése után nem távozott a közönség a színházból, hanem közel negyedórán keresztül tovább tapsolt.

(*) Az olasz kultúrintézet reprezentáló hangversenye a Zeneakadémián. A budapesti olasz kultúrintézet március 22-én, vasárnap este 8 órakor *a Zeneakadémia nagytermében nagyszabású hangversenyt rendez.* Mario *Rossininak,* az *Augusteo* karnagyának, Alba *Anzelotti,* Luigi *Silva* olasz művészeknek s a budapesti filharmónikusoknak közreműködésével. A műsoron szereplő olasz zeneszerzők; *Casella, Tocchi, Rocca, Dellapiccola* és *Salviucci* a mai olasz kamarazene legkiválóbb képviselői.

(*) Kyra Nizsinszky Budapesten táncol. *Márkus* Emilia unokája, *Nizsinszkyné Pulszky* Romola leánya, Kyra *Nizsinszky* állandóan Londonban él édesanyjával és ott az első színpadokon, mint táncosnő, nagy sikereket aratott már eddig is. Legutóbb *Stockholmban, Oslóban* és *Hollandiában* adta táncestélyeit és a sajtó kritikusai a legnagyobb elismerés hangján írtak művészetéről. A 19 éves Kyra *Nizsinszky* április első napjaiban érkezik Budapestre és április 9-én adja egyetlen táncestélyét a *Zeneakadémián.* Itt említjük meg, hogy Kyra *Nizsinszky* volt az első táncosnő, aki a londoni *televíziós rádióban* felléphetett.

(*) A becsület édes szereposztása. A *Nemzeti Színházban* megkezdődtek a próbák *Móricz* Zsigmond új színművéből, amelynek végleges címe: *A becsület édes.* A színmű játékmestere: *Ódry* Árpád, aki egyúttal a darab egyik főszerepét is játssza. Mellette fontos szerepeket játszanak: *Vízvári* Mariska, *Somogyi* Erzsi, *Gózon* Gyula, *Kovács* Károly, *Várkonyi* Zoltán. Egy-két nap mulva eldől az is, hogy ki játssza *Nyilas Misi* szerepét.

Aki a montecarlói bankot robbantotta

KAMARA 20th CENTURY FOX Előadások kezdete 4, 6, 8, 10 órakor

A tavaszi divat
legpompásabb és legérdekesebb ruhái képekben a
SZÍNHÁZI ÉLET
új számában
286 oldal ára 60 fillér

(*) Lauri Volpi Budapestre érkezett. Lauri *Volpi*, a világhírű olasz operaénekes, csütörtök délután Budapestre érkezett és ezeket mondotta a *Pesti Napló* munkatársának:

— Bécsből érkeztem Budapestre. Mielőtt Bécsben megkezdtem volna vendégjátékomat, *kilenczer* léptem fel *Párizsban*, a *Nagyoperában*. A francia sajtó — ezt szerénytelenség nélkül állíthatom — a legmegtisztelőbb módon emlékezett meg fellépéseimről, melyekre megérkezésem előtt minden jegy elkelt. Azért beszélek erről, mert a mai súlyos gazdasági viszonyok között még Párizsban is ritkaságszámba megy, hogy előre megvásároljanak minden jegyet, különösen akkor, amikor egy földszinti jegy ára 300 frank és *egy páholy ára ezer frank*. Bécsben is zsúfolt házak előtt énekeltem a *Staatsoperben* és hogy milyen eredménnyel, azt a budapestiek bizonyára jól tudják, mert itt éppen úgy olvassák a bécsi lapok kritikáit, mint Bécsben. Nem frázis, ha azt mondom, hogy Budapestre végtelen örömmel érkeztem, mert az itteni közönség mindenkor a legnagyobb szeretettel fogadott... Feleségem is velem akart jönni, de *Bécsben megbetegedett* és orvosai megtiltották, hogy vonatra üljön. Különös örömöm, hogy Budapesten *Németh* Mária lesz a partnerem, akivel öt évvel ezelőtt felléptem már az *Aidá*-ban és a *Trubadur*-ban. Meg vagyok győződve arról, hogy mostani szereplésünk is viszonzása lesz annak a nagy szeretetnek, amellyel már megérkezésem pillanatában fogadtak a budapestiek. Pénteken *Colonna* hercegnél leszek ebéden és több meghívást kaptam Budapest művészi és társadalmi nagyságaitól. Szombaton lépünk fel először a *Városi Színházban* a *Tosca* egy-egy főszerepében és 24-én a *Trubadur*-ban. Budapest után *Londonba* utazom, ahol két estén énekelek a *Covent Garden* színpadán. Londonból családommal együtt egy-két hónapra *Spanyolországba utazom pihenni*. Spanyolországból *Amerikába megyek*, ahová hosszú ideig tartó szerződések szólítanak. Nem hiszem, hogy amerikai szerződéseim lehetővé teszik, hogy hamarosan ismét énekelhessek az európaiak előtt.

(*) Rivaldafény 1936. *(Bemutató a Rádius filmszínházban.)* Az amerikai folyóiratok közlekedési-lámpa szolgálatot alkalmaznak a kritikákban. A *piros* pont azt jelenti, hogy a filmet nem szabad megnézni. A *sárga* pont körli az olvasóval, hogy csak saját kockázatára menjen el a moziba, míg a *zöld* pont esetében a kritikus felelősséget vállal, hogy az olvasó remekül fog mulatni. *Nos, a Rádius új műsora feltétlenül zöld pontot érdemel.* Barney *Rapp* és társulata remek kis miniatűr revűt mutat be, a *Tapsifüles társaság* című színes rajzfilm végtelenül bájos és a *Rivaldafény 1936*, az új nagy revűfilm hemzseg a jobbnál-jobb részletektől. Mi, akik a sors furcsa szeszélye folytán, sajnos, nem tudjuk kritikai érzékünket teljesen elzsongítani a film mákonyával: legfeljebb azért panaszkodhatunk, hogy *minek az ilyen pompás revűhöz mese?* És ha már ragaszkodnak a meséhez, miért nem kapunk jobb mesét? De viszont hála Istennek, ebben az esetben a mese igazán mellékes. *Ami rendezői ötlet, szép nő, remek táncos, virtuóz operatőr csak akad Hollywoodban, az mind szerepet kap ebben a revűben. Néhány epizódja pedig egyenesen filmművészet.* A Lullaby-jelenet például szinte a *Rhapsody in Blue* meggyőző erejével elevenít meg egy broadwayi hangulatot. A színészek, elsősorban Alice *Bradley*, Dick *Powell* és Gloria *Stuart*, nagyon jók; s külön meg kell dícsérni a zeneszámokat. Egész Pest fütyülni fogja őket. *(p. h. gy.)*

Rendkívüli színházi kedvezmény
a Pesti Napló olvasói és előfizetői részére.

Az alábbi színházi előadásokra olvasóink és előfizetőink különböző rangú jegyet rendkívül leszállított áron válthatnak Az Est kiadóhivatalában, VII., Erzsébet körút 18—20 I. em. Telefon: 43—8—88 reggel 9 órától d. u. 5 óráig, vasárnap d. e. 9—2 óráig.

A kedvezményes árú előadások műsora:

Pénteken, március 20-án

BELVÁROSI: SZENT JOHANNA (8). — PESTI: ÉRETTSÉGI (8). — TERÉZKÖRÚTI: PESTI KÖRHINTA (9). — KAMARA: MESE A GRAND HOTELBEN (8). — KOMÉDIA: ÉRZEM A TAVASZT, AVAGY NÓRAGADÁS, OH! (9).

Szombaton, március 21-én

VÁROSI: TOSCA (Német Mária és Lauri Volpi vendégjátéka) (8). — ANDRÁSSY-ÚTI: MÉLTÓSÁGOS ASSZONY (4 d. u.). — KIRÁLY: ÁRTATLAN a FELESÉGEM (8).

Vasárnap, március 22-én

VIG: AZ ÉN LÁNYOM NEM OLYAN... (3½). — PESTI: ÉRETTSÉGI (4 d. u.). — VÁROSI: ÖRDÖGLOVAS (4 d. u. és 8 este). — KIRÁLY: ÁRTATLAN A FELESÉGEM (4 d. u. és 8 este). — KAMARA: BUDAPEST—WIEN (4 d. u.), MESE A GRAND HOTELBEN (8). — TERÉZKÖRÚTI: PESTI KÖRHINTA (8). — KOMÉDIA: ÉRZEM A TAVASZT, AVAGY NÓRAGADÁS, OH! (4½ d. u.).

Minden jegyvásárló ingyen kapja a teljes színlapú Magyar Színpadot

(*) Az Amphytrion 38. bemutatója a Belvárosi Színházban. *Nagy* György, a Belvárosi Színház tagja, aki a Belvárosi Színház társulatának *jóléti alapját* létesítette, mondja a következőket:

— A Belvárosi Színház minden szerződtetett tagja részese a jóléti alapnak, amely a tél folyamán studió-előadásokat tart és a bevételeket nyáron szétosztja a tagok között. Komoly jelentőségű dolog ez, mert *már a harmadik éve minden nyáron legalább másfélhónapi gázsihoz jutnak a színház tagjai*, akiknek szerződése csak kilenc hónapig tart. Eddig is szép eredményeket értünk el a bemutatott darabokkal, de a legnagyobb sikert most várjuk, amikor *Giraudoux* darabja kerül a színház közönsége elé. A darab klasszikus miliőben játszódó vígjáték, amelynek tárgya az, hogy *Jupiter* lejön a földre, mert beleszeretett *Amphytrion* feleségébe. A címben előforduló 38. szám azt jelenti, hogy ez a darab a 38-ik feldolgozása az *Amphytrion—Jupiter* legendának. A 38 feldolgozás között szerepelt az a film is, amely *Istenek a tilosban* címmel nagy sikert aratott ennek a szezónnak elején Budapesten is. Amphytrion feleségét a Belvárosi Színház hétfői előadásán *Dobos* Annie fogja játszani, aki eddig még sohasem szerepelt ezen a színpadon. A darabot *Kürthy* Pál rendezi.

MOZIK

ADMIRÁL (Margit körút 5. sz. Tel.: 537—07): Az új földesúr (Csortos, Somlay, Egry Mária). Vérző aréna (Wallace Beery). (Előadások kezdete: ½4, ½7 és ½10-kor.)
ALKOTÁS (Alkotás ucca 11. sz. Tel.: 553—74): Mazurka (Pola Negri). Enyém vagy (Gigli). (½4, ½7 és ¾10-kor.)
ÁTRIUM (Margit körút 55. Tel.: 540—24 és 530—34): Napsugárkisasszony (Shirley Temple). A világ hadseregei. Rinaldo Rinaldini (trükkfilm). Híradó. (½4, ½6, ½8 és ½10-kor.)
BELVÁROSI (Irányi ucca 21. Tel.: 845—63): Az eszményi férj (Brigitte Helm). Tejesnek áll a világ (Harold Lloyd). Híradó. (Jobbterem: ½4, ½7 és ½10 kor; balterem: 5 és 8-kor.)
BUDAI APOLLO (Csalogány ucca 46. Tel.: 51—5—00): Az új földesúr (Somlay, Jávor, Csortos). Tejesnek áll a világ (Harold Lloyd). Híradó. (Előadások kezdete: ½4, ½7, ½10.)
CAPITOL (Baross tér 32. sz. Tel.: 343—37): Halálfejes lobogó (Errol Flynn). Híradók. (½4, ½6, ½8 és ½10-kor.)
CASINO (Eskü út 1. Tel.: 831—02): A prágai diák (Adolf Wohlbrück). Polly Ági kalandjai (Élő és rajzos trükkfilm. Polly Ági színpadon és filmen.) Híradók. (½4, ½6, ½8, ½10.)
CITY (Vilmos császár út 36. Tel.: 111—40): Barnum Cirkus (Wallace Beery). Midás király (színes rajzfilm). Micky meg a kenguru (Micky-film). Híradók. (4, 6, 8 és 10-kor.)
CORSO (Váci ucca 9. sz. Tel.: 874—02): Napsugárkisasszony (Shirley Temple). A világ hadseregei (kultúrfilm). Rinaldo Rinaldini (rajzfilm). Híradók. (Mindennap: d. e. 11; d. u. ¼4, ½6, ½8, ½10.)
CORVIN (József körút és Üllői út sarok. Telefón: 395—84): Barátságos arcot kérek (Szőke Szakáll, Szörényi Éva, Ráday). Híradó. (Előadások kezdete: ½4, ½6, ½8 és ½10-kor.)
DAMJANICH (Damjanich ucca 1. Tel.: 348—03): Enyém vagy (Gigli, Magda Schneider). Kubai táncos (George Raft). (Előadások kezdete: ¾4, ¾7 és ½10-kor.)
DÉCSI (Teréz körút 28. Tel.: 259—52 és 213—43): Windsori víg nők (Magda Schneider Slezák Leó). Híradók. (Előadások kezdete: 4, 6, 8 és 10-kor.)
ELIT (Lipót körút 16. Tel. 161—51): Az új földesúr (Csortos, Jávor, Rózsahegyi). Tejesnek áll a világ (Harold Lloyd). (Előadások kezdete: 4, 7 és 10-kor.)
FORUM (Kossuth Lajos ucca 18. Telefón: 897—07 és 895—43): Prolongálva! Eladó kisértet (Jean Parker, Robert Ronald). Híradók. (Előadások kezdete: ½4, ½6, ½8 és ½10-kor.)
JÓZSEFVÁROSI (Kálvária tér 7. Tel.: 346—44): Az új földesúr (Rózsahegyi, Csortos, Somlay). Fekete rózsák (Lilian Harvey). (Előadások kezdete: 4, 7 és 10-kor.)
KAMARA (Dohány ucca és Nyár ucca sarok. Tel.: 440—27): Aki a montecarlói bankot robbantotta (Ronald Colman). Híradók. (Előadások kezdete: 4, 6, 8 és 10-kor.)
METRO (Teréz körút 60. Tel.: 26—0—00): Harmadik hétre prolongálva! Lázadók (Clark Gable, Charles Laughton, Franchot Tone). Híradók. (Mindennap: 2, ½5, ½8 és ¾10-kor.)
NYUGAT (Teréz körút 41. sz. Tel. 271—62): Roberta (Irene Dunne). A gárdahadnagy (Gustav Fröhlich). (Előadások kezdete: 4, ¾7 és ¾10-kor.)
OLYMPIA (Erzsébet körút 26. sz. Tel.: 429—47): Prolongálva! Fekete rózsák (Lilian Harvey). Bün és bünhődés (Harry Baur). Híradó. (Előadások kezdete: 4, 7 és 10-kor.)
OMNIA (József körút és Kölcsey ucca sarok. Tel.: 301—25): Ne sírj édesanyám (magyarul beszélő film).. A pápák városa (kultúrfilm). Rajzos trükkfilm. Híradó. (Előadások kezdete: 4, 6, 8 és 10-kor.)
OTTHON (Beniczky u. 3. és Baross u. 87. sarok. Tel.: 367—96): Az új földesúr (Rózsahegyi, Csortos, Egry Mária). Vérző aréna (Wallace Beery). (Előadások kezdete: 4, 7 és 10-kor.)
PALACE (Erzsébet körút 8. Tel.: 365—23): Véres napok 1919! (Forradalom és ellenforradalom.) Híradók. (Előadások kezdete: 4, 6, 8 és 10-kor.)
PÁTRIA (Népszínház ucca 13. Tel.: 456—73): Az új földesúr (Jókai Mór regénye; Csortos, Somlay). Vérző aréna (Wallace Beery). (Előadások kezdete: 4, ¾7 és ¾10-kor.)
PHÖNIX (Rákóczi út 68. Tel.: 379—10): Az új földesúr (Jókai Mór regénye; Csortos, Somlay). Vérző aréna (Wallace Beery). (Előadások kezdete: 4, ¾7 és ½10-kor.)
RADIUS (Nagymező ucca 22—24. Tel.: 22—0—98 és 29—2—50): Rivaldafény 1936. (Dick Powell revűfilmje). Tapsifüles társaság (színes rajzfilm). Barney Rapp és zenekara (varietéfilm). Híradó. (Előadások kezdete: 4, 6, 8 és 10-kor.)
REX (István út 39. Tel.: 32—1—75): Az új földesúr (Csortos, Rózsahegyi, Jávor). Eszményi férj (Brigitte Helm). (Előadások kezdete: ½4, ½7 és ½10-kor.)
ROYAL APOLLO (Erzsébet körút 45. Tel.: 429—46 és 419—02): Légy jó mindhalálig! (Csortos, Kiss Ferenc, Rózsahegyi, Dévényi Laci). Híradók. (4. 6, 8 és 10-kor.)
SAVOY (Kálvin tér sarok. Üllői út 2. szám. Telefón: 460—40): Az új földesúr (Jókai regénye; Csortos, Rózsahegyi, Somlay). Vérző aréna (Wallace Beery). (½4, ½7 és ½10-kor.)
SIMPLON (Horthy Miklós út 74. Tel.: 69—1—89): Fekete rózsák (Lilian Harvey). Broadway Melody 1936. (Eleanor Powell). (Előadások kezdete: ½4, ¾7 és 10-kor.)
STUDIÓ (Akácfa u. 4. Tel.: 40—8—40). Negyedik hétre prolongálva! Broadway Melody 1936. (Eleanor Powell). Híradó. (Előadások kezdete: 4, 6, 8 és 10-kor.)
TIVOLI (Nagymező ucca 8. sz. Tel.: 230—49): Az új földesúr (Somlay, Egry Mária, Csortos). Vérző aréna (Wallace Beery). Híradó. (Előadások kezdete: ½4, ½7 és ½10-kor.)
TURÁN (Nagymező ucca és Mozsár ucca sarok. (Tel.: 264—20): Az új földesúr (Csortos, Somlay, Egry Mária). Vérző aréna (Wallace Beery). (Előadások kezdete: ¾4, ¾7 és 10-kor.)
URÁNIA (Rákóczi út 21. sz. Tel.: 460—46): Kaland az operabálon (Alessandro Ziliani). A madárvonulás csodái (kultúrfilm). (Előadások kezdete: ½4, ½6, ¾8 és ¾10-kor.)
VESTA (Erzsébet körút 39. Tel.: 326—39): Vérző aréna (Wallace Beery). Enyém vagy (Gigli, Magda Schneider). (Előadások kezdete: ½4, ½7 és ¾10-kor.)

Szívvel készült — szívhez szól!
Ne sírj édesanyám
Végig magyarul beszélő film!
Ma premier! OMNIA
Budai premier 25-én:
SIMPLON

RÁDIÓ

MÁRCIUS 20. Budapest I. 6.45: Torna. **Utána:** Hanglemezek. **10.00:** Hírek. **10.20:** »Időszerű szemle« (felolvasás). **10.45:** »Ifjúsági közlemények« (felolvasás). **11.00:** Kossuth-szobor leleplezési ünnepség. Közvetítés Torinóból. **12.00:** Harangszó, időjárásjelentés. **12.05:** Kerényi György énekel (zongorakísérettel). **12.40:** Hírek. **13.00—14.20-ig:** A rádió szalónzenekara. **Közben kb. 13.20:** Időjelzés, időjárásjelentés. **14.40:** Hírek, élelmiszerárak. **15.30:** »A magyar mezőgazdaság tavaszi ünnepe.« Közvetítés az Országos Mezőgazdasági Kiállításról. Beszélő Turchányi István. **16.15:** A rádió diákfélórája: »Arany János, a debreceni diák.« Dr. Keresényi Dezső előadása. **16.45:** Időjelzés, időjárásjelentés, hírek. **17.00:** »Kossuth halála és a magyar országgyülés.« Dr. Borý István előadása. **17.30:** Horváth Bezső és cigányzenekara. **Közben 18.10:** Sportközlemények. **19.00:** A Nemzeti Szalón Művészeti Egyesület kultúrestjének közvetítése. **20.10:** »A magyar baka.« Nagy Endre esevegése. **20.40:** A Budapesti Szimfonikus Zenekar hangversenyének közvetítése a Vigadóból. Vezényel Daniele Amfitheatrof. Közreműködik Magda Tagliaferro (zongora). **Szünetben kb. 21.40:** Hírek, időjárásjelentés. **A hangverseny után kb. 22.40:** Az Országos Mezőgazdasági Kiállítás díjainak felolvasása. **Majd:** Közvetítés a Pátria kávéházból. Az Erőss—Sovinszki-jazzenekar műsora, Sebő Miklós énekszámaival. **23.30:** Közvetítés a Baross kávéházból. Farkas Jenő és cigányzenekara muzsikál. **24.05:** Hírek. — **Budapest II. 18.25—18.50-ig:** Gyorsírótanfolyam (Szlabey Géza). **19.30—19.55-ig:** »Berzsenyi négy napja Pest-Budán.« Dr. Waldapfel József előadása. **20.50—21.50-ig:** Hanglemezek. **22.00—22.20-ig:** Hírek, időjárásjelentés. — **Telefónhirmondó. 6.45—11.15-ig:** Budapest I. műsora. **11.20—11.50-ig:** A Telefónhirmondó külön műsora (hanglemezek). **12.00—15.20-ig:** Budapest I. műsora. **15.20—15.50-ig:** A Telefónhirmondó külön műsora (hanglemezek). **Utána:** Budapest I. műsora. — **Közvetítőállomások.** Egész nap: Budapest I. műsora.

Szőke Szakáll legjobb magyar vígjátéka: **Barátságos arcot kérek** Kizárólag a **Corvinban**

SZÍNHÁZAK

	Operaház (3, ½8)	Nemzeti (½4, ½8)	Víg (½4, 8)	Magyar (½4, 8)	Belvárosi (½5, 8)	Városi (4, 8)	Kamara (½4, 3)	Pesti Szín. (4, 8)
Péntek ..	Rózsalovag C—2.	Bank Ban A. bérlet	Macko K—8.	A néma levente Először	Szent Johanna (8)	—	Mese a Granu Hotelben	Érettség
Szombat	Az önzo orias Balazzók Játékd.	Ifj. Horváth Pál	Az én leányom nem olyan	A néma levente	Szent Johanna (8)	Tosca ½8	Mese a Grand Hotelben	Macko
Vasárn. d. u.	Hegyek alján	Napraforgó	Az en leányom nem olyan	Házasság	Urilány	Ordóglovas	Budapest—Wien	Érettségi
Vasárn. este	Bank Ban	Ifj. Horváth Pál	Az en leányom nem olyan	A néma levente	Szent Johanna (8)	Ordóglovas	Mese a Grand Hotelben	Macko
	Andrássy-úti (4, 8)	Terézkörúti (½5, 9)	Király (4, 8)	Bethlentéri	Erzsébetv. (½6, ¼9)	Józsefv. (½6, ¼9)	Komédia ½5, 9)	Kisfaludy (½6, ¼9
Minden este / Vasárn. délután	Méltóságos asszony	Pesti körhinta	Szombatiól Ártatlan a feleségem	—	Dorozsmai szélmalom	Limonádé ezredes	Nóragadás oh!	János vitéz

Lechner Ödön

LIGETI MIKLÓS (szül. 1871)

46. Lechner Ödön építőművész (1846—1914) mellszobra. Bronz. — A Történelmi Képcsarnok tulajdona; 1915. évi vétel.

Magyarország

761. LÓPORTARTÓ, palackalak, vasból, trébelt ezüsttel tausírozva. XVII. sz. 4.—

762. ALAMIZSNACSÉSZE, bronz, vésett és figurális irásos diszitéssel. Perzsa, XVIII. sz. 200.—

763. KAPUDISZ, bronz. Olasz, XVII. sz. 8.—

764. MÉLY TÁL, ezüstözött réz. Török, XVIII. sz. 15.—

765. RÉZKANCSÓ, vésett és ónozott diszitéssel. Török, XVIII. sz. 25.—

766. KEREK TÁL, bronz, rekeszzománc diszitéssel. Rajna, XIII. sz. 100.—

767. AJTÓKOPOGTATÓ RÉSZE, bronz. Olasz, XVI. sz. 5.—

768. TÁNYÉR, ónozott bronz. Török, XVII—XVIII. sz. 5.—

769. TEMPERANTIA TÁL ónból. Német. 5.—

770. HAMUTARTÓ, bronz. Beck Ö. Fülöp munkája. 3.—

771. TINTATARTÓ, toll- és gyertyatartó, tausirozott acél. Orosz. 8.—

772. GYERTYATARTÓ TALPA, gyik és béka alakjával, öntött bronz. 4.—

773. KROKODILUS, kovácsolt vas. 4.—

774. KÉT RÓZSA kovácsolt vasból, szinezve. XVIII. sz. 10.—

Lechner Ödön

N.U.929.I.10.

929 I 10 NEMZET

SZINHÁZ, MŰVÉSZET

Szobrot emelnek Lechner Ödönnek

Impozánsan ülik meg a nagy építőművész halálának 15 éves fordulóját

Ebben az évben lesz 15 esztendeje, hogy *Lechner* Ödön, a nagy magyar építőművész, egy magyar szellemű és stilusu architektura megálmodója és kezdeményezője, aki iskolát teremtett a magyar építőművészetben, meghalt. Ezt az időpontot tartja a *Lechner* Ödön társaság a legmegfelelőbbnek arra, hogy megragadja az alkalmat és mozgalmat inditson *Lechner* Ödön emlékének szoborral való megörökitésére.

Szerdán este a társaság *Gerő* Ödön elnökletével igen népes ülést tartott, amelyen részletesen megbeszélték a szoborakció kérdését.

Mindenekelőtt a szobor elhelyezéséről volt szó. Ebben a tekintetben számos terv vetődött fel. Szó volt arról, hogy a szobrot az Iparmüvészeti Muzeum közelében állitsák fel. Gondoltak a Liszt Ferenc-térre, a Japán-kávéház közelségére való tekintettel. Felmerült az a terv, hogyha esetleg a Szinyei Merse-szoborral együtt lehetne a tervet megvalósitani, akkor a két szobrot az Oktogon-tér két oldalán állitanák fel ott, ahol a két lovagló sétány végződik, mert ez szoborelhelyezésre igen alkalmas pont. Végül ugy határoztak, hogy olyan helyet keresnek a szobornak, amely városszépészeti szempontból is alkalmas és egyben vonatkozásban is van *Lechner* Ödön emlékével. Azt mindenesetre elhatározták, hogy a Japán-kávéház épületét emléktáblával jelölik meg.

A pályázatot, ha már a helyet megállapitották, sürgősen kiirják. Teljesen nyilt pályázat lesz, amelyen első dijként maga a kiviteli megbizás fog szerepelni, azonkivül még két vagy három pályadijat is tüznek ki. A jelenlevő *Ernst* Lajos 1000 pengőt mindjárt fel is ajánlott a szobor céljaira.

Elhatározták továbbá, hogy junius 2-ikán, *Lechner* Ödön halálának 15 éves fordulóján nagy Lechner-ünnepségeket rendeznek. Mindenekelőtt egy Lechner-kiállitás lesz az *Ernst Muzeumban*, a melyre igyekeznek a mester legszebb alkotásainak rajzait és terveit s hátrahagyott vázlatait, ezenkivül a Lechner-követők munkáit is kiállitani, természetesen ugy, hogy a kiállitáson Lechner vigye a vezető szerepet. A kiállitás anyagának összegyüjtésére bizottságot küldtek ki.

Azonkivül nagy nyilvánosság bevonásával diszgyülést tartanak, ahol emlékbeszédekkel, felolvasásokkal hódolnak Lechner emlékének. Tervbevették azt is, hogy a kiállitáson tartanak előadásokat, amelyekben Lechner felfogását, szellemét és törekvéseit ismertetik.

háromnegyed 10 órakor. — Vasárnap délelőtt 10—1-ig burleszk-matiné.

(Kossuth Lajos-utca 18. Jegyrendelés telefonjai: Aut 895—43 és 897 07.) *Csikagó.* Szatira. Főszereplők: Phyllis Haver és Várkonyi Mihály. — *Földöntúlók.* Dráma az orosz menekültek életéből. Főszereplők: Maedy Christians és Wilhelm Dieterle a Budapesti Énekkar közreműködésével. — *Híradók.* — Előadások hétköznapon (szombat kivételével) 5. egynegyed 8 és fél 10 órakor. Szombat, vasár- és ünnepnapokon 4. 6. 8 és 10 órakor.

HELIOS MOZGÓ (Margit-körut 5/B. Telefon: Aut 520—24.) *A Noszty-fiu esete Tóth Marival.* Mikszáth—Harsányi remekműve filmen 10 felvonásban. Főszereplők: Ivor Novello és Evelyn Holt. — *Tetszhalott téri* Vigjáték 8 felvonásban. Főszereplők: Conrad Nagel és May Mc Avoy. — Előadások kezdete hétköznapokon 5. 7 és 9 óra kor. Vasár- és ünnepnapokon fél 3. egynegyed 5. 6. háromnegyed 8 és fél 10 órakor.

Telefon: József 440—27. *Dolores, a táncosnő.* Fox-világfilm 9 felvonásban. Főszereplők: Dolores del Rio. Prolongálva. — *Alaré* (A pupos bandita). Filmregény 8 felv. — *Híradók.* — Előadások kezdete hétköznapokon (szombat kivételével) egynegyed 7, 8 és 10 órakor. Szombaton egynegyed 5, egynegyed 7, 8 és 10 órakor. Vasárnap egynegyed 4, 5, háromnegyed 7, fél 9 és 10 órakor.

KORONA MOZGÓ (I., Attila-körut 15.) Telefon: Aut 533—18.) *A gyáva hős.* Egy nyulszivü oroszlán küzdelme a vérengző galambokkal 8 felvonásban. Harold Lloyd legujabb burleszk-attrakciója. — *A helyőrcsiny.* Komédia 6 felvonásban. Főszereplő: Georg Bancroft. — *Híradók.* Előadások kezdete nétköznapokon 5, 7 és 9 órakor. Vasár és ünnepnapokon fél 3 órától folytatólagosan.

CHMEL **zongora-terem**

Alapitva 1835

V., Dorottya-utca 7. (Hitelbank palota)

Bechstein, Bösendorfer, Grotrian Steinweg, Prokscl Steck világmárkák **egyedüli képviselete.**

Nagy választék egyéb gyártmányu zongorákban is

Előnyös árak és kedvező fizetési feltételek!

Hangolás, javitás, kölcsönzés.

NYUGAT MOZGÓ (Teréz-körut. Tel.: T. 91—62.

Lechner Ödön

*** Pályázat Lechner Ödön szobrára.** A *Lechner Ödön Társaság* ülést tartott, amelyen elhatározták, hogy a kiváló építész emlékére szoborpályázatot irnak ki és arra kérik a főváros tanácsát, hogy a Liszt Ferenc-térnek a Japán-kávéház előtti részét engedje át a szobor elhelyezésére. Elhatározták, hogy ez év junius 2-án, Lechner Ödön halálának tizenötödik évfordulóján, emlékünnepet rendeznek, amelyen a kiváló épitőművészt esztétikusok fogják méltatni. Az Ernst-muzeumban kiállitást is rendeznek Lechner alkotásaiból s bemutatják követőinek müveit is.

M.929.I.15.

Lechner Ödön

M. 929.I.15.

Lechner Ödön

PN.
929
I
24

— **Pályázat a Lechner Ödön-szoborra.** A Lechner Ödön Társaság pályázatot hirdet *Lechner* Ödön, a magyar építészet nagymestere szobrának tervezetére. A szobor helye az elgondolás szerint a Liszt Ferenc tér keleti részének, a Jókai-szoborral szemközt és a Japán-kávéház mellett lévő pontja, ahol jelenleg a főváros díszkútja áll. A szobor alakjának anyaga bronz, talapzatáé pedig kemény mészkő. A pályázat beadásának legvégső határideje *május 15.* Az első díj nyertese megbízást kap a kivitelre, a második díj 1200, a harmadik díj 600 pengő. A pályaműveket az Ernst-múzeumba kell küldeni. Felvilágosítást *Jánszky* Béla, a társaság igazgatója (Nádor utca 11.) ad.

P.N.929.II.24.

Leobner Gábán

P.M. 920. II. 24.

Lechner Ödön

E.K. 929. II. 24

MŰVÉSZET

Pályázatot írnak ki Lechner Ödön szobrára

A *Lechner Ödön Társaság* tegnap este a Fészekben népes ülést tartott, amelyen a nagynevü épitőművész szobrának megalkotásáról határoztak. A főváros illetékes szerveivel már előzetesen tárgyalást folytattak arra nézve, hogy a szobor helyéül a Liszt Ferenc-térnek a Jókai-szoborral szemben, az Andrássy-ut tulsó oldalán lévő területét jelöljék ki, pontosabban a mostani szökőkut helyét. Minden jel arra mutat, hogy a szobor felállitásának ezen a területen nem lesz akadálya. A Társaság ez alapon jelöli meg a pályázat feltételei között a Liszt Ferenc-tér keleti oldalát. A pályázat nyilt s határideje május 15, amely ideig feltétlenül meg kell tartani a döntést, *mert a Lechner Ödön emlékkiállitáson, amely junius első felében lesz, már be akarják mutatni a pályázat eredményét.*

Az egyötöd méretü pályamunkák fölött a Tár-

E.K. II. 24

Lechner Ödön

vén boland

Mindennapok
a Mérfiakl

E.K. 029.11.24.

Lechner Ödön

E.K. 929.II.24.

MŰVÉSZET

Pályázatot irnak ki Lechner Ödön szobrára

A *Lechner Ödön Társaság* tegnap este a Fészekben népes ülést tartott, amelyen a nagynevü épitőmüvész szobrának megalkotásáról határoztak. A főváros illetékes szerveivel már előzetesen tárgyalást folytattak arra nézve, hogy a szobor helyéül a Liszt Ferenc-térnek a Jókai-szoborral szemben, az Andrássy-ut tulsó oldalán lévő területét jelöljék ki, pontosabban a mostani szökőkut helyét. Minden jel arra mutat, hogy a szobor felállitásának ezen a területen nem lesz akadálya. A Társaság ez alapon jelöli meg a pályázat feltételei között a Liszt Ferenc-tér keleti oldalát. A pályázat nyilt s határideje május 15, amely ideig feltétlenül meg kell tartani a döntést, *mert a Lechner Ödön emlékkiállitáson, amely junius első felében lesz, már be akarják mutatni a pályázat eredményét.*

Az egyötöd méretü pályamunkák fölött a Társaság tagjaiból megalakitott zsüri dönt, még pedig ugy, hogy az első dij a kiviteli megbizás, második dij ezer pengő, harmadik dij hétszáz pengő s a bizottságnak jogában áll értékesebb modelleket egyenkint négyszáz pengőért megvásárolni.

A magyar szobrásztársadalom — mint értesülünk — külön megbecsüléséül a nagy magyar épitőmüvész értékének, ugyszólván kivétel nélkül résztvesz a pályázaton s igy maga a pályamükiállitás is nagyszabásu müvészi esemény lesz.

E.K. II 24

vén bolond

Mindenmarak a férfiak!

MA

Előadások
ma és mindennap:
4, 6, 8 és 10 órakor

Lechner Ödön

N.U.929.II.24.

— Pályázat Lechner Ödön szobrára. A *Lechner Ödön Társaság* pályázatot hirdet Lechner Ödönnek, a magyar épitészet nagymesterének szobortervezetére. A szobor helye — elgondolásban — a Liszt Ferenc-tér keleti részének a Jókai-szoborral szemközti, és a Japán-kávéház mellett lévő része a pontja, ahol jelenleg a fővárosnak egy díszágyása áll. A szobor alakjának anyaga bronz, talapzatáé pedig kemény mészkő. A pályázat beadásának legvégső határideje május 15. Az első dij nyertese megbizást kap a kivitelre, a második dij 1200, a harmadik dij 600 pengő. Ha a szobrot a dij odaitélésétől számitott 2 éven belül nem készittetnék el, az első dij nyertese 1500 pengőt kap. A birálóbizottságnak joga van egyes pályamüveket 400 pengőért megvásárolni. A pályanyertes és kivitellel megbizott müvész tiszteletdija a szobormü előállitási költségeinek legfeljebb 30 százaléka lehet. A pályázóknak költségvetést is kell mellékelniök és a szobormintát a természetes nagyság egyötödrészében kell elkésziteniök. A dijak odaitélésről a társaság szoborbizottsága által alakitandó birálóbizottság dönt. A szobormintákat az Ernst-muzeumban kiállitják. A palyamüveket az Ernst-muzeumba kell küldeni. Felvilágositást *Jánszky* Béla, a társaság igazgatója (Nádor-utca 11.) ad.

N.U
929
II.24

(mérsékelt helyár)

Lechner Ödön

M.930.I.14.

M.930.I.14

* **Lechner Ödön szobra.** A Lechner Ödön Szoborbizottság uj pályázatot hirdet *Lechner* Ödönnek, a magyar épitészet nagymesterének szobortervezetére. A szobor helye — elgondolásban — a Liszt Ferenc-tér keleti részének, a Jókai-szoborral szemközt és a Japán-kávéház mellett lévő az a pontja, melyen a fővárosnak diszkutja áll. A pályázat beadásának legvégső határideje 1930 április 5-én, déli 1 óra. A pályamüvek beadásának helye: Iparmüvészeti Muzeum. A pályázóknak a pályázathoz költségvetést kell mellékelniök. A szoborminta legalább egyötödmagasságban készitendő. A beérkezett pályamüvek elbirálását és a dijak odaitélését egy a Lechner Ödön Szoborbizottság által megalakitandó zsüri fogja intézni. Pályadijak: I. dij: a kivitelre vonatkozó megbizás. II. dij: 1200 pengő. III. dij: 600 pengő. Felvilágositással szolgál *Jánszky* Béla, a Lechner Ödön Társaság ügyvezető-elnöke (V., Nádor-utca 11, telefon: aut. 152—02).

Lechner Ödön

— **Meghosszabbították a Lechner Ödön-szoborpályázat határidejét.** A Lechner Ödön Társaság felkéri a Lechner Ödön-szoborpályázaton résztvevő művészeket, hogy nevüket, továbbá azt, hogy hány szobormintával kívánnak résztvenni a pályázatban, közölje *Gerő Ödönnel*, a társaság elnökével. (II., Keleti Károly-utca 29.) A pályázatok beadásának időpontját — a kiállítási terem okozta nehézségek miatt — néhány nappal elhalasztották.

P
H
929
IX
28

P.H.929.IX.28.

Leander Gabb

P.M. 920.1X.28.

Lechner Ödön

P.H.929.X.11.

— **Meghosszabbitják a Lechner Ödön szoborpályázatot.** A Lechner Ödön Társaság azoknak a szobrászművészeknek kívánságára, akik a gróf Tisza István-, Protaszka Ottokár- és Katona József-szoborpályázatokkal voltak elfoglalva, elhatározta, hogy *a Lechner Ödön szobrára hirdetett pályázat határidejét meghosszabbitja.* A pályaművek beadásának határideje 1929 november 15. A szoborterveket a M. kir. Iparművészeti Muzeum disztermében és emeleti csarnokában fogják kiállitani, ugyanitt kell beadni a pályaműveket is. A pályázat nyilt, a szobormintá egyötöd nagyságban készitendő. A szobor helye elgondolásban a Liszt Ferenc-tér keleti részének, a Jókai-szoborral szemközt, az a pontja, ahol jelenleg a fővárosnak egy diszkutja áll. A szobor költségei legfeljebb 25—30.000 pengőt tehetnek ki. Pályadijak: I. dij a kivitellel való megbizás, II. dij 1200 pengő, III. dij 600 pengő. Amennyiben a szobor állitása két éven belül nem sikerülne, a társaság az első dij nyertesének 1500 pengő honoráriumot fizet első dijként. Ha a szobor kivitelre kerülne, ez a dij a művész tiszteletdijába beszámitódik. A Lechner Ödön Társaság kiköti, hogy a pályanyertes és kivitellel megbizott művész tiszteletdija legfeljebb 30 százalékát teheti ki a szobormű előállitási költségeinek. A birálóbizottságnak meddő pályázat esetén jogában áll ujabb pályázatot kiirni. A pályázathoz részletes költségvetést kell mellékelni.

Lechner Ödön

— **Meghosszabbitották a Lechner Ödön-szoborpályázat határidejét.** A *Lechner Ödön Társaság* a szobrászművészek kívánságára, akik a Tisza István gróf, Prohászka Ottokár és Katona József szoborpályázatokkal voltak elfoglalva, elhatározta, hogy a *Lechner Ödön* szobrára hirdetett pályázat határidejét meghosszabbitja. A pályamüvek beadásának határideje 1929 november 15. A szoborterveket a m. kir. Iparmüvészeti Muzeum disztermében és emeleti csarnokában fogják kiállitani, ugyanott kell beadni a pályamüveket is.

N.U. 929. X. 11.

N.U.929.X.11.

Lechner Ödön

M. 930. III. 4.

* **Pályázat Lechner Ödön szobrára.** A Lechner Ödön Társaság által alakitott Lechner Ödön-szoborbizottság pályázatot hirdet Lechner Ödönnek, a magyar épitészet nagymesterének szobortervezetére. A szobor helye — a szoborbizottság elgondolása szerint — a Liszt Ferenc-térnek az a pontja, melyen a fővárosnak egy díszkutja áll, szemközt a Jókai-szoborral. A pályázat beadásának legvégső határideje április 5-én déli 1 óra. A pályamüvek beadási helye: Iparmüvészeti Muzeum. A pályázóknak a pályázathoz költségvetést kell mellékelniök, ugyhogy a szobormü összköltsége legfeljebb 25—30.000 pengőt tehet ki. A szoborminta legalább egyötöd nagyságban készitendő. A kitüzött határidőig beérkezett pályamüveket egy, a Lechner Ödön Társaság szoborbizottsága által alakitandó birálóbizottság fogja felülbirálni, illetve a pályadijak odaitélését intézni. Pályadijak: I. dij: a kivitelre vonatkozó megbizatás. II. dij: 1200 pengő. III. dij: 600 pengő. Felvilágositással szolgál az érdeklődő müvészeknek: *Jánszky* Béla, a Lechner Ödön Társaság ügyvezető-elnöke (V., Nádor-utca 11, Telefon: Aut. 152—02).

M. 930 III 4.

Leobner Bäbn

M. 950. III. 4.

Lechner Ödön

— **Pályázat Lechner Ödön szobrára.** A *Lechner Ödön Társaság* a napokban ülést tartott, amelyen a kiváló épitész emlékét megörökitő szoborpályázatot tárgyalták meg. A társaság elhatározta, hogy Lechner Ödön szobrára nyilvános pályázatot irnak ki és egyben felterjesztésében arra kérik a főváros tanácsát, hogy a Liszt Ferenc-térnek a Japán-kávéház előtti részét engedje át a szobor elhelyezése céljából. A társaság elhatározta, hogy a Japán-kávéháznak a Liszt Ferenc-térre eső oldalán emléktáblát állit föl Lechner emlékezetére.

N U 929 I 15

N.U.929.I.15.

Lechner Ödön

N.U. 929.I.15.

Lechner Ödön

M. 929. I. 11.

*** Pályázatot hirdetnek Lechner Ödön szobrára.** A *Lechner Ödön Társaság* ülés tartott, amelyen a nagy építőmester emléké megörökítő szoborpályázatról tárgyaltak. A társaság elhatározta, hogy *a szoborra nyilvános pályázatot írnak ki* és megkérik a fővárost, hogy a Liszt Ferenc-térnek a Japán kávéház előtti részét engedje át a szobornak. A kávéháznak ezen a falrészén emléktáblát is akarnak elhelyezni. *Ernst* Lajos *ezer pengőt* ajánlott föl a szobor költségeire és a építőművészek a maguk körében már me is indították a gyüjtést. A társaság elhatározta, hogy junius 2-án, Lechner Ödön halálának tizenötödik évfordulóján, *emlékünnepet* rendez, amelyen a nagy építőmüvész a legkiválóbb esztétikusok fogják méltatni. Az Ernst-muzeumban kiállitást rendeznek Lechner alkotásaiból és ez alkalommal bemutatják követőinek müveit is. A Lechner Ödön Társaság a határozatok kivitelére szükebb bizottságokat küldött ki.

M 929 I 11

Lechner Ödön

M. 920. II. 24.

* **Lechner Ödön szobra.** A *Lechner Ödön Társaság* pályázatot hirdet *Lechner* Ödönnek, a magyar épitészet nagymesterének szobortervezetére. A szobor helye — elgondolásban — a Liszt Ferenc-tér keleti részének a Jókai-szoborral szemközt és a Japán-kávéház mellett lévő az a pontja, ahol a fővárosnak egy diszkutja áll. A szobor alakjának anyaga bronz, talapzatáé pedig kemény mészkő. A pályázat beadásának legvégső határideje *május 15.* Az első dij nyertese megbizást kap a kivitelre, a második dij 1200, a harmadik dij 600 pengő. Ha a szobrot a dij odaitélésétől számitott két éven belül nem készittetnék el, az első dij nyertese 1500 pengőt kap. A dijak odaitéléséről a társaság szoborbizottsága által megalakitandó birálóbizottság dönt. A szobormintákat az Ernsztmuzeumban kiállitják. A pályamüveket az Ernszt-muzeumba kell küldeni. Felvilágositást *Jánszky* Béla, a társaság igazgatója (V., Nádor-utca 11) ad.

Lechner Ödön

M.929.11.24.

Lechner Ödön

— **Meghosszabbitották a Lechner Ödön-szoborpályázat határidejét.** A Lechner Ödön Társaság ezen az uton is felkéri a Lechner Ödön-szoborpályázaton résztvevő müvészeket, hogy nevüket, továbbá azt, hogy hány szobormintával kivánnak résztvenni a pályázatban, a pályamunkák kiállitására kiszemelendő terem kiválaszthatása érdekében mielőbb közöljék *Gerő* Ödönnel, a társaság elnökével. (II., Keleti Károly-utca 29.). A pályázatok beadásának időpontja — a kiállitási terem okozta nehézségek miatt — néhány napi halasztást szenved. A pályamunkák beadásának uj időpontjáról, valamint helyéről a Lechner Ödön Társaság a napilapok utján értesiti a pályázó müvészeket.

N.U. 929. IX. 28.

Lechner Ödön

Est, 929. II. 24.

— **A Lechner Ödön-szobor pályázati feltételei.** A Lechner Ödön Társaság pályázatot hirdet *Lechner* Ödönnek, a magyar építészet nagymesterének szobortervezetére.

A szobor helye — elgondolásban — a *Liszt Ferenc tér* keleti részének, a *Jókai*-szoborral szemközt és a Japán-kávéház mellett lévő az a pontja, *ahol jelenleg a fővárosnak egy díszkútja áll.* Egyébként a szoborkompizició bármely kérdésének megoldását a Lechner Ödön Társaság a tervező szabad elhatározására bízza.

Lechner Ödön

A szobor alakjának *anyaga bronz, talapzatáé pedig kemény mészkő.*

A pályázat nyílt.

A pályázat beadásának *legvégső határideje 1929 május 15.*

A pályázóknak a pályázathoz költségvetést is kell mellékelniök.

A szobormintának legalább a természetes nagyság *egyötöd részében* készítendő.

A beérkezett pályaművek elbírálását és a díjak odaítélését egy a Lechner Ödön Társaság szoborbizottsága által megalakítandó bírálóbizottság fogja intézni.

A pályaművek beadásának helye: *Ernst-Múzeum.*

Pályadíjak:

I. díj: *a kivitelí megbízatás,*

II. díj: 1200 pengő,

III. díj: 600 pengő.

A bírálóbizottságnak jogában áll egyes pályaműveket *400 pengőért megvásárolni.*

Egyéb felvilágosítással a Lechner Ödön Társaság ügyvezető igazgatója, *Jánszky* Béla szolgál. V., Nádor ucca 11. *Lechner Ödön Társaság.*

és a plébánosnak minden joga sőt neki is szabad a szöveget megváltoztatni vagy a litániából valamit is kihagyni. Hivatkozott a védő arra is, hogy hasonló könyörgéseket tartalmaz a egyházhatóságilag jóváhagyott breviárium, továbbá a miseskönyv is. A tábla félbeszakította a tárgyalást mialatt a plébános a pozsonyi helvétrósi plébániáról megszerezte a kérdéses könyveket. A táblai tanács behatóan áttanulmányozta ezeket és főleg azon csodálkozot, hogy mind felettes egyházhatóság a breviáriumban és a miseskönyvben most is az esztergomi érsekség szerepel.

A tábla elnapolta a tárgyalást azzal, hogy kérdést intéz a pogyszonbati apostoli adminisztratúrához,

Lechner Ödön

E.K.929.XI.27

(*) **A Lechner-szobor pályázata.** A Lechner-szoborbizottság, illetve a Lechner Társaság által kiírt szoborpályázat, amely *Lechner* Ödön emlékét kívánja megörökíteni, 19 pályázó szobrászművész-pályázót foglalkoztatott ezzel az értékes művészi feladattal. A zsűri kedden délután terjesztette döntését a szoborbizottság elé és a bemutatott pályaművek közül a kitűzött cél számára és kiviteli megbízásra *egyiket sem tartotta elfogadhatónak* A szoborbizottság magáévá tette a zsűri véleményét abban, hogy a megbízást egyik pályaműnek sem adja ki, de ugyancsak elfogadta a zsűrinek azt a javaslatát, hogy *a pályázók közül ötnek a tervét,* névszerint: *Beck* Ö. Fülöp, *Kallós* Ede, *Kisfaludy-Stróbl* Zsigmond, *Petry* Lajos és *Vörös* Béla pályaműveit dícsérő elismerésben részesíti. A szoborbizottság a legközelebbi jövőben fog összeülni, hogy újabb pályázat kiírásának feltételeivel foglalkozzék. A szoborműveket egyébként kedden délelőtt bemutatták a sajtó meghívott képviselőinek.

E. K. 929. XI. 27

Lechner Ödön

Ujság, 929. X. 20.

** **Pályázat Lechner Ödön szobrára.** A Lechner Ödön Társaság a szobrászművészek kívánságára elhatározta, hogy a Lechner Ödön szobrára hirdetett pályázat határidejét meghosszabbitja. A pályamüvek beadásának határideje *1929 november 15.* A szoborterveket a magy. kir. Iparművészeti Muzeum dísztermében és emeleti csarnokában fogják kiállitani, ugyanott kell beadni a pályamüveket is. A pályázat nyilt, a szobormintа egyötödnagyságban készitendő. A szobor helye elgondolásban a Liszt Ferenc-tér keleti részének, a Jókai-szoborral szemközt, az a pontja, ahol jelenleg a fővárosnak diszkutja áll. A szobor költsége legfeljebb 25—30.000 pengőre rughat. A beérkezett pályamüvek elbirálását a Lechner Ödön Társaság szoborbizottsága által megalakitandó zsüri végzi, amelybe a pályázó szobrászművészek két tagot szabadon választhatnak. Pályadijak: I. dij a kivitellel való megbizás, II. dij 1200 pengő, III. dij 600 pengő. Amennyiben a szobor felállitása két éven belül nem sikerülne, a társaság az első dij nyertesének 1500 pengő honoráriumot fizet első dijként. Ha a szobor kivitelre kerülne, ez a dij a művész tiszteletdijába beszámitódik. A Lechner Ödön Társaság kiköti, hogy a pályanyertes és kivitellel megbizott művész tiszteletdija legfeljebb 30 százalékát teheti a szobormü előállitási költségeinek. A birálóbizottságnak meddő pályázat esetén jogában áll ujabb pályázatot kiirni. A pályázathoz részletes költségvetést kell mellékelni.

kedvezményeket kiutalásba ne [illegible]
akármilyen vonatkozásban egy vállalat részére monopóliumot vagy ehhez hasonló különleges kedvezményt jelenthetne. A kormány ezt az álláspontját a jövőben is fenntartja.

Lechner Ödön

— **Lechner Ödön szobra.** A Lechner Ödön Szoborbizottság uj pályázatot hirdet Lechner Ödönnek, a magyar épitészet nagymesterének szobortervezetére. A szobor helye — elgondolásban — a Liszt Ferenc-tér keleti részének a Jókai-szoborral szemközt és a Japán-kávéház mellett levő az a pontja, melyen jelenleg a fővárosnak egy diszkutja áll. A szoborkompozició bármely részének megoldását a Lechner Ödön-szoborbizottság s tervezőnek szabad elhatározására bizza. A pályázat nyilt és részt vehet benne minden magyar szobrászművész. A pályázat beadásának legvégső határideje 1930 április 5-én déli 1 óra. A pályaművek beadásának helye: Iparművészeti Muzeum. Felvilágositással szolgál Jánszky Béla, a Lechner Ödön Társaság ügyvezető elnöke (Nádor-utca 11. Telefon Aut. 152—02).

P.H.930.I.14.

Lechner Ödön

— Meghosszabbították a Lechner Ödön-szoborpályázat határidejét. A *Lechner Ödön Társaság* a szobrászművészek kívánságára, akik a Tisza István gróf, Prohászka Ottokár és Katona József szoborpályázatokkal voltak elfoglalva, elhatározta, hogy a *Lechner* Ödön szobrára hirdetett pályázat határidejét meghosszabbítja. A pályaművek beadásának határideje 1929 november 15. A szoborterveket a m. kir. Iparművészeti Muzeum dísztermében és emeleti csarnokában fogják kiállítani, ugyanott kell beadni a pályaműveket is.

N.U. 929. X. 11.

N.U.929.X.11.

Lechner Ödön
SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

DÉLMAGYARORSZÁG
Szeged

1970 MAJ 19

Szeged szobrai

1021

Lechner Ödön (1845—1914)

(240.) A nagy magyar építőművész szobra a Dóm téri panteonban áll. Készítőjének neve — sajnos — nem áll rendelkezésünkre.

Használt se
szek. Lengy
Szent István

Nagyon erő
186 cm, azo
legnagyi abl
belső ajtó t
350 Ft-ért
ba u. 57.

27 méteres
tömlő új á
adó. Dobó

Jó karban
zománcos tű
deszkaládák
vári Endre u. 6. sz., magasfszt. 3. ajtó.

Teljesen új világos lakószoba lakáscsere miatt eladó. Hunyadi J. sgt. 39., zöld épület, B. lépcső, III. I/a, Ludvig.

nónia 250 cm³ eladó. du. 4-től. Ságváritelep, Kandó Kálmán u. 22.

Törzskönyvezett fiatal feketehátú német juhász hím eladó. Szekeres u. 14.

Erős kifutófiút felvesz Vass cukrász, Kossuth L. sgt. 11.

Heti egy napi takarítást vállalok. „Megegyezés — 154 209" jeligére a Hirdetőbe.

DÍJMENTES HÁZHOZSZÁLLÍTÁS!

A Centrum Áruház ajánlatai:

LEHEL HŰTŐGÉPEK:

50 literes	2750
125 literes	4590
150 literes	4810
175 literes	5090
200 literes	5370
Lehel bár, 100 literes	4990

VIDEOTON TELEVÍZIÓK:

„Fortuna" tv	5900
„Inter Stár" tv	6400
„Favorit" tv	5150

A fenti cikkek OTP-hitellevélre is

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

LECHNER ÖDÖN SZOBRÁNAK LELEPLEZÉSE ALKALMÁBÓL. Imádta az elmult korok minden stílusát. Mesteri tökéletességgel kezelte őket. Amikor azonban öntudatra ébred, nem akar idegen ízlések jobbágya maradni. Széttépi a tradició bilincseit és a lelke sugallta új művészi ideál, a magyar formanyelv szolgálatába szegődik.

Ő a lelkes Magvető, a magyar építőművészet Petőfije, aki először szólal meg a nép nyelvén és elsőnek faragja kőbe a Székelyföld hímes virágait.

Színei frissek. Vonalai újak, lendületesek. Architekturájában a magyar lélek ölelkezik a kultúrált európai szellemmel. A magyar népművészet sokszínű, sokrétű formakincsei, amiket évek álmatlan éjszakáin szitt magába, örökszép alkotásokká váltak keze alatt.

Az apostolok rögös útját járta. Csodás megadással viselte a mellőzés súlyos keresztjét és a gúny vérző töviskoszorúját.

Szentek rajongása, odaadása és igénytelensége élt benne. Egyetlen eszménye, egyetlen vágya, egyetlen álma: a magyar néplélek formába öntése.

Épületei: az Iparművészeti Múzeum, a Postatakarékpénztár, a Földtani Intézet, a Kőbányai templom, a szárnyaló magyar lélek legszebb termékei, melyekből az alkotó építész áhitata, rajongása, művészi hitének és vergődő lelkének minden rezzenése kicsendül.

Ezek a színekbe, fayencebe szökkent álmok, sohasem fognak elavulni, mert bennök egy magyar zseni isteni szikrája és az átélés meggyőző ereje él, mely lelkünk húrjait hozza mindenkor rezgésbe.

Lechner Ödön Nap volt a magyar művészet egén. Vakító fénye egész korát besugározza. Érlelő melege, a magyar formanyelv ugaron hagyott tündérkertjét fogja egykoron virágba borítani.

Lechner Ödön a kortársak gyorsan fonnyadó koszorúja helyett, most az utókor halhatatlanságot biztosító ércemlékét kapta. M. V.

Magyar Iparművészet

Lechner Ödön

töztetett figurája s a pusztai hangulat azután végig aláfestette az egész kiállítást, halkan vissza-visszatérő díszítő-motívumokkal. Mint minden külföldi vendégszereplésnél, az Iparművészeti Társulat ezúttal is erkölcsi tényezők hatására is súlyt helyezett. A régi magyar népművészetből adott izelítő a vásárról sem hiányozhatott. Az új anyagnak válogatott szép csoportjai pedig az exportcélokat szolgáló kerámiai, hímző, faragó és ötvös-termékeket tárták fel ügyes elrendezésben. A magyaros motívumok gazdagsága a kiállítási magyar vendéglő tarka falfestményein csendült ki, melyek Reitzer dekoratív elgondolásai szerint készültek. Az egész kiállítás, melynek szervezését Deák István főtitkár végezte nagy szeretettel, újabb állomást jelent iparművészetünk és háziiparunk külföldi hódító útján.

AZ ÓRA ESZTÉTIKÁJA. A németországi óratechnikusok egyesülete pályakérdéssel óhajtja megoldani azt a zűrzavart, mely ma az óráknak formaadása körül uralkodik. Pontosan megfogalmazott kérdéseket adott fel s ezekre kér a pályázóktól feleletet (nem pedig rajzterveket). E kérdések arra vonatkoznak, hogy a korunkbeli óra csupán technikai szerszám-e, melyből ki kell rekeszteni az összes díszítőelemeket, vagy lehet-e azt a lakásberendezés alkatrészének tekinteni s ilymódon kezelni a formáját. Hogyan kapcsolódhat be az óra a mai német lakáskultúrába. Jogosult-e még ma is a stílusóra ? Van-e a mai korban olyan uralkodó szépségeszmény, melynek kifejező formáit az órákra is alkalmazni lehet. Vagyis mindent összevéve : milyen követelményeket kell megoldani az asztali-, fali- és állóórák esetében, akár rúgós, akár súlyokkal működő, vagy villanyórákról van is szó, hogy azokat valóban korszerűeknek lehessen tekinteni. N. P.

EGY MŰVÉSZI PLAKÁTRÓL. Az a buzgalom, mellyel az Orsz. Magy Idegenforgalmi Hivatal vezetősége hazánk külföldi propagandáját szolgálja, különösen a plakátművészet felé tereli vezetőinek

Lechner

P.N.929.VI.21.

— **Lechner-emlékünnep.** A Lechner Ödön társaság csütörtökön délután az Iparművészeti Múzeum dísztermében *Lechner* Ödön halálának 15-ik évfordulója alkalmából *emlékünnepet rendezett*, amelyen *Petrovics* Elek hangoztatta, hogy Lechner a magyar szellemet igyekezett összeolvasztani a kor szellemével. *Jánszky* Béla rámutatott arra, hogy mi tette szükségessé a Lechner Ödön Társaság megalakulását. A társaság célja Lechner eszméinek megvalósítása. Az ünnepséget *Lyka* Károly beszéde zárta be.

P.N.929.VI.21.

Lechner Ödön építési
1890-96 iparművészeti múzeum

Magyar Iparművészet T. 1902
52 l.

Lechner Ödön, épitész

Müvészet, II., 1903. 220.

Müvészeti irodalom.

Lechner Ödön, épitész

Művészet, II., 1903. 357.

Művészeti irodalom.

Lechner Ödön építész

Pesti Hirlap. 1932. máj. 28.7

a képzőművészek egyesületének

Rózsy ülése

Lechner Odön épitész

Magyar Müvészet 1925. 2. sz. 44. o.
A Szinyei-Társaságból.

L e c h n e r Ödön épitész

M Ű V É S Z E T
II.évf. 1903.
61.
"Hazai krónika"

L e c h n e r Ödön épitész

M Ü V É S Z E T
II.évf. 1903.
79-80.
"Lejáró pályázatok"

L e c h n e r Ödön építész

M Ű V É S Z E T
II.évf. 1903.
80.
"Lejáró pályázatok"

L e c h n e r Ödön építész

M Ű V É S Z E T
I.évf. 1902.
142.

Lechner Ödön

épitesz

Gentmüeml

49, 63, 67, 70,
83, 84, 88, 100,
189. l.

Genthon István
Magyarország műemlékei
Bp. 1951

4567. szám
I - 1905.

Nagym
vallás és közoktatás

A m
gondozására bizott
Dohányáru raktár-
a nagyméltóságú
nisterium 1904. év
elhatározása szerint
ba átalakitására vo

Lechner Ödön †

Lod

Elek Artur:
Lechner Ödön meg-
halt.
Az Ujság
1914. jun. 11.

éz. Előrefésült haja, szem-
a fekete, szeme sötétbarna.
lája zsinóros, vállravetett

n. — Lelt. sz. 744. — Értéke
h-féle ereklyemúzeumból. —
okat l. a 62. lapon az 580
ilis 23-án (107–95). — Átvételi
omásul vette az 1896 április

Lechner Ödön
építész.

A Művészet családi házterv pályázatán a bíráló bizottság tagja. Művészet, 1907. 205 l.

(3)

Bernardino Fungai

sienese "fecit".

SZÁRNYAK

Madarak, madarak, madarak, madarak,
ha több vagyok mint test: lelkem a csicsergetésetek!

Hajnalodik már; dalolva jöttem a réteken át haza,
szárny volt ma éjjel nékem a szó, a korty, az óraütés, a simogatás, szárny volt kedvesem keze.

Szárny volt a dal, szárny a kilincs, vigan feküdtem a lepedők szárnyaiba,
már majd elaludtam, midőn ablakom előtt a májusi nap trombitaszavára

a fák kirázták magukból a madarakat! Lármás reggeli áldozat
Harsant: áriák, tollak, gondolatok szines gomolya szállt az ég felé.

Oly ragyogó, győztes volt a rajzás, hogy szabaduló kedvem feléje lebbent
Sikosan, fürgén beléje fonódott, mint illatba az illat.

Repdeső zászlók, angyalok rakétái, bomlott mezei ágyútüz!
Első zajos csók, miután, lobbanás, elrepül a szerelmesek inge!

Hej, micsoda tömjéntartó szivem! — villant félálomban nézvén e szép szárnyalást,
a szöllő lelke ez, a szöllőhegyeké, álmaim kékes lebbenése, égi

Vizcsobogás e zaj! — Miért siratni hát a múló ifjuságot?
Szabad ragyogó égi mezőkre oszlik el selymes áldozati füstként.

ILLYÉS GYULA

LECHNER ÖDÖN IFJÚKORI LEVELEI

Petrovics Eleknek mély tisztelettel

Az ideál útjáról letérni tudni
én soha nem fogok. *(Lechner Ödön,*
1873 augusztus 5.)

Lechner Ödön művészete két szakaszra tagozódik: 1. a történeti formák korára és 2. az egyéni formák korára. Az előbbi (1868—1885) a berlini Bauakadémiáról való hazatértétől a Máv. nyugdíjintézet Andrássy-út 25. sz. palotájáig, az utóbbi pedig (1889—1900, illetve haláláig: 1914-ig) a Thonet-háztól a postatakarékpénztárig, illetve a Ferenc József jubileumi templom tervéig tartott.

A történeti formákkal dolgozó Lechner megítélésében ezideig ingoványos talajon tapogatóztunk. Egyebet sem tudtunk e koráról, mint hogy Lechner a pesti József műegyetemen három évet töltött, mint a korán elhalt Szkalnitzky Antal műegyetemi tanár növendéke és hogy 1866 őszén két barátjával, *Hauszmann Alajossal* és *Puntzmann (később Pártos) Gyulával* együtt a berlini Bauakadémián folytatta tanulmányait.

Most a mester leányának, *Szmrecsányi Ödönné Lechner Irma* úrnőnek jóvoltából előkerültek Lchner Ödönnek menyasszonyához, majd feleségéhez, Primayer Irmához (szül. 1847, megh. 1874) írott levelei, melyek jellegzetesen világítják meg a Berlinben tanuló, majd Pesten működni kezdő építész gondolkozásának fejlődését.

I.

Primayer Irma egy gazdag pesti ügyvéd és háztulajdonos leánya volt. Lechnert, amikor Berlinbe utazott, már régi szerelem fűzte Pestnek irodalmilag művelt, híres szépségéhez. Irma — atyja ellenkezése és a körülötte forgolódó arisztokraták udvarlása ellenére — híven kitartott «Ödön barátja» mellett, akkor is, amikor Ödön Berlinben tanult és csupán szerelmének változatlanságát bizonygathatta hosszú szerelmes levelekben: «az igaz szerelem erős, oly igen erős, ott is győz, hol az másnak lehetetlen, mindenható ő». Ezeket a leveleket, csakugy mint az ifjú udvarlásait, Primayerné nemcsak szívesen vette, hanem különös és kedves módon elő is segítette a fiataloknak Pest és Berlin közötti levelezését, egyszersmind elrejtvén ezt az öreg Primayer előtt. A levelek Primayer Irmához kétféle alakban jöttek Pestre. Ezek egyikének az öreg Primayer előtt is Irma volt a címzettje. Ezek voltak a «nyilványos levelek». A többiek azonban (a nagyobb rész) kettős borítékban, Primayer Jánosné címére érkeztek, belső borítékukon egyszerüen «Irmának» felírással. A «nyilványos levelekben» Lechner kedves kisasszonynak szólítja titkos jegyesét, kit sokszor ugyanazon a napon, a Primayernénak küldött és kettős borítékba zárt levélben kedves angyalának nevez. Ezek egyikében írja, hogy bennük «mindig csak rólunk és szívünkről lesz szó».

«Isten adott erőt és jó szülőket nekem és adni nem felejtett egy kedves őrangyalt mellém, hogy ezek segedelmével megküzdhessek az élet balsorsával s ha lankadni kezd erőm, egy gondolat — csupán egy — jó szellemem sugallata hatja át szellemem és nincs hatalom, mely visszatántorít.» (1866 nov. 25.) De érzelmes kitörése mellett humora sem hagyja el. «Képzelheti — írja ugyanitt — mint szorul szívem azon gondolatnál, hogy most e papír elmegy kegyedhez, kedves kisasszony, én meg, dacára a berlini kosztnak, nem lapultam annyira össze, hogy magamat is idemellékeljem.»

«Az érzelem gyermekkorom óta nőtt fel velem.» Ez az érzelem iratta vele, még Berlinbe költözése előtt, az akkortájt vidéken tartózkodó imádottjának: «estefelé el-elnézek kertjébe, mely most olyan csendes, oly elhagyatott. És ha megkondul a kis esti harang, nékem úgy tünik, mintha messziről kedves hang-

Nyugat. 1928. jún. 16

ját hallanám; s akkor mit érzek, azt nem mondhatom; míg elcsendesül ismét s magam vagyok». Ez a finom kis hangulatkép még ma is, amikor pedig már régen elfakultak és illatukat vesztették a levelekben máig őrzött sanssoucii, tegeli, grunewaldi rózsák, ibolyák, nefelejcsek, híven tükrözi gyermekszerelmének gyöngédségét. Szerelmének emlékét Lechner haláláig őrizte. «Fölöttébb finom művészi ösztöne és választékos ízlése nagy befolyást gyakorolt művészi fejlődésemre» — írta még élete végén is, fiatalon elhúnyt feleségére emlékezvén.[1]

II.

A levélíró Lechner mögött izgalmas háttérként, az abszolutizmus éveit szenvedő magyar társadalom állott. Ez éveket ő részben mint a reáltanodautcai reáliskola, részben mint a József műegyetem növendéke, majd pedig mint a berlini Bauakadémia hallgatója élte át. Egyéniségét az akkori magyar fájdalmak izgatták és edzették. Leveleiben szinte nyomról nyomra követhető egyéniségének és tüzes magyarságának egybeolvadása.

Már első Berlinből (1866 okt. 17-én) írt levelében, melyben utazását írja le, beszéli el, hogy Prágában találkozott «Klapka önkénteseivel, minek — írja — igen örültem, egytől-egyig mind magyar fiú és most hazájokba térhetnek vissza; — e gondolatnál, Istenem, mint dobog a szívem».

1867 január elején atyja megváltotta katonaságát és — különösen «őrangyala» közbenjárására — végleg beleegyezett, hogy Ödön építész legyen. Erről értesülvén, ezeket írja (1867 január 7-én).

«Kedves Irma kisasszony! leveléből olvasom, hogy kis háziasszonyka lett kegyedből. Gratulálok; de én is ajándékoztattam meg valamivel, talán már tudni fogja, *szabad vagyok*, nagy szó ez, midőn pályám kezdetén, midőn minden óráért, mely kárba vész, nemcsak magamnak vagyok felelős; jó atyám ajándéka által nincs szükség többé aggódnom, szabad a pálya és nincs akadály, mely célom elérésében hátráltat. Istenem, milly boldog vagyok, olly atyát bírni, ki semmit sem kímél jövőm érdekében és mennyire jól esik azon tudat, hogy van egy lény, ki akkor is őrködik felettem, midőn nem is sejdítém a veszedelmet.

Három hosszú esztendőn át mint osztrák katona szolgálni, most álmaim valósulását egy csapással így megsemmisítve látni, alig hiszem, hogy lett volna erőm kibírni. Hálát adok Istenemnek, ki annyiszor és most ismét mutatta iránta szeretetét, reménylem jövőben sem hagy el. Károly öcsém utolsó levelében írta, hogy kegyed édes papájának tanácsa folytán, jó atyám engem a katonakötelezettség alól kiváltott, mondja helyettem köszönetemet; mentve talán attól is, hogy mint szökevény bolyongjak még sokáig a külföldön, mert hogy zsarnok zsoldosa legyek, nem, soha, inkább vesszek el; Petőfi a szerelem és szabadság költője, vele hangoztatom jelszavát.

Ne ijedjen meg szavaimtól, kedves kisasszony, messze hazám iránti szeretetem kifolyása ez, egyszersmind azon elkeseredés jele, csalódása azon szép reményeknek, melyek valósulását minden magyar kebel olly forrón óhajtott, úgylátszik ismét semmiségbe vész.

De hagyjuk most ezt, pályám mást kíván tőlem, így is talán hasznukra lehetek azoknak, kiket oly forrón szeretek és megkettőztettem szorgalmamat, hogy honomba minél hamarább visszatérve, kevés erőmet én is virágzására és emelésére felajánljam.» Az otthoni események, politikai viszonyok Berlinben is állandóan foglalkoztatják. «Hazánk iránti érdekeltségből a Naplót járatjuk,» írja

[1] Lechner Ö. Önéletrajzi vázlat. A Ház 1911. évf.

egyik levelében[1] «milyen jó az a Napló, megtudom belőle, mi történik szeretett hazámban, mit mondanak nagy férfiai. És még egyet tudok meg belőle, ami itt Berlinben csakis engem érdekelhet, mindig micsoda színmű került sorra, midőn kegyed is ott volt».

1867 június 7-én, egy hosszabb kopenhágai utazása előtt írja — «távol leszek szeretett hazámtól, midőn nemzetem királyát koronázza és egész életére szóló nagyhorderejű országos ünnepét üli, azalatt messze járok künnt a tengeren». Kopenhágai útjáról pedig így számolt be: (1867 junius 21.) «Már esteledni kezdett, midőn távolról Arcona magaslatán a világítótorony tüze árasztá messzeható világát, mely a tisztán lemenendő napéhoz, persze, elhomályosodott. Szép látványt nyujtott ez, midőn izzó gólyóként bocsájtkozott a bíborrá festett tengerbe, lassan érintve előbb felszínét, mindég lejebb s lejebb szállva, míg utolsó sugara is elveszett.

Sokáig maradtam még a födélzeten, mialatt a nagyszerü látványok sora sok komoly gondolatot ébresztett bennem, mihez még folytonos vágyódásom szeretett enyéimhez és kedves hazámba, járult, hol utolsó időben oly ünnepet ült a magyar, aminőt még keveset élt, ha nem csupán váratlan fényét értve, azon magasztos erkölcsi győzedelmet tekintem, melyért egykor honvédjeink vére folyt. Itt az idő, adja Isten, legyen igaz Széchenyi jóslata — Magyarország nem volt, hanem lesz.»

Ime így ír és ilyeneket ír egy 22 esztendős, Berlinben tanuló magyar építészhallgató, aki 30 év mulva a különösnél különösebb, soha és sehol nem látott paloták sorát fogja építeni, egy sokaktól csak délibábnak tartott képzeletvilág alapján. De semmi kétség: e képzeletvilág tápláló forrása elsősorban itt eredett, az ifjú Lechner Ödönre ható politikai benyomásoknál. A művészet kehely, melybe a művész, a társadalom, a korszellem beléönti a maga lelki tartalmát. A társadalom és korszellem hatását Lechnerre az irodalom és a politika közvetítette.

A kiegyezéskorabeli magyar ifjúságban az osztrák önkényuralomnak akkora gyülölete lobogott, hogy azt az egykorú írók szerint az idősebbek éppen csak féken tarthatták. 1859-ben gróf Dessewffy Emil írta egyik levelében gróf Rechbergnek — a solferinói vereség utáni osztrák miniszterelnöknek: «Magyarországon egy Kossuthok és Klapkákból álló ifjú nemzedék nő fel.» (Halász Imre: Egy letűnt nemzedék 160. o.) Ennek az ifjú nemzedéknek tagja volt Lechner Ödön is. A nemzeti elnyomás izgalma és ennek visszahatására a nemzeti függetlenség vágya vésődött gondolkozásába. Nem ok nélkül való, hogy ő képzőművészetünkben a nemzeti függetlenség gondolatának legeredetibb harcosává vált.

III.

Lechner Ödön gondolkozása nagyon korán vett egyéni jelleget. Berlini tartózkodásának első szakaszán még láthatóan az antik az, ami érdekli. Ekkor még valósággal lelkesedik Schinkel múzeumáért, Kopenhágába is alighanem főként az antik iránti szeretete hajtotta. Itt különösen Thorwaldsen művei érdekelték. Ugyanez a szellem viszi tegeli kirándulásra, Humboldt kastélyához. Még kialakulatlan művészi felfogását bizonyítja, hogy Bécsben a Szt. István templom mellett különösen Károly és Eugen hercegek szobrait említi, bár ezek mellett «a Ringstrasse legnevezetesebb épületei» is érdekelték. Berlini vasárnapjait gyakran Sanssouci-ban tölti. Általában sokat utazott. Már 1867 augusz-

[1] Lechner Ödön Berlinben Hauszmann Alajossal és Pártos Gyulával együtt lakott, a Französische Strasse 60. sz. házban.

tusában Párisba is ellátogatott néhány napra.[1] Végleges hazatelepedésekor pedig útbaejtette Triert, Speiert, Wormsot, Bamberget, Regensburgot, mint amelyeket — mint írja — meg kellett néznie. Lelkében gyökeredző és később egyéni formanyelvében mindjobban láthatóvá vált középkor-szeretete vonzotta a középkori építéstörténet e német zarándokhelyeire, ahová életének legkülönbözőbb későbbi időszakaiban is állandóan visszatért.

Berlinben a híres Bötticher tanította az antik, a nemkevésbé híres Adler Ferenc pedig a középkori építészetet. Lechner művészetének két gyökere nyúlik berlini koráig vissza. Középkor iránti vonzalma itt nyerte első táplálékát. Bötticher pedig az anyagszerűségről vallott felfogásával volt nagy hatással reá. 1867 év végén Lechner így tükrözi Bötticher tanításait: «Fejem most valami újabb vaskonstrukción töröm, vagy pedig az ógörög építészetről szóló könyvekben talál új tanulnivalót.» Tudnunk kell, hogy Bötticher a görög és germán építőmód elvét kívánta az új építészetbe átvinni, még pedig a vasnak szerkezeti felhasználása mellett. És ebből az okoskodásból a *műformák új csoportjának születését* hirdette és várta. Nem térünk itt ki Bötticher és általában az anyagszerűség elvének tévedéseire. Az a lényeges és meglepő, hogyan nyert Lechner egészséges művészlelke még a téves tanokból is egészséges ösztönzéseket. Kétségtelen, hogy már a 80-as években ezek az ösztönzések vezették őt a majolikának, mint magyar építőanyagnak alkalmazásához. Mennyire egyezik a fiatal és öreg Lechner Ödön felfogása. 1911-ben ezt írta e kérdésről «a különböző vakolattechnikák és tréfák mint surrogátum talán megbocsájthatók, *de új, művészi formák kialakításánál* kiinduló pontul nem szolgálhatnak».

1889 novemberében a majolika problémájának megoldásában munkatársával, Zsolnai Vilmossal együtt utazott először Londonba. November 8-án írja leányának: «leírhatatlanul sok érdekeset és tanulságost láttam már». Itt a South Kensington múzeum szines perzsa és indiai mázas anyagait tanulmányozták. Londonból Oxfordon, Bruxellesen át Kölnbe utazott, majd néhány napi bécsi tartózkodás után tért haza. Az 1889—1890-ben épült váciutcai Thonet-házon pedig kezdetét vette a majolika bevonulása homlokzataiba, hogy megindítsa, majd egyre növekvő művészi szabadsággal végül a postatakarékpénztár homlokzat művészi pompájában valóra váltsa azt a jellegzetes művészi elvét, melyet már 1868 február 28-án Irmának írt levelében így fejezett ki. «Az ember élete legnagyobb részét lakásában tölti; azt mentől ízletesebben díszíteni, így kellemessé tenni, minden művelt ember egyik főgondja, most mint minden korban, benne ismerhető meg jelleme, sőt műveltségi foka. Ha valaki a mostani divatnak hódol, teheti ruhára nézve, hisz ez csak évről évre szól, de lakásánál kövesse e jelszót: — Mi szép?! — Szobák hosszú sorát, ha egyféleszinű bútor foglalja el, én azt hiszem, az unalmas, ez véleményem a szobák egyféle festésére nézve is. — Unalmas divat, melynek előbb-utóbb ismét múlni kell. Vidám legyen a lakás, hogy benne jól érezze magát az ember; jellemezve legyen minden egyes része, mire szolgál, mert más célja a dolgozószobának és más az ebédlőé, szalon és hálószoba is úgyhiszem különböző és mért ne tudhatná az idegen belépő is, hogy hol van.

Kisebb lakásokban, hol is gyakrabbani kiköltözködés feltételezhető, a bútorok célszerűbb elhelyezése is könnyíttethessék. Ez az egyetlen eset, ahol az unalmas célszerűséget még menteni lehet (Die dringende Notwendigkeit ist's). A nemes lelkületeknek ne legyen elég a célszerűség, hanem párosítsa vele a szépet, általa az ember ideál lételét vallja, én pályámon magamat, amennyire legalább erőm engedi, úgyszólván kényszerítem erre. Ugyebár nehéz feladat?»

Íme: hogyan fejlődik Lechner Ödön már Berlinben is. Mekkora a távolság

[1] Itteni első benyomásairól beszámoló levél nem maradt, valószínűleg azért, mert 1867 Szent István-napjára egyenesen hazautazott.

a Schinkel—Thorwaldsen-i művészetért lelkesedő, majd egy esztendővel később máris művészeti ideált valló építészifjú felfogása közt. Hogy mit ért az ideálja felett, erről ekkor még mitsem írt. Nyilván ezt akkor még maga sem tudta. «A nemes lelkületnek ne legyen elég a célszerűség, hanem párosítsa vele a szépet»: egyelőre csak széleskörű programm volt, mely valóban Lechner későbbi pályájának jelentőségteljes alapjává lett, de amelyet később egy másik, bár szükebbkörű, de magyar ideállal párosított. E magyar ideál megleléséig hosszú út állott még előtte. Ez út befutásával pontosan egybeesett egyéniségének kialakulása.

IV.

Berlinből való hazatérte után, a Veres Pálné-utcai kecskeméti-ház építésekor, melynek homlokzati fülkéibe — mint ismeretes — a magyar történelem hősi alakjainak szobrait állította, a pályakezdő dicsekvésével írja (1870): «Yblnek megmutattam a terveket. Nemcsak udvariasságból, valóban megelégedéssel, mondhatom, igen el volt ragadtatva és nem győzte eleget dícsérni, megigérte pártfogását és ajánlatát, mi Yblnél, ki azt nem szokta oly könnyen tenni, annál több beccsel bír». De egy héttel előbb a Batthyány-síremlék tervpályázatán a maga pályatervéről már így írt: «Hiszem, hogy egyszerű és nemes, de azért nincs kilátásom, hogy nyernék vele pályázatot, mert nálunk sajnosan még más ízlés az irányadó, csak lárma és pompa kell — szemkábító». Ekkor még nem vette észre, hogy az ő műve is époly banális volt, mint azok, amelyeket elítélt.

Egyénisége lassan ébredezett. Csak fokozatosan bírta kettéválasztani a lelkében már jelentkező személyes nézeteit attól, amit az iskolában tanult. Művészképzelete tevékenykedik már, egyelőre anélkül, hogy építőtehetsége is nyomon követhette volna. Egyelőre mintegy figyelőállásban van, ítélőereje élesbül, érzékennyé válik párhuzamokkal szemben, összekapcsol, társít, távoleső gondolatköröket. Ez az időszaka hosszú ideig tart. 1870-ben kezdődik és valahol a Thonet-ház után végződik. De 1893—1900 közötti mesterművei csak a külső látszat szerint születtek tényleg 1893 és 1900 között. Gyökerükkel ezek is szorosan az 1865—1893 közötti évekig — Lechner sturm és drang koráig nyúlnak vissza. «Magas, szép cél» felé indul, «lassan, de becsülettel», már berlini levelei szerint is. Későbbi elvhűségét már a fiatal Lechner Ödön is felvillantja. Állandóan valamilyen homályban lappangó művészcél felett ábrándozik. «Itteni tartózkodásomat egyedül tanulmányaimnak szentelem és ha elvégeztem ezeket, este az akadémiai bibliothékában, mely nyolcig nyitva áll, a legérdekesebb munkák nézésében, melyek reámnézve, mint a művészet tanítványa, nagy haszonnal lesznek, vagyok elmerülve.» «Úgy érzem magamat, mint a tengerész, ki csendes időben messze kinnt a világ óceánján — egén egy kis felhőt észlel, ha nem is vészthozó, de inti egyre, használja fel az időt, hogy netán elérje a vihar és aztán kettőztetett erővel sem nyeri el azon világosságot, mely még — távolról bár — oly szelíden csillog célja felől, ahová jutni: egyetlen óhaja, vagy ha nem, elveszni kénytelen. A felhő reményem egén, a jövőnek még bizontalansága s talán nem vészthozó, ezt talizmánom súgja ujjamon, míg a csillag — drága hazámban, messze innen, igen messze, ott ragyog tiszta fénnyel a sok csillag ezrek közt legszebben.»

Művészetének és szerelmének célját itt együtt említi, anélkül, hogy a kettőt szétválasztaná. Szerelmének célja leveleiben is tisztán áll előttünk. Művészcélja felől azonban, leveleiben homály terjeng. A dolgok nyitjára 1911-ben írt önéletrajza vezethet. Itt írta, ifjúkorára visszatekintvén — «mint távoli ideál, mindig egy magyar nemzeti stílus megalkotása lebegett előttem». De hogy berlini és Berlin utáni korát, leveleinek hangulatát egészen megértsük, nem árt, ha visszaidézzük emlékezetünkbe önéletrajzának azt a részletét is, melyben hosszan írta

le, hogy minden «a magyar nemzeti stílus» megalkotása felé szándékolt lépésénél, milyen tornyosúlt akadályt képezett számára, a Berlinben magába szívott német kultúra, mely «ólomsúlyként nehezedett rá» és «minden művészi gondolatát elnyomta». [1] [2]

Bár leveleiben Lechner még sem a nemzeti építészet problémájáról, sem pedig a német kultúra gondolattipró hatásáról egy szó említést nem tesz s tény, hogy mindezt így, világosan csak ifjú éveire visszatekintő emlékezéseiben látta át, mégis leveleinek izgatott keresése, lázadozó elégedetlensége annyira egyeznek a négy évtizeddel később írt önéletrajzának állításaival, hogy közöttük a tudat alatt lappangó ösztönök, homályos sejtések, majd a hatásukra kialakult és céltudatossá vált törekvések kapcsolatára kell ráismernünk.

E tekintetben nagyon érdekes a kapcsolat Lechner és Pártos Gyula között. Lechner, Hauszmann Alajossal és Pártos Gyulával együtt volt a berlini akadémián, majd Pártos Gyulával Berlinből való hazatérésük után 1897-ig tartó társasviszonyba lépett. Kettejük között Lechner volt a művész, Pártos pedig az adminisztrátor. Pártos erősen robbanó természet volt, telve temperamentummal. Cikkeket írt, vitatkozott, előadásokat tartott.[3] A Magyar Mérnök és Építész Egyletnek a hetvenes, nyolcvanas években legtevékenyebb tagja volt. 1878-ban egyik cikkében ilyeneket írt, a Magyarországon szereplő külföldi építészek ellen: «Az építészet és szobrászat, ha így folytatjuk, nemzetivé nem lesz soha. Ennek elérésére csak egy mód van! Egy öntudatos magyar képzőművészeti kar nevelése: vagyis ha nyilvános versenynyujtás által az ifjabb nemzedékben is felköltjük a kedvet, magyar képzőművésznek lenni.»[4] Amikor pedig a szegedi színház tervezési megbízatását a külföldi Fellner és Hellmer építészek nyerték el, Pártos — tekintet nélkül arra, hogy kit bánthat ezzel, támadásra indult a külföldi építészeknek juttatott kedvezések ellen. oly sikerrel, hogy temperamentumával a Magyar Mérnök és Építész Egyletet is rohamra indította a gyülölt rendszerrel szemben. 1881-ben a Mérnök és Építész Egylet Pártos indítványára és Pártos, valamint Ney Béla és Schwarczel Sándor szövegezésében memorandummal fordult a kormányhoz a szegedi színház tervezési megbízatásának visszavonása érdekében. Ez az emlékirat így érvelt: «Amit a főváros és illető körei a közelmultban e téren mulasztottak, de ez időszerint — hála a magyar nemzet géniuszának — legjobb akarattal igyekeznek jóvátenni; az nem lehet, hogy azt Szeged, szép hazánk legmagyarabb városa, első kulturális középületén figyelmen kívül hagyja; az nem lehet, hogy Szeged város közönsége érzékkel ne bírjon a magyar képzőművészet és annak egyik főága, a magyar építészet iránt; az nem lehet, hogy Szeged városa rossz példával szolgáljon hazánk többi, talán kevésbé magyar városainak. Kérelmünk teljesítése által Szeged nemcsak saját érdekét elégíti ki, hanem igazságot szolgáltat a magyar nemzet géniuszának.»[5] Ezt a memorandumot Hauszmann, Pet-

[1] Lechner Ödön Önéletrajzi vázlat. A Ház. 1911. évf.

[2] Nem érdektelen megemlítenünk, hogy az orosz zenetörténetnek immár egyetemes jelentőségüvé emelkedett mestere, Mussorgskij ugyanekkor ugyanígy lázadozott a német zenekultúra ellen. Mikor Rimskij Korssakoff egyik levelében félve és meglepetten említi neki afölötti aggodalmát, hogy tulajdonképpen korssakoffi és nem schumanni «mód» szerint kénytelen komponálni, Mussorgkij örömmel üdvözli és a német kultúra elleni művészi tevékenységre bátorítja. Mert — írja — a német előbb fejleszti ki gondolatát és csak utána bizonyítja be. «Ez a nép még a zenében is spekulál és majd lépten-nyomon abstraktiókba téved.»

[3] Pártos Gy. a felsőmagyarországi építészeti műemlékek, különös tekintettel a renaissance korra. Felolv. a Magy. M. Ép. E. 1881 aug.. 27-iki Kassán tartott ülésén. Építő Ipar 1881. 36. 37.

[4] Pártos Gy. Nemzeti képzőművészet. Építő Ipar. 1878. 347. o.

[5] Építő Ipar. 1881. 247. o., továbbá Vámos Ferenc — Lechner Ödön. I. k. 21. o.

schacher, Pártos, Schickedanz, Wéber Antal, Ybl Miklós mellett Lechner Ödön is aláírta.

Nietzsche tette fel a kérdést: «mint lesz az ember azzá, ami?» «Das man wird, was man ist, setzt voraus, dass man nicht im Entferntesten ahnt, was man ist?» Nietzsche a maga fejlődését látta ilyennek. Lechner fejlődése is e nietzschei tétel nyomán ment végbe. Leveleiben ismételten egy valamilyen célról tesz említést, «ahova jutni egyetlen óhaja», de anélkül, hogy — legalább egyelőre — látná, hová, merre igyekszik. Levelei helyett későbbi pályája tájékoztat céljának mibenlétéről. Az ösztönös kényszer, mely lelkében — fejlődése során — mindinkább a felszínre tolult, már leveleiben is megnyilvánult, lassankint határozottá vált és odairányult, hogy élményeit a maga egyéniségének képére alakítsa. Ebben nem ismert akadályt. Sokat mond e tekintetben 1873 májusában Bécsből Gyula bátyjának írt levele. «Kérlek mindenre, ami szent, mondd meg nőmnek, én részemről lemondok mindenről a világon, örömest életemről is, csak olly helyzetben tovább élni és tűrni, mint eddig, nem tudok, nem szabad; tiltja ezt férfiasságom. Ne kívánják tőlem ez áldozatot, mert érzem, eszemet vesztem. Hagyjon engem cselekedni, mint erőmmel tudok, mint azt becsületem sugallja — legyen ő szelídszívű, türelmes nő, ki ha férjét igazán szerette, tud szenvedni is.» E tragikus összeütközés okát illetően az a tény tájékoztat bennünket hogy mindez a Vilmos császár-út 43. számú palota, továbbá a Veres Pálné-u. 9. számú kecskeméti-ház építése idején történt. Az összezördülés oka, hugának Cserneczky Gyuláné Lechner Ilka úrnő elbeszélése szerint az volt, hogy az óhajtott művészi célt, melyet az ifjú Lechner Ödön csírázó alkotó ereje mindjobban maga elé képzelt, felesége kivihetetlennek tartotta. Feleségének ilyen ellenkezését főleg az öreg Primayer János fűtötte, akivel Lechner sohasem bírt összeférni és aki leánya anyagi romlását féltette Lechner művészi vállalkozásától. Ezt bizonyítja későbbi — már felesége halála utáni — Párisból írott levelének e részlete is: «Nem illusiókban ringatom magamat, mind tán jó apósom ismét vélhetné.» Emellett azonban kétségtelen, hogy apósán kívül, már ez időben való ellenségei is módot találtak arra, hogy Lechner alakuló képzeletvilágát és törekvéseit már csírájukban elfojtsák. Kitünő bizonyíték idevonatkozóan az, hogy Lechner Ödönnek már 1867 novemberében, Berlinből írt levelében, védekeznie kellett az őt kedvese előtt rossz hírbe keverni igyekvő ellenségek áskálódásai ellen.

«Ha most lelkemben olvashatnál, látnád fájdalmamat, de nem panaszolni akarok néked kedves gyermekem, hiszen tudom, szintén vígaszra van szükséged és azt adni engem, mint az erősebb nemhez tartozót illet. Igen Irmám, ne búsulj, hiszen szeretlek és az igaz szerelem erős, olly igen erős, ott is győz, hol az másnak lehetetlen, mindenható ő. Bízzál bennem Irmám, én leszek egykor férjed, mindened s boldogságod az enyém is. Azért naponta imádom Istenemet, ne hagyjon el. Bízzál bennem Irmám, karjaimban viszlek angyalok közé, fel a menyországba, hiszen a mi frigyünk nem csupán e világra szóló, boldogok leszünk, Irmám, örökre enyém vagy, mint én, örökre vagyok Ödönöd.» E levelét pedig minden megjegyzés nélkül két Petőfi idézettel zárja le:

Kik a föld alacsony porából,
Mit minden féreg gázol,
A naphoz emelkedtek,
Ti szárnyas, óriási lelkek!
Hogy van, hogy titeket a törpe világ
Mindég kicsinyeknek kiált?...
Természetes! hiszen a tölgy a bérceken
Kisebbeknek tetszik, mint a fűzfa idelenn.

Barátaim megölelének,
Szívökhöz nyomták szívemet;
Bennem mi boldog volt a lélek!...
Később tudám meg: miért öleltenek?
Azt tapogatták, míg öleltek:
Hol van legfájóbb része e kebelnek?
Hogy gyilkukat majd oda döfjék...
És oda döfték!

A levél hangja, öntudatossága, az idézett verssorok azt bizonyítják, hogy Lechner Ödönnek már első ellenségei sem voltak válogatósak eszközeikben. Ez a korai levél nyilvánvalóvá teszi, hogy ellenségei — menyasszonya előtt — egy csapásra a férfit és a művészt is igyekeztek befeketíteni.[1] Nem nehéz ennélfogva elképzelnünk, hogy apósa és felesége ellenkezése művészi szándékaival szemben nem volt független a korai ellenségek rosszakaratú cselszövéseitől. Ám Lechner már ifjúkorában sem tűrt beleavatkozást művészi nézeteibe. Művészeti felfogásának függetlenségét, a fiatal építész nyakasságát még «őrangyala» sem törhette meg. Az alkotó ösztön szót kért és Lechner inkább elhagyta családját, mintsem felhagyjon ideálja megvalósításáért folytatott küzdelmeivel. A válás ugyan csak rövid ideig tartott és Lechner hamarosan visszatért családjához, de sebzett, csalódott lélekkel.

1873 augusztus 5-én Pestről a betegségére Ausztriában gyógyulást kereső feleségéhez írt megrendítő levele híven tükrözi egyre izgatottabb lelkiállapotát. «Mindég inkább és inkább látom, hogy nem e világra való vagyok, látom, hogy fáradozásaim hasztalanok, terveim nem sikerülnek, üldöz a sors. És ha tekintem miért? mert mindenkinek akartam eleget tenni és saját meggyőződésemet háttérbe szorítottam, most látom csak leginkább, mennyire hibáztam, hogy nem cselekedtem, mint én véltem azt legjobbnak, mindég mások érdekeit, habár csak képzeltek és ezáltal nem jogosultak voltak, figyelembe kellett vennem. Szárnyaim szegve, nem szállni, csak repdesni valék kénytelen. Kik hivatva valának nemes céljaim elérésében legalább bíztatni, hátráltak, futásomban csak botlást érhettem el. Így a világgal szennyes nézeteivel ellentétben mindig becsületesen küzdöttem teljes erőmmel. Ki győzhet? Nem nehéz gyanítani ennek végét, — én készen vagyok.

Az ideál útjáról letérni tudni én soha nem fogok. Kerestem kísérőt, ki megértsen, csak egy valakim volna, ki velem jönne és én örömest küzdök, tűrök, e világon csak egy valakim egészen és én elfeledném a keserűséget, mit szívembe öntött a világ. Új életre volna kedvem érted, gyermekünkért, csak te értsél meg és én a legboldogabb férj leszek, a legboldogabb atya, csak te buzdítsál és én a legszerencsésebb ember leszek a világon. Vegyél engem, amint vagyok és én boldoggá akarlak tenni. Szeretettel csókol Ödönöd.»

Fejlődő egyénisége mindig tudatosabban és határozottabban védekezik a külső befolyásolások ellen. Harcol képzeletének felszabadításáért. E védekezése más formában is megnyilatkozott. Egyik berlini levelében Irma amaz intésére, hogy mérsékelje leveleinek hangját, így felelt: «Hát jó,' jövőben érzelmeimet az ész uralma alá helyezni megpróbálom, csak ne haragudjék.» Ugyanitt azonban keserűen panaszkodik, hogy érzelmeinek korlátok közé való szorítása mellett sehogyan sem bírja magát kifejezni. Egyetlen megmaradt (1878 novemberében) Párisból, közvetlenül végleges hazatelepedése előtt, anyósának írt csüggedt levelében is szomorúan köszöni meg apósának a helyesírási hibáira tett kifogásait, de tiltakozik is a kifogásolások ellen.

[1] Ugyanez volt a későbbi ellenségek módszere, felesége halála után is, amikor a mester művészetét a társadalom előtt azzal igyekeztek befeketíteni, hogy Lechner megbízhatatlan, dőzsöl, éjszakázik.

«Szeretett jú anyósom, Irmuskám kedves soraiból, melyeket a jó nagypapa leveleivel együtt megkaptam, szomorításomul értesültem, hogy kegyed kedves jó mamám, igen neheztel reám. Kétszeresen fáj nekem gyermekemtől e hír, mert ép nevenapja alkalmával gondoltam legjobban igaz szeretetemet kifejezni, midőn Irmám és Ödönkém sorában gyermeki ajkai által kivántam az ég áldását felejthetetlen boldogult feleségem és így magam legjobb anyjára; azt hittem, hogy így leggyengédebben fejezem ki magam, ha azokat, kikben a mi vérünk is feloldhatatlanná teszi rokonságunkat, választom közvetítőmül, — de hiszem, ismert jó szíve meg fog bocsájtani, nékem, boldogtalannak, midőn bevallom, hogy tán nem értek jobban hozzá, de meggyőződhetett, hogy szándékom a legjobb volt. Hogy mily rosszul értek hozzá, magamat megértethetni, jó apósom becses leveléből is látom és az mennyire fáj nekem, alig mondhatom. Mindég és egyre arra gondolok, miként érjem azt el. Ismerem hibáimat és nem tudok ellene. Úgy érzem magam, mint a zenélő, kinek nincs hallása, s mégis lehet, hogy más érzése jobban van kifejtve, mellyel hasznosan számolni is lehet. Nagy köszönettel tartozom jó apósomnak, hogy bűnlajstromomat helyesírás tekintetében elémbe tartja és kérni fogom ezért máskor is; de ha meggondolom, hogy bár, mint tudom és tudtam, hogy péld. ide vesszőt, oda nagybetűt, ezt meg így és ezért így kell írni, aközben, míg írok, nem tudom észrevenni, sőt közvetlenül írás után, ha ismételve is átolvasom nehéz munkámat, (mert be vallom, az írás az nekem) csak ritkán tudom fellelni benne a hiányokat. E vakságom annyira kétségbeejt, hogy már írni is félek. Mindazáltal, ha be is kell látnom, hogy ez nagy hátrányomra van, nem szabad visszariadnom és hállás köszönettel kell tartoznom mindazoknak, kik — mint jó apósom, őszintén hibáimra figyelmeztetnek, hogy azokkal számolhassak. De bármint megadom magam ebben egyrészt, levelének más pontjában sajnálattal kell észrevennem, hogy mult soraim sok helyen félre értésre találtak és meg vagyok győződve, hogy kevesebb szigorúsággal elolvasva, törekvéseim tán más színben tünnének fel. De mivel elég szerencsétlenül a tollal nem bírok úgy, hogy az itteni viszonyokat tekintetbe véve élénken helyzetembe gondolhassa magát valaki, legnagyobb kétségemben nőiesen érző szívéhez fordulok, jó anyám legyen szószólóm, hogy iparkodásomban végre célt érjek, magam mint a hajótörést szenvedett, most a mentő part láttára egész erőmet akarom kifejteni, hogy megmeneküljek. Egy pár nap óta nyilt meg előttem a rég várt kilátás, hogy végre valahára és mint legjobb szeretem otthon kapjak dolgot. Azt hiszem, tán már három hét multán innen, ha lessz annyi pénzem, hogy utazásomat fedezhetem, indulhatok. Egy nagyobb épület tervezése és néhány kisebb munka vár reám; fáradalmaim jutalmával reménylem ezután bonyolódott viszonyaimat végre is rendezhetni, miért kérem, csak most ne hagyjanak el. Egész láz foglal el, mióta a remény áll szemem előtt, szeretett enyéimet végre ismét keblemre szoríthatni. Édes atyámnak Kőbányára is fogok írni, mert szándékom dolgomat kint náluk, a nékem már oly nagyon szükséges nyugalomban, visszavonultan és háborítatlanul megkezdeni, egyedül most csak annak. Hiszem, hogy édes atyám be fog egyezni ez egyetlen kérésembe, annyival is inkább, hogy az ő gyári érdekeivel iparkodásom, itteni tanulmányaim hasznosításával együtt jár és tán végre is valamennyiünk ujjá születésére szolgálhat.[1] Nem illusiókban ringatom magam, mint tán jó apósom ismét vélhetné, hanem való kilátások azok, melyek nagy erőfeszítéssel ugyan, de elérhetők. Csókolom ezerszer jóságos kezeit, egyúttal üdvözlöm sokszor a jó nagypapát (a 150 forintot) küldeményét 318 Frankot a póstán hiány nélkül felvettem, melyért szépen kérem neki mindig hálás köszönetemet jelenteni. Gyermekeinket ezer meg ezerszer csókolom, ölelem és alig

[1] Ez így is történt. Páris utáni első művének, a szegedi városházának pályaterveit, atyja kőbányai otthonában készítette. Cserneczky Aladár dr. elbeszélése.

várhatom azon percet, midőn mind ez ismét valóság. A kőbányaiakat ezerszer üdvözlöm.

Isten önnel jó mamám; ismételve kérésemet maradok örökké hálás és hűen szerető fia Ödön.»

V.

Nyugtalanságának, lázadozásainak egy a forrása: maga elé tűzött művész-célja. Egyszer eleve nem bízik a Batthyány-emlékműhöz készített pályatervének sikerében, mert «nálunk még más ízlés az irányadó, csak lárma és pompa kell — szemkábító», egyszer meg az «ólomsúlyként ránehezedő német kultúra»[1] ellen küzd, egyszer pedig a szegedi városházát, jóformán már építése közben, «perhoreszkálta», mert a történeti barokkeretet «nem tartotta művészi feladatnak».[2] Művészeti ideált vall, ez hajtja előre, amíg végül már a Veres Pálné-utcai kecskeméti-ház és a Vilmos császár-út 43. számú palota építésénél szembe nem került a korát általánosan jellemző stílusgazdálkodással.

Így visszafelé forgatván Lechner élete-filmjét, bámulatosnak kell találnunk alkotóerejének következetességét, egyenletességét. Lechner Ödön a 60-as évektől a 90-es évekig kereste a formavilágot, amelyen alkotó képzelete megnyugodhatott. De e formavilágot a 90-es évek végén is a 60-as éveknek az «ideál útjá»ról soha letérni nem akaró Lechnere lelte meg.

Öntudatlanul fejlődik. Úgy alakul ki leveleiből fokról-fokra a szervező, az uralomra hivatott eszme, hogy szinte látjuk, amint parancsolni kezd, amint rávezeti erejének megérzéséhez, amint kipallérozza egyéni tulajdonságait, amelyekre később, amikor képzeletvilágának teremtményeivel felhőzi magát körül, mint a kiterebélyesedett Lechneri művészet nélkülözhetetlen eszközeire fogunk könnyűszerrel ráismerni.

Lechner felfogása szerint a művészet birodalma nem a «szép» birodalma, ...anem egy különös képzelésmódnak birodalma, melyet a művész fejez ki. — ...z ő képzeletén az a szellem vált uralkodóvá, mely magát a magyar társadalmat ...eltöltötte. Művészete egy társadalom képzeletvilágának tükörképe. Mert ne fe...ljük, hogy Lechner fejlődésének ez időszakában, a 60—80-as években, nemzeti ...túránknak két nagy eseménye játszódott le. Ez időközben érte el csúcspont...Pest és Buda példátlan erejű magyarrá válásában a XVIII. században meg...'t magyar nyelvi mozgalom. Ezt megelőzően emelkedett páratlan népszerű...a XIX. század elején indult, népköltészeti áramlatnak kiágazásaként, a ...mű hulláma.

...na nélkül nincs művészet», vallotta Herman Lipót tanusága szerint ...[3] Ebben az értelemben az ő művészetének is volt főtémája: a nem...e alakjában. Fiatalkori levelei alapján élesen domborodik ki annak ...gy milyen erők kényszerítették őt ez eszme szolgálatába, valamint ...a valóság, hogy Lechner művészetének csíráját finom szálak kapcsol...ószolutizmusbeli és kiegyezéskori, valamint ezek közvetítése mellett, ...eleji magyarság lelkületéhez. E mély kapcsolat táplálta magyar érzé...z építészet multjának oly sok hatását változtatta magyar értelművé.

VÁMOS FERENC

...önéletrajzi vázlat. A Ház 1911 évf.
...magyar formanyelv nem volt, hanem lesz. Művészet 1906. évf.
...n Lipót: Emlékezés Lechner Ödönre. Pesti Napló 1927 máj. 22.

APÁM HALÁLA ELÉ

Te már az esti gyertyák
lobbanását köszöntöd,
életem szomoru okozója
— szelid öreg!
Megvénült gyermek lettél,
mert ugy akartad apja légy
a züllött költőnek,
ki továbbcepeli elfáradt vágyaidat
a süppedt utakon. — —
Isten tüze mosolyogjon már benned:
dadogó öreg!
én összegombolyult öregem:
kicsiny apám!
Ó nem láthatod már te sem,
mint rohan odakünn a kalászszagu Nyár —
de lásd én még vigyázok, csüggedt virrasztó. — —
Mégis nyugodj meg:
téged nem szerethet a halál,
csak valaki ugy akarta
menj aludni,
piciny babákkal játszani
holnapi bölcsőd kék takaróján — —
Én tudom, tegnapi csókod
elszálló lelked üzenete volt,
hogy megáldjam árva virágaim
belőled-fájó eső-páráját. — —
Ugye hallod?
Álomra üt az óra,
takard be végre magadat
— ó gyönge gyermek —
csavargó lelkem mosolyával,
hogy elvezesselek a
Fehér Madarak Szigetére,
hol Isten égi buzájával etetnek majd
a tiiz hajnali angyalai ámen.

BERDA JÓZSEF

Lechner Ödön

Lechner Ödön. Irta Kernstock Károly, Huszadik Század, (VII—IX.) szám. 1914

Lechner Ödön. Irta Bokor László. Közműveltség I. évf. 1—2 szám. 1914

Három magyar művész elköltözése. (Lechner, Feszty, Spányi). Irta koronghi Lippich Elek. Budapesti Szemle. VII. szám.

(Művészet 1914 468. l.)

473

Ziffer Sándor: Pihenő modellek 28

k lajstroma

Oldal

Kőrösfői Aladár: Az öröm ... 229
Telcs Ede: Női képmás ... 230
Horvai János: A budapesti Kossuth-szobor egyik főalakja ... 231
Moiret Ödön: Válás ... 233
Bálint Rezső: Otthon ... 234
Olvasó ... 235
Nagy István: Havasi táj ... 236
Teplánszky Sándor: Téli táj ... 237
Gedő Lipót Tanulmány ... 238
Hauszmann Alajos: Fürdőcsarnok terve 1868 ... 241
A Budapest-Erzsébettéri kioszk ... 242
A technologiai iparmúzeum ... 242
A budapesti igazságügyi palota középrésze ... 243
A budapesti igazságügyi palota. Tárgyalóterem 244
A budapesti Szt. István kórház bejárója ... 245
Gróf Nádasdy ladányi kastélya. Az ősök terme 246
A New-York palotájának körúti homlokzata és a kávéház keresztmetszetei ... 247
A New-York palotájának földszinti alaprajza ... 248
A budapesti igazságügyi palota ... 248
A budapesti igazságügyi palota főhomlokzatának középrésze ... 249
A budapesti igazságügyi palota első emeletének alaprajza ... 249
A budapesti igazságügyi palota. A nagy csarnok 250
A budai királyi vár dunai homlokzata ... 251
A budai királyi várpalota közép-épülete ... 251
A budai királyi vár buffet-csarnoka ... 252
A budai királyi vár új ünnepi terme ... 252

Szobrot Lechner Ödönnek!

Idén júniusban lesz húsz éve annak, hogy Magyarország eddig élt legeredetibb és legegyénibb építőművésze meghalt. Mintha tegnap lett volna, amikor hazánk és a főváros igazi művésztársadalma, nemcsak az építőművészek, de festők, szobrászok, írók és ujságírók, színészek és zenészek százszámra követték koporsóját.

Lechner Ödön.

Lechner Ödön nemcsak széleskörű tudású és nagykoncepciójú építőművész volt, de propagálója, kitalálója és felfedezője volt a magyar nemzeti építőstílusnak, amelynek mását vagy ahoz hasonlót sehol, semilyen más ország vagy nemzet nem alkotott. Ha van létjogosultsága »nemzeti művészetnek«, ha hiszünk, mert hiszünk egyéni, nemzeti, sajátos, faji művészetben, úgy Lechner Ödön építőművészetében a legsajátosabb magyar építőstílus virágzott ki. Amikor hazánkban a legszárazabb és legsivárabb stíluskomplikációk, külföldi utánzatok, elsatnyult és elhervadt léleknélküli épületkópiák készültek, egy fizikumában nem is túlerős, finom, közepeskorú, majd öreg úr, aki lelkében mindig *örökifjú* maradt, azon fáradozott és azért küzdött, hogy az ezeréves Magyarországnak nemcsak magyar nemzeti költészete és zenéje, de »magyar építőstílusa és formanyelve« is legyen. Mi, akik hallgattuk az ő nemesveretű tanításait és szózatát, akik követői és csodálói voltunk életében mindig modern művészetének, még *ma is meghatódva állunk a Földtani Múzeum, az Iparművészeti Múzeum, a Postatakarékpénztár, a kecskeméti városháza*, régebbi művei közül az Andrássy-úti Drechsler-palota, a szegedi városháza és sok más magasértékű műve előtt. Amikor Budapesten az efemer jelentőségű Tőzsdepalota, az ízléstelen Ankerpalota, az agyoncifrázott nagy bankpaloták épültek, amikor öblöshangú és szélesvállú, keményöklű építészek »terrorizálták« az építtetőket, de sajnos, az építőművészetet is, halk szóval és finom ízléssel kevés megfelelő munkához jutott Lechner Ödön. *Nem kapott műegyetemi vagy mesteriskolai tanszéket, nem kapott nagyarányú megbízásokat vagy legalább is nem elegendő vagy nem méltó munkában volt csak része.*

Amily sors jutott osztályrészül Lechner Ödönek életében, oly szomorú a sorsa emlékszobra kérdésének is. Magánosok, de főleg a székesfőváros áldozatkészségéből elkészült *Farkas* Béla szobrászművész mintázásában a Lechner-szobor, készen leöntve áll az a művész műtermében, de *nem* lehet felállítani, mert a kiválasztott helyhez *még nem* járult hozzá valamennyi illetékes hatóság. Egyelőre még vitatkoznak arról, hogy *hol* álljon a Lechner-szobor, mert a szoborbizottság és a Lechner Ödön Társaság által választott Liszt Ferenc-téri helyet nem tartják a hatóságok erre alkalmasnak. Hisszük és reméljük, hogy június végén, amikor az elhalt nagy magyar építőművész halálozási évfordulója lesz, leleplezhető lesz a Lechner-szobor.

Érdekes ebből az alkalomból megemlékezni arról, hogy *Munkácsy* Mihálynak, az eddig élt legnagyobb magyar festőművésznek, kinek életében és holta után is világraszóló sikerei voltak, szintén nincsen még ma szobra Magyarországon. Ybl Miklósnak, a nagystílű építőművésznek van szobra a budai Várkert-rakparton, valóban meg is érdemli, mert nevéhez a Várpalota, az Operaház, a Fővámház és több más valóban értékes mű fűződik.

Van szobra már néhány éve *Alpár* Ignácnak a Városligetben, az Ankerpalota, a Tőzsde, bankpaloták és a váratlanul és talán véletlenül jól sikerült, festői fekvésű Mezőgazdasági Múzeum épületeinek volt tervezője. Az Országos Levéltár tervezője, *Pecz* Samu is kapott miniatürszobrot a Szilágyi Dezső-téri református templom előtt, amelyet ő tervezett és van emléktáblája a Kúria falán *Hauszmann* Alajosnak is. Lechner Ödönnek ellenben nincsen szobra, nincsen emléktáblája, uccát *nem* neveztek el róla, pedig elvitázhatatlan és tagadhatatlan az, hogy a magyar építőművészetnek, a magyar formanyelvnek ő volt eddig a legkitünőbb és legeredményesebb harcosa, úttörője és zászlóhordozója.

Szivessy Tibor.

Hajófelvonószerkezettel akarják megoldani a siófoki zsilip közelében a Sió-csatorna hajózhatóvá tételét

A *Budapesti Motor Yacht Club* elnöksége a napokban értekezletet tartott *Albrecht* főherceg védnök részvételével. Az értekezleten a Sió-csatorna hajózási kérdéseinek tisztázását tárgyalták és ezen a földmüvelésügyi minisztérium vízügyi osztályának kiküldötte is résztvett. A helyzet ma az, hogy az óriási költségek dacára, amellyel a Sió-csatornát annakidején megépítették, ezt a körülbelül százhúsz kilométer hosszú víziútat sem motorcsónaksport, sem vízituristikai szempontból nem lehet használni. A hajózást az akadályzza, hogy részben a Sión nincsenek még megfelelő vízviszonyok, részben pedig a Siófoknál levő zsilipen nem lehet hajóval közlekedni, úgyhogy csak óriási fáradsággal, időveszteséggel és költséggel, a hajókat nehézkes parasztszekereken átszállítva, lehet a Balatont megközelíteni. Természetes, hogy ily kellemetlenségeknek, amelyek elriasztják a túrázni és szórakozni vágyó közönséget, csak afrikai expedicióhoz mért élszántságú vízisportemberek teszik ki magukat.

A Budapesti Motor Yacht Club a legelsősorban megoldandó feladatai közé sorozta *a siófoki zsilip kérdésének, valamint a Sió mai vízviszonyainak és hajózhatóvátételének problémáját.* Albrecht főherceg a *BMYC* vezetőségével együtt rendkívül élénken foglalkozott ezzel a kérdéssel és a fentemlített értekezleten elhatározták *a siófoki zsilip közelében hajófelvonó elkészítését, amellyel a hajók ki- és beemelése könnyen eszközölhető, valamint kisvasút építését, amellyel a hajózhatatlan részt kikerülve, a csónakok átszállítása könnyű lesz.* Tekintettel arra, hogy a körülbelül 8 millió költséggel megépített csatorna így parlagon hever, annak kieszközlését tervezik, hogy az állam építse meg a szükséges szerkezeteket. Ez nemcsak idegenforgalmi és turista szempontból lenne kívánatos, hanem a partmenti birtokosok és kisgazdák is élveznék az olcsó víziút előnyeit. A Budapesti Motor Yacht Club a Sió-csatorna ügyét a Evezős Szövetséggel és a Magyar Turista Szövetséggel együttesen szeretné megoldani. Megvan a remény arra, hogy a klub akciójának eredménye lesz és a csatorna kihasználása úgy gazdasági, mint idegenforgalmi és sportszempontból is fel fogja lendíteni a dunai és balatoni víziutat.

Legújabb magyar és külföldi találmányok

A legutóbb bejelentett találmányok között az érdekesség sorrendjében az első hely az *I. G. Farbenindustrie* szerét, illetve készítményét illeti. A fog- és állcsontmegbetegedéseket eddig különböző antiszeptikus kezelésekkel próbálták korlátozni, illetve kezelni. Miután ez a gyógymód nem vezetett eredményre, elővették a szervezet gyógyítására való módszert és tápanyagok bevételével az egész szervezetet próbálták erősíteni abban az elgondolásban, hogy így a fog- és állcsontszövetekre is gyógyászati hatást fejtenek ki. A Farbenindustrie találmánya most visszatérést jelent a helyi kezelési módra. *Találmánya eljárás olyan készítmények előállítására, amelyeknek különleges hatásuk van a fogak és az állcsontszervek betegségeivel szemben.* E készítmények előállításánál az elgondolás teljesen új. Tapasztalati tény, hogy olyan erőteljes embereknél is fordulnak elő szájbetegségek, akik egyébként teljesen egészségesek, erővel teljesek. Ez a körülmény arra vall, hogy a szervezet valamely helyen lokális gyengeségben vagy helyi konstitucionális hiányban szenved. Ebben az esetben az állkapocsszöveteknek van valami szervi hibájuk vagy szövetgyengeségük. A Farbenindustrie készítménye éppen azokat a hatékony anyagokat tartalmazza, amelyek az állcsontszövetekben hiányoznak. Fiziológiailag hasonnemű, embrionális állapotú szöveteket használ kiindulási anyagként, mint amilyenek embriók, fiatal borjak vagy fejlődési stádiumban levő fiatal vágóállatok embrionális foganyaga, pulpa dentis, alveolus, fogmedernyúlvány, foghúsrészek és alsó állcsont felhágó szárának nagyobb része. A kivett anyagot megőrlik, kisajtolják, kivonatolják, a kapott oldatot fehérjementesítik, sterilizálják és a steril oldatot konzerválószerrel keverik. Az oldat vénába, izomba vagy bőr alá fecskendezhető.

Must, mint kozmetikai cikk

Pless Andor dr. budapesti orvos találmányának »szőlőszappan« nevet adta. A találmány az eddigi piperészappanokat olyan új tulajdonságokkal ruházza fel, amelyek valódi céljuk elérésére alkalmasabbá teszi azokat és kizárják, hogy a szappan bármilyen jellegű és érzékenységű bőrre a legcsekélyebb ártalmas hatást is gyakorolja. *A célt úgy éri el, hogy a szappanba szőlőnedvet kever.* A szőlőnedv hozzáadásával egyrészt fölöslegessé teszi a szappan túlzsírosítására eddig használt zsiradékokat, lanolint vagy parafint, kiegyensúlyozza a piperészappanok kémiai ártalmait, bőrizgató hatását, a nem túlzsírozott vagy rosszabbminőségű szappanokat följavítja, használatra alkalmasabbá és kellemesebbé teszi.

Sörszűrő és habosító

Argalás József dunakisvarsányi vasesztergályos sörszűrő és habosító készüléket talált föl, amely úgy légnyomású, mint szúrócsapokhoz is használható. Találmány három szitakeretből áll, amelyeket egymás fölött elforgatva helyez el. Ez az elhelyezés biztosítja a sör habosodását.

Baranyi Mihály rendőr kapcsolóórája rádiókészülékkel összekapcsolva, bizonyos idő multán a rádiókészüléket automatikusan kikapcsolja.

Vilcsek János nyugalmazott MÁV felügyelő újfajta kerékpár-fékszerkezetet talált fel. Ez a szerkezet a hágcsó, gomókereket fékezi s így megakadályozza a kerékpár fölbukását, ami pedig eddig a kormánykerékfékezés folytán ismételten és sűrűn megtörtént.

Zsebtolvaj elleni készülék

Gornik Péter szentkereszti lakatos zsebtolvajlást megakadályozó készüléket talált fel. A készülék egy álzseb, amely egyszersmind csapda is. *Az álzsebet úgy erősíti a rendes zsebbe, hogy ha a tolvaj a tárca után kutat, a zseb helyett az álzsebbe nyúl,* amelyből ujjait többé visszahúzni nem tudja. A föltaláló ezt úgy éri el, hogy az oldalzseb szájnyílásába két rugalmas acélpántot varr, amelynek lefelé irányuló hegyes fognyúlványai vannak. A pántok rugalmasságuk folytán ívelten, így az álzseb szájnyílását nyitvatartják, úgyhogy a tolvaj föltétlenül ebbe az álzsebbe nyúl bele.

Horsky Miroslav prágai mérnök találmánya az egyesített csengőreflektor kerékpárokhoz. A reflektort a csengővel úgy egyesíti, hogy mindkettőt közös áramforrás, a zseblámpáknál használatos szárazelem táplálja.

Hoffmann Frigyes ügynök kávéfőző gépe is ötletes szerkezet. Villamos kávéfőzőgépénél az alsó tartály is üvegből van, így — szemben az eddig fémből készült gépekkel, jól tisztítható és a főzési folyamat ugyanúgy megfigyelhető, mint a borszeszes főzőknél.

Majzik Katalin nőidivatszalóntulajdonos találmánya szerinte régen érzett hiányt pótol, amennyiben lehetővé teszi a ruha vagy kabát aljának vízszintes vagy ferde síkban, esetleg előre meghatározott hullámos alakban való közvetlen körülszabását. A szerkezet neve »*próbaszék ruha és kabátaljak körülszabására*« és olyan forgatható próbaszék, amely hozzá képest magasságban és oldalirányban beállítható ollóval van ellátva.

A sorrendben utolsó érdekes találmány *Nagy* József alsózsolcai erdőmérnöké, aki azt a régi problémát próbálta megoldani, *hogyan akadályozhatók meg a villamos balesetek.* Szerinte a cél az, hogy a megállító berendezéseket kiváltó szerkezet egyszerű és hatásos legyen, vagyis biztosan és gyorsan működjék. Ő a maga szerkezetét a kocsik, illetve pótkocsik alján, mellső vagy hátsó végén, esetleg oldalain is alkalmazza, egymáshoz képest kilengethető és egymással szemben álló villamos kontaktusokat hordó lapok vagy falrészek formájában. A lapok között rúgó, vagy más ellenhatás van, amely azokat és ezzel a kontaktusokat egymástól rendszerint távoltartja. Ezek a lapok és így a kontaktusok is azonnal zárulnak, azonban, ha a kocsi elé vagy a két kocsi közé valaki odakerül. Ekkor azután különböző áramkörök záródása következik be, ez működésbe hozza a fékeket, esetleg az ugyancsak Nagy József konstruálta elektromotort, amely a kocsivezetőnél lévő kormányhengert nullára vagy fékezésre állítja be.

Megnyitották a világ legnagyobb hajóemelő művét

Niederfinowban szerdán megnyitották a világ legnagyobb hajóemelő művét, amely nyolcesztendős építési munka után a második német »*munkacsata*« megnyitásának napjára készült el. A megnyitóünnepségen, amelyen az emberek tízezrei vettek részt, báró *Eltz-Rübenach* birodalmi közlekedési miniszter mondott beszédet.

Anglia új haláltorpedója

Az angol tengerészetügyi hivatal már huzamosabb ideje folytat kísérletet *egy tiztonnás, nagyerejű robbanóanyaggal töltött és villanymotorral hajtott torpedóval, amelyet az anyahajóról rádióhullámok segítségével kormányoznak, amelynek sebessége messze meghaladja* a leggyorsabb torpedóűző sebességét; a torpedó, ha nem találja el a célt, vissza lehet kormányozni az anyahajóhoz. A kísérleteket *W. Johns*, az angol flottaépítő hivatal igazgatója vezeti.

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-t. nyomása. Nyomdaigazgató: Wózner L.

1934 MÁRCIUS 28 SZERDA

NÉPSZERŰ TUDOMÁNYOS ÉS TECHNIKAI NAPLÓ

A PESTI NAPLÓ INGYEN MELLÉKLETE

Helyet a szakembereknek!

Százhúsz mérnökre van szükség az ármentesítő társulatok és az állam-építészeti hivatalok keretében

Nem jelent újabb megterhelést a friss erők alkalmazása

Midőn diplomás ifjúságunk és férfikorosztályunk a munkanélküliség és állásnélküliség kenyértelen életét éli, nem lesz érdektelen és elvetendő egy gondolat, vagy javaslat sem, amely bármely fokban és mértékben kiút gyanánt szolgál a diplomás munkanélküliség szinte megoldhatatlannak látszó útvesztőjéből.

Szempontul azt a lehetőséget veszszük, amely egyrészt mások kenyerének veszélyeztetése nélkül, másrészt az állam, vagy az érdekeltek legcsekélyebb újabb megterhelése nélkül, harmadrészt főleg nemzetgazdasági és állami szempontból az egész ország nagy előnyére és hasznára oldja meg az állástalan diplomások tán egyik legjobban szenvedő részének, a mérnökök elhelyezésének kérdését.

A mérnökök elhelyezkedése két helyen: az ármentesítő társulatok és az államépítészeti hivatalok keretében — számszerint kb. hatvan gépészmérnök és hatvan kultúrmérnök részére — egyetlen megoldási lehetőség a magasabb és fejlődő technikai követelményeknek és a nemzeti műszaki vagyon jórésze tökéletesítésének és jókarbantartásának

Az ármentesítő társulatok és államépítészeti hivatalok szervezetét és feladatkörét, munkaterületeit kell először megismernünk. Magyarországon 52 ármentesítő társulat működik: 23 dunai és 29 tiszai. Mindegyik az ármentesített terület nagyságához mérten egy igazgató-főmérnök, egy-tíz szakaszmérnök (ezek kultúrmérnökök) egy pénztárnok, esetleg egy ellenőr, 1—4 főgépész és gépész, irodatisztek, rajzolók, irnokok és 4—7 gátfelügyelő (a volt kassai vízmester iskolából kikerült vízmesterek) azaz 5—20 alkalmazott létszámmal végzi a műszaki munkát és adminisztrációt. Az árvédelmi töltések hossza 200—3000 km-ig terjed a társulat védett területének nagysága szerint és társulatonként 500—3000 lóerőt képviselő szivattyútelepek végzik a belvizek levezetését áradások idején. Az egyes ármentesítő társulatok telefonvezetékeinek hossza kb. 20%-kal nagyobb a védtöltések hosszánál.

Az 1923 : XVII. tc. (M. R.) 3. §-ának 3-ik bekezdése értelmében fentartott mérnöki munkáknak minősítette a kereskedelemügyi minisztérium 127.000—1929. sz. rendelete a következő munkák végzését: vízmentesítési és terepbiztosítási munkálatokat, vízjogi eljáráshoz kötött vízi építkezések és vízi munkálatok tervezését, folyók és hegyipatakok szabályozását és ezzel kapcsolatos művek tervezését (kultúrmérnökök részére), állandó jellegű szivattyútelepek, vízi erőművek, ármentesítő belvízlecsapoló berendezések, gépészeti berendezések tervezését, azok üzembiztonsági, biztosítási és felülvizsgáló munkálatát és üzemi vezetését. (Gépészmérnökök részére).

Teljesen érthető, hogy az ármentesítő társulat igazgató-főmérnökei a földmívelésügyi minisztérium vízügyi osztályának egy-két évtizedes gyakorlattal rendelkező szakembereiből kerültek ki. Ezt a szükségszerű követelmény kívánta így. És éppen ezek a szakemberek érzik legjobban a hiányát a gépészmérnököknek az ármentesítő társulatoknál. Egy-két társulatnál máris vannak gépészmérnökök, mert az autonóm ármentesítő társulatok választmányi tagjai az újabb állásbetöltéseknél már figyelembe vették a gépészmérnöki természetű munkáknál azok hiányának káros voltát. Ugyancsak a racionalizálási követelmények sürgetik az ármentesítő társulatok választmányait, hogy költségcsökkentéssel oldják meg feladataikat. Ez csak akkor érhető el, ha magasabb elméleti és gyakorlati tudással rendelkező mérnökök végzik e munkákat, mert csak a magasabb műszaki tudással és így költségmegtakarítással végezhetők el azok. Pl. hozom fel, hogy az egyik ármentesítő társulatnál 220 P-t fizetnek havonta a telefonhálózat felülvizsgálatáért, mely gépészmérnök alkalmazásával költségmentesen, házi kezelésben volna végezhető. De meg kiáltó bizonyíték, hogy az összes ármentesítő társulatok kb. százezer lóerőt reprezentáló gépegységei és szivattyútelepei tovább már nem nélkülözhetik speciális és nagy gépészi gyakorlattal rendelkező gépészmérnökök munkáját.

Konkrét javaslatom ezek alapján a

következő: *Minden ármentesítő társulat alkalmazzon mihamarább, de legalább a kihalás és nyugdíjazás folytán megüresedő pénztárnoki, vagy ellenőri vagy gátfelügyelői állásba 5—10 éves praxissal rendelkező gépészmérnököt, ugyanolyan javadalmazással, mint elődje bírt, minden társulat legalább egyet és így az alkalmazott gépészmérnök teljes gépészeti szaktudása révén a társulat gépészeti felülvizsgálati karbantartási külkiadásait (220 P telefonkarbantartási s egyéb javításoknál fellépő rezsin felüli túlkiadások stb.) megtakaríthat kb. 2000—5000 P-t évente.* Mert jelenleg pénztárnoki, ellenőri és gátfelügyelői állásokban átlagban kb. 50%-ban vannak csak műszaki képesítésűek (ezek is alacsonyabb fokúak), 50%-ban pedig minden műszaki képesítés nélküliek foglalnak helyet, még hozzá olyanok, kik jórészt nyugdíjasok lévén, jövedelemhalmozók.

Az államépítészeti hivataloknál (az országban 26) 3—6 kultúrmérnök végzi a műszaki munkát: utak karbantartását, új utak építését, stb. Az államépítészeti hivatalokhoz beosztva az országban kb. 150 útbiztos működik. Ha figyelembe vesszük azt, hogy ezek majdnem 100%-ban minden műszaki képesítés nélküliek (legfeljebb kinevezésük után útmesteri vizsgát tettek) és leginkább volt, sőt nyugdíjas pénzügyőrök, csendőrök, írnokok (sok köztük még jövedelemhalmozó is), akkor érthető, miért túlterhelt az államépítészeti hivatalok munkája a redukált mérnöki létszám folytán.

A modern útépítő technika (bitumen, aszfalt, stb. műutak) még fokozottabb szaktudást, sőt még sokoldalúbb és erőteljesebb igénybevételt követel az államépítészeti hivatalok kevésszámú mérnökétől és ehez járul még, hogy a modernebb, fejlődő útépítő technikai, haladó munkákhoz nem áll rendelkezésükre megfelelő műszaki felkészültségű segéderő.

Ha minden államépítészeti hivatalnál egy-két útbiztosi állásba kultúrmérnököket neveznének ki útbiztosi fizetéssel, akkor többletmunkák idején és magasabb műszaki tudást igénylő feladatok végzésénél, azok kivitelezésénél ezek a mérnökök kéznél volnának és rendelkezésre állnának, sőt minden költségtöbblet nélkül végeznék a rájuk bízott munkát.

Mert nem lehet indokolt, hogy 2000—3500 P évi jövedelmű útbiztosok még külön 5—7 P napidíjat kapjanak többletmunka idején akkor, mikor mérnökök 120 pengő havi inségfizetéssel végzik a magasabb képesítéshez kötött munkát: új utak építésének vezetését.

S kultúrmérnökök ilyetén való beállítása és bevonása a most folyó és évekre terjedő útépítési munkaprogramba egyrészt megtakarítást is jelentene az állam részére, mert nem kellene külön kiadástételként beállítani az állami költségvetésbe inségútépítő mérnökök alkalmaztatását, mert az így kinevezendő mérnök-útbiztosok a magasabb képzettséget igénylő modern utak és többletmunkák végzéséhez mindenkor kéznél lennének az egyes államépítészeti hivataloknál.

Ha így az egész országban kb. 50—60 kultúrmérnök helyezkedhetne el, azzal az ország közlekedési viszonyai feltétlen csak javulnának és többletkiadást sem jelentenének.

Az ország technikai berendezéseinek és azok fejlődésének csak hasznára lehet a mérnökök alkalmazása úgy a jelen, mint a jövő szempontjából. Végül még csak annyit, hogy *a most kenyértelen mérnökök megmentése az ország létérdeke és minden magyar, aki látó szemmel tekint a nemzet történelmi elhivatottságú jövőjébe, az hajnalcsillagként látja, hogy a magyar mérnökök agyára, tudására és munkájára még a nemzetnek nagy szüksége lehet.*

Szabó Imre okl. gépészmérnök.

Megszületett az első magyar gázálarc-találmány

A Mercur Műszaki és Vegyipari Részvénytársaság magyar gázálarcot jelentett be a szabadalmi bíróságnál szabadalmaztatásra, az elsőt, amelyet a magyar ipar ezen az új lehetőségi területen produkál. Az új magyar gázálarc szövetből készült, lehetőleg csökkentett számú varratokkal, ami kiküszöböli a viselésnél tűrhetetlenné váló nyomást. Az új gázálarc egyébként mindenben követi az arc alakját. Az álarc az orrháton húzódó varrat mentén csonkakúppá zárt és csúcsa felőli részén a gázszűrőcsatlakozást hordó darabból és egy csúcsával az előbbinek orrtövéhez kapcsolódó háromszögalakú darabból áll, amelynek szárai csúcsfelőli végüknél a szemnyílások képzésére kiöblösödnek, egyébként pedig az álarc halántékrészén lévő varratokkal a csonka kúpalakú darabhoz csatlakoznak.

Sikerült a rövidhullámú távfényképezés

Harbord, a Radio Corporation of America elnöke kijelentette, hogy azok a kísérletek, amelyeket a rövidhullámhosszon való távfényképezés kérdésének megoldása céljából folytattak, eredménnyel jártak. A társaság engedélyt kért arra, hogy kísérleti távfényképezőállomásokat állíthasson fel. Az új állomások még az év végén megkezdik működésüket. Öt méternél kisebb hullámhosszakat fognak alkalmazni a fényképek továbbításánál.

Ereky Károly nyugalmazott miniszter növénypép előállító gépe

A legutóbbi két hét alatt szabadalmazás céljából bejelentett találmányok között van *Ereky Károly gépészmérnök, nyugalmazott miniszteré, aki zöld növénypép előállítására alkalmas gépet konstruált.* A gép lényege két egymáshoz képest elforgatható forgási test, amelyeknek egymás felé fordított felületein nyíló szerszámok vannak. A két forgótest közé durván aprított zöld növényt visz be, amelyet a felületeken elrendezett szerszámok egészen a sejtek szétroncsolásáig fölaprítanak.

A brit világbirodalom légi fegyverkezése

Az angol *Hawker*-repülőgépgyár *Ausztráliai Démon* nevű új repülőgéptípust készített kizárólag az ausztráliai légi haderő számára. A gépek 520 lóerős Rolls-Royce-motoraikkal óránként 290 kilométert repülhetnek és egyaránt használhatók bombavetésre, üldözésre és felderítő repülésre.

Ugyancsak a Hawker-gyár különleges rendszerű kétüléses bombavetőket készít a délafrikai légihaderő számára, amelyek rendkívül nagy bombarakománnyal óránként 320 kilométert repülhetnek. Az új gépek támadás előtt függőleges irányban szédítő sebességgel lecsapnak.

A Vickers-gyár 12 Vildebeest-rendszerű torpedórepülőgépet épít az újzeelandi légihaderő számára. A gépek júniusra készülnek el.

A de Havilland-repülőgépgyár a dán légihaderőnek nyolc újrendszerű gépet szállított, mégpedig egy könnyű csapatszállító és hét Moth-rendszerű vadászgépet.

Szobor vagyok, de titok minden tagom!

Felfedező úton a Liszt Ferenc tér leleplezetlen bronzalakja körül

»... Mégse lehet csomagolt zseníket ültetni Pest tereire!«

— *Anyuka, az ott mi?* — kérdezi *Bobika* a mamájától és a csuklyás rejtelemre mutat, mely idestova fél éve izgatja mindazok fantáziáját, akik megfordulnak a Liszt Ferenc téren.

— Egy szobor, fiacskám.

— És hol a feje?

— Az le van takarva.

— És hol a térde?

— Az is le van takarva.

— *És miért takarták le?*

— Megint butákat kérdezel *Bobika*, gyere már haza, mert régen kész az ebéd.

(*Bobika* fél óra mulva már sárgarépát majszol, de a kérdőjel ott maradt utána, — kicsit mindnyájunk nevében — a Liszt Ferenc téren. *És a kérdőjel elindul a városban, feleletet keresni.*)

Nem hull le a lepel

Évekkel ezelőtt alakult meg nálunk a »*Lechner Ödön Társaság*«, a nagy építész eszméinek ápolására és kultuszára. Első feladatának egy szobor felállítását tekintette, mely méltóképpen idézi majd az utókor emlékezetébe *Lechner* Ödön alakját.

A szobor költségeire közadakozás útján szép összeg folyt be. Ami még hiányzott, azt hatósági hozzájárulással teremtették elő. A szobrot *Pankotai Farkas* Béla szobrászművésznél rendelték meg, aki el is készítette és az öntési munkálatok már mintegy *három évvel ezelőtt befejeződtek.* Az emlékmű helyét hosszabb huzavona után kijelölte a Közmunkák Tanácsa a Liszt Ferenc téren.

Késő ősszel nagy társzekereken szállították az emlékművet a kijelölt helyre. Az utolsó simításokat ott a helyszínen végezték el, jeléül annak, hogy *nagyon sürgős a dolog.* Aztán pár nap mulva elhallgattak a vésők, megszüntek a kopácsolások: leleplezésre készen állt *Lechner* Ödön szobra. Mint ilyenkor szokás, zsákponyvával fedték be és mindenki örült, hogy új, szép szoborral gazdagodnak Budapest közterei.

A környező fákon még pár elkésett levél fázott. Aztán telt-múlt az idő, december következett és január, de a »lepel« nem hullott le. Ottmaradt *Lechner* Ödön betakarva és nem láthatja azt sem, hogy a Liszt Ferenc téren már új rügyek fakadnak. Mindössze annyira vitte, hogy egyik lábát kinyujthatta a ponyva alól. Körülbelül félév alatt, egy leleplezésre készen álló szobornál ez igazán nem túl nagy eredmény.

Zavarok Irányi Dániel körül

— *Lechner* Ödön szobrának leleplezését *késő őszre terveztük,* — mondja *Jánszky* Béla, a Lechner Társaság ügyvezető igazgatója. Ezért siettettük a felállítását a téli hidegek beállta előtt. Az ideiglenes építési engedélyt megkaptuk a főváros építkezési bizottságától, amikor azonban a végleges engedély kiadására került a sor, ezt váratlanul *megtagadták,* illetőleg a kiadáshoz azt a feltételt fűzték, hogy »*az ornamentális lépcsőrész elhagyandó*«.

— Felfogásunk szerint a talapzat kifogásolt része szerves egésze az emlékműnek. Ezért a határozatot megfellebbeztük a Közmunkák Tanácsához, ahonnan viszont az Országos Szépművészeti Tanácshoz kerültek az akták, véleményadás végett. Ez a vélemény még — sajnos — *nem készült el.*

— Ezért késik a leleplezés?

— Őszintén szólva nekünk is az volt az intenciónk, hogy a mi nagy ünnepünk ne legyen komor őszi napon — hangzik a kitérő válasz. — Összefügg a kérdéssel a Liszt Ferenc tér rendezése is, mert mégsem lehet, hogy *Irányi* Dániel szobra *Lechner* Ödön hátát nézze. Az a terv, hogy ez a szobor hátrább kerül, a Zeneakadémia felé fordul s akkor megtörténhet a leleplezés.

(Ahá, szóval *Irányi* Dániel az oka mindennek.)

Baj van a mütyürkékkel

Bobika kérdőjele azonban tovább kutat, mert elérkezett a *Lechner*-szobor csuklyájának valószínű titkához: az ornamentális lépcsőrészhez, »mely elhagyandó«.

Ezt a részt mindenki láthatja. Nincs rajta lepel. Kerete a tulajdonképpeni talapzatnak. Szabályos négyzet és minden oldalán 6—6 stilizált virág pompázik. Tulipánok, napraforgók. Ezen a kereten nyugszik a talapzat hatalmas kockája.

A városházán azt a felvilágosítást adták, hogy *a végleges építkezési engedély kiadását a közművelődési ügyosztály e talapzat miatt nem javasolta.*

— Esztétikai okai voltak az elutasításnak, mondják ezen az ügyosztályon. A virágdíszeknek, köznyelven »mütyürkék«-nek ebben a formában való elhelyezése véleményünk szerint nem megfelelő. Az ornamentikának ilyen *vízszintes alkalmazását* művészi okokból nem találjuk szerencsés megoldásnak.

A *Lechner* szobor leleplezése egyébként az ügyosztály szerint *nincs összefüggésben a Liszt Ferenc tér rendezésének kérdésével.* Hiszen az emlékmű már elhelyezést nyert, azon változtatni úgysem lehetne. Rámutatnak ellenben arra, hogy a terv bizottsági tárgyalásán szó sem volt mütyürkékről, azok *meglepetésszerűen jelentek meg,* egyik napról a másikra.

— Tüntessék el ezeket és azonnal leleplezhető a szobor — mondja a főváros.

— Nem faragcsálhatunk utólag a talapzaton — veti ellen a szoborbizottság.

— Hulljon le a lepel, hadd lássuk a szobrot — követeli a közönség.

(Csak *Lechner* Ödönt nem kérdezik meg, aki hallgatagon köteles gubbasztani ott a csuklya alatt.)

Faplasztika, subadíszítések

A sok rejtély közt azonban akadnak tények is. Tény például, hogy a talapzatot *Kende* Ferenc építészmérnök tervezte.

Ő ezt mondja:

— Munkámnál *Lechner* Ödön eszméi ihlettek. Ő volt az első hirdetője az építőművészetben a magyaros gondolatnak, annak, hogy épületeinken hozzuk kifejezésre nemzeti stílussajátságainkat.

— Ennek a gondolatnak halhatatlan kifejezése a Postatakarékpénztár épülete, vagy az Iparművészeti Múzeum.

— Úgy érzem, hogy a nagy lechneri gondolatnak a talapzaton valami formában kifejezést kell adnom. Elhagytam tehát a szobroknál általában szokásos gyepszegélyt, mely az időjárás viszontagságait annyira megsínyli és az évszakok szeszélyességének is ki van téve. Ehelyett cementszegélyt alkalmaztam és magyaros motívumokat helyeztem el rajta. *Kőlábbal helyettesítettem a fűfolt élénkségét* és ezen a kőlábon stilizált ornamentikát alkalmaztam, — teszi hozzá szaknyelven.

Azután arról beszél, hogy milyen nagy gonddal válogatta össze ezeket az újszerű díszeket. Valami egészen eredetit akart alkotni s ezért nem meglévő sablónokat használt fel, hanem hosszas kutatásokat végzett. Főként *az eredeti faplasztikát* tanulmányozta, de *a különféle subadíszítések sem kerülték el figyelmét.* Ezeknek a motívumoknak különböző alkalmazásával készítette a stilizált virágokat.

— Úgy gondolom, hogy a lechneri törekvések legmaradandóbb vonatkozása a feltétlen magyaros törekvés. Ennek a nemes törekvésnek kőbevésett szimbóluma gyanánt készítettem a szobortalapzatot és nem tudom megérteni, mit lehet ezen kifogásolni. Valahol azt hallottam, — folytatja panaszosan — hogy *a közönség be fogja sározni a mütyürkéket.* De ez csak nem lehet szempont egy művészi alkotás bírálatánál?...

Megszólalnak a paragrafusok is

Ez a helyzet *a muzsák honában.*

A paragrafusok világában viszont megállapítják, hogy a *Lechner* szobor felállítására a kérelmezők *ideiglenes építkezési engedélyt* nyertek. Ez azt jelenti, hogy elvégeztethetik az előzetes földalatti munkákat a kérelmezett helyen, megcsináltathatják az alapozást, de *amint a föld színe fölé jutnak, a további építkezéshez a végleges engedélyre van szükség.*

Ezzel szemben áll a tény, hogy a végleges engedély — reményére építették fel a Lechner szobrot. A remény pillanatnyilag a meghiusulás stádiumában áll. Vagyis emeltek Pesten egy szobrot, építkezési engedély nélkül. Sőt, le is fogják leplezni »az első ragyogó tavaszi napon«, — a Lechner Társaság elnöke szerint.

Engedély nélküli építkezés esetén a fővárosnak karhatalmat is jogában áll alkalmaznia. Erre azonban sosem kerül sor, mert általában pénzbírságot szoktak kiróni.

»A szobrot semmi esetre sem fogják visszaleplezni«, — mondja komolyan egy szakértő.

*

Visszaleplezés, ez egyelőre túlzás. Leleplezésre vár ma a főváros közönsége. Mert túl illetékesek nyilatkozatán, mütyürkéken és paragrafusokon, még mindig változatlan válaszolatlansággal áll előttünk *Bobika* kérdőjele.

Nem is tudunk vele mit kezdeni. Talán legjobb lesz, ha odaajándékozzuk a titokzatos szobornak. Úgyis olyan-olyan régen és rettenetesen egyedül van.

Ott, a lepel alatt. **Konkoly Kálmán**

Hegedűszó mint koronatanu

A szegedi szabadtéri játékok és a Fővárosi Operettszínház összeomlása a törvényszék előtt

(Saját tudósítónktól.) Szerdán több érdekes, színházzal kapcsolatos pert tárgyaltak. A büntetőtörvényszék *Gátay* Endre elnöklésével azt a *sajtópert* tárgyalta, amelynek vádlottja *Váró* Andor hírlapíró volt, aki ellen *Grünauer* Béla, az összeomlott Fővárosi Operettszínház bérlője tett feljelentést *rágalmazás* címén. Váró ugyanis több cikket írt arról, hogy a Fővárosi Operettszínház *azért jutott bajba, mert a színházi vállalkozás irreális volt, nem szakszerű vezetés mellett indult s az igazgatók erejükön felül vállaltak kötelezettséget.*

A törvényszék elrendelte a bizonyítást, amelynek során több színészt és színpadi szerzőt hallgattak ki, köztük *Kabos* Gyulát, *Keleti* Lászlót, *Vadnai* Lászlót, *Somogyi* Nusit, *Bródy* Pált, a Magyar Színház igazgatóját, *Szilágyi* Lászlót és *Török* Rezsőt. A bizonyítási eljárás lefolytatása után a törvényszék *Várót bűnösnek mondta ki kétrendbeli sajtórágalmazás vétségében és 100 pengő pénzbüntetésre ítélte.* Az ítélet *nem jogerős.*

A büntetőtörvényszék *Szemák*-tanácsa előtt ugyanekkor folytatták azt a sajtópert, amelyet *Vörös* Pál, a Vígszínház rendezője indított *Pásztor* József, a Dél-Magyarország című szegedi lap szerkesztője ellen. Vörös Pál ugyanis több cikkben *élesen kritizálta a szegedi szabadtéri játékok rendezőségét.* Pásztor József e cikkekre cáfolatot küldött és *hazugnak bélyegezte Vörös Pált.*

A szerdai tárgyaláson Pásztor József becsatolta a pénztári könyvet és más írásbeli bizonyítékot annak igazolására, hogy *a gázsifizetések rendesen történtek.* Vörös Pál tanukihallgatásában elmondta, hogy egyszer jelen volt, amikor a színészek Szeged egyik kávéházában *egész éjszaka hiába várták gázsijukat.* Augusztus 13-án *a világosítók akartak sztrájkbalépni, mert nem kapták meg fizetésüket, de más esetben is történtek késedelmes fizetések miatt súlyos zavarok,* így a szegedi uszodában rendezett egyik előadás alkalmával *a színészek nem tudtak felöltözni, mert a kabinosok anyagi differenciák miatt nem adták ki ruhájukat.*

E per során is *több színészt hallgattak ki,* akik arról tettek vallomást, hogy *gázsijukat részben késedelmesen kapták meg.* Ezt a tárgyalást *április 8-án folytatják.*

A harmadik perben azt kellett bizonyítani, hogy *az Arizona mulatóban a csehszlovák himnuszt játszotta-e a zenekar. Kulcsár* Miklós hírlapíró ugyanis több cikkben megtámadta emiatt a mulatót. A cikkek miatt *Rozsnyai* Sándor, a mulató tulajdonosa sajtópert indított Kulcsár ellen azzal, hogy a zenekar nem a csehszlovák himnuszt, hanem *egy régi orosz táncdarabot, a Baruskát játszotta.* A törvényszék Kulcsárt 1200 pengő pénzbüntetésre ítélte, a tábla ezt 100 pengőre mérsékelte, a kúria azonban *újabb bizonyítást* rendelt el.

Igy ismét a törvényszék Schadl-tanácsa elé került az ügy, ahol újabb tanukihallgatásokat foganatosítottak. *Szántó* Lászlót arravonatkozólag hallgatták ki, hogy *azonos-e a cseh légió indulójának melódiája azzal a dallal, amelyet a mulatóhelyen játszottak.* A törvényszék úgy határozott, hogy a tanu előtt *egy zenésszel eljátszatja a cseh himnuszt, a szlovák indulót, a Baruskát, a cseh légió indulóját és még néhány dalt,* hogy a tanu megmondhassa, mit is játszottak a lokálban.

A nagy érdeklődéssel várt *zenepróba* szerdán zajlott le a Schadl-tanács előtt. *Környei* Kálmán zenész hat dalt játszott el hegedűjén és Szántó László tanu mindegyikre kijelentette, hogy *nem ezt hallotta a lokálban.* Amikor azután az egyes dallamokat meg is nevezték, a tanu kijelentette: *úgylátszik, a Baruska nagyon hasonlít a légió indulójának dallamához.* Rozsnyai jogi képviselője, dr. *Vajda* Ödön több zenei szakértőre hivatkozott, akik szerint *a Baruska-dal már harmincöt esztendeje ismeretes Magyarországon.* A törvényszék hétfőn folytatja a még hátralevő tanuk kihallgatását.

VÉRES NAPOK
1919
MA:
PALACE
Forradalom és ellenforradalom

Székrekedés és aranyeres nehézségek ellen évek óta bevált „Leo labdacs" (Leopilis) megbizható, pontos és fájdalommentes hatása, teljes ártalmatlansága és hosszabb használata után is maradandó hatásossága folytán.
Minden gyógyszertárban kapható.

NAPI HÍREK

JÓ REGGELT!

Szerdán repülőgépen siettek a német megbízottak Londonba. A locarnói hatalmak mint közlekedési eszközt igen szeretik a német repülőgépet.

Muzsikaszó hangzott ma a nagytekintélyű, komoly Schadl-tanács előtt. Ítélethirdetés prózában, minden zenekíséret nélkül.

Beszélgetés a kávéházban: »Olvasta? Körülbelül kétszáz szavazóval kevesebb lesz a legközelebbi választáson.« »Hogy-hogy?« »A választási elnökök nemigen szavaznak.«

A nap aktuális kérdése: »Vajjon nem lehetne néhány nagyhatalom egész területét semlegesen zónának minősíteni?«

A nap hőse: Scheftsik, akivel most sokat foglalkoznak a lapok. Sokkal többet, mint képviselő korában. Az ellenzék egyébként arra a kérdésre, hogy visszajön-e, a következő dallal válaszolt: »Ha elmentél, ne jöjj vissza!«

Marad a villamos a korzón. Gyorsasága sem változik. Hűségesen a korzó szelleméhez: tovább fog sétálni.

Beszélgetés a villamos perrónján: »Olvasta? Bessz volt a berlini tőzsdén, ahol csupa árja tőzsdés dolgozik.« »Nagy kiábrándulás a zsidóknak. Eddig azt hitték, hogy csak ők tudnak besszt csinálni!«

Mindenben első a Pesti Napló

— **VIII. Edvárd első délelőtti fogadása.** *Londonból* jelentik: *VIII. Edvárd* angol király szerdán tartotta *első délelőtti fogadását a Buckingham-palotában.* A király aranysujtásos, lángvörös testőregyenruhában fogadott ötszáz előkelőséget, akik térdethajtottak a trón előtt.

— **Sir Somervell az új angol igazságügyminiszter.** *Londonból* jelentik: A király Sir D. *Somervell* képviselőt igazságügyminiszterré nevezte ki Sir Thomas *Inskip* utódjaként.

— **A debreceni református egyház az állásnélküli lelkészekért.** *Debrecenből* jelentik: Az ottani református egyházközség presbiteriuma legutóbbi ülésén foglalkozott az állásnélküli lelkészek problémájával. *Juhász Nagy* Sándor egyházi főjegyző előadta, hogy ezidőszerint csak a tiszántúli egyházkerületben *mintegy száz palástos lelkész van kenyér nélkül.* A presbiterium kimondotta, hogy *nyolc ilyen állásnélküli lelkészt beállít az egyház szolgálatába* és fizetésükről gondoskodik. *Makláry* Károly egyházkerületi lelkészi főjegyző felszólalásában hangoztatta, hogy a presbiteriumi határozat folytán Debrecen hetvenezer református lelki gondozását most már közel negyven lelkészszolgálatot végző pásztor látja el.

— **Kormányképviselők a felekezeti érettségiken.** A kultuszminiszter rendeletet adott ki, mely szerint *a felekezeti iskolák érettségi vizsgálataira ezentúl a miniszter kormányképviselőt fog kiküldeni.* Az 1935—36. tanévre még az eddigi jogszokás irányadó.

— **A Bethlen Gábor Szövetség kaposvári ünnepélye.** *Kaposvárról* jelentik: Az *Országos Bethlen Gábor Szövetség* a kaposvári színházban szombat este nyolc órakor ünnepséget rendez, amelyre a városba érkezik a szövetség elnökével, *Tasnády-Nagy* András kultuszállamtitkárral együtt *Ravasz* László dunamelléki református püspök és *Kapi* Béla dunántúli evangélikus püspök is. A három közreműködőt nagy művésztársaság kíséri *Kaposvárra*, köztük dr. *Palló* Imre, *Dullien* Klára, ifj. *Szász* Károly és *Rieger* Tibor.

Rp.
Szív-ideg-gyomor és vesebetegeknek Hag-kávét rendelek, mert ez a különö ixü babkávé teljesen koffeinmentes
Dr. med. Sz. L.

— **Ötvenezernél több külföldi fordult meg tavaly Sopronban.** A Baross Szövetség idegenforgalmi és fürdőügyi főcsoportja szerdán *József Ferenc* főherceg elnökletével előadóestét tartott, melyen az idegenforgalmi szervek vezetői előtt *Sopronyi-Thurner* Mihály soproni polgármester tartott előadást városa idegenforgalmáról. Ismertette a polgármester a Sopron melletti fürdőket, a Lövér-fürdőt, a Tómalmot, a Fertőtavat, Balf fürdőt, majd megemlékezett arról, hogy *négy év mulva ünnepli Sopron alapításának kétezredik évfordulóját. Scarbantia* néven a kelták alapították Sopront, mely *1277-ben* emelkedett városi rangra. A kutatás kiderítette, hogy a várost *nem németek* építették ki, hanem *olasz hatások alatt a magyar lakosság. Sopronyi-Thurner* polgármester ezután beszámolt róla, hogy a mult évben Sopronban *hatvanezer belföldi és ötvenegyezer külföldi turista járt, köztük hatezer nyaraló*, aki huzamosabb időt töltött a városban. Ez *mintegy másfélmillió pengő hasznot hajtott* a városnak. A soproni polgármester előadásáért *József Ferenc* főherceg mondott köszönetet.

— **Gyászistentisztelet Sándor Pál emlékére.** A pesti izr. hitközség elöljárósága, választmánya és képviselőtestülete szerdán délután a dohányuccai templomban *Sándor* Pál emlékére gyászistentiszteletet rendezett, amelyen megjelent az izraelita egyházi és társadalmi élet sok kitűnősége. A gyászfátyollal borított oltári emelvényen foglalt helyet *Sándor* Pál özvegye és családja is. A gyászistentiszteleten *Linetzky* Bernát főkántor funkcionált a teljes templomi énekkarral és dr. *Hevesi* Simon vezető főrabbi mondott gyászbeszédet Sándor Pálról.

— **Bálint György és Surányi Miklós előadása.** A *Vajda János Társaságban* (Andrássy út 23., I.) ma este ½8 órakor *Bálint* György »Az új Odysseus« címen az *egyéniség és óvatosság* kérdéséről, utána *Surányi* Miklós »*Széchenyi mint regényhős, vagy ki követett el kegyeletsértést*« címen tart előadást. Az est folyamán *Jékely* Zoltán verseit olvassa fel.

— **A Belügyminiszteri és Államrendőrségi Segédhivatali Tisztviselők Társasköre** tisztújító ülést tartott, melyen *Erley* Jánost választották elnökké, alelnökké pedig *Murányi* Istvánt és *Semjey* Sándort.

— **Écs község.** A kormány elrendelte a *győr-moson-pozsonymegyei Nagyécsfalu* és *Nagyécshely* községek egyesítését. Az egyesített község neve *Écs*.

— **Magyar-lengyel szabadságünnep.** A *Magyar-Lengyel Egyesület* az *Internationalis Club* dísztermében ünnepelte a márciusi napok emlékét. *Okolicsányi* László elnöki megnyitója után *Palóczi* Edgár méltatta a magyar és lengyel szabadságküzdelmeket. A közönség soraiban ott voltak a lengyel követség képviseletében dr. *Kosciusko* Zbigniev sajtóattasé és gróf *Bem* Vladimir.

— **Helyt akar állni** az egész vonalon? Fokozza képességeit, növelje erejét Ovomaltine-val.

— **Lakbérsikkasztásért hat hónapra ítélték Angyal István miskolci városi tisztviselőt.** *Miskolcról* jelentik: A miskolci városi panamák leleplezése közben megállapítást nyert, hogy *Angyal* István városi számvevőségi tisztviselő *a városi lakbérek kezelése körül visszaélést követett el.* A lefolytatott vizsgálat, majd bűnügyi vizsgálat megállapította, hogy a lakóktól mintegy 600 pengő lakbért beszedett, a lakók könyvében ezt el is ismerte, azonban *a város pénztárába nem fizette be.* Sikkasztással vádolta az ügyészség, a törvényszék szerdán vonta felelősségre *Angyalt*, akit *6 hónapi börtönre ítélt*

— **Zsíros, fénylő arcbőr** hatásos ellenszere: — az orvosi használati utasítással ellátott — Rázókeverék! Dr. med. László V.-féle különleges kozmetikum. Kapható kizárólag a főlerakatban: Múzeum-patika, IV., Kossuth Lajos ucca 22. (Astoriával szemben).

— **A Pesti Tőzsde új számában** gróf *Somssich* Gyula, *Stux* Sándor, *Gáldi* Marcel, *Ujlaki Müller* Pál, *Medveczky* Károly és mások nyilatkoznak. Rendkívül érdekes érték és árupiaci információk, kitűnő textil-, biztosítási, vas- és gépipari, vegyészeti, vidéki hitelélet rovatok.

— **Vásári különvonatok.** A MÁV legalább ötszáz utas jelentkezése esetében a Budapesti Országos Mezőgazdasági Kiállításra március 22-én a következő vásári vonatokat indítja:

1. Nyiregyháza—Debrecenből Budapest nyugati pályaudvarra. Menettérti jegy ára Nyiregyházáról 7 pengő. Debrecenből 6.30 pengő.

2. Sátoraljaújhely és Miskolcról Budapest keleti pályaudvarra. A menettérti jegy ára Sátoraljaújhelyről, Szerencsről, Sárospatakról 6.90 pengő, Miskolcról 5.60 pengő.

3. Hódmezővásárhelyről és Szegedről Budapest nyugati pályaudvarra. (Száz utas jelentkezése esetében Szentesről mótorvonattal csatlakozás.) A menettérti jegy ára Hódmezővásárhelyről 6.30 pengő, Szegedről és Kiskundorozsmáról 5.60 pengő, Szentes—Csongrádról 5.20 pengő. Kiskunfélegyházáról és Kecskemétről 4.50 pengő.

4. Pécsről és Kaposvárról Budapest keleti pályaudvarra. A menettérti jegy ára Pécsről 6.60 pengő, Kaposvárról 5.90 pengő.

5. Szombathelyről Budapest keleti pályaudvarra. A menettérti jegy ára Szombathelyről 6.90 pengő, Celldömölkről és Pápáról 6.30 pengő, Győrből 4.90 pengő.

6. Gyuláról Budapest nyugati pályaudvarra. A menettérti jegy ára Gyuláról 3.10 pengő, Békéscsabáról, Mezőtúrról és Gyomáról 5.90 pengő.

A fenti vonatok menettérti díjaiba a Mezőgazdasági Kiállítás belépőjegyének ára bele van számítva. E vonatokon kizárólag a különleges menettérti jegyek érvényesek, bármilyen kedvezményes vagy szabadjegy érvénytelen. A jegyeket az utazás megkezdése előtt **tintával, vagy tintairónnal alá kell írni.**

Kiadó modern lakások májusra:
(Lipótváros központjában)

3 szobás: V., Katona József u. 39., V., Pozsonyi út 10. V., Ujpesti rakpart 5. és 6. (Dunapart).
3 szobás, közp. fütés, melegvízszolgáltatással: V., Rudolf tér 1., V., Személynök u. 16., V., Honvéd u. 16. és 18.
4 szobás, hallos: V., Pozsonyi út 12., Ujpesti rakpart 6.
4 szobás, közp. fütéssel és melegvízszolgáltatással: V., Honvéd ucca 18.
5 szobás: V., Katona József ucca 26.
5 szobás, hallos, közp. fütéssel, melegvízszolgáltatással: V., Balaton ucca 2., V., Honvéd ucca 16.

— **A csillagos cikkek írója az aktuális üzleti kérdésekről.** *Tápay Szabó* László, a *Pesti Napló* csillagos cikkeinek írója, március 19-ikén, csütörtökön este félnyolckor a Cipőkereskedők Országos Egyesületében (Király ucca 82.) az aktuális üzleti kérdésekről előadást tart.

— **Dietzl Viktor volt pezsgőgyáros tragikus élete és halála.** *Kecskemétről* jelentik: Szerda délben *holtan találták lakásán Dietzl* Viktor 44 éves magántisztviselőt, a híres Dietzl pezsgőgyároscsalád tagját. *Morfiummal mérgezte meg magát* és mire az orvosok a lakására érkeztek, már halott volt. Dietzl élete az utóbbi években rendkívül viszontagságos és tragikus volt. A pezsgőgyár tönkrement és ekkor Dietzl egy takarékpénztárhoz került Budapestre, ahol kilenc évig dolgozott. Ebben az időben élénk szerepet játszott Budapest előkelő társaságának életében. Később *leépítették és ettől kezdve teljesen elszegényedett, lerongyolódott.* 1934 nyarán a kecskeméti *Benedek céghez vették fel mint közönséges munkást.* Felügyelő volt a cég kacsatenyésztőtelepén. Később, amikor megtudták, hogy tanult, tehetséges ember, megfelelőbb beosztást adtak neki: *irodai munkát kapott.* Ekkor azonban idegei már teljesen összeomlottak, alkoholista lett. Kedden egynapi szabadságot kért a cégtől. Azt mondta, hogy Budapestre akar utazni egy tárgyalásra, de nem ment sehová, *bezárkózott a szobájába és morfiummal megmérgezte magát.*

— **Paul Weingarten és gróf Batthyány Strattmann Márla házasságot kötöttek.** *Bécsből* jelentik: Paul *Weingarten* tanár, ismert zongoraművész *feleségül vette* gróf *Batthyány-Strattmann* Máriát, az osztrák-magyar arisztokrácia egyik népszerű tagját. Az új pár *Japánba utazott nászútra.*

— **Kilenc lovagias eljárás a Sárga—Darkó-ügy nyomában.** Néhány nappal ezelőtt a budapesti bálak elnökei vacsorára gyültek össze. Itt — az elterjedt hírek szerint — több fiatalember kritizálta dr. *Sárga* Ferencet az emlékezetes Darkó-ügyben játszott szereplése miatt. Sárgával közölték az elhangzott kijelentéseket, mire a MABI-tisztviselő ludányi *Bay* Béla és *Márton* Endre útján a bálközi blokk elnökei közül kilenctől lovagias elégtételt kért. Utasította megbizottait, hogy *becsületbíróságot kérjenek*, amely hivatott megállapítani, hogy ő a történtek után *alkalmas-e lovagias elégtételadásra* vagy sem. Az ellenfelek dr. *Riegler* Tibort és *Krónits* Miklóst, Sárga dr. *Müller* Tibort és zoborhegyi *Riemer* Györgyöt küldte a becsületbíróságba, amely néhány nap mulva elnököt választ, majd dönt Sárga Ferenc kérése felől.

— **Kenyérdrágításért 100 pengő pénzbüntetés.** *Kárpáti* Jakab Jenő nagymezőuccai sütőmester ellen *árdrágítás* miatt emelt vádat az ügyészség, mert *a barna kenyér kilójáért 22 fillér helyett 24 fillért számított.* A törvényszék Horváth-tanácsa a pékmestert *100 pengő pénzbüntetésre ítélte.* Az ítélet *nem jogerős.*

— **Uj játszóterek a fővárosban.** A fővárosban az idén két új, tornaeszközökkel és játékokkal felszerelt játszótér létesül. Az egyik az új lipótvárosi Rakovszky-parkban lesz, a másik pedig a Hungária körút és Thököly út sarkán.

— **A volt cs. és kir. ungvári 66. gyalogezred** március 28-án, szombat esti 8 órakor I., Döbrentei tér 6. sz. alatt, a Tabán kávéházban tartja meg bajtársi összejövetelét. A vacsorán résztvevők lehetőleg közöljék szándékukat Grausz Sándorral (Gorove ucca 3.).

— **Kultúrestély a Jeruzsálemi Egyetem jubileuma alkalmából.** A *Mult és Jövő* a Jeruzsálemi Egyetem jubileuma alkalmából szerda este ½9 órakor a Zeneakadémián kultúrestét rendezett, amelyen *Pfeifer* Ignác, *Donáth* Gyula tanárok és dr. *Patai* József a Jeruzsálemi Egyetem jelentőségét méltatták, *Sándor* Erzsi, *Basilides* Mária, *Beregi* Oszkár, *R. Albert* Erzsi, *Tordai* Judit, *Kepes* Márta, *Török* Maya, *Szekeres* Ferenc, *Kelen* H. Rózsi, *Kenéz* Lili, *Szelényi* István, *Klein* Lilly, *Hoffmann* Gabriella, *Kálmán* Tibor és *Sass* M. bibliai áriákat, oratóriumokat, héber költők verseit és szentföldi énekeket adott elő nagy sikerrel.

— **Az egészséges is** ügyeljen emésztésére. Az orvosok Artin-dragéet ajánlanak hashajtóul.

— **Házasság.** *Schwarzer* Ágnes és *Szántó* Imre mérnök (Nyíregyháza) házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

Művészi fedőlapos **síremlékek**
BOROS és KOHN cégtulajdonos BOROS JÓZSEF VII., Károly körút 17 (Orczy-ház)

a *megfejtése* szabadulást is jelentene. Igyekezett összefogni, a mit megösmerhetett belőle s a mit róla itt, az «Itáliá»-ban hallott; titkolt, ideges éberséggel elszólt megjegyzésekből, miközben ő maga is szította néha egy-egy burkoltan gúnyos, odavetett szóval és figyelte, nem sejti-é itt valaki az ő volt közüket egymáshoz? Nem sejtették. Ő pedig tépelődve, kínlódva döntötte el sokszor, mintegy végérvényesen, tisztába-hozón: nem, nem lehet igaz ember! A *dolgaiban* sem tiszta az ilyen, önmagában sem biztos és minden látszólagos fölénye csak megfeszített, erőlködő takarása ennek. Nem, a rövidlátó jóhiszeműség, a hivő együgyüség nem az őfajták sajátja. Kis okos ember ez!...

Tán csak idegesen fél attól, hogy egyszer őszintén szóbaálljon önmagával és hátha súlyos magyarázata van ennek valahol a múltjában, vagy legbelsejében s ha ő tudhatná, inkább szánnia kellene?... Vagy egyszerűen *kicsiny* volna; például hivatali kapaszkodás mozgatná vagy hasonlók; ha ezért evez például a mostani politikai, társadalmi árammal, mely ma előreviheti?... Ez is lehet! De hátha mégis belsőleg, mélyen szerencsétlen, vigasztalanul magános és *ő*, épen ő segíthetett volna rajta, a szerelmével, ha eltalálja a módját; ha önzetlenebb tud lenni, asszonyabb, alázkodóbb.

Mi mindent belelátott, mennyit hozzáképzelt ilyenkor!

Jaj, hogy is, hogy is bánhatott volna *jobban* vele? Talán nagyon is csinján, okosan, türelemmel, semmit nem kérdezve, mindent elnézve és kibőjtölve, Griszeldis-hősiességgel. Megbocsátni a szeszélyt, a mellőzést; mindig visszafogadni; így, megalkuvás árán, mégis megtartani; igen, *ezt* lehetett volna! De ehhez több rezignáczió kell és kevesebb gőg. Vajjon *ma* tudná-e? És mit érne, ha igen? Hogy időnkint meglátogatná és megölelné őt; *ezért*? Mikor annyira nem *ez* volt fontos neki!...

Még mindég, mindég így tépelődött néha, míg józan perczeiben keserűn kinevette magát! Szenvedélyes mániája volt az ön-próbálgatás: mennyire van a gyógyulásban? Hat-e még? Tán ez adta keserű, önkínzó ingerét az «Itáliába» járásnak: itt mindég hallott újat felőle. És néha valóban úgy volt, hogy hűvös, jóleső messzeségben mérhetetlenül *túl* érezte már magát az egész dolgon, tárgyilagosan itélte és mindent elintézett: rendben van, egyszer rosszul bántak vele, tanult rajta s az élete tán még gazdagabb is ezzel az epizóddal! De oly könnyen kilendült ebből, megzavarta egy-egy idegesebb, depressziós nap, egy szó, emlék; s a női fizikum szervi lehangolásaival időszakosan hozta vissza még a teljes érzékenységet, a fájdalmat. Erre meg gyűlölet jött rendesen, lázadt, daczos harag miatta és keserű bizonyossága, hogy ő másképen nem tehetett... De ha legalább azt tudná, hogyan gondol rá néha a másik, milyen nyomot irt életébe? Ő, az asszony,

Máthé Olga fényképe.

LECHNER ÖDÖN AZ ELHÚNYT KITŰNŐ ÉPÍTŐMŰVÉSZ.

bizonynyal több képzelgést vitt e dologba; egész addigi bőjtjét, hirtelen felajzott várakozását, gyerekkorától visszafojtott szerelmi álmodozást. Próbálta most a férfi szemével látni: egy kellemes, csinos, új nővel váratlan találkozás, felelőtlen együttlét, gyors siker; tán kellemes, hálás emléke egy nyári idillnek. De vajjon ha másképen találkoztak volna, vagy régen, fiatalon; nem lehetett volna a *legbensőbben* közük egymáshoz? Vagy csakugyan nincs *olyan* szerelem? Akkor miért gyötri így ez az elrontott eset, mintha örök, nagy vesztesége volna? És nem lehet, nem képes elgondolni, hogy más férfival egyszer újra kezdhesse!...

Felleges, tavaszos estén járt így az utczákon, gyalog jött át Budáról, ok nélkül sietett és a levegő, az alkonyat ma megint ilyeneket hozott eszébe. Arra a nyári estére emlékeztek az idegei (ilyes szag volt akkor is!), mikor először, elszántan, nagyon visszaadta a Vajda Róbert csókját, mikor hangos «igen»-t kiáltott bele az esős, erős levegőbe és *boldog* volt egy pillanatra. Lihegve futott le a lejtőn, a kocsiútig vele, kaczagott, aztán megsajnálta a férfit és szégyellte magát... Most elpirult, mert a csókok emlékére megmozdultak az ajkai... Istenem! Tavasz jön újra! Idestova egy éve lesz és még ennyire eleven?...

Az «Itáliá»-ban jó ideig nem volt s ma váratlanul sok embert talált. Festők és szobrászok is ültek a sarokasztalnál, fontoskodón élénkült arczczal, méhkas módján zsongó beszélgetésben. Mindenki a szomszédját próbálta lefoglalni és meggyőzni, hozzáhajolt vagy átbeszélt a túlsó oldalra vagy udvariasan figyelést tettetve, szórakozott szemmel arra gondolt, a mit ép ő akart volna mondani és mindjárt fogja is; noha egyáltalán nem *erre* felelet... «Ilyenkor fontosságuk, *szerepük* némi illuziója lobban fel szegényekben és felejtik egy órára, milyen fölösleges, alamizsnán-tartott senkik; hogy mennyire nélkülözhető, senkinek nem szükséges luxus-holmi az ő mániás, bolond életük minden munkája. Ilyenkor elhitetik magukkal és egymással, hogy mind ennek értelme van, hivatást tölt be, missziót teljesít... szegények!» A Major Hugo kis csúnya, görbe arczáról olvasta le e szokott gúnyos és bús elméletet. A három szerkesztő a kis külön asztalnál ült; halk beszélgetésben dugták össze kellemes, halvány «talmudista»-fejüket. «Mi ujság?» kérdezte Rosztoky Éva gyorsan, kicsattanó élénkséggel s még egypárszor ismételte a kérdést, míg valamennyivel kezetfogott. Az asztalon volt a «Múzeumi Kiadványok» utolsó száma; első pillanatban ezt látta meg. «Mi ujság?» Gond Tibor félrehivta egy perczre egy másik külön asztalkához.

— Jó, hogy ma eljött, ez a dolog önre is tartozik; általában inkább a mi ügyünk, mint a literátoroké.

— Nos?

— Olvasta már a «Kiadványok» februári számát? Nem?... Pedig négy hete megjelent! Persze, ön néha hetekig nem érdemesít bennünket, hogy közénk nézzen!...

— Dolgoztam.

— Az is valami! Szóval, Vajda Róbert egy czikkéről van szó megint, természetesen! Most, a müncheni Greco-vásárlás alkalmából kissé erőszakoltan újra kitért arra az évekkel ezelőtti, szerencsétlen dologra, mikor a mi országos «Képgyűjtemény»-ünk néhány hamisítványával rászedődött, állítólag tekintélyes összeg fejében. A nagyobb botrányt akkor elsimították; Szinnay Gábor, az akkori államtitkár volt kissé kompromittálva.

— Jól emlékszem!... Szinnay földim és jóbarátom!

— Kérem szépen!... Szóval Vajda Róbert (nem tudom, mi baja neki ezzel az urral; azt hiszem, egy időben a minisztériumban alárendeltje volt, vagy mi!) úgy kicsit czélozgatva, de elég maliciózusan újra megpiszkálta nehány megjegyzéssel azt az elfeledett ügyet. Erre nekünk egy fiatal munkatársunk (lehet, hogy csak kötekedő kedvből az is) felelt Vajdának, védelmébe vette a Szinnay jóhiszeműségét, sőt furcsán és meglepő szellemesen azoknak a képeknek értéket tulajdonit; ügyes és hajmeresztő műtörténeti képtelenségeket mond persze; de szép fiatalosan! De hisz ezt csak olvasta?

— Még nem láttam a számot; a tiszteletpéldányokat mindig később csomagolják.

(Folytatása következik.)

ÉNEK KIS ANDRÁSRÓL.

Hej, pittsburgi erdő, sűrű kéményerdő,
Aczélból a törzse, koronája felhő.

Madár dalolása gépeknek zúgása,
Csobogó patakja veriték hullása.

Tisztása izzó vas, csőfű borul rája,
Messziről eltévedt magyar nép a nyája.

A nagy Cunard hajó húsz napig vetette,
Míg csak Amerika partján ki nem tette.

Hová mégy Kis András nagy Amerikába?
Pennszilvániába, homsztédi határra.

Mért szegődsz Kis András ily keserves bérre?
Két apró magzatom, nekik kell kenyérre.

Két árva magzatom, én két kis cselédem,
Tallér hetvenöt czent mindennapi bérem.

Vastüzeket ontok, izzó aczélt vágok,
Tűzkalászból őröl kenyeret apátok.

Mikor az olvadt vas ömlik a kohóba,
Mintha a poklokból égő folyó folyna.

Mikor az izzó vas kiszalad a gépen,
Mintha hulló csillag futna át az égen.

Hulló csillag: halál... Kis András halála,
Az izzó aczélüst elnyelte magába.

Két árva magzatom, én kicsiny családom,
Fodros Tisza partját már sohase látom.

El vagyok temetve, de nem puha földbe,
Vasba, aczélüstbe... Örökre, örökre...

A halotti gyertyám száz kémények lángja,
Húsztonnás koporsót temetnek alája.

Húsztonnás vasdarab, gépdaru emelte.
Végső pihenését Kis András így lelte.

Felette örökre sötétlő füstfelhő,
Hej, pittsburgi erdő, sűrű kéményerdő...

Pásztor Árpád.

A VÉN POHÁR.

Egy vén pohárral játszom olykor
Egy ó pohárba töltök régi bort,
S emlékszem egy derűs lakásra
Halavány fiatal anyámra,
Kinek ez drága, féltett holmi volt.

Emlékszem — és a vén kehelyből
Megszépült ködként száll felém a múlt:
Gyermekkorom, szép ifjúságom
Tánczol körül, mint drága álom
S kezem egy olcsó rossz szivarra gyújt...

Száll száll a füst, s a vén kehelynő
Öblében tánczol elmúlt életem:
Játékok, — régi délutánok,
Kaczagó víg gyermek barátok,
A szent tavasz: az első szerelem.

Te szent kehely! Te vén varázsló
Könnyes szemem oly áldóan csodál,
Öblöd mindig csordúltig álljon.
Hadd játszom véled ifjúságom
Éltem borával telt szines pohár.

Dutka Ákos.

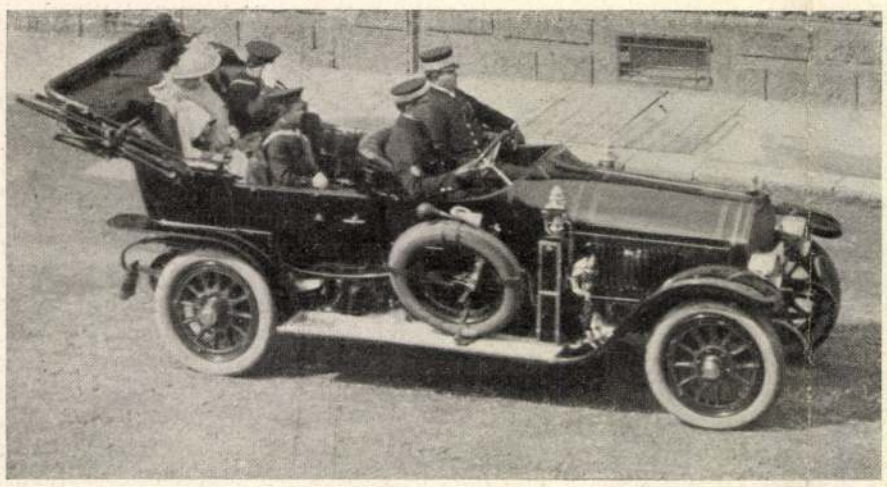

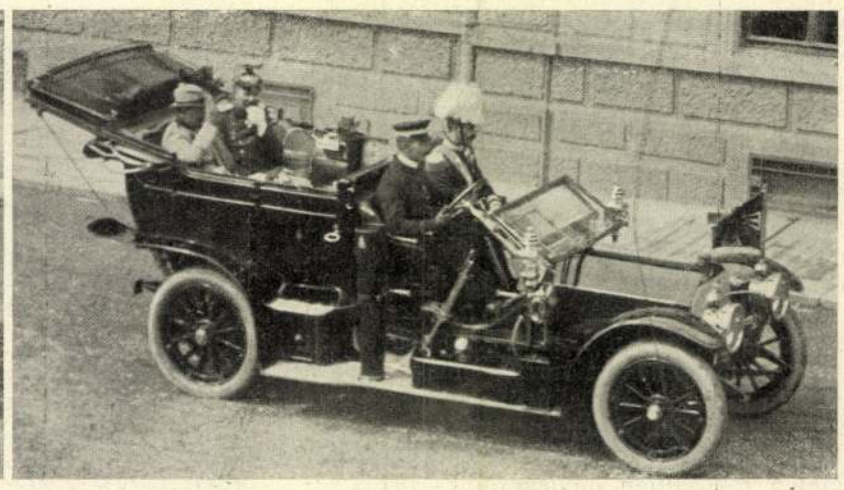

II. VILMOS NÉMET CSÁSZÁR MEGÉRKEZÉSE KONOPISTBAN. — Hohenberg Zsófia herczegnő gyermekeivel, a másik automobilban a császár Ferencz Ferdinánd trónörökössel.

KONOPIST.

Prága és Bécs között, de Bécshez közelebb, déli Csehország erdőborította vidékén áll büszke vártornyaival és messzire ellátszó hatalmas őrtornyával a konoposti kastély. Ez ősi várlaknak több mint nyolczszáz éves története van. A tizenegyedik század elején alapította a Beneda urak nemzetsége. Mint vár nem egyszer daczolt az ellenséggel, de kényelmes lakóhelye is volt gazdáinak, kik az idők során elég sűrűn váltogatták egymást. A császárral meghasonlott Wallenstein itt élt kénytelen nyugalomban, itt látta magánál barátait s hallgatta álomfejtőjének jóslatát, hogy felvirrad számára még. A Wallenstein-szoba az ősi kastélyban a régidők e romantikus napjaiba viszi a képzeletet. A vár mostani alakját, több mint másfélszáz évvel ezelőtt, gróf Wrtby Venczeltől kapta. Ez a cseh főur herczeg Lobkowitz Jánosra hagyta minden javait s Konopistot is, mely a múlt század végéig a Lobkowitz urak tulajdona is maradt. Mintegy húsz évvel ezelőtt cserélt ismét gazdát. Ekkor vette meg örök áron estei Ferencz Ferdinánd főherczegtrónörökös Lobkowitz Ferencz Jenő herczegtől a várat s a hozzá tartozó tizedfélezer holdnyi uradalommal. És Konopist vára új fényre derült. Legkedvesebb otthona lett a Habsburg-ház leendő fejének. Vártermeiben friss és bensőséges családi élet zsendült, hatalmas erdőségeit és mezőit nagyuri vadásztársaságok vidám zaja verte fel ismét, s fejedelmi vendégek fogadására tárult fel a vár kapuja, melyet a hatalmas őrtorony koronáz. Itt mulatott a múlt héten, immár nem első izben, a vár urának hatalmas belső barátja s majdan szövetségese, Vilmos német császár is. Ennek a konopisti találkozásnak pedig a közfelfogás szerint világrészünkre szóló jelentősége volt egy másik: a konstanzai találkozást megelőző napokon. Konopist bizony eléggé romlatag állapotban volt, mikor hatalmas körvonalaival, tornyaival, de a husszita háború korát felidéző történetével is, megragadta a harmincz éves főherczeg érdeklődését. Atyjától örökölt szép és regényes kastélyai közt s még Ferdinánd, a tiroli főherczeg és a szép Welser Filippina emléke által megszentelt, műkincsekben gazdag, hires és szép Ambras várkastélya mellett is méltó szerepet szánt a délcsehországi Konopistnak. Nagy műérzékével, mely a régi családi kastélyok szépségén, gazdagságán s a művészetek klasszikus földjén tett látogatásai közben nemesült, hozzálátott Konopist megujításához. A vár külső és belső falain, itt-ott az állandó lakhely kényelmének feláldozásával, szinte semmit sem változtatott. Megóvta architekturájának egész gótikáját s csak belső berendezésében s a termeiben, tornyaiban összehordott műkincsek elhelyezésében engedte korlátlanul érvényesülni saját egyéniségét.

Párját ritkítja gazdagságával és ritkaságaival a fegyvertár, melyben az egész estei fegyvergyűjtemény drága és ritka kincsei vannak elhelyezve: renaissance-kori teljes fegyverzetek, köztük Benvenuto Cellini egy remeke, mesteri mívű pajzsok és sisakok. Gróf Mielcinski lengyel műtörténetiró azt mondja, hogy a konopisti főherczegi gyűjtemény a maga nemében gyöngyszem Európa minden e nemű gyűjteményei közt, talán különb a bécsi múzeuménál, s nem egy részletével kiállja a versenyt a madridi Armeria Real gyűjteményével.

A homlokzati rész első emeletén lakott a német császár és kisérete. Zöld tónusu előcsarnokon át visz az út a császár dolgozószobájába. A hálószoba, mely innen nyílik, arany és piros szinű s úgy nehéz aranydiszitésű széles ágya, mint minden bútordarabja tiszta renaissance stilű. Ezek a szobák a Mária Terézia lakosztályhoz tartoznak, melynek középpontja egy fényes erkélyes szalon, nagyszerű kilátással az erdős vidékre. Ebből a nagyteremből, mely csupa virágdisz, kis intim társalgó nyílik. Ez a kis szoba egy Dürer-szentély; nagyértékű réz- és fametszetek vannak összegyűjtve benne a német renaissance e nagy festőjének kezétől. A főherczeg lakosztályából hosszú folyosó visz a nagy ebédlőbe, melynek legfőbb ékessége a Don Quijotet illusztráló hires gobelinek ketteje. Ékkövekkel diszitett olasz szekrények, — egyike, egy 1684-ből származó, egy millióra van biztositva — két márvány-kandalló diszitik e termet, a melynek előterében egy pompás aranyozott bronzszobor áll: az imádságba mélyedt ifjú szent Antal szobra. A tizenhetedik századbeli északolaszországi plasztikának ezt a kiváló művét maga a főherczeg fedezte fel északolaszországi utazásai közben, alighanem Páduában.

Különálló épületben van elhelyezve a trónörökös egy legsajátabb gyűjteménye, a Szent György-múzeum. A kastély ura e múzeum számára minden képzelhető alakban összegyűjtötte a művészetnek Szent Györgyre vonatkozó alkotásait. Látni ott renaissance-kori szobrokat, reliefeket, tizenhatodik- és tizenhetedik századbeli képeket, apró fa- és bronzalakokat, érmeket, pénznemeket, kerámiai készítményeket, a népies művészet alkotásait s e gyűjteménynek több ezer darabból álló tárgyai mind-mind a sárkányölő szent alakját ábrázolják. De a ki a konopisti kastélyhoz közeledik, legelőbb a kastély nagyszerű parkjának, exotikus ligeteinek és rózsakertjének bűvöletébe esik. Valóságos csodavilág ez a park és kert bámulatos növényeivel, sziklacsoportjaival, kútjaival és tavaival. S túl mindezen a vidék nagyszerűsége.

PÁZMÁN PÉTER SÍREMLÉKE A POZSONYI KORONÁZÁSI TEMPLOMBAN.

Jelfy Gyula fölvételei.

CSERNOCH JÁNOS HERCZEGPRIMÁS A PÁZMÁN-SÍREMLÉK FELAVATÁSA UTÁN TÁVOZIK A POZSONYI KORONÁZÁSI TEMPLOMBÓL.

Egy száz év előtti nagyberuházás

Ha valaki el akarja képzelni a hajdanvolt Újépület (avagy Neugebäude) – valamikor laktanya, illetve börtön volt benne – hatalmas tömbjét, annak ajánlom, álljon ki a mostanában parkoló autóktól, olykor tüntetőktől zsúfolt Szabadság tér közepére. Amit onnan lát, az csak az 1786-ban emelt erődszerű létesítmény töredéke: a klasszicista stílben épült, rossz emlékű tömb területe nemcsak a mai teret, hanem az azt körülvevő monumentális házsort is magába foglalta.

Az autókat és a tüntetőket ma jobbára ugyanaz az épület, a Magyar Televízióé vonzza. Régi fényképeken látható, hogy villamospályák tagolták a teret, a Nádor utcai hátsó fronton kocsibejáró nyílt, a Szabadság téri oldalon pedig az Upor kávéház hívogatta a látogatót. Az óriási épület akkor még eredeti funkciójának megfelelően mint Budapesti Áru- és Értéktőzsde működött.

A Tőzsdepalota sorsa az első perctől kezdve erősen összefonódott az Újépületével. Az eseményeket kellő részletességgel felsoroló, 1908-ban kiadott leírás szerint „a kereskedelmi és közgazdasági viszonyok örvendetes fellendülése folytán" már 1889-ben világossá vált, hogy a gabonatőzsde kinőtte korábbi otthonát. A tőzsdetanács viszont az áru- és értéktőzsde szétválása ellen foglalt állást, s a legjobb megoldás megtalálása érdekében 1891-ben bizottságot alakított. Két évvel később már senkinek sem volt kétsége afelől, hogy ideális helynek az Újépület területe ígérkezik, de a monstrum ekkor még állt, sőt a kormány és a városvezetőség korántsem jutott dűlőre azt illetően, hogy a kiegyezés után feleslegessé vált épületóriásban árvaházat létesítsenek, vagy mielőbb bontsák le.

Az Újépület telkének szabályozási terve csak 1898-ban készült el, igaz, a tőzsde agilis és előrelátó vezetősége már egy évvel korábban, a bontás megkezdésekor megalakította a maga építőbizottságát. A Nádor utca felőli kétezerötszáz négyszögöles telket végül kilencszáz koronás négyszögölenkénti áron kapták meg a kormánytól, a vételárat tíz éven át, egyenlő részletekben kellett kifizetniük. Miután az üzlet megkötttetett, 1899 májusában nyilvános tervpályázatot írtak ki az új tőzsdeépületre.

A december 19-én lezajlott eredményhirdetésen kiderült, hogy nemcsak az első díjat, hanem a két második díj egyikét is Alpár Ignác nyerte el, s a Lechner Ödön–Baumgarten Sándor szerzőpárosnak csak a másik második díjat engedte át. Aligha lehetett hát kétséges, hogy Alpár nyeri el a megbízatást, bár az már a tőzsdetanács racionális gondolkodására utal, hogy a második díjjal jutalmazott, de kevésbé költséges terv kidolgozására kérték fel az építészt.

Az egész építkezés 4,4 millió koronát emésztett föl, mégpedig egyetlen fillér állami támogatás nélkül. A teljes összeget a tőzsdetanács teremtette elő úgy, hogy hatvanévi lejáratra négymillió korona jelzálogkölcsönt vett fel három pesti banktól. Érthető, hogy minden fillérnek utána néztek: a részmunkákra nyilvános pályázatot írtak ki, a megbízást mindig az kapta, aki a legkedvezőbb ajánlatot tette. Az építőanyagokat és tartozékokat Magyarországról szerezték be, kivéve a karsztmárványt, a gránitot, a linóleumot és a lifteket. A tanácsnak arra is gondja volt, hogy a „felesleges fényűzés kerültessék".

1902 októberében kezdték meg a földmunkát. Tizenegy méter mélyen betonalapot készítettek, a fűtési rendszer központja ma is kilenc méterrel a járdaszint alatt helyezkedik el.

Amikor építették, tökéletesen megfelelt tőzsdének

Az alapozás és a falazás jó ütemben folyt, az ácsmunkát azonban már sorozatos sztrájkok hátráltatták. Márpedig a tét igen nagy volt: az 1894-es XX. törvénycikk értelmében az Újépület telkén emelt házak közül csak az kapott harmincéves adómentességet, amelyet 1905. augusztus 1-jéig tető alá hoztak. Aligha lehet azon csodálkozni, hogy az átadási ünnepséget végül éppen azon a napon rendezték.

Spórolás ide vagy oda, az új tőzsdeépület grandiózus lett. A két tőzsdetermet merész újítással az épület két szélén helyezték el, így vált lehetővé, hogy az árutőzsde természetes világítást kapjon az északra nyíló ablakokon keresztül. A központi kupolacsarnokból ruhatárként is szolgáló oszlopos foyerek vezettek az üzletkötések helyszínére, voltak kényelmes irodák, társalgók is, nem beszélve a kor nagy újításáról, a negyvennégy hangszigetelt telefonfülkéről. A földszintet – bevételszerzés céljából – bérlők rendelkezésére bocsátották, így létesülhetett itt kávéház, távirda, posta.

A tőzsde az ismert okoknak betudhatóan 1948. március 31-én befejezte működését. Az ötvenes években a reprezentatív épület Technika Háza néven támadt fel, itt kaptak helyet a tudományos egyesületek, az árutőzsdeteremben kiállításokat rendeztek. Az 1962-es Budapest útikönyv már arról is említést tesz, hogy a hajdani értéktőzsde helyén rendezték be „a Magyar Rádió és Televízió Vállalat televíziós részlegének" irodáit, stúdióit. A könyv szerint „az épület belső átépítési munkálatai most folynak, egy ezer- és két négyszáz személyes előadótermet, a Nádor utcai fronton pedig nagy bemutatótermet építenek új géptípusoknak. Az épületben korszerű Műszaki Múzeum is lesz."

A Műszaki Múzeum persze sosem került ide, hiszen a televízió elképesztő iramban terjeszkedett. 1969. július 23-án már arról adott hírt a *Népszabadság*, hogy a Gazdasági Bizottság döntése értelmében az egész volt Tőzsdepalotát a Magyar Televízió Vállalat kapja meg. Bár a továbbköltözés azóta is folyamatosan napirenden van, a munka tetemes részét még most is a régen kinőtt Szabadság téri épületben végzik.

– A visszaalakítás rettentő sok pénzt emésztene fel, és teljesen nem is lehetne megcsinálni. Az viszont igaz, hogy az épületet még ma is helyre lehetne hozni, a temérdek beépítés kibontásával reprezentatív terek születhetnének – mondja Ráday Mihály, aki – mint avatott városvédő – munkahelye romlófélben lévő értékeinek védelmét is feladatának tekinti. Neki köszönhető, hogy az eredeti tervek másolatai ott függnek az elnöki iroda folyosóján, ő érte el azt is, hogy a ma I. stúdióul szolgáló egykori értéktőzsdeterem néhány eleme, egy-egy márvány boltív és oszlopfő megmaradjon eredeti helyén – persze az igényeknek megfelelően, befalazva.

A terveken oly világos és egyértelmű alaprajzok mára elmosódtak. Főlépcsőről mellélépcsőre, folyosóról folyosóra kanyargunk Ráday val, nem szívesen vallanám be, hogy azt sem sejtem, hanyadik emeleten járunk. Menet közben praktikus sarokvédő vasakat mutat – ahonnan eltűntek, rogyadozik a vakolat –, megnézhetem, hogyan és mivel pótolták a feltört padlólapokat. A szobákat és tágas közlekedőtereket szétszabdalták, a padlásteret beépítették. A kupolateremből kétfelé nyíló foyerek közül az, amelyik az értéktőzsdeterembe vezetett, ma II. stúdióként ismert; a vetítőteremmé alakított másik még őriz valamit a formájából. A nagytermekből is stúdió lett, az árutőzsde helyén van ma a hatalmas költséggel kialakított IV. stúdió. Itt a főfalakig mindent kibontottak, sem az Alpár-féle stílusnak, sem az eredeti anyagoknak nem maradt nyomuk.

Kívülről mindebből alig látszik valami, legfeljebb a légkondicionálók itt-ott feltűnő dobozai jelzik, hogy odabent nagyot változott a világ. Kérdés persze, jó lenne-e a Tőzsdepalotának, ha a televízió valóban egy igényeinek jobban megfelelő helyre költözne. Tőzsde aligha lehetne itt még egyszer, és ami azt illeti, a ma is elhagyatottan álló New York-palota esete intő példa.

N. Kósa Judit

RÁDIÓ- ÉS TELEVÍZIÓMŰSOR

SZOMBAT

KOSSUTH RÁDIÓ

4.30 Reggeli Krónika **8.05** Taps **8.26** Kopogtató **9.00** és minden órakor: hírek, időjárás **9.05** Családi kör **9.35** Kincsvadászat **10.05** K-vonal **10.35** Szájfény **11.05** Nahát **12.30** Szóra érdemes **13.05** Új Zenei Újság **13.40** Öt kontinens száz botránya **14.05** Oxigén. Ökológiai magazin. Tel.: 138-8082 **14.55** Műsorajánlat **15.05** Irodalmi újság **16.00** Tizenhat óra. Tel.: 138-7901 **16.55** Hatoslottó-sorsolás **17.30** Népzenei portré **18.20** Elő–futam **18.25** Szemle **19.05** Sportvilág **19.25** Műsorismertetés **19.29** Jó éjszakát, gyerekek! **19.40** Miska bácsi levelesládája **20.05** Rádiószínház. Bánffy Miklós: A nagyur – rádióváltozat **21.26** Klasszikusok könnyedén **22.20** Válogatás **23.05** Álom után **24.00** Hírek, időjárás

PETŐFI RÁDIÓ

4.30 Hírek, időjárás **4.33** Hajnali dallamok **6.00** A szeretet közösségei. Látogatás a Regnumba **6.35** Ugródeszka **9.03** Iránytű **9.30** Operettparádé **10.00** Egy órában egy élet... **11.03** Útközben **11.05** Gramofonsztárok **11.30** Ízes történetek **12.00** Jó ebédhez szól a nóta **13.03** Állomáskereső **13.14** Daráló **13.45** Időjárás- és vízállásjelentés **14.00** Szív küldi **15.40** Tangó **16.00** Szuper show-s! Vendég: Trunkó Barnabás humorista **17.45** Sztárparádé **18.00** sport **19.03** Nemzetközi slágerlista **20.00** Sportkoktél **21.03** Magyar folkritmusok **21.50** Magyarán szólva **22.00** Szegedi dzsesznapok, 1996. **23.00** Sporthíradó **23.10** Kolima **0.04** A Tátrai Bend felvételeiből

BARTÓK RÁDIÓ

6.00 Hírek, időjárás **6.03** Muzsikáló reggel **8.00** és minden páros órakor: hírek, időjárás **8.03** Műsorismertetés **8.10** Pódium **9.05** Akli Miklós. Mikszáth Kálmán regényének rádióváltozata **10.05** Hangfelvételek felsőfokon **11.35** Barokk szonáták **12.05** Repríz **14.05** Magyar szerzők versenyműveiből **15.00** Opera-művészlemezek **16.05** Hangraforgó **17.10** A kórusirodalom mesterműveiből **17.30** Dzsesszfelvételek nagyító alatt **18.05** Aranyalbum **19.05** Muzsikus műhelytitkok **19.44** Madrigál. Verseit elmondja: Somlyó György **20.05** Nagy mesterek kamarazenéjéből **21.20** Muszorgszkij operáiból **22.05** Összkiadás **23.18** Madrigálok **23.30** Világhang-költészeti Revue **24.00** Hírek, időjárás

TV 1

5.40 Gazdatévé **6.00–9.00** NAP-kelte **8.00** Jó reggelt adj Istenem! Unitárius ifjúsági műsor **8.10–9.05** Cartoon Network. Rajzfilmsztárok parádéja **9.10** Kapcsolj be! **11.05** Még egyszer: A Nagy Fal, 4/3. **12.00** Hírek **12.10** A pásztorok öröksége **12.30** Família Kft., 284. (ism.) **13.00** Vészhelyzet. Amerikai tévéfilmsorozat, 22/16. (ism.) **13.50** Szomszédok. Teleregény 261. (ism.) **14.20** Válaszolunk **14.30** Az élő tenger. Kanadai ismeretterjesztő filmsorozat 26/16 **15.00** Magyarok a világ filmgyártásában. Ráthonyi Ákos, Trebitsch Gyula. Imádni való szélhámosnő, NSZK–liechtensteini film (1961) **16.25** Márkás históriák **16.35** Jani házhoz megy. Betlen János műsora **17.45** Álljunk meg egy szóra! **17.55** Telis-televideo **18.00** Panoráma **18.35** Szerencsekerék **19.00** Esti mese **19.15** Vers mindenkinek **19.30** Híradó **20.05** A színész, a színésznő és a gyerek. Olasz tévéfilm, 2/1. **21.43** 3 év. Beszélgetés Horn Gyula miniszterelnökkel **22.15** Magyarok cselekedetei **22.20–0.20** Show-bálvány. Szórakoztató éjszaka

TV 2

7.25 Műsorismertetés **7.30** Welcome to Hungary **8.00** Gazdaképző **8.30–11.00** Nemzetiségi magazinok (ism.) **11.05** Az Onedin család. Angol tévéfilmsorozat (ism.) **12.05** PC-abc **12.35** Mainau. A virágok szigete (ism.) 2/1. **12.55** Forma–1. Közvetítés San Marinóból **14.05** Rondó **14.45** Dallamról dallamra. Világslágerek magyarul **15.10** Járóföld – hazai tájakon. Velencei tóvidék **15.40** Kémek. Amerikai dokumentumfilm-sorozat 26/7. **16.10** Telesport **19.05** Família Kft., 285. rész **19.40** A magyar irodalom képes története **20.10** Hírek az unióról **20.15** Salome. Tévéjáték a miskolci Nemzeti Színház előadása alapján **21.50** Telesport **22.55** Szerelem. Orosz–amerikai film **0.40** Magyarok cselekedetei

DUNA TV

7.00 Műsorismertetés **7.05** Tájak, fortélyok, asszonyok (ism.) **7.20** Kertgazda (ism.) **7.35** Szpiru és Fantázió, 26/6. **8.00** Győztesnek születtek 26/4. **8.15** A Tekergél család. 13/7: Cseh Köztársaság **8.40** Pumukli kalandjai **9.05** kiCSODA a miCSODA? **9.35** Nyelvőrző **10.05** Tarkabarka **11.05** Cousteau kapitány újra felfedezi a világot. Francia filmsorozat (ism.) 1986. **12.00** Lapozó **12.20** Csendül a nóta **12.45** Teresa Venerdi. Olasz filmvígjáték (1940) **14.15** Élő egyház. Katolikus híradó **14.30** Kutyaportrék **15.10** A felújított budapesti zsinagóga. Magyar dokumentumfilm **16.00** Pop-sa-rock **16.20** Ziccer **16.55** Az óceán lánya, 13/3. **17.30** Mese **17.45** Műsorajánlat **18.00** Híradó **18.15** Bangkok Hilton. Ausztrál tévéfilmsorozat, 6/3. **19.05** A cirkusz szép pillanatai. Francia szórakoztató film **20.10** A pályaőr. Angol kísértethistória (1976) **20.50** Műsorajánlat **21.00** Híradó **21.20** Sportpercek **21.30** Az elveszett Capone. Amerikai játékfilm **23.05** Adászáró híradó **23.50** Ortodox húsvéti szent liturgia közvetítése a budapesti Petőfi téri Nagyboldogasszony magyar–ortodox főtemplomból

HBO

8.00 Bolondos dallamok. Amerikai rajzfilmsorozat **8.30** Superman legújabb kalandjai **9.30** Egyről a kettőre. Amerikai minisorozat **10.00** Jó barátok **10.30** Kaliforniába jöttem. Amerikai filmsorozat **11.00** Melrose Place. Amerikai filmsorozat **12.00** Távol a tébolyult tömegtől. Amerikai filmdráma **14.40** Mozivarázs: Határ a csillagos ég **15.30** Férfi a házban. Amerikai romantikus film **17.05** A fehér ruhás hölgy. Amerikai fantasztikus filmdráma **19.00** Vadócok. Amerikai természetfilm **19.30** Horgásznimentem. Amerikai kisjátékfilm **20.10** A Dumbo-hadművelet. Amerikai kalandfilm **22.00** Időzsaru. Amerikai sci-fi **23.35** Utolsó utadon. Svéd kisjátékfilm **23.35** Az utolsó esély. Amerikai akciófilm **1.50** Végzet. Amerikai filmdráma

TV3

8.40 Ingatlanpiac **9.00, 9.45** Napi profit **9.10** Cinema **10.00** A kisasszony 46–48. (ism.) **12.55** Küzdelem a sikerért. Amerikai film (ism.) **14.35** Infomozaik **15.25** A ring királya. Amerikai akciófilm **17.00** Ez van – fiataloknak **17.25** Stíluspercek **17.35** Baywatch. A szabotázs **18.30** Aszfaltbetyár **19.00** Híradó, sporthírek **19.15** A Duna hercegnője. Osztrák filmsorozat 12/4. **20.10** Cinema **20.45** Krokodilszemek. Amerikai krimi **22.35** Gusztáv **22.45** Freddy halála. Amerikai horror

MSAT

2.30 Music Box **8.30** Maszat **8.45** A legszebb Grimm-mesék. Tavitündér **9.30** Power Eangers **10.00** Játék **10.30** Állati mesék **11.00** Popeye **11.30** Bosco léghajó kalandjai, 24. **12.00** Music Box. Top Ten **12.30** Bulivonal **13.00** Zoom **13.30** Rocktükör **14.00** Budo Magazin **14.30** Ski Patrol (ism.) **16.10** MSAT-klub **16.30** Autó-motor **17.00** AM-Micro: Nap-nyugta **17.00** Szatellit: Music Box **19.30** Kopasz krapek, 8. **20.00** Szoba kilátással. Angol film **21.50** Hatoslottó-sorsolás **22.00** A törvény őrei (ism.) **23.00** A horror háza. Angol filmsorozat **24.00** USA-görl **1.00** Diplomáciai védettség (ism.)

SZÍV TV

24.00, 11.00, 13.30 és **15.00** Kereskedelmi show **5.00, 13.00** és **14.30** Szív TV képes magazin **9.00** Torna Cindy Crawforddal **9.30** Rin-Tin-Tin. Amerikai filmsorozat, 106/4. **10.00** Action Man, 11. **10.30** Rin-Tin-Tin, 106/5. (ism.) **11.30** Pénzvilág. Gazdasági magazin **12.00** pH-érték **15.30** RPS zenei műsor **16.00** Műsorajánló **16.05** A hatalom kardja. Amerikai sci-fi **18.00** Konyhashow **18.30** Palánta **19.00** Kimba, a fehér oroszlán. Amerikai rajzfilm, 35. **19.30** Pesi show City **20.00** Földgömb **20.30** Hívd Andreát! Vendégek: Harangozó Teri, Aradszky László és Szenes Iván **21.30** A mocsárlény visszatér. Amerikai humoros sci-fi **23.30** Szerelmi útmutató

ATV

5.30–8.30 ATV magazin. Benne: Teleshow, képújság, zene **11.35–15.00** DIM. Ifjúsági Magazin **13.30** Power kapitány és a végzet kihívása, 4. Amerikai sci-fi. **18.00** ATV-képújság **19.00** Műsorismertetés, hírek, időjárás **19.05** Mese **19.20** Ingatlanpanoráma **19.30** TV-shop **19.45** László atya műsora **19.55** Családi gyökerek, amerikai játékfilm **21.25** Vízisport-magazin **21.50** Ingatlankavalkád **21.50** Terry-téken **22.30** ATV-stúdió **24.00** Műsorzárás

EUROSPORT

18.00 Jégkorong-vb. Svédország–Olaszország **20.30** Finnország–Franciaország **21.30** Összefoglaló **22.00** Tenisz. ATP-verseny, Monte-Carlo. Összefoglaló **23.30** Túraautóverseny **24.00** Indycart világsorozat. Pole pozíció **1.00** Jégkorong-vb (ism.)

SUPER CHANNEL

17.00 A jegy **17.30** Utazási magazin **18.00** Helyszínről helyszínre **19.00** National Geographic. Jeruzsálem falai között. Az ember Afrikában **21.00** Profiler. Amerikai krimisorozat **22.00** Jay Leno-show **23.00** Conan O'Brian-show

RTL

16.55 Melrose Place. Amerikai sorozat **17.55** Modell Rt. Amerikai sorozat **19.10** Vigyázat, robban! – hétvége **20.15** 100 ezer márkás show **22.00** Profi ökölvívás: Axel Schulz–Jorge Valdes **23.30** Összefoglaló **24.00** Szombat éjszaka. Komédia, szatíra, zene.

VASÁRNAP

KOSSUTH RÁDIÓ

6.00 Vasárnapi Újság **8.00** és minden órakor: hírek, időjárás **8.24** Édes anyanyelvünk **8.30** Énekeljünk együtt! **8.40** Hangszemle **9.05** Világóra **10.05** Római katolikus szentmise közvetítése **11.05** Gondolat–jel **12.22** Lottósorsolás **12.25** Harminc perc alatt a Föld körül **13.05** Szellemtörténetek. Darvas Iván színművész. **13.55** Műsorajánlat **14.05** Szonda **14.35** Népdalkörök pódiuma **15.05** Művészlemezek **16.05** Nem éltem a küszöbön. Dok.műsor (1988) **17.00** Terasz **19.05** Sportvilág **19.25** Műsorismertetés **19.30** Jó éjszakát, gyerekek! **19.40** Operetthármasok **20.05** Egy rádiós naplójából **21.05** Nádas Péter: Álomháztartás. Felolvassa: Balkay Géza **22.20** Az Egri és a Pertis-duó négykezes zongoraestje **Kb. 23.40** Régi híres énekesek műsorából **24.00** Hírek, időjárás, totó

PETŐFI RÁDIÓ

6.00 Hírek, időjárás **6.03** Állomáskereső **6.08** Végre vasárnap! **7.45** Eurosportreggel **8.00** Jó reggelt, Európa! **9.00** Hírek, időjárás **9.03** Neveletlenek **10.00** Gordiusz-magazin **11.03** Útközben **11.07** Vasárnapi koktél **12.00** Jó ebédhez szól a nóta **13.03** Szupernóva **13.45** Időjárás- és vízállásjelentés **14.00** Forgószínpad **16.00** Poptarisznya **Kb. 17.08** Sporthírek **18.30** Sportösszefoglaló, totó

TV 1

7.30 Az ágon ülő macska meséi. Francia rajzfilmsorozat. 15/1. **7.55** Így szól az Úr! A Biblia üzenete **8.05–8.55** Gyerekeknek. Rajzfilmek **9.00** 40 éves a Magyar Televízió. Lendvai Sándor emlékműsor **10.15** Önök kérték... Kívánságműsor **11.15** Hímnem **12.00** Hírek **12.05** Szerencsepercek. Benne: lottósorsolás **12.30** A homok titkai. Brazil tévéfilmsorozat. 180/106–110. (ism.) **15.00** Háttértudomány **15.30** Örömhír. Az evangélikus egyház műsora **16.00** Walt Disney bemutatja **16.55** Helló, világ! **17.40** Unokáink sem fogják látni... **18.30** Szerencsekerék **19.00** A Hét **19.45** Híradó **20.05** Magyarok cselekedetei **20.15** A színész, a színésznő és a gyerek. Olasz tévéfilm. 2/2. **22.10** Rendszerváltó évek. 22/5: A tervgazdálkodás végnapjai **23.25–0.20** Száz szál szövétnek. Kósa György tiszteletére

TV 2

8.00 Műsorismertetés **8.05** Mérce **8.35** Hol-mi? **9.00** Úrgammák. Sci-fi sorozat. 76. (ism.) **9.30** Kupaktanács **10.00** Az Onedin család – angol tévéfilmsorozat. 182/11., 12. (ism.) **11.00** Telesport. Magyarország–Jugoszlávia női kézilabda vb-selejtező közvetítése Nyíregyházáról **13.00** Cigányzenészek: Puka Károly primás muzsikál **13.20** Szócső **13.55** Forma–1. **16.05** Kerekek és lépések. 26/13. (ism.) **16.50** Manőver. Katonapolitikai magazin **17.25** Szívtipró gimi. Ausztrál tévéfilmsorozat. 82. **18.15** Úton **18.45** Leg... leg... leg... Rózsa György műsora **19.10** Esti mese **19.25** In memoriam: Fischer Annie. **21.05** Vastaps **21.55** Klipmix **22.05** Rendőrnap '97. Rendőrségi fesztivál **22.40** Telesport

DUNA TV

4.00–7.00 óránként: Adászáró híradó (ism.) és Képes krónika **7.00** Műsorismertetés **7.05** Forrás (ism.) **7.40** Élő egyház (ism.) **7.55** Társadalom és tudomány. 16/10. **8.15** Babar. Kanadai rajzfilmsorozat **8.40** Az óceán lánya (ism.) **9.05** Ziccer (ism.) **9.40** Pop-sa-rock (ism.) **10.00** A hetedik kontinens felfedezése. 12/7. Az elsüllyedt flotta **10.30** Tengerentúli legendák. 13/8. **10.55** Zene tolmácsal **12.00** Műsorismertetés **12.05** Néptáncok. A Kalocsai Népi Együttes műsora **12.15** Szabad ságuldás. Olasz–kanadai ifjúsági film **13.55** Postabontás – levélváltás **14.15** Sportképek **16.30** Emlékképek – régi híradók **16.50** Talpalatnyi zöld **17.30** Mese **18.00** Heti hírmondó **19.00** Elzászlak, avagy a két Mathilde. Francia tévéfilmsorozat 6/1. **20.30** Színházi élet **21.10** Jazzperanto **21.50** Sportpercek **22.00** Tízparancsolat. Lengyel tévéfilmsorozat **22.55** Az egyetemes világ. Angol ismeretterjesztő film **23.55** Sportképek (ism.)

HBO

8.00 Animánia **8.30** Bír-lak **9.00** Alf **9.30** Kung-fu. Amerikai minisorozat **10.30** Atyáink földje. Amerikai filmdráma **12.30** Vadócok. Amerikai természet- [illegible] **12.00** [illegible]

TV 3

9.00–12.00 Dominó **12.45** Szárnyaló szarvasok. Kanadai természetfilm **13.45** Miért? Fiala János műsora **14.40** A rossz nő. Amerikai film **16.20** Menjünk! **16.30** Valami **16.55** Profitvadász **17.30** A Duna hercegnője. Osztrák filmsorozat. 5. **18.25** Automobil **19.00** Híradó, sporthírek **19.15** Medence. Francia–olasz film **21.25** Gillette World Sport Special **21.55** Várólistás gyilkos. Amerikai film **23.40** Pörzsölő

MSAT

2.30 Music Box **8.30** Maszat **8.35** A legszebb Grimm-mesék **9.30** Power Rangers **10.00** Játék **10.30** Állati mesék **10.55** Bosco léghajó kalandjai. 25. **11.30** Ítélet Berlinben (ism.) **13.00** Álomsziget. Amerikai tévéfilmsorozat. 7. **14.00** Muppet show (ism.) **14.30** A kincs (ism.) **16.00** MSAT-klub. Kívánságműsor **16.30** News-da **17.00** AM-Micro: Napnyugta **17.00** Szatellit: Csodagyerek 2. (ism.) **18.30** Music Box **19.30** Mit les Mr. Beadle's? (ism.) **20.00** Benny Hill **20.30** Elképesztő övezet. New Orleans. 9. **21.30** Tűzoltók. 5. **22.30** Címlapsztori **23.30** MSAT-klub. Kívánságműsor **24.00** Szexuális erőszak (ism.)

SZÍV TV

24.00, 9.00, 14.00, 15.00 és **23.00** Kereskedelmi show **5.00, 13.30, 14.30** és **15.30** Szív Tv képes magazin **9.30** Kimba, a fehér oroszlán **10.00** Action man **10.30** Rin-Tin-Tin (ism.) **11.00** Pepsi-show City **11.30** Szíves beszélgetések: Slágermúzeum **12.30** Hívd Andreát! Szenes Andrea műsora **16.00** Műsorajánló **16.05** Kutyaportrék. 13/1. A bernáthegyi **17.00** Horváth Rozi konyhája **17.05** Az ismeretlen Patagónia. Természetfilm-sorozat **18.05** Rin-Tin-Tin. 106/7. **18.30** Divatház **19.00** Kimba, a fehér oroszlán. 36. **19.30** Benkó D. B.-show **20.00** Színház-tűznéző. Fehér Gábor műsora **20.30** A szemtanú halála. Amerikai akciófilm **22.30** Földgömb (ism.) **23.30** Konyhashow (ism.)

ATV

5.30–8.30 ATV-magazin. Benne: Teleshow, képújság, zene **18.00** ATV-képújság **19.00** Műsorismertetés, hírek, időjárás **19.05** Mese **19.20** Ingatlanpanoráma **19.30** TV-shop **20.00** A csend harmóniája. Amerikai romantikus vígjáték **21.30** Klippercek **21.40** Ingatlankavalkád **21.50** Díszlet nélkül **22.20** Majd holnap beléd esek. Amerikai vígjáték **24.00** Műsorzárás

EUROSPORT

17.30 Túraautók versenye. Hockenheim **18.00** Jégkorong-vb. Svédország–Kanada **20.30** Tenisz. ATP-teniszverseny, döntő, Monte Carlo **22.00** Indycart világsorozat. Nazareth **24.00** Túraautók versenye

SUPER CHANNEL

17.00 A McLaughlin-csoport. Közérdekű magazin **17.30** Találkozás a sajtóval **18.30** Lapozgató **19.00** Európai életmód **19.30** Utazási magazin **20.00** [illegible] időre **21.00** Sport **22.00** Jay Le[illegible]ow. Színészek a stúdióban **23.00** [illegible]er. Amerikai krimisorozat **24.00** [illegible]szmagazin **0.30** A jegy

Lechner Ödön

Elismerésért vonulnak ma utcára a katonák

Végh a céllal egyetért, a módszert elutasítja

HÍRÖSSZEFOGLALÓNK

A József nádor téren, a Pénzügyminisztérium épülete előtt tartja meg figyelmeztető demonstrációját csütörtök délután 15 órától a Honvédszakszervezet választmánya. A mintegy hetven egyenruhás katona a szolgálati törvény szerinti illetményük 1998. január 1-jei bevezetését követeli. *Kónya Péter*, a demonstrációs bizottság vezetője lapunknak megerősítette: az utolsó pillanatig készek a kompromisszumra, de elvárják a tárca vezetőségétől, hogy anyagilag ismerje el azt a többletterhet, amit az év végéig befejeződő haderő-átalakítás ró a katonákra. Ha a figyelmeztető akció és a további tárgyalások nem vezetnek eredményre, november elején országos demonstráción adnak hangot elégedetlenségüknek.

A Honvédségi Dolgozók Szakszervezete szolidaritásáról biztosította a Honvédszakszervezetet, a rendőrök, a tűzoltók, a polgári védelmi és a büntetésvégrehajtási dolgozók érdekvédelmi szervezetei pedig jelezték, hogy képviselőik ott lesznek a tüntetésen.

Végh Ferenc altábornagy, a Magyar Honvédség parancsnoka az MTI-nek nyilatkozva Hollandiában elmondta: a demonstráció céljaival egyetért, de a módszert elutasítja. A demonstráció eszközét a hadsereg nem használhatja.

Az Országgyűlés honvédelmi bizottsága is egyetért a honvédség személyi állományának igényével, azzal, hogy mielőbb alkalmazzák a szolgálati törvényben előírt bértáblázatot.

A bizottság elismeri minden szakszervezet azon jogát, hogy szükség szerint éljen az érdekérvényesítés, közte a nyilvános demonstráció legális eszközével. A jelenlegi helyzetben, különös tekintettel a NATO-csatlakozással kapcsolatos népszavazásra, a demonstráció időzítését nem tartja szerencsésnek. Ez ugyanis – a bizottság szerint – alkalmas lehet a közvélemény megzavarására, figyelembe véve a különböző NATO-ellenes tüntetéseket és megnyilvánulásokat. Az Országgyűlés honvédelmi bizottsága felkéri a Honvédszakszervezet és a Honvédelmi Minisztérium vezetőit, hogy folytassák tárgyalásaikat, és az ország teherbíró képességét figyelembe véve, valamint a saját lehetőségeket maximálisan felhasználva, jussanak reális megállapodásra. A bizottság reméli, hogy nem kerül sor a csütörtökre tervezett demonstrációra.

A veszprémi sajtótájékoztatón *Póda Jenő*, az MDF parlamenti képviselője bejelentette, hogy *Gyuricza Béla* fideszes képviselővel együtt szerdán törvénymódosító javaslatot nyújtottak be a parlamentben: kérik, hogy a bértáblázat megvalósításának határideje ne 1999. január elseje, hanem 1998. január elseje legyen.

Régi marad az Új Magyarország

Inkognitóban maradó emigránsok veszik

Szóbeli megállapodás született hat ellenzéki személyiség nem

Szálloda lesz a Balettintézetből

A palotát nem létező cégnek adja el a Terézváros

A terézvárosi önkormányzat az ellenzéki – fideszes, kisgazda, MDF-es, MIÉP-es – képviselők heves tiltakozása ellenére eladta a Balettintézetként ismert Dreschler-palotát. Az Andrássy úti műemlék épületen 220 millió forintért adott túl a testület.

A terézvárosi önkormányzat keddi testületi ülésén többségi (MSZP, SZDSZ) döntéssel 220 millió forintért eladta a főváros egyik legszebb épületét, az Andrássy út 25. alatt található Balettintézetet. A testület hamar kiválasztotta a legjobb ajánlattevőt. Elfogadva a kerület ingatlanfejlesztő társasága, a Trivest Kft. javaslatát, egy később létrehozandó kft.-nek adták el a csaknem tízezer négyzetméteres palotát. A vásárlóként megjelölt Andrássy Út 25. Kft. létezéséről egyetlen hivatalos iratot sem sikerült bemutatni a képviselő-testületi ülésen.

A helyi ellenzék kisebbségben levő képviselőinek tájékoztatása szerint a palotát valós értékének töredékéért adta el az önkormányzat. Tudomásuk szerint más értékbecslők a Trivest Kft. által megállapított 540 millió forintos érték kétszeresét sem tartották volna túlzottnak. Az alacsony árat az 1893-ban épült palota romos állapotával és a felújítás másfél milliárd forintos várható költségével indokolta az előterjesztő. A képviselők többsége egyetértett az épület szállodaként való hasznosításával. A Trivest Kft. már el is készítette a befektetési megállapodásokat. Az épületet kiürítésének érdekében az új tulajdonos mindenesetre nagyvonalúan vállalta az intézet kiköltöztetésével járó építési és kihelyezési költségeket. (Igaz, az értékbecsléskor megállapított árat az átépítés és a kiürítés költségei miatt csökkentették.) A vételárat – a százéves palota négyzetméterára 22 ezer forint, kevesebb, mint egy udvari lakásé a Paulay Ede utcában – 24 hónap alatt kell kifizetnie a kft.-nek.

Kívülről nem látszik romosnak a palota

GÁRDI BALÁZS FELVÉTELE

Az eladás ellen tiltakozók szerint az ár rendkívül alacsony, ráadásul az előterjesztő megfeledkezett a bérlőket – a Balettintézetet, illetve a még ott lakó magánszemélyeket – megkérdezni, nem akarnak-e élni elővásárlási jogukkal.

A Balettintézet egyébként a Paulay Ede utca 33. műemléképületébe költözött volna, amelyet szintén a Trivest Kft. ajánlatára a frissiben megalakított Paulay Ede Utca 33. Kft. vásárolt meg annak idején. Ez az ötlet később kivihetetlennek bizonyult, jelenleg nem lehet tudni, hol is tanulnak majd a jövőben a táncosok.

Sz. A. A.

Az Igazságügyi Minisztérium cégnyilvántartási és céginformációs szolgálatának adatai szerint a Trivest Kft.-t négy magánszemély alakította 1995 októberében Budapesten. Eredetileg szolgáltató cég volt, tevékenységi köre ingatlanforgalmazásra és beruházásszervezésre változott, amikor 1996-ban a kerületi ingatlanfejlesztésssel kapcsolatos feladatokra kapott megbízást a terézvárosi önkormányzattól. Az egymillió forint törzstőkével alapított kft. Solymosi Ildikó ügyvezető igazgató vezetésével több ingatlan értékesítésére tett javaslatot a kerületnek. A vevőként megjelölt, általában az épületről elnevezett cégek – például Paulay Ede Utca 33. Kft. és Király Utca 36. Kft. – nem szerepelnek a cégnyilvántartásban.

Vadnyugati iparbáró, WorldCommal

Az elektronikus ketyerékről azt sem tudja, hol kell bekapcsolni

Hát ez meg ki? – kérdezgették egymást az üzleti világ nagyjai, amikor egy bizonyos Bernard Ebbers úr az USA isten háta mögötti Mississippi államának Jackson nevű, kétszázezer lakosú székvárosából harmincmilliárd dollárt ajánlott az MCI telefontársaság megvételére. Az ajánlat nem kisebb ellenfelet, mint a British Telecom vállalatóriást akarja kiütni az MCI megszerzésének nyergéből. A cég nevét néhány napja még kevesen tudták, pedig már a bemutatkozásakor világcégnek mondja magát: WorldCom.

Világlapok sztárja

Az Egyesült Államokba települt Ebbers úr a kisvárosi gimnázium kosárlabda diákcsapatának edzőjeként már egyszer bekerült a helyi hetilap sportrovatának hasábjaira. Október másodikán a világlapok címlapjára ugrott. A WorldCom ugyanis kilencmilliárd dollárral többet ajánl az MCI-ért, mint a British Telecom, ezt pedig nem lehet csak úgy lesöpörni az asztalról. A BT elkövette azt a hibát, hogy eredeti 23 milliárdos ajánlatát ötmilliárddal csökkentette. Pedig a washingtoni székhelyű MCI az észak-amerikai távközlési piac negyedik legnagyobb szeletét birtokló „menyasszony". Tavaly 18 és fél milliárd dollárt forgalmazott, igen tisztes 1,2 milliárdnyi haszonnal. Huszonegymillió helyi és távolsági telefon-előfizetője van, emellett a földkerekség legnagyobb és leggyorsabban növekvő Internet-hálózatának tulajdonosa. Kanadában és Mexikóban már nagypályás játékos, még hetven országban nézett körül. Multimédiás távközlési kutatóintézete sokak szerint a legjobb tudományos műhely ebben az ágazatban, amely a technológia és a gazdaság legerősebb húzóárama. Egymilliárdot fektettek Rupert Murdoch sajtóbirodalmának műszaki fejlesztésébe, a televíziós műholdaktól az elektronikus napilapokig átrajzolva a technológiai térképet. Elsőként kínáltak komplett telefonos-internetes-mobil szolgáltatást, övék a Systemhouse szoftvergyár, amelyről Microsofték is irigykedve beszélnek. Akárki vegye meg, az MCI az ATT utáni második helyre ugrik a telekommunikációs világpiacon, amelynek mostani 650 ezer milliárd dolláros termelési értéke az ezredforduló után megötszöröződhet! A BT–MCI már hallotta lelki füleivel azt a gyönyörű muzsikát, amelyet Concert márkanevű közös „zenekaruk" játszik a milliárdokkal kitapétázott előadóteremben.

Erre jön valami Ebbers-videkről. A figyelmesebbeknek ekkor ugrott be, hogy a WorldCom nemrégiben röpke reklámfilmet csinált Michael Jordan főszereplésével. A kosárlabda megasztárját csak úgy nemigen engedheti meg magának egy cégecske.

Spórolós farmerek

A WorldComnak két esztendeje még a szó szoros értelmében neve sem volt, LDDS címkével árengedményes távhívásokat kínált az amerikai Dél spórolós farmerjainak. Egyike volt a nem túl nagy piacon tülekedő mintegy hetven vállalatnak. Ugyanaz röpítette az egekbe, ami az MCI sikereinek titka: elsőként tette magáévá a „mindent egyben" jelszót. Aki telefont ajánl, az kínáljon mellé tévékábelt, mobiltelefon- és csipogószolgáltatást, űrtávközlési és modemes internetet, optikai szálfejlesztő háttéripart, digitális színházi közvetítést is, meg Shakespeare-összest kompaktlemezen. Aztán nemrégiben megvette a CompuServe internetes tartalomszolgáltatót, amely beolvadt a világpiacon első America OnLine konglomerátumba. Ebbers úr egy csapásra a világ második legnagyobb médiacégének, a Bertelsmannak is partnere lett. Harmincnégy amerikai régióban a WorldCom a fő Internet-szolgáltatók kizárólagos vagy fő tulajdonosa, övé lett az egyetemek nagy presztízsű UUNET hálózata is. Tavaly hét és fél milliárd dollár volt a WorldCom forgalma, ebből Ebbers 488 millió dollár értékű részvénycsomagjának hozamát vágta zsebre. És csak vesz, csak vesz, csak vesz: a mostani harmincmilliárd dolláros ajánlat előtt már vagy húszmilliárdért vásárolt ezt-azt-amazt a digitális „játékboltból". Mind az ötvenként eddigi üzleten nyert.

Tornatanár lenne

Miközben vidoran' ismeri el, hogy legszívesebben tornatanár szeretne lenni, máshoz nem ért, az elektronikus ketyerékről azt se tudja, hol kell bekapcsolni. Körszakálla alatt golftrikót és cowboycsizmát hord. A Wall Street elképedt, amikor statisztikailag igazolta: minden százdollárosa, amit 1989-ben befektetett, mára 3127 dollárt hozott.

A Vadnyugat déli peremén meghúzódó Mississippi állam a prémvadászok óta inkább a földhözragadtság jelképe volt. Ma már Jackson ad otthont a SkyTel és a MobilCom távközlési társaságnak, amely persze morzsácska lesz a WorldComhoz képest, ha az MCI-frigy összejön. Ha mégsem, Ebbers majd vesz valami mást. Akárhogy is, az információs forradalom első vadnyugati iparbáróját a história Carnegie, Rockefeller, Morgan és Gates legendás klubjába emeli.

Washington, 1997. október

Füzes Oszkár

Egy párt, két párt, hány párt?

A horvát kormányerő felszippantja a veszteseket

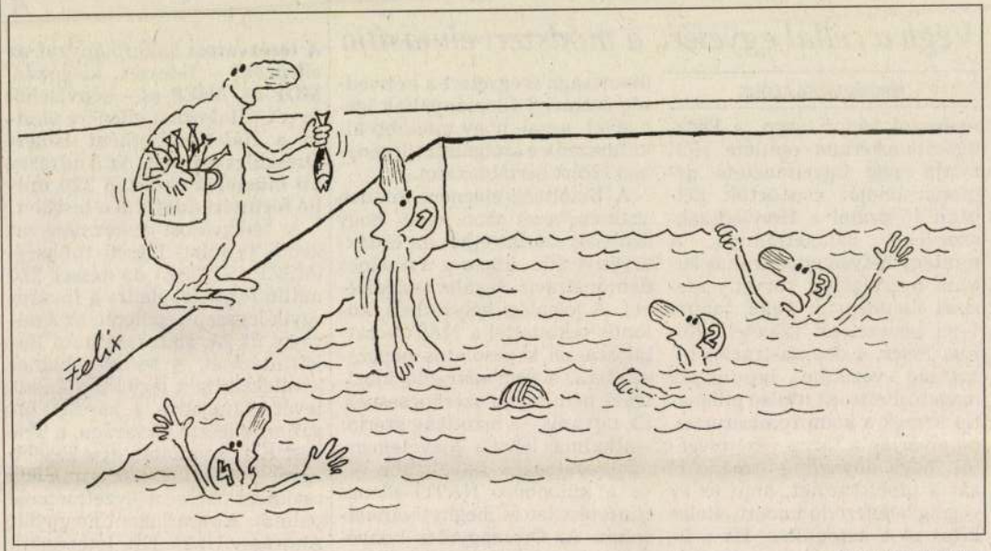

FELIX KARIKATÚRÁJA

Zeljka Antunovic asszony egy kissé ügyetlen, tapasztalatlan és még éretlen, Tonci Vujic pedig túlzottan fellengzős a politikában. Ezt a véleményt nyilvánította Ivica Racan, a horvát szociáldemokraták elnöke pártja két oszlopos tagjáról. Antun Vujic a párt második számú személyisége, a központi választmánya elnöke, Zeljka Antunovic is a legmagasabb pártvezetőséghez tartozik; mindketten országgyűlési képviselők.

Exek itt, exek ott...

A kevéssé hízelgő jelzőket nem ok nélkül kapták. Vujic és Antunovic asszony interjúikkal korbácsolták fel a kedélyeket. Pártjuk problémáit vázolva finom tapintattal és óvatossággal ugyan, de nagyon érthetően azt feszegették, hogy a szociáldemokraták érezhető térhódítását a körükben levő sok volt kommunista tagja gátolja, mert utóbbiak „elriasztják a választókat". Ugyanez vonatkozik a [illegible] vezető [illegible] szervezet, városi közgyűlés, na meg a Croatia labdarúgócsapatának elnöke ezt nem is titkolja. Ezzel magyarázható, hogy a kisebbségben levő HDZ városatyái polgármesterek lettek, a parlament egy ellenzéki alelnöke köpönyegváltás folytán az országos nyugdíjalap elnökévé tornászta fel magát, egy másik, tegnap még a kormányra tüzet okádó ellenzéki képviselő nagykövetként indult el a nagyvilágba, természetesen immár HDZ pártkönyvvel a zsebében.

Komplett kisebb pártok vagy pártrészek eveztek át a kormánypártba, mely nemcsak az államhatalmat (és funkcióit), hanem az ország vállalatainak 70 százalékát tartja ellenőrzése alatt, számtalan csábító igazgatói vagy felügyelőbizottsági és igazgatótanácsi tagsággal, melyek eléréséhez a pártpolitikai alkalmasság az első feltétel. Így hát nem csoda, hogy a szociáldemokraták körében észlelt mozgolódás is az átpártolás gyanúját váltotta ki, annak el[illegible] hogy a szociáldemokragyében erélyesen elutasítják egy HDZ típusú párttal való koalíciónak még a gondolatát is.

Szó ami szó, a pártot az a veszély fenyegeti, hogy alkotóelemeire bomlik. Hogy miről volna szó, azt talán legjobban pártnak a politikai szótárban úgyszólván ismeretlenül cikornyás elnevezése magyarázza legérzékletesebben. A rendszerváltozás idején alakult új pártokhoz szinte kivétel nélkül igencsak különböző felfogású tagság csatlakozott.

Fából vaskarika

Ez történt a liberálisoknál is. Egyesek alapcélja a kommunizmustól való megszabadulás volt, s ez az elnevezés liberális–demokrata komponensében jutott kifejezésre. Mások részére az ősliberalizmussal nem nagyon rokon szociális elem volt lényeges, és ez is helyet talált az elnevezésben és a programban is. Megint másoknak a nemzeti probléma, az államalkotó nacionalizmus volt a legfontosabb. Mind[illegible] alapján jött létre a fából

Lechner Ödön

Álláspontokat egyeztető tanlexikon – fölé- és alábecsülés nélkül

Irodalmi fogalmak kisszótára

Az elmúlt néhány évben több olyan kislexikon jellegű kiadvány jelent meg a könyvesboltokban, amely az irodalomértelmezés ma használatos fogalmait kívánta az alsó és a középfokú oktatásban részt vevők számára összefoglalni. Korábban ezekhez hasonló kiadványok sokkal ritkábban láttak napvilágot, én magam csupán a Kossuth Kiadónak a hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején kiadott kislexikon-sorozatára emlékszem, amely még az 1968 utáni marxizmus tudományos szótárát volt hivatva kidolgozni. Ha mostanában – a harminc évvel ezelőttihez képest eltérő okokból – igény mutatkozik kis- és középméretű irodalmi fogalomtárakra, az azt jelzi, hogy az irodalomról szóló beszéd, mindazzal, ami hozzátartozik, egyre több kérdést ébreszt az általános és a középiskolai oktatásban is: a korábban viszonylag homogénnek nevezhető fogalmi készlet alapelemei érvényüket vesztették, azaz széthullott és használhatatlanná vált egy szótár, amelynek helyére ma nem állítható hasonlóan homogén, zárt rendszert alkotó nyelvi apparátus. Ehelyett – a tankönyvekben is tetten érhetően – több nyelv egymással nem mindig megférő vagy csak jól körülhatárolt feltételekkel összeegyeztethető szemlélete és fogalomkészlete alakítja a tanórák beszédeit. Sajnos nemegyszer olyan hatást vált ki, mintha az irodalomról való beszéd nem egy a képzeletet is aktivizáló sajátos gondolkodás és tapasztalat, hanem az érzelmi ítéletek megfogalmazásának és a személyiség korlátlan érvényesítésének a terepe volna. Éppen ezért elengedhetetlenül szükség van olyan irodalmi tanszótárra, amelyik nem egyszerűen leírja a különféle irodalomelméleti, irodalomtörténeti, poétikai és stilisztikai fogalmak lehetséges jelentéseit, hanem végiggondolt és jó pedagógiával a diákok számára elérhető módon nyújt felvilágosítást használhatóságukról, előfeltevéseikről és következményeikről.

Ugyanakkor régen nem volt annyira nehéz a közoktatás számára tankönyveket készíteni, mint ma, különösen olyan tankönyvet, amely, mint a lexikon, évtizedes távon kívánja segíteni a diákok és a tanárok munkáját. Hiszen az iskolatípusok átalakulásával és a nemzeti alaptanterv bevezetésével minden bizonnyal jelentősen megváltozik és differenciálódik az oktatás tartalma, arról nem is beszélve, hogy az irodalmi kultúra helyzete is másképpen illeszkedik a műveltség szerkezetébe. Másrészt egy szaklexikonnak a maga keretei között meg kell felelnie az adott tudomány aktuális helyzetének is, márpedig az irodalomtudományban ma inkább az elkülönbözés jegyei és nem a közeledésé figyelhetőek meg. Ez a folyamat éppen ellentétes egy lexikon érdekeltségével, hogy egy meghatározott közönségnek szóló, módszertani feladatot szolgáló reprezentatív összefoglalását nyújtsa a mai magyar irodalomtudomány nyelveinek.

Ezért érthető, hogy a kislexikon szakmai alapját az utolsó nagy és letagadhatatlanul értékes összefoglaló munka, a *Világirodalmi lexikon* adta, amely persze – már csak a megjelenés elhúzódása miatt is – szemléletileg meglehetősen heterogén képet mutat, így átvett szócikkeinek egy része kiigazításra szorult. Úgy vélem, az *Irodalmi fogalmak kisszótárának* szerzői, Bárdos László, Szabó B. István és Vasy Géza jó megoldásokkal hidalták át mindazokat a tudományos és pedagógiai nehézségeket, amelyekkel egy ilyen vállalkozás ma szembetalálja magát. Az 1180 szócikk összeállításakor és kifejtésekor egyetlen tudományos nyelvet sem részesítettek előnyben a többivel szemben, szerepeltetik mindazokat a fogalmakat, amelyek az alap- és a középfokú oktatásban elvileg előfordulhatnak, és értelmezésük is több minőségi információt tartalmaz, mint amennyi a puszta eligazodáshoz szükséges. Természetesnek látszó, mégis nem eléggé hangsúlyozható erénye a kötetnek, hogy tisztában van azzal, kiknek szól: sem nyelvében, sem a közvetített ismeretanyag tekintetében nem becsüli sem alá, sem fölé a későbbi használókat.

Csakhogy egy ilyen tanlexikon éppen az oktatás tartalmának várható átalakulása miatt csak akkor lehet sikeres, ha kapcsolódni tud a nemzeti alaptanterv bevezetése utáni tankönyvekhez. E kisszótár esetében ez megoldottnak látszik, mert – amint az előszóból értesülhetünk róla – a Korona Kiadó a mostani kötetet egy jövőre megjelenő, az alsó és a középfokú iskolai osztályok mindegyikére kiterjedő magyar irodalmi tankönyvcsalád kiegészítő kötetének szánja.

Így a könyv sorsa alighanem elválaszthatatlan lesz az irodalom megváltozó, remélhetőleg a mainál színvonalasabb és magukkal az irodalmi szövegekkel többet törődő oktatási feltételeitől. E helyütt én csupán jó lelkiismerettel ajánlhatom a tanároknak és a diákoknak, hogy vegyék a kezükbe és használják kisszótárt, mert valóban megbízható segítséget nyújt olvasási tapasztalataiknak szemléletileg tisztázottabb, mások számára megragadhatóbb kifejezéséhez. *(Korona Kiadó)*

Schein Gábor

Százéves az Iparművészeti Múzeum

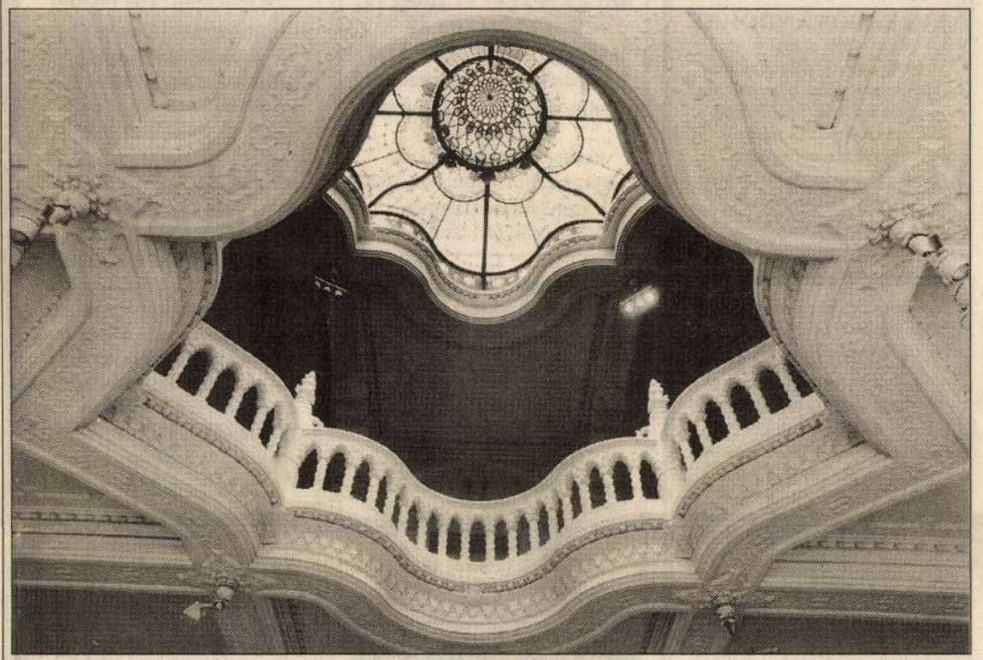

A kupolatér az épület talán legértékesebb része VELLEDITS ÉVA FELVÉTELE

Napra pontosan száz évvel ezelőtt, október 25-én Ferenc József jelenlétében avatták fel az Iparművészeti Múzeum új, Üllői úti épületét. A múzeum minden ízében a századfordulós fellendülést, a modern ízlést tükrözte: a főváros éppen csak kiépülőben lévő Nagykörútjának közelében épült fel, meghökkentően új stílusban. A március 1-jén megjelent *Ország-Világ* így írt erről: „...egészen stílszerű és hozzá még magyar nemzeti ornamentumokkal ékes külsőt kap a palota, mely ekképp már külsejével fogja hirdetni nagy és fényes hivatását. A Zsolnay-féle majolika díszítések, melyek a homlokzatot borítják, éppoly eredeti, mint festői magyar motívumokat mutatnak."

Pártos Gyula és Lechner Ödön épületének felavatásával tették föl a pontot az i-re, a múzeum alapításának gondolata jóval korábban felmerült. Eredendően Römer Flóris kezdeményezte még 1864-ben, a gyűjtemény alapjait 1872-ben rakták le. Hat évvel később jelent meg a törvény, amelyik önálló múzeummá való alakulásáról határozott. 1934-ben elvesztette önállóságát, 1948-ig a Történeti Múzeum alosztályaként működött. A négy fő gyűjteménycsoportot – ötvösség, bútor, kerámia, textil – gondozó intézményhez 1907-ben csatolták hozzá a Ráth György Múzeumot, 1923 óta pedig Hopp Ferenc kelet-ázsiai gyűjteménye is a felügyelete alá tartozik.

A több más országos gyűjteményhez hasonlóan századik születésnapját éppen az idén ünneplő Iparművészeti Múzeum felújítása az utóbbi években halaszthatatlanná vált. Mivel a millecentenáriumi múzeumrekonstrukciós programra szánt pénzből az intézmény – némiképp ünneprontó módon – nem részesedett, a munkát csak részletekben lehetett elvégezni. A jeles évfordulóra így is megújult – és kiállítások rendezésére is alkalmassá vált – a kupolaterem, új üvegtetőt kapott a hatalmas központi csarnok, letisztították a homlokzat Zsolnay-kerámiáit, felújították a kupola acélszerkezetét és elkészült jó néhány új raktár is. A gondok azonban nem oldódtak meg maradéktalanul, hiszen a metróépítés óta elárasztott mélypincék vízmentesítésére a múzeum saját felújítási keretéből nem telik.

Az Iparművészeti Múzeum ma két kiállítás megnyitásával emlékezik meg az elmúlt száz évről. Göncz Árpád köztársasági elnök köszöntője után Schrammel Imre, a Magyar Iparművészeti Főiskola rektora nyitja meg a stílustörténeti sorozat utolsó darabjaként megrendezett szecessziókiállítást és a múzeum építésének történetét felidéző tárlatot.

N. K. J.

Halálozás

DR. ERDŐS ANDORNÉ
(Mia néni)
1996. október 6-án elhunyt.
Hamvasztás utáni búcsúztatója,
végakaratának megfelelően,
a Rákoskeresztúri
új köztemetőben lesz
1996. október 28-án, 10 órakor.
Hozzátartozói.
(64230/1K)

Szomorúan tudatjuk mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy
CSURGÓ OTTÓ,
a volt SZOT Iskola
nyugdíjas tanszékvezető tanára,
68 éves korában,
hosszú betegség után meghalt.
1996. október hó 29-én,
11.30 órakor búcsúztatjuk
a Rákoskeresztúri új köztemető
szóróparcellájában.
A gyászoló család.
(360323/1K)

Szomorú szívvel tudatjuk, hogy
DR. SZATMÁRI NAGY IMRE,
a volt Hazafias Népfront
Országos Tanácsának titkára,
a Herceghalmi Állattenyésztési
Kutató Intézet
nyugalmazott igazgatóhelyettese,
méltósággal viselt,
hosszú szenvedés után
1996. október 7-én,
életének 77. évében elhunyt.
Hamvasztás utáni búcsúztatása
1996. október 28-án, 13 órakor
a Farkasréti temetőben lesz.
A gyászoló család.
(359911/1K)

Állás

120 000 Ft jövedelem havonta: 06 (20) 269-165. (360311/1K)

Acélszerkezetek és gépek gyártásának szervezésére és ellenőrzésére keresünk munkatársakat. Nyelvismeret előny. Szakmai önéletrajzokat az alábbi címre kérjük: Euro-Consult Kft., 1519 Budapest, Pf. 412. (F)

Adatrögzítői gyakorlattal, PC-ismerettel rendelkező munkatársat keres médiakutató cég műsorcímek rögzítésére. Érdeklődni Terjék Istvánnál, tel.: 351-8317. (F)

MŰSZAKI VEZETŐT

A KONTÚR RT. dinamikusan fejlődő papír-írószer bolthálózatába KERES SZAKKÉPZETT ELADÓKAT, BOLTVEZETŐT ÉS MARKETINGMENEDZSERT.
Bérezés megegyezés szerint.
Jelentkezés írásos önéletrajzzal Bakó Tamás, kereskedelemfejlesztési managernél, telefon: 160-1022.
Cím: Árpád Üzletház, IV., Árpád út 112. (A056019)

HIRDETÉSI MANAGERT (lapkiadás)
keresünk külföldi érdekeltségű lapkiadó vállalat megbízásából, ügyfélkapcsolatra.
Feladata: prezentáció, ajánlati munka, hirdetésfelvétel, piacbővítés.
Reklámpiaci ismeret, számítógépes gyakorlat feltételnek, idegennyelv-tudás, hirdetésszervezői múlt előnynek számít.
Önéletrajzát várjuk (poz.sz.: 32112):
Siklóssy és Partner Vezetői Tanácsdó Kft.,
1051 Bp., József nádor tér 8.
Tel.: 266-5235.

Amerikai ügyvédi iroda budapesti képviselete magas szintű angol- és németnyelv-tudással rendelkező
titkárnőt
keres.

További követelmények: perfekt gépírástudás, a Word Perfect 5.1 szövegszerkesztő ismerete.

Tel.: 266-9520, 10–17 óráig, Dobi Krisztina, Kaszás Szilvia.
(F)

Amerikai kozmetikumok

MAGYAR ÉLET- ÉS NYUGDÍJBIZTOSÍTÓ RT. – a biztosítás Harvardja!
A Magyar Hitel Bank Rt. által alapított biztosítótársaság folyamatosan bővülő szervezetébe keres munkatársakat az alábbi pozíciókba:
CALL CENTER OPERATOR
Bármilyen életkorú, felsőfokú végzettséggel és társalgási szintű angolnyelv-tudással és számítógép-kezelői alapismeretekkel rendelkező, kellemes telefonhangú, intelligens és toleráns hölgyeket és urakat várunk 4 órás, váltott műszakos (csak nappali) telesales tevékenység végzésére.
Ön órákon át képes „lógni a telefonon"? Nálunk ebből karriert csinálhat!
Bemutatkozó hívását a 275-4858-as telefonszámon várja dr. Füredi Júlia.
63832 JP

ENERGIASTATISZTIKAI feladatok ellátására keresünk mérnököt/közgazdászt, jó angolnyelv-ismerettel, Word/Excel gyakorlattal. Önéletrajzot kérjük küldeni: E+I Kht. 1446 Budapest 8. Pf. 457. (360294/1K)

FOGORVOSI HÍR! Miskolc belvárosában működő fogorvosi kft. főállású fogorvost alkalmaz alapellátási feladatokra. Jelentkezés: 06 (30) 285-273-as telefonon.

FŐTAXI Rt. forgalomirányító központjába érettségizett, fiatal női munkaerőket folytonos munkarendben, gépjármű-közlekedési fuvarvállalói munkakörbe felveszünk. Bérezés teljesítmény arányában. Idegen nyelv és számítógép ismerete előny. **Jelentkezés** munkanapokon 8–16-ig: 210-1360/140-es mellék. (F)

FŐTAXI Rt. kisteljesítményűkazán-fűtői vizsgával rendelkező kazánfűtőt felvesz. Egyéb szakmával rendelkezők előnyben. Jelentkezés telefonon: 118-8088.

Dinamikusan fejlődő tanácsadó, gazdasági és számítástechnikai szolgáltatásokat végző cég keres főállású, megbízható munkaerőt könyvelői és pénzügyes munkakörbe.
***Jelentkezni:* szakmai önéletrajzzal, fizetési igény megjelölésével lehet.**
***Levélcím:* 1443 Bp., Pf. 228.** (A055964)

Hőerő-gépészmérnök végzettségű munkatársat keresünk tervezői és mérnök-üzletkötői feladatok ellátására. Német- és/vagy angolnyelv-ismeret szükséges. Idegen nyelvű szakmai önéletrajzokat az alábbi címre kérjük: Euro-Consult Kft., 1519 Budapest, Pf. 412. (F)

☎ **Irodaszereket** forgalmazó kft. kereskedelmi képviselőt keres. Feltétel: kereskedelmi gyakorlat, maximum 30 év. Érdeklődni a 204-8930-as telefonszámon. (A055857)

☎ **Költségvetési** szerv főkönyvelőt keres. Jelentkezés személyesen a Nemzeti Lovardában. Cím: 1087 Budapest, Kerepesi út 7.

☎ **Rendezvényszervezői** és idegenforgalmi tevékenységgel foglalkozó cég könyvelési, adózási feladatainak ellátására partnert keres. Idegenforgalmi területen szerzett tapasztalat szükséges. Jelentkezés referenciák megjelölésével „Kék ibolya" jeligére a kiadóba. (A056012)

☎ **Szabásminta-készítőt** keresünk női fehérnemű üzemünkbe. Nagy gyakorlat követelmény. Jelentkezés írásban, szakmai önéletrajzzal „Finomkonfekció" jeligére: 1101 Budapest, Platán sor 10. címen. 260-8034. (A056045)

PORCELÁNMUNKÁBAN JÁRTAS fogtechnikust

A MAGYAR SUZUKI RT. gépész-, villamos- és számítástechnikai mérnököt (pályakezdő is lehet) keres. Feltételek: angolnyelvtudás, szakirányú felsőfokú végzettség. Tel.: (33) 311-091.

☎ **Befektetési** tanácsadó cég keres gyakorlattal, jó kapcsolatteremtő és kommunikációs készséggel, jogosítvánnyal, középszintű angolnyelv-tudással, számítógépes ismerettel, felsőfokú végzettséggel rendelkező munkatársat, személyi titkár munkakörbe. Fizetés megegyezés szerint. Francianyelv-tudás előnyt jelent. Érdeklődni: 319-2695, Farkas Dóra. (A056323)

☎ **Élelmiszer-**, italáru-kereskedelemben jártas, 30 év körüli férfi munkatársat keresünk

Közlemények, információk

Elveszett

☎ **Elveszett** Virág József magánvállalkozó 6400 Kiskunhalas, Nyírfa u. 2. Bankszámla: 1042568-25691355-00008888. Adószám: 43879472-2-23 lenyomatú bélyegző. Használata 1996. október 21-től érvénytelen. (A056208)

☎ **Elveszett** a POLIMARK Bt. (1102 Bp. Bánya u. 9.) OTP BANK X. kerületi fiók 11710002-20134646, Adószám: 28188632-2-01 4. feliratú bélyegzője. Használata 1996. október 24-től érvénytelen! (A056344)

Tanfolyam

☎ **Afro-**, négerfonat készítésének technikai oktatása. Alapdíj: 6500 Ft. Tel.: 136-2960. (A056287)

☎ **INTENZÍV** angoltanfolyamok, minden szinten, heti **3x3** és **5x4** órában, november 11-től. **A világ legolcsóbb nyelvtanfolyama** az International House Világszervezet budapesti intézetében: kísérleti angoltanfolyamok, alap- és középfokon, november 19-től, csak **1900 Ft! Külföldi nyelvtanfolyamok** valamennyi világnyelven. Szintfelmérés, beiratkozás 9–18 óra között, Budapest II., Bimbó út 7. Tel.: 212-4010. INTERNATIONAL HOUSE – **Öt kontinens 90 városában!** (A056014)

INTENZÍV nyelvtanfolyamok. 112-0290. (355132/1K)

Egyéb

Az Elektrofot Szerviz Kft. 1996. szeptember 30-án garanciális és garancián túli fotógépjavító tevékenységét befejezte. További üzemeltéteshez, profilátadáshoz, eszközei hasznosításához érdeklődők jelentkezését várja. Érdeklődni: dr. Malomsoki Józsefné végelszámolónál. Tel./fax: 270-5593. (360295/1K)

☎ **KÖZGYŰLÉSI** HIRDETMÉNY. Az ALISCA PATENT Gazdaságfejlesztő Rt. ezúton értesíti tisztelt részvényeseit, hogy 1996. november 26-án délelőtt 10 órától rendkívüli közgyűlést tart a társaság székhelyén (7100 Szekszárd, Munkácsy u. 11.). Napirend: 1. Igazgatóság beszámolója a társaság helyzetéről, határozati javaslat a további működésre. 2. Tisztségviselők lemondása, visszahívása. 3. Új tisztségviselők választása, díjazásuk megállapítása. 4. Alapszabály módosítása. 5. Egyebek. A közgyűlés határozatképtelensége esetén egy órával későbbi időpontban megismételt közgyűlés a meghirdetett napirend vonatkozásában a képviselt részvénytőke nagyságára tekintet nélkül határozatképes. Kérjük részvényeseink megjelenését. ALISCA PATENT Rt. igazgatósága. (A056108)

A Nemzetközi Vagyonértékelő Rt. (1113 Budapest, Badacsonyi u. 7.) 1996. november 25-én 10 órakor közgyűlést tart a 1113 Budapest, Badacsonyi u. 7. sz. alatti irodahelyiségében. Napirend: személyi kérdések. Amennyiben a közgyűlés nem határozatképes, akkor a megismételt közgyűlés ugyanezen a napon és helyen 13 órakor kerül lebonyolításra. Igazgatóság.

HIRDETMÉNY. A MEZŐSZÖV MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZETI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG, 8130 Enying, Deák F. u. 23. sz. **IGAZGATÓSÁGA** 1996. november 28-án 9 órára összehívja a társaság **rendkívüli közgyűlését.** A közgyűlés helye: 8130 Enying, Kossuth u. 55. sz., Általános Iskola tornaterme. **Napirendi pontok:** 1. Az igazgatóság jelentése a társaság megalakulása óta végzett munkáról. 2. Az alapszabály módosítása: az alapszabály III. fejezet 1. pontjának módosítása oly módon, hogy az alaptőkeemelés új részvények kibocsátásakor zártkörűen történik. 3. Zártkörű alaptőke-emelés. Indoka: azon volt szövetkezeti tagok, akik az átalakulás időpontjában nem kívántak részvényesek lenni, az alaptőke-emeléssel a társaság részvényesei lehetnek. Alapszabály-módosítási tervezet. a) az alapszabály III. fejezet 1. bekezdése a társaság alaptőkéjének nagysága 217 307 000 Ft-ról 229 906 000 Ft-ra módosul. A készpénz 17 077 000 Ft-ról 29 676 000 Ft-ra módosul, az apportérték változatlan 200 230 000 Ft. b) Az alapszabály III. fejezet 1/B pontja akként módosul, hogy a névre szóló elsőbbségi osztalékra jogosító részvények száma 61 261 db-ról 73 860 db-ra változik. Az új részvények száma: 12 599 db, kibocsátási értéke: egyenként 1000 Ft névértékben. Az új részvények névre szóloák, elsőbbségi osztalékra jogosító részvények, az alapszabály III. fejezet 1/C pontjában meghatározottakra jogosítanak. A zártkörű részvényjegyzés időpontja 1996. november 14. napjától 21. napjáig, 8 órától 14 óráig a társaság székhelyén. 4. Az alapszabály módosítása. 5. A tisztségviselők választásának módja, szabályzatok ismertetése. 6. Az igazgatóság tagjainak megválasztása. 7. A felügyelőbizottság tagjainak megválasztása. 8. Könyvvizsgáló megválasztása. 9. Tisztségviselők díjazásának megállapítása. 10. Egyebek. A közgyűlésen a részvényes jogait személyesen vagy törvényes képviselője, vagy meghatalmazott útján gyakorolhatja. A meghatalmazást közokirat, vagy teljes bizonyító erejű magánokirat formájában kell a társasághoz benyújtani. A közgyűlésen a részvényesek szavazati jogukat részvényük arányában gyakorolhatják. A szavazólapok a közgyűlés napján és helyén kerülnek átadásra. Határozatképtelenség esetén a megismételt közgyűlést az igazgatóság a fenti helyre azonos napirendi pontokkal 1996. november 28-án 10 órára hívja össze. **MEZŐSZÖV Rt. IGAZGATÓSÁGA.**

MEGHÍVÓ. A Takarmánykeverő Részvénytársaság (H-5553 Kondoros, Csabai út) értesíti részvényeseit, hogy a társaság 1996. november 25-én (hétfőn) 10 órakor rendkívüli közgyűlést tart. **Helye: Gabona Rt., 1075 Budapest, Asbóth u. 9–11. (tanácskozóterem). Napirend:** 1. FB-elnök lemondása. 2. FB-tag választása. 3. Egyebek. Amennyiben a közgyűlés a megjelentek által képviselt részvények számára tekintettel nem lenne határozatképes, a megismételt közgyűlésre ugyanazon a napon (1996. november 25-én) 11 órakor kerül sor, azonos helyszínen, azonos napirenddel. Ez a közgyűlés a megjelentek számára tekintet nélkül határozatképes. **TAKEV Rt. Igazgatósága.**

Rendkívüli tájékoztatás: A Csopak Szövetkezeti Rt. igazgatósága értesíti tisztelt részvényeseit és a tőkepiac résztvevőit, hogy 1996. október 30-án Zalaegerszeg-Andráshidán egy 5500 nm alapterületű autós bevásárlóközpont üzemeltetését kezdi meg.

Az Alumíniumárugyár Részvénytársaság (1142 Budapest, Erzsébet királyné útja 57–61.) igazgatósága értesíti a részvényeseket, hogy a társaság 1996. november 28-án 10 órakor tartja közgyűlését a társaság székhelyén. **Napirend:** 1. A részvénytársaság alaptőkéjének felemelése. 2. Az alapító okirat módosítása. 3. Egyebek. A napirend írásos anyagait az alapító okirat rendelkezése szerint vehetik át. A közgyűlésen a részvényesek jogaikat személyesen vagy meghatalmazott képviselőjük útján gyakorolhatják. A közgyűlésen a részvényesek szavazati jogukat az alapító okiratban megjelölt módon gyakorolhatják. A névre szóló részvények tulajdonosai közül a közgyűlésen szavazati jogával az a részvényes élhet, aki a részvényeket a részvénytársaság székhelyén úgy helyezi letétbe, hogy a közgyűlés napját megelőző munkanapon a hivatalos munkaidő végéig tulajdonosként a részvénykönyvbe bevezetésre került. Tájékoztatjuk a tisztelt részvényeseket arról, hogy az alaptőke felemelése és az alapító okirat módosítása c. napirendek eldöntéséhez nem elegendő az egyszerű többségű szavazás. Amennyiben a meghirdetett közgyűlés határozatképtelen, úgy a közgyűlés változatlan napirenddel és feltételekkel 1996. december 5-én 10 órakor kerül megtartásra. Alumíniumárugyár Rt. igazgatósága.

☎ **RENDKÍVÜLI TÁJÉKOZTATÁS.** Az egyes értékpapírok nyilvános forgalomba hozataláról és forgalmazásáról, valamint az értékpapír-tőzsdéről szóló 1990. évi VI. tv. 34. par. (1) bekezdésében előírt rendkívüli tájékoztatási kötelezettségemnek eleget téve, az ARAGO Befektetési Holding Rt. (1113 Budapest, Bartók Béla út 152.) korábbi nevén: HB Westminster II. Kárpótlási Jegy Befektető Részvénytársaság igazgatósága ezúton tájékoztatja a nyilvánosságot, hogy a Társaság összes, azaz 6000 db, és a közgyűlésen gyakorolható szavazatok több mint 50 százalékát biztosító szavazatelsőbbségi részvényeit a Domestore Ingatlanhasznosító Kft. (cégj.szám: 01-09-465190) szerezte meg. ARAGO Befektetési Holding Rt. igazgatósága. (A056225)

KÁRPÓTLÁSI jegyet, részvényeket napi árfolyamon, készpénzért vásárolok. V., Kálvin tér 4. I/6. 138-3834, 117-9525. (358813/1K)

MATÁV-részvényeket vásárolok. Tel.: 06 (30) 553-364. (360188/1K)

Oktatás

KOTK
JELENTKEZÉSI FELHÍVÁS

Lechner Ödön. 1997 ix. 1.

Százhuszonöt éves az Iparművészeti Múzeum

Bútorremekek az Iparművészeti Múzeumban VELLEDITS ÉVA FELVÉTELE

Sajátos alkalom az ünneplésre, hogy az Iparművészeti Múzeum, amelynek tavaly októberben épp a századik születésnapját ültük meg, idén szeptember 1-jén már a százhuszonötödiknek örvendhet. Nincs persze ebben semmi csodálatos: pusztán arról van szó, hogy az iparművészeti is osztozott az ország többi közgyűjteményének sorsában, és megalapítása után csak hosszú évtizedekkel jutott önálló épülethez.

Az iparművészet remekeit gyűjtő és bemutató múzeum létrehozása általános igény volt a múlt századi, iparosodó Európában. Az 1870-es években már volt ilyen gyűjtemény Londonban és Bécsben is, de a hazai intézmény gyökerei egészen a Kossuth által kezdeményezett Védegyletig, illetve a hazai ipart pártoló mozgalmakig vezethetők vissza.

A múzeum létrehozását gróf Zichy Ödön és Römer Flóris sürgette; az utóbbi dolgozta ki azt a tervezetet, amelynek alapján az országgyűlés végül – 1872-ben – áldását adta a kezdeményezésre, mi több, ötvenezer forintot meg is szavazott a gyűjtemény létrehozására. A vásárlások és adományozások révén egyre gyarapodó törzsanyagból először a Nemzeti Múzeum Dísztermében rendeztek kiállítást, 1877-ben pedig helyet kaptak a régi Műcsarnok Andrássy úti épületében.

A társbérlet azonban nem jelenthetett megoldást, különösen, hogy épp a múlt század végén élték virágkorukat a technológiai, iparművészeti múzeumok. Ne feledjük például, hogy a ma évtizedek óta kiállítóhely nélkül működő Országos Műszaki Múzeum elődje, a Technológiai Iparmúzeum 1879-ben saját épülethez jutott a József körút és a Népszínház utca sarkán. A Ráth György és Radisics Jenő vezetése alatt működő Iparművészeti Múzeum fejlesztése is hamarosan napirendre került.

1890-ben megvásároltak egy telket erre a célra a városközponttól távol, az éppen csak kiépülőben lévő Ferenc körút és Üllői út találkozásánál. A pályázatnyertes tervezőpáros, Lechner Ödön és Pártos Gyula nehéz leckét kapott, de a kortársak is úgy értékelték, hogy feladatukat jól oldották meg. Az 1896 nyarán kiadott Budapest Műszaki Útmutatója című kötetben ez olvasható: „Az országos iparművészeti múzeumot Lechner és Pártos építészek tervei szerint jelenleg építik az Üllői úton, még pedig kapcsolatban az iparművészeti iskolával. Alakjánál – talán fekvésénél – fogva is nem éppen előnyös telken. Az előzetes tervpályázaton ... kitűnt, hogy a kiszemelt terület elégtelen, ezért a bajon még az építkezés előtt, a telek nagyobbításával segítettek. ... A nehézségeket fényesen győzték le az épület tervezői, az alaprajz világos és tiszta, a domináló múzeumhelyiségek az előtérrel, a lépcsőkkel és a bejárati előcsarnokkal együtt eredeti és nagyfokú szépségekben bővelkednek."

A millenniumi év záróeseményeként Ferenc József császár és király nyitotta meg az új múzeumot, amelyet ma is a hazai szecesszió egyik legkiemelkedőbb alkotásának tartanak. Az épület tavaly – bár takarékossági okokból kimaradt a millecentenáriumi múzeumrekonstrukciós programból – megújult. Ismét látogatható a vasvázas üvegtetejű kiállítócsarnok, tárlatokat fogadhat a kupolaterem, eredeti fényükben ragyognak az épületet díszítő Zsolnay-kerámiák. És ha minden jól megy, 2000-re, a magyar államiság ezredik évfordulójára az intézmény egyik filiáléja, a nagytétényi Rudnyánszky-kastély is régi pompájában fogadhatja a látogatókat.

N. K. J.

Akik ellenzik Magyarország NAT

Az atlanti szövetséggel előrelátható szeptember közepén megkezdődő tárgyalásokhoz közeledve észrevehetően fokozódott a hazánk NATO-tagságát ellenző csoportok tevékenysége. A népszavazásig várhatóan tovább erősödik a különféle indíttatású, azonos célú és sok tekintetben megegyező érvelésű NATO-ellenzők hangja.

Könnyen cáfolható, részint szándékos ferdítéseken, még a megboldogult Varsói Szerződés időszakában kitalált téziseken, illetve sok tekintetben jórészt a szakismeretek hiányából eredő félreértéseken nyugvó érveik mégsem hagyhatók figyelmen kívül.

1949-től szinte egészen a rendszerváltásig folytatott propaganda hatása nem múlt el nyomtalanul. A magyar NATO-tagság ellenzői is bőséggel merítenek belőle.

A hazai NATO-ellenzők három csoportba sorolhatók. Az elsőbe tartoznak a politikai – a jobb- és a baloldali – szélsőségesek, a másodikba a fegyveres erőket általában is elutasító pacifisták, a harmadikba pedig a semlegességre áhítozó naiv idealisták. Eszmeileg, szellemiségükben e csoportok alapjaiban különböznek egymástól, hazánk NATO-tagságának szükségességét tagadó érveik sokban megegyezőek. Abban is hasonlóak, hogy Magyarország NATO-tagságát azért ellenzik, azért akarják megakadályozni, mert hazánk belépése az atlanti szövetségbe ellentétes deklarált vagy titkos érdekeikkel. Mindez leginkább a két politikai szélsőség és a pacifisták esetében érhető tetten.

Magyarországnak a NATO-ba való belépésével intézményessé válik hazánk nyugati integrációja. Ez különböző okok miatt mind a szélsőjobboldal, mind pedig a szélsőbaloldal számára elfogadhatatlan. A szélsőjobboldal nyilvánvalóan felismerte, hogy egy olyan világban, melyet egyebek között a francia–német megbékélés, az államhatárok jelképessé válása jellemez, nincs talaja, nincs jövője a szélsőségesen nacionalista, a Kárpát-medence többi népe, nemzete ellen uszító, határrevíziót megcélzó, a szomszédainkkal szemben területi követeléseket hangoztató politizálásnak.

A szélsőbaloldal az elmélyülő nyugati integráció, a piacgazdaság eredményessége miatt lemondhat titkos álmairól, a „létező szocializmus" restaurálásáról. Ráadásul a szélsőbal magatartásban fontos helyet kapott a NATO-bővítéssel szembeni jelenlegi orosz ellenkezés. Úgy hiszik, hogy nekik kell most Magyarországon az orosz érdekeket védeniük. (Zárójelben jegyezzük meg, hogy sem a mostani, sem pedig a bővülő NATO nem ellensége a demokratikus fejlődés, a piacgazdaság megvalósításának útjára lépett Oroszországnak, sőt ami az európai biztonságot illeti: érdekeik közösek.)

A pacifisták nemcsak NATO-tagságunkat, hanem általában a hadseregek, a fegyveres erők fenntartását utasítják el. Vélhetően felismerték, hogy a NATO-tagság és a haderőreform révén megújuló, az új feladatokra nemcsak szükségessé, hanem alkalmassá is váló Magyar Honvédség fenntartásáról való lemondásra egyre kevésbé tudják majd rábeszélni a magyar társadalmat.

A NATO-tagságunk szükségességét, indokoltságát kétségbe vonók mindegyike zászlójára tűzte az általam naiv idealistáknak tartottak által hangoztatott semlegesség deklarálását.

A semlegesség pártolói és hangoztatói egyszerűen azt nem veszik (vették) észre, hogy Európában megszűnt az ideológiai alapú szembenállás, a kétpólusú világ. Jelenleg – szerencsére – földrészünkön nincsenek ellentétes érdekű hatalmi országcsoportok, egymással politikai, ideológiai, gazdasági, katonai stb. okokból szemben álló országok. Nincs tehát kik között semlegesnek lenni. Nem is beszélve persze arról az „apróságról", hogy az általunk (vagy bármely más közép- és kelet-európai ország) kinyilvánított semlegességét senki – egyetlenegy nagy- vagy középhatalom – sem szavatolná. A semlegesség hívei azt pedig egyáltalában nem tudják megválaszolni, hogy miből lennénk semlegesek? Arról ugyanis hajlamosak megfeledkezni, hogy a hagyományosan (s egyre nehezebben fenntarthatóan) semleges európai országok fegyveres erőikre a NATO-átlag két-, háromszorosát költik. (Itt csak pacifista megoldás segít: sem milyen hadseregre nincs szükség.)

Hazánk NATO-hoz csatlakozását ellenző összes irányzat fontos érve, hogy a NATO-tagság feleslegesen sokba kerül, s a szövetségbe való belépésse mérhetetlenül drága, nyugati – mindenekelőtt amerikai – gyártmányú haditechnikai eszközök megvásárlására kényszerülünk.

A valóság ezzel szemben az hogy a NATO-ban nem létezi semmiféle fegyverzeti egysége sítési követelmény, s ezt a tény a szövetség hadseregei hadi technikai arzenáljának áttekintése egyértelműen cáfolja. A rendkívül széles körű fegyver választékból kilencféle meghatározóan fontos eszközcsoportot vizsgáltam, s elemzéseim összesített eredményéből egyértelműen kitűnik, hogy a hadsereget fenntartó tizenkét európai NATO-tagországban még a legfontosabb fegyverek tekintetében sincs egységesítés, sőt azonos kategóriában igen nagyszámú típust tartanak szolgálatban.

A haditechnikai eszközcsoportokba tartozó típusok alapos minőségi elemzése ugyanakkor azt is megmutatta, hogy az egymástól különböző típusok – ott, ahol az indokolt – teljes egészében illeszthetők (idegen kifejezéssel kompatibilisek), képesek az együttműködésre (interoperábilisak).

Az atlanti szövetség a soron következő bővítése kapcsán ismételten kifejezésre juttatta, hogy egyetlen új tagját sem kötelezi meghatározott haditechnikai eszközök megvásárlására, egyetlen meghívandó országot sem kíván a gazdasága stabilitását veszélyeztető katonai költségvetés-növelésre kényszeríteni.

Ugyanakkor azonban semmiképpen sem hallgatható el, hogy az éppen csak megkezdődött átfogó haderőreform jelentős költségekkel terheli majd a nemzetgazdaságunkat. A haderő szerkezeti, szervezeti átalakítása, az állománycsoportok – tiszt, tiszthelyettes, szerződéses katona, sorkatona – arányának elengedhetetlen módosítása (kevesebb tiszt, több tiszthelyettes és szerződéses katona, folyamatosan csökkenő sorállo-

már 10-18 forintra zuhant...
ami veszteséget okozott a gazdálkodóknak. Ennek pedig az

kell viszont attól tartani, hogy 100 forint fölé emelkedne. Tény azon-

emberek észlelik.

(banos)

Növekvő tőkealap a hazai vállalkozásoknak

Új lehetőségeket kínál a MAVA

Magyarországi működése hetedik évének végéhez közeledve a Magyar–Amerikai Vállalkozási Alap (MAVA) sikeres befektetéseiről számolhat be, és bejelentette az új kockázatitőke-alap, a Hungarian Equity Partners (HEP) felállítását. A HEP tőkéje, kiegészülve a MAVA saját likvid eszközeivel és piacképes értékpapírjaival, jelentősen növeli a magyar magánszektorba befektethető tőkeállományt. A fejlődő vállalkozások finanszírozására jelenleg rendelkezésre álló összeg ezzel meghaladja az 50 millió dollárt.

– A Hungarian Equity Partnersnél történt 30 millió dollár értékű befektetői kötelezettségvállalások, valamint az eddigi sikeres tőkekihelyezésekből származó, újrabefektethető pénzösszegek kezelése révén az új, befektetéskezelő leányvállalatunk: a MAVA Investment Management Kft. a magyar vállalkozásokhoz felhasználható egyik legnagyobb tőkealapot gondozza – mondta el *Eriberto R. Scocimara*, a MAVA elnöke.

Mint megtudhattuk: a MAVA eddigi egyik legsikeresebb befektetésének az Európában egyedülálló független ATM-rendszer, az Euronet Services bizonyult, amely Magyarországon, Lengyelországban, Németországban, valamint Csehországban és Horvátországban is működik.

Az Euronet Servicesnek az amerikai elektronikus tőzsdei kereskedelemre, a NASDAQ-ra történt 1997. márciusi első nyilvános bevezetése után a MAVA eredeti, 1,05 millió dolláros befektetésnek értéke elérte a 15,5 millió dollárt, amelyből a Vállalkozási Alap egyidejűleg 4,5 millió dollár készpénzt nyert vissza. Az 1997-es pénzügyi évben a MAVA sikerrel értékesítette az optikai karakterfelismerő (OCR) gyártók piacán vezető magyar Recognita Software Rt.-ben meglévő érdekeltségét is.

Az alap elnöke arról számolt be: Az elmúlt három év során tartalékot képeztek, leírták a jórészt a MAVA korai időszakában eszközölt, minimális hasznot hozó befektetéseket. Ennek eredményeként az alap meglehetősen szilárd vállalati portfoliót kezel. A hagyományos alapokkal ellentétben, amelyek bevételeiket visszajuttatják az alapot finanszírozó partnereknek, a MAVA a tőkéjének jelentős részét új befektetésekbe forgathatja vissza.

A MAVA budapesti befektetési csapatának átszervezésével jött létre 1997-ben az alap 100 százalékos tulajdonában álló MAVA Investment Management Kft., amelyet hamarosan eladnak a magyar vezetőknek. A MAVA a Management Kft.-t azzal a céllal hozta létre, hogy befektetési tanácsot nyújtson a HEP-nek, miközben továbbra is ellátja befektetés-irányítási feladatait a MAVA részére Magyarországon.

Sok lehetőséget tártak fel magyarországi közvetlen tőkebefektetésekre. Az elnök értékelése szerint a gazdaság további erősödésével a vállalatoknak fejlődésük következő szakaszában is szükségük lesz további tőkére, a HEP és a MAVA nevében eddig már 8 millió dollár nagyságrendű kötelezettséget vállaltak.

Mint elmondta: 1997-ben új befektetésekre is sor került a Szobi Szörp Rt.-ben és a Békéscsabai Hűtőház Rt.-ben, valamint további 5 millió dollár nagyságrendű tőkét biztosítottak a jelenlegi portfoliójukban történő újabb befektetésekhez.

A MAVA és a HEP közös befektetési és kötelezettségvállalásai így ez év végéig meghaladják a 13 millió dollárt.

BILUX AUTÓSHÁZ

1086 Budapest, Dankó u. 15.

AUTOMATA VÁLTÓK JAVÍTÁSA!

Autójavítás
Autóvillamosság
Dízelautó-javítás
Motordiagnosztika
Futóműállítás
Autóüvegezés
Gumiszerelés
Biztosítási ügyintézés
Karosszéria-javítás
Autófényezés

Telefon: 314-0808; 303-5063; 303-5064
Nyitva tartás: 8.00–20.00 óráig

● *Az orosz kormánnyal kötött együttműködési megállapodást a komputerkalózok elleni küzdelemről szombaton a Microsoft elnöke, Bill Gates. A dúsgazdag amerikai üzletember Moszkvában Viktor Csernomirgyin orosz kormányfővel tárgyalt, s arról is megegyezett, hogy az orosz szakemberekkel együttműködve fejleszt programokat a Microsoft az orosz piacon, ahol a cége nagy lehetőséget lát az információs technológia hasznosításában.*

Egy karakán nyugdíjas

„Befűt" a távhőszolgáltatónak

Békési Gábor nyíregyházi nyugdíjas miatt igencsak melege van a helyi távhőszolgáltató vállalatnak és annak tulajdonosának, az önkormányzatnak. Békési úr azon kevesek közé tartozik, akiket egy számlán nemcsak a szorzás és a végösszeg helyessége foglalkoztatja, hanem a díj alkotóelemei is.

Közel két éve a melegvíz-szolgáltatásért kevesebbet fizet a távhőszolgáltató cég által követelttől, amit nyomós érvekkel indokol. Álláspontja sokakat érdekelhet, mert csupán Nyíregyházán nagyjából 16 ezer lakásban van távfűtés.

Panaszával már több hatósághoz fordult, eddig nem sok sikerrel. Legutóbb az állampolgári jogok parlamenti biztosától kért segítséget.

– A problémám gyökere a Nyírtávhő megalakulásáig nyúlik vissza, amikor a díjtételek gyorsan emelkedni kezdtek – mondta Békési Gábor. – A közvetlen fűtési költség 52,8 százalékát az alapdíj, a fennmaradót pedig a hődíj képezi. 1993-tól, vagyis azóta, amióta a fűtésért fizetendő díjat az önkormányzat állapítja meg, az ár emelkedésére nem az energiaárak fokozódásából következő hődíj volt döntő hatással, hanem a télennyáron fizetendő állandó költségek, vagyis az alapdíj. Másképpen fogalmazva az alapdíj a hődíjhoz viszonyítva kiugróan emelkedett. Az alapdíj, azaz az üzemeltetésért és fenntartásért beszedett pénz – ami, még egyszer mondom, egész évben fizetendő – mindig bosszantotta az embereket. A nagy kérdést: jogos-e az alapdíj Nyíregyházán tapasztalható mértékű növekedése, ki kellene vizsgálni.

Békési Gábor a Nyíregyházán Nyitás címen zajló programot is említette, amely azt célozza, hogy a lakásokban felszerelt termosztatikus szelepek révén a lakók szabályozhassák az otthonukba jutó hőmennyiséget, ugyanakkor a ténylegesen felhasznált hőmennyiségnek megfelelő összeget fizessenek. A Nyírtávhő a termosztatikus szelepeket nagyrészt az alapdíjba beépítve a fogyasztókkal kívánja megfizettetni, tekintet nélkül arra, hogy az a bizonyos szelep valakinek a lakásában már fel van szerelve, vagy a felszerelés évek múlva történik meg. Ugyanakkor a Nyírtávhő elképzelése szerint a szelep az ő tulajdonában maradna. A program nyomán az alapdíjat 7 százalékkal növelték, amelynek révén a Nyírtávhő évente több mint 48 millió forint pluszbevételre tehet szert.

– Gondom van a meleg víz előállításához elszámolt energiamennyiséggel is – említette Békési Gábor. – Az Ipari Minisztérium 1991. évi rendelete szerint egy köbméter fűtésre szolgáló víz 40 fokra történő felmelegítéséhez 0,180 Gj energia szükséges. Ez az érték manapság a Nyírtávhő szerint 0,294 Gj. Gondolom, a 0,180 Gj értéket az Ipari Minisztérium mérések és számítások alapján határozta meg. Szerintem a két szám közötti különbségnek a Nyírtávhő esetében az a magyarázata, hogy korábban, amikor a melegvíz-szolgáltatásért átalánydíjat kellett fizetni, a cég a ténylegesnél jóval több melegvíz-felhasználással számolt. A mérőórák felszerelése után kiderült, a lakosság által felhasznált meleg víz átlagosan harmada a Nyírtávhő korábbi kalkulációjában szereplőnek. Álláspontom szerint a cég azért mondja, hogy egységnyi meleg víz előállításához több energiát használ fel, mert a kívánt bevételre így akar szert tenni. Ez a számok nyelvén azt jelenti, hogy a lakosságnak a meleg víz köbméteréért mintegy 80 forinttal kell többet fizetnie. Kérdés: jogos-e ez? 16 ezer lakással számolva meglehetősen [illegible] összeget kapunk. A n[illegible] energiaszükséglet azért lószínű, mert a klimatiku[illegible] nyok, illetve a felmelegít[illegible] víz hőmérséklete nemigen vá[illegible] zott. A jelentős különbség való színűleg a melegítőberendezés, illetve annak technológiája módosulásával sem magyarázható.

Békési úr a kifogásaival a Versnyhivatalt, az Energiahivatalt és a nyíregyházi polgármesteri hivatalt is felkereste. Az első kettő hatáskör híján utasította el, a polgármesteri hivatal válasza pedig nem elégítette ki őt. A távfűtésért és a melegvíz-ellátásért két éve az általa jogosnak vélt összeget fizeti. Több család arra kérte, indítson próbapert.

A polgármester és az energetikus válaszának lényege, hogy az állami támogatás megszűnésével az önkormányzatok nyakába szakadt a távhőellátás – annak minden megoldatlan részletkérdésével együtt. Az energiaárak gyors ütemben növekedtek. A lakosság terhei az elviselhetőség határán vannak. Különböző fórumokon tiltakoztak a kis- és nagyfogyasztói földgázárak előnytelen árszerkezete miatt. A felmerülő költségeket kénytelenek a fogyasztókra áthárítani.

– Mi a célja a távhőszolgáltató vállalattal és az önkormányzattal való viaskodással? – kérdeztük Békési Gábortól.

– Az anomáliák megszüntetése – válaszolta. – A fogyasztók a jogosan felmerült költségeket fizessék meg. Az emberek zöme az áremelkedéseket tudomásul veszi, de szerintem a Nyírtávhő díjai a reálisnál nagyobb mértékben emelkedtek. Szeretném elérni, hogy az ügyet egy független szakértő bizottság vizsgálja meg, amit a polgármester meg[illegible] ígért.

Cselényi Gyö[illegible]

LECHNER ÖDÖN

Új Magyarország 1997. 10. 13

...yarország egyébként nem ke-
...ilhet el. Az elnök hangsúlyoz-
...nnak fontosságát, hogy meg
...eremteni a föld piaci érté-
... csak olyan igazi tulajdo-
...ak szabad eladni, akik
...kodni akarnak rajta.
...dezt a fővárosban, a BIT
...ombati utcai, politikai akció-
...ján mondta az elnök.

...polgárokat.

Takács János ügyvezető elnök lapunknak elmondta: a Vállalkozók Pártja továbbra is a csatlakozás mellett van, de egyrészt az emberek többsége előtt ismeretlenek az ezzel járó költségek valódi adatai, másrészt a földtörvény módosításánál nem a polgárok akaratát tükröző kérdések szerepelnek a kérdőíveken; a kormány figyelmen kívül hagyta a szavazókat, ezért a szavazók összes körülményt – emelte ki Takács János.

Az elnökségi ülésen szó volt az autópályadíjak bevezetéséről is: a testület egyöntetűen a matricás megoldás bevezetése mellett foglalt állást. Bejelentették: a díjfizető kapuk rendszerének elterjesztése elleni tiltakozásul a Vállalkozók Pártja is csatlakozik a nemsokára kezdődő tüntetésekhez.

(haef)

...elezettebbjének vallo Praga -
minden jel szerint – a földtulaj-
donlás ügyében olyasféle elveket
vall, mint a magyar ellenzék. El-
lentétben a mai magyar kor-
mánnyal, olyan törvényjavaslat-
tot hagytak jóvá, amely csak cseh
állampolgárságú személyek ter-
mőföldhöz jutását engedi meg.
Állásfoglalásuk szerint a megléte-
vő szövetkezeti vagy társulásos
gazdaságok természetesen vásá-
rolhatnak földet – tagjaik, tevőle-
ges dolgozóik javára, nevére. Te-

Az EU-felvételre készülő Csehország minden bizonnyal figyelembe vette azt a „türelmi" határpontot, amely jelentős, s további tárgyalások során pontosítható-alakítható időt ad az „agrárgazdaság vagy jelentős népesség helyzetét meghatározó szabályozás teljes érvényesítésére". Franciaországban régen ismerik e kitételt; másutt, a később felvetteknél idejében megtanulták.

...csak újonnan módosított és
megerősített törvény zárja ki a
termőföld külföldiek kezébe ke-
rülését. Vegyes társaságok, vál-
lalkozások általi kijátszása ellen
hamarosan újabb előterjesztés-
sekről dönt a szejm.

Köztudomású, hogy olyan ős-
európai országokban, mint pél-
dául Dánia vagy Hollandia, le-
hetetlen a külföldiek termőföld-
vásárlása.

(v. p.)

Cifra palotaügy

Ismeretlen vevőé lesz a Balettintézet épülete

Milliárdos értékek elherdálá-sával, Budapest egyik legszebb épületének mélyen áron aluli értékesítésével vádol-ják a terézvárosi ellenzéki képvi-selők az önkormányzat vezetőit. A tervek szerint a Balettintézet-ként ismert Dreschler-palotát szállodává alakítja egy ma még nem létező kft. A képviselő-testület döntése heves vitákat vált-tott ki a testületen belül, a ki-sebbségben lévő ellenzéki képvi-selők értetlenül állnak az előtt a tény előtt, hogy egy ilyen nagy értékű ingatlan reménybeli ve-vője egy nem létező fantomcég. A vételi jogot nyert „Andrássy Út 25. Kft." cégbírósági bejegye-zése ugyanis nem fellelhető. Bi-zonyára nem túlzó az a megálla-pítás, hogy a szóban forgó Dreschler-palota a pesti oldal építészeti gyöngyszeme, s fek-vését tekintve a főváros egyik le-gértékesebb épülete. Az Opera-házzal szemben található 104 esztendős palota tulajdonjogá-nak megszerzése még akkor is kiváló befektetésnek tűnik, ha a hivatalosan „romossá" nyilvání-tott épület felújítása és a házban lakó bérlők kiköltöztetése nem filléres mulatság.

A képviselők joggal keveslik a tíz Mercedes árányi vételárat. Lapunk a tisztánlátás érdekében megkereste az ügy valamennyi érintettjét. *Gál Jenő*, a Magyar Táncművészeti Főiskola főigaz-gatója az intézet szempontjából nem tartja tragikusnak a kiköltö-zés gondolatát. Egy korábbi tár-gyaláson a főigazgató azt az ígé-retet kapta, hogy az 1800 négy-zetméteres bérlemény átadása ellenében az új tulajdonos egy 3000 négyzetméteres épületet épít fel 1999 szeptemberéig az is-kola Kazinczy utcai épületéhez tartozó üres telken. Így végre egy helyre kerül az eddig két épületben működő intézet, s ez-által a szakmai oktatás kedve-zőbb feltételei teremtődnek meg.

A támadások kereszttüzébe került terézvárosi polgármestert sajnos többszöri próbálkozás el-lenére sem sikerült utolérnünk. A polgármester tanácsadója la-punknak elmondta: Kétségtelen tény, hogy a Trivest Kft. által 554 millió forintra értékelt ingatlan értékesítéséből az önkormány-zati kasszába mindössze 220 mil-lió forint kerül, viszont a vételi jog jogosultját terheli a lakók és a Balettintézet kiköltöztetésének valamennyi költsége. A bérlők elhelyezése a legszerényebb becslések szerint is közel félmil-liárd forintjába kerül majd az Andrássy Út 25. Kft.-nek. Ráadá-sul a műemléképület felújítása is egymilliárd forint körüli összeget emészt fel – jegyezte meg a tanácsadó. Egy egyszerű összeadás elvégzése után nyomban kiderül, hogy igencsak messze járunk az alacsonynak tartott be-csült forgalmi értéktől. A vételi jog gyakorlására nyitva álló idő két év, ám ha a potenciális vevő hat hónapon belül nem tud megegyezni a Balettintézettel, akkor az opciós szerződés érvé-nyét veszti. A polgármester a pá-lyázat nélküli értékesítés mellett döntött, mert csak rendkívül bo-nyolult, többfordulós pályázat útján lehetett volna a harminc-hat lakásos épületet értékesíteni. A kerületi vagyonrendelet egyébként nem tiltja a választott módozatot. Az önkormányzati testület az Andrássy út 25. szám alatti Dreschler-palota eladását már 1993-ban elhatározta, ám azóta első ízben jelentkezett megfelelő ajánlattal előálló vevő – jelentette ki a polgármester ta-nácsadója.

A képviselő-testület ellenzéki pártokhoz kötődő tagjai ennek ellenére lényegesen cifrábbnak tartják a palotaügyet. A Balettin-tézet eladása már jó egy éve szó-ba jött, az önkormányzat ingat-lanfejlesztési koncepciójának el-fogadásakor – tájékoztatta la-punkat *Baranyai Zsolt*, a VI. kerü-leti Önkormányzat MDF-es kép-viselője. A képviselő, aki maga is építész, már akkor kifogásolta a tervezetet, mivel az egész kerü-let ingatlanfejlesztése egy cég, a Trivest Kft. tevékenységén ala-pult. Az ellenzék szerint a kft. közreműködésével több esetben adtak el áron alul értékes épüle-teket a kerületben. Az eladások közös jellemzője, hogy a vásárló cég nem szerepel a cégnyilván-

tartásban, s ez enyhén szólva gyanússá teszi az adásvételt. (Paulay Ede Utca 33. Kft., Király Utca 36. Kft.). Az ötletszerű in-gatlanértékesítések hosszú távú elképzelések híján a kerület va-gyonának elolvadásához vezet-nek. A most sorra kerülő Balett-intézet talán a legnagyobb falat. A műemlék jellegű, Lechner Ödön tervezte százesztendős épületben nagy alapterületű la-kások, cégek és üzlethelyiségek találhatók az oktatási intézmé-nyen kívül.

Az alapproblémát az ellenzéki képviselők szerint nem a balet-tosok Andrássy útról kiköltözte-tése jelenti, hanem az eljárás módja. A kétharmados többség-ben lévő MSZP–SZDSZ a keddi testületi ülés döntése nyomán 220 millió forintért elkelt épület a Trivest Kft. értékbecslése sze-rint 550 milliót ér, míg más szak-értők szerint még ennél is több-bet. A vevőként megjelölt And-rássy Út 25. Kft. ráadásul a cég-nyilvántartásban sem szerepel, és a jelenlegi bérleti jognál is ol-csóbban válik az ingatlan tulaj-donosává. A történethez tarto-zik az is, hogy a jegyző törvé-nyességi kifogásán túl a bérlők elővásárlási jogát is figyelmen kívül hagyták.

Érdekes információ, hogy a Trivest Kft. 1995 januárja előtt Patrónus Kft.-ként tevékenyke-dett, de az akkori közmeghallga-tás eredményeképp az önkor-mányzat vezetése már nem tar-tott igényt munkájára. Azóta Trivest Kft.-vé alakulva a kerület ingatlanfejlesztő társaságaként működik, és az önkormányzat nagy értékű ingatlanjainak el-adását bonyolítja.

A házban élők a sajtóból sze-reztek tudomást az önkormány-zat döntéséről, csakúgy, mint az épület romos voltáról. Állításuk szerint a lakások kitűnő állapot-ban vannak, az épület kívül-be-lül gyönyörű. Többségük szíve-sen megvenné jelenlegi bérle-ményét, néhány esztendővel ezelőtt tettek is erre kísérletet, ám a hivatal elutasította őket. A házban élők mélységes döbbe-nettel szemlélik, hogy egy jogál-lamnak tartott országban meg-történhet: a bérlők megkérdezé-se, tájékoztatása nélkül eladják a tetőt a fejük fölül. Huszonkét-ezer forintos négyzetméter áron az Andrássy úton egy sufnit sem lehet megvenni, nem egy ilyen házat – jegyezte meg egy hölgy. A ház lakói gyanítják, hogy a polgármester által hangoztatott halaszthatatlan felújítási mun-kálatok valójában az épület szál-lodává alakítását jelentik. Úgy vélik, a „felújításra" megjelölt egymilliárd forint az új tulajdo-nos összes kiadását magában foglalja, az utolsó pohár megvé-teléig.

A Dreschler-palota eladása az ingatlanforgalmazó szakmát sem hagyta hidegen. Értékbecs-léssel foglalkozó szakemberek egybehangzóan állítják, hogy a Andrássy úton a jó állagú lakás-ok négyzetmétere száz-százhúsz-ezer forint körül mozog, s véle-ményük szerint a kilátásba he-lyezett költségekkel együtt a szerencsés ismeretlen jó vételt csinált. Anélkül, hogy bármelyik fél igaza mellett állást foglal-nánk, megjegyezzük: az elmúlt néhány évben teljesen termé-szetessé vált az a gyakorlat, hogy az alulfinanszírozott önkormány-zatok a gondjaikra bízott va-gyon felélésével, akár évszáza-dos paloták, gazdaságosan has-nosítható épületek eladásával fedezik költségvetési hiányaikat. A „minden eladó" mentalitás járványszerű terjedéséért első-sorban nem a lehetetlen helyzet-be hozott polgármestereket, ha-nem a kormányt terheli a felelős-ség.

(d.zsz.)

Költő csak anyanyelvén írhat

Sulyok Vince az önvádról, az otthonról és az itthonról

Fontos közvetítő szerepet vállalhattam

VELLEDITS ÉVA FELVÉTELE

A Norvégia fővárosában, Oslóban élő Sulyok Vincét nemrégiben a nyugati magyar szellemi élet egyik kimagasló személyiségének nevezte Pomogáts Béla irodalomtörténész, az Írószövetség elnöke Magyarországon megjelent verseskönyvének bemutatóján. A költőként, műfordítóként és történészként egyaránt tisztelt szerző Fényörvény életünk című gyűjteményes kötetét, a Széphalom Könyvműhely adta ki. Sulyok Vince a könyvbemutatóra Budapestre utazott.

– Külföldön papírra vetett verseiben gyakran fölbukkan az önvád, amiért 1957-ben elhagyta társait, az országot. Miért?

– Ménfőcsanakon születtem, az osztrák–magyar határtól hatvan kilométerre. Amikor a főiskoláról hazatértem 1956 novemberében, a falunkon és Győrön keresztül már ezrével, tízezrével vonultak Ausztria felé a menekülők. Engem semmi sem vonzott külföldre. Kötődtem a magyar nyelvhez, a tájhoz, a faluhoz. Ráadásul fél év választott el, hogy befejezzem Egerben a pedagógiai főiskolát, adjunktusi gén ott is megtörtént egy összeomlás, ha nem is Mohácshoz hasonló, hanem egy borzalmas kolerajárvány következményeként. Az ország elgyengült és prédájává vált a dán és a svéd érdekeknek. De ebben a században is van közös sors: a német megszállás.

– Úgy tudom, nagyon hamar megtanult norvégul, ez megkönnyíthette a beilleszkedését.

– Több lettem azzal, hogy magyarként beszéltem a norvég nyelvet. Fontos közvetítő szerepet vállalhattam.

– Meghozzá sokféle közvetítőszerepet. Ön fordította norvégra Szabó Magda Az ajtó című regényét, Márai Sándor Egy polgár vallomásai című művét, Ady Endre verseit, Magyarország története és művelődése címűt. Miért született meg ez a kötet?

– Részint, mert sohasem tudtam elszakadni a hazámtól. Oslóban 1963-ban elvégeztem az egyetem orosz–német–történelem szakát, és azonnal állás várt az egyetemi könyvtárban tudományos munkatársként, Kelet-Európa szakértőként, az ottani hungarica kezelőjeként. Néhány évvel ezelőtt a legnagyobb szakmai posztnak számító első könyvtárossá neveztek ki – ezt először nyerte el külföldi. Könyvtárosként, előadóként azt tapasztaltam, hogy nincs megbízható forrásmunka Magyarországról. Hogy skandináv nyelveken nincs, abba beletörődtem volna, ha lett volna jó angol, német vagy francia kiadás. De azok vagy hiányosak, vagy ellenségesek. Kötelességemnek éreztem, hogy pótoljam

FILM

Mi lesz holnap?

Már a pionírok mozijában szárnyalt a fantázia, s a filmtörténet százkét esztendejében később is szívesen ruccantak ki a rendezők távoli évszázadokba. Érthető a csillapíthatatlan kultusz. Érdekes játék elképzelni: hogyan alakul utódaink utódainak sorsa, hány mérföldes léptekkel fejlődik a technika, mennyire tökéletesedik a világ, mi fogja lelkesíteni vagy nyomasztani a holnap embereit. A játék változatlanul tombol tovább, de az effektusok manapság – hála a trükkök hatalmának – minden korábbinál szemkápráztatóbbak. A jelentős alkotások persze elsősorban nem a csillogással bűvölnek el, inkább a gondolatok mélységével, a jövő távlatainak felmérésével, az emberi tényező minőségével. Az igazán hatásos sci-fiben csodaszerkentyűk, mindentudó masinák, szuperrakéták, mesés komputerek vannak, mindez azonban úgyszólván mellékes tényező a karakterek, konfliktusok, „küldetések" különleges formátuma mellett. Evidenciáról szólunk? Lehetséges, mégsem árt figyelmeztetni rá, nehogy a vizualitás ereje teljesen elkábítson bennünket.

A még mindig csak harmincas éveiben járó Luc Besson francia rendező vásznán gyakran megbillennek a tér- és idődimenziók. A pusztulás képei és az ismeretlen tartományok meghódításának lehetőségei egyaránt vonzzák. Naivitásba pácolt agresszivitással szeret vizionálni a Természetről, a Szépségekről, az Élet és a Halál misztériumáról. A Metró, A nagy kékség és az Atlantis után várható volt, hogy ő is tesz egy nagyszabású utazást. Nagyszabásút, mondom, hiszen vállalkozása, Az ötödik elem a posztmodern szuperproduktumok családjába tartozik, minden idők legdrágább európai filmjeként hirdetik, iszonyatosan sok energiát emésztett fel s mindenféle legek rekordjait döntötte meg.

A téma régi, akárcsak az elnyűhetetlen legendák: a Jó és a Rossz harca. Időpont: a XXIII. század (istenem, milyen érdekes lenne látni a valóságban is!), helyszín: New York City, a metropolisok metropolisa.

A Gonosz – a példázat szerint – ötezer évenként bukkan fel az Univerzumban, hogy ős ellenségével, az Élettel megvívja gyilkos csatáját. Nemzedékek őrködnek az őselemek titkán, ami pedig a címadó jelképét, az „ötödiket" illeti, ő a megváltás és a győzelem záloga, a harmónia megtestesítője. A fergeteges tempójú küzdelemben részt vesz egy agilis taxisofőr (semmi köze az „arhetípushoz", Robert de Niro híres figurájához), Cornelius, a pap, egy habókos rádiósztár – meg sokan mások. A klónozott lány gyönyörű, a rosszak szörnyűségesek, az őrült kavargás rituáléja egyszerre félelmetes és megbabonázó, varázslatos és rejtélyes, ugyanakkor mechanikus és taszító is. „Olyan filmet akartam csinálni, amely a puszta szórakoztatáson kívül semmi mást nem tartalmaz" – árulta el (magát) a szerző, noha azért a mögöttes rétegek is kirajzolódnak a cselekményben. Direkt áthallások és célzások tarkítják az elbeszélést s mostani civilizációnk féktelenségére is utal az egyik hangsúlyos epizód. Az emberiség megsemmisülése elodázható – sugallja szelíd pátosszal a közhelyektől sem irtózó művész A ötödik elemben.

Az angol nyelvű francia kalandhistóriában (mi feliratos változatot láttunk, a kópiák zöme azonban – a forgalmazók tájékoztatása szerint – magyarul beszélő verzió lesz) minden mozzanat pazar nagyvonalúsággal megtervezett: a mozdulatok és a mondatok, a színek és a dekorációk, a száguldások és a fegyverropogások, az összecsapások és a ráolvasások. A virtuóz mérnöki megtervezettség sem feledteti viszont a terjengősséget. Egyesek szerint Luc Besson az amerikai stílust igyekezett parodizálni (humorérzéke tényleg dicséretes, csipkelődő iróniája nemkülönben), csak hát maga is vastagon adagolta a sablonokat. Zsúfolt és hivalkodó jó néhány beállítás. A szerző – nincs hibájával az önbizalomnak! – úgy véli: Az ötödik elem „harmadrész Brazil, harmadrész Csillagok háborúja és harmadrész Jacques Tati". Bár így lenne! A Csillagok háborúja egyébként stimmel, a Brazil ihletése is nyilvánvaló, Tati könnyedségét azonban eléggé felhígította a Mester. Bruce Willis a testre szabott szerepben illúziókeltő, noha színészi eszköztára nem valami gazdag. Gary Oldman félelmetes Zorg, Milla Jovovich Leelooja szemrevaló.

Az ötödik elem végül is mozgalmas képeskönyv, pazarul illusztrált album. Ennyi pénzért lehetett volna tartalmasabb prófécia, eredetibb látomás is. *(UIP–Duna Film)*

Veress József

A dobra vert balettintézet csak egy a sok közül

A polgármester jó üzletnek tartja, az ellenzék szerint ésszerűtlen vagyonfelélés

A balettintézeté csupán egy azon műemlék épületek közül, amelyeket a VI. kerületi képviselő-testület ingatlanfejlesztésre kijelölt. A fejlesztés azonban a gyakorlatban leginkább eladást jelent, a vevő pedig minden esetben egy később létrehozandó kft. A kerület öt ellenzéki képviselője ésszerűtlen vagyonfeléléssel vádolja a kerület vezetőit, míg a polgármester szerint korrekt üzleteket kötnek.

Terézváros önkormányzata 1996 áprilisában kötött együttműködési megállapodást a Trivest Ingatlanforgalmazó és Beruházásszervező Kft.-vel. A szerződés célja a kerület történelmi jelentőséggel bíró épületállományának megújítása volt. Többek között új parkolóházak, lakó- és vegyes rendeltetésű épületek létesítését, meglévők átépítését határozták el a szerződő felek. A Trivest vállalta a fejlesztési koncepciók kidolgozását, befektetők felkutatását és pénzügyi hátterük vizsgálatát. A feladatok elvégzése közben keletkező költségekkel pedig – olvasható a megállapodásban – a kölcsönös kockázatviselés elve alapján számolnak majd el.

A Trivest kft. egyik tulajdonosának, *Márton Istvánnak* egy másik cége, a Patronus Kft. az előző ciklusban részt vett a kerület bérlakásainak elidegenítésében. *Borsány György* polgármester (MSZP) azonban a beiktatását követően többször kijelentette, hogy nem elégedett a munkájukkal.

Márton István 1994-ben új céget alapított, Trivest Szolgáltató Kft. néven. Alig két év múlva már a Trivest volt – tevékenységi körének módosítása után – a kerület egyik legjelentősebb ingatlanfejlesztési társasága. Ötven terézvárosi épületre kértek kizárólagos ingatlanfejlesztési jogkört, tizenötre kaptak.

A megállapodás végrehajtásáról a Trivest idén májusban tájékoztatta a képviselőket: három ingatlant – Dessewffy utca 9., Szív utca 45., Szív utca 46. – eladtak. A balettintézetként ismert Andrássy út 25.-öt, illetve az ezzel együtt kezelt Király utca 36. és Paulay Ede utca 33. szám alatti épületeket pedig előkészítették értékesítésre.

A balettintézet épületéről – amelyben akkor kilenc másik intézmény bérelt irodát, valamint harminchat család lakást – tavaly készített egy tanulmányt a Trivest. Ebben az öt éven belül esedékes felújítás költségét 214 millió forintra becsülte, ám ez nem tartalmazta a műemlékvédelmi kötelezettségeket. Ugyanekkor 360 millió forintos bevételt reméltek az épület egyes részeinek értékesítéséből.

Az ingatlan eladásáról szóló múlt keddi előterjesztésben üres állapotban 554 millió forintra becsülték az épület értékét. A bérlők kiköltöztetésének és a hatósági kötelezettségeknek a költségei milliárdokra tehetők. Ezért azt javasolták a képviselőknek, hogy 220 millió forintért adják el a csaknem kilencezer négyzetméter hasznos alapterületű épületet, azzal, hogy a vevő vállalja az épület előírás szerinti felújítását és a bérlők elhelyezését. A jegyzőnek a bérlők elővásárlási jogára tett törvényességi észrevételét a szavazás során nem vették figyelembe, így a testület – négy képviselő kivételével – elfogadta a javaslatot. A vételi jog gyakorlója a határozat szerint egy később létrehozandó fejlesztési társaság: az Andrássy út 25. Kft.

– Egy lakott ingatlannak nincs piaci értéke, így a balettintézet sem adható el ennyi bérlővel együtt – magyarázza Márton István. – A kihelyezés költsége több száz millióra rúghat, hiszen csak a táncművészeti főiskolának háromezer négyzetméteres ingatlant kell építeni a Kazinczy utcai próbatermük mellé. A műemlékvédelem által előírt felújítás költsége pedig elérheti az egymilliárd forintot, így az önkormányzat számára csak kedvező lehet, ha 220 milliót nyer az üzleten.

Márton István kérdésünkre elmondta, hogy a hasznosítás iránt komolyan érdeklődik egy szállodalánc, de a neve még nem publikus. A fejlesztőtársaságot egyébként Trivest Holding néven már bejegyezték a cégbíróságon, a névváltoztatási kérelmet – Andrássy út 25. Kft.-re – pedig múlt héten adták be ugyanoda. Az idő senkit sem sürget, hiszen a vételi jog gyakorlására két évet biztosít a testületi határozat. Az elővásárlási jog a lakástörvény értelmében egyáltalán nem illeti meg a bérlőket, hiszen műemlék épületről van szó – tette hozzá.

A tiltakozó képviselők attól tartanak, hogy a balettintézettel úgy jár majd az önkormányzat, mint a Király utca 36.-tal. A testület döntése értelmében a kerület a Trivest kft.-t szerette volna megbízni nyár elején a Király utcai bérlők kihelyezésével – tudtuk meg Borsány Györgytől –, de a megváltozott helyzet miatt a múlt kedden úgy döntöttek a képviselők, hogy mégis az önkormányzat gondoskodik erről. Az önkormányzat saját cége, a Terézváros Kft. úgy számol, hogy az épület kiürítése legalább 80 millió forintba kerül majd, míg az eladásból csak 65 millióra számíthat a kerület.

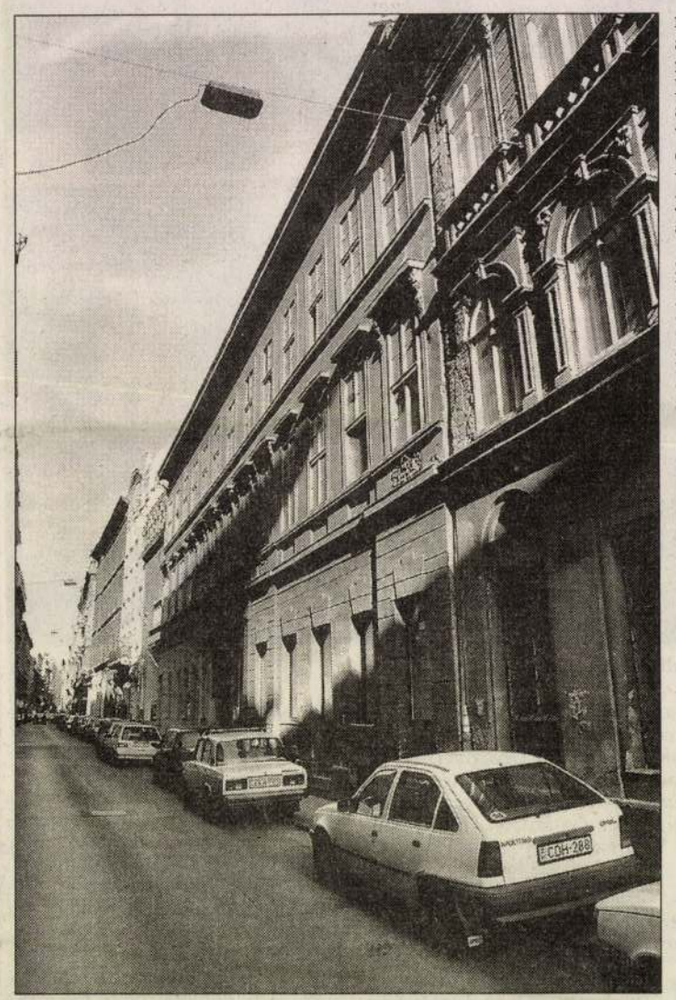

Paulay Ede utca 33. GÁRDI BALÁZS FELVÉTELE

A Trivest képviselője szerint azonban ők a kiürítést sem itt, sem a balettintézet esetében nem vállalták, legfeljebb a lebonyolításban segítenek; a képviselők tévesen értelmezték a megállapodást – a kiköltöztetésre nem is vállalkozhatnának, mert egymilliós törzstőkéjük nem elegendő a garanciavállaláshoz.

A terézvárosi ingatlanüzletek legfőbb célja nem a pénzügyi nyereség – mondja a polgármester. A műemlék épületek átvételével ugyanis olyan, harmincmilliárd forintos felújítási kötelezettség hárul rájuk, amelynek nem tudnak eleget tenni, ezért kell megválniuk az épületektől. Az ingatlanfejlesztési feladatra csak a Trivest kft. jelentkezett – tette hozzá a polgármester.

Az említett márciusi önkormányzati beszámolóból azonban kitűnik, hogy ingatlanfejlesztéssel másik céget – a Queensway Holding Rt.-t – is megbíztak, és az önkormányzat három másik cége is foglalkozott ingatlaneladással.

Lászay János képviselő (MDF) azt állítja, hogy az önkormányzat ingatlanfejlesztési stratégiája nem más, mint esztelen vagyonfelélés. Mint ismeretes, ő és a testület négy másik ellenzéki tagja – közülük az egyik nem volt ott a múlt heti szavazáson – feljelentést tett a kerületi ügyészségen sikkasztás és hűtlen kezelés alapos gyanúja miatt ismeretlen tettes ellen.

A vitatott ügy a kerületi képviselő-testület 1995. decemberi döntéséhez kapcsolódik. Ennek alapján ugyanis az önkormányzat ötvenszázalékos tulajdonában lévő Terézinvest Kft.-t bízták meg két másik ingatlan (Dessewffy utca 8., Zichy utca 9.) hasznosításával. A cég pedig a Trivest kft.-t kérte fel az épületek kiürítésére, amire 6,1 millió forintot biztosított. A pénzt a képviselők állítása szerint a Trivest felvette ugyan, de a munkát mégis az önkormányzat végezte el. Márton István ezt nem kívánta kommentálni, azt viszont bejelentette, hogy Lászay János képviselőt, a feljelentés értelmi szerzőjét kétmillió forintra perlik hírnévrontás miatt.

Szalai Anna

galmazódott bennem a következő játékfilmem terve, csak meg kellett volna írni. Én nem vagyok író, időm sem volt alaposan kidolgozni a film történetét és szerkezetét, ezért megkértem az szovjet katonai bíróság szovjet törvények alapján magyar, polgárok fölött ítélkezett. Több tízezerre, de talán százezerre is tehető az elítéltek száma. Kezdetben igen gyakran halálbüntetést erőszaktevőt, majd következik a bosszúállás. Ezt az alaptörténetet dolgoztuk fel a játékfilm szabályainak a kívánalmai szerint. A végleges változatnak minden egyes mozzanata hiteles.

senek. A többiek, két lány a marosvásárhelyi színiakadémiáról, a hol magyarokat, hol szovjet katonákat alakító beregszászi és munkácsi színészek végig ott tartózkodtak a helyszínen.

annyiunknak, mert keresztülzúdult rajtunk az a hadsereg, amely – miként a filmbéli családot – kifosztott bennünket minden tekintetben. Kiforgatott javainkból, erkölcseinkből, szellemi vagyo-

ban, mint háborús köznapokban, *mindig előbukkannak*. Most is nagy átalakulásokat élünk meg, ha szelídebb formában is talán, mint 1944-ben, '45-ben.

Lőcsei Gabriella

Lechner Ödön a jövőbe látott

Százéves az Iparművészeti Múzeum épülete

Csodát látott, aki az elmúlt hónapokban elsétált Pesten az *Iparművészeti Múzeum* Üllői úti épülete előtt. Az épülettömb színei ragyogni kezdtek, „megfürdették" ugyanis *Lechner* Ödön egykor heves vitákat kiváltott palotájának homlokzatát és tetőzetét. A mester e megkésett mosdatáson csak mosolyogna: lám, megmondtam. Tényleg, megmondta: *„Az Iparművészeti Múzeum megvalósításánál fölmerült bennem az épület, a homlokzat anyagának kérdése, míg végre hosszas megfontolások után a kerámiánál, a színes majolikánál döntöttem. Ezt az elhatározásomat nemcsak a kerámia iránt már gyermekkorom óta érzett vonzalmam vezette, hanem különböző meggondolások is… A modern nagyvárosok poros, füstös levegője berakódva a házak homlokzatának pórusaiba, azokat piszkossá, az egész várost ezáltal komorrá teszik, míg egy mosható, nem porózus anyag a házakat higiénikusan és eredeti kellemes színeiben tartja meg. A szín maga szintén a kerámia mellett döntött, úgyszintén a lapok vékonysága, kis térfoglalása, ami a nagyvárosok drága telekárainál, a modern szerkezetek takarékosságánál szintén erősen számba veendő tényező. Ezen általános szempontokon kívül különleges magyar viszonyok is késztettek a majolika felhasználására. Hazánkban legalábbis a jelenben kitermelt kövek egyike sem alkalmas arra, hogy szerkezetépítésre felhasználható lenne…"*

A millennium évének egyik utolsó eseményeként száz évvel ezelőtt, 1896. október 25-én avatta fel *Ferenc József* a korábbi munkái nyomán már nagyra becsült Lechner Ödön épületét. Az uralkodó a korabeli tudósítások szerint az előcsarnokban még megjegyezte a sárga majolikadíszítés láttán: minő sok tojásrántotta, de bent a csarnokban, már szokásához híven, mindennel nagyon meg volt elégedve. Pusztán az ő szava még nem csitította le a különös épület körüli indulatokat. A cigánycsászár palotája – írta róla nem kis malíciával a korabeli sajtóban *Tóth* Béla, a magyar anekdotakincs szorgos gyűjtője. A viták máig folynak a hazai építészek körében, még akkor is, ha neves külföldi szakemberek hangoztatják, hogy nagyvonalúbb térképzéssel, eredetibb díszítéssel ritkán találkoztak. Nem sokat segített a viták feloldásában *Fülep* Lajos *Lechner-tanulmánya* sem, márpedig a zengővárkonyi remete szerint a magyarság Lechner Ödön építészetével *„beállt az európai népek kulturális munkájába, fölvetette, és különös, nemzeti módon munkálta a kor általános jellegű aktuális problémáját, melynek végső kifejtése egészen sajátos fejezetet vívhatott volna ki neki a modern művészet történetében. A nagyszerű kezdet és a nagyszerű vállalkozás azonban epizóddá zsugorodott, a mi külön tragikus magyar ügyünkbe – mert noha nemzeti volt Lechner útja, a nemzet nem tudta követni"*.

A *Vallás és Közoktatási Minisztérium* 1890-ben hirdetett pályázatot az *Országos Magyar Királyi Iparművészeti Múzeum és Iskola* terveinek elkészítésére. Nagyon időszerű volt a pályázati kiírás, hiszen *Römer* Flóris már 1864-ben kezdeményezte angol és bécsi példákra hivatkozva az Iparművészeti Múzeum megalapítását. Nyolc évvel később az Országgyűlés ötvenezer forintot szavazott meg iparművészeti tárgyak vásárlására. A gyűjteményt a régi *Műcsarnok* felépítéséig a *Nemzeti Múzeumban* helyezték el. A régi Műcsarnok adott helyet 1880-tól az *Iparművészeti Iskolának* is.

Az 1878-as törvény szerint az Iparművészeti Múzeum önálló intézmény, így gondoskodni kellett gyűjteményének elhelyezéséről. A célra az Üllői út, a Kinizsi és Rákos (Hőgyes Endre) utca által határolt telket vásárolták meg. Az itt felállítandó múzeum és iskola jeligés tervpályázatát Lechner Ödön és *Pártos* Gyula nyerte meg. A neves bírálóbizottság értékelte a szabad, egyéni felfogású architektúrát. Némi huzavona után 1893 őszén indultak az építési munkálatok. 1894 végére a tartószerkezetek és a tető egy része készen állt. 1895-ben az architektúra részletein dolgoztak feszített tempóban, de a díszítések hihetetlen gazdagsága miatt a munkálatok '96-ra is áthúzódtak. S bár az elektromos szerelésekkel, a díszítő festéssel nem készültek

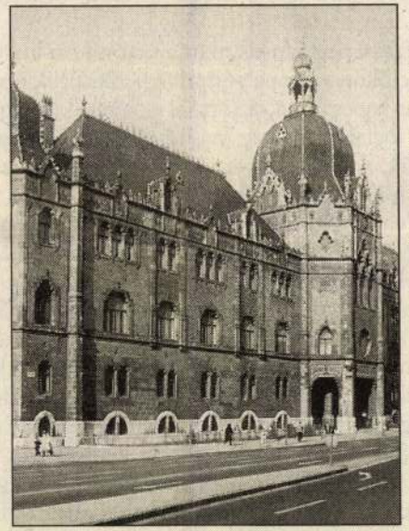

1896. október 25-én Ferenc József avatta fel a múzeum épületét

el, október 25-én Ferenc József, mintegy a millenniumi ünnepségek lezárásaként felavatta az épületet, amelyet a közönség teljes pompájában 1897 novemberében vehetett birtokba.

A szecessziónak ez a korai, keleti ornamentikát tartalmazó, egyesek szerint nemcsak csapongó, hanem kicsapongó épülete sokakat riasztott, és még a zseniális építészeti elgondolásokat (a csarnok vasvázas üvegtetejét, az előcsarnok természetes megvilágítását) is fenntartással fogadták. Nem vették észre, nem akarták észrevenni, hogy a világot járt Lechner, amikor a perzsa és indus művészethez fordul, nem egyszerűen kölcsönöz, hanem útmutatást talált arra nézve, *„hogyan lehet a népies elemeket a monumentális architektúrába átültetni"*.

Az Iparművészeti Múzeum épületét sem kímélte meg a történelem. Az I. világháború után a modernisták a belső festést tüntették el. A II. világháborúban súlyosan károsult az előcsarnok és a főkupola. 1956-ban több belövés érte. A szükségszerű korszerűsítések során is károsult az épület, amely az idők során mind gazdagabb gyűjteményt fogadott be. (1955-ben az Iparművészeti Főiskola legtöbb tanszéke a Zugligeti útra költözött, így némiképp enyhültek a raktározási gondok.)

Október 25-én, az ünnepélyes avatás századik évfordulóján két kiállítás nyílik meg a múzeumban. Az építtetés korát és az azt követő éveket idézi a szecessziós stílusú alkotások eddigi legnagyobb tárlata, amelyen több mint hétszáz tárgy tanúsítja a gyűjtemény európai színvonalát. A kiállított művek jelentős része rögvest keletkezése után került a múzeumba, jól jelezve az intézmény vezetőinek, elsősorban az akkori főigazgatónak, *Radisics* Jenőnek a fogékonyságát a kortárs iparművészet új tendenciái iránt. Hosszú idő után láthatja ismét a nagyközönség a francia ékszerművészet és az amerikai üvegművesség pompás darabjait, René *Lalique* és Louis *C. Tiffany* alkotásait. A magyar szecesszió gyakran reprodukált mesterművei – *Rippl-Rónai* József *Piros ruhás nő* című falkárpitja és *Körösfői Kriesch* Aladár textíliái – mellett eddig jóformán ismeretlen tervrajzok és kisgrafikai alkotások sorozata fogadja a látogatókat. A korszak iparművészetének sokoldalú mesterét, *Horti* Pált, valamint szinte valamennyi műfajra kiterjedő munkásságát bizonyára új megvilágításba helyezik a tárlaton szereplő tárgyak. Először láthatja a közönség az 1900. évi párizsi világkiállításon vásárolt műtárgyegyüttesek egyikét: a párizsi *Bigot-gyár* épületkerámiáinak gazdag fantáziával kialakított sorozatát. A szakemberek szerint a közép-európai régió minden bizonnyal leggazdagabb szecessziós gyűjteményét őrzi a budapesti Iparművészeti Múzeum, e vélekedés igazáról most a kiállítás látogatói is meggyőződhetnek.

Első ízben láthatja a közönség az Iparművészeti Múzeumban október 25-től azokat az 1987-ben feltárt eredeti kiviteli terveket, amelyek nyomán az épület megszületéséről képet alkothat. A *Lechner–Pártos* iroda pályázati anyaga mellett a szerkezeteknek és a díszítményeknek egyaránt pazar dokumentációja maradt fenn.

Idén az Iparművészeti Múzeum épülete százéves, nem maga az intézmény. Az utóbbi 1972-ben ünnepelte alapítása centenáriumát, ekkor nyílt meg a közel tíz évet megélt állandó kiállítás, amely a története során magángyűjteményekkel, nagylelkű adományokkal, vásárlásokkal gyarapodó intézmény legszebb darabjait mutatta be: az *Esterházy-kincstár* pompás ötvösremekeit, viseleteit, ékszereit, a reneszánsz és barokk kor világszínvonalú német és magyar ötvösműveit, a XVI-tól a XX. századig ívelő korszak díszes önedényeit, a másfél száz művészi megmunkálású elefántcsonttárgy legszebbjeit (a legkorábbi a X. században készült), a művészi bőrmunkákat és könyvkötéseket, amelyekkel 1950-től foglalkozik önálló múzeumi részleg. Láthatók voltak a csempe- és kályha-, a kerámia- és üveg-, valamint a porcelángyűjtemény, az európai textilgyűjtemény kincsei, a keleti szőnyegek anatóliai, indiai, perzsiai, kaukázusi, kínai, tibeti válfajai, a középkori miseruhák.

A százéves épület részlegesen megújulva, súlyos gondjait (zsúfoltság, pénztelenség) feledve várja az újabb évezredet, amikor majd be kell mutatnia, hogyan őrizte a rábízott kincseket, miként követte kora iparművészetének jelentős irányzatait, felkarolta-e alkotóit.

Osztovits Ágnes

Családias iskola a főváros szívében

(A Novus Gimnázium és Szakiskola)

„A tudás a jövő, az iskola pedig ennek legerősebb bástyája!" Évszázadokkal ezelőtt hangzott el ez a megállapítás, melynek igazságát az élet bizonyítja napjainkban is, amikor egyre újabb és újabb tanintézetekkel gazdagodik közoktatásunk.

Egyik ilyen figyelemre méltó intézmény a Novus Gimnázium és Szakiskola, amely a főváros szívében, a IX., Vágóhíd u. 31–33. sz. alatt működik, immár hatodik esztendeje, kiváló eredménnyel. Az iskola alapítása Sajgál Judit igazgatónő nevéhez fűződik.

– Iskolánk, a Novus Gimnázium és Szakiskola közoktatási megállapodás alapján működik 1991 szeptembere óta – tájékoztat az igazgatónő. – Oktatási és nevelési módszereinkben eltérünk a hagyományos magyar iskolarendszertől. Pedagógiai programunk nem korlátozódik a továbbtanulásra való felkészítésre. Elsősorban olyan képességek és készségek fejlesztésére irányul, amelyek birtokában tanulóink széles körben alkalmazhatják az iskolában szerzett ismereteiket. Célunk, hogy diákjaink problémaérzékeny, döntésképes, sikerorientált és önálló életvezetésre alkalmas fiatalokká váljanak.

– Hogyan érik ezt el, mi az a többlet, amit itt kapnak a diákok?

– Hosszan lehetne sorolni, miben nyújt többet, mást a mi iskolánk. Kezdhetném a családias hangulatú iskolaépülettel. A családias légkört nemcsak a barátságos, otthonos környezet biztosítja, hanem az évfolyamonként egy-egy, kis létszámú (maximum 20 fős) osztály, folyamatosan alakuló hagyományaink és a közvetlen tanár-diák kapcsolat. Hagyományaink közé tartozik a tanévkezdő tábor, az ünnepek alkalmával a régi magyar népszokások felelevenítése (közös karácsonyi mézeskalácssütés stb.), a végzős évfolyamokat búcsúztató tanári produkciók, melyek a végzős diákok számára készült vidám, zenés előadások (Novus' Teachers' Band) vagy a mindig nagy izgalommal várt tanár-diák focimeccs. Igyekszünk a tanévet is ugyanilyen színesen, változatosan megszervezni.

Változatos programok

Az 5-6 hetes oktatási periódusokat egyhetes ún. kurzusok váltják. Ezek az egyhetes időszakok teszik lehetővé, hogy olyan dolgokkal ismerkedjenek meg növendékeink, amelyek a tantervi keretek közé nem illeszthetők be. Gondolok itt például a természetjáró és környezetvédelmi kurzusra, intenzív számítástechnika-gyakorlatra, a művészeti és drámai kurzusokra, de volt már jóga, csillagászat, sőt asztrológiakurzusunk is.

Az oktatási periódusok alatt a tanórákon kívül különböző fakultációkon vesznek részt diákjaink. Ezek egy része tantárgyakhoz kapcsolódó, az ottani ismereteket elmélyítő kiscsoportos foglalkozás, míg más részük inkább a kurzusokhoz kapcsolódik, a diákok egyéni érdeklődéséhez igazodik.

Megalapítása óta mintegy 150-200 diák járt ide. Az itt végzettek vallomása szerint azért választotta a többség a Novust, mert itt valami újat, a megszokott iskolai élettől eltérőt kerestek – és kaptak is.

– Sokakat az vonzott, hogy a Novusban kis közösségben, saját iskolai életüket önmaguk is alakítva tanulhatnak. Mások a személyes foglalkozásokat, a saját érdeklődésükhöz és képességeikhez alkalmazkodó oktatást, a családias légkört vagy a hagyományos tárgyaktól eltérő képzési formát tartották vonzónak. Ismét mások régebbi kudarcaikat igyekeztek elkerülni, vagy egyéni problémáikra kerestek megoldást.

– Ezekkel az egyéni problémákkal hogyan tudnak foglalkozni?

– Az évente hozzánk járó 60-80 gyerekkel 24 fős tanári kar foglalkozik. Ez teszi lehetővé, hogy a tanulók igényeinek és képességeinek megfelelő csoportokat hozzunk létre. A diákok szakmai és személyiségfejlődését segíti az ún. patrónusrendszer is. Ezek az egyéni problémákra is kiterjedő kapcsolatok kölcsönös választáson alapulnak, és nem korlátozódnak a tanítási időre. Az iskolán kívüli programok is ezekben a kis csoportokban szerveződnek, a múzeum- vagy színházlátogatástól a kirándulásokig.

Szakmai képzés, távlati tervek

– Az iskolában jelenleg két területen folyik szakmai képzés – folytatja az iskola vezetője. – Művészeti és számítástechnikai szakképzés. Jellegéből adódóan a Hajógyári-szigeten működő művészeti szakképzés érettségi utáni, kétéves, nappali tagozatos oktatás. Itt festészetet és grafikát tanulnak hallgatóink. A számítástechnikai középfokú szakképzés a gimnázium második évétől választható. Ebben az évben a művészeti szakképzést elektronikus képszerkesztői oktatással egészítettük ki, s terveink szerint a számítástechnikai képzésünket is a multimédia területén kívánjuk fejleszteni. Ezzel olyan tudáshoz jutnának az itt tanulók, amely ma már nélkülözhetetlen az előbbre jutáshoz. Egy olyan oktatási formát kívánunk kialakítani, amely a multimédia középfokú szakmai ismereteit és a rohamosan fejlődő technika megismerését egyszerre nyújtja.

Felvételi

Bizonyára sokan szeretnék tudni, hogyan lehet bekerülni a Novusba. A felvételt nem az általános iskolai eredményektől teszi függővé a gimnázium, hanem többnapos felvételi vizsgát szervez a jelentkezők számára. A felvételin 12 foglalkozáson vizsgálja a felvételizők képességeit (kommunikáció, kreativitás, szövegértés, szövegalkotás, logika stb.). Előkészítő tanfolyamot is indít a Novus nyolcadik osztályosok számára. A gimnázium épületében tartott előkészítő tanfolyam 50 órás programját az iskola tanárai irányítják. November 5-től február 6-ig, 12 héten át tart, minden kedden és csütörtökön 17–18.30-ig. Az előkészítő tanfolyam díja 5200 Ft. A tanfolyam sikeres elvégzése esetén a jelentkező felmentést nyerhet a felvételi vizsga kötelezettsége alól. Az előkészítő tanfolyamról részletes felvilágosítást a 217-0557-es telefonszámon adnak, munkanapokon 9–13 óra között. Október 17-én, 24-én és 31-én (csütörtökönként) 17–18 óráig személyesen is lehet érdeklődni és beiratkozni.

Címer az ószeresnél

Lechner Ödön nevét egy szakmunkásképző iskola viseli

A nemzet építőmesterével kapcsolatos viták még ma sem jutottak nyugvópontra. Művészetét makacsul akaszkodó bogáncsként követte – egyebek közt – az értetlenség is, így az utókor még mindig adós a megfelelő, objektív értékeléssel…

A művész dédunokájával ezúttal nem is az évszázados szakmai vitákról, hanem a családról, származásról, hagyományőrzésről beszélgettünk.

– Lechner Mihállyal (1665–1738) kezdődik a családfa, aki már 1715-ben pesti háztulajdonosként szerepelt – mutatja a terjedelmes leszármazási táblán vendéglátóm, *Szmrecsányi* Zita. Mihály fia, Simon, 1695 és 1743 között élt. Az ő gyermeke János (1731–1791), akit építőmesterként említ a krónika. Ennek fia, Nepomuk János, a Szépítményi Bizottmány „aktuáriusa" (tollnoka) (1774–1845), akinek – ugyancsak Nepomuk János névre hallgató – fia (foglalkozását tekintve ügyvéd, 1812-től 1884-ig élt) volt Lechner Ödön édesapja.

A nagy építész fia, ifjabb Lechner Ödön 1874-ben született és 1910-ben nőtlenül, utód nélkül halt el…

Idősebb Lechner Ödön Irma nevű leánya (1871–1936) – Szmrecsányi Zita nagyanyja – révén találkozott a Lechnerek vonala a történelmi Szmrecsányiakéval, mivel Irma egy Szmrecsányi Ödön nevű huszárkapitány – civilben festőművész – felesége lett. Az említett kapitány 1911-ben otthagyta a Ludovikát, ahol egyebek közt lovaglást tanított, és ezután Pajtás művésznéven csak a festészetnek élt…

Egyébként a családi hagyomány szerint a Lechnerek bajor nemesi család ivadékai. A családi krónikában dr. Lechner Jenő műegyetemi tanár 1931-ben így veti papírra emlékeit: *„Gyerekkoromban hallottam róla, hogy az eredeti nemesi címer, egyéb kacattal együtt az ószeres kezébe került."*

A krónika azt is hívén feljegyezte, hogy *Lechner Ödön szüleinek negyedik gyermeke volt.* Anyja, Schuhmayer Teréz (1817–1895) rajzolgatott, az atya zongorázott. A Lechner testvérek között a tehetség áldása egyöntetűleg és bőségesen öröklődött. A legidősebb, *Gyula,* ügyvédnek tanult, ám a művészet kedvéért otthagyta a pályát, és mint festőművész, rajztanár, költő és műfordító jeleskedett. Külső tagja volt a Kisfaludy Társaságnak, és *ő fordította németre – 1888-ban – Az ember tragédiáját,* mely munka egy előkelő német kiadó gondozásában, Jókai Mór előszavával látott napvilágot.

A felújított Lechner-park

Ödön húga, *Ilka* írónő volt, emellett csipke- és ruhaterveivel fantasztikus rajztehetségről tett tanúbizonyságot.

Károly, a legfiatalabb fiútestvér egyetemi orvostanár lett, a kolozsvári egyetem Elmekórtani Intézetének igazgatója, akit Európa-hírű szaktekintélyként tisztelteltek. Üres óráiban rajzolgatott, sőt – műasztaloskodott is!

– Mind az idősebb, mind az ifjabb Lechner Ödön, akárcsak Irma nagyanyám, aki Karlovszky Bertalan tanítványa volt, foglalkoztak *festészettel* – meséli a dédunoka, és két képet mutat. Az egyik, az idősebb Lechner alkotása, 1868-ból való szépséges leánykafej. A másik, a volt Fényes Adolf-tanítvány ifjabb Lechner műve, egy virágcsendélet. Egyébként három képét a Nemzeti Galériában őrzik…

A Szmrecsányi család legelső ismert őséről – Lőrincről – 1241-ből tudunk, aki a dúló tatárok ellen a sajói ütközetben harcolt. Szmrecsányi Zita a „szmrecsáni" előnevet viselő ősnemes felvidéki család sárosdaróci ágának sarja.

– Tudomásom szerint Szmrecsán falu eredeti régi hármasoltára napjainkig megmaradt a templomban, és egy másik, ugyanattól a mestertől származó hármasoltár látható az esztergomi Keresztény Múzeumban. Gyerekkori emlékeim közül szívesen felidézem a sárosdaróci Szmrecsányi-kúriában töltött nyarakat, ahol gyönyörű családi képtár volt. 1945 után mindent elvettek, s ma már az épület is felújításra szorul…

– Egyébként én itt Budapesten, a belvárosi Sas utca 9.-ben születtem és laktam, abban a házban, amely dédapám első művei közül való…

Bár Lechner Ödön nevét Budapesten utca nem, ám *egy építőipari szakmunkásképző iskola* viseli, méghozzá méltóképpen. Például ez az intézmény rendezte névadója születésének százötvenedik évfordulója alkalmából az ünnepélyes megemlékezést.

A nemes hagyományok őrzésének újabb, követésre méltó példáját szolgáltatta az a mostanában lezajlott ünnepi esemény is, melynek keretében a *Lechner Ödön Építőipari Szakmunkásképző Iskola aulájának átadására és a felújított Lechner-park avatására került sor.* A rendezvényre – díszvendégként – természetesen *a művész családtagjai is hivatalosak voltak.*

Mint *Réti* Éva igazgatónő elmondta, a több mint százötven éves – Pollack Mihály tervezte – iskolaépület tömbje a metróépítés során megcsonkult. A megfelelő főbejárat kialakítása végett felépült új aula önerőből és a testvérintézmények szakmai segítségével készült el. *Az öreg épület hosszú évekig tartó felújításában az iskola minden dolgozója részt vett.*

A nemzet építőmesterére emlékeztet az aulában elhelyezett, Lechner Ödönt ábrázoló bronz dombormű, amellyel *Szmrecsányi* Boldizsár szobrászművész fejezte ki ükapja iránti tiszteletét. És rá emlékeztet a Lechner tervezte épületek felújítása során feleslegessé vált számos kerámiadísz is, amely most *az iskola szabadtéri, állandó kiállításán* gyönyörködteti a korunk szürke panelvilágán megfáradt szemet…

Albrecht Gyula

Az építészről elnevezett szakmunkásképző új aulája

lyeket a stadiok ... a gyerek számára. Százezer forint körül már olyan gyerekágyat vásárolhatunk csemeténknek, amely Barbie baba házának vagy szuperautónak álcázza magát. Csakhogy miközben azon erőlködünk, hogy minden egyes gondolatát megvalósítsuk, és teletömtük szobáját a készen vásárolt holmikkal – teret veszünk el tőle. Teret a mozgástól, teret a fantáziálástól. Ezért nem az a legjobb gyerekszoba, amiben a legtöbb drága bútor van, hanem ahol a legjobban érzi magát akár kicsi, akár lakli kamasz. Amit a sajátjának érez. Ahol maradt elég hely arra, hogy mozogni és játszani tudjon, ahol kiélheti

gyékényből vagy rongyból van. A sokszínű rongyszőnyeg éppen olyan vidám látvány, mint az, amelyiket a tervező rutinos tucatrajza díszít. Legfeljebb ízlésesebb.

Gyerekágyakban nagy a választék. A tízezer forintot alig meghaladó, egyszerű kis rácsos ágyaktól egészen a százezer forintos olasz babaágyakig, amelyeknek ugyan a fája csodálatos és felületük tükörfényesen – vagy éppen selymesen – ragyog, de lényegében ugyanazt a célt szolgálják. Variálhatóságuk viszont alulmarad a Tisza Rt. ötféle magasságba állítható kiságyaival szemben. (Talán úgy gondolták a tervezők, aki ennyit kiad

a papír könnyen lecsúszik, tapintása, látványa pedig kevesebb élményt nyújt, mint egy hagyományos asztalé.

A legtöbb íróasztalnak ma már elmaradhatatlan része a kihúzható komputertartó lap. A fiókot pedig a guruló szekrényke helyettesíti. Mindkettőre szükség van, és mindkettő hasznos. A fiókos szekrény kihúzható, a szoba másik felén is elfér, vagy ha kell – több is vásárolható belőle. A süllyesztett tolltartó helyett pedig jó ötletet láttunk az IKEA-ban, ahol az apró szögnek rendszeresített dobozokat állították az asztalra. Fölszögezhetjük akár az asztal fölé is, annyit vásárolhatunk belőle darabonként,

u mozgást, mint a pozdorja. S ne feledjük: csak a megfelelő korú gyerekeknek vásároljunk emeletes ágyat.

Végre a bútorgyárak is rájöttek arra (itthon is), hogy a garnitúrák, teljes szobaberendezések nem célszerűek. Jobb, ha darabonként vásárolhatjuk meg a legfontosabb bútorokat, könnyebb így kifizetni is. Ma már megtehetjük, s így jobban átgondolhatjuk, mire is van szükség valójában: alkalmazkodhatunk pénztárcánkhoz, igényeinkhez. De ne feledjük: a gyerekszoba lakója mégiscsak a gyerek. Ne vásároljunk nélküle, hagyjuk meg neki az örömet, hogy maga alakítsa saját életterét.

Fekete Judit

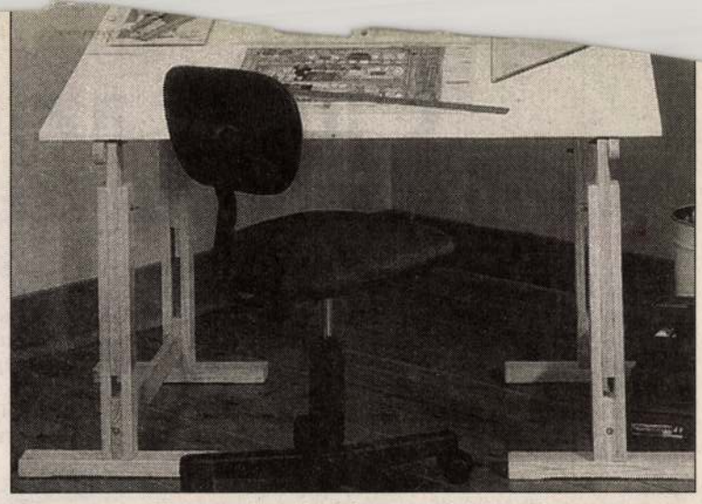

Ilyen egyszerű is lehet egy jó íróasztal

Egy gyerekszoba, amely együtt nő a gyerekkel

Polcok helyett könnyebb rendet tartani ezekben az átlátszó fiókokban

Lechner Ödön

M.928.VI.12

* **Lechner Ödön-Társaság alakuló közgyülése.** A *Lechner Ödön-Társaság* a mester halálának tizennegyedik évfordulóján tartotta alakuló közgyülését. Az elnöklő *Petrovics* Elek emelkedett beszédben vázolta az okokat, melyek a társaság megalakulásához vezettek. A Lechner Ödön Társaság a müvészi szabadság elvét vallja. Mint ilyen, nem harcol mások meggyőződése ellen, de célja azonos Lechner Ödön céljával. Ezért az ő müvészi akaratát, hitvallását kivánja terjeszteni és a magyar társadalom gondolkozásába szivárogtatni, *a magyar formanyelv kialakitásáért*. *Jánszky* Béla ismertette ezután a társaság alapszabályait, végül pedig a társaság tisztikarát választották meg. A háromtagu igazgatóság tagjaiul egyhangulag *Gerő* Ödön irót, *Korb* Flóris épitőmüvészt és *Márkus* Lászlót, az Operaház főrendezőjét, ügyvezető igazgatóvá *Jánszky* Bélát, gazdasági igazgatóvá *Ernszt* Lajost, jegyzővé *Vámos* Ferencet választották meg.

Lechner Ödön

M. 928. VI. 12.

Lechner Ödön

N.U. 928.VI.12.

— **Megalakult a Lechner Ödön Társaság.** *Lehner* Ödön halálának tizennegyedik évfordulóján tartotta a mester barátaiból és eszméjének harcosaiból álló társaság alakuló közgyülését. A közgyülésen elnöklő *Petrovics* Elek emlekedett szellemü beszédben vázolta az okokat, melyek a Társaság megalakulásához vezettek. Rámutatott arra, miért tüzhette egy most, tizennégy évvel a mester halála után alakult társaság zászlójára *Lechner* Ödön eszméit. A *Lechner Ödön Társaság* a müvészi szabadság elvét vallja. Mint ilyen, nem harcol mások meggyőződése ellen. De célja azonos Lehner Ödön céljával. Ezért az ő müvészi akaratát, hitvallását kivánja terjeszteni és a magyar társadalom gondolkozásába szivárogtatni a magyar formanyelv kialakitásáért. Végül *Petrovics* Elek inditványára a közgyülés felállással fejezte ki kegyeletes érzését a halott Mester emléke iránt. *Jánszky* Béla ismertette ezután a Társaság alapszabályait, melyet a közgyülés egyhanguan elfogadott. Végül a Társaság tisztikarát választották meg. A háromtagu igazgatóság tagjaiul egyhangulag *Gerő* Ödön irót, *Korb* Flóris épitőmüvészt, tiszteletbeli müegyetemi tanárt és *Márkus* Lászlót, az Operaház főrendezőjét, ügyvezető igazgatóvá *Jánszky* Bélát, gazdasági igazgatóvá *Ernszt* Lajos kormányfőtanácsost, jegyzővé pedig *Vámos* Ferencet választották meg.

Lechner Ödön

N.U. 928.VI.12.

Lechner Ödön

— Vasárnap megalakult a Lechner Ödön-Társaság. Lechner Ödön halálának tizennegyedik évfordulóján tartotta a mester barátaiból és eszméjének harcosaiból álló társaság alakuló közgyülését. *Petrovics Elek* vázolta az okokat, amelyek a társaság megalakulásához vezettek. A Lechner Ödön-Társaság a művészi szabadság elvét vallja. Mint ilyen, nem harcol mások meggyőződése ellen, de célja azonos Lechner Ödön céljával. Ezért ***az ő művészi akaratát, hitvallását kívánja terjeszteni*** és a magyar társadalom gondolkozásába szivárogtatni. *Jánszky Béla* ismertette ezután a társaság alapszabályait, amelyeket a közgyülés egyhangulag elfogadott. Végül a társaság tisztikarát választották meg. A háromtagu igazgatóság tagjaiul egyhangulag *Gerő Ödönt, Korb Flórist* és *Márkus Lászlót*, ügyvezető-igazgatóvá *Jánszky Bélát*, gazdasági igazgatóvá *Ernszt Lajost*, jegyzővé pedig *Vámos Ferencet* választották meg.

Reggel, 928.VI,11,

Lechner Ödön

OVD SZEMEDETI

Negyed, 928.VI.11.

Lechner Ödön

N.U. 929.I.10.

929 I 10 NEMZET

SZINHÁZ, MŰVÉSZET

Szobrot emelnek Lechner Ödönnek

Impozánsan ülik meg a nagy építőművész halálának 15 éves fordulóját

Ebben az évben lesz 15 esztendeje, hogy *Lechner* Ödön, a nagy magyar építőművész, egy magyar szellemű és stílusu architektura megálmodója és kezdeményezője, aki iskolát teremtett a magyar építőművészetben, meghalt. Ezt az időpontot tartja a *Lechner* Ödön társaság a legmegfelelőbbnek arra, hogy megragadja az alkalmat és mozgalmat inditson *Lechner* Ödön emlékének szoborral való megörökitésére.

Szerdán este a társaság *Gerő* Ödön elnökletével igen népes ülést tartott, amelyen részletesen megbeszélték a szoborakció kérdését.

Mindenekelőtt a szobor elhelyezéséről volt szó. Ebben a tekintetben számos terv vetődött fel. Szó volt arról, hogy a szobrot az Iparművészeti Muzeum közelében állitsák fel. Gondoltak a Liszt Ferenc-térre, a Japán-kávéház közelségére való tekintettel. Felmerült az a terv, hogyha esetleg a Szinyei Merse-szoborral együtt lehetne a tervet megvalósitani, akkor a két szobrot az Oktogon-tér két oldalán állitanák fel ott, ahol a két lovagló sétány végződik, mert ez szoborelhelyezésre igen alkalmas pont. Végül ugy határoztak, hogy olyan helyet keresnek a szobornak, amely városszépészeti szempontból is alkalmas és egyben vonatkozásban is van *Lechner* Ödön emlékével. Azt mindenesetre elhatározták, hogy a Japán-kávéház épületét emléktáblával jelölik meg.

A pályázatot, ha már a helyet megállapitották, sürgősen kiirják. Teljesen nyilt pályázat lesz, amelyen első dijként maga a kiviteli megbizás fog szerepelni, azonkivül még két vagy három pályadijat is tüznek ki. A jelenlevő *Ernst* Lajos 1000 pengőt mindjárt fel is ajánlott a szobor céljaira.

Elhatározták továbbá, hogy junius 2-ikán, *Lechner* Ödön halálának 15 éves fordulóján nagy Lechner-ünnepségeket rendeznek. Mindenekelőtt egy Lechner-kiállitás lesz az *Ernst Muzeumban*, a melyre igyekeznek a mester legszebb alkotásának rajzait és terveit s hátrahagyott vázlatait, ezenkivül a Lechner-követők munkáit is kiállitani, természetesen ugy, hogy a kiállitáson Lechner vigye a vezető szerepet. A kiállitás anyagának összegyüjtésére bizottságot küldtek ki.

Azonkivül nagy nyilvánosság bevonásával diszgyülést tartanak, ahol emlékbeszédekkel, felolvasásokkal hódolnak Lechner emlékének. Tervbevették azt is, hogy a kiállitáson tartanak előadásokat, amelyekben Lechner felfogását, szellemét és törekvéseit ismertetik.

FORUM (Kossuth Lajos-utca 18 Jegyrendelés telefonlai: Aut 895 43 és 897 07.) *Csikagó.* Szatira. Főszereplők: Phyllis Haver és Várkonyi Mihály. — *Földönfutók.* Dráma az orosz menekültek életéből. Főszereplők: Maedy Christians és Wilhelm Dieterle a Budapesti Énekkar közreműködésével. — *Hiradók.* — Előadások hétköznapon (szombat kivételével) 5. egynegyed 8 és fél 10 órakor Szombat vasár- és ünnepnapokon 4. 6. 8 és 10 órakor

HELIOS MOZGÓ (Margit-körut 5/B Telefon: Aut 520—24.) *A Noszty-fia esete Tóth Marival.* Mikszáth—Harsányi remekműve filmen 10 felvonásban. Főszereplők: Ivor Novello és Evelyn Holt. — *Tetszhalott férj* Vigjáték 8 felvonásban. Fősz.: Conrad Nagel és May Mc Avoy. — Előadások kezdete hétköznapokon 5. 7 és 9 órakor. Vasár- és ünnepnapokon fél 3. egynegyed 5. 6. háromnegyed 8 és fél 10 órakor

Kamaras Telefon: József 440—27 *Dolores, a táncosnő.* Fox-világfilm 9 felvonásban. Főszereplők: Dolores del Rio. Prolongálva. — *Álarc* (A pupos bandita). Filmregény 8 felv. — *Hiradók.* — Előadások kezdete hétköznapokon (szombat kivételével) egynegyed 7. 8 és 10 órakor. Szombaton egynegyed 5. egynegyed 7. 8 és 10 órakor. Vasárnap egynegyed 4. 5. háromnegyed 7. fél 9 és 10 órakor.

KORONA MOZGÓ (I., Attila-körut 15.) Telefon: Aut 533—18.) *A gyáva hős.* Egy nyulszívű oroszlán küzdelme a vérengző galambokkal 8 felvonásban. Harold Lloyd legujabb burleszk-attrakciója. — *A betyárcsiny.* Komédia 6 felvonásban. Főszereplő: Georg Bancroft. — *Hiradók.* Előadások kezdete hétköznapokon 5. 7 és 9 órakor Vasár és ünnepnapokon fél 3 órától folytatólagosan

CHMEL zongoraterem
Alapitva 1835
V., Dorottya-utca 7. (Hitelbank palota)
Bechstein Bösendorfer Grotrian Steinweg Proksch Steck világmárkák **egyedüli képviselete.**
Nagy választék egyéb gyártmányu zongorákban is
Előnyös árak és kedvező fizetési feltételek!
Hangolás, javitás, kölcsönzés.

Lechner

E.K. 929. IV. 13.

A Lechner-szobor ügye

Nálunk ilyen is van. *Lechner* Ödön építőművész emlékét akarja a magyar építőművészek lelkében örökre ébren tartani a nevéről elnevezett művésztársaság, amely mindenekelőtt szobrot emelne a legnagyobb magyar építőművészek egyikének. A szobor költsége is probléma még, bár minden remény megvan arra, hogy a pénz e célra egybegyüljön, de *sulyosabb a szobor elhelyezésének kérdése,* amelynek egyszerű, logikus megoldásából tipikus pesti ügyet csinál valaki. *Lechner* élete, működése, baráti köre szorosan összefügg a Terézvárossal, még pontosabban a Liszt Ferenc-téren levő egyik kávéházzal. Itt ült naponta a mester, a kávéház márványasztalain rajzolta föl nem egyszer nagy magyar építő álmait, tehát önmagától adódik az a gondolat, hogy szemben a Jókai-szoborral, ahol most egy jelentéktelen, disztelen szökőkut-medence áll, Lechner Ödön szobra emelkedjék. Megoldandó volna a nagy és nemes emlékü *Irányi* Dániel emlékművének helye is, de az is természetes, hogy Irányi Dánielt viszont a Belváros követelheti magáénak, hiszen az ő szükebb politikai szereplése a Belváros emlékeihez fűződik. Ideális helye volna ennek a sir-emlékmásolatnak — csak ugy mellékesen jegyezzük meg, hogy önálló emlékmüvet is megérdemelne ez a nagy férfiu — az Eskü-téri park egyik sarka, de nem volna rossz megoldás, ha a szobor lejebb kerülne a Zeneakadémia közelébe. Nem ezt akarják. *A szökőkut medencéje helyébe fel akarják állitani a Jókai-szoborról lemaradt egyik mellékalakot, az Olvasó lányt.* Egy ilyen idillikus, csendes, lombos sétatér-zugba kivánkozó kedves szobrot ki akarnak állitani a főváros legforgalmasabb utvonalainak járdaszegélyére. És amint hogy ilyen gondolat felmerülhetett, amint hogy akadt abban a bizottságban még egy ember, aki helyeselt, ahogy mi ismerjük a fővárosi intézkedéseket, ez a terv keresztül fog menni, az *Olvasó lány* szembe kerül Jókaival, aki a szobron ülve mesél, a szemben levő lány azonban nem ezt hallgatja, hanem talán Wallace-regényt olvas, mig a Lechner-szobor valamelyik külvárosi zöldházikó mellé kerül, talán a Rákóczi-térre, ott még nem emeltek szobrot az illemhely mellé. Ez Pest!

Erről folyt megbeszélés tegnap a Lechner Ödön-társaság ülésén, ahol egyébként elhatározták, hogy 1929 október halasztják a szoborpályázat lejáratát, s a nagy Lechner-ünnepélyt az 1930-ban Budapesten megtartandó építőművészek világkongresszusának programjába kapcsolják. Ekkor rendezik a Lechner-kiállitást is, s ekkor leplezik le a szobrot — ha ugyan a főváros egyáltalán ad helyet ennek a müvésznek.

egyezzék bele a házasságukba.

John a váratlan szituációban beleegyezését adta s amikor a válóper befejeződött, *Éder főmérnök feleségül vette Johnnét.* A volt barátok továbbra is egy házban maradtak. *Ennek a házassági fordulatnak tragikus vége lett.* John dr. nem tudta elviselni feleségének elvesztését és bár a két férfi továbbra is fentartotta a jóbarátságot,

egyizben John dr., amikor látogatóban vot Éderéknél, hirtelen összeesett és meghalt.

Azóta Éder Róbert minél nagyobb anyagi jóléttel igyekezett második feleségét elhalmozni, hogy feledtesse vele a tragikus esetet. Azonban, ugylátszik, nem tudott határt szabni gyöngédségének és igy sodródott arra a

Lechner Ödön

Ujság, 929. VI. 2

** **Lechner Ödön-emlékünnepély.** A Lechner Ödön-Társaság csütörtökön délután az Iparművészeti Muzeum dísztermében Lechner Ödön halálának 15-ik évfordulója alkalmából emlékünnepet rendezett, amelyen a Szinyei-Merse Pál-Társaság, a Benczur-Társaság, a Pál László-Társaság, a Képzőművészetek Egyesülete egyaránt képviseltette magát és ott volt a megjelentek között Kertész K. Róbert államtitkár, Jeszenszky Sándor miniszteri tanácsos, Majovszky Pál miniszteri tanácsos, Ugron Gábor, Végh Gyula, Balázsy Béla, Györgyi Kálmán és még igen sokan az építészet és a képzőművészet kiválóságai közül. Az elnöki asztalon Petrovics Elek, Gerő Ödön, Korb Flóris, Márkus László és Lechner Jenő ültek. Az ünnepélyt Petrovics Elek elnök beszéde nyitotta meg. — Lechner Ödön művészetének erkölcsi alapeszméje az — mondotta —, amely főforrása az ő öröknek induló életének. Jánszky Béla ügyvezető elnök rámutatott arra, hogy a társaság célja, Lechner céljait megvalósitani és a társaság mementója, amely munkába hivta tagjait, hogy megvalósitsa Lechner Ödön örökértékü mondását: «*A nemzeti művészet kialakitása elkerülhetetlen egy nép számára, ha az a több népek világversenyében elsülyedni nem akar.*» Végül beszámolt a Lechner Ödön-szoborakcióról. A szoborpályázat ősszel jár le és a szobrot jövőre a budapesti nemzetközi építészkongresszuson leplezik le. Az ünnepséget Lyka Károly beszéde zárta be, ki rámutatott arra, hogy Lechner művészete az ősmagyar termőföld virága.

Ujság 929. VI. 2.

EMLÉKKIÁLLÍTÁS

az Iparművészeti Múzeum alapításának 90. évfordulóján

Változatos témakört, különféle korszakokat felölelő, kisebb-nagyobb kiállítások rendezésével veszi ki részét az Iparművészeti Múzeum a múzeumi hónap eseményeiből. Nemzetközi viszonylatban is jó hírű kulturális intézményünk az idén ünnepli alapításának 90. évfordulóját. Erről a dátumról a múzeum *Ivánfiné Balogh* Sára szemléletesen csoportosított rendezésében, kamara jellegű kiállítással emlékezik meg. A tárlókban elhelyezett okmányok, a falakon függő tervrajzok, képek és néhány kimagasló értékű műtárgy élményt nyújtó változatossággal rajzolja meg a múzeum kilenc évtizedes történetét.

Mert minden okmány, kép és műtárgy fontos eseményt örökít meg, jelképeket jelent, nagyszerű művelődési törekvéseket, kitörést a szűk hazai látókörből, a magyar kulturális élet bekapcsolását Európa vérkeringésébe. Pulszkyak és Rómer Flórisok kellettek ahhoz, hogy mély műveltségükkel felfogják a kor követelményeit, azt, hogy a XIX. század gyáripari fellendülése, a tömegtermelés az ember szépségigényét háttérbe szorítja, s e jelenség ellen a művészeti minőség, a műtárgy szépsége a hatásos fegyver. Az iparművészet még új fogalom a XIX. század közepén. A gyáripar termékeinek sablonszerűsége először Angliában váltott ki később egész Európára átterjedő nagy hatású mozgalmat, melynek legeredményesebb irodalmi szószólója John *Ruskin* volt, aki az embert körülvevő minden tárgynak — legyen az bútor, szőnyeg, könyv stb. — művészi igényű megformálását követelte.

A vitrinek sárguló aktáinak böngészésekor kitűnik, hogy hosszas tárgyalások, viták és ellenvetések, vajúdások előzték meg az 1872. törvény megszületését, mikor az országgyűlés szentesítette az *»iparmúzeum, iparmű múzeum«* létesítését. Csak öt év múlva esik szó először *iparművészeti* múzeumról, miután az 1873-ban Bécsben rendezett világkiállításon a magyar iparművészet méltó módon szerepelt és Pulszky agitációjára az állam jelentős összeget áldozott külföldi műtárgyak vásárlására.

A kis gyűjteményt kezdetben a Nemzeti Múzeum régiségtárának lépcsőházában őrizték. Ez az őskora és hőskora az Iparművészeti Múzeumnak; ebben az időben írja Pulszky Ferenc: *»Csak akkor fog honi iparunknak pirkadnia, ha iparosaink tanulmányozzák a gyűjteményt, hogy ízlésüket kimüvelhessék.«* 1877-ben a régi Műcsarnok épületébe költözik át a gyűjtemény és ugyanakkor már kinyomtatják az első műtárgyakat ismertető kalauzt.

A további vitrinekben a kiállítás emléktárgyai egyre sokasodnak, a kiadványok, jegyzékek szaporodása, a műtárgyak bájos kézi rajzai a leltárkönyvekben, *»Az ötvösség remekei«* című díszkiadvány egyik példánya, a galvanoplasztikai műhely alapításáról szóló dokumentumok elevenen világítják meg, hogy az Iparművészeti Múzeum menynyire kiszélesítette tevékenységét, s a rokonhivatású európai intézmények sorába emelkedett.

Ráth György, a biztos ízlésű gyűgyűjtő, a nagyszerű érzékű gyűjteményfejlesztő kezében volt ekkor a múzeum vezetése. Tanítványával, Radisits Jenővel együtt kiépítették a külfölddel való kapcsolatokat és mindazt a korszerű törekvést, ami akkor Európában friss és újszerű volt, nemcsak felismerték, hanem a hazai ízlés fejlesztésére kiállításokon mutatták be. Az ő nevükhöz fűződik Walter Crane, Beardslay, koruk nagy hatású angol grafikusművészeinek bemutatása is.

Egyre nagyobb hírnévre tett szert a múzeum külföldön. Törekvéseit méltányolták. Még mindig nincs önálló hajléka, de már sok értékes ajándékot ad a külföld, mint például az emlékkiállításon látható finom rajzú, nagy kék vázát, amit a sevresi porcelángyár küldött.

A nemzetközi elismerés jele, hogy meghívják a magyar múzeum vezetőit a nemzetközi kiállítások bírálóbizottságaiba. Egyik vitrinben foglal helyet Rippl-Rónai levele, melyben gratulál Radisits Jenőnek a múzeumi kiállítások európai rangú színvonalához. Mindezzel a sok irányú, eleven múzeumi munkával párhuzamosan Ráth György és Radisits koncepciója nagy súlyt helyezett a munkásság képzésére. A kiváló előadók egész sora, műtörténészek, művészeti írók vállalták az ipari munkások ingyenes oktatását és ezek az előadássorozatok több száz érdeklődöt vonzottak a múzeum baráti körébe.

A gyűjtemény gyarapodásával és népszerűségével egyidejűleg egyre sürgetőbben merült fel az önálló épület gondolata. Külön tárlóban követhetjük nyomon az Üllői úti palota építésének történetét, a telekvásárlást s ott vannak a nyilvános pályázatra beérkezett tervek, közöttük a *»Keletre magyar«* jeligéjű boríték, melyben Lechner Ödön és Pártos Gyula a díjnyertes pályamunkát küldték be. A magyar építőművészet újító mesterének, Lechner Ödönnek megragadó portréja függ a homlokzati részletterveket magában foglaló tárló fölött: Pór Bertalan erőteljes alkotása 1903-ból. Lechner architektúrája, Zsolnai Vilmos kerámia díszítményeivel méltó otthont teremtett a magyar iparművészeti kultúra számára. A nagy építőművész színes képzeletének látomása, s a világ kerámia-művészetében akkoriban csúcspontot jelentő Zsolnai-díszítmények olyan harmonikus együttest hoztak létre, amely páratlan a maga nemében.

Az új hajlék szépsége, sokat vitatott érdekessége is hozzájárult talán a hazai iparművészeti kultúra kiszélesedéséhez. A századfordulón és a század elején megszaporodtak az ajándékozások. Óriási méretű gyarapodást jelentett a múzeum történetében Ráth György felbecsülhetetlen értékű hagyatéka, mely 1905-ben került végrendeletileg az állam tulajdonába. Ráth György művészetszeretete, önzetlensége kis palotáját teljes berendezésével, műgyűjteményével, közöttük egy Rembrandt festménnyel a nemzetnek hagyta örökül. Ezt az érdekes, egyedülálló jellegű műgyűjteményt az ötvenes évek elején különböző múzeumokba olvasztották be. Talán most sor kerülhetne az akkor eléggé meg nem indokolt intézkedés felülvizsgálására, a Ráth Múzeum újbóli felállítására, ahogyan az örökhagyó nemes gesztusa kívánta.

A kilencven éves múzeum történetének további dokumentumai is sok érdekes eseményt világítanak meg a múltból. A Tanácsköztársaság rövid hónapjaiban nagy lendülettel indult meg a háború alatt megszakadt népművelő munka. Az előadások, kiállítások, tárlatvezetések hirdetményei a múzeumi élet elevenségére, a tömegekkel való kapcsolatára hívják fel a figyelmet.

A két világháború közötti csökkentett lehetőségek mellett is határozottan látta el hivatását az Iparművészeti Múzeum. Szorosabbra vonta kapcsolatait az élő művészettel, a tervezőkkel, műgyűjtőkkel, külföldi múzeumokkal és a tudományos tisztviselők továbbra sem hanyagolták el a népszerűsítő, népnevelő előadásokat. A harmincas években leplezte le az Iparművészeti Múzeum a világ nagy múzeumainak szőnyegritkaságokat felajánló, keleti szőnyegeket hamisító nemzetközi műhelyt. Nagy szerepet vállalt abban az időben a múzeum az *Iparművészet* című gazdag képanyaggal illusztrált népszerű folyóirat szerkesztésében is. Ez a szakfolyóirat a tájékoztatás mellett a legkorszerűbb iparművészeti törekvésekkel ismertette meg olvasóit, mindig határozott állásfoglalást tükrözve.

A háború és az ellenforradalom súlyos károkat okozott az Iparművészeti Múzeum épületében, gyűjteményei azonban szerencsére sértetlenül maradtak. Az épület többszöri helyreállítása után az elmúlt években az emlékezetes kiállítások egész sora modern rendezésben tett bizonyságot arról, hogy az Iparművészeti Múzeum tiszteletben tartja nemes múltjának értékes hagyományait és sokirányú, szélestávlatú kulturális munkásságával egyaránt szolgálja a tudományt és társadalmi feladatát: a nép művelését, a művészet népszerűsítését.

(d. m.)

1962 OKT 21
MAGYAR NEMZET
Magyar Hirdető
SAJTÓIGAZGATÓ
Budapest V., Pesti Sándor u. 12.
Telefon: 188-296, 188-307

Film-e az oktatófi

A művész szakszervezet filmművészeti szakosztálya idén először rendezte meg az oktató- és propagandafilmek szemléjét. A rövidfilmek hazai fesztiváljára most már évről évre minden tavasszal sor kerül, de ezekről a szemlékről mindeddig távol maradtak az olyan oktató-, ismeretterjesztő és propagandafilmek, amelyek minisztériumok vagy más hivatalos szervek megrendelésére készültek, amelyeknek témáját és tartalmát tehát nem alkotói választották, hanem *feladatként készen kapták.*

Négy kategóriában ötvenhat filmet neveztek be a versenyre; ezeket délelőttönként bemutatják a filmesekből, kritikusokból és szakemberekből álló zsűrinek, de a vetítéseken jelen vannak az érdeklődő szakemberek is. A mezőny tehát alkalmat ad arra, hogy a rövidfilmek e csoportjának mérlegét megvonjuk: az elért eredményeket értékelik majd a jövő szombaton kiosztásra kerülő díjak is. Két délután — a tavaszi rövidfilmfesztiválhoz hasonlóan — vitákat rendeztek az oktató- és propagandafilmek gyakorlati és elméleti kérdései felett. A heves, szerteágazó vitákon

esztétikai kérdések is

felbukkantak s így a szemle egyúttal azt is jelenti, hogy a meghatározott tartalommal és célra, gyakran csak szakmai közönség számára készülő rövidfilmek a filmműfajok népes családjának *teljes jogú tagjai* lettek.

Régen felismerték már, hogy a film *óriási technikai lehetőség* az oktatásban; legyen ez iskolai vagy iskolán kívüli, általános vagy szakmai továbbképzés. A film lelassíthatja vagy felgyorsíthatja az időt; felnagyíthatja a szabad szemmel nem látható dolgokat, kitágíthatja az előadóterem falait, megidézheti a történelmet vagy a nagyvilágot.

Az oktatófilmek megrendelői gyakran nem is várnak többet a filmtől. *Épp olyan szemléltető eszköznek tekintik,* mint a falitáblát, a kísérleti tárgyakat, a vetített állóképeket, amelyekkel szemben a film előnyét csak abban látják, hogy mozog is. E felfogás szerint a film

csak illusztrál,

az oktatás vagy ismeretterjesztés *alanya továbbra is az előadó,* a film rendezője lényegében ugyanolyan szerepet játszik, mint az, aki a terem falára felakasztja a kasírozott képet, vagy aki megrajzolja a minta-ábrát. Kétségtelen, hogy szükség lehet ilyen illusztrálásra is — de ha minden esetben megelégednénk enynyivel, *a film igazi lehetőségeiről mondanánk le.*

A most folyó szemle egyik vitájában ez a kérdés került a középpontba. Az egyik felszólaló *denaturált filmeknek* nevezte mindazokat, amelyek akkor sem akarnak többet adni a szóbeli előadás képes illusztrálásánál, ha ez lehetséges lenne is, s amelyek meg sem kísérlik, hogy *művészi módszerekkel, művészi színvonalon dolgozzák fel témájukat.* Nyilvánvaló azonban, hogy ez *nem mindig a rendezőn múlik.* A rendelt filmek témaválasztása sem mindig szerencsés: a megrendelők gyakran nem törődnek azzal, hogy a megadott téma *igényli-e* a filmfeldolgozást, *képekre kínálkozik-e* vagy sem. De olykor még akkor sem sima az út, ha a téma egyébként filmre való. *A szakmai elfogultság* nem egyszer kényszeríti az oktatófilmet olyan megoldásokra, amelyek rontdése és más az filmet nézni fogj foglalkoznak vala akik évek óta b és másképp azok, kezdik tanulni ug

Látszólag ellene mond ennek, hogy a szemlén — különösen a propagandafilmek kategóriájában — több olyan feldolgozás is bemutatásra került, amelyek

túldramatizáltak,

gyakran giccsesek. A vitában felemlítették ugyan, hogy egy textilgyárban jó eredményt értek el egy nagyon rossz filmmel. Sok baleset származott abból, hogy a gép mellett dolgozó nők nem kötötték be a hajukat; még a balesetek sem tudták erre rászorítani őket. Az ízlésromboló giccsfilmmel azonban állítólag elérték, hogy a vetítést követő napon a gépek mellett fejkendős nők álltak. Az eset meggondolkoztató ugyan, de *nem perdöntő.* A szemlén bemutattak egy nagyon jószándékú filmet, a szívbetegekkel való helyes bánásmódról. A téma joggal csábított dramatizált feldolgozásra. A megértés hiánya, a környezet közömbössége, a beteg elkeseredése vagy becsvágya olyan *drámai tényezők,* amelyek már-már *tragédiába is* torkollhatnak. A film azonban *nem a dráma kiélezésének* helyes útját választotta, hanem az érzelmi hatást *érzelgős hatássá* torzította. A hatás ebben az esetben is megvolt — a ríkatás ritkán téveszt hatást —, de vajon nem lehetett volna mélyebb és maradandóbb hatást elérni *valódi drámai eszközökkel?*

Erre is láttunk példát a szemlén. A *Gyermekbalesetek* című pár perces film

tárgyilagosságával

gyakorol mély hatást, mert minden hatásvadászatot kerülve mutatja be a gyermekbalesetek leggyakoribb típusait és előidéző okait. *Varasdy* Dezső már több egészségügyi ismeretterjesztő és felvilágosító filmben eredményesen kísérletezett dramatizált megoldásokkal. A fesztiválon bemutatta *Hurrá, üdülünk!* című filmjét, amely rendkívül mulatságosan állítja szembe a helytelenül és helyesen nyaralókat.

De nemcsak a dramatizált oktatófilmek jók. Az egyik film egy bányabiztosítási eljárást oktat, a címe is ez: *TH gyűrűs biztosítás.* Egyszerű, logikus szerkezetével, világos okfejtésével kiemelkedett a mezőnyből. *Vas megye fejlődő állattenyésztésével* ismertet meg egy másik film. *A személyes látogatás izgalmával* követhetjük képeit, az egész film olyan, mintha *egy lelkes lokálpatrióta* mutatná be megyéjének egyik nevezetességét. A film rendezője *az emberábrázolásról* sem mondott le, s ezzel is hidat épített témája és nézői közé.

A fesztivál legsikerültebb filmjei kétségkívül azok, amelyekben *a szakmai hitelesség művészi igénnyel, a film lehetőségeinek gazdag kihasználásával párosult.* A megrendelésre készülő oktatófilmekkel kapcsolatban az a legvitatottabb probléma, hogy *a szakmai-pedagógiai, vagy a filmművészeti szempontok fontosabbak-e.* Az első hazai oktató- és rövidfilm-szemlén látott legjobb filmek egyöntetű tanúsága szerint *e két szempont korántsem ellentétes: a film esztétikai lehetőségei nem hátráltatják, hanem segítik a pedagógiai hatást.* Az oktatófilmek hatásossága elsősorban *alapos, mélyreható elméleti-esztétikai munkával* fokozható. Ebben az irányban tette meg az első lépést ez a most folyó kis fesztivál.

Zay László

gimnáziumba. Az Alagúttól a Széna térig és a régi Ördögároktól átszelt Városmajorig a Vérmező volt diákkorom élettere. Központja pedig a Horváth-kert. A régi Horváth-kertben nemcsak fák, padok, virágok voltak, hanem ott volt Buda színházi kultúrájának központja is, a »Színkör«. Volt ugyan Budán télen is színházi élet, a Várban az apácakolostorból formált színház, amelyben a Nemzeti Színház és az Opera is vendégszerepelt. De ezek csak olyan »szegény rokonnál való látogatások voltak«. A nézőtér szűk volt és a diákok kényelmetlen karzati állóhelyekre szorultak.

A Színkört viszont ebben az időben (a múlt század utolsó évtizedeiben) Krecsányi Ignác bérelte. Télen Temesvárott, Aradon, Pozsonyban játszott a társulat, nyáron a fővárosban. A Krecsányi vezette színtársulat nagy szerepet játszott a magyar színházi kultúra terjesztésében. Univerzális színház volt ez, amelyben vegyesen adtak elő magyar tragédiát, francia bohózatot, klasszikus operettet

Bogács fürdőhelyről

Nemrégiben néhány hetet Bogács fürdőhelyen töltöttem. Ez

BŐL ÉS

Művészet

Lechner szobra

Irta: **Lyka Károly**

Néhány millió téglából lehet bérpalotákat építeni, de lehet himnuszt is zengeni. Ez attól függ, vajjon egy építészeti iroda keze nyúl-e a tégla-kupacokhoz, avagy egy géniusz.

Az a mester, akinek most szobrot készül emelni Magyarország, Lechner Ödön, a téglák ezreit nem a főkönyv irányítása szerint, hanem egy emelkedett magyar lelkiség sugallatára rakosgatta. Mester volt a szó legeszményibb értelmében. Ki sejtette volna, hogy ebben a törékeny testben akkora lélek lakozott, amelynek magasratörése elég volna jó egynéhány nemzedéknek? És ennek a nagy léleknek egy, egyetlen olthatatlan vágya volt: téglák millióiból alkotni olyasvalamit, ami a duna—tiszaközi népet, még pedig ezt és csakis ezt, jellemzi, érzéseit, eszejárását monumentálisan tükrözi, vágyait hatalmas szózatu formákban tárja a népek elé. Isten kegyelméből való költő volt.

Nagy művei főképpen Budapesten állnak s Budapesten fog állani szobra is, az Andrássy-út mentén, szemben Jókaival, akivel talán abban az egy vonásban rokon, hogy szokatlanul erős volt alkotó-képzelete. Ez a képzelet azonban nem csapongó, mint Jókaié, hanem a vérbeli épitészé, tehát szilárd, szerves és a leglogikusabb. Betű volt az egyiknek anyaga, kő a másiké.

Ennek a rendkívüli jelenségnek örök emlékjelt kívánt állítani a Lechner Ödön Társaság. A feladat könnyű is, nehéz is. Bizonyítja ezt az a szoborpályázat, amely az imént eredmény nélkül zárult. Lehet egy talapzatra állítani egy embert, Lechner ruhájában és Lechner arcával. Ez is szobor és mégsem volna az, amit mindenki vár. Lehet allegóriákat kieszelni, szimbólumokat felsorakoztatni. De a mesterséges agyalgatás teljesen ellenkeznék annak jellemével, akit vele ünnepelni avagy magyarázgatni óhajt. Lehet heroizálni: de finom, átszellemült lényét, gyöngéd és nemes formáit, halk megjelenését egy ilyen hősieskedés nem fogja kifejezni. Lehet őt köznapi életében elénk tárni: de nem *ezzel* vált naggyá, nem *ezért* kap szobrot. Lehet őt, mint nagy gondolatok hordozóját alakítani, aki nehéz küzdelemmel tör lándzsát igazságaiért. De nem volt sem küzdő temperamentum, sem töprengő lélek. Ösztönös erővel tört ki belőle a művészet. Küzdelmei pedig abból álltak, hogy egyszerűen félretolták. Ezt a rendkívüli jelenséget, aki oly átlátszó-egyszerűen állt előttük, íme, rendkívül nehéz a plasztika nyelvére átültetni. Nem is sikerült. Az ő igazi lényét vagy egyszeribe fogja megmarkolni és agyagba gyúrni egy szerencsés pillanatban valaki vagy pedig nem lesz belőle lelkes szobor.

A szoborbizottság ezt kívánja. S mert ritka nagy emberről van szó: méltán. A feladat éppen egyszerűsége, éppen magától értetődősége folytán lett igen nehéz. Mert ettől kissé elszokott a legtöbb szobrász. Eddig más dolgokat szoktak tőlük kívánni. S támadt a bronz- és kő-szónoklatok sokasága. Most az utóbbinak pontosan az ellentéte kívántatik. S kisült, hogy az a nehéz, ami egyszerű.

Régi igazság éledt itt fel, igen hosszú álom után.

A gróf

— Elbeszélés —

Irta: **Farkas Imre**

Szemben ültek egymással, a gróf és a művésznő. Hallgattak, sokáig hallgattak.

A művésznő törte meg a csendet. Azt mondta:

— Biz ez szomorú.

A gróf rágyujtott egy vastag Kiriadzi-cigarettára. Elszívta egészen. És csak aztán válaszolt.

— Nagyon szomorú . . .

Ujabb hallgatás. Aztán a művésznő azt kérdezte:

— Mi lesz az automobillal?

A gróf könnyedén válaszolt:

— Az is az öné . . . ez csak természetes.

— Köszönöm, Miki!

Ez alatt a párbeszéd alatt tragédia lappangott. A gróf remélte, hogy a művésznő megfeledkezik az autóról. És az neki marad, eladhatja. De a művésznő kérdezett — és az autó máris az övé lett.

Az egésznek pedig az volt a háttere, hogy a gróf tönkrement. Teljesen tönkrement. A művésznő tette tönkre? Nem. A művésznő csak eszköz volt ahhoz, hogy a gróf tönkre mehessen. A művésznő viszont kitünő eszköz volt ehhez. Okos lény volt . . . arra is rájött, hogy neki szerelmet se kell hazudni. Az ő szerepe az volt: csillogni, ragyogni, minél hamarább tönkre tenni a grófot. A gróf maga szánta neki ezt a szerepet. Sablonos történet ez, megszokott és mindennapi.

De a folytatása nem sablonos. Nem végződött egy revolvergolyóval. A gróf nagybátyja, akit merkantilgrófnak csúfoltak a kaszinóban, a következő beszédet intézte a grófhoz:

— Én nem csodálkozom semmin. Én ráismerek önre. A családunk egyetlen könnyelműségére. Ön költ, tékozol, mert a vérében van, mert tehetsége van hozzá. Jobban mondva: Csak ehhez van tehetsége.

A gróf azt gondolta:

— Milyen unalmas.

És hallgatott.

Az öreg úr most azt mondta:

— Segítséget tőlem ne várjon . . .

A gróf vállat vont:

— Eszem ágában sincs.

Titokban lenézte a nagybátyját, mert annak a dédanyja egy amerikai gyáros lánya volt. Innen a „merkantil" gúnynév. Az apa vétkének a büntetése negyediziglen.

— Egy valamit azonban ajánlok önnek. Ha kimenne Amerikába . . . egy rokonom gyárában tudnék önnek alkalmazást. Megkereshetné a kenyerét. Ez minden, amit nyujthatok önnek . . .

Most valami váratlan dolog történt. Az ablakon beáramlott a friss tavaszi szellő . . . az élet! Virágok peregtek a fákról és gverekek kergetőztek, sivalkodtak az utcán. Délelőtt volt és a nap sütött.

Az élet! Friss, kapacitáló erejét beküldte az ablakon.

A gróf azt mondta a nagybátyjának:

— Elfogadom!

*

Két héten keresztül dolgozott a gróf szorgalmasan Detroit-cityben, egy gyárnak a tizedik emeletén. Plélhkorongokat tartott egy lyukasztó-gép alá. Monoklija még a szemén volt. Ez volt minden, ami a multból maradt. Ez a kis üvegdarab.

Bizony fárasztó dolog volt néhány százszor fölemelni a gépet és ráilleszteni a korongra. De este? Azon kezdte észrevenni magát, hogy teletüdővel szívja a friss levegőt a fák alatt és ez valóban örömet okoz neki.

Uj Idők. 1929. dec. 1. 49. k.

Lechner Ödön

esetben neki volt igazsága. És hogy az ilyen csatákban szerzett fölényét el ne veszítse, csak olyan kérdésekben kezdett vitatkozni, amelyekben bizonyos volt a saját igazságában. Egyébként rendkívül hajlékonyan tért ki az összetűzés elől.

Egyszer, amikor a magyarság sorsáról volt szó, Komlóssy azt mondta neki:

— Bocsásson meg, de ebben a kérdésben nagyon érthető, ha mi nem egy úton haladunk. Maga itt nem is pillanthat a dolgok mélyére, mert maga tulajdonképpen nem is magyar...

A grófnő felvetette a fejét:

— Hogy érti ezt?

— Úgy, hogy a maga édesapja: gróf Palmeri-Ahnberg, német származású ember volt. Sajnos, az egész magyar arisztokrácia át van itatva német vérrel!

— Maga azt állítja, hogy a német befolyás és a német összeköttetés juttatta idáig a nemzetet...

— Nemcsak állítom, de pontról-pontra bizonyítani tudom!

— Kedves barátom, a magyarok még mindig bocskorban járnának, ki tudja miféle balkáni néptöredék lennének és talán már a nyelvük sem lenne meg, ha a német kultúra és a német „alkotmánytiprás" meg nem menti őket. Ezt igazán nem veheti személyes sértésnek, mert én az anyám révén a legrégibb magyar családhoz tartozom és száz percentig magyarnak vallom magamat...

— Tudja grófnő, ez éppen olyan... mondjuk valakit elgázol az autó. Felcsavarodik a kerekekre és a véres kerekek hosszú úton magukkal cipelik. Elveszti a kezit, lábát és mikor ott fekszik félholtan a porban, valaki odamegy hozzá és azt mondja neki: „Kedves barátom, magára a jó Isten vigyázott! Képzelje el, mennyivel szörnyűbb lett volna, ha maga például tüdővészben pusztul el..."

— Maga veszedelmesen rosszhiszemű tud lenni az ellenérveiben!

— Miért? Kétségtelen, hogy a németekkel való barátkozás, egy rettenetes világháborún keresztül, amelyben nagyító üveggel sem tudom felfedezni a legparányibb magyar nemzeti célt, romlásba vitt bennünket. Erre nem kell bizonyíték, mert a bizonyítékok itt hevernek körülöttünk. De hol vannak a bizonyítékok arra, hogy a németek nélkül bocskoros balkáni néppé süllyedtünk volna? Ez csak feltevés!

— Nem feltevés. A magyar történelem minden lapja ezt bizonyítja.

— Ellenkezőleg. A magyar érintetlenül hozta át Európába rendkívül erős faji öntudatát Ázsiából. Azonkívül minden porcikájában uralkodásra termett nép és ha annakidején Bécsnél húzták volna meg Ázsia határát, ma talán mi volnánk a vezető nemzet abban a dunai konföderációban, amit a magyarság Kossuth lelkével egy kissé elkésve álmodott meg.

A grófnő megint nagyot csapott a diványpárnára, annak jeléül, hogy át akarja venni a szót. Hosszan és áthatóan függesztette tekintetét Komlóssyra:

— Megengedi, hogy én is magyarnak valljam magam, dacára, hogy az apám révén idegen vér is van bennem? — kérdezte kissé gúnyosan és kihívóan.

Komlóssy mentegetőzni próbált:

— Nem értette meg jól az előbbi szavaimat...

— Mindegy! Szóval elfogad magyarnak. Hát akkor ide figyeljen. Négyszemközt vagyunk és elmondhatjuk egymásnak önmagunkról a véleményünket. Képzelje el, hogy egy kanászgyerek húsz éves koráig a Hortobágyon nőtt fel, olyan mélyen bent valahol a pusztában, hogy húsz esztendős koráig el sem mozdult a barmok mellől és még vonatot se látott soha életében. Ez a kanászgyerek valami úton-módon felkerül Budapestre, itt megfogják, megnyirják, egy évig oktatják, hogy melyik kezében kell tartani a villát, hogyan kell társaságban viselkedni, egy év mulva szmokingot húznak rá és elviszik, mondjuk, egy miniszteri tanácsos estélyére.

Komlóssy kissé fanyarul jegyezte meg:

— A hasonlat nagyon elmés, de őszintén szólva, nem értem.

A grófnő hevesen kezdte magyarázni:

— Pedig rendkívül egyszerű. A magyarság körülbelül húszezer esztendeig élt Ázsiában a műveltségnek ugyanazon a fokán. Halászott, vadászott, barmokat legeltetett és esetleg földet művelt. Húszezer év mulva a népvándorlás áradata besodorta ide Európába. Mióta vagyunk itt? Mindössze ezer esztendő óta. Bizony, kedves barátom, mi vagyunk az a huszonegyesztendős fiatalember, aki még nagyon esetlenül mozgunk abban a bizonyos szmokingban.

Egy pillanat mulva hozzátette:

— És még valamit! Mi Ázsiában húszezer esztendeig azzal szórakoztunk, hogy az egy-nyelvet beszélő nép keretein belül a törzseink állandóan marakodtak és pusztították egymást. Ezek a törzsek állandóan formális háborúkat viseltek egymás ellen. Nézzen végig a magyar történelmen, vagy nézzen szét a mai magyar életben. Tudok magának mondani nagy, ősi családokat, akik még most is olthatatlan gyűlölettel fenekednek egymás ellen. Nézzen meg egy megyegyűlést, vagy egy képviselőválasztást. Nézze meg a magyar pereskedések történetét. Vagy nézze meg a parlamenti életet. Hát megengedhetjük mi magyarok magunknak azt a fényűzést, hogy mindig, minden egyes sorsdöntő kérdésben ennyi pártra szakadjunk? Csakhogy nem olyan könnyű dolog leszokni azt, amibe húszezer esztendeig belenevelődtünk!

Egy pillanatnyi szünet mulva ugyanilyen szenvedélyesen folytatta:

— Erről a nemzetről mondja maga azt, hogy uralkodásra termett és vezetőnemzete lehetett volna egy dunai konföderációnak?

Csendesen tette hozzá:

— Ne áltassuk magunkat.

Komlóssy elborulva hallgatta ezeket a szavakat. Sokáig nem szólt semmit. Aztán tompán mondta:

— Amit most maga mondott az annyit jelent, hogy a magyarság mint faj és mint nemzet halálra van ítélve.

Felállt és félkézzel könnyedén lökte arrébb a széket. A hangja most szinte gyűlölködő volt:

— De szerencsére maga nem magyar! Nem, nem, maga nem magyar! Ezt most már egészen bizonyosan érzem! Én máma utoljára vitatkoztam magával!

Ahogy ott állott kiegyenesedve, keserű és dacos fejtartással, tekintetében leplezetlen megvetéssel az asszony iránt, volt benne valami nyers és brutális őserő. Néhány pillanatig mozdulatlanul állott, mint akinek igen nagy erőfeszítésébe kerül, hogy visszafojtsa váratlanul és nagyon mélyről fellobbant indulatait.

Máskor rendesen kézcsókkal szokott búcsúzni az ilyen beszélgetések után. Most csak némán meghajolt és kiment.

A grófnő kissé ijedten és tágranyílt szemmel nézett utána.

Aztán néhány pillanat mulva végigdőlt a divánon, arcát lefektette és lehúnyta a szemét.

Most végtelenül jól esett neki a tudat, hogy ez az ember itt van a közelében.

Folytatjuk

Lechner Ödön

M. 929. XII. 24.

* **Lechner Ödön szobra.** Az elhunyt nagy magyar épitésznek, *Lechner* Ödönnek, szobrot kivánnak emelni Budapesten. Kiirták a tervpályázatot, a pályatervek beérkeztek a zsüri meg is birálta azokat, de ugy határozott, hogy a dijakat nem osztja ki a pályázók között s egyik pályázót sem bizza meg a kivitellel, hanem uj pályázatot ir ki. Épitészi- és szobrászkörökben egyaránt nagy érdeklődéssel várják a pályázat eldöntét. Az épitészek a magas arhitektúra legnagyobb reprezentánsát látják néhai Lechner Ödön alakjában — a szobrászokat pedig nagy és nemes feladat elé állitja a Lechner szoborbizottság. A Lechner-szoborbizottság abból a célból, hogy Lechner Ödön nagyszabásu munkásságát, halhatatlan emlékét, amelyet külföldön is a legnagyobb mértékben honorálnak müépitészi körökben, minél méltóbb és impozánsabb keretben örökitsék meg, elhatározta, hogy a Lechner-szobrot a jövő esztendőben szeptember 7—22. között Budapesten tartandó nemzetközi épitészkongresszus keretében leplezik le a világ minden részéről Budapestre egybesereglett külföldi müépitészek százainak társaságában hódolva *Lechner* Ödön emlékezetének.

Az értekezleten, melyen az összes kerületek iparossága képviseltette magát, a felszólalókon kivül *Sehara* ügyosztályvezető főjegyző, *Hettesy* főjegyző, Szinte főtanácsos, *Füzy* főtanácsos, *Dörre* alosztályvezető főmérnök s igen sok városi mérnök, valamint számos törvényhatósági bizottsági tag vett részt.

Egyelőre csak 54 ikerház épül

A főváros magasépitési ügyosztálya mellett müködő törvényhatósági szakbizottság március 11-én *Petrovácz* Gyula elnöklete alatt ülést tartott, melyben napirend előtt foglalkozott a Székesfővárosi Segitőalap tervbevett kórház- és nyugdijasotthon épitkezésével és annak az óhajának adott kifejezést, hogy ha az épitkezést elhatározzák, *azt a magasépitési ügyosztály utján nyilvános tervpályázat és nyilvános versenytárgyalás tartásával valósitsa meg.*

A bizottság ezután a városszéli telepités folyamatban lévő előmunkálataival, a vizszolgáltatás kiépitésével és a talajrendezéssel, valamint az épitési munkákra tartott versenytárgyalással foglalkozott. A versenytárgyalás a szociális szempontoktól diktált szigoru kikötések következtében *magas árakat eredményezett, ami miatt a telepités első felében 60 helyett csak 54 házat kezdenek épiteni.* Mivel a házak 12 tipusban épülnek, a bizottság ugy határozott, hogy a *6 olcsóbb tipusból 5—5, a 6 drágább tipusból pedig 4—4 épüljön meg olyképen, hogy minden vállalkozó csak egy épületet kapjon és ezt a legolcsóbb ajánlati áron kinálják fel a vállalkozóknak az eredeti ajánlatuk olcsósági sorrendjében;* ha valamelyik vállalkozó az ajánlatot nem fogadja el, a következő jön sorra.

A bizottság elfogadta az épitkezés második felében 52.000 P költséggel megépitendő központi épület tervét, melyben iskola és óvoda nyer elhelyezést.

Az iskolaépitési programban csak a *Csobánc uccai óvoda épitése valósul meg 135.000 P költséggel és a népligeti sportpálya kiépitését folytatják* 100.000 P-s munkával.

A bizottság szükségesnek tartotta, hogy a Mátyás-templom, továbbá a kőbányai és a VII. kerületi plébániatemplom restaurálási munkáit, tekintettel a veszélyes állapotra, mielőbb megkezdjék.

Egy szanatóriumot ajánlottak megvételre a Fővárosi Tisztviselők Segélyalapjának

A Fővárosi Tisztviselők Segélyalapja régebben foglalkozik azzal a gondolattal, hogy tagjai részére szanatóriumszerü kórházat, a nyugdijas tagok részére pedig nyugdijasotthont létesit. Több meglévő szanatóriumot ajánlottak már fel a segélyalapnak s most ujabban a *Paulikovocs-féle szanatóriumot akarják eladni.* Erre azonban nem kerül sor, mert a *fővárosnak nem az a kötelessége, hogy meglévő szanatóriumot vásároljon, hanem az, hogy épitkezzen.* A magasépitési ügyosztály nyilvános tervpályázatot hirdet szanatórium részére és a szanatóriumépületet nyilvános versenytárgyalás tartásával épiti meg. Minden valószinüség szerint, ha a Segélyalapnak meg lesz a megfelelő tőkéje erre a célra akar a *főváros szanatóriumot létesiteni, nem pedig meglévő épületet vásárol.*

A Budapesti Ügetőverseny Egyesület furcsa kérése. A Budapesti Ügetőverseny Egyesület azzal a kéréssel fordult a főváros törvényhatósági tanácsához, hogy 42.000 pengő tartozásának megfizetésére adjon haladékot 1935-ig. Az Ügetőverseny Egyesület tizenöt évre bérbekapta a fővárostól a Tattersaal területét. Bérösszeget nem kell fizetnie, de különböző beruházásokat kell elvégeznie. Az épitkezéshez, melyet már el kellett volna végeznie, most az egyesület kölcsönt akar felvenni s ennek a felvételét hátráltatná a 42.000 pengős tartozás megfizetése. A 42.000 pengő a főváros szegényalapját illeti meg a totalizatőr és bookmeker forgalma után, részesedés cimén. A tanács arra az álláspontra helyezkedett, hogy a haladékot nem adja meg, mert a fővárosi szegényalapnak a pénzre a mai nehéz időkben halasztahatatlan szüksége van. Mindenképen jogós és érthető a főváros álláspontja, amikor ennek a nagy jövedelmet és különleges monopóliumokat élvező egyesületnek nem adott haladékot, különösen akkor, ha ezt a főváros szegényei sinylenék meg. A főváros közönsége elvárja a tanácstól, hogy megtalálja majd a módot arra is, hogy kötelezze az Ügetőversenyegyesületet; végezze el azokat az épitkezéseket, amelyeket szerződésileg vállalt.

A Fővárosi Tisztviselők Segitő Alapja épitkezni akar. Szanatóriumot. Epitőművészi alkotást. Epitészeink azonban valahogyan ne örvendezzenek a kitünő érvényesülési alkalomnak, mert ez aztán igazában elsikkadt. Talán nincsen együtt az egész épitőköltség, taláz bizonyos okos pazarló szándék ütközik ki abból a diszes brosurából, amelyet segélykérés kiséretében küldözget szét a vezetőség, de tény, hogy e füzetkében már kész tervek reprodukcióji mosolyognak a lapozgatójára. Az Egylet ülésén *Králik* László tette szóvá az ügyet, rámutatva az épitészek nagy nyomorára, munkanélküliségére. A szakosztályok határozata alapján a felszólaló szövegezésében beadvány készül, azzal a figyelmeztetéssel, hogy *közintézmény létesitéséről van szó,* amelyhez a magyar épitész tehetségeknek módot kell nyujtani, hogy a lehető legjobb, legszebb, legpraktikusabb megoldásokkal készitsék elő a legtökéletesebb eredményt. Nincsen helye, különösen a mai viszonyok mellett a kéz alatti megbizásnak.

340 m² területi souterrain helyiség, 320 cm. magas, abszolut száraz és világos három bejárattal, tizenegy uccára nyiló ablakkal, esetleg megosztva is **májusra kiadó.**
VII., Rózsa-ucca 8.

A lejárt előfizetések sürgős beküldését kéri
a KIADÓHIVATAL

Épitőanyagok gyári árban
STRAUSZ ANTAL telepén I., Fehérvári-ut 15. Telefon: 69-0-56.

HIREK

Lechner Ödön szobra

A Mester, ha élne, ugyancsak megmosolyogná annak a kavarodásnak a hirét, amely az ő szobrának elhelyezése körül kerekedett. A főváros diszes helyet jelölt ki Lechner Ödön szobra számára: a Liszt Ferenc téren, szemben Jókai Mór ülőszobrával, szomszédságában az általa hiressé lett Japán-kávéháznak. Teljesen érthetetlen, miként akadhatott hivatalos fórum, amely a fővárosnak ezt az elhatározását ellenzi. Bizonyosak vagyunk benne, hogy az ellenzés dacára a szobor oda fog kerülni méltó helyére, amelynek méltóságát, értékét nagyban fogja emelni az, hogy egy Lechner Ödön képmását viselheti. El sem tudjuk hinni, hogy holmi összehasonlitások Jókai Mór és Lechner Ödön nagysága között taktika fegyvereivé válhatnak. Meddő kérdés, hogy melyik volt a nagyobb, hiábavaló riposzt, hogy Lechner Ödön nem törpült el Jókai Mór mellett.

Az egyedüli szempont: örüljünk annak, hogy a magyar géniusz termelte ki mindkettőjüket. Lechner Ödönnek sok ellenese, sok ellensége volt életében. Azt hittük, hogy valamennyien megtértek a nagy művész halála után. És ime még halála után is akadnak olyanok, akik tépegetik koszorujából a szive vérével, hallatlan tehetségével kiérdemelt babérleveleket.

Szomoru szemeivel mosolyogna a bölcs Mester, ha most hirülhoznák neki ezt a posztumus leszólást.

Dijnyertes épitészek a budai épitész-kiállitáson

Most zárult a „Budai Szépművészeti Társulat" épitész-kiállitása, melyen több mint száz épitész vett részt, — különféle — a modern kor igényeinek megfelelő tervekkel. A megelőző ünnepélyes dijkiosztáson megjelent *Kertész* K. Róbert államtitkár is ugyszintén a Budai Ingatlantulajdonosok Egyesülete testületileg dr. *Bárdos* Dezső elnök és *Széll* Lajos vezérigazgató vezetésével.

A budai épitészgárda vezetője *vitéz Martsekényi* Imre szakszerü előadás keretében mutatott rá az épitő munka megindításának lehetőségeire, majd dr. *Harrer* Ferenc, a városfejlesztő bizottság elnöke ismertette a Tabán beépitésének problémáját. *A gyülésen résztvevő többszáz ingatlantulajdonos és épitész egyhangulag elfogadta az épitkezések megindítását sürgető részletes inditványt,* amit közösen terjesztenek majd elő a főváros és állam illetékes szerveinél.

A főváros hat darab dijat: *Hofstädter* Béla, *Thomas* Antal, *Halászy* Jenő, *Fischer* József, *Karvaly* Imre, *Balla* Margit épitészek kapták.

A „Budai Szépművészeti Társulat" diszokleveleivel pedig *Deli és Faragó, Molnár* Farkas, *Székely Kovács* Ferenc, *Virágh* Pál, *Cirpac, Szabó* Márton és László, *Winkler* Oszkár, *Bardon* Alfréd, *Péchy* László, *Janáky* István, *Bálint és Sándori, Vidor* Emil, *Lehoczky* Sándor, *vitéz Kapuváry* Gusztáv, *Schedel* Andor, *Körner* József, *Révész* Zoltán, *Preisich* Gábor, *Kállny* József, *Dobl* Géza épitészeket tüntették ki.

Saját gyártmányu Parketta kartelen kivül
SCHMERGEL GÉZA, BUDAPEST, V., ALKOTMÁNY-U. 4. TELEFON: 29-7-57.

Balatonmenti épitkezések 1932-ben

Ezzel a cimmel tartott előadást vitéz Nemes Árpád a Mérnökegyletben.

A Balatoni Intéző Bizottság ujabban nagy gondot fordit a Balaton mellett épülő házak terveinek vizsgálatára. A Bizottság élén K. Nagy Dezső, valóságos védelmi harcot folytat a Balatonvidék érdekében. Nagy avatatlanságrga valló tervek kerülnek a Bizottság elé, amely a multban mitsem tehetett ellenük. Most azonban intézményesen birálják felül a terveket, amelyek közül sok a kezdetleges dilettáns munka. Nemes Árpád ugyancsak a Bizottság szolgálatában egész tehetségével exponálja magát a jó ügy érdekében, a tervek hiányait feltárja a benyujtó előtt és szép szóval egyengeti utját a javulásnak. Persze a leghelyesebb volna, hogyha csakis kellő képzettségü épitőművészek készitenének terveket, de ezen a téren még a kezdet kezdetén állunk, nemcsak a balatoni épitkezésekkel, hanem az egész országban is. Még Budapesten is. Sőt. Itt a perifériákon orgiákat ül a hozzánemértés és védelmet talál a törvényes rendelkezések kiáltó hiányában.

Szaktanfolyam. A Kő- és Mükő által rendezett mükő- és cementipari tanfolyam végetért. Az elméleti előadást a Budapesti Kőmüves- és Kőfaragómesterek Ipartestületében, mig a gyakorlati bemutatásokat Szabó Rezső szobrász mütermében tartották meg. Összesen 34 hallgató volt, ezek közül 2 nő. Foglalkozásukra nézve: kőfaragó 7, kőmüves 12, cementárugyáros 12, mérnök 3. A résztvevők az eredménnyel nagyon meg voltak elégedve, amit legjobban bizonyit, hogy a nagyobbrészt egyszerü emberek a tanfolyam befejezésekor értékes emléktárgyat nyujtottak át a tanfolyam előadójának, *John* Leó reichenbergi mérnök, szaktanárnak.

Az ujpesti magánépitkezések megindulásának biztató előjelét mutatja az, hogy a héten tiz ujabb épitési engedélyt kértek a város müszaki ügyosztályától, többek között engedélyt kértek egy egyemeletes, egy háromemeletes és egy gyárhelyiség épitésére is.

HYDROKALZID házhomlokzat-festék **vihar- és fényálló** 63-féle legujabb szinben
Gyártja: **GRUBER JÁNOS** V., Kálmán-ucca 22. Tel.: 23-0-33

Halálozás. Egy szelid, mosolygó kis angyal térdel most az Ur zsámolya előtt: néhány nappal ezelőtt 9 éves korában meghalt Szekszárdon *Haidekker* Jánosnak, a város köztiszteletben álló főmérnökének kisleánya. A dühöngő difteriás mandulalob döntötte ágyba és az orvosok önfeláldozó munkája már nem segithetett; néhány nap alatt örök álomba szenderült a kis ártatlanság. A város egész közönségének őszinte részvéte kiséri a megtört szülőket gyászukban.

Debrecen városa hatalmas uj üzemet létesitett a debreceni hőforrás vizének palackozására. A palackozó üzem, amely a hőforrás telepén épült fel, egyelőre 4—5000 üveget tud naponta megtölteni.

Orvosturisták menedékházat épitenek a visegrádi Nagyvillámhegyen. A Turista Szövetség pedig a hegy legmagasabb pontjára utat tör és kilátót létesit.

A ceglédi sportuszoda ügyét tárgyalta a város legutóbbi közgyülése, amely tudomásul vette az Uszószövetség 25.000 pengős segélyének felajánlását. A közgyülés felhatalmazta az állandó bizottságot, hogy kezdje meg az épités előmunkálatait.

Csongrádon a Tiszán keresztül vashid épül, amelynek előkészitési munkálatai folyamatban vannak. A kereskedelmi minisztérium négy mérnöke végzi most a helyszinen a terepfelvételt. A hidépités költségvetésének készitése folyamatban van.

Az OTI harkányi gyógyszállójának épitéséről a napokban dönt a pénzügyminisztérium. A pénzügyminisztérium a nagy munkanélküliségre való tekintettel hozzájárul a gyógyszálló felépitéséhez és igy remélhető, hogy a versenytárgyalást még kora tavasszal meghirdetik az épitkezési munkálatokra.

A Mérnöki Kamara tisztujitó közgyülését e hó 23-án, csütörtökön tartják meg. Az intézmény tiz éves multra tekinthet vissza. E tiz év alatt sok tennivaló volt a mérnökség érdekében. És van ma is. Nem biráskodunk a vezetőség felett. Hisszük, hogy legjobb tudása szerint müködött. Talán nem rajta mulott, hogy mérnökségünk életstandardja ez idő alatt olyan siralmasra romlott le. De van egy hatalmas ellenzék, amely a vezetőségnek igenis mulasztásokat vet a szemére. Az ellenzék választási bizottsága tegnap tartotta meg a jelölő ülését. A jelölés eredményét természetesen taktikai okokból még most nem hozza nyilvánosságra. Annyi mégis kiszivárgott, hogy az elnökség diszes pozicióját a „hivatalos" listával szemben *Tolnay* Kornélt, a Máv. nyugalmazott elnök-igazgatóját jelölték. Az uj választmányt az ellenzék ugy állitotta össze, hogy fele részben köztisztviselő és fele részben magánmérnökökből álljon. Erős képviseletet szánnak a müszaki magánalkalmazottaknak, a háborus fiatalságnak és az állástalan diplomásoknak. A köztisztviselők tulsulyát akarják nivellálni, még pedig az amugy is ellátott magasabb köztisztviselőkét, mert a kisebb fizetésü köztisztviselők nincsenek utjokban a magánmérnököknek. A választási küzdelem előreláthatóan éles lesz. Az ellenzék elégedetlen a magánmérnökségnek tagdijakkal való tulterhelése és ezzel szemben a többségben lévő köztisztviselők miatti háttérbe szorulás miatt.

Használt gramofonlemezt vesz és cserél!
Rozgonyi és Révai, Kossuth Lajos u. 5

Ajtóvédő, ajtókilincs fürdőszobabutor és klozetülés **celluloidból**
REDŐ I. Budapest, VIII. Sárkány-u. 5. Telefon: J. 34-4-90

KERESKEDELMI ÉS ÁRUÜZLETI HIREK

Az Épitőipari Anyagártáblázat

a *Vállalkozók Lapja* szokásos melléklete lesz csatolva lapunk *március 23-iki számához.* A kibővitett *Epitőipari Anyagártáblázat,* amely felölei mindazoknak az anyagoknak pontos és megbizható árait, amelyekre szükség lehet bármilyen méretü épitkezésnél, *uj, áttekinthető csoportositásban, könnyen kezelhető formában jelenik meg.* A Vállalkozók Lapja Epitőipari Anyagártáblázata nemcsak az anyagok gyári árait közli, hanem *feltünteti az elérhető engedményeket, esetleg felárakat is.* Hézagpótló szerepet tölt be a Vállalkozók Lapja Epitőipari Anyagártáblázata, amely *nélkülözhetetlen segédeszköze minden vállalkozónak.* A kibővitett Epitőipari Anyagártáblázatot a jövő héten kézhez kapja minden előfizetőnk, ugy hogy *pontos és kimeritő tájékoztatást nyerhet a tavaszi épitkezések megindulása előtt az épitőipari anyagok árának kialakulásáról.*

A magyar faplac

forgalma nagyon csendes. A tavaszra várt nagyobb szükséglet sehol sem következett be és ezért a fakereskedelem csak a készleteinek kiegészitéséhez okvetlenül szükséges kis mennyiségeket vásárolja. A raktárkészletek a legtöbb helyen a normálisnak *felére csökkentek,* amiben némileg része van a behozatal nehézségeinek. Erdélyi áruból csak nagyon kevés jön a piacra, amennyiben a Fabehozatali Intézet legutóbbi ülésén csak 200 kis vagón fürészelt és 150 vagón faragottfa behozatalát engedélyezte. Osztrák áruban már valamivel erőteljesebben folynak a szállitások és ugy vizen, mint vasuton állandóan érkeznek kisebb mennyiségek. Romániával a héten ujból megkezdődnek a tárgyalások további kompenzációs szállitások ügyében, mig a magyar kormány delegáltjai Prágában a kompenzációs üzletek lebonyolitása elé tornyosuló akadályok elháritásán dolgozott. A szlovák kompenzációkkal kapcsolatban eddig csak kis mennyiségü fenyőanyagot sikerült importálni, noha a kompenzációs üzletek több ezer köbméter fa szállitását tennék lehetővé. Az árak teljesen változatlanok.

Keményfában az utóbbi időben néhány erdővétel jött létre. Főleg tölgyfáról van szó, mely pillanatnyilag ugyan alig értékesithető, azonban ennek a cikknek az ára most oly olcsó, hogy az árak emelkedése már nem várathat soká magára. Az exportüzlet teljesen szünetel, csak jobb diófurnért sikerült a külföldi piacokon kisebb tételekben értékesiteni. Akácfában már mutatkozik némi kereslet, miután azonban a parcellázási tevékenység előreláthatólag szerény méretü lesz, a kereskedelem csak kis mennyiségeket vásárol.

Tüzifában ugyszólván teljesen megállt az üzlet. A fakereskedelem rendkivül kis mértékre szoritotta le vásárlásait, de a kinálat is megcsappant, mert az erdőbirtokosok a Fagazdasági tanács határozatától az árak emelkedését várják és az eladással nem sietnek. Számos üzletnél, melyet a legközelebbi kampányban való szállitásra kötöttek, az erdőbirtokosok bizományi alapon adták el árujukat. Prompt bükkhasáb 265—275 P, cserhasáb 220—230 P, gyertyánhasáb 240—245 P, akáchasáb 200—210 P, hántott fa 295—300 P budapesti paritásban. Őszi szállitásra bükkhasábfa 215—225 P ab Budapest. Apritott fa árai változatlanul nyomottak, amennyiben apritott bükkfát 3.70 P-től, vegyes fát 3.10 P-től feljebb lehet kapni.

Faszén ára csökkent. Retortafaszán ára ab magyar határ 680—730 P vagónonként. Boksafaszén alig kerül a piacra, bakonyi áru ára 650 pengő körül mozog vagónonként.

Vennék:
habarcs és tégla felvonót kézihajtásra, használt állványpallót és londinát.
Ajánlatok: „Jó állapotban" jeligére a kiadóba kéretnek.
4756

ÉRDEKELTSÉGEK— EGYESÜLETEK

A Magánmérnökök Szövetségének közgyülése. A Magánmérnökök Országos Szövetsége 1933. március 19-én d. e. 10 órakor a Szövetség helyiségeiben (VI., Andrássy ut 23.) tartja XXVIII. évi rendes közgyülését.

A Magyar Epitőmesterek Egyesülete f. hó 21-én, kedden este 6½ órakor a M. É. E. házában (IV., Irányi u. 17.) tartja 24. rendes közgyülését.

A vaskereskedők egyesületének felterjesztése a gazdamoratórium ügyében. A Magyar Vaskereskedők és Vasiparosok Országos Egyesülete a napokban felterjesztést intéz Gömbös Gyula miniszterelnökhöz, Kállay Miklós dr. földmivelésügyi és Fabinyi Tihamér kereskedelemügyi miniszterekhez, amelyben lefekteti a vaskereskedelem álláspontját a gazdamoratórium ügyében. A felterjesztés rámutat arra, hogy a gazdamoratórium egyes rendelkezései nem felelnek meg a gazdasági élet követelményeinek. A vaskereskedelem álláspontja az, hogy az összes árutartozásokat ki kell venni a moratórium-rendelet hatálya alól, ami ujjóól biztositéka lesz a gazdák ujabb áruhitelének.

UTÉPITÉS

Szerkeszti: Dr. VIRÁG IMRE.

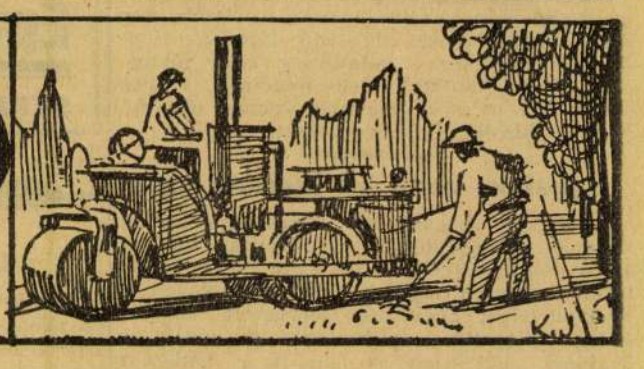

A bitumen mint utépitési kötőanyag

— Hozzászólás a magyarországi nomenklaturához és az állami minőségi feltételekhez. —

Irta: **Helzler László** okl. vegyészmérnök. (III. közlemény)

A *penetráció és duktilitás* értékeire nézve állami előirásaink a külföldi előirásokkal összhangban a 25 C°-on való meghatározást irják elő, de a penetráció és duktilitás ujbóli meghatározását, a sulyveszteség után, mellőzik.

Amint a dermedéspont tárgyalásánál már megemlittetett, a bitumen a burkolatban mint kötőanyag *mechanikai* szerepet tölt be és főleg mechanikai igénybevételeknek van kitéve. Mechanikai igénybevétel a hőmérséklet változása s az avval járó lágyulás és megkeményedés, illetőleg tágulás és összehuzódás. A bitumen rugalmassági tényezői — elsősorban a duktilitás és a penetráció — azok a tényezők, melyek a burkolatnak hőmérsékletingadozás-szülte viselkedésére felvilágositást adhatnak. Ha a rugalmassági tényezők értékének megállapitása csak 25 C°-on történik, a kapott értékek optimális értékek, amelyek nem adnak megnyugtató képet arra nézve, miként viselkedik a bitumen magasabb, illetőleg alacsonyabb hőmérsékleten. 25 C°-on kifogástalan értékeket eredményező kötőanyag alacsonyabb vagy magasabb hőmérsékleten a burkolatban ki nem elégitő tapasztalatokat szolgáltathat. Az utépitő részére megnyugtató adatokat csak a penetráció- és desztilitás-görbék adhatnak, melyek a bitumen ezen rugalmassági értékeit, nemcsak 25° C-on, de 25° C alatt és fölött is több hőfokon feltüntetik. Minél meredekebbek ezek a görbék, annál érzékenyebben reagál a bitumen a hőingadozásra. Minél lankásabb a kötőanyag penetráció- vagy duktilitásgörbéje, annál jobban felel az meg utépitési célokra.

Itt kerül szoros összefüggésbe a duktilitás és penetráció a dermedésponttal, mely ezekután ugyis definiáltató, mint *a kötőanyag azon hőmérsékleti határértéke, melynél a rugalmassági tényezők értéke nullára redukálódik*, melynél tehát a kötőanyag megszünik kötőanyag lenni, mert ezen a hőmérsékleten minden plasztikusságát elveszitette.

Alacsony hőmérséklet a burkolatban kontrakciókat eredményez, melyeket a kötőanyag nyujthatósága és rugalmassága mindaddig kiegyenlithet, ameddig az még valamelyest is plasztikus.

A kötőanyag abszolut merevségét a kötőanyag dermedéspontja fejezi ki. Utépitési szempontból eminens érdek, hogy a dermedéspont — az abszolut merevség beálltának hőmérséklete — minél alacsonyabban feküdjön. Ezért bir fontossággal a dermedéspont meghatározására olyan egyezményes laboratóriumi eljárás előirása, mely lehetőség szerint *pontosan* fejezi ki a kötőanyag és azon keresztül a burkolatra is felette kritikus hőmérséklet beálltát.

A duktilitás és penetrációgörbék kötelező meghatározása eddig egyetlen állam feltételeiben sem szerepel. Ezzel a kérdéssel a szakirodalom azonban bőven foglalkozik és Magyarország uttörő munkát végezne, ha azoknak meghatározását a bitumen minőségi feltételeiben kötelezővé tenné.

Állami feltételeink mellőzik a duktilitás, penetráció, dermedési, lágyulási és cseppenési pont értékének ujbóli meghatározását a sulyveszteség után. A német előirások találóan a sulyveszteség s az azt követő duktilitás, penetráció, dermedési és lágyulási pont értékeinek ujbóli meghatározását összefoglalóan *„Állandósági vizsgálatnak"* nevezi (Beständigkeitsprüfung).

A 163° C-on való 5 órás hevités a gyakorlatot akarja megközeliteni, amikor is a bitumen vagy az olvasztó tankban órákon át magas hőmérsékletü, avagy amikor a bitumen a masztifikátorban lesz az ásványi anyaggal ugyancsak magas hőmérsékleten keverve.

Ha a bitumen hosszabb időn magasabb hőmérsékletnek tétetik ki, a benne lévő még illó alkatrészek elpárologson és bizonyos oxilációs folyamatok is játszódnak le. Mindez a bitumen megkeményedését eredményezi. Mire a bitumen, mint a burkolat kötőanyaga, az uttestre kerül, nem bir azon fizikai tulajdonságokkal, mint amilyenekkel a beépités, helyesebben a felolvasztás előtt birt. A fizikai állandóknak sulyvesztesség utáni megállapitása éppen azt a célt szolgálja, hogy a beépitett bitumen rugalmassági tényezőinek oly határértékeket szabjunk, melyek a beépités előtti, huzamos hőhatásnak ki nem tett bitumen rugalmassági tényezőinek értékeitől csak bizonyos megengedett arányban térnek el.

A duktilitás- és penetriáció-görbék kötelező meghatározása éppen a sulyveszteség után birna különös fontossággal.

A duktilitás és penetráció különböző hőfokokon mért értékeit sulyveszteség előtt és után az alább közölt táblázat szemlélteti, mely öt különböző bitumenmintára vonatkozik.

Sorszám	Sulyveszteség %	Penetráció 1° = 1/10 mm								Duktilitás mm-ben							
		sulyveszteség előtt				sulyveszteség után				sulyveszteség előtt				sulyveszteség után			
		hőfok C°-okban				hőfok C-okban				hőfok C° okban				hőfok C°-okban			
		10	15	20	25	10	15	20	25	10	15	20	25	10	15	20	25
1.	0.07	30	54	102	167	20	43	78	141	nagyobb mint 1000	nagyobb mint 1000	nagyobb mint 1000	nagyobb mint 1000	nagyobb mint 1000	nagyobb mint 1000	nagyobb mint 1000	nagyobb mint 1000
2.	0.09	15	20	42	75	11	17	32	69	196	nagyobb mint 1000	nagyobb mint 1000	nagyobb mint 1000	115	565	nagyobb mint 1000	nagyobb mint 1000
3.	0.06	8	12	24	38	×	7	21	34	63	175	356	nagyobb mint 1000	52	115	290	556
4.	0.08	×	10	18	29	×	×	13	22	49	73	98	244	47	64	90	215
5.	0.16	×	10	14	18	×	×	8	15	30	44	56	75	27	40	50	65

A penetráció rovataiban az áthuzott kockákban oly értékek szerepelnének, melyeknek megbizhatóságához a rendes 100 gr-os megterhelés mellett már sok kétség férne, viszont nem birna a táblázat összehasonlitó jelleggel, ha ezen értékek 200 gr-os megterheléssel határoztattak volna meg. Minden adat három párhuzamos meghatározás számtani közepese. A táblázat fogyatékossága, hogy csak 1 méteres kihuzást engedélyező duktilometer birtokában az 1000 m/m-nél nagyobb duktilitásértékek nincsenek számszerüleg feltüntetve és ennek folytán az 1000 m/m-nél nagyobb duktilitás értékek változása nem volt érzékeltethető.

A táblázat érdekessége, hogy az alacsony — gyakorlatilag csaknem semmit jelentő — sulyveszteség dacára mily lényeges eltérések mutatkoznak a sulyveszteség *előtti* és sulyveszteség *utáni* értékekben. Talán ez is amellett szól, hogy a penetrációs és duktilitási görbék meghatározása mily különös fontossággal bir.

Feltétlen bizonyitó erővel bir a táblázat arra nézve, hogy a penetráció, duktilitás, dermedés és lágyuláspont meghatározása legalább 1—1 értékben a sulyveszteség után semmiesetre sem mellőzhető.

Állami feltételeink legkritikusabb pontja a megengedett maximális paraffintartalom kérdése. (Folyt. köv.)

Helyreigazitás. E cikknek a március 9-iki számunkban közölt részébe sajnálatos sajtóhiba csuszott be. Az egyik mondatba a nyomda „karboidok" helyett tévesen „karbidok" szót szedett, amit ezennel kiigazitunk. *(Szerk.)*

Fejkőből akarnak piacot kövezni Győrött

Győr város közigazgatási bizottságának egyik nemrég tartott ülésén a polgármester bejelentette, hogy a Piacteret a város burkoltatni fogja. Ez a bejelentés nagy örömet keltett, mert a Piactér jelenlegi állapota nemcsak higienikus szempontból kifogásolható, de különben is olyan állapotban van, amely nem méltó Győr városához.

Nemcsak a hozzáértők, de még a laikusok is feltétlenül azt hitték, hogy a piacot olyan hézagmentes burkolattal fogják ellátni, amely locsolással könnyen tisztitható. Aszfaltra vagy betonra gondolt mindenki.

Nagy meglepetést keltett azután, hogy az épitőbizottság egyik nemrég tartott ülésen a mérnöki hivatal vezetője azzal a javaslattal állott elő, hogy a Piacteret *fejkővel (!)* burkolják. A győri épitőbizottság hozzáértésére vall, hogy ezt a javaslatot *egyhangulag leszavazta.*

Ilyen körülmények között az volna várható, hogy az illetékesek sürgősen uj javaslatot terjesszenek az épitőbizottság elé és ebben vagy aszfalt- vagy betonburkolat mellett foglalnak állást. A városban szállongó hirek szerint azonban nem ez fog történni, hanem a mérnöki hivatal vezetője megpróbálja majd a *kisgyülés* óváhagyását megszerezni ahoz a javaslathoz, amelyet az épitőbizottság elutasitott.

Miért nem épitik tovább a váci Főuccát? A váci keramitos utburkolással kapcsolatban annak idején a Főut továbbépitését határozták el, hogy a modern utburkolás előnyeit az egész város élvezze. Erre a célra sikerült 20.000 pengős pótfedezetet is biztositani. A tavasz beálltával arra számitottak Vácon, hogy a munkához sürgősen hozzálátnak, az utépités folytatása azonban huzódik és legutóbb a kereskedelemügyi minisztérium táviratilag tiltotta el a munka megindítását. A közóhajnak engedve a polgármester megtette a szükséges lépéseket aziránt, hogy a szinte életbe vágó utépités rövidesen folytatható legyen.

Cegléden megkezdték a Budai-ut épitését. Egyelőre a földmunka folyik. Az útnak 4 kilométeres szakasza van az idénre tervbevéve s a kőfuvarozásra már az árlejtés is megtörtént. A vármegyei utépitési programba az út folytatólagos kiépitése fel van vévé.

Három uccát burkolnak Hódmezővásárhelyen. Hódmezővásárhely kisgyülése kimondotta, hogy a Speyer-kölcsönből megmaradt pénzből az inségmunkák során kiburkoltatja a Malom- és Kazinczy uccák még burkolatlan részét és a Völgy uccát. A határozatot jóváhagyás céljából felterjesztették a belügyminiszterhez és a kereskedelemügyi miniszterhez, ahonnan a napokban megérkezett a városhoz a kettős miniszteri jóváhagyás.

Betonkavicsot, kvarchomokot osztályozva is, **Quarcit nemes vakolatot** bármily mennyiségben azonnal szállit **FAZEKAS KÁROLY és TSAI** kavicsbánya vállalat és cementárugyár, **VÁC.** TELEFON: 107.

Mindenki tudja már, hogy az **ITEROL** kátrányos **POROLAJ** nemcsak portalanit, hanem ezenkivül **KONZERVÁL** Gyártja, felvilágositást nyujt és ajánlattal szolgál: **SZOMBATHELYI KÁTRÁNY- ÉS VEGYIGYÁR SZOMBATHELY**

665/1933.

Mészkőbánya bérbeadása.

Alulirott erdőigazgatóság **1933. évi március hó 29-én délelőtt 11 órakor** Nagymaroson az erdőhivatal irodájában megtartandó nyilvános szóbeli versenytárgyaláson **bérbeadja** a nagymarosi erdőhivatal kerületéhez tartozó

mészkemencevölgyi mészkőbányában gyakorolható mészkőkitermelési jogot

1933. évi április hó 1-től 1939. évi március hó 31-ig terjedő 6 évre.

Az árverési és szerződési feltételek a nagymarosi erdőhivatalnál tekinthetők meg és ugyanaz ad válaszbélyeg ellenében bővebb felvilágositást.

Gödöllő, 1933. március hó 12.

M. kir. állami és koronauradalmi erdőigazgatóság.

Uthengerlést vállal elsőrangu eredeti hengereivel **WOLFF ERNŐ** Budapest, I., Kelenföldi-ut 1. Tel.: 59-9-68.

Utépitést kivánnak a rózsadombiak

Buda egyik legszebb részének, a Rózsadombnak egyesülete azt kivánja, hogy a főváros a Törökvész-ut folytatását képező Görgényi-utat, azaz végig az egész rózsadombi „kilátó-utat" minél sürgősebben épitse meg Pesthidegkuton át egészen Solymárig, hogy ekként Bécs felől az autóbusz és autók a jelenlegi sivár képet nyujtó, óbudai, Bécsi-uti pálya és „Császár-szoros" helyett a rózsadombi kilátó-uton, mint talán a világ legszebb autóstradáján közlekedjenek és pillantsák meg legelőbb fővárosunkat.

A Közmunka Tanács különben foglalkozik a terv megvalósitásával.

Az egyesület szerint a még kiépitetlen Józsefhegyi, Csejtei, Cserje, Cimbalom, Mandula, Berkenye, Tövis, Bimbó stb. utak is sürgősen kiépitendők volnának.

Térrendezés inségmunkával

Szegeden a közeljövőben lefolytatandó inségmunkákat városrendezési munkálatokra akarják felhasználni.

Ennek során elsősorban az Uj-teret fogják parkirozni. Az Uj-téren gyermekjátszóteret akarnak létesiteni. A polgármester ugy határozott, hogy ezt a munkát sürgősen meg kell inditani.

A másik közmunka a Dugonics-tér rendezése lesz. A tervek szerint a tér hátulját befásitanák, a Dugonics-szobrot pedig előre hoznák a Kárász uccai frontig.

Bérhengerlést 3 kerekü és tandemhengerekkel vállalunk. **Motor és Gépgyár MARTOS és HERZ** Budapest, VII., Erzsebet királyné-ut 87. Telefon: 97-2-39.

Járhatatlan a győr—soproni országut. A Soproni Automobil Club beadvánnyal fordult Győr vármegye alispánjához, melyben arra hivta fel az alispán figyelmét, hogy a győr—soproni ut állapota rohamosan rosszabbodik. A kapuvár—vitnyéd—csornai szakasz már annyira megromlott, hogy autóval járhatatlan. Utal a beadvány arra is, hogy az autós térképek ezt az utszakaszt autóval járhatatlan utnak minősitik és ezért a Club azt kéri a győri alispántól, hogy ezen a közforgalmi szempontból és a Győrmegye reputációja szempontjából egyaránt fontos kérdésben sürgősen segitsen.

MEGHIVÓ.

A Budapesti Tetőfedőmesterek Szövetkezetének **1933. március hó 24-én d. u. 5 órakor** az Ipartestület helyiségében tartandó V. évi rendes közgyülésére. — Amennyiben ez a közgygülés határozatképtelen lenne, az ujabb közgyülés a megjelentek számára való tekintet nélkül — **március hó 31-én d. u. 5 órakor ugyancsak az Ipartestületen** lesz megtartva.

NAPIREND: 1. Igazgatóság beszámolója az 1932. üzletévről, a zárszámadás előterjesztése és a mérleg megállapitása. 2. Felügyelőbizottság évi jelentése az 1932. üzletévről. 3. Határozathozatal az előterjesztett zárszámadásokról és nyereség hovafordításáról. 4. Határozathozatal az igazgatóság és felügyelőbizottság tagjainak adandó felmentvényről. 5. Igazgatóság és felügyelőbizottság megválasztása. 6. Egyéb inditványok. Esetleges inditványok legkésőbb 6 nappal a közgyülés megtartása előtt a Szövetkezethez (VIII., Őr u. 1.) irásban küldendők be.

Mérleg. 1932. december hó 31-én. Aktiva Pénztár 6346.98 P. Adósok 10.567.78 P. Belvárosi 18.— P. Berendezés 369.50 P. Áruraktár 2459.95 P, összesen 19.762.21 P. — Passziva: Üzletrészek 4990.57 P. Hitelezők 1899.50 P. Átmeneti számla 8691.66 P. Fel nem vett osztalék 183.94 P. Tartalékalap 730.07 P. Nyereség 1932. 266.47 P. Összesen 19.762.21 P.

Veszteség-Nyereség kimutatása 1932. Aktiva: Költségszámla 4596.14 P. Nyereség 1932. 266.47 P, összesen 4862.61 P. Passziva: Jutalékszámla 3880.20 P. Raktárszámla 982.41 P, összesen 4862.21 P.

Tagok száma 38. Belépett az év folyamán 3 tag. Betett üzletrész 6.

Megvizsgáltuk és rendben találtuk:

az Igazgatóság. a Felügyelőbizottság.

lyázatot eredménytelennek nyilvánította, mert a beérkezett 14 pályámű között egy sem volt mely a kitüzött feladatot a művészi követelményeknek megfelelően megoldotta volna, a látképes 15 pályamű közül pedig csak egynek, Cselényi Elemér pályaművének ítélte oda a kitüzött 300 koronás díjak egyikét.

KÉT ÚJ PÁLYÁZATOT hirdet az O. M. Iparművészeti Társulat e füzet hivatalos rovatában. Az egyik az elhalt harcosaink emlékének megörökítésére hivatott emlékművek terveire szól, a másik a Gellért (Sáros) fürdő szállodai szobák berendezéseinek tervrajzaira vonatkozik. Utóbbi három önálló feladatot tűz ki, külön — igen tekintélyes — díjakkal. Amidőn tervezőművészeink figyelmét felhívjuk ezekre az érdekes pályázatokra, reméljük, hogy művészeink színe-java tudásuk és lelkesedésük teljes latbavetésével részt vesz e nemes mérkőzésen és ezzel biztosítja a pályázatok sikerét.

SZAK-IRODALOM

MUTHER KRITIKÁI. (R. Muther: Aufsätze. Berlin J. Ladyschnikow.) Három ízléses, angol vászonkötetben Muthernek valamennyi tanulmánya összegyüjtve mindazt a kvalitást nyujtja, amiben a tárcaíró-kritikus szétaprózta magát. Stílusának könnyedségével, ötleteivel és hol lelkes, hol irónikus hangjával foglalkozik régiekkel s modernekkel. Egy kiállítás, egy aukció, egy műtárlat vagy egy utazás adnak aktualitást csevegéseinek, melyekben gyakran végérvényes ítéleteket közöl. Amíg a régiekről beszél, mint Rembrandtról, Botticelliről, Cranachról, Danmier-ről, Ravennáról, Goyáról stb., addig ítéletei és megállapításai nem túlságosan bántóak és szempontjainak sokfélesége nem visszatetsző. De a legragyogóbb ötletek és a legelmésebb stílus sem feledtetik el, mennyire hamisan nézi a dolgokat, mikor saját kortársairól és az impresszionizmus német festőiről van szó. Mikor például Burne Jonest és Wattsot Puvis de Chavannes-nal és Moreauval meg Feuerbach-hal és Boecklinnel egy kalap alá fogja s valamennyit a XIX. század idealizáló-archaikus irányzata képviselőjének tekinti. Egyéni szimpátiái, néha még pillanatnyi sikerek is annyira elragadtatják, hogy néhány év mulva már csak mosolyogva gondolhatott egy-egy elírására. Böcklint például mint a legeredetibb festőjelenséget ünnepli, aki a multaktól teljesen független, alakjai, motívumai senkire sem támaszkodnak és a műtörténet — szerinte — nem ismer mestert, akinek korlátlanabb univerzalitása volna, mint neki volt. S ugyanakkor, amikor Schackot magasztalja, amiért oly bőkezüen felkarolta Böcklint, sehol egyetlen szóval meg nem említi Hans von Maréest, akihez Schack néhány kísérleti hónap után hűtlen lett. Egyáltalában a Bismarck-Pilotty-Böcklin-Wagner hőskultusz nagy tiszteletre gerjeszti a bécsi ujságíró műtörténészt, akit a nyolcvanas évek ez idealizmusa épp úgy megejtett, mint a kilencvenes évek szecessziós áramlatai. Szempontjai azonban csaknem mindenütt irodalmiak s amennyiben gazdasági és szociális hátteret is ad, nem elég mélyreható. Aránylag még legsikerültebbek az iparművészetről s a korabeli nagy erőfeszítésekről írt jellemzései. Ruskinnel, Morrisszal, a prerafaelitákkal, az art nouveauval, Van de Veldevel, az új bútorművességgel, a francia keramikusokkal épp oly szeretettel foglalkozik, mint ahogyan Lichtwark és a demokratizáló esztéticizmus törekvéseit felkarolja és az angol munkásművészet épp annyi szimpátiát ébreszt benne, mint a német művészkolóniák nyomán kivirult esztétikusabb társadalmi törekvések. Egészben a három kötet semmi esetre sem unalmas vagy haszontalan olvasmány és annak, aki nem mélyebb jellemzésekből, hanem egy éles szemű, elmés chroniquer tolla nyomán akar megismerkedni a mult századvég művészetével, ajánlható is.

KRÓNIKA

ISMÉT A HAZUG GYÁSZPOMPÁRÓL elmélkedtünk halottak napján, sorra járva temetőinket. A sivár egyhanguságban égnek meredő sírkövek tövében kazalszámra virított a sok koszorú. Az ízléstelenség és a hivalkodás azonban nálunk még a természet adományait is megfosztja szépségüktől s a drótra szúrt tengernyi virág, a kéregpapirosból, préselt pálmaágak füzéreiben szinte kábító harsogással hirdette mindenfelé, hogy a jó ízlés hiányát nem pótolhatja semmiféle áldozatkészség. Nálunk sokan azt tartják, hogy művészetünk és iparművészetünk lassú fejlődésének legfőbb akadálya szegénységünk. Úgy halottak napján, de minden temetésen is, az emberek rendszerint vagyoni viszonyaikat meghaladó áldozatokat hoznak, csakhogy gyászuk pompájával elkápráztassák a tömeget. Minthogy pedig drága élővirágra nem telik, beérik a szurrogatumokkal s viaszkból, papirból, viaszkos vászonból és egyéb olcsó anyagból készült virágutánzatokkal ékesített

koszorúkkal rójják le kegyeletüket. Pedig önként vetődik fel a kérdés, vajjon igaz lehet-e a kegyelete annak, aki ilyen hamisságokkal ámítja magát s a világot? A finomlelkű embert bizonyára jobban meghatja egy marék mezei virág vagy egy arasznyi egyszerű koszorú, — drótállvány és pálmaág nélkül, mint a koszorúgyárosok hivalkodóan terpeszkedő monstrumjai. Ám úgy látszik kevesen vagyunk kik ezt valljuk; virág- és koszorúkereskedőink sorában még kevesebben. Sajnos, már évek óta hiába beszélünk erről, de elég fontosnak tartjuk a dolgot arra, hogy ismételten szóba hozzuk mindaddig, míg előbbutóbb talán mégis célt érünk.

GYŰJTÉS LECHNER ÖDÖN EMLÉKÉRE. A Magyar Építőművészek Szövetsége halhatatlan nagy építőművészünk, Lechner Ödön emlékének megörökítésére emelendő szobormű költségeit országos gyűjtés útján akarja beszerezni. Evégből felhívja az elhúnyt mester tisztelőit, általában pedig a magyar művészet barátait, hogy járuljanak hozzá az emlékmű megvalósításához és küldjék be adományaikat a „Lechner Ödön szoboralap“ számlájára a Belvárosi Takarékpénztár R.-T.-hoz (Budapest, IV., Koronaherceg-utca 2). A M. É. SZ. felhívását melegen ajánljuk tisztelt olvasóink figyelmébe.

MAGYAR KARÁCSONY. Karácsony ünnepének közeledtével évről-évre fel szokta hívni az Országos Iparegyesület a magyar közönséget, hogy a szeretet ünnepén fogadja szeretetébe a magyar ipart: csakis hazai iparcikket vegyen ajándékba szeretteinek. Az idén a szokottnál valamivel korábban emeli fel az egyesület kérő szavát, mert minden esztendei szózatát még egy kéréssel bővíti ki. Sohasem volt nagyobb szüksége a hazai iparnak és társadalom minden dolgozó osztályának arra, hogy kölcsönös támogatással, vállat vállhoz vetve, segítsük egymást, felkaroljunk mindent, ami hazai, mindent, ami a magyar földnek, magyar kéznek, magyar elménck, magyar szorgalomnak, magyar tudásnak gyümölcse. És a kölcsönös támogatásnak, az együttérzésnek és együttes cselekvésnek egyik legszebb alkalma a karácsonyi ajándékozás, a szerető szívek szép hagyománya, amelyet a háború sem pusztíthat el, mert a szeretetnek ma nagyobbak a jogai és kötelességei, mint bármikor idáig. Gyakoroljuk a szeretetnek szép jogát és szép kötelességét egészen magyarán. Necsak a vásárlóközönség keressen magyar ajándékot, hanem amit az iparos, a kereskedő kínál az ajándékot kereső vevőnek, az is legyen mind színmagyar. Első szavunk szól tehát kereskedőinknek és iparosainknak: a karácsonyig még rendelkezésre álló időt használják fel eredeti új magyar műipari és más szükségleti cikkek terveinek honi iparművészek által való elkészíttetésére, úgy hogy a karácsonyi vásár idejében a piac változatosságával, cikkeinek művészi szépségével buzdíthassák a vásárlóközönséget szükségleteinek a hazai ipar és a hazai kereskedelem útján való fedezésére. Meg vagyunk róla győződve, hogy java művészeink készségesen állítják tehetségük és tudásuk javát az ügy szolgálatába. És meg vagyunk győződve arról is, hogy a közönség fokozott készséggel ragadja meg az alkalmat arra, hogy egy csapással necsak a magyar iparnak és kereskedelemnek juttasson keresetet, hanem a magyar művészetnek is. Ebben a meggyőződésben melegen ajánljuk az Orsz. Iparegyesület felhívását olvasóink figyelmébe. Nem kételkedünk abban, hogy megértő lélekkel, okos hazafisággal, egymást példával buzdítva fogják megcsinálni a magyar nemzet nagy esztendejében a nemzeti karácsonyt.

MÉGSZÍVLELNI VALÓ PÉLDÁT ad városainknak München törvényhatósága, mely újabban 148.000 márkát szavazott meg a háború miatt inségbe jutott művészei és iparművészei olyatén segélyezésére, hogy ezen az összegen művészi munkákat rendel meg náluk. A megrendelések összege általában 500—1000 márka között van, 2000 márkánál drágább műtárgyat nem rendelnek meg, hogy mennél többen részesülhessenek a támogatásnak e legnobilisabb módjában.

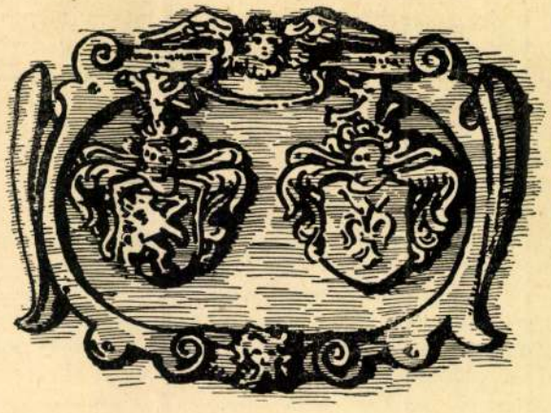

Magyar Iparművészet
1914.

A géniusz szobrot kap az utókortól s ilvános térre felállított emlékművel hálálja me nemzet a teljesített nagy szolgálatokat. Néha e életében népszerű egyéniség hamarabb jut e kit tetéshez, mint az igazán nagy ember, de utóbbiakat még sem kell félteni. Ők előbb-utóbb megkapják azt, amire rászolgáltak, viszont a bizonytalan nagyság szobrával jó sietni, mert mikor már nincsenek itt a jóbarátok és hívek, a »honmentő cselekedetek« is elenyésznek s jogos feledés borítja a hatalmas miniszter, pártelnök vagy vezércikkíró emlékét.

A szoborral (mely, sajnos, ritkán sikerül, hiszen ez szerencse dolga!) a nagy ember lassanként *szimbolummá* válik. A *szobor* a saját külön életét kezdi élni s lassan-lassan elsikkad mögüle az ember, kedvtelésekből, munkából, szenvedélyekből, szenvedésekből s örömekből, röviden: a húsból és vérből teremtett ember, ahogy őt a barátok s a kiszámú kortárstisztelők látták.

Boldogak vagyunk, hogy *Lechner* Ödönnek, az épitő zseninek, a magyar nemzeti formanyelv nagy előharcosának szobra nagy Jókaink szobrával szemben a diadalmas magyar képzőművészet szimbolumaképpen most már az ucca tömegének hirdetheti az utókor hálaját. Ezen a határmesgyén, amikor az élő művész emléke átmegy az ércszobor szimbolikus figurájába — néhány emberi emléket

KÉRDEZZEM A VILÁGRÓL? Kérdezzem bármir[illegible] Kérdez[illegible]m a pecsenye szagáról vagy a fürdőv[illegible]ró párájáról?

Neb[illegible]n feláll. Ha más nem, a reuma utat talált [illegible]

Most talán már az uccán van egy darab ágya és egy darab szekrénye.

Pont. Ennyit *Szabó* Istvánról.

Bodó Béla

Darálóköveket

(RUS és más rendszerű darálókhoz raktárból szállít

Hámozógép

emirgliköpenyeket legjobban és legolcsóbban készít és javít

VARGA OTTÓ LAJOS

csiszolóárugyár

Budapest, VI., Fövény ucca 89. Telefón: 914—93

Lechner Ödön
műépítész

Lechner Ödön szobráho

Pesti napló
1935 XII. 8

nem engedett még el sohasem a
ő szegény, mert csak az az egy
az élet szigorú szankciói köve
félévben egyszer járhat szín
templom többízben dramatizált
az egész világ, mely utóbbit ne
tani. Ez a Szabó, aki megadássa
két mellényrongyban, nem sze
gény lenne, a lexikoni értelemh
embernek nevezné magát. Szab
végletszélén. Egy bérház pinc
macskának, nyári verébnek az
mindenkinek többje van ennél

*

JAVAK? Ez a szó Szabónál
len nullát jelent. És ha teljesen
sal betegségnek mondják a szeg
nak, amely egyre szélesebb kör
István: *klinikai eset.*

Csak egyet: Szabó két év ót
mit. Két teljes esztendő óta nen
nem esztergályoz, nem gyalul, n
pel szeneszsákot, nem kaszál, n
gyógyít beteget, nem megy tár
üzleti pultnál — ebben a tekinte
forma azzal, akinek tőkepénze va
kamatok lehetővé teszik számá
különösebb cselekvés nélkül figy
lására.

Etekintetben egyforma...
fileti: *Szabó a semmittevés ké*
alatt összesen négy pengőt látott
resett két év alatt. *Hétszázharmi*
száz fillért... »a rendelkezésre ál
sége nem fedezi a tényleges
Mennyi esik egy napra? Körülbe

A fél fillérhez van: *egy 39 é*
egy feleség és két gyerek.
Klinikai eset?

A szegénység okai kor, betegség, munkaképtelenség, restség, tudatlanság, pazarlás, iszákosság, szerencsétlenség; b) természetiek: tűzvész, árvíz, jégverés, fagy, általános terméketlenség, stb.; c) gazdaságilag: sikertelen üzérkedés, árhullámzások, stb.; d) társadalmiak: nagyigényű élet, stb.; e) jogiak és politikaiak: nyomasztó törvények, forradalmak, háborúk, stb.
Lexikon

— A kora miatt nem kap állást?
Szabó rámnéz.
— Rest?
Jobban bámul.
— Pazarló volt?
Nem kapok feleletet.
— Iszákos?
Sóhajt.
— Érte valamilyen természeti károsodás?
Már ott tartok, ennél a nehéz szónál: *háború.* Hogy megjön a hangja, mint elhagyatott öreg embernek, amikor régi éveire, túlélt családjára emlékszik. A háború! Tizenkét hónapig volt frontkatona; ágyútűz, puskagolyósivítás, erdélyi havasok, az olasz Asiago... *Ott jó volt!*

Érzik, milyen súlyos ítélet van ebben a felkiáltásban? A háborúban, ahol minden két lépésre hörgött és kacagott a halál, ott jó volt!

Miért? Mert a háború *»fedezte a szükségleteket«. Volt ruha és ennivaló!*

Annakidején önként és lelkesedésből jelentkezett. »Mert a románok tizenhatban kitörtek«, — mondja. — Most úgy emlékszik vissza, mint ruhaés ennivalóbőségre...

Háború?

— Ismertem herceg *Windischgraetzet* is, egy rajvonalban szolgáltunk.

A rengeteg foltban elveszőnyárinadrág maradványaiban vacog. De ennél a szónál, hogy ismertem herceg Windischgraetzet, megcsillan a szeme.

Emberek vagyunk!

akarunk lejegyezni. Régi naplójegyzetekből írjuk ki ezeket, melyek természetesen akkor nem célozhatták ennek a rendkívül egyéniségnek teljes képét adni, talán nem minden »életszag« illant még el belőlük.

Kecskemét, 1910 október 9.

... Két viharos nap. Tegnap nagy vendégjárás a művésztelep alapkőletétele alkalmából... Kiutaztunk 5 kocsin a műkertbe. Janszky és Szivessy építészek fogadtak s körüljártuk sok mókával fűszerezve az elkezdett építkezést, aztán újra bejöttünk. Este vacsora *Kada* polgármester s néhány városi ember társaságában...

... Ma délelőtt nagy örömünkre megjött *Papszi*, azaz *Lechner* bácsi, kit már tegnapra vártunk. Nagy ujjongással vittük be a *Royal*-szállóba, délben még ittmaradtak kedvéért a fiúk, feketére újra eljött Kada.

Az egész délutánt együtt töltöttük, majd a pesti vendégekkel kimentünk az állomáshoz, — mind elutaztak, *Lechner* bácsi itt maradt még. Bejövet Kada megmutatta neki, hova tervezi a *víztoronnyal* kombinált *Rákóczi-emléket* és a *múzeumot*, melynek kivitelével *Lechnert* bízzák meg. Estefelé beültünk a cukrászdába, hol a zseniális öreg egy darab papírra mingyárt lerajzolta a torony első tervét. Aztán beszéd folyt egy s más dologról, főkép a művész fejlődéséről. Csodálatosan logikus eszével s világos határozottságával mondott nekünk egyetmást, minden szavát akceptálni kell. (Zsenialitását a városháza épületén naponta csodáljuk.) Elmondta ma többek közt, hogyan alkotta össze a sok naivitást magában foglaló régi angol művészi termékek s a magyar népies motívumokból ez első lépését a magyar építőművészetnek.

Vacsora a »Royal«-ban, most már a vendégek nélkül, csak a telep művészei (Grünwald, Falus, Bornemissza, Perlrot) társaságában, utána a kávéházban. Lechner kissé fáradt, úgylátszik mostanában nem valami nagyon egészséges. Vidítani próbáltuk vidám anekdótákkal s humoros rajzok improvizálásával...

Budapest, 1911 július 25.

...Tegnapelőtt *Lechner* bácsival vacsoráztunk *Kolegerszkynél*. *Lechner* két és fél órán át beszélt — figyelni elfáradtunk, de ő beszélni nem. Elébb családjáról, a Városligetről. Nagyapjáról s József nádorról (a fekete bácsi). A nagynénjéről, annak beszédeiről, a *Standesehre*-ről. A szegedi városházáról, a királyról, Tisza Lajosról. A magyar építőstílus törekvéseiről. 48 és a magyarosodás jelszava. Ybl és társainak passzivitásáról, Fesslről, a Vigadó építészéről, ennek első magyaros törekvéseiről. (Hatása Lechnerre!) Berlinben a főiskolán. A német parlament építészéről. Lechner keresése. A magával hozott magyar motívumok. A francia reneszansz s a királyokként változó stílusok oka. Párizsban. A restaurátor. Minden stílus megtanulása. A francia újreneszansz megteremtődése a gótikából: *A Drechsler-épület.* Az angol stílus és magyar: *Kecskeméti városháza.* Angol-indus-perzsa stíl: *Az Iparművészeti és a Geológiai Intézet.* A bécsi szecesszió: *Postatakarékpénztár.* Azóta szünet, csak kisebb munkák... Mindenről most csak slagwortokban — részletesebben majd legközelebb ..

Budapest, 1911 december 24

... Éjfélfelé a kávéházban *Lechner* bácsi [illegible] **radhatatlanul magyarázta nekünk a francia festé**

szet s építészet jelenlegi degenerálódását, esetleges újjászületési lehetőségének feltételeit. Világos elmével, őt olyan igen jellemző temperamentumossággal beszélt s *Szinyei Pali* bácsi elvi kérdésekben nem akarván ellenkezni vele, el is ült a másik asztalhoz, aminek okát Lechner természetesen észrevette, később az uccán erről szólt is nekem. *Ernst* jött az asztalhoz, a beszédben már kissé kimerült *Lechnernek* a következőket mondja:

— Papszi, tán indulhatnánk már, késő van!

Lechnerben e pillanatban felébredt az éjszakázó kedv s szerény vonakodással mondja:

— Nem bánom, — *felmehetünk* valahová. S már invitál engem is, hogy a »Casino de Paris«-ba menjünk.

Összeszedi a csomagocskákat, melyek karácsonyi ajándékokat takarnak (sok ajándékot vesz nagy szeretettel unokáinak, meg a házmester fiacskáinak, kik — úgymondja — őt egész évben kiszolgálják) s aztán karomba kapaszkodva, az ernyő alatt vigan tipeg a »kis lánykákat« rejtő tánchely felé — még az úton is hajtogatva:

»A *témafestés* marad mégis az alapja mindennek, azután az olyan, mely az egyetemes művészetet, az építészetet szolgálja.«

A *Casino de Paris*-ban a ruhatár körül lebzselő s állítólag pincérséget képviselő gyanús népség megkülönböztetett udvariassággal köszön. Amint végighalad ez a szép fehérszakállas bácsi a termen, a megrögzött lumpok is tisztelettel néznek rá, kit mindenki ismer a *Japán-kávéház* ablakából, hol dacolva néha a meghüléssel is, — szünetet nem ismerve figyeli az ucca forgatagát, állandó kedves figuráit megjegyezvén, — hogy ni, hogy megnőtt ez vagy az a kislány, akit így látásból már régen ismer.

Megkezdődik az előadás. *Papszi* maga elé teszi a kis fekete zsebkukkert, hogy a színpadon, a teremben, de még az oldalakon végig elterülő szeparékban, páholyok homályában feltűnő nevezetességeket is figyelemmel kísérhesse. A legjobb szívvel konstatálja, a tánc- és énekrevü szomorú első számát elmondani hivatott szerény áldozat is lám milyen kedves s hogy határozottan csinos. Csak új *suchedli*-re volna szüksége. És mesél *a régi jó időkről*, mikor sok mecénás akadt, akik a félig művészi, félig szerelmi pályára botorkálva és fénylésben lépegető jövő-csillagok útját egyengették, finom selyemharisnyákkal s fényes, szép cipőcskékkel. Bizony, régebben jobban ment az ő megtersége is és nem volt fáradt és beteg. Véletlenül az öregek betegségeire kerül a szó s azt mondja, hogy a haláltól nem fél, de hogy mint Szinyei öcsét vagy az öreg szakállas Taflert (ki oly hangos volt mindig a kávéházban s akit lármája miatt mindig szidtunk) megüsse a szél s így részlegesen nyomorékká váltak, — ettől a sorstól retteg. A másik percben azonban már megint a színpadon a szeme, mert egy régi ismerős bukkant fel.

— Még mikor a *Barnum* volt itt (most 12 éve), emlékszem erre a leányra. A testvérével egy ismert színész járta a világot mint »faun és nimfa«. A harmadik testvérük is itt van, abból még ügyesebb táncosnő lesz...

Mikor negyedkettőkor vége a színpadi előadásnak s a terem túlsó végén megszólal a cigányzenekar — sajnálkozva fordul a nézőtér közepén lévő parkett felé. Itt *Geiger*, a táncmester, unott kötelességtudással járta a táncot a konzumtáncosnőkkel, ami kissé megbotránkoztatja a vidéki »zöldeket«. Most elhatározzuk a hazamenetelt, — a kedves öreg menetközben még megáll egy percre, hogy egy ismerős lány táncát még pár percig nézze. Az ajtóban egy hölgy üdvözli, erre előkotor a zsebéből egy be nem pakolt játékszert — a legbájosabb grandezzával nyujtja át e krisztkindlit: egy picike fürdőkádban fekvő picike babát. E sors a másik ajtónál is elér egy kislányt, ugyanazt, ki, — mikor az osztrák művészek (Wagner s Klimt-ék) itt voltak, olyan jószívűséggel táncolta Faragó Gézával a komikus táncokat.

Budapest, 1914 június 11.

... Lechner bácsi, társaságunk feje s büszkesége ma délután 4 kor meghalt. Egy ujságíró hozta a hírt a kávéházba s mingyárt érdeklődni akart riport szempontjából — de sokkal jobban meg voltunk indulva, semhogy kísérletét siker koronázhatta volna. *Csontváry* is megjelent a kávéházban s furcsa beszédeivel, melyek annyira nem illettek a szomorú hangulathoz — szinte idegessé tett... *Lechner* bácsi milyen kitűnő, finom, tehetséges emberpéldány — ennek a szegény kis országnak milyen nagy embere volt. Talán most majd tudatára ébrednek irigyei s ellenségei az ő nagyságának. Szép temetés államköltségen, városi díszsírhely, szobor, gyönyörű cikkek jönnek már most — csak éppen életében okoztak neki fájdalmakat, bántak vele igazságtalanul. Mennyi panasz négyszemközt s mily erős hit útjának helyességében!

Kecskemét, 1914 jún. 15.

Tegnap volt *Lechner* bácsi temetése. A gyászszertartás olyan pompázatos volt, hogy szinte elvonta az ember figyelmét a lényegtől. Szónoklatok egész forradalmi hangúak, végül a fekete gyászdrapéria mögül az operai zenekar Sigfried gyászindulóját játszotta, ez mindenkinek szívébe markolt. A meghatottságunk még csak erősebb módon érvényesítette a hatalmas zeneművet. Fáklyával kezünkben, kalaplevéve mentünk a halottaskocsi előtt az Oktogonig. Szitált az eső. A temetőben már nem voltak túlsokan. Nagyon szomorú dolog elképzelni, hogy *Lechner* bácsit nem látjuk többé a kávéház ablakában ülve s megszünnek a művészi előadásai, nagyszerű vitái. Jelentősége mint egy művész majd csak ezután fog kitünni...

KÁVÉHÁZ

Irta: Bálint Gyö

Mostanában sokan járnak az házba, hogy meghallgass dizőzt. Vagy kétszázan szorongan bában, pár perccel éjfél előtt. Sz nak az asztalokon, a szemek is c sorok is. Nehéz, füstös a levegő. mellett vannak az asztalok, m előre lefoglalni. A szomszéd könnyebben beszélgethetnék, m akik asztalunk túlsó végén hely akartam szólni egyszer. Egy nő kérdezte mellettem: »No és mit akartam szólni: »Nem mindegy, Artúr? Lényegeset úgysem mon ma lényegesét?« Azután meggo és nem szóltam semmit. Bizo vette volna az idegen hölgy és ben is, miért rontsam Artúr t elég rossz hírem van már ilyen

Meleg van a kis kávéházban. jöttek az apró, úgynevezett »ir melyekben idegenek zsúfolódnak sem érti egész pontosan a saját ség jár ide, mint mondani szoka hely és amellett nem is olyan d szükségük van ezeknek a férfi ilyen helyekre, ilyen kis terület nyüzsgésre, fülledt hangzavarra, szaglószervek és a bőr mesterség ingeráradatára, melybe belekábu Lehet, hogy az egyedülléttől félne let zárt világától és ezért menek a lárma e szük oázisaiba, aho gyedül gondolataival és hozzátá mellett mélyebb beszélgetésekre sor, részben a túlzsúfoltság, részb

HAZAI KRÓNIKA

AZ A SOK SZEMPONTBÓL NAGYON ÉRDEKES és nagyon tanulságos szakbeli vélemény, a melyet a Képzőművészeti Tanács építészeti osztálya adott az építészeti mesteriskola fölvetett ötletéről, úgy gondolom, senkit meg nem lephetett. Ezt a véleményt előre meg lehetett rajzolni, aminthogy nálunk körülbelül mindig meg lehet mondani előre, hogy egy-egy adott kérdésben ez vagy az a bizottság hogyan és miképen fog ítélni. De félre ne értessem. Eszemben sincs kétségbe vonni az építészeti szakosztály előadójának, Fittler Kamilnak, jóhiszeműségét; csak konstatálom, hogy az a népes művész-kontingens, amely Lechner Ödön bámulóiból kikerül s amely a mesteriskolára vonatkozó memorandumot megszerkesztette és a kultuszminiszter elé terjesztette, eleve tisztában lehetett azzal, hogy ha a Képzőművészeti Tanács építőművészein fordul meg a kérdés, akkor a Lechner Ödön mesteriskolája el van temetve, mielőtt még megszülethetett volna.

Az okok, rúgók és kútfők feltárására nem vállalkozom, mert nem szeretem az izetlenséget. A létért való küzdelem harca bevonult a művészetek berkeibe is s a verseny — nem a művészi, hanem a nyerserők versenye — természetszerűen ott dúl a leghevesebben, a hol a művészi feladatokkal kapcsolatban rendszerint nagy anyagi sikerek játszanak szerepet. Ennek az állapotnak vannak aztán öntudatlan exponensei és olyan jóhiszemű kodifikátorai is, a minőnek Fittler Kamilt ítélem.

Az én tételem az, hogy az igaz művészi egyéniség sohasem keresi az anyagi sikert a művészet rovására, vagy pedig egy igazi nagy művészegyéniség lekisebbítése és kinullifikálása árán. Ez az én szerény meggyőződésem a művészi önérzetről és méltóságról, amelyet a legelsőnek tartok a világon. De az élet ebben is mester: kiegyenlíti az ellentéteket. Aki a tehetség isten-áldotta adományaira nagy és kimagasló, az rendszerint az életnek ismeretében és az érvényesülés művészetében kontár, gyámoltalan és tehetetlen. Viszont, akinek rövid a művészete, az megtoldja a könyökével, a kijárással, az összeköttetéssel és az életrevalóság művészetének száz fifikus fogásával, amiben a másik, valameddig csak él, nagy gyermek és könnyen legázolható, gyenge kezdő marad.

A Képzőművészeti Tanács illetékes osztályának véleményére két igénytelen megjegyzésem van, amelyet ezúttal ki akarok fejteni. Az egyik az, hogy az a művészi mozgalom, amely egy építészi mesteriskola követelésében csúcsosodott ki, nem vizsgálta a mesteriskola problémáját általában és különösen. Az egy konkrét szándékból határozott célt követett: módot és alkalmat akart adni egy zseniális építőművésznek rendkívüli tehetsége kellő kifejtésére, a magyar nemzeti művészet kialakulása érdekében. Ez volt a cél, a mely a memorandumkészítő művészeket mozgatta. Valamennyi Lechner Ödönre gondolt és senki másra. Neki akartak mesteriskolát alkotni és senkinek másnak. Minden más körülményt mellékesnek ítéltek amellett a nagy művészi érdek mellett, hogy Lechner Ödön átadhassa, átruházhassa híveire mindazt a tudást, ami benne él, mindazokat a művészi kincseket, amelyeket az ő találékony elméje termel s páratlan formaérzéke magyar zamatúvá csiszol. A középkorban ilyen nagykaliberű művészek fejedelmi mecénások oltalmában bőséges tért találtak, hogy erejüket kifejtsék s hogy alkotó tehetségüket minden pompájában és egész teljességében revelálják a világnak. Így jöttek létre azok a művészi csodák, amelyek tüneményes jelenségei a kulturának ma és mindörökké. Ma azonban nincsenek fejedelmi mecénások s ha egy-egy nagy tehetség nem talál módot és alkalmat a maga értékének megnyilatkozására és kifejtésére: akkor a köznek kell elfoglalnia a régi mecénások helyét s megakadályoznia, hogy egy nagy művészi tehetség elmuljon anélkül, hogy megtermékenyítette volna az elméket s anélkül, hogy gazdagságát kitárta volna oly mértékben, amint tehetségétől kitelt.

Az ifjabb művész-nemzedék, amely Lechnerért lelkesül, úgy érzi, hogy ebben a nagy művészben

Művészet 1904.

TÁJKÉP
PRAVOTINSKY LAJOS MEZZOTINTOJA

még hatalmas alkotó erő lüktet, amelyet megnyilatkoztatnia nem adatott. A mesteriskola volna a remédium arra, hogy ez az erő kihasználódjék a nemzeti művészet javára. Nem az izgatta az ifjabb művésznemzedéket, hogy intézményesen művészeti felső iskolát létesítsen az építészek számára. Semmiféle sablon nem lebegett a memorandum aláíróinak szeme előtt. Ők Lechnernek óhajtottak keretet, alapot és módot szerezni arra, hogy művészetével megihlesse az ifjú magyar építőművészek lelkét s keresték a megoldást az építőművészeti mesteriskolában, nem a Lechner kedvéért, hanem az ifjú építőművészek fejlődése és a magyar építőművészet érdekében. Ez volt a célja a mozgalomnak, amelyet sikerétől elütni, bármi okon vagy ürügyön — s hozzá egy hivatalos művészi testület részéről — nem nagyon kegyes cselekedet.

Hogy milyen kapcsolatban lett volna vagy lenne a megalkotandó mesteriskola a műegyetemmel s hogy mi lenne a folytatása majd Lechner után: azt én nem kérdezem és nem kutatom. Majd boldogulna Lechner a kapcsolatokkal s majd nevelne magának utódot a mesteri székre. De ha nem akadna is méltó utódja: ki törődik ma azzal? A fiúval az apa előtt! Csak azt nézem, hogy Lechner oly művész, a kinek egyénisége kész program és kész nagyság és jelentőség az építészeti mesteriskola számára. S csak azt nézem, hogy az ifjabb építőművész-nemzedék megérezte kiképzésének egy nagy hiányát: a magyar forma-érzékben való fogyatékosságát s hogy Lechnerben — iskolát keres, mely a sablonos építész-nevelésünknek ezt a csorbáját helyreüsse. Az ifjabb építőművész-nemzedék érzi — s ez már Lechner hatása — hogy elveszünk a nemzetközi kompiláció tengerében, amely városainkra és utcáinkra zúdul s hogy legfőbb ideje, hogy a poliglott formák között honosságot szerezzünk végre a mi saját nemzeti ízlésünknek is, a melyre gyönyörű példákat állított Lechner alkotó zseníje s amelyet az eddigi kezdet kezdetén túl bizonyára jelesen ki tudna fejleszteni, ha erre a mesteriskola révén tért és módot nyerne.

A másik megjegyzésem, a melyet a Képzőművészeti Tanács építészeti szakosztályának munkálatára tenni akarok, ennek arra a részére vonatkozik, amely kifejezésre juttatja azt a lehetőséget és óhajtást, hogy a kultuszminiszter alkalomadtán jelentőségesebb művészi megbízást adjon Lechnernek. Ez mindenesetre jó volna, ha megtörténnék; s elvégre nincs kizárva, hogy ilyesmi megessék az öreg Lechneren, különösen, ha előreláthatólag az építkezés nem járna nagy anyagi haszonnal. De, föltéve, hogy Lechner kapna ilyen megbízást, ezzel egyáltalán nincs megoldva a fölvetett kérdés: sem az a hiány, a melyet az újabb építőművész-nemzedék érez, sem pedig az a cél, hogy a Lechnerben lakozó rendkívüli művészi érték teljes mélységében kiaknázódjék a nemzeti művészet javára.

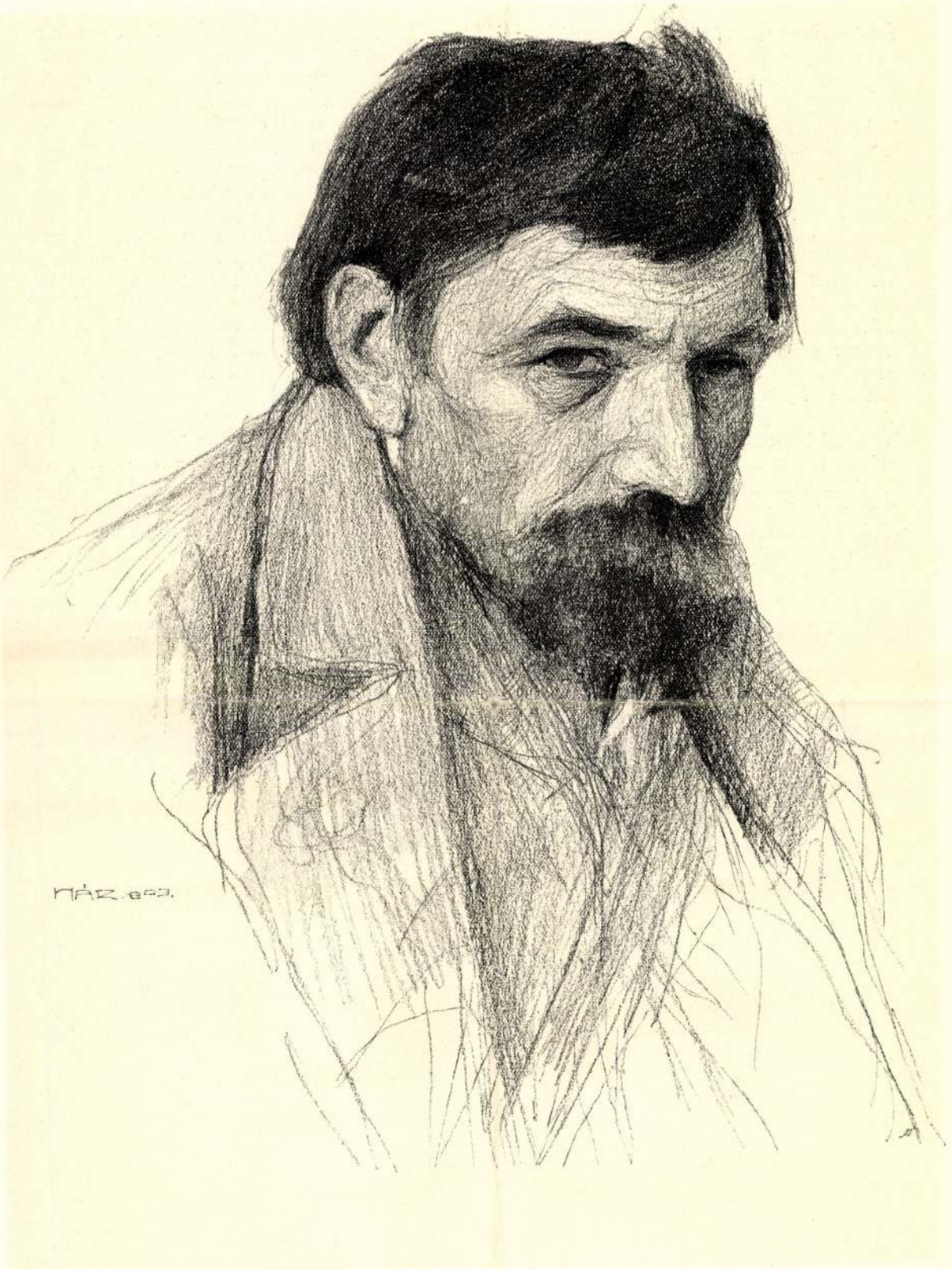

TANULMÁNY
HÁZ MIKLÓS RAJZA

Értsük meg egymást és értsük meg az ifjú művészet és a magyar építőművészet érdekét. Ha az öreg Lechner kap esetleg egy művészi megbízást: akkor mindenesetre tehetségének megfelelő és a nemzeti stilusra tanulságos művet fog alkotni. De egy épület elvégre csak egy épület, a melyhez munkatársaiul a mester olyan ifjakat fogad, a kiket maga kiválaszt és annyit, a mennyire éppen szüksége van. Az iskola más. Az iskolába azok iratkoznak, akik akarnak és annyian, a hányan akarnak, művészi és magyar irányú képzést keresvén. De természetesen épület nélkül nem lehet építőművészetet képezni. A mesteriskolához is, ha létesítené a kormány, időről-időre konkrét megbízás szükségeltetnék, hogy a mester a gyakorlatban mutathassa be és fejlesztheesse művészeti irányát. Az építőművészeti mesteriskolát csak így lehet elképzelni.

Az egészséges gondolat itt az, hogy igenis, adjon a kultuszminiszter alkalomadtán megfelelő művészi megbízást Lechnernek, de fokozza ennek a megbízásnak a nemzeti művészet szempontjából való hasznát azzal, hogy nem a mesteriskola kikerülése céljából adja, hanem ellenkezőleg, a létesítendő mesteriskola keretében és sikeres működésének céljára. A miniszter, aki a nemzeti kultura legfőbb őre, nyujtsa segítőkezét a zseniális öreg mester és a lelkes ifjú művész-nemzedék felé. Nem kegyelmet kell itt osztogatni. Nem gyöngéd jótékonyságról van itt szó, valami nagyon megszorult szegény emberrel szemben. Itt van egy rendkívül gazdag művész-tehetség és egy nagyon szegény építőmű-vészet. A fölsegítésre itt valójában nem az szorult, aki gazdag, hanem az, ami szegény. Elvégre gondolja meg minden illetékes tényező, akinek döntő szava van e dologban: az öreg Lechner csak el lesz valahogy az építőművészeti mesteriskola intézménye nélkül is; de a magyar építő-művészet, Lechner tudását és alkotó erejét ki nem használhatván, oly nagy mértékben károsodik, hogy veszteségét, amely nemzeti veszteség, kiszámítani nem is lehet. Nagy mesterek ritkán születnek s rendszerint pótolhatatlan űrt hagynak maguk után.

BÉLA HENRIK

A BUDAVÁRI MÁTYÁSTEMPLOM KÖRNYÉKÉRŐL. Székesfővárosunk leginkább agyonszabályozott része Budavára. Festői hatású várfalait és kapuit merő vandalizmusból már csaknem mindenfelé lebontották. Az ősi várfalak párkányait a bástyasétányon esetlen fakorlátokkal pótolták, mint a minőkkel a vidéken a marhavásártereket szokás elkeríteni. A halászbástya átalakításánál ismét az ellenkező végletbe tévedtek. A kerítés itt cifrább, mint a Mátyástemplom, a melynek kedvéért épült s szinte lehetetlenné teszi e nevezetes műemlékünk érvényesülését.

Hogy a mi bizottságosdival irányított művészeti mozgalmainkban mily kevéssé érvényesül a valóban művészeti szellem, annak elszomorító példájául a halászbástya szolgál. Az ott folytatott szabályozás közben másfél év előtt csaknem egész terjedelmében kiásták a budavári döméstemplom XIII. századbeli szentélyét embernyi magasságú falaival, véges-végig márványsírkövekkel burkolt padozatával. Az apszis falaiban szinte sértetlenül megmaradtak a középkori barátok stallumfülkéi is, formás korai jellegű csúcsíves oszlopocskáikkal.

Ezeknek sorsa tanulságos.

Civilizált országokban az ilyen falmaradványokat, sőt ha jelentéktelen római házfalakról van szó, úgy nálunk is, minden áron fönn szokták tartani. Bizonyos, hogy nincs múzeum, a mely képzeletünket annyira megragadná, mint az ilyen régi kövek, a melyek a helyszinén eredeti környezetükben regélnek a rég letűnt időkről. A budavári dömés-templom szentélye áthidalása esetén bizonyára nem szolgált volna közlekedési akadályul. Kocsikorzót a halászbástyán évszázadok multán sem igen fognak rendezni. Nálunk azonban, a helyett, hogy útját állták volna a monstruozus szabályozásnak, e tisztes régiségű és ugyancsak párját ritkító nevezetesség számba menő sok új ötletet adott a Budavárát szabályozó bizottságnak. Az ötletnek a dömések szentélye természetesen áldozatául esett s ma ennek helyén kocsiút vezet keresztül, az apszis helyén pedig sajátságosan furcsa hatású lépcső s kőgloriett áll. S a szabályozás aktái még mindig nincsenek lezárva. Napilapjaink, többek közt a „Pesti Napló“ március 27-iki számában arról írnak, hogy „a Mátyástemplom emlékművei (?) kiegészítését ez idén is folytatni fogják“ s a régi pénzügyminiszteri épület alján végighúzódó várbástya kerül most kiépítésre. Kérve kérjük kultuszminiszterünket, mint a közízlés hivatott őrét, állja útját e tengernyi pénzbe kerülő üres játéknak s védelmezze meg régi műszetünk ereklyéit, dokamentumait a feldúlástól.

—x.

A MŰBARÁTOK KÖRÉNEK MODERN METSZET KIÁLLÍTÁSA. A modern metszet kedvelői ritkán részesülnek nálunk egy-egy kiállítás gyönyörűségében. Mindössze kettőt rendezett az Országos Képtár és nemrég egyet a Műbarátok Köre. Ez utóbbi hatványozott mértékben kelti fel érdeklődésünket, mert az első, amely magánosok gyűjteményéből kerül ki, élő bizonyságául annak, hogy ez az intim művészet nálunk is termékeny talajra talált, sőt, mivel megszerzése összehasonlíthatatlanul kisebb áldozatba kerül, mint a többi műremeké, talán sikerül erősebb gyökereket vernie és gazdagabb terméssel biztathat.

A modern grafika e nemzetközi tárlata különös szerencsével majd az összes nagyságokat és nemzeteket egyesítette. Legnagyobbrészt rézkarcokból állt, de azért gyönyörű példányok képviselték a kőnyomatot és fametszetet is. A metszetek értékét még fokozta, hogy a lapok nemcsak igen ritkák, de a lenyomatok páratlanul szépek és tiszták.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

DUNÁNTÚLI NAPLÓ

1970 AUG 26

1021 / Lechner Ödön

Baranyai kastélyok és udvarházak...

MOZSGÓ

A fehérlovas hintó dübörögve rohan át a hídon. A gyerekek nevetnek. Az állomásra viszi őket a hintó. utaznak. A tó szelíden hullámzik, tükrén néhány helyen még felszikrázik a nyárfák teteje mögött lebukni készülő nap. A füzek sátrat vonnak a tó fölé. Alattuk félelmetesen sötét a víz. Mint az elmúlt évben, amikor az asszonyt kihalászták a híd alól. Azt mondják: rabiátus férje volt. A kacskalábut a part mentén találták meg. Lábat akart mosni és megbillent. Alig emlékeznek rá, pedig az idén májusban történt. Persze sűrű vendég itt a halál. A szociális otthon 150 lakója majdnem mind öreg.

Lépcsőkön megyünk a kastély felé. A 8,5 holdas parkot kanadai tölgy, platán, fenyő és néhány diófa természetes egyszerűséggel borítja. Virágok csak a lénia mentén illatoznak. Amikor a legfelső lépcsőre érünk, teljes szépségében feltűnik a kastély. Igaz, vakolatára ráférne már egy kis felújítás, mint ahogy a parkot sem ártana rendbehozni. Itt csak az idő pusztított, ellentétben sok más kastéllyal, parkkal, ahol az ember is besegített.

A kastélyt Lechner Ödön tervezte. A Batthyány kúria alapjaira építették. Biedermann Ottó lovag azt mondta: angolos-magyaros, gyönyörű legyen. Lechner Ödön saját álmai szerint építette.

Töpörödött apóka olvas a régi szökőkút párkányán. Velsch Lajos 85 éves. Több mint két évtizede él szociális otthonban. Tíz éve itt. Mondom, hogy itt valamikor a Biedermann család élt. Ő meg a legkisebb meghatódottság nélkül mondja: Keszthelyen, a Festeticséknél szolgált. Kastélyokban élt, amióta csak eszét tudja. Nagyon szeretné megmutatni fonott üvegjeit, kosarait, de egy gyors mozgású öreg nagyon szeretne valamit mondani. Herczeg József, a postás. Fél évszázadot dolgozott a szíjgyártó szakmában, de a traktor „megette" a lovakat. Ő meg idejutott.

Két öreg tiszafa áll őrt az utolsó lépcsőknél. Öregember, öregasszony csendesen ülnek a padon. Aztán betotyognak velem a kastélyba. Megmutatják szobájukat. A mozsgói szőlőkből jöttek az elmúlt évben. Azelőtt soha nem jártak a kastélyba, pedig itt is születtek. Nem

tül-kasul kötözve. Anna készítette el az idei csomagját. Rongyok, szappandarabok, hamu, kenyérhéj van benne. Anna is előkerül.

— Mit akarnak azzal a csomaggal?

— Semmit — mondja Sárkány Rezső főkönyvelő — majd elküldjük a gyerekeknek. A lány azt mondja, még nem kell. Meg akarja még kovászolni. Aztán a címzés is vissza van. Rendesen kell a csomagot készíteni, különben nem kapja meg a 300 gyereke. Mert neki annyi van. Más eltagadja a kevéset is. Menhelybe adja. De neki van, hát van.

Majd a postások félretesszik. Tavaly is úgy csinálták. De Anna egy évig nyugodt lesz.

Átmegyünk ismét a hagyablakos toronyszobán. Valamikor ez a szoba volt Biedermann Margit műterme. Keressük fel az öreg nénit! Itt él a régi kertészházban.

A kémény melletti mellékkapcsőn érünk ki a kastélyból. A kéményen ötágú korona. Alatta három liliom. Túl a gazdasági udvarban tűztoronyhoz hasonló építmény, víztorony.

Földrehajló fák alatt bóklászunk a kertészház udvarán. Két kis szoba. A falakon mindenütt festmények. Hatalmas barokk ágy szélén ezüsthajú nénike. Biedermann Margit. Az egyik lázadó. Kada Alajos festőhöz ment feleségül. Emiatt az anyja kitiltotta a házából. Benczurról meg Székely Bertalanról beszél. Férje a tanítványuk volt. Balatoni tájak. Zselicség. Ez volt Kada Alajos világa: látom a levegős, élénk hangulatú képeken. Margit néni 82 éves.

A kis szobában jóparán összejöttünk: Margit néni és a lánya, Mária. Lengyeltóti János, aki hosszú évtizedekig a Biedermannok házitanítója volt, és Sárkány Rezső, az egyik mostani gazda.

Kerekedik a történet. Az 1700-as évek közepén a Batthyányak birtoka lett Mozsgó. Állítólag Sárközi Jánostól kártyán nyerték. A Batthyány Gusztáv annyira eladósodott a bécsi Biedermann bankháznál, hogy kénytelen volt az Üszögpusztától Mozsgóig terjedő 53 ezer holdas birtokot eladni. A népes Biedermann család tagjai közül Simon szerette meg ezt a birtokot. Ő telepedett itt le. Fia, Ottó építette a kastélyt. Felesége világszép asszony, Tüköry István, Garibaldi tábornokának testvére volt. Egyik lányuk Margit néni.

Lassan éjszakába öregszik az este. A tó felől csobbanások hangját hozza a szél. Margit néni és Mária a kertészházban eloltják a villanyt.

Lombosi Jenő

családoknál ebédelnek. A 7000 beemsteri lakos közül ma azok a legboldogabbak, akik magyar gyereket láthatnak vendégül! Már kisebb perpatvar is kerekedett abból, hogy egyik család csak hétfőn érkezett haza, és kérte a maga „előjegyzett" gyerekeit. A család, ahol addig a gyerekek voltak, fogadtak, körömmel ragaszkodott hozzájuk, az asszony még sírásra is fakadt, amikor el kellett válni a gyerekektől és fényképészért futtatott, hogy legalább egy fénykép maradjon róluk.

A középiskola épülete — a főhadiszállás és amolyan társasági központtá vált. Mindennapos vendég itt dr. J. O. Laan orvos, aki egyik szerzője a beemsteri hétnek és felfedezője az úttörőzenekarnak. De a szervező bizottság többi tagjai is mindennapos vendégek az iskolában.

A rendező bizottság kitűnő programról is gondoskodott. Hétfőn délután a zenekart amsterdami kirándulásra vitték, ahol a hajógyárat és a várost tekintették meg a csatornákon hajózva.

A sikeres szerepl

útrész mindenekelőtt azt érzékelteti, mekkora munka is lesz a hegyen kaput vágni.

Az erdőt 1968 szeptemberében irtották ki. Ezt követően az aknamélyítők — a magyar vasútépítés történetében első alkalommal —, bányászati módszerekkel egy vágattal áttörték, a közben zavartalanul üzemelő pécs—dombóvári vasútvonal töltését. Ez a mini-alagút most az anyagszállítás egyetlen lehetséges útvonala, az új alagút ugyanis a régi vasút közvetlen szomszédságában épül, s tulajdonképpeni bejárata csak e vonal töltésének elhordása után válik megközelíthetővé. Az új alagút egyébként már a múlt év szeptembere óta végig járható: ekkor lyukadt ki ugyanis az abaligeti oldalon az a

lat, a [illegible]
sem könn
támfáktól
oldani a
A biztosít
művelet: a
egyre csús
A talajvíz-
ilyenkor, a
jelentkezett
180. méter
gondot. A
megépült a
zető csato
óvatosságra azonban változatlanul szükség van. A talajvízszint az emberek feje felett van, s ez meglehetősen nyugtalanító érzés.

A Bányászati Aknamélyítő Vállalat mecseki körzete egyébként a Zobák-aknai beruházás éveiben épített először ilyen nagyszelvényű vágatokat. Az abaligeti mun-

k su-
tono-
r be-
. —
van
még

s S.

...mától új forga

**Közlemény: Pécsett az Ipa[r]
és a Verseny utca közötti ré[sz]
szen történő építkezés miat[t]
a Rózsa Ferenc utca egy ré[sz]
szét augusztus 6-tól szeptem[-]
ber 30-ig a forgalom elől le[-]
zárják. Kérik a gépjármű[-]
vezetőket a KRESZ-táblá[k]
utasításait fokozottan figyel[-]
jék.**

A villanymotor halkan du[-]
ruzsol. Két sárgatestű henge[r]
félelmetes erővel, 1200 at[-]
moszféra nyomással tolja a[z]
egyméter átmérőjű vascsöve[t]
a sínek alatt. A pályatesten[-]
szerelvény robog. A kerekek[-]
csattogása többszörös hang[-]
erővel „pattog" a vasgyűrű[-]
falán. A mélyben dolgozó[-]
munkás fülét tenyerével be[-]
takarja. A vonat elment, a[-]
férfi folytatja munkáját.

A Megyeri út és a Tüzér utca között — a RÖVIKÖT épületeitől nem messze — a pályatesttől 25—30 lépésre egy 3 méter széles, 7 méter hosszú és 3,5 méter mély gödröt ástak. Ennek az aljánfekszik az egyenként 300—300 tonna erő kifejtésére képes gépezet. Itt van a munkahelye a kilenc fős mélyépítő brigádnak. Vezetőjük Nemes Ferenc fúrómester. Vállalkozásuk egyedülálló az országban. Forgalom idején is dolgoznak a vasuti sínek alatt. A nyugati városrész szennyvízcsatorna hálózatának tehermentesítésére 2800 folyóméter csővezetéket helyeznek a földbe a Tüzér utcában lévő vezetékkel párhuzamosan és a Megyeri úton csatlakoznak a meglévő csatornarendszerbe. Hasonló munkát végeznek a Veress Endre utcában is egész az Ybl Miklós útig.

Baromfi, tojás, méz és gyümölcs

150 vagon áru a háztáji gazdaságokból

Rekord mennyiségű árut vásároltak fel megyénk fogyasztási szövetkezetei az első félévben, a háztáji és házkörüli gazdaságokból.

1970 első felében 12 vagon élő baromfit vettek át az fmsz-ek, 32 százalékkal többet, mint 1969 hasonló időszakában. A felvásárolt 21 millió tojás 55 százalékkal több a tavalyinál. Szinte ontották a húsnyulat a házkörüli gazdaságok, ebből 62 ezer darabot értékesítettek. Az ugyancsak nagy mennyiségű mézen kívül, 14 vagon étkezési babot, 45 vagon zöldborsót, 30 vagon meggyet, valamint mákot, éticsigát és gyógynövényt adott Baranya a népgazdaságnak. A nem termelt, hanem gyűjtött éticsigából 23 vagonnal vásároltak fel. Ezzel az eredménnyel országos első lett megyénk.

Az értékesített több mint 150 vagon árun kívül tízmilliókra tehető az a gyümölcs, zöldség és baromfi, amelyet a termelők és családtagjaik elfogyasztottak.

kunlacházi gyilkost

17-én társtettesként, előre kitervelt módon és nyereségvágyból elkövetett emberölés miatt halálra, bátyját, Szabó Miklóst pedig 15 évi szabadságvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság az ítéletet jogerőre emelte. Szabó Sándor kegyelmi kérvényét a Népköztársaság Elnöki Tanácsa elutasította. Az ítéletet szerdán végrehajtották.

v. szállítók..."

Költözködik az orvosegyetem

közölhetem, hogy a műszaki vezetők kezdeti aggályai az orvostanhallgatók munkája iránt gyorsan eloszlottak. Önök eddig is lelkiismeretesen, pontosan és jól dol-

Ilona fiatalasszony, férje szigorlóéves, ennek az építőtábornak a vezetője. A két medika nem sokat pihent eddig. Vizsgáik után egyhónapos gyakorlat, majd a mos-

munka közben a fogásokkal, a gurtni elhelyezésével. Sikerrel, hiszen sérülés nélkül és törésmentesen dolgoztak mindeddig. A költözködés ütemszerűen halad. Szeptember közepére szeretnék teljesen befejezni a munkákat, vagyis a 12 tanszék és 7 [illegible] intézmény (rektori hi-

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST
PUBLISHING HOUSE OF THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
VERLAG DER UNGARISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN
MAISON D'EDITIONS DE L'ACADEMIE DES SCIENCES DE HONGRIE
ИЗДАТЕЛЬСТВО АКАДЕМИИ НАУК ВЕНГРИИ

Ars Hungarica 1980/1

Nemes Márta

A KŐBÁNYAI TEMPLOM TÖRTÉNETE

A TEMPLOM ÉPÍTÉSÉNEK ELŐZMÉNYEI

Kőbánya 1873 előtt nem tartozott a fővároshoz, régen virágzó kőfejtő-iparáról elnevezett település volt. Az ipari fejlődés fellendülésével, új iparágak létrejöttével lakóinak száma ugrásszerűen növekedni kezdett, és ez magával hozta egy új templom építésének igényét is. Először ugyan csupán az 1740 körül épült Kápolna téri kis kőkápolnát bővítették ki (1870-ben) [1], de miután ezzel együtt is tarthatatlanná vált a helyzet, a kőbányai polgárok 1883. november 17-én bizottságot alakítottak a templom-építés megszervezésére,[2] és írásban fordultak a főváros törvényhatósági bizottságához ügyük felkarolása végett.

1884-ben a törvényhatósági bizottság napirendre tűzte a kőbányaiak kérelmének megtárgyalását,[3] és a főváros mérnöki hivatalának bevonásával 1855. májusára elkészült az épület elhelyezési variációinak terve.[4] Eszerint a lehetőségek a következőek voltak:

1. a Kapolna tér,
2. az egykori Dreher-féle sörfőzde telkéből kihasítandó háromszögű telekrész és
3. a Bánya tér.

A három változat közül az első kettő a közgyűlés képviselőinek óhaja,[5] a harmadik pedig a Fővárosi Közmunkák Tanácsának – városrendezési elképzeléseibe illeszkedő – javaslata volt.[6]

1885-től 1887. június 15-ig tartott a templom helyének eldöntése körüli vita, s mivel megegyezni nem tudtak, végül a belügyminiszternek kellett az ügyben határoznia, aki a Bánya-téri változatot választotta.[7]

A bizottmány és a tanács nehezen tudott belenyugodni a döntésbe. A következő esztendőben újabb indítvánnyal álltak elő: legyen Kőbányán inkább két, kisebb templom, egy a Bánya-, egy pedig a Kápolna téren. Természetesen ilyen javaslat nem kaphatott helyet egy jogerős belügyminiszteri döntés után, mely kimondta: „... a kőbányai templom a bánya téren lesz elhelyezendő, mögötte hat öles új utcza lesz nyitandó, a plebániaépület számára a ligeti iskolaépület párjaként leendő megépíthetése czéljából a templom másik oldalán a hely fentartandó..."[8] stb.

Ezzel eldőlt a templom elhelyezésének kérdése.

A TEMPLOM TERVEI

A történeti kutatás eddig a kőbányai templom építésének kezdetét Lechner Ödön első tervének elkészültétől számította.[9] A most bemutatásra kerülő anyag tükrében az épületre vonatkozó történeti adatok teljesebbé válnak, és fény derül arra is, miként nyerte a templom ezt a nem kimondottan Lechnerre jellemző „eklektikus-szecessziós" formát mely annakidején és azóta is bírálóiból oly ellentétes és heves érzelmeket váltott ki.

Lechner Ödön építészeti törekvései köztudottak. Eredményeit a megelőző és rákövetkező korok hasonló törekvéseivel szemben itt nem célunk taglalni. Érdeklődésre tarthatszámot azonban, hogy a kőbányai templom építésének története éppen ugyanazokért a célokért küzdő elődjének, Feszl Frigyesnek alakjával kezdődik.

Feszl Frigyes – akárcsak Lechner Ödön – huzamosabb ideig lakott Kőbányán, s így „élete utolsó éveiben a legmelegebb ragaszkodással csüggödt a Kőbányai templom – már akkor is sokat hangoztatott – építésének eszméjén. Részt vett benne és előmozdította a kezdeményezést és az aláírások alkalmával 100 frt.-tal járult a tőkegyűjtéshez. A kőbányai polgárok bizalma és szeretete által felhivatván az új templom tervének elkészítésére, e felhívásnak készségesen meg is felelt" – olvashatjuk fiának 1889. májusában kelt levelében, melyben a főváros törvényhatósági bizottságának megvételre felajánlja az atyja által készített terveket.[10]

A templom első terve tehát már 1883 végén, 1884 elején elkészült, s ha nem is maradt fenn minden rajz, a meglévők világosan illusztrálják Feszl elgondolását (62–65. kép).[11] A három hosszhajós elrendezésű, hat boltszakaszból álló templomtest főhajója bazilikális megvilágítású, mellékhajói igen alacsonyak. A szentély a nyolcszög öt oldalával zárul, a mellékhajók félköríves lezárású kápolnában, illetve sekrestyében folytatódnak. A homlokzatok neoromán architektúrát kaptak. A főbejáratot két zömök torony fogja közre, melyek csak a harangház szintjével magasabbak a főhajónál, toronysisakjukat gazdagon csipkézett attikás főpárkány rejti el. Az oldalhomlokzatokat támpillérek tagolják, a hajók boltozata fölött nyereg-, ill. félnyereg tető húzódik.

Az elképzelés tehát formát öltött, az épület helyének megválasztása körül azonban oly hosszúra nyúlt a vita, hogy mire a döntés megszületett, Feszl Frigyes már négy esztendeje nem élt. S bár fia 1889-ben felhívta a figyelmet apja meglévő munkájára, a törvényhatósági bizottság 1890-ben mégis új terveket készíttetett a főváros mérnöki hivatalának alkalmazottjával, Barcza Elek építésszel.[12]

Barcza elgondolása (66–68. kép) az akkoriban szokásos történeti stílusok divatjának hódolva neogót megfogalmazásban készült.[13] Felépítése három hosszhajó egyhajós keresztházzal, szintén bazilikális elrendezésben. A főhajó hat-, a mellék- és kereszthajó pedig öt-öt boltszakaszból állt. A poligonális főszentélyt a sekrestyéből ill. kápolnából megközelíthető körüljáró övezte. A főbejárat kis, keresztboltozatos előcsarnokkal indult, melynek zömök falai a homlokzati tornyot tartották. Innen jobbra és balra a főtorony testéhez simuló lépcsőtornyocskák bejárata nyílt. A templombelső első boltszakasza fölött orgonakarzat húzódott, kétoldalt pedig a mellékhajók terét egy-egy kápolna bővítette.

Ez a klasszikus megfogalmazású, minden egyéni vonástól mentes templomterv határozta meg a ma is álló épület felépítését, s a hozzá való ragaszkodás hiúsította meg Lechner Ödön első, zseniális tervének megvalósulását.

A kőbányai polgárok gyűjtési akciója – bármennyire is lelkes volt – a templom költségeihez reális alapul nem szolgálhatott. Az építési szándék akkor lépett a megvalósulás útjára, mikor a kegyúr főváros 1890. okt. elsején 200 000.- forintot szavazott meg az építés költségeinek fedezésére.[14] Ugyanekkor határozták el azt is, hogy a végleges tervek kidolgozását és az árlejtést is Barcza elgondolása alapján kell végrehajtani, mégpedig úgy, hogy az építkezés 1891 tavaszára megkezdhető legyen.

A mérnöki hivatal azonban a végleges tervek elkészítését már nem tudta vállalni,[15] ezért a főváros 1891. április 15.-én úgy döntött, hogy a „templom részletes építési terveinek, költségvetéseinek és az ajánlati verseny feltételeinek haladéktalan elkészítését, s az egész építkezés vezetését Lechner Ödön helybeli magánépítész úrra bízza. . ."[16] (Nincs szó tehát pályázatról, ahogy azt Vámos Ferenc 1927-ben megjelent monográfiájában állítja.[17]) A határozat kikötései továbbá, hogy „. . . az összes részletes terv és költségvetés a fővárosi mérnöki hivatal által készített, s miniszterileg jóváhagyott alapterv lehető figyelembe vételével készítendő el, és azokon – tekintettel a rendelkezésre álló költség aránylag csekély voltára – csak olynemű változtatások iránt tehessen esetleg előterjesztést, melyek a templomot egyszerűsítik ugyan, de annak szépségéből levonni mit sem fognak".

Lechner amilyen örömmel vette a megbízást, annyira nem lehetett inyére, hogy alapjában véve azt várták tőle: adaptálja Barcza Elek tervét úgy, hogy annak kivitele minél kevesebbe kerüljön,[18] a rendelkezésre álló keretet lehetőleg ne haladja meg.

Lechner Ödön egyéniségét és építészi törekvéseit ismerve nem csodálkozhatunk azon, hogy Barcza historizáló koncepcióját alapvetően elfogadhatatlannak minősítette. Feladata megoldását saját elképzelése szerint alkotott, a korszerű építési anyagok-, és technológiaadta lehetőségek alkalmazásával készült terv megvalósításában látta.

Nem törődve a megbízásban foglalt kikötésekkel, hozzálátott saját koncepciójának papírra vetéséhez, és 1892 elején jóváhagyás végett előterjesztette terveit[19] (69–71. kép). Ez a megoldás – ha akkor megvalósul – a kontinens egyedülálló konstrukciója lett volna.

A bizánci építészet jegyében fogant megoldás szerint a templom centrális belső terét középen hatalmas kupola borította, melyhez a négy égtáj felé egy szinttel alacsonyabb félkupolák csatlakoztak, majd a 45 fokos átlók irányában elhelyezett kápolnákat újabb szinttel alacsonyabban negyedkupolák fedték. A főbejárathoz csatlakozó előcsarnok íves folyosókon keresztül kapcsolódott baloldalon a keresztelőkápolna, jobboldalon pedig a harangtorony tömegéhez. Tartószerkezete vasbetonból készült volna.

A terv benyújtásakor Lechner a bizánci stílus alkalmazásának jogosultságát a kereszténység keleti eredetével indokolta. Megbízói azonban nagy megrőkönyödéssel fogadták mind óhajuk ilyen nyilvánvaló megtagadását, mind pedig az új, Magyarországon még kipróbálatlan konstrukciót, és – bár a képzőművészeti bizottmány a legjobb véleménnyel volt róla – a tervet visszautasították, és szigorúan megtiltották Lechnernek a Barcza terveitől való eltérést.[20] Álláspontjukon az a tény sem változtatott, hogy a neogót tervváltozattal ellentétben ez a megoldás csak 255 578 forintba került volna.[21]

Majd féléves huza-vona után Lechner engedett a megbízói követelésnek,[22] és 1893. március 24-re elkészítette második tervét (72–74. kép).[23] Ez a változat már az 1890-ben elfogadott tervek tiszteletben tartásával készült, de csak felépítésében ragaszkodott a gótikához, az architektúra részletei már „lechnerire fordítva" kerültek az épületre. Az építés költségei 310 000 forintra rúgtak. Ez a terv még mindig nem felelt meg a bizottmány igényeinek, ezért – akkor már nagyon türelmetlenül – utasították Lechnert azok záros határidőn belüli átdolgozására.[24]

Ennek Lechner megfelelt, és 1893. szeptember 14.-re elkészítette a harmadik, immár végleges tervváltozatot (75–76. kép), melyet jóváhagytak.[25] Jellemző, hogy ezúttal nem volt akadály a felmerülő többletköltség, a 310 000 forintos összeget elfogadták.[26]

ÉPÍTÉSTÖRTÉNET

Amilyen nehezen tudtak megállapodni a templom helyének[27] és terveinek megválasztásában, olyan nehezen zajlott később az építkezés is.

A kivitelt árlejtés útján Szabó János építőmester vállalta el, a művezetéssel pedig a tervezőt bízták meg, azzal a kikötéssel, hogy az alapozást 1894-ben meg kell kezdenie, az átadásnak pedig 1895 végéig kell megtörténnie.[28]

A munkálatokat 1894 áprilisában el is kezdték, június 12-én a szentély alatti falban elhelyezték a templom alapkövét.[29] A jó idő beálltával azonban a munka lendülete lankadni kezdett, és ma már eldönthetetlen, hogy a tervező, vagy a kivitelező hibájából történt-e. Ők egymást okolták, véleményünk szerint azonban a felelősség mindkettőjüket terhelte: Lechner ugyanabban az időben az Iparművészeti Múzeum építkezésével is el volt foglalva, míg Szabó János a milleniumra készülő egyéb beruházások kivitelezésében volt érdekelt. Ráadásul előzetes talajmechanikai vizsgálat híján csak az alapok ásásakor derült ki, hogy a teherhordó talajréteg a tervezettnél jóval mélyebben található, s így a torony alapfalát 286 cm-rel, a hajóét 142 cm-rel mélyebbre kellett vinni. Ez mintegy 23 200 forint többletköltséget jelentett, melyet a tanács és a bizottmány azonnal megszavazott,[30] a kivitelező azonban 1894. október 11-én mégis beszüntette a munkát azzal az indokolással, hogy Lechner nem készítette el az építkezés részletes programját.[31]

A számvevőség Szabó János mentségét elfogadhatatlannak minősítette, a tervezőt pedig felkérte a mulasztás pótlására. A munka azonban csak 1895 nyarán folytatódott, mert Lechner – építési irodájának nehézségeire hivatkozva – csak késve tudta a programot összeállítani.

Ugyanebben az évben a főváros törvényhatósági bizottsága a fővárost megillető kegyúri jogánál fogva úgy döntött, hogy a templom védőszentjéül Szent Lászlót választja.[32] 1896. június 27-re az építkezéssel odáig jutottak, hogy – Szent László napján – megtartották a falegyen ünnepélyt.

1897 januárjában egy vihar alkalmával a hajó oszlopai fölött levő nyers faltömeg deformálódása miatt két oszlop megsérült.[33] A hibát hamarosan kijavították, s 1897. augusztus 11-én felszentelték a templom keresztjét. A szertartást Bogisich Mihály c. püspök végezte.[34]

Az eredeti elképzelés szerint, mint láttuk, az építkezésnek már 1895-re be kellett volna fejeződnie, és az a tény, hogy ez az időpont két évvel későbbre tolódott a hívek sorában türelmetlenséget keltett. Ezért a külső munkák befejezése után, amikor Lechner bejelentette, hogy a berendezés 1:10-es léptékű terveinek összeállítása hat-, a munka elkészítése pedig tizennyolc hónapot igényel, a főváros a további megbízást visszavonta tőle.

Ez az intézkedés építész- és művész körökben nagyfokú elégedetlenséget keltett. Száz művész – élükön Alpár Ignáccal – azzal a kérelemmel fordult a fővároshoz, hogy vonja vissza ezt a határozatot, mert a templom nem történeti stílusban épült, hanem Lechner egyéni elgondolása szerint, s ha a belsőt nem tervezheti ő, veszélyben forog az épület harmóniája, és pótolhatatlan értékkel lesz szegényebb a magyar építőművészet.[35]

Lechner Ödönt is érzékenyen érintette a megbízás visszavonása, de hiába érvelt azzal, hogy az általa létrehozni kívánt stílus különleges tanulmányokat, és ezzel együtt több időt igényel, ez éppúgy nem ingatta meg a tanácsot döntésében, mint ahogy Alpárék beadványa is hatástalan maradt. Az építkezés sürgősségére hivatkozva a tanács – anélkül, hogy az ügyet a közgyűlés elé vitte volna – 1898. február 9-én megbízta Tandor Ottó[36] építészt a belső berendezés megtervezésével és a további munkák művezetésével.[37]

A tervek elkészítésére három hónap állt rendelkezésére, az átadás időpontját pedig az év végére tűzték ki. Egy korábbi határozat[38] a berendezés költségeire 120 000 forintot engedélyezett, és Tandor minden vele szemben támasztott követelménynek legjobb tudása szerint eleget tett: nem lépte túl az előirányzott költséget (sőt némi megtakarítást is fel tudott mutatni[39]), és a befejezés időpontjával sem késett sokat. Papíron tehát minden rendben volt, de azt nem számította ki senki: mennyivel csökkent az épület értéke amiatt, hogy Tandor legjobb tudása – a lechneri mű befejezésében – az anyaghoz való ragaszkodással ki is merült (77–78. kép). Mert sajnos attól, hogy a külsőt is és a belsőt is kerámiából mintázták, a templom még nem lett egységes, e két, homlokegyenest ellenkező „ars poetica"-jú művész alkotása – míg áll – figyelmeztetheti az utókort hasonló tévedések elkerülésének fontosságára.

Tandor Ottó a belső megtervezésekor nem tudta felvenni a „lechneri szálat", és ha egy általa tervezett templomba került volna ez a berendezés, nem okozott volna stílustörést. Mint építész ismerte és alkalmazta a történeti stílusokat, de sem a szecessziónak, sem a nemzeti stílus kialakításának – alkotásaiból ítélve – nem volt harcosa. Ezért nem találunk magyarázatot arra, hogy ha Tandor ennyire kívül maradt saját korának stílustörekvésein, miért vállalta el ezt a munkát, ha pedig megtette, miért zárkózott el annak formavilágától ennyire? !

Az igaz, hogy a vele együtt dolgozó társművészek szinte mindegyike az eklektika képviselője volt, a tervezés és az irányítás azonban az ő kezében összpontosult

A tervei szerint dolgozó művészek közül a legtöbb munka talán Marchenke Vilmos[40] szobrásznak jutott. Ő mintázta az oltárokat, a szószéket, a keresztelő medencét, melyeket Zsolnay kivitelezett (85. kép), sőt a fából kifaragott berendezési tárgyakat is, melyek Lingel Károly[41] cégénél készültek. A padok, stallumok és gyóntatószékek közül ez utóbbiak oly elismerést váltottak ki, hogy azokat Lingel a párizsi világkiállításra is elküldte.[42]

Az asztalosmunkát (szélfogók) Guilbrand Gregersen cége[43] kivitelezte, összesen 1500 forint értékben: 700 forintért a külső-, 800 forintért a belső ajtókat.[44] Utóbbiakat szí-

nes üvegbetétekkel, előbbieket pedig ornamentális rézdomborítással készítették a kor legfoglalkoztatottabb mesterei, az üvegfestő Róth Miksa és Jungfer Gyula lakatosmester.

Róth Miksa[45] festette – egy kivételével – a templom összes üvegablakát is. Az üvegfestmények egy része ornamentális-, másik része figurális kompozíció volt. A figurálisak mind elpusztultak,[46] a geometrikus díszűek részben ma is megvannal. Az elpusztult alakos ábrázolásokat a Magyar Építészti Múzeumban őrzött Róth kartonok között nem találtuk meg,[47] de egy részük, számszerint hét darab fekete-fehér fényképen ránkmaradt (79–84. kép).[48] Nincs ábrázolás, de leírásból tudjuk,[49] hogy a Szent Margit oltár melletti ablak alexandriai Szent Katalint jelenítette meg, és Schifdeck Katalin ajándéka volt, a Szent Antal oltár melletti ablak dr. Virava József ajándékaként Szent Józsefet mutatta be, és hogy a kereszthaz keleti ablaka – mely Glogovátz és Krause műhelyéből került ki – Benczúr Gyula Vajk megkeresztelése c. kompozíciója nyomán készült. A szentély négy ablaka virágmustrás volt, a középsőt pedig Magyarország királynéjának képe díszítette.

A Szent Antal mellékoltár oltárképe, valamint a főbejárat és a kereszthajó bejáratának oromzati díszét képező üvegmozaikok szintén Róth Miksa alkotásai. A mellékhajók és a kápolnák ablakainak, valamint a Szent Antal és Margit mellékoltároknak a költségeit a kőbányai polgárok adományaiból fedezték.

Jungfer Gyula[50] lakatosmester készítette a hét külső ajtó rézlemez díszítését. Ez a növényi motívumokat geometrizáló dekoráció nem borította be teljesen a fából készült ajtószárnyakat, s ennek következtében az esőtől nem védett helyeken az ajtószárnyak anyaga rövid időn belül korhadásnak indult. Már 1901 márciusában felmerült a megrongált ajtószárnyak sorsának kérdése,[51] majd 1902. március 18-án Lepter János ajánlatát fogadták el a kereszthaz két, kétszárnyú és a sekrestye két darab egyszárnyú ajtajának kijavítására.[52]

Lepter János[53] leszedte az ajtók díszítését, és a szárnyakat teljes felületen rézlemezzel fedte be. A munkával 1903. január 3-ra készült el.[54]

Az épületen dolgozó lakatosmesterek sora Páder Nándorral[55] zárul, aki Jungfernek mesterségbeli tudásban közel egyenrangú társa volt, bár a kőbányai templomon nem végzett jelentős munkát.

Tandor irányítása alatt dolgozott Roskovics Ignác,[56] aki a főoltár Szent László apotheozisát ábrázoló oltárképet festette. Az ő műve a Szent Margit oltárkép is.

A belső berendezés darabjainak összhangját nagymértékben befolyásolta a falfestés. Mint említettük, ez eredetileg alkalmazkodott a majolika oltárok és az üvegablakok színeihez. Alkotója Scholtz Róbert[57] volt. Az eredeti réteget azonban azóta háromszor is átfestették, s nem valószínű, hogy akár tenyérnyi összefüggő darabot fel lehet tárni belőle. A templom vakolata tudniillik a sorozatos beázások és egy tűzoltósági beavatkozás következtében nagyon hiányos, ezért összefüggő darab felszínre kerülését még a később festett rétegek ornamentikájából is reménytelen várnunk.

A berendezés tárgyainak említésekor nem feledkezhetünk meg az azóta már elpusztult hatalmas neogót csillárról, mely a négyezeti boltozatról csüngött alá. Készítője Kissling Rudolf volt.[58]

A templom nagyon jó minőségű, ma is működő orgonáját a jägerdorfi származású Rieger testvérek készítették. Velük tulajdonképpen befejeződik a kőbányai templom ismertebb mestereinek sora.[59]

Néhány berendezési tárgy még nem volt a helyén,[60] amikor 1899. március 21-én Kanovics Béla Mór apátplébános, ker. esperes egyházilag megáldotta a templomot, és megtartotta benne az első szentmisét. Az épületet a közhasználatnak 1899. április 2-án adták át.[61]

Noha a művészek és mesterek mindegyike becsülettel elvégezte feladatát, a templom – mire elkészült – olyan heterogén belső képet adott, mintha annak elérése elsődleges szempontja lett volna tervezőjének. A történelem folyamán előforduló stílusok szinte összes neo-változata megtalálható e belsőben, méghozzá egyetlen tervező tollából, az egyes kivitelezők kezevonásának ötvözetében: neoreneszánsz majolika főoltár, neoromános mellékoltárok, neogót csillár, neobarokk gyertyatartók stb. Ilyen zaklatott összkép után a részletek megoldása sem adott megnyugvást: a majolikából mintázott drapéria anyagszerűtlensége, a túldíszített falak stb.

Nem csoda, hogy az átadás után sem csitultak az építkezés folyamán felborzolódott kedélyek, s egyre-másra követték egymást a sajtóban a különböző érzelmektől fűtött cikkek.[62]

Alig három évvel az átadás után, 1902 nyarán a belső festés peregni kezdett a falakról.[63] A szószék helye sem bizonyult a legalkalmasabbnak,[64] ezért még abban az évben áttették mai helyére. A falfestés pótlását, valamint a rossz szellőzés miatt felmerülő javításokat szintén Scholtz Róbert végezte el.

Ezt követően a levéltári és tervtári anyag hiányosságai miatt homályban marad a templomban végzett átalakítások története. A különböző korokban készült fényképek adnak ugyan némi tájékoztatást, ezeket a változásokat indokolni és pontosan datálni mégsincs módunk.

A legtöbb károsodást úgysem a kisebb változtatások okozták, hanem a második világháborús sérülések, és az a tény, hogy ezek kijavítására, pótlására mostanáig nem kerülhetett sor. Akkor rongálódtak meg a homlokzati tornyok és semmisült meg a huszártorony. Leégett a fedélszék nagy része, és ezzel együtt elpusztult a tetőhéjalás. Ennek következtében a belső állandóan beázott. A homlokzat kerámia díszei megsérültek és szobrai megcsonkultak.[65]

Az 1945 és 1948 között eszközölt helyreállítás a szükséges nemesebb anyagok hiánya folytán csupán állagmegőrzésre szorítkozott. Csak az utóbbi években kezdődtek meg a szakszerű helyreállítási munkák.

AZ ÉPÜLET MŰEMLÉKI VÉDETTSÉGÉNEK TÖRTÉNETE

Az előzőekben már utaltunk arra, milyen kemény küzdelmet kellett vívnia Lechner Ödönnek célkitűzéseinek elérése érdekében. A kőbányai templom a túlságosan sok kötöttség miatt nem válhatott olyanná, amilyenné tervezője szerette volna alakítani. Említettük már, hogy Lechner sok művész-társa annakidején tisztában volt törekvéseivel, cél-

kitűzését helyesnek tartotta, és elvben többen mellette álltak. Idővel azonban ezek zömmel elfordultak tőle, és a Lechner által képviselt irányzat a neostílusok újabb erősödésével[66] hanyatlani kezdett.

Részben ez, részben pedig a Lechner épületei körül lezajlott bonyodalmak (melyre a kőbányai templom az egyik legjobb példa[67]) ismeretének hiánya építészetének lebecsülését, illetve félreértését okozta, melyet sokáig nehéz volt kitörölni a köztudatból.

Noha Lechnernek kezdettől fogva számos lelkes híve és halála után is sok (inkább a külsőségeket értékelő) követője volt, művészetét igazán helyesen elsőként Fülep Lajos ismerte fel és értékelte 1916-ban írt, és 1918-ban megjelent tanulmányában.[68] Bár ez az írás 1923-ban könyvalakban is megjelent,[69] gyakorlatilag hatástalan maradt, még a Lechner követők sem aknázták ki értékeit, sőt említésével sem találkozunk.[70]

A kőbányai templom műemléki értékelésével sajátos módon mégis meglepően korán, már az első, kéziratos formában készült, félhivatalos műemléjegyzékben[71] találkozunk, melyet Lechner Ödön unokaöccse, Lechner Jenő állított össze 1924-ben. Ennek alapjául egy korábbi, 1917-ben szerkesztett javaslat szolgált.[72]

Hivatalos formában első ízben az 1949-ben összeállított ideiglenes műemléjegyzékben szerepel,[73] rangsorolás nélkül, mivel ez a jegyzék nem alkalmaz még védettségi kategóriákat.

A Budapesti Városépítési Tervező Iroda által 1952-ben félhivatalosan összeállított, csak a fővárosra vonatkozó műemlékjegyzékben[74] elsőrendű műemlékként szerepel. (A jegyzék terminológiája: elsőrendű műemlék = műemlék, másodrendű műemlék = műemlékjellegű épület).

Benne van az első országos, 1953-ban kiadott, csak az elsőrendű műemlékeket tartalmazó jegyzékben[75] is, és ez az értékelés változatlan az 1952-es jegyzék 1955-ös, javított kiadásában is.[76]

Dr. Borsos Béla-Sódor Alajos-Zádor Mihály 1959-ben megjelent könyve,[77] mely magába foglalja a budapesti műemlékek listáját is, még elsőrendűként ismeri, de az 1960-ban megjelent országos műemlékjegyzékben[78] már műemlékjellegű minősítéssel szerepel.

Az 1967-es, csak a fővárosra vonatkozó jegyzékben[79] megmaradt ez a rangsorolás, és így tartalmazza a legutóbbi műemlékjegyzék is.[80]

JEGYZETEK

[1] DAUSZ GY.: Kőbánya múltja és jelene, Bp. 1913. 91.

[2] SCHOEN A.: A kőbányai Szent László plébániatemplom. Magyar Főváros, 1939. júl. 7. 3–4.

[3] Budapest főváros törvényhatósági bizottsága 1884-ben tartott közgyűléseinek jegyzőkönyvei, Bp. 1915. 123.

[4] Budapest főváros X-ik kerületében építendő templom elhelyezésének átnézeti térrajza, 1885. május BTM Várostörténeti Oszt. tervtárában.

[5] Budapest főváros törvényhatósági bizottsága 1886-ban tartott közgyűléseinek jegyzőkönyvei, Bp. 1886. 97

[6] Uo. 169.

[7] Budapest főváros törvényhatósági bizottsága 1887-ben tartott közgyűléseinek jegyzőkönyvei, Bp. 1887. 74.

[8] Budapest főváros törvényhatósági bizottsága 1888-ban tartott közgyűléseinek jegyzőkönyvei, Bp. 1888. 170.

[9] A korabeli sajtóban megjelent kisebb cikkeket leszámítva az épület történetével először Vámos F. foglalkozott. 1927-ben megjelent két kötetes Lechner monográfiájában Lechner első és harmadik tervét tárgyalja. Erre később még visszatérünk.

Schoen A. 2. jegyz.-ben idézett művében részletesebben követi az építkezést megelőző eseményeket, de csak Lechner terveit említi.

Az első, aki ír a fővárosi mérnöki hivatal által készített tervekről Seenger Ervin, de ő is csak megemlíti, évkör megjelölése nélkül. (Senger E.: Történelmi stílusú egyházi építészet fővárosunkban és a kőbányai Szent László-plébániatemplom. Tanulmányok Budapest Múltjából X. 1943. 257.)

Lechner Ödön másik monográfusa, Kismarty–Lechner Jenő 1961-ben megjelent könyvében az építkezést szintén csak Lechner Ödön szempontjából tárgyalja, így elődeinek adatait nem bővítette. Megjegyzi: „A kőbányai Szent László plébániának nincsen Historia Domus-a, és így a templomépítés folyamatáról nincsenek hiteles feljegyzéseink. A Főváros tervtárában elfekvő terveken és kísérő okmányain olvasható dátumokon kívül csak a korabeli hírlapi közlésekre támaszkodhatunk." (p. 74.)

[10] BTM Várostörténeti Oszt. tervtára: *Kőbánya 60.329*

[11] A szóbanforgó terveket az Országos Levéltár (a továbbiakban OL) őrzi: *T. 11. Feszl hagyaték 4. téka No. 3.* (Épülettervek 1–306.) fol. 75, 230, 231, 236 és 238.

[12] BARCZA E.: (1853–1913) életének és munkásságának összefoglalását l. SZENDREI–SZENTIVÁNYI: Magyar képzőművészek lexikona I. Bp. 1915. 121–122.

[13] Budapest Főv. Tan. VB. Városrendezési és Építészeti Főoszt. tervtára: 39124 hrsz.-ú tervcsomóban.

[14] Budapest főváros törvényhatósági bizottsága 1890-ben tartott közgyűléseinek jegyzőkönyvei, Bp. 1890. 153.

[15] Budapest Főváros Levéltára (a továbbiakban BFL) *IV. 1407/b. Tanácsi iratok: I. 5140/1884.*

[16] Budapest főváros törvényhatósági bizottsága 1891-ben tartott közgyűléseinek jegyzőkönyvei, Bp. 1891. 70.

[17] VÁMOS F.: Lechner Ödön, Bp. 1927. 17. Ráadásul az évszám meghatározásába is tévedés csúszott mert – mint látni fogjuk – Lechner első tervét 1891. ápr. 15-én követően kezdte el, s 1892 első felében mutatta be, nem pedig „1893 végén, 1894 elején."

[18] Lechner számításai szerint Barcza tervének megvalósítása 297 835 forintba, a mérnöki hivatal szerint 270 000 forintba került volna (BFL, 15. jegyz.-ben id. iratcsomó).

[19] Az eredeti terveket sajnos nem sikerült megtalálni, feltehetően elpusztultak. Több, 1930-ban megjelent lapban említik, hogy a XII. nemzetközi építész kongresszus alkalmából Lechner Ö. kőbányai templomának terveit is kiállították (MAGYAR V.: Magyaros építészeti törekvések a Nemzeti Szalonban. Magyar Építőművészet, 1930. 9. sz. 15–32. Uő: A XII. nemzetközi építészkongresszus tervkiállításának mérlege. A Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye, 1930. 64. köt. 381., továbbá KÁRPÁTI A.: A magyaros építészeti törekvések kiállítása a Nemzeti Szalonban. Magyar Iparművészet, 1930. 161., Vállalkozók Lapja, 1930. szept. 6. l.). Arra azonban nem derül fény, hogy mind a három változat szerepelt-e, vagy csak valamelyikük, s így nem tudhatjuk: a jelzett időpontban a tervek megvoltak-e még, vagy talán már a kiállításon is csak reprodukciójuk volt meg. Lehetőség mindkettőre van, hiszen az Építő Ipar 1893. jan. 12-i száma az első- (p. 7–8.), az 1894. jún. 13-i száma pedig a harmadik tervváltozatot közölte (p. 411. és 27–30. rajzmelléklet).

[20] BFL, *IV. 1407/b. I.5140/1884.* 24678/92 ikt. számon.

[21] Uo., Lechner Ö. 1893. jan. 15-én kelt levele szerint. Az igaz, hogy ez is jóval több az előirányzott 200 000 forintnál, de ezt a határt már 1890-ben irreálisan állapították meg, mert az alapterv kivitele a mérnöki hivatal számításai szerint is 270 000 forintra rúgott volna.

[22] A 15. jegyz.-ben idézett forrás 32591/92 ikt. számú határozata szerint Lechner Ö. három havi halasztást kapott az új tervek elkészítésére.

[23] Bp. Főv. Tan. VB Városrendezési és Építészeti Főoszt. tervtára, 39124 hrsz. szerinti tervcsomó.

[24] BFL, *IV. 1407/b. I. 5140/1884.* 3228/93 ikt. számon.

[25] Ezek eredeti példánya is feltehetően elpusztult. Az Építő Ipar 1894. évfolyama közli őket. L. még 19. jegyz.-ben mondottakat.

[26] L. 15. jegyz.-ben idézett forrás 14463 ikt. sz. határozatát.

[27] Az 1887-es döntés után – amikor végre a Bánya téri változat mellett kötöttek ki – csak 1893. jún. 9-én határozták meg, hogy milyen szögben álljon az épület az akkori Jászberényi úthoz viszonyítva. (L. 15. jegyz.-ben idézett forrást).

[28] L. 15. jegyz.

[29] Uo.

[30] Budapest főváros törvényhatósági bizottsága 1894-ben tartott közgyűléseinek jegyzőkönyvei, Bp. 1894. 189.

[31] L. 15. jegyz.

[32] Uo., 1514 ikt. sz. határozat.

[33] L. 15. jegyz.

[34] Fővárosi Közlöny 1902. 978.

[35] A 15. jegyz.-ben idézett forrás, 3870/98 ikt. számon. Csak néhány a kérvény aláírói közül: Benczúr Gyula, Csók István, Fadrusz János, Fényes Adolf, Ferenczy Károly, Feszty Árpád, Freund Vilmos, Gerster Kálmán, Giergl Kálmán, Glatz Oszkár, Grünwald Béla, Györgyi Kálmán, Huszka József, Jakab Dezső, Kallós Ede, Kernstok Károly, Komor Marcell, Korb Flóris, Kőrösi Albert, Lotz Károly, Pásztor János, Quittner Zsigmond, Ray Rezső, Sándy Gyula, Stróbl Alajos, Székely Bertalan, Thorma Sándor, Vaszary János, Zala György stb.

[36] Tandor Ottó (1852–1913) a műegyetem elvégzése után egykori tanára Steindl irodájába került, aki egyébként képességeit nagyra becsülte, és később irodájának vezetését is rá bízta. Csendes természetű embernek tartották, aki a súrlódások elkerülése végett megtette pl. azt, hogy az erzsébetvárosi plébániatemplom pályázatára készített tervét – miután megtudta, hogy Steindl is pályázik – nem nyújtotta be (Steindl a pályázatot megnyerte!). Később aztán felhasználta a tervet egy másik pályázaton, ahol első díjjal jutalmazták. Ilyen előzmények után nem könnyű megérteni, miért vállalta el a kőbányai templomra vonatkozó megbízást. Elképzelhetetlen, hogy nem volt tudomása a Lechner építészete, személye és a megbízás visszavonása körül viharossá korbácsolódott közvéleményről. Nekrológírója szerint Steindl tanácsára tette. A templom berendezésének befejezése után több megbízást nem vállalt, hanem a műegyetem tanára lett. Munkássága kezdetén főleg pályázatokon vett részt, 1886-ban a vingai templom pályázatán második díjat, 1890-ben a Magyar Mérnök- és Építészegylet pályázatán ismét templom tervvel első díjat, egy évvel később az iparművészeti múzeum- és iskola pályázatán, Lechner–Pártos mögött második díjat kapott. 1893-ban a milleneumi kiállítás történelmi csarnokára kiírt pályázaton 1500 koronával jutalmazták munkáját. Mindezek mellett Steindl helyettese volt az országház építkezésénél. Helyreállítási munkái közül a szakirodalom főleg az ócsai templom restaurálásáról szól elismerően. 1911-től tagja volt a Műemlékek Országos Bizottságának is. (Irod.: Vállalkozók Lapja 1886. nov. 17. 2., 1891. júl. 1. 3., 1892. márc. 24. 2., 1911. febr. 1. 13., Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye, 1890. 493–496., Vasárnapi Ujság, 1891. 492., Építő Ipar 1893. 135., Magyar Géniusz, 1896. 387., 392. Budapesti építőmesterek ipartestületének VIII. évkönyve, Bp. 1912. 171. Művészet, 1913. 282.

[37] Budapest főváros törvényhatósági bizottsága közgyűléseinek jegyzőkönyvei, Bp. 1898. 69.

[38] Budapest főváros törvényhatósági bizottsága közgyűléseinek jegyzőkönyvei, Bp. 1897. 499.

[39] A 15. jegyz.-ben idézett forrás szerint ez az összeg 5 671 forint volt. és ebből a pénzből a következő munkákra futotta még: a három timpanon mozaikjára, egy db. cibóriumra, két db. díszes zászlóra, egy feltámadási szoborra, két szenteltvíztartóra és két oltárszőnyegre a mellékoltárokhoz.

[40] Marchenke Vilmos (1842? –1915) baráti viszonyban volt a Lechner családdal, Kismarty-Lechner Jenő véleménye szerint Lechner Ödön más épületein is dolgozott. Főleg díszítőszobrász-munkák mintázását vállalta, és a hetvenes évek közepétől korának egyik legfoglalkoztatottabb mestere volt. Ott találjuk az Egyetemi Könyvtár, az új városháza, az operaház, a lipótvárosi bazilika, a Sugár úti Karsay palota, a Wenkheim palota (ma Fővárosi Szabó E. Könyvtár) stb. építkezésének mesterei között. Tervek modellezésére is vállalkozott, ő készítette az országház és a budai Királyi Vár átépítési terveinek makettjét. (Irod.: Budapester Bauzeitung und Wohnung-Anzeiger 1874. 9. sz. 64., 11. sz. 80. és

1875. 9. sz. 66., Bauzeitung für Ungarn, 1877. 232., 1882. 42., 1888. 189. és 1890. 2., Vállalkozók Lapja, 1882. jan. 18. 3., Építőipar-Építőművészet, 1915. 16. sz. 94., KISMARTY-LECHNER J.: Lechner Ödön, Bp. 1961. 15–16.)

[41] Id. Lingel Károly (1837–1913) az első magyar faáru- és bútorgyár alapítója. Esztergályosként kezdte, néhány évig Németországban, Nürnbergben dolgozott. Pesten, az 1864-ben alapított Rózsa utcai esztergályos műhelyét gyárrá fejlesztette. Ő volt az első, aki kézi erővel hajtott marógépet alkalmazott. 1874-ben gépeit már gőzerő hajtotta. Gyártmányaival hamarosan országos hírnevet szerzett magának. 1898-ban két fia, Károly és János a cég beltagja lett, akik apjuk halála után jelentősen kibővítették, és iparművészeti jellegű bútorok gyártására specializálták a gyárat. Id. Lingel K. visszavonulásakor, 1912-ben érdemeinek elismeréséül leányfalvi előnévvel nemességet és Ferenc József-rendet kapott. Ifj. Lingel K. 1944-ben bekövetkezett haláláig vezette a gyárat, mely 1948-ban állami tulajdonba került és beolvadt a Budapesti Bútoripari Vállalatba. Id. Lingel ismertebb alkotásai voltak: a Királyi Vár iparművészeti felszerelése és a Szent István bazilika, valamint az erzsébetvárosi templom berendezése. (Irod.: A Hét, 1899. 244., Magyar Iparművészet, 1903. 162., Építő Ipar, 1905. 391–394. és 1912. 495., Vasárnapi Újság, 1913. 136., Magyar Életrajzi Lexikon I. Bp. 1967. 75., Budapest Lexikon, Bp. 1973. 650.

[42] A Hét, 1899. 244. Megjegyezzük, hogy a stallumon később némi átalakítást végeztek, ma már nincs baldachinja, de az átalakítást az eredeti pártázat felhasználásával végezték, így nem zavaró.

[43] Guilbrand Gregersen (1824–1910) ácsmesterként került 1847-ben Norvégiából Magyarországra, ahol először vasútépítkezéseknél dolgozott. 1848-ban honvédként állt be a magyar hadseregbe. A szabadságharc leverése után is főleg vasúti hidak építésében vett részt. Vállalkozásának alapítási éveként 1850-et tartják számon. Cégének nevéhez fűződő fontosabb építkezések: híd a Vág és Ipoly felett, vasútvonal Érsekújvár és Esztergom között, a szolnoki vasúti fehíd, a szegedi híd stb. 1865-ben megvásárolta a Luzenbacher-féle fűrész- és fatelepet, és ennek alapján bontakoztatta ki vállalkozását, mely 1875-ben 315, 1887-ben már 600 munkással dblgozott. 1873 után fiai bekapcsolódtak a cég vezetésébe, akik apjuk halála után a vállalkozást tovább fejlesztették. (Irod.: GELLÉRI M.: A magyar ipar úttörői. Bp. 1887. 113–116., LÉDERER E.: Az ipari kapitalizmus kezdetei Magyarországon. Bp. 1952. 243., VÖRÖS K.: Budapest legnagyobb adófizetői 1873-ban. Tanulmányok Budapest Múltjából, XVIII. Bp. 1971. 264.)

[44] Ld. 15. jegyz.-ben idézett forrást.

[45] Róth Miksa (1865–1944) L. önéletrajzi munkáját: Egy üvegfestőművész emlékei, Bp. 1943.

[46] A szentélyben látható három, ablakos üvegablak nem Róth alkotása. Ezek később kerültek oda, mesterük Palka József (1860–1952), ausztriai származású üvegfestő nemzedék tagja volt, aki tanulmányait Bécsben végezte. Tanára Kölber Dezső volt. Önálló műtermet 1894-ben nyitott Budapesten. Itt készítette el több ország (közöttük Ausztria, Észtország, Románia) mintegy 600 templomának üvegablakait. Az egyházi üvegfestészet terén szerzett érdemeiért X. Pius pápa „Pro Ecclesia et Pontifice" arany érdemkereszttel tüntette ki. Az első magyar iparművészeti tárlaton az iparügyi minisztérium bronzérmét, az országos kézműipari kiállításon az arnykoszorús mesteri címet kapta. (Irod.: Vállalkozók Lapja, 1912. júl. 10. 15., THIEME–BECKER: Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler XXVI. Leipzig 1932. 162., ÉBER–GOMBOSI: Művészeti Lexikon II. Bp. 1935. 252., SÁGHELYI L.: A magyar üvegesipar története, Bp. 1938. 434., Uő.: Az üvegművesség könyve, Bp. 1948. 368.

[47] Ez az anyag nem a teljes Róth hagyaték, ezért felkerestük Róth Amáliát, a művész hagyatékának tulajdonosát, aki Róth Miksa számottevő mennyiségű munkáját őrzi. A kőbányai templom ablakainak kartonjai sajnos innen sem kerültek elő, csupán a kereszthajó egyik bejárata fölötti mozaikjának terve.

[48] BTM Várostörténeti Oszt. fotótára a meliékhajók hat ablakának fényképét őrzi, a kereszthház nyugati ablakának tervét pedig a Magyar Géniusz 1899. ápr. 16-i száma reprodukálta.

[49] SCHOEN A.: A kőbányai Szent László plébánia-templom. Magyar Főváros, 1939. júl. 7. 3–4.

[50] Jungfer Gyula (1841–1908) Irod.: PEREHÁZY K.: Budapest utolsó száz esztendejének kovácsoltvas-művessége és jelentősebb mesterei, Építés- Építészettudomány, Bp. 1976. 3–4. sz. 395.

[51] L. 15. jegyz.-ben idézett forrást: a kőbányai templom építési bizottságának 1901. márc. 14-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből.

[52] L. 15. jegyz.-ben idézett forrást, 52740/902. ikt. számon.

[53] Lepter János (1855–1934) munkásságának kutatása folyamatban van. Tevékenységének rövid összefoglalását l. Pereházy K. 50. jegyz.-ben idézett tanulmányában. Megjegyezzük, hogy a 15. jegyz.-ben idézett forrás adatokat tartalmaz Lepternek a X. ker. plébánia épületén és a volt Sziget és Ügynök utca sarkán lévő iskolán végzett munkáiról (14035/901. ikt. számon.).

[54] Lepter négy kapu fémdomborítását készítette el, ami a Jungfer által végzett munka mennyiségének több mint a fele. A számlák szerint Jungfer 5300 koronát, Lepter 2275 koronát kapott. Utóbbi valamivel kevesebb az előbbi felénél, de tudjuk, hogy Jungfer számlájának összegében a szentélyhez, a két kápolnához és a szószékhez sárgarézből készült rácsainak ára is benne volt. (Ld. 15. jegyz.-ben idézett forrást: 58149/898., 30086/899., 52740/902., 10636/903. ikt. számokon). Lepter honoráriumának összegéből ítélve valószínű, hogy a teljes fémdoborítást újra készítette. Ebben az esetben minden elismerést megérdemel, annyira tökéletesen sikerült utánoznia Jungfert. Fel kell azonban vetnünk annak a lehetőségét is, hogy – mivel az iratok csak a faanyag tönkrementeléről szólnak – Lepter az eredeti fémdíszítést újra felhasználta. Ez esetben szerződése csupán a lemezborítás és a meglevő díszítmények összedolgozására zsugorodik.

[55] Páder Nándor (1850 k.-1912) tevékenységének rövid összefoglalását l. Pereházy K. 50. jegyz.-ben idézett tanulmányában.

[56] Roskovivs Ignác (1854–1915) Irod.: LYKA Károly nekrológja a Művészet 1915-ös évfolyamában. (448.)

[57] Scholtz Róbert (1837–1912) sziléziai születésű szobafestő. Apja hivatalnok volt. Inasévei letelte után Bécsbe került, és a rajzakadémia tanfolyamait látogatta. Már bécsi tartózkodása alatt dolgozott magyarországi megrendelésekre. 1857-ben megtelepedett Pesten, s üzletet nyitott. Ettől kezdve lassan kiemelte a szobafestő ipart a mesterség szűk korlátai közül elsőrendű műiparrá fejlesztve azt. Maga képzett segédeket. Iparában szerzett érdemeit kitüntetésekkel és az udvari szobafestő cím adományozásával honorálták. Ő volt a budapesti szobafestők és mázolók ipartestületének elnöke is. Munkái megtalálhatók a régi műcsarnok, a ferencvárosi-, a józsefvárosi-, a terézvárosi-, a kőbányai-, a Mátyás- és a belvárosi templomok, a lipótvárosi bazilika, az operaház, a vigadó, a keleti pályaudvar, a várkert-bazár, a volt New York kávéház, az egykori Kúria, a fővámház, az országház és számos budapesti bérpalota épületében. (Irod.: Budapester Bauzeitung und Wohnungs-Anzeiger, 1874. 217., Bauzeitung für Ungarn, 1877. 195. és 371., 1878. 181., 1879. 222., 1881. 163., 1882. 195., 1889. 31., 159., 168., 1891. 116. és 1894. 246., KURTZ V.: A budapest-ferencvárosi rk. plébániatemplom, Bp. 1879. 44., Vasárnapi Újság, 1883. 733., EGYESI G.: A magyar kir. államvasútak központi személy-pályaudvara, Ország-Világ, 1884. 533., GELLÉRI M.: A magyar ipar úttörői, Bp. 1887. 221., Vállalkozók Lapja, 1895. máj. 14. l., 1897. ápr. 13. 5., Magyar Géniusz, 1896. 388., Építő Ipar, 1912. 246.)

[58] Ld. 15. jegyz.ben idézett forrást.

[59] A teljesség kedvéért legalább neveik felsorolásával megemlékezünk az épület munkálatainak többi résztvevőjéről: Oppenheimer Ignác szobrász, Müller Ernő, Seenger Béla, Hauszmann Sándor és Áprily János kőfaragó mesterek, Melocco Péter padlóburkoló, Bodicsi Sándor és Walser Ferenc cége (harangok), Ozarovszky Henrik mázoló-, Hérmán Ödön kárpitos-, Sowinszky József órás-, Tóth Imre bádogos-, Wellisch Arnold ács- és Ehrlich kályhásmesterek.

[60] Pl. a nagy harang, mert a Bodicsinál megrendelt három harang közül csak kettőt vettek át, a nagy harangnak nemkívánt hangja lévén. Szűts és tsa. cégétől, akik a templomifelszereléseket szállították, csak némi huza-vona után vettek át különböző kandelábereket, a főoltár szőnyegét, egy koporsó-terítőt stb. (Ld. 15. jegyz. 1900. dec. 6-án kelt iratban).

[61] L. 15. jegyz.-ben idézett forrást.

[62] Itt jegyezzük meg, hogy a korabeli lapok és a levéltári forrásmunkákat nélkülöző szakirodalom egyes adatai nem egyeznek az általunk hitelesnek minősített adatokkal. Az építéstörténet leírásakor nem állt módunkban ezekre kitérni, ezért alább időrendben felsoroljuk azokat, melyek véleményünk szerint téves adatokat tartalmaznak, s amelyekről eddig még nem esett szó:

Vállalkozók Lapja, 1892. máj. 24. 3.: „Lechner Ödön kőbányai templom tervét – melyet már elfogadtak – a közgyűlés elő terjesztik, mivel az előirányzott 200 000 forintot csaknem kétszeresen túllépi. . .” Ezt az adatot átveszi Kismarty-Lechner J. Lechner Ödön c. monográfiájában (p. 67.).

„Építő Ipar" 1894. aug. 22. 411.: „A tervező a rendelkezésre álló összegre való tekintettel (400 000 forint) tartózkodott a részletezéstől. . ." írta Gerster K.

Vállalkozók Lapja, 1897. jún. 30. 2.: „Lechner Ödön készíti a kőbányai rk. templom díszítésére és berendezésére vonatkozó vázlatterveket, mely munkálatokra a felügyeleti bizottság 100 000 forintot szavazott meg."

[63] Nem Scholtz hibájából. Ld. 15. jegyz.-ben idézett forrást.

[64] L. a hosszmetszet tervét (a 13. jegyz.-ben megadott helyen).

[65] SCHOEN A.–KARDOS GY.–ZAKARIÁS G.: Budapest műemléki kárai 1944/45-ben. Kézirat a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest gyűjteményében. Bp. 1950. 175–176.

[66] Ennek egyik legjelentősebb képviselője éppen Alpár ignác lett, aki 1898-ban még a leghatározottabban Lechner mellett állott.

[67] Akadt olyan bíráló is, aki Lechner számlájára írta a Tandor hibáit, amelyeket ugyan jogosan kifogásolt, csupán eredetük körülményeit mulasztotta el felkutatni. Igy ír: „Ezért nem győz meg felemás kőbányai temploma. . . Tekintsünk csak. . . a kőbányai példára, gótikus, reneszánsz, mór, indiai és magyar építészeti elemeivel. Csak a vak nem látja a kiáltó ellentétet, . . . a kapkodó válogatás korcs keverék voltát. . ." (dr. HORVÁTH M.: A történeti templomépítészet Budapesten, Bp. 1946. 16–24.)

[68] FÜLEP L.: A művészet forradalmától a nagy forradalomig I. Bp. 1974. 275–293. Ez a tanulmány először 1918-ban jelent meg a Nyugatban.

[69] FÜLEP L.: Magyar művészet, Bp. 1923.

[70] Pl. JÁNSZKY B.: A magyar formatörekvések története építészetünkben 1894–1914. Bp. 1929.

[71] Dr. LECHNER J.: Budapest székesfőváros műemlékeinek és műemlékszerű épületeinek lajstroma, Bp. 1924. 40. (kézirat)

[72] Dr. KISMARTY-LECHNER J.: Budapest építőművészeti topográfiája, Bp. 1917. (kézirat). Épületünket már ez is tartalmazza.

[73] Budapest műemlékjellegű épületeinek jegyzéke. Összeállította GENTHON I. és ZAKARIÁS G. S. (sokszorosítás) Bp. 1949. 74.

[74] Budapest műemléképületeinek jegyzéke. Budapesti Városépítési Tervező Iroda, Bp. 1952. X/1.

[75] Műemlékjegyzék az 1953. júniusi állapot szerint. Kiadja a Népművelési Minisztérium Múzeumi Főosztálya, Bp. 1953. 36. (sokszorosítás)

[76] Budapest műemléképületeinek jegyzéke. Budapest városképi és műemléki vizsgálata (II. jav. kiad.) Budapesti Városépítési Tervező Vállalat, Bp. 1955. 109.

[77] Dr. BOROS B.–SÓDOR A.–ZÁDOR M.: Budapest építészettörténete, városképei és műemlékei, Bp. 1959. 328.

[78] Országos Műemléki Felügyelőség: Műemlékjegyzék, Bp. 1960. 54.

[79] Budapesti Műemlékfelügyelőség: Műemlékjegyzék, Bp. 1967. 62.

[80] Magyarország műemlékjegyzéke. Összeállította az Országos Műemléki Felügyelőség és a Budapesti Műemlékfelügyelőség. Felelős szerk. dr. Tilinger István, az OMF igazgatója. Bp. 1976.

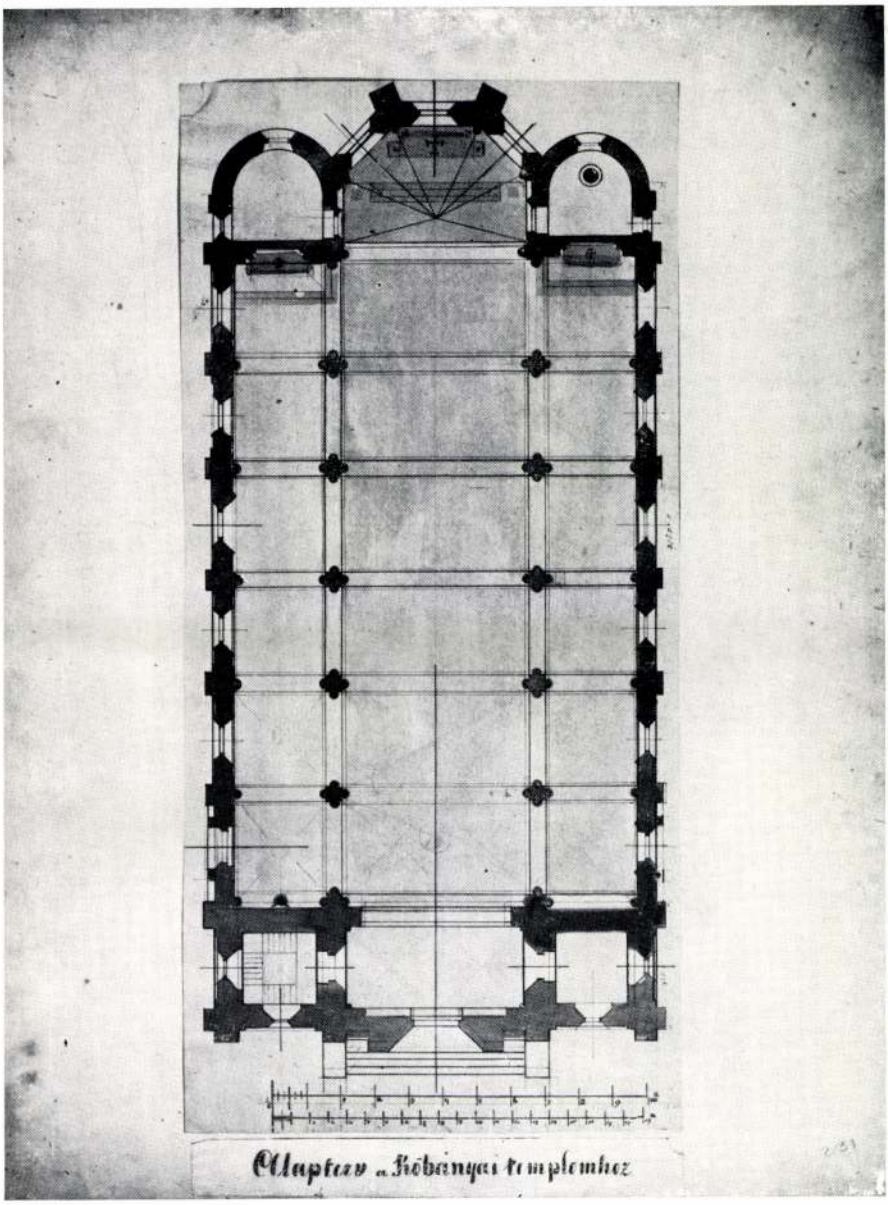

62. Feszl Frigyes 1884-ben készült terve: földszinti alaprajz

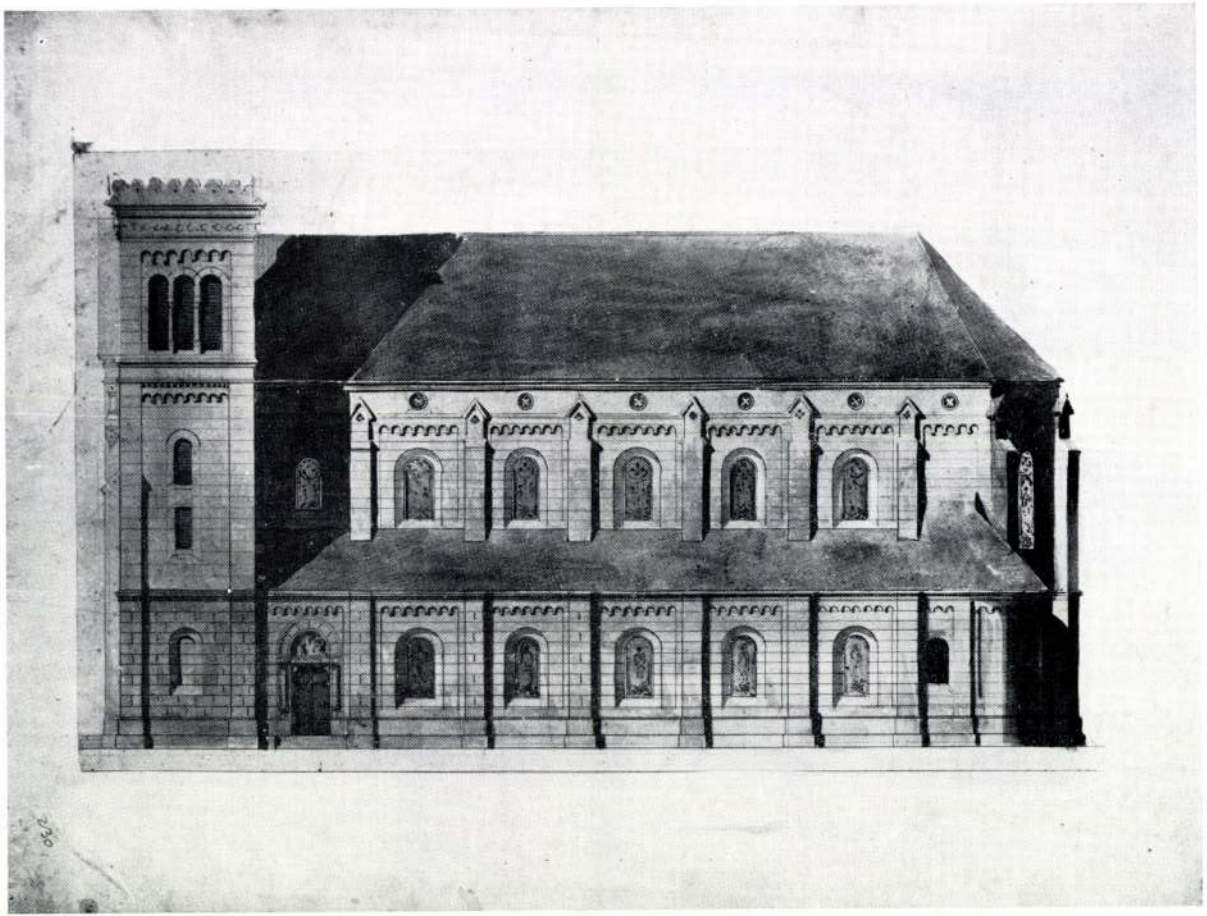

63. Feszl Frigyes 1884-ben készült terve: oldalhomlokzat

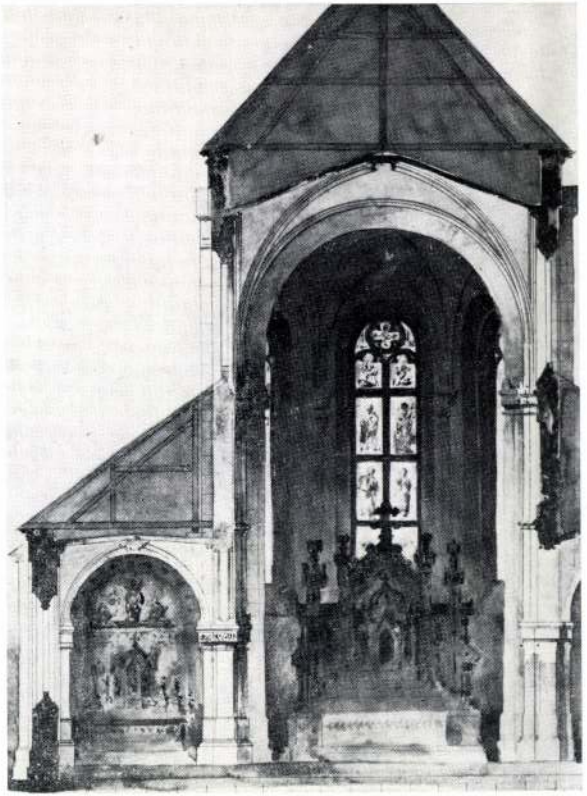

64. Feszl Frigyes 1884-ben készült terve: metszet

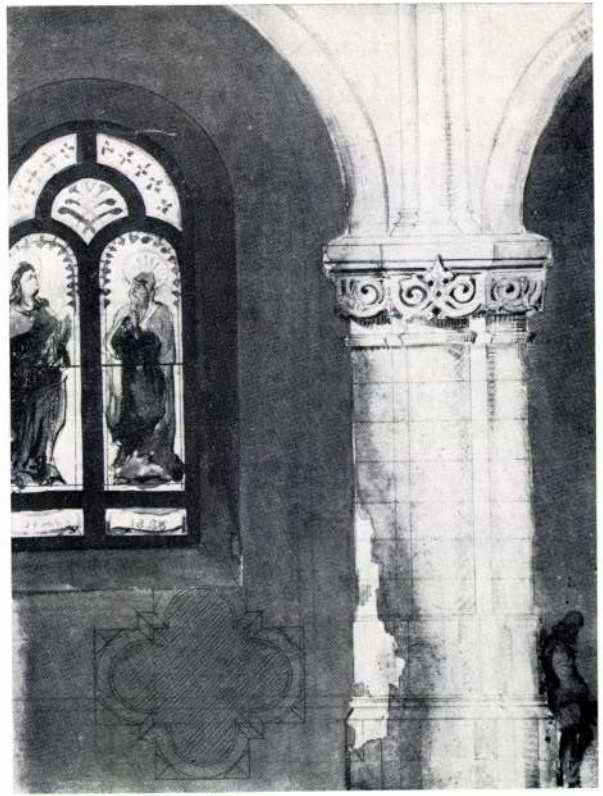

65. Feszl Frigyes 1884-ben készült terve: belső részlet

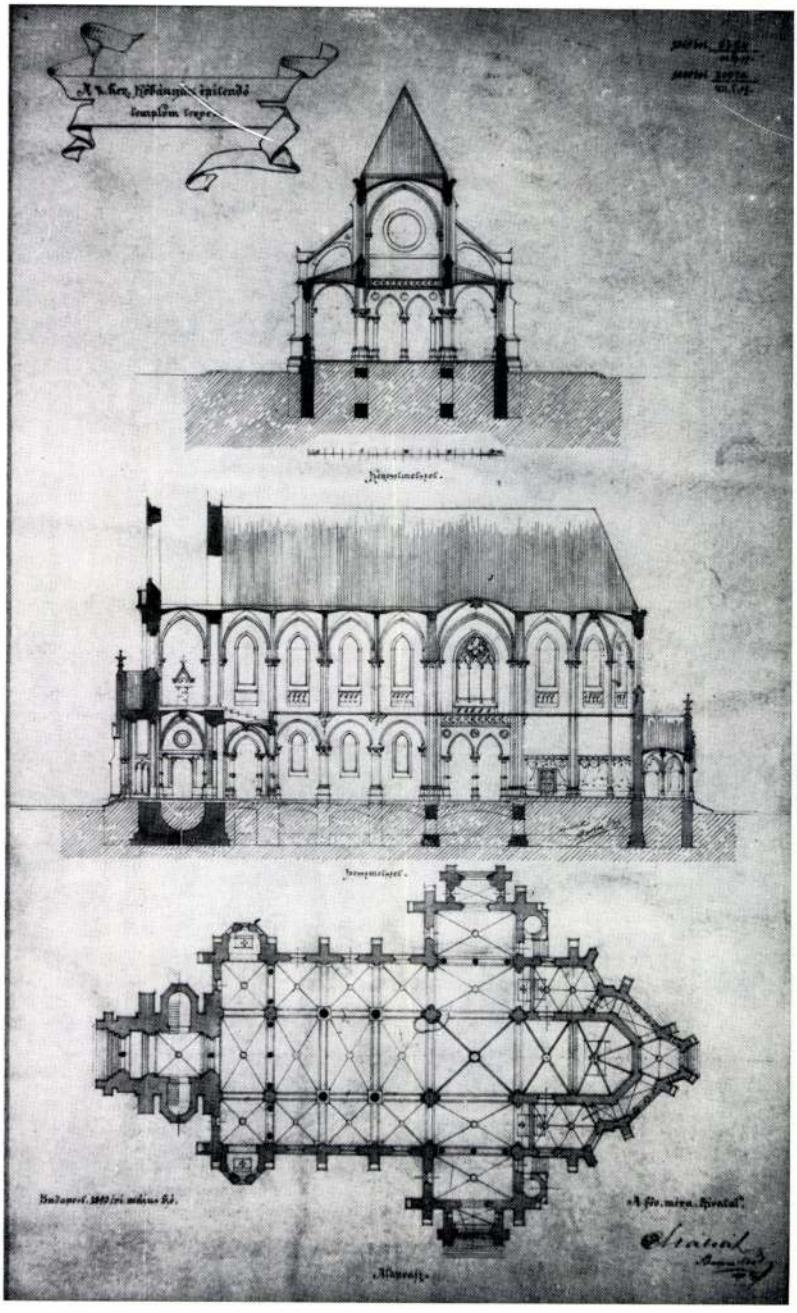

66. Barcza Eleknek a mérnöki hivatal megbízásából 1890-ben készült terve: alaprajz és metszetek

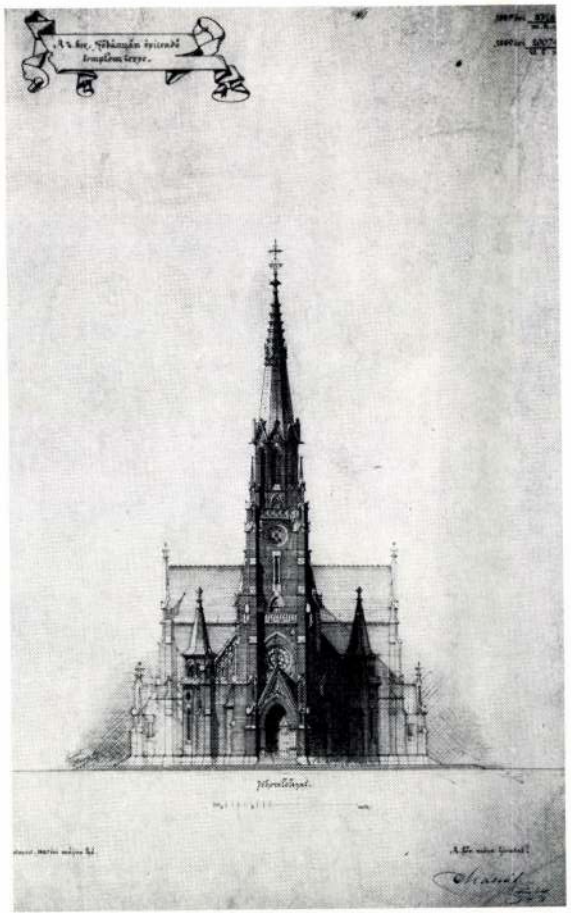

67. Barcza Eleknek a mérnöki hivatal megbízásából 1890-ben készült terve: főhomlokzat

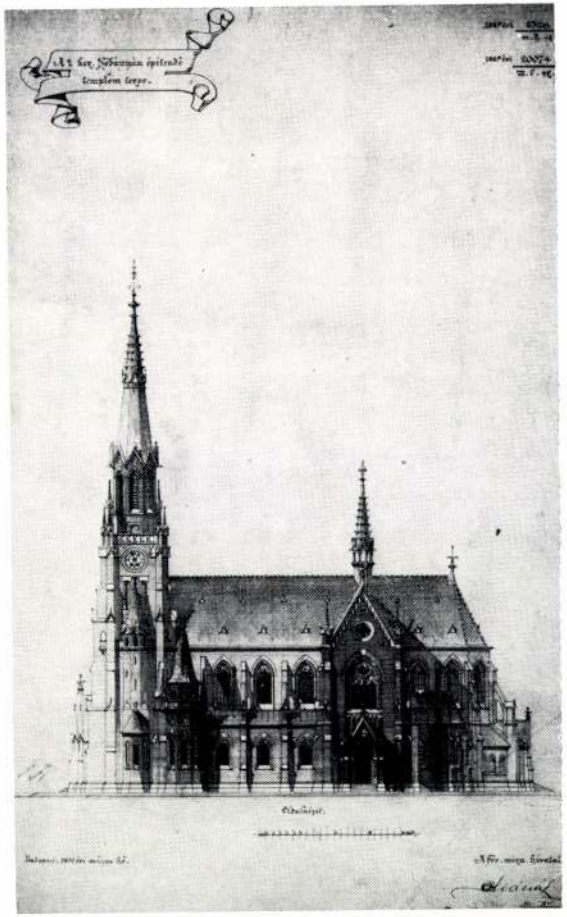

68. Barcza Eleknek a mérnöki hivatal megbízásából 1890-ben készült terve: oldalhomlokzat

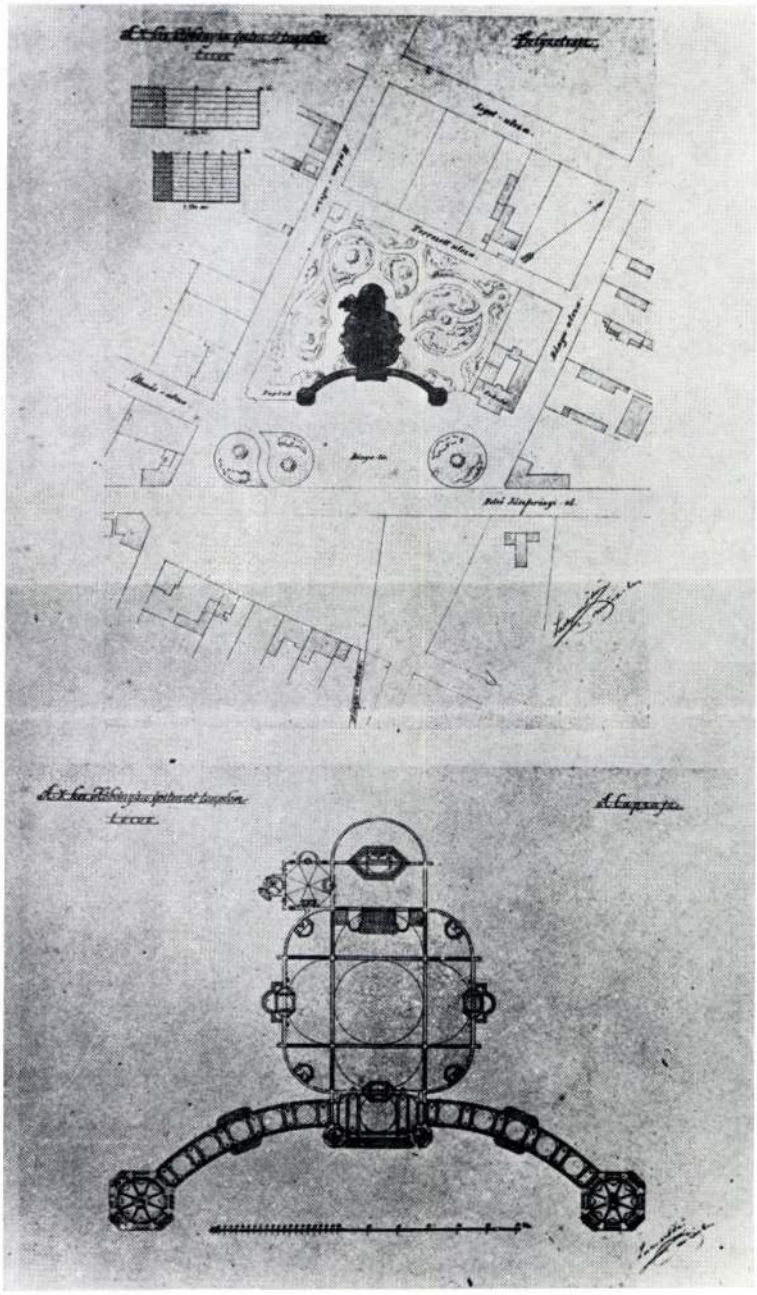

69. Lechner Ödön 1891/92 fordulóján készült első, visszautasított terve: helyszínrajz és alaprajz

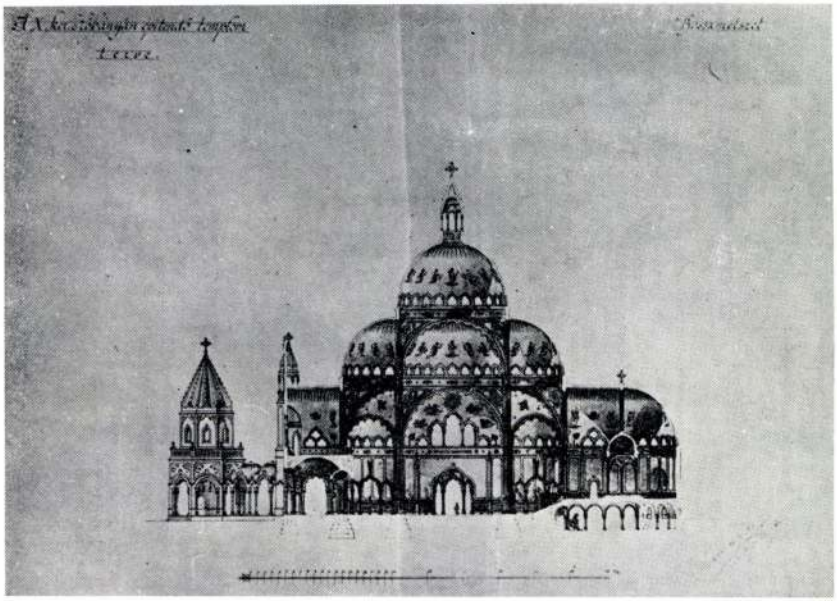

70. Lechner Ödön 1891/92 fordulóján készült első, visszautasított terve: metszet

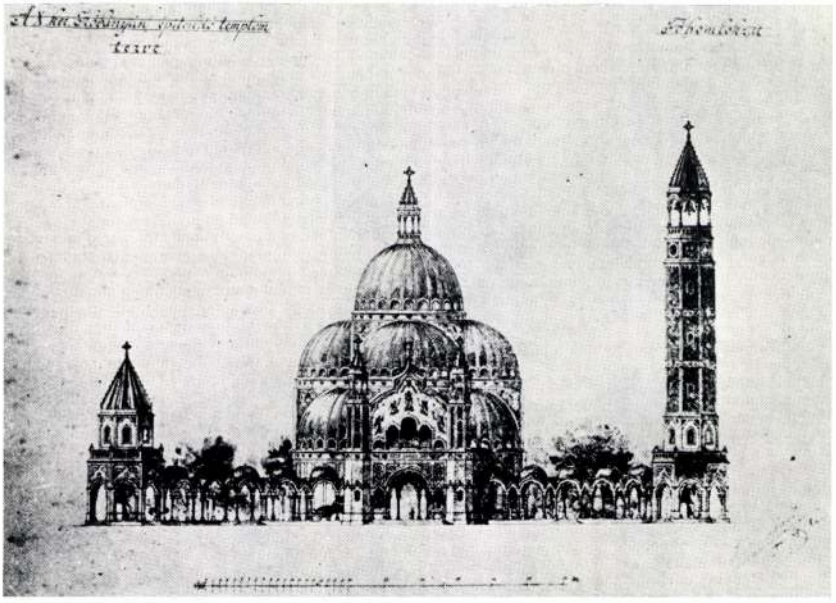

71. Lechner Ödön 1891/92 fordulóján készült első, visszautasított terve: főhomlokzat

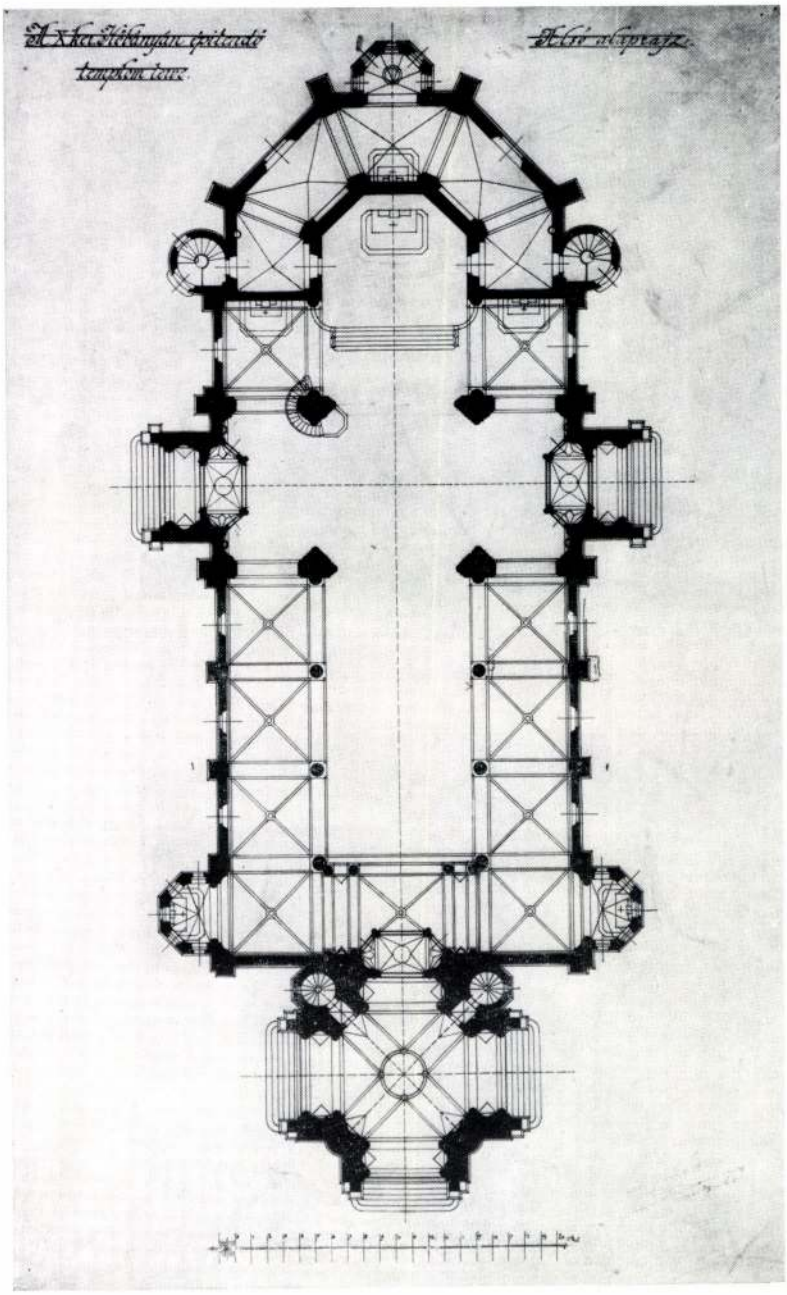

72. Lechner Ödön 1892/93 fordulóján készült második, visszautasított terve: alaprajz

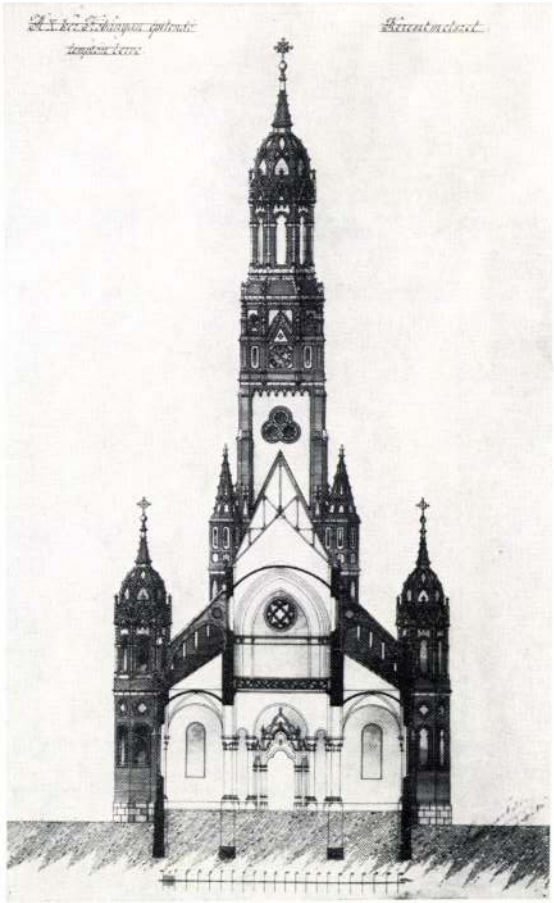

73. Lechner Ödön 1892/93 fordulóján készült második, visszautasított terve: metszet

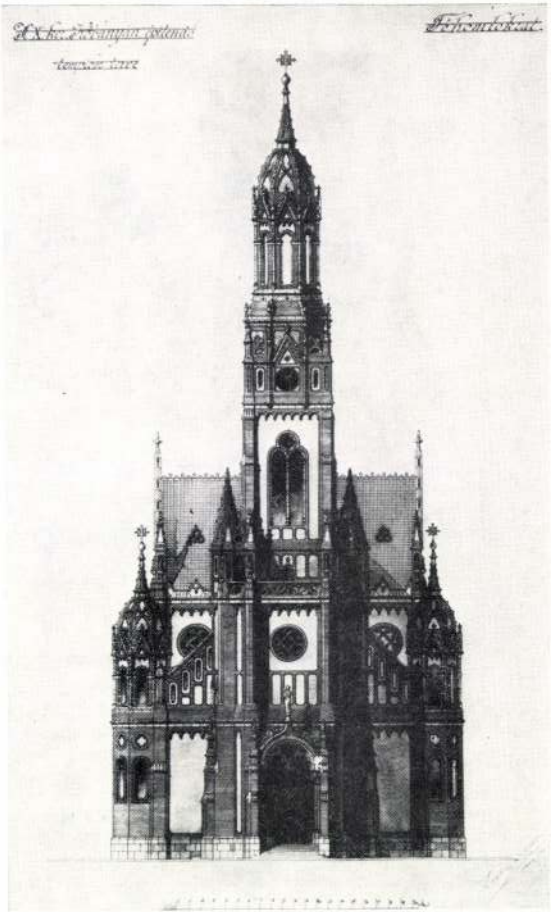

74. Lechner Ödön 1892/93 fordulóján készült második, visszautasított terve: főhomlokzat

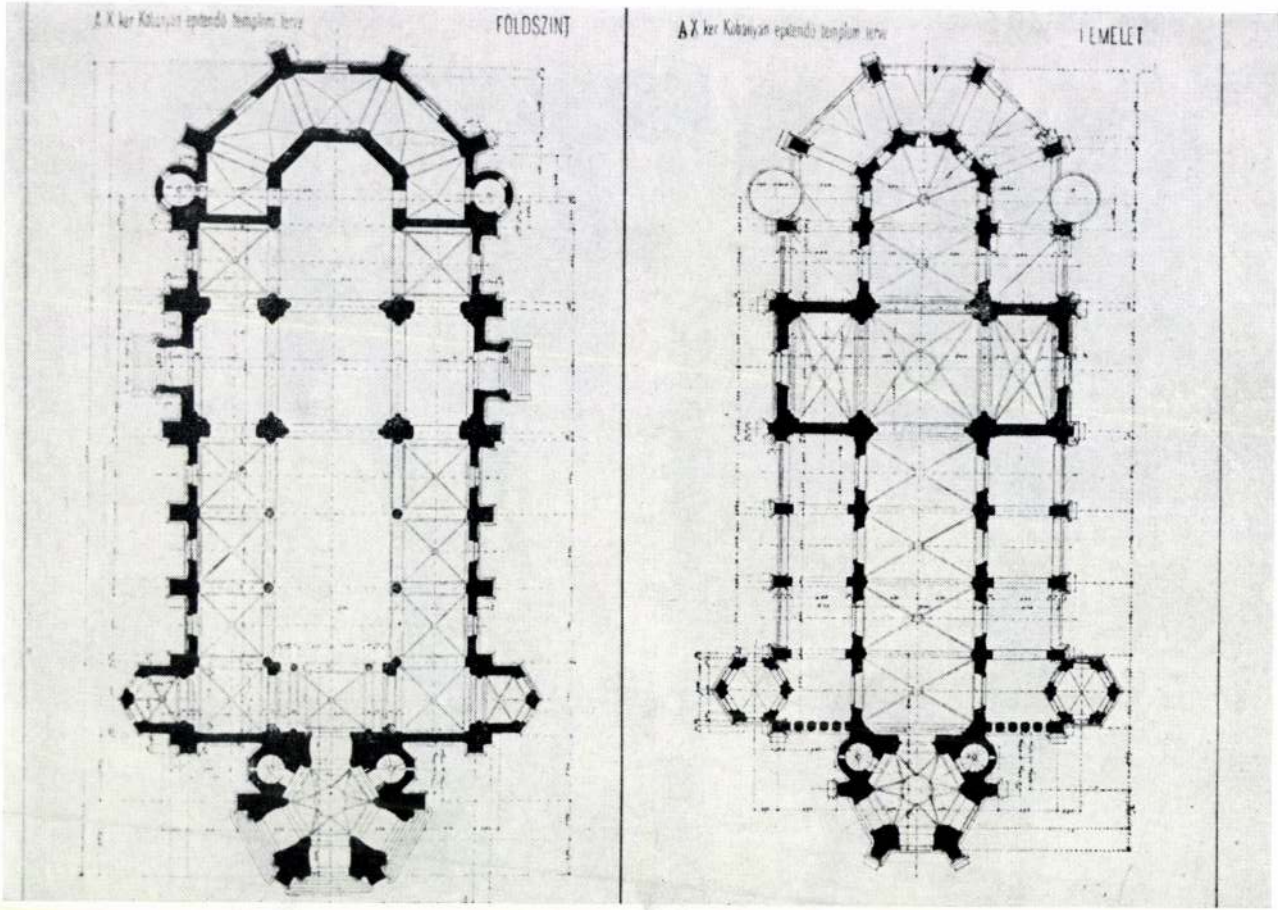

75. Lechner Ödön 1893 nyarán készült harmadik, elfogadott terve: alaprajzok

76. Az épület 1897 körül. Fotó Klösz.

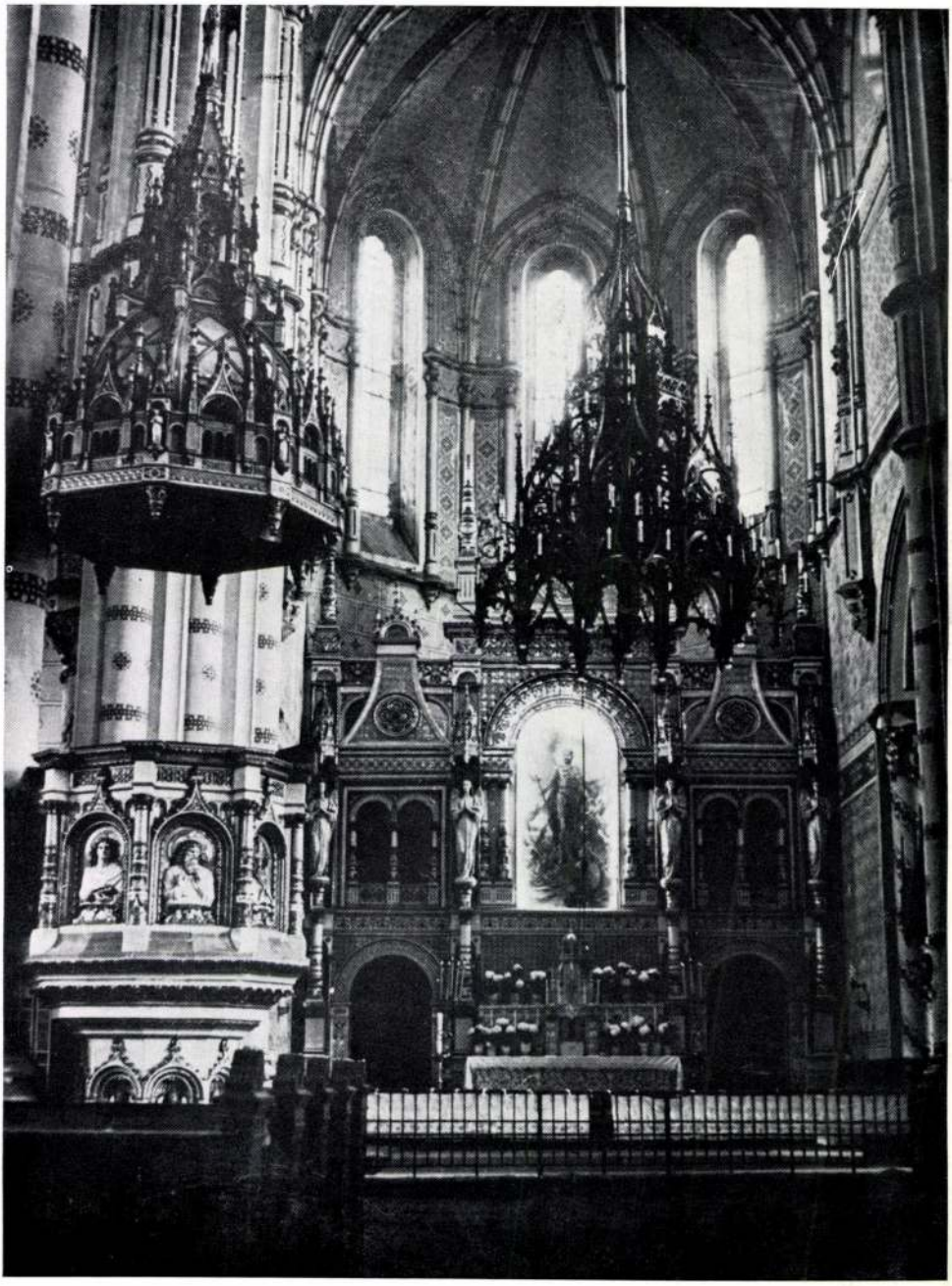

77. Belső kép a főoltárral. Ismeretlen szerző felvétele. BTM Várostört. Oszt. fototára

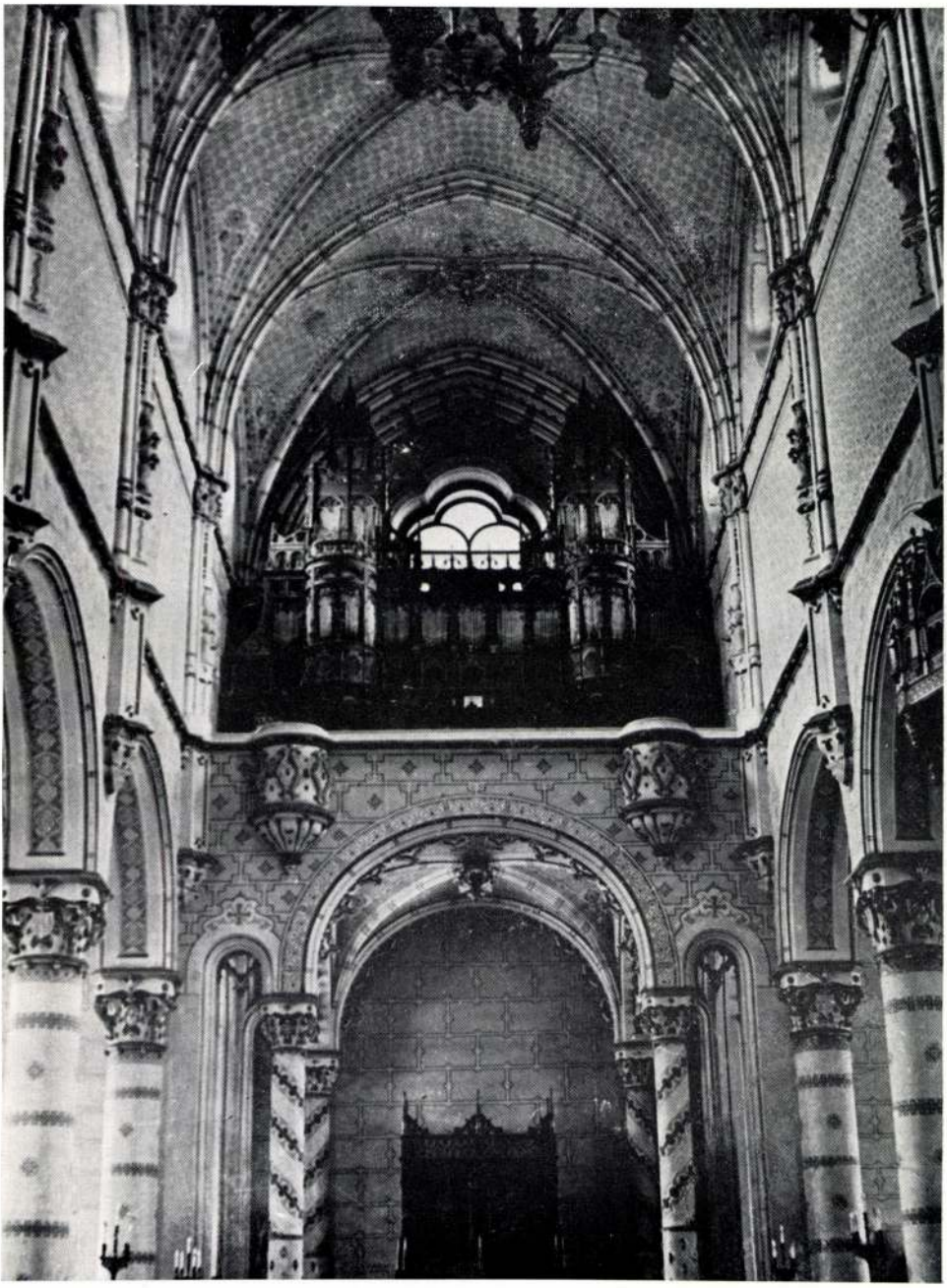

78. A főhajó a szentély felől. Ismeretlen szerző felvétele. BTM Várostört. Oszt. fototára

79. A jobboldali mellékhajó elpusztult ablaka (Krisztus megkeresztelése). Készítette Róth Miksa

80. A jobboldali mellékhajó elpusztult ablaka (Angyali üdvözlet). Készítette Róth M.

81. A jobboldali mellékhajó elpusztult ablaka (Szt. László vízfakasztása). Készítette Róth M.

82. A baloldali mellékhajó elpusztult ablaka (Szt. Vince és Szt. Anna). Készítette Róth M.

83. A baloldali mellékhajó elpusztult ablaka (Szt. György)
Készítette Róth M.

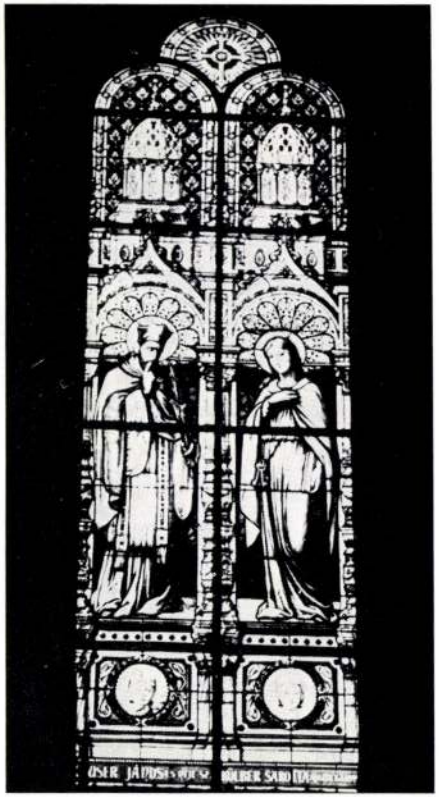

84. A baloldali mellékhajó elpusztult ablaka (Nep. Szt. János és Szt. Sarolta). Készítette Róth M.

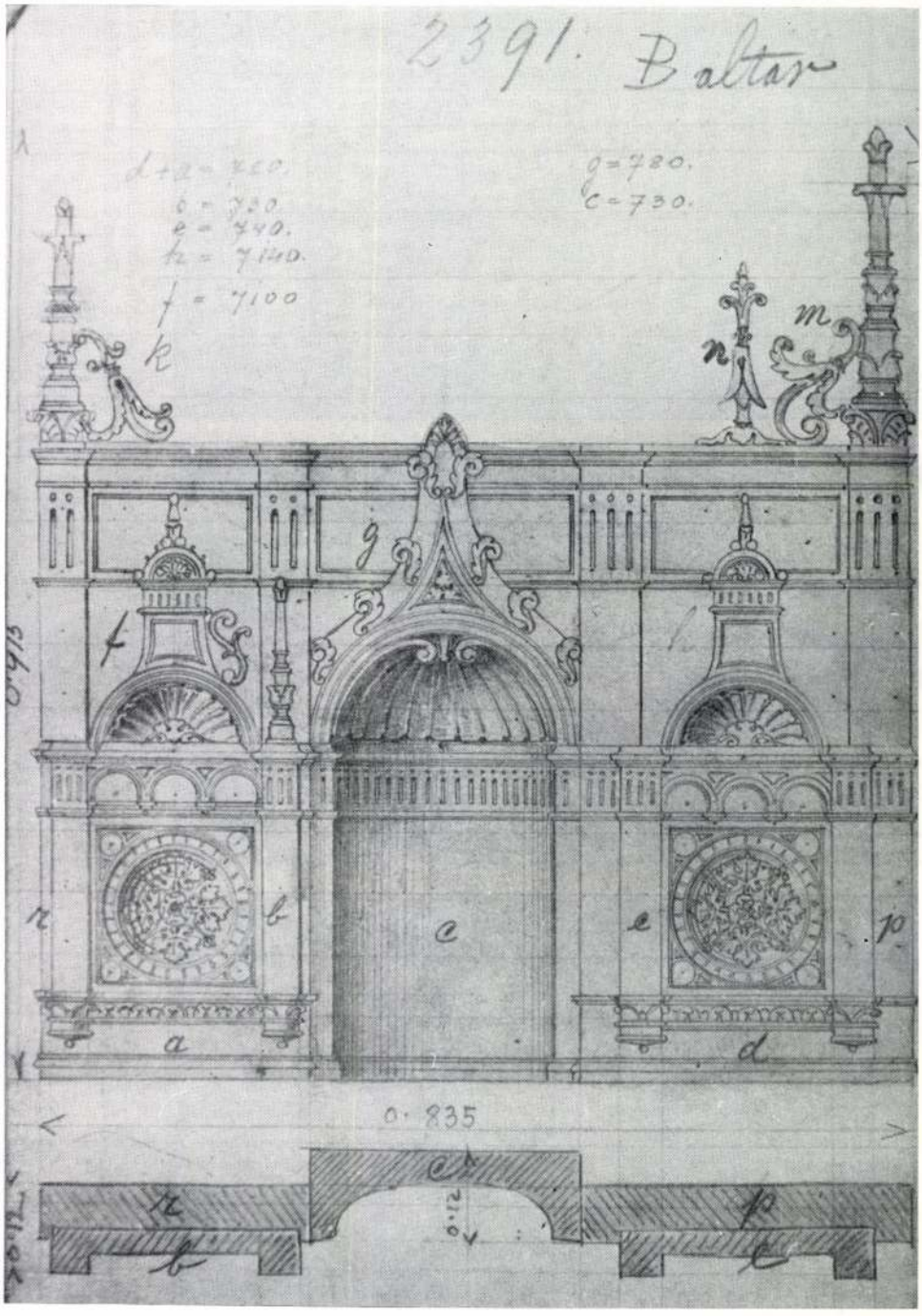

85. Tandor Ottó terve nyomán — az egyik mellékoltár megmintázásához — készített műhelyrajz. Finomkerámiaipari Művek, Pécs

Reviews of the Hungarian Academy of Sciences are obtainable at the following addresses:

ALBANIA

Drejtorija Qëndrone e Pähapjes
dhe Propagandimit të Librit
Kruga Konferenca e Päzes
Tirana

AUSTRALIA

A. Keesing
Box 4886, GPO
Sydney

AUSTRIA

Globus
Höchstädtplatz 3
A-1200 Wien XX

BELGIUM

Office International de Librairie
30, Avenue Marnix
Bruxelles 5
Du Monde Entier
5 Place St. Jean
Bruxelles

BULGARIA

Hemus
11 pl Slaveikov
Sofia

CANADA

Pannonia Books
2, Spadina Road
Toronto 4. Ont.

CHINA

Waiwen Shudian
Peking
P. O. B. 88

CZECHOSLOVAKIA

Artia
Ve Smĕžkách 30
Praha 2
Poštovni Novinivá Služba
Dovoz tisku
Vinohradská 46
Praha 2
Mad'arská Kultura
Praha 2
Václavské nám. 2
Praha I
Slovart A. G.
Gorkého
Bratislava

DENMARK

Ejnar Munksgaard
Nörregade 6
Copenhagen

FINLAND

Akateeminen Kirjakauppa
Keskuskatu 2
Helsinki

FRANCE

Office International de Documentation
et Librairie
48, rue Gay-Lussac
Paris 5

GERMAN DEMOCRATIC REPUBLIC

Deutscher Buch-Export und Import
Leninstraße 16
Leipzig 701
Zeitungsvertriebsamt
Fruchtstraße 3—4
1004 Berlin

GERMAN FEDERAL REPUBLIC

Kunst und Wissen
Erich Bieber
Postfach 46
7 Stuttgart S.

GREAI BRITAIN

Blackwell's Periodicals
Oxenford House
Magdalen Street
Oxford
Collet's Subscription Import
Department
Denington Estate
Wellingsborough. Northants.
Robert Maxwell and Co. Ltd.
4—5 Fitzroy Square
London W.

HOLLAND

Swetz and Zeitlinger
Keizersgracht 471—478
Amsterdam C.
Martinus Nijhof
Lange Voorhout 9
The Hague

INDIA

Hind Book House
66 Babar Road
New Delhi I

ITALY

Santo Vanasia
Via M. Macchi 71
Milano
Libreria Commissionaria Sansoni
Via La Marmoria 45
Firenze

JAPAN

Kinokuniya Book-Store Co. Ltd.
826 Tsunohazu 1-chome
Shinjuku-ku
Tokyo
Maruzen and Co. Ltd.
P. O. Box 605
Tokyo-Central

KOREA

Chulpanmul
Phenjan

NORWAY

Tanum-Cammermayer
Karl Johangst 41—43
Oslo I

POLAND

RUCH
ul. Wronia 23
Warszawa

ROUMANIA

Cartimex
Str. Aristide Briand 14—18
Bucuresti

SOVIET UNION

Mezdunarodnaya Kniga
Moscow G—200

SWDEN

Almquist and Wiksell
Gamla Brogatan 26
S—101 20 Stockholm

USA

F. W. Faxon Co. Inc.
15 South west Park
Westwood, Mass. 02090
Stechert Hafner Inc.
31. East 10th Street
New York. N. Y. 10003

VIETNAM

Xunhasaba
19, Tran Quoc Toan
Hanoi

YUGOSLAVIA

Forum
Vojvode Mišiča broi 1
Novi Sad
Jugoslavenska Knjiga
Terazije 27
Beograd

SZINHÁZAK

BÚCSÚ A SAISONTÓL. A SZINHÁZAK.

A szinházak sorra zárnak már: a Magyar Szinház, melyet a nyáron átalakítanak, már junius elején bezárta kapuit, a Nemzeti Szinház ép most, e sorok irása közben tartja utolsó előadását s csak a Vigszinház dolgozik még a drámai szinházak közül, hogy valahogy együttartsa azt a néhány embert, a kit a folyton hulló eső talán mégis bever a szinházba. A szinházi saison Budapesten tulajdonképen junius elejével bezáródik s ha a szinházak tovább is játszanak még, az szinte inkább a statisztika kedvéért van. A Nemzeti Szinház csakugyan statisztikát javit ilyenkor: előveszi azokat a darabokat, a melyekre aztán statisztikájában, mint a klasszikai drámának való áldozásokra hivatkozik s a melyek tulajdonképen igazolásai annak, hogy az állam hatalmas hivatalos apparátust tart fenn s jelentékeny áldozatokat hoz a közvagyonból egy a müveltebbek szórakozására való intézmény számára.

Az egész évben vajmi kevés olyan előadást kaptunk a Nemzeti Szinháztól, a mely az államnak ezt az áldozatkészségét igazolná. Akár a műsort nézzük, akár az egyes előadásokat, nagyon kevés különbséget látunk a Nemzeti Szinház és a magánszinházak között: az új darabok, akár az eredetiek, akár a külföldiek, semmivel sem magasabb szinvonaluak, mint a magánszinházakéi, sőt főképen az eredeti darabokat tekintve, azt kell megállapitanunk, hogy a Nemzeti Szinház még valamicskével jobban leszállítja a maga szinvonalát, mint a többiek, még pedig szemmelláthatóan a közönség kegyének való hódolás kedvéért. E tekintetben egy silány, üres darab többet ront az átlagos szinvonalon, mint a mennyit húsz jobb darab javít; ha a most elmúlt saison három legalacsonyabb szinvonalú darabját keressük, — kettőt közülük a Nemzeti Szinház Nemzeti Szinház szokta; tőlük telhető hittel és meggyőződéssel hozzák szinre és az eredmény az, hogy Mozart, Beethoven, Verdi, Wagner és a szinpadi zene többi nagy szellemei nagyobb közönséget vonzanak, mint akármelyik divatos, modern szerző. Lehetetlen elhinni, hogy a mit az operaházak el tudtak érni a zenét kedvelőkkel, ugyanazt el ne tudná érni a drámai szinház a maga híveivel, hiszen a zene iránt botfülű emberek legalább is oly nagy számban vannak, mint az irodalom iránt botfülüek s a mig az állam a zenei müveltség megszerzését jóformán teljesen a családra s az egyesek önképzésére hagyja, az irodalom megértetését az iskolai nevelés központjába teszi; az emberek százezrei kerülnek ki a minden rendű iskolából a nélkül, hogy csak a legkisebb zenei müveltséget is kapták volna, bizonyos kevéske irodalmi müveltséget ellenben nolens-volens el kell sajátítani mindenkinek, a ki legalább polgári iskolát végzett. Hogy higyjük tehát, hogy a mit minden operaszinház el tud érni a maga közönségénél, azt ne tudná elérni a drámai szinház a magáénál? Ha a Nemzeti Szinház csak néhány évig a közönségnek arra a nevelésére törekedett volna, ha akár a szinészi előadások különös érdekességével, akár a rendezés érdekes fortélyaival, akár bármi más eszközökkel minden erejét megfeszítette volna, hogy a közönséget becsalogassa az úgynevezett klasszikus előadásokra, ha éreztetni tudta volna mindenkivel, hogy erős meggyőződése van ezeknek érvényéről, hogy ezt a meggyőződését akarja a közönségbe átvinni, — szóval ha lett volna s lenne igazi erős, komoly, művészi szellemtől áthatott és szuggesztio erejü programmja, — ha *lélek* lett volna benne, akkor nem lett volna az idei saison jóformán egyetlen igazán jelentő

lehetetlen helyzete a felsőbb hatóság, a szinészek, a közönség, a kritika malomkövei közt, az állam szükmarkúsága, a mely örökké felhánytorgatja, hogy sokat áldoz, pedig ez a sok épen azért kevés, mert nem eleget áldoz, — sok mindenféle egyéb baj és nehézség, a mi Magyarország legkevésbbé irigylendő állásainak egyikévé teszi a Nemzeti Szinház igazgatójának állását s megbénit még jószándékú embereket is. De a lehetetlent megcsinálni, az a genialitás; a lehetőségekkel jól-rosszúl kiegyezni csak tengődő középszerűség. Igazi nagyszabású, minden erre való tulajdonsággal felruházott ember tudna még a Nemzeti Szinházból is valamit csinálni, — legalább is feladatát jól betöltő szinházat.

Hogy mennyire nincs lélek a szinházban, mutatja minden egyes előadás. A hány szinész, annyiféle szinjátszás, annyiféle stilus és modor, minden összehangolás nélkül, nyersen egymás mellett, egymással versenyezve, egymást legtöbbnyire rontva. Semmi egység nincs az előadásokban, sohasem érezni, hogy nemcsak a darabnak, nemcsak az egyes szinészi alakításoknak, hanem az egész előadásnak is egységes műalkotásnak kell lennie. A rendező karmesteri pálczájának semmi nyoma. Pedig vannak a szinháznak jó rendezői, *Iványi* is, *Csathó* Kálmán is megállják a helyüket, láthatólag együtt tudnak érezni a drámairóval, de úgy látszik, hatalmuk véget ér a szinészek játékánál. A *Macbeth* idei felujított előadásában pl. a szinészek játékán mondott csütörtököt Shakespeare művészete és *Iványi* Jenő ráfordított sok tanulmánya, szeretete és megértése, — lehetetlen volt szomorúság nélkül nézni annak, a ki együtt tud érezni a más ember becsületes, sikertelen törekvésével. Olyan

LECHNER ÖDÖN TEMETÉSE. — MŰVÉSZEK FÁKLYÁKAT VISZNEK A HALOTTAS KOCSI ELÖTT.

1. SZÁM. 1898. BUDAPEST, JANUÁR 2. 45. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt { egész évre **12** frt, félévre — **6** « | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **8** frt, félévre — **4** « | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK { egész évre **5** —, félévre — **2.50** | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

A KECSKEMÉTI ÚJ VÁROSHÁZ FÖLAVATÁSA.

Az ALFÖLD EGYIK legkiválóbb városának, Kecskemétnek szép ünnepélye volt a közelebb múlt karácsony másodnapján, deczember 26-án. Az új városházát avatta föl, mely a szemtanúk és hírlapok egyhangú véleménye szerint egész Magyarországon a legnagyobb és legszebb középületek egyike a maga nemében. Kecskemét város ez alkalomból díszközgyülést tartott a város főispánjának, *Beniczky* Ferencznek elnöklése alatt. A lobogókkal földiszített új városház nagy diszterme egészen megtelt közönséggel. Ott volt a városi elöljáróság *Kada* Elek polgármester vezetése alatt, megjelentek a törvényhatósági bizottsági tagok teljes számmal, ezeken kivül a város lakosságának szine-java, nagy hölgyközönség és sok idegen vendég.

A megnyitó beszédet a *főispán* tartotta, adatokban bővelkedő visszapillantást vetve Kecskemét város rohamos fejlődésére s meleg szavakban méltatván a nem rég elhúnyt előbbi polgármester, Lestár Péter érdemeit, kinek bölcs vezetése alatt a város közel négy millió forintot költött közművelődési és közgazdasági ügyeinek előbbvitelére. Ezután *Zombory* László városi főügyész tett jelentést a tanács nevében az új városház építésének történetéről és költségeiről; ő utána pedig *Kada* Elek polgármester tartott szép ünnepi beszédet, fennen hangoztatván, hogy Kecskemét városa, melynek keletkezése a honalapitás koráig fölnyúlik s mely már a XIII. században «civitas» volt, ezer éves múltunk minden szakaszában a várost igen sokszor ért háborús és elemi csapások mellett is mindenkor fényes jeleit adta életrevalóságának, szellemi és anyagi erejének; az új alkotmányos korszak fölviradta óta pedig oly hatalmas léptekkel haladt elébb-elébb minden téren, hogy ma hazánk legelső városai között foglalhat el méltó helyet. E haladásnak egyik fényes bizonysága a nagyszerű új városház, melyet nem az üres pompázás vágya, hanem a kor fejlettsége és szükségei iránt való komoly érzék létesített a komoly munka és a jövő nemzedékek számára. Beszédét, melynek végén Isten áldását kérte a város ez új alkotására, nagy éljenzéssel jutalmazta a lelkesült közönség. Végül még *Szeless* József városi bizottsági tag tartott meleg hangú záróbeszédet, mely után *a főispán* fejezte be néhány szóval a díszközgyülést. Erre a város egyik előkelő vendéglőjében áldomásozó lakoma következett, melyen mintegy 200 an vettek részt.

A fölavatott új városház nemcsak Kecskemétnek legfőbb dísze, hanem a magyar épitészetnek is egyik kiváló, sőt művészi alkotása. A gyönyörű tagoltságú és elrendezésű kétemeletes hatalmas négyszögépület a város egyik legszebb

A KECSKEMÉTI ÚJ VÁROSHÁZ A KOSSUTH-TÉREN.

helyén áll s fő homlokzatával a díszesen rendezett és parkozott Kossuth-térre néz. Ez a fő homlokzat egy kiszökellő s oszloptornáczos középhasábból és két egyenlő tagolású szárnyból áll, melyek sarkait egy-egy bástyaszerű torony foglalja el. A stíl alapjában véve angolos renaissance, de főleg diszítményeiben dúsan meg van rakva magyar motivumokkal, melyek tulajdonképen átmenetet jelölnek, mint első kisérletek, s mutatják, hogy milyen szellemben fejlődhetik a magyar épitészeti stil. Erre czélozva maga a főispán megnyitó beszédében egyenesen azzal a kijelentéssel dicsérte meg az épület tervezőit, *Pártos* Gyula és *Lechner* Ödön fővárosi műépitőket, hogy ők ez alkotásuk révén «*mintegy az újabb magyar stílus megteremtőinek nevezhetők*». A magyar ízlés azonban nemcsak az épület szerkezetében, hanem különösen belső diszítményein, valamint a külső és belső fölszereléseken is hatalmasan érvényesül. Nagy művészeti becsü például az a hat történeti tárgyú festmény, a melyekkel *Székely* Bertalan kitünő festőművészünk ecsete a közgyűlés termét ékesitette. «Ha Székely Bertalan — mondta a főispán — egész életében egyebet sem festett volna, e képek maguk megörökítenék a nevét».

A hazai iparművészetnek is több alkotása díszíti az épületet; *Kratzmann* Ede üvegfestményei, a különböző termekben és helyiségekben *Görz* Adolftól való festő-munkák, az *Árkay* Sándor műlakatos által sárgarézből kovácsolt remek csillárok és fali gyertyatartók, úgyszintén a közgyűlési terem bebútorzására szolgáló famunkák, melyeket *Rainer* Károly szegedi asztalos készitett. Mindezek tökéletes összhangban állnak az épület alapstilusával.

A városháza nagyságáról fogalmat adhat az, hogy benne összesen 106 hivatali berendezés van együtt 174 különböző szobával és helyiséggel, melyek mind úgy számitvák, hogy az újabb fejlődés által előidézendő későbbi szükségletek is nehézség nélkül kielégithetők legyenek.

Végül megemlítjük, hogy e nagyszabású épület emeléséhez 1893 május 2-án kezdtek, s 1896 nyarán már annyira elkészült, hogy a hivatalokat mind be lehetett belé költöztetni. Az épités és berendezés költségei összesen 615,994 frtra rúgtak.

Kecskemét méltán büszke lehet új székházára, melyet lapunk mai száma képekben is bemutat.

KECSKEMÉT ÚJ VÁROSHÁZÁRÓL.

A Kecskeméten közelebb fölavatott új városház nem pusztán helyi értékű épitmény, hanem olyan kiváló művészi alkotás, a melyet tüzetesebben érdemes méltatnunk s a nagy közönséggel megismertetnünk, mint a magyar nemzeti diszítő stil egyik kiválóan sikerült kísérletét. Ma, mikor kifejlődött magyar épitő stílusról még nem beszélhetünk, jól esik legalább az első úttörő munkát látnunk azon a téren, a melyen nálunk legjobban elharapódzott a színtelen nemzetköziség, jól esik látnunk egy olyan középületet, a melyről száműzve van a különben is disztelen gipsz-ékitmény tarkasága, a nagy épitkezésnek e hatás-vadászó eszköze, és a melyen hiányzik a mai divatos betegségnek, a kupola-mániának minden hivalkodása.

A kecskeméti városházát méltóságos egyszerüsége teszi nagyszabású épitménynyé. A nagy épület homlokzatán széles síkokba vannak beillesztve az ablaksorok, minden czifra körékitmény mellőzésével. Felső párkányzatán, a tető kezdeténél a korona ágaihoz hasonló egyszerű végződésekkel éri be a műépitész. Az épület középső, kiszökellő része, a hol a közgyülési terem van, tömör oszlopcsoportozaton nyugszik, hegyes csúcsivben emelkedve föl a gerinczig; nyugodt egyszerű síkján hatalmas szines ablakok nyílnak. A két oldalszárny sarkain emelkedő toronyszerű oszlopépitmények mintegy megtörik a magas tetőzet meredekségét s elhárítják annak egyhangúságát. A meredek tetőzetből karcsúan nyúlnak ki a csinos kéményes egyszerű ékitményes végződéseikkel. A mily egyszerű az épület külső hatásában, épen olyan czélszerű belső berendezésében.

Az egészben véve hosszas négyszögletű épület tömege három tágas udvart zár közre: egy középső nagyobb és két kisebb oldaludvart. A nagy udvarra néző fő homlokzatból, melyet külön képben is bemutatunk, szökell ki a világos és szép fölépcsőház, gyönge szög alatt emelkedő lassú hajlású lépcsőzetével; az átellenes oldal sarkaiban pedig a melléklépcsők vezetnek föl az emeletre. Az egész épületben minden tér fel van használva és sehol egy sötét hely nem található. Széles, világos folyosói vannak, nagy ablakokkal.

Az épületnek fő ékessége a közgyülési diszes nagy terem. Ennek a belső berendezésében érvényesül legszembeötlőbben a magyar jelleg. A legegyszerűbb, keresetlen épitészeti formák diszitik a terem lassan hajló magas mennyezetét, a mely a középen kupolaszerűleg hajlik összse, útat adván a jól sikerült szellőztetésnek. A fő ajtó felett magyar tornáczhoz hasonló ablakívek alkotják a karzatot. A fő bejáraton belépve, az oldalfalak sarkaiban két nagy tágas ajtó nyílik: az egyik a tanácsterembe, a másik a teljesen hasonló bizottsági ülésterembe. A szemközt lévő falon vannak a nagy ivezetekben végződő ablakok, melyeknek színes festményekkel diszített üvegein ünnepies hangulatot keltőleg szürődik be a világosság. A hatalmas öt ablak hatásos üvegfestményei Kratzmann Ede művészetét dicsérik. A középső fő ablak előtt áll az elnöki emelvény, a melyről Kada Elek polgármester szép szónoki beszéddel nyitotta meg az első közgyülést. A homorú kupolából csüng alá a szép villamos csillár. Árkay Sándor műlakatos munkája, a mely becsületére válik a magyar iparnak. Vert rézből készült ez, egész magyar diszítményű elemekből szerkesztett ágakkal, melyekből 60 darab 32 gyertya erejű villamos izzólámpa árasztja szét sugarait. Ugyan ilyen anyagú és készületű a négy kisebb sarok-csillár, valamint a karzat világitására szolgáló hat más kis csillár 5—5 hasonló fényerejű lámpással.

Az elnöki emelvénynyel szemközt félkörben elhelyezett padsorok Rainer Károly szegedi műasztalos munkái. Egy közép-út által ketté osztott kilencz sorban soronként jobbra is, balra is 12—12, összesen tehát 216 kényelmes ülőhely van a bizottsági tagok számára. A padok szép magyar stilű ékitményeit Várdai Szilárd, a minta-rajziskola tanára rajzolta; — hasonló díszűek az ülések préselt bőrpárnái is. A terem falait köröskörül szép faburkolat takarja, mely alatt szekrényszerű borítékban vannak elhelyezve a légfűtés vezetékei.

A terem művészi érdekességét és becsét azonban igazán a festése adja meg. A szinekben gazdag táblákon csupa magyar diszítmény pompázik. A stilizált szegfűcsoportok, a kék búzavirágok összehajló ágai között kiragyog a szines pávatoll legyezőszerű formája. A százszorszép és csipkerózsa kellemesen hatnak a tarka színekkel festett alapon. A virág-ékitmények számtalan változatban ismétlődnek, de összességükben izléses, nagy hatású egységgé olvadnak össze.

Ebbe a gazdag szinezetű környezetbe művészileg vannak beillesztve a terem nagy becsű falfestményei, melyeket díszes keretezés választ el a falak mezőinek többi részeitől. Ezek a falfestmények a dísztermet szinte nemzeti történelmi csarnokká teszik. Ragyogó szinezetükkel elénk tárják történelmünk kiváló alakjait. A jobboldali falon levő hatalmas nagy kép a *vérszerződést* ábrázolja, a mint a hét magyar vezér ősi szokás szerint vért ereszt karjából s így pecsétli meg a magyar alkotmány alapját. Kitünő jellemzetes alakjai ezek az ősmagyaroknak. Mind megannyi daliás barna férfi azon kori harczosi öltözetben. Ezzel szemközt egy hasonló nagyságú kép I. Ferencz József király megkoronázását tűnteti föl, arczképi hűséggel ábrázolva úgy a királyt, mint a nagyfontosságú szertartásnál jelen volt országnagyokat. *Székely* Bertalan alkotásai e jeles művek, ki e két falfestményével újabb babért szerzett művészetének. A terem falainak többi nagyobb síkjain történelmünk legnagyobb alakjai láthatók időrendi sorban s hármasával csoportosítva, nevezetesen a három nagy ablak közötti jobb oldalon Szent István, Szent László és Könyves Kálmán, a bal oldalon pedig Zrinyi Miklós, Bethlen Gábor és II. Rákóczy Ferencz.

Ezekkel szemközt, a karzat ívei alatt a jobb oldalon Nagy Lajos, Hunyadi János és Mátyás király, a baloldalon Széchenyi István, Kossuth Lajos és Deák Ferencz alakjai csoportosúlnak. Ez a négy csoportkép is *Székely* Bertalan műve s méltó társai a két első nagy képnek.

A terem szinezése ma még a frisseség miatt igen élénk, idők multával azonban, ha majd a szinek lassanként megtompúlnak, rendkívül finom hatásúvá lesz az idővel elbarnúló padok szineivel együtt.

Lechner Ödön és *Pártos* Gyula műépitők tervei szerint épült az új városház. Ők adtak irányt azoknak a művészeknek és műiparosoknak is, kik e sajátosan magyaros épitmény megalkotásában közreműködtek. *Lechner* Ödönt úgy ismeri a magyar közönség, mint a ki a gyermekkorát élő magyar épitőstílusnak egyik bátor úttörője s ki eddigi alkotásaiban is mindig a nemzeti irányt kereste, művelte. Újat teremtett a nem rég megnyitott iparművészeti múzeum épületében; Kecskemét új városházával pedig azt bizonyítja, hogy annak az új iránynak, a melyet művészi érzékével még most csak fejleszt, korszakalkotó jelentősége lesz hazai műépitészetünk történelmében. *P. G.*

LEGYEN HŰ MINDEN LÁNY.

— Hir a falunkból. —

Mikor Kispál Danit katonának vitték:
Fehér Zsófi meghal, — széltire azt hitték.

Nem halt meg; kilábolt valahogy belőle...
S más menyasszonya lett, alig esztendőre.

Kispál Dani megjött rövid szabadságra;
S visszament, visszament — örökös rabságra!

... Fehér Zsófit másnap sokan elsiratták.
— De nem a halottat, az *élőt* siratták! —

Fel is irták szépen a sirja fejéhez:
Legyen hű minden lány a szeretőjéhez!

Szabolcska Mihály.

A KILENCZ MESZELY PÉNZ.

Elbeszélés.

Irta Szívos Béla.

Vagy negyven esztendeje kapálgatta már tiszteletes Talpas Ézékiás uram az Úr szőlejét nagy lelki buzgósággal; vagyis hogy magyarán megmondjuk: pap volt ő kegyelme, még pedig egy jó zsiros alföldi ekklézsiában, a hol ugyan csak került mit aprítani a tejbe.

Az öreg tiszteletes, a ki magánosan élte napjait s egész egyedül lakott tágas parókhiájában, teljes világéletében mindenben hűséges követője volt a bibliai pátriárkhák épületes példáinak, kivévén azt az egyet, hogy a pénzfélét mód nélkül kedvelte s egészen eltekintett eme kegyes mondás nagy igazságától: «A pénznek szerelme, a lélek gyötrelme».

S így állván a dolog, a mi pénz az öreg úr kezébe került, azt ugyan nem igen látta többet halandó, kivévén a bankófélét, mert azt beváltogatta, becserélgette aranyra, ezüstre, a mit aztán szorgalmasan belerakosgatott egy régi gyertyamártó edénybe.

A pénz lassanként szépen megszaporodott, Ézékiás uramnak pedig roppant gyönyörűsége telt benne. Olykor elővette a gyertyamártót, kiborította csengő tartalmát, kiválogatta különkülön az aranyakat, a füles és fületlen tallérokat, lázsiásokat, máriásokat, huszasokat; apró tornyocskákat rakott belőle, megolvasta, azután

összekavarta megint s visszaseperte a gyertyamártóba. Szép napos időben azt is megtette, hogy kiterítette a kincset a kis kertben egy régi ponyvára, nehogy a penész bele kapjon a drága portékába.

Néha egy-egy kis gyenge lelkismereti furdalás feltámadt ugyan benne, hogy bizony tán nem is helyes dolog ez a világi javakon való kapkodás, de aztán csakhamar megnyugtatta magát, hogy hiszen halála után úgy is az ekklézsiáé lesz, már rég annak szánta, addig pedig elmulathat vele, mégsem oly nagy vétek tán az.

Egyszer aztán annyira fölszaporodott már a sok mindenféle pénz, hogy az öreg egy egészen új fajta mulatságot engedhetett meg magának. Ugyanis, többé nem olvasgatta már a pénzt, hanem *mérte*. Volt egy behorpadozott oldalú bádog meszelyese s azzal méregette, mint a babot vagy lencsét szokták.

S mikor egy-egy ilyen míveletet végzett, édes mosolygás lepte el roszúl borotvált ránczos ábrázatát, hogy lám, annyi van már, az ember olvasni sem győzi, hanem úgy kell mérni meszelylyel!

Egy mérésnél, mikor az utolsó meszelyt is elcsapta a tenyerével, nagy lelki gyönyörűséggel így kiáltott fel:

— Kilencz meszely! Még csak egy kell hozzá s mindjárt kerekszám lesz!

Hanem mielőtt a tizedik meszely összegyűlhetett volna, egyszer csak rettenetes hírt hallott Ézékiás uram: jön a muszka, jön a kozák! Nagy Sándort megverték Debreczen alatt s most erre tódul a szörnyű tábor. Irgalom nélkül megeszi a nyers tököt is, hát akkor az arany meg ezüst hogy maradna meg tőle! Jaj neked te kilencz meszely, soha sem lesz belőled kerekszám!

Az egész éjszakát sohajtozás és mélységes gondolkozás közt töltötte az öreg: mit is kellene

KADA ELEK, KECSKEMÉT VÁROS POLGÁRMESTERE.

hát csinálni, hogy muszkakézre ne kerüljön a kincs?

Mire megviradt s a csordás elkezdett tülkölni, megszületett a terv, mely úgy látszott, hogy egészen nem tetszett ugyan a vén papnak, mert olykor aggodalmasan meg-megrázta a fejét, de hát végre is jobbat nem tudott kigondolni, a muszka pedig ma-holnap betoppanhat. Csak rajta hát!

Egy harangozót hamarjában elő keritett s ráparancsolt, hogy Mihályt hajhászsza fel, ha mindjárt a föld alól is és fontos dologban hivja elő rögtön.

Ez a Mihály unokaöcscse volt Ézékiás uramnak, épenséggel nem valami jámbor férfiú, hanem annál vakmerőbb ember hírében állott, a ki az ördögtől sem ijedt volna meg. Oda is járt valami szabadcsapattal egy darabig, de megint csak haza került és most itthon magyarázta: hogy kellene megverni a muszkát?

A mint Mihály előkerült, azt mondta neki az öreg:

— Hallod-e Mihály! Rettenetes bajban vagyok, a melyből csak te szabadíthatsz meg, ha ugyan bízhatom az emberségedben. Hát úgy áll a dolog, fiam, hogy — a mint hallhattad is, — jön az isten nélkül való muszka s nyilván felprédál bennünket mindenestől . . . Ne mosolyogj Mihály, tán azt gondolod, hogy én nálam ugyan nem igen lesz mit prédálni, mert itt ócska könyvnél egyéb nincs. Van bizony fiam, van, s épen ez most az én nagy háboruságom. Mert tudd meg hát, — a mit eddig senki sem tudott, — van nekem pénzem is sok; ha már meg kell mondani: hát kilencz meszely arany és ezüst. Ugy van fiam, jól megértsd: kilencz teljes meszely!

Már most ennek — jól tudom, — az volna a sorja, hogy elrejtsem, vagy elássam valahova, hogy az ellenség rá ne akadhasson. Ugy, de édes fiam, jól ismerem a magam természetét, s mihelyt az első vad kozák rám mordulna, hogy hol a pénz: ijedtemben abban a nyomban kivallanám. De viszont ismerem a te kemény természetedet is, tudom, hogy te nem ijedsz meg semmitől s tüzes harapófogóval se lehetne belőled a titkot kivenni.

— Azt gondoltam hát, hogy a kezedbe adom ezt a pénzt s te ásd el itt valahol az udvarban, de úgy, hogy míg a muszka el nem takarodik, addig nekem magamnak se mondd meg: hová tetted, mert akkor minden hasztalan lenne . . . Kilencz meszely pénz nagy kincs, fiam, s úgy gondolkoztam felőle, hogy ha tízre szaporodik, azt majd annak idején ekklézsiánkra hagyom, a mi aztán még azonfelül gyűlik, az majd legyen a tied, hiszen te vagy a legközelebbi atyámfia . . . Érzel-e magadban erőt és bátorságot eme cselekedet végbevitelére?

Mihály, a ki tágra nyilt szemekkel s látható

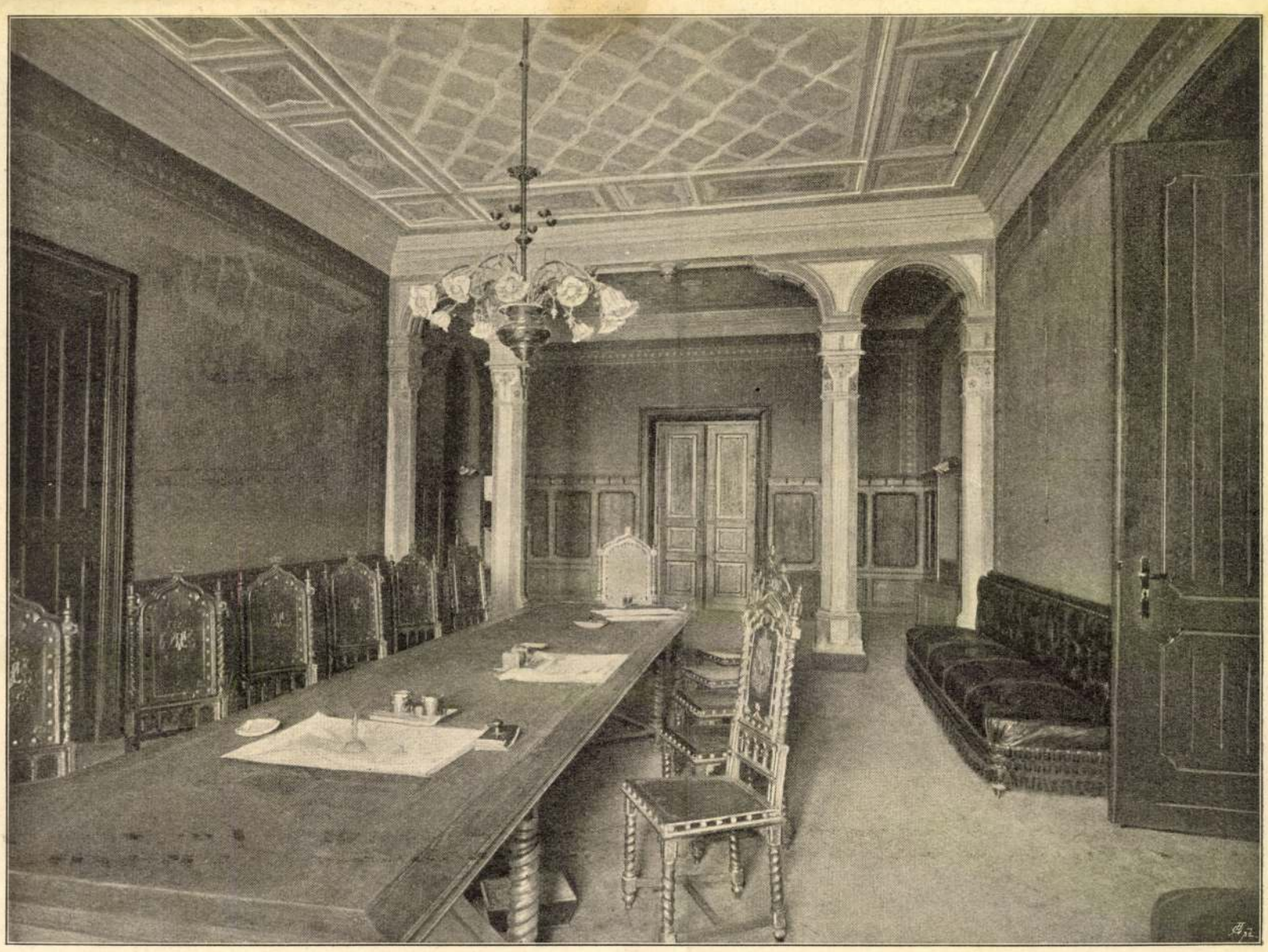

A KECSKEMÉTI ÚJ VÁROSHÁZ. — A TANÁCSTEREM.

érdeklődéssel nyelte az öreg szavait, — nagyot csavarintott hosszú, vörös bajuszán s kellemetlen rekedtes hangján így felelt:

— Én, urambátyám? Azt a muszkát szeretném én látni, a ki én belőlem valami titkot kivenne! Hátha gulyásosnak aprítana: szólanék annyit, mint ez a kis körmöm feketéje, ni! Okosabbat nem gondolhatott volna urambátyám, minthogy én rám bízza. Majd elteszem én úgy, hogy soha sem látja többet... vagyis akarom mondani: a muszka. Hol az a pénz?

— Várjál fiam, mindjárt! Tudod, úgy gondoltam ki, hogy a pénzt a kezedbe adom, ásd el, dugd el valahol, míg azonban te ezt csinálod, addig én oda állok a kapuba; egyrészt azért, hogy ne lássam: hol, merre dolgozol, másrészt meg azért, hogy majd ha munka végezte után haza akarsz menni, meglássam: hogy üres kézzel távozol-e, nem kerültél-e kisértésbe, hogy a kincset elemeld, s itt rejtetted-e el csakugyan? Mert biz az úgy van, hogy a legjámborabb ember is ki van tétetve az ördög incselkedéseinek, kivált ha ennyi pénz kerül a keze közé, te meg fiam, bizonyára soha sem leledzettél valami túlságos nagy jámborságban... No, ne haragudj... hiszen csak tréfálok. De azért csak úgy hadd legyen no, a hogy mondám . . .

Egy pillanatra úgy látszott, mintha megneheztelt volna Mihály, de rögtön meggondolta magát; csendes, nyugodt arczot öltött s csak ennyit mondott:

— Csupa jól gondolta ki urambátyám; én magam is így szeretem. Legalább aztán nem kétkedik bennem.

Ezzel átadta az öreg Mihálynak a gyertyamártót becses tartalmával, s miután egy nagyot sohajtott, búsan a kapu felé indúlt.

— Itt ván Mihály, rejtsed, dugjad, lelkedre bízom! . . .

A mint Mihály a pénzzel magára maradt, megemelgette a gyertyamártót, hogy milyen nehéz, aztán megvakarta a fejét, megdörzsölte az állát s gondolkodott. Majd oda ment a pinczeajtóhoz, s miután megelégedve látta, hogy zár sincs rajta, feltekintett a közeli kerítésre s nyilván ennek a minősége is megnyerte a tetszését, mert ilyesmit dörmögött magában:

— No, így csupa jó lesz!

Azután előkeresett az udvarban egy rosz ásót s a gyertyamártóval lement a pinczébe, a hol a kincset annak rendje és módja szerint elásta.

Nem sokára már ott állott a kapuban az aggódó vén pap mellett:

— No, urambátyám, már most jöhet a muszka. Hanem ime, nézzen meg jól, hogy még csak egy lyukas huszas sem ragadt a körmömhöz. Nem olyan ember vagyok én, nem kell nekem a másé, hanem barátságból mindent megteszek, kivált urambátyámnak. Már most mig a muszka itt lesz, addig szinemet sem látja urambátyám, hanem majd azután előjövök s előadom a kincset. Jó egészséget kívánok!

Másnap éjszaka olyanformát látott a harangozó, mintha a vén pap kerítésén valaki mászott volna át s mintha valami kis zsákféle is lett volna kezében . . . De hát mivel biz ő kelme a toronyból szökött le a korcsmába, jónak látta a dolog felől mélységesen hallgatni; s különben is lehet, hogy tán csak a szeme káprázott . . .

A muszkák aztán csakugyan eljöttek. De az öreg nagy csodálkozására nem prédáltak, nem fosztogattak, legfeljebb a nyers uborkát ették meg a kertekből, de hát az meg úgy is volt elég.

A vén pap látván a muszkák jámbor voltát, felette megbánta, hogy a kincset rábízta Mihályra s ha előkerül: meg is merte volna már tőle kérdezni, hogy hova rejtette, de bizony Mihály igéretéhez képest nem mutatkozott.

No, — gondolta az öreg, — emberül megtartja a szavát; de nem baj, majd csak előjön, ha a muszka elmegy. Hanem a kiváncsiság hova-tovább jobban kezdte gyötörni: mégis hova dughatta el ez a Mihály a pénzt?

Azt csinálta hát egész nap, hogy vizsgálódott a kertben, udvarban: nem látszik-e valahol valami ásásnak a nyoma? Aztán felbujkált a padlásra, annak is minden zege-zugát összekereste: vajjon nem ott rejlik-e a gyertyamártó?

Egyszer aztán levetődött az üres pinczébe is.

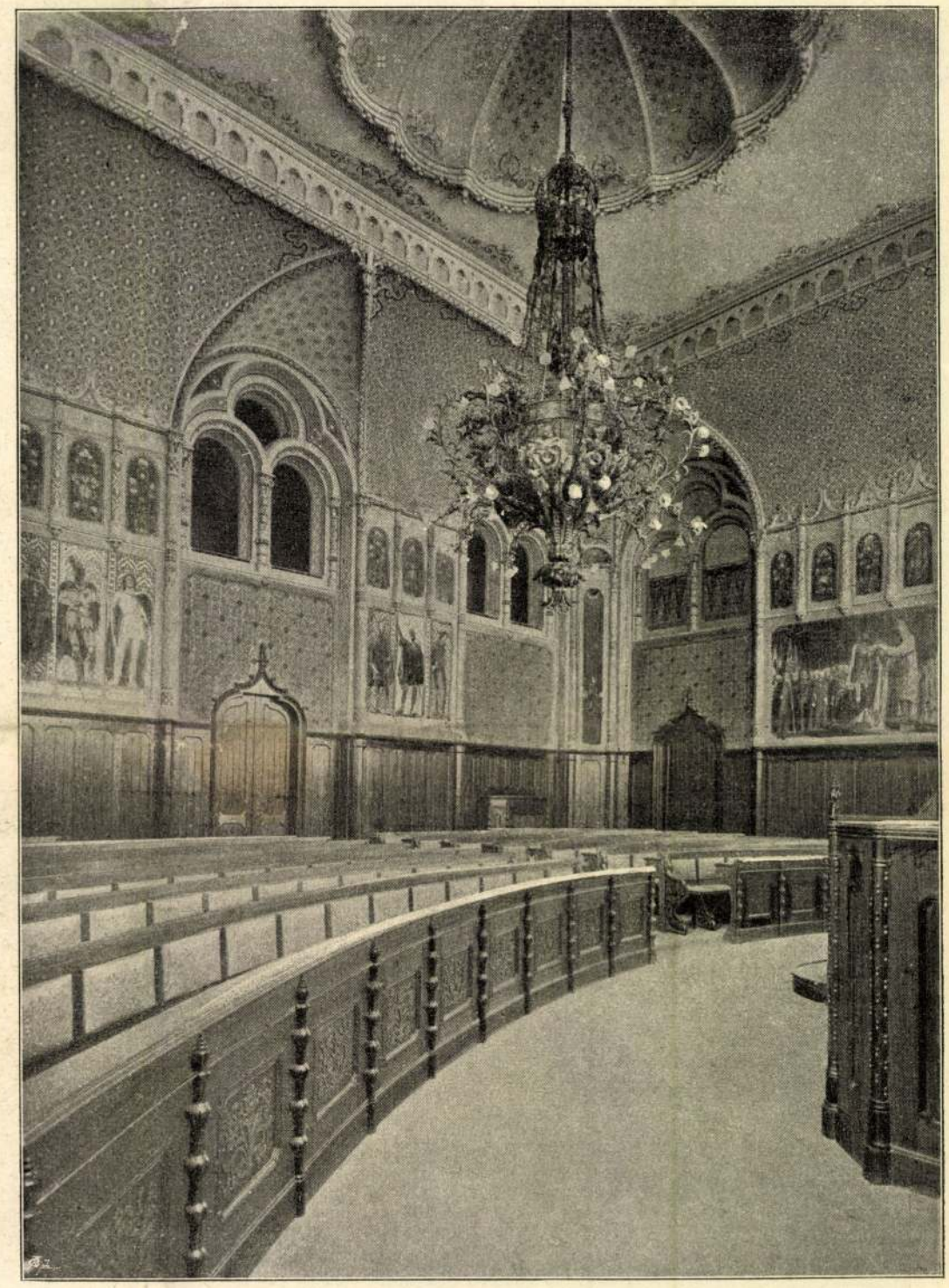

A KECSKEMÉTI ÚJ VÁROSHÁZ. — A KÖZGYŰLÉSI NAGY TEREM.

Hát a mint a közepetájára ér, a hova épen egy kis világosság szűrődött be a pókhálós ablaknyiláson, egyszerre csak elkezdett a füle zúgni, szemei kimeredtek, lába megtántorodott, majd a szívéhez kapott s egy nagyot kiáltott hogy:

— Jaj!

Hát bizony a világosság egy kis gödörre csapódott, a melyből a gyertyamártó kandikált kifelé, még pedig megcsorbúlt széllel és — *üresen*.

— Gonosz, gonosz! hörgé az öreg, majd hirtelen lehajolva, egy lábnyomot kezdett figyelmesen vizsgálni, mely teljes épségében ott látszott a felásott puha földben.

— Mihály volt, a semmiházi Mihály volt! — sohajtá a vén pap; senkinek a városban nincs ilyen rettenetes nagy lába, aztán ni, a ferde sarka is világosan meglátszik! A gazembernek teljes világéletében mindig félre állott a czizmája sarka!... Érte jött, felásta, ellopta!...

Ezután felment Ézékiás uram a tanuló szobájába, előhúzott a könyvestéka aljából egy fél üveg zavaros bort, nagyot kortyantott belőle s végig feküdt az ócska bőrdivánon.

Sokáig hevert ott s úgy nézett felfelé mozdulatlanul a füstös bolthajtásra. Gondolkozott, mélyen gondolkozott.

Egyszer megszólalt magában:

— Így lesz jó. Csupa helyes lesz . . . Hazugság? De hát vétek-e ilyenkor a hazugság? Nem; hiszen az ekklézsia pénzét mentem meg, aztán meg akarata ellenére is megszabadítom ezt a semmirevalót a bűntől . . .

A muszkák másnap elmentek, s az öreg épen a harangozót akarta Mihályért küldeni, midőn íme, betoppant a derék férfiú, még pedig szokatlanul derült, megelégedett ábrázattal.

— No, urambátyám, itt vagyok. Elment a muszka, vegyük ki a pénzt. Majd meglássa, jól sáfárkodtam. Ott lesz az most is egy peták híjja nélkül, a hova elástam. Hacsak — tette hozzá vontatva — valami gazember rá nem akadt... Ez a semmirevaló harangozó sokat jön-megy itt az udvarban s nem tudni, hogy valamikép... Tegnap is részegen láttam bukdácsolni az

útczán; pénzének kell lenni . . . Azonban még sem hinném . . . No, de nézzük meg, ássuk ki!

A vén pap tiltólag emelte fel a mutató újját. — Nem, Mihály, megálj! Ma ne. Épen péntek van. Hiszen babona ide, babona oda, de még is tudod, ilyenkor csak ne fogjunk ilyen dologba. Holnapig nem késik. Hanem mást akarok én neked mondani. Ha ennyire beavattalak, már most ezt is megmondom. Hát van még nekem másik kilencz meszely pénzem is. Ez kölcsön van adva egy bizonyos helyre, de még ma nyilván visszafizetik. Én pedig azt gondoltam, hogy nem hogy a mit te elrejtettél, felásnánk, hanem még ezt is amahhoz rejtsük el. Hadd legyen mind együtt. Miért? Azért fiam, mert időközben meggondoltam, hogy mégis csak jobb a kincset jó helyen elásva tartani, mint a szobában; végre is az emberre rablók jöhetnének, vagy valami. Hogy pedig téged is beavatlak a titokba, az azért van, mert én már öreg vagyok s ki tudja, nem halok-e meg hirtelen? Ekkor legalább te tudni fogod: hol van. Majd meglátom holnap: jó rejtekhelyet választottál-e ki s ha az megnyeri a tetszésemet, az egész kincset oda ássuk el.

Mihály egy kicsit gondolkozóba esett, de csakhamar tisztába jött magával; nagyon helyesnek találta s nem győzte dicsérni az urabátyja szándékát, a minél okosabbat nem is találhatott volna ki. Azután sietve elindult hazafelé.

Ézékiás uram nyugtalanul aludt ez éjszaka s alig várta, hogy megviradjon. Vajjon nem csalódott-e számításában, úgy üt-e ki a dolog, a hogy kieszelte, vajjon nem gondolt-e Mihály olyanformát: jobb a mai veréb a holnapi tuzoknál?...

Hamarjában félig-meddig felöltözött s remény és kétség közt megindult a pincze felé.

De a mint az ajtóig ért, cserben hagyta a bátorsága: hátha most is üres a gyertyamártó, hátha átlátott ez a semmirevaló Mihály a szitán?

A KECSKEMÉTI ÚJ VÁROSHÁZ. — A KÖZGYÜLÉSI NAGY TEREM HÁTSÓ RÉSZE.

Visszafordult hát s elkezdett az udvaron nagy léptekkel keresztben-hoszszában járkálni, azzal általtatgatva magát, hogy hiszen ugyis sötét van még a pinczében. Majd mindjárt, majd mindjárt, ha jobban világosodik, megnézi... Hiszen rá ér... Közben tizszer is bekandikált a pinczeajtón, de lemenni csak nem mert... Jaj, várjunk még egy kicsit, várjunk!...

A mint igy töprenkedett, egyszerre csak hallja, hogy a harangozó megzörgeti a kaput s aggodalmas hangon bebocsátást kér.

— Hát téged mi szél hoz ide ilyen korán, fiam, — kiáltott rá egy kissé boszúsan az öreg úr, — tán valami baj van?

— Megláttam a toronyból, hogy már ébren van kigyelmed... Nem birom tovább állani... Csak hogy az éjszaka is be nem szólottam... Az én lelkemet ne nyomja tovább... Hibáztam, mikor először észre vettem is, hogy...

— De mi bajod hát! — kiáltott közbe az öreg félig ijedten, félig türelmetlenül, — szólj, beszélj, fiam, ne kerülgesd mint macska a forró kását!

— No hát elmondom, — szólt nekidurálva magát a harangozó, — valamit láttam tisztelet es uram, nem tudom: lelki veszedelmet jelent-e vagy csak amolyat, de hogy nem Istentől való dolog, az bizonyos. Elég az hozzá, hogy ember-e, ördög-e, de valaki éjszakánként ki- s bejár itt a kerítésen... Már a minap láttam egyszer, aztán az éjszaka is épen hogy...

— Igen? — szólott közbe a vén pap vigan összedörzsölve tenyereit, — hát láttad? Hanem én meg azt látom ebből, semmirevaló, hogy éjszakánként kószálni szoktál, a helyett, hogy a toronyban őrködnél. No, majd adok én neked korcsmát! Most pedig hordd el magad s meg ne halljam, hogy valakinek erről a haszontalanságról csak egy szót is mondj!

Ezután vidám ábrázattal, gyorsan lelépdegélt az öreg a pinczébe s nagyot kaczagott, a mint a tegnapi gödröt szépen betömve megpillantotta, egyszersmind pedig megint felfedezte a puha földön a Mihály óriási talpa nyomait.

— Hahaha, lépre jöttél hát gazember! Visszahoztad a pénzt, hogy majd a többivel együtt megint ellophasd!

Azután hamar félre hányta a földet s előtünt a drága gyertyamártó, csorbán ugyan mint tegnap, de a kilencz meszely pénz mind ott csillogott benne. Fülön is fogta mindjárt a kedves edényt s nagy diadallal felszállította a régi helyére.

Még be sem harangoztak reggelre, már Mihály is előkerült. Nagyon kegyes arczot igyekezett vágni s felette szolgálatkésznek mutatkozott:

— Itt volnék hát kedves bátyámuram, tán csinálhatnánk a dolgot s...

Az öreg pap mosolyogva ránézett Mihályra:

— No fiam, hát itt vagy? Dicsérem a pontosságodat. Hanem már most mindenek előtt azt mondd meg, hogy hová is tetted hát azt a pénzt? Jó helyet választottál neki, nem akadhatott-e rá valami semmirekellő? S tanácsos lenne-e csakugyan azt a másik kilencz meszelyt is oda rejteni?

— Oh, bátyamuram, ugyan jól eltettem, — felelt Mihály önérzetes arczczal és roppant nagy biztossággal, — valami jó helyre tettem: a pinczébe ástam el. A fejemet teszem rá, hogy senki rá nem akadt, . . . még az a harangozó sem, ha mindjárt száz lelke volna is. Ott van a kincs most is egy polturáig, bátran mellé áshatjuk a többit is . . .

— No igy csupa jól van fiam. Hanem hát tudod, időközben mást gondoltam. Igaz, hogy azt az említett másik kilencz meszelyt egy rettentő nagy gazember — a kinél volt — csakugyan meghozta az éjszaka, hanem hát csak mégse ássuk már azt el. Majd gondját viselem én magam; míg élek, hadd legyen az enyém, aztán pedig egész szaporulatával együtt az ekklézsiáé... Ne ijedj meg, Mihály... azért terád is gondoltam ám . . . Most már ne az legyen a tied, a mit előbb neked szántam, hanem az a kilencz meszely mind, a mi a pinczében van, a miről magad mondod, hogy nagyon jó helyen van. Eredj érte s vidd el mindjárt, a mit csak ott találsz. Ez legyen hűségedért a te örökséged. Ha pedig a pinczét megjártad, fordítsd hazafelé fiam a szekered rúdját s igyekezzél becsületes ember lenni, mert bizony mondom neked, hogy az igyekezet nagyon is rád férne!

A FEKETE GYÉMÁNTOK JUBILEUMA.

Jubileumot ma már a kalendárium minden napjára könnyű volna minden nagyobb fáradság nélkül találni. De az a jubileum, melyet a múlt év végén ült a belga nép, az emberi haladás egyik legnagyobb forduló pontjával függ össze. 197-ben fedezte föl állítólag, vagy ha nem is, de először ekkor vette művelésbe a kőszenet a lüttichi *Hullioz*. A múlt évvel tehát hétszázéves évfordulóját értük meg a kőszénbányászat első kezdetének.

Zuzmarás téli ködben, mialatt a kandalló világa kisérteties tánczot lejt az ablak jégvirágos tábláin, ki ne gondolna hálásan a bányák örök homályra kárhoztatott munkás népére, mely fáradsága verejtékét hagyta a föld mélyének azon kiaknázott kincsein, melyek életünkre a világosság és melegség jótékony sugarait árasztják. A teremtés ősvilágának csodálatos regéi, eltemetett évezredek maradványai tekintenek ránk parázsszemekkel a hamvadó üszkök közűl.

Háromszáz évvel halt meg Krisztus születése előtt a görög Theophrastus s ő volt az első, a ki a «Kövekről való értekezésében» ezeket mondta: «A *lithanthrax* egy földnemű anyag, mely úgy ég mint a szén, azaz kőszén. Található Liguriában és Elisben, az olympiai úton, a hegyeken túl. Néha a kovácsok dolgozzák fel».

Lám a kőszén ismeretének első nyoma, kétezer kétszáz évvel ezelőtt — a miből világos, hogy a jubileum kissé elkésett ugyan — legalább is ezerötszáz évvel — de azért még mindig aktuális, mert hisz egy oly hosszú életre szánt anyagnál, minő a kőszén, egy-két ezer év nem is jöhet számításba. De azért ki irigyelné a derék belgákat, ha első sorban is ők foglalják le maguknak a kőszén föltalálása dicsőségét. Bizonyára megvan hozzá az elvitázhatatlan joguk, melyet sötéten hirdet a gyárkémények erdeinek kanyargó füstje, a bányászok munkában megfeketült keze. Ők a kőszén-királyok méltó joggal, ha vannak vasút-, kávé- és ezüst-királyok is. És a világ, mely fölött uralkodnak, ha fényben nem is vetekedhetik az ezüst és arany csillámló ereivel, de az emberiség jóltevő szellemeinek egész légiójával népes.

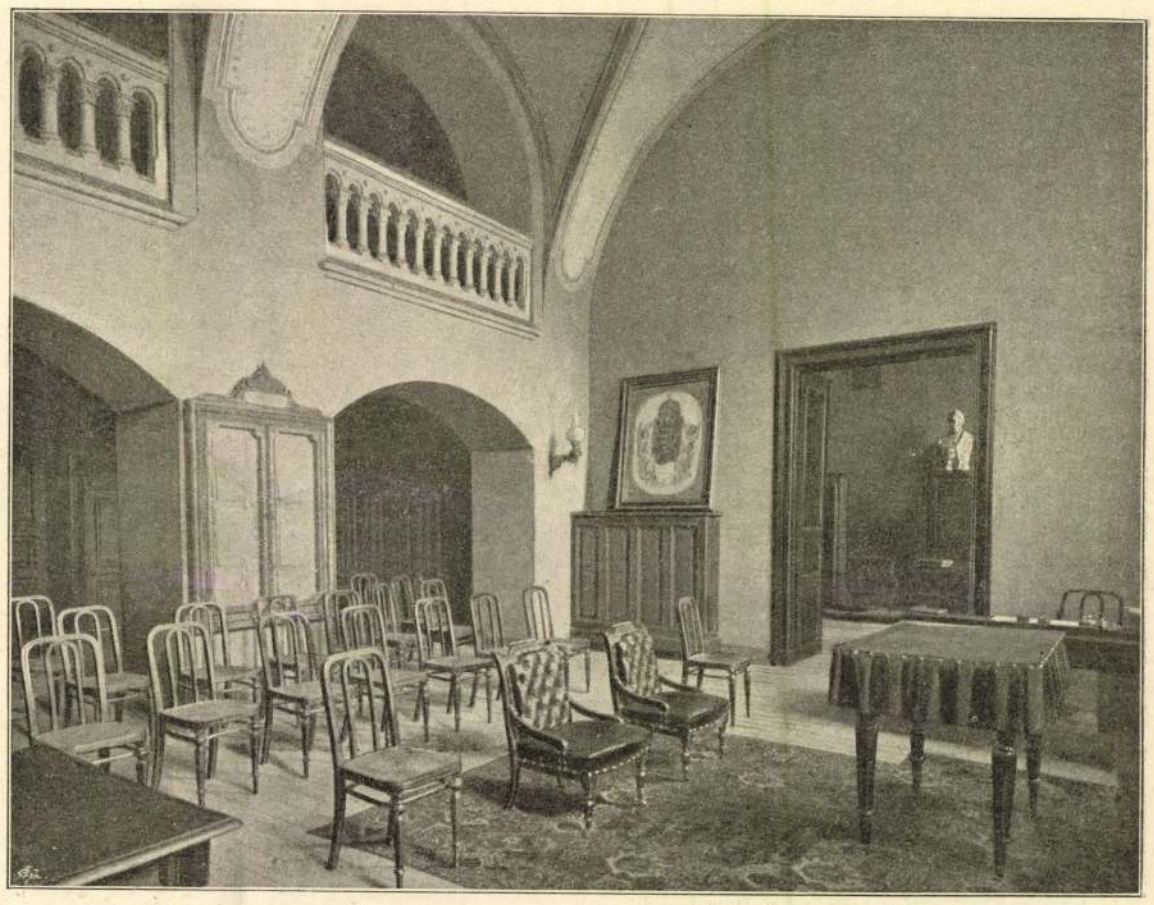

A KECSKEMÉTI ÚJ VÁROSHÁZ. — AZ ANYAKÖNYVVEZETŐ HIVATAL TERME.

A KECSKEMÉTI ÚJ VÁROSHÁZ. — AZ UDVARI HOMLOKZAT, A LÉPCSŐHÁZZAL.

Mi mindent is nem nyert ugyanis az emberiség a tekhnika tökéletesedése folytán a kőszénből, ez oly sokfélekép használható anyagból. Ott a világító gáz, a koksz, az ammoniák, a porosz kék festék, a kátrány, az olajok, a benzin, s az illatszerészet annyiféle esszenciái. Ott a czukrászat s a festő palettája tarka szineivel, a Magenta vörös, a zöld, a sárga, a fekete és szürke mindenféle árnyalataival. Aztán a lőpor, a petroleum, a picrat, sőt maga az arany is — mindebben van valami a kőszénből. S még ezzel korántsincs kimerítve a kőszén gazdasági és ipari fölhasználásának hosszú sorozata. Az ammoniak-sulfát, mely a termést megkétszerezi, egy esszenczia, melylyel szappanokat illatosítanak, a naftalin s az anilin, mely a tinták szép ibolyakékjét adja, mind a kőszén ezerféle hasznosságának bizonyítékai.

Kőszénből nyerik a kátrány nitrobenzinét, melylyel csalódásig utánozzák a keserű mandula illatát. És sok inyencz meglehetős csalódásra ébredne, ha tudná, hogy hányszor szopogat csemege helyett valóságos *kőszenet*. Pedig határozottan ugy van; például az amyl-oxidsavany, melyet a kőszénkátrányból vonnak ki, pompás körteizt ád a répából készült befőttnek. Az ananász-befőtt ugyanoly eredetű vajsavas aetherből áll s kitünő ananász szörbeteket csinálnak, melyekben ez a délövi gyümölcs csak távolléte által tündököl. Az alma kompótok és czukrok tartalma viszont valerian savas amyl-oxyd, melynek határozott almaize van. Épen úgy az ismeretes savanykás angol bonbonok sem egyébbel, mint fossil szénkivonatokkal vannak szagosítva. Sőt ott állunk már, hogy elméletben legelőbb a kőszén szeszgyártásra való alkalmatosságát is fölfedezték. Semmi sincs lehetetlen többé a természet e csodás adománya jövendő értékesítésében s már is köteteket lehetne szentelni a kőszén különféle felhasználási módjainak.

Ki sejtené mindezt, látva a föld mélyében feltárt fekete réteget, mely ezredévek óta pihen ott, mióta a viz és a fölötte elterülő növénytömegek alányomták, elsülyesztették, mint a hajót, azokat a nagy ősrégi erdőségeket, melyek azelőtt hatalmas és buja tenyészettel emelkedtek ki a földből, mielőtt az ember megjelent volna még a teremtésben, mikor még egyetlen tekintet se látta, egyetlen lény se csodálta.

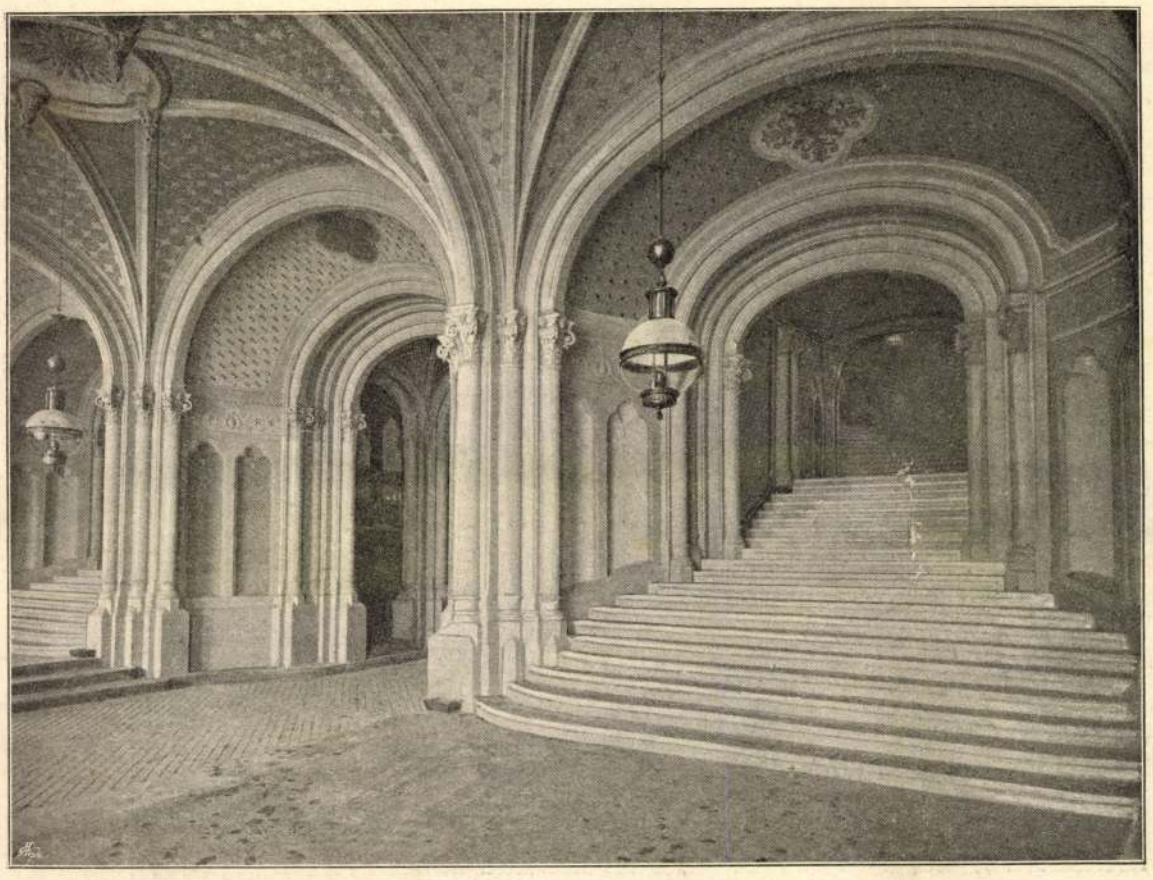

A KECSKEMÉTI ÚJ VÁROSHÁZ. — A FŐLÉPCSŐ.

A mint sziporkázni látjuk égő fekete hasábjait a bizalmas, meleg kandallóban, gondoljunk múltjára, gondoljunk korára. Azelőtt élő növény volt; buján tenyészett a dús lombozatú őserdőkben, melyeknek levelei századokon át bevésve maradtak lapjain, hüllők és halak nyomaival együtt, melyek egyedüli élők voltak még a föld felszinén. Oly hosszú idő óta eltemetve a földbe, tanuja volt földünk megalakulása titkainak azon időtől kezdve, a midőn még mint szerves növény szivta magába a nap sugárainak széntartalmát s ez a szén az, mely ma házainkban ég, fölraktározva és megőrizve századokon keresztül, mint hogyha őskori napsugarak támadtak volna fel, hogy melegítsék a XIX-ik század elnyűtt emberének fázékony tagjait.

Valóságos alvó őserdők azok a rengeteg kőszénbányák, melyeknek kitünően szellőzött tárnáiban egész népesség hemzseg apró lámpái világánál, mint a skandináv mesék megannyi gnómjai. Az ő foglalkoz suk nem tekinthet ugyan vissza hétszáz évre, mint maga a kőszén fölfedezése. Hisz a legrégibb európai bányák is mint a carmaux-i, az anzini alig száznegyven évesek. Ki gondolt volna akkor arra az óriási kiterjedésre, melyet a kőszéntermelés fog egykor ölteni, a midőn, mint napjainkban, csupán a franczia vasutak naponként négy millió kiló kőszenet fogyasztanak, Londonba pedig minden hónapban nyolczszáz hajórakománynyal szállítanak.

Ily rendkivüli fogyasztással szemben nem csoda, ha már régen fölmerült a jogos aggodalom: mi lesz, ha a most még dúsan jövedelmező erek lassan-lassan kiapadnak s többé nem lesznek képesek ellátni az ipar, a közlekedés és a kényelem folyvást fokozódó igényeit. De ez aggodalom, a tudomány rendelkezésünkre álló eszközei mellett, jórészt túlzott. Ha nem lesz több kőszén Európában, ott van Khina, India és Ausztrália megmérhetlen, szűzi gazdagsága, s mire az is kimerül, a technika újabb vívmányai valószinűleg pótolni fogják a kőszén hiányát, s akkor tán meg fogjuk érni azt is, a mire Jókai merész fantáziája se gondolt, hogy a még megmaradó kőszenet gyémántokká dolgozva föl, pénzgyártásra fogják felhasználni. A kőszén tündérei fáradhatatlanok az emberiségnek jótéteményeikkel való elárasztásában, s áldást osztó kezeik alatt a lehetetlen is létesül, s ki tudja, talán a kőszén álváltozásain át elvezetnek az oly rég keresett, de soha eddig föl nem talált «bölcsek kövéhez».

Addig is pedig álljunk meg egy perczre a XIX-ik század mivelődésének e nagy eszközénél, mely alapja, forrása nagyratartott vivmányaink s korszakalkotó fölfedezéseink legtöbbjének. Anyagi fölvirágzásunk, szellemi mivelődésünk erős épületéből elég volna kiszakitni a kőszenet, hogy az egész büszke alkotmány szétdüljön s összeomoljon. A természet egyetlen nyers anyagja sem nyomta rá annyira bélyegét a század egész irányára, mint a kőszén. Vasút, távirda, gőzhajózás s az elektromosság bámulatba ejtő csodái, a melyekről ősapáinknak még csak sejtelmük sem volt, de a melyek századunk haladását oly rendkivülivé tették, mind csak általa létesülhetnek, mert a kőszén a mindeneket mozgásba hozó léterő, a tápláló s a fenntartó ősanyag.

V.

KÜLÖNÖS KEDVTELÉSEK.

Az emberi természetben gyökerezik, hogy a rendesnél jelentékenyen nagyobb vagy kisebb lények iránt különös érdeklődéssel viseltetik, sokan kivált a parányi állatokat kedvelik, gyakran egész a túlzásig. Valószinű, hogy a jelenlegi divathölgyek túlzásai e tekintetben messze felülhaladják a régiekét, de hogy az ölebeket a régiek is kényeztették és pedig csaknem természetellenes módon, arra igen sok adat van.

A római úri nők nagyon kedvelték a pudli kutyákat s azonkivül a kis selyem- vagy katonásnak nevezett kutyákat (Melitacus catellus), mely a mai Máltából (Melita) eredt, de a mely valószinűleg ugyanaz a ma bolognainak nevezett kutyafajjal. A pudli, mint Strabo feljegyezte, Indiából került Európába.

A középkorban az ölebeket divánkutyáknak nevezték, mivel rendesen a szobákban tartózkodtak, mint az asszonyok és gyermekek játszótársai. Colerus «Oeconomia moralis» művében foglalkozik velük.

Legdivatosabb lett az öleb II. Károly angol király idejében, ki nagyon szerette az apró kutyákat, melyeket részben ma is az ő nevéről ismernek; mindenkor volt egy pár kiséretében, még a tanácsülések alkalmával is. Ebben az időben különben már annyira elterjedt az ölebek bálványozása, hogy több előkelő hölgy mellén is hordott kis kutyákat. Jellemző egy eset II. Jakab angol királyról. Egy tengeri útja alkalmával hajója elmerült, a királyt egy csolnakon mentették meg, de több matróz a hajóroncscsal elsülyedt. Útközben észrevette a király, hogy kedvencz, ritka fajtájú ölebe a hajón maradt, visszatért csolnakjával, hogy azt megmentse.

Evelyn János irja, hogy 1646-ban Bolognában talált a zárdákban ölebeket nagy számmal. Kérdésére megtudta, hogy azokat itt hosszú idő óta tenyésztik s előkelő úri nőknek adják el.

Nagy Frigyes különösen szerette a törpe agarakat, melyek mindig vele voltak s melyeknek sok szabadságot engedett. Frigyes császár, a jelenlegi német császár atyja, szintén szerette az efféle kutyákat. Auguszta császárné a japáni

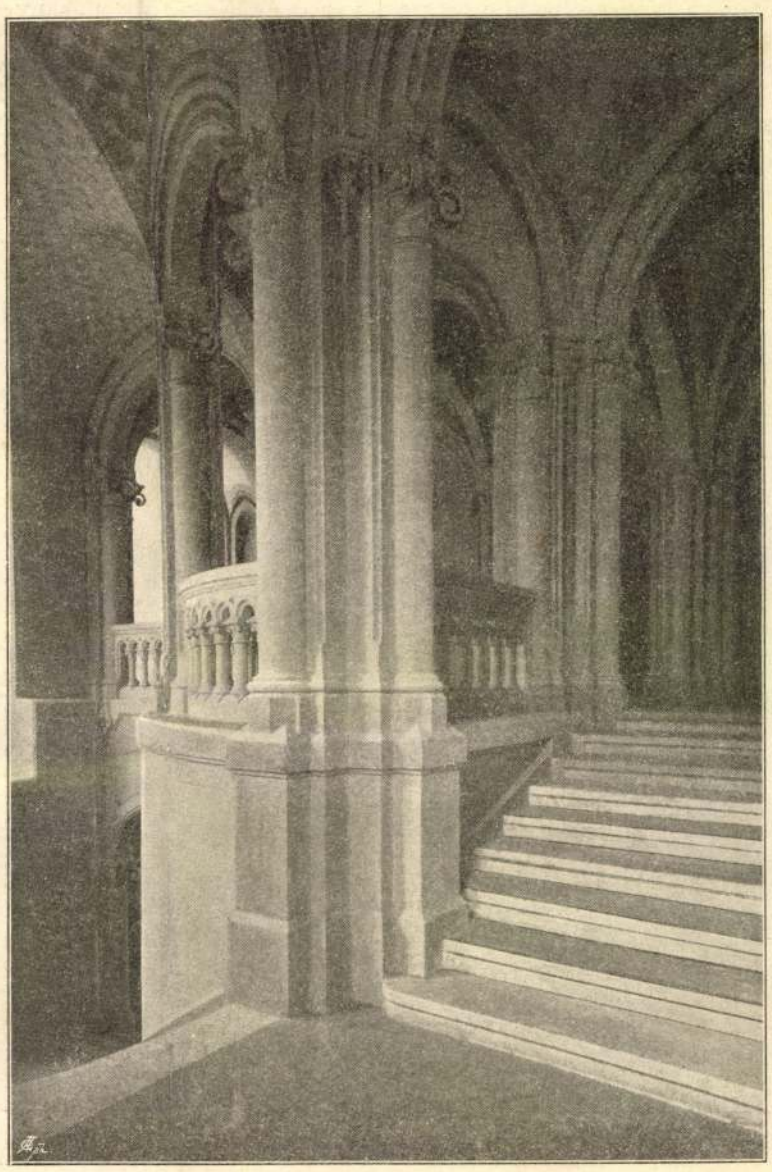

A KECSKEMÉTI ÚJ VÁROSHÁZ. — OSZLOPCSARNOK A KÖZGYÜLÉSI TEREM ELŐTT.

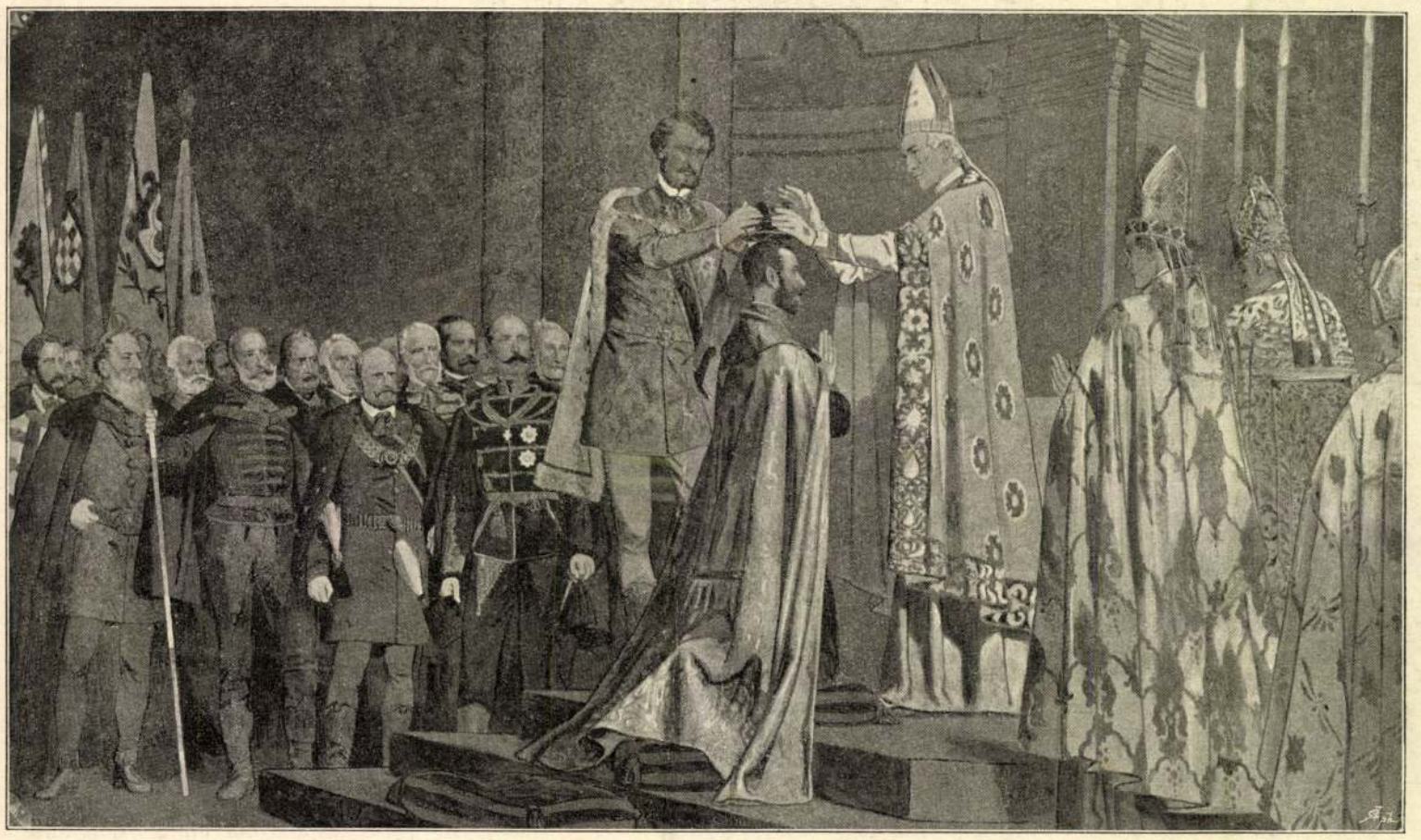

A KIRÁLY KORONÁZÁSA. — Székely Bertalan falfestménye a közgyülési teremben.

császárnétől kapott nehány apró Sin kutyát s ez divatos állat lett Németországban, ma is igen nagyra becsülik s mivel tenyésztése nehézségekkel jár, igen drágán fizetik.

A mai nap tenyésztett ölebek között legcsunyább a mopsz, de már kezd kimenni a divatból. Gyakoribb a törpe majompincs, mely ismeretes arról, hogy mindenkor dühösen ugat és támad. A törpe pudlik ritkák és drágák.

Igen sok ölebnek fülét és farkát levágják, ezenkivül nyirás és befonás által diszitésére igyekeznek. A nyakkötökre mindenkor sok gondot fordítanak, néha egész vagyonba kerülnek. A párisi nők mennek a legnagyobb túlzásba. Itt már több üzlet van, mely kizárólag a kutyákra alkalmazott ruhák készitésével foglalkozik. Van nekik külön öltözetük menyegzőre, gyászolásra, látogatásokra s ez utóbbi esetben a ruhára zsebet alkalmaznak a névjegyek elhelyezésére; van továbbá külön prémes téliruhájuk, különböző nyakékük, csengettyük, szalagok, lábgyürük, különböző fehérneműek, czipők, sőt esős időben itt-ott már nyitott esernyőt is hordatnak velük, hogy valamikép meg ne hüljenek. Az ily kutyák otthon természetesen puha ágyakban hevernek, s ha a sok nyalánkság miatt megromlik a gyomruk, aggódva küldenek az orvosért. Az elhunyt kutyákat nagy költséggel temetik el, sirköveket állitanak emlékükre, avagy ha elégetik, a hamut drága edényekbe teszik, hogy legalább ily alakban ott maradjon szeretett úrnője társaságában.

Az ízlés javulását mutatja, hogy az ölebek hóbortos bálványozása ma még jóformán csak Páris és New-York nehány előkelő különcz hölgyének divatja, a többi nagy városokban csak olykor lehet látni egy-egy felcziczomázott ölebet az utczákon s azt is képes még a közvélemény elitélni. De az ölebek ápolása már itt is igen fényüzőleg történik, sokkal inkább, mint a mennyi gondot és költséget fordítanak az elhagyott gyermekekre.

EGYVELEG.

* **Európa 12 legnagyobb bankjában** a mult évben 4570 millió készpénz volt, ebből 2534 millió a bankok vagyona, a többi tulnyomólag letét.

* **A khinai thea** lassanként háttérbe szorúl, különösen Angliában. 1864-ben ide még 80 millió font khinai theát vittek s igen keveset Kelet-Indiából, Ceylonból pedig épen semmit. A múlt évben már Khinából csak 23 millió fontot vittek be, Ceylonból 64 milliót, Kelet-Indiából pedig 100 milliónál többet.

* **Nemzetközi macskakiállitást** rendeztek közelebb Münchenben s oly nagy sikerrel, hogy a kiállitásnak állandósitását mondták ki. A jövő évben Frankfurtban lesz. Azt mondják, hogy a különböző macskafajok keresztezéséből származó eredmények miatt is nagyon érdekesek az ily kiállitások.

A VÉRSZERZŐDÉS. — Székely Bertalan falfestménye a közgyülési teremben.

A KECSKEMÉTI ÚJ VÁROSHÁZ.

A MŰGYŰJTŐ HIREI

KUZSINSZKY BÁLINT

Abból a nagy archeológus-iskolából való, melynek Romer Flóris, Torma Károly, Hampel József voltak a mesterei. Mikor az aquincumi ásatások pár tárgyát Schönwiesnertől átvette, akkor volt ugyan már bőséges ismeretanyag e régi római kolóniáról, de nem volt még római múzeumunk. Kuzsinszky megcsinálta. Mintahogy megcsinálta a pannoniai és dáciai római ásatások egész irodalmát, történeti értekezésekben és vastag enciklopédikus munkákban. A tetejébe pedig megcsinált még egy múzeumot is a fővárosnak. Künn, a Városligetben, a zöldelő fák és pirosló virágok közt, a Fővárosi Múzeumot. Amott néhány köből, itt néhány régi metszetből lett egy-egy nagyszabású gyüjtemény. Sok-sok tízezernyi talált, felfedezett, kiásott tárgy pompásan elrendezve. Most negyven éve ezeknek a dolgoknak. Az öreg tudós tiszteletére az Országos Magyar Régészeti Társulat pompás tanulmányokkal teljes évkönyvét adta ki, bevezetésében Láng Nándor Kuzsinszkyt méltató tanulmányával. Barátai, tisztelői s a főváros múzeumi bizottságának képviselői pedig csendes ünneplésére gyültek össze. És ezen átadták a neki szánt emlékérmet. Stílusos, finom akkord egy csöndes és dolgos életpályán.

STOCKHOLMBAN, A MÚZEUMBAN

A Stockholmban rendezett magyar kiállítás fényes erkölcsi eredménnyel zárult. A nagy sajtósikert betetőzi most az a hír, mely a megvásárolt magyar képekről szól. Az ottani múzeumok számára két képet vettek meg. *Perlmutter* Izsák és *Kemény* Nándor képeit.

AZ IDEGENFORGALOM EMLÉKTÁRGYAI

Miskolc kereskedelmi kamarája hívta fel rá először a miniszter figyelmét. Arra, hogy az idejövő idegenek szeretnek magyaros, olcsó, ízléses ajándéktárgyakat vinni magukkal. Ezeket a szállodahallok Lenci babái és az álmatyókosztümös tűpárna-menyecskék nem elégítik ki. Hol vannak iparművészeink, tervezőink, játékgyáraink, díszműárusaink, mikor üzleti, gazdasági s nemzeti érdekekről van szó. Hermann kereskedelemügyi miniszter megértette a propaganda-gondolat nagy erejét. Pénzt ad erre a célra az Iparművészeti Társulatnak. Az pályázatot írt ki nem rég. S remélhetőleg sok ötlet, jó tervek, ízléses modellek fognak befutni az Andrássy-úton levő régi Műcsarnok üvegvitrinjeibe. Hírmondói a magyar képzelőerőnek és élő alkotókedvének.

BARCELLONÁBA IS ELMEGYÜNK

Tudniillik Barcellonában ez év nyarán nemzetközi nagy kiállítást rendeznek a spanyolok. Képző- és iparművészetünk, valamint művésziskoláink válogatott anyagát készül oda kiküldeni a kultuszkormány. Ez egészen természetes. Németországban, Franciaországban lemaradunk a legfontosabb kiállításokról. De Spanyolországgal való viszonyunk »rendezettnek mondható«.

CSONTVÁRY KÉPEI

Ki emlékszik még a különös, szertelen, utóbb elmegvógvintézetbe került Csontváry képeire? Sötét, tragikusan mozgalmas, kicsapongó fantáziával átélt figurái ma már inkább csak emlékek s könyvlapokon őrzik a mester nevét. Műveiről, hét-nyolc méter magas, amfiteátrális falakra való képeiről eddig csak azt tudtuk, hogy a sok éve elhunyt művész családjának megbízásából Gerlóczy Gedeon építész őrzi őket. Most azt olvassuk, hogy egy autogarázsban vannak elhelvezve s rövidesen újra napvilágra kerülnek. Petrovics Elek az, aki e hír szerint múzeális elhelyezésükre gondol. De hogvan? E lángész vagy őrült zseniális és beteg elgondolásai talán európai szenzációt fognak kelteni. Egyelőre nincs elég nagy fal, méret, síkság a számukra.

SAJTÓTERMÉKEK HELYETT NÉPMŰVÉSZET

Az Iparművészeti Múzeumban az előre tervezett kiállítások sorrendje megváltozott. Január közepe felé a múzeum *hímzés-kiállítást* rendez magyar népművészeti anyagából. Benne lesznek a textilosztály régi szép darabjai és egy több mint száz darabból álló megvásárolt sorozat az Iparművészeti Társulat gyüjtéséből. Egész Nagymagvarország színei, viseleteinek példás darabjai közszemlére kerülnek. Utána, április közepén pedig a kölni Pressa-kiállításán szerepelt magyar *sajtóanyag* bemutatása következik.

PETŐFI SZOBRA CLEVELANDBEN

A Petőfi-Társaságban grandiózus gondolat villant meg. Kié, nem tudjuk, de dícséretes, szép. Túlharsogja a szonettek és novellák megszokott zsongását. Petőfi-szobrot akarnak állítani a szabadság nagy rapszódjának, a szabadság klasszikus hazájában: az Egyesült-Államokban. A szobor költségeit amerikai magyarok fogják összeadni. De — ki fogja a szobrot mintázni?

LECHNER-KIÁLLÍTÁS

Még alig alakult meg a Lechner-Társaság, máris nagy tervei vannak. Meg akarja teremteni Lechner Ödön szobrát. Tíz év után bár, de jobb róla későn beszélni, mint soha. Másik tervük is van a vezetőknek. Építészeti kiállítást akarnak rendezni Lechner Ödön terveiből, rajzaiból és tanítványainak munkáiból. Az ő továbbélő szellemét akarják ezzel nyilvánvalóvá tenni.

A HOPP FERENC-MÚZEUMBÓL

A Takács Zoltán dr. vezetése alatt álló keletázsiai múzeumnak ismét érdekes új tárgyai vannak, amelyek nemcsak művészi becsüknél fogva jelentősek, de élénk világot vetnek ezek az újabb szerzemények arra a közvetítő szerepre is, melyet a Kína határterületéről hazánkig vándorolt húnok, plánok s más, az utóbbiakkal rokon népek játszottak. Az év végén kiállított legújabb szerzemények kis bronztárgyak, övdíszek, zablapeckek, függesztő karika, két keletázsiai nomád (valószínűleg hún) harcost ábrázoló szobrocska, mongoljellegű álarc és niellóval díszített gömbölyű bronzedény — Északkínából, azaz az Ordos területről. Valamennyi lelet a Hán-korszakból (Kr. e. 206, Kr. u. 220) való. Ékítményes állatmotívumaik kétségtelenül egyeznek a magyarországi hún-korszakot jellemző leletek díszítő formáival. Ezeken is, mint azokon, részben iráni hellenisztikus, részben kínai, részben pedig szibériai (»szkitta«) elemek különböztethetők meg.

ÖTVENKÉT MAGYAROS TÁRGY

A külföldi követségeken, igen helyesen, magyar díszítőtárgyakat akar elhelyezni a magyar kormány. A mostani karácsonyi iparművészeti kiállításon ötvenkét darabot vásárolt össze az e célra kijelölt bizottság. Az iparművészeti társulat egy külön vitrinben gyüjtötte őket össze. A sok ízléses apróság közt akad elvétve oda nem való is. De az okos műpártolás e módja dícséretreméltó.

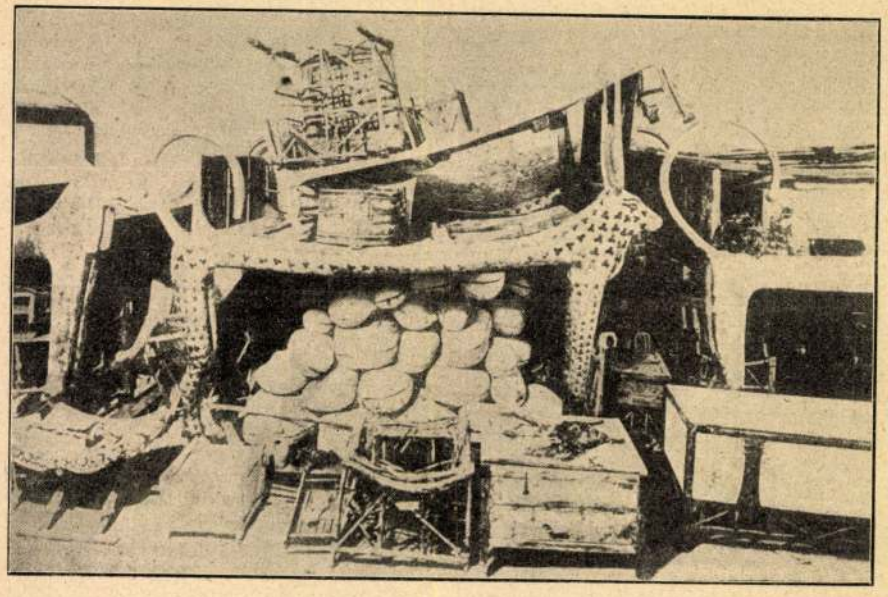

Butorok Tut-anch-Amon sírjában

A Magyarság 1929. 1. 12.

ROMLIK AZ IPARMŰVÉSZETI PALOTÁJA

Ugyanakkor, amikor az építészek körében a Lechner-féle műremekek megbecsülése világszerte növekszik, az idő vasfoga erősen kikezdte az Iparművészeti Múzeum külső architektúráját. Évek óta tart az oromzat pyrogránitjainak letöredezése, ami, úgylátszik, nem a pártafal lemezeinek gyengülésétől van, hanem inkább a megerősítő vassodronyok oxydálódásának következménye. Annyi tény, hogy a múzeum vezetősége már többízben utalt a felettes hatóságoknál a reparáció szükséges és sürgős voltára s hovatovább a gyalogjárókra nézve is veszélyt fog jelenteni e díszítőrészek lazulása. Szomorú büdzséviszonyainkat s főleg az iparművészeti kiadások háttérbeszorítását jellemzi, hogy ugyanakkor, mikor a Nemzeti Múzeum évente óriásarányú emeletráépítésekkel segíthet bajain, az Üllői-úti gyönyörű palota kisebb tatarozásaira sem jut pénz. Pedig nemcsak muzeális érdek, hanem egyenesen műemlék-konzerváló feladat, hogy a magyaros építés e remekműve épségben megtartassék az utókornak.

ROSSZUL ADMINISZTRÁLT KIÁLLÍTÁSOK

Azok a lehangoló eredmények,melyekkel a magyar kiállítók szereplése újabban külföldön jár, szóbakerültek az Iparművészeti Társulatban is. Egy nemrég tartott választmányi ülésen *Nádler* Róbert tette szóvá a kiállító iparművészek sérelmeit. Egyhangú volt az a vélemény, hogy ezek a külföldi kiállítások főként a rossz adminisztráció következtében nem érik el a szükséges üzleti eredményt. Elsősorban a barcelonai kiállítás sérelmeit emlegették. Ugyanez alkalommal szóbakerült egy newyorki magyar iparművészeti bolt létesítésének a gondolata is. *F. Kovács* Erzsébet nem a boltot tartja sürgősnek, hanem »egy gondosan előkészített, impozáns méretű magyar kiállítás«-ban látja a közeljövő feladatát. Ezt a gondolatot szívesen üdvözöljük mi is. De létesítésének alapfeltétele az, hogy ott valóban értékes, magyar iparművészek kezéből származó (nem népművészeti, vagy háziipari) munkák kerüljenek eladásra. S még hozzá úgy, hogy azokat előzetesen már idehaza egy zsűri átvizsgálta légyen, mert kifelé való hitelünk minden elővigyázatosságot megkövetel.

KÉT FŐRANGÚ GYŰJTEMÉNY

A »főúri gyűjtemények« kifejezés gyakori szirénája az aukciós meghívóknak. De ezúttal két valódi főrangú gyűjtemény, teljesen megnevezett főurakkal kerül kalapács alá Berlinben. Két magyar mágnásnak műgyűjteményét árverezik Berlinben február végén, az Internationales Kunst- und Auktionshausban. Egyikük: *Gróf Karácsonyi Jenő*, a másik *gróf Károlyi Imre*. Itthon is jólismert gyűjtők. Karácsonyi gróf anyaga a gazdagabb. Főleg olasz és flamand képek uralkodnak benne. Legfőbb dísze egy Rubenstől származó s Fourment Helénát ábrázoló Hygieia, melynek párja a Lobkovitz hercegi gyűjteményben is megvan. Az iparművészeti tárgyak között a legjelentékenyebb egy, a párizsi gobelin-manufaktúrából származó, 1690. évből való falikárpit, Június hónap allegórikus ábrázolásával. A vele egyidőben kalapács alá kerülő Károlyi-féle gyűjtemény gazdag a korai reneszansz időből való brabanti szövöttszőnyegekben és kiemelkedő darabja egy Lawrence-féle önarckép. A két gyűjteménnyel egyidejűleg a berlini aukcióház kalapács alá bocsátja a schönbrunni (Szilézia) kastély reneszansz és barokk bútorait.

HÚN SIROK — A VASÚTI TÖLTÉSBEN

Móra Ferenc, a szegedi múzeum igazgatója — mint a Magyar Hirlap értesül — az elmult karácsony táján újabb szegedi hún sírokról szezett tudomást. Ezúttal 14 sírt ástak fel a körülbelül 1500 éves temetőből már a próbaásások alkalmával. Móra igazgató az ujság tudósítójának elmondta, hogy ez már a tizenharmadik hún temető a szegedi határban. De valószínű, hogy a tudatlanság igen sok régi sírt pusztított el azon a vidéken. Mikor a vasúti rendezőállomást építették, akkor ott több mint 500 sírt dúltak fel és hordtak bele a töltésbe. Móra azt a véleményt is megkockáztatta, hogy a hún időkben az Alföld Szeged táján még lakottabb volt, mint ma.

AJÁNDÉKOK A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUMNAK

A Szépművészeti Múzeum az utóbbi időben két szép oltárszárnnyal gazdagodott. Mindkettő felsőmagyarországi származású. A gazdagon aranyozott oltárszárnyak Krisztus életéből vett négy képet tartalmaznak. A nemeslelkű adományozó Glück Frigyes, a nagy műgyüjtő és mecénás. A szép ajándékok odakerülnek a zólyommegyei oltárszárnyak mellé a múzeumban.

A Műgyüjtő 1930. 2.

JUBILÁL AZ IPARMŰVÉSZETI ISKOLA

Eddig csak a jubiláló wieni iparművészeti iskola szép termékeit láttuk. Arról úgy is tudtuk, hogy egyik ugródeszkája a fínom izlésű osztrák iparművészeknek, akik világszerte exportálják a legszebb anyagba lehelt ötleteiket. Most azután hivatalos bejelentését kaptuk annak, hogy rövidesen jubilálni készül a *budapesti* iparművészeti iskola is. Félszázados fennállását fogja megünnepelni ez év őszén. Mint a bejelentés nem kis önérzettel mondja: »50 év alatt iparművészeti kultúrát teremtettünk«. Hogy ez a kultúra milyen volt, azt részben az utolsó háziipari vásárokon láthattuk, részben azon a kiállításon, melyet karácsonykor a múzeum dísztermében sajtóháborúval vívtak meg az érdekeltek s nem egészen iparművészeti kultúrával. Az iskola nevében Helbing Ferenc. e. i. igazgató mégis kérő szóval fordul most a nagyközönséghez. A készülő kiállítás részére kér támogatást a »magyar ipar és társadalom reprezentánsaitól«. Nagyon kérdéses azonban, hogy az iskolának ez a segítségkérő feihívása visszhangra lel-e abban a társadalomban, mely az iskoláról újabban úgyszólván semmit sem tud.

TESSÉK TELEFONÁLNI A MŰVÉSZNEK!

Az utóbbi időben újból nagyon elszaporodtak azok a bujkáló ügynökök, akik élő magyar művészek neveit rámisítják rossz mázolásokra s ezeket kínálják a közönségnek olcsó pénzen. A művészek, elsősorban Iványi Grünwald, Magyar-Mannheimer, Koszta, Szüle Péter, újra és újra felháborodással értesülnek a vidéken és külföldön garázdálkodó szélhámosokról. Már a rendőrséghez is feljelentéssel fordultak, de persze nehéz nyomra jutni. Szüle Péter most végre erélyes lépésre határozta el magát. Ország-világnak tudtára adja, hogy bárki akar Szüle Péter jelzésű képet venni, csak telefonáljon neki. Odajön és megmondja, hogy a kép valódi-e.

Kut-kiállítás

Bármekkora is a jóakarat, mellyel az avant-garde művészethez közeledünk — ez a kiállítás a Nemzeti Szalonból nem hozza őket közelebb a közönséghez. A Képzőművészek Új Társasága, melynek itt az »áthangolás«-t, a közönségnek absztrakt művészettel való összemelegedését kellene elősegítenie, ezzel a fáradt tanuságtétellel aligha fog eredményt elérni. Számok, akarások és céltudat nélküli próbálkozások lógnak nagyrészt a Szalon falain. A fiatalok, úgy tűnik fel, még mindig a negyven és ötven között levők, akiknél az új, teljesen friss festői megnyilatkozásokat hosszú és kitartó szorgalom előzte meg. Ilyen mindenekelőtt Egry József, akiben évről évre erősebben válik formává, jelbeszéddé az az affektus, amely e balatoni vizionáriust magával és környezetével szemben eltölti. Ilyen Czigány Dezső, aki, ha csupán kvintesszenciáját adná tucatnyi képének, monumentálissá válna formái összefogásában. Ilyen Márffy Dezső is, akinek annyi a festői kultúrája, annyira átizzik rajta a nyugati evoluciónak minden étersugara, hogy egyetlen képéről kortörténeti előadást lehetne tartani — a fiataloknak. De ne beszéljünk tovább nevekről. Nézzünk szembe azzal az igazsággal, hogy aki ma már nem nyúl bele önmagába is, az hiába megy ki Párizsba új manírokért. Amit az új képarchitektúra első lázaiban tréfás ötletekkel meg lehetett csinálni (szijdarabokkal és fotomontázs-szerelvényekkel), azt az új tárgyiasság s pláne a neoklasszikus szellem erősödésével csak gyermekded kedélyek engedhetik meg maguknak. De ugyanezt lehet és kell elmondani a szervirozás módjáról is. Negyven-ötven újatakaró művész együtt még nem »reprezentatív« kiállítás. Csak »vadak« koncertje. 1920-ban még ezzel epatirozni lehetett a burzsoát, ma már kiállítást kell csinálni részére. S ha adva vannak erre szobrászok, építészek és iparművészek is s adva van egy évig a tervezés lehetősége, akkor az avant-garde-ot nem szabad egy »salon des refusés« laza kontúrjával összefogni. Akkor avval az avant-garde-dal rohamra kell indulni: »Kard, ki kard!«

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

KISALFÖLD
Győr
1969 OKT 3

102

Múzeumi hónap

Hivatalosan október, a múzeumi hónap — immár a nyolcadik, de valójában már korábban elkezdődött; a művészettörténészek budapesti kongresszusának tiszteletére rendezett kiállítások már szeptembert is csaknem azzá tették. Ezek a tárlatok azonban valamennyien művészettörténeti, sőt magyar művészettörténeti jellegűek voltak.

A múzeumi hónap — október folyamán minden múzeum kiveszi részét a népművelés reá háruló feladatából. S hogy hány múzeum működik Magyarországon, arról a múzeumi hónapban megjelenő szép és célszerű kiadvány tájékoztat: a „Magyar múzeumok", amelyben minden múzeumi gyűjteményt megtalál az olvasó a Bélyegmúzeumtól a Várbarlangig.

A múzeumok feladata nemcsak a művészet emlékeinek gyűjtése, hanem az egész emberi kultúra múltjának feltárása. Októberben a történeti, néprajzi, technikai jellegű kiállítások lesznek túlsúlyban. Az október 4-i indulás színhelye Orosháza, ahol a város történetét bemutató kiállítás nyílik. Az ünnepélyes megnyitást megelőzik a budapesti Iparművészeti Múzeum új kiállításai: a díszes bőrmunkák és az úgynevezett Esterházy-kincs textil-részének bemutatója. Az Iparművészeti Múzeum egyébként új megnyitása óta — a Lechner Ödön tervezte műemlék épület sok millió forintos költségű tatarozásra szorult — először tervez állandó kiállítást: az európai kerámiaművészet fejlődését ismertető, összefoglaló tárlat nyílik október 18-án. A kerámiaművészet kedvelői számára a Nemzeti Múzeum is tartogat meglepetést, a délcsehországi fazekasság emlékeiből rendez kiállítást.

Számos néprajzi, iparművészeti és régészeti bemutató megnyitására kerül sor októberben. Vásárosnaményban a beregi népművészet magángyűjteményekben szétszórt műtárgyait gyűjtik össze a hónap végén. Sopronban a dunántúli könyvkötészet emlékei láthatók a Fabricius-házban, megismertetve a reneszánsz és barokk kézművességnek ezt a szép és érdekes területét. Pécsett a Janus Pannonius Múzeumban állandó kiállítás nyílik, amely a Dél-Dunántúl régészeti emlékeit gyűjti össze az őskortól a középkorig. A múzeumi hónaphoz kapcsolódik egy jelentős esemény: a KISZ védnökséget vállal a Szentendrén épülő falumúzeum, a Skanzen építéséért.

A hajdani Károlyi-palotában új kiállítást nyit az Irodalmi Múzeum is: a II. világháború során mártírhalált halt költők emlékezetének szentelték ezt a bemutatót. Teljesen új múzeum is nyílik Budapesten a Bem utca 20. szám alatt — a Ganz gyár Öntödei és Kohászati Múzeuma. A környékbeli iskolák tanulói ezentúl ott töltenek majd egy-egy kémia- vagy fizikaórát, hogy a tankönyv anyaga eleven tartalommal teljék meg.

Természetes, hogy a legnagyobb közönséget a képzőművészeti tárlatok vonzzák. Hódmezővásárhelyen a Tornyai János Múzeumban tizenhatodszor nyílik meg az őszi tárlat, az Alföld festészetének pompás seregszemléje. Pécsett a Technika Házában az idén is megrendezik a kisplasztikai biennálét, szobrászművészetünknek ezt az érdekes bemutatkozását.

A hónap „attrakciójával" azonban a Szépművészeti Múzeum szolgál. 1969 Rembrandt-emlékév. Háromszáz éve halt meg a nagy holland festő, a művészettörténet óriásainak egyike. A Szépművészeti Múzeum, amely három eredeti Rembrandt-képet mondhat magáénak, új kiállításában nemcsak Rembrandtot, hanem korát, elődeit, követőit és utánzóit is bemutatja, a németalföldi festészetnek azt a korszakát, amikor a társadalom széles rétegei igényelték a jó művészetet, és amelyben a „kismesterek" megjelölést nagy művészekre használja a művészettörténeti szaknyelv.

E. A.

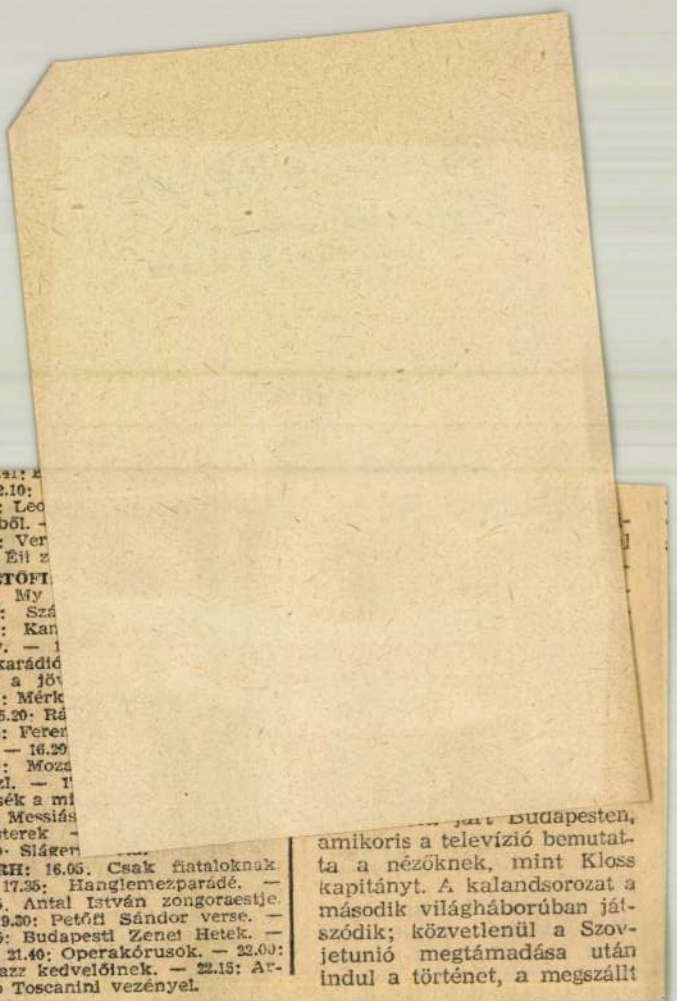

Francia operákból. — 20.15: Az 1969. évi Montreuxi Nemzetközi Jazzfesztivál V. rész. — 20.53: Hanglemezek — felsőfokon. — 21.05: Bach: Klavierübunger IV. rész.

SZOMBAT

KOSSUTH: 8.20: Lányok, asszonyok. — 8.40: Zenekari hangverseny. — 10.05: Végvári Rezső: Inaktelki muzsika. — 10.14: Hallgassuk együtt. (Ism.). — 10.59: Ma este játszunk. Hangjáték — 12.20: Melódiakoktél. — 13.50: Könyvszemle. — 14.00: A számítástechnika új utakon. — 14.25: Új Zenei Újság. — 15.20: Csak fiataloknak! — 16.05: Húszas stúdió. — 17.03: Elisabeth Schwarzkopf és Jussi Björling énekel. — 17.38: Budapesti Művészeti Hetek. — 18.08: Új lemezeinkből. — 19.25: 139—660. Különleges tudakozó. — 22.20: Táncoljunk. — 0.10: Melódiakoktél.

PETŐFI: 8.05: Lehár Ferenc operettjeiből. — 8.40: Külpolitikai figyelő. — 8.55: Verbunkosok, nó-

— 22.10:
22.20: Le
teleiből. —
23.15: Ver
0.10: Éji z

PETŐFI
9.14: My
10.30: Szá
11.00: Kan
seny. —
Táskarádió
gek a jöv
14.25: Mérk
— 15.20: Rá
16.05: Feren
zik. — 16.29
17.04: Mozd
Részl. —
Tessék a mi
del: Messiás
Mesterek —
22.00: Sláger

URH: 16.05. Csak fiataloknak. — 17.35: Hanglemezparádé. — 18.05. Antal István zongoraestje. — 19.30: Petőfi Sándor verse. — 19.35: Budapesti Zenei Hetek. — Kb. 21.40: Operakórusok. — 22.00: A jazz kedvelőinek. — 22.15: Arturo Toscanini vezényel.

Budapesten, amikoris a televízió bemutatta a nézőknek, mint Kloss kapitányt. A kalandsorozat a második világháborúban játszódik; közvetlenül a Szovjetunió megtámadása után indul a történet, a megszállt

CSÜTÖRTÖK

9,00: Iskola-tv. Környezetismeret (ált. isk. 3. oszt.) — 9,55: Számtan—mértan (ált. isk. 6. oszt.) — 11,05: Kémia (ált. isk. 8. oszt.) — 14,00: Környezetismeret (ism.) — 14,55: Számtan—mértan (ism.) — 15,50: Kémia (ism.) — 17,15: Irány az egyetem! — 17,58: Hírek. — 18,05: Többet, jobbat, olcsóbban. — 18,35: Felfedező úton a képzőművészet birodalmában. VII. rész. — 18,55: Esti mese. — 19,10: Korzikai képek. Útijegyzet. — 19,30: Tv-szőttes. — 20.00: Tv-híradó. — 20,20: A kockázat... Lengyel filmsorozat. 1. Tudom, ki vagy. — 21,15: Tudományos tudakozó — önmagunkról... — 22,05: Tv-híradó — 2. kiadás.

PÉNTEK

8,05: Iskola-tv. Mat
isk. 8. oszt.) — 8,30:
(középisk. III—IV. os
Földrajz (ált. isk. 6.
Magyar irodalom (ált. i
11,05: Fizika (ált isk.
13,10: Matematika (is
Földrajz (ism.) — 1
irodalom (ism.) —
(ism.) — 17,10: Peda
képzés. — 17,58: Hír
Léry ember Barankin
film (ism.) — 18,30:
kísérleteim: Üveges p
sora. — 18.50: Esti m
Részletek a Beach
műsorából. — 1
— 20.00: Tv-híradó. —
— fehér — igen —
elődöntő. IX. és XX.
kedője. — 22,00: Tv-h
adás.

VASÁRNAP

8,25: Felsőfokú matematika. — 9,05: Orosz nyelvtanfolyam haladóknak. — 9,30: Hétmérföldes kamera. — 9,45: Szakkörről-szakkörre... — 10,30: Telesport. — Kb. 12,00: Kis

állatok
15,23:
dóknak
ka utca
zőművé
beszélg
17,40:
"sszeá
peiből.
rövidjá
világ
mese
badulá
— 20.0
szikusc
Molier
sz'lő
22,00:
22,10·

lyegét, még most is óvatos pontossággal és szigorúsággal ügyelnek arra, hogy a bornirt pallérízlés dolgaival a közönség ízlését ne rontsák. Köztudomású például, hogy Münchenben állandóan egy művészekből álló bizottság ügyel arra, hogy a városban épülő minden újabb tervet átvizsgáljon, mielőtt végleges kivitelre kerül. Nálunk viszont, ahol mondhatnám semmi tradició nincs, olyan fontos és izgató problémánál, mint a városliget is, a szabadjára eresztett palérfantázia aztán olyan dolgokat produkál, mint a mostani városliget.

Úgy tudjuk, a városliget jelenlegi helyén csak ideiglenesen van elhelyezve, mert az új állatkert és az artézia-fürdő kiépítésével a mai népliget helyére szándékozzák telepíteni. Nos, most éppen szerencsés alkalom kínálkozik, hogy az új liget kiépítésénél hivatott művészeinket az izgató és kedves művészi munkánál igénybe vegyék. Csak éppen Toulouse-Lautrec varietéplakátjaira gondolunk, hogy felfogásunkat ez irányban érintsük. Meg vagyunk győződve, hogy művészek által gondozott rendezésnél originalitást sikerülne elérni, mellyel a külföld előtt is becsüléssel találkoznánk. Első-

itthon? »De honnét van ugyanebben az országban az a rettenetes jégáramlat is, amelyet mi magunk is megérzünk? Miért kellett Fadrusznak, aki nem mehetett külföldre, majdnem nyomorban meghalnia, holott ő a legnagyobb magyar szobrász és az egyedüli nagy magyar szobrász?« S a Budapesti Hirlap nem folytatja példáit, csak kérdi: »Miért nem tudjuk ezeknek a nagyoknak a nagy művészetét itthon értékelni és megfizetni?« Igaza van; azt kérdjük mi is: miért? miért? Hozzáteszi: »Nagy embereink voltak és *vannak*, de nem érdemeljük meg őket«. Kik azok az élő nagy emberek? Fogadalmat tesz, hogy »ez nem fog többé megismétlődni, hogy művészeinket meg fogjuk tudni becsülni«. Nos, lássuk ezt a megbecsülést. Ha csakugyan nem ösmerné fel az *élő* nagyságokat: segíti őt ebben a külföld. Hogy az építészetnél maradjunk, olvassa el, mit ír a római kiállítás alkalmából a *Cicerone* — a német előkelő szaklap. Egyszerüen, lapidárisan ezt írja: »Szinyei-Merse Pál terme a fő vonzóerő, *mellette a zseniális építész: Lechner érdekel legjobban, akinek Budapest a legjobb épületeit köszönheti*«. Üdvözöljük a *Budapesti Hirlapot* a nagyszerü belátás hirdetésért; de most várjuk — *a felösmeréseket is.*

A VÁROSLIGET ARTISZTIKUMA.

Az olcsó malter-ruhába öltöztetett új városliget groteszkül igaz tükre a mi fővárosunknak. Ugyanaz a papirmasé-architektura, mint a főváros legtöbb újabban épült bérházaié. Az észnélküli, oktalan bas-reliefek egész légiója, az applikált diszítő-motivumok hihetetlen zavaros és bosszantó tömege árasztják el a különféle panoptikumokat. Pedig tévedés azt hinni, hogy az építőművészi munka több pénzbe került volna.

Nálunk, ahol az architektura fejlődése most nyer lendületesebb nekiindulásokat, a feladat ép annyira kedvessége, mint komolysága bizonyára friss és invenciózus munkára sarkalta volna építészeinket. Külföldön, akárhol, ahol a művészet tradicióiban rejlő gazdagságok a közönséges útszéli gyári termékekre is rányomják a fejlett ízlés bé-

LESZÖGEZÉSEK.

Munkácsy Mihály sír(almas)-emlékének leleplezése alkalmából cikket írt a *Budapesti Hirlap*, igazán leszegezni való igazságokkal telit. Abból indult ki, mily nagy volt Munkácsy, ám ki törődött vele életében

A Hét 1911. IV. évf., 5. sz.

A RÉGI VÁROSLIGETI KORCSOLYACSARNOK (Jelenleg, átalakítás folytán, teljesen megmásítva)

A KECSKEMÉTI VÁROSHÁZ TANÁCSKOZÁSI TERME

LECHNER ÖDÖN

KASTÉLY

LECHNER ÖDÖN

(5)

Lechner Ödön

K

102 † Lechner Ödön: Trinita del Monte.

Képrőm, Tais, 1910/11. téli
Szi áll. Gat.

19 Pentelei Molnár János: Ego eimi.

MDK

Lechner Ödön

A párisi kiáll. katalog. ... pályázat
Műcsarnok, 1899. 25.sz. 297 l.

Lechner Ödön

terve szerint épült

Iparművészeti muzeum

Székely László/szerk./: Budapesti zsebkalauz.
bp.1960.

Lechner Ödön épitém M.B.U.

emlitve:

Gallina Friges: Utcánk entitikája. Pg. 1931, 27

Lechner Ödön, építész MDK

özv.Zempléni Tivadarné, sz. Lechner Margit,
Lechner Odönnek, a modern magyar építőművészet
mesterének xxxx unokahuga 83 éves korában elhunyt.

Ø : Vasárnap, 83 éves korában ...

Esti Hirlap, II. évf.158.sz. 1957. jul.9.kedd
2.oldal

Lechner Ödön, építész

M.D.K.

szobrára kiírt pályázatot a bizottság meddőnek nyilvánította és új pályázat kiírását tartotta szükségesnek. Ezúttal öt művésznek (Bech G. Fülöp, Kallós Ede, Petri Lajos, Kisfaludi Ströbl Zsigmond és Vörös Bélának) nyilvánította elismerését.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1929. L. évf.

nov. 30. sz. 2. old.

MDK

Lechner Ödön, ép.

23e.1.

irod.

Lyka Károly: Kis könyv a müvészetről. Bp.1904.
I.kiadás.

MDK

Lechner Ödön II.

Résztvett az alabbi alkalmi élclap szerkesztésében és illusztralásaban.

A Megfagyott Muzsikus extra szama a 39-ik évfordulóra. 1898-1937. Bp. 1937.

MDK

Lechner Ödön II. építész

Karikaturái a Megfagyott Muzsikus 1937.évi jubileumi emlékkönyvében.

Vállalkozók Lapja, 1937.apr.29. (K.M. A "Megfagyott Muzsikus.")

MDA

MDK

Lechner Ödön épitész

A Kossuth siremlékre hirdetett palyazat itélő bizottsaga döntésével Lechner Ödön épitész nem lévén megelégedve, a tagsagról lemondott.

Cikk: A Kossuth-mauzoleum tervei.

Vas.Ujs.1902. 49.évf.13.sz. 207.l.

M.Dk.

Lechner Ödön
építész

Méltatás.

dr. Spielmann József: Lechner Károly
Élet és Tudomány, Bp. 1958. 24 oz.

7391.

Lechner Ödön

Az Iparmüvészeti Muzeumot tervezte

Galambos Ferenc: Utarás Budapest
muzeumai Körül

Kolnok Nagyei Néglap 1969 VIII. 7

Lechner ~~[illegible]~~ Ödön

ivod

Szilágyi Sándor

Nagy-Budapest.

Bpest, 1927. 38, 39. l.

Viselet.

Magyar nemes asszony.

A vállra vetett mentével
tat és baljá̋t ugy tartja, mintha

fölül: Habit of a Lady of
from M. de Ferri
alól jobbra: Jas Basire s
legalól: Engraved by the King
Dictionary.

Rm., mér. a rl

99-92-3

Lechner Ödön

A volt Postatakarékpénztár /ma Magyar Külkereskedelmi Bank/ tervezője.

71.o.

Székely László /szerk/ : Budapesti esztendőkalauz.
Bp. 1959.

LECHNER ÖDÖN

„A magyar építészeti kar egyik jelesét, Lechner Ödön műépítészt, ki egy emberöltő óta fáradozik nem sikertelenül a magyar stílus megteremtésén és a ki ennek az eszmének egy egész gárdát nevelt a fiatalabb nemzedékből, őfelsége a királyi tanácsosi czímmel tüntette ki."

VÁLLALKOZÓK LAPJA 1900 julius 28

3. old.

Kedves Kollégák!

A Közalkalmazotti Törvény és
paragrafusainak értelmében /r
minden, 15 főnél nagyobb léts
Közalkalmazotti Tanácsot kell
tartozik az un. egyetértési,
jog; az un. Közalkalmazotti
megfelel a szakszerv. által
rendeltetésszerü joggyakorlá
Tehát összefoglalóan a részv
kalmazotti jogviszonyban állá
a KT gyakorolja.

Másodszor idén kerül sor a Ta
tán a mi mandátumunk májusban
létszám, természetesen a szav

MDK

Lechner Ödön, festőm.-ép.

450. Páris mellett. Repr.

Képzőm. Társ. 1909/10. téli kiáll. Kat.

Lechner Ödön, építész

Lechner Ödön, a „magyar építészeti stílus megteremtője", a Reáltanoda u.-i főreáliskola [ma Eötvös J. gimn.] tanulója volt

Magyar László: Százéves az első főreáliskola
18. l.

Család és Iskola, Gy. 1954. jan.-febr. V/1-2.

MDK

Lechner

Partos és Lechner. A kecskeméti városház. I.dij.

Épitő Ipar, 1891. 246.lap

MDK

Lechner Ödön festő

Farkas Z: Téli kiáll. a Műcs.-ban. Vas. Ujs. 191o. 47.sz.nov.2o. 966.1.

Lechner Ödön, építész MDk

Zempléni Antal mérnök javasolja, hogy az eldugott helyen álló szobrot helyezzék át.

– Itt budapestiek beszélnek
– : Helyezzék méltóbb helyre Lechner Ödön szobrát! 2.

ESTI HIRLAP

Bp. 1961. aug. 15.

Lechner Ödön, építész

MDK

A Magyar Mesterek Sorozatban könyv jelenik meg Lechnerről.

–. Új képzőművészeti Könyvek 2. l

ESTI HIRLAP, Bp. 1961. márc. 23.

Lechner Ödön II

Lechner Loránd
fia.

vrőd
2

A Megfagyott Muzsikus extra naina
39-ik évfordulóra.
1898 - 1937. 19. l.

Lechner Ödön

az alábbi érmet a
romai világkiállitáson
kapta -

erőd
z
Az Ujság
1913 jún. 14. (L. Ö.
aranyérme.)

753. sz

lamárís egy ~~ludtollal~~ és több irat van,

48. Erelykemuz.

állnak

láthatá

tart

n, melynek falán két tájkép lóg, kö-
, ki jobbkezében lúdtollat ~~Sag~~ és a bal-
~~[illegible]~~ Görgey Arthur-
alan, gróf Batthyány Kázmér, Aulich La-
schek Ferencz ~~foglalt helyet~~. A székek
SZ..ÁG felirással térkép, köpeny és ~~ka-~~
~~jobbról lévő függöny mögötti szekrényre~~

zi emlékek muzeumából (107/95 No.149).
iki 14985 sz. leirat alapján (159/96).

függöny mögötti
évő (szekrényre tette csákóját

(69)

360

Lechner Ödön

Képzőművészeti Kiállitás a cisztercita gimnáziumban butorterveivel szerepel, amelyek igazolják rátermettségét.

Nemzeti Ujság
1935.I.27.

Lechner Ödön

Elveti a Történelmi építészetet, új utakat keres.
Új magyar stílus kialakítója a népművészet és az Indiai építészet alapján.
(Az Iparművészeti Múzeum)

Gerő László: „Magyar Építészet"
THE NEW HUNGARIAN QUARTERLY, Vol. IV. No. 10. 1963

166 l.

Kismarty

Lechner Ödön (ifj?)

megik?, Lechner
Jenőt megördegni

rajzai az alábbi
műben

wod.

Vállalkozók Sapja
1937. ápr. 29. (K. M.:
A „Megfagyott Muzsikus.")

Gorgonzola VII. 194.

MDK

Lechner épitész

Pártos és Lechenr Bpesti épitészek tervrajza után készitették a karlóczai görög keleti gimnázium új épületét. Rajz repr.

Popovics V.István: A karlóczai gör.kel. szerb főgimn.új épülete.

Vasárnapi Ujság, 1891. 4.sz. 38.évf.
51-54 l. Képpel.

LECHNER Ödön

Sümegi Gyöngy: A kecskeméti vásárhely. 2. kiad. Kecskemét, 1996 3. p. sk. és ill

LECHNER ÖDÖN

BODÁR IVÁN ANDRÁS: SCHICKEDANZ és LECHNER

<u>EURÓPAI UTAS</u> 1997, 1, 56–59

ejövetele

teljesítménynek. Alacsonyn
művészi mesterségek ösztön
ilyen volt a XIX. század illu
panorámalátványossága – lét
kes mű. A Feszty-körkép ese
ban e kettő fordított folyomá
világkiállításon látott spektáku
ötletének és a historizáló,
modornak az összekapcsolása
ezredévi konjunktúra történ
géseinek tartalmával hideg,
panoptikumot eredményezet
magyar nemzedék számára a
ság, öncsalás példaképe lett.
híres versében, a *Nem volt elég*
említi: „és Gracza György s a
Úgy hitte, ez mindenkinek el
56-os kötetének, a *Kézfogásokr*
mű költeményében dehogyis
von ábrázolja hatalmas hősét:
te földre- / érő lábával visszafo
ményét".

Kovács Ákos egységben lát
pel való foglalkozását eddigi
„a konyhai falvédők, az országz
lek, a budapesti falfirkák, a te
első világháborús hősi emlé
magyarországi madárijesztők
stb. gyűjtésével és feldolgozás
idézet már nem említett tan
hanem Magyar Narancs-inter
mazik (*Magyar Nemzeti Disne*
július 6.). Trogmayer Ottó ré
umigazgató, a pusztaszeri nem
park vezetője az Új Magyaro
13-i számában odanyilatkozott
terjúról, hogy „ennek a *szinte*
len hangnemnek a hátterében
egyrészt *azok a hazai restaurá*
akik szerették volna a körkép

Lechner Ödön MDK

A Kossuth-mauzoleum pályázat biráló bizottságainak tagjai között emlitve.

Pályázati hirdetmény a Kossuth-mauzoleumra. Mücsarnok.1901.8.sz.139.l.

Polyészeti hírdetmény a Kossuth-mauzoleumra.

Közzétesz 1901. évi 8. sz. 130. l.

Lechner Ödön
és Pártos Dezső

Repr. /"Conservatoire"/

Iparmüvészeti Múzeum Főiskola. /Üllői
1893-1897. ut.

20.o. I. kép.

Szőllősi Ernő /szerk/: Budapest -Guide illustré.

Bp. 4-4/ é.n.

MDK

Lechner

Épitő Ipar, 1891. 184.lap (A kereskedelmi muzeum)

MDK

Lechner Ödön

Pártos Gyula és Lechner Ödön. Terv magyarázat a Budapesten épitendő Kereskedelmi Muzeum "Keletre magyar" jelligéjü, első dijjal kitüntetett pályatervéhez.

Épitő Ipar, 1891. 391.lap

MDK

Lechner és Pártos

A kereskedelmi muzeum uj épületére kiirt pályázaton I. dijat nyertek.

Uj muzeumok épitési tervei.
Vasárnapi Ujság 1891. 492.l.

Lechner Ödön

Drechsler -palota /Operával szemben/

122.o.

Székely László /szerk./ : Budapesti emlékalbum.

Bp. 1969.

LECHNER ÖDÖN

A MAGYAR ÉPÍTŐ STÍLUSRÓL, IRTAL. Ö.

VÁLLALKOZÓK LAPJA 1902 jun 11, 13

/Tóthnénál a titkárságon/, azt

Természetesen ahogy jelölni sem
sem, de ajánlatos, mert pl. cse
telen az egész és csinálhatjuk
a jelölés és a választás törvé
ban a munkáltató nem vehet rés
dolga még a szavazás technikai
szedő Bizottság kijelölése is.
Akinek még részletesebb tájéko
nem ért, forduljon Választási

/Bernát
a Választási

Budapest, 1995.március 31.

Lechner Ödön, építén MDG

Az Iparmű vészeti Múzeum elpusztult kerámiadíszeit a pécsi Zsolnay-gyárban Lechner Ödön eredeti tervei alapján készítik el újra.

-: „Nevesincs" múzeumok a városokban, falvakban 2.l

ESTI HIRLAP, bp. 1961. jan. 3.

Lechner Ödön
épitész

M.D.Y.

Csillag Istvánt szobrász megmintázta Lechner Ödönt. A plakettet a Szép művészeti Múzeum vásárolta meg.

Soós Ilkára: Nyolcvanötödik születésnapján.
Művészet, 1966. november - 28 lap

Lechner Ödön
épitén

M.D.K

Az Iparművészeti Múzeum ol
tervei alapján épitettek.

—: Ki mit és hol látott.

Nők Lapja, 1966. okt. 22 - 22 lap

Lechner Ödön

című

Lyka Károly:

Lechner művei.

Új Idők.

1929. II. 676. l.

Viselet.

Női ruha.

Az egymással kezet fogó gyarkát és bő szoknyát hattyú kalapot tollal, honderü felölt rakott fodorral visel. A hátt függöny látszik. Felirat:

LEGUJABB MAG
Alter Antal

jobbra félmagasságban: VB.
legalól balra: Melléklet a Nő
jobbra: Kiadja Hecken
ezután középütt: Ny. Rohn és

Kny., mér. 22.7

Lechner Ödön építész M.D.K.

Bélyegen látható alkotása / takarékossági sor.

Postatakarékpénztár épülete

Bélyegsorozat a magyar városokról

Műemlékvédelem 1961. / V. / 1. sz. 6 .l.

Lechner Ödon

Erzsébet szobor nemzetközi
biralobizottsága 1902-ben
Pesti Napló Kepes Mümellet-
lete 1932 szept 25
A biralobizottságnak, köztük
fenti arckepével.

U. 3179

KELEMEN D. ÉS TÁRSA
KÖNYVTERJESZTÉSI VÁLLALATA.

M. kir postatakarékpénztári cheque-számla
6781. sz.
Telefon Aut. 856-17.

Budapest, postabélyeg kelte

IV., Egyetem-utca 4. sz.

T. c.

Nagybecsű figyelmét minden valószínűség szerint elkerülte azon körülmény, hogy az általunk szállított könyvek után esedékessé vált

Lechner Ödön

réntvett a Rippl-Rónai Aisztelétére
rendezett Vacsorán 1911. márc.
17-én

Rippl-Rónai József irásaiból
Dunavecse, 1967.
79.o.

Lechner Ödön

Emlékezet állítanak neki a negyedik Nemzeti Emlékcsarnokban.

PH. 1930. X. 26.

MDK

Lechner Ödön, építén

„Lechner Ödön különc épületének üvegteteje alatt" lesz a kiállítás.

Sz. A.: Az Iparművészeti Múzeum új szerzeményeinek kiállítása 6.

Népszabadság.

Bp. 1968. dec. 21.

MDK

Lechner Ödön, építész

Restaurálják síremlékét.

– : Új és restaurált szobrok, emlékművek Budapesten 8

Népszabadság. Bp. 1968. nov. 13.

Lechner Ödön, épitén

MDK

Megemlíti a nyilatkozat.

(ts): Van Pesten egy cifra torony... 3

ESTI HIRLAP, Bp. 1903. szept. 6.

Lechner Ödön, építész MDh

Halálának 50. évfordulója alkalmából az Iparművészeti Múzeumok és történetét ismertetik.

—: A hét végi kulturális programból 10.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1964. máj. 30.

Lechner Ödön, építén MDK

Egyik remekműve a Földtani Intézet. Majolika cserepeit most restaurálták. (témykép)

– : Pesti tornyok 3

ESTI HIRLAP, Bp. 1969 júl. 3.

Lechner Ödön, építész

MDK

Herman Lipót nívesen eleveníti fel alakját.

Pongrácz Zsuzsa: Nyolcvanötödik születésnap 4.

ESTI HIRLAP, Br. 1969. apr. 24.

Lechner Ödön
építés

M.D.K

Méltatás

—: Nikelszky Géza, Orsz. Gosztini . . .
Dunántúli Napló, 1955. április 30 - 4 lap

Lechner Ödön, építész

M.D.K.

a lap vezércikkben ismételten lelkesen ünnepli, czuttal abból az alkalomból, hogy Kecskeméten utcát nevezték el róla.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

aug. 24. sz. 5 old.

M.D.K.

Vážlavkova Lhota, Bp. 1910. XXXI. évf.

82. old.

Lechner Ödön, építész MD4

Pártos Gyula építésszel együtt készített Keletre magyar! jelügéjű pályázattal nyerte el az 1872-ben alapított Iparmű-Múzeum építésére a meghízást és az elsődíjat. (1896 táján).

–: Kilencvenéves az Iparművészeti Múzeum 8.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1962. okt. 4.

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

Partos Gyulával közösen készített terve első díjat (1500 frt-t) nyert az Iparművészeti múzeum és iroda számára kiírt pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1891. XII évf.
jul. 1. sz. 3. old.

MDK

Lechner Ödön

Az Iparművészeti Muzeum.M.Geniusz. 1896.II.
735-737.l.Képekkel.

Lechner Ödön építész M.D.K.

Pártos Gyulával közösen az Iparművészeti Museum új palotájához készített tervet a közoktatásügyi minisztérium elfogadta és az építkezéshez több mint 600.000 frt-t szavazott meg.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1892. XIII évf. máj. 17. sz. 2. old.

Lechner Ödön
építész

Fővárosi Lapok 1896. febr. 27., 7. old.
(Ujdonságok. Az uj iparmüvészeti
muzeum.)

Kalmán

Lechner Ödön, építész MDK

Öt éve tart egik legnebb művének:
az Iparművészeti Múzeumnak újjáépítése.

Turi András: Mátyás Király Kulacsa 2.

ESTI HIRLAP, bp. 1962. márc. 9.

mdk.

Lechner Ödön

az Iparmüvészeti Muzeum épitője.
(„Kevés elismerést fozott számára")

Kovács Éva: Magyar Művészet Az Elnyomatás
Bp. 1962. 40. l Korában

M.D.K.

Lechner Ödön
építész

A budapesti Iparművészeti Muzeum
tervezője.

Vidor Lóránt: Néhány új iskolaépületről.
Művészet, 1963. augusztus – 26 lap

MDh

Lechner Ödön, építész

Az 1896-ban épült múzeum tervezője: az épület falát színes, mintás pirogránit kockával díszítette. Most a pécsi porzelángyár vállalkozott rá, hogy egyenként elkészíti a szükséges darabokat. A pécsi gyár vállalkozott a homlokzatot díszítő szobrok megmintázására is.

– : Helyreállították az Iparművészeti Múzeumot

8.

ESTI HIRLAP, Bp. 1962. márc. 4.

Lechner Ödön, építész M.D.K.

Pártos Gyulával együtt tervezte az Iparművészeti Múzeumot, melyet okt. 25-én nagy ünnepélyességgel fognak felavatni a király jelenlétében. Az épít. keres 3 évig tartott és telekkel együtt 1.200.000 frt-ba került.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1896. XVII. évf.
okt. 20. sz. 3. old.

MDK

Lechner Ödön és Pártos Gyula

az iparmüvészeti muzeum és iskola ujonan emelendő épületére hirdetett pályázaton 1500 forintos első dijat nyertek

Vasárnapi Ujság 1891. 492.l.

Lechner Ödön

a magyar secessziós első épületének,
az Iparművészeti Múzeum tervezője.

Die Kunstler Jahrhundertwende,
Ausstellung: István király múzeum
közleményei, Sorie D., Nr. 41. Szék-
esfehérvár, 1965. 7 l.

Lechner Ödön

tervezte a Iparművészeti Múzeumot, amelynek
falidíszeit Zsolnay Vilmos készítette.

Pataky Dénes: A Zsolnay keramia. Bp. 1955.
11.o.

M.D.V.

Lechner Ödön
épitész

A Földtani Intézet épitésze.
1896 második felétől 1897
ig tartott a tervezés. Épitése
1898-99 ben történt.

Vamos Ferenc: Bartók Béla és Lechner Ödön faragómüvésze
Művészet, 1968. junius - 21 lap

M.D.K.

Lechner Ödön

Építőművész által tervezett és épitett Iparművészeti muzeomot restaurálják.

Népszava 1960. szept.22. 8.old. 225.szám.

Lecznér Ödön, építész M.D.K.

nevét a betöltésre kerülő Iparművészeti Iskolai igazgatói állással kapcsolatban emlegeti a lap, keserű maliciával elhönyvelve, hogy a legmegfelelőbb ember ugsem fog erre a helyre kerülni.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

jul. 20 sz. 5. old.

14.D.K

Lechner Ödön
építész

1896-ban építette az Iparművészeti
Múzeumot „magyaros" stilustörek-
vésben.

Koós Judit: A szecesszió hatása Magyarországon
Művészet, 1964. november – 11 lap.

Lechner Ödon és Pártos
Gyula

---

irod

Épitő Ipar 1894.
339. l. (Az uj
iparmüvészeti palota)

Magyar királyi államvasutak.

T. Mühely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztar

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

MDK

Lechner Ödön

Fittler Kamill: Az Orsz. Magy. Kir. Iparművészeti Muzeum és Iskola épülete.

Ráth Györgyi 1896. 298-306.lap Képekkel.

Lechner Ödön, épitéz M.D.K.

Pártos Gyulával köró-
sen tervezett „Iparmű-
vészeti palotájú" befe-
jeréshez köreledik.
Már csak a belső dísz-
tésen dolgoznak.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1895 .XVI .évf.

dec. 24. sz. 3. old.

Pártos Gyula és Lechner Ödön K

---

wied

Épitő Ipar. 1891. 391. l.

(Terv magyarázat a Budapesten épitendő Kereskedelmi Muzeum „Keletre magyar" jelzőjü, első díjjal kitüntetett pályatervéhez)

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

ezem:

.....

helyettesének

1.

ndrényi Imre, Szeged.

M.D.K.

Lechner Ödön, épitész

A budapesti Iparmüvészeti Múzeum. Nagy tábla. sorban a második rajz. Fekete repr.

A szecesszió, századforduló

M. Kiss Pál: Müvészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

M.D.K.

Lechner Ödön épitész

Iparmüvészeti Muzeum épülete 1893.

Társtervező: Pártos Géza

Napló 70 éves az Iparmüvészeti Muzeum
Magyar N emzet 1966. okt. 27. 4.1.

Lechner Ödön
építész

M.D.k.

Az Iparművészeti Museum épülője.

Budapest und Umgebung. Budapest. 43l.

Lechner Ödön épitén M. D. K.

Iparmüvészeti huzeuma emlitve:

Ernst Lajos: Schauff János tervezete 1790 köl.
Bp. 1900 4

M.D.K

LECHNER Ödön epítész
(1845-1914)
Iparmüvészeti Múzeum (1896)
repr.

Dombi József: Müvészettörténet Bp. 1960. 279,
282.l.

Lechner ÖDön MDK

Iparmüvésztei MUzeum /Üllői ut 33-37/

Lechner Ödön és Pártos Gyula terve szerint épült 1893-96 között.

Kismarty -Lechner Lóránt állitotta helyre 1957-60-ban.

Repr. 268. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
173.1.

Lechner Ödön épitész M.D.K.

Iparmüvészeti Muzeum

„reisich Gábor: Bp. Városépitésének története a ki-
egyezéstől a Tanácsköztársaságig" p. 1964. 1@.1.

Preisich Gábor: Bp. városépítésének története ki

MDK

Lechner Ödön

Iparmüvészeti Muzeum

/Lechner Ödön és Pártos Gyula/

Mirowi Myskovszky Ernő: A magyar képzőművészet története. Bp. 1906.
34.l.

Lechner Ödön

Repr.:

Iparművészeti Muzeum

Mirowi Myskovszky Ernő: A magyar képzőművészet története. Bp. 1906.

106.1.
43. kép.

Lechner Ödön

építész

Repr: Iparmüvészeti Muzeum .1895-96.
építették Lechner Ödön és Pártos Gyula.

299.o. 309. kép.
Az Iparmüvészeti Muzeum első emeleti előcsarnoka.
299.o. 310. kép.

Borsos Sódor-Zádor: Budapest. . Bp. 1958.

Bapr: Iparmüvészeti Museum .1895-96.
épületének Lechner Ödön és Pártos Gyula.

299.c. 309. kép.
Az Iparmüvészeti Museum első emeleti
előcsarnoka.
299.c. 310. kép.

Lechner Ödön
építész

M.D.K.

1896-ban avatták fel az általa és
Pártos által tervezett Iparművészeti
Múzeumot.

Az Decoratiua: Az Iparművészeti Museum mesterművei II.

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

Pártos Gyulával közös tervre 1500 ft-os első díjat nyert az Iparművészeti Múzeum- és Iskola pályázatán.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1891. XX.évf.

jul. 1. sz. 146.old.

Kismarty Lechner Ödön
építész

M.D.K

Az Iparművészeti Múzeum
alkotója.

—: In memoriam Kismarty Lechner Loránd
Művészet, 1963. szeptember — 33 lap

MDK

Lechner Ödön és Pártos Gyula

tervezték az alábbi épületet

Az iparmüvészeti muzeum palotája. Vas. Ujs. 1893. 393.l.

Lechner Ödön
építész

M.D.V.

Az Iparművészeti Múzeum
tervezője.

—: Az Ülői úton végestelen végig
Nők Lapja, 1965. jan. 2. – 4 lap.

M. D. K.

LECHNER Ödön építész

Dutka Mária: Az Iparművészeti Mú-
zeum Rippl-Rónai kiállítása
Magyar Nemzet 1961. jún. 4. 9. l.

MDK

Lechner Ödön

Lechner Ödön és Pártos Gyula. Az uj iparművészeti palota.

Épitő Ipar, 1894. 339.lap

Lechner Ödön

vrod

z

Nikelszky Géza =

Zsolnay majolika

a budapesti Ipar-

művészeti Muzeum

tornyán.

Dunántul

1934. okt. 12.

Lechner Ödön

Vas. Ujs. 1896. 729, 730, 732, 733. l. (Az iparművészeti múzeum és iskola új otthonáról képekkel)

(1896. 43. szám)

K I M U T A T A S

kalmazottak részére az 1917. évi

gélyekről.

	4. Az illetmény rendszeren alapuló fizetéstermészetével biró illetményeknek egy évre számitott összege.	5. Fizetés természetével biró egyéb illetményeknek egy évre számitott összege
	K. f.	K. f.
	5.400.--	----
	1.000.--	----
lre vizsg.	2.600.--	-----

M. T. K.

LECHNER Ödön életéről

(1845–1914)

1893-96. Iparművészeti Múzeum

Művészettörténeti Á B c Bp. 1961. 523,55 D. L.

Lechner Ödön

Megnyerte az Iparmüvészeti Muzeum épületének terspályázatát (1891-) Pártos Gyulával közös tervével

Vámos Ferenc: Lajta Béla. Bp. 1970 gold.

Lechner Ödön MDK

Iparmüvészeti Muzeum /Pártos és Lechner terve/
Az épület előterében elhelyezett emléktáblán
Pártos a maga nevét vésette Lechner Ödön elébe,
pedig Pártos csak mütermük adminisztrativ teendőit
látta el a tervező munkához vajmi kevés köze
lehetett.

Dr.Kismarky-Lechner Jenő:Lechner Ödön.Bp.1961.
51-66.lap.

Lechner Ödön MDK

Az Iparmüvészeti Muzeum /Lechner -Pártos/ épitkezését Wellisch Sándor és Gyula épitő mesterek bonyolitották le.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön. Bp. 1961.
62.1.

Lechner Ödön MDK

Az Iparmüvészeti Muzeum majolikamázas anyagának kikiserletezését Lechner Ödön Wartha Vince professzorral végezte és Zsolnay Vilmos pécsi porcelángyárában gyártatta le.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön.Bp.1961.
62.lap.

Lechner Ödön MDK

Az Iparmüvészeti Muzeum épitkezésénél a diszitő szobrászmunkákat Openheimer Ignác szobrász mintázta, a festőmunkák mestere az ismert templomfestő Scholtz Róbert volt.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön.Bp.1961.

62.1.

MDK

Lechner és Pártos

a karlóczai görög keleti gymnázium uj épülete, repr. Tervezték fentiek

Vasárnapi Ujság 1891. 52.l.

Lechner Ödön MDK

Repr: az Iparmüvészeti MuzeumrÓl/PártosáLechner/

A Muzeum és iskola tervrajza. Üllői uti homlokzat. 1902.
54.l. 38. kép
... földszinti alaprajza.
55.l. 39. kép.
... sarokkupolája.
56.l. 40. kép.
... épülete. 1896. / Üllői ut és Högyész E. uti homlokzatok/
57.l. 41. kép.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön. Bp. 1961.

Lechner Ödön MDK

Reprodukciók az Iparmüvészeti Muzeumról:

Tetőrészlet.
58.l. 42.kép.
Részlet a kupoláról.
59.l. 43. kép.
Részlet az előcsarnok majolikaburkolásu mennyezetéből.
60.l. 44. kép.
Részlet az Üllői uti nyitott előcsarnokból.
61. l. 45. kép.
Részlet az előcsarnokból.
63.l. 46. kép.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön.Bp.1961.

Lechner Ödön MDK

Repr:

Az Iparmüvészeti Muzeum /Lechner éPártos/ üvegfedésü udvarának vasszerkezetü kupolája.

64. lap. 47. kép.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön. Bp. 1961.

MDK

Lechner

Pécs város székháza Pártos és Lechner terve I. díjat nyert.

Épitő Ipar, 1893. 45.lap

MDK

Lechner

Pártos és Lechner terve nyerte a második dijat a pécsi szinháztervpályazaton.

Komor Marcell: Pécs városának uj szinháza.

MMÉEKözl. 1895. 437-444. lap. Képekkel.

MDK

Lechner

Iparművészeti Múzeum.

Bpmüsz. 160.lap

MDK

Lechner

A kecskeméti városhazat tervezte.

Cikk: A kecskeméti Kossuth-szobor.

Uj Idők, 1904.febr.28. 541.l.

Becenger

A kecskemeti varosbiroi tervezete.

Uikk: A kecskemeti tobacsik-szovetk.

uj idok, 1904.febr.28. 241.l.

MDK

Lechner és Alpár

A kultuszminisztérium tervpályázata

Művészet, 1905. 4.sz. 277 l.

MDK

Lechner

Fieber H: A modern művészet és a papság.
Katholikus Szemle, 1908. 749 l.

MDK

Lechner

Rákóczi siremlék. Vas.Ujs. 1908. 8.sz. 153-4. l.
képpel

Lechner MDK

épitész

II. Rákóczi Ferenc siremléke
Vállalkozók Közlönye 1909. nov. 3. 4.o.

Lechner épitész

Nagy J. cikke. Nagy.Ipa ruhvészet 1910. 9. sz.

293 l.

műemlék: a földben
épitmény, épületrész,
képzőművészeti, iparmű
Nálunk a §ek védelmé l

MDK

Lechner, müépitész

Különleges rendeltetésü épületek és

intim családi házak, villák alkotója.

Az elsö szinvonalat képviseli.

Pipics Zoltán dr.: A képzömüvészek egyesületének jubileumi kiállitása. -Uj Magy. 1934 dec. 8. 21.1.
Mücsarnok.

MDK

Lechner épitész

Pogány M: Vándoruton kiáll.ok és épületek között.
Pesti Napló 1935. jun.16. 39.l.

Lechner épitész MDK

Az új szegedi tanácsháza terverte Pártossal együtt. 192 old.

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX.századi képzőmüvészetéhez. 180.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Szeged.1957. Szegedi Nyomda Váll. 1957

Lechner

is készített terveket a városháza újjáépítéséhez, de azok feledésbe mentek.

Bálint János: Pécs. Bp. 1955

30 g.

Lechner Ödön

K

Pártos Gyula

nincs léd i

irod i

Fittler Kamill:

Az Orsz. M. Kir. Iparmüvészeti Muzeum és Iskola épülete

Ráth György 1896

298—306. l.

Népekkel.

a a a a → Izbégfelé

Megjegyzés:

fiellenvillosi vonal

zlj. sáchotai

szd. sáchotai

Szentiványi Gyula zls.

Lechner Ödön

MDK

"Iparmüvészeti Muzeum"

Dobrovits Aladár: Az Iparmüvészeti Muzeum 1955-1959.
Ip.müv.Muz.Évk. III-IV. 8/X3/XX 1960. 5-12.1.

5.1.

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

Első „nemzeti"-szecessziós műve, az Iparművészeti Múzeum építése 1893-ban kezdődik - cejidejűleg terét az egyetemes építészettörténet szokásos szecessziót kezdő példájával, V. Horta brüsszeli „Hotel Tassel"-jével. Hozzászóló az eklektika korát 1867-1919 közé helyezi.

Major Máté hozzászólása a MTA ankétján "Az ujkori magyar müvészet periodizációjának problémái"-ról Müvészettörténeti Értesitő, Bp. 1967. XVI. évf. 1. sz. 12 old.

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

Postatakarékpénztár épülete. Fekete repr. 313.o.11.kép.
1899-1902

M. Kiss Pál: Művészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

M.D.K.

Lechner Ödön,építész

Postatakarékpénztár,Bpest.Fekete repr.
313.o.11.kép 1899 -1920

M.Kiss Pál: Müvészetről mindenkinek,Corvina,Budapest,1966

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

művei népszólván teljes számban szerepeltek a XII. nemzetközi építészkongresszus alkalmából a Nemzeti Szalonban rendezett kiállitáson, mely a nemzeti és népies építészetünket mutatta be. Régebbi, korai dolgai közül ki volt állitva fényképekben: az Államvasutak Nyugdijintézeti székháza (az Andrássy-uton), a Thonet-ház (a Váci-utcában) ./.

Magyar Vilmos: A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1930. 64, köt. 381. old.
A XII. nemzetközi építészkongresszus tervkiállitásának mérlege.

Lechner Ödön

földtan interet-

lásd

Vas vys

1898. 6 szám

Lechner Ödön

Kőbányai kaplon.

Cárd

Vas. Ugy 1898.

93 lap.

életrajzi és arczkép is
mégpedig elég ter-
jedelmes életrajz

Lechner Ödön

cród
2

Jblutalsó 18.l.

III

755 (3567).

814 (44).

212.

1905.

hone ülve ~~[illegible]~~ kezeiben fáklyával ~~[illegible]~~ és a ~~pedig~~ mag allva és báljában gyilokkal van áb- ~~[illegible]~~ sátor ponyvát tart, de mind forgó szem~~[illegible]~~ és borzas haj~~[illegible]~~.

314 X 210.

0578 sz. leirattal 200 K-án.

247

[Kismarty]

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

Lechner Kamillal és Markup Bélával közös terve második díjat nyert a hecskeméti Kossuth-tér rendezésére és az országzászló felállítására kiírt pályázaton

Vállalkozók Lapja. Bp. 1941. LXII. évf.

nov. 6. sz. 4. old.

M.J.f.

Lechner Ödön

U. 1531

vod

Magyar Hirlap

1914. jun. 19.

(Andrássy Gyula

gróf Lechner Ödön

leanyához.)

ivális tisztelettel

Apáti

könyvtárigazgató

Székesfővárosi házinyomda 1913.

Lechner - Pártos

Építészek, a szegedi 1879-es árvíz pusztítás után több középületet terveztek.

Szeged képzőművészete a múlt sz. végén.
Szelesi Zoltán

Tiszatáj
1958. június

MDK

Lechner család, építész ek

H.D: A templomépités magyar mesterei. Katolikus Szó Naptára, 1959. 80-82 l.

MDK

Lechner

A Zsolnay-gyár főművei az épületdiszitésben:
A pécsi Központi Takarék /Korb és Giergl 1898/
A budapesti Földtani Intézet és a Bakteriologiai intézet /Lechner 1898-99/
A budai vár sat István terének/ Haussmann 1899-1900/ belső majolikái, árpádházi királyképei /Raskovics/
A budapesti Postatakarékpénztár homloksati mázas-pyrogranitdiszei /Lechner 1899-1900/

37.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay gyár művészete.

Pécs. 1959.

Lechner

MDK

A Zsolnay gyár főművei az épületdiszitésben:
Budapesti Iparművészeti Museum /Lechner/
" uj Műcsarnok /Schickedanz 1894-95/
A földalatti villamos megállóinak majolikái.
A Csernyeczky- és Lechner -féle budapesti épületek.
A budapest-kőbányai templom külső diszei szobrai és majolika fájansz oltárai/Lechner és Tandor./

Az erzsébetvárosi templom külső és belső kerámiái. /Steindl/
37.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete.
Pécs. 1959.

Lechner

Pólya, Herrmann, Lechner, Kando, Falus, Jávor, Vendrocny és Pór Bertalan egy pesti kávéházban.

(Foto)

Herrmann Lipót: Emlékeim régi mestereimre.

Budapest VII. évf. 1. sz. 1868. jan. 26.

lechner-Kártos M.D.K.

Az Andrássy ut egyik épitője

Kreisich Gábor: Bp. városépitésének története
A kietyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964.

I. mell.

Lechner építész M.D.K.

Debrecen, Hősök Mauzoleuma /"20-30-as évek fordulója/

Társte vező:~zentágh

Koczogh Ákos:Debrecen

Magyar Építőművészet 1963/2. 41.1.

M. D. K.

LECHNER

Bécsi kapu tér. 7. sz. épület, a
v. Grigely-ház homlokzatának át-
építése

Petrovics Károly: Új épületek a budai
várban
Művészettörténeti Értesítő 1961. 2. sz. 80. l.

Lechner Ödön

itt szerzett egy kávéházi szabadiskolát* márványasztalra, kis papírdarabkára vázolta építészeti remekeit, terveit.

* a Japán kávéházban

Herman Lipót: Emlékezés régi mesterekre.

Budapest VII. évf. 1. sz. 1969. jan., 36. l.

Lechner Ödön

MDK

építész

Lechner Ödön Pártos Gyulával együtt tervezte az Iparmüvészeti Muzeumot /Üllöi ut/ 1893-97.

309 és 310. kép.

103.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Lechner Ödön

művészről az Iparművészeti Múzeum-
ról emlékszik meg.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művé-
szet körül, Budapest, 1970. 363 l.

1964.

Lechner Ödön

fóradozott ozon, hogy az építészetben a népművészet érvényesüljön.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művészet körül, Budapest, 1970. 363 l

2721

Lechner Ödön

(1845–1914) építész, a magyar szecesszió legnagyobb, európai rangú alakja. Kezdetben a reneszánsz és a barokk szellemében tervezett épületeket.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művészet körül, Budapest, 1970. 363 l

337 l

Lechner Ödön

Legnagyszerűbb művei közt említendő: az Iparművészeti Múzeum (1891-96), a Földtani Intézet (1898-99) és a Postatakarékpénztár (1899-1909).

Lyka Károly: Vándorlásaim a művészet körül, Budapest, 1970. 363 l.

337 l.

Lechner Ödön

Utóbb a magyar és keleti népi formákat alkalmazta – máig is egyedülállóan – a modern épület szerkezetekkel együtt.

Lyka Károly: Vándortásaim a művészet körül, Budapest, 1970. 3631

3371.

Lechner Ödön

Művészeti elvei több építészgeneráción keresztül gyakorolták nagy hatást.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művészet körül, Budapest, 1970. 363 l.

337 l.

Lechner Ödön

a magyar szecesszió ujtörő mestere.

Górádi Hálmán: Művészi kovácsolás,

Budapest, 1970. 239 l

571

MDK

Lechner Ödön, építész

Gerő Ödön lelkesen népszerűsítette

Lechner Ödön művészetét.

Dévényi Iván: Egy elfeledett művészeti író

558 - 561.

JELENKOR, Pécs. 1970. június XIII/6.

38
+3

Lechner Ödön
épitön

A „Magyar Müvészet"-ben Lechner Ödön
munkatársaként irt 1916-ban Fülep
Lajos

Dévényi Iván: Fülep Lajos
Művészet, 1971.január - 18.lap

Lechner Ödön

1919-ben az épitésznevelés reformjának kidolgozására kinevezett bizottság feleleveniti Lechner Ödön mesteriskola-felállitási tervét.

Major Máté: Épitészetünk ügye a Tanácsköztársaság idején. - Magyar Épitőművészet, 1969.3.sz. 50-51.l.

Lechner Ödön

Major Máté publikálja a "Magyar Mivészi Munka" társaság alapitó iratát, melynek fotokópiáját Vágó Pétertől kapta meg. Az irat aláirói: Lechner Ödön, Kozma Lajos, Vágó József, Jonas Zsigmond, Földes Ede, Málnai Béla, Schreiber Mihály, Fémes Beck Vilmos, Lajta Béla, Janszky Béla. A végrehajtó bizottság tagjai: Jonas, Lajta, Málnai, Vágó és Neuschloss Kornél. Kelt, 1913. júl. 23.

Magyar Épitőmübészet, 1969. 2.sz. 53. l.

Lechner Ödön

Nemcsak túlzás, főleg téves Lechner Takarékpénztár elő
csarnokát Le Corbusier Ronchamp-i kápolnájának belső
terével összehasonlitani, ill. összerangositani - irja
Kubinszky Mihály recenziója Kósa Zoltán: A XX. század
épitészete c. könyvéről /Minerva Zsebkönyvek/

Magyar Építőművészet, 1969.2.sz. 57. l.

-LECHNER ÖDÖN, építész

A budapesti Iparmüvészeti Múzeum tervezője, épitöje.
114.old

MIKES ILDIKÓ: Beck O.Fülöp iparmüvészeti munkássága
109.old

Az Iparmüv.Múz.és a Hopp Ferenc Keletázsiai Müvészeti Múz.Évkönyve. A. 1967. Bpest

Lechner Ödön

nevét sűrűn említi.

Vámos Ferenc könyvismertetése /Beke László - Varga Zsuzsa: Kozma Laj os./ - Művtört.Ért. 197o.3.sz. 241-244. l.

Lechner Ödön

iskolatársa volt Berlinben Hausz-
mann Flajosnak; építőművészete össze
nem hasonlítható társaéval.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művészet
körül, Budapest, 1970. 363 l

252 l.

Lechner Ödön

a bp.-i Japán kávéházban összegyűlt
művészek társaságában volt látható.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művé-
szet körül, Budapest, 1970. 363 l

287p

Lechner Ödön

építészeti tervpályázatok terve nyer-
te el az első díjat, mégis másnak a ter-
ve jutott hivitelre.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művé-
szet körül, Budapest, 1970. 363 l

287 l.

Lechner Ödön

mellszobra a művészeti

panteonba zerül

Pestmegyei Hírlap 1969 január 11

MDK

Lechner Ödön építész

Róla is írt Herő Ödön.

Dévényi Iván: Egy elfeledett művészeti írói
558-561.

JELENKOR, Pécs. 1970. június XIII/6.

MDK

Lechner Ödön, építész

Tanára volt Pókász Endrének.

Imre Lajos: Pókász Endre hagyatéka 128 – 135.

Jászkunság, Szolnok, 1968. szept.

XIV/3.

Lechner Ödön, építész

Kecskemét városközpontjának legjellegzetesebb épülete a millenium ünnepére befejezett Városháza. Lechner Ödön és Zrumeczky Vilmos egyik monumentális kísérlete a magyar építészeti formanyelv kialakítására..."

Antalffy Gyula: Kecskemét 1894-1899.

Élet és Tudomány, Bp. 1970. okt. 2. XXV/40.

Lechner Ödön

munkásságának említése:

Csapány István: Dísmű Vámos Ferenctől.
Művtört.Írt. 1970.3.sz. 223-224. l.

223. l.

Lechner Ödön

nevét említi Jécsai Andor cikke: A Nemzeti Pantheon terve Széchenyi Istvántól napjainkig.

Budapest, 1969. 6.sz. 39-40.l.

Lechner Ödön

„magyar stilus" – nak minősített „mézeskalós szecessziója" jóhiszemű tévedés volt.

Pál Balázs: Kós Károly, Budapest 1971. 35 l

16 l

1

Lechner Ödön

Korai épülete a Népköztársaság úti az Operaházzal szembenálló MÁV nyugdíjintézet palotája.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

491

Lechner Ödön

Következő épülete a bp-i Üllői-úti Iparmüvészeti Muzeum, majd a Népstadion úti Földtani Intézet; utána a Rosenberg házaspár u-i Postatakarékpénztár.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest, 1970. 501

Lechner Ödön

műtermében dolgozott 1899-től Baum-
garten Sándor.

Merényi Ferenc: A magyar építészet
1867-1967. Budapest 1970.

53P

Lechner Ödön

irodájában dolgozott Sebestyén Artúr; közös terviik, a kecskeméti elmegyógyintézet díjat is nyert.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967 Budapest 1970.

Lechner Ödön

mellett dolgozott pályafutása kezdetén

Jámbor Lajos.

Merényi Ferenc: A magyar építészet

1867–1967. Budapest 1970.

441

Lechner Ödön

a berlini akadémián tanult.

Mihályi Ferenc: A magyar építészet
1867–1967. Budapest 1970.

198

Lechner Ödön

Kőbányai templomépülete jelzi a modern törekvések első fázisának határkövét.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867–1967. Budapest 1970.

911

Lechner Ödön

tervezte a bp-i Iparművészeti Múzeumot. 1893-97. 65. n. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest, 1970.

491

Lechner Ödön építész

57 éve halt meg

Népszava 1971 június 10

Kold.

Lechner Ödön

a VI. Népkörtársaság útja 25. sz. lakó-
házat 1883-ban Pártos Gyulával
közösen tervezte.

Bibó István: Budapest.

Műemlékvédelem, Bpest, 1940. 4. 253. old.

Lechner Ödön

példáját só szerint értelmezte terve-
zéseinél ifj. Nagy István.

Merényi Ferenc: A magyar építészet
1867-1967. Budapest 1970.

54 f

Lechner Ödön-

nel közösen készítette első terveit Lajta Béla.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

55 P

Lechner Ödön

Zsolnay Vilmos: Lechner Ödön

Lechner Ödön tervezte a Zsolnay-palotát, a Kecskeméti Református Nagytemplomot, a Magyar Királyi Iparművészeti Múzeumot, a Magyar Tudományos Akadémia palotáját, a Magyar Földtani Intézet palotáját, a Postatakarékpénztár palotáját, a Gellért Szállót, a Gellért fürdőt, a Városligeti Vajdahunyad várat, a Budapesti Városháza tervpályázatát, a Budapesti Központi Vásárcsarnok tervpályázatát, a Budapesti Nemzeti Színház tervpályázatát, a Budapesti Operaház tervpályázatát, a Budapesti Szépművészeti Múzeum tervpályázatát, a Budapesti Nemzeti Múzeum tervpályázatát, a Budapesti Tudományos Akadémia palotájának tervpályázatát, a Budapesti Földtani Intézet palotájának tervpályázatát, a Budapesti Postatakarékpénztár palotájának tervpályázatát, a Budapesti Gellért Szálló tervpályázatát, a Budapesti Gellért fürdő tervpályázatát, a Budapesti Városligeti Vajdahunyad vár

Lechner Ödön

szellemében igyekezett tervezni: Debrecenben Tóth István; Kiskunfélegyházán Morbitzer Nándor; Szentesen Dobovszky József.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

541

Lechner Ödön

szellemében igyekezett tervezni: Szegeden Magyar Ede; Aradon Tóásó Pál; Tabakovics Emil és Steiner József.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867–1967. Budapest 1970.

54p

Lechner Ödön
építész

Melléklet

H.M.: Hermán Lipót a művészet szolgálatában.
Művészet, 1972.január - 26.oldal.

Lechner Ödön

Dechner és Pártos korai, eklektikus müveit a szecesszziót sejtető francia reneszánsz elemek alkalmazását kiemelve emlitit

Török László: Magyar épitészet a historizmus korá ban. Épités- Épitészettudomány, 1969.1-2.sz.131-180.1.

167.1.

Lechner Ödön

a századfordulón kipérletet tett az európai szecessziós irányzatot népis magyar formában kifejezésre juttatni.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

Oldalszám nélkül

Lechner Ödön, építész

Megemlítve: (Kecskeméti városháza)

Láncz Sándor: Irányi-Grünwald Béla

1798–1803

Élet és Tudomány, Bp. 1970. szept. 18. XXV/38.

Lechner Ödön, építész

Megemlítve: (Fülep L.: Magyar művészet)

F. R.: Könyvnemle

7

Népszabadság, Bp. 1971. dec. 24.

Lechner Ödön

Néhány épülete (Iparművészeti Múzeum, 1893-96; Földtani Intézet, 1897-99; Postatakarékpénztár, 1900) emlékeztet, mint a századforduló művészeti felemelkedésének jelei.

Ernyey Gyula: Magyar design; Ipari Művészet, 1969. III. 12. l.

Lechner Ödön.
épitész.

Az Iparművészeti Múzeum lépcsőháza. Repr.
Az egykori Postatakarékpénztár épülete, Budapest.
Rosenberg háraspár utca 4. 1899-1902. Repr.
Az Iparművészeti Múzeum épülete. Budapest
IX. üllői út. 33-37. 1890-1896. Repr.

A magyarországi műv. tört. II. Kép n. 713, 714, 712
Corvina 1970.

MDK

Lechner Gödön, építész

A népművészet lett forrása
művészetének.

Nagy Tibor: Virágénekek festett fatáblákon
II. 514–518.

Élet és Tudomány, Bp. 1970. III. 13. XXV/11.

Lechner Ödön

és Pártos Gyula tervei szerint épült fel
1893-96 között az Iparművészeti Múzeum
épülete.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia,
Budapest, 1970. 463 l

1071

Lechner Ödön

a Japán kávéházban találkozott mű-
vész társával.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia,
Budapest, 1970. 463
121

Kismarty-Lechner Ödön

tervét emliti s közli reprodukcióban

Jécsai Andor cikke: A Nemzeti Pantheon terve Széchenyi Istvántól napjainkig.

Budapest, 1969. 6.sz. 39-40.1.

Lechner Ödön

„kerámiavirágos" házait említi

Vargha Balázs cikke: Irodalmi városképek. Arany János Budapestje III. - Budapest, 1969.1o.sz.2o-22.1.

21. l.

Lechner Ödön

orientális magyar stílusát említi.

Vargha Balázs: Irodalmi városképek - Babits Mihály Budapestje, II. c. cikke. - Budapest, 1970.1.sz.

21.l.

Lechner Ödön
élete

1845 – 1914.

Művei: Drechsler-palota; Iparművészeti Múzeum; Földtani Intézet; Postatakarék-pénztár.

A magyar építőművészet. Tört. I. 470–471.
Corvina 1971.

Lechner Ödön

építész

~ – Pártos Gyula: Kecskemét, Városháza 1892. Repr.

Bp-Kőbányai templ. Repr.
/1893-96/

Rados: Magyar építészettört. 316.
Műszaki kiadó 1971.

2) Lechner Ödön
építén

Szegedi Roosevelt tér, Bp.-en a Rökk szilárd u.-ban és a Gaszev u.-ban egy-egy bérház, kecskeméti városháza, szegedi városháza, nagybecskereki városháza,

Radics: Magyar építészettört. 318.
Műszaki kiadó 1971.

3) Lechner Ödön
építén

Iparművészeti Múzeum /1893-1897/, Földtani Intézet /1898-99/, Posta takarékpénztár épülete /1900-1902/. Repr.

Rados: Magyar építészettört. 318-321.
Műszaki kiadó 1971.

i) Lechner Ödön
építén

/1845 – 1914/ Tanulmányait a budai Mű-
egyetemen és a berlini akadémián végezte. Gyor-
san önállósult.
Első műrci bérházak: egykori Drexler
palota /1893/, Thonet-ház /Vácin. 11./,
Rados: Magyar építészettőrt. 318. ~~[illegible]~~/
Műrcaki kiadó 1971.

Lechner Ödön

munkásságát, Lajtára gyakorolt hatását többször

emliti Czagány István recenziója Vámos Ferenc: Lajta Béla c. könyvéről.

Művtört.Ért. 1971.1.sz. 60-66. l.

60-66. l.

Lechner Ödön

A Bp.VI. Népköztársaság útja 25-sz- házat Lechner Ödön tervezte Pártos Gyula közreműködésével. Az épület értékeinek rövid összefoglalása:

Bibó István: Rövid hirek budapesti müemlék-házakról. Müemlékvédelem, 1970.4.sz. 252-253. l.

Lechner Ödön

dobl. rajzát

megszerezte az újonnan megalakitott Épitészeti Múzeum.

Beszámoló az Országos Müemléki Felügyelőség 1968-1969-ben végzett munkáiról.

Müemlékvédelem , 1971.4.sz. 193-201. l.

197 l.

Lechner Ödön, építész

írt róla Fülep Lajos

D. I.: Képzőművészet
Vigília, 1970. dec. 849. l.

Lechner Ödön

126 éve született

Néptava 1971 augusztus 17
4. old.

Lechner Ödön

nevét említi,
Postatakarékpénztárának párkányrészletét
közli

Rózsa Gyula: Szecessziós gyüjteményem.
Budapest, 1971.11.sz. 22-25. l.

Lechner Ödön

építész, az elkövetkező években, a fővárosi tanács döntése alapján szobrot kap a margitszigeti Művészsétányon.

Új szobrokat állítanak a Margitszigeten

Magyar Hírlap, 1969. január 11. 9. l.

Lechner Ödön

Terezgte a bp-i Rosenberg házaspár utcai egykori Postatakarékpénztár épületét.
1899-1902. 69. sz. reprodukció.

Neményi Ferenc: A magyar építészet
1867-1967. Budapest, 1970.

3 il

Lechner Ödön

tervezte a bp-i Népstadion úti Földtani Intézet épületét. 67. sz. reprodukció

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867–1967. Budapest, 1970

50 l

Lechner Ödön

társas viponyban állott 1872-1897-ig
Pártos Gyulával.

Merényi Ferenc: A magyar építészet
1867-1967. Budapest 1970.

521

MDK

Lechner Ödön és Baumgarten Sándor, ép.-k

a bizottság megvételre ajánlotta "Coeur ász" jeligés tervüket.

A telefon palota pályázata.
Műcsarnok. 1900. 4.sz. 52.old.

MDK

Lechner Ödön és Baumgarten Sándor, ép.-k

a bizottság megvételre ajánlotta "Coeur ász" jeligés tervüket.

A telefon palota pályázata.
Műszaki. 1900. 4.sz. 52.old.

MDK

Lechner Ödön és Baumgarten Sándor, ép.-k kapták a II.dijat " Coeur ász" jelü tervükkel.

A telefonpalota pályázata.
Mücsarnok. 1900. 4.sz. 52.l.

Lechner Ödön és Baumgarten Sándor, ép.-k kapták a II.díjat " Coeur ász" jelü tervükkel.

A telefonpalota pályázata.
Műcsarnok. 1900. 4.sz. 52.l.

Lechner Ödön

MDK

Rosenberg házaspár u. 4. /Postatakarékpénztár/

Lechner Ödön tervezte Baumgarten Sándorral.1900.

Repr. 223. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

122.l.

MDK

Lechner Ödön

Wälder: Pesti Hazai Tkptár pályatervei. Épitő Ipar, 4.sz.1909.jan. 24. 29. l.

MDK

Lechner Ödön

Wälder: Pesti Kazai Tăptár pályatervei. Epitő Ipar, 4.sz.1909.jan. 24. 29. 1.

dr. D. K.

LECHNER Ödön építész

Bp. V., Hold-u. 4. Négyemeletes irodaépület (volt Postatakarék), 1900.

Magyar építészet. Bp. 1954. 105. l.

MDK

Lechner Ödön

A Munkásbetegsegélyző pénztár tervpályázata.
Magyar Épitőművészet 1907. 8. sz. 26.l.

Lechner Ödön épitész M.D.K.

Postatakarékpénztár

Freisich Gábor: Bp. városépitésnek története Bp. 19[illegible]

100.1.

[illegible] a Tanácsköztársasági-

ll. D. K.

LECHNER Ödön épületei

Bp. Hold u. 4. Népjemelelés iroda-
épület (1900.)

Gerő László: Magyar építészet kialakuló
hagyományai Bp. 1951. 63. l.

Lechner Ödön

A budapesti Postatakarékpénztár palotája. (repr.)

Artner Tivadar: Évszázadok művészete. Bp. 1965. Gondolat k., 605 l., ill.

459.1.

Lechner Ödön építész

Postatakarékpénztár, Bp. repr.

Lyka: A művészetek története, Bp. 1965. 214.kép

Lechner Ödön.

---

rod

Mücsarnok, 1900. 209.
(A posta taka, ek penztár palótaja).

magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191 ....

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191 ....

.....

tanu.

.....

tanu.

Lechner Ödön

wód

Gerő Ödön: A postata-
karékpénztár háza. Mű-
vészet 1902. 41 – 55. l.
Szamos Teppel-

aros Polgármestere

Országos Bizottsága
Elnökségének

BUDAPEST

ména és Szépmivészet
muzeum

sz. mintája — 7937

Lechner Ödön. MDK

A pesti Postatakarék-pénztár Lechner Ödön utolsó nagyszabásu müve. /1900/ Akkor már nem volt épitészi müterme, a székház terve Baumgarten Sándor tervező irodájában készült az ő társa szerzői közremüködésével.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.

83.1.

Lechner Ödön. KDK

Repr.:

Ráesozat a Postatakarékpénztár épületének udvari folyosóján.

95.1. 75. kép.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.

Lechner Ödön MDK

Reprodukciók a Postatakarékpénztár épületéről.

A Ptp székházának főhomlokzati oromfala.
86.l. 66. kép.

A pesti Ptp. épülete. 1900.
87.l. 67. kép.

Majolikamázas cserepezésü tetőrészlet.
88.l. 68. kép.

A Ptp oldalhomlokzata.
89.l. 69. kép.

Részletek a Ptp. homlokzatáról.
90.l.70.kép; 91.l.71. kép.
92.l. 72.kép;93.l.73. képl

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.

M.D.K.

Lechner Ödön

A Budapesten épülő Osztrák Magyar Bank palotájának felépitésére kiirt terv-pályázatán vett részt. A beérkezett tervek a "Mérnök és Épitész Egylet helyiségeiben kerültek kiállitásra.

Magyar Salon, Bp. 1901. julius hó
344-348. lap

Lechner Ödön

a Kufkereskedelmi Bank épülete, valamint annak 2 részlet, fekete-fehér fényképreprodukció.

Gerő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24. sz. 192-193 l között.

2.

Lechner Ödön

Iparművészeti Múzeum: kétemeletes, poligonális kupolával zárt középrén. Ablakok különböző alakításúak, záradásúak. A homlokzatot sínes pirogránit burkolja, amit herázsia-dín gazdagít. Belül vas-üvegszerkezettel zárt magasaznak egészíti ki a kiállítási termeket.

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak építészete. Bp. 1960. Műszaki k., 589 l., 388 kép.

491. l.

Lechner Ödön

A magyarós építészeti stílus kialakítása 1896. okt. 11-én adtók át az Iparművészeti Múzeum épületét

Tervezte Lechner Ödön és Pártos Gyula.

A palota 1944-ben és 1956-ban súlyosan megrongálódott. Mindkétszer eredeti formájában állítatták helyre.

Pestmegyei Hírlap, 1966. okt. 11.

S.o.

M.D.K.

[Lechner Ödön], építész

Iparművészeti Múzeumából körli a részt a bejárati csarnok első emeleti, galériaszerű belső képét.

Bajor Nagy Ernő: Ferencvárosi séták

BUDAPEST, VI. évf. 1968. 12. sz. 8. old.

Lechner Ödön, építész

M.D.K.

és Pártos Gyula tervei szerint épülő Iparmuvé-
szeti Muzeumra és Iskolára
kiirtár a versenytárgyalást

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1894. XXIII. évf.

febr. 10. sz. 38. old.

MDK

Lechner Ödön

Radich Ákos okl. müépitésszel dolgozott az Iparmüv. Muzeum terveinek elkészitésén

RátStr. 891.1.

M.D.K.

Leerner Ödön, építész

Postatakarár épületéner építéstörténetét, Leerner forma-törekvéseit, írásos megnyilatkorásait, helyét az europai hasonló áramlatban, s a kortárs vélemények ismerteti Vámos Ferenc hosszabb tanulmányban; melyhez az épület külsejéről három, a belsőről két felvételt közöl.

BUDAPEST, 1967. Bp. V. évf. 12. sz. 18-20. old.

Lechner Ödön, építész

M.D.K.

Postatakarék épületének pályázatáról nincsenek közelebbi adatok, de Lechner 1899-ből származó akvarellje (mely 1945-ben eltűnt, de a szerző fényképen körli) arra enged következtetni, hogy a pályázathoz készült. A végleges megoldás azt mutatja, hogy Lechnerre különféle változtatásokat kényszerítettek.

Dr. Vanios Ferenc: A Postatakarék épülete

BUDAPEST, 1967. Bp. V. évf. 12. sz. 19. old.

Lechner Ödön, építész M.D.K.

és Partos Gyula körösen készített terve alapján felépült (közel egy millió frt-os) kecskeméti városházat e hó 22-én fogják felavatni.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1897. XVIII. évf.

okt. 20. sz. 3. old.

Lechner Ödön, építész M.D.K.

Párhos Gyulával közösen tervezett Iparművészeti Múzeumát ismeretlen szerző hosszú cikkben a legnagyobb elismeréssel és lelkesedéssel méltatja.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1897. XVIII. évf.
dec. 15. sz. 4. old.

Lechner Ödön

Postatakarékpénztár kapujának vasmunkái a magyar ornamentika virágdíszével készültek el.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

56 l.

Lechner Ödön

és Pártos Gyula műve (1888-90) a Váci utca 1. sz. alatti Thonet ház.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

3471

Lechner Ödön

legtöbb alkotását Budapesten találjuk.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

2871

Lechner Ödön

1

tervei alapján épült fel a Népstadion-úti Földtani Intézet.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

2141

Lechner Ödön

tervei alapján épült fel a Népkőztársaság u. 25. sz. alatti Drechsler palota.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

212 f

1891 Lechner - Pártos Gyula

Szab gimnázium

Lechner Ödön

művét az Iparművészeti Múzeumot
1896-ban ovatták fel.

Tóth Ernőné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

1870

Lechner Ödön

vrod

Nikelszky Géza:

A magyar forma-nyelv.

Pécsi Napló

1906. jul. 27.

Lechner Jens

Lechner - Pártos

Kecskemét

Városháza

1893 — 96

1892? —
- 98

Lechner Ödön

írod

Berghold Kálmán dr.

Kecskemét város képe az 1911. évi földrengés után. MMÉE Közlöny. 1924. 134. l.

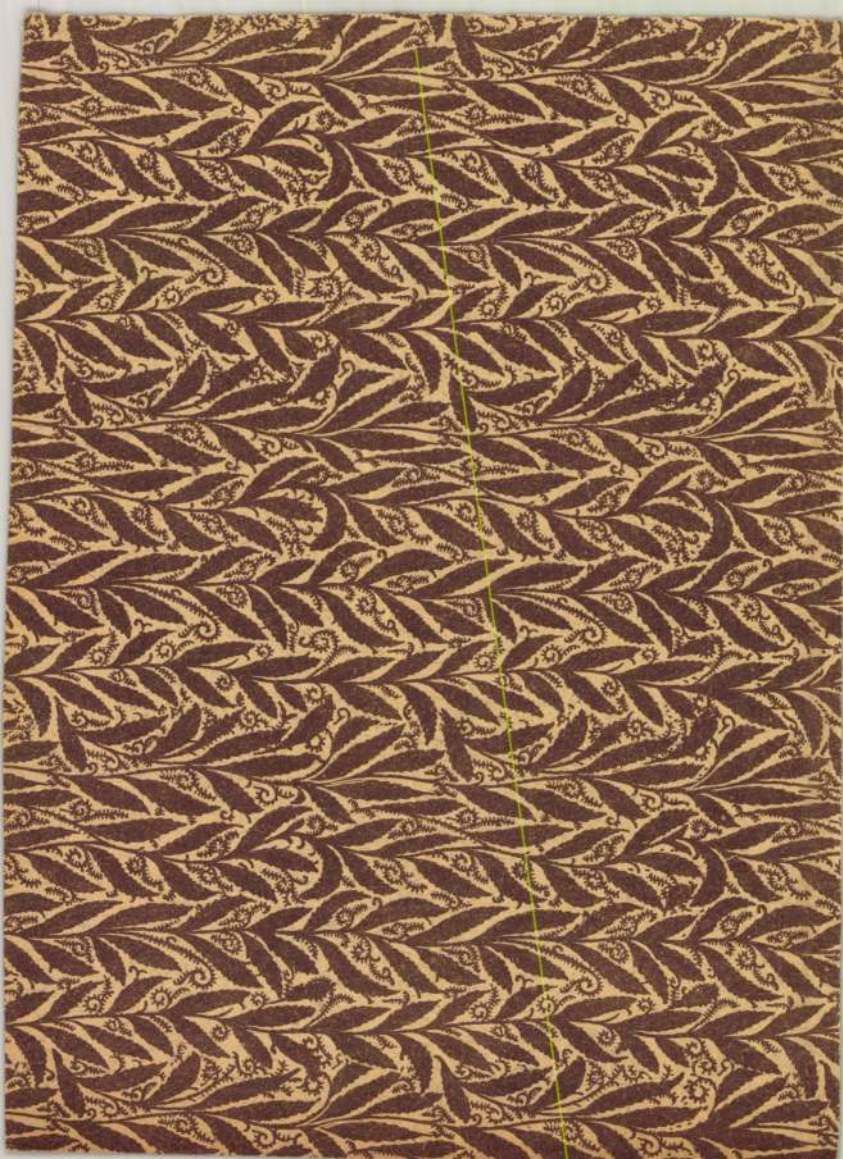

Lechner Ödön

MDK

Kecskemét város székházának terve, repr.

Műcsarnok 1896. ezredéves kiáll.

M.D.K.

Lechner Ödön
épitész

Két épülete van Lechnernek Kecskeméten az egykori 8. hódos huszárok laktanyatelepe, s a Tanácsháza palotája.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön adatok épitészi működéséhez
Művészet, 1964. szeptember - 11 lap.

LECHNER ÖDÖN

és Pártos Gyula 1893 és 1896 között épitette Kecskeméten a Kossuth téri Városi Tanács épületét. Lechner franciás ihletésü fiatalkori főmüve, a Bp.-i Drechsler-palota után következett, francia reneszánsz és középkori elemeket is felhasznál, de már világosan kora-szecesszionista alkotás.

Entz Géza - Genthon István - Szarpanos Jenő: Kecskemét. Bp. 196. Müszaki könyvkiadó. - 183 l. /Városképek - Müemlékek sorozat./ - 131. 11, 151. l.

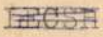

LECHNER ÖDÖN

által épitett kecskeméti Városi Tanácsház /Kossuth Lajos tér/: Kétemeletes. alagsorral. 1 kettős+2+1 kettős+2+1 kettős középrizaliton 3 kettős+1 kettős+2+1 kettős+2+1 kettős ablak. Kiugró középrizalit, magas háromszögü oromfallal, alatta négyoszlopos nyitott árkádos kocsifelhajtó. Oldalhomlokzatán 15-15 ablak.

Entz Géza - Genthon István - Szappanos Jenő:
Kecskemét. Bp. 1961. Müszaki könyvkiadó. - 183 l.
/Városképek - Müemlékek sorozat./ - 151. l.

Lechner Ödön, építész M.D.K.

Pártos Ypulával közösen kezi-
nitett első díjas pályaterve a Kecs-
kemét uj szérkázára kiírt pályaza-
tou

u.a. mint Pártos

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.,
1892. 26. köt. 165-167. old. 1 szöv. ábra
és IX., X., XI. tablák.

MDK

Lechner Ödön

A kecskeméti Kossuth-tér rendezési tervpályázatán müvével második dijat nyert.

Cikk: Döntöttek a kecskeméti Kossuth-tér rendezési tervpályázatáról.

Esti Kurir 1942.jan.13. 4.o.

MDK

Lechner Ödön

P.G.: Kecskemét uj városházáról. Vas. Ujs. 1898. 1. sz. 2.l.

M.D.I.

Lechner Ödön építész

Pártos Gyulával közösen készített terveit a kecskeméti városháza részére, a városi tanács elfogadta, s az építkezés költségeire 400.000 frt. t. szavazott meg.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1892. XIII. évf.

Jan. 5. sz. 2. old.

Lechner Ödön, építész MDK

Kecskeméten is épített a
századforduló táján.

Granasztói Pál: A kecskeméti szállodáról
7. l.

NÉPSZABADSÁG, Sp. 1963. aug. 11.

Lechner Ödön
építész

M.D.K.

A hecsheniti tanácskárat 1892-ben
Pártos gérával hőrösen készítette.

Kovács Zsuzsa: A hecsheniti Aranyhomok Szálló
Művészet, 1963. december - 17 lap.

M.D.K.

Lechner Ödön

Müépitész készitette a kecskeméti városháza épületét.

Városok Lapja 1937. XXXII.évf. 15.szám. 497-8 oldal

Kanyó L:A városi mérnökök alföldi tanulmányutja.

M.D.K.

Lechner Ödön.

Müépitész 40 évvel ezelőtt épitette a kecskeméti városházát, amit most uj épületrészszel bővitenek.

Városok Lapja 1936. XXXI.évf. 5.szám. 15.o. Hirek.

MDK

Lechner Ödön

A kecskeméti városházát tervezte. Repr.

Szitnyai Zoltán: Amit mindenkinek ...

Uj Idők, 1933. aug.6. 32.sz. 173, 174.lap

Lechner Gábor, építész OVDK

A kecskeméti tanácsházát alkotta.

(t. a.): Az aranyhomok városában 3.

EST/ HIRLAP Bp. 1963. szept. 5.

LECHNER ÖDÖN

Városi Tanácsház /Kecskemét/ a Kossuth tér felől /Fénykép/.
A Katona József tér felől /Fénykép/.
Előcsarnoka /Fénykép/.

Entz Géza - Genthon István - Szarpanos Jenő:
Kecskemét. Bp. 1961. Müszaki könyvkiadó. - 183 l.
/Városképek - Müemlékek sorozat./ - 151. l., 152. l.,
153.l.

LECHNER ÖDÖN

tervezte a kecskeméti városházát.

Entz Géza - Genthon István - Szappanos Jenő
Kecskemét. Bp. 1961. Müszaki könyvkiadó. - 183 l.
/Városképek - Müemlékek sorozat./ - 91. l.

Lechner Ödön

és

Pártos Gyula

nincs
kéd

MMÉE Közl 1892

165–167. l. 1 szöveg-
ábra, IX–XI. t.
(Kecskemét városának uj székháza)

Lechner Ödön

Kecskemét városház
rodra vonatkozólag
lásd

Pártos Gyula – +

Lechner Ödön

épitez

Rec. Emeli varoshaza

Irod

BPP II 342 l.

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláirása.

ezem:

.....

helyettesének

.

Endrényi Imre, Szeged.

Lechner Ödön ~~383~~

Kecskemét th. város
új székházának felava-
tási ünnepélye alkal-
miából 1897 évi decz hó
26-án tartott dist-köz-
gyülés jegyzőkönyve

Petrik 1886-1900

Lechner Ödön

a 19. sz. végén építette a kecskeméti városházát (Szabadság tér.)

Román András: Műemlékvédelem és városrendezés. Magyar műemlékvédelem 1963-1966. Bp. 1969. Akadémiai k., 289 l., 369 kép, 23-30 l., Német resumé.

24. l.

Lechner Ödön MDK

Az 1911. évi római nemzetközi kiállitás zsüri-
je az épitészeti I. dijjal és a kiállitás
nagy érmével tüntette ki.

1911. jul. 18-án földrengés pusztitott Kecske-
méten. Lechner Ödön közremöködésével helyre-
állitották a Városházát.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.
111.1.

Lechner Ödön MDK

Pártos Gyulával

Kecskeméti Városháza nyilvános tervpályázatán első dijat nyertek. 1893 máj. 2-án teszik le az alapkövet. Megbizottjukként Zubriczky Ferenc épitész szerepel.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp.1961. 43-48. lap.

Lechner Ödön

Pártos Gyulával

Repr:

A kecskeméti városi Tanácsház tanácsterme.
49. l. 33.kép.

A kecskeméti városi Tanácsház.
50. l. 34. kép.

A szabadkai Városháza pályaterve. 1893 körül.
53.l. 37. kép.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp.1961.

Lechner Ödön

vrád

Myskerno

~~[illegible]~~

34, 35, l.

Myskovszky Ernő: A magyar lépzőművészet története

Tudományos szebbényítás Bp. 1906

által forgatott váltó fizetés hiányában meg

Felkérjük, hogy

240.- *koronát, tőkében*

7.76 „ *óvásdijér*

-.80 „ $^1/_3$% *vált*

1.25 „ *késedelm*

249.81 *koronát azonnal ki*

ajánlva

Nyom. Vá

ifj Ledner Ödön
épitész

M.D.

Szmrecsányi Irma, Ledner unoka emlékszik arra, hogy 1909-ben párisi szállásukon ifj Ledner Ödönt meglátogatta Ady.

Vaníos Ferenc: Ady a magyar épitészetről.
Műveszet, 1969. junius - 8 lap.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

M.D.f.

ifj. Lechner Ödön
építész

Az egyhori Sas, ma Gusev utca 9 sz. házat építette. A fiatalon, tragikus hirtelenséggel meghalt építész műve bombatámadás áldozata lett.

Vámos Ferenc: Ady a magyar épilészetről
Művészet, 1969. junius - 8 lap.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner Ödön

a szecesszió magyaros irányzatának
követője volt Jakab Dezső.

Hont Ferenc - Staud Géza: Színházi
kislexikon, Budapest, 1969.

2031.

Lechner Ödön
építés

Méltatás.

Bajkay Éva: Vajda Lajos. . .
Művészet, 1970. május – 42 kap.

Lechner Ödön
Gonda B: Szolnok a müvészetben
Bpest, 1927, 46 l.

M. EGYETEMI NYOMDA
ÖNYVESBOLTJA

UNG. UNIVERSITÄTSDRUCKEREI
NIVERSITÉ ROYALE HONGROISE
UNGARIAN UNIVERSITY PRESS

33076

lékek Országos Bizottsága

Budapest
Rákos-u 10.

e Italiana 50.--				20.--

Lechner Ödön, építész MDK

A Rákóczi út 13. n. házban
született Lechner Ödön építőművész s
Hubay Jenő hegedűművész.

(—ts—): Alapkövét Tánczics tette le...

4.1.

ESTI HIRLAP, bp. 1961. okt. 1.

MDK

Lechner Ödön

Magyar Müvészet 1925. 526-535.l.

Lechner Ödön, építész

DK

Kecskeméten, a Lechner-alkotta városházától nem modern épületek láthatók.

Horváth József: A hírös város 6.

Népszabadság, Bp. 1963. jún. 22.

M. D. L.

LECHNER Ödön életén

Postatakarékpénztár

(ábrázolva a takarékossági bélyeg-

sorozatban)

Bélyegsorozat magyar városokról

Művelődés 1961. 1. sz. 65. l.

M.D.K.

Lecrner Ödön és Kamill, építészek

hőrös teroe dicséretben
részesült a Kőbánya első p.u.
állomásépületére hiirt pá-
lyaraton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1940. LXI. évf.

febr. 1. sz. 5. old.

M.D.K.

Kismarty-Lechner Ödön épitész

Első helyen dijazott terv / 20000 Ft/

Társtervező: Kismarty Lechner Gyula
Pongrácz Pál

repr.

Lux Kálmán: A magyar szocialista falu tervpályázat

Magyar Épitőművészet 1961. 4.sz. 9.-25.l.

M. D. K.

KISMARTYÖ — építész

Pfannl Egon – Kismarty by

Marx téri tervpályázat Repr.

III. díj

Preisich Gábor: A Marx téri tervpályázat

Magyar Építőművészet 1956. (V.) 3. sz.

78. l.

79. l.

M. D. K.

KISMARTY LECHNER ödön építész

(Minegy. városép. tsz.)

Szocialista falu terapályázat (legmagasabb díj 20.000 Ft)

Társtervező: Kismarty Lechner Gyula

Pongrácz Pál

(G. J.) Épüljön kísérleti falu

Magyar Nemzet 1960. (XVI.) dec. 23. 3. l.

M.D.K.

Kismarthy-Lechner Ödön

építész

Pichóthy Ferenc és Kismarthy Lechner Kamill közös terve 500 p-ös megvételben részesült a belső Ferencváros rendezésére kiírt pályázaton

Vállalkozók Lapja, Bp. 1943. LXIV. évf.

jul-4. sz. 6 old.

MDK

Lechner Ödön

Trinita del Monte. Repr.

Képzőm. Társ. 1910/11. téli kiáll. kat.

MDK

Lechner Ödön ifj.

1927.márc.13.-tól 2o-ig rehd. pécsi kiállitá-
son szerepelt művével.

Felvinczi Takács Zoltán: Kiáll.Pécsett

Magy.Művészet, 1927. 165-166.lap

Leonhard Euler [1].

MDK

Lechner Ödön

Jakab D. épitőművész meghalt. Pesti Napló 1932. aug. 9. 9.l.

ifj. Lechner Ödön MDK

Mestrei csatorna, repr.

Mücsarnok 1907/8. téli kiáll.

MDK

Lechner Ödön, Lóránt és Kamill

Negyvennyolc pályázó...a Közp.Városháza ujjáépitésére.
Magyarország 1940. márc. 13. 10.1.

M.D.K.

Kismarty Lechner Ödön, építész

Piskóthy Ferenc és Kismarty Lechner Ödön közös terve a két első díj egyikét nyerte el a Kőrummra tanács Béke-megyer központi terveire kiírt pályázatán

Vállalkozók Lapja. Bp. ~~1944.~~ ~~LXV.~~ 1943. LXIV. évf.

márc. 25. sz. 6. old.

MDK

Lechner Ödön

Surennei part. Olajfm.

Képzőm.Társ. 1908/9. téli kiáll. 40.l.

MDK

Lechner Ödön ifj.

Képzőművészet 1927. 3. sz. 15.l.

Lechner Ödön

MDK

Ferenc József jubileumi templom, pasztell

Mücsarnok 1914. tavaszi kiállitás

MDK

Lechner Ödön

Műcsarnok 1914. tav. kiáll. kat.

Lechner Ödön
szobrán

Ujság
1935. IV. 6

— **Budapest uj szobrokat kap.** A tavasz uj szobrokat bujtat ki a főváros terein és utcakereszteződésein. Hosszu-hosszu megvárakoztatás után, a Közmunkatanács és Kertész K. Róbert minden akadékoskodásának ellenére elfoglalja eleve kiszemelt helyét az Andrássy-uton, kedvelt kávéházával és Jókai szobrával szemközt *Lechner* Ödön mester szobra. Egyelőre szökőkut áll a helyén. A szökőkut vagy a budai Böszörményi-ut egy pázsitos háromszögére kerül, vagy a Batthyány-térre. *Horvay* János egy parasztlegény alakjával diszitett kutat tervezett a Garay-térre. *Mészáros* László, akivel végre tehetséges fiataljaink egyike is szóhoz jut, a háboruban elpusztult lovak emlékmüvét mintázta meg egy ágaskodó sebesült ló alakjában. Szobra valószinüleg a Ferenc József-laktanya egyik udvarát fogja disziteni. *Pátzay* Pál személyében tehetséges modernjeinknek egy másikja kap helyet a fővárosunk egyik még meg nem állapitott közterén. Diszkutjának az a szépséges női alak lesz a disze, amely a Nemzeti Képzőmüvé-

szám..... Pénztári szám.....

talvány.

.....*nak, címe:*.....
(esetleg postatakarékpénztári számlájának száma)

ltal .....

.....*ért*

[redacted]

[redacted] *fizetendő.*

.....*bélyeg* .....*nyugta* .....*bevonandó.*

.....

.....

.....

Ellenjegyzi «.....» főosztály:

.....

Pénztár	Kiadás

Lechner Ödön
szobrai

Ujság
1935. IV. 6

— **Budapest uj szobrokat kap.** A tavasz uj szobrokat bujtat ki a főváros terein és utcakeresztezésein. Hosszu-hosszu megvárakoztatás után, a Közmunkatanács és Kertész K. Róbert minden akadékoskodásának ellenére elfoglalja eleve kiszemelt helyét az Andrássy-uton, kedvelt kávéházával és Jókai szobrával szemközt *Lechner* Ödön mester szobra. Egyelőre szökőkut áll a helyén. A szökőkut vagy a budai Böszörményi-ut egy pázsitos háromszögére kerül, vagy a Batthyány-térre. *Horvay* János egy parasztlegény alakjával diszitett kutat tervezett a Garay-térre. *Mészáros* László, akivel végre tehetséges fiataljaink egyike is szóhoz jut, a háboruban elpusztult lovak emlékművét mintázta meg egy ágaskodó sebesült ló alakjában. Szobra valószinüleg a Ferenc József-laktanya egyik udvarát fogja diszíteni. *Pátzay* Pál személyében tehetséges modernjeinknek egy másikja kap helyet a fővárosunk egyik még meg nem állapitott közterén. Diszkutjának az a szépséges női alak lesz a disze, amely a Nemzeti Képzőmüvészeti kiállításon látható a Mücsarnokban. *Maugsch* Gyula kutyás kutjának sincs még helye. *Borg* Jenő furcsa ötletü diszkutját („A huszár születése": szálló gólyamadár, amely a csőrében huszárcsákós csecsemőt visz), valamelyik gyermekjátszótéren állitják fel. A Deák-téren, a templom előtti kis téren kerül felállitásra Luther Márton szobra, amelyet az evangélikus egyházközség készíttetett. A főváros állittat viszont emléket Széchenyi György püspöknek, aki a főváros nagy jótevője volt. Szobrát a városháza városházutcai főbejárójába tervezik. Ugyanott szándékozik a főváros felállittatni mindazoknak a férfiaknak emlékét, kik a budapesti városháza megalapitásában érdemeket szereztek.

zám..... Pénztári szám.....

talvány.

.....nak, címe:.....
(esetleg postatakarékpénztári számlájának száma)

ltal .....

.....ért

[redacted]

[redacted] fizetendő.

.....bélyeg .....nyugta .....bevonandó.

.....

.....

.....

Ellenjegyzi «.....» főosztály:

.....

Somogy: Bárdos—Miklósi, Fabók—Sipőcz Boros, Berecz—Gacsár, Ondrus, Hajszán, Varga Murát.

A reális tip: 6:0-ás ujpesti győzelem, de he kissé könnyelműsködik a honi csapat védelme egy góllal a kaposváriak is kedveskedhetnek.

Válogatás a magyar-német Középeurópai Kupa box-mérkőzésre

A magyar ökölvivócsapat április 13-án nehé feladat előtt áll, amikor ugyanis Németország boxválogatottaival a Középeurópai Kupáér mérkőzik. A németek veretlenül vezetnek

Lechner Ödön
építész

Képzőművészeti Kiállitás - Ciszcercita gimnáziumban -
építészi tervekkel szerepel

U j s á g
1935.I.31.

Lechner Ödön ifj.

Műveivel .....

szerepelt a szolnoki művésztelep kiáll.-án a Nemzeti Szalónban.

UjM.936.III.15.

Lechner Ödön ifj.

Műve szerepel a Szolnoki Művésztelep budapesti kiállitásán.

M.936.III.15.

Lechner Ödön

"Dönci" c. műve a Szolnoki Művésztelep budapesti kiáll.-án.

Ujság, 936. III. 14.

Lechner

Művével szerepelt a szolnoki művésztelep
kiáll.-án a Nemzeti Szalónban.

F.N.936.III.15.

MDK

Lechner Ödön

Az Épitési Ipar, 1883. 455, 489.lap
(A szegedi munkák)

Lechner Ödön ifj.

Alkotása szerepel a szolnokiak kiállitásán a Nemzeti Szalónban.

M.C.936.III.15.

MDK

ifj. Lechner Ödön

Dékány A.: Szolnoki müvészek a Nemz. Szalonban. Uj Magyarság 1936. márc. 15.

Lechner Ödön ifj K

festö
(1874 - 1910)

cred

Farkas Szolnok

Szépmüvèszet

1942 230. l.

MDK

ifj. Lechner Ödön

Z.I.: Szolnok és a müvésztelep. Magyar Iparmüvészet 1936. 7o.l.

Lechner Ödön

A Magy. Képzőművészek Egyesülete jub. kiállitása.

P.H. 934. XII. 8.

Lechner Ödön
építészhallgató.

Képzőművész kiállítás a cisztercita gimnáziumban - bútortervei finom ízlésről s bonyolt tehetség-ről tanuskodnak. -

Magyarság
1935.I.29

Lechner Ödön ifj.

Csendéleteivel szerepel a Szolnoki Művésztelep kiállitásán a Nemzeti Szalónban.

B.H.936.III.14.

M.D.K.

Lechner Ödön építész

Kazlakat ábrázoló festménye Fáy Károly nagymarosi gyüjtő tulajdonában

Szokly Endre: Kincsek egy kis ~~szentendrei~~ nagymarosi házban

Pest megyei Hiralp 1966. jan. 23. 10.1.

Lechner Ödön

MDK

Kismarty Lechner Loránt 1956 szept 5-én vette át a Müszaki Egyetemen az Aranydiplómát. Az épitészet forró szeretetét nagybátyjától Lchner Ödöntől vette át. Testvérbátyjával Kismarty Lechner Jenővel egy-egy tervvel szerepelt a Chicago Tribune c. lap nemzetközi pályázatán /30 emeletes ujságpalota tervezése./ Budán Gül Baba sirja felett tervezett monumentális mecsetet a II. világháboru miatt nem épithette fel.

Benkő Tibor: Az aranydiplómás.
Épitők Lapja 1956. IX. 24.

Lechner Ödön dr
építész

A Tisza István-szoborpályázaton dijat nyert közösen Ligeti Miklós szobrásszal készitett pályaterve. A vármegyék cimerével diszitett egyszerü talapzaton áll Tisza István igen elegáns kiviteli, rendkivül jellegzetes és portréhüségben legkitünőbb szobra. A mögötte lévő karosszék, amelyből az elgondolás szerint éppen akkor állt fel, megfosztja nagyvonaluságától s inkább valami intim parkban való elhelyezésre utalná az emlékművet, mint nagy tér közepére.

Nemzeti Ujság
1929 VI.16.

MDK

Lechner Ödön

Herman L: A müvészasztal. Bp. 1958.

29,5o,53,54,55,56,62,64,68,69-73, 94 l.

MDK

Lechner Ödön

Árpád híd margitszigeti lejárójának terve

MÉ 1941, 344 l.

Lechner Ödön, építész MDk

Unokaöccse: dr. Kismarty-Lechner Jenő építész most hunyt el. Kismarty-Lechner Jenőtől tavaly monográfia jelent meg nagybátyjáról.

—: Elhunyt dr. Kismarty-Lechner Jenő építőművész 8. l.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1962. márc. 7.

MDK

Lechner Ödön

Munkácsy szobor tervpályázata. Vállalk. Közl. 1908. okt. 21. 6.l.

Istensegits, Bikovani

Lechner Ödön MDK

Jubiláris épitészeti kiállitás a Mücsarnokban.
Épitőmesterek Lapja. A Munkaadó. 1934. dec. 13.

Lechner Ödön

MDK

Építész

Földtani Intézet /Vorosilov ut. 14/

117.o.

Székely László /szerk/: Budapesti zsebkalauz.

Bp. 1959.

MDK

ifj. Lechner Ödön

Téli táj, olaj
Magyar csendélet, olaj
Templom interieur, "
Virág csendélet, "
Csendélet porcelánnal, olaj
Szolnoki Müvésztelep kiáll. N.Szal. 1936. márc.
7 1.

Lechner Ödön

és

Pártos Dezső

Repr.:

Iparmüvészeti Muzeum az Üllői után.

46.o.

Huba László, Pap Miklós, Pán Imre, Szitnyai Jenő
/Összeállította/: BUDAPESTI TÁJÉKOZTATÓ. Útikalauz.
Bp. 1956.

Lechner Ödön, építén

A budapesti csatornák tervezője: Martin Ottó sem végzett kevésbé fontos munkát, mint nagy kortársai: Ybl, Lechner és Hausmann.

Máté György: Emberek, budapest alatt 6. l

bp. 1961. jún. 10.

NÉPSZABADSÁG

NÉPSZABADSÁG

Lechner Ödön, építén

MDK

A Budapest c. új lap 1. számában Lechner Ödön neve tévesen jelent meg.

Nóti Ilona: A városiasságot meg kell tanulni

7.

ESTI HIRLAP, Sp. 1966. ápr. 3.

Lechner Ödön építész M.D.K.

Bélyegen látható alkotása

a szegedi városháza

Bélyegsorozat a magyar várakról

Müemlékvédelem 1961. / V. / 1. sz. 65.l.

M. D. U

LECHNER Ödön építész

a szegedi városháza

a Repülősor bélyegen ábrázolva

20 fillérés

Bélyegsorozat magyar várakról

Műemlékvédelem 1961. 1. sz. 65. l.

MDK

ifj. Lechner Ödön

Farkas I.:A halhatatlan törzsvendég. Lechner Ödön és müvész asztaltársasága. Pesti Hirlap 1936. máj. 21. 11.l.

MDK

Lechner Ödön

Lechner Kamill és Lechner Ödön, az Államvasutak Kőbánya alsó pályaudvarán épitendő állomásépület tervp. dicséret.

MMÉKözl. 1940. 33.lap

MDK

Lechner Ödön

Lechner Kamill és Lechner Ödön az Árpád-hid szt.Margitszigeti hídlejárójára kiírt tervpályázaton megvétel.

MMÉBKözl. 1941. 141.lap

MDK

Lechner Ödön ifj. festő (1874-1910)

Farkas Szolnok
Szépművészet, 1942. 230.lap

MDK

Lechner Ödön

Lechner Loránd, Lechner Kamill, Lechner Ödön: Az uj városháza terve. Repr.

Művészet, 1940. 35.sz. 89.lap

MDK

Lechner Ödön

Lechner Kamill és Lechner Ödön, a XIII. kar. Gyöngyösi és Banki-utca sarkán építendő székesfőv. elemi iskola és óvoda tervp.-án megvétel.

MMÉKözl, 1941. 55.lap

MDK

Lechner Ödön

Lechner Kamill, Lechner Ödön és Markup Béla a kecskeméti Kossuth-tér rendezésére valamint a hősi emlékmű és országzászló elhelyezésére hirdetett tervp.-on II.dij.

MMÉKSzl, 1942. 8.1.

MDK

Kismarthy-Lechner Kamil, Kismarthy-Lechner Ödön, és Piskóthy Ferenc építészek

a Belső-Ferencváros rendezésének eszmei tervpályázatán tervüket a Közmunkatanács 500 P.-ért megvette.

Magyar Epitömüvészet. 1943. 17o.1.

MDK

Kismarty-Lechner Kamil, Kismarty-Lechner Ödön,
Pistróthy Ferenc

Farczádi Lázár Jenö : Belsö-Ferencváros tervpályázata.
Magyar Epitömüvészet, 1943. aug.szám.

MDK

Hegedüs Béla és Kismarty Ödön,ép.-k
/OÉH/

a városi tanács a birálóbizottság javaslata alapján 4ooo forintért megvette közös tervüket.

G.J.: Sok célszerü uj épitészeti ötletet eredményezett a lakásépitési tervpályázat. - Magy.Nemz.1953. nov.24. 3.l.

Kismarthy-Lechner Kamil, Kismarthy Lechner Ödön és Gyula építészek.

1. ML

MDK

Kismarthy-Lechner Kamil, Pikróthy Ferenc és
Kismarthy-Lechner Ödön építészek

közös terve: Béramagyar községközpont tervpályázata. Képpel.
Díjazott terv. Repr.

Magyar Epitömüvészet. 1943. 66, 68.l.

Kismarty-Lecrner Bodon M.D.K.

épités

Piskothy Ferenc és Kismarty Lecrner Kamill közös terve megvételben részesült Szabadra város általános rendezésére hürt pályáraton

Vállalkozók Lapja. Bp. 1944. LXV. évf.

febr. 10. sz. 5. old.

.

Lechner Ödön, id.

MAGYAR MŰVÉSZET

1929. 32, 289–90, 293,
635–
1933. 155, 239, 241, 380

Lechner Ödön

irod

Épitő Ipar – Épitő Művészet.
1929. 165. l. (Megala-
pítás a Lechner – Nobel-
irodában.)

A XII. századi emlékanyag ha
ható. Mindkettőre az egész felületet
metriai dísz jellemző, de míg az eg
finom rajzával közelebb áll az ed
csoport geometriai eredetű díszítm
vényvilág élő mintaképeihez, forr
szinte impresszionista kezelésü. E
egymástól, motívumaik sem azono

Az első csoporthoz tartozó da
része előfordult már a XI. századi
mas szalagfonatok, három- és öt
Leggyakoribb a hármas szalagfor
hármas palmettalevél virágzik ki.
során kerültek elő, rendszerint
(35. sz.). Ugyanez a motívum ismé
Legközelebbi rokon darabját a pé
dékei között találjuk,[1] ahol azonb
lagfonat is előfordul. *(59. kép.)* Más
sz.) a palmettának más változatá

[1] Szőnyi: *id. m.*, 146. l., 136., 541. sz

MDK

Lechner Ödön

emlékkiállitása

Kiállitási naptár. Képzőművészet 1929. 19. sz. lol.l.

Lechner Ödön

irod

Építő Ipar – Építő Művészet. 1929. 13, 14. l.
(Szobrot emelnek Lechner Ödönnek.)

Lechner Ödön

Magyarország
1927 máj. 17
(Szinyei Merse Pál
és Lechner Ödön
emléktáblájának
leleplezése)
a Japán kávé-
házban.

Az emléktáblát Bartha Ernő tanár
tervezte a cikk szerint

166.930-1917. szám.

II/b.

Tárgy: az ujvidéki gör. kel. szerb hitközség kérelme a püspöki katedralis tornyának mentesitése iránt.

A Műemlékek Orsz. Bizottságának

Budapest.

A csatolt beadványt mellé
leteivel együtt, visszakérőleg, sz

Lecrner Gdön, építész M.D.K.

halálának 15. ik évfordulójára nagyszabásu, kegyeletes ünnepséget rendezett a Lecrner Gdön-társaság a Ipar művészeti Muzeumban, azal Fiuszky Béla és Lyka Károly méltattár L.Ö. művészetét.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1929. L. évf.

jun. 26. sz. 3. old.

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

és Szinyei Merse Pál hőrös emléktábláját, a legendás hírű főrcsasztal két nagy művészének dupla portréját, melyet Barta Ernő készített, a Japánkávéházban, a tulajdonos Gundel Ferenc áldozatkészségéből, kegyeletes ünnepséggel felavattat.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1927. XLVIII. évf.

máj. 18. sz. 7. old.

Lechner Ödön

vód
z

Jánszky Béla:
A magyar forma-
törekvések története
építészetünkben -
1894 - 1914. Bp. 1929
(Lechner Ödön arc-
képével.)

Temesvár.

E lapon a vár védelmének
tal állitott emléket szemléljü
zett és épitett gót modorban.
lapzatának sarkán lova
val, kürttel és karddal, menyez
várkulcscsal, tetején pedig

FRANZ JOSEPH DER ER
den heldenmüthigen Vert
im Jahre 1849

Kny., chp. mag. 2

Szn. 590-9
113-98-193

MDK

Lechner Ödön és Pártos Gyula

tervezték az alábbi épületet

A szerb gymnázium alapkő-letétele Karlóczán.
Vas. Ujs. 189o. 22. sz. 357.l.

Ferenc József (+Vágó József rajz)

jubileumi emléktpl.

1914.

Lechner Ödön MDK

1914 tavaszán Lechner Ödön részt vesz a Ferenc József jubileumi emléktemplomra hirdetett pályázaton. A terv koncepciója Lechner Ödöné, de a tollrajzok valószinüen Vágó József keze alól kerültek ki. Mivel a terv Izabella főherczegnőnek nem tetszett, Bárczy polgármester a bencéseknek Angyalföldön tervezett gimnáziuma mellé szánta plébániának. A felépitésre Lechner Jenő és Warga László kaptak megbizást. A közbejött világháboru miatt az épitkezés elmaradt. 1929-ben uj tervpályázat alapján Lechner Jenő épitette fel a Rezső téren ezt az emléktemplomot, aki klasszikus arányokba ültette át nagybátyja bizantinikus térkompozicióját.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.

114.1.

LECHNER ÖDÖN

Kecskeméten utcát neveztek el róla.

Entz Géza - Genthon István - Szappanos Jenő:
Kecskemét. bp. 1961. Müszaki könyvkiadó. - 183 l.
/Városképek - Müemlékek sorozat./ - 109. l.

Lechner Ödön

wód

Vas. Ujs 1903. 861.

okv felh

Lechner Ödön

Ferenc József pub.
templom terve,
repr.

A Lakás

1914. 4. 24.

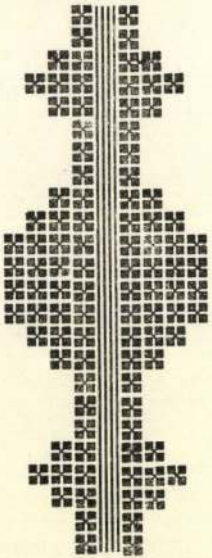

H. T. B.

Komárom, 1936

— március hó v

— váltónál fogva Nag

— E

értéke — te

saját magamra —

— Pécs —

fizetendő Budapesten —

Lechner Ödön

vad

Vállalkozók Lapja

1931. márc. 11. (D. E.:

Az I. Ferenc József emlék-

templom épülete.)

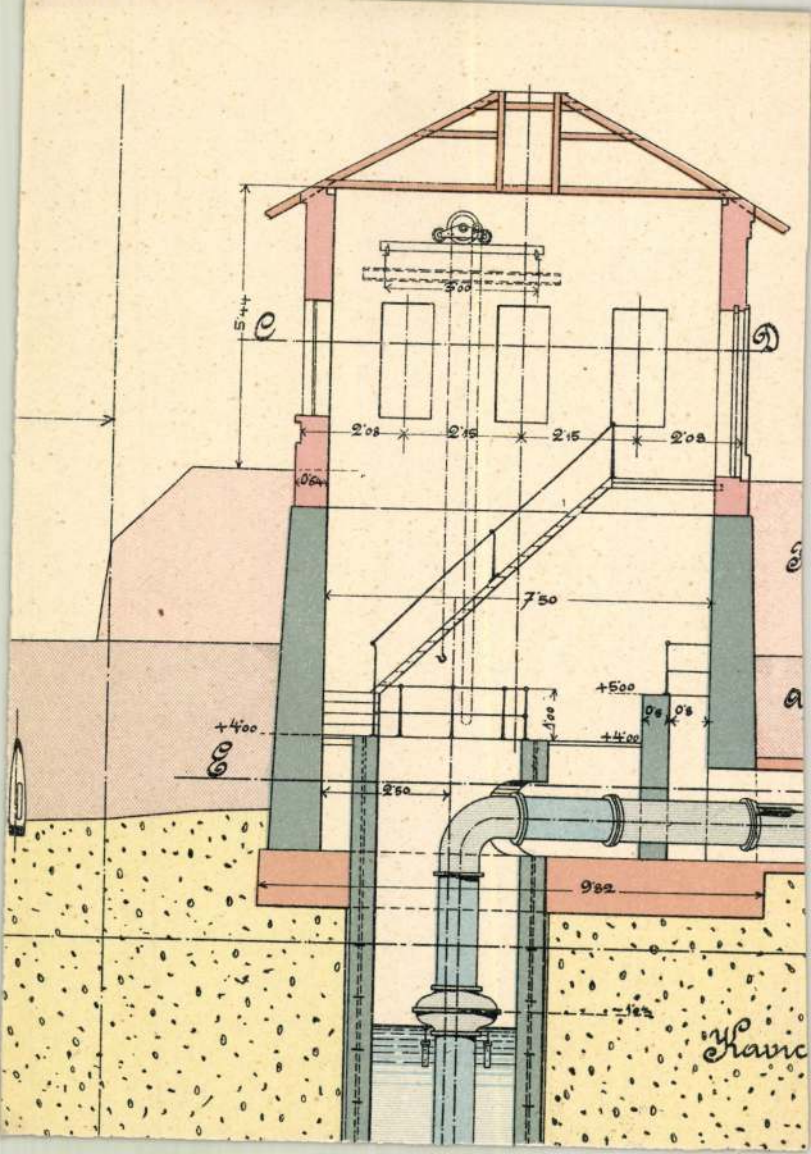
C
D
5'44
2'08
2'15
2'15
2'08
7'50
+5'00
+4'00
+4'00
2'50
9'82

Lechner Ödön

Die Francz Josef jubileumskirche. Irta Albert v. Kőrösy. Pester Lloyd, február 19.

1914

Weisbeck János.

Derékig, kissé balra fordul
sojászlad medaillonban van
Felirata a talapzat elején.

Johannes We
Evangelischer
in der Königl
Stadt Preßb
am seines a

Rézmetszet, méretei 8·9 : 4
Lehn. 14159.
Stahl. 87-914
510-914-27.

Lechner Ödön

A Ferencz József jubileumi templom pályatervei. Irta Magyar Vilmos. Építő Ipar, március 8.

1914.

11672.

ordultan, papi ruhában és széles
. Felirata a kép alatt:

D.

Posoniens:

7·8 : 4·5 cm.

56.

914

-24

Ka 2.

Lechner Ödön

A Ferencz József jubileumi templom terveit ismertette a Pesti Napló és a Világ, február 17.

1914

11671.

talapzatra helyezett nyolczszegletes
rata a kép alatt:
9 NAT9 RUSTAE
Chirurgus et Civis primum No-
Bambergensis, ubi denat A.C. 1672.
2 cm.

314.

3K.

Lechner Ödön

† 1914.

vrd

Rerrich Béla. Megépül a Ferenc József-emlék-templom.

Pesti Hirlap 1927.

jún. 25

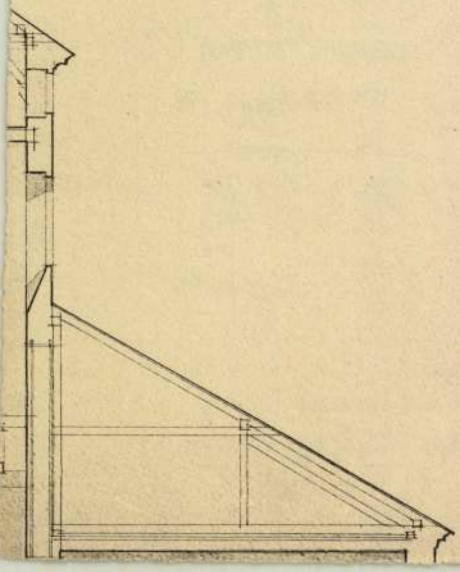

Lechner Ödön

I. Ferenc József jubileumi templom terve.

I. díj.

Magyar Építőművészet
1914.

Távlati kép, főhomlokzat, metszet.

neoromán stílben

8. ábra

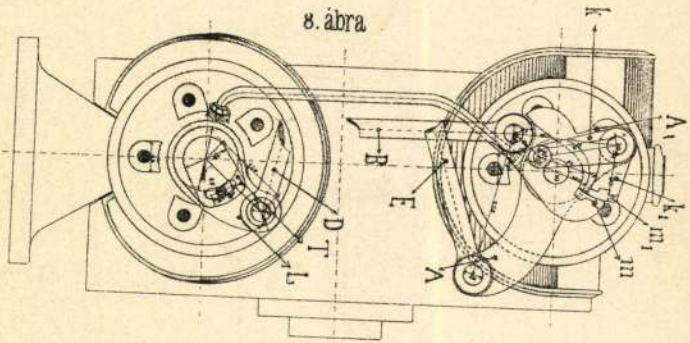

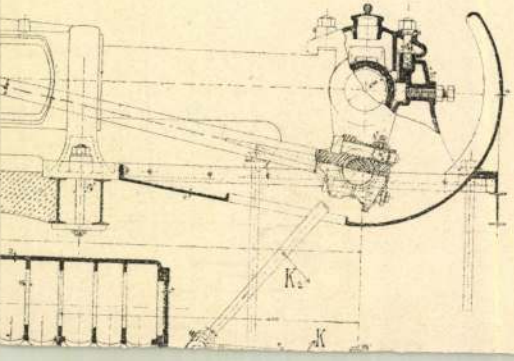

Lechner Ödön

I. Ferenc József jubileumi templomterv.
I. díj.
Építő "Ipar - Építő"
Művészet. 1914 márc. 1.
távlati képpel és
alaprajzzal.

3. ábra.

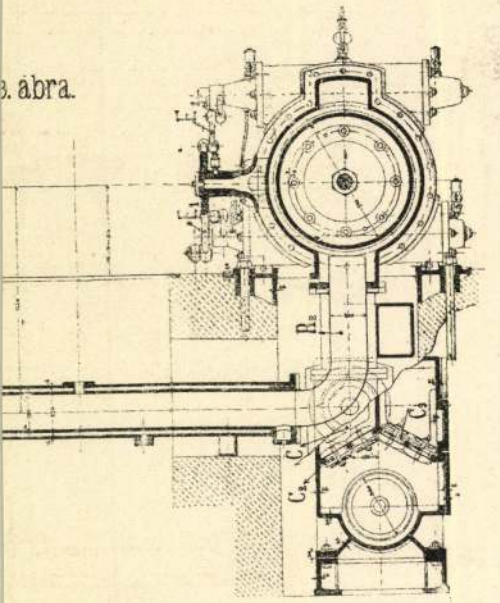

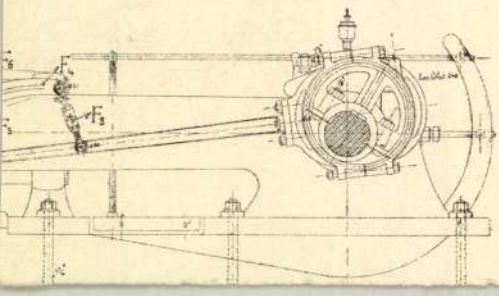

Lechner Ödön

U. 1538

Esti Ujság

1914. jun. 18

(Ki építi a fogadalmi templomot?)

m a Méltóságos Igazga-
ligyelmeért öszinte

Könyvtárat továbbra
mébe ajánlva maradok
4. január 21.
tóság

leköteleztt polgája

[illegible]

kanonok, könyvtári igazgató

Lechner Ödön

U. 1258

Pesti Napló

1914. febr. 17.

(Műegyetők vetélkedése. A Ferenc József jubileumi templom javára.)

köszönetemet fejezem ki,
egemlitenem, hogy a mű
nyotárunkból hiányzik,
gytekintetű Elnökséget
tséges volna, méltóztassék
ányotárunknak adomá

4. január 21-én

Kiváló tisztelettel

Gyalaffitnár
igazgató.

TOLNA-BARÁNYA-SOMOGYI
ÁG. HITV. EV.
ESPERESSÉGI FŐGIMNÁZIUM
BONYHÁDON
1906

Lechner Ödön

u. 1240

Alkotmány.

1914. febr. 27.

(A Ferenc József-templom. Benálgetés L.-nél.)

Dunaszerdahely, 1914. évi

Tekintetes

FRANKLIN TÁRSULAT I g a z g a t ó s á g á n a k.

Budapest.

IV. Egyetem utca 4. sz.

MDK

Lechner Ödön

Ytl E: A Ferenc József fogadalmi templom. Magy. Építőmüv. 1931. XXXI.écf. 7-9.sz. 31 Képek

Lechner Ödön

Ferenc József jubileumi templom, repr.

Miccarnok 1914. tavaszi kiállitás

M.D.K.

Lechner Ödön, épitez.

6000 K-ás első díjat nyert a kőbányai Ferenc József jubileumi templom terepszi-hyérátán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1914. XXXV. évf.

febr. 18. sz. 13. old. +
febr. 25 " 5-6. " [ugyanitt hosszu ismertetés a díjazatlan művekről is.]

M.D.K.

Lecruer Ödön, építész

M.D.K.

„Ferenc-József jubileumi templomának távlati tervénél, mely szerepelt a hüczarnok tavaszi tárlatán, lubártatja a cikkíró (Dór) a sinezést, mely olyan köntösben mutatja az épületet, amilyenben az a valóságban sohasem látható.

Építőipar - Építőművészet. Bp.1914. 38.évf. 16.sz.

168.old.

M.D.K.

Lechner Ödön(x), építész

Első díjat nyert a X. ker. Rerső téren építendő r.k. Ferenc-József jubileumi templomra hirdetett teropályázaton. A cikkíró (Dór) azt hifogásolja, amiért Lechnert pályája kezdetén, annyi gáncs érte, hogy „nem vesszük észre az egyéni lélek mélységeiből fakadt művészetet." Továbbá, „hogy a stílust megszabták – nem számít. Egy Lechner Ödönnek, ha alkotni akar, nem lehet föltételekkel lelkét megbéni tani engedni."

Dór: A Ferenc-József jubileumi templom pályaterveó.

Építőipar - Építőművészet. Bp.1914. 38.évf. 8.sz. 73.old.

x) [A templom végül dr. Lechner Jenő tervei szerint épült fel klasszicizáló stílusban.]

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

Első díjat nyert tervét a Rezső-téri Ferenc-József jubileumi templomra kiírt pályázaton Csányi Károly is hosszan méltatja, de ő is csalódását fejezi ki afölött, hogy „aki sinte egy emberöltőt szánt a magyaros irány védelmezésére, sőt gyarorlására, végezetül elmegy Aquitániába művészi formáért."

Csányi K.: A Ferenc-József jubileumi templom pályatervei.

Építőipar - Építőművészet. Bp.1914. 38.évf. 9.sz. 83-84.o.

Távl.kép és alapr. 83. és 85.o.

MDK

Lechner Ödön, épitész

Mücsarnok, 1900. 4.sz. Lechner Ödön ünnepó lése.

83. l.

Pozsony Erzsébet fpl.

1909?

MDK

Lechner Ödön

Tervei szerint készült a pozsonyi uj Erzsébet-emlék templom. /Kép./

Uj Idök 1913.II. 453.l.

Lechner Ödön

A pozsonyi uj Erzsébet emlék templom. Ferenti tervei szerint készült.

Repr.

Uj Idők 1913. II. 453. l.

Lechner Ödön

U. 857

Az Ujság 1913

okt. 10. (L. pozsonyi templomának felszentelése.)

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
Eskü: 1939 ápr. 11. n.
Szám: 271 1939

A m. kir. vallás- és közok
és ügyszám alatt a keb. sz
rendeletének másolata:

Utasitom,

hére utaljon ki dr. L u

Mekkora szívósság, mekkora meggyőződés és anyagi elényőtnek mínő felsőséges megvetése kell ahhoz, hogy nagy művek alkotására hivatott lezét ezen az apróságon, látassa, amellyel ugyanannyi szárgyalásokkal és megvitatásokkal jácó baja volt, mint van a sokkal nagyobb

./.

a solyata jövedelmezőbb építlezésel
megbízottjaind.

Nézem L. Ö. új elszerzeményét... 3

Ez a kis lápolna ével sora óta épül, mert a rendelkezések, a tervezés viszonyai és feltételei folyvást változtak. ÉS L. Ö. sokszor bizony lassé csúggedőn, de mindig melegszeretettel gondolt kis művére, amelyet

/.

minden leg Zirebb rényében is gondoran
oldott meg.

vállal. - okt.

volt Grössling utcai iskolához
kapcsolódó kápolnu

a magyar kirány és a
némi pápa is hozzájárult
a költségekhez (iskolai kápolnai)

Mit tud a nemzeti
stílus és leghívatottabb építő-
mestere ma produkálni

Lechner Ödön

egisze alatt, de úgy
tudom Vágó József
terverte az alábbi
templomot 1909(?)
ben
irod magyaros sti-
lusban

Szyllaba

képekkel.

~~Képtári anyag, vidéki lajstromozása~~

IV. 256.

Lecznar Ödön, épitész

M.D.K.

legujabb művéről, a pozsonyi Erzsébet-templomról, mint „pici remer műről" emlékezik meg a vezérczikk iroja: Ö. L.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.

jun. 18. sz. 5. old.

Lechner Ödön, építész

M.D.K.

borsonyi Erzsébet-kápolná-
ját ünnepélyesen felavatták,
s ebből az alkalomból a lap vezér-
cikkben hosszan méltatja a
„mesternek ezt az ékszerszekrá-
nyát."

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.

okt. 15. sz. 5-6. old.

Lechner Ödön MDK

1902-ben Lechner Ödön Leitersdorfer /később Lajta/ Bélával társulva részt vett a pozsonyi posta és táviróépület tervpályázatán. Sikertelenül, mert az első dijat Pártos Gyula nyerte el.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.
103.l.

Lechner Ödön MDK

1913 őszén szentelik fel Pozsonyban az Árpádházi Szent Erzsébet templomot, mleyet Lechner Ödön tervezé vezett, aki a gimnázium épületét és tervezte.

A tervezésben résztvett P a l l ó s Artur is, aki mint tervező a müterem alkalmazottja.
V á g ó József munkája is észrevehető, bár névleg nem szerepel az épitkezéssel kapcsolatban.

1116112.1.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.

Lechner Ödön MD

Repr:

A poszonyi Erzsébet-templom vázlata. 1907.
112. l. 83. kép.

A pozsonyi Erzsébet templom. 1914.
113. l. 84. kép.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp.1961.

Hermina néni

Sigeri Balázs villa

1910

Lechner Ödön MD

1910-ben épül Lechner Ödön tervei szerint a Hermina uton a Sipeki Balázs villa. Ebben a munkában felismerhető Komor Marcell és Jakab Dezső közreműködése.

Repr. Részlet a Hermina-uti Balázs villa homlokzatáról.

109. 1.82,kép.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp.1961.

109.1.

Lechner Ödön NDK

Leahner Ödön leghivebb követői Komor Marcell és Jakab Dezső.

A Hermina uti Sipeki Balázs villa épületán nem állapitható meg vajon Lechner Ödön közreműködése volt-e tervezésénél vendégszereplés, avagy a Komor-Jakab együttesé.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő9 Lechner Ödön. Bp.1961. 127-128.l.

Kőbányai ~~mint~~ tpl.

1894-98 ?

Lechner Ödön

lrd

Építő Ipar 1894.

411. l. (A budapesti Kőbányai plébánia templom).

Magyar királyi államvasutak.

T. Mühelyf

Miután keresményemnek 191..... év

tesénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztan

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Lechner Ödön

---

vid

Epitö Ipar 1894.

312. (A Erbányai
ny som. kath. templom
alapkölcsönte)

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhelyf

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztar

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Lechner Ödön

épitési

irod

Dömötör István. Az
uj kőbányai templom-
Műcsarnok, 1899. 189-190

.....nevü munkás igazolta

.....

a művezető aláírása.

élyezem:

.....

vagy helyettesének
láírása.

. — Endrényi Imre, Szeged.

Lechner Ödön

Iroda

Építő Ipar

1898. 43. l.

(A kőbányai templom)

Lechner Ödön

íród

Építőipar 1893. 9. l.

(A Budapest X. kerületében (Kőbányán) épitendő templom első terv-vázlata)

fentitől.

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

m.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Lechner Ödön

A Thőkölyai templom képe

Albuma a nyolcvanéves Pesti Napló ajándéka, 1850–1930. 77. l.

A szegedi városháza képe

U. O. a 78 lapon

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Lechner Ödön

köbanyi vh. plé-
bánia templom

vöd

Horvtemplép

43. l
44. l

Lechner Ödön

Vasárnapi Ujság
1898. 93-94. l.
(P.G.: A Kőbányai
Szt László-templom,
képpel.)

Éren Kettőezerötszáz korona
920-917 sz. felhatalmazása
tolt elismervénye ellenében
1700 K.-t a mai napon
b. Leimére.-

Kérem a
további kötelezettsége alól

Frank.

M. KIR ALLAMÉPITÉSZETI HIVATAL * BRASSÓBAN *

Lechner Ödön építész M.D.K.

Kőbánya templom / 1892-1906/

Kőbánya Mozi

Müvészet . 1965 . január

Lechner Ödön
építész.

M.D.K.

A kőbányai katolikus templom építője.

Budapest und Umgebung. Budapest. 45 l.

Lechner Ödön
építész

M.D.Y.

1892-1906 között épitette
Kőbányán a templomot

Szig Rezső: A Kőbánya mozi
Művészet, 1965. január - 24 lap

Lechner Ödön építész M.D.K.

Kőbányai plébániattemplom / 1894-1906 /

Dreisich Gábor: Bp. városépítészének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964. 101.l.

Lechner Ödön MDK

Bp. X. Pataki István téri r.k. templom.

Lechner Ödön épitette 1892-1906 között.
A templomot befejezte és a belső diszt tervezte Tandor Ottó, a kerámiai munkákat készitette a pécsi Zsolnay-gyár.

Repr. 272. kép.

Zakariás G. Sándor : Budapest. Bp. 1961.
175.1.

— -5-

Lechner Ödön, építész M.D.K.

VIII. Rökk Szilárd utcai irodájában megtekinthetők a kőbányai templom építésére vonatkozó összes tervek és a helyszínrajz.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1894. XV. évf.

febr. 27. szl. 5. old.

MDK

Lechner Ödön

A kőbányai templom, repr.

A 80-éves Pesti Napló ajándék albuma. 1850-1930. 77.l.

Lechner Ödön

vród
z

Edöi Bp.

117, 120. l.

(a kőbányai templom
kepével.)

M.D.K.

Lechner Ödön, épitész

nyert megbizást a fővárosi tanács részéről a Kőbányai plébánia templom tervei-nek elkészitésére.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1891. XX.évf.

máj. 1. sz. 100. old.

Lechner Ödön

l.

Schoen Köbányai

Schoen Arnold: A Köbányai
Szt. László plébánia tpl.
Magyar Főváros 1939 jul. 7
II. 25. cz.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Patria" r.-t. Budapest — 435418

Lechner Ödön MDK

kőbányai Szent László plébániattemplom
első terve/1891////tullépte az előirányzott költséget, azért Lechner Ödön ujabb megbizás alapján szerényebb tervet készit,mely alapján felépitik a templomot. /1894-98/

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön. Bp. 1961.
000/ 66-74. lap.

Lechner Ödön MDK

Repr:

A kőbányai templom szentélyének részlete.
70.1. 52. kép.

A kőbányai templom belseje.
71. 1. 53. kép.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön. Bp. 1961.

Lechner Ödön MDK

Repr:

A kőbányai templom első terve. 1891.
66.l. 48. kép.

A kőbányai templom keresztmetszetétervrajza.
67. l. 49. kép.

A kőbányai templom oldal nézete
68. l. 50. kép.

A kőbányai templom 1894-98 /1945 előtt felvétel/
69. l. 51. kép.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön.Bp.1961.

Lechner Ödön MDK

A kőbányai Szt László templom berendezési munkálatainál a Főváros Tanácsa mellőzte Lechnert és a butorok és oltárok tervezését Tandor Otto épitészre, Steindl Imre munkatársára bizta.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön. Bp. 1961. 72.

le. P. V.

LECHNER Ödön építész

Egybevetés Lajta és L. nemzeti

építészet - elképzeléséről

Kőbányai templom

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Magyar Építőművészet 1956. (V.) 2 sz.

54-55.

56. l.

M. D. U.

LECHNER ödön építész

Kőbányai templom első vázlata

A nemzeti alapon álló dekorácion

keresztül vitte előbbre a magyar épi-

tészet ügyét

Kubinszky Mihály: Gondolatok a

századelő magyar építészetről

Magyar Építőművészet 1961. 1. sz. 42. 43.

44.

Lechner Ödön

Kőbányai templom

vród

z

Jajmegszent. 1938

63. l.

88. kép. *Mainardi, Bastiano: Madonna szentekkel.*

MDK

Lechner Ödön

Zombory Lajos Lechner Ödön mellett dolgozott az Iparm.Muz. és kőbányai templom épitése alkalmával

Jakab,D: Die Gefolgschaft Edmund Lechners.
A Mügyüjtő, 1930, 8-9.sz. 245 l.

M.D.K.

Lecznar Ödön, építész

halála következtében Szulcz Frigyest bízták meg a kőbányai Ferenc József jubileumi templom építkezésének további vizinyitásával

Vállalkozók Lapja, Bp. 1914. XXXV. évf.

jun. 24. sz. 15. old.

Lechner Ödön

a kőbányai templom-
ród ra vonatkozólag
z

Dausz Gyula: Kőbánya
multja és jelene. Bp.
1913. 96—98. l. Képpel

DOBOZ,
vésett jelenetekkel.
Osztrák munka, XVIII. század.
Ezüst.

KAMARÁSI KULCS,
XVIII. század.
Aranyozott ezüst.

FÜLES GOMBOK,
tíz darab, gyöngyház és zománcos.

CUKORTARTÓ, (192. kép)
háromlábú, fedeles, benne kék üvegedény. A foglalat áttört virágos dísz. Fedelén belül „Bernolák Máriássy Zsuzsanna 1840."
Esztergomi munka, 1780 körül.
Ezüst, mag. 9·5 cm.
Bernolák Katalin (Kassa) tulajdonából 1937. évi szerzemény.
Gy. K.: A kassai amateur kiállítás. Magyar Iparművészet, 1—1897., 348. l. (Képe 348. l.)

EDÉNYKE,
fedeles és áttört, három lábon áll, hengeres, belseje kék üveg.
Augsburg, XVIII. század vége.

Lechner Ödön

vrad

Paur Gera et Eöbarjai
templom és iskola-
István baiesi naptára
Brest 1900. 58–63 l
eletrajz, arczképel.

Lechner Ödön

cvod

Magyar Génius

1899. ápr. 16. (D. Y.: A Kőbányai Szt. László templom.)

AT.HUNG.

M.D.K.

Lechner Ödön épitész

Javasolta megbízni a fő-törvény hatósági bizottsága a kőbányai r. kat. templom tervének elkészitésével, de a belügyminiszter a körgülés határozatát nem hagyta jóvá.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1891. XII évf.

máj. 12. sz. 2 old. + máj. 26. 2. old.

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

a fővárosi tanács ülésén bemutatta a kőbányai templom építési terveit, melyek jóllét a tanács nem határozott, hanem átadta azokat a képzőművészeti bizottságnak, mely viszont egy későbbi ülésén a legmelegebb elismeréssel elfogadta.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1892. XIII évf.

márc. 22. sz. 2. old. + ápr. 5. 2. old

-3-

Lechner Ödön, építész M.D.K.

hőbányai templom-tervét
-anelyet már elfogadtak - a
közgyűlés elé terjesztik, mivel
az előirányzott 200.000 frt-t
csarnem kétszeresen tullépi.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1892. XIII. évf.
máj. 24. sz. 3 old.

-4-

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

Kőbányai templom részére készült tervét a szfőv. körgülés, a tanács javaslatára mellőrte, mert a javasolt szerzereti (Monier-féle) rendszert költségesnek és még nem elégge kipróbáltnak tartja, és utasította a mérnöri hivatalt hogy az általa már korabban készített terv szerint hajtsa végre az épitkezést

Vállalkozók Lapja, Bp. 1892. XIII évf.

jun. 21. sz. 2. old.

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

Kőbányai plébánia templomára készített tervei a városi tanács a Képzőművészeti Bizottsághoz tette át.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1892. XXI. évf.
ápr. 1. sz. 88 old.

Sugár Ist. - Magyarisk.

MDK

Lechner Ödön, építész

A Lánc út kiépítésének egyik tervezője.

Fekete Sándor: Pest-Budáról Budapestig

7

Népszabadság, Bp. 1968. május 4.

Lechner Ödön építész M.D.K.

A Közmunkatanács a Sugár út és Hegyikörut beépítésének megkezdése előtt tervvázlat, tanulmányterv készitésére kéri fel

Preisich Gábor: Bp. városépitészének története a kiegyezéstől a Fővárosi Közmunkák Tanácsáig Bp. 1934. 62.l.

Nagybecskereki vár~~oskuza~~ megyeháza

1884-85

Lechner Ödön MDK

Pártos Gyulával

Repr:

A nagybecskereki Vármegyeháza. 1884-1885.
46. l. 30 kép.

A kecskeméti Városi Tanácsház. 1895.
47.l. 31. kép.

Kovácsolt vaskapu a kecskeméti Tanácsház folyosóján.
48. lap. 32. kép.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön.Bp.1961.

Lechner Ödön

190–7
a képzőm. tanács
tagja

Műv. Krónika

1905. 2n. 6. l

-1-

Lechner Ödön, építész M.D.K.

Kőbányai r. k. templom ügében „mintegy 160 építész, festő és szobrász aláírásával kérvényt nyujtottak be a főv. tanácshoz, hogy a gönyörű templom egysége érdekében a belső tervenet is Lechnerre bizzák." A tanács ugamis a belső berenderés és díszítés terverését Tandor Ottóra bizta.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1898. XIX évf.

jan. 26. sz. 4. old.

-2-

M.D.K.

Lecrner Ödön, építészt

a kőbányai r.k. templom tervezőjét, a belső berendezési és díszítési munkák kiadásánál mellőzték – dacára az érdékében benyújtott beadványnak – s a munkálatokkal Tandor Ottót bízták meg.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1898. XIX. évf.

febr. 16. sz. 6. old.

Lechner Ödön, építén M.D.K.

készíti a kőbányai r. k. templom díszítésére ei berendezésére vonatkozó vázlatterveket, mely munkálatokra a felügyelő bizottság 100.000 frt-ot szavazott meg.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1897. XVIII. évf.

jun. 30. sz. 2. old.

Ernst Mizemm.

1912

MDK

Lechner Ödön

Az Ernst-Múzeumban, mely időszaki műkiállitások számára való kiállitasi helyiségekkel is meg van toldva, legelőször is a berendezések művészi disze lep meg. A fölvezető marvanylépcsőt Lechner Ödön tervezte.

Cikk: Az Ernst-Múzeum és Szinyei Merse Pal kiállitása.

Vas.Ujs. 1912. 59.évf. 20.sz. 397.lap

MDK

Lechner Ödön

Az Ernst-Múzeum bejarata. (A márványpadokat Lechner Ödön tervezte.) Repr.

Vas.Ujs. 1912. 59.évf. 20.sz. 398.l.

MDK-

Lechner Ödön, ép.

a Nagymező-utca egyik házának emeletén van
Az Ernst-muzeum. Márványlépcső vezet fel, melynek
tervezése L.Ö. mesteri rajzónjára vall.
A hall márványpadjait is L.Ö. tervezte.

Az Erbst-Muzeum és Szinyei Merse Pál,
Vas.Ujs. 1912 59.évf. 2o.sz. máj. 19. 297 l.

Lechner Ödön.

építőművész.

Falus Elekkel együtt építette és rendezte be az Iparművészeti Múzeumot.

Ujvidék, 1928. dec. 6.

Lechner Ödön MDK

Ernst Lajos Muzeumának kapuját és előcsarnokait Lechner Ödönnel tervezteti.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.
111. 1.

Lechner Ödön, építész MDK

Az Ernst Múzeum Nagymező utcai házának „homlokzatához Lechner Ödön neve fűződik".

Pesold Ferenc: Móricz novellát olvas fel, Bartók Béla zongorázik 2 l.

ESTI HIRLAP, Bp. 1962. febr. 25.

Lechner Ödön épitész

M D.K.

Az 1878-i párizsi Világkiállitás épitésztervezője
Kauser társaságában

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 135. l.

M.D.K.

Lechner Ödön épitén.

Megépiti a kőbányai templomot s egy üllői uti „cigány csárnár palatáját"
Legedi, kecskeméti városháza

Dömötör István: Egy művészeti propagáló.
Ernst Lajos. Bp. 1918, 4

vázoslyeti Koresoly a oszmok

1875

Lechner Ödön MDK

Repr.

A városligeti régi koresolyacsarnok tervrajza. 1874.
A városligeti régi koresolyacsarnok. 1875.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.
17.1. 12-13. kép.

Lechner Ödön MDK

Első igazi mestermüve a városligeti tó partján épült koresolya csarnok, melyet az ezred éves országos kiállitás előtt leromboltak.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön.Bp.1961

16. l.

Lechner Ödön

a Városligeti Korcsolyázó
csarnok, eredeti
alakjában

Repr.

Rückwardt

H. Rückwardt,
Architektonische Studienblatt
aus Budapest Berlin 1889

sorghum halepense

aleppói cirok

MDK

Lechner Ödön épitész

A budapesti Korcsolyázó Egylet csarnoka.

Az épitési ipar. 1877. 124 hasáb, 167 hasáb.

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

tervei szerint 1875-ben épi-
tett városligeti korcsolyacsarnok
képét közli:

Dr. Kindzierszky Emil: A korcsolya-
sport kezdetei Budapesten.

BUDAPEST, 1968. Bp. VI. évf. 1. sz. 42. old.

M.D.K.

LECHNER Ödön építész

Korcsolyacsarnok

(repr.)

Bp. építményei Szerk. Rotinay István

Bp.-Eperjes 1880-1884. 35.36. t

MDK

Lechner Ödön

A Budapesti Keresolyázó Egylat épületét
az ő terveï szérint épitették.

THALY TIBOR: A 200 éves Városliget. Bp. 1958.
91.l.

Lehner Ödön

épitési

irod

Az épitési ipar

1877. 124 hasáb

167 hasáb

(A budapesti Kereskedő

Egylet csarnoka)

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

am.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Lecmer Ödön, épitész M.D.K.

terveit fogadta el az Egyesület a Korcsolyatéri-Csarnok felépítésére. L.Ö. terve építészeti szempontból igazodik Hol előrőleg készített tervéker, de a belső szerkezeti részleteket illetőleg jelentős előnyökkel jár.

Budapester Bauzeitung, Zeitschrift für Bauwesen,

Bp.1875. IV.évf. 28. sz. 215 old.

Leeuwen Gedon, épitéz

M.D.K.

Hervei gegadte el az Egyesület a Vasszolgáltató-Csarnok gelépítésére. K.Ö. terve épitésmeli mennyiszerűt igazodis fel elhárolag hamlett fenséhez, de a belső mertesgeli részletekhez ilyen hélep gelentős előmjkkel jön.

Budapester Bauzeitung, Zeitschrift für Bauwesen,

Sp.1875. IV.évf. 28. sz. 215 old.

M. D. K.

LECHNER ÖDÖN építész

A városligeti tó korcsolyacsarnoka

Ybl Ervin: Ybl Miklós 142.,

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

terverte az 1870-es évek elején, a városligeti korcsolyacsarnokot, melyet az Egylet, még Lechner legjobb férfikorában, de nem ő vele, átépittetett, s ezzel Lechner műve egészen megsemmisült.

Vámos F.: Budapest városképének átalakulása József nádor korától napjainkig.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1926. 60. kötet. Havi Füzetek, III. évf. 9-12. sz. 140. old.

M.D.K.

Lechner [Ödön], építész

tervezte a 90-es években a városligeti korcsolyapálya öltözőházát, melyet 20 év múlva Francsek Imre tervei szerint átépítettek.

Róna Tibor: Budapesti kirándulóhelyek
Bp. /1960/. Panoráma, /Magyarország írásban és képben 1.köt./ 238. old.

MDK

Lechner Ödön

Lechner Ödön és Sebestyén Arthur a sárospataki állami tanitóképző intézet tervp.
III.dij.

R. : A sárospataki tervpályázat.

Vállalkozók Közlönye, 1909.jun.16.

1897-98

Lechner Ilka péceli nyaralójo

Lechner Ödön MEK

Repr.

A Berzenczey uteai ház kapudísze a Lechneré család cimerével.
73.l. 54. kép.

Cs. Lechner Ilka péceli villája. 1897.
74.l. 55. kép.

Lechner Gyula Fehérvári uti müterembérházának tervrajaza. 1898.
75.l. 56. kép.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön.Bp.1961.

Lechner Ödön

Lechner Ödön saját háza Berzenczei u. 11.
1895.

Cserneczkyné Lechner Ilkának péceli villája.
1897

Bátyjának, Lechner Gyulának bérháza, a mai Bartók béla, akkor Fehérvári ut 40. sz.
1898.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön.Bp.1961.
74ø -76. l.

Lechner Ödön

cikk

Építő Ipar

1897. 243. l.

(Nyári lak Pécsett)

..... *mühely.*

főnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

n.

vi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Lechner Ödön
épitész

M.D.K.

1897 - 1898-ban épitette
testvérhuga Lechner Ilka
pécsi nyaralóját.

Vámos Ferenc. Bartók Béla és Lechner Ödön faragómúvésze
Művészet, 1968. jannus - 21 lap

Operti Áru és Értéktőrzde
palatójának terve 1897

Lechner Ödön MDK

A Budapesti Áru- és Érték Tözsde szákházára 1899-ben hirdetett pályázaton a Lechner - Baumgarten terv csak második dijat nyer. A pályanyertes Alpár Ignác kap megbizást.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.
97.1.

Lechner Ödön MNK

Repr:

A Tőzsdepalota pályaterve./Lechner-Baumgarten/
A pályaterv távlati rajza 1903.
96ól. 76. kép.
Földszinti alaprajz.
96.l. 77. kép.

Dr.Kismarty-Lechner Jen: Lechner Ödön. Bp. 1961.

MDK

Lechner Ödön

Komor Marcell: A tőzsdepalota pályatervei-
ről.

Épitő Ipar, 1900. 241.lap.Képpel.

Baumgarten Sándor

és Lechner Ödön

K

erőd

Komor Marcell. A

tűzsdepalota pálya-

terveiről. Építő

Ipar 1900. 241. l.

(Köppel)

Magyar királyi államvasutak.

T. Mühely

Miután keresményemnek 191... é

tesénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191...

.....

tanu.

.....

tanu.

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

Baumgarten Sándorral közösen készítette terve a két 5000 koronás második díj pályázatot nyerte el a Tőzsde-palotára kiírt pályázaton

Vállalkozók Lapja, Bp. 1899. XX évf.

dec. 27. sz. 3. old.

MDK

Lechner Ödön és Baumgarten Sándor
5ooo koronás II. dij

Tözsde-épület pályázata. Mücsarnok, 1899. 31.sz.
472 l.

MDK

Lechner Ödön és Baumgarten Sándor

5ooo frtos dij

C-s? Az uj Tőzsde-palota tervei. Műcs. 19oo.
2.sz. 16 l.

~~Baumgarten Sándor~~

és Lechner Ödön

tovább

1899. dec-ben

a budapesti áru- és értéktőzsde palotájának tervpályázatán (II-ik dij.

(második)

Alpár Ignác: A budapesti áru- és értéktőzsde szabadkézi terv palotája. A MMÉE Közlönye. 1908. 4. l.

ÁNYBÁNYÁK
IIKLÓS

Budapesti iroda :
V. JÓZSEFTÉR 8.

3.

Soborsin,
Budapest,

~~Baumgarten Sándor~~

cs

Lechner Ödön

Arvabb

a Budapesti Árú- és Értéktőzsde palotájának szerepályázatán a második II. díjat fentiek nyertek 1899-ben.

Magy Alp

227. l.
228 l.
231. l.

Keppel

Schulz Ph. Walter: — Die persisch-islamische Miniaturmalerei. Ein Beitrag zur Kunstgeschichte Irans. — Leipzig, Hiersemann, 1914, 4° 246 p. 35 fig. 17 + 200 pl.

Pesti Hazai Első Takarékpénztár

tervpály.

1908-1909

Lechner Ödön

1908 minta meghivott magyar épitészek egyike vett részt a Pesti Harai Első Takarékpénztár Egyesület stékházának tervpályázatán és 5000 Korona tisztelet-díjat kapott

Magy Alp

140. l

145. l képpel

Megnev

Sorszám

i kiállitásra szállitott tárgyak

YZÉKE.

ávirda):

yak tartoznak: I. csop. 2 alcsop.

mény?

felsorolása.

ezés	Ha a tárgy eladó, mi az ára?

MDK

Lechner Ödön építész

Pesti Hazai Első Takarékpénztár palotája. Vállalk.

Közl. 1909.jan.2o. 1. 1.

MDK

Lechner Ödön

megbizott magyar épitész a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület székházának tervpályázatán, 1908.

Magy.Alp 140 l.

Lechner Károly Zolozsvári

~~Lelőházárat oldal komlotzati terve~~

1900

Lechner Ödön

épitész

M.D.K

Lechner Károly bárát tervede

Kolozsvárott 1899-1900-ban.

Vaníros Ferenc: Bartók Béla és Lechner Ödön feragonnivers

Művészet, 1968. junius - 21 lap

Lechner Ödön MNK

Lechner Károly Kolozsvárott épitett lakóháza.
/Ma a kolozsvári klinika pavilónjainak egyike./

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön. Bp. 1961.
77.1.

Lechner Ödön MDK

Repr:

Lechner Károly kolozsvári lakóházának oldalhomlokzati tervrajza. 1900.

76.l. 57. kép.

Lechner Károly lakóháza Kolozsvárott. 1900.

77. l. 58. kép.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön.Bp.1961

Kempisky Mikoly pesti Zastěly a
Damjanich m. (1883)

Lechner Ödön **MDK**

Pártos Gyulával

Repr.:

A Damjanich uteai volt városi kastély. 1883.

34.o. 19. kép.

A MÁV volt Nyugdijintézeti bérháza., ~~Köz~~ Népköztársaság utja 25. sz. 1883-84.

35.o. 20. kép.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön.Bp.1961.

Lechner Ödön MDK

Pártos Gyulával

Szegedi /V./ Milkó-ház. 1883.

Kempszky Mihály pesti kastélya /Damjanich utca/ 1883.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp.1961.

34.lap.

MDK

Lechner

Pártos és Lechner tervezték Torontál megye
székházát.

Az Építési Ipar, 1885. 216.lap

Primayer János bizháza

(mac Gusser n. 9)

Lechner Ödön MDK

Primayer János bérháza. /ma Guszev u. 9/.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön.Bp.1961.
11.lap.

Lechner Ödön MDK

a mozsgói Biedermann- kastély.
48. lap.

Repr: a kastély kuglizópavilonja.
52.1. 35. kép.
a kastély távlati rajza.
53.1. 36. kép.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.

Lechner Ödön

3

Problémája: lehet-e a magyar nép
művészetének stiluselemeit a monumentális
stilus fokáig fejlesztni?

Fülep Lajos: A müvészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. 1974 Magvető

24 hold.

Lechner Ödön

az ő emlékének ajánlja Thorovszkai Wiegand Ede „Hímes udvar" c. kötetét.

Fülep Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. 1974 Magvető

241. old.

Lechner Ödön 4

Kámára minden épület elsősorban stílus-probléma volt és Tiszélet; egymás-utánjuk a monumentális magyar építőstílusnak egy-egy állomását jelenti.

Fülep Lajos: A müvészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. 1974 Magvető

241. old.

Lechner Ödön 2

az ő művészete úgy viszonylik a népihez, mint Arany János költészete a népköltészethez, népies de nem népi; az alapot a nép veti meg, de a nagy ívű, szabad egységes stílusi épületet az európai szellemi művész emeli rá.

Fülep Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. 1974 Magvető

241 old.

Ledner Ödön

1

Sajnos eddig (1917) csak tisztelői és bámulói akadtak, igazi folytatói nem. Útja a népből lifelé és fölfelé vezetett, annak a monumentális építészetnek irányában, amelyet a nép meg nem teremthetett, csak egyes elemeit szolgáltathatta

Fülep Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. 1974 Magvető

241. old.

Hradí varoskáza

1887

MDK

Lechner Ödön

Márki Sándor:
Az aradi városháza. Vas. Ujs. 1884. 38. sz.
603-604.l.

Lechner [Ödön?]

pesti építész

az aradi városháza
tervpályázatán rene-
szánsz stílben készült
tervével I. díjat nyert.
Minthogy a terv szerint
kivitel igen költséges lett
volna, annak átalaki-
tásával Pekkár Ferenc
aradi építész-biztak meg.
Az ő terve és vezetése
alatt épült a városház
a 1870-es években

Lakatos Arad

III. k222. l.

L mintha öt átkarolná.

és ~~rézből~~ műbrontzé készült)
egrakott (alma-fa alatt ~~Ádám~~ ~~ülve s~~ kerezt-
~~lva~~ Jobb kezével a fának támaszkodott Éva
nti L Kissé előre hájlik és beszé~~dés~~ a mint Éva lesü-
Ádám rövid haja göndör; Éva pedig, ki jobb
leeresztve tartja, szöke haját ~~feje tetejére~~ egészen föl-
en meztelenek. T A földön balról ibolya-
k jobbra: „LIGETI".

agassága a fával 83 cm.
s. leirattal. Ára 2000 frt. – Elszámolta-
, az elszámolást tudomásul vette 1899:
irat (277/99).

x

Lechner

épitéz

az ötervei szerint tartult
az aradi varosha, de
mintáni ez igen költséges
lett volna, a tervet

Pekár Ferencz aradi
épitész egyszerűsítésével
fogadtak el és épitettek

fel.

Lakatos. III. 222 l.

Kecskemét

valori vittorany terve

1910

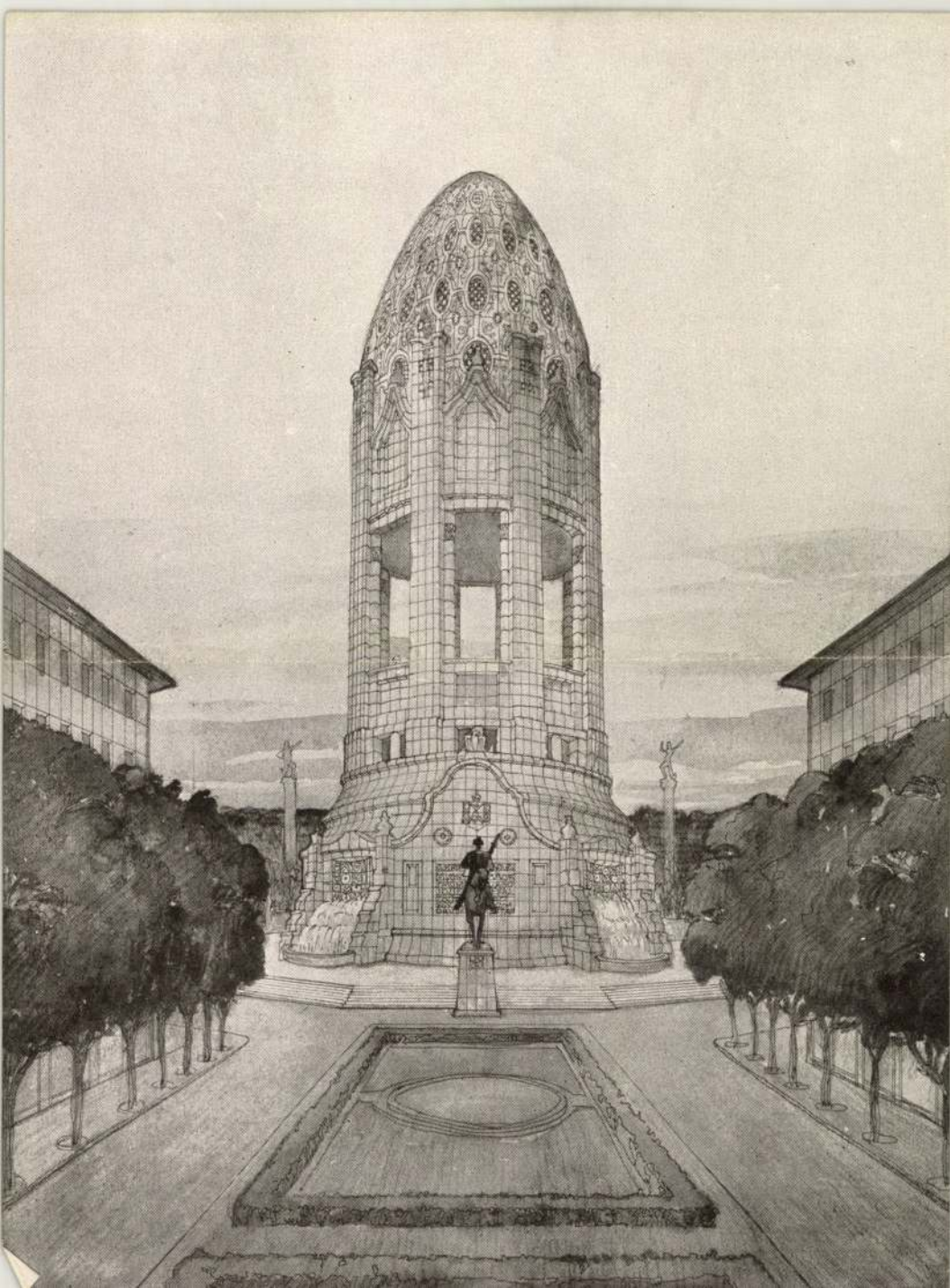

Lechner Ödön

Rákóczi-emlék
Kecskeméten.
tervrajz

A Hat

1911. IV. évf.

MDK

Lechner Ödön

Kecskeméti vizterony-részlet,paszt.

Kecskeméti vizterony, paszt.

Kecskeméti vizterony kupolája, ~~xf~~ paszt.

Képzőm. Társ. 1913. tav. kiáll. kat.
87.1.

Lechner Ödön MDK

Kecskeméti viztorony I-II.pasztell

Kecskeméti viztorony kupolája, pasztell

Mücsarnok 1913. tavaszi kiállitás

Lechner Gedön, építész M.D.K.

nyert megbízást a kecskeméti víztorony és környékének megtervezésére [függetlenül a már lezajlott pályázattól.]

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

okt. 19. sz. 9. old.

M.D.K.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1910. XXXI. évf.

32. old.

MDK

Lechner Ödön

Kecskeméti vizterony-részlet,paszt.

Kecskeméti vizterony, paszt.

Kecskeméti vizterony kupolája, paszt.

KMT 1913. tav. kiáll. 87.l.

LECHNER ÖDÖN

a kecskeméti Rákóczi ut és körut keresztezése helyére tervezett nagyszabásu városi viztornyot /előtte Rákóczi lovasszobrával/ - ami azonban nem épült meg.

Entz Géza - Genthon István - Szappanos Jenő: Kecskemét. Bp. 1961. Müszaki könyvkiadó. - 183 l. /Városképek - Müemlékek sorozat./ - 95. l.

Lechner Ödön MEK

1910-ben Kecskemét városi tanácsa megbizza őt egy monumentális városi viztorony tervezésével.

A viztorony felépitése a mester halála miatt nem valósulhatott meg.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.

108- 109.l.

Lechner Ödön MD

Repr_

A Kecskeméti Viztorony és RákÓczi-emlékmü terve . 1910.

108. 1. 81. kép.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp.1961.

1897-99

1900- mégusában,
avatjas

Földtani

Lechner Ödön

A Földtani Intézet palotájára kiirt pályázatot Lechner Ödön nyerte meg. Az épitkezés 1897-ben kezdődött.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.
790- 83. lap.

Lechner Ödön MDK

Reprodukciók az Földtani Intézetről.

A F.I. épülete. 1897-99.

78.l. 59. kép.

A F.I. székházának földszinti alaprajza.

79.l. 60. kép.

Részlet a F.I. épületéről.

80.l. 61. kép.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.

Lechner Ödön. MDK

Reprodukciók a Földtani Intézetről:

A F.I. oldalhomlokzata.
81.l. 62. kép.

A F.I. tetőzetének részlete.
82.l. 63. kép.

A F.I. kapualja.
84.l.64. kép.

A F.I. lépcsőháza.
85.l. 65. kép.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.

Lechner Ödön

Épült az alábbi épület 1898/99-ben

erőd
2

Böckh János és Szontagh Tamás: A magyar királyi földtani intézet. Bp. 1900.) Képekkel]
25-32. C.

] és műszaki rajzokkal.

Fábián – Könyvtár VIII. 114.

Lechner Ödön

Mod

A földtani intézet palotája. Vasbys 1900 326 – 327 l. Rajzzel.

Lechner Ödön

vied

Donatello. A Földtani muzeum. Műcsarnok, 1900.
7 – 9. l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Enged

.....

a műhelyfőnök
a

8. sorsz. Műhelyi minta.

Lechner Ödön

Vas. Ujs. 1898.

85, 86. l. (A m. kir. földtani intézet, lepkéi.)

S Nagy Ilyasad

miniszteri osztálytanácsos.

Lechner Ödön

tervezte a Földrajzi
Intézet épületét

1904

Spiegler Gyula Samuel

Budapest – Erzsébet-
város története.
Bp. 1902. 26. l.

A SÁROSPATAKI REF. FŐISKOL

118 szám.
1907-8.

Méltóságos

A „Magyarországi Mü
számunkra való m
ságod leghálásabb
tiszteletünket!
Sárospatak,

A SÁROSPATAKI EV. REF. AKADÉMIA IGAZGATÓI HIVATALA

Lechner Ödön építész
Földtani intézet

271

Műcsarnok 1900. 19.sz. 269 l.

MDK

Lechner Ödön, építén

Restaurálják Lechner műveinek egyikét: a Földtani Intézet épületét.

(tényhép).

— : Restaurálják az ablaszokat 3.

ESTI HIRLAP Bp. 1966 nov. 24.

Lechner Ödön ,müépitész MDK

A földtani intézet palotájának megtekintésére megérkezett a király, és bemutattáb Ő Felségének Lechner Ödönt és az épités vezetöit , stb.

A király Budapesten.

Vasárnapi Ujság. 1900. 368.l.

Lechner Ödön

Építész, a Földtani Intézet kerítését

készítette.

Kubinszky Mihály: A legyjablekori műcmlékek

védelmének néhány kérdése

Műcmlékvédelem 1963. 2 sz. ~~90~~. 91. l.

Kér

Név: . . . . . .

Születési év: . . . . . Hely: . . . . .

Hol, mikor és kinél tanult: . . . . . .

Önálló kiállításai: . . . . . .

Mely kiállításokon vett részt: . . . . .

Hol jelentek meg kritikák vagy méltatás

MDK

Lechner Ödön, építén

A Földtani Intézet épületét is Lechner tervezte. Most restaurálják az épületet és a majolikatetőt új Zsolnay-díszekkel is ellátják.
(témykép)

— : Kárévez majolikatető 3

ESTI HIRLAP, Bp. 1967. máj. 25.

Lechner Ödön

MDK

Földtani Intézet. 1898-1899.
Vorosilov u. 14.

Zakariás G. Sándor : Budapest. Bp. 1961.

186.1.

Leerner Gedön / építész M.D.K.

tervei szerint felépült Földtani Intézet stefánia-uti épületének e hó 10-én lesz a felavatási ünnepség

Vállalkozók Lapja, Bp. 1900. XXI. évf.

máj. 2. sz. 4. old. + máj. 9 sz. 5. old

Budapest

Földtani Intézet

Nouvelle Revue de Hongrie

1932. XXV. a. XLVII. f. 256-260. l.

Lechner Károly, az első modern magyar építész.

Lechner Ödön, építész

M.D.K.

2400 koronás első díjat nyert a Földtani Intézet tervezésére kiírt pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1897. XVIII. évf.
jan. 26. sz. 4. old.

3.

Lechner Ödön

Földtani Intézet: 3 emeletes, erős középrizalit, amit toronyszerű felmagasítások vennek körül. Meredek sátortető. Főpárkány helyett a felső kontúr változatos megmozgatása, kerámiadíszítés.

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak építészete. Bp. 1960. Müszaki k., 589 l., 388 kép.

491-492. l.

Lechner Ödön

tervezte a Népstadion út 14. sz. alatti 20 évvel ezelőtt épült Földtani Intézetet.

Műemlékvédelem, 1968/1. 53. o.

MDK

Lechner Ödön épitész
"Vörös kereszt fehér mezőben" jeligéjü pályaterv.
III.dij

A kecskeméti tébolyda tervpályázata. Vállalkozók Közlönye, 1908. 17.sz. ápr. 22.

Lechner Ödön

épitész

Épitette a városligeti koncsolya csarnokot a 70-es években

A városligeti koncsolya csarnok. Vas. Ujs 1884-77-78 l

Terverte az aradi vár házat.
A pápuhátom ömjerte el a szár arcsajtó tervét azonban módosítania kellett, s az eredetilegkét emeletes épitmenet egy emeletre redukálni. (Nem biztos hogy Ödön épitette e, de valószínűnek tartom)

Márki Sándor)
(Az aradi városháza. Vas. Ujs 1884 603. A városháznak Jörre T. által vagy-zott képevel-

Lechner Ödön

A Képzőművészeti Társulat tárlatain a következő műveivel vett részt:

1881. őszi kiáll.: A „Foncière" budapesti biztosító-intézet Andrássy-úti palotájának díjazott (terve.
pályá)

1885. orsz. ált. kiáll. (Pártos Gyulával közösen): Beniczky Ádám kastélya Zsámbokon. — A m. kir. államvasutak nyugdíjintézete bérházának távlati képe. — Ugyanannak alaprajza. — A szegedi városház távlati képe és alaprajza.

Lechner Odon

Wied

Rosinay Istvan
Budapest épitmé-
nyei. Bpest. 1885.

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

ezem:

.....

helyettesének

a.

Endrényi Imre, Szeged.

MDK

Lechner Ödön

A szabadságharc szobrai. Vas. Ujs. 1838. 252.1.

Lehner ödön

laid

Vas. Nys 1891.
52 l.

MDK

Lechner Ödön

Épitő Ipar, 1893. 73.lap

Lechner Ödön
építész

Fővárosi Lapok 1895. jan. 31., 351. old.
(Újdonságok. Kihuntetett építész-mérnökök.)

Kalmár

Lechner Ödön
építész

Fővárosi Lapok 1896. jan. 10., 8. old.
(Műrészetek. A Bessenyey-szobor
juryje.)

Kalmán

Lechner Ödön

Vas d

Vas. Ujs 1897.
804.1.

MDK

Lechner Ödön

A magyar iparmüvészet a párisi kiállitáson.
Magyar Iparmüvészet 1897/98. 82-83.l.

Lechner Ödön

Vasárnapi Ujság

d. P.G.: 1898. 94. (95.) l. (L. Ö., archeppel.)

ából kifizettem a tek. Biottság
alapján Nagrend Mihálynak cza-
öskesen 800 K.-t; a maradó
posta utalványokon feladtam

pénz átvétele után a námadós
l irásos felmentesémet. –
M. kir. áll. ép. hivatal
Brossó, 1917. november hó 19.
a hivatal főnöke.

Dillner Kálmán

kir. münaki tanácsos. –

MDK

Lechner Ödön

Ybl érem pályázat birálói

Művészeti hirek. Mücsarnok, 1898, nov. 2o. 16.sz.
151.l.

Lechner Ödön
epitén

Irod

Mts S IX K. 1898
2931.
294 l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... é

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére ..

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Lechner Ödön, építész

M.D.K.

Földtani Interétével kapcsolatban, névtelen cikkíró megállapítja hogy ez éppúgy nem sikerült, mint az Iparművészeti Múzeum: „tradiciót nélkülöző, nemzetiés stil erőltetett hajhászása".

Vállalkozók Lapja, Bp. 1898. XIX évf.

dec. 21. sz. 3. old.

Lechner Ödön MDK

Az ujonnan alakult Fészek választmányi tagjai között emlitve.

A F.É.S.Z.E.K. megalakulása.
Mücsarnok.1901.11.sz.174.l.

Lechner Ödön

ivód

Din Páris

49. l.

Diner Dénes József:

Magyar Képzőművészeti Kiállítás.

Magyarország a párizsi világ kiállításon

1900 Bp. 1901.

~~Kifiretésre felhuldött~~

~~Számlák ill. akták~~

~~Dr Mentiváni Emla~~

Lechner Ödön ~~építőművész~~
Egy bérház homlokzata. Vizf.
Szegedi Képzőművészeti Egyesület kiállitása.
1900 szeptember 16

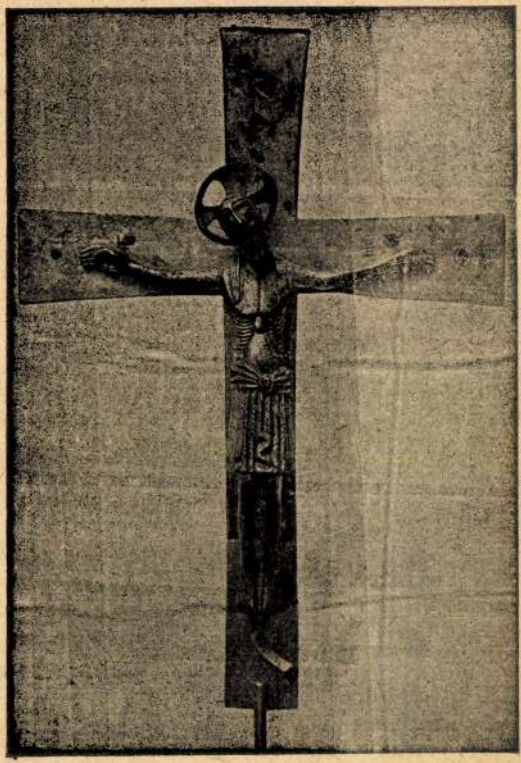

184. kép. *Körmeneti kereszt, XII. század.*

Lechner Ödön

által

Épitő "Ipar"

1900. 235. l.

(A tőzsdepalota

pályatervéről. képpel)

Magyar királyi államvasutak.

T. Mühely

Miután keresményemnek 191..... é

tesénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Lechner Ödön

A M. Képzőművészek Egyesületének aranyérmét szerte el 1900-ban.

Bő életrajz, amely esetl. felhasználandó.

cred

Műcsarnok, 1900. 76-77. l.

..... nevü munkás igazolta

a művezető aláírása.

lyezem:

vagy helyettesének
irása.

— Endrényi Imre, Szeged.

MDK

Lechner Ödön

Viharos: Lechner Ödön.
A Hét. 1899. 219.l.

Lechner Ödön

Művészet 1902 41–56, 45,
68, 142, 172, 295
– 1903. 220, 357, 358
– 1904. 23–28, 29, 68, 123–126, 142
– 1905. 271, 277, 401, 407
– 1906. 1–18, 143, 144, 223, 224
– 1907. 71
– 1908. 204, 279
– 1909. 70, 398
– 1910. 392
– 1911. 121, 122.
– 1912. 39. 119
– 1913. 11. 123, 283, 287
– 1914. 97–101, 98–103
287, 302–307, 336, 383
– 1915. 211, 212, 287

Lechner Ödön

A magyar építőstílusról. Írta Lechner Ödön. Magyar Nemzet, jún. 2.

1902

1902

Az építészek mumusa. Írta M. G. Magyar Hirlap, jún. 4.

Az építészek mozgalma. Írta M—i K—y. Magyar Hirlap, jún. 6.

1902

az utóbbi két cikket megnézni

(Müvészet 1902. 295. l.)

Petrahó h. n. VI. 64.

Lechner Ottó

cred

E. kepekkel

Emlékkönyv a Bp. szeles fővárosi IV. ker. főreáliskola félévszázados fennállásának évfordulójára. szerk. Kiss E. János. Bp. 1905

Lechner Ödön MDK

Résztvett a nov.25-én tartott ülésen.

Az Orsz.Magyar Képz.Társulat választmányi ülése.
Mücsarnok.19o1.3o.sz.367.1.

Lechner Ödön

Esti Ujság. 1914.

jun. 16.és (Kisértetek a halott Mester körül.)

jun. 17.

két nagy cikk Lechner Ödönről

1. A napló 1112
dévai középkori falképmás
moltatott el Gróh István
visszavárólag idecsatolt
rint felsorolva nincsenek
ként kitüntetve, tisztele
tóztassék ezen tétel igaz
ket is beküldeni.

2. Szabályszerü
következő összegek igazol

a/ a napló 1116
könyvkereskedő cég részér
30 fillérről.

b/ a napló 1122
cég részére könyvekért ki

MDK

Lechner Ödön

VIII. bécsi épitészeti kongresszuson vett rész.

Magy. Épitőművész Szöv. közgyülése.

Vállalkozók Közl. 23.sz. 1908. jun. 3. 4 l.

MDK

MDK

Lechner Ödön építész

Magyar Építőművészet, 1909. 6.sz. 25.lap

MDK

Lechner Ödön

Az Orsz. Magyar Képzőművészeti Társulat választmányának tagjai/művész/ 19e9-ben.

Lechner Ödön

erőd

Tövis = Magyar csapáson, A Hét 1909. jun 21.

MDK

Lechner Ödön

A Magyar Epitőművészek Szövetsége 1909-évi közgyülésén a szövetség örökös tiszteleti tagjának választották.
A tervpályázatok teljes purifikálasara iranyuló határozatnak megfelelően a jury kandidáló bizottságába is beválasztották.

Epitő Ipar 1909.máj.30.22.sz. 202.l.

MDK

Lechner Ödön építész

Arad és Vidéke. 1908, okt. 24. 651.sz.

MDK

Lechner Ödön ép.

A Munkácsy szobor pályázata. Vállalk. Közl. 1907. okt. 9. 6. l.

L e c h n e r Ö d ö n
épitész

Budapesti Hirlap. 1913. jan. 14.
(Budapest szépitése.)

Lechner Ödön

Lechner. Írta Vágó József. Bildende Künstler, Monatsschrift für Künstler u. Kunstfreunde. Wien—Leipzig, 1911. Heft 12.

Művészet 1912. 180. l.

G. B. Moroni (kuletett Bondoba-ban)

Szent Erzsébet

Derékon alól, láth
zeiben kosárat ~~[illegible]~~ tar
kendő ~~[illegible]~~ vedi, palást

Olajfestés, fára
Ára ~~[illegible]~~ : 2

Ltpa 12

160

4485

83/6

260.

Lechner Ödön

irod

Vámos Ferenc: Lechner Ödön ifjúkori levelei. Nyugat 1928.

ű eszközökkel lehetséges! Ez bizo-
ismert dolog.
ednünk, hogy a legkisebb energiával
— Ez a cél irásmunkánál legtöké-
merikai ROYAL irógéppel oldható meg.
gépet »gyors és könnyű járásúnak«,
lni fogja, hogy méltó a jelzőre.
tust, amely a Royal irógép előnyeit
b lenne, ha Ön a gép díjmentes
át kéri, amit szívesen eszközöl

YAL IRÓGÉPEK VEZÉRKÉPVISELETE
KOVÁCS A. ÉS TÁRSA
BUDAPEST
utca 5. Telefon: 816—64 és 813—67.

Lechner Ödön

ivód

Jánszky Béla. Lechner Ödön kálváriája. Nepszerü Tudományos és Technikai Napló. A Pesti Napló mellékletc. 1933. máj. 24.

u. 3606

Lechner Ödön

irod

Herman Lipót: A művészasztal fénykora a „Japán"-ban. Pesti Napló 1933. jun. 4.

U 3603

Kaan Karl Ke
v. Lacray Fritz O.
Dr Lósy - Schmidt E
Lux Kálmán
Möller Istvan
Dr Pacher Béla
Petrovics Elek
Sándy Gyula
Varga Elemér
Dr Vegh Gyula
Dr Ybl Ervin
dr. Hönig Otto, Dr M

Lechner Ödön

[illegible]

Bierbauer Virgil cikke
fentről.

Nouvelle Revue de
Hongrie 1932. okt.

Tsm. Tér és Forma
1932. 380. l.

Lechner Ödön

arcképé 1909.

Tusrajz Pólya Tibor-
tól

Petr EM magnüvész
arcképek
5. l.

Petrovics Elek: Az Ernst Muzeum
leírólajstroma VII. Magyar
művészet arcképei Bp. 1931

.....

.....

.....

.....

.....

avatálánál....

Lechner Ödön

lásd

Magyarművészképsor

46. 7.

Magyar Művészképsorok.
A Művészeti Múzeumok Barátai
egyesületének kiállítása a Sz. Múzeum-
ban Bp. 1931.

Lechner Ödön

u. 1470

nód

—

Pesti Napló

1914. jul. 13.

(L. a ravatalon.)

gú Elnök Úr!

Műemlékek országos bizottsága
dik kötetének kézhez vételét
Kegyelmes Uram hálás köszö-
ően érdekes és rendkívül érté-
kű adományozásáért.
t tisztelettel s nagyrabecsülésem
maradtam

Lechner Ödon

Vas. Ujs. 1914. 25.
szám. (Arckeppel és
képekkel.)

ü Birottság!

kir. vallás és közoktatásügyi
1 III/940 számú rendeletével
t István Kápolnában
igeire 4000 pengőt utalt
s festőművén rénére.
lt pénzt csatolt nyugta
főrettem Aba Novák
nek.

Lechner Ödön

uród

Erdély. (Kolozsvár)
1904. XIII. évf. 28. l.
(Régi paranthárak
feloldása.)

vegyes

C. 1.

1 Köt. 8r

Diefenbach,

Johann

Das Leben der hl. Elisabeth
von Thüringen in Wort und Bild

1. – 40. M.,
I. – XIV. képes tábla.

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

halála után 14 évvel hívei és tisztelői az Ernst Muzeum termében megalakitottak a „Lechner Ödön Társaságot" s ez alkalomból Glatz Oszkár nak a Mesterről készitett szénrajza függött a különben üres terem csupasz falán"

Vállalkozók Lapja, Bp. 1928. XLIX. évf.

jun. 14. sz. 6. old.

MDK

Lechner Ödön

három évre az országos képzőművészeti tanács tagjává nevezték ki

A magyar orsz. képzőm. tanács. Épitő Ipar 1908. jul. 12. 285.l.

Lechner Ödön

vrod

Popper Ferenc:

„Nemzeti stílustörekvések." Tér és Forma.

1931. 95–97 l.

	Kikiáltási ár pengőben
1110. EMLÉKÉREM, német. Ezüst. 75 gr, 4 drb	20
1111. EMLÉKÉREM, 7 különböző darab. Ezüst. Köztük vitézségi érem, 1797-ből (ritka!) és Luther-emlék, 1717. 183 gr	35
1112. IV. KÁROLY KORONÁZÁSI EMLÉKPLAKETT. Fehérfém. — Olasz autó-plakett. Bronz. 2 drb	6
1113. KÜLÖNBÖZŐ ÉRMEK, bronz és vas. 5 drb	2
1114. RÓMAI EZÜSTDÉNÁR. 6 drb és egy bronz	10
1115. EMLÉKÉREM, ezüst. Wiener Regattaverein, 1902. . .	6
1116. FRANCIA EMLÉKÉREM ÉS PLAKETT, Dupuis és Mouchon-tól, Ezüst, 2 drb.	10
1117. MIKSA-JÓZSEF BAJOR KIRÁLY EZÜSTTALLÉRJA 1815-ből	5
1118. SPORTEMLÉKÉREM, ezüst, 155 gr, 5 drb	20
1119. GÖRÖG DRACHMA ÉS EGY RÓMAI CONSULARIS DÉNAR. Ezüst, 2 drb	5
1120. EMLÉKÉREM FERENC JÓZSEF KORONÁZÁSÁRA, 1867. A Kleebergtől. Ón	5
1121. EMLÉKÉREM, ezüst. 3 drb	8
1122. RÓMAI EZÜSTDÉNÁROK, 5 drb	5
1123. RÓMAI EZÜSTDÉNÁROK, 5 drb	5
1124. MAGYAR EMLÉKÉRMEK, különféle fémekből, 6 drb. (Köztük: Kazinczy Ferenc, 1859. — Honvédemlék, 1867 és Országház megnyitása, 1865)	10
1125. FERENC JÓZSEF EMLÉKÉRMEK, különféle fémekből, 4 drb	5
1126. ESZTERGOMI GYŐZELEM A TÖRÖK FÖLÖTT, bronz-	

MDK

Lechner Ödön

VIII. bécsi épitészeti kongresszuson vett részt.

Vállalkozók Közl. 23.sz. 1908. jun. 3. 4 l.

Magy. Épitőművészek Szöv. közgyülése

MDK

Lechner Ödön

Magyar Iparmüvészet 1908. évf. 136.1.

Lechner Ödön

Figyelő 1948 I. 24.

ɔredezett felületü sötétkék zománccal
atot csiszolással érték el. Hasonló,
ék zománc disziti a pozki korona
n surló fényben látható jól az eredeti
skéken.
rakkal és figurákkal benépesitett
llegü. Technikáját tekintve pedig
értelmezésében - mivel eredetileg
volt alátétlemez. Ellenkezőleg:
ıt a tárgyak kompoziciójának szilárd
ɔglalattal ellátott kövek alkották,
ásu áttört diszités.

Lechner Ödön

1866-ban került a berlini Akadémiára -

Nagy Alp I.

nem tett citálni.

L e c h n e r Ö d ö n
építész

Fővárosi Lapok.1868.nov.19. /Fővárosi hirek./

MDK

Lechner Ödön épitész

Bauzeitung für Ungarn, 1884. 183.lap

Lechner Ödön és
Pártos Gyula

cp

ur od
2

Bauzeitung für
Ungarn, 1884. 183.
l.

Lechner Ödön

irád

Kel 1885

IV. k. 4. f. 769 l.
776 l.

		à	Összeg
		Pengő f.	Pengő f.

Keleti Károly dr. Hivatalos jelentés a bpesti 1885-i országos általános Kiállításról

1 Pártos Gyula: A műépítészet 765-779 l.

Philip Mosernél, Bécs.

1933. Hó	Nap			tokaji asszú
okt.	24.	X Eladó számla szerint.		4000
		k. p... ért.	16,000-S	
		1% sk.	160 –	
		b	15,840-S	
		4% biz. díj 633·60 S.		
		1% költség 65 – "	698·60	
okt.			15,141·40	
okt.	28.	Eladó számla szerint		
		1 havi hitelre	2400 – S	600
		4% biz. díj	96 – "	

Lechner Ödön, építész

M.D.K.

Pártos Ypulával körös
mmerái körül a zsámbóki
Beniczky kastély -, az Allamva-
suler Nyugdíj intézeti bérhéza -,
és a szegedi Városháza homlok-
zati és alaprajzi terveit állítottaki az 1885-évi Orn. Kiállítás
Műcsarnokában

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1885. XIV. évf.

jul. 19. sz. 153 old.

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

kiváló rajzaival szerepel az Országos Kiállításon.

Budapester Ausstellungs-Zeitung, Bp. 1885.

XI. 8. sz. 376.old.

Hochwürden Herr Pfarrer!

Beiliegend erlaube mir
Ihnen ein Exemplar meiner
Arbeit zu überreichen.

MDK

Lechner Ödön és Pártos Gyula

Budapesti Bazár, 1885. febr. 15. XXVI.évf. 29 l.

Lechner Ödön és Pártos Gyula

K

Grod

Egyetemi Ipar 1893. 73. l.

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

n.

vi ..... hó.....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

MDK

Lechner Ödön

Az 1896 84. 169.lap

Lechner Ödön

Ivód

Bp. Münz 117. l.

Bp. münzaki ismertetője
szerk. Edvi Illés Aladár Bp. 1896

Pastos (Gula) és Lechner Ödön

wod

Az 1896 84. 169 l.

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

ezem:

.....

y helyettesének
sa.

Endrényi Imre, Szeged.

Lechner Ödön
épitest

Fővárosi Lapok 1886. okt. 24., 6. old.
(Hjdonságok. Az uj iparmüvészeti palota)

Kalmár

Lechner Ödön

gülen. Apst.

Muwarnok

1896. mill. kiáll.

Karperecz bronzból, róznai VI. 276.

Lechner Ödön MDK

A magy.államvasutak nyugdijintézetének bp. bérháza, vizf.

Kecskemét székházának terve, vizf.

Iparmüvészeti Muzeum és Iskola főhomlokzata toll.

Műcsarnok 1896.ezredéves kiáll.

Lechner Ödön

mira
Cid

és Pártos Gyula

l.

Edvi Bp

187. l

212. l

224. l

Lechner Ödön és

Pártos Gyula

Mivel
Led
?

l.

Edvi Bp

160. l.
161. l.
164. l.

Edvi Illés Aladár: Bp. műszaki
útmutatója Bp. 1896

Lechner Ödön

IROD.

X. Az épárumvesztés
szerzen és szkola nyomtatva.
Vasárnap 1896.
44 sz. Egyiel.

Lechner Ödön

Nód

Bálint Zoltán:

Az ezredéves kiállítás architekturája

Bécs 1897. 43 l.

Érkezett 1904. november 14.

896/1904. Z. (Budapest, 1904. XI. 12.)

Dr. Kremer József temesvári és verseczi utiszámlája.

(Érvényesítés végett áttéve a számvevőséghez, 1904. XI. 15.)

Lechner Ödön

wod

Épitő Ipar

1898. 146. l. 152. l.

(A. m. kir. föld-

tani intézet)

szövegabrakkal.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztan

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Lechner Ödön

Lásd

Vas Nyp 1898.

1 szám.

MDK

Lechner Ödön

Magyar kiállitó művészek névsora. Műcsarnok. 1899.22.sz. 346-348 l.

Lechner Ödön

Lód

Épitő Ipar 1898. 54. l.
(A Lechner Gyula féle
bérház, szöveg
átvallal)

fenti terve

Lechner Ödön

MDK

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat sorsolásának nyertesei között emlitve.

Mücsarnok.19o1.32.sz.384.1.

MDK

Lechner Ödön

A képzőművészeti társulat közgyülése. Vasárnapi Ujság 1900. 17. sz. 272.l.

MDK

Lechner Ödön műépitész (1846-)

A kőbányai templom és a földtani intézet palotája, Lechner művei. A tőzsdepalota, valamint az új telefon-palota pályázataiban aratott szép sikert.

P.: Az egyesületi aranyérem odaitélése.

Műcsarnok, 1900. 4.sz. 76-77.lap

Lechner Ödön

Lód

Épitő Ipar

1900. 35. l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhelyf

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztam

Kelt ....., 191..... év

.....

tanu.

.....

tanu.

Lechner Ödön, építészt M.D.K.

a Magyar Képzőművészek Egyesülete az ez évre szóló nagy aranyéremmel tüntette ki s ez alkalomból nagy ünnepélyességgel köszöntötték a mestert.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1900. XXI. évf.

febr. 7. sz. 6. old.

Lechner Otto

wed

Ostrowy Orlay 1900

398 l. Egypt

Lechner Ödön

urd

Magy. Iparművészet

1900. 761

Lechner Ödön

Irod

Münsarnok, 1900. 83. l.
(L. Ö. ünneplése.)

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

lyezem:

vagy helyettesének
írása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Lechner Ödön

írod

Donatello. Egy építészeti vázlatai. Művészet.
1900. 150—152-l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Mühel

Miután keresményemnek 191.....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Lechner Ödön műépitész (szül.1846)

Tanulmányait 1866-ban kezdte el a József-műegyetemen. 1871-ben Berlinben az épit.akadémián tanulmányozta a görög-német épitészetet. Tanulmányútra indult Olaszországba, majd Belgiumba és Franciaországba. 1877-ben telepedett le Pesten. Ekkor nyerte meg az aradi városházára kiirt tervp.-on az I.dijat, melyet pár év alatt sok vidéki magánház és kastély alkotása követte.

P.: Az egyesületi aranyérem odaitélése.
Műcsarnok, 1900. 4.sz. 76-77.lap

MDK

Lechner Ödön

Művészi Ipar, 1891. 120.lap

Lechner és Pártos

K

Lrod

Nchv 26 l.
27 l

Neudtvich Gustáv:
Budapest építőművészete
Építő Ipar 1891 3-4 sz.

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

ezem:

.....

helyettesének

ndrényi Imre, Szeged.

MDK

Lechner I.Ödön

Párizsi részlet.Olajf.
Kézsmárki részlet.Olajf.
Párizs melletti részlet.Olajf.
Sz.Claud reggel.Olajf.
Fehérpatak.Olajf.

Képzőm.Társ.1909/10.téli kiáll.kat. 53.l.

MDK

Lechner Ödön ifj.

festőművész

1910 őszén , tragikus körülmények között, hirtelen fellépett elmezavar következtében, néhány napi vivódás után halt meg 37 éves korában.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961. 109-110. l.

MDK

ifj. Lechner Ödön

Mestre, o.

Krizantémumok, o.

Szépmüv. Muz. háborus veszteségeinek jegyzéke
Bp.1952.

MDK

Lechner Ödön ifj.

Trinita Dei Monti Rómában. Ifj. Lechner Ödön festménye. Repr.

Művészet, 1910.

MDK

ifj. Lechner Ödön

Chrysenthemunok, of.

Szépm. Műv. Uj magyar képtárának kat. 1928.

MDK

Lechner Ödön ifj., festő

Tanulmány.

Szent György Céh M. Am. és Gyűjt. Egyes. – ad 15. auhc. – Rat.
323. l.

MDK

ifj. Lechner Ödön, festő

2. Karlak. Of.

215. Szolnoki várrészlet. "

A Szegedi Képző műv. Egyes. műkiáll. - Szeged. 1907. II

Kat. 9, 14. l.

Ufr. Oberlaus. Dötsch, Leute

2. Abteilg. Gef.

z/B. Postkarte verschickt

1. Abteilg. Stellvertr. Führer Unteroffz. Wagner. Gefr.

Bat. Gef. St. L.

MDK

Lechner Ödön, 1874-1910.

Olaszországi emlék

Ernst Muz. 29. aukc. 1924. 28 l.

MDK

Lechner Ödön

Képzőművészet, 1929. 19.sz. lol 1.

ifj.Lechner Ödön, festőm. MDK
1874-1910

Nagynevü épitészünk n.Lechner Ödön fia, Fényes tan.
A telep kiváló vendégtagja volt.
Az odalebelt szinhatások iránt csodálatos érzékkel birt.

dr.Lázár Béla: A törzstagok és a telep többi müvésze. Szolnok a müvészetben. c Emlékkönyv/ifj.Gonda Béla szerk./ a 25 éves jub.alkalmából. 1927.szept. 46.l.

MDK

Lechner Ödön ifj.

Velencei részlet, of.

Szent György czéh müvauk. lo. 1912. febr.

MDK

ifj. Lechner Ödön

Némethy J: Szolnok és művészete. Képzm. Társ. Evk. 1929. 35 l.

ifj. Lechner Ödön
Kazlak, olaj

Szegedi Képzőmüv. Egyesület kiáll. 19o7. márc.

9 1.

ifj. Lechner Ödön
Szolnoki várrészlet, olaj

Szegedi Képzőmüv. Egyesület kiáll. 19o7. márc.
14 l.

MDK

n.Lechner J.Ödön, festöm. ép.

Campidoglio. Róma. olf.
Szt.Péter-tér. Róma. "
Chrysanthemumok. "
Trinita del Monte. Róma. "

KMT 1910/11. téli kiáll. 37.1. Kat

MDK

n. Lechner J.Ödön, festöm.-ep.

Cserepvirágok. olf.
Kinai porcellán. "
Virág és gyümölcs. " 38.1.

KMT 1910/11. téli kiáll. 37.1. és 38.1. Kat.

Lechner Ödön MDK

Trinite del Monte, repr.

Mücsarnok 1910/11. téli kiállitás

Lechner Ödön

Eötvös reáliskola

Nemzeti Szalon kiállításán

csendéleteivel és tájképeivel

szerepelt.

M. 932.X.16.

Lechner Ödön

Az Eötvös József reáliskola kiállításán neve szerepelt.

BH. 932. X. 16.

ifj. Lechner Ödön

Az Eötvös József reáliskola kiállításán szerepelt.

BH. 932. X. 16.

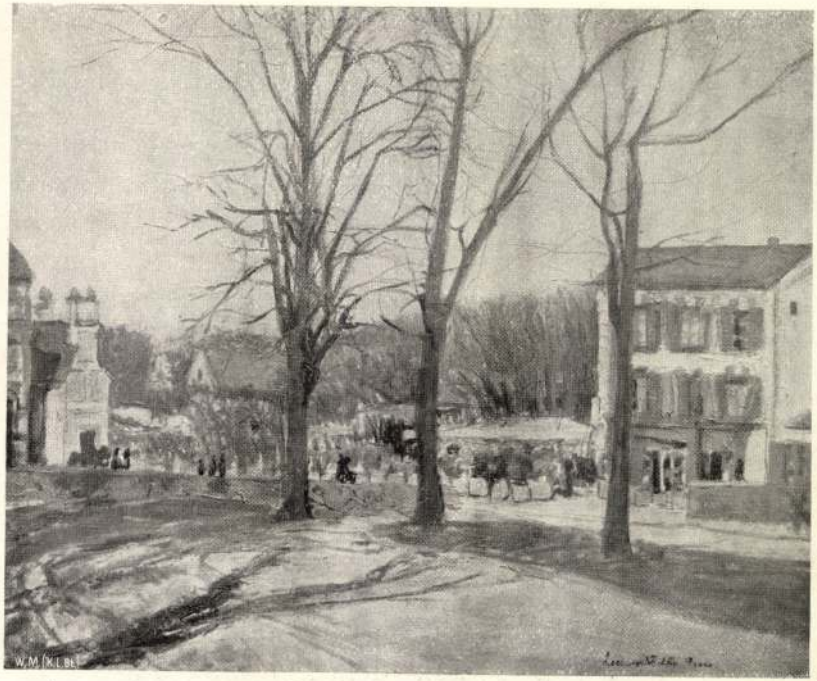

450 Lechner Ödön: Páris mellett.

44 Kacziány Ödön: Bujdosó hold.

ifj. Lechner Ödön

MDK

festő, az iskola v. növ.

Iskolatörténeti kiáll. 1954. jun. 14.1.
Eötvös József gimn. 100 éves fennállása.

ifj.Lechner Ödön festő.

1874.jan.2. Budapest. Meghalt 1910.okt.28.u.i.
Budapest, Páris, Róma.

Chrysanthemumok. Olaj.

Szépmüvészeti Muzeum Uj Magyar Képtárának Kat.
Bp. 1928. 17 l.

MDK

Lechner Ödön ifj., festö

Faser. Olf.

Szent György Céh VIII. művészeti csoportja.
1911 okt. Kat. 17.1.

MDK

Lechner Ödön, festöm.

St.Cloudi táj. Olf.
Szolnoki téli táj. "

OMKT-Vándorkiállitások 1910. szept.8.-dec.27. Eger, Miskolc, Kassa, Eperjes, S.a.ujhely, Debrecen, Gyöngyös.
Kat. 8 o.l.

tán Pesten, 1822-től a
Ifjukori hazai tájképei
a Tátrát, az Óbudai Dun
világitott aggteleki cs
/1818--2o k./. Bécsi ta
türök, tájképek és porc
fenn magát. 18

MDK

ifj. Lechner Ödön

Mestrei csatorna, repr.

Képzőm. Társ. 1907/8. téli kiáll. kat.

Lechner Ödön.

A Műcsarnok téli tárlatáról
„Budavári vérlet" c. képe szerepel.
(emlitve)

Pesti Hirlap, 1928. dec. 19.

ifj. Lechner Ödön.

impressionista festő,

a szolnoki Művésztelep tagja valt.

Városkultura, 1935, febr. 15. 47. old.

MDK

Lechner Ödön, festő.

St. Cloudi táj. Of.-

Szolnoki téli táj. "

OMKT - Vándorkiáll. 1910 szept. 8 - dec. 27-ig.
Tan. - Hornyánszky V. könyv. 80. l.

Lechner Ödön MDK

Surenne-i part, olf.

Műcsarnok 1908/9. téli nemzetközi kiáll.

MDK

Lechner Ödön

Páris mellett, repr.

Mücsarnok 19o9/1o. téli kiáll. kat.

MDK

Lechner Ödön, ifj. 1874-1910.

Tájkép, akv.

Szent György Céh 14. auk. 1913.

5 l.

Lechner Ödön MDK

St. Cloudi táj, olf.

Szolnoki téli táj, olf.

Műcsarnok 1910. Vándorkiállitás

MDK

Lechner Ödön

Magyar pályázatok 1904/5. Magy. Mérnök és Épitész Egylet. I. évf. 8.sz. 2 l.

Lechner Ödon

Wod

Ráth II. 500

Ráth György: Az Iparmüvészet
Könyve II.
Bp. 1905

* Lechner Ödön

~~Bálint és Jámbor~~

~~I. díj~~ (75–78. l.) képekkel

Töry Emil, Pogány Mórcz

99. l. képekkel

Lux Kálmán

100. l. képekkel

* Lechner Ödön – Sebestyén Artur

101. l. 102. l. képekkel

Rózsavölgyi Gyula

103. l. képekkel

Lovász Sándor

Vod

Magyar Vilmos

Erzsébet királyné emléke. Epitő Ipar. 1910.

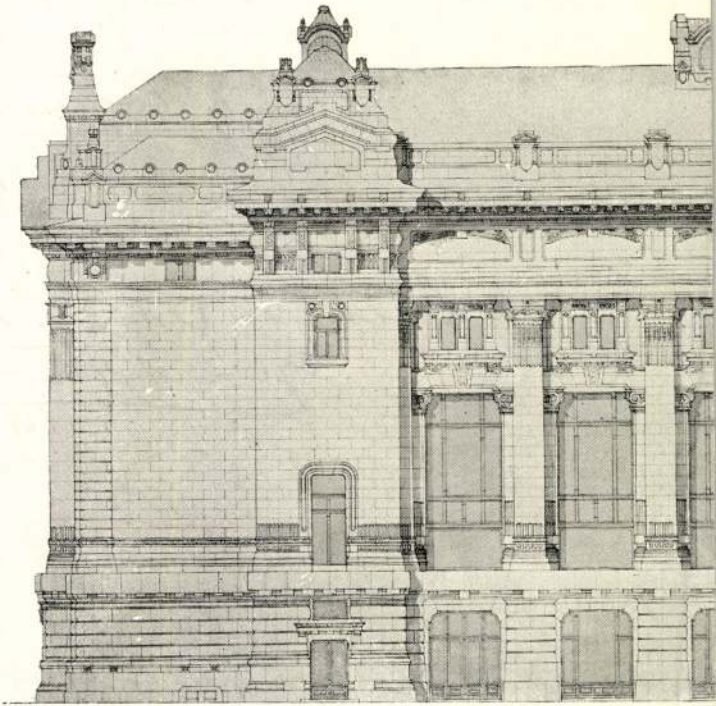

A budapesti árú- és értéktőzsde.

Lechner Ödön

írod

Ezrey: Huszka-Lechner. Vállalkozók Lapja

1910. febr. 23.

(Művészet 1910. 144. l.

MDK

Lechner Ödön
az épitészeti szakbiz. előadója lett

A Műcsarnok uj vezetősége. Művészet, 1910.
177 l.

MDK

Lechner Ödön épitész

Épitőművészek közgyülése. Épitőipar, 24.sz. 1910. jun. 12. 25o l.

Lechner Ödön

irod

Gerő Ödön. Osztályépité-
szet. Pesti Napló 1911.
ápr. 16.

~~Hoffmann~~

U. 225

~~Kérem küldjö~~
~~. fözelékekre vonatkozól~~
~~rendelést tesszünk.~~
~~Mielőbbi értesite~~

Budapest, 1931 október 11.

s és Tsa. Uraknak,

Kecskemét.

kerésükre csatoltan küldök árukre.
minősége elsőrendű. Az árakat a leg
n meg.
i szíves megrendelésüket.

Kiváló tisztelettel
Hoffmann József

Lechner Ödön

Münsarnok epitett Bogart

1913. tav. králl. 733–735

Szabolcsvármegyei Múzeum

VI. 312

MDK

Lechner Ödön

A magyar táj népdalköltője. Spányi Béla halálára. Esti Ujság 1914. jan. 14.

Lechner Ödön

írod

Kernstok Károly

Lechner Ödön -

Huszadik század

1914.

BUDAPEST
1936 APR 3

MDK

Lechner Ödön épitész (Bpest)

Magy.Épitőművészet, 1908. 9.sz. 21.lap

MDK

Lechner Ödön és Sebestyén Artur

A sárospataki állami tanitóképző és internátus épületének tervp. III.dij.

Magyar Épitőművészet 1909.6.sz. 25,26.l.

Lechner Ödön

Vrod
z
Lyka képromtört

538, 539, 541. l 543. l.

Lyka Károly: A képzőművészetek
története és technikai fejlődése
/A műveltség könyvtára, A művészet
könyve Bp. 1909.

469/1944

A Nm.Minisztérium 19

vevőségi ctaná

Lechner Ödön és Sebestyén Artur

ép.

K

4rod

Magyar Építőművészet

1909. 6 sz. 25. l

..... nevü munkás igazolta

.....

a művezető aláírása.

élyezem:

.....

vagy helyettesének
írása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Lechner Ödön MDK

A Magyar Épitőművészek Szövetségének közgyülése.
Vállalkozók Közlönye 1909. jun.2. 1-2.o.

MDK

Lechner Ödön

Gerő Ö.: Lechner Ödön mesteriskolája. Művészet 1914. 23-28.l.

Lechner Ödön

rod

Világ. 1914. jún.
14. (Lechner Ödön temetése.)

LUX KÁLMÁN
OKL. ÉPITÉSZ
BUDAPEST. X. TISZTVISELŐTELEP
SZABÓKY U. 40.

Nagyte

Van szerencsém m
hogy a tord
magyar kö
munkái tel
Bátorkodom
hogy a mun
iránt intéz

Lechner Ödön

Magyarország

1914. jún. 11.

(L. Ö meghalt.)

184.954-1917. szám.

III.

A Műemlékek Orsz. Bizottságának

Budapest.

Szives sürgős véleménynyilvánitás végett mellékelten visszavárólag megküldöm.

Budapest, 1917. november hó 22.

A miniszter rendeletéből:

Magyarlaszár

Lechner Ödön

Az Ujság. 1914.
jun. 11. (E.A.:
Lechner Ödön
meghalt.)

177.339-1917. szám.

III.

A Műemlékek Orsz. Bizottságának

Budapest.

Folyó évi szeptember hó 7-én 694. sz. a. kelt fölterjesztésére tudomása végett, visszavárólag megküldöm.

Budapest, 1917. november hó 15.

Lechner Ödön

u. 1461

Magyar Hirlap

1914. jun. 14.

(L. temetésre.)

ásuk folytán van szerencsém tiszte
o e w e r - R e c o r d irógépet e

n irógépet a kiselejtezendő Reming
t
rona
állitani.
ógép kiváló előnyeit ehelyütt kie-
iután t. Cim arról már meggyőződés

m, hogy az irógép kitünő szerkeze
k, nagybecsü megrendelésüket kérv
előre is biztositva vagyok

kiváló tisztelettel

SCHWARCZ H. ÁRMIN

Schwarcz

Lechner Ödön

Az Est. 1914. jún.
11. (Lechner Ödön
halálakor.

Dr. Nagy Lajos

miniszteri osztálytanácsos

Lechner Ödön

U. 1460

vod

Pesti Napló

1914. jun. 14.

(L. Semetése.)

Lechner Ödön

U. 1487

Az Est. 1914. jun. 11.
(L. haldoklik.)

KECSKEMÉT VÁROS
KÖNYVTÁRA

A Műemlékek Országos Bizottságának

Köszönettel tudatjuk, hogy a Műemlékek Országos Bizottsága közleményei harmadik kötetének egy fűzött példányát a Franklin-nyomdától megkaptuk.

Erzsébet emlékeim

1902?

MDK

Lechner Ödön

Erzsébet királyné szobra. Vasárnapi Ujság 19o2. 7. sz. 1o6-1o7.l.

Lechner Ödön és
Sebestyén Artur

Írod

Építő Ipar

1910. 101. l. (Az Erzsébet emlék pálatervei, Képekkel)

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191 ..... év

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztam

Kelt ....., 191 ..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

MDK

4. Lechner Ödön, építés

tervét (körös Sebestyén A.-éval)

megvettik.

Az Erzsébet-emlékmű elhelyezése.

„Magyar Építőművészet", 1910. 2 sz. – 31, 32. l.

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

nevét az Erzsébet-emlék körüli harcokkal kapcsolatban emliti a szerzőmely az ő mellőrésével épült meg. „Mindig arokmak volt igazuk, akik tiltakoztak" – írja keserűen és találóan.

Bölöni György: Képek között, Bp. 1967. 395. o.
/a cikk megj.: „Világ", 1913. aug. 24.
„A magyar építészet veszedelme" címen /

MDK

Lechner Ödön, építész

(Sebestyén Arthurral közös a terve)

(Zamatosan magyaros, de Fadrusz poétikus tervét kellene ebbe a kautöske öltöztetni.)

Erzsébet királyné emléke. - II. Ar emlékmű pályatervei. - „Építő ipar"

9 sz. - 1910 II. 27. - 87,88 l. - Magyar V.

L e c h n e r Ö d ö n
építész

Pesti Napló. 1902.márc.27. (A Kossuth-mauzoleum botránya.)

Lechner Ödön, építész

Sebestyén Arthurral közös terve 1000 K-ás megvétellel nyert az újabb Erzsébet-emlékmű pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.
febr. 9. sz. 13. old.

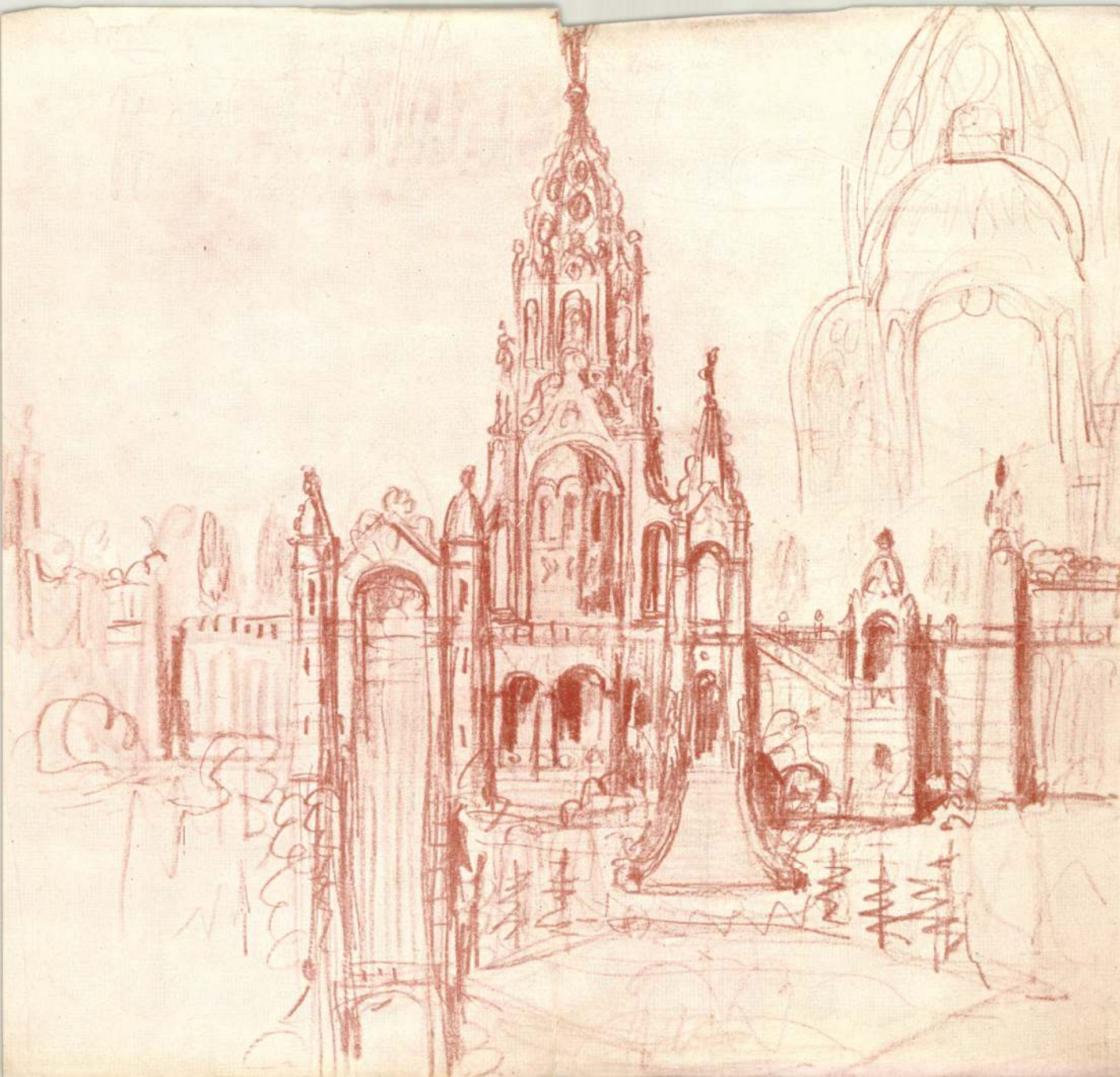

Lechner Ödön

Vázlat a Erzsébet
emlékhez.

A Hár 1911. IV. évf.

Lechner Ödön

tervei nemt épült a
pozsonyi Erzsébet ki-
rálné templom
1909, 1910 bez

írod

Egyházi Kumpár

1910. 58. l.

..... *mühely.*

...főnökség!

...v ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... szamu .....

...am.

...évi ..... hó .....

.....

sajátkezű aláirás és munkásszám.

Lechner Gedön, építés M.D.K.

nevét a meg-nem-értett nagy művészeink körött Fadrusz Jánossal kapcsolatban említi a cikkíró, akinek Erzsébet emlékműve mellőzését, a többszörös pályázatok során, a zsüri „halálos félreértései" köre sorolja.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1914. XXXV. évf.

dec. 23. sz. 5-6. old.

L.D.K.

Lechner Ödön MDK

1902-ben az Erzsébet királyné-emlékmü terv-pályázathoz is készitett tervrajzot.

Repr. 97.o. 78. kép.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.

Lechner Ödön.

Dr Lázár Béla: Fadrusz János halála (+ 1903.) Pesti Hirlap 1928. sept. 8.

U. 3136.

Lechner vélemenye Fadrusz Erzsébet-szobor pályaterv-ről.

SOLYMOSI KÉPSZALON
BUDAPEST, IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 13.
TELEFON: AUT. 897—62.

POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI CSEKKSZÁMLA: 6674
FOLYÓSZÁMLA: ANGOL-MAGYAR BANK
EGYETEMTÉRI FIÓKJÁNÁL.

Mélt. dr. Szentiv
Nagys.

Bátorkodom Nagyságod
ményre, hogy a nálam vásáro
P.....
címemre még nem érkezett be
Amidőn ennek szives pó

Földes

dr. Lechner, ép.

36.sz. MDK

építészeti rész: 2500 K. /elözöleg 2000 K volt./
A szobor bájossága mellett, nem királynöi.
Az 5000 K. dijjal jutalmazandó pályamüvek II. csoportjába került szavazás utján szótöbbséggel.

Hermann-Ohmann: A pályázat eldöntöje. - Erzsébet emlékmü. - Magyar Iparmüvészet. 1916. 258.-262.l.

Lechner Ödön
épitén

vijól: Vámos Ferenc: Lechner Ödön

(Bp. 1927.)

Kismarty-Lechner Jenő: (Bp. 1961)

A magyarországi műv. tört. I. 481.
Corvina 1971.

LECHNER ÖDÖN

-e -i: A szegedi munkák VII.

Az Épttési Ipar 1883 dec. 9, 455-456

A város új házairól, elemző /nem csak dicsérő/ ismertetés

LECHNER Ödön

Nagy Gergely: Kertvárosunk, a Wekerle.
Bg., 1994, F. Szelényi Ház

16–17.

LECHNER Ödön

M. Tud. Lexikon A–tól Z–ig.
Bp. 1937 51–537.

MDK

Lechner Ödön

A IX. nemzetközi épitész-kongresszus Rómában.
Épitő Ipar 1911. nov. 19. 485.l.

I.

Lechner

A múlt évben volt Lechner 120. születésnapja. Több mint 50 éve halálának, de művészete és jelentősége még ma is majdnem annyira ismeretlen, mint volt akkor, amikor 1914 Magyarország fejedelmi temetéssel igekezett megpecsételni azt, amit a halál végzett el. Akik ... azt hiszik, hogy művészetének problematikája halálával a múlté lett, tévednek. A nagy művészet igazságai nem rövidtávúak.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Szás VIII. évf. 1. sz. 1967. jan., 109. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lechner II.

nagy művészetet teremtett. Ma építészeink inkább a „stílus-építészt" látják benne, anélkül, hogy meggondolnák: művészetének problémái messzire, vissza és előre mutatnak a történelemben. Valamikor a „subadiszek építészét" látták benne, főművét... a „cigánycsászár palotájának" csúfolták. Halálakor Kernstock Károly azt írta róla, hogy „legnagyobb művésze és legszebb embertípusa volt a magyar életnek". Lyka Károly azt emelteki..., hogy az építészet eszközeivel... igazmakat tudott kelteni emberek csoportjában. Bartók, Ady, Babits éppúgy nagyra becsülték, mint Juhász Gyula.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Irás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 109. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner

III.

1900–1914 között ... hatására különös építészeti világ keletkezett Magyarországon. Ezt a valóságot ... összekeverik azzal, hogy 1920 után a magyar építészet irányvesztettségbe torkollott.
Értékeinek ismeretlenségébe beleszóltak a közelmúltban Pevsner elismerő szavai. Miattuk is érdemes gondolkozni ...: jelentősége valóban csak időszakos ... s csak Magyarországra terjedt? Nem is régen ... vitáznom kellett azon, hogy jelentősége ... csak Budapest építészetére terjedt volna?
Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.
Új Iszás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 109–110. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lechner

IV.

Ne hivatkozunk Pevsner véleményére, amely múzeumépületét a Postatakarékkal együtt vallotta európai jelentőségűnek (Új Írás 1966. 8. sz.) A magyar építészettörténetnek magának kell Lechner ilyen jelentőségét felmérnie... és elfogadtatnia. Külföldi szakértőnek egyelőre „csak" formáival válhat megfoghatóvá műveinek értéke. Nekünk azonban a művészetéhez tartozó egész tényállás számításbavételével kell ítélnünk, sommásan hazai és európai jelentőségéről.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Írás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 110. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner V.

Nem tartozott a korán kivirágzó művészek közé. Amikor múzeum-házát, ezt a XIX.-ből a XX. sz.-ba kitekintő művét 1890-91-ben megterverte, a vele egykorú Pártos Gyulával, ki ideológiája fejlődésében tett reá nagy hatást, már 46 éves volt. Későbbi műveire vetítvén vissza a korábbiakat, a Thonet-házat (V. Váci u. 11/a) tarthatjuk annak (1889), amelyben már... többre törekszik a régi formák virtuóz előadásánál. A Thonet-házban éppen az a jelentős..., hogy benne... a nagyvárosok kettős funkciójú, modern épülettipusával kezdett korai kísérleteresbe... A bécsi Otto Wagner... Neumann-háza csak 5 évvel a Thonet-ház után következett. Lechner... korán kezdett modern kísérletekbe.

Uj Zrés VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 110. l..

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lechner VI.

Pályájának első fordulata fiatal feleségének... halála után történt; 1874-ben mindent eldobott magától, addigi sikereit, jó összeköttetéseit, hogy Párizsba utazhasson ujjászületni. Itt dobta el a Berlinben tanultak bilincseit... Párizsban lett... építésznek is az az egyéniség, akinek a Thonet-ház építésekor mutatkozott. Amikor... 1878-ban visszajött, haláláig harcokkal kellett egyesítenie életét s a... vége az lett, hogy a pesti nagypolgár fia remekműveiért az elszegényedés jutalmát kapta, megértés és támogatás helyett... a magyar élettel... fiatal éveitől... elégedetlen volt. Párizsba is jobbára ezért vándorolt.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.
Új Irás VII. évf. 1. sz. 1969. jan., 110. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner VII.

A szegedi városház építésekor több javaslattal fordult Tisza Lajos királyi biztoshoz, hogy segítsen a formák merev előírásain. Hiába. Az Operaházzal szemközt épült házán kezdett kiemelkedni a francia reneszánsz... szabad értelmezésével a neoreneszánsz ízlésterrorizmusából. Innen kezdve... határtalanná szélesbedett látókörrel nézte a világot. Mindenki, aki... próbálkozott művészetének értelmezésével... ott hibázott, hogy egyéni, szabad kompozíciót hozzájuk nem illő nézetekkel bírálta.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.
Új Irás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 110. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner VIII.

... modern és korai előfutára volt annak a későbbi európai fejlődésnek, amely az épületek megteremtésé~~nek~~ magából a feladatból indította ki, akkor is amikor a cél a magyar formanyelv, eszköze ... a parasztművészet lett. Minder azonban, ha mai európai értelmével keressük művészetének kulcsát, eredményei mellett mellékessé válik. Érdekes vonása volt fejlődésének, hogy ... fiatalkori leveleiben, amelyeket leánya jóvoltából tehettem közzé (Nyugat, 1928) a kiegyezéskori magy. fiatalság érzelmeivel figyelte a 60-as évek Magyarországának életét, keresvén ennek ... kivetítési lehetőségeit az építészetben. Ez ... lett gondolkozásának alépítménye.

Új Iszás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 110. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lechner IX.

Máig rejtélyes ember és... művész Lechner. A kortársak inkább csak érezték, hogy kicsoda... Leginkább talán csak Kernstock Károly fudta is a rejtélyt: mi rejlett márkikalseje mögött. Róla írta halálakor: „egyéni volt művészetében... társas életében. Nem szeretett dörgölődzni senkihez, hatalmashoz". „...foglalkozott politikával is, a választójognak abszolút híve volt, az első választójogi ligának alapító tagja".

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Irás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 110. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner X.

Nyilvánvaló... hogy a Lechnert foglalkoztató művészeti törekvésnek egyik összetevője az őt foglalkoztató politikai törekvés volt. Az univerzálishoz hajló személyi tulajdonságaiverették a ~~goet~~ goethei „külső determináció" bátor építészeti metamorfózisához.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Szés VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 110-111. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lechner XI.

Nemcsak múzeumépülete, hanem egész művészete tükrözte egyszerre korának bonyolultságait, problémáit, ... és ellentmondásait, a millenáris Magyarország hatalmasai ellen indult szociális háború ellentéteket egybeolvasztó művén. Hiszen a múzeumhárral csaknem egyidős kecskeméti városház tervéhez fűzött magyarázata 1892-ben ... „Bécstől való függésünk" lazítására „örökedett az olasz reneszánsz és az u.n. Mária Terézia-barokk sablonszerű alkalmazásától".

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új-Irás VIII. évf. 1. sz. 1967. jan., 111. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner XII.

Ezzel okolta meg, amiért a pelsőmagyarországi városházákat és a modern angol mesterek művészetét tartotta erre a célra védekezésnek... A Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönyében szunnyadt ez a... fontos Lechner dokumentum (1892. évf., amikor 1964-ben ismertettem (Művészet 1964)... három évvel a múzeumház felavatását követően Ady ezt írta: „Az elnyomott cgéniség még nem fegyverzel csinál forradalmat, de harcát már megkezdte... A művészetben, az irodalomban, A régi korlátok hivei gúnyolják az apostolokat, [illegible] törekvésüket..." (1899)... a fiatal Ady az Iparművészeti Múzeum-épület körüli gúnyolódásokra is gondolt...

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Iszás VII. évf. 1. s. 1967. jan., 111. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lechner XIII.

A csúfolódások haláláig tartottak De minden csak kísérője volt annak, hogy... nem kapott munkát. Csodának számított, hogy az Iparművészeti Múzeum háza után a Földtani Intézet székházának s a Postatakarék házának építését mégis reá bízták. Pályázati rendszerűeinek sorát elmarták az érvényes szestől. Így járt az Osztrák-Magyar Bank (ma Nemzeti Bank) s a Tőrsde (ma Technika Háza) pályázatain. A Postatakarék házát is megfordították s a mai Rosenberg háza spár utcában építették meg, bár eredeti helyét a Szabadság térnek még 1945-ben is az egykori Postatakarék tulajdonában volt telkén szemelték ki. Rajta építette fel azután ugyanez az intézmény, Lechner épülete után, további irodaházát.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Irás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 111. l.

Lechner XIV.

Nem értették meg s félremagyarázták szándékait. Megérett a helyet... arra, hogy szemügyre vegyük történelmi helyét és rangját. Erre éppen múzeumháza legalkalmasabb. Terverésénél 1891-ben a múzeumi kiállító-terekhez szokatlan alapraji megszerverésével kísérletezett: a földszinti tér központi részét a fedett udvart a vele összefüggő hátsó és oldalsó terekkel egyesítette, választófal körbeiktatása nélkül. Ugyanezt tette az említett hátsó és oldalsó terekkel az I. emeleten is. Ezt az elvet ismételte-tizévvel később a bécsi Otto Wagner, egyébként Lechner csodálója, a bécsi városi múzeum tervben maradt elgondolásánál.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Irás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 111. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lechner XV.

A mai építészet előfutárává teszi... ezt a múzeumépületet az is, hogy az említett befedett udvart vasszerkezetű, üvegezett fedéllel borította (... 1945-ben elpusztult az üvegezés...). A lényeges... az, hogy ez a vasszerkezetű fedél csupán két év távolságával követte a párizsi világkiállítás Lüres Galerie des Machines (1889) gondolatát... a vasszerkezeti alakítás... szabadságával és természetességével. Jelentőségének felméréseher az egykori Curia (ma Nemzeti Galéria)... székhára lehet legjobb szavezetőnk. Szintén befedett udvara van (a Galéria... előcsarnoka),... vasszerkezetű fedéllel, amelyet azonban vasszerkezetre felfüggesztett drága álboltozatokkal takart el a terverő Hauszmann Alajos, Lechner évfolyamtársa...

Új Irás VII. évf. 1. sz. 1969. jan., 111. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner XVI.

art tehát, amiből Lechner realitás-érzéke modern építészeti formát teremtett; olyant, ami ma is mintaszerű megoldásnak számíthat, ami akkor-nevetségszámba ment. Ezzel a művével lett Lechner Európa és általában az új kor építészeti folyamatainak előfutára.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Irás VII. évf. 1. sz. 1968. jan., 111. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lechner XVII.

Örjöngő, semmihez sem hasonlítható ... művész műve volt ez a műremekmű. Mikor ben megtegyezte a régi, művészmunkájának sinte oriáleskus eredetiségét jutott kőrel egy ugyan ... annyi a magyar képzelőtől nőtt ki s amelynek jelentőségét mégis sem ismerték fel. Tudta ezt Lechner Ignác is, amikor levelében ideérkezését megírta, amelyben ideérkezését megírta, hogy a Nemzeti Múzeum épületét szépségét elpusztítják ... örökségül kapott utasítás, hogy az épületnek semmi kárt ne tegyen ... az a nagy volt a kötelessége

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner XVIII.

azonban már a 80-as évek végén az építészeknek akkor a... tűnemé nyéhez tartozott, aki ilyesmire nem volt hajlandó. Amikor pl. Rákóczi földi maradványainak hazahozatalakor azon vitatkoztak Magyarhonban, hogy barokk síremlék tartozik-e a kassai dómba temetett fejedelem nyugheja fölé, a 1906-ban írásban „perhorreszkálta az effajta építészetet" és nem volt hajlandó barokk síremlék tervezésére, ... pedig amikor a szegedi városházára is a Tisznák barokk ízlését parancsolták, bebizonyította, hogy... virtuóza a régi formáknak. A XX. sz.-ban azonban erkölcstelennek tartotta az ilyen „építészet" művelését.

Vámos Ferenc: Lechner Ö dön emlékezete.

Új Irás VII. évf. 1. sz. 1969. jan., 111-112. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lechner XIX.

Amikor az Iparművészeti Múzeum házát terveste, ... semmi kapcsolata sem lehetett az európai szecessiónak még odakünn is öntudatlan „világátalakulásával," mégis elébement ... 1892-i, majd 1902-i, 1906-i és 1911-i cikkeiben, valamint fiatalkori leveleiben, a magyar irodalom harcaival bizonyító érveléseiben a századvég építészeti gondolkozásának a társadalmutudat változásaitól determinált fejlődését is nyomon követhetjük.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete. Új Irás VII. évf. 1. sz. 1969. jan., 112. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lechner XX.

Ne hallgassuk... el, hogy e pálának a mai építészetben vonatkoztatottan ellentmondásai is vannak... ha Lechner művejnek viszonyát a mahoz boncoljuk, hogy az Iparművészeti Múzeum hárának külső homlokzatáni még nem sok van... abból, ami a mű alapszárnak és udvari homlokzatának, szerkezeteinek viszonyát a mai építészet korai állomásának mutatják. Még pedig... igen magas fokon. Csakhogy akkor még nincsenek Európában sem olyan művek, amelyek kielégítenek a mai építészet elméletét.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.
Új Irás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 112. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner

XXI.

Guimard, vagy Horta épületei, vagy pl. Sullivan-é (1895) korunkhoz képest... csak részeredményeket tartalmaznak. Guimard lépcsőházi nécsaiban még semmi sincs az Iparmüvészeti Múzeum házának egységéből. Gropius vagy Le Corbusier nem pattantak sikrából Európa szinc elé. Az előkészítő folyamatok... a magyar fejlődésben vonatkoztatottan nehezen lesznek már megvilágíthatók. Annak a problémának részletei sem, amit már a Kortárs 1965. szept. i szakban vetettem fel: miért utazott a fiatal le Corbusier 1905-ben Olaszországból Budapestre, a Postatakarék életének negyedik, az Iparmüv. Múz. házának... kilencedik évében s Jos. Hoffmannhoz Budapesten ál, Bécsbe? Lajta... még pagázatokon verekedett érvényesülésért, s 1905-ben... csak megkezdte a Vakok Házának terverését. Alig cáfolható, hogy Lechnernek akkor európai hírű müveit akarta a fiatal Jeanneret le Corbusier megismerni, a Hoffmann bécsi müvei mellett vagy előtt.

Új Irás VII. évf. 1. sz. 1967. jan. 12. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner XXII.

Nikolaus Pevsner budapesti élményeiről meglepetten számolt be, ... bevallván mulasztását, hogy nem ismerte a szárdeleji magyar mesterek műveit. Lechner művészete is európai problémává válik. Ezért kell műveinek pozitívumait bemutatnunk elsősorban, s csak ezt követően negatívumait. Le Corbusier vagy Gropius művészetében is vannak negatívumok. A művész munkásságának értékét műveinek csúcsai döntik el.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Írás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 112. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lechner XXIII.

felületdiszeiről is szólnunk kell. Hiszen ez a kérdés volt... az, ami miatt haláláig elitélték, gúnyolták... Aki azonban építész létére a parasztművészet textiliás diszeivel... kezdett képzelődni, lehetetlen..., hogy szinességével is ne rajzoltassa fel ennek az anyagnak új építészeti funkciójában ezt a világot. Ez volt egyszersmind Lechner művének egyik csodája... Két zseniális kerámikus társult Lechnerhez: Wartha Vince és Zsolnay Vilmos. Együttes munkájuk reális eredménye volt az „eozin".

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Irás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 112. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner XXIV.

Külön cikkbe kívánkozik Lechner, Zsolnay és Wartha közös munkájának eredményében: az eozin születésének történelmi pillanata Budapesten és Pécsett. Azért is, mert – amint K. Lippich Elek írta Lechnerről szóló nekrológjában – Lechner vele vívta meg a magyar építészet „virágcsatáját". S ezen-európai szemszögből sem lehet, az új építészet alapján – kézlegyintéssel továbbmenni.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Írás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 112. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner XXV.

művészetének a mához forduló kérdéseit írtuk cikkünk fölé. Ma a „funkció" megszűkített értelmében szokás vizsgálni s eszerint divat ma is mosolyogni műszaki-mérnöki. A építészeti funkció története... még sokáig megiratlanul fog maradni.... mert ismerettani szétbontása elkatelemeire bonyolult s ma még talán nem is megoldható történettudományi kérdés..., mert korunk gyakorló építészei még túl... mégen járnak benne, a funkció általuk... elképzelt jellegeiben.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Írás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 112. l

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lechner XXVI.

korszakos művének tárgyi megitélésé-
her egyet ne felejtsünk. A múzeumi intér-
mények, feladatok és épületek köré, a
Nemzeti Múzeum épülete óta, végig a XIX.
századon át az antik klasszicisztikus vagy
reneszánsz képe ékelődött. A Szépművé-
szeti Múzeum, a Képzőművészeti Társulat
Népkörtársaság úti háza, a Műcsarnok
vagy a szegedi múzeum... Ezen a téren is
egyedül Lechnernek volt bátorsága egy ré-
gi és még 1890-1900 között is megszakíthatat-
lannak vélt lánc szétszakítására.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Irás VII. évf. 1. sz., 1967. jan., 112-113. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner XXVII.

... az uralkodó osztály, hivatalnokserege és az építészek sora egységesen lázadt fel... a forradalmár ellen. Amikor ... 1901-ben elkészült második forradalmi művével a Postatakarék épületével, végleg betelt a pohár: állami megbíráshoz többé nem jutott. Utolsó győzelme 1914 januárjában, néhány hónappal halála előtt, a Ferenc József jubileumi templom tervpáfázatának I. díja volt.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Irás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 113. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lechner XXVIII.

Lyka Károltól tudom, hogy mikor hívei lelkesedtek... gőzelmén,... figyelmeztette őket: „... majd meglátjátok, mit fogok csinálni e művemből!" Bárczy István..., amikor nála kerestem (1926-ban) Lechner neki ajándékozott akvarelljét..., beszélte el nekem..., hogy amint a díjat s vele a megbízatást Lechner megnyerte, rövidesen felkeresse őt Izabella főhercegnő, hogy megindítsa-éppen Bárczynál, az építendő templom leendő kegyurénál-az intrikák sorát Lechner ellen..., az rávilágít arra is, honnan táplálkozott ellene a harc-áradat, amely Üllői-úti művének felépítése óta végigkísérte életét.

Új Szás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 113. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner XXIX.

Elmondhatjuk: témákat, az építészetben addig elképzelhetetlenéket vetett fel, szoros függésben a kor magyar és európai életével. Így lett előfutára az európai és a magyar szecessiónak... az eddiginél mélyebben kell belemerülnünk művészetének komponenseibe... eddig kb. az történt, hogy elvetettünk valamit, anélkül, hogy ismernénk. 1920 után, azakkor előrelőrő újnak csodálatában elvesztettük kapcsolatainkat nemcsak Lechnerrel, hanem környezetének nem egy zseniális tagjával is: ... Lajta Béla, Málnai Béla vagy Görgyi Dénes és Medgyaszay István speciális száradeleji művével.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete. Új Irás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 113. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Lechner XXX.

A mi magyar világunkban... szegismétlődött a művészettörténetnek az a tévedése, amikor a Lechnernél hat évvel idősebb Céranne-ban makacsul csak az impresszionistát látták s úgy próbáltak itélni róla. Lechnernél hasonló tévedés történt-forditott értelemben. Nem vették észre máig sem, hogy ő már a XIX. század végén a XX. század építészetének alapelveit bontogatta, szövögette. Ha nem is egészen úgy, mint pl. ma történik. Ám ... a CIAM-nak otterlói kongresszusán mondta Bakema... holland építész: „1920 építészeti problémái... más ok voltak, mint 1960-ban. Ma az építészet morális funkcióiról van szó."

Új Irás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 113. l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Lechner XXXI.

művészetének analizisével kezdtük témánkat és hová vezetett minden? Jeléül a művészetében rejlő mai problémák időszerűségének: a „morális funkciókhoz", a közösségi-társadalmi jellegher.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Szás VII. évf. 1. sz. 1967. jan., 113. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

LECHNER ÖDÖN
építész

Budapest
Széchenyi István kereskedelmi
szakközépiskola.

TKM 414

LECHNER ÖDÖN
építész

Budapest

Fasori ref. templom

TKM 575

10. old.

LECHNER ÖDÖN
épületét

Pécs

Széchenyi tér

TKM 365

LECHNER Ödön

Sümegi György: Egy Lechner-álom: viztorony Rákóczi-lovasszoborral. = M. Szemle 3, 1994, 8. 863–871., ill

Kecskemét

LECHNER Ödön

Csek Péterné - Méhes György:

Megújuló „Zerdet". Az Iparművészeti Múzeum pincenzigetelésének fehéjítása. = Alapraj, 8, 2000, 4. 42-45. ill

LECHNER Ödön

Schelken Palma: „Lechner Ödön neve a mi egünkre van irva". = Evangélikus Élet, 1995. szeptember 24. 2., ill

Moravánszky Ákos = Száradvány Úf. 11. 1998. 25–44., ill

RAZENEKAR *KONCERTJE*
ZUSI TERMÉBEN
zágház u. 28.)

-én. 19^{30}-kor

. 196. nyitány
, C-dúr
" hegedűverseny

, D-dúr
zenekarra átírta Allen Robet Gross)
3. "La Roxelane"

ész
ész

rvező: ARTS and ARTISTS MANAGEMENT
Tel/Fax:3400-081

LECHNER Ödön

Szij Rezső: Lechner Ödön
Szent László temploma.
= Havi M. Fórum, 1995, 12.
78–79.

RAZENEKAR *KONCERTJE*
ZUSI TERMÉBEN
zágház u. 28.)

én. 19^{30}-kor

196. nyitány
C-dúr
" hegedűverseny

D-dúr
enekarra átírta Allen Robet Gross)
3. "La Roxelane"

ísz
ísz

vező: ARTS and ARTISTS MANAGEMENT
Tel/Fax:3400-081

MDK

Lechner Ödön

Repr.: Lechner Ödön emlékszobra.
Farkas Béla müve. 1936.

121. lap. 88. kép.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön.
Bp. 1961.

Lechner Ödön, építész Moh

Lechner Jenőtől tanulmány jelenik meg Lechner Ödönről.

–: Derkovits-album, Zola-Kötet a Képzőművészeti Kiadó újdonságai között

S.l

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1961. ápr. 29.

Lechner (?)

festő

Revue de Hongrie

1910. III. a. VI. f. 684–686. l.

Téli Tárlat.

Lechner Ödön

szerepelt a Műcsarnok téli tárlatain.

PH. 1932. XII. 20.

M.D.K.

Ifj Lechner Ödön /1874-1910/

351. Mestre. Olaf. 30.3 x 37.5, fa.
352. Krizantémumok. Olajf. 41.5 x 50, vászon.

Háborus mütárgyveszteség-jegyzékek. I. füzet.
MUMOK. Bp. 1952. 39. l.

MDK

Lechner Ödön építőművész

Farkas Béla szobrász műve, repr.

Liszt Ferenc térre kerül Lechner szobra. Az Est, 1934. máj. 25. 7 l.

MDK

Berkovits Ilona: Az esztergomi Ulászló-graduale.
Magy.Könyvszemle, 1941. IV.sz.

Lechner Ödön

k.

Liber Apert nobrai

114. l.

Lechner Ödön

l.

Liber Bpestnobrai

217.1

Lechner Ödön

l.

Liber Bpest nobrai

24 i. l.

ASOK

né

RGIT

Lechner Ödön
épitőművész

MDK

A hires Japán kávéház müvész törzsvendége volt fenti müvész is.

Esti Hirlap 268. 1958. nov. 14 2 old.

Lechner Ödön

l.

Liberßpest vobrai

246. l.

Lechner Ödön

ined
z

Liber Bpest szobrai

257. l.

Lechner Ödön
építész

Földtani Intézet / Képszőház /
1898 – 1899.

Iparművészeti Múz. Repr. 1890 – 1896.
Repr.

Magyar műv. tört. 8. 6.k.
Képzőműv. Kiad. 1971.

Lechner Ödön
élete

1845 - 1914

Iparmű. Múz. Bp.,

Magyar műv. tört. 8. 6.
képzőműv. kiadó 1991.

Lechner Ödön
épitén

~ völ: Kismarty - Lechner Jenő: Lechner Ödön
Bp. 1961.

Magyar műv. tört. 8. 1 rad.
Kiprőműv. Kiad. 1971.

Lechner Ödön

neve emlékére

Kampis Antal: „A magyar művészet a XIX. és XX. sz.-ban" c. könyvének ismertetése

Képzőművészet

Vigília 1969 március
206. old.

Lechner Ödön

"A Lechner Ödön épületének és a Kós-Wigand-Zrumeczky iskolájának frontvonala itt húzódott át Kecskemét főterén, s ha már egyik a másik jelentőségét tömegével nem, ~~legalább~~ hát ~~huszárx~~ huszártornyával igyekezett felülmúlni."

P.A.: Irodahás, Kecskemét /ismertetés/
Magyar Építőművészet, 1971. 1sza. 37-39. l.

Lechner Ödön
építén

M. o.-on megtelepedett, idegen eredetű csalából származott.

Rados Jenő: Magyar építénettörténet.
Műszaki Könyvkiadó 1971. 17.

MDK

Lechner Ödön, építész

Sorra kerül a TV műsorában.

—: Ecsettel a város peremén 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. márc. 9.

Lechner Ödön

kimaradt N. Pevsner: The Sources of modern architecture and design c. könyvéből. Ezt kiegészíti Gerő d. recenziója.

Műemlékvédelem, 1970. 2. sz.

125-126. l.

Lechner Ödön

és nőkebb társaséga megnuva cu Abbáziát a fapán kávéház ablakasztalánál telepedett le, és ezzel megkezdődött a nagyjövőjű művészasztal története.

Pereházy Károly: Müemlék lakóépületek restaurálása a Terézvárosban. - Müemlékvédelem, 197o.2.sz. 91-1o1.

91.1.

Lechner Ödön épített

125 éve született

Mérnök 1970 augusztus 16
10. old.

Lechner Ödön

vod

a

Budtechnfejl. 574. l.

Lechner

epitez

Laid

Pártos.

testő.

g.

akart asztalnál egy ifjú és egy hölgy ~~ül és~~
asztalon kátyalapok és arany pénzek hevernek. Az
~~[illegible]~~ egy lapot mutat fel, mire az
um szín tiszését huna ki. ~~[illegible]~~
ról álló férfi az előtte ülőnek fiéljére támasz-
umel a játszmát, míg a jobbról látható
ra mutat és bepél. A háttérben függöny lóg,
~~[illegible]~~ egy bohócz lép ki baljában csörgős pál-
ú szakállas férfi fej képe ~~[illegible]~~ díszt. A háttérben
öri le figelmünket.
rétei 23·5 : 41 cm.
uzeti Muzeumból.

Ás. Képs. 249.

Kamarolen 1848

Lechner Ödön

wód

Forum - 1933. 198. l.
(Lechner Ödön nobrának viszontagságai)

Lechner Ödön

lásd

2

Ernst-Muzeumaukcioja II

132 l.

Mi legyen a gyerekből?

— Gond a pályaválasztás körül —

— Olyan bajban vagyok, nagyságos uram — köszönt be Mátyás István munkás Lénárt Jenő középiskolai tanárhoz, — nem tudom, miféle pályára adjam a fiamat.

— Hát biz ez fogas kérdés — feleli a tanár, — mert egy élet sorsát dönti el. *Csak olyan foglalkozás eredményes, amelyet kedvel az ember, kedvvel pedig csak azt űzi, amihez hajlandósága van.* Mire hajlanék a gyerek?

— Ezt én, kérem, nem tudom. Egész nap munkában vagyok, nincs módom a gyerekkel foglalkozni. Az anyja azt állítja, hogy szeret rajzolni.

— Ez már valami kis támpont. De mondok én magának valamit. Van Budapesten egy állami intézmény, azt úgy hívják: *képességvizsgáló állomás.* Ott az orvosok és tanárok, akik sokezer gyereken megtanulták a megfigyelést, megállapítják, hogy mire van hajlandósága. Külön e célra szerkesztett gépekkel megvizsgálják a gyerek kézügyességét, lélekjelenlétét, éberségét, fürgeségét, kikérdezik és kiveszik belőle, hogy mi szeretne lenni.

— Pénzért mérik a tanácsot?

— Ha az apa úgy viszi vizsgálatra a gyereket, fizet két pengőt. Ha a gyerek már inaskodik valamely mesterségben, hivatalból vizsgálják meg — ingyen. Két évben kétszer kötelező ez a vizsgálat.

— Minek az, ha már úgyis inaskodik.

— Hogy minek? *Sok hibát hoztak így rendbe.* A gyerek vagy a maga, vagy a szülő akaratából helytelen irányba indult, mondjuk, olyan pályára ment, amelyre nincs hajlandósága: *két év mulva még érdemes fordulni és olyan pályára menni, amelyen eredményesebben fog dolgozni.*

— Hány éves gyereket vizsgálnak meg?

— A legjobb a tizennégy évessel oda menni. Négy középiskolára ma már minden iparosnak szüksége van, annak elvégzése után kell dönteni a pályáról. Ajánlom, tegye meg, amit tanácsolok, mert ma már az egyes szakmákban is képességvizsgálatnak vetik alá a jelentkezőket. Például a *Beszkártnál csak olyan embert engednek kocsivezetői tanfolyamra, akit előbb alaposan megvizsgáltak, hogy alkalmas-e erre a pályára.* Más szakmákban is így van.

— Akkor így fogok cselekedni. Köszönöm a jó tanácsot!

Lechner Ödön

l,

Liber Apertsobrai

314. l

1820

104

Grámatá

Lechner Ödön

vód

Gonda Béla ify

A szolnoki művész telep

Budapesti Hirlap

1913. máj. 22

Lechner Ödön

vród

Dalmübarátot

242. l.

udapest

Villamosplakát

Dreher-Haggenmacher Első Magyar Részvényserfőzde rt
Tervezte: Gebhardt Tibor — Klösz György és Fia color

Az alátétpapir „RIO" préselt fedélkarton a V
Budapest, V. Árpád ucca 10. raktárcikke: 70×

~~[illegible]~~ Lechner

irôa

Vas. ups. 1908. 155. l.

(A Rákóczi

siremlék, keppel)

Lechner

épitéz

Isod

Ry

Lechner Ödön

Wod

Z

Vas. hys. 1911. 1069. l.
(arcok)

Lechner Ödön

Arcelepi

Vas Lyp 1902. 109

Lechner Ödön MDK.

A Szépművészeti Muzeum "Magyar Művészképmások" c. kiállitásán vett részt.

Magyar Művészet, 1931. 314. l.

MDK

Lechner Ödön

arcképe Glatz Oszkártól, repr.

Dömötör István: Glatz Oszkár. Magyar Müvészet 1925. 526-535.l.

MDK

Lechner Ödön

Gergely I.: A három mester. Nemzeti Ujság 1927. márc. 2o. 21.l.

Lechner Ödön

Steindl Imre

Ybl Miklós

tovább

irod

Ybl Ervin: Elégtétel

Budapestnek.

Budapesti Hirlap

1924. jul. 13

...utalványozott összegét a vallás és közokt.
minist. számvevőség XIII. osztalya
[illegible] 12. sz. 11. em. 18.) számfejtő
a tárcza { tökönyv kön. lap tételén
{ számlakönyv kön. lapján.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
402/1917 szám
Érk.: 917 év jún. hó 16. n.

A vall. és közokt. m. kir. m
74.150. sz. a. kelt s a IX.
rendeletének másolata:

Utasitom az államp
zottságának alkalmazottai ré
tartott minisztertanács hatá
segély fejében Egyezerhatszá
Bizottsága elnökének hivatal
sége mellett fizessen ki s

Lechner Ödön

vod

Jánszky Béla:

Egy magyar tragédia. Pesti Napló

1924. jun. 12.

zitik.

lás kiadásai anyagi erőnket teljesen

l a sekrestye restaurálását nem áll

ben az idén fogjuk országszerte megün-

5oo éves fordulóját, méltó lenne, ha

s minden részében restaurálva hirdetné

azért azzal a tiszteletteljes kérelem-

hez, kegyeskedjék a fenti célra 1.ooo P-t

Tekintetes Elnökség a restaurálási

csaival is ellátna bennünket és ezen

llenőriztetné.

kségnek maradok kérésemet megismételve

alázatos tisztelettel:

házfőnök-plébános.

Lechner Ödön

MAGYAR MŰVÉSZET

1925. 423, 426, 428, ~~429~~ 432

1926. 20, 413, 584-5

1927. 117, 594-5, 598

1928. 66, 138, 139, 373, 378, 385-386. 461-462

1930. 58, 121, 299, 342 347, 505, 557, 560-61, 584

1931. 39, 41, 264, 307. 314. 319. 327

1932. 44. 61, 133-34, 181, 257-58. 382. 387

Lechner Ödön

Sós Aladár. Lechner Ödön tragikuma. Vállalkozók Lapja. 1928 febr. 29.

tu-

én.

Lechner [Ödön],

M. Dk

Pankotai Farkas Béla szobrát készítette Lechnerről.

Artner Tivadar: Nagy-Balogh János idézése

8. l.

NÉPSZABADSÁG, bn. 1962. aug. 28.

cb

Lechner Ödön, építész MDK

Helyreállították szobrát.

–: Kozmetikázzák a régi budapesti szobrokat 9

NÉPSZABADSÁG, typ. 1966. aug. 4.

Lechner Ödön

Wód

Magyar Vilmos:

Lechner Ödön. – Szobrá-
nak leleplezése al-
kalmából. MMÉE
Közl. 1936. aug. 16.

ottsága

dapest

Högyes E.-u.
10.

Lechner Ödön

Herman Lipót:

Lechner Ödön Ho-
brához. Rippl Rónai
karikaturái Lechner
Ödönről. Pesti Nap-
ló. 1935. dec. 8. (Kép-
nel.) –

Nagytekintetü

Müemlékek Or

A brassói

meglevő állványnak e

káról, a következőkbe

Az épitési

váltott régi kövek, a

a meghagyandó kisebb

portokban való ösne ra

3 as closet

closet is mén gödrök

Az iroda kele

meghagyása, ennek ir

Lechner Ödön

Magyar Hirlap
1933. okt. 31.
(Lechner Ödön
szobrát ujból el-
tiltották a Japán
kavéház elöl.)

Lechner Ödön

vád

Ybl Ervin: A Lechner-
szobor-I pályázat
csödje.
Budapesti Hirlap
1930. ápr. 11.

Tisztelettel jelentem,
érdekében szükséges intéz
Kálmán úrral közvetlen
követni fogom.

Szombathely, 1916. szept

Lechner Ödon

ivód

Ujság. 1930. ápr. 6.

(Negyvenegy pályamu a Lechner-szobor pályázaton.)

ndesbibliothek, Gotha),[51]) tehát
orábbi és olyan eltérő környezet-
hatásokat sem földrajzilag, sem
ezni. Ezenkívül azonban az egyik
főleg fejtartása a góthai elefánt-
szinte teljesen megegyezik. Mind-
taképet kell feltételeznünk, egy
y pedig még messzebbre vissza-
művet. Ez a viselet még a pécsi
elve áll. A szomszédos Heródes-
l nélkül tunikát és sarut viselnek,
nnóniai-római mintaképekre utal.
en kivágott, keresztszíjjak által
ordulása még más egykorú római
retes. Így a Moissac-i kerengő
Különben is az ilyen, közvetlen
nak felhasználása az 1200 körüli

Lechner Ödön

rád

Ybl Ervin: Mi van a Lechner-szobor pályázattal?

Budapesti Hirlap

1929. nov. 27

Megjegyzem, hogy azon esetben, ha a törvényhozás ezen összegeknek mi segélynek engedélyezését jóvá nem hag ja, a kiutalt összegek érdekeltek ré széről 1917. évi november hó 1-től, egyenlő és egymásután következő havi részletben visszafizetendők.

Budapest, 1917. junius hó 6.

A miniszter rendeletéből:

[signature]

miniszteri tanácsos.

MDK

Lechner Ödön

Gergely I.: Amikor még törzsvendég voltam. Nemzeti Ujság 1927. máj. 18. 9.l.

Lechner Ödön

Farkas Imre

A halhatatlan
törzsvendég. L. Ö.
és művész asztal-
társasága. Pesti
Hirlap. 1936. máj.
21.

Viselet:

Falusi nemesek téli

Egy ~~A~~ hegyes v
szemlélhető, ki jobb
~~ledik felénk. Jobb~~ (
tér felé néz, hol e
ján. ~~kivel bevelge~~ Oltozete
tött nyakkendő, t
galléval, hajtókával
fodros főkötő, tes
pő. ~~A férfiak kab~~
~~vatjai boglárosa~~
balról: Falu
ö
jobbról: Edell
in
s legalól Középi

Rézmetszet, méretei
Methette: Beyer K.

4992

Bikkessy J: Pa

Lechner Ödön

Lechner Ödön mellszobrát
Nagy Sándor készítette el.

—: Köztéri munkák.
Művészet, 1977. november - 48. kép.

Lechner Ödön

d.

a'

MAGYAR IPARMŰVESZET

1937. 5. l.

MDK

Lechner Ödön

Magyar V.: XII. Nemzetközi épitész kongresszusról.
Épitő Ipar-Épitő Művészet 1931. jan. 15. 13.1.

Lechner Ödön

plaketje Fémes
Beck Vilmostól.
Egyebekről kiállítva:

Kunath. Mus. Leng.

Medaillon 1934

MDK

Lechner Ödön ,épitömüvész

öszinte,lelkes ünneplésben részesült a M.E.Sz. tagjai által abból az alkalomból, hogy a kultuszminiszteri palota épitését reá bizták.

A hétről. Kitüntetések.-Lechner Ödön ünneplése. Vállalkozók Közlönye és Magy.épitök Lapja. Bp.1906 jan.24. 1.old.

MDK

Lechner Ödön műépitész (1846-)

Az angol épitészeti műremekek tanulmányozása végett hosszabb időre Angliába utazott. Ezen tanulmányainak gyümölcse a kecskeméti városháza. Lechner tudásvágya a kelet felé fordult és ott keresi az épitési formákat, ahol a háziipar művészete legjobban hasonlit a miénkhez. E formák tekintetbevételével tervezte az üllői-úti Iparművészeti Múzeumot.

P.: Az egyesületi aranyérem odaitélése.
Műcsarnok, 1900. 4.sz. 76-77.lap

Lechner Ödön

Bálint Aladár.

Lechner Ödön rajza alá. Nyugat 1914.

781.

MDK

Lechner Ödön

Lyka K.: Zsolnay Vilmos. Magyar Iparművészet 1900. máj. 5. sz. 93-101.l.

Lechner Ödön

Viharos! Lechner Ödön.
A Hét. 1899. ápr. 2.
(Arcképpel)

fontos cikk.
Lechner Jenő
megmutatta
1952. szept. 11.

8869 szám.

F.évi január hó 10é
ján jelen sz. és kelt a.utasitott
h o g y Sztehló Ottó a müem
tészének, a somorjai ev.ref. tem
tett hivatalos utja alkalmával f
jai fejében nevezettnek 20 kor .
ra 36 kor. 60 fillért fizessen k
Miről a bizottság
ban leendő tudósitása végett azz
ev.ref. templomnak a bizottság j

MDK

Lechner Ödön

Magyar Pályázatok, 1903. 2.sz. 12-15.l.

Lechner Ödön és

Leitersdorfer Béla

K

Brod

Magyar Pályázatok

1903 1 sz 33. l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedély

.....

a műhelyfőnök vag
aláírá

8. sorsz. Műhelyi minta. –

Lechner Ödön és Baumgarten Sándor

K

Wód

Magyar Pálfaiatok

1903. 27. 12-15 l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedély

.....

a műhelyfőnök vag
aláírás

8. sorsz. Műhelyi minta. —

MDK

Lechner Ödön

Magyar Pályázatok, 1903. 1.sz. 33.lap

Lechner Ödön
s Leitersdorfer Ilka

Lvod.

Magyar Pályázatok

1903. 7-27. ~~32~~ 27-31 l.

..... nevü munkás igazolta

.....
a müvezető aláírása.

élyezem:

.....
vagy helyettesének
láírása.

— Endrényi Imre, Szeged.

LECHNER Ödön

SZÉKELY András: Nemzet és építészet. = Mozgó Világ, 16.évf. 12.sz. 1990 86 - 88. p.

Bálint Endre, Szántó Pir
Barcsay Jenő, Deim Pál,
az iskola szürrealista-k
tős hangsúlyt. 1968 dece
"Iparterv-kiállitást", t
gyetemes müvészetben jel
lásának és feldolgozásán
kolt tárlatát. Lakner Lá
tása, Keserü Ilona, Majo
tárlata, Bálint Endre de
Németh József új képeine
Erzsébet új alkotásainak
teményes anyagának tiha

Lechner Ödön

wód

Borbíró Virgil dr.:

A szín a magyar építészetben. Építés – Építészet. 1950. 8. n

534. l.

535. l.

Budapest, 1931. január 26.
V., Mérleg-utca 13.

Gyula urnak,

Budapest.

elt b. sorait, melynek tartalmát tudo-

retnék Önnel egy megbeszélést folytatni,
lamelyik nap engem lakásomon d.u. 1/2 4-
9 felhivni, hogy a találkozás módját

< Lechner Ödön >

ivód

Lyka Károly:

< >

Uj Idők 1914.

I. 689. l.

Lechner Ödön

Lechner Ödön. Irta Sztrakoniczky Károly. Élet, márc. 1.

1914

(Művészet 1914. 287. l.)

Serpilius Samuel.

Csaknem térdig, kissé jobbra
ábrázolva. Jobb kezében könyv
jelzésével, balját pedig mellén
götte pedig felrevont draperia
mer mega kit, remény és szer

SAMUEL SERPI
Geb. zu. Oedenburg. A.
Prediger von A.C. 1704.
bis A.C. 1709, nach dres
beruffen nach Reg
Mezzotinto, méret
Ltn. 14144.
Lakl. 72-9
510-914-1

Lechner Ödön

ivod
2

Bálint Aladár: Ybl-Lechner. Vállalkozók Közlönye 1914. ápr. 29.

~~[illegible]~~ 11662

rében szemlélhető, a hol balról
a felnégyelés folyik, a minek a
van, kik közül a hullaszállító

n Hardegg Vnnd den Von Perlin.
5 Junius Anno 1595. Wie durch
erdert Wirt.

: 29·3 cm.

.
5

Kº 20.

Lechner Ödön

Lechner Ödön rajza alá. Irta Bálint Aladár. Nyugat. VII. évfolyam I. szám.

1917.

(Művészet 1914. 287. l.)

[illegible]. 11625.

ar, papi ruhában és talapzatra helyezett
ábrázolva. Kezében imakönyvet tart.

issbeck
Prediger
l. Freyē Haupt-
urg in Nider Ung.
kers im 46. Prevg. Amts 16 Jahr.
·6 cm.

Lechner Ödön

Lechner Ödön ünneplése. Irta Tövis. Magyarország, március 13.

1914.

(Művészet 1914. 287.l.)

1162 3.

ltan, papi ruhában és faragott keretü
ábrázolva. Jobb kezében asztott szna-

ustanus Evangelischer Prediger in
ubstadt Presburg. Ætatis suae 55.
eine Stirn
üffe.
öre mich. Psalm. 27.
tei 8·8 : 6·3 cm.

.

K° 2.

Lechner Ödön

U. 1783. 1784.
1785

d.

Var. Ujs.

1914. 487. l.
275. l. 489. l.

Vegges

a. 50

2 Bde. 8°

Riehm,

Dr. Eduard C. Aug.

Handwörterbuch des Biblischen Alterthums
für gebildete Bibelleser.

Herausgegeben unter Mitwirkung von: Dr. G. Baur, Dr. Beyschlag, Dr. Fr. Delitzsch, Dr. Ebers, Dr. Hartwig, Dr. Kamphausen, Dr. Kautzsch, Dr. Kleinert, Dr. Mühlau, Dr. Schlottmann, Dr. Schrader, Dr. Schürer, u. a.

Zweite Auflage, besorgt von Dr. Friedrich Baethgen

Mit vielen Abbildungen, Karten und Plänen

MDK

Lechner Ödön

Magyar Pályázatok, 1903. 3.sz. 18-21.lap

Lechner Ödön, építész

M.D.K.

sokat vitatott művészi hitvallása végre elégtételt nyert (Wlassics) kultuszminiszternek azzal az intézkedésével (mely a cikkiró lelkesen üdvözöl), hogy a zenepalota terveröitől (Korb és Gierel) megkövetelni a magazos elemek „kellő módon való érvényesítését".

Vállalkozók Lapja, Bp. 1902. XXIII. évf.

Jan. 15. sz. 3. old.

M.D.K.

Lechner Ödön, építész

a szegedi Dugonics-társaság meghívására naglelegzetű előadást tartott a magyar építő stilusról, melyet a lap teljes szövegben közöl.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1902. XXIII. évf.

jun. 11 sz. 3-4 old.

MDK

Lechner Ödön, épitész,

a szoborbirálatnál bizottsági tag, ellentétbe söt meghasonlásba jutott a többséggel szemben, lemondott a biz.tagságról s azonnal eltávozott.

A Kossuth Mauzoleum pályatervei.
Vasárnapi Ujság. 1902. 14.sz. 49.évf. 221-2 .l.

Kismarty Lechner

Edön

Építész

1

Szabad Művészet

195. 385. 1.

T

ázkerület 1924. évi november

artott közgyülésének jegyzőkönyvéből.

m föl az ócsai templomot, Csonka-
egrégibb müemlékét. Helyreállitá-
óságán, ahivek szivós akaratán és
ékben hozzájárult a Kormányzó Ur
ése és megtisztelő figyelme, ami
atokra és tevékenységre birta az
ztris tagjait. Egyházkerületem ne-
ki az Országos Müemlék Bizottság
legjobb erőiket, lelkesedésük és
ügy szolgálatába. Amit a magyar
ség keretei között alkotni tudott,
nemzedékek számára. Csak azt óhaj-
buzgó és példaadó gyülekezet le-
élő oltára.
tét fejezi ki az "Országos müem-
az ócsai református templom reno-
jtett támogató munkájáért.

Lechner Ödön

Építészeti mesteriskolát Lechnernek. Írta dr. Lázár Béla. Magyar Szó nov. 10.

– 1906.

(Művészet 1907. 71. l.)

Zehner Ödön

Ivód

Magyar Iparművesek

1906. 152. l

Lechner Ödön

ÉPITÉSZET

Magyar stylus. Lechner Ö. példája Magyar Szó, júl. 28.

1903

(Művészet 1903. 358. l.)

MDK

Lechner Ödön és Baumgarten Sándor

Művészet 1903. 220.l.

MDK

Lechner Ödön müépitész

Lechner Ö.-emlékünnep. Nemz.Ujság. 1934. jun.19.
13 l.

Lechner Ödön épitész

Lyka Károly: Szoborkalandok. Uj Idők. 1934. ápr. 8. 15. sz. 52o l.

Lecrner Ödön, építész

szobránar leleplezése alkalmá-
ból (a szobor Farkas Béla szobrász, a
talapzat Kende Ferenc építész műve)
szerző rövid megemlékezésben ismét
végigsorolja Lecrner Ödön legjelen-
tősebb épületeit és lelkesedéstől túl-
áradó eszmefuttatását azzal kezdi, hogy
L.Ö. „imádta az elmult korok minden
stílusát!"

Magyar Vilmos: Lecrner Ödön szobránar
leleplezése alkalmából.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1936. 70. köt. 227. old. 1 kép a szoborról

LECHNER Ödön

Falkenau, Karsten: Bemerkungen zu Bauten Ödön Lechners.
= ÖZKD, 1993, 1-2. 65-80. ill

BUNDESDENKMALAMT
Abteilung für Denkmalforschung
A-1010 Wien, Hofburg - Säulenstiege

Wien, am 5. 11. 93

Im Rahmen des gegenseitigen Tauschabkommens mit besten Empfehlungen übersandt.

Hofrat Dr.Eckart Vancsa
Leiter der Abteilung für
Denkmalforschung

LECHNER Ödön

Matlyasovszky Zoltán Tamás: Lechner Ödön
és a Zsolnay épületkerámia. = M. Építőipar,
1995/9. 280-283. ill

MDK

Lechner Ödön

Lyka K.: Helytelen szobrok. Uj Idők 1929. ápr. 21. 17. sz. 531-532.l.